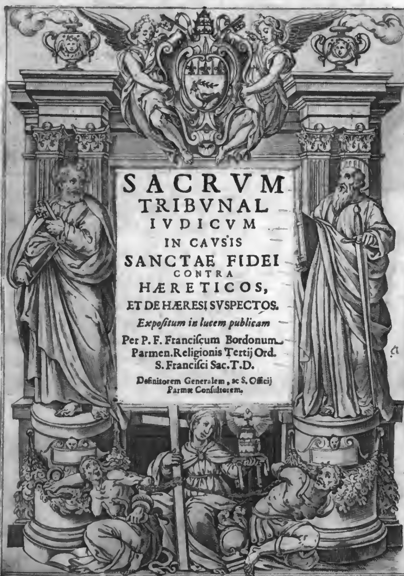

SACRVM TRIBVNAL IVDICVM IN CAVSIS SANCTAE FIDEI CONTRA HÆRETICOS, ET DE HÆRESI SVSPECTOS.

Expositum in lucem publicam

Per P. F. Franciſcum Bordonum Parmen. Religionis Tertij Ord. S. Franciſci Sac. T. D.

Definitorem Generalem, ac S. Officij Parmæ Conſultorem.

SACRVM TRIBVNAL IVDICVM IN CAVSIS SANCTAE FIDEI CONTRA HAERETICOS, ET DE HAERESI SVSPECTOS.

Omnibus Episcopis, Inquisitoribus, Consultoribus, Iudicibus, Confessarijs, Procuratoribus, & Aduocatis valdè necessarium.

Cum explicatione omnium Bullarum, & Decretorum Spectantium ad S. Inquisitionis Officium hactenus publicatorum.

Expositum in lucem publicam

PER P. F. FRANCISCVM BORDONVM PARMENSEM
Religionis Tertij Ordinis S.Francisci Sac. Theol. Doct.
Definitorem Generalem, ac Sancti Officij Parmæ Consultorem.

ROMAE, Typis Hæredum Corbelletti. MDCXLVIII.
SVPERIORVM PERMISSV.

INNOCENTIO X.
PONT. MAX.

FR. M. ANTONIVS BOTTONVS S.T.D. GENERALIS

De Pœnitentia Tertij Ordinis S. Francisci.

NON habui, quem huic Sanctæ Fidei Iudiciali asciscerem foro expetendum magis Patronum, quam te, BEATISSIME PATER, cui non solum Terrarum, sed etiam Cœli, fideique incumbit Orbis. Futurum Speraui, vt in publica luce fortius, ac felicius iugulum Causæ petat, hoc Iudicum Tribunal, quod P. Bordonus è Sodalitio Tertij Ordinis nostri aperuit, si auspicia præsint tanti Pontificis, qui humanæ dignitatis apicem occupauit commendatione præsertim forensium virtutum, vnde clarus odio perduellium Hæreticorum, neque tàm splendoribus, quàm fulminibus coronatus ad terrorem Impiorum, ad Solatium Innocentiæ, Cœli causam propugnare dicitur in Terris. Qui iure fretus hoc opus defero Sanctitati Vestræ, supplex pedibus aduolutus tuis oro, obtestorque, vt causas consilij mei, si non aliud, spectare velis,& quod iam tuum est, foueas. Vale ad felicitatem Ecclesiæ,ad solandos gemitus Columbæ.

EMINENTISSIMIS

ET REVERENDISSIMIS DOMINIS

DD.

Iulio Romæ Episcopo Portuensi. Alphonso dela Cueua Episcopo Prænestino. Francisco Barberino Episcopo Sabinensi, Vicecancellario, & summistæ, Archipresbytero Basilicæ S. Petri. Bernardino Spadæ Episcopo Albanensi. Martio Ginnetto Tituli S. Mariæ Angelorum, ac S.D.N.Papæ Vicario. Cæsari Montio Tituli S Syluestri, Archiepiscopo Mediolani. Hieronymo Verospio Tituli S.Agnetis in Agone, Episcopo Auximano. Fratri Vincentio Maculano Ord. Prædicator. Tituli S.Clementis. Ioanni Iacobo Panzirolo Tituli S. Stephani in Monte Cœlio. Lelio Falconerio Tituli S.Mariæ de Populo. Ioanni è Societate Iesu de Lugo Tituli S.Balbinæ. Dominico Cecchino Tituli S. Sixti. Horatio Iustiniano Tituli S. Honuphrij, Maiori Pœnitentiario. Fratri Michaeli Mazzarino Ord. Præd cat. Tituli S. Cæciliæ Archiepiscopo Aquensi. Hieronymo Columnæ Tituli S.Eustachij, Archipresb. Basilicæ Lateranensis, Et Rainaldo Estensi Tituli S. Nicolai in Carcere, Miseratione Diuina S.R.E. Cardinalibus in Vniuersa Republica Christiana aduersus Hæreticam prauitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

FR. MARCVS ANTONIVS BOTTONVS S.T.D. GENERALIS

De Pœnitentia Tertij Ordinis S.Francisci.

STI Sacrosancti Officij Areopago sistitur in præsentia Tribunal hoc Iudicum Sanctæ Fidei, Eminentissimi Principes, *& implorat opem, ac Patrocinium vestrum; quo non indignus videtur tàm operosus conatus Auctoris, qui omnes omninò neruos contendit, vt perduellis Impietas vires sibi eneruatas videat, & elisas; neque causam suam tueri possit, nisi insania furoris. Si non stylus fortasse probabitur, solatij loco erit, probari argumentum, dignum scilicet vestra Sapientia, & Pietate argumentum. Ingenuè profitetur Auctor, satis amplum operæ pretium sibi fore, si placeat operis structura; satis pœnarum, & doloris, si non placeat.*

APPROBATIONES.

HOC opus cui inscriptio, *Sacrum Tribunal Iudicum in Causis Sanctæ Fidei contra Hæreticos, & de Hæresi suspectos*, à R. P. M. Francisco Bordono Definitore Generali, ac Sancti Officij Parmæ Consultore compositum ex commissione Reuerendissimi P. M. Marci Antonij Bottoni Fratrum Tertij Ordinis S. Francisci Generalis perlegi, & nihil in eo inueni, quod Fidei Catholicæ aduersetur, imò breuiter, diluciè, ac perdotte opus concinnatum. Dignum proindè censeo, quod in communem vtilitatem quam primum typis mandetur. Bononiæ die 1. Decembris 1647.

Fr. Dominicus Valla eiusdem Ord. S. T. Regens, ac in almo Collegio Bononiæ Doct. Aggreg.

DE Mandato Reuerendissimi P. M. Marci Antonij Bottoni Fratrum de Pœnitentia Tertij Ordinis S. Francisci Generalis legi, vidi, & attentè consideraui hoc opus inscriptum *Sacrum Tribunal Iudicum in Causis Sanctæ Fidei, contra Hæreticos, & de Hæresi suspectos* compositum à R. P. M. Francisco Bordono eiusdem Ordinis Definitore Generali, ac S. Officij Parmæ Consultore; & pro veritate fateor nihil in eo inueni quod Fidei Catholicæ nec bonis moribus aduersetur, imò potius omnia, quæ in hoc opere ventilantur, solida eruditione sont plena, & censeo dignum esse quod in lucem prodeat. In quorum fidem, &c. Romæ die 1. Ianuarij 1648.

Fr. Michael Angelus Quartararus à Sacca S. T. D. Tertij Ordinis S. Francisci, & in Conuentu S. Pauli de Arenula Prior, &c.

FR. MARCUS ANTONIUS BOTTONUS S.T.D. GENERALIS

HOC opus inscriptum *Sacrum Tribunal Iudicum in Causis Sanctæ Fidei, contra Hæreticos, & de Hæresi suspectos*, compositum à R P. M. Francisco Bordono Definitore Generali, ac S. Officij Parmæ Consultore, & eiusdem Ordinis duorum Patrum Theologorum iudicio approbatum; vt typis mandetur quoad nos spectat facultatem concedimus. In quorum fidem præsentes literas manu propria subscripsimus, & solito nostro sigillo firmauimus. Romæ die 1. Ianuarij 1648.

Fr. M. A. B. Gener. de Pœnit. Ter. Ord. S. Francisci.

Loco ✠ Sigilli

Imprimatur, Si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sac. Palatij Apostolici.

A. Sacratus Episc. Comacl. Vicesg.

Imprimatur, Fr. Hyacinthus Pandulphus. Mag. & Reuerendiss. Patris Fr. Vincentij Candidi, Sac. & Apost. Palatij Mag. Ord. Præd.

INDEX CAPITVM.

CAPVT

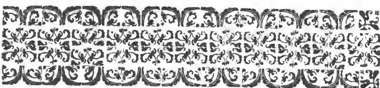

INDEX QVAESTIONVM.

CAPVT I.

De Fide, & Fidelibus.

CAPVT II.

De Articulis, & Propositionibus de fide.

CAPVT III.

De Sacra Scriptura, & traditionibus.

CAPVT IV.

De Ecclesia Catholica.

CAPVT V.

De Romano Pontifice cum suis quæstionibus.

CAPVT VI.

De Sacris Concilijs.

13 Quid

CAPVT VII.

De Schismate, & Schismaticis.

CA-

CAPVT VIII.

De Apostasia, & Apostatis.

CAPVT IX.

De Hæresi, & Hæreticis.

21 An

CAPVT X.

De suspectis de Hæresi.

CAPVT XI.

De Abiuratione Hæresis.

CA-

CAPVT XII.

De Pœnis hæreticorum,& aliorum.

CAPVT XIII.

De negantibus Vnitatem, Trinitatem, Incarnationem Dei, Maternitatem, & Virginitatem Beatæ Mariæ.

CAPVT XIV.

De Libris prohibitis.

CAPVT XV.

De Impressione librorum.

CA.

CAPVT XVI.

De Poteſtate Dœmonis.

CAPVT XVII.

De Superſtitioſa inuocatione Dęmonis.

CAPVT XVIII.

De Sortilegijs ex vana obſeruantia.

CAPVT XIX.

De sortilegijs ex maleficio.

CAPVT XX.

De Diuinatione, & Astrologia.

7 An

CAPVT XXI.

De pœnis contra Sortilegos, Maleficos, & Astrologos.

CAPVT XXII.

De Abusu Sacramentorũ.

12 Quo-

CAPVT XXIII.

De Solicitatione in Confessione.

CAPVT XXIV.
De Conuersatione cum Hæreticis.

CA-

CAPVT XXV.
De Iudæis, & Paganis.

CAPVT XXVI.
De Blasphæmis Hæreticantibus.

CAPVT XXVII.
De Religiosis Inquisitoribus subiectis.

CAPVT XXVIII.
De Decreto Bullarum Sāctæ Inquisitionis.

CAPVT XXIX.
De Offendentibus Sanctū Officium.

CAPVT XXX.

De Edictis Inquisitorum.

CAPVT XXXI.

De Denũtiandis hereticis.

quisi-

CAPVT XXXII.

De Captura,& Carceratis.

CAPVT XXXIII.

De testibus in causis fidei.

CAPVT XXXIV.

De Confessione Reorum.

CAPVT XXXV.

De Indicijs, & Tortura.

CAPVT XXXVI.

De Defensione Reorum.

CAPVT XXXVII.

De Sententijs Ferendis.

CAPVT XXXVIII.

De Consultoribus Inquisitorum.

CAPVT XXXIX.

De Vicarijs Sancti Officij.

CA-

CAPVT XXXX.

De Iudicibus contra Hæreticos.

CAPVT

CAPVT PRIMVM
DE FIDE, ET FIDELIBVS.

SVMMARIVM.

1 Fidei nomen multipliciter sumitur. Definitur Fides.
3 Fides sine caritate virtus est.
4 Virtus definitur.
5 Fides prima ex virtutibus Theologicis.
6 Virtus est supernaturalis.
7 Fides habitus est habilitans, & facilitans.
8 Habitus Fidei duplex, infusus & acquisitus.
9 Vterque necessarius ad elicie̅dos actus Fidei.
10 Habitus Fidei distinguitur in intellectu, & voluntate.
11 Differt ab alijs virtutibus.
12 Spei obiectum, & actus.
13 Caritatis actus, & obiectum.
14 Religionis actus, & obiectum.
15 Obedientiæ actus, & obiectum.
16 Fides quare dicatur obedientia.
17 Habitus Fidei infunditur in Baptismo.
18 Baptisma vocatur Sacramentũ Fidei.
19 Martyri, & primo contriti infunditur Fides.
20 Baptizatus cũ obice non recipit Fidem.
21 Suarez opinio refellitur.
22 Cathecumenus caret Fide.
23 Fides perditur per hæresim.
24 Etiam vnicam, & quare.
25 Offendens in vno, factus est omnium reus, applicatur hæreticis.
26 Obscuritas est de ratione Fidei.
27 Euidentia scientiæ quid importet.
28 Scientia sumitur tripliciter.
29 Fides & Theologia sunt sicut principia, & conclusiones.
30 Fidei cognitio est scientia.
31 Scientiæ definitio ostenditur.
32 Personæ definitio corrigitur.
33 Propositiones aliquæ fidei sunt claræ.
34 Creditum ab vno videtur ab alio.
35 Idem credi, & uideri potest diuersis medijs.
36 Fides intensior in vno, quàm in alio.
37 Certitudo Fidei triplex.
38 Fides in eodem augetur.
39 Fidem se habere nullus scit.
40 Vtique expetitur actus eius.
41 Hebræi habuerunt Fidem.
42 Fides sumitur pro dono Spiritus sancti.
43 Tripliciter sumitur.
44 Christus non habuit fidem Theologicam.
45 Cur voluit baptizari?
46 Maria fidem habuit.
47 Baptizata fuit ad augmentum gratiæ.
48 Perfectionem alijs omnibus fidem habuit.
49 Beati in Cælo carent fide.
50 Damnati non purgantes carent fide.
51 Angeli omnes habuerunt fidem.
52 Creati omnes in gratia.
53 Adam habuit fidem.
54 In gratia creatus.
55 Fides habitualis, & actualis.
56 Fides explicata, & implicata.
57 Necessarium necessitate medij, & præcepti,
58 Fides necessaria ad salutem:
59 Fides explicata necessaria adultis.

CAPVT

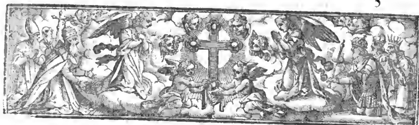

CAPVT PRIMVM.

DE FIDE ET FIDELIBVS.

NITIVM à Fide Catholica, fauente Deo, sumere duxi; cũ eius cognitio necessaria sit ad ea, quæ in sequentibus dicenda sunt, maximè de Hæresi, quæ est principale argumentum hujus operis, & ex diametro opponitur ipsi Fidei, quæ inclinat hominem ad credenda reuelata à Deo, cum è contra Hæresis, vitium illi oppositum, ad discredendam mysteria Christianæ Fidei inclinet. Procedemus autem per quæstiones.

Queres 1. Quot modis sumatur nomen Fidei?

1 *Resp.* Quatuor modis. *Primò* pro fidelitate, & constantia in seruandis promissis. Cicero primo offic. *Ad supplicium redire maluit, quàm fidem hosti datam fallere*. Vnde Theologi quærunt, an hostibus fides data seruanda sit, & pariter Hæreticis. Becan. *de fide cap.* 16. *Secundò* fides sumitur pro conscientia. *Rom.* 14. *num.* 15 dicitur: *Omne, quod non est ex fide peccatum est*, idest, quicquid facit homo, putans se facere contra rationem, est peccatum; vnde dicitur possessor bonæ fidei; quiquod possidet, rationabiliter putat esse suum, sicut possessor malæ fidei, qui alienum scienter habet. *Tertiò* pro fide humana, qua credimus esse vera, quæ narrantur ab homine, vnde dicimus: *Habeo tibi fidem*, idest, credo. *Quartò* pro fide diuina, qua creduntur esse vera, quæ à Deo reuelata sunt, & de hac dicitur Hebr. *Cap.* 11. *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium* Et in hoc postremo sensu de fide agendum est. De his acceptionibus, & aliis Glossa 11. *Neque, Cap. Mouet.* 16. 22 *quæst.* 1. Layman. *lib.* 2. *cap.* 1.

Queres 2. Quid sit fides?

Resp. Fides secundùm Apostolum est substãtia rerum sperandarum argumentum non apparentium. Fides est *substantia*. idest, id quod substat Spirituali ædificio, quod sine illa nequit esse: vnde bene S. Bernardinus Senen. *serm.* 2. *de fide* dicit: *Apertè fidem esse substantiam dicit, quasi subtus stantem, quia per eam totum spirituale ædificium sustentatur*. Est ergo fides fundamentum, super quo ædificatur spirituale ædificium nostræ iustifica- 2

ficationis, secundùm Trid. *sess.6. cap.8.* impossibile enim est hominem iustificari, & placere Deo sine fide, *Hebr. cap.11.* Fides igitur est stabilè, & certum, ac firmum fundamentum nostræ salutis, hoc enim importat vox *substantia*. Est etiam argumentum rerum non apparentium, idest, medium efficax, quo probantur mysteria non apparentia, idest, quæ non sciuntur medijs humanis, sed tantùm diuina auctoritate, dicēte S.Petro Chrysologo *initio serm. 58. Qui fidem quærit, rationem non quærit, qui diuinam postulat, se ponit humanam*, & Aug. *tract. 40. in Ioannem: Quid est fides? nisi credere, quod non vides?* Fides ergo est substanti, cum sit certissimus assensus eorum, quæ sunt à Deo reuelata, & est argumentum, hoc est fidelissima probatio, mysteriorum non apparentium, quæ sint necessaria ad salutem.

Quæres 3. An Fides sit virtus supernaturalis, aut naturalis, inclinans hominem ad credendum reuelata à Deo? Magister sent. *lib.3. dist.23. lit.B.* dicit, quod est virtus, qua creduntur, quæ non videntur, & *lit.* E. quærit an illa informis qualitas mentis, idest, Fides, quæ est in malo Christiano, fiat virtus, cum homo incipit esse bonus? an vero destruatur, & alia succedat, quæ sit virtus quando est in caritate constitutis? tibi respondet, probabilius dici illam remanere, & fieri virtutem per adiunctam caritatem; ex quo D.Thom. *2.2. q.4. art.5.* negat rationem virtutis Fidei in homine malo cum ipso magistro, quia non est debitè perfecta ex parte voluntatis, cum careat caritate, siue quia informis dicitur. Vnde vt Fide sit virtus duo requirit, vnum ex parte intellectus, nimirum vt pendeat à diuina reuelatione, alterum ex parte voluntatis, quod scilicet ordinetur per caritatem ad vltimum finem, ac proinde sit meritorius actus illius, caret autem hoc posteriori, ergo virtus non est.

3 *Resp.* Fides siuè formata caritate, siuè non, semper virtus est, & quidem supernaturalis hominem disponens, & inclinans ad credendos articulos fidei.

Primùm, quod absolutè sit virtus, probatur ex definitione virtutis, quæ secundùm Philosophum est dispositio perfecti ad optimam operationem, hoc est, virtus ita disponit, & perficit subiectum, in quo est, vt per illam operando, non possit errare in producendo suam operationem ad præscriptum virtutis; sed Fides informis, & in homine malo ita se habet, quòd illum disponit, & perficit ad optimam operationem, nempè ad credēdum reuelata à Deo; tam enim benè credit homo peccator, quam iustus regulando suum assensum per fidē: ergo Fides in vtroque virtus est. Confirmatur, Tum quia communiter ab omnibus Theologis assignatur tres virtutes Theologicæ inter se distinctæ, Fides, Spes, & Caritas, ergo singulæ in seipsis virtutes sunt, ergo vna ab alia non recipit rationem virtutis, licet priores duæ recipiant rationem meriti à Caritate, quæ earum dicitur forma in ordine ad meritum. Tum quia virtutes aliæ omnes Cardinales, & his subiectæ independenter à caritate sunt propriæ virtutes: ergo & Fides, quæ omniū virtutum fundamentum est. Quare ad rationem D.Thomæ respondendum est, ad virtutem sufficere quod subiectum illam habens disponat ad optimam operationē, siuè deinde meritoriam, siuè non, parum refert; quia meritum non est de ratione virtutis vt sic. Igitur Fides sine caritate adhuc est virtus, sed informis, idest, sine forma caritatis, ex cuius defectu actus fidei meritorij non sunt. 4

Secundum, quòd Fides sit virtus supernaturalis, & prima ex Theologis, suadetur quo ad hoc, non solum ordine enumerationis secundùm Apostolum *1.Corinth.cap.13. num.13.* vbi eam primo loco enumerat; sed etiam ordine originis, ipsa enim initium, fundamentū, & radix est omnis iustificationis ex Trid. *Sess.6. cap.8.* parum enim refert, sperare, & diligere sine fide, quia sine hac *impossibile est placere Deo, Hebr. cap.11. num.6.* Fides igitur anteponitur Spei, quia huius est substantia, & fundamentum, & proponitur Caritati, quia *iustus ex fide viuit, Roman. cap.1. num.17.* Demum Fides est initium, quo primùm homo de non Christiano fit Christianus, dicente Apostolo 5

ſtolo, *Accedētem ad Deum oportet credere.*
6 Suadetur quo ad illud, nimirum eam eſſe virtutem ſupernaturalem, tum quia excedit vires naturæ, & ideo per ſolum Dei auxilium homo poteſt credere diuina myſteria. Tum quia naturæ humanæ ex ſe debita non eſt, ſed ſupra illius conditionem, ideo gratis, & non ex iuſtitia à Deo homini confertur. Tum quia per hoc differt à fide humana, cuius principiū, medium, & finis eſt à cauſis humanis, catholica vero, & ſupernaturalis ſecundùm totum ſuum eſſe pendet à Deo reuelante, quatenus eſt prima veritas infallibilis; ideo hæc eſt certiſſima, & infallibilis, humana incerta, vt plurimū, & fallibilis. Eſt igitur Fides donū ſupernaturale à Deo homini infuſū, per quod fit habilis ad eliciēdos ſupernaturales actus myſteriorū à Deo reuelatorū.

Quæres 4. An fides ſit habitus? Ratio dubitandi eſt, quia ſecundùm Ariſtotelem, & veritatem, habitus fit ex frequentatis actibus; ſed fides non fit ex frequentatis actibus, cum ſine actu aliquo infundatur in paruulis incapacibus actuum: ergò Fides habitus non eſt.

7 *Reſp.* Fides eſt habitus, & ſecundùm quod habetur, & ſecundùm quod habilitat fidelem illam habentem. Suadetur, Tum quia de ratione habitus eſt perficere eam potentiam, cuius eſt, vt errare non poſſit in ſuis operationibus; ſed per fidem diuinam homo errare nō poteſt in eliciendo aſſenſus de rebus fidei: ergò fides habitus eſt. Tum quia potētia naturalis de ſe nullum ſupernaturalem actum elicere poteſt; cum ſint actus ſupernaturales altioris ordinis: ergò neceſſe eſt quod eleuetur, & fiat proportionata illis, hoc autem contingit per habitum fidei inhærentis, & informantis fideles: ergò eſt habitus. Ad rationem dubitandi dico, Habitum accipi dupliciter, primo quo qualitate dicente promptitudinem, & facilitatem ad operandum, & in hoc ſenſu Fides à Deo homini infuſa non eſt habitus, cum non ſit aquiſitus ex frequentatis actibus; & ſic currit argumentum; ſecundò pro habilitate, ratione cuius potentia eleuatur, & fit proportionata ad eliciendos actus ſupernaturales credendi, & in hoc ſenſu eſt habitus, quia ſic fides habetur, vt habilitet potentiam ad operationem.

Quær. 5. Quotuplex ſit habitus Fidei?

8 *Reſp.* Duplex eſt: vnus dicitur infuſus à Deo, alter aquiſitus ex frequentatis actibus, De infuſo loquitur Apoſtolus *Hebr. c.* 11. dum dicit, *ſine fide impoſſibile eſſe placere Deo*; paruuli enim baptizati placent Deo, & nō habent fidem acquiſitam, quia nondum audiunt: ergò infuſam. De acquiſita intelligitur illud *Rom. cap.* 10. *Fides ſit ex auditu, auditus autem per Verbum Dei.* Vtriuſque neceſſitas colligitur ex eorum differentia, vt infra. Ambo conueniunt in eo, quòd ſunt qualitates inhærentes, & permanentes in potentia, & non introducuntur in ſubiectum, niſi prius diſpoſitum, nullum enim ſine præuia diſpoſitione etiam in moralibus informatur. reſpectu paruulorum diſpoſitio attenditur penes Eccleſiam, quæ pro ipſis ſupplet actus credendi. Cap. *Illud 6. diſt.* 4. *de conſecr.* vnde dicuntur baptizari in fide parentū; nam Patrinus pro infante recitat articulos fidei, & nomine ipſius fidem profitetur, vnde per ſuſceptionē baptiſmi habitus fidei infunditur in illis; adulti vero accedentes ad Deum, ſe ipſis diſponuntur, credendo antequā baptiſmum ſuſcipiant. Patet ergò in vtriſque diſpoſitio ad habitum fidei ſecundùm quod à Deo baptizatis infunditur. Ad habitum vero acquiſitū ſolus adultus diſponitur per ſuos actus credendi, ſuppoſito habitu fidei infuſo, is enim à talis fidelibus acquiri poteſt. Differunt primò, quia naturalis habitus, ideſt, acquiſitus, ſupponit in potentia virtutem adæquatam ad actum, non ſic ſupernaturalis & infuſus, qui complet virtutem actiuam potentiæ, illamque conſtituit proximè potentem ad actus ſupernaturales: vnde acquiſitus non dat poſſe, ſed ſupponit, infuſus dat ſimpliciter poſſe. Secundò, infuſus ideo dicitur, quia per actum eius, cui infunditur, non producitur, ſicut acquiſitus. Tertiò ſupernaturalis, & infuſus habilitat, & conſtituit potentiam in eſſe potētiæ, cū talis non ſit de ſe ad actus ſuper-

natu-

naturales, vnde dixit illa apud D.Marc ū *cap.9. n.23. Adiuua incredulitatem meam.* Acquisitus vero illam suppositam facilitat ad operandum.

Quæres 6. An fides infusa sufficiat ad eliciēdos actus fidei sine fide acquisita?

9 *Resp.* Requiritur etiam fides acquisita, quod colligitur ex epistola ad Rom. *cap.10.num.14. Quomodo credent ei, quem non audierunt*, & paulò post subditur, quod *fides* fit *ex auditu, auditus autem per Verbum Dei*; Fides autem infusa non est ex auditu, sed à Deo immediatè sine auditu infunditur in anima. Ratio est, quia si nō esset necessaria etiam fides acquisita, sequeretur, quod paruulus baptizatus factus adultus, sine ministerio parentum, & auditu magistri, assentiretur articulis fidei, & dissentiretur illis, quæ opponuntur articulis fidei; sed falsum est adultum sola fide infusa posse assentiri articulis fidei, nisi prius instruatur: ergò illi necessaria est fides acquisita per instructionem, & auditum. Minor patet ex eo, quia per fidem infusam nō assentitur magis vni, quam alteri propositioni de fide, cum ad omnes sit indifferens: ergò per eam nulla cognosci potest. Confirmatur, quia fides infusa in exercitium prodire non potest, nisi per notitiam acquisitam de rebus fidei, vnde dicitur *Ioan. cap.15. num.22. Si non venissem, & locutus non fuissem eis, peccatum non haberent.* intellige incredulitatis: ergò credulitas fidei non habetur sine fide acquisita per auditum. Vide D.Tho. 2. 2. *quæst.6. art.1.* & Durand. *in 3. dist.25. quæst.3.*

Quæres 7. An habitus fidei sit in vtraque potentia intellectus, & voluntatis distinctus.

10 *Resp.* Duplex est habitus fidei, vnus in intellectu, alter in voluntate, ratio est, quia vnaqueque potētia debet esse perfecta, & proportionata ad actus supernaturales; sed ad voluntatem, & intellectum spectat producere actus fidei supernaturales: ergò vnaqueque habilitari, & perfici debet per proprium habitū fidei, vt possit producere actus fidei. Distinguuntur igitur duo habitus fidei, in voluntate, & intellectu: nam primò voluntas imperat actum credendi intellectui, intellectus verò dicitur elicere actum fidei per præstitum assensum. Secundò, voluntas immediatè versatur circa assensum, & actum credendi, intellectus vero immediatè circa res à Deo reuelatas. Tertiò voluntas per habitum fidei mouet, & determinat intellectum ad eliciendos actus fidei, cum enim sit indifferens propter obscuritatem, quam habent articuli fidei, ideo indiget moueri, & determinari à voluntate informata ab habitu fidei, qui in ea dicit piā affectionem erga credenda. Vide D.Th. 2. 2. *quæst.4. art.2.*

Quæres 8. An habitus fidei in voluntate sit virtus distincta ab obedientia, caritate, & religione?

Resp. Affirmatiuè, quia habet propriā 11
rationem formalem, qua constituitur in suo esse, & distinguitur ab alijs virtutibus voluntatis, siquidem habitus fidei in voluntate est ad imperandum assensum fidei eliciēdum per intellectum, ob suam peculiarem bonitatem, & honestatem credendi ea, quæ à prima veritate reuelata sunt; aliæ vero virtutes non ita se
habent; nam Spes pro obiecto habet vi- 12
tam æternam, Deum, seu visionem beatam, cuius actus sunt amor, deside-
rium, & delectatio. Caritas versetur cir- 13
ca Deum quatenus infinitè bonum, & creaturas intellectuales quatenus diligibiles propter Deum summum bonum, cuius actus interni sunt amor beneuolentiæ, dilectio, gaudium, pax &c. externi beneficientia, correctio, fraterna, eleemosyna, &c. de quibus D.Thomas
2. 2. *quæst.* 23. Religio versatur circa 14
Deum propter eius excellentiam, tamquam primùm principium, à quo omnia habent esse, conseruantur, & gubernantur: cuius actus sunt, honor, cultus, & reuerentia, ex eodem D.Thoma, 2. 2.
quæst. 81. Obedientia demum versatur 15
circa materiam præceptam, prout habet debitum passiuum obligationis ex parte subditorum erga legislatorem: cuius actus sunt, bonum amplecti, & malum fugere. Fides autem circa nullum ex prædictis obiectis formaliter spectatis versatur, neque prænominati actus sunt pro-

proprij fidei: ergò habitus fidei diuersus est à prædictis virtutibus. Nec obstat, quod in pluribus locis Sacræ Scripturæ
16 *Rom.* 15. 2. *Corinth. cap.* 9. Fides vocetur obedientia; nam ex illis locis tantùm colligitur, virtutem obedientiæ regulare, & præcipere fidelibus, vt credant reuelata à Deo, non verò quod ambæ sint vnica virtus; nam per virtutē obedientię homo audit res à Deo reuelatas, quatenus præceptas, credit vero quatenus reuelatas, & sicut subditus obedit ex auctoritate legislatoris, ita & credit ex auctoritate reuelantis: ex quo obedientia, & fides magnam habent similitudinem inter se. Non negamus, aliquem moueri ad credēdum mysteria fidei per alias virtutes, ex amore Dei, ex reuerentia illi debita, &c. nō ideo tamen tollitur quin voluntas per propriū actū imperij possit præcipere intellectui, vt proprium actum eliciat circa res à Deo reuelatas.

Quæres 9. Quando nam habitus fidei infundatur homini?

17 *Resp.* In paruulis sēper infunditur fides cū reliquis virtutibus; similiter in adultis nō ponētibus obicē, in susceptione baptismatis; siue sit fluminis, siue flaminis, siue sanguinis in ponentibus obicē, fides infunditur remoto impedimento.

Prima pars, quòd infantibus, & adultis in susceptione Baptismatis acquæ infundatur fides cum cæteris, probatur per Trident. *Sess.* 6. *cap.* 7. *Vnde in ipsa iustificatione cū remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, Fidem, Spem, &*
18 *Caritatem.* Ex quo Sacramentum Baptismi bene vocatur Sacramentum fidei à Sanctis Patribus, cap. *Nihil* 74. *dist.* 4. *de consecr*, quia Baptismus omnibus confertus in fide Christi, & Ecclesiæ, Quare si aliquando Deus confert donum fidei, maximè tempore Baptismi, ad quod per actum alienum, idest, Ecclesiæ, & patrini; infans, & per proprium disponitur adultus, dicente Apostolo *Hebr.* 11. *n.* 6. *Accedentem ad Deum oportet credere*, & *Marci* 16. *num.* 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Ita docent omnes Canon. in cap. *Maiores* 3. *de Baptis.* & *cap.* 1. *de sacra Vnct*, Theologici *in* 4. *dist.* 4. ibi Scotus *quæst.* 2. apud Fabrum *disp.* 14. *num.* 3. D. Tho. *par.* 3. *quæst.* 69. *art.* 4. de adultis, *art.* 6. de infantibus.

Secunda pars, quod in baptismo flaminis, & sanguinis infunditur fides, suadetur; quia hæc duo ideo vocantur baptismata, quia præstant eosdem effectus, quos producit baptismus aquæ, quando hoc recipi non potest, consequenter ad gratiam iustificationis, sequuntur virtutes fidei, &c. quæ sequuntur iustificationē in baptismo fluminis, vnde de Martyrio, quod est baptisma sanguinis, dicit D. Aug. *lib.* 13. *de ciuit. cap.* 7. *Quicumq; etiam non suscepto generationis lauacro, pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad remittenda peccata, quantum si ablueruntur fonte baptismatis.* cap. *Cathecumenum* 35. *dist.* 4. *de consecrat.* De baptismo flaminis, seu contritionis intelligitur illud Luc. 3. *Prædicans baptismum Pœnitentiæ in remissionē peccatorum.* Quare, cum ista duo baptismata hominem iustificent, consequens est dicere, ad illa, consequi virtutes, ac proinde fidem. Confirmatur, quia martyrium est propter confessionem fidei tam in adultis, quàm in pueris: ergò si nondum sunt fideles per naptismum aquæ, tales fiunt per martyrium, in quo illis infunditur Fides, ad quam se disposuerunt per illius propriam confessionem, si adulti sunt, per alienam infantes, nimirum, Ecclesiæ, aut matris cum qua in odium Catholicæ Fidei à persecutoribus interficiuntur; vnde de innocentibus dicitur: *Deus, cuius hodierna die præconium Innocentes martyres non loquendo, sed moriendo confessi sunt.* 19

Tertia pars, quod ponētibus obicem non infundatur Fides cum reliquis, probatur; quia baptizatus, licèt recipiat Sacramentum cum suo carattere, non tamen rem Sacramenti, nimirum, gratiam, cum hæc stare non possit cum obice peccati mortalis, vt docent omnes cum D. Thom. *par.* 3. *quæst.* 68. *art.* 8. & *quæst.* 69. *art.* 9. Scoto *in* 4. *dist.* 4. *quæst.* 5. ergò nec illi infunduntur virtutes Theologales. Hæc consequentia probatur. Primò, quia virtutes Theologales ex citatis 20

tatis doctoribus, sunt secundatis effectus consequentes gratiam iustificationis, plures enim sunt effectus baptismi, & hunc ordinem seruant inter se, primò siquidem imprimitur caracter, deinde à Deo producitur gratia inhærens baptizato, postea infunduntur virtutes, & alia dona; quod caracter primum obtineat locum constat ex eo, quòd baptismus cum fictione susceptus hominem non iustificat, & tamen verus est baptismus imprimens caracterem in omnium sententia, neque enim post fictionem reiteratur, præcedit igitur caracter gratiam, quam consequuntur virtutes, quæ cum illa semper coniunguntur, clarè colligitur ex *Sess.6. cap.7.* Trident. in illis verbis. *Vnde in ipsa iustificatione cum remissione peccatorũ hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, Fidem, Spem, & Caritatem.* D.Thom. *par.3. quæst.69. art.4.* Probatur secundò; quia Deus nihil imperfectam facit, omnia enim *Dei perfecta sunt opera, & valde bona, Gen. cap.1. Deuter. cap.32.* oppositum autem sequeretur, si virtutes Theologicas Fidei, & Spei infunderet in baptismo homini obicẽ ponenti, tunc enim illæ essent imperfectæ, & diminutæ, atque infirmes gratia iustificationis. Probatur tertiò, quia *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à Patre luminum Iacobi, cap.1. num.17.* Sed fides à Deo homini infusa est datum optimum, & donum perfectum à Deo proueniens: ergò fides ponentibus obicem non infunditur, quia non descenderet, vt optimum, & perfectum. Probatur quartò, quia formæ naturales non recipiuntur in subiectum nisi dispositum: ergò neque supernaturales, inter quas sunt virtutes Theologicæ. Dæmum id clatum est in infideli, & desperato, vtrisque perseuerantibus in infidelitate, & desperatione, dum recipiunt baptismum; certum enim est in his duobus casibus baptizato non conferti, neque infundi Fidem, neque Spem, cũ illa duo vitia directè pugnent contra has duas virtutes, quas formaliter destruunt.

21 Franciscus Suar. *ad par.3. D.Tho. q.69. disp.28. sect.3. §. Vna superest*, affirmat ponentem gratiæ obicem interdum posse recipere aliquem habitum infusum, saltem Fidei, & Spei, non tamen Caritatis. Probat *primò*, quam Fides, & Spes in conseruatione non pendent à gratia, & caritate, cum remaneant in peccatore: ergò neque in infusione. *Secundò* sicut semel iustificatus, amissa gratia, adhuc supernaturaliter credere, & sperare potest, ad quod conuenienter præstandum retinet Fidem, & Spem; ita peccatori, qui incipit conuerti ad Christum, antequam perfectè amet, & efficaciter detestetur omnia peccata, cum possit verè supernaturaliter credere, & sperare, infunderur illi Fides, & Spes, nam ad illas est sufficienter dispositus, & per illas paulatim ad gratiam obtinendam melius disponi potest; neque in hoc reperiri poterit maius inconueniens inter habitus, quam inter actus, si ergo actus possunt antecedere, cur non etiam habitus? quare cum accidere possit, vt in baptismo homo ponat obicẽ gratiæ, & caritatis, non autem Fidei, & Spei, quia potest credere, & sperare, non tamen de peccatis dolere, tum Sacramentum habebit suum effectum quoad Fidem, & Spem, non quo ad reliqua, respectu quorum non est bene dispositus. *Tertiò* probat, respondendo auctoritati Tridentini superius pro nobis adductæ, nam censet, non fuisse mentem Tridentini definire, Fidem, & Spem non posse intedum antecedere gratiam, & caritatem, sed velle, in instanti iustificationis infundi illa tria cum gratia simul vti inseparabilia à iustificatione; quod autem ante instans iustificationis non possint infundi Fides, & Spes, sine Caritate, non posse hoc probari dicta ratione Cõcilij, quia homo ante iustificationem potest esse vnitus cum Christo imperfectè, & vt membrum mortuum. Deinde explicat illa duo verba: *Accipit, simul,* vt illud signet, *habere, & possidere*, non autem quod dicat initium essendi; hoc autem quatenus significat simultatem & connexionem illarum trium virtutum ad plenam hominis iustificationẽ, non verò durationem, & initium essendi; &

di; & concludit, per iustificationem non intelligi solum infusionem gratiæ, sed totam susceptionem, & spiritualem mutationem à prima vocatione vsque ad infusionem gratiæ.

Sed contra primum licèt, concedatur, Fidem, & Spem conseruari posse sine gratia, & caritate in homine peccatore, non tamen concedunt sine illis infundi posse: non enim valet inferre, possunt conseruari sine caritate: ergò & infundi; quia sunt diuersæ actiones, & modus vnius nō infert modum alterius. Præterea alia est ratio productionis Fidei, & Spei, alia ratio, quod non conseruentur cum gratia, & caritate illud enim tantùm pendet à Deo, hoc vero ab homine, ideo ne Deus dicatur facere opus imperfectum, nunquam homini infundit eas virtutes, nisi formatas per antecedentem gratiam, & caritatem, sine quibus dicuntur imperfectæ, & informes? eædem verò desinunt conseruari dependenter à gratia defectu ipsius hominis ponentis obicem peccati mortalis, quo gratia destruitur, à quo proinde non amplius dicuntur dependere, sed sine illa conseruari; & ideo mirum non est, quòd sine gratia non infundantur, sicut postea sine illa conseruari possunt. Demum res in produci à pluribus dependet, quàm in conseruari: ergò non valet inferre; in conseruari non necessario pendent à gratia, ergò nec in produci.

Contra secundum est, quia non est necesse infundere homini peccatori habitus Fidei, & Spei ad conuenienter, & connaturaliter credendum, sperandum, & detestandū peccata ante Baptismum, quia per illos simplices actus Deo adiuuante sine habitu, homo præparatur & disponitur ad suscipiendum dignè, & cum fructu gratiam in baptismo, ad quam sequuntur virtutes, per quas efficaciter operari possit actus supernaturales Fidei, &c. Actus igitur Fidei, & Spei ex sua natura vti dispositiones ad gratiam baptismi præponuntur, non verò habitus, qui non habent disponere, sed potentiam iam dispositam per actus antecedentes, & gratia informatam habilitare ad proprios actus iuxta dicta *sub q. 5*. Præterea actus illi, Deo excitante, & coadiuuante, producuntur ab homine se disponente ad dignam Sacramenti receptionem, habitus verò Fidei, & Spei illorum actuum à solo Deo infunduntur, ergò perfectissimè infundi debent sine vlla deformitate, ac proinde non nisi iustificato in iustificato.

Contra tertium est, quia ex illa Tridentini sententia aperte colligitur, ante iustificationem non infundi virtutes Theologales, sed illas subsequi gratiam iustificationis; & confirmatur ex sequētibus ibidem. *Hanc Fidem ante Baptismi Sacramentum ex Apostolorum traditione Catecumini petunt ab Ecclesia, cum petunt Fidem vitam æternam præstantem, quam sine Spe, & Caritate Fides præstare non potest*. Igitur si Cathecumeni Fidem petunt ab ecclesia, dum volunt baptizari, signum est, quod illis infunditur in baptismate mediante gratia. Nec obstat quod *Rom. 5.* dicitur, hominem iustificari per fidem, quasi hæc antecedat iustificationem in ratione habitus; quia ibi sermo est de fide actuali, qua homo disponitur ad iustificationem, iuxta illud: *qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*. Itaque fides in ratione actus in Cathecumenis est initiū iustificationis, in baptizatis verò lapsis postmodum etiam in ratione habitus est fundamentum, & radix iustificationis peccatoris. Præterea falsum est hominem ante iustificationē vniri Deo per aliquem actum credendi, aut sperandi, solum enim præparatur, & disponitur ad vnionem per gratiam, & caritatem sine quibus nemo vniri potest Deo, implicat namque quod homo adhuc peccator dicatur vnitus Deo, cum sit illi inimicus. Demum, si illa verba, *Accipit simul*, important habere, & possidere, significant etiam initium essendi, neque enim aliquid posideri potest, nisi habeat initium essendi in eo, à quo posidetur, ergo si homo iustificatus posidet virtutes Theologicas, in eius iustificatione habent initiū essendi.

Quæres. 10. An Cathecumeno ante baptismum infundatur Fides?

22 *Resp*. Cathecumenus instructus in fide nondum habet habitum fidei infusum nisi habeat Baptismum flaminis, aut sanguinis, sed illud recipit in digna susceptione Baptismi fluminis. Id totum colligitur ex probatis in superiori quæstione, quia Fides nulli infunditur à Deo, nisi per Baptismum, quod ideo à Sanctis Patribus vocatur Sacramentũ fidei non solum ex actuali fide, in qua antecedenter Cathecumenus instruitur sed etiam ex habituali à Deo infusa in susceptione baptismatis cum gratia iustificationis. Cathecumenus igitur habitum fidei nondum habet, sed fidei primum rudimentum accipit, inquit Rabanus relatus Cap. *Ante* 52. *dist*. 4. *de consecr*. & infra sub Cap. *Deinde* 68. *Deinde à Sacerdote inunguntur, vt sacrum baptisma cum fide acceptum custodiatur*. Ergo fides Cathecumeno non infunditur ante baptismum. Confirmatur, quia nondum sunt in ecclesia, neque dicuntur membra Christi, vt probabo *Cap*. 4. *num*. 61. demum, quamuis credant in Deum, Deus tamen se illis non credit, ergo non habent Fidem, quod est signum mutuæ credulitatis inter Deum & hominem.

Quæres 11. An Fides etiam habitualis aliquando perdatur?

23 *Resp*. Perditur per infidelitatem, & hæresim superuenientem. Probatur auctoritate sacræ Scripturæ. 1. *ad Tim. cap*. 1. *num*. 19. *Habens Fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa Fidem naufragauerunt*. Ille autem naufragium facit, qui in mari seipsum, aut saltem merces proijcit; sic hæreticus seipsum perdit cum fide. Quod confirmatur extremis verbis eiusdem Epistolæ: *Depositum custodi, deuitans profanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt*. Tridenr: *sess*. 6. *cap*. 15. *Asserendum est, non modo infidelitate per quam ipsa Fides amittitur, sed etiam quocunque alio mortali peccato, quamuis non amittatur Fides, acceptam iustificationis gratiam amitti*. Ratio, quia Fides, & infidelitas, seu hæresis ex diametro pugnant ad inuicẽ, in eodem subiecto, ergo adueniente hæresi necesse est, quod Fides destruatur. Ita D. Thomas 2. 2. *q*. 5. *art*. 3. Dices: hæresis licèt sit error contrarius Fidei, non tamen totaliter ei opponitur, sed ex parte, nam si quis nichil fidei crederet, dicendus esset potius apostata quam hæreticus. Deinde sicut habitus ex frequentatis actibus generatur, ita ex pluribus contrarijs destruitur. Insuper, hæreticus credit aliquos fidei articulos tam facilè, & firmiter, quam quilibet fidelis: ergò in vtrisque fides est.

Resp. Ad primum, in habitu Fidei duo spectari possunt, obiectum materiale, quod sunt res à Deo reuelatæ, in quo sensu hæresis dicitur error ex parte contrarius fidei; & obiectum formale, quod est prima veritas reuelans, in quo sensu, qui negat vnum articulum, & alios credit, nichilominus respectu omnium dicitur hærericus, primam veritatem cum sit vnica, & indiuisibilis, reddit inconstantem, mendacem, & fallacem, non enim est maior ratio credendi vnum articulum, quam reliquos omnes, cum omnium veritas ab vnica formali veritate Dei reuelantis pendeat absque discrimine, ergo si vnus est verus, & omnes sunt veri. Ad hoc propositum facit illud *Iacobi cap*. 2. *num*. 10. 24

Qui in vno offendit factus est omnium reus. Reatus siquidem omnium desumitur ex incredulitate primæ veritatis reuelantis illum articulum; qui negatur ab hæretico ex ratione formali, quod non credit, illum esse à Deo reuelatum. Ad secundum, obiectionem locum habere in habitibus aquisitis, non in infusis à Deo, qui per primum actum perduntur. Ad tertium, illa facilitas ad credendum reliquos articulos, quos hæreticus tenet cum fidelibus, non est ab habitu infuso, sed ab illo naturali propria industria, & labore aquisito, vnde hæreticus sola fide humana non Theologica credit reliquos, vt facit Catolicus, qui fide infusa proprie dicitur 25

tut credere, & operari ſecundùm fidem, mediante acquiſita vti inſtrumento moto per habitum fidei infuſæ.

Quæres 12. An de ratione Fidei ſit obſcuritas? Notandum eſt, quod obiectum fidei duplex eſt materiale, quiſunt articuli fidei, ſeu res à Deo reuelatæ, & formale, nimirum Deus reuelans, ſeu prima veritas reuelans eiuſdem fidei articulos. Obſcuritas autem attendi poteſt tam ex parte materialis obiecti, quam formalis, & cum in formali duo ſpectentur Deus ipſe prima veritas, & actio reuelationis, quæſtio de his omnibus procedit.

26 *Reſp.* Obſcuritas eſt de ratione Fidei ex parte vtriuſque obiecti, probatur per Apoſtolum *Hebr. cap.* 11. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*, ideſt rerum obſcuratum, quæ creduntur, & non videntur, vnde dicit D. Thomas: *Quod non capis quod non vides, animoſa firmat fides. Epiſt.* 1. *ad Corinth. cap.* 13. *num.* 12. *Videmus nunc per ſpeculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Prima viſio ſecundum fidem obſcura eſt in via, ſecunda in patria clara erit. Ratio eſt, quia illa cognitio eſt obſcura, quæ caret euidentia; ſed cognitio per fidem habita eſt huiuſmodi, ergo eſt obſcura. Maior per ſe patet; Minor probatur reſpectu obiecti tam materialis, quam formalis, ſiquidē illa propoſirio eſt euidens, quæ determi-
27 nat intellectum ad ſui aſſenſum ex notitia connexionis terminatum inter ſe, vel ex medio intrinſeco per ſe clarè cognito, & connexo cum propoſitione illata ex ipſo; ſed cognitio Fidei ex neutro illorum habetur, nam propoſitiones fidei notæ nō ſunt ex terminorum connexione, cum ſæpius extrema videantur pugnare ad inuicem ſecundum lumen naturale; vt patet in myſterio Trinitatis, & Incarnationis; neque mediū ſeu motiuum eſt intrinſecum ad inferendum condutionem, ſed extrinſecum, conſiſtens in diuina reuelatione, quæ ex natura rei connexionem non habet cū rebus reuelatis, ergò ex nullo capite Fides eſt cognitio euidens, ſed obſcura. Quare, cum quæ videntur, non dicantur cognoſci per fidem, ſed per agnitionem, D. Thomas Apoſtolus vnū agnouit, ideſt humanitatem Chriſti vulneratam, & alterum credidit, hoc eſt, diuinitatem ſub humanitate coopertam: ita D. Thomas 2 2. *quæſt.* 1. *art.* 4. Scotus *in* 3. *diſt.* 24.

Quæres 13. An cognitio fidei ſit ſcientia? Pro cuius intelligentia notandum primo, nomen ſcientiæ accipi poſſe tribus modis. Primò pro quauis cognitione intellectuali ſiue certa, ſiue incerta, & probabili, euidentes, aut obſcura, qua ratione opinio, fides humana, & diuina poſſunt vocari ſcientia, quia ſunt cognitiones intellectus. Secundò pro cognitione certa, & euidenti, in quo ſenſu Fides, & opinio non ſunt ſcienta, quia opinio, & fides humana ſunt incertæ; Fides autem diuina licet certiſſima ſit cognitio, non eſt tamen euidens ex probatis præcedēti quæſtione. In hac ſecunda acceptione intellectus principiorum, ſeu propoſitiones per ſe notæ, & principia concluſionum inductiua, & ipſæ concluſiones deductæ vocātur ſciētia. Tertiò ſumitur tantum pro ſcientia diſcurſiua acquiſita per demonſtrationem, ſiue à priori, & per cauſam, ſiue à poſteriori, & per effectum. Notandum ſecundò, Fidem, & Theologiam noſtram verſari circa Deum, & eius myſteria, cuius obiectum materiale ſunt omnes res reuelatæ à Deo, formale vero eſt prima veritas reuelans, quę eſt ipſemet Deus reuelans; ſe autem habent ad inuicem ſicut principia, & concluſiones, vt dicit D. Tho. *quæſt.* 14. *de veritate, art.* 8. *ad* 6. vbi ait, quod teſtimonium primæ veritatis reuelantis ſe habet in fide, ſicuti ſe habent principia in ſcientijs demonſtratiuis, quare propoſitiones deinde ſunt principia certiſſima, ex quibus tamquam præmiſſis, & medijs deducuntur concluſiones, quę vocantur Theologicæ, iuxta dicenda initio ſequentis capitis. Notandum tertiò communiter à Doctoribus nomen ſcientiæ propriè acceptæ reijci à Fide, & Theologia Viatorum ea ratione, quod

ſcientia eſt cognitio intellectualis certa, & euidens de obiecto neceſſario; conſtat autem ex dictis, cognitionē Theologiæ non eſſe ſcientiam; quia, licèt ſit cognitio intellectualis certa de obiecto neceſſario, tamen cum careat euidentia ex dictis præcedenti quæſtione, nullatenus vocari poteſt ſcientia. Præterea Deus, quod eſt obiectum vtriuſque, licèt ſit obiectum neceſſarijſſimum, non eſt ideo vniuerſale, ſed ens ſingulariſſimū, de ſingularibus autem ſcientia non eſt, ſecundum Philoſophos. Demum ſcienta procedit ex proprijs, & intrinſecis, fides ex cauſis extrinſecis, nimirum ex diuina auctoritate, ideo obiectum fidei non dicitur ſciti, ſed credi tantum; Vnde ſi aſſentior huic propoſitioni. *Homo eſt animal rationale*. Quia ea mihi narrata fuit, & perſuaſa ab amico vti veræ, & certæ, fidem de illa habeo, non ſcientiam, quam dicor habere, quando illi aſſentior, quia cognoſco illos terminos habere inter ſe neceſſariam connexionem, & eoſdem eſſe mihi ex ſe notos. H.notatis.

30 ffi. Theologiam tam ex parte principiorum, quam concluſionum habere rationem ſcientiæ propriæ dictæ, & Fidem rectè dici poſſe intellectum principiorum, & Theologiam ſcientiam diſcurſiuam, collectam ex principijs fidei tamquam medijs, & præmiſſis. Id totum probatur oſtendendo allatam definitionem ſcientiæ, qua dicitur cognitio certa, & euidens de obiecto vniuerſali neceſſario, non conuenire ſcientiæ, vt ſcientia eſt proprie accepta in tota ſua latitudine, ſed eam eſſe definitionem ſcientiæ naturali. & in ſpecie ſubalterna, nam ea ab antiquis tradita fuit, lumine natutali intellectus tantummodo eductis, iuxta exigentiam, & conditiones rerum; quæ cū aſſenſum paterent, ideo earum cognitionem vocauerunt euidentem, cum innoeſcerent ex euidentia terminorum; quod ſi notitiam habuiſſent fidei, & Theologiæ, abſque dubio alia ratione latiori, & ampliori definiuiſſent ſcientiam communem naturalibus, & ſupernaturalibus dicendo, quod *Scientia eſt cognitio intellectiua, & certa de obiecto neceſſario*; quæ definitio 31 ſine dubio conuenit naturali, & ſupernaturali ſcientiæ æque primo, cum vtraque ſit cognitio certa de obiecto neceſſario, ita quod ſcientia proprie dicta tamquam genus diuiditur in naturalē, & ſupernaturalem, vt in ſuas ſpecies, ad quas contrahitur per euidentiam, & ineuidentiam, quæ ſunt differentiæ diuiſiuæ dicti generis, & conſtitutiuæ dictarum ſpecierum. Ex quo patet, euidentiam non competere ſcientiæ, vt ſic & in genere, nulla enim diuiſiua generis prædicatur de illo, ſed tantùm de illa ſpecie, quam conſtituit, vt patet exemplo rationalitatis, quæ eſt differentia conſtitutiua hominis, de quo ideo tantùm prædicatur, non autem de genere, quod diuidit: hæc enim propoſitio: *Animal eſt rationale:* falſa eſt, ſi animal ſumatur genericè, ideò vt indefinita ęquiualens contingenti, cum prædicatum illud non ſit neceſſarium, nec eſſentiale ſubiecto, reſoluitur in prædicationem differentiæ de ſpecie, & contentis ſub ſpecie, hoc modo; *Aliquod animal*, ideſt, aliqua ſpecies animalis, ideſt homo, *eſt rationale*, ſeu *hoc animal eſt rationale*. Quare male dicunt definientes ſcientiā proprie dictam eam, quæ eſt cognitio certa, & euidens ponentes in definitione generis differentiam illius diuiſiuam contra regulas bonæ definitionis. In confirmationem prædictorum ſimilem definitionem de Perſona refero ex Boëtio, qui definit Perſonam indiuiduam 32 rationalis naturæ ſubſtantiam. In hac definitione Perſonæ per illam particulam, *Rationalis natura*, excluditur ratio Perſonæ à diuinis; & nihilominus ratio Perſonæ etiam proprie dictæ reperitur in diuinis, & tamen natura diuina non eſt rationalis, quia ſine diſcurſu, qui imperfectionem dicit, omnia intelligit: dicendum ergo eſt, aut per Boetium non fuiſſe definitam niſi perſonam hominis, aut etiam Angelorum in ſententia illorum, qui volunt Angelos intelligere per diſcurſum, aut erraſſe ponendo in ſua definitione rationem alicuius perſonæ inſe-

inferioris, quæ non poteſt prædicari de alia ratione ſuperiori, & quaſi generica ad ipſam. Quare vt ratio perſonæ conueniat formaliter, & proprie omnibus ſubſtantijs, quæ hoc nomine vocari poſſunt, ac proinde diuinis, angelicis, & humanis aliter definięda eſt hoc modo. *Perſona eſt ſubſtantia indiuidua incommunicabilis naturæ intellectualis*. hoc enim modo ratio Perſonæ conuenit Deo, Angelis, & hominibus. Sicut ergò corrigitur definitio Boetij illam ampliando, ex quo ratio perſonæ dicitur propriæ tā de increatis, quam creatis, neque ex definitione Boetij, qua ratio perſonæ excluditur à diuinis, inferri poteſt, nec debet, Perſonam proprie non reperiri in diuinis, ſi Boetius aut maneus fuit, aut nō curauit definire Perſonam in tota ſua latitudine. Ita corrigenda eſt definitio ſcientiæ, illam ampliando, vt ſupra, conſequenter vtrique cognitioni Fidei, & ſcientiæ naturali propriè conueniet; quod ſi quis velit definitionem ſcientiæ à Philoſophis traditam reſtringi tantū ad naturalem, vt vere reſtringitur, non ideo inde inferendum eſt, cognitionem, quam habemus de Fide, & Theologia, carere ratione ſciētiæ propriè dictæ iuxta traditam, & emendatam à nobis definitionem illius.

Inferendum igitur eſt, Fidē, & Theologiam eſſe ſcientiam propriè dictam, quæ ſe habent ad inuicem ſicut principia, & concluſiones, nā Fides continet propoſitiones à prima veritate reuelatas, quæ ſunt articuli fidei, qui cum ſint certiſſimi probatione non indigent, ſed ſunt motiuum, & medium, quo tamquam præmiſſis conceſſis deducuntur concluſiones, ex quibus conſtat Theologia: igitur Fides ſcientia eſt, habens rationem intellectus principiorum, Teologia vero eſt ſcientia diſcurſiua ex principijs de fide deducta.

Ex his patet ad tria argumenta in Notabili 3. poſita. Ad primum, rationem euidentiæ eſſe differentiam ſcientię naturalis. Ad ſecundum, obiectum ſcientiæ ideo debere eſſe vniuerſale, quia de corruptibilibus non datur ſcientia, Deus autem eſt incorruptibile, & neceſſariiſſimum conſequenter verè, & propriè eſt obiectum ſcientiæ. Vel dic, illam rationem vniuerſalitatis in obiecto non ſpectare ad ſcientiam vt ſic, ſed eſſe quid proprium ſcientiæ naturalis ſecundum lumen Philoſophorum. Ad tertium dic pariter, illam rationem, quod ſcientia procedat ex proprijs, & intrinſecis, non competere ſcientiæ vt ſic, ſed ſcientiæ naturali, prout condiſtinguitur à ſupernaturali, quæ procedit per medium extrinſecum, & commune omnibus articulis Fidei.

Nonnulli reſpondent, Fidē, & Theologiam non eſſe propriè ſcientias, ſed tantum impropriè, prout nomen ſcientiæ latè ſumitur, pro notitia cum firma adhæſione, quomodo dicimus nos certo ſciri, reperiri Mediolanum, Romam, Mare Oceanum, &c. Fides enim, & Theologia determinatè dicunt verum, & habent certitudinem infallibilem, ſuarum propoſitionum, & ex hoc capite participant rationem ſcientiæ, quia tamen carent euidentia, non poſſunt dici propriè, & adęquatè ſcientia, ſed tantum impropriè. Sed non placent, quia in præcedentibus dictum fuit, euidentiam non eſſe de ratione ſcientiæ propriè dictæ, cui ſufficit in genere, quod ſit cognitio, intellectualis certa. Deinde vocare Theologiam ſcientiam impropriè, arguit imperfectionem, quod illi videtur detrahere, cum vterque habitus fidei, & Theologiæ in ſuo genere ſit perfectus etiam ſecundum rationem cognitionis certæ, & infallibilis.

Alij dicunt, Theologiam eſſe quidem ſcientiam propriè acceptam, ſed analogicè tantum, non vniuocè, cum non participet omnes conditiones ſcientiæ, caret enim euidentia, & non procedit ex medio intrinſeco. Neque hæc reſponſio admittenda eſt, quia ſequeretur Theologiam eſſe minus ſcientiam ſcientijs naturalibus, eo quod minus de conditionibus, & perfectionibus ſcientiæ participet, quam faciunt aliæ ſcientiæ. Deinde Theologia eſſet minus principale analogatum, quod abſurdum eſt dicere,

cere, ob eius excellentiam, & eminentiam, cum illa nulla certior, & immutabilior scientia inueniatur, & infinitè distet à falsitate. Demum ratio scientiæ, vt sic, qua dicitur cognitio intellectualis certa, æqualiter communicatur omnibus cognitionibus certis, neo ratio euidentiæ conueniens vni, & non alteri tribuit eisdem analogiam, cum nullatenus Theologia illam participet, neque vt principale, neque vt secundarium analogatum.

Quidam volunt, Theologiam esse propriè sciuntiam, quia, & si non habet euidentiam ex parte obiecti, habet tamen ex parte formæ syllogisticæ, quod sufficit. Sed contra, quia euidentia desumitur ex conditione, & natura ipsorum obiectorum clarè, & distinctè repræsentatorũ, potentiæ intellectiuæ, & non ex forma syllogistica, quæ est quid extrinsecum, & supponit notitiam terminorum in se ipsis euidenter cognitorũ, ex naturali connexione illorum inter se.

Quæres 14. An inter propositiones de fide aliquæ sint claræ, & euidentes!

Resp. Affirmatiuè, cuiusmodi sunt
33 istæ: *Deus est. Deus est vnus, Deus est causa omnium rerum*. Nam istas concesserunt fere omnes Philosophi, & sapientes, quia exterminis de se patent. Aliæ vero ex terminis de se obscuræ, & ineuidentes sunt: *Deus est Trinus & vnus. Verbum sumpsit carnem humanam. Christus Sacramentaliter continetur sub speciebus panis, et vini*. Hi articuli ex terminis ignoti sunt, & obscuri, sola fide cogniti, & crediti. Si nihilominus articuli spectantur in ratione Fidei, omnes dicuntur obscuri, & ineuidentes, iuxtà illud D.Pauli. *Fides est argumentũ nõ apparẽtiũ.*

Quæres 15. An quod ab vno creditur, ab alio videri possit?

34 *Resp.* Sic; nam ego credo duodecim Apostolos, qui ad inuicem se viderunt: Beati vidẽt, quæ nos viatores credimus.

Quæres 16. An idem mysterium fidei per eumdem actum simul videri, & credi possit!

35 *Res.* Negatiuè, quia ille actus esset simul clarus, & obscurus; euidens, & ineuidens; perfectus, & imperfectus; distinctus, & confusus. Distinctis verò actibus conceditur; quia eidem conclusioni quis assentiri potest duobus medijs diuersis, vt si quis eodem tempore videndo ecclipsim, illam cognoscat, & credat sibi ab aliò narratam. Ab alijs negatur, quia eodem tempore quis non potest videre solem clarum, & obscurũ. Respondeas, eodem actu visionis, non autem visionis, & auditus. Vide Becan. *Cap.1. de Fide, q.3. num.3.*

Quæres 17. An vnus fidelis alio maiorem habeat fidem, tam intensiuè, quã extensiuè.

Resp. Sic. Illud de intensione proba- 36
tur apertè ex sacra Scriptura, Matth. *cap.15. num.28. O mulier magna est fides tua*. Centurioni dictum fuit à Christo: *Non inueni tantam fidem in Israel. Matthæi, cap. 14. num.31.* dicitur. *Modicæ fidei quare dubitasti?* Est igitur de fide, quod vnus alio maiorem habet fidem. Hæc autem intensio prouenit ex certitudine subiecti, idest, habentis fidem, qui per actum reflexum sui intellectus iudicando, certissimum esse ex pio affectu bonæ voluntatis, quod credit, firmissime adhæret ei, quod credit. Nota autem triplicem certitudinem
Fidei; vna dicitur ex parte subiecti, & 37
fidelis, de qua dictũ est; secunda se tenet ex parte obiecti ex infallibili reuelatione Dei, & dicitur obiectiua; tertia ex parte cognitionis circa obiectum, & vocatur formalis. Maior, & minor intentio se tenet ex parte subiecti, non autem ex parte certitudinis obiectiuæ, seu formalis, quia hæc æqualiter reperitur in omnibus, siquidem specificatur ab eodem formali obiecto, nam omnes fideles credunt articulos fidei ex eodem formali motiuo diuinæ reuelationis. De extensione, nimirum quòd vnus alio plura fidei mysteria credat, manifestum est; quia doctus sit, & credit plures articulos, quàm indoctus; plures Parochus, quã Parochianus; plures Theologus, quã Philosophus. Vide D.Th. 2.2. *q.5. art.4.*

Quæres 18. An Fides augeatur, & intendatur in fideli?

Resp.

38 *Resp.* Affirmatiuè, probatur ex sacra Scriptura *Lucę cap. 17. num. 5.* vbi Apostoli à Christo petierunt augmentum fidei illis verbis: *Adauge nobis fidem.* Et ecclesia in quadam oratione petit hoc augmentum. *Da nobis augmentum fidei, Spei, & Caritatis.* Si autem Fides non augeretur in homine Christiano, frustra id petitũ fuisset à Christo per Apostolos, & quotidie ab ecclesia. Verum quidem est, quòd fides in solis augetur iustis, quia est donum Dei, cuius non sunt capaces peccatores, & sicut fides nunquã homini infunditur, nisi iustificato, ex probatis sub *q. 9.* ita neque augetur, nisi in solis iustis.

Quęres 19. An quis certò agnoscere possit, se habere Fidem? Procedit quęstio tam de actu, quam de habitu. Est autem certitudo triplex Euidentiæ, experimentalis, & Reuelationis.

39 *Resp.* Nulla ex dictis certitudinibus quis certo scire potest, se habere habitum fidei infusam, quia loquendo de scientia euidentiæ, & experientiæ, non habemus euidentiam, neque experientiam de habitibus supernaturalibus, neque ex obiecto, cum id obscurum sit, neque ex aliquo actu, cum is potius dicatur esse ex habitu aquisito; neque ex facilitate credendi, quia hæc prouenire potest ab eodem habitu aquisito, qui apparet etiam in hæreticis. De certitudine supernaturali constat, quia à Deo reuelatum non est dari habitum fidei supernaturalem infusum, & multo minus hunc reperiri in hoc, vel illo homine. Ita Becan. *cap. 11. de Fide q. 5.*

40 Potest verò dari certitudo euidentiæ, seu experientiæ de actibus fidei, immo & de ipso habitu aquisito, quia fidelis in rebus fidei instructus certè experitur, se non solum credere, quia firmiter adhæret misterijs fidei, sed etiam facilè, & promptè discurrit de rebus fidei, vt id notum est apud Theologos; ergò qui ità promptus est ad huiusmodi intellectionem, euidenter cognoscit se habere fidem aquisitam, non secus ac scit se habere cognitionem rerum naturalium Philosophus. Ita D. Bonau. *in 3. dist. 23. dub. 4.* Scotus *ibidem*, vbi §. *sed quid dicis*, asserit, illum eumdem actum esse supernaturalem, neminem scire; quia sub obiecto fidei pendet à diuina reuelatione.

Quęres 20. An in Hebræis sit vera Fides?

41 *Resp.* Fides vera fuit in Hebræis sanctis Patribus, Patriarchis, & Prophetis, vnde de Abraham dicitur *Genes. 15. n. 6. credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam* Iob *cap. 2. num. 18.* de fide scribit: *Quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illorum expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo.* Hanc autem Fidem, quam sancti Patres veteris testamenti, etiam Adam iuxta Scorellum *in 3. dist. 23. q. 2. §. Ad vltimum* infusam habebant, multum commendat S. Paulus ad Hebræos scribens *cap. 11. per totum*, subdens *cap. 12.* illius auctorem esse Deum; consumatorem verò Christum, qui per mortem suam fidem sanctorum Patrum in vmbra, & figura transtulit in lucem & veritatem, vt non amplius esset in nube, sed in luce Iesu Christi, qui lux est mundi, in quem venit ad illuminandum omnẽ hominem in veritate fidei. Sancti ergo Patres in Christi venturi fidem credebant, nunc vero omnes credere tenentur Christum iam venisse, ità quòd Hebræi obstinati, post Christi aduentum fidem habere non dicuntur, vnde eorum peccatum contra Christi fidem iam incarnati dicitur Iudaismus, & infidelitatis vitium, ex quo vera fides ab eis recessit, quam sancta Catholica Ecclesia profitetur, & docet cunctos fideles.

Quęres 21. An in Christo Fides fuerit? Non est sermo de fide sumpta pro fidelitate, hæc enim fuit in Christo, qui stat promissis. *Ad Thesalon. 1. c. 5. n. 24.* Item *1. Ioan. cap. 1. num. 9.* vbi dicitur. *Si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra.* Neque de fide sumpta pro dono Spiritusancti, dicitur enim Christus plenus gratiæ, & veritatis: quod verum est non solum de gratia habituali, sed etiam de

gratia

gratia gratis data in vtilitatem aliorum,
42 inter quas numeratur Fides 1. *Corinth. cap.*12. nouem autem dona sunt seu gratiæ gratis datæ, sermo Sapientiæ, & Scientiæ, fides, gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia, discretio spirituum, genera linguarum, & interpretatio sermonum. Tertia ex illis vocatur donum Fidei, quod tripliciter accipitur. Primò,
43 pro fide miraculorum, & certa fiducia faciẽdi miracula, de qua loquitur D.Paulus. 1.*Corinth.c.*13. *Et si habuero omnem fidem, itaut montes transferam*. Item *Matthæi* 21. *num.* 21. *Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, tolle, & iacta te in mare, fiet*. Nulli dubium est hanc fidem fuisse in Christo, quia faciebat miracula. Secundo, pro certa intelligentia clara rerum fidei ad instruendum alios, quæ constat fuisse in Christo. Tertio pro facilitate explicandi mysteria fidei etiam à rudibus intelligibilia: & hæc quoque fuit in Christo, qui nonnulla misteria clarè declarabat, & cum facilitate Hebræis, & suis discipulis. Remanet ergo difficultas de fide virtute Theologica.

Resp. Fides numquam fuit in Christo,
44 siue secundum habitum, siue secundum actum, quia fides est de rebus obscure reuelatis à Deo; Christus autem ac instanti suæ conceptionis habuit claram, & intuitiuam cognitionem, & visionem eorum, quæ sunt Dei: ergò in Christo nullus actus, nullus habitus fidei extitit. Confirmatur, quia Fides est substantia rerum sperandarum non apparentium: Christus autem initio suæ conceptionis comprehensiuam habuit cognitionem omnium: ergo nihil illi superfuit per fidem sperandum. Dicitur enim *ibi Psalmo* 64. *Beatus quem elegisti, & assumpsisti*: Constat ergo ex his Christum caruisse fide, cum claram visionem habuerit ab instanti suæ conceptionis. Ita D.Thomas *p.3.q.7.art.3.*

Dices: Christus voluit baptizari à Io-
45 anne *Matth.3.num.16. Marci 1.num.10.* ergò illi infusus fuit habitus fidei, & aliarum virtutum, sicut infunditur alijs baptizatis *ex probatis sub q.9.* Respondetur Christum voluisse baptizari, nõ quia teneretur lege, & ad delegendum peccatum originale, aut actuale, quia nondum erat lex baptismi, neque eo indigebat, quia omni prorsus peccato caruit, sed hoc fecit de facto, vt aquas sanctificaret, tribuens eis virtutem spiritualem regenerandi homines à peccatis, vt benè explicat D.Ambr. *lib.2. in Lucam cap. fin.* illis verbis. *Baptizatus est Dominus, non mundari valens, sed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Christi, quæ peccatum non cognouit, baptismatis ius haberent.* Fides autem cum cæteris virtutibus infunditur viatoribus subiectis legi de baptismo ab ipsomet Christo instituto. Christus verò eo tempore nondum hoc Sacramentum instituerat, nec simplex viator, sed perfectissimus comprehensor fuit ab initio suæ conceptionis, ideo Fides in eo non quam fuit, vt substantia rerum sperandarũ, & non apparentium.

Quæres 22. An B.V.M. fidẽ habuerit?

Resp. Affirmatiue tam secundum habitum, quam secundum actum, & per- 46
fectiori modo, quam quælibet alia creatura rationalis: probatur ex proloquio D. Elisabeth. *Beata, quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi à Domino*. Sed difficultas est, an fidem tam habitualem, quam actualem habuerit initio suæ conceptionis; an solum eo tempore, quo annuntiata fuit ab Angelo; an vero cum baptismum recepit? Nam S.Bernardinus Sen. *serm.*51. Caiet. *p.3.q.27.art.3.* & ex illis Suar. *tom.2. de Incarn.disp.4.sect.7.* dicũt habuisse vsum rationis ab initio suæ conceptionis, ergo tũc habuit fidẽ tam habitualẽ, quã actualẽ ex singulari priuilegio; ita enim dicit S. Bernardus *Homil.4. super Missus est*. quòd à principio de misterijs omnibus plene, & cælitus fuit instructa. Tẽpore suæ Annũtiationis nõ est dubitandũ, cũ Angelus illã salutauerit plenã gratiæ, ergo & fide, hæc enim cũ ceteris virtutibus illã consequitur, ex Trid. *sess.*6.*c.*7. quod docent S.Patres: vnde D.August. lib. *de S.Virg.cap.*3. dicit *Beatior fuit Virgo percipiendo fidem Christi, quam concipiendo* 47

carnem

carnē Christi. Baptizata autē fuit B.V.M. secundū communem doctorū opinionē cum D.Thoma, *par.3. quaest. 38. art.6.* Scoto *in 4. dist.4. quaest.6. in resp. ad primum*, quos citat Faber *disp.13.* non improbabiliter aliqui docent exemptam fuisse à lege baptismi speciali priuilegio, quia cum nullum haberet peccatū originale, nec actuale, non indigebat baptismo ad illorum remissionem, præterquam quod erat plena gratiæ, vt testatur Angelus, dum eam salutauit. Sed dici potest, recepisse baptismum, non quidem pro remissione, neque pro iustificatione, sed in augmentum gratiæ, vt imitaretur Christum, qui illo non indigebat, & Apostolis præberet exemplum, obediendum esse omnibus diuinis præceptis. Puto igitur ex speciali priuilegio Fidem tam actualem, quam habitualē habuisse ab initio suæ conceptionis, vt ex illo tunc inciperet perfectè disponi ad mysterium Incarnationis, cuius fidem incæpit habere ex tunc, quando edocta fuit ab Angelo, nam ante ignorabat hoc mysterium ibi: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Demum in

48 Maria fuit Fides perfectiori modo quàm in qualibet alia creatura, vt testantur Sancti Patres, nam D.Ambros. *lib.3. de virgin.* dicit, quod Deus fecit illam magistram fidei, à qua Apostoli, & alij multa didicerunt mysteria fidei. S.Anselmus *de excellentia Virg. cap.7. Licet ipsi Apostoli per reuelationem Spiritus sancti edocti in omnem fuerint veritatem, incomparabiliter tamen eminentius, et manifestius ipsa per eum Spiritum veritatis illius veritatis profunditatem intelligebat, et per hoc multa eis per hanc reuelabantur.*

Quæres 23. An Beati in Cœlo retineāt Fidem, quam in hoc mundo habebant?

49 *Resp.* Negatiuè, vt colligitur ex 1. *Corinth. cap.13. num.9.* illis verbis, *Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus. Cum autem venerit, quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est.* Intellige, cessabit fides, cùm homo perfectus erit per claram Dei visionem, & subiungitur. *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* In obscuritate enigmatis res fidei percipiuntur, visio autem Dei per ipsius faciem. Ità omnes cum D.Thoma, *lib.2. q.67. art.3.4. et 5.* quia habitus fidei est incompossibilis cum lumine gloriæ illi succedente, siquidem fidei cognitio est imperfecta; visionis verò beatificæ perfecta: impossibile autem est, de eodem obiecto habere cognitionem imperfectā, & perfectam. Sed melius Scotus *in 3. dist.31. q.1.* respondet, fidem secundùm habitum, & secundùm actum, non remanere in patria; quia inanis, vana, & inutilis ibi esset, cum ad nihil deseruiret. Falsum autem est, habitum fidei, & visionem beatificam pugnare ad inuicē, quia S.Paulus raptus ad tertium cælum vidit arcana Dei, & habitus fidei in eo perseuerauit, deinde cognitio perfecta, & imperfecta opponuntur in ratione actus, non habitus, cum quo stare potest actus visionis. Sed de hac re vide Fabrum *lib.6. Metaph. disp.14.* vbi rem hanc acutè more solito disputat, respondendo aduersarijs.

Quæres 24. An in Damnatis, & Purgantibus maneat Fides, quam habuerunt in via?

Resp. In damnatis neque habitualis 50 infusa, neque actualis manet, sed tantum in Purgantibus. De illis probatur, quia fides est substantia rerum sperandarum, quæ sunt visio Dei, & mysteriorum eius; sed damnatus nihil illorum sperare potest, cum sit desperatus, & in inferno nulla sit redemptio, ergò neque fides esset enim in illis inanis, & superflua. De istis probatur, quia credunt liberati à pœnis, & consequi vitam æternam, cum adhuc sint in via, consequenter supernaturaliter credūt fidei mysteria, ergò in illis adhuc est habitus fidei infusus, per quam habiles sunt ad credendum. Nec obstat pro Dæmonibus illud *Iacobi 2. num.19. Dæmones credunt, et contremiscunt*; quia ibi sermo est de credulitate naturali, & acquisita, quam retinent etiam damnati in eorum confusionem, non autem de supernaturali, quæ in solis baptizatis Catholicis est, dū sunt in via, D.Thoma 2.2. q.5. art.2.

Quæres 25. An in Angelis sit Fides?

51 *Resp.* Angeli omnes tam boni, quam mali fuerunt in via, ex quo aliqui peccauerunt, alij permanserunt in gratia, in qua creati fuerunt: consequenter fidem habuerunt; quia hæc consequitur gratiam, secundùm omnes Theologos: vnde dicitur *in Epist. 1. Petri cap. 1. num. 12. In quem desiderant Angeli prospicere*. ibi enim sumuntur Angeli, prout ab initio fuerunt viatores cum Fide, & Spe consequendi beatitudinem Dei, in ordine ad quod creati fuerunt. Quare illud *Matth. cap. 18. num. 10. Angeli eorum semper vident faciem Patris*, intelligitur de Angelis bonis in termino constitutis, qui semper, idest indeficienter, & sine intermissione, atque perenniter vident Deum. Quid autem cognouerint per fidem, non est huius loci: sufficit enim scire, quòd fidem habuerint infusam, & etiam actualem de aliquibus mysterijs, secundùm Theologos cum D.Thoma 2.2. *quæst. 5. art. 1.* Vide Suar. *tom. 1. de Incarnat. disp. 42. sect. 1.* vbi, an cognouerint mysterium Incarnationis. Nostra

52 responsio probabilius supponit, Angelos in gratia creatos fuisse, non in puris naturalibus, de qua quæstione partem priorem sustinet D.Thoma. *par. 1. q. 62. art. 3.* vide doctores relatos à Fabro *in 2. disp. 31. à num. 18.* vbi refert Scotum problematicum in hac re.

Quæres 26. An Adam creatus fuerit à Deo cum Fide infusa?

53 *Resp.* Affirmatiuè, quia creatus fuit cum gratia, ergo & cum fide, quæ gratiam consequitur. Confirmatur, quia ab initio fuit amicus Dei, & illi placuit, ergò habuit fidem, siquidem impossibile est placere Deo sine fide. Nec dicas fides est ex auditu, Adam à nullo audiuit fidem; Quia fides infusa est à solo Deo, à quo fuit etiam actualis per internam locutionem Dei, sicut & in Angelis, in quo differunt reliqui homines, qui actualem habent ex auditu, & instru-

54 ctione humana. Responsio hæc supponit Adam, sicut diximus de Angelis, creatum fuisse in gratia, & non in puris naturalibus. D.Thom. *art. 1. quæst. 95. art. 1.* quia ab initio placuit Deo, & mens eius fuit subiecta Deo; atque illi data fuit respectu naturæ, non personæ, ergò in creatione. Magister *in 2. dist. 29.* vbi D.Bonauentura, & Scotus volunt, creatum esse in puris naturalibus, sed eidem ante peccatum collatam fuisse gratiam, alij post peccatum, sed hoc postremum falsum est, cum ex Tridentino *sess. 5.* sit definitum, Adam per peccatum statim perdidisse, sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerit. Dicit Tridentinum, *Constitutus*, vt saluet opiniones Magistri cum suis, & D.Thomæ cum suis, quia illud participium communem habet sensum cum productione primi hominis, & infusione gratiæ, siuè initio, siuè paulò post ante peccatum originale.

Quæres 27. An Fides sit necessaria ad salutem omni homini? Pro resolutione notandum primò, quod fides duplex est; Habitualis, & actualis. Habitualis 55
est quædam spiritualis qualitas permanens, & animæ inhærens, sub diuisa in infusam, & Acquisitam, illa à Deo infunditur omnibus baptizatis *iuxta dicta quæst. 9.* in quibus perseuerat, licèt de iustis fiant peccatores, exceptis hæreticis, in quibus destruitur, *ex probatis quæst. 11*, & reuersis ad fidem, iterum subsequitur gratiam iustificationis. Reperitur ergo infusa in omnibus baptizatis, tam infantibus, quam adultis ratione vtentibus, vel illius vsu carentibus. Acquisita verò comparatur actibus proprijs ab habentibus vsum rationis. Et cum hæc à Deo non infundatur, reperiri potest etiam in non baptizatis, vt Catecuminis instructis in fide, & in hæreticis iam acquisita perseuerat, in quibus potius humana, & naturalis dicitur insufficiens ad salutem. Actualis verò fides est ille actus credendi, qui transit, cognito aliquo fidei articulo, quem Theologi vocant assensum circa articulos, & propositiones de fide. Hæc autem cum sit actus intellectus moti à pio voluntatis affectu, repetitur solum in adultis ratione vtentibus. Subdiuiditur autem fides actualis in fidem implicitam, &

expli-

56 explicatam. Explicitus fidei actus est ille, quo creditur aliquis fidei articulus in se ipso expressè, & distinctè, ac formaliter; vt ego credendo Deum esse trinum, habeo fidem actualem explicitā huius articuli. Implicita vero fides est actus ille, quod confuse, & in communi credo multos, immo omnes fidei articulos, quod exprimitur per huiusmodi verba. *Credo quicquid credit Sancta Mater Ecclesia.* Hoc enim modo dicor implicitè credere Deum esse, Deum vnum, trinum, incarnatum, &c.

57 Notandum secundò, aliquid dici necessarium duobus modis. Primò necessitate medij, quale est illud, quo omisso, etiam inculpabiliter, salus non acquiritur. Hac ratione Baptismus necessarius est omnibus, & Pœnitentia prout virtus lapsis post baptismum. Secundò aliquid dicitur necessarium necessitate pręcepti, quo rationabiliter omisso, adhuc salus acquiritur; vt, omissa Sacramentali cōfessione defectu confessarij, peccator cōtritus non destituitur salute. Rationabilis causa est multiplex, ignorantia inuincibilis, dispensatio, necessitas, metus, & huiusmodi causę, excusātes à trāsgressione legis, & ab incursione peccati: vnde hoc genus necessitatis præcipuè respicit Dei mandata, à quorum obseruatione homo ex rationabili causa excusatus, nō ideo desperat suam salutem. Differunt inter se, primò; quia necessarium necessitate medij est in nostra potestate; ego enim possum conteri de peccatis, si volo; non sic possum confiteri, si volo, quia aliquando deest confessarius nunquam vero voluntas dolendi de peccatis. Secundo ea omnia, quæ sunt necessaria necessitate medij, sunt etiam necessaria necessitate præcepti, cum lege diuina præcipiātur in ordine ad salutem, non è contra., vt patet in allato exemplo de confessione tantum necessaria necessitate præcepti, nequaquam necessitate medij. Demum, quamuis obseruatio diuinorum præceptorum sit necessaria in communi, & generatim ad salutem, *Matth. cap. 19. num. 17. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, tamen hoc, vel illud præceptum ex causa rationabili omissum non dicitur necessarium ad salutem. His notatis.

Resp. Fides habitualis infusa necessaria est necessitate medij ad salutem omnibus hominibus tam infantibus, quam adultis. Actualis verò explicita necessaria est necessitate medij solis adultis ratione vtentibus. Vtraque autem fides semper necessaria fuit in omni statu ab Adam vsque ad finem mundi. Demum actualis fides necessaria quoq. est necessitate præcepti omnibus ratione vtentibus. 57

Prima pars de fide habituali probatur. Tum quia *sine fide impossibile est placere Deo, Hebr. cap. 11. num. 6.* sed qui non placet Deo non potest saluari: ergò neque sine fide. Tum quia nullus potest saluari nisi sit iustus; sed *Iustus ex fide viuit, Roman. cap. 1. num. 17.* ergò ex fide saluatur. Tum quia homo non potest viribus proprijs consequi æternam salutem, & beatitudinem, nisi habilitetur, & eleuetur per aliquid supernaturale, quo cognoscat Deum auctorem, & largitorem æternæ vitæ, quam in hoc mundo sperat; sed ad id eleuatur per fidem, cum hæc sit cognitio rerum sperandarum secundum Apostolum, ergò ea est medium necessarium ad salutem. Id totum clarè colligitur ex Tridentino *Sess. 6. cap 7. & 8.* & docent omnes cum Magistro *in 3. dist. 25.* Scotus *dist. 23.* D.Th. 2. 2. q. 2. art. 3.

Secunda pars de necessitate fidei actualis explicitè adultis, suadetur tum Auctoritate Sacræ Scripturæ. *Ad Hebr. cap. 11. num. 6. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & quia inquirentibus se remunerator est. Marci cap. 16. num. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* vnde dicit Athanasius in suo symbolo, quod canit Ecclesia. *Quicumque vult saluus esse, oportet, vt teneat Catolicam Fidem.* Tum ratione; quia nemo tendit in finem, nisi eius, & mediorum necessariorum ad illius consequutionem habeat cognitionem: ergò homini necessaria est cognitio fidei 59

vnius Dei, si vult tendere in ipsum vti salutis eius auctorem, & datorem. Hanc fidei actualis necessitatem fatentur omnes Catolici, tamquam de fide omnino credendam, cum D. Thoma *in 3. dist. 25. quæst. 2. ibi* Scotus, Durand. & alij: Becan. *cap. 12. de fide quæst.* 1. Sanchez *lib. 2. cap. 2.* & alij apud ipsos.

Nonnulli ex Catolicis conueniunt cum hæreticis, sustinentibus cognitionem fidei de aliquo obiecto supernaturali non esse necessariam, sed hominem adultum posse saluari sine fide, modo naturaliter cognoscat, & amet Deum, si inuincibiliter ignoret fidem catolicã. & probant ex illo *Roman. cap. 2. num. 13. Non auditores legis, sed factores iustificabuntur apud Deum. Matth. 19. num. 16. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Igitur ad salutem sufficit obseruatio legis sine vlla fide. Secundò, in statu legis naturæ ab Adam vsque ad Moysen, & in statu legis scriptæ ab illo vsque ad Euangelium, à quo incæpit status gratiæ sola cognitione naturali Dei, & obseruatione mãdatorum saluabantur homines. Tertiò Deus non deficit homini in necessarijs: ergò facienti quod in se est per obseruationem legis naturæ, Deus non denegat suam gratiam. Quartò, adultus sine fidei instructione baptizatus, inuincibiliter fidem ignorans, si statim moriatur antequam peccet, saluabitur, quia innocens est: ergò fides illi necessaria non est.

Resp. Ad primum, ex illis verbis vtriusque loci Sacræ scripturæ colligi, per solam fidem sine operibus hominem nõ iustificari, nec saluari posse; quia *fides sine operibus mortua est. Iacobi cap. 2. num. 26. & prius sub cap. 1. num. 22.* nullus igitur iustificari potest sola fide sine operibus, vt Tridentinum *sess. 6. can. 9.* declarauit esse de fide. Ad secundum, fides omni tempore necessaria fuit ad salutem, vt probatur sequenti parte. Ad
60 tertium, seruanti præcepta naturæ, & bene viuenti Deus nunquam deerit, sed procurabit illi ministrum, qui eum instruet in fide; facienti enim, quod in se, est Deus non denegat media necessaria ad salutem, neque hominem deserit bonæ voluntatis, nisi prius ipse deserat Deũ: quare Dominus singulis hominibus suis temporibus offert media necessaria ad salutem, quæ cum habeant ad inuicem subordinationem, & vnum offeratur in ordine ad aliud, si homo vnum acceptat, paulatim reliqua offerentur, & edocebitur de rebus fidei, quibus iustificari, & saluari poterit. Confirmatur, ex illo *Ioan. cap. 1. num. 9. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Item: *Deus vult omnes homines saluos fieri.* Præbet enim illis media necessaria, vnde Cornelius Centurio illuminatus fuit per Angelum, quia erat vir timens Deum, & Eunuchus, per Philippum instructus, fuit baptizatus, vt legitur *Act. 8. & 10.* & educatum in Siluis, fore illuminandum, si bene viueret, docent Magister *in 3. dist. 25.* Becan. *cap. 12. de fide, q. 1. num. 18.* Tabien. *v. credere num. 5.* Faber. *de Pœnit. dist. 6. num. 36. & 41.* Corduba *lib. 2. quæst. 4.* Ad quartum, in eo sufficit fides habitualis infusa, tum quia æquiparatur infanti, cui illa tantum sufficit, Tum quia æquiparantur amenti adulto, qui eadem habituali fide saluatur. Tum quia Isidorus *lib. 2. de officijs* relatus *cap. Paruuli 72. dist. 4. de consecr.* ita habet, *Paruuli alio profitente baptizantur, quia adhuc loqui nesciunt, sicut etiam ægri, muti, & surdi, quorum vice alius profitetur, vt pro eis respponderet, dum baptizantur.* Sic in casu præsenti adultus nõ instructus æquiparatur puero, quasi nesciens loqui respectu mysteriorum fidei, ideo saluatur in fide Ecclesiæ, quæ pro ipso loquitur.

Tertia pars, quod omni tempore fides actualis adultis necessaria fuerit, 61
probatur. Tum auctoritate Sacræ scripturæ *Paralipom. capit. 20. numer. 20.* ibi, *Credite in Domino Deo vestro, & securi eritis. credite prophetis eius, & cuncta euenient prospera. Iudith. cap. 14. n. 6. Tunc Achias videns virtutem, quam fecit Deus Israel, relicto gentilitatis ritu, credidit Deo, & circumcidit carnem præputij sui. Eccl. cap. 2. num. 6. Crede Deo, & recuperabit te.* Paulus *ad Hebreos c. 11. num. 6.*

c.6. Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Tum ratione, quia Deus licet velit omnes homines saluos fieri, tamen id non vult sine præparatione eiusdem hominis, qui debet se disponere ad salutem per media necessaria, inter quæ potissimum ast fides actualis: & sicut omni tempore voluit homines saluare, ita quoque omni tempore necessaria fuit actualis fides. Confirmatur, quia non sufficit Deum cognoscere naturaliter, & vt est causa prima, & auctor naturæ, sed requiritur cognitio supernaturalis, vt inter eam, & obiectum supernaturale, quod est Deus vt auctor etiam bonorum supernaturalium gratiæ, & gloriæ sit debita proportio; hæc autem cognitio consistit in actualibus fidei actibus: ergò hæc necessaria semper est adultis, paruulis verò sufficit habitualis infusa per Baptismum aquæ, vel sanguinis. Ita colligitur ex Tridentino *sess.6. cap.7.* & tradunt D. Thomas *in 3. dist.25.* Scotus *q.1.* D. Bonau. *q.2. art.1.* S. August. *serm.38. de tempore*.

Quarta pars, quòd fides actualis necessaria sit adultis ex præcepto, colligitur ex citatis auctoritatibus in præcedenti parte, maximè ex illo D. Pauli. *Oportet accedentem ad Deum credere*. Ratio est, quia necessaria necessitate medij, sunt etiam necessaria necessitate præcepti, *ex dictis initio quæstionis*, & in hoc nulla difficultas. Quandonam adultus teneatur elicere actum fidei, dicetur infra.

Quæres 28. Quænam explicite credenda sint ab adultis necessitate medij, ita vt illorum ignoratio, etiam inculpabilis, non excuset à consecutione salutis? Cognitionem fidei esse necessariam ad salutem necessitate medij probatum est præcedenti quæstione; sed quoniam duplicem ex ibi dictis habere possumus fidem actualem; implicitam, & explicitam, ideo remanet alia difficultas, an fides explicita necessaria sit nessitate medij, & de quibus habẽda sit per adul-
62 tos ratione vtentes? Multi tenent fidem explicitam de Trinitate, & Incarnatione Verbi esse medium necessarium necessitate medij ad salutem. & isti sunt Gabriel *in 3. dist.25. q. vn. art.2. concl. 2.* Valent. *2.2. q.2. part.4. & 5.* Molina *p. 1. q.1. art.1. disput.2.* Malderus *2.2. quæst.2. art.8.* Becan. *cap. 12. de fide q. 2.* Bonac. *p.2. de fide num.5. & 6.* ita quòd putant, quatuor de necessitate medij explicitè credenda esse, nempe quòd Deus sit, & remunerator, & trinus, & incarnatus: quòd colligunt ex sacra Scriptura; primum, & secundum ex *cap. 11. ad Hebræos; Accedentem ad Deum oportet credere, quod est, & quia requirentibus se remunerator sit*. De Trinitate habetur *Matth.28. num.19. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. De Incarnatione *Ioan. cap.1. num.12. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius* Item *cap.3. num.15. Vt omnis, qui credit in ipsum, habeat vitam æternam. Ibidem num.18. Qui credit in eum, non iudicatur, qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine Vnigeniti Filij Dei. Act. cap.8. num.37. Si credis ex toto corde, lic t: & respondens ait, credo, Filium Dei esse Iesum Christum*. Philippus non aliter baptizasset Eunuchum reginæ Aethiopum, si non credidisset explicitè illa quatuor contenta in sua fidei professione, expressa supradictis verbis. *Ad Galatas cap. 3. num. 22.* dicitur *Conclusit omnia sub peccato, vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus*. Et id clarè exprimitur in symbolo D. Athanasij ab ecclesia authenticato. *Necessarium est ad eternam salutem, vt Incarnationem quoque Domini Nostri Iesu Christi fidelit r credat*. Ratio est, quia Christus est fundamentum nostræ salutis, ibi. *Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cælis*. Ergo sine explicita cognitione eius nullus saluari potest. Demum in lege veteri fides implicita de Trinitate, & Incarnatione necessaria erat ad salutem necessitate medij: ergo in lege noua post sufficientem Euangelij promulgationem fides vtriusque mysterij est explicite

plicitè necessaria; & ratio differentiæ est, quia antea illa duo erant sub nube, & in figura, nunc autem in luce, & in reali manifestatione omnibus promulgata. Quibus tamen non obstantibus.

63 *Resp.* Fides actualis explicita est medium necessariũ solummodo vnius Dei remuneratoris, ex illo *Hebr. cap.* 11. *Credere oportet accedentem ad Deum, quia est, & quia inquirentibus se remunerator sit.* Ratio est, quia licet initium nostræ salutis à Deo sit, tamen non saluat nos, nisi ad eum accedamus per fidem, cognoscentes illum vti supremum Dominum omnium bonorum, non solum naturalium, sed etiam supernaturalium largitorem. Reliqua verò mysteria Trinitatis, & Incarnationis explicitè credenda non sunt necessitate medij, sed tantùm implicitè cum cœteris articulis. Ratio est, quia huiusmodi præcisa obligatio nullibi reperitur expressa in sacris literis, neque in Concilijs à Sanctis Patribus definita. Præterea iugum Christi non esset suaue, & onus leue, sed rigidum, & graue, atque ideo multi innocentes adulti perirent. quare concludendum est, hanc opinionem vti fauorabiliorem amplectendam esse, quam docuerunt plerique commẽtatores Magistri *in* 3. *dist.* 25. vbi Scotus post recensitos articulos, Tromb. §. *De nobis*, Ricard. *art.* 4. *quæst.* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 5. *quæst.* 1. *lib.* 2. *de natura cap.* 12. Bartol. Medina *lib.* 1. *Instruct. cap.* 14. §. 2. Michael Medina *lib.* 4. *de recta in Deum fide cap.* 10. Vega *lib.* 6. *super Trident. cap.* 17. & 20. Sà *v. Fides, num.* 3. Turrian. 2. 2. *disp.* 27. *dub.* 4. & 8. quos sequitur Layman *de fide cap.* 7. §. *Contraria*.

Nec obstant in contrarium adducta, quibus vnico verbo responderi potest, in locis Sacræ scripturæ sermonem esse de necessitate præcepti, non medij. Et supponunt accedentem ad Deum instruendum esse in fide Christi, qui iam edoctus, si nolit credere mysteria Trinitatis, & Incarnationis, iam iudicatus, & cõdemnatus est; quia caret fide, quæ est fundamentum salutis; non vero indicant, huiusmodi mysteria ita esse necessaria scitu, vt ex inuincibiliter ignorantes saluari non possint, cum per huiusmodi ignorantiam non dicantur accedere ad Deum, vt Trinum, & Incarnatum.

Quæres 29. An sola fides adultis sufficiat ad salutem? Affirmant nonnulli hæretici cum Caluinistis, & probant. Primò, *ex Roman.* 1. *num.* 17. *Iustus ex fide viuit*. Secundò, *Lucæ cap.* 8. *num.* 50. *Crede tantùm, & salua erit.* Tertiò, 1. *ad Timoth. cap.* 1. *num.* 9. *Iusto non est lex posita*. Quartò, *Roman.* 3. *num.* 28. *Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus*. Quintò, *Aephes. cap.* 2. *num.* 5. *Saluati estis per fidem, non ex operibus*. Sextò, *Lucæ* 7. *num.* 50. *Fides tua te saluam fecit*. Septimò, *Ioan.* 1. *num.* 12. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius. Idem cap.* 3. *n.* 36. *Qui credit in filium, habet vitam æternam.* Demum vt soli fidei iustificationem tribuant, dicunt Dei præcepta esse obseruatu impossibilia, & Sacramenta non esse necessaria ad salutem, sed tantùm vtilia, consequenter solam fidem esse necessariam ad salutem. Sed istis erroribus non obstantibus.

Resp. Sola fides non sufficit ad iustificationem, & salutem hominis, sed 64
præterea bene operari debet, diligere, ac sperare, atque aliâ facere, quæ à Christo Domino præcipiuntur.

Primùm, quod sola fides non iustificet hominem, probatur ex diuersis Sacræ scripturæ locis; *in Psalmo* 14. Dauid quærit quænam necessaria sunt ad habitandum in tabernaculo Dei, & sibi ipsi respondet, illum requiem esse habiturum in monte Sancto, qui faciet in eodem Psalmo expressa; ibi, *Qui facit hæc non mouebitur in æternum*; ergò non sola fides, sed præterea opera, de quibus ibi, necessaria sunt ad salutem. Prophæta enim dicit; *Qui facit hæc*: Non vero dicit: *Qui credit hæc*. Deinde *Matth. cap.* 19. *num.* 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*. Paulus *ad Rom.* 2. *Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur*. Item 1. *Corinth. cap.* 16. *num.* 13. *Vigilate, state in fide, viril-*

viriliter agite & confortamini. Iacobus in sua epistola cap.2. satis apertè, & egregiè probat, solam fidem hominem non iustificare, nisi habeat adiuncta bona opera, sine quibus mortua est, sic autem discurrit, à num.14. *Quid proderit fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? nunquid poterit fides saluare eum*. Infra. *Sic & fides si non habeat opera, mortua est in semetipsa: sed dicet quis: Tu fidem habes, & ego opera habeo: ostende mihi fidem tuam sine operibus, & ego ostendam tibi ex operibus fidem meam*, &c. Patet igitur ex his, solam fidem sine operibus inanem esse, mortuam, & inutilem, consequenter non posse hominem saluare. Quare contra huiusmodi hæresim Tridentinum *sess.6. can.9.* definiuit, solam fidem neminem iustificare posse illis verbis: *Si quis dixerit, sola fide impium iustificari, itaut intelligat nihil aliud requiri, quod ad iustificationis gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse, eum suæ voluntatis motu præparari, atque disponi, Anathema sit*.

Secundùm, quòd ad salutem, & iustificationem hominis præterea requiruntur opera, constat ex allatis auctoritatibus, pro cuius confirmatione in noua lege Euangelij tria dantur genera
65 præceptorum, vnum de præceptis decalogi, quorum obseruatio est de necessitate salutis, iuxta illud: *Si vis ad vitam ingredi serua mandata*. Alterum de receptione Sacramentorum, quæ ad salutem non tantum vtilia, sed omnino necessaria sunt, vnde de Baptismò *Ioan.3. num.5.* dicitur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua* &c. De Sacramēto Euchar. apud eumdem *cap.6. num.53. Nisi manducaueritis*, &c. Et hoc de fide definitur *Sess.6. can.4.* his verbis: *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis, non esse ad salutem necessaria, sed superflua, & sine eis, aut eorum voto per solam fidem homines à Deo gratiam iustificationis adipisci, licet omnia singulis necessaria non sint; anathema sit*.

Tertiùm spectat ad præceptum fidei, de quo *Marci cap.16. num.16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur. Io. cap.3. num.18. Qui credit in eum non iudicatur, qui autem non credit, iam iudicatus est; quia non credit in Nomine Vnigeniti Filij Dei*. Supradicta igitur tria de obseruatione præceptorum, de receptione Sacramentorum, & de credendo mysterijs fidei ad salutem omnibus sunt necessaria, itaut ad hominis iustificationem non sufficiat sola fides.

Modò respondendum est ad auctoritates Sacræ scripturæ, quibus Hæretici conantur probare, per solam fidem hominem iustificari, & saluari, cum Sacro Concilio Tridentino *sess.6. cap.8.* vbi docet, quomodo impius per fidem iustificatur, ex eo nimirum, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificationis, siue qua impossibile est placere Deo, fides igitur præparat, & disponit hominem ad gratiam, & iustificationem, quam homo fide, & alijs requisitis dispositus, gratis, & ex mera liberalitate recipit, & non ex operibus, & dispositione præcedente, ex Dei decreto iustificationem, quam Deus conferre non vult, nisi homo se disponat ad illam per actus credendi, sperandi, & diligendi. 66

Ad primùm, verum est, quod iustus ex fide viuit; est enim fides radix vitæ spiritualis, sed hoc tantùm non sufficit, sed homo cum fide operari debet, ne fides mortua remaneat, quia fides sine operibus mortua est.

Ad secundùm, *crede tantum, & salua erit*, dico hoc intelligi in ordine ad resurrectionem puellæ; Christus enim, & videre est *Lucæ cap.8. num.50.* dixit patri illius, quod illi redderet puellam mortuam viuam, si vnicum quid faceret, nimirum si crederet, Christum id facere posse, nam præter alia ad facienda miracula requiritur fides *Matth. cap.17. num.19. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis*. Hoc idem repetitur *Lucæ cap.17. num.6*.

Ad tertium, *Lex iusto non est posita*, dico in lege duo spectari, directionem, & pœ-

67 & pœnam, ratione primi lex non solum iniustis & transgressoribus, sed etiam iustis posita fuit; ratione secundi ponitur solum transgressoribus, & in hoc sensu lex iusto non ponitur, neque enim pœna locum habet, vbi transgressio, & culpa non præcessit, quia pœna supponit culpam, *l. Saneimus, ff. de pœn.* est enim pœna medicina culpæ ex D. August. *lib. 1. Retract. cap. 9.*

Ad quartum, & quintum dico: Apostolus excludendo à iustificatione opera, & non fidem, in eo loco solum intendit
68 probare, opera nihil prodesse, nisi in fide fundata tamquam in radice iustificationis. Alij assignant duplicem considerationem in operibus, alia præcedunt fidem, & homo sine his iustificatur per fidem; alia sequuntur fidem, in qua radicantur, & cum his iustificatur homo simul cum fide.

Ad sextum, & reliqua, vbi iustificatio, & vita æterna tribuitur fidei, respondeo non ideo excludi alia; quandocumque enim ad aliquid obtinendum requiruntur plures actus, parum refert, illos simul, aut diuisim exprimere, neque enim expressio vnius est alterius exclusio, quando subest eadem ratio, seu in eumdem tendunt effectum, ex Thomas. *regul. 148. apud Barbosam lit I. n. 17.* clarum enim est in sacris literis, actus plures, qui præcedunt iustificationem, ad quam per illos peccator præparatur, & disponitur, diuisim exprimi, nam. *Eccl. 1. num. 28.* dicitur. *Qui sine timore est, non poterit iustificari.* Item *ibidem num. 27.* dicitur. *Timor Domini expellit peccatum.* Item *Ioan. 3. num. 14. Qui non diligit, manet in morte.* Item *Lucæ 7. n. 47. Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Item *Prouerb. 28. num. 25. Qui sperat in Domino, sanabitur.* Et alia sexcenta loca inueniuntur in Scripturis, in quibus iustificatio tribuitur diuersis actibus: ergò malè hæretici inferunt ex eo, quòd fides iustificat, illi soli hoc munus esse tribuendum, cum id Dominus nullibi neq. apertè, neq. implicitè dixerit.

Quæres 30. An quilibet homo in sua fide bene viuens saluari possit, siuè ille sit Iudæus, siuè Paganus, siuè Lutheranus, aut alia ratione diuisus à fide, quam tenet Romana Ecclesia? Suadetur pars affirmatiua ex quadruplici statu hominis, primus dicitur innocentiæ, in quo homo primus conditus fuit in gratia, sanctitate, & iustitia, vt colligitur ex 69
Tridentino *Sess. 5. can. 1. Si quis non confitetur primum hominem Adam eum mandatum Domini in Paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, &c.* Hæc autem gratia illi data fuit vt donum naturæ, nō personæ tantum, ac proinde data illi fuit simul cum natura, neq. illi fuit necesse se disponere ad illam, quia dispositio prærequiritur tantum in peccatore ad recuperandam gratiam iam amissam. Iste autem Innocentiæ status parum durauit, Adamo cadente ab illo ex comestione pomi vetiti. Secundus status dicitur naturæ corruptæ ad distinctionem præcedentis, in quo natura erat integra ante peccatum, & per hoc corrupta, & sic à peccato Adami incœpit naturę corruptę status, qui dicitur naturæ ad distinctionē status legis scriptę, qui dicitur tertius status à Moyse, cui Deus per Angelū tradidit legē scriptā populo Iudæorum promulgandam, qui durauit vsque ad mortem Christi, à quo incœpit. Quartus status dictus legis Euangelicæ. In his omnibus statibus post peccatum Adæ reperiuntur saluati ex hominibus vnusquisque in fide sua bene viuendo; nam in statu naturæ Melchisedech Sacerdos, & Abraham patriarcha salutem consequuti sunt, & fidem Christi non habebant, quia illis ignotus erat; Moises cum alijs Sanctis Patribus iustificati fuerunt in fide Iudæorum erga Deum, qui *apparet eis, qui fidem habent in illum. Sap. cap. 1. num. 2.* Inter Gentiles Cornelius, de quo *Act. 10.* & Eunuchus, de quo *ibidem cap. 8.* quia bene vixerunt, iustificati fuerunt. De hæreticis Caluinistis, Luteranis, & similibus probatur, quia eorum infantes baptizati, si ante vsum rationis decedant, saluantur; quod idem dicendum est de adultis bene viuentibus, quia cum pec-

catis

catis careant, censentur iustificati, sicut & infantes, eo quod à gratia per peccatum, nunquam exciderunt: concluditur ergo quod vnusquisque benè viuendo saluari potest in sua fide. Confirmatur, quia vnusquisque cuiuscumque nationis sit, ad salutem præter benè viuere indiget fide; sed quisque eam habere potest, parum autem refert, quod denominetur extrinsecè ab hac vel illa secta, nam in genere accepta vnica est ab vno solò Deo, qui omnium Dominus, & creator est. His non obstantibus tamquam falsis.

70 *Resp.* Extra fidem Catholicam Christi, quam vnicam & solam veram tenet Ecclesia Romana ad salutem necessariam, nullus saluari potest, quod probaui *supra q. 22. à num.67.* & confirmatur ex illo *Act. cap.4. num.12. Et non est in alio aliquo salus, nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oportеat nos saluos fieri*. Deinde S. Paulus *cap.11. ad Hebræos per totum* probat, sanctos Patres Veteris legis saluos factos fuisse per fidem Christi. Innoc.111. *in Concil.Later.* relatus *cap.1. de summa Trin.* definiuit, in hæc verba: *Vna vero est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur*. Nota, quòd vnica est ecclesia fidelium, & illa est vniuersalis, in qua omnes conuenire debent in mysterijs fidei Catholicæ; ex hoc enim dicitur vniuersalis, quia vnius omnium debet esse versio & intelligentia sacræ Scripturæ; si vnica est ecclesia fidelium, ergò & vnica omnium fideliũ fides, sic enim argumentatur D.Paulus ad Ephes. *cap.4. num.5. vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma*. Aduerte, quod Concilium clare dicit *Nullus saluatur*: est enim dictio vniuersalis, neminem excipiens, cum non sit maior ratio de vno, quam de alijs; additur aduer-
71 bium, *omnino*, quod habet præcisam naturam, restrictionem aliquam non patiens, vnde importat præcisam executionem, Menoch. *consil. 2. num.256.* Tiraq. *in l.si vmquam v. Reuertatur, num.78.* vbi subiungit, quod præcisè cogit ad factum, præcisamque denotat necessitatem, Grammat. *Voto 31. nu.4.* Cenedo *singul.24. num.2.* Concludendũ igitur, fidem Catholicam, quam Romana tenet ecclesia, ita esse necessariã, vt sine illa nullus penitus saluari possit:

Ad rationes dubitandi dicendum, quoscumque homines, qui coram Deo inuenti fuerunt iusti, consequutos fuisse gratiam, in veteri quidem testamento,
in fide Christi venturi, in nouo autem 72
in fide Christi præsentis, vt benè colligitur ex citato *cap.11. ad Hebræos*; consequenter pro omnibus illis statibus adfuit fides Christi Domini vti fundamentum, & radix omnis iustificationis. Vide, quæ dixi *supra sub num.68.* vbi de fide necessaria pro omni tempore, & statu, & citaui etiam doctores. Neque demum verum est dicere, fides, quas peculiares habent Iudæi nunc, Pagani, & Hæretici, esse sub genere fidei diuinæ, nam nihil commune habent cum fide diuina, & catholica, quæ vna est in omnibus rectè sentientibus, & non multiplex: aliæ igitur fides æquiuoce fides dicuntur: humanæ sunt, non diuinæ: naturales & chimericæ, non supernaturales, & veræ, vti est fides Ecclesiæ Romanæ à Domino Deo reuelata hominibus ad salutem.

Quæres 31. An infantibus Hæreticorum ab eisdem beptizatis, infundatur fides cum reliquis virtutibus, & si decedant ante vsum rationis & sine peccatis actualibus salutem consequantur. Videtur, quod non infundatur illis fides neque proinde saluentur *Primo*, quia Lutherani nullã virtutem tribuunt Baptismo secuti Psallianistas, hoc idem docent Caluinistæ, Baptismum non delere peccatum originale: ergo si infans decedat, non poterit saluari cum adhuc sit reus peccati originalis. *Secundò*, ad Baptismum prærequiritur actus credendi, & fides explicita in subiecto recepturo hoc Sacramentum; sed illius infans est incapax: ergo illi non infunditur, ergo neque saluatur, cum illa careat. *Tertiò* Baptismum ab Hæreticis collatus inualidus est ex determinatione Cypriani in Concilio Prouinciali

Cartagin. celebrato circa annum Domini 256. cui subscripserunt plusquam octuaginta Episcopi, & refertur cap. *Si quis* 69. 1. *quæst.* 1. Quibus non obstantibus.

73 *Resp.* Infans natus ex hæreticis, vel quicumque alius ab eisdem baptizatus cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, recipit verum baptisma, quod in eo operatur omne id, quod consequitur baptizatus à ministro catholico, consequenter infanti deletur peccatum originale, & infunditur gratia iustificationis, & Sacramentalis cum fide, & alijs virtutibus, & donis spiritualibus, & si decedat sine peccato actuali, vt accidit præsertim ante vsum rationis, saluatur.

Primum, quod baptizatus ab hæretico in forma Ecclesiæ sit verè baptizatus, probatur; quia est idem Baptismus, ac si conferretur à Catolico, ac bono ministro, non enim suam virtutem accipit à ministro baptizante, sed eam habet à Christo Domino, & ex vi operis operati, dicente D. Augusti. relato *Cap. Cum tantum* 45. *dist.* 4. *de consecr. Cum tantum valeat baptismus per hominem contemptibilem, quantum per Apostolum datus, ita nec istius, nec illius, sed Christi esse cognoscitur.* Ergò siuè conferatur à bono, siuè à malo, siuè à Catholico, siuè ab hæretico, semper suum operatur effectum in Infantibus, & etiam adultis non ponentibus obicem. Et hoc est de fide definitum in Trident. *Sess.* 7. *can.* 4. his verbis. *Si quis dixerit; baptismum, qui etiam datur ab Hæreticis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, non esse verum baptisma, anathema sit.* Docuit hanc sententiam Catholicam D. August. *lib.* 5. *de Baptismo, cap.* 20. *& lib.* 6. *contra Donatistas, cap.* 23. & refertur cap. *Quomodo* 39. *dist.* 4. *de consecrat.* & ante ipsum D. Hieron. *in Dialogo contra Luciferianus* sequuntur Schol. *in* 4. *dist.* 5. *ibi* Scotus *quæst.* 1. Vide Campanilem *in diuersi iuris canon. Rubr.* 1. *à num.* 103. ex quo Barbosa *ad dictum canonem*, Becan. *cap.* 5. *de Sacram. q.* 5.

Secundùm, quòd infanti infundatur fides cum cœteris, probatur quia ex *cap.* 7. *sess.* 6. habetur, quod *in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inseritur, Fidem, Spem, & Caritatem.* sed verus baptismus iustificat hominem non ponentem obicem, qualem non potest ponere infans, *ex definitis sess.* 5. *can.* 3. ergò per receptionem baptismi prædicta omnia infunduntur infanti, ergò dicitur esse in statu salutis, ita vt si decedat antequam peccet, consequatur vitam æternam. Confirmatur id totum ex *can.* 13. *sess.* 7. quia ibi de fide definitur, infantes computandos esse inter fideles suscepto baptismo.

Ad rationes dubitandi respondetur ad primam, errorem hæretici, vel alterius baptizantis cum intentione faciendi Sacramentum, non impedire effectũ baptismi, cum Sacramenta efficaciter producant suos effectus *ex can.* 6. *sess.* 7. in non ponentibus obicem, non obstante etiam contraria voluntate; quia hoc ipso, quòd intendit facere Sacramentũ, effectus eiusdem pendet ab intentione essentiali illud conficiendi, non autem ab intentione accidentali directa ad effectum, quem proinde contraria accidentalis impedire non potest, & hoc pluribus probat Suar. *de Sacram. disp.* 13. *sess.* 2. *§. superest*, cum alijs Bonac. *de Sacram. quæst.* 3. *par.* 2. *§.* 4. *num.* 7. Recipit igitur infans effectum baptismi, nõ obstante errore ministri hæretici putantis baptismum nõ delere peccatum originale. 74

Ad secundum, fides actualis explicita in adultis necessaria est, iuxtà probata superius *sub quæst.* 28. non autem infantibus, quibus sufficit habitualis, & implicita Ecclesiæ Catholicæ, vt colligitur ex *sess.* 7. *cap.* 13. D. Thoma *par.* 3. *q.* 69. *art.* 9. *ad* 2.

Ad tertium patet ex probatione responsionis, Baptismum ab hæreticis collatum intendentibus conferre verum baptismum, esse verum, validum, & fructuosum infantibus.

Dices ex S. Aug. relato cap. *Quamuis* 27. *dist.* 4. *de consecr.* illis verbis. *Qui foris* Eccle-

Ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem, sed ad perniciem, habentes nimirum formam Sacramenti, virtutem eius abnegantes. Idem relatus cap. *Ecclesia* 43. *eodem dist*. 4. *Ecclesia Paradiso comparata, indicat nobis, posse quidem baptismum eius homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam Ecclesiam neminem vel percipere, vel tenere*. Baptizati igitur ab hæreticis licet recipiant verum Sacramentum, non tamen illius effectum in ordine ad salutem: ergò illis nihil prodest ad salutem.

Resp. Illas auctoritates, & similes apud Sanctos Patres intelligendas esse de adultis, qui si possunt Sacramentum à fidelibus recipere, ab his baptizandi sunt, non ab hæreticis; consequenter cum adulti in receptione Sacramenti peccent mortaliter, non possunt recipere fructum Sacramenti, quod est gratia iustificationis, cui ponunt obicem, vt colligitur ex glosa priori loco. Id autem accidere non potest in pueris peccati incapacibus, & ideo illis obicem nō ponentibus confertur gratia etiam si ab hæreticis baptizentur.

Quæres 32. Quando nam fides catolica dicatur sufficienter proposita infidelibus, vt teneantur propriam relinquere, & catolicam amplecti?

75 *Resp*. Quælibet instructio sufficit respectu hæreticorum, Iudæorum, & aliorum conuersantium, & habitantium cum catholicis, quia ex signis miraculorum, persecutionibus martyrum, & alijs operibus sanctis, infidelibus istis dicitur sufficienter proposita cognitio fidei. Respectu vero aliorum requiritur formalis prædicatio Euangelij, pro vt fuse probabo *cap*. 9. *q*. 10.

Quæres 33. An infidelis putans, suam sectam esse minus bonam nostra fide, peccet non amplectendo veram fidem?

76 *Resp*. Iste peccat mortaliter fidem catolicam non amplectendo, vt probabo *sub cap*. 9. *q*. 11. vide ibi.

Quæres 34. An rudibus sufficiat credere quicquid credit Ecclesia, nihil procurando scire in particulari, & explicitè circa mysteria fidei? & an hæc propositio: *Sufficit ad salutem, credere in communi quicquid credit Ecclesia*, sit hæretica? Multi canonistæ, quos refert Sanch. *lib*. 2. *cap*. 3. *num*. 3. & Farinac. *q*. 179. *de hæresi num*. 71. quos sequitur Rosella *v. Fides num*. 1. asserunt, rudibus sufficere ad salutem, quod sciant implicitè quicquid credit Ecclesia. Reliqui omnes tenent necessarium esse ad salutem credere nonnullos articulos explicitè, de quibus Sanch. *loco citato*, Layman *cap*. 9. *de fide num*. 2.

Resp. Omnibus siuè doctis, siuè rudibus fides explicita de existētia vnius Dei remuneratoris necessaria est ad salutem necessitate medij, vt probaui *superius q*. 28. Necessitate vero præcepti non solum fides explicita de prædictis est necessaria ad salutem, quia quicquid est necessarium necessitate medij est etiam necessarium necessitate præcepti, vt ibidem dictum fuit, sed etiam de articulis fidei expressis in Symbolo Apostolorū, vt sequenti quæstione probabitur. 77

Alterum quæstionis dubium, an dicta propositio sit hæretica, vel erronea tantum? Vocant erroneam nonnulli cum Sanchez *lib*. 2. *cap*. 3. *num*. 3. quos sequitur Layman *cap*. 8. *de fide num*. 2. Vide etiam Farinac. *q*. 179. *n*. 70. & 71. Ego puto, illam propositionem esse hæreticam tam respectu medij, quam præcepti, quod probatur ex allatis auctoritatibus Sacræ Scripturæ *supra sub q*. 28. nam ea, quæ dicit, *opportet accedentem ad Deum credere*, refertur ad necessitatē medij; reliquæ ad necessitatem præcepti; & ibidem nomine actus credendi venit fides actualis, & explicita; ergò. Tū, quia in hoc sensu fere nihil est credere, sed tantum scire hoc generale obiectū, nihil in particulari cognito ac proinde nulla speciali habita cognitione de aliquo fidei mysterio, sed hæreticum est dicere, quod aliquis adultus saluari possit sine vlla cognitione alicuius articuli de fide, maxime cum illi proponitur: ergò hæreticum quoque est dicere, quem saluari posse cum hac sola credulitate, *Credo quicquid credit Ecclesia*, si vlterius non procuret, quid in particulari credat 78

Ecclesia. Confirmatur, quia sic credere est habere fidem tantum in actu signato, ad salutem autem hæc non sufficit in adultis, sed requiritur exercita, & in actu exercito per notitiam prædictorum articulorum. Et ita tenent Bannes 2.2.q.22. *art.2.concl.*3. & Eimerycus *par.2.Direct. q.10. hæresi* 8. Erroneum id dicunt Valent. 2.2. *disp.* 1. *par.*4. Ledesm. *tom.* 2. *tract.*1. *cap.*2. quos pro se citat Sanchez *lib.2. cap.3. num.*3. Sed si dicamus, hanc propositionem esse hæreticam, videtur fieri iniuria quãplurimis doctoribus asserentibus sufficere rudibus ad salutem, quòd credant implicite articulos fidei, credendo nimirum quicquid credit Ecclesia, quos refert Farin. *q.179.num.* 71. *de hæresi*, sed ita non est; quia omnes fere doctores, qui dicunt ad salutem sufficere credere quicquid credit Ecclesia, asserunt aliquos articulos explicitè esse credẽdos, de quibus articulis explicitè credẽdis dixi supra. Demum conclusio nostra intelligitur de actu credendi præcisè in actu signato, quod reuera non est credere, sed tantum habere illum vniuersalissimum conceptum credendi, quod credit Ecclesia.

Quæres 35. Quæ nam scire teneantur fideles de necessitate præcepti spectantia ad fidem?

79 *Resp.* Certum est, fideles debere scire illa, quæ omnibus necessaria sunt necessitate medij, & quia credi non possunt, nisi sciantur, & quia necessaria necessitate medij sunt etiam necessitate præcepti, ex dictis *initio q.*27. Deinde tenentur scire articulos fidei, qui continentur in Symbolo Apostolorum vnusquisque iuxta capacitatẽ suam, & hoc sub mortali ex præcepto fidei. Item Sacramenta, Orationem Dominicam, & Angelicam Salutationem ex obligatione virtutis religionis.

Prima pars de Symbolo Apostolorum patet ex communi doctorum consensu; illud enim est fundamẽtum, & basis nostræ salutis, & vniuersale principium, in quo omnes fideles conueniunt: ergò illud necessario est addiscendum à fidelibus adultis, ne dicantur ignorare principium, & fundamentum suæ salutis. Ità omnes Theologi *in* 3. *dist.* 25. vbi articulos fidei enumerant duodecim secundum compositionem Apostolorum, & quatuordecim secundum obiecta credẽda, vt distinguit Scotus *ibidẽ q.*1. Trombeta, immo & D.Thomas 2.2.*q.*1.*art.*8. Becan. *cap.* 12. *conclus.*2. *num.*8. & 10. Bonac. *par.*2. *de fide num.*13. Casistæ *v. Credere et v. Fides.* Vnde in Concilio Agatensi iussum fuit prædicari in Ecclesijs, vt omnes illud addiscerent, cap. *Symbolum* 54. *dist.*4. *de consecr.* & adulti antequam baptizentur, debent illud addiscere, ex cap. *Baptizandos* 56. cap. *Non liceat* 57. *ead.* quod indicat necessitatem addiscendi illud: quomodo enim quis credere potest illud, quod ignorat?

Secunda pars, quod obligatio addiscendi Symbolũ intelligatur iuxta captũ vniuscuiusque; patet, quia Deus non obligat ad impossibilia, neque ad ea, ad quæ quis peruenire non potest per suam capacitatem. Quare rudes quidam excusantur, si illos omnes distinctè non sciunt, sed tantùm in confuso, modo sciant principalia illa quatuor de existentia, Prouidentia, Trinitate, & Incarnatione, quod Christus natus sit de Maria Virgine, passus, mortuus, & quod resurrexit propter nostram salutem. Vnde excusantur ignorantes mysteria Circumcisionis, Epiphaniæ, & Pentecostes, quia non exprimuntur in Symbolo: ex doctoribus citatis à Diana *par.3. tract.5. resolut.*48. item articulos descensus ad inferos, Communionis Sanctorum ex eodem, & Sanchez *lib.2. cap.3. num.*7.

Tertia pars, quod debeant scire sacramenta saltem illa, quæ recipere debent, constat ex eo, quòd illa sunt de necessitate salutis *sess.7. can.*4. ac proinde, cum sint à fidelibus sumenda, prius ab illis addiscenda sunt, vt sciant diiudicare spiritualia à temporalibus, & illa dignè recipere, ne dicatur de illis, *nolite proijcere margaritas ante porcos*; hæc autem Sacramenta præcipue sunt Baptismus pro adultis, Pęnitentia, & Eucharistia, etiam confirmatio, quæ omnibus 80

fideli-

fidelibus communia sunt,& sufficit sunt addiscere, quando sumenda sunt. Ita omnes cum Suar. *disp.13.de fide sect.4. num.12.* Sanch. *lib.2. cap.3. num.9.* Bonac. *p.2. de fide num.13.* Becan. *cap.12. de fide num.11.* Diana alios citans *par.3. tract.5. resol.48.*

81 Quarta pars, *tenetur scire orationem Dominicã, & salutationem Angelicam*, docetur à Layman *lib.2. tract.1. cap.9.n.4.* Diana *par.3. tract.5. resol.48.* Sanchez *lib.2. cap.3.* Bonac. *p.2. de fide num.13. §. item.* Vide Becan. *par.4. casu 1.* vbi de hac re multa.

82 Quinta demum, quòd illa ignorare, saltem in substantia, sit peccatum mortale, traditur ab omnibus *locis supra citatis*, quia agitur de re grauissima, & ad salutem valde necessaria: ergo illorum ignorantia, maxime symboli, erit peccatum mortale, attentis dignitate articulorum, eorundem nacessitate, conditione personæ, & negligentia Parochorum, quibus stantibus minuitur valde peccatum respectu simplicium, & rudium personarum, Sà 11. *Fidei num.1.*

Quæres 36. An qui credit prædictos articulos, qui continentur in Symbolo Apostolorum, sed quosdam alios ab Ecclesia Catholica ad credendum propositos discredit, saluari possit? Videtur affirmatiue respondendum, quia illi, tãtum sunt necessarij ad salutem, ergo de alijs non est curandum.

83 *Resp.* Certissimum est, & de fide tenendum, necessarium esse ad salutem credere quicquid ecclesia de fide proponit credendum, propter symbolum Apostulorum, in quo continentur illa quatuor. Ratio est, quia qui negat pertinaciter non solum plures articulos, immo etiam vnicum quicumque ille sit, statim fit hæreticus formalis, carẽs omni fide *ex dictis supra num.58.* ergò nullatenus saluari potest, nisi suam hæresim absciret: Siquidem iste caret fide, & est extra ecclesiam Dei, extra quam nullus potest. Et in hoc nulla est difficultas, quamuis alias esset vir bonus, & totam Dei legem seruaret, quia id illi nihil ad salutem prodesset, & de illo verificaretur illud *Iacobi cap.2. nn.10. Quicumque totam legem seruauerit, offendit autem in vno, factus est omnium reus*, id est, quo ad salutem animæ.

Quæres 37. An possit dari ignorantia inuincibilis fidei, tam in genere, quã in specie, respectu cuiuscumque generis personarum? Vide Cordubam *lib.2. q.4.* vbi multa de hac re.

Resp. Potest dari ignorantia inuincibilis fidei in genere respectu quorumdã Gẽtilium, in partibus remotissimis, quo non peruenit Euangelij prædicatio. respectu vero Catholicorum, hæreticorũ, & hæbreorum non potest dari ignorantia inuincibilis fidei in genere, vtique vero circa aliquos articulos. Ignorantia autem respectu eorum, qui sunt necessarij necessitate medij, esto sit inuincibilis, nihil prodest, sed tantum respectu aliorum, qui non sunt necessarij necessitate medij. 84

Prima pars, quod detur ignorantia inuincibilis respectu Gentilium, suadetur ex illo Pauli *ad Rom. cap.10. nu.14. Quomodo credent ei, quem non audierunt, quomodo autem audient sine prædicante.* Ratio est, quia in multis eorum locis non habent, qui illis aliquid de fide explicet, ac proinde nec viam, nec modũ, aut aliquem habent, per quem suam ignorantiam vincere possint. Nec obstat, quod *in omnem terram exiuit sonus eorum*, quia aut id intelligitur respectu illorum, ad quos peruenit sonus fidei; neque enim dicitur, quod peruenerit ad aures omnium, sed in omnem terrã, vel illud verbum sumitur pro omni tẽporis differentia, ac proinde quod Euãgelium prædicabitur vsque ad finem mundi; Faber *disp.7. de Pœnit. num.45.* Sair. *lib.2. cap.9. in Claui num.15.* Bonac. *q.8. de peccatis p.3. num.9.* Sanch. *lib.1. cap.16. num.32.* Et est communis doctrina Theologorum desumpta a D. Thoma, *2.2.q.10.ar.1.* vbi distinguit duplicem infidelitatem; negatiuam eius qui nunquam aliquid audiuit de fide, & contrariam eius, qui aduersatur fidei, cuius notitiam habuit. hæc est grauissimum hæresis peccatum, illa nõ est pec- 85

ca-

catum, quod deducitur ex illo *Ioan. cap. 15. num. 22. Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo*, idest, infidelitatis ex D. August. *tr. 89. in Ioannem*, licet autem infidelitas negatiua non sit formaliter peccatum, est tamen pęna peccati ex eodem D. Aug. *Epist. 109. ad Sixtum*.

86 Secunda pars, quòd respectu fideliũ non detur ignorantia inuincibilis fidei in genere, neque principalium misteriorum ad salutem necessariorum necessitate medij, probatur, Tum quia nullus reperitur Christianus, qui aliquando aliquid non audierit de fide, cum in illa omnes fideles enunciantur, & educentur. Tum quia turpe est ignorare ea, quæ omnes sciunt, Arist. 2. *Rethor.* sed ad omnes Christianos pertinet scire fidẽ esse, quia *accedentem ad Deum oportet credere, cap. 11. Hebr. num. 6.* Tum quia culpabilis est ignorātia, qua quis ignorat ea, quæ ad suum statum pertinent, pręsertim principalia Panor. *in cap. Cũ in cunctis, cap. Qualiter, de elect.* D. Thomas 1. 2. *q. 76. art. 2.* Silu. *ver. ignorantia num. 6.* in terminis de mysterijs fidei. Tum quia non licet ignorare ex, quę publicè fiunt, cap. quod *dicitis dist. 16. cap. Qui & diuinis 24. 12. q. 2.* sed fides, & Euangelium publice, & vbique prædicatur inter Catholicos, ergo quis non potest iustè ignorare saltem principaliora fidei mysteria, cuiusmodi sunt, Deum esse vnum, trinum, incarnatum, mortuum pro nobis. Quod verò detur ignorantia inculpabilis respectu multorum articulorum fidei, omnes concedunt cũ Nau. *cap. 11. num. 22. §. 8.* Sair. *lib. 2. Clauis cap. 9. num. 15.* Sanch. *lib. 2. c. 3. n. 20.* & alij communiter.

87 Tertia pars, quòd in Hæreticis, & Hebræis locum non habeat ignorantia, sicut & in Christianis, suadetur Tum quia nostram fidem quotidie impugnāt ergò illius cognitionem habent. Tum quia commiscentur, & communiter conuersantur cum fidelibus, vbi notissima est fides Christi; ergo excusationẽ ignorantiæ non habent, si quidem conuersans dicitur bene scire mores eorum, cum quibus conuersatur, cap. *Postquam 3. de elect.* cap. *quosdam 7.* cap. *quanto 8. de præsumpt.* Quare Hæretico asserenti, se nihil scire eorum, quæ spectant ad fidem, & ideo non peccasse, neque proinde esse excommunicatum, credendo articulos suæ sectæ contra veram fidem, credendum non est. De istis Gratian. loquens *caus. 1. q. 4. in fine* dicit, quod ignorantia Iudæorũ, & reliquorum infidelium illos non excusat ignorantes illa, quæ à Prophetis de Christo fuerunt pronuntiata. Prędicta confirmantur, quia errores illorum sũt còntrarij, & aduersantur, immo contradictoriè opponuntur, nostris articulis: ergò hos non possunt ignorare, quia cognita vno contrariorum cognoscitur & alterum, l. *Ex duobus ff. de vulgar. substit.*

Deducitur hinc, quemdam confessarium non potuisse se tueri ab illicita, & inualida absolutione Hæretici, quem asseruit inuenisse tantum materialiter Hæreticum; quia interrogatus respondit, se nihil scire de spectantibus ad nostram fidem, nam id est incredibile, & quia Caluinista æducatus fuerat in loco, vbi etiam degebant Catholici, & quia è patria discedẽs militauit plures annos in diuersis exercitibus Catholicorum, etiam Sanctitatis suæ, ex quo reiecta fuit excusatio confessarij tamquam falsa, & vana.

Demum aduerte, quòd in Hispania ab Hæreticis non potest allegari ignorantia, quæ eos excusare valeat ab incursu excommunicationis ob diligentiam, quam adhibent in prædicanda fide Catholica, vt docet Mendoza 2. 2. *disp. 89. sect. 2. §. 9.* quam pro se citat Diana *part. 5. tract. 13. resolut. 18.*

Quæres 38. Quando nam obliget pręceptum fidei internæ? Quod est quærere, quando nam homo teneatur elicere actum fidei? Pro resolutione nota, quod 88
circa obseruationem fidei sunt tria pręcepta; vnum credendi mysteria fidei, seu articulos fidei; secundum sciendi illa, de quo actum fuit *q. 26.* tertium confitendi

fitendi fidem exterius, de quo sequenti quæstione; de primo præcepto hic agendum est, quando nam obliget. Est autē certum, non obligare pro semper, sed pro determinato tempore, more aliorum, quæ sunt affirmatiua, in quo sensu.

89 *Resp.* Præceptum credendi, seu eliciendi actum fidei, obligat præcisè, & formaliter ratiōne sui in duobus casibus. Primò, quando alicui proponitur primò fides credenda, vt baptizatis, cùm primum habent vsū rationis; item infidelibus sufficienter illis proposita; item hæreticis reuersis ad fidem. Secundò, cùm quis patitur tentationes contra fidem, tenetur elicere actum fidei contra illas tentationes. Ita docent omnes cum Azor. *lib.* 8. *cap.* 27. *quæst.* 8. Valent. 2.2. *quæst.* 2. *par.* 5. ex illis Sanchez *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 3. Bonac. *part.* 2. *de fide num.* 8.

Prima pars, de illis, quibus primò proponitur, probatur, quia isti omnes dicuntur accedere ad Deum; *sed accedentem ad Deum oportet credere, ad Hebr. cap.* 11. *num.* 6. ergo isti tunc tenentur elicere actum fidei. Ratio est, quia aliud tempus magis opportunum non est assignabile, quàm illud, quo fides illis sufficienter proponitur: ergò illud obligat tunc ad credendum positiuè per actum elicitum. Ita omnes cum præcitatis. Tria autem personarū genera expressi in responsione, pueros baptizatos, Infideles, & Hæreticos.

90 Pueri igitur, cùm ad vsum rationis peruenerunt, & edocentur mysteria fidei, & eius rudimenta per doctrinam (vt aiunt) Christianam, debent elicere actum fidei, illa credendo, sed quoniam vt plurimùm ad id formaliter non aduertunt, neque instruuntur in terminis huius præcepti, ideo videntur excusari à peccato ex inaduertentia, vel ignorantia inuincibili, vt dicit Sanchez *lib.* 2. *c.* 1. *num.* 3. illis ergo sufficit non contradicere articulis fidei, vnde qui processu temporis venit in cognitionem huius obligationis, tunc primò hunc formalem actum credendi mysterijs fidei eliciat, aliter non excusatur à mortali.

Infideles, cùm primum edocētur mysteria fidei; tenentur sub mortali hunc credendi actum elicere, siuè velent conuerti, quia *accedentem ad Deum oportet credere*, siuè nolint, quia vnusquisque pro salute sua debet esse solicitus, fides autem salutis nostræ est fundamentum, initium, & radix omnis iustificationis, *Sess.* 6. *cap.* 8. ergò debet elicere actum fidei. Sed nunquid ad primùm, ac fidē audiuit, tenetur credere, & elicere hunc actum? Si Infidelis, vti Hæbreus, nutritus sit inter fideles, sine dubio debet statim credere, quia ex conuersatione cū Christianis videtur sufficienter informatus de vera fide, quæ talis est sola Catolica Romanæ Ecclesiæ. Illi vero infideles, qui nunquam cum fidelibus sunt conuersati, prima vice credere non tenētur, quia *qui cito credit, leuis est corde, Eccl. cap.* 19. *n.* 4. non enim facile credendum, cap. *Si quid* 23. *dist.* 86. & facilitas credendi impuratur, *gloss. verb. credulus, cap.* 1. 16. *quæst.* 2. Sed tunc, cùm fides illis sufficienter est proposita: quod accidit, quādo illis proponitur sufficientibus rationibus, miraculis, signis aut coniecturis, ex quibus cognoscere possint, fidem Christi esse veram, & realem, propriam verò eorum sectam esse falsam, & causam illorum damnationis. Ita docent Vasquez 1-2. *q.* 76. *art.* 2. *disp.* 120. *cap.* 5. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 4. Bonac. *par.* 2. *num.* 8. Vnde dicitur *Ioan.* 15. *num.* 22. *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent.* Et *infra num.* 24. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Ex quibus locis colligitur, infidelem non teneri credere cito, sed tunc quando fides proponitur sanis locutionibus, signis, & operibus.

91

92

93 Hæretici demum, cum redeunt ad fidem, tenentur elicere actum fidei, quod præstant per abiurationem omnium hæresum, quas asseruerunt contra fidem Dei, & in hoc nulla difficultas.

Hoc præceptum fidei plerique doctores apud citatos, & alios quos vocat Diana *par.* 5. *tract.* 13. *resol.* 19. dicunt obligare in alijs casibus, cùm est confitēdum,

dum, in articulo mortis, etiam vltimi supplicij, semel in anno, cùm est confitendum, cùm est contenendum, & in similibus casibus. Quibus bene respondet Sanchez *lib.2. cap. 1. num. 3.* non extat hanc obligationem sub huiusmodi formali præcepto, sed implicitè, & virtualiter illi satisfieri per solam executionem aliorum præceptorum sub illis casibus, ideo de illis nihil occurrit in specie agendum.

94 An baptizati, sed inter infideles enutriti, teneantur statim credere mysterijs fidei sibi primo propositis, sicut pueri inter fideles educati?

Resp. Negatiuè, sed cum primum sufficienter edocti sunt, vt infideles teneantur, quia in vtrisque militat eadem ratio: ergò eadem iuris obligatio. Ita Sanchez alijs citatis *lib. 2. cap. 1. num. 8.*

Quæres 39. An aliquando necessariũ sit ad salutem, confiteri exterius coram alijs fidem? Nota, quòd fides continet tria præcepta credendi, & sciendi, de quibus in præcedentibus dictum fuit; atque confitendi illam exterius, de quo in præsenti. Est autem fidei præceptum confessionis duplex, vnum affirmatiuum, quo tenemur eam confiteri; alterum negatiuum, quo tenemur illam non negare, quocumque imminente periculo; semper enim tenemur abstinere à dictis, aut factis, quibus fides negatur, vt dicam sequenti quæstione.

95 *Resp.* Confessio externa fidei necessaria est ad salutem necessitate præcepti; non semper, cùm sit præceptum affirmatiuum, sed ad solùm tunc, quando necessaria est ad honorem Dei, aut ad vtilitatem proximi. in his duobus casibus illam subterfugere seu occultare, est peccatum mortale contra virtutem fidei.

Prima pars, quòd sit necessaria ad salutem, expressè docetur *ad Rom. cap. 10. num. 9. Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, saluus eris.* Et *num. 10. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutẽ.* Et in hoc nullus dubitat fidelis cum sit de fide, cum D. Thom. 2. 2. q. 3.

Secunda pars, quod obligat in illis duobus casibus honoris Dei, & vtilitatis proximi, ostenditur; quia cum fides periclitatur, vel in se, vel in proximo, tunc adest obligatio illam confitendi, & docendi, vt debitus honor Deo tribuatur, & proximus subleuetur à miseria, & cæcitate infidelitatis; fides autem ponitur in discrimine, cùm quis interrogatus an habeat fidem, an Fides Christi sit vera fides, tacet, cum tunc fidem confiteri teneatur, & hoc se tenet ex parte honoris Dei; ex parte vero vtilitatis proximi ponitur fides in discrimine, quando quis creditur dubitare de fide, aut eam esse negaturum, tunc confessione fidei tenemur illum edocere, & dirigere in viã salutis. Ita omnes cum D. Thoma 2. 2. q. 3. art. 2. qui *ad* 3. dicit, non esse præceptum confitendi fidem, quando nulla speratur vtilitas ex confessione fidei, sed potius dubitatur de perturbarione in populo.

Tertia pars, quod non confiteri fidem sit peccatum mortale in illis casibus, exprimitur in diuersis locis Sacræ Scripturæ, *Lucæ cap. 9. num. 26. Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet. Matthæi cap. 10. num. 33. Qui negauerit me coram hominibus, negabo, & ego eum coram Patre meo.*

Quæres 40. An interrogatus de sua fide teneatur apertè respondere, se esse Christianum.

Resp. Si interrogetur à publica potestate tenetur, etiam cum periculo vitæ, directè respondere, se esse Christianũ; si à priuato homine, eludere potest responsionem, nisi tunc vtilitas proximi aliud suaderet. 96

Prima pars de respondendo publicæ potestati probatur; quia certum est, extare præceptum de fide confitenda: ergò maximè in hoc casu; quia interrogato tacente, vel dissimulante coram infideli, Turcha, aut hæretico, vel Tyranno fides Dei ponitur in magnũ discrimen: ergò tunc maximè hoc præceptum obligat, & facit illud *Lucæ* supra adductũ *ad finem quæst.* 30. *Qui me erubuerit*, &c. Ita Sanchez *lib. 2. cap. 4. num. 6.* Malder. Valen.

Valent. Azor, apud Bonac. *quæst.* 3. *de fide num.* 7. Becan. *cap.* 9. *de fide q.* 4. etiam cum periculo vitæ, vt dicam *q.* 33. quia non obstante periculo vitæ, fides negari non potest, neque dissimulari, quando vrget præceptum.

Secunda pars, de eludenda responsione respectu priuati, probatur; quia persona priuata nullum habet ius, neq. præsumptum interrogandi alium de ijs, quæ ad eum non pertinent, sicut habet persona publica, cui est respondendum à quouis alienigena pertranseunte, cum dicatur esse de foro illius, dum ibi reperitur: ergò ad hunc, non ad illum, directè respondendum est, ac proinde priuati hominis interrogationem eludere potest respondendo similia verba. *Tuum non est me interrogare. Attende tibi &c.* Ita præcitati omnes. Quod si interrogans dicat, se velle sequi eius fidem, vel edoceri eam, aut non esse bonam, in eo casu tenetur fidem confiteri; quia vrget præceptum in honorem Dei, & vtilitatẽ proximi.

Quæres 41. An tempore persecutionis licita sit fuga Christianis, aut occultatio, vt hoc modo mortem effugiant?

97 *Resp.* Fuga est licita priuatis, non autem Pastoribus, ad quos incumbit animare subditos ad constantiam fidei.

Prima pars, de fuga licita priuatis cõstat à fortiori *ex Matth. cap.* 10. *num.* 23. *Cum autem persequentur vos in vna ciuitate, fugite in aliam.* Ratio est, quia sic fugere non est negare, neque dissimulare, se esse Christianum; sed potius vitare periculum negandi fidem. Ita Becan. *cap.* 9. *de fide q.* 4. *concl.* 2.

98 Secunda pars, non licere Pastoribus, probatur; quia in hoc casu viget præceptum fidei confitendæ, etenim per fugam Pastoris fidei existimatio minuitur, & à subditis facilè deseritur. Confirmatur, quia maximè in eo casu tenentur consulere suis ouibus in fide, quæ est fundamentum salutis earum, ad quod facit illud *Ioan. cap.* 10. *num.* 11. *Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis*: ergò qui non dat illam pro suis ouibus, à contrario sensu malus est, ac proinde peccat mortaliter. Ita D. Thoma, 2. 2. *q.* 3. *art.* 2. *ad* 2. Becan. *cap.* 9. *de fide quæst.* 4. *num.* 11. alios citat Bonac. *par.* 3. *de fide num.* 9.

Dices: authoritas Sancti Matthæi adducta in probatione primæ partis, facit licitam fugam potius Pastoribus, quam priuatis, quia in eo capite Christus loquebatur cum discipulis suis, qui erant Episcopi, & Pastores omnium: ergò tam licet fuga Pastoribus, quàm priuatis, immo à fortiori. Respondetur, illam auctoritatem referri ad Apostolos, & alios Pastores, quibus licita est fuga, quando apud persequutores nondum fides acceptata est, nec volunt illam acceptare; tunc enim frustra Prædicatores laborãs, ac proinde licita est fuga, vt alibi valeant inducere fidem; Apostoli autem totius mundi erant Pastores, iuxta illud Marci *cap.* 16. *num.* 15. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ*, ad quod Sanctus Ioan. Chrysost. *homil.* 15. *in Matth. sub med.* inquit. *Non ad duas quippè vrbes aut decem, aut viginti, neque ad vnam gentem vos mitto, sicut mittebam prophetas, sed ad omnem terram prorsus, ac mare, totumque mundum, & hunc varijs criminibus oppressum*; & ideo illis fuga erat ne dum licita, sed etiam necessaria, vt sonus eorum prædicationis in omnem exiret terram; præsentibus autem pastoribus designatur locus, in quo suas oues Euangelio fidei pascere debent, sibi specialiter deputatas, & ideo illis fuga non licet, sed oues sibi commissas verbo, & exemplo in fide confirmare debent. Limitant doctores cum Bonac. *par.* 3. *de fide num.* 9. nisi alium idoneum substituant, aut fuga tendat ad maius bonum commune: hoc posterius speculatiuum est, non morale.

Quæres 42. An interdum quis fidem negare possit ad euitandam mortem? Præceptum fidei non solum est affirmatiuum eliciendi, & confitendi fidem; sed etiam negatiuum abstinendi se à dictis, vel factis, quibus fides labefactari potest, ac proinde semper, & pro sẽper obligat more aliorũ præceptorum negatiuorũ.

99 *Resp.* Ad euitandam mortem numquam licet negare fidem, sed pro ea tuenda mors, & mille mala toleranda sunt, quod intelligitur non solum corde, verum etiam voce externa. Ratio est; quia negans fidem, seu se esse Christianum, mentitur in sua fide, & grauissimam infert iniuriam Deo, subtrahendo debitum honorem Sanctæ fidei, ac proinde cum id sit intrinsecè malum, fidem negans ad euitandum mortem, non excusatur à peccato mortali, licèt solo ore illam neget, quod solum minuit peccatum. Confirmatur exemplo S. Petri, qui fidem negauit, cum asseruit, se non esse ex discipulis Christi. Ita Becan. *c.9.q.3. de fide*.

Quæres 43. An negans se esse fidelem, seu Christianum, peccet mortaliter?

100 *Resp.* Vtique, quia hoc modo negat fidem, quam professus est, & mendaciũ dicit, Ita Becan. *cap.9. de fide q.*3. Bonac. *par.*3. *num.*17. Sanchez *lib.*2. *cap.*4. *n.*8. Distinguunt de nomine Chistiano, nam duo significat; primò & simpliciter religionem Christi, & in hoc sensu numquã licet negare, se esse Christianum; secundò significat nationem, seu factionem aliquam hominum, vnde in hoc sensu licèt Christianis militantibus cõtra Turchas fingere se nõ esse Christianos. Galli dicunt se Chris[illegible]os, Hispani verò catholicos, vtrique [illegible]men fideles sunt; distinguũtur verò illis nominibus secundũ factiones, & illis nominibus gloriantur in fide Christiana, & Catholica.

Quæres 44. An vocans se Iudeum, Turcham, Caluinum, aut de alia secta, quæ falsa est, & contraria veræ fidei, dicatur fidem negare, & peccet mortaliter?

101 *Resp.* Affirmatiuè; quia nulla secta cum fide Christi stare potest, ac proinde fingens se de illis, negat propriè fidem Christi, ac proinde peccat mortaliter, grauem inferendo iniuriam Fidei Christi, quam confiteri deberet. Ita Reginal. *lib.* 17. *num.*23. Arrag. 2.2. *q.* 3. *art.* 2. *dub. fin.* Bonac. *par.* 3. *de fide num.* 18. Sanchez *lib.*2. *cap.*4. *num.*9. Becan. *c.*9. *de fide quæst*, 3. *num.*3.

Quæres 45. An negans se esse religiosum, aut Sacerdotem peccet contra fidem?

Resp. Non; quia fides stat sine prædictis statibus, ac proinde negans se esse religiosum, aut Sacerdotem negat hos status, non fidem, quæ ab illis non dependet; non enim omnes fideles sunt religiosi, aut Sacerdotes. Ita Sanch. *lib.*2. *cap.*4. *num.*10. Caiet. *v. Habitus*, Becan. *cap.*9. *de fide q.*3. *num.*4. 102

Quæres 46. An negans se esse Papistam, peccet contra fidem?

Resp. Affirmatiuè, quando interrogatur coram hæreticis, qui negant potestatem Romani Pontificis; nam in hoc sensu dicere, se non esse Papistam, est negare religionem Christianam ab vno Romano Pontifice, qui est verus, & legitimus Christi Vicarius. & hæc veritas includitur in eo articulo. *Et vnam Sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam*. Si verò alibi interrogetur, vt contingit in bello, quandoque inter Ecclesiasticos, & Laicos: tunc huiusmodi mendacium non est contra fidem; sed veracitatem, cum nomen Papistæ tunc sumatur pro factione, non pro vera religione sub Romano Pontifice. Vide Azorium citatum à Sanchez *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 10. 103

Quæres 47. An transeuntes per terras infidelium, si deponant vestes clericales, seu religiosas, aut alia signa, per quæ fideles ab infidelibus cognoscuntur, dicantur negare fidem factis, & peccent mortaliter?

Resp. Depositio vestium, & etiam signi distinctiui, licita est, quando depositio, aut occultatio fit ex legitima causa euitandi mortem, aut aliam incursionem, & molestiam, ita quod neque peccant peccato mendacij, neque contra legem Ecclesiasticam, præcipientem illis gestationem sui habitus clericalis. 104

Prima pars, quod licita sit depositio, aut occultatio habitus quatenus non dicitur esse contra fidem, probatur; quia illæ vestes non sunt signum per se indicatiuum fidei, sed status clericalis, ac proindè

proinde per illarum depositionem, aut occultationem non negatur facto fides, neque illi subtrahitur debitus honor, vt suppono; quia non vrget præceptum confitendi fidem. Ita Sanch. *lib.2.cap.4 num.11*. Becan. *cap.9. de fide q.5. nu.39*. Bonac. *p.3. de fide num.10*.

Secunda pars de signo distinctiuo, quod Principes infideles pro lege imponunt Christianis, probatur; quia lex humana maxime talis principis, non obligat cum tanto rigore. Ita præcitati Becanus, & Sanch. *num.29*.

105 Tertia pars, quod non peccent vitio mendacij, paret; quia licet mendacium non tantum in verbis, sed etiam in factis consistat, quandocumque per factũ significatur aliquid contrarium veritati, vt dicit D. Thomas. *2.2.q.111. in corpore articuli primi*, requiritur tamen intentio fingendi se talem, qualis non est, vnde à D. August. relatus cap. *Is autem 4. 22.q.2.* mentiri ille dicitur, qui contra id, quod animo sentit, loquitur voluntate fallendi, & seq. cap. *Beatus*, dicit, quòd mendacium est falsa significatio vocis cum voluntate fallendi; ac proinde cum Iesus finxit se longius ire, mendacium non dixit discipulis, cum quibus loquebatur; quia non habebat intentionem fallendi illos, sed voluit significare, illos discipulos esse longius ab eius cognitione, ignorabant enim esse Iesum suum præceptorem, qui iam à morte resurrexerat: Modò fideles pertranseuntes per terras infidelium sine vestibus clericalibus, aut signo, neminẽ intendunt fallere, neque decipere; sed solum per illarum depositionẽ, aut occultationem euitare periculum mortis aut alterius molestiæ sibi inferendæ ab infidelibus. Ita Sanch. *lib.2.cap.4.n.11*, sustinet non esse mendacium, explicando dictum D. Thomæ ex ipso *ad 4*. intelligi, quãdo simulans intendit fallere, nõ vero quando bonis medijs intendit solũ tacere, aut occultare suum statum.

Quarta pars, quòd non violent legẽ de deferẽdis vestibus clericalibus, communis est apud prædictos, quia leges humanæ non obligant cum tanto rigore. Quare religiosus pertransiens sine habitu regulari, excusatur à peccato, & consequenter ab excommunicatione, vt alijs citatis docui *resolut.35.num.7*.

Quæres 38. An qui thus adolet, aut genuaflectit, vel quid simile facit coram idolo, simulando se illi offerre actum adorationis, peccet mortaliter contra fidem?

Resp. Est peccatum grauissimum idololatriæ contra fidem, quod non excusat neque mors imminens. 106 Probatur, quia præceptum de nunquam neganda fide non solum obligat, vt non negetur verbis, sed neque factis indicantibus falsam religionem, cuiusmodi est adoratio idoli per incensum, genuflexionem, &c. qui enim talia agit, licet fingendo, quia aliud in corde gerit, adhuc tamen facto abominabili negat fidem, cum simulet credere alium Deum qui reuera non existit: fides autem vnicum verum Deum, fatetur, & non plures, ergo exhibendo quis honorem soli Deo vero debitum, alteri ab ipso, exterius fatetur esse alium Deum, prætet verum Deum, quod omnino falsissimum est; ac proinde cum indicet rem intrinsece malam, non excusatur a grauissimo peccato prætextu vitãdæ mortis, idolis honorem exhibendo: in ijs enim, quæ sunt intrinsece mala, metus mortis non excusat, vt omnes docent. Confirmatur, quia hic interuenit mendacium consistens in illa simulatione, eo quod semper adiunctam habet falsitatem, ita quod rem significat, quæ nunquam potest esse vera. Ita Sanch. *lib.2. cap.4. num.14*. Becan. *cap.9. de fide q.5. num.11*. Bonac. *p.3. de fide num.20*.

Quæres 39. An licitum sit Christiano, transeunti per terras hæreticorum, 107 seu infidelium, gestare illorum signa propria illius sectæ e. g. deferre pileum Hebræorum, aut Turcharum?

Resp. Licitum est ad mortis euasionem, vel alterius grauis periculi vti illis signis, Probatur Tum quia illud signum magis institutum fuit ad distinguendũ nationem, & gentem illam, quę eo vtitur, quam ad protestandum eius sectã,

vnde & vocatur signum politicum, & distinctiuum nationis à natione, & non religionis falsæ à vera, nisi in consequētiam nationis, ergo illo vtens simulat illam nationem, non falsam religionem Tum quia vsus pilei Iudaici, aut Turcici est non tantum ad distinguendum sectam à secta, sed etiam ad tegendum caput, ergo illo vtens potest habere hanc solam intentionem se tegendi, ac proinde eodem medio euitandi mortē; quoties enim aliquid potest habere multiplicem vsum, quis eo vti potest ad vnum vsum, & non alium. Tum quia quis licitè assumit habitum religiosum, quando alium non habet ad se tegendum, donec inueniat proprium; similiter ad euitandam mortem; & tamen per hoc non profitetur statum religiosum. Tum quia sequeretur, Papam præcipiētem vsum pilei pallidi Hæbreis, peccare grauiter, si per illum protestaretur falsa religio. Ita Sanch. *lib.2. c.4. num.19.* Gordonus *tom.2. lib.6. q.12. c.9* §.3. *num.21*. Duuallius, Tannerus, Palaus, Coninch. Hurtad. Vuigers, quos approbat Diana *par.5. tract.7. resol.33.* subdens ex Duuallio, Sacerdotem Gentilem ad fidem conuersum non statim teneri deponere antiquas vestes, & se prodere cum euidenti periculo suæ vitę. Hanc quæstionem Becan. *cap.9. quæst.5 dub.6.* fusè tractat, & tendem *num.37.* pro negatiua concludit per hoc argumentum. Omne signum, vel ceremonia externa, quæ instituta est ad protestandam aliquam fidem, vel religionem ex natura suæ institutionis ordinatur ad cultum illius fidei, & religionis; at quædam vestes infidelium institutæ sunt ad protestandum falsam religionem, ergò ex natura suæ institutionis ordinantur ad cultum falsæ religionis: ergò nullo modo licet illis vti. Ad argumentum dico, maiorem esse veram, quando illud signum, seu res alium vsum habere non potest, tunc illud adhibens, dicitur proprie protestari illam religionem falsam; quòd si res illa alium vsum habere possit, locum non habet protestatio, & cultus ille perniciosus, sed ille vsus, ad quem res illa assumitur, ac proinde cum gestatio vestis, seu pilei habeat proprium, & naturalem vsum tegendi personam hominis, & consequēter ex humana institutione distinguendi nationem à natione, deferens illam non dicitur illam sectam profiteri, sed tantum se tegere, & propriam nationē, seu professionem, & fidem cælate, quā tunc, vt suppono, non tenetur exterius confiteri. Confirmatur exemplo hostiæ non consecratæ, & calicis, quæ duo ex primæua sui institutione inuenta sūt ad sacrificandum; & nihilominus, qui illis vteretur ad aliud, nimirum ad claudendum literas missiuas, & bibendum vinum, non diceretur protestari cultū Dei, neque honorem exhibere Deo, sed potius irreuerentiam, extra casum necessitatis, irrogare sacris; ita pari ratione vtens vestibus infidelium etiam ordinatis ad protestandam eorum falsam sectam, alio fine ex rationabili causa, non dicitur illorum falsam religionem profiteri, neque illi exibere cultum. Ita præcitati cum Sanch. *lib.2. cap.4. num.20.* citante pro se Azor. contra plures alios licet vestis illa esset sacerdotalis, quia quis illa vti potest non solum ad se tegendum, sed etiam ad ornatum &c. ac proinde nullus intenditur cultus. Ita Duuallius, Vuigers, & Hurtadus cum Diana *par.5. tract.7. resol.34.*

Quæres 40. An in repræsentationibus liceat falsam religionem simulare sine præiudicio veræ fidei.

108 *Resp.* Affirmatiue, si fiat ad illiudendum, & detestandam illam, quia id nō est negare nostram, sed potius illam cōfiteri, & confirmare illusione falsæ religionis. Itá omnes cum Valent. *2. 2. disp.2. q.3. p.2. dub.4.* Sanch. *lib.2. cap.4. num.15.* Becan. *cap.9. de fide q.5. nu,34.* Reginal. *lib.7. num.23.* ex illis Bonac. *p.3. de fide num.24.*

Quares 51. An audiens conciones infidelium, seu interuenies in eorum officijs dicatur negare fidem?

109 *Resp.* Si intersit, vt approbet eorum concionem, & ritus, sine dubio negat fidem, cum non possit contingere ap-

pro-

probatio illorum rituum sine contemptu & reprobatione sanctæ fidei; quia approbatio vnius contrarij est alterius reprobatio, & destructio. Si verò interfit, vt illis aduersetur, & refutet, vt faceret doctus, vel vt illos notaret, & illuderet, aut ex curiositate & ioco, iam non diceretur fidem negare, sed potius fouere, hoc ipso, quod falsos ritus infidelium confutat, reprobat, & illudit. Et in hoc. nõ est difficultas. Ita Sanch. *lib.2. cap.4. num.26.* Becan. *cap.9.q.5. num.16.* Bonac. *p.3. de fide num.21.*

Quæres 52. An dicitur negare facto fidem ille, qui à Principe infideli cogitur interesse concionibus, & ceremonijs eorum, ad euitandum mortem, seu proscriptionem suorum bonorum, publico super hac re edicto promulgato? Azor. *tom.1. Instit. moral. lib.8. cap.21. q.5.* Asserit hoc licere, quia per hoc fidelis nihil aliud intendit, si sit timoratæ conscientiæ, quam obedientiam principi debitam præstare, secluso scandolo, & periculo peruersionis; hoc enim modo licet iniquam redimere vexationem; neque enim ingredi templum infidelium & hæreticorum, est de se malum, sed indifferens, & ingressus sumit suam malitiam ab intentione ingredientis aliter in nullo casu liceret ingressus contra responsionem præcedẽtis quæstionis.

110 *Resp.* Grauissimum id esse peccatum contra confessionem fidei, quam tunc potissimum fideles confiteri, & defendere tenentur etiam vsque ad mortem Probatur, Tum quia in huiusmodi casibus multum fides periclitatur, & iniquus princeps alium finem non dicitur, nec præsumitur habere, quam velle fidem catholicam destruere, & fideles peruertere ad sectam falsam, neque per hoc dicitur intendere distinctionem fidelium ab infidelibus præcise in ratione politica, quia alijs medijs induci potest huiusmodi distinctio, immo maxime apparet separatio vnius sectæ ab alia, si fideles prohibeantur ab ingressu in templa infidelium, hac enim ratione præsumitur princeps velle sibi obedientiã præstari in ordine ad regimẽ politicũ, non autem ad labefactandã, & destruendã fidem. Tum quia notabiliter Deo subtrahitur debitus honor, accedendo ad templa hæreticorum, & infidelium. Præferenda igitur est fidei propagatio, conseruatio, & honor tamquam bonum commune, & fundamentum nostris salutis cuilibet bono vitæ, & facultatum. Ita Sanch. *lib.2. c.4. n.27.* Bonac. *p.3. de fide num.22.* cũ alijs omnibus. Et sic patet ad rationem dubitandi, non enim est obediendum edicto principis, cum sit iniquum, & fidei Christianæ destructiuũ. Afferunt exẽplum Naaman, quem Eliseus permisit comitari suum dominum euntem ad templum idolorum, & cum & genuflectare. Cui respondent Sanch. *lib.2.c.4. num.27.* Becan. *cap.9. de fide q.5. nn.14.* non fuisse genuflexionem per modum cultus, sed per modum debiti seruitij, & obsequij politici, tunc enim serui sustinebant suis humeris dominum adorãtem idola, & illorum officium subeuntes.

Quæres 53. At transeunti per loca infidelium liceat comedere carnes, & alios cibos vetitos ad euitandum periculum mortis, vel aliud damnum? Non esse licitum videtur probari exemplo Eleazari, qui noluit comedere carnes porcinas lege mosaica iudæis prohibitas, vt legitur *Macbab. lib.2. cap.6. n.18.*

Resp. Fidelis debet primò se excusare dicendo, se non egere carnibus, aut 111 esse pauperem, & pecuniam non habere ad illas emendas. si huiusmodi excusationibus non potest se tueri, & sit periculum mortis, aut alterius grauis dãni, potest comedere, quia lex ecclesiastica non obligat cum tanto rigore; neque comedens dicitur negare, aut violare fidem, & falsam protestari, quia abstinentia a carnibus, & alijs cibis non est signum protestatiuum, neque distinctiuum fidelium ab infidelibus, cum etiam apud hos abstinentia huiusmodi sit in vsu. Quod si ab aliquo infideli, vel alio homine impio quis cogatur comedere in contemptum religionis, eo

in

in casu debet potius subire mortem, vel aliud etiam maius malum, quam comedere; quia contemptus, & dedecus religionis est. ita intrinsecè malum, vt nulla ex causa valeat fidelis excusari, sed propriam vitam postponere debet Sanctæ Fdei, & religioni Christianæ; & ad hoc facit exemplum Eleazari, qui cogebatur in contemptum suæ religionis comedere carnes porcinas, & ideo Dei honorem prætulit propriæ vitæ, eligens potius mori, quam animam perdere. Ita Sanchez *lib.2. cap.4. num.25.* Azor. Coninch. Hurtadus, Castrus Palaus, quos pro se citat Diana *par.5. resol.35. de Scandalo,* Bonac. *par. 3. de fide num.23.* Becan. *cap.9. de fide q.5. num.23.* vbi dicit, non licere comedere apud Lutheranos, vbi non est periculum vitæ, sed tantùm irrisionis, quæ non est tanti momenti, vt quis excusetur à peccato, intellige violationis præcepti ex virtute temperantiæ, & abstinentiæ, non fidei; vtique vero excusatur, si comedat, vbi viget persecutio, vt in Anglia. Intellige semper, nisi compelleretur ad manducandum in contemptum religionis, & Fidei Christianæ, tūc enim nullatenus licet comestio carnium.

Quæres 54. An liceat sine violatione fidei fabricare idolum vestem Sacerdotalem, aut templum; aut illa ædificata donare, aut vendere idololatris?

112 *Resp.* Neutrum licet, etiam prætextu vitandæ mortis. Probatur; Tum quia istæ actiones & ratione sui, & ratione cooperationis sunt malæ, quia de se diriguntur ad idololatriam, cum idolum, & templum alium vsum non habeant, aut saltem sine idololatria non contingant esse apud infideles. Tum quia sunt ex se quædam protestatio idololatriæ, & cædunt ex primaria sui institutione in perniciosum cultum falsi dei. Tum quia fabricatio, seu prædictorum venditio habent coniunctum, fidei, & Religionis Christianæ cōtemptum: ergò non possunt iustificari ex intentione dantis, cum in eius potestate non sit auferre, quod idolum in se continet, vnde sicut idololatra non potest præscindere reuera indebitum cultum, hoc ipso, quod illum intendit, immo neque si illum intenderet fauore fidelis, ita neque Christianus potest non vendere, aut fabricare idolum sine illa obiectiua intentione idololatriæ, quam aptitudine includit illud templum, seu idolum. Tum quia fabricatio idoli petiti originem suā trahit ab idololatra petente, ergo ipsamet fabricatio in se includit malitiam indebito cultus, hoc ipso quod primum esse habetur ab idololatra, ac proinde non solùm famulatur in actione operis, hoc est, idoli, sed etiam in mala actione idololatriæ: consequenter vtraque actio de se peccaminosa est, taliter, quod nulla circumstantia etiam metus mortis excusari potest. Confirmatur, quia in Sacra Scriptura pluribus in locis abominatur Deus non solum idola, & templa deorum, sed etiam illorum ædificia, & mandantur pœnitus euerti, & funditus destrui. Nec est simile argumentum, quod nonnulli afferunt de dante instrumentum furi, aut gladium furioso, qui aliter mortem euadere non potest; quia licet is excusetur ob metum mortis, quia non dicitur cooperari furto, aut homicidio, sed propriè vitæ consulere datione illorum instrumentorum, quatenus renetur vitam alterius conseruare cum destructione propriæ; nam fidelis tenetur conseruare existimationem fidei cū proprio vitæ periculo, ita quod permittere non potest, nec aliqua ratione cooperati alicui in eius contemptum, & dedecus. De fabricatione idoli, & vestis Sacerdotalis, ità docet Duuallius *2.2. q.7. de fide art.9. concl.1.* Iacobus Granado *ibidem controu.1. tract.15. disp.12. num.6.* Coninch. *ibidem disp.18. dub.13. n.213.* quos citat, & sequitur Diana *p.5. tract.7. resol.6.* contra Palaum. De venditione illicita, Doctores refert Diana *ibidem resol.36.* contra Valent. *tom.3. disput.1. quæst.10. par.6.* cum Silu.

Quæres 54. An sine violatione fidei liceat fabricare synagogam Hæbreis, & & eisdem vendere agnum ad immolandum? Videtur, quod sic; Tum quia laudatur centurio *Lucæ cap.7. num.4.*

Di-

Dignus est, vt illi hoc præstes, idest vt sanes seruum eis, *diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificauit nobis.* restituit autem illum sanitati: ergò ædificare Synagogam etiam nunc non erit ex se malum, sed quia modo est prohibitum: ergò vrgente periculo mortis, poterit ædificari Synagoga Hæbreis sine peccato, quia conseruatio vitæ, est de lege naturæ, prohibitio constructionis Synagogæ de iure positiuo, illud autem huic præfertur. Tum quia Apostoli post extinctionem legis Mosaicæ adhuc Iudaizauerunt, nam Paulus cum Iudæis purificatus fuit, *Act. cap.21. num* 26. & Timotheum circumcidit, *Act. cap.* 16. *num.*3. ergò ritus Hæbreorum de se non sunt intrinsecè mali, sed solùm quatenus per mortem Christi incæperunt esse mali, promulgata lege Euangelij: ergò si tunc licuit Apostolo illis vti, cur & nō fideli, vrgente casu mortis?

113 *Resp.* Neutrum licere, etiam cum periculo mortis, vt probant argumenta in præcedenti responsione adducta, & docent Granado 2. 2. *contr.* 1. *tract.* 15. *disp.* 12. *n.*6. Petrus Horca *ibidem q.* 10. *art.*9. *num.* 5. contra Tannerum *tom.*3. *disp.*1. *quæst.*9. *dub.*5. *num.*144. asserentem fidelem magna paupertate infectū, posse operas suas locare in constructione Synagogæ; & Hurtadum 2.2. *disp.*76. *sect.*5. §.179. docentem, in simili casu posse vendi agnum immolandum per Iudæum. Sed hi casus habere multum speculationis, nihil moralitatis, consequenter id fieri nequit sine iniqua cooperatione, & peccato contra fidē; nā illis in casibus protestatur factis fides Christi venturi, quod est maximum Sacrilegium, & mendacium; neque enim fidelis sua intētione præscindere potest physicè, & reuera illud non esse Sacrificium Mosaicum, cum reuera tale sit de se, & ex mente Iudæorum, qui aliter non sacrificant: & per quod illorum Sacrificium post Christi mortem iniquitas est, quæ non potest stare cum sacrificio Euangelico, iuxta illud 2. *ad Corinth. c.*6. *num.*14. *Nolite iugum ducere cum infidelibus, quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?* Illorum enim sacrificia erant figura, vmbra & tenebræ, nostra autem legis Euangelicæ sunt figurata in Christo, qui est lux illuminans omnem hominē venientem in hunc mundum, ac proinde omnis vmbra iam recessit, & tenebræ nullæ sunt.

Ad rationes dubitandi respondetur, ante Christi mortem ædificationem Synagogæ, & agni immolationem fuisse rem licitam, & honestam, quia Synagoga figurabat futuram Ecclesiam Christianorum, immolatio agni futuram Christi Passionem; modò his adimpletis, Passione Christi, & Ecclesijs Euangelicis constructis, in quibus sacrificatur, & immolatur Christus non venturus, sed qui iam venit, ideo Synagoga, & imolatio agni more Hæbreorum non potest non esse maximum sacrilegium contra Fidem Christi, quæ profitetur Christum venisse, contra errorem, & obstinationem Iudæorum, consequenter cooperans in prædictis eorum actionibus, Fidē Christi violat. Ad secundum de Purificatione, & Circumcisione Pauli dicitur, legalia fuisse quidem mortua post Passionem Christi, hoc est, omnem suam virtutem perdidisse; nondum tamen fuisse mortifera, idest, mortem afferentia illis vtentibus, ante sufficientem Euangelij promulgationem secundùm D. Augustinum apud Sanctum Thomā *l.* 3. *q.*103. *art.* 4.

Quæres 46. An in graui necessitate positus possit sine violatione fidei comedere carnes, & cibos immolatos idolis?

Resp. Licet; quia proprius vsus ciborum est comestio ad alēdum hominem, & eius vitam propagandam, & conseruandam in esse: ergò per hoc propriæ vitæ consulens non dicitur profiteri falsam religionem; neque enim sacrificium iniquitatis illorum consistit in manducatione, sed in mactatione, & oblatione facta idolo. Ita Vasquez *l.* 2. *quæst.* 162. *cap.*5. Bonac. *q.*8. *de peccatis par.*2. *n.*18. Sed similes casus magis speculatiui sunt, quam practici, ita quod in praxi vix accidere possunt, ideo in foro externo pro- 114

banda

banda foret summa egestas.

Quæres 57. An confessio fidei exterius à prædictis *sub q.* 39. nimirum præter honorem Dei, & proximi vtilitatē, quando periclitaretur honor Dei, vel salus proximi?

115 *Resp.* Affirmatiue ex Tridentino *sess.* 24. *cap.* 12. vbi mandatur omnibus prouisis de Cathedralibus, & alijs quibuscumq; beneficijs curā animarū habentibus, vt professionē fidei faciant à die adeptæ possessionis ad minus intra duos menses, in manibus Episcopi, vel eius Vicarij Generalis. Idē præstare tenētur prouisi de Canonicatibus, & dignitatibus in Ecclesijs Cathedralibus, non solù n coram *vno* expræd:ctis, sed etiā in capitulo; alioquin prædicti omnes non faciunt fructus suos, nec illis possessio suffragari potest. Quam fidei confessionem Pius IV. in sua incip. *Iniunctum nobis*, exdendit ad omnes regulares cuiuscumque Ordinis prouisas de suis cōuentibus, & monasterijs, hoc est, ad promotos ad gradum superioritatis. Er in dicta Bulla exprimitur forma, ad cuius præscriptum fauenda est professio fidei. Idem Pontifex in alia incip. *In sacrosancta*, præcipit emissionem professionis fidei sub ea dem forma perquoscumque promouendos ad gradum doctoratus, aliosque cuiuscumque artis, & facultatis professores, aliter quecumque promotio ad doctoratum irrita, & nulla sit. Sed hoc non est in vsu apud quosdā religiosos, vt dixit *Resol.* 146. *num.* 44.

Quæres 58. Quibus licitum sit, vel prohibitum disputare de fide.

116 *Resp.* Licitum est viris doctis de fide disputare contra hæreticos, & infideles; non solum scriptis, sed etiam viua voce, defendendo fidem Catholicam, quando opus est, in casu, quo fidem lacerarent aut peterent edoceri in aliquo, & tunc disputatio defensiua est necessaria. Extra hoc casus prohibitum est omnibus disputare de fide tam priuatim, quā publicè, siue cum hæreticis, siue cum infidelibus & laicis id proibetur sub pœna excommunicationis comminatoriæ.

Prima pars, de disputatione defensiua siue scriptis, siue vocalibus rationibus, patet ex dictis de obligatione confitendi fidem exterius supra *sub q.* 30. Potest autem esse peccatum disputare cum hæreticis Primo, si disputans dubitaret de fide, quia tunc parum differret ab hæretico. Secundò, si disputatur cum hæretico pertinaci, à quo nulla speratur vtilitas, potius desistendum est, quam iacere margaritas ante porcos. Tertiò si dubitatur de aliqua peruersione vel sinistra opinione Catholicorum ignorantium disputationi præsentiū. Quartò, indoctus, immo etiam doctus diffidens de sua sufficientia, non debet se exponere periculo, vt ab hæretico illudatur. Vide de hac re Sanch. *lib.* 2. *c.* 6. Becan. *cap.* 15. *de fide q.* 7. Eimer. *par.* 1. *direct. q.* 10. Pegna *comment.* 25. Sanctar. *de hæresi cap.* 8. Farinac. *q.* 178. *de hæresi* §. 5. Verbum autem *disputare* sumitur propriè, pro discurrere in vtramque partem ad colligendum, vna earum sit vera, vel magis appropinquet veritati, est enim disputatio vibrum veritatis, Costa *in tract. de facti scient disput.* 64.
cent. 2. *num.* 14. *apud Lazar de Blasph. in* 117
quæst. de opinione eligenda num. 35. & dicitur disputatio esse de re dubia, secundum Nauar. *tom.* 3. *de lege pænali nu.* 28. §. *Tum quia*, per l. *Ancillæ C. de furt.* Hinc est, quod prohibetur disputatio de fide, quia cum hæc certissima sit, & indubitata, incapax est disputationis; Docenda igitur est fides omnibus, & illis persuadenda, & nullatenus contra illā rationes aliquæ adducendæ sunt, cum sint fallaces, & plenæ falsitatis, neque facit illud commune axioma: *opposita iuxta se posita magis elucescunt*: quia mysteria fidei satis per se elucescūt, hoc est, certa, & infallibilia sunt, quia pro se Dei primam veritatem habent, quæ fallere. aut falli non potest.

Secunda pars, quòd clericis, & laicis 118
sit prohibita disputatio de rebus fidei, habetur, ex l. *Nemo C. de Summa Trinitate*. *Nemo clericus, vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis de fide Christiana publicè turbis coadunatis, & audien-*

dientibus tractare conetur. Non igitur prohibet colloquia priuata. Iure Canonico cap. *Cum quibus* 36. 24. *q*.3. ibi *Canonum Magistris, atque custodibus nobis nullum fas est inire certamen cũ hominibus cõmunionis alienæ*. Prohibetur autem idem laicis sæcularibus sub pœna excommunicationis cõminatoriæ cap. *Quicumque* 2. *de heret. Inhibemus quoque ne cuiquam laicæ personæ liceat publicè, vel priuatim de fide Catholica disputare*. Conuerti regularium, & nouitij qui solent vocari laici ad distinctionem aliorum, qui crelicali tonsura sunt signati, excluduntur ab hac pœna, cum non sint pure laici, vt sunt seculares personæ De ea centum præcitati doctores, quos citat Farin. *ea q*.178. *nu*.111.

119 An si quis contra prohitionem disputaret de fide puniri posset ab Inquisitoribus? Vtique; quia illorum proprium est, punire violantes interdicta, & alias prohibitiones, quæ concernunt mysteria fidei, & fidem ipsam.

120 Dubitari etiam potest, an prohibitio sit tantum contra disputationes cum hæreticis, & infidelibus, an etiam cum fidelibus? Prohibetur disputatio indistinctè. vt videre est in citatis lego, & cap.2.*heret.*

Quæres 59. An fides actualis necessaria adultis ex probatis sub *q*.27. talis sit non solum respectu salutis, hoc est, gloriæ sed etiam iustificationis, & gratiæ? Ratio dubitandi est, quia Cornelius centurio gentilis, ac proinde nihil sciens de fide, vocatur iustus, & timens Deum *Act*.10. *nu*.22. ergo iustificatur homo fidem ignorans.

121 *Resp.* Fides actualis in adultis necessaria est ad iustificationem, vt apertè colligitur ex sacris Scripturis *Act.* 10. *num*.43. *Remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum*, ex quo patet ad rationem dubitãdi, nam Cornelius credebat in Deum Christum, & habebat Baptismum flaminis, ideo missus fuit ad Petrum, vt reciperet Baptismum fluminis. *Ad Rom. cap*.3. *num*.22. *Iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum*. *Ad Galatas cap*.2. *nu*.16. *Non iustificatur homo ex operibus iustitiæ nisi per fidem Iesu Christi*. Vide Tridentinum *sess*.6.*cap*.6.7.& 9. *Canon*.3.& 9. Non sufficit credere pro consequenda iustificatione, & gratia, atque postea desistere, sed homo in fide perseuetaro debet, si vult consequi vitam æternam: ex pluribus locis sacræ Scripturæ *Ioan*.3 *num*.14. *Vt omnis, qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam*. Idem *cap*.17. *num*.3. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti, Iesum Christum*. Vtrumque de fide tenendum est, vt constat, ex dictis.

Quæres 60. Quomodo probatur à Catholicis suam fidem esse illam, quam docuit Christus & esse tenendã; ita vt omnes aliæ sectæ sint vanæ, & falsæ? Ratio dubitandi est inter Catholicos, & Hæreticos, nam vtrique agnoscunt, & reuerentur vnicam fidem à Deo, & Christo reuelatam hominibus pro illorum salute, sed controuertunt; nam Catholici tenent suam fidem sub Romano Pontifice esse veram, & illammet, & rectè sentiunt, quam Deus tradidit, & reuelauit; è contra hæretici dicunt, fidem, quam nos tenemus, esse vanam falsam, & alienam ab ea, quam Deus reuelauit, affirmantes, sed reuera falso, suam, esse veram, & propriam, quã Deus dedit hominibus. Cõfirmatur ratio dubitandi, quia non videtur esse eredendum magis vni sectæ, quam alteri in præiudicium alterius.

Resp. Probari, & demonstrari potest, fidem, quam tenent Christiani sub Romano Pontifice, esse veram, & omnes alias falsas, multis modis, vt videri potest apud Theologos, qui de hac retractant. Interim probo sequentibus argumentis. *Primo*, in illis est vera fides, apud quos conseruatur illius vnitas sine diuisione, in sententia omnium non solum Catholicorum, sed etiam Hæriticorum, qui omnes in eo conueniũt, quod vna tantum sit vera fides, *ad Ephes. c*.4. *num*.5. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptisma*. Sed hæc vnitas Fidei apud 123

Catholicos tantum conseruatur, vt cõstat, siquidem Catholici omnes conueniunt in credendo omnia, quæ sunt de fide, ergò conueniunt in vnitate fidei quam inter se conseruant sine alteratione. quod Hæretici inter se non consentiant in vnitate fidei, constat ex diuisione Hæreticorum, qui non omnes conueniunt in credendo ea, quæ pertinent ad eorum fidem, nã alia fuit secta Arianorũ, alia Caluinistarũ, alia Lutheranorum, &c. ergò cum isti careant vnitate fidei in suis dogmatibus, veram fidem non possunt habere, sed vanam; & falsam, in qua decipiuntur. *Secundò*, vera
124 fides est illa, quæ in hoc seculo nunquã deficit, est enim fundamentum æternæ salutis, & medium, quo peruenitur ad vitam æternam, ex sanctis Patribus, & Tridentino *sess.6. cap.7.* 8. & 15. Sed fides Catholicorum nondum defecit, neque deficiet, vt colligitur ex *Matth. cap.16. num.18. Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Cap. fin. extremis verbis. Ecce vobiscum sum vsque ad consumationem seculi.* Ecclesia nihil valet sine fide, quæ illius vita est, quam destruere nequeunt portæ inferi, hoc est Hæreticorum, quorum domicilium est
125 infernus. Christus, qui huius Ecclesiæ viuificæ fundator, & rector, cum ea manebit vsque ad consumationem seculi; non potest autem manere cum Ecclesia mortua, ergo cum viua per fidem illam viuificantem. Hæreticorum autẽ fides in die deficit, & destruitur, nam ostende mihi fidem Arij, & horum sequacium, ne vestigium quidem apparet, & nihilominus fuit tam celebris, & per vniuersum habuit impios sectatores, qui celebrarunt decem Concilia, vt ex Athanasio *in Epist. ad Aphios* refert Carranza *in summa Concil.* post Concil. Later. euanuit, non alia ratione, nisi quia fides vana, & falsa erat. Vbi m Nouatiani? Eutichiani? Anabatistæ? & similes Hæresiarchæ? omnes defecerunt cum suis sectatoribus, & peruersis dogmatibus. Ab illis nõ longe sunt Lutherani, & Caluinistæ, qui in die præcipitio collidũtur ergo signum est, quod fides Catholica est vera cum non deficiat, aliæ vero falsæ, quia paulatim euanescunt. *Tertiò*, illa est vera fides, quam Deus reuelauit, & Christus per Euangelium docuit, & mandauit per Apostolos prædicari in vniuersum mundum; sed hanc soli Catholici profitentur, & sequuntur, ergo illorum fides tantummodo vera est, & aliorum, qui hanc non sequuntur, falsa. Minor suadetur, quia de hac fide fit mẽtio. *Lucæ 22. num.32. Ego autem rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua,* 126
quæ post Petrum amplexata fuit ab omnibus eius successoribus, qui eam proposuerunt, & docuerunt omnibus suis subditis, qui quasi membra sub vno capite conseruantur in vnitate fidei. & quod à Christo communicatum fuit Petro spectans ad fidem, intelligitur indultum eius successoribus, & militantibus sub ipso, vt auctoritatibus, & rationibus infra patet *sub cap.5. q.2. Quartò* Fides vera est in Ecclesia, quam Christus sanguine suo fundauit; sed hæc Ecclesia, est Romana, exprobatis *cap.5. q.12.* Ergò in ea est vera fides, & non in alijs. *Quintò* apud illos non est vera fides, qui admittunt libertatem consciẽtiæ, nam isti veram fidem diuidunt, quod est signum desolationis, iuxta illud Christi: *Omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur.* præterquam quod libertas conscientiæ in se intrinsece mala est, & illicita contra Dei Euangelium, quod docet vnam esse fidem vnius Dei, *Ad Ephes.4. Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma.* Deinde à Christo prohibentur doctrinæ variæ, & peregrinæ, *ad Hebr. 13. num.9. Doctrinis varijs, & peregrinis nolite abduci.* Et *epist. 1. ad Corinth. cap.14. num.33.* dicitur: *Non enim est dissensionis Deus, sed pacis.* Præ dictis autẽ omnibus aduersatur libertas conscientiæ, quam Hæretici admittunt, hæc enim continet diuersitatem, fidei, variam eius doctrinam, & dissensionẽ in rebus à Deo reuelatis: ergò eorum fides falsa, vana, & impia est. Præterea libertas conscientiæ arguit vtramque fidem bonam esse nimirũ Catholicam,

cam, & hæreticã, in sententia admittentiũ huiusmodi libertatẽ, qui sũt hæreticis est autem id falsissimum, & impossibile, cum propositiones hæreticæ ex diametro pugnent, & aduersentur Catholicis: ergò signum est illorum fidem esse peruersam, & falsam. *Sexto*, Lutherus, & Caluinus, cæterique hæresiarchæ prius fuerunt Catholici, ac proinde crediderunt nostræ fidei; & postea ab ea recesserunt, & sibi propriam fidem confixerunt ex certis articulis; quæro ab istis, à quo auctoritatẽ habuerunt instituendi, & formandi proprios articulos? non à seipsis, quia fuerunt personæ priuatæ, ex quo non habebant aliquos ius definiendi controuersias fidei, neque nouos condendi articulos, cum isti à solo Deo reuelentur, & si qua propositio controuertitur sit ne de fide, an contineatur in Sacra Scriptura, ius decisionis publicum est, spectans ad Summum Pontificem, vt infra dicetur; neque ipsa Scriptura, per se ipsam huius rei iudex esse potest, cũ sit inanimata, solùm materia ex qua articuli deducuntur, & declarantur ab agente, quod est Summus Pontifex, assistente sibi Spiritu Sancto, vt dicetur infra, ergò illorum doctrina, seu potius ignorantia, nullam speciem fidei habere potest. *Septimo* illa secta habetur pro falsa, iniqua, & scandalosa, quæ permittit libertatem luxuriandi; talis est secta recentiorum Hæreticorum, qui Ecclesiasticis, & religiosis habentibus votum castitatis concedunt matrimonia. *Octauo*, illa religio censetur vana, ridicula, & temeraria, quæ fundatur in certis propositionibus introductis à personis temerarijs, & infamibus, quæ ab omnibus antea negabantur; talis est religio Caluinistarum, & Lutheranorum, qui suam sectam fundarunt in similibus propositionibus, quæ antea falsæ tenebantur ab omnibus, vnde bene dixit contra Hæreticos D. Aug. *Epist.* 118. quod aduersari communi Ecclesiæ consuetudini, insolentissima insania est.

CAPVT SECVNDVM.

DE ARTICVLIS, ET PROPOSITIONIBVS DE FIDE.

SVMMARIVM.

1 *ARticulus est pars vnius totius sub reuelatione.*
2 *Materiale, & formale spectantur in articulis fidei.*
3 *Deus auctor articulorum fidei vt sapiens, & bonus.*
4 *Articuli continentur in Symbolo Apostolorum.*
5 *Symbolus, & Symbolum diuersa.*
6 *Symbola sunt tria.*
7 *Articulis falsum subesse non potest.*
8 *Eijdem Articuli, Noui, & Veteris testamenti.*
9 *Eorum differentia.*
10 *Obscuritas duplex alia reuelationis, alia terminorum.*
11 *Articuli multis modis spectantur.*
12 *Articulus fidei, & propositio de fide idem.*
13 *Theologia continet tria genera propositionum.*
14 *Propositio de fide definitur, & declaratur.*
15 *Reuelatur aliquid tribus modis.*
16 *Papa quomodo reuelat propositionem de fide.*
17 *Theologica propositio quid. 20.21.*
18 *Theologica cur magis dicatur deducta.*
19 *Conclusio sequitur debiliorem partem explicatur.*
20 *Quænam propositiones sint Theologicæ.*
21 *Propositio de fide, & Theologica probatur hæc distinctio.*
22 *Principia, & conclusiones diuersi habitus.*
23 *Propositiones de fide sunt principia conclusionum Theologicarum.*
24 *Christus est risibilis, non est de fide.*
25 *Conclusio deducta ex fideli, & naturali non est de fide.*
26 *Vniuersales propositiones non semper verificantur in singularibus.*
27 *Propositiones singulares non omnes, de fide ex vniuersalibus.*
28 *Pars, & effectus sunt in toto, & in causa suis.*
29 *Propositiones vniuersales de fide supponunt simpliciter.*
30 *Articuli præter reuelationem postulant sui promulgationem.*
31 *Nulli, nec Angelo credendum in proponendis rebus fidei.*
32 *Concilium distinguitur in tria capita, doctrinæ, morum, & fidei.*
33 *Solum tertij generis sunt propositiones de fide.*
34 *Articuli fidei ab omnibus recipiendi, quibus derogari non potest.*
35 *Articuli fidei sunt æternæ veritatis.*
36 *Lex vetus abrogata quo ad obseruantiam, non quo ad veritatem.*
37 *Opinio locũ habet in articulis fidei quo ad intellectum.*
38 *Theologia est argumentatiua.*
39 *Idest de fide.*

40 *Theo-*

CAPVT.

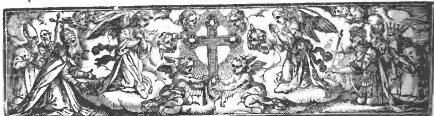

CAPVT SECVNDVM.

DE ARTICVLIS, ET PROPOSITIONIBVS DE FIDE.

1 ARTICVLVS idē eſt, quod pars vna ab alia diſtincta ſub ratione vnius totius; vnde Articuli fidei dicūtur plures partes, & portiones vna ab alia diſtincta, & diuerſa, ad inuicem tamen coordinatæ ſub vna ratione formali diuinæ reuelationis ordinatæ ad ſalutem hominis; id quod Ricardus de S.Victore paucis expreſſis his verbis. *Articulus eſt indiuiſibilis veritas de Deo arctans nos ad credendum ex ſuppoſitione ſalutis*. Dicitur indiuiſibilis reſpectu rationis formalis, quæ eſt vnica Dei veritas infallibilis.

2 Notandum autem eſt, quod in quolibet articulo fidei ſpectantur duo obiecta, vnum materiale, quod ſunt res à Deo reuelatæ, & ſimpliciter vocantur articuli fidei; alterum formale, quod eſt Deus prima veritas reuelans eoſdem fidei articulos, Deus igitur quatenus dicitur prima veritas reuelans eſt obiectū formale, ſub quo omnes articuli conueniunt in ea ratione reuelationis, & à qua ita ſpecificantur, vt defectu illius nullatenus dici poſſint articuli fidei. Deus 3 autem ſub ratione obiecti formalis fidei duas includit perfectiones, nimirum Sapientiam ex parte intellectus, & Bonitatem ex parte voluntatis, qui enim intendit facere alicui credere aliquid firmiter, & ſine vlla hæſitatione, debet eſſe verax, & fidelis, quæ duæ perfectiones cenſentur eſſe in eo, qui ſapiens, & bonus eſt, nam per ſapientiam cognoſcit eſſe verum, quod alijs manifeſtat, & narrat, & per bonitatem intendit non decipere, neque fallere aliquem per ſuam narrationem, & manifeſtationem. Quare cum Deus per ſuam infinitam ſapientiam cognoſcat verè omnia cognoſci-

gnoscibilia, ac proindè in eius cognitione, & reuelatione non possit subesse falsum, aliàs non esset infinitè sapiens; & pariter per suam infinitam bonitatem non possit fallere, neq. decipere quempiam, aliter non esset summæ bonus, sequitur, ea, quæ nobis credenda proponuntur à Deo esse vera, firma, bona, & infallibilia.

Quæres. Autem, primo. In quo contine
4 nentur Articuli sic communiter ab omnibus vocati?

Resp. Continentur in Symbolo Apostolorum, & sunt duodecim iuxta numerum Apostolorum, qui illud composuerunt post electionem S.Matthiæ in locum Iudæ proditoris. Vnde bene vocatur Symbolum, nam hæc vox græca componitur ex *Syn*, atque *Bolos*, quod significat latinè plures sententias & portiones à diuersis in vnum compositas,
5 secundum quod habet Glosa *in capit. 1. dist. 15. ver. Apostolos*. Differant autem Symbolus, & Symbolum, nam sub genere masculino singulæ portiones, & sententiæ veniunt, sub neutro autem significatur ex illis compositio sub vnica forma, quod est compendium eorum, quæ quilibet Christianus scire debet, vnde & signum dicitur distinctiuum fideliū,
6 & credentium, ab infidelibus, & non credentibus.

Tria autem sunt Symbola ab Ecclesia canonizata, quorum primum dicitur Apostolorum, qui illius fuerunt auctores Deo inspirante, reuelante, & docente, dicitur etiam paruum ad distinctionem secundi huius declaratiui, & de illo Scotus *in 3. dist. 25.* vbi vniuscuiusq. Apostoli sententiam recenset propriam, & hoc ab initio recitatum fuit in Missa vsque ad tempora Benedicti VII. aliàs VIII. electi anno 1013. qui metu diuisionis, & Schismatis precibus Henrici II. Imperatoris, iussit deinceps recitari in Ecclesijs symbolum maius, quod dicebatur in Ecclesijs Galliæ, & Hispaniæ compositum in Concilio Constantinopolitano, de quo Barbosa *ad sess. 3.* Tridentini. Secundum igitur Symbolum est illud, quod Sancti Patres in diuersis Concilijs composuerunt, seu potius per ipsum primum Sanctorum Apostolorum explicauerunt cotra Hæreticos pro tempore insurgentes, & hoc Gratianus *cap. 1. dist. 15.* vocat secundum Symbolum illum Apostolorum primum. Tertium deniq. est illud D.Athanasij, quod recitatur singulis Dominicis ad Primã, quod receptum fuit à S.Ecclesia continens integram fidei Doctrinam, & pro regula fidei habetur, vt dicit D.Thomas *2.2. q. 1. art. fin.* extremis verbis.

Quæres 2. An articulis fidei possit subesse falsum?

Resp. Articuli fidei sunt certissimi, & 7
infallibiles, ita vt illis nullatenus possit subesse falsum, aut deceptionem. Hoc deducitur ex multis sacræ Scripturæ locis. *Eccl. cap. 19. num. 23. Et est qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Psal. 118. num. 43. De ore meo verbum veritatis. item num. 86. Omnia mandata tua veritas. item 142. Lex tua veritas. Ioan. cap 17. num. 17. Sermo tuus veritas est.* Paulus ad Galatas *cap. 2. num. 5. Vt veritas Euangelij permaneat apud vos.* Ratio est, quia Articuli fidei solum Deū pro authore habent, qui cum sit summa sapientia, veritas infallibilis, & bonitas indeceptibilis neminem fallere, aut decipere potest, neque vult cum nō possit.

Nonnulli dupliciter considerant articulos fidei, primo sub ratione formali reuelationis, in quo sensu dicunt omnes articulos fidei esse æqualiter certos, & infallibiles, quia hanc certitudinem, & infallibilitatem habent ex formali obiecto, quod sicut est vnica prima veritas reuelans, ita æquali certitudine, & infallibilitate eiusdē indiuisæ veritatis specificantur, & hoc verissimum est; secundo cōsiderant articulos fidei secundum se, & secundum suam materialem rationem, & in hoc sensu dicunt aliquos fidei articulos esse certos, & infallibiles ex parte rei, vt, quod Deus sit vnus, trinus, alios vero esse contingentes, & fallibiles, idest, non esse necessariam connexionem, sed tantum contingentem inter subiectum, & prædicatum, vt, quod Antichristus sit nasciturus. Hoc posterius

rius displicet, cum articuli fidei tales nõ
sint præscindẽdo à reuelatione, quæ om-
nino illos specificat, & constituit in suo
esse articuli, quare inæpra est considera-
tio ratione secundi, cum non amplius
sint articuli fidei, de quibus vt talibus
quæritur, an illis subesse possit falsum.

Quæres 3. An plures sint articuli No-
ui, quam Veteris Testamenti? Idest, an
creuerint successione temporum, ex
8 D. Thoma 2. 2. q. 1. art. 7.

Resp. Articuli fidei quo ad entitatẽ,
& substantiam semper ijdem fuerunt, &
nunquam creuerunt, quo vero ad ex-
plicationem, declarationem, expressio-
nem, & notificationem illorum creue-
runt, & plures sunt in nouo Testamen-
to, quatenus multi articuli in Veteri
ignoti, & occulti declarati, & notificati
fuerunt in Nouo, & subsequenter à sum-
mis Pontificibus. Exemplum ponamus
in articulo Trinitatis, qui obscure signi-
ficabatur in Veteri sub plurali locutio-
ne: *Faciamus hominem ad imaginem, &
similitudinem nostram*. denotante tres
Personas in diuinis, quæ explicatæ fue-
runt in Nouo, illis verbis. *Tres sunt, qui
testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum,
& Spiritus sanctus, & hi Tres vnum sunt*.
Tres in Personis, Vnum in essentia.

Differunt articuli Veteris, & noui Te-
9 stamenri sicut implicitum ab explicito;
sicut vmbra ab imagine; sicut inchoa-
tum à perfecto; sicut semen ab arbore,
sicut spica à frumento; sicut figura à fi-
gurato; sicut occultum à manifesto.

10 Sed dices, quomodo per nouum Te-
stamentum Articuli fidei, qui erant ob-
scuri, impliciti, & occulti in Veteri, fiũt
clari, & manifesti, cum de ratione Arti-
culorum fidei sit obscuritas ex probatis
c. 1. q. 12. cui opponitur claritas? Obscu-
ritas duplex est, alia se tenet ex parte re-
uelationis, & rei reuelatæ, & hęc spectat
ad fidẽ; alia se tenet ex parte terminorũ
qui in veteri lege erãt obscuri, notificati,
& declarati per alios notos in noua lege.
Itaque claritas terminorum non tollit
obscuritatem fidei ex reuelatione.

Quæres 4. An Articuli fidei ratione ma-
teriæ, & rerũ credẽdarũ differãt inter se,

Resp. Affirmatiuè. *Primò* quidẽ duo
sũt primarij articuli, ad quos cæteri re-
feruntur, & in quibus virtualiter, & im- 11
plicite omnes alij continentur. Vnus
est, quod Deus est, in quo cæteri articu-
li spectantes ad essentiam, perfectiones,
& diuinas personas implicite continen-
tur, nam si Deus est, consequenter est
vnus, trinus, omnipotens, iustus, &c.
Alter est, quod Deus habet prouidentiã
Angelorum, & hominum, ad quem re-
feruntur cæteri de creatione vtriusque
naturæ intellectualis, de gratia, & de
gloria illorum, de præmijs, de pœnis, de
lege, secundum quam viuere debent, de
redemptione hominis per incarnationẽ
Filij sui, &c. Ambo exprimuntur à
D. Paulo ad Hebræos *cap. 11. n. 6. Acce-
dentem ad Deum oportet credere, quia est,
& inquirentibus, se remunerator sit*. Ita
D. Thomas 2. 2 q. 1. art. 7. *Secundò* Ar-
ticuli fidei distinguuntur in duodecim
peculiares, pro vt continetur in Symbo-
lo Apostolorum. *Tertiò* alij pertinent
ad diuinitatem, qui nimirum expri-
munt eius existentiam vnitatem, &
Trinitatem, & perfectiones. Alij spe-
ctant ad Incarnationem Verbi expri-
mentes eius conceptionem, natiuitatẽ,
actiones, miracula, passionem, &c. at-
que alia spectantia ad Beatam Virginẽ
Mariam Alij spectant ad hominem re-
demptum. qui sunt de peccato origina-
li, actuali, iustificatione, gratia, gloria,
visione, Sacramentis, &c. *Quartò* de-
mum omnes articuli spectari possunt
dupliciter, primo principaliter, & in or-
dine ad salutem, cuiusmodi sunt supe-
rius enumerati, & alij passim occurren-
tes, isti enim sunt de rebus necessarijs
ad salutem; secundo minus principali-
ter, & de rebus non necessarijs, huius
generis sunt quidam articuli incidentes,
vt quod Tobias habuerit canem, quod
eius filius in custodem, & ductorem ha-
buerit Angelum sub specie humana,
quod dæmon vastauerit omnem sub-
stantiam Iob, &c. Hi enim, & similes ar-
ticuli historici nihil conducunt ad salutẽ
in quantum non sunt media proficua
saluti hominum, nihilominus quilibet
homo

homo tenetur istis articulis assentiri cũ proponuntur vti exprimuntur in sacris literis, & credere illos esse veros, prout narrantur euenisse.

Quares 5, Quid sit Articulus fidei? Neque enim ex hactenus dictis colligi potest certa regula, qua possimus cognoscere articulos fidei, & illos distinguere ab alijs, qui non sunt articuli fidei; hæc autem cognitio multum necessaria est omnibus doctis præsertim Inquisitoribus, Episcopis, Consultoribus, & alijs viris doctis, pro cuius resolutione.

12 Notandum primo idem esse quærere quid sit Articulus fidei, ac petere quid sit Propositio de fide secundum vsitatũ loquendi modum Theologorum, in nullo enim differunt, cum omnes propositio de fide sit articulus fidei, & omnis articulus fidei sit propositio de fide, vude vtemur nomine Propositionis de fide.

13 Notandum secundum Theologiam nostram, de hac enim, sola nobis sermo est, constare triplici genere propositionum; sub primo genere continentur propositiones vocatæ de fide; vt, quod Deus est vnus, est trinus omnipotens, Verbum est incarnatũ &c. Sub secundo continentur propositiones vocatæ conclusiones deductæ ex præmissis, vna de fide & altera naturali, vel morali, quæ si ab omnibus doctis concedantur dicuntur scientificæ, si vero ab aliquibus viris doctis prudenter negentur, ab alijs vero concedantur non sunt scientificæ, sed opinatæ, & probabiles; vnde sub tertio genere comprehenduntur propositiones secundum opinionem, quæ nũcupantur probabiles, hæc autem deducuntur semper ex aliqua præmissarum probabili, & non certa apud omnes. Differunt autem inter se, quod propositiones primi generis vocantur principia, quibus probantur propositiones secundi generis, & ex his Theologia vt est certa cognitio, seu scientia componitur tamquam ex principijs, & conclusionibus vt docent omnes cũ D.Thom. *part. 1. q. 1. art. 2. & 8.*

Notandum tertio, illam dici propositionem de fide, quæ à Deo immediate 14
reuelata est, & reperitur in libris Canonicis, hoc est, sacra Biblia, vel habetur ex traditione Apostolica, quam Ecclesia proponit omnibus credendam. Duo igitur sunt de essentia propositionis de fide, vnum, quod ea sit immediate reuelata, alterum, quod ab Ecclesia omnibus proponatur credenda, de hoc secundo agam infra sub *q. 8.* Explicandum modo est, qua ratione propositio de fide, dicatur illa, quæ est immediate reuelata à Deo, in eo enim termino, *Immediate*, tota consistit difficultas. Illa autem propositio dicitur immediatè reuelata, quæ in suis terminis siuè formalibus, siuè æquiualentibus à Deo prima veritate est prolata in vsum generis humani, siuè deinde illa sit deducibilis ex alia, mediante discursu, siuè non, siuè eamdem reuelauerit per Angelum, hominem, vel aliud medium tamquam instrumentum ad manifestandum, quod reuelat, sufficit enim, quod in ratione reuelationis non deducatur ex alia in se reuelata, quasi reuelationem aliam circa se non habeat, nisi ex formali deductione ex necessitate, nõ obstante, quod deduci possit secundum formam Syllogisticam; id quod factum fuisse pluries reperitur ab Apostolis in sacris Scripturis vnde S.Paulus magnus prædicator, & egregius doctor *epist. 1. ad Corinth. cap. 15.* negantibus Resurrectionem probat multis, & adducit hoc argumẽtum. Si mortui non resurgunt, nec Christus resurrexit; sed Christus resurrexit, ergò & mortui resurgunt; Sic Scotus *in 3. dist. 24. §. Ad propositum*, ad prædictũ argumentum, & aliud subdit ex D.Ioan. *epist. 1. cap. 4.* de dilectione illis verbis. *Diligamus nos inuicem, quoniam ipse prior dilexit nos.* A dilectione Dei erga nos probatur amor erga proximum; Scotus autẽ ibi intendit probare fidem nõ esse scientiam discursiuam, quia non assentimur conclusioni propter euidentiam, & certitudinem præmissarum, sed vtrique nimirum præmissis, & conclusioni propter idem motiuum fidei, nempè, quia

Deus vtrumque reuelauit, & Reſurrectionem Chriſti, & mortuorum; pariter dilectionem Dei,& proximi, itaque Cõcluſio non cognoſcitur reuelata, quia deducitur ex præmiſſis reuelatis, ſed talis cognoſcitur, quia eam Deus reuelauit in ſe, & non ex præmiſſis, neque in præmiſſis, Quare ſequela Syllogiſtica ſicut non ponit concluſionem in ratione reuelati, ita neque deſtruit reuelationem propoſitionis, deductæ, ſed ſtare poteſt, quod propoſitio dicatur immediatè reuelata, & deducta ab alia reuelata, vel per modum exercitij, vel contra proteruum illam negantem, vt arguebant Apoſtoli contra negantes articulos fidei, & quotidie argumentantur Catholici contra Hæreticos.

Propoſitio de fide adhuc dicitur immediatè reuelata à Deo, quamuis illam reuelauerit per Angelum, aut hominẽ, vel aliud quod vis ſignum, aut inſtrumentum, quia hoc eſſe immediatè rale non opponitur reuelari per medium,ſed ideo dicitur propoſitio immediata, quia per aliam propoſitionem, ſeu medium Syllogiſticum non recipit denominationem reuelationis, cum in ſe ſit reuelata antequam deducatur, vnde neque in hac formali ratione dependet ab alia reuelata, neque dependere poteſt, hoc ipſo, quod quæuis ſingillatim ſit immediatus terminus reuelationis. Concludendum igitur eſt ſequelam Syllogiſticam, & internuntium, ſeu ſignum non tollere rationem immediationis reſpectu reuelationis à propoſitione de fide, ſed cum ea ſtare, quia immediata reuelatio ſolum dicit vnum reuelatum non reuelari per aliud reuelatum,non excludit vero modum & medium,quo poteſt reuelari, vel oſtendi reuelatum.

Notandum quarto, propoſitionem reuelatam, & de fide dici illam non ſolam, quæ in terminis formalibus reperitur expreſſa in ſacra Scriptura, aut Traditionibus Apoſtolicis, verum etiam illam, quæ primo infertur ex terminis ſecundum vocem diuerſa, ſed ſecundum ſenſum eadem, iuxta datam explicationem Sanctorum Patrum in Concilijs generalibus dependentibus à Summo Pontifice, ex D.Thuma *par.1. quæſt.36. art.2. ad.1.* Exemplum pono in ſequenti propoſitione à Deo immediatè reuelata *Ioan. cap.16. num.14. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Quæ intelligitur de acceptione, & proceſſione Spiritus Sancti à Filio, in diuinis enim vnam perſonam accipere ab alia eſt ab illa procedere. *Item num.15.* ibidem dicitur. *Omnia, quæ habet Pat r me'a ſunt.* In hac propoſitione immediatè reuelatur ſpiratio actiua Filij erga Spiritum Sanctum, quod oſtenditur, quia in Patre eſt ſpiratiua actio; ergò & in Filio, quia omnia. quæ habet Pater, ſunt in Filio. Similes propoſitiones dicuntur explicatæ,nõ deductæ,vt tradunt Theologi cum Scoto occaſione proceſſionis Spiritus Sancti ab vtroque *diſt.11.* eius Commentator Melchior Flauius ibidẽ, *& in 4.diſt.43. quæſt.1.* Item de fide eſt, quod *Chriſtus eſt animal rationale*, hæc enim exprimit eſſentiam huius alterius, *Chriſtus eſt homo*, quid enim eſt homo? niſi animal rationale. *Item hæc Filius diſtinguitur realiter à Patre:* explicatur per ſequentes. *Vt glorificetur Pater in Filio. Ioan.14. num.13.* Item: *A Chriſto Ieſu Filio Patris, Epiſt.2. Ioann. num.3.* iterum & melius de Filio dicitur *Ioan. cap.16. num.28. Exiui à Patre, & veni in mundum.* Illa enim prior propoſitio in terminis formalibus non reperitur in Sacra Scriptura, ſed tantum æquiualenter in ſequentibus exprimitur. Pro clariori adhuc intelligentia.

Notandum quinto, aliquid reuelari de nouo intelligi tribus modis. 15
Primò nouitate actionis tantum, & non obiecti, qua ratione id quod primo reuelatum fuerat vni Euangeliſtæ, poſtea reuelatum fuit alteri, actio quidem reuelationis dicitur noua, non autem obiectum, quia alteri ſupponitur prius reuelatum, ſic D.Paulo Chriſtus,quem ante Aſcenſionem non viderat, reuelauit Sacramentum Euchariſtiæ, vt ipſe teſtatur primo, *ad Corinth.cap.11.Ego enim accepi à Domino &c.* fuit ergo reuelatio noua nouitate actionis, non obiecti, quia Dominus

minus in Cœna hoc mysterium suis discipulis reuelauerat. Secundo aliquid de nouo reuelatur nouitate actionis, & obiecti, quando nempè aliquid manifestatur primo, & simpliciter, quod antea nulli reuelatum fuerat, hoc modo Deus propriè reuelauit mysteria fidei, & propter ipsum nemo dicitur reuelare credenda per fidem. Tertio aliquid dicitur de nouo reuelari medio modo, nouitate scilicet mixta ex actione, & obiecto, cum nimirum aliquid paucis verbis, & sub obscuris ab vno dictum, declaratur pluribus verbis, & clarioribus ab alio. Relatio propriè dicta constituens propositionem de fide in se accipitur secundo modo, siquidem ex eo quod Christus Apostolo reuelauerit mysterium Eucharistiæ, tunc iste articulus non incepit esse propositio de fide, cum antea esset talis nimirum in die Cœnæ Domini, quo reuelatum fuit hoc mysterium. Reuelatio autem tertio modo facta aliquando accidit Spiritu Sancto dictante, vt, cum dixit. *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, hi tres vnum sunt.* In his apertè sub verbis clarissimis à Spiritu Sancto reuelata fuit Trinitas Personarum in diuinis; quod mysterium multum obscurè prænuntiatum, & reuelatū fuerat in Veteri lege illis verbis. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Similitudo hominis ad Deum attenditur ex tribus animæ potentiæ. Ecce quam obscura, & abscondita est Trinitatis reuelatio.

16 Iste tertius reuelandi modus potissimum spectat ad Ecclesiam sub Romano Pontifice congregatam, cuius est tantummodo definire causas fidei dubias, vt dicam *cap.5. q.18.* Papa igitur in huiusmodi controuersijs adhibitis Patribus Theologis in Concilijs Generalibus, vt fieri solet, & hinc inde dubitationibus per ipsos explicatis, & vanis hæreticorū erroribus reiectis, cum assistentia Spiritus Sancti definit, & declarat propositionem cōtrouersam in medium deductam, esse, vel non esse de fide, sed tantum Theologicam. Summus autem Pontifex in hoc casu se habet vt Minister Spiritus Sancti, cuius voluntatem, eodē inspirante, reuelat, explicat, & declarat in ordine ad propositam difficultatem, definiendo talem propositionem antea dubiam, esse, ne de fide, esse reuera de fide, & fuisse à Deo immediatè reuelatam, Hoc igitur tertio modo Papa, seu Concilium ex eius auctoritate reuelat propositionem de fide, hoc est, declarat eam antea cōtrouersam quo ad hoc deinceps tenendam, & habendam esse de fide, prout talis in se erat.

Notandum sexto, propositionem Theologicam dici illam, quæ non est reuelata, sed vel deducitur in bona consequentia ex vna reuelata, & altera naturali; vel tenetur ex auctoritate Ecclesiæ, & communi consensu Patrum. Exēplū primi sit in hac propositione *Petrus in Adam peccauit*, quæ est Theologica, non de fide, vt magis patebit *seq. q. 6.* deducta ex præmissis istis: *Omnes homines in Adam peccauerunt*, quæ est de fide expressa, primo *ad Corinth. cap.15. n.22. ad Roman. 5.* de qua Trident. *sess. 5.* de peccato originali; *sed Petrus est homo.* Hæc naturalis est, ex qua, & præcedenti de fide deducitur hæc Theologica; *ergò Petrus est homo.* Scholastici adducunt hoc exemplum. Omnis homo est risibilis, Christus est homo; ergò Christus est risibilis, hæc conclusio est Theologica non de fide deducta ex maiori naturali, & minori de Fide. Vides ad huiusmodi discursus concurrere tres actus intellectus, vnus est ab habitu naturali scientiæ, quo assentitur minori propositioni in primo exemplo, & maiori in secundo; secundus actus prouenit ab habitu fidei, quo assentitur maiori in primo, & minori in secundo argumento; tertius actus habetur ab habitu Logicæ, per quem approbatur recta dispositio terminorum secundum formam Syllogisticam, & inde ex veritate præmissarum deducitur veritas conclusionis. Ad conclusionem igitur Theologicam semper concurrit habitus fidei, qui est ordinis superioris, & supernaturalis, ac proindè illi ex eius excellentia 17

Deus vtrumque reuelauit, & Resurrectionem Christi, & mortuorum; pariter dilectionem Dei, & proximi, itaque Cõclusio non cognoscitur reuelata, quia deducitur ex præmissis reuelatis, sed talis cognoscitur, quia eam Deus reuelauit in se, & non ex præmissis, neque in præmissis, Quare sequela Syllogistica sicut non ponit conclusionem in ratione reuelati, ita neque destruit reuelationem propositionis, deductæ, sed stare potest, quod propositio dicatur immediatè reuelata, & deducta ab alia reuelata, vel per modum exercitij, vel contra proteruum illam negantem, vt arguebant Apostoli contra negantes articulos fidei, & quotidie argumentantur Catholici contra Hæreticos.

Propositio de fide adhuc dicitur immediatè reuelata à Deo, quamuis illam reuelauerit per Angelum, aut hominē, vel aliud quod vis signum, aut instrumentum, quia hoc esse immediatè tale non opponitur reuelari per medium, sed ideo dicitur propositio immediata, quia per aliam propositionem, seu medium Syllogisticum non recipit denominationem reuelationis, cum in se sit reuelata antequam deducatur, vnde neque in hac formali ratione dependet ab alia reuelata, neque dependere potest, hoc ipso, quod quæuis singillatim sit immediatus terminus reuelationis. Concludendum igitur est sequelam Syllogisticam, & internuntium, seu signum non tollere rationem immediationis respectu reuelationis à propositione de fide, sed cum ea stare, quia immediata reuelatio solum dicit vnum reuelatum non reuelari per aliud reuelatum, non excludit vero modum & medium, quo potest reuelari, vel ostendi reuelatum.

Notandum quarto, propositionem reuelatam, & de fide dici illam non solam, quæ in terminis formalibus reperitur expressa in sacra Scriptura, aut Traditionibus Apostolicis, verum etiam illam, quæ primo infertur ex terminis secundum vocem diuersa, sed secundum sensum eadem, iuxta datam explicationem Sanctorum Patrum in Concilijs generalibus dependentibus à Summo Pontifice, ex D. Thuma *par. 1. quæst. 36. art. 2. ad. 1.* Exemplum pono in sequenti propositione à Deo immediatè reuelata *Ioan. cap. 16. num. 14. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Quæ intelligitur de acceptione, & processione Spiritus Sancti à Filio, in diuinis enim vnam personam accipere ab alia est ab illa procedere. *Item num. 15.* ibidem dicitur. *Omnia, quæ habet Pat r meã sunt.* In hac propositione immediatè reuelatur spiratio actiua Filij erga Spiritum Sanctum, quod ostenditur, quia in Patre est spiratiua actio; ergò & in Filio, quia omnia, quæ habet Pater, sunt in Filio. Similes propositiones dicuntur explicatæ, nō deductæ, vt tradunt Theologi cum Scoto occasione processionis Spiritus Sancti ab vtroque *dist. 11.* eius Commentator Melchior Flauius ibidē, *& in 4. dist. 21. quæst. 1.* Item de fide est, quod *Christus est animal rationale*, hæc enim exprimit essentiam huius alterius, *Christus est homo*, quid enim est homo? nisi animal rationale. *Item hæc Filius distinguitur realiter à Patre:* explicatur per sequentes. *Vt glorificetur Pater in Filio. Ioan. 14. num. 13.* Item: *A Christo Iesu Filio Patris, Epist. 2. Ioann. num. 3.* iterum & melius de Filio dicitur *Ioan. cap. 16. num. 28. Exiui à Patre, & veni in mundum.* Illa enim prior propositio in terminis formalibus non reperitur in Sacra Scriptura, sed tantum æquiualenter in sequentibus exprimitur. Pro clariori adhuc intelligentia.

Notandum quinto, aliquid reuelari de nouo intelligi tribus modis. Primò 15
nouitate actionis tantum, & non obiecti, qua ratione id quod primo reuelatum fuerat vni Euangelistæ, postea reuelatum fuit alteri, actio quidem reuelationis dicitur noua, non autem obiectum, quia alteri supponitur prius reuelatum. sic D. Paulo Christus, quem ante Ascensionem non viderat, reuelauit Sacramentum Eucharistiæ, vt ipse testatur primo, *ad Corinth. cap. 11. Ego enim accepi à Domino &c.* fuit ergo reuelatio noua nouitate actionis, non obiecti, quia Dominus

minus in Cœna hoc mysterium suis discipulis reuelauerat. Secundo aliquid de nouo reuelatur nouitate actionis, & obiecti, quando nempè aliquid manifestatur primo, & simpliciter, quod antea nulli reuelatum fuerat, hoc modo Deus propriè reuelauit mysteria fidei, & propter ipsum nemo dicitur reuelare credenda per fidem. Tertio aliquid dicitur de nouo reuelari medio modo, nouitate scilicet mixta ex actione, & obiecto, cum nimirum aliquid paucis verbis, & sub obscuris ab vno dictum, declaratur pluribus verbis, & clarioribus ab alio. Relario propriè dicta constituens propositionem de fide in se accipitur secundo modo, siquidem ex eo quod Christus Apostolo reuelauerit mysterium Eucharistiæ, tunc iste articulus non incepit esse propositio de fide, cum antea esset talis nimirum in die Cœnæ Domini, quo reuelatum fuit hoc mysterium. Reuelatio autem tertio modo facta aliquando accidit Spiritu Sancto dictante, vt, cum dixit. *Tres sunt qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, hi tres vnum sunt.* In his apertè sub verbis clarissimis à Spiritu Sancto reuelata fuit Trinitas Personarum in diuinis; quod mysterium multum obscurè prænuntiatum, & reuelatū fuerat in Veteri lege illis verbis. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Similitudo hominis ad Deum attenditur ex tribus animæ potentiæ. Ecce quam obscura, & abscondita est Trinitatis reuelatio.

16 Iste tertius reuelandi modus potissimum spectat ad Ecclesiam sub Romano Pontifice congregatam, cuius est tantummodo definire causas fidei dubias, vt dicam *cap.5. q.18.* Papa igitur in huiusmodi controuersijs adhibitis Patribus Theologis in Concilijs Generalibus, vt fieri solet, & hinc inde dubitationibus per ipsos explicatis, & vanis hæreticorū erroribus reiectis, cum assistentia Spiritus Sancti definit, & declarat propositionem cōtrouersam in medium deductam, esse, vel non esse de fide, sed tantum Theologicam. Summus autem Pontifex in hoc casu se habet vt Minister Spiritus Sancti, cuius voluntatem, eodē inspirante, reuelat, explicat, & declarat in ordine ad propositam difficultatem, definiendo talem propositionem antea dubiam, esse ne de fide, esse reuera de fide, & fuisse à Deo immediatè reuelatam. Hoc igitur tertio modo Papa, seu Concilium ex eius auctoritate reuelat propositionem de fide, hoc est, declarat eam antea cōtrouersam quo ad hoc deinceps tenendam, & habendam esse de fide, prout talis in se erat.

Notandum sexto, propositionem Theologicam dici illam, quæ non est reuelata, sed vel deducitur in bona consequentia ex vna reuelata, & altera naturali; vel tenetur ex auctoritate Ecclesiæ, & communi consensu Patrum. Exēplū primi sit in hac propositione *Petrus in Adam peccauit*, quæ est Theologica, non de fide, vt magis patebit *seq. q.6.* deducta ex præmissis istis: *Omnes homines in Adam peccauerunt*, quæ est de fide expressa, primo *ad Corinth. cap.15. n.22. ad Roman.5.* de qua Trident. *sess.5.* de peccato originali; *sed Petrus est homo.* Hæc naturalis est, ex qua, & præcedenti de fide deducitur hæc Theologica; *ergò Petrus est homo.* Scholastici adducunt hoc exemplum. Omnis homo est risibilis, Christus est homo; ergò Christus est risibilis, hæc conclusio est Theologica non de fide deducta ex maiori naturali, & minori de Fide. Vides ad huiusmodi discursus concurrere tres actus intellectus, vnus est ab habitu naturali scientiæ, quo assentitur minori propositioni in primo exemplo, & maiori in secundo; secundus actus prouenit ab habitu fidei, quo assentitur maiori in primo, & minori in secundo argumento; tertius actus habetur ab habitu Logicæ, per quem approbatur recta dispositio terminorum secundum formam Syllogisticam, & inde ex veritate præmissarum deducitur veritas conclusionis. Ad conclusionem igitur Theologicam semper concurrit habitus fidei, qui est ordinis superioris, & supernaturalis, ac proindè illi ex eius excellentia 17

ſubordinantur alij duo habitus ſcientiæ naturalis Philoſophiæ, & Logicæ, quæ dicuntur eſſe inferioris ordinis. Ex quo etiam habet, cur concluſio dicatur
18 potius Theologica, & ſupernaturalis, quam Philoſophica, & naturalis nimirum quia à potiori habitu, qui eſt ſupernaturalis, fit denominatio, & quia naturalis illi ſubordinatur, igitur ſimpliciter, & quo ad veritatem dicitur Theologica, quia firmior, & infallibilior eſt, vt ita dicam, veritas propoſitionis de fide, quæ communicatur concluſioni Theologicæ, quam veritas propoſitionis naturalis, & formæ ſillogiſticæ, reſpectu cuius participat ratione propoſitionis naturalis ſecundum quid, cum non ita perfectior ſit veritas huius, ſicut illius. Nec
19 obſtat axioma Logicum. *Concluſio ſequitur debiliorem partem*. quia intelligitur quo ad conditionem modi, quod eſt diſpoſitio propoſitionum ſecūdū quantitatem, & qualitatem, vt ſi vna præmiſſarum eſt affirmatiua, altera negatiua, vna vniuerſalis, altera particularis, concluſio eſt negatiua, ſeu particularis, quia hæ duæ debiliores ſunt alijs.

Secundi exemplum ſit in ſequentibus propoſitionibus. *Nulla eſt abſolutio data abſenti ſuper peccatis*, de qua *cap. 22. num. 38*. *Maria virgo concepta fuit ſine peccato originali*. De qua Trident, *ſeſſ. 5. in fine*. *Illicita eſt comeſtio carnium, & lacticiniorum in tota Quadrageſima*. De qua cap. *Denique diſt. 4*. Huiuſmodi & ſimiles propoſitiones vti Theologicas veras, & ſcientificas amplectitur tota Eccleſia, & communis Patrum, & fidelium ſenſus, à quibus aberrare valde periculoſum eſt, dicente S. Aug. *Epiſt. 118. quod aduerſari communi Eccleſiæ conſuetudini inſolentiſſima inſania eſt*. Scotus *in 1. diſt. 11. quæſt. 1.* ad finem inquit. *Periculoſum eſt errare circa illa, quę non tantum ab Apoſtolis deſcendunt pręſcripta, ſed etiam quę per conſuetudinem vniuerſalis Eccleſię tenenda ſunt*.

20 Huius generis ſunt omnes propoſitiones dubiæ ſint ne de fide, an ſolummodo Theologicæ, antequam declarentur de fide, poſt enim ſimpliciter ſunt de fide, quæ tales antea erant in ſe, ſed reſpectu noſtri erant ſolum Theologicæ, ex diuerſis motiuis, nā propoſitio Theologica antequam definiretur de fide, dicebatur ſciri tantum ex motiuo connexionis cum reuelata, & altera naturali, vel ex motiuo auctoritatis Eccleſiæ, & communi conſenſu fidelium; facta vero declaratione dicitur ſciri, ſeu potius credi ex ſolo motiuo reuelationis, ita quod antea communis Eccleſiæ conſenſus, ſeu diſcurſus erat medium neceſſarium ad illam inferendam vti Theologicam, poſt vero ille diſcurſus, ſeu auctoritatis, qui, ſeu quæ inſeruiuit ad indagandam veritatem, vt conditio ſine qua non, non amplius eſt medium ad illam credendam, vt propoſitionem de fide, ſed tota ratio credendi, & aſſentiendi illi conſiſtit in reuelatione diuina. Propoſitio igitur Theologica dicitur ſcita, & de fide credita, illa à Theologica tranſit ad articulum fidei reſpectu noſtri intellectus, quamuis in ſe ſemper fuerit de fide, quia primo à Deo reuelata fuit, ſed à nobis reuelatio ignorabatur, ideo Theologica tantum dicebatur.

An autem Theologica non ſolum pendeat à commmunl ſenſu Eccleſiæ ſeu deducatur ex præmiſſis mixtis ex vna de fide, & altera naturali, verum etiam deduci poſſit ex duabus tantum de fide à. Puto eſſe reſpondendum negatiuè, quia medium inferens eſt totum ſupernaturale etiam ex parte reuelationis, cum vtraque præmiſſa ſit reuelata, ergo concluſio deducta erit ſemper de fide. Confirmatur in ſequentibus exēplis. Omne Sacramentum confert gratiam; ſed Baptſima eſt Sacramentum, ergo confert gratiam. Omne Sacramētum imprimens caractere eſt irreiterabile; ſed confirmatio imprimit caracterem ergo irreiterabile. Immò ex altera naturali infertur concluſio de fide ſic: Omne productum diſtinguitur realiter à producente; hæc eſt naturalis, ſequens de fide, ſed Filius eſt à Patre producente, ergò Filius realiter diſtinguitur à Patre. Ex his igitur patet ex præmiſſis de fide non poſſe colligi propoſitionem

Theo-

Theologicam, sed tantum de fide. Sed cur ex duabus de fide, & non ex vna naturali, & altera de fide, semper colligitur conclusio, quæ est de fide? Ratio est, quia discursus fundatur solum in principio de fide, ergo, & conclusionem de fide habet producere. Neque ex dictis sequitur dari propositionem de fide mediate reuelatam genitam ex principijs de fide, siquidem in præmissis duo spectantur veritas singularum præmissarum, & reuelatio illarum facta à Deo, ratione primi infertur conclusio sub ratione veri, non vero sub ratione reuelati, quia reuelatio nihil infert, cum tot sint articuli fidei, quot reuelationes, à quibus singillatim acceptis vnusquisque articulus specificatur in ratione propositionis de fide, itaque propositio de fide deducitur vt conclusio vera, non vero, vt conclusio reuelata, quia in ratione reuelationis perdet à solo Deo. His notatis.

21 *Resp.* Articulus Fidei, seu propositio de fide est illa, quæ à Deo in se ipsa reuelata est, & reperitur registrata in Biblia Sacra, aut traditionibus Apostolicis ab Ecclesia publicata, & proposita omnibus ad credendum. Propositio vero Theologica scientifica est illa, quæ non est à Deo in se reuelata, nihilominus tamquam vera, & certa vel deducitur ex vna de fide, & altera naturali, vel talis habetur ab vniuersa Ecclesia, & communi consensu Patrum. Ex præmissis ambabus de fide collecta conclusio est quidem propositio de fide, & non Theologica, non ideo tamen ex illa inductione dicitur reuelari, & fieri propositio de fide, cum illatio solam veritatem præmissarum communicet conclusioni, nõ reuelationem, quia hæc non habet pro causa illationem, sed Deum primam veritatem reuelantem. Prædicta patent in Notabilibus supradictis. Confirmatur autem prædicta distinctio. Propositionis de fide à propositione Theologica, Tum quia principia & conclusiones sunt diuersi habitus, nã secundum Ari-
22 stotelem habitus quinque numerantur Intellectus principiorum, Sapiẽtia, Sciẽtia, Prudentia, & Ars, sub habitu principiorum comprehenduntur propositiones de fide secundum Theologos, & ex dictis notabili secundo; sub habitu vero scientiæ continentur conclusiones; sed illi duo habitus distinguuntur inter se, ergo & isti. Tum quia propositiones de fide se habent vt causæ probatiuæ conclusionum Theologarum, quæ earum 23
sunt effectus: causæ autem distinguuntur à suis effectibus, ergo & hic. Demum quam plurimæ propositiones in mysterijs supernaturalibus non sunt de fide, & tamen pertinent ad Theologiam, vt dicã *seq. q.7.* ergo sunt puræ Theologicæ condistinctæ ab articulis fidei.

Quæres 6. An conclusio deducta ex vna de fide, & altera naturali, vel ex ambabus de fide, sit aut fiat de fide, & vt talis credenda sit? Vide Canum *lib.6 de locis cap.10.* §. *Sed in postremo*, Vegã *lib.9. super Concil. cap.* 39. quos citat Vasq. *part.* 1. *disp.* 5. *cap.*7. §. *Deinde*, Layman. *lib.*2. *tract.*1. *cap.*3. §. *Cæterum* qui contra præcitatos dicit hanc propositionem. *Christus est risibilis*, deductã ex hac naturali: *Omnis homo est risibilis*; & hac, *Christus est homo*, supernaturali, & de fide, esse Theologicam, non de fide. Illi vero volunt esse de fide, quia ad illius assensum nos inclinamur ex lumine supernaturali fidei, non minus, quam ad illas propositiones, quæ sunt de fide ex definitione facta ab Ecclesia. 24

Resp. Fx dictis in præcedentibus cõstat propositionem deductam, si in se 25
non est de fide, neque fieri ex eo, quod deducitur ex præmissis, quia formalis ratio propositionis de fide consistit in reuelatione facta à Deo, & propositæ ab Ecclesia vt talis; sed deductio, & illatio præmissarum non est causa reuelationis, nec propositionis, quia illa à solo Deo, hæc vero à sola Ecclesia causatur, ergo per illationem non fit de fide, neque vt deducta creditur, cum non habeat vt sit formalem rationem fidei, qua concludens inducatur illam credere ex motiuo, seu præcepto fidei illi assentiri, nisi accessorie in quantum prouenit ex me-

medio partim supernaturali. Neque verum est, nos assentiri propositionibus istis per lumen supernaturale fidei, cum assensus huiusmodi pendeat ab habitu Theologico, quod est quid minus habitu fidei, cui subordinatur, vti conclusio suis principijs.

Quæres 7. An Propositiones particulares, & singulares deductæ ex vniuersalibus de fide, sint articuli fidei, an tantum propositiones Theologicæ?

Notandum pro resolutione, quod
26 quando Deus reuelat aliquam propositionem vniuersalem, non idcirco inferiora, quæ sub ipsa continentur, dicuntur omnia esse de fide, & reuelari à Deo quia in inferioribus, & singularibus sub eo toto comprehensis quandoque reperitur specialis ratio nobis naturaliter ignota, propter quam prædicta totius superioris immediate reuelati non conueniunt inferioribus, & singularibus, de quibus illud prædicatur ratione subiecti, licet non semper ratione prædicati sui. Exemplum sit in plerisque propositionibus vniuersalibus, à quarum prædicato excipiuntur nonnulla singularia, nam in Psalmo 115. dicitur: *Omnis homo mendax*. Sed B. V. ex communi consensu totius Ecclesiæ, & Ioannes Præcursor, & Hieremias secundũ aliquorum opinionẽ nunquam peccauerint, nec venialiter: & tamen fuerunt omnes homo. Vnde bene D. Aug. *lib.6. cap.12.* contra Iulianum dicit. *Omnes pro multis, & multi pro omnibus frequenter in sacris literis ponuntur*. Igitur vniuersali non bene infertur ad particulares, probando prædicatum conuenire subiecto conclusionis.

Resp. Propositiones singulares, quæ non inueniuntur in sacris Scripturis in
27 terminis expressæ, sed ex vna de fide, & altera naturali deducuntur non sunt de fide, sed tantum Theologicæ, immo aliquando falsæ. Probatur tum quia propositio de fide in se reuelata est à Deo, cuius auctoritate tantum talis fit, & est, ergo talis fieri non potest logica inductione. Tum quia vt patet ex notabili in doctrina Theologica ex vera forma syllogistica præmissis existentibus veris, quandoque inducitur falsa conclusio, vt patet in exemplis allatis, ergo deduci; nec cognosci potest in his propositio de Fide. Tũ quia non omnes propositiones singulares spectãt ad materiam fidei, cũ illæ sint infinitæ, ac proinde generarent cõfusionẽ, quod est absurdũ, ac proinde id, ex quo illud deducitur. Doctrina hæc colligitur ex D.Thoma 2. 2. *q.1. art. 3. ad 4.* illis verbis. *Fides credentis non refertur ad has species panis, vel illas, sed ad hoc quod verum corpus Christi sit sub speciebus panis sensibilis, quando recte fuerit consecratum*. In quem sensum illũ pro se citat Corduba *lib.1. q.17. initio §. Terium dictum*, vbi ait: *Non est de fide, quod hęc hostia non est consecrata, aut quod adoranda est, nec oppositum est hæreticum*.

Prædictis obstare videntur nonnulla 28
principia ab omnibus concessa in Philosophia, nam aliqua propositio contineri potest in alia dupliciter, primo vt pars in suo toto, secundo vt effectus in sua causa, primo modo hæc singularis propositio *Paulus est à Christo redemptus*, vti pars continetur in hac alia vniuersali, quod dicitur totum. *Omnis homo est redemptus à Christo*. Item hæc. *Aliquis habens caput est Deus*. continetur in hac *Christus est Deus*, nam illa prior est pars ex parte subiecti huius posterioris ex parte similiter subiecti, siquidem caput est pars Christi, qui est totum illius. Secũdo modo, hæc singularis propositio; *Christus est risibilis* vti effectus ex parte prædicati dicitur contineri in hac: *Christus est homo*, ex parte prædicati, nam homo est causa essendi, & cognoscendi risibilitatem de Christo. Demum ex dicto de omni videntur confirmari prædicta, nam hoc principium logicum habet hunc sensum. Omnia prædicata, quæ dicuntur de subiecto maioris propositionis, prædicantur etiam in conclusione de subiecto, quod in minori subijcitur prædicato, quod in maiori est subiectum, ex quo cum omnis homo, e. g. sit risibilis, necessario concludendum est, Christum, qui est homo, esse risi-

risi-

risibilem; pariter cum omnis homo peccauerit in Adam, & Petrus sit homo, necessario, & iste peccauit in Adam; quod etiam patet ex dictis quia Petrus, & Christus sunt partes, & inferiora hominis, quod habet rationem totius, in quo prædictæ partes sunt; ergò si propositio vniuersalis est de fide, etiam particularis, seu singularis quælibet sub vniuersali contenta.

Resp. Primo ex dictis solum inferri propositiones singulares deductas ex illis vniuersalibus, tamquam suis totis, seu causis, in quibus illæ, vt partes, seu vt effectus continentur, esse veras, non vero ex illis inferri, easdem deductas esse de fide, quia non ex illatione, neque ex continentia naturali, sed ex sola reuelatione primæ veritatis constituitur, & cognoscitur propositio de fide ab Ecclesia proposita, vt talis cognoscenda. Secūdo, sicut prędicatū cōueniens homini in
29 specie, & suppositione simplici non necessario transit ad singularia, de quibus deberet prædicari suppositione personali vt: *Homo est species*: vera quidem propositio, cuius tamen prædicatum cum supponat suppositione simplici tantum, non potest conuenire singularibus hominibus, non enim, *Petrus est species*. Ita pari ratione huiusmodi prædicatū, esse propositionem de fide, esse reuelatam à Deo, quæ conueniunt prædictis propositionibus de fide suppositione simplici, conuenire non potest propositionibus singularibus. Quare hæc propositio. *Omnes in Adam peccauerunt est reuelata à Deo*, & Petrus, & hic, vel ille homo peccauit in Adam, non tamen sequitur, quod hæ propositiones singulares sint reuelatæ à Deo, quia suppositio simplex non excedit suam speciem, sub qua continentur singularia tantum in ratione veritatis, non reuelationis.

Quæres 8. An vt articuli fidei à nobis credantur, necessarium sit, quod ab Ecclesia Dei proponantur, & promulgentur instar legum?

30 *Resp.* Affirmatiuè, quia more aliarum legum promulgandi sunt à legislatore, Deus autem, qui huius legis de fide auctor, & conditor est, promulgauit per Ecclesiam suam in Apostolis, dum illis præcepit Marci *cap.* 16. *num.* 15. *Euntes in Mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ*. Quod factum fuisse testatur S. Paulus *ad Rom. c.* 19. *num.* 18. *In omnem terram exiuit sonus eorum*. Ita autem necessaria fuit hæc promulgatio, vt si facta non fuisset ab Ecclesia per Apostolos, per Summos Pōtifices, per Cōcilia, nulla esset obligatio credendi, vt apertè testatur D. August. illis verbis. *Non crederem Euangelio nisi Ecclesia diceret*, quem citat Scotus *in* 3. *dist.* 23. *q. vn.* §. *De primo*. Hactenus omnem articuli credendi ab omnibus propositi, & promulgati sunt ab Ecclesia, dum in diuersis Concilijs Summus Pontifex Canonizauit libros Sacræ Bibliæ decernendo, quinam pro Canonicis sint recipiendi, & qui non, decisis omnibus controuersijs circa fidem, vt videre potissimum est in Concilio Tridentino, in quo stabiliti fuerunt, diuersi Canones circa mysteria fidei, quæ Heretici in malam partem accipiebant.

Quæres 9. An Episcopo, vel cuius alijs, etiam Angelo, præter Papam, seu Concilium Generale cum isto, proponenti aliquid de fide, quod antea ignorabatur, vel controuersum erat, credendum sit, & propositum tamquam de fide habendum sit?

Resp. In hoc nulli ex prædictis credē- 31
dum est ex habitu, & præcepto fidei, quia id munus promulgandi Articulos fidei spectat solum ad Summum Pontificem, & Concilium Generale dependenter ab ipso, vt probabitur infra. Et de Angelo Euangelizante aperte dicitur, *cap.* 1. *ad Galat. num.* 8. & 9. *Sed licet nos, aut Angelus de Cælo Euāgelizet vobis, præterquam quod Euāgelizauimus vobis, anathema sit, sicut prædiximus, & nunc iterum dico, si quis vobis Euangelizauerit preter id, quod accepistis, anathema sit*. Vnde D. Ioan. Chrysostomus super dictā Epistolam dicit: *Diuinis literis potius est credendum, quam Angelis de Cælo descendentibus, aut mortuis resurgentibus*.

Quæres 10. An determinata in Concilijs

cilijs Generalibus omnia sint de fide? An ea tantum, quæ sub anathemate decernuntur? Pro qua re nota, quod in pluribus Concilijs tria distinguuntur:
32 Primo aliqua capita continent doctrinā in ordine ad id, quod de fide proponendum est, & declarandum. Secundo alia pertinent ad reformationem morum. Tertio demum nonnulla alia referuntur ad canones, in quibus stabiliuntur articuli de fide ab omnibus credendi sub pœna excommunicationis ipso iure. Hæc tria quisque videre poterit in Concilio Tridentino, primi, & secundi generis continentur sub capitibus, materia tertij generis, quæ est propositionum de fide comprehenditur sub Canonibus.

33 *Resp.* Propositiones, quæ continentur in Capitibus Conciliorum, extra Canones, non sunt de fide, nisi aliunde constet de illis, sed tantum sunt Theologicæ ab omnibus amplectendæ, aliter contradicentes, aut simpliciter eas negantes temerarij sunt, in ipsis vero canonibus contentæ omnes sunt de fide; hoc posterius patet, quia in Canonibus mysteria fidei proponuntur credenda, & aliter sentientes excommunicantur; Prius vero constat ex opposito, quia in capitibus nihil præcipitur credendum sub anathemate; ergò non sunt propositiones de fide. Deinde omnes fideles Concilia quo ad Canones tenentur recipere, in cœteris locum habere potest non acceptatio; ergò in his propositiones sunt tantum Theologicæ. Confirmatur id per Bizozerum *cap.* 3. de Baptismo, vbi in fine dicit, hanc esse differentiam inter Sacram Scripturam, & Concilia, seu Canones Pōtificum, quod in Sacra Scriptura omnia sunt de fide, in Concilijs vero, & decretis Pontificum non omnia sunt de fide, sed tantū determinationes ipsorum. Conciliorum, & Pontificum. Dixi demum, negantes contenta in illis capitibus esse temerarios, quia quod prudenter, maturè, & discretè à Summis Pontificibus, & Patribus in Concilijs decernitur reprehendendum, neque negandum est, ex quo Nauar. *tom.2. de incompat. benef.* illos vocat temerarios, qui propositiones Patrū erroneas dicunt. Confirmatur ex duabus sententijs *sub q.5. Notab.6. num.19.* allatis.

Quæres 11. An non acceptatio locū habeat in articulis fidei propositis ab Ecclesia in Concilijs? Item, an eisdem lege, aut consuetudine derogari possit?

Resp. Negatiuè ad singula, quia articuli fidei in ratione veritatis, reuelationis, & determinationis, seu explicationis, & propositionis Ecclesiæ omnino sunt à Deo, quoad veritatem, & reuelationem clarum est ex dictis in præcedētibus, quo ad propositionē etiam à Deo sunt, cum non proponantur, neque definiantur ab Ecclesia nisi per assistentiā Spiritus Sancti, qui per hos Ecclesiæ tāquam per ministrum, & præconem veritatis proponit, declarat, & definit articulos fidei ab omnibus credendos; sed circa ea, quæ à Deo pendent tanquam ab Auctore, & Legislatore, nulla potentia, nulla actio humana potest, vt notum est, ergò contra articulos fidei nulla acceptatio negatiua, nulla lex humana, nulla consuetudo habet vim, & illis derogari potest. Confirmatur, quia articuli fidei sunt propositiones æternæ veritatis fundatæ in Deo prima veritate, qui immutabilis, & infallibilis est, vnde Barach dicitur *cap.4. num.1. Hic liber mandatorum Dei, & lex, quę in ęternum manet.* Lucæ *cap.2. num.33. Cælum, & Terra transibunt, verba autem mea non præteribunt.* Petrus *epist.1. cap.1. num.25. Verbum Domini manet in ęternum.* Nec obstat, quod lex verus abrogata fuerit quo ad eius obseruationem in Cœremonialibus, & iudicialibus, in ratione figuræ, præterquam quod id factum fuit à Christo, non vero quo ad veritatem, & figuratum, quatenus credere debemus quæcumque in ea scripta sunt, esse verissima, & infallibilia.

Quæres 12. An opinio locum habere possit in articulis fidei? Duplicem sensum potest habere quæstio, vnus est, an propositio de fide possit habere circa se assensum opinionis cum formidine oppositi, & hoc falsum est, quia per lumen fidei

fidei intellectus firmiter, & certissime assentitur omnibus Articulis sine vlla formidine, quod propositioni possit sub esse falsum ex dictis supra *q.2.* Alter est, an eadem propositio ab aliquibus probabiliter vocetur de fide, ab alijs vero negetur item probabiliter de fide, ad hoc.

37 *Resp.* Affirmatiuè, nam apud doctores controuersum est, & in opinione an aliqua propositio sit de fide; *v. g.* quod Christus sit risibilis, de qua supra *q.6.& 7.& infra cap.9.q.23.* Facit pariter quæstio, an ex vna de fide, & altera naturali, sequatur conclusio de fide, alijs affirmantibus, alijs negantibus, cùm quibus sumus supra *q.6.* Affirmãtes autem dicunt, illatam conclusionem, non quatenus illatam, & deductam, esse articulum fidei, sed vt explicatam per alias propositiones de fide; ad omnes autem non spectat explicare, sed solum ad Papam, ideo Austra est dicta consideratio.

Quæres 13. An dentur aliqua loca Theologica ad probandum non solum conclusiones Theologicas, verum etiã Articulos fidei, si negentur ab hæreticis, & infidelibus.

38 *Resp.* Theologia est argumentatiua, & habet propria loca, & argumenta ad probandas suas conclusiones, & aliqua principia, & arguendum aduersantes suis principijs, & conclusionibus.

Prima pars, quod sit argumentatiua, colligitur ex D. Paulo *cap. 1. adTitum*, vbi loquens de requisitis ad Episcopum *num.9.* ait. *Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt arguere.* Item *2. ad Timotheum cap. 3. num.16. Omnis scriptura diuinitus inspirata vtilis est ad docendum, arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia.* Hoc idem testatur D.Petrus *epist.1. cap.3. num. 15.* illis verbis. *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, & spe.* Certum ergò est de fide

39 sacram Scripturam esse argumentatiuã, & contradicentes arguere. Theologus ergo conficit argumenta non quidem ad probanda principia Sacræ Scripturæ, & Theologiæ, qui sunt Articuli Fidei, eo quod Theologia conuenit in hoc cum alijs scientijs, quæ sua principia non probant, sed illa supponunt vt certa, & vera, & sicut per hæc supposita scientiæ naturales procedunt ad probanda alia, quæ ex ipsis deducuntur, ita Theologia per sua principia, quæ sunt articuli fidei, procedit ad probanda alia, quæ ex illis deducuntur. Si autem in Theologia negatur vnum principium, illud poterit probari per aliud concessum in eadem Theologia; si enim id præstatur in Metaphysica, quæ non solum probat principia aliarum scientiarum, si negantur (scientiæ enim inferiores non disputant contra negantes sua principia; sed id munus relinquunt Metaphysicæ) sed etiam probat propria, quando ab aliquo negantur, ad aliud enim, quod non datur, recurrere non valet; à fortiori fieri potest per Theologiam, quæ est suprema inter omnes disciplinas. Quare Theologus per vnum, & alterum fidei articulum ab hæretico concessum poterit argumentari, probandum alium articulum negatum. Hac ratione D.Paulus *1.Corinth. cap.15.* ex Resurrectione Christi probat Resurrectionem omnium mortuorum. Non solum autem probat vnum principium negatum ex alio concesso, verum etiam per eadem principia, & articulos fidei probat conclusiones Theologicas, vt ex rationalitate in Christo probat in eodem risibilitatem. Demum, si omnia negentur principia Theologiæ, nihil illi, cui negata fuerunt, superest ad disputandum positiuè, sed tunc alio vtitur medio, soluendo nimirum argumenta aduersariorum; hoc eodem modo procedit Metaphysica contra illos, qui omnia eius negant principia, soluendo argumenta obiecta.

40

41

Secunda pars de locis Theologicis, quæ diuersimodè numerantur, ostenditur recensione infra subiectorum. 42

Primus locus est ex auctoritate Sacræ Scripturæ, propositiones enim in ea ex expressæ sunt æternæ veritatis, adeo

quod illæ in præmissis acceptæ ad probandum aliquam conclusionem à Catholico, immo neque à quouis alio nullatenus negandæ sunt; quod si vna negetur probetur per aliam, iuxta superius dicta sacra enim Scriptura omnibus respondet, vt dicit D. Gregor. 23. *Moral. cap.* 18. *&* 19.

43 Secundus locus est ex Traditione Apostolica, quæ parem habet auctoritatem cum Sacra Scriptura, ex probandis *seq. cap. q.* 13.

44 Tertius est ex definitione alicuius dogmatis de fide per Romanum Pontificem per se, vel per Concilium Generale eius auctoritate legitime congregatum.

45 Quartus est ex consensu totius Ecclesiæ, is enim consensus æquiualet definitionibus Summi Pontificis, & arguit sententiam aliquam à tota Ecclesia amplexatam esse veram infallibilem, & indubitatam. Quod si nondum sit definita de fide tenenda, eidem aduersans non probatur formaliter Hæreticus, nihilominus vehementissime suspectus.

46 Quintus est consensus Patrum. Sextus consensus Scholasticorum, & petitorum iuris Pontificij. Semptimus Historia Ecclesiastica. Octauus ratio naturalis, qua aliqua veritas euidenter demõstratur. Nonus demum auctoritas Philosophorum, Legistarum, & Historicorum profanorum. Hic autem locus licet propriè non sit Theologicus, est tamen talis ministerialiter, quatenus iuuat ad inferendam conclusionem Theologicam, nam ex vna naturali, & altera de fide infertur conclusio Theologica ex dictis hic *q.* 6. *num.* 25. Auctoritas laica à sacris Scripturis quandoque citatur, vt videre est *Act. cap.* 7. ad Titum *cap.* 1. *epist.* 1. ad Corinth. *cap.* 15. in quibus locis citantur dicta antiquorum ad quod facit *cap.* Turbat 7. *cap. Qui de mensa* 10. *cap.* 51. *quid* 12. *cap. Relatum* 13. *dist.* 37.

Quæres 14. Quotuplex sit propositio Catholica, & ad Thologiam spectans.

Resp. Triplex est. Prima dicitur Fi-
47 delis, seu de fide. Secunda vocatur Sapiens fidem. Tertia Authorizata, quæ omnes in hoc conueniunt, quod sunt veræ, & certæ, quibus correspondent contrarie aliæ tres falsæ circa idẽ obiectum, & materiam, quæ sunt Heretica contraria illi de fide, sapiens hęresim, aduersa secundæ, & Temeraria opposita auctoritatiuæ.

Propositio Fidelis, seu de fide, quæ & articulus fidei nuncupatur, est illa, quæ 48
in se ipsa à Deo est reuelata ab Ecclesia omnibus credenda proposita vt talis. De qua fuse actum est superius sub *q.* 5. illi opposita vocatur.

Hæretica, quæ contrariatur articulis fidei; vt Deus est Trinus. Deus non est Trinus, illa fidelis, hæc hæretica, de hac autem agendum est infra fuse sub *cap.* 9.

Sapiens fidem est illa, quæ deducitur 49
ex præmissis, quarum vna est de fide, altera naturalis; vt, *Petrus est à Christo redemptus*, illata ex his præmissis. *Omnis homo à Deo est redemptus* est de fide. *Sed Petrus est homo*. Hæc naturalis. Idem dic de similibus, de quibus actum est sub *q.* 6. Huic opponitur propositio.

Sapiẽs hæresim, quæ aduersatur propositioni deductæ ex vna de fide, & altera naturali; vt in dicto exemplo *Petrus non est redemptus à Christo*. Item propositio sapiens hæræsim est illa, ex cuius terminis inferri potest hæresis, vt in hoc exemplo. *Omnes homines Parmæ existentes sunt in peccato mortali*. Sed hic plures sunt infantes homines, ergo sunt in peccato mortali, quod dicere hæreticum est, quia Baptismum iis nõ deleuisset peccatum originale, actualiũ autem sunt incapaces in ea ætate. Item illa dicitur sapere hæresim quæ ex terminis talis apparet, sed secundum explicationem tollitur apparentia; vt *Biblia est falsa, seu continet errores*, intellige ex parte impressoris, non ex parte materiæ, quam continet. Vide doctores, quos citat Carena *par.* 2. *tit.* 16. *num.* 7.

Auctorizata dicitur illa, quæ ex com- 50
muni consensu Ecclesiæ, & Patrum amplectitur vt vera; vt *Beata Virgo Maria assum-*

assumpta est in cælum in anima, & corpore. Illicita est comestio carnium & laticinorum in tota quadragesima. ad hanc reducuntur omnes propositiones consentæ in Breuiario Missali, & Martirologio Romanis, item in quibus Conciliorum generalium extra articulos fidei de quibus dixi *sub q. 5. num. 19.* Huic opponitur.

Temeraria, quæ negat, & impugnat propositionem Auctrizatam à communi consensu fidelium, vt si quis negaret mox allatis in exemplum cũ alijs similibus. Vocatur autem temeraria, quia sine ratione, & sine auctoritate atque insipienter negatur, quod ab vniuersa Ecclesia conceditur, & approbatur. Doctores citati à Carena superius adducunt hoc exemplum illius, qui assereret, infra decem annos mundum finiturum Ego dicerẽ hanc potius sapere hæresim, quia ex illa infertur, iudicij ab aliquo certo sciri, quod est hæreticum, nam Matth *cap. 24. num. 36.* dicitur *De die illo, & hora nemo scit, neque Angeli cælorum, nisi solus Pater.* Item sequentes temerariæ sunt contra communem sensũ Ecclesiæ, & bene sentientium. *Non est orandum pro aliquo particulari in missa. Mendicitas religiosis est illicita. Peccatũ est relinquere aliquid Ecclesiasticis. Nescio quomodo in hac sede positus saluari posit.* dixit Laurent. Beiner de Summo Pontifice apud Homo. *de statibus vitæ humanæ fol. 67. Sanctus Ioseph habuit aliam vxorem ante Virginem Mariam.* De qua Portellus *part. 2. casu* 62. casu sequenti de tribus meritis B. Annæ. De propositionibus qualificatis doctores agentes propter Carenam recenset Diana *par. 4. tract. 8. resolut. 94.*

Scio Doctores alio modo diuidere gradus propositionum in plura capita, nimirum in Hæreticas, Erroneas, sapiẽtes hæresim, in Temerarias, Rigorosas, malesonantes, offensiuas piarum aurium Blasphemas, Infideles, Perfidas, Stultas, Crudeles, Schismaticas, Scandalosas, Contumeliosas, Irrisorias, Arrogantes, Superstitiosas, Vanas, Scrupulosas, de quibus supracitati, & præsertim Corduba *lib. 1. q. 17. à §. 12.* Nihilominus diuisio à nobis allata bona est, & ad illius membra, & capita supradictæ omnes reduci possunt, nam vel opponuntur directe articulis fidei, & continentur sub prima specie Hæreticarum; vel opponuntur deductis ex vna de fide, & altera naturali, & reducuntur ad secundam speciem, quæ dicitur Sapiens hæresim; vel demum opponuntur illis, quæ ab Ecclesia solemnizantur, aut tenentur per communem consensum fideliũ, & comprehenduntur sub genere temerariarum. Id parebit infra, vbi de singulis à *num. 59.*

Notandum est, quod supradictæ omnes Propositionum species, nimirum Hæreticalis, Sapiens hæresim, & Temeraria possunt vocari erroneæ, quia cum sint falsæ sine dubio singulæ continentsuum errorem, ex quo prudenter dici possunt erroneæ, consequenter propositio erronea nihil dicit propter illas. Caiet. *2. 2. q. 11. art. 1.* dicit hanc propositionem. *Spiritus sanctus procedit à Filio,* semper in se fuisse de fide, post Ecclesiæ definitionem etiam respectu nostri, vnde erroneum fuit negare illam antea, post vero hæreticum, dic tu sapere hæresim, quia erat contra deductam & sapientem fidem.

51 Sed dubitari potest, an qualibet ex dictis propositionibus vitiosa, & falsa, reddat hominem illas proferentem formaliter hæreticum, vel ad minus suspectum de hæresi? Difficultas non est de propositione hæreticali, quia in sententia omnium constat illam constituere hominem illam proferentem formaliter hæreticum iuxta dicenda infra *sub cap. 9* Remanet dubitatio super reliquis duabus.

Cui respondetur, propositionem sapientem hæresim, & temerariam reddere illas pronũtiantes suspectos de hæresi, nam referuntur ad illam, siquidem negans propositionem sapientem fidẽ, qualis est ea, quæ deducitur ex vna de fide, & altera naturali, præsumitur illam negare in ordine ad propositionem de fide, vt patet in hoc exemplo. *Omnis ho-*

mo est risibilis; sed Christus est homo, ergo Christus est risibilis. negans hanc conclusionem præsumitur negare saltem indirectè Christum hominem esse, nam bene tener hæc sequela, non est risibile, ergo non est homo. Idem dic de sequentibus. Erroneum est, & sapiens hæresim negare, Hanc Hostiam rire consecratam continere Sacramentaliter Christum, quia oppositum, nempe asserere. Hanc Hostiam rite consecratam continere Christum Sacramentaliter deducitur ex vniuersali de fide, quæ est de existenria Sacramentali Christi sub speciebus panis, & vini in Hostia, & Calice consecratis. Item sapit hæresim, & erroneum est negare, quod Deus opret saluari Petrum, quod affirmare verum est, & sapit fidem, quia deducitur ex hac: *Deus vult omnes homines saluos fieri*, de fide ad omnibus credita. Negantes ergo huiusmodi propositiones, quæ deducuntur ex alijs de fide, sunt suspecti de fide, & vt plurimum vehementer, quia præsumuntur male sentire de præmissis secundum fidem, in tantum enim negatur conclusio aliqua, quando non est defectus ex parte formæ syllogisticæ, in quanrum falsitas est in præmissis. Similiter negans propositiones ab vniuersa Ecclesia authenticatas, & communi fidelium consensu habitas pro veris, & realibus de hæresi suspectus est, quia secundum D. August. valdè periculosum est aberrare à communi sensu Ecclesiæ, & insolentissima est insania, idem tradit Scorus *in 1. dist. 11. q. 1.* cuius verba, & D. Aug. retuli superius *q. 5. sub num. 19.* Nauar. *tom. 2. de incompatib. benef.* illos, qui negant proposiriones Patrum, & eas vocans erroneas, nuncupat temerarios, imprudentis enim, & ignari est negare ea, quæ ab vniuersis Patribus pro veritate habentur.

Sed quid obseruandum est in interpretandis, & explicandis propositionibus vitiosis?

52 Norandum est, quod quælibet propositio tali est explicanda sensu, qualem verba, quibus fuit prolata, postulant, habent enim suas proprias significationes, à quibus non est recedendum, *l. Non aliter 69. ff. de legat. 3.* Propria autem verborum significatio est illa, quæ illis naturaliter, & non per accidens, neque impropriè, & ficte eisdem conuenit, qualis est ea, quæ est conformis iuribus, legibus, & sacris Canonib. *cap. Cum dilectus, de consuetud. l. 1. C. de fruct. & lit. expen.* Item quæ est secundum communem sensum virorum prudentum, vt nō possit reprehendi, *l. Saluus, ff. de legat. præstand.* Socin. *lib. 1. consil. 86.* Item, quæ nullam admitrit repugnantiam in ipsis verbis, *cap. Inter dilectos, de fide instr.* Item, quæ fit secundum communem loquendi modum, *cap. Ex literis 7. de spons.* iuxta vsum patriæ, Nauar. *consil. fin. de hæret.* Inspicitur ergo clarus sensus verborum, consequenrer proposirio absolutè declaratur, & intelligitur per ordinem ad rem, quam significat, non vero per ordinem, & iuxta menrem proferentis, quando ambigua non est, vt etiam in materia hæresis exponunt doctores cum Simanch. *cap. 54. à num. 8.* Albert. *quæst. 6.* Couar. *lib. 3. Var. cap. 1.* Souta *lib. 1. cap. 7. num. 5.*

Quando propositio est ambigua, & plures sensus habere potest, vnum bonum, & alterum malum, verum vnum, & alterum falsum, eo casu, qui verba protulit, declarare potest in bonum sensum, in quo eriam à iudice accipienda sunt, nisi aliud abstet, *l. In ambiguis, de reg. iur.* ibi: *Si quis intentione, vel oratione ambigua vsus sit, id quod ei vtilius fuerit accipiendum est.* Er venerabilis Beda relatus *cap. 2. de reg. iur.* inquit. *Hoc loco nihil aliud nobis precipi existimo, nisi vt ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.* Locus autem, quem ibi Beda sanctus explicat, est Lucæ 6. *Estote misericordes &c.* Ita in materia etiam hæresis Nauar. *consil. 6. num. 6. 7. & 8. & consil. 8. num. 3.* ait dubium per figuratam significationem interpretari ad excludendam hæresim, quando id fieri rationabiliter potest, de hæret. Albert. de Agnosc. *q. 7. num. 8.* Ricciull. *lib. 5. cap. 6. num. 7.* Lazar. *q. 3. de Blasphem. n. 38.* Corduba *lib. 1. q. 17. §. 15.* 53

§.15. *notab.* 5. Pegna ad Lucernam Inquis. *verb. Præsumptio in Annotat.* Exemplum sit in hac propositione. *Filius est minor Patre*, hæreticalis est, si filius sumatur vt Deus, quia in diuinis omnes tres Personæ sũt æquales. Si vero sumatur Filius vt homo, in hoc sensu est verissima.
54 Interdum propositio de se spectata secundum proprium eius sensum falsitatem importat, si tamen consideretur in ordine ad modum exagerationis, affectus cuiusdam, & hyperbolicè ad aliquid augendum heretica non est, neque falsa, cum sit explicanda eo sensu hyperbolico, quo prolata fuit, vt dixit Nauar. *consil.* 15. *de haret.*

55 Interdum propositiones intelligendæ sunt in alio sensu, quam proprio, nimirum in figurato, & metaphorico, in quo Sacra Scriptura sæpe intelligitur vt vide-
56 re est apud D. August. *tom.* 4. *cap.* 10. cõtra mendacium, vbi definit Metaphorã esse vsurpatam translationem alicuius verbi de re propria ad rem non propriã, exemplificãdo in Historia Isaac de duobus eius filijs, quorum Iacob se dixit esse Esau, quod licet in propria verborum significatione sit mendacium, tamen secundum sensum Metaphoricum, & improprium nullum est mendacium, sed importat mysterium, de quo ibi Sanctus Augustinus. Et Sacra Scriptura diuersis vtitur propositionibus in sensu Metaphorico, & similitudinario, vocando Christum Leonem, lapidem, virem, non quia verè sit illæ res, sed ex quadam similitudinem perfectionis illis rebus, & Christo communis, vt per illarũ cognitionem homo erudiatur, & Deus in illis quoque honoretur, qui non dedignatur assimilari suis creaturis. Vide eumdem D. Aug. *tract.* 80. *in Ioann.*

57 Aduertendum etiam, quod graue est peccatũ miscere profana sacris, vt aiunt, aliquando mortale, interdum veniale pro qualitate mixtionis, quia denotant irreuerentiam, & iniuriam, quæ fiunt sacris, quæ ab omnibus in honorem sunt habenda, & non in scurilia, neque in vanos sensus, & iocosos conuertenda, quod à Sacris Canonibus serio prohibetur; in specie in Tridentino *Sess.* 4. *ad finem*, Lessius *lib.* 4. *cap.* 4. *dub.* 13. *num.* 96. Nauar. *consil.* 8. *de haret.* Et ita scuriliter loquentes applicando profana sacris suspecti sunt de hæresi, cum præsumantur Sacrã contemnere scripturam, ac proindè parum illi credere; ad quod propositum facit illud D. Hieronymi. *Ex verbis inordinatè prolatis oritur hæresis.* Ita Sanct. 58
tract. 3. *de hæresi cap.* 8. *de Blasphem. n.* 3. Pegna *part.* 3. *comment.* 17. Salcedo ad Diaz. *cap.* 113. Carena *par.* 2. *tit.* 17. *n.* 62. vbi refert, quemdam religiosum fuisse fustigatum, & per decennium priuatum voce actiua, & passiua, atque per triennium eidem impositum fuisse ieiunium feriæ sextæ.

Restat videndum, quomodo omnes 59
propositiones, quas doctores enumerãt falsas, & contra Catholicas, de quibus Corduba *lib.* 1. *q.* 17. *incip. à* §. 12. reducantur ad vnum ex illis tribus capitibus nimirum, vel ad Hæreticam, vel ad Sapientem hæresim, vel ad Temerariam. Sunt autem sequentes Pia, quæ se tenet ex parte Catholicarum, cui opponitur Impia, aut non Pia, Erronea, Rigorosa, Malesonans, Blasphema, Infidelis, Perfida, Stulta, Crudelis, Periculosa, Scandalosa, Seditiosa, Schismatica, Iniuriosa, Præsumptuosa, Fantastica, Superstitiosa.

Pia propositio est illa, quæ auget deco- 60
rem religionis Catholicæ, & fouet deuotionem fidelium; vt, quod B. V. Deum clarè viderit in hac vita. Quod Angelus Custos maiorem diligentiam adhibeat in hora mortis.

Impia illi opposita est prædicta nega- 61
re, nimirum maiorem diligẽtiam adhibere Angelum Custodem in hora mortis. Priorem negare non est impium, sed non pium. Impia igitur est illa, quæ minuit deuotionem fidelium, & Christianam religionem; vt, quod non sit credendum Sacerdotibus extra missam. Item, quod ieiunium affert multa incommoda corpori. Item, quod ex actibus venereis cõsequuntur vtilitates corporis. Prima de Custodia reducitur ad Temerariam, quia sine ratione, & auctoritate

ctoritate asseritur contra communem sensum fidelium. Reliquæ duæ interpretantur veræ quo ad corpus, & sensualitatem, falsæ vero quo ad salutem animę, quia ieiunium valde vtile animæ saluti, cui vtilitates venereæ multum perniciosæ, in quo sensu reducuntur ad hæreticam, vel sapientem hæresim.

62 Erronea est illa, quæ est cōtra veritatē aliquam ab Ecclesia nondum definitā, vel omnibus nō manifestam, ac proindè minus continet quam Hæreticalis. Ita Simanch. *de Cathol. instit. tit.* 54. *num.* 8. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 8. *num.* 10. Carena alios citans *part.* 2. *tit.* 16. *num.* 5. Bariola *in fine par.* 3. *Comment. De varijs proposit. gradibus*, definit propositionem Erroneā quæ continet errorem contra veritatem aliquam obscuram nondum ab Ecclesia definitam, ex Molfesio *tom.* 1. *tract.* 11. *cap.* 2. *num.* 57. Suar. *disp.* 19. *de fide sect.* 2. *num.* 13. adducit exemplum hoc. *Beata Virgo peccauit venialiter*. Erat erronea modo hæretica ex definitione Tridentini *Sess.* 6. *cap.* 23. Videtur reduci, vel ad hæreticam, aut ad Sapientē hæresim, vel ad Temerariam, iuxta tenorem exemplorum, quæ afferri possunt, siquidem cum omnes supradictæ tres sint falsæ, dicendæ etiam sunt erroneæ, quia errorem falsitatis continent.

63 Rigorosa, seu Dura est illa, quæ ad nimis difficile asserit nos obligari sine aliquo sufficienti motiuo, aut nō satis probabiliter; vt, Pueri decedentes sine baptismo torquentur supra sensus. Motus primo primi sunt peccata. Diebus festis homo debet esse in gratia. Prima est contra communem sensum Patrum asserentium non pati pœnam sensus; Bonac. de peccato orig. *par.* 4. *n.* 7. *ideo* est Temeraria. Secunda dicitur erronea à Becano *cap.* 4. *de subiecto peccat. q.* 3. ab alijs Hæretica. Tertia nulli contrariatur ex Catholicis, ad quas reducitur vti propositio probabilis in materia Theologica, & vocari potest Pia, quia auget religionem, & fideles in officio timoris Dei continet, & persuadet abstinentiam à peccatis.

64 Male sonans, seu piarum aurium offensiua dicitur illa, quę cum bonum, & malum sensum habere possit, accipitur in malo; vt Deus facit malum. Pater est maior Filio. Christus est creatura. Christus orat pro nobis. Christus quotidie peccat. Priores tres secundum malum sensum sunt formaliter hæreticæ, secundum vero bonum sensum sunt de fide credendæ, nam Deus concurrit positiuè ad malum pœnæ, castigat enim, & punit impios. Item, Pater est maior Filio spectato secundum quod homo est, non vt Deus, in quo pares sunt. Christus secundum quod homo est creatura, non quatenus est Deus. *Christus orat pro nobis*, hęc propositio nullius offendit aures, sed ędificat fideles, dum credunt, & audiunt Christum pro nobis orare *Rom.* 8. 34. *Qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis*; siuè ergo propriè oret, petendo aliquid à Deo pro nobis, siuè interprętatiuè repręsentando suam passionem, & merita, bene facit, & ea propositio nullo modo male sonat, neque fidelium aures offendit, sed de fide est. Vide Becan. *de Incarnat. cap.* 17. *q.* 4. *Christus quotidie peccat*, interpręta- 65
tur misticè de corpore Ecclesię, cuius aliquod membrum peccat in dies. Tamen quia nulla est necessitas, eam propositionem proferendi, & sic explicandi, sine dubio male sonat, & inter hęreticales connumeranda, & facit hominem suspectum de hęresi non obstante ea interpręțatione, quę multū aliena est à signo vocis, & captiosa explicatio ab inquisitoribus non admittenda respectu personę malę famę, & ignarę quę videtur edocta ad vitandum pœnas.

66 Blasphema est illa, per quam Deo, & sanctis eius irrogatur iniuria, auferendo illis quod eis conuenit, vel tribuendo quod non conuenit. Et hæc est propositio hæretica, vt de se patet. Quæ vero proferuntur de pudendis Christi licet hæreticæ non sint formaliter, reddunt tamen illas proferentes suspectas de hæresi, & vocari possunt propositiones Impiæ & Sapientes hæresim iuxta superius dicta sub *n.* 85. Vide Cord. *l.* 1. *q.* 17. *§.* 15.

67 Infidelis propositio est illa, quæ profertur

fertur à Paganis, vt quod sũt plures Dij,
quod Deus non habet prouidentiam.
Similes sunt hæreticę. Vel dic, quod
infidelis propositio est genus ad propo-
sitiones hæreticas, & alias de hæresi su-
spectas.

68 Perfida propositio negat ea quę spe-
ctant ad Christum in nouo Testamen-
to, ex quo Iudei negãtes Christum iam
venisse perfidi dicuntur. Hæc item spe-
ctat ad genus propositionis hæreticæ.
Vide Cordub m *lib.1.q.17.§.17.* Caiet.
2.2.q.11.art.1.

Stulta, se insana propositio, quæ ir-
69 rationabili est contra communem re-
ctam rationem; vt, quod non est opus
imagine B.M. ad illius recordationem,
sed sufficit videre aliquam mulierem.
Itẽ quod petere aliquid in specie a Deo
est vitium proprietatis. Item quod in
die Veneris Sancti non est ploranda
passio Christi. Item quod opus bonum
ex infusa charitate factum non sit prop-
ter Deum sed ex proprio interesse. Istæ
propositiones reducuntur ad tertium
genus propositionum temerariarum;
quia eius oppositę sunt autorizate prę-
terquam quod diminuunt deuotionem
erga B.V. & Passionem Iesu Christi, at-
que in ordine ad orationem, quę facien-
da est nõ tantum pro communibus ne-
cessitatibus, sed etiam pro proprijs. De-
mum bonum primò quidem fauendum
est propter amorẽ Dei, secundario pro-
pter retributionem iuxta illud Prophe-
tæ. *Inclinaui cor meum ad faciendas iusti-*
70 *ficatione suas propter retributionem.*
Crudelis propositio illa dicitur, quæ
horrorem, & cruciatum infert; vt, quod
Imago sacra, seu Crux sit comburenda,
sicut ligna. Item quod Hostia conse-
crata potest exponi comedenda muri-
bus. Corduba *q.17.§.19.* Vtraque pro-
positio sapit hæresim & inducit violen-
tam suspicionem hæresis, quia qui illas
profert præsumitur negare cultum Ima-
ginibus, Cruci, & Eucharistię, contra
id, quod S. Patres de fide docent cum
S. Thoma *par.3.q.25.art.4.* de cruce a-
doranda cultu latriæ, de Imaginibus
Trident. *sess.25. de Inuocat. & venerat.*
sanct. Sebastianus Medices *v. Imago, de*
Sacram. Euchar. Trident. sess.13.cap.5.

Periculosa est illa, quę dictat aliquid 71
esse licitum, quod tamen vix, aut nulla-
tenus fieri potest sine peccato; vt quod
solus cum sola sine periculo peccati po-
test manere in eodem lecto. Item quod
sine abstinentia, & ieiunijs potest homo
fieri perfectus. Item, quod non est cu-
randum pugnare contra tentationes,
neque expellendę, ex quo si non con-
sentitur eis, nullum est peccatum. Itẽ,
quod actus externi cęremoniarum non
sunt necessarij, neque expedientes ad
perfectionem, sed potius sunt actus im-
perfectorum. Circa primam proposi-
tionem de muliere, Ecclesiastici *cap.9.*
per totum prohibetur conuersatio cum 72
illa, propter euidens periculũ peccandi,
immo certissimũ, *3.Regum 1.12.Certissi-*
me enim auertent corda vestra ergo asse-
rẽs aliquãdiu posse cõuersare cũ mulie-
re sine periculo peccati, profert propo-
sitionem hæresim sapientem; vnde dici-
tur Corinth. *epist.1.cap.7.* quod bonum
est non tangere mulierẽ, ex quo D.Hie-
ron. relatus à Palea ad calcem *cap.16.*
dist.32. infert, malum est ergo tangere
fęminam. Vide *dist.81.* per totam. Se-
cunda propositio de ieiunijs, & absti- 73
nentijs pariter est erronea, & sapit hę-
resim quia ex sacris literis, & Concilijs
habemus per abstinentias, & ieiunia ho-
minem perfici, vide Sebast: Medices *v.*
Ieiuniũ, dici etiam potest impiam, quia
minuit affectum erga ieiunium. S. Leo
Papa *Serm. 2.de Ieiun.* decimi mensis in-
quit. *Quid enim potest esse efficacius ieiu-*
nio? cuius obseruantia appropinquamus
Deo, & resistentes Diabolo, vitia blanda
superamus. Maiorem autem perfectio-
nem habere non possumus, nisi quan-
do appropinquamus Deo. Propositio
quod non est curandum de tentationi- 74
bus hęretica est; quia dicitur Lucę 22.
num.40. quod debemus orare ad eui-
tandum tentationes, & *epist. 1.* ad Co-
rinth. *10. num. 13.* admonet Apostolis,
vt caueamus à tentationibus, ergo Sper-
nendę non sunt, sed omnino contra illis
strenuè pugnandum. Contra eam pro-
posi-

75 positionem de ritibus Ecclesiasticis definiuit Tridentinum *Sess.7. Can.12.* illos esse hæreticos, qui dicunt esse contemnendos aut à Ministris pro libito omitti posse, aut in nouos alios à quocumque Prælato conuerti posse; & similiter, *Sess. 22. can.7.* sunt hæretici, qui dicunt, ritus, vestes, & signa externa in celebratione Missæ esse magis irritabula impietatis, quam officia pietatis.

76 Scãdalosa propositio est illa, quæ præbet occasionem peccandi audientibus illam proferre. e.g. 1. Pœnitentiæ Sacramentum est multum incommodũ. 2. Decimæ non sunt de iure diuino. Malus prælatus est fur, & latro, 3. Clerus per censuras ecclesiasticas suppeditat populum. 4. Sacerdotes mali polluunt suam potestatem, 5. Stulti Clerici Studentes Canonibus. 6. Fatui sunt dantes eleemosynam religiosis. 7. Prælati maiores, vt Papa, Episcopus, Generales sibi quædam reseruant ex ambitione, seu cupi-
77 ditate, & auaritia. *Prima* propositio sapit hæresim deducta ex *cap.5. & can. 8. Sess.14.* vbi definitur hæreticum esse dicentem confessionem omnium peccatorum esse impossibilem, cum ergo sit possibilis nullum importat incommodũ, sed maximam peccatoribus vtilitatem.

78 *Secunda* de decimis est hæretica, quia reuera à Deo institutæ sunt, Exodi 22. Leuitici 17. *Numer.*28. Tobia 5. Malach. 2. *cap. Parochianus* 14. *cap. Tua* 25. *cap. Tua nobis* 26. *de decim.* Trident. *cap.12. sess.25.* *Tertia* de censuris est propositio temeraria, quia non nisi temerè quis dicere potest prælatos ferre censuras ad suppeditandos laicos, cum solum fulminentur, vt obediant, & sint illis in medicinam *ex cap. de sent. excom. in 6.* & reduci potest ad genus propositionis impiæ, sic enim malè loquentes diminuunt de iurisdictione spirituali Ecclesiæ.

79 *Quarta* de malis Sacerdotibus interpretari potest de malo, & peccaminoso vsu, dum in peccato mortali sua potestate abutuntur, nõ tamen ea priuãtur, quod hæreticum esset dicere Trident. *cap.1. & 6. & can.10. sess.14.* *Quinta* de studẽtibus est Temeraria, & impia propositio dissuadens à studio Sacrorum Canonum in præiudicium Ecclesiastici ordinis. *Sexta* de dantibus stipem religiosis 80 sapit hæresim, siquidem eleemosyna à morte liberat Tob.12. *num.9.* resistit peccatis, Eccl.3. 33. peccata per illam redimuntur Daniel.4. 24. munda sunt omnia per eleemosynam Luc.11. 41. Vide Sebast. Medices *verb. Mendicitas*, de mendicitate S. Francisci *cap. Exijt, de verb. significat,* Clem. *Exiui eod.* *Septima* propositio, quod prælati quædam, sibi reseruant ex cupiditate, est Temeraria, & impia opprimens eorum relationem respectu inferiorum. Quandoque potest esse hæretica, vnde *can.11. sess.14.* sunt hæretici dicentes Episcopum non habere ius reseruandi sibi casus, nisi quo ad externam politiam, atque ideo casuum reseruationem non prohibere quo minus Sacerdos à reseruatis verè absoluat.

Seditiosa, quæ viam parat seditioni- 81 bus, & factionibus in populis, & rebellionibus subditorum, e. g. Tirannus licitè occidi potest per quemlibet suum subditum. 2. Subditi non debent ferre iniurias, & angarias suorum superiorum, sed rebellandum contra ipsos. 3. Subditi suos superiores publicè peccantes possunt occidere. Istæ tres propositiones sunt hæreticę, quia est præceptum naturę, & diuinum, quod nulli priuata licet propria authoritate quemquam occidere, & de Tiranno definitum fuit in Concil. Const. *Sess.8. & 15.* ex Corduba *q.17. §.22.* Sebast. Medices *verb. Tyrannus*.

Schismatica propositio est illa quę as- 82 serit separationem ab vnione Ecclesię, Schisma enim dicit voluntariam separationem, & discessionem ab vnione Ecclesię, quam efficit caritas, ista autem diuisio contingere potest inter membra Ecclesię, vel eorumdem membrorum à capite, qui est Romanus Pontifex, à quo spectato vt Christi Vicario se separans nolẽs illi obedire Schismaticus est. Schisma igitur opponitur Caritati, in quo dif- 83 fert ab hęresi opposita Fidei, omnis tamen hęreticus est etiam Schismaticus, quia discedit ab vnitate Ecclesię per hęresim,

resim, non è contra, quia potest quis nolle obedire Papæ, de cuius tamen potestate non dubitat. Vide D.Tho. 2.2.q. 39. Megal. *lib.3.de censur. cap.1. quæst.4.* Asserentes igitur non esse obediendum Papæ, vel licitum esse cuique discedere à reliquis fidelibus hæreticus est, quia Papæ negat authoritatem à Deo ipsi datam, & vnionem Ecclesiæ in caritate dissipat, quæ duo hæreticalia sunt. qui vero ea facit Schismaticus est. De Schismate,& Schismaticis infra, *cap.7.*

84 Iniuriosa propositio, quæ asserit iniuriam, contumeliam, aut irrisionem de rebus sacris, aut de personis Ecclesiasticis. Multa exempla refert Corduba *q.17.* §.24. & sunt. 1. Vnus monachus, & alter Clericus sufficeret in mundo. 2. Papa est Antichristus. 3. Ecclesiastici sunt in malo statu; adulteri, fures &c. 4. Constitutiones Ecclesiæ onera pharisæorum. 5. Confessio frequens sordidat animam. 6. Papa dat indulgentias indiscretas, aut Simoniacè, vel sine causa. *Prima* propositio non solum est impia quæ minuit deuotionem fidelium, sed etiam hæretica contra illud quod dicitur ad Ephes.4. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem prophetas &c. Secunda* de Papa Antichristo etiam lumine naturali videtur falsissima, & sine dubio est hæretica, vide Becan. *de Incarnat. cap.27. à num. 27.* Tertia de malo statu Ecclesiasticorum est hæretica contra quod definitur. 1. *Corinth.14. Sicut & in omni Ecclesia Sanctorum.* Ad Colos.1. *Qui dignos nos fecit in partem Sortis Sanctorum.* Iacob. *cap.1. 27. Religio munda & immaculata.* De religione, quæ est status perfectionis D.Thoma, 2.2.*q.186. Quarta* sapit hæresim, seu temeraria est, quia Ecclesiasticæ constitutiones à tota Ecclesia approbantur, & obseruantur tamquam Sanctæ, iuxtæ,& suaues. Sebast. Medices *verb. Ecclesia, hæresi 3. Quinta* est hæretica damnata *can.5.6.7.& 8.sess.14.* Iacobi 5. 16. *Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. Sexta* est hæretica, quia Papa errare non potest in ijs, quæ spectant ad fidem, & bonos mores, Cano *lib.4. Theolog. cap.4.* Vide *cap. Ex eo, de pœnit.* Trident. *sess.25. tit. de Indulg.*

Præsumptuosa, seu arrogans asserit id posse fieri, quod est supra vires naturæ. 85
Primo, quod quis in actu coniugali potest habere tantam contemplationem, & puritatem, quantam habet in oratione. *Secundo*, quod vxoratus potest esse liber ab occasionibus peccatorũ, ac si esset in religione. *Tertio*, quod aliquis homo videt clarè cor alterius sicut videt manum. *Quarto*, quod habet multas reuelationes; quod videt animas Purgatorij. *Prima* potest dici impia, quia minuit de perfectione debita orationi, dum hanc vult comparari cum copula coniugali, quæ licet sit licita, & merito ria ex communi doctorum, Sanch. *lib.9. disp.* 1. tamen aliquam immunditiam secum referre potest, & semper quandã naturalem spurcitiam adiunctam habet. *Secunda* est hæretica contra *can.10. sess. 24.* vbi definitur, statum virginitatis, aut cælibatus esse meliorem, & beatiorem statu matrimonij. *Tertia* est hæretica, quia solus Deus intuetur cor hominum, homo autem, quæ exterius apparent, 2. Paralip. *cap.6.* 1. Reg. 17. 7. homo videt ea, quæ patent. *Quarta* propositio importat potius ambitionem, & hypocrisim, quam suspicionem hæresis, homo enim est illarum capax cum Dei auxilio speciali.

Fantastica propositio, quę aliam veritatem non habet nisi in imaginatione dicentis; vt quod animę Purgatorij apparent suis benefactoribus, quando liberantur: quod dies iudicij erit in termino tot annorum, quod diuinari possunt futura contingentia ab arbitrio. Media propositio est hętetica ex *cap.13.* Marci *num.32. De die autem illo, vel hora nemo scit.* Prior vera est, quatenus id fieri potest Dei auxilio speciali. Tertia sapit hęresim *ex cap.41.* Isaię *num.23. Annuntiate, quę ventura sunt in futurum, & sciemus, quia Dij estis vos.* volent inferre, quod solius Dei est cognoscere futura, quę à libero hominum arbitrio pendent. 86

Superstitiosa demum propositio, quæ
87 spectat ad species superstitionis, & iuxta earum qualitates est vel hæretica, vel de hæresi suspecta.

Ex his omnibus habes quamlibet ex supradictis speciebus propositionum reduci ad vnum ex illis capitibus, ad hæreticam quidem, quando contraria tur alteri definitæ de fide. Ad Sapientem hæresim quando aduersatur alteri deductæ ex vna de fide. Ad Temerariã quando opponitur alteri ab vniuersali Ecclesia approbata,& solemnizata,quæ tamen non est de fide hactenus definita, neque deducitur ex definita, sed tenetur ac si esset definita. Afferunt tamen doctores quod eadem propositio vocari potest illis pluribus nominibus iuxta qualitates quas importare potest Corduba *q.17.ad finem.*

88 *Quæres 15.* Qualis propositio sit hæc. *Sanctus Franciscus nõ fuit stigmatizatus à Christo, neque insignitus illis sacris caracteribus, quibus depingitur?* Nota, quod sanctus Franciscus trium ordinum Minorum, cuius ego indignus filius sum, & magnus peccator, An. Domini 1224. quodam mane, inquit S. Bonauentura in sua Legenda ab Ecclesia Romana approbata, circa festũ Exaltationis S.Crucis in latere mõtis Aluerniæ orans à Christo Domino in forma vnius Seraphim eius sacra Stigmata in corpore realiter, & apparenter recepit; ille autẽ dies circa festum S. Crucis, fuit Vigilia eiusdẽ festi ex Cronic. *part.1. lib.2. cap.55.* nimirum dies decimus tertius mẽsis Septembris supradicti anni 1224. hebdomadæ dies veneris, vt colligitur ex litera dominicali illius anni, quæ fuit F. præposita diei 15. Septembris superius numerando dat diem Veneris die decimatertia, quę est Vigilia Exaltationis S.Crucis; neque obstat quod in sexta lectione Breuiarij Romani die 4. Octobris, dicatur. *Propter honorẽ S.Michaelis Archangeli ieiunio inchoato, festo die Exaltationis Sanctæ Crucis, &c.* dicatur recepisse vestigia Clauorum Iesu Christi, quia pro eodem sumitur Vigilia, & Festum, cum illa huius sit dispositio, quod verisimilius est, ne vtraq; historia tam diei mortis, quam Stigmatum ad inuicem contrariantur, quod absurdum esset, quia ab eadem vniuersali Ecclesia approbata fuit vtraque lectio; & biennio post, vt vtraque lectio habet grauiter ægrotans in Ecclesia S. Mariæ Angelorum propè 89
Assisium ad Christum migrauit anno 1226. die quarta Octobris in sero Sabbati, & die Dominico sepultus fuit, vt habet sexta lectio eius Translationis officij die 25. Maij, decessit ergo ex hac vita die tertia Octobris, quod eo anno erat Sabbatum, & die quarta Octobris, quæ erat Dominica sepultus fuit, hoc enim modo concordat litera dominicalis D. quæ anno 1226. fuit in vsu. Nec explicationi nostræ de morte eius die tertia in sero obstat, quia adhuc stat, quod eius mors inciderit die quarta secundum vsum Ecclesiæ, quæ diem sequentem incipit à primis vesperis die præcedentis, *cap.1. & 2.* de ferijs, quod confirmatur ex responsione S. Congr. orta enim controuersia, in qua die ce- 90
lebrandum esset festũ S. Caroli, die ne tertia, an quarta mẽsis Nouembris, quia hora tertia noctis antecedentis diem quartum decessit, decreuit S. Congr. celebrandum esse die quarta, quia is dies incipit à vesperis præcedentis diei, ita refert decisum Gratarola *part.1.c.10. §. Neque,* libro inscripto Successi merauigliosi della Veneratione di S. Carlo. Pari ratione S.Franciscus decessit die quarta secundum Ecclesiæ vsum, quia obijt in sero præcedentis diei, ex quo dicitur etiam ex hac vita migrasse die tertia, quia secundum negotia Ciuilia erat dies tertia.

Gregorius IX. qui S. Francisci stigmata vidit proprijs oculis, & suis manibus 91
tetigit, in duobus suis Breuibus relatis *part.1.* Cron. *lib.2. cap.59.* vnum directũ ad Episcopũ Colon. alterũ ad Prælatos ordinis Prædicatorũ, contra Concionatorem, qui populis prædicabat, esse fabulosum, S. Franciscum sacris Clauibus Iesu Christi impressum fuisse, in illis mandans, vt ille temerarius Concionator nomine Euerardus ad Sedem Apostoli-

stolicam puniendus mitteretur, quibus etiā Breuibus apertè approbauit Stigmata S. Francisci, & tanquā vera, & certissima ab omnibus mandauit teneri. Easdem approbauit Alex. IV. & Benedictus XI. præcipiendo, vt ab omnibus Fratribus earum festum celebraretur, vt dicitur in sexta Lectione, quo collapsū postea Paulus V. vt corda fidelium in Christi Crucifixi amorem accenderentur, ab vniuersam Ecclesiam ad libitum celebrandū extendit. Vide Compend. Rodr. resol. 123. vbi citat octo Bullas confirmantes sacra Stigmata receptas in corpore S. Francisci.

92 *Resp.* Negans stigmata S. Francisci sine dubio est suspectus de hæresi, quia hęc negatiua propositio est de genere earum, quæ dicuntur temerariæ, & si enim id formaliter de fide definitum non sit, neque ex vna de fide deducatur, tamen quia ab vniuersa Ecclesia approbata fuerūt huiusmodi sacra Stigmata in corpore beati Francisci impressa, & ab omnibus Christi fidelibus solēnizantur die 17. Septembris per officiū semiduplex, duplex verò secundæ Classis apud Minores, ideo necessario inferendum est negatiuam esse Temerariā iuxta doctrinam superius allatam *sub num.* 50. Confirmatur, tum quia illa mandantur prædicari, & credi sub grauibus censuris; tum quia illa negare ingerere potest Scrupulū super stigmatibus Domini Iesu Christi; ergo omnino credenda sunt quasi de fide essent definita. Et puto illa negantem esse suspectum de hæresi, quia aliquo modo videtur asserere, quod Ecclesia possit errare in ijs, quæ spectant ad venerationem Sanctorum.

Quæres 16. An negans Mariam Virginem Conceptam fuisse sine peccato originali sit hæreticus, vel saltem suspectus de hæresi his temporibus? Pro responsione.

93 Notandum, quod hoc festum die 8. Decembris cæpit celebrari in particularibus Ecclesijs ab anno 800. à Christo nato, ab vniuersa Ecclesia Romana ab anno 1483. author Sixto IV. antea etiā à Cōcilio Constat. approbatū *sess.* 36. an. 1438. sub ritu duplicis maioris ex Clemēte VIII. apud Gauantū ad 8. diem Decembris. Vide Compend. Rodr. *resol.* 30. Portellum v. *Conceptio Deiparæ*, & in Responsis *part.* 3. *casu* 28. Tambur. *tom.* 2. *disp.* 13. *q.* 13. *num.* 77. Becan. *de Incarnat. cap.* 28. Lucerna Regular. *v. Conceptio.* Præfatus Sixtus IV. in sua Bulla incip. *Cum præcelsa*, apud Confect. *pag.* 98. concedit celebrantibus, aut interessentibus officio, & Missæ etiā per totam octauam eas omnes indulgentias, quas lucrantur celebrantes officiū de Corpore Christi. Et in alia Bulla incip. *Graue nimis*, apud eumdē *pag.* 99. registrata in Extrau. *tit. de Reliquijs, & vener.* sub pęna excōmunicationis reseruatę, prohibet ne quis audeat dicere illos peccare mortaliter, vel esse hęreticos, qui opinionem affirmatiuam, aut negatiuam tenent, aut peccare qui festum Conceptionis colunt. Pius V. Bulla incip. *Super specula*, apud Confect. *pag.* 232. prohibuit, ne quis de vtraq; opinione disputaret in popularibus concionibus reprobando alteram partem sub pęna suspensionis à diuinis, & priuationis à quocumque gradu, dignitate, vel administratione, cum perpetua inhabilitate ad eadem, & similia munera obeunda, omnibus reseruatis. Pænas inflictas à Sixto IV. confirmat Tridentinum *sess.* 5. in fine Canonum, & cum loquatur de pluribus constitutionibus eiusdem, consequenter cōfirmat etiam supradictam eiusdem de Indulgentijs. Paulus V. in Generali Congregatione Sanctæ Inquisitionis die 31. Augusti 1617. in suo Decreto, quod extendit *Compend. resol.* 30. prohibuit, vt nllus auderet in publicis concionibus, lectionibus conclusionibus, & alijs actibus publicis asserere, quod Beata Virgo concepta fuerit in peccato originali. Anno præcedenti 1616. edidit aliam Bullam incipientem, *Regis pacifici*. extensam apud Dianam *part* 4. in qua ampliat pænas, & transgressores subdit Episcopis, & Inquisitoribus puniendos. Prædicta omnia confirmauit Greg. XV. in sua Bulla incip.

Sanctissimus. extendit supradictam prohibitionem etiam ad actus priuatos cum eisdem pœnis, & Censuris, cum ea clausula, quod Papa in nullo intendit præiudicare parti affirmatiuæ, sed relinquere eam in statu suo, in quo erat ante. His notatis.

94 *Resp.* Opinio negatiua, quæ scilicet tenet Beatam Virginem Mariam non fuisse conceptam in peccato originali vbique affirmari, probari, & prædicari potest, vt declarauit Gregorius XV. loco supra citato, qui ibidem prohibuit, ne quis auderet non solum in publicis cōcionibus, lectionibus, conclusionibus, & alijs quibuscumque publicis actibus asserere opinionem affirmatiuam, quod nimirū fuerit concepta in peccato originali, sed neque etiam in priuatis colloquijs, sermonibus præterquam inter Dominicanos vi alterius declarationis ab eodem Greg. Emanatæ, & priuatis scriptis de eadem opinione affirmatiua ageretur sub eisdem pœnis inflictis à suis prædecessoribus. Quoniam autem præfati Summi Pontifices semper protestātur nolle præiudicare opinioni affirmatiuę sed relinquere eam in statu suo, in

95 quo est, & erat, ideo non est dicenda suspecta de hæresi, neque erronea, neque hæretica, vt expresse dixerunt Pius V. & Sixtus IV. & sub eisdem pœnis prohibetur ne quis deinceps opinionē affirmatiuam licet supressam impugnare, aut de ea aliquo modo tractare audeat.

96 Sed quæres, qua ratione Ecclesia tamdiu differt resolutionem huius magnæ difficultatis? Ea potest esse, quia nondum edocta est à Spiritu sancto, Virginem Mariam verè conceptam fuisse sine originali peccato, & si enim quamplurimę afferantur rationes, congruentiæ, auctoritates Patrum indicantes beatam semper Virginem gaudere hoc speciali priuilegio, tamen hactenus de prædictis plene certificata non fuit, ideo negotium differtur, vt maturius in re tam magni momenti procedatur.

97 Pœnæ igitur cōtra transgressores Sixti IV. est excommunicatio reseruata contra asserentes peccare mortaliter, vel esse hæreticos, qui tenent Conceptionem, aut eius celebrant officium. Pij V. pœna suspensionis à diuinis, & cuiuscūque gradus, seu dignitatis, aut administrationis cum perpetua inhabilitate, ad ea, vel alia similia munera obeunda, inflicta contra disputantes de alterutra parte propriam asserendo, & oppositam impugnando, & contra scribentes, vel dictantes de eisdem opinionibus vulgari idiomate. Itaque nihil prohibetur respectu publicarum conclusionum apud viros doctos, modò neutra pars taxetur vt erronea, vel hæretica. Paulus V. in citata eius Bulla incip. *Regis pacifici*, prędictas Bullas Sixti, & Pij cum suis pœnis, & reseruationibus earum Confirmauit addendo alias pœnas nimirum priuationis à facultate concionandi, publice legendi, docendi, & interpretandi, atque vocis vtriusque in electionibus, cum earū perpetua inhabilitate, omnibus prædictis pœnis reseruatis. Idem Paulus V. apud Compend. *resol.* 30. in generali Cōgregatione Inquisitionis sub die 31. Augusti 1617. & pariter Greg. XV. in alia Congregatione simili sub die 24. Maij 1622. apud Diana *part.* 4. per suam Bullam incip. *Sanctissimus. Dat.* 2. *Iunij* 1622. (sunt ergo tres Bullæ seu decreta eiusdē tenoris, & verborum) ampliauit supradictorum Pontificum prohibitionem, ne quis deinceps auderet non solum in publicis concionibus, sed neque etiam in publicis conclusionibus, aut alijs actibus asserere, quod B. V. concepta sit in peccato originali, & demum neque etiam in priuatis colloquijs, aut sermonibus, vel priuatis scriptis de ea aliquid diceretur, ita quod deinceps de opinione affirmatiua non amplius disputaretur, adiectis supradictis pœnis contra transgressores, sub quibus mandauit vniuersis Ecclesiasticis, vt celebrent eius missam, & officium sub nominæ Conceptionis. Dominicani tamē in priuatis colloquijs seu conferentijs, inter se tantum de conceptione discurrere possunt ex priuilegio eiusdem Gregor. XV. incip. *Eximij*. Datum 28. Iulij 1622. 98

An superiores regulatium possint absoluere 99

soluere suos subditos à prędictis pęnis, & habilitare? Potest dici affirmatiue, ex ijs, quæ habeo *tom.1. Resol.3. ad Calcem q. 11.* vbi retuli Gregorium XV. Anno 1621. Theatinis confirmasse priuilegia ex certa scientia cum plenitudine potestatis, absque vlla rescrictione, ergo possunt modò absoluere à dictis pænis; & si enim Paulus V. easdem pænas cum suis reseruationibus confirmauit, & innouauit, non tamen derogauit priuilegijs regularium, & si aliqua ratione ea reuocasset, quatenus obstare potuissent suæ constitutioni, reuixerunt per prędictam confirmationem factam fauore Theatinorum à Gregorio XV. Video tamen id pati difficultatem, quia ipsemet Gregorius, & subsequenter Vrbanus nūc fęliciter regnans licet in turbulentijs bellorum, quando confirmarunt priuilegia regularium apposuerunt eam clausulam. *Dummodo non sint reuocata, seu sub aliquibus reuocationibus comprehensa.* Tamen dictum priuilegium Theatinis concessum eo anno 1621. talis fuit efficaciæ, vt priuilegia ante illius emanationem reuocata, postmodum vires receperint, & non possint dici reuocata, neque sub aliquibus reuocationibus cōprehensa, per eà quæ dixi *tom.2, Resol.52 à num.126. ad 142.* præsertim *num.308. & 320.* Neque idem Gregorius in sua Bulla dūm subiecit transgressores prędictis pęnis à suis prędecessoribus inflictis, dixit, se illas confirmare cum suis reseruationibus, vt fecit Paulus V. reliquit ergo illas pænas quo ad reseruationem vt ante erant, nimirum non reseruatas.

Quæres 17. Qualis sit hæc propositio. *Defunctus in Purgatorio non manet vltra decennium?* Et an Inquisitor procedat contra eam asserentem? Sotus in *4. dist. 19. q.3. art.2.* ad finem dicit hęc: *Quapropter crediderim, nunquam aliquē in Purgatorio viginti annis extitisse, immo, vt mea fert opinio, nec decem. Nam cum nemo illic sit, nisi Dei amicus, contritio eius, & post Christum passum Sacramenta, suffragia, & bona, quæ egit, opera ad cumulum ei satisfactionis accedunt.* Eum sequuntur Ioannes Cruz, Conradus, & Viualdus, apud Dianam *part.4. tract.8. resol.101.* Recole triplex genus propositionis oppositum propositionibus Theologicis explicatum supra *q.14.* quę sunt Hęretica directè contraria alteri de fide in terminis. Sapiens hęresim, quę aduersatur alteri deductæ ex vna de fide ad minus. Temeraria, quę negat, & impugnat propositionem auctorizatam à communi sensu fidelium.

Resp. Illa propositio est temeraria, & 100
scandalosa, atque impia. Inquisiror autem procedere potest cōtra asserentem illam. Illud probatur, quia ea propositio est temeraria, quæ aduersatur communi sensui fidelium ex dictis, & S. Augustinus in *Epist. 118.* dicit, aduersari communi Ecclesiæ consuetudini esse insolentissimam insaniam; Scotus *in 1. dist. 11. q. 1. ad finem*, dicit, esse valde periculosum dissentire ab ijs, quæ per consuetudinem vniuersalis Ecclesiæ tenentur; constat autem apud omnes fideles, & apud quos in vsu est, offerre pro mortuis suffragia, missas, & officia, non solū ad tempus, sed etiam perpetuo, ex quo missæ, & anniuersaria perpetua ex vsu antiquissimo Ecclesiæ sunt instituta pro animabus defunctorum existentium in Purgatorio, & huiusmodi approbata sunt ex diuersis Bullis Pontificijs, & nouissime in Decretis de celebr. *Miss.* vbi distinguuntur onera perpetua, & ad tēpus, quod vanum esset, si animæ vltra viginti annos non detinerentur in Purgatorio. Est igitur propositio hæc scandalosa, & impia, quia fideles retrahit à suffragijs, & orationibus pro mortuis cōtra officium pietatis debitum illis. Nec facit pro Soto, quod anima in Purgatorio existens sit amica Dei, & releuetur à poenis propter bona opera, quæ in vita fecit, & ex Sacramentis, atque thesauro Ecclesiæ, quæ omnia sunt illi in satisfactionem. Quia sola amicitia non tollit pœnas debitas, sed satisfactio, quæ per alios impenditur, illas paulatim extinguit, & sicut pro vno mortali non remisso anima perpetuo cruciatur, ita consentaneum est, vt pro vno mortali anima-

ma purgetur ad tempus iuxta Dei præfinitionem, & exigentiam culpæ.

Quibus sic stantibus Inquisitor poterit redarguere dictam propositionem asserentem, vel prædicantem præcipiendo, vt se retractet, impositis etiam pœnitentijs salutaribus. De hac propositione vide Henriq. *lib.7. cap.16. num.4.* Naldũ *ver. Animæ num.2.* ex illis alios citans Diana *par.4. tract. 8. resolut.101.* Fabrũ *de Pœnit. disp. 36. à num.98.* vbi remˌ præclare more suo tractat contra Sotum præsertim *sub num. 99.*

Quæres 18. An asserens, repetendas esse confessiones factas coram regularibus Sacerdotibus vti hæreticus sit puniendus? Seu an ea propositio sit hæretica?

101 *Resp.* Propositio non est hæretica, sed tantum temeraria, & erronea, ac scandalosa. Quod probatur per extrau. Ioannis XXII. Confirmatam per Sixtum IV. in Bulla nuncupata Mare magnum, extensa apud Confectium, quæ apud ipsũ est prima huius Pontificis illis verbis. *Contra talia asserentes tamquam de hæresi suspectos per locorum ordinarios inquiri, & procedi mandauerit.* Supple Ioann. XXII. cuius literas præfatus Sixtus extendit ad Inquisitores, qui procedant contra huiusmodi assertores eadem auctoritate, qua possunt inquirere Episcopi. Consequenter alter iudex sine altero videtur posse procedere in hac causa. Ita docet alijs allegatis Diana *par.4. tract. 102.* nõ tamen exprimit huiusmodi iudicumˌ diuisionem. Ea assertio temeraria est. Tum quia est contra communem Ecclesiæ sensum. Tum quia inducit maximam perturbationem inter fideles. Tũ quia derogat potestati pontificiæ. Tum quia nõ ita frequentarentur Sacramenta, vt fit. Tum quia fideles paterentur grauissima incommoda in receptioneˌ Sacramentorum, pauci enim sunt Parochi respectiuè ad religiosos. An id asserens sit vehementer de hæresi suspectus? sic, tum quia videtur dubitare de potestate Pontificia in re tam claraˌ. Tum quia videtur ponere in discrimen potestatem ordinis ad remittenda peccata.

Quæres 19. An dicens non esse peccatum id, quod verè constat esse peccatum sit hæreticus? vel saltem punibilis ab Inquisitore?

Resp. Est propositio hæretica dicere, 102
id, quod est peccatum, non esse peccatum, quia aduersatur Sacræ Scripturæ vbi agitur de multis peccatis. Ita docet Farinac. *q.178. num.82.* Ex his deducitur illum esse hæreticum, qui negat fornicationem esse peccatum, contra plures auctoritates Sacræ Scripturæ Tobiæ *cap.4. epist.1.* ad Corinth. 6. Glossa *ver. Non est*, Clem. 3. *de haret.* Farin. *cit. num.83.* itẽ negans periurium esse peccatum, contra Psal. *Perdes omnes, qui loquunntur mendacium*: periurium autemˌ non est sine mendacio, cum sit falsumˌ iurate, doctores ad hoc citat Farin. *cit. num.84.* Similiter hæreticus est negans vsuras esse peccatum, seu illas exercere, definitum fuit Clem. de Vsuris S. Sanè contra illud. *Mutuum date, nihil indeˌ sperantes.* Farin. *num.85.* Item *num.88.* hæreticus est asserens copulam matrimonialem esse peccatum, contra illud: *Crescite, & multiplicamini.* Non enim Deus præcipit illicita, sed tantum licita. Obsetua quo ad vsuram, & matrimoniũ assertionem procedere in genere, & simpliciter, nam in casibus particularibus, aliquando copula matrimonialis indebitè facta est peccatum, & casus reputatus vsurarius aliquando reuera talis non est ob circumstantias excusantes, vitium igitur hęresis in similibus contingit inˌ genere.

Quæres 20. An Inquisitor procedat contra proferentes non solum propositiones hæreticas, sed etiam sapientes hæresim, & temerarias?

Resp. Sic ex Bulla incip. *In Apostolici culminis specula*, apud Director. ratio est, 103
quia proferens illas reddit se suspectum de hæresi, cum similes propositiones tendant in destructionem dogmatorum Catholicæ Fidei. Vide Dianam *par.4. tract.8. Resol.94.* referentem doctores.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

DE SACRA SCRIPTVRA, ET TRADITIONIBVS.

SVMMARIVM.

1 *Libri Canonici numerantur.*
2 *Tria de illis credenda sunt.*
3 *Eorum auctor Deus.*
4 *Intacti apud Catholicos manent.*
5 *In vero sensu intento ab ipso Autore.*
6 *Sensus Scripturæ quid, & quotuplex.*
7 *Theologi vtuntur literali, raro spirituali.*
8 *Scriptura difficilis intellectu.*
9 *Verbum idem plures sensus habet.*
10 *Pater sumitur essentialiter, & personaliter.*
11 *Litera occidit, Spiritus viuificat, explicatur.*
12 *Obscuritas Scripturæ vtilis est.*
13 *Distinctio dat tria bona.*
14 *Malus intellectus Scripturæ produxit hæreses.*
15 *Locus vnus per alterum clariorem declaratur.*
16 *Metaphora quid sit?*
17 *Metaphoricus sensus alius est à literali.*
18 *Literalem sensum non quiuis locus admittit.*
19 *Literales sensus plures idē locus habet.*
20 *Verus quomodo citetur in nouo.*
21 *Scriptura duplex Veteris, & Noui testamenti.*
22 *Lex vetus bona, & vtilis.*
23 *Lex vetus nouæ non aduersatur.*
24 *Lex vetus quosnam obligauerit, & quomodo cessauerit.*
25 *Lex noua à Christo data.*
26 *Præceptorum legis nouæ tria genera.*
27 *Christus Redemptor, & legislator.*
28 *Præcepta obligantia continet Euangelium.*
29 *Præcepta obseruatu non sunt impossibilia.*
30 *Hoc assertum est de fide.*
31 *Traditio Apostolica quid sit?*
32 *Discredens illi est excommunicatus.*
33 *Traditio paris auctoritatis cum libris canonicis.*
34 *Ius Scriptum, & non scriptum pariter obligat.*
35 *Symbolum Apostolorum esse ex traditione.*
36 *De fide hoc credendum.*
37 *Virginitas perpetua B. Mariæ ex traditione.*
38 *Septennarium numerum Sacramentorum ex Traditione.*
39 *Infantes baptizandi ex Traditione.*

40 Bapti-

40 *Baptismum ab hæreticis collatum validum ex Traditione.*
41 *Traditiones aliæ fidei, & aliæ morum.*
42 *Baptismus confertur mersione, aut infusione.*
43 *In traditione duo spectantur.*
44 *Institutio non omnis est in præcepto.*
45 *Traditio Ecclesiastica quid sit?*
46 *Hæc non facit articulos fidei.*
47 *Minoris est auctoritatis Apostolica.*
48 *Suspectus est illi contrarians.*
49 *Quadragesima ex Traditione habetur.*
50 *Abstinentia item à carnibus.*
51 *Abstinentia à lacticiniis.*

CAPVT

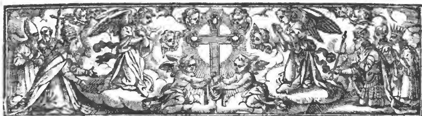

CAPVT TERTIVM.

DE SACRA SCRIPTVRA, ET TRADITIONIBVS.

VONIAM Seminarium, & locus, in quo cõſeruãtur Articuli fidei, eſt Sacra Scriptura, quæ continetur in libro Bibliæ Sacræ ſic dictæ, quia eſt liber librorum per antonomaſiam, & excellentiam, cuius author eſt ſolus, & vnus Deus, cuius cognitio eſt neceſſaria ad ſalutem, cuius doctrina eſt norma, & regula, qua dirigimur in cognitionem Dei, & conſequutionem vitæ æternæ, & ideo libri in ea contenti vocantur legitimi, & Canonici ab Eccleſia recogniti, & approbati vt tales. Sed accedamus ad quæſtiones.

Quæres 1. Quinam ſunt iſti libri Sacræ Bibliç, quos Eccleſia pro legitimis, & canonicis acceptauit, approbauit, & veneratur.

1 *Reſp.* Sunt infraſcripti Teſtamenti veteris, quinque Moyſi, ideſt, Geneſis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium, Ioſue, Iudicum, Ruth, quatuor Regum, duo Paralipomeon, Eſdrę primus, & ſecundus, qui dicitur Nehemias, Tobias, Iudith, Heſtęr, Iob, Pſalterium Dauidicũ centum quinquaginta Pſalmorum, Parabolę, Eccleſiaſtes, Canticum Canticorum, Sapientia, Eccleſiaſticus, Iſaias, Ieremias cum Baruch, Ezechiel, Daniel; Duodecim Prophetę minores, ideſt, Oſea, Ioel, Amos, Abdias, Ionas Micheas, Nahum, Habacuch, Sophonias, Aggęus, Zacharias, Malachias; duo Machabęorum primus, & ſecundus. Teſtamenti noui quatuor Euangelia, ſecundum Matthęum, Marcum, Lucam, & Ioannem; Actus Apoſtolorum à Luca Euangeliſta conſcripti; quatuordecim Epiſtolę Pauli Apoſtoli, ſcilicet ad Romanos, duę ad Corinthios, ad Galatas, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad Colloſſenſes, duę ad Theſſalonicenſes, duę ad Timotheum, ad Titum, ad Phylemonẽ, ad Hebręos; Petri Apo-

stoli duæ, Ioannis Apostoli tres Iacobi Apostoli vna, Iudæ Apostoli vna, & Apocalypsis Ioannis Apostoli.

Sacrum Tridentinum Concilium prædictos libros, qui dictante Spiritu sancto ad nos peruenerunt de manu Dei, tanquam legitimos, & Canonicos mandauit *Sess.* 4. obseruari, & venerari ab omnibus, anathemate feriens quoscumque, qui illos pro Canonicis non susceperint, aut contempserint.

Isti autem libri continentur in Biblia Sacra, quæ vocatur vulgatæ editionis iussu Sixti V. recognita, & edita, cui in Calce opponuntur libri duo nempè tertius, & quartus Esdræ, & oratio Manassæ, qui nondum ab Ecclesia inter canonicos recepti sunt, quia illi nondum constat eos esse à Deo dictatos fidelibus, ideo eosdem reijciens, aut illis non credens hæreticus non est censendus, sed tantum temerarius, cum à Sanctis Patribus interdum citentur tamquam continentes veritatem. De his libris canonicis tractantem vide Couar. *lib.* 4. *Variar. cap.* 14.

Quæres 2. Quid de fide credendum est circa hos libros Sacræ Scripturæ.

Resp. Tria de fide credenda sunt de his
2 libris. *Primum*, quod Deus solus sit illorum auctor, qui eos per manus suorum seruorum conscripsit. *Secundum*, quod illi ad manus Ecclesiç peruenerint intacti, & incorrupti, prout illos dictauit Spiritus Sanctus. *Tertium*, quod Ecclesia Catholica Romana habet, & conseruat illorum verum sensum. Hæc tria sunt præcipuum fundamentum, & basis Sacræ Scripturæ, quo ablato tota Scriptura in libris Canonicis contenta ruit.

Primum dicitur necessarium ex eo,
3 quod si ab alio præter Deum Scriptura esset dictata, dubitari posset de eius veritate, nam cum omnis homo sit mendax, & ignorantia in multis laboret, ex eo quod mendax est fallere potest, & decipere quatenus ignorans decipi potest, & alios in diuersos errores inducere; de quibus respectu Dei nequaquam dubitandum est, cum sit prima veritas, & summa veritas, per quam errare non potest, & infinita bonitas, per quam neminem decipere valet.

Secundum suam ostendit necessitatem, si enim Sacra Scriptura non esset 4
illa met, & ipsissima in omnibus, & per omnia, quam dictauit Spiritus sanctus, intacta, & integra, sequeretur esse alienam ab ea, quã Deus tradidit, ac proinde eius veritas in dubium verti potest, nec amplius diceretur Scriptura sacra, si alterius esset, manet igitur inuiolata, teste D. Paulo *cap.* 2. *ad Galatas num.* 5. *vt veritas Euangelij permaneat apud vos.*

Tertium, quod Ecclesia habeat verum sensum intelligendi Sacrã scripturam, & illud apud se conseruet, constat ex eo, quod si non haberet verum sensum, neque intactam Scripturam, quæ deprauatur per falsum sensum. Probatur autem Ecclesiam Romanam habere verum, & germanũ sensum Sacræ scripturç, quia illi assistit Spiritus sanctus in omnibus interpretationibus, Matth. *cap.* 18. *num.* 20. *Vbi duo sunt, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorũ.* 5

De qua re latius infra, vbi de assistentia Spiritus sancti in definitionibus fidei.

Supradicta igitur tria axiomata de fide credenda sunt ab omnibus, etenim sunt atticuli fidei non quidem expressi in Biblia sacra, sed per traditionem Apostolicam vniuersali Ecclesiç relicta, vt docet Becan. *cap.* 4. *de fide num.* 14.

Quæres 3. Quid, est quotuplex sit sensus Sacrç scripturç?

Resp. Sensus Sacræ scripturç est ille, 6
qui significatur per voces seu verba, aut per res ipsas eisdem verbis expressas; vnde duplex est sensus Literalis, & Spiritualis.

Literalis est ille, qui immediatè significatur per voces, & verba. Spiritualis vero, qui significatur per res ipsas mediantibus vocibus, alias res significantes.

Literalis vocatur etiam Historicus, sed non simpliciter id dicendum est, siquidem se habent ad inuicem sicut genus, & species, nam omnis Historicus est literalis, non vero omnis Literalis est Histo-

Historicus. Spiritualis sensus sic dicitur, quia latet sub rebus, quasi Spiritus sub corpore, vocaturetiam Misticus, idest arcanus,& recōditus,quia sub rebus manet abscondítus quasi sub figura,& vmbra.Differūt inter se,quia Spiritualis supponit literalem, sicut significatio rerū supponit significationem verborum, & ideo spiritualis fundatur in literali, atq; immediata significatio, & proxima spectat ad sensum literalem,mediata, & remota refertur ad spiritualem; obiectum sēsus literalis est res expressa per voces; spiritualis vero est res expressa per aliam rem intermediantibus vocibus.Demum verba, & voces significant rem secundum literam, vna vero res aliam significat mediantibus vocibus, secundum misterium.

Pluralitas autē sensuum Sacræ Scripturæ sub eadem litera probatur ex summa auctoritate, quam habet eius Auctor, qui est Deus, in cuius est potestate non solum res per verba significare, vt fit communiter, sed etiam vnam rē per aliam indicare. Confirmatur id, quia homo non solum per voces significat res, sed etiam per vnam rem significat aliam, vt patet ex definitione signi, quod propter sui cognitionem, inducit nos in cognitionem alterius rei, nam circulus, seu ramus ad tabernam, & se ipsum significat & Cauponam indicat, ergo à fortiori Deus id præstare potest, vt sub eadem litera plures contineantur sensus.

Triplex est sensus Spiritualis, & Misticus, nimirum Allegericus, & Tropologicus, qui & moralis dicitur, & Anagogicus.

Allegoricus est ille, quam res significata per verba exprimit spectantem ad fidem, & Ecclesiam militantem, vnde hic sensus refertur ad fidem, quæ est fundamentum Ecclesiæ militantis.

Tropologicus est ille, quem res significata per verba exprimit spectantē ad mores, consequenter is sensus respondet virtuti Theologicæ Caritatis, quæ inclinat ad mores, & dilectionem Dei, & proximi.

Anagogicus est ille, quem res significata per verba exprimit spectantem ad spem, & Ecclesiam triumphantem, in qua est vita æterna, quam speramus, & ideo sensus pertinet ad virtutem spei, quæ versatur circa futuram vitam, quā sperantes inquirimus.

D. Hieronymus *in cap.16. Ezechiel*, prædictos quatuor sensus explicat in hac, voce *Hierusalem*, nam literaliter significat ciuitatem Palestinæ, allegorice Ecclesiam militantem, Tropologice animam nostram, Anagogice demum Ecclesiam triumphantem, & vitam æternam.

Exemplificemus nos in hoc Euangelio secūdæ Dominicæ Aduentus Matth. *cap.11. num.3. Cum audisset Ioannes in Vinculis opera Christi, mittens duos ex discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, in alium expectamus?* Literalis sensus est ille, quem immediate verba exprimunt, de se clarus. Allegoricus est, per dictā Historiam significari legem Mosaicam, quæ Christum futurum promiserat, quæ in vinculis obscuritatis alligatus misit duos discipulos, vt informarentur de lege Euangelica, qui sunt populus Iudæorum, & Gentilium. Tropologicus est, per vincula intelligi peccatorem, qui à vinculis peccati liberari non potest, nisi ad Christum reuertat per pænitentiam. Anagogicus sensus erit considerando hominem liberatum à peccatorū vinculis cum duobus discipulis post diē iudicij, hoc est cum anima, & corpore ingressurum esse Paradisum ad videndum Deum inamissibiliter.

Liranus hos quatuor sensus Sacræ Scripturæ comprehensus fuit hisce versibus.

Litera gesta docet: quid credas Allegoria:
Moralis quid agas: quid speres Anagogia.

Quæres 4. Qualis ex prædictis sensibus adhibeatur à sanctis Patribus in explicandis mysterijs, & articulis fidei?

Resp. Patres potissimum vsi sunt sensu literali, quia is ita est manifestus, vt ex eo efficacissima deducantur argumenta ad confirmanda fidei dogmata, 7

K & is

& is est communis sensus Theologorũ,
vt docet Vasq. *hic disp.16. cap.15.* Vnde
D, Basilius *in Examer. Congress.9.* dicit,
quod sensus literalis maximè commen-
datur, vbi commodè fieri potest. Non
ideo excluduntur alij sensus vt inutiles,
sed quia cum vt plurimum de illis non
constet, sicut de literali, non potest du-
ci efficax argumentum in probandis re-
bus fidei, quod si de sensu mistico con-
stet, multum ille valebit ad comprobã-
das res fidei, Magist. *in 3. in fine dist 11.*
dicit quod ex tropicis locutionibus non
est recta argumentationis processio.

Dices, videtur potius amplectendus
sensus spiritualis, quam literalis, Tum
quia litera occidit, spiritus autem viui-
ficat *2. Corinth. cap.3. num.6.* vbi etiam
dicitur, quod Deus Apostolos fecit mi-
8 nistros noui Testamenti non litera, sed
spiritu ob dictam ibidem rationem. Tũ
quia sensus literalis valde difficilis, & ob-
scurus est, vt videri potest in locis quam-
pluribus Sacræ Scripturæ Matth. *cap.13*
num.36. cap.16. num.11. Lucæ *18. n.34.*
c.24 de discipulis euntibus in Emmaus,
Act. *cap.8, num.31* de Eunucho non in-
telligente Scripturam Isaiæ sibi declara-
tam à S.Philippo. Petrus Apostolus
hoc idem apertè testatur in suis Aposto-
lis 2. *cap.3. num.16,* dum dicit. *Frater*
noster Paulus secundum datam sibi sapien-
tiam Scripsit vobis, sicut & in omnibus e-
pistolis, loquens in eis de his, in quibus sunt
quędam difficilia intellectu, quæ indocti,
& instabiles deprauant, sicut & cæteras
scripturas ad suam ipsorum perditionem.
Ratio est, quia obscuritas est de requisi-
tis ad fidem ex dictis *cap.1. q.7. num.16.*
ergo & scriptura fidei misteria continẽs
obscura, consequenter sensus literalis
non videtur esse aptus ad comproban-
das res fidei. Loca difficilia intellectu
9 quamplura refert Becan. *cap.3. de fide*
q.7. Tum quia idem verbum, & eadem
vox in sacra Scriptura plures potest ha-
bere sensus literales præcipuè quando
agitur de his quattuor, nempe de Deo,
de Christo, de eiusdem aduentu, & de
Ecclesia, nam in illis duplex sensus lite-
ralis assignari potest, qui causat obscu-
ritatem, nam idem verbum de Deo ali-
quando sumitur in ordine ad essentiam,
aliquãdo, in ordine ad Trinitatẽ perso-
narum. Pariter de Christo secundum
naturam diuinam, vel secundum natu-
ram humanam. Item de eius aduentu
secundum carnem, vel secundum iudi-
cium. Item de Ecclesia militante, aut
triumphante. Pono vnum, vel alterũ
exemplum, in oratione Dominica dici-
tur. *Pater noster qui es in cęlis.* Matthęi
cap.6. num.9. dubitatur an vox, *Pater,*
sumatur essentialiter, an relatiuè. Item
Ioan. *20. num.17.* dicitur. *Ascendo ad Pa-*
trem meum, & Patrem vestrum. In primo
exemplo nomen, *Pater,* sumitur essen- 10
tialiter prout est commune tribus per-
sonis, sicut & in secunda parte alterius
exempli, in cuius prima vice accipitur
relatiuè, & personaliter, igitur cum sen-
sus literalis sit multum difficilis, & ob-
scurus varijs significationibus obnoxius
non videtur aptus ad explicanda fidei
misteria. His tamen non obstantibus.

Respondeo, sensum literalem bene
intellectum iuxta verum sensum, quem
sancta mater Ecclesia cum sanctis Pa-
tribus habet, esse aptissimum ad intel-
ligenda misteria fidei, & eiusdem diri-
mendas quæstiones subortas, id testante
D. Paulo ad Titũ *cap.1. n.9. Amplecten-*
tem eum, qui secundũ doctrinã est, fidelem
sermonẽ, vt potens sit Exhortari in doctri-
na sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

Ad primum de litera occidente re- 11
spondet D. August. *Serm. 70. de tem-*
pore literam acceptam secundum ex-
ternum sonum, non vero secundum
verum sensum, qui eius est spiritus, oc-
cidere illam interpretantem in sensum
extortum, & ab Ecclesia non intentum,
vnde ad hoc propositum S. Hieron. re-
latus *Cap. Marcion 63. 1. q.1.* dicit. *Nec*
putemus in verbis Scripturarum esse Euan-
gelium, sed in sensu; non in superficie, sed
in medulla; non in sermonum folijs, sed in
radice rationis. Similiter *cap. Humanæ*
aures 11. 22. q.5. Non debet aliquis ver-
ba considerare, sed voluntatem, & inten-
tionem, quia non debet intentio verbis de-
seruire, sed verba intentioni. Nam po-
tior

tior est mens dicentis, quam vox lo-
quentis,*l. Labeo, ff. de supell. leg. plerumq;*
enim dũ proprietas verborũ attenditur, sen
sus veritatis amittitur, vt refertur *Cap.*
Propterea 8. *de verbor. signif.* Itaq; litera
bene intellecta nõ occidit, sed viuificat.
Ad secundum, & tertium dico non
obstare difficultatem, neque obscurita-
tem, aut pluralitatem sensuum eiusdem
etiam dictionis, nam loquendo de diffi-
cultate, & obscuritate, quæ ad hoc vi-
dentur in idem recidere, ea videtur
potius prodesse, dicente D. Augusti-
no *lib.* 11. *de ciuit. Dei cap.* 19. quod Sa-
12 cræ Scripturæ obscuritas vtilis est, quia
diuersas parit sententias, quę sensum
literalem dilucidant, nã vt dicit D. Hie-
ron. in Isaiam *c.* 19. *lib.* 5. *Comment.* mo-
ris est scripturarum obscuris manifesta
subnectere, & quod prius sub enigma-
te dixerũt, a perta voce proferre, obscu-
ra igitur, & ambigua, vt docet D. Aug.
lib. 2. *de Trinit. cap.* 1. *& de doct. Christ.*
cap. 2. in sacris literis si explicari non
possunt, in vtramque partem intelligi
possunt, si fidei regula non obstet. Lo-
quendo vero de pluralitate sensuum
eiusdem verbi, & dictionis facile ex di-
stinctione variæ acceptionis terminorum
& temporum colligitur verus sensus li-
teralis à Spiritu sancto intentus, & à
13 Sanctis Patribus explicatus, nam distin-
ctio tria efficit bona, nam per ipsam di-
stinguens dicitur fieri proximus verita-
ti secundum Surdum *decis.* 58. *num,* 5.
nam posita distinctione sensuum, verus
amplectitur, falso reiecto; deinde distin-
ctio dat rem melius intelligere, vt ait
Glosa initio *Clem.* 1. *de verb. signif.* ex In-
stit. *de legat.* §. *Sed non.* demum distin-
ctione concordantur Scripturæ, dicente
D. Aug. relato *Cap.* 51. *peccauerit* 19. 2.
q. 1. *Distingue tempora, & concordabit*
scriptura. Quando igitur, vna dictio, aut
clausula Sacrę Scripturæ potest habere
plures sensus, posita distinctione, ille
accipiendus est, qui magis veritati ap-
propinquatur, & quem Sancti Patres
communiter amplectuntur, à quorum
doctrina, & sententijs recedendum
non est, ex sacris enim literis, teste

S. Hilario de Synodis aduersus Arrianos
& August. *in Psal.* 54. perperam intelle-
ctis ortæ sunt hæreses, nulla tamen est 14
sed male intelligentium culpa, ex hoc
tamen Deus bonum elicuit, nam mul-
ta, quæ latebant in Scripturis, aperta
sunt, & manifestata hæreticis Ecclesiam
exagitantibus; ad quod facit etiam il-
lud Apostoli *Epist. prima ad Corinth. c.* 11
num. 19. *Nam oportet, & hæreses esse, vt*
qui probati sunt, manifesti fiant in vo-
bis.
Quæres 5. An vnus locus Scripturæ
bene declaretur per alium?
Resp. Sic per alium notiorem, & cla-
riorem ex D. Aug. *lib.* 3. *de doctr. Christ.* 15
cap. 26. dicente, quod locum vnum sa-
cræ Scripturæ exponere per alium eius-
dem Scripturæ clariorem, optima est in-
terpretatio; vnde idem ibidem *cap.* 2.
& super Genesi *lib.* 1. *cap. fin.* & alibi do-
cuit, quod ambiguitas, & repugnan-
tia, quæ videtur in Sacris literis, ex ip-
sius textus consequentibus, & adiun-
ctis tollenda est; si autem Scripturæ re-
pugnantia pertractari, ac discuti non
potest, saltem id intelligatur, quod sa-
na fides pręscribit. Affero exemplum.
Psal. 34. *Apprehende arma, & scutum,*
& exurge in adiutorium mihi: quid sunt
hæc arma, & scutum? nisi bona volun-
tas Dei, qua protegit, & coronat seruos
suos, vt explicatur per alium Psal. 5.
Domine vt scuto bona voluntatis tuæ coro-
nasti nos. Confirmantur prædicta, quia
etiam in legibus humanis vnus locus
alium declarat, *l. Qui filiabus ff. de le-*
gat. 1. *Glos. in verbis Cap. Quid crudele*
23. *q.* 4. *Glos. v. Patet cap.* 2. 33. *q.* 1. &
lex noua declarat veterem, l. Non est
dubium *ff. de legib.* ergo idem dicen-
dum est de lege diuina contenta in Sa-
cra Scriptura ex supra relatis.
Quæres 6. An sensus Metaphoricus,
& similitudinarius spectet ad literalem,
an ad Spiritualem? Est autem Metaphora
translatio alicuius verbi à propria signi- 16
ficatione ad impropriam; vt si vocem
Christum Leonem, agnum, &c. & fere
semper fundatur in aliqua similitudine,
quæ communis est rei significanti, & rei
signi-

significatæ, quod ostenditur in illo Ioan. *cap.* 15. *ego sum vitis vera, & pater meus Agricola est*. Sicut enim in humanis homo dicitur Agricola, qui plantat, & dat esse viti, ex cuius racemis in torculari suppositis excutitur, & exprimitur vinū, ita in diuinis Pater producendo, & dando esse Filio, per similitudinem dicitur Agricola, & Filius vitis; & sicut ex vite vinum exprimitur ita ex Christo expressa fuit passio, & mors in torculari crucis.

17 *Resp.* Sensus Metaphoricus pertinet ad spiritualem, probatur. Tum quia sensus Literalis à spirituali per hoc differt quod in Literali voces immediatè significant res, in spirituali vero vna res aliam significat D.Th. *par.* 1. *q.* 1. *art.* 10. cum Caiet. & alijs ibidem, addo aliud exemplum ex illo Psalmi: *Oculi Domini super iustos*. Posteriores voces à prima sensum habent Literalem, vt notum est, quia significant immediatè Dominum super homines iustos; prima vero vox, *Oculi*, propriè non sumitur vt significat organum sensibile potentiæ visiuæ, quia certissimum de fide est Deum non habere oculos materiales, vnde illud verbum *Oculi* sumitur impropriè, & Metaphoricè pro virtute intellectiua, quæ in Deo efficit, quidquid boni in homine præstant oculi. Pari ratione, ea verba: *Vicit Leo de tribu Iuda*. quæ ex immediata significatione, & propria referuntur ad animal rugibile, transferuntur ad significatum Metaphoricum per quem exprimunt Christum, qui in fortitudine sustinendæ passionis, & liberandi homines à captiuitate Diaboli comparatur Leoni, qui omnia animalia fortitudine superat. Tum quia D.Aug. *in Psalm.* 8. verba, quæ per similitudinem transferuntur ad significandas res, quæ propriè non significantur per voces illas, accipiuntur allegoricè; & S.Chrisost. *in c.* 3. *Matth. homil.* 13. dicit, quod parabolæ non sunt ad verbum exponendæ, ne multa sequantur absurda, ergo earum sensus Literalis non est, sed spiritualis; & S.Hieron. in Osee *cap.* 10. dicit, *hanc habet consuetudinem sermo diuinus, vt per Tropologiam, & Metaphoram historiæ exprimat veritatem*. Demum idem Aug. 3. *de doctr. Christ. cap.* 5. 10. & 11. dicit, quod cauendum est, ne figuratam locutionem ad literam accipiamus, neque locutionem propriam, vt figuratam intelligamus. Sensus ergò Metaphoricus, Parabolicus, & figuratus alius est à Literali, proindè se tenet ex parte Spiritualis.

Quæres 7. An quilibet locus Sacræ Scripturæ habeat sensum Literalem? Affirmat Becan. *cap.* 3. *de fide q.* 4. *num.* 3. pro qua re tria dicit. *Primo*, sensum literalem esse illum, qui verbis ipsis proximè significatur, siuè propriè, siuè metaphoricè accipiantur. Sed in præcedenti quæstione probatū est Metaphoricum, & improprium sensum non spectare ad literalem, cum is tantum per immediatam, & propriam vocis significationem accipiatur, & non per res, quæ prout supponunt pro alijs rebus dicuntur habere sensum spiritualem. *Secundo*, quando verba non sumuntur propriè, sed Metaphoricè, seu figuratè, & translatitie, illum dici sensum literalem, qui proximè significatur per verba metaphoricè sumpta, vt si dicamus: *Lupus habitabit cum agno*. Lupus, & Agnus non sumuntur propriè, sed impropriè pro feroci, & mansueto. Sed id etiam falsum est, nam significatio impropria ad sensum spiritualem refertur, nam res pro re supponit attenta similitudine inter vnam, & alteram. *Tertio* demum notat in parabolis duas esse partes, vna continet rem allatam in similitudinem, altera applicationem, & subdit vtramq. habere sensum literalem; exemplificat in illo Matth. 13. *num.* 33. *Simile est regnum Cælorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum*. Prima pars cōtinet factum mulieris expressum per propriam significationem verborum, ac proindè literalem sensum. Secunda pars cōtinens applicationem facit hunc sensum literalem. Sicut modicum fermentum habet tantam vim, vt immissum in magnam farinæ massam, eam totam pene-

penetret, & maiorem reddat, ita Euangelium significatum per Regnum Cœlorum, habet eam efficaciam, vt prædicatum in Palæstina, mox totum orbem terrarum persuaserit, & Ecclesiam multo ampliorem, quam erat, effecerit. dicit ergo quod sensus est literalis, si referatur ad verba secundum propriam significationem; si vero ad rem significatam, sensus est misticus, nam fermentum mistice significat Euangelium, massa Ecclesiam, seu orbem terrarum, cui prædicatur Euangelium. Hoc tertium nihil aliud probat, quam applicationem constare ex sensu literali, & mistico, sed quoniam misticus fundatur in literali, ideo spiritualis sine literali concipi non potest, hunc tamen non sequitur Metaphoricum sensum ratione sui esse literalem.

18 *Resp.* Non quilibet locus Sacræ scripturæ admittit sensum literalem, est sententia antiquorum Patrum Augustini, Hieronymi, Gregorij, Origenis, & Lirani apud Becan. *cit. cap.3. de fide quæst.4.* Probatur per Sanctos Patres, nã S.Chrysostom. in Matth. *cap.3. homil.13.* dicit, quod parabolæ non sunt ad verbum exponendæ, ne multa sequantur absurda. Item S.August. *cap.2.* super Genesi ad literam, dicit: *si secundum literam, idest, vt litera sonat aliqua intelligi pie, & digne non possunt, nisi figurate, atque ænigmatibus, ista credamus, auctoritatem habemus Apostolicam, à quibus tam multa veteris testamenti soluuntur ænigmata.* Item S.Basilius Hexamer. Congress.9. inquit: *Literalis expositio maximè commendatur, vbi commodè haberi potest.* Ex his deducitur dari aliqua loca Sacræ scripturæ, quæ id patiuntur sensum literalem, eo enim posito sequeretur aliquod absurdum; ad quod facit illud diuinum axioma. *Litera occidit, Spiritus viuificat.* Ponamus aliqua exempla, ex quibus appareat in illis sensum literalem non posse locum habere. Iudic. *cap.9. num.8. Ierunt ligna, vt vngerent super se regem.* Matth.5. *num.30. Si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proijce abs te.* Item illud Psalmi. *Oculi Domini super iustos.* Secundum sensum literalem prædicta falsa sunt, nam ligna sunt incapacia vnctionis regis super se. Peccatum graue præscindere sibi manum. Denium falsum est, Deum habere oculos.

Quæres 8. An idem locus Scripturæ admittat plures sensus literales?

Resp. Affirmatiuè, affero duo exempla, vnum ex Psalmo 2. ibi: *Ego hodie genui te.* Intelligitur de generatione æterna, ad Hebr. *cap. 1. num.5.* & de resurrectione Act.13. *num.33.* Alterum Isaiæ *cap. 53. num. 8. Generationem eius quis enarrabit?* intelligitur de vtraque Generatione æterna, & temporali, nam vtraque est ineffabilis, de vtroque sensu Sanctus Leo *Ser.3. in Natiuitate Domini cap. 1.* 19

Quæres 9. An Testamentum vetus in nouo citetur secundum sensum literalem, & spiritualem?

Resp. Modo in vno sensu, modo in alio citatur, exemplum sit de sensu literali apud D.Matthæum *cap.19.num.4.* citatur locus Genesis *cap.1.num.17. Masculum, & Fœminam fecit eos.* De sensu spirituali, Ioan.19. *num.36.* citat in sensu spirituali locum Exodi *cap.12. n.46. Os illius non confringetis,* de Christo præfigurato per Agnum Paschalem cui non frangebant crura in sacrificio, in quo literali sensu accipitur in veteri Testamento loco citato, & Numer. *capit.9. num.12.* 20

Quæres 10. Quotuplex sit Sacra scriptura? à quo auctore fuerit scripta? & an sit bona? 21

Resp. Duplex est Sacra Scriptura Veteris, & Noui Testamenti, illam vocant Mosaicam, quia à Deo Moysi data fuit vt publicaret eam populo, hanc nuncupant Euangelicam à Christo publicatã mediantibus Apostolis per vniuersum Orbem. Vtraque Auctorem habet Deũ, Ad Roman. *cap.1.* initio. *Paulus Apostolus segregatus in Euangelium Dei, quod antea promiserat per Prophetas suos in Scripturis Sanctis de Filio suo.* Ad Hebr. *cap.1. num.1. Multifariam multisque modis olim Deus loquens in Prophetis, nouissime*

me diebus istis locutus est nobis in Filio. Cur autem vtriusque Testamenti Deus sit Author, ea est ratio ex S.Thoma. 1.2. q. 98. *art*. 2. quia ad eumdē spectat proponere finem, & ordinare media ad finem, lex autem Euangelicā est finis veteris legis, per hanc enim homines deducebantur ad Christum tamquam ad finem legis iuxta illud Roman. *cap*. 10. *num*. 4. *Finis legis est Christus*. Deus autem neutrum Testamentum per se immediatè promulgauit, sed vetus ministerio Angelorum pronuntiauit Moysi, & per hunc populo Iudæorum, Nouum vero per Christum publicauit Apostolis, & per hos toti mundo. Ista promulgatio mediata apertè colligitur ex Apostolo ad Hebr. *cap*. 2. *num*. 2. ad Galat. *cap*. 3. *num*. 19. ex D.Aug. 3. *de Trinit. cap. fin.* D.Thoma 1.2. *q*. 98. *art*. 3. Est autem vtraque lex bona, de veteri habentur multæ auctoritates Psal. 18. *num*. 8, *Lex Domini immaculata conuertens animas*. Paulus ad Rom. 7. *num*. 16. *Consentio legi, quoniam bona est*. Idem ibidem *num*. 22. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctū & iustum, & bonum*. Noui vero Ioann. 15. *num*. 10. *Si præcepta mea seruaueritis manebitis in dilectione mea*. Marci *cap*. 16. *num*. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*. Et in Tridentino *Sess*. 4. *Euangelium dicitur fons omnis, & salutaris veritatis*.

Est itaq. de fide credendum, vtrumque Testamentum Deum habere auctorem, esse sanctum, bonum, & immaculatum, promulgatum Vetus quidem ministerio Angelorum, nouum vero per Christum Apostolis, & per hos toti terrarum orbi.

Hæretici contendunt legem veterem fuisse malam, quod probant. Primo eiusdem auctoritate, nam Ezechiel. 20. *n*. 25. dicitur. *Ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent*. Roman. *cap*. 4. *num*. 15. *Lex iram operatur*. Idem ibidem *cap*. 5. *num*. 20. *Lex subintrauit, vt abundaret delictum*. Ad Hebr. *cap*. 8. *num*. 7. *Si prius testamentum culpa vacasset, non vtique secundi locus inquireretur*.

Secundo, lex vetus erat dura, inhumana, & impossibilis, Exodi *cap*. 21. *n*. 24. *Oculum pro oculo, dentem pro dente*, & ideo illud Christus sustulit, vt apparet in Matth. *cap*. 5. *num*. 38. *Audistis, quia dictum est, oculum pro oculo, & dentem pro dente, ego autem dico vobis non resistere malo*.

Tertio, lex noua est contraria veteri, ergò si noua est bona, vetus est mala, & iniqua, nam Sap. 11. *n*. 25. dicitur quod Deus diliget omnia. *Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti*. Contrarium habetur Rom. 9. *num*. 13. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*. Item Vetus in Gen. *cap*. 2. *num*. 2. dicit, Deum ab omni opere quieuisse die septimo; nouum vero in Ioan. *cap*. 5. *num*. 17. dicit, Deum vsque modo operari. Quāplures vtriusque Testamenti contradictiones refert Becan. *cap*. 3. *de fide q*. 8. *à num*. 7.

Resp. Legem non solum fuisse bonā, 22
sed etiam valde vtilem, non tamen erat perfecta, & sufficiens ad salutem, s eius bonitas superius probata fuit. Vtilitas colligitur ex illo Psalmi 18. *Lex Domini immaculata conuertens animas*. Roman. 3. *num*. 20. *Per legem cognitio peccati*. Idem *cap*. 7. *num*. 7. *Peccatum non cognoui nisi per legem*. Imperfectio eius deducitur ex *cap*. 7. *Hebr. num*. 19. *Nihil ad perfectum adduxit lex*. Idem ad Galat. *cap*. 4. *num*. 9. vocat legem elementa infirma, & egena. Insufficiens demum dicitur ad salutem, ad Galat. *cap*. 2. *n*. 16. *Scientes autem, quod non iustificatur, homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis, propter quod ex operibus legis non iustificabitur omnis caro*. Ex his patet responsio ad obiecta.

Ad primum dico, illas auctoritates solum probare legem veterem fuisse imperfectam, & insufficientem ad salutē, ex quo ibi dicitur non bona, & culpabilis, idest, insufficiens ad salutem propter suam imperfectionem.

Ad secundum dico, legem veterem fuisse quidem multum difficilem, asperam,

ram, & duram respectiuè ad Euangelicam, quæ facilis, & suauis est, iuxta illud Math. 11. num.30. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue;* non ideo tamen dicenda est inhumana, & impossibilis ex sua difficultate, lex enim licet dura, & difficilis, non desinit esse lex, sed seruanda est, *l. Prospexit, ff. qui, & à quibus*, Nauar. *consil.24. de haret.* Tusch. *verb. lex conclus.262.*

23 Ad tertium dico, legem veterem non aduersari nouæ, sed inter se esse concordes, si bene intelligentur loca, quæ ad inuicem videntur pugnare, iuxta quod dictum fuit superius de diuersis sensibus Sacræ scripturæ. Nam Deus diligit omnia, & nihil odio habet, dilectione naturali vnumquodque creans iuxta suã naturam, ita quod nihil eorum odit, idest, nihil deest, quod illis debitum sit iuræ naturæ, omnia enim Dei opera perfecta sunt, Esau vero odio habuit ratione suæ malitiæ, non ratione naturæ, cum illum creauit perfectum secundum requisita suæ naturæ. Deus quieuit septima die quo ad creationem mundi, modò autem adhuc operatur quo ad creationem singularium, atque quo ad gubernationem, & conseruationem creaturarum, quæ ab eius influxu conseruatiuo perenniter dependent.

Quæres 11. An lex vetus modò obliget omnes homines?

24 *Resp.* Lex vetus solum Indęos obligauit, nequaquam Gentiles, qui si volebant se aggregare Hebræis, recepti inter Iudæos tenebantur ad obseruationẽ legis. Nos Christianos obligat non quo ad obseruantiam, sed quo ad fidem, in quantum credere debemus quicquid in illa reperitur scriptum, quatenus erat figura omnium eorum, quæ in Christo completa sunt. Abrogata autem fuit quo ad obseruationem respectu pręceptorum cerimonialium, & iudicialium; respectu vero præceptorum moralium non fuit abrogata, neque abrogari potest, vnde quo ad hoc manet, & obligat omnes homines Iudæos, Gentiles, & Christianos. Abrogata autem fuit lex vetus à Christo Domino, & cessauit in morte Christi quo ad sui obligationem, non tamen quod ad suam vtilitatem, neque subito mortifera fuit vtentibus illa.

Prima pars, quod lex vetus solos Iudæos obligauerit, colligitur ex Exodo *cap.19.* & sequentibus, vbi Deus legem dedit Moysi promulgãdam soli populo Iudæorum, ergo is solus tenebatur illis legibus, illi enim tantum obligantur ad legem obseruandam, quibus promulgatur, ratione cuius fiunt subditi. Confirmatur *ex cap.4. Deuter. num. 8. Quę est alia gens sic inclita, vt habeat ceremonias, iustaque iudicia, & vniuersam legẽ.* Item Psal. 147. num. 20. *Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.* Ita omnes cum S. Thoma 1. 2. *q.98. art.4.* Hoc priuilegium solis Hebræis Deus concessit ex mera gratia, iuxta promissionem Abrahæ, in cuius semine benedicendæ erant omnes gẽtes per Christum, qui ex semine Abrahæ natus fuit.

Secunda pars, quod Gentiles non tenerentur illis legibus, probatur, quia lex non obligat nisi illos, quibus promulgatur, *l. Leges C. de legib. Cap.1. de postul. prælat.* sed lex mosaica non fuit promulgata Gentilibus, ergo illos non afficit. Intellige quo ad pręcepta ceremonialia, & iudicialia, nam quo ad pręcepta moralia, & iuris naturæ omnes tenẽtur, vt cum cõmuni docet D.Thomas 1. 2. *q.98. art.5.* Becanus. de lege Mosaica *q.3. concl.2.* Inter Iudæos recepti Gentiles tenebantur illorum lege, vt colligitur *ex cap. 12. Exodi num.48. Si quis Peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum eius & tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terræ.* Licet autem ex ea auctoritate nullũ exprimatur obligationis verbum, nihilominus hoc ipsõ, quod circumcidebantur, Iudeorum legi subijciebantur, vt docet D.Paulus *cap.5. ad Galat. num.3. Testificor omni homini circũcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.* Sicut qui baptizatur obli-

L gatur

gatur legi Euangelicæ.

Tertia pars, quod legi veteri Christianus non teneatur, patet, quia illi publicata non fuit, & quia ab initio status Euangelici cessauit, vt mox probabitur. Pertinet vero ad nos, quo ad duo, nempe quo ad præcepta moralia, quia sunt legis naturæ omnes homines obligantia; & quo ad fidem, quatenus credere debemus, verum esse quicquid habetur, & exprimitur in lege veteri.

Quarta pars, quod lex vetus abrogata fuerit quo ad præcepta cerimonialia, & iudicialia, de fide colligitur ex diuersis Sacræ Scripturæ locis, Lucæ *cap.16. num.16. Lex, & prophetæ vsque ad Ioannem* Paulus ad Galat. *cap.3.n.24 Lex pedagogus noster fuit in Christo; at vbi venit fides, iam non sumus sub pedagogo.* Manet vero quo ad moralia, & veritatem fidei, iuxta illud Baruch. *c.4. num.1. Hic liber mandatorum Dei, & lex quę est in ęternum.* Lex igitur manet in æternum quo ad moralia, & quo ad rē significatam, abrogata vero fuit quo ad reliqua præcepta, & significationem. Ita D.Thom.1.2.q.103.art.3.

Quærunt Theologi, an moralia abrogata fuerint saltem quatenus à Myose conscripta sunt in testamento veteri? Sotus, Medina, & Valentia negāt. Bellarminus cum alijs affirmat apud Becan. *cap.4.* de lege mosaica *q.8. num.5.* Videtur quæstio parui momenti, ideo omitto; hoc certū est, quod præcepta moralia quatenus naturalia sūt ab omnibus obseruāda sūt quatenus Mosaica à solis Hebræis, quatenus Euangelizata ab omnibus, lex enim Euāgelij omnibus mortalibus necessaria est ad salutem.

Sexta pars, quod legem veterem abrogauerit Christus in sua morte, probatur ex illis verbis: *Consumatum est.* quę protulit in Cruce pendens. Confirmatur, Tum quia Matth. 27. *num.* 51. velum templi tunc scissum fuit, quod indicat expirationem legis. Tum quia Christus per suam mortem redemit eos, qui erunt sub lege subdendo illos legi Euangelicæ ex D.Paulo ad Galat. *cap.4. num.5.* Ita D. Thom. 1.2. *q.*103. *art.*3.

Nonnulli hæretici volunt legem abrogatam fuisse à Ioanne Baptista, non autem per mortem Christi, primo quidem quia *Lex, & prophetæ vsque ad Ioannem*, Lucæ *cap.16. num.16.* sed id intelligitur, quod lex, & prophetę prædixerūt Christum venturum, & hæc prędictio durauit vsque ad Ioannem, qui Christum non prędixit, sed pręsentem iam prædicauit, & digito demonstrauit, vnde canit Ecclesia. *Te quidem mundi scelus auferentem indice prodis.* Secundo; lex fuit vmbra, & Christus lux, sed adueniente luce cessat vmbra, ergo per aduentum Christi cessauit lex antequam moreretur. Lex quidē fuit vmbra Christi venturi præcisè in quantum redempturus erat mundum per suam mortem, consequenter lex adumbrata mansit vsque ad mortem Christi, per quam tunc fuit vera lux mundi, & ideo tunc solum euanuit vmbra legis.

An autem præcisè in puncto mortis cessauerit lex, an in resurrectione? Dico, perfectam fuisse abrogationem legis per Resurrectionem in morte inchoatam, vt Sotus *lib. 2. de iustitia q.5. art.4.* probat *ex cap. 4. Roman. num. 25. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.* Ratio est, quia etiam Resurrectio in lege præfigurata fuit. Oppositū docet Valent. quē sequitur Becan. *q.9. de lege Mosaic. n.11.* vbi *n.12.* respōdet supradictis Soti argumentis; ad primum quidem, Christum resurrexisse propter iustificationem nostram, idest ad confirmandam fidem nostram, qua iustificamur, tametsi enim Christus per mortem suam sufficienter pro nobis meritus fuit iustificationem, & remissionem peccatorum, hoc tamē beneficium nō applicatur nobis nisi per fidem in Christum, quæ vehementer fuit confirmata in nobis per Resurrectionem secundum Apostolum 1. *Corinth. cap.15.* Id totum verum, nihilominus verum quoque est resurrexisse etiam propter nostram iustificationem, vt aperte dicit Apostolus loco citato, & à sensu literali, qui inter alios potior est, recedendum non est, ex supradictis *q.4.* &

adhi-

adhibetur, potissimum in explicandis mysterijs fidei. Confirmatur illud, quia in sacris litteris fere semper cum passione coniungitur resurrectio, Matth. 16. *num.* 21. Lucæ 9. *nu.* 22. Marci 9. *nu.* 30. Paulus 2. *Corint.* 5. *nu.* 15. primo, ad Thessal. 4. *num.* 13. Quod resurrexerit propter nostram iustificationem habetur etiam Act. 13. *num.* 33. *Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc Deus ad impleuit filijs nostris resuscitans Iesum.* Hoc idem docet D. Thom. *part.* 3. *q.* 53. *art.* 1. dum dicit resurrexisse ad complementum nostræ salutis. Ex his etiam patet ad eius responsionem, nam ex eo, quod redemptio per mortem fuerit principale misterium nostræ salutis, non ideo negandum est, mysterium resurrectionis fuisse figuratum in lege veteri, & propterea legem adhuc ex parte adumbratam per resurrectionem euanuisse.

Septima pars, quod lex abrogata quo ad obligationem pro aliquo tempore inter mortem, & Pentecosten vtilis fuerit, probatur; Tum quia lex noua nondum erat sufficienter promulgata, ergò vetus suam vim adhuc obtinebat. Tum quia si lex vetus pænitus quo ad omnia fuisset sublata, tunc homines fuissent sine lege, ac proinde caruissent remedjis ad salutem necessarijs, nec refert dicere, in eo casu adfuisse legē naturæ, quia etiam illa aderat tempore legis mosaicæ. ergò signum est, quod illa sola non sufficiebat; neque reuelat difficultatem, si dicamus, statim incæpisse legem Euāgelicam, & Baptismum, quibus poterāt homines iustificari, quia eo tempore multi legem Euangelicam ignorabant, & alij spernebant, immo nondum erat publicata: Ita docent Scotus, & Gabriel apud Becan. *q.* 9. *de lege Mosaica*, vbi pro hac sententia adducit D. Bernard. *epist.* 7 his verbis. *Tamdiu credendum est antiqua valuisse Sacramenta, quamdiu palam interdicta non fuisse confiteris.*

Octaua pars, quod lex vetus non fuerit statim mortifera, licet esset mortua, probatur ex facto D. Pauli, qui circumcidit Timotheum Act. 16. *num.* 3. & cum Hebræis se purificauit, vt ibidem legitur *cap.* 21. *nu.* 26. Et ita docet D. August. *Epist.* 19, *ad Hieron.* contra Sanctum Hieron. apud D. Thomam 1. 2. *q.* 103. *art.* 4. Diuus ergò Augustinus dicit, non fuisse peccatum mortale vti illis ceremonijs ad colendum Deum, non autem prout prænuntiabant Christum venturum, quod fuisset graue peccatū, cum iam Christus venerit, & Apostolus Paulus illis vsus fuit ad protestandum illas fuisse bonas, & à Deo institutas pro tempore legis obseruandas, & vt hac via Iudæos facilius traheret ad legem Euangelicam.

Quæres 12. An lex noua, quæ dicitur Euangelica, seu nouum Testamentū à Christo Domino instituta fuerit obligās omnes homines ad sui obseruationem?

Resp. Nouum Testamentum à Christo Domino institutum fuit, & obligat homines cuiuscumque nationis ad sui obseruationem. 25

Prima pars, quod legem nouam Christus instituerit, probatur Ioan. *cap.* 14. *num.* 15. *Mandata mea seruate.* Idem *cap.* 15. *num.* 10. *Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea.* Matth. *cap.* 28. extremis verbis. *Docete eos seruare omnia, quæcumque mandaui vobis.* Sed non est est immorandum in probatione huius, quia luce clarius est.

Notandum autem; quod sicut in lege veteri tria dabantur præceptorū genera, nā erant alia ceremonialia, alia iudicialia, alia moralia, de quibus D. Thomas 1. 2. *q.* 99. *art.* 5. & in sequentibus quæstionibus; ita & noua continēt alia tria, moralia, Sacramentalia, & fidei; de moralibus agitur præcipuè *cap.* 19. Matthæi, de Sacramentalibus, de baptismo quidem: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei* apud Ioan. *cap.* 3. *num.* 5. qui *cap.* 6. *num.* 53. agit de Sacramento Eucharistiæ: *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* de præcepto fidei habetur Marci *cap.* 16. *num.* 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit, qui vero non crediderit condemnabitur.* Item Ioan. 8. *num.* 24. *Si non credideritis, quia* 26

ego sum, moriemini in peccato vestro. Vide D.Thom.1. 2.q.106. vbi multa de lege noua.

27 Est autem de fide, quod Christus nō solum sit Redemptor noster, sed etiam Legislator noui Testamenti, definitum in Tridentino *sess.6. Canon.21.* his verbis. *Si quis dixerit, Christum Iesum à Deo hominibus datum fuisse vt Redemptorem, cui fidant, nō etiā vt Legislatorem, cui obediant; Anathema sit.* Hoc decretum fuit cōtra errorem Caluinistarum, & aliorum hæreticorum, qui asserebant Christum esse tantum Redemptorem, non autem Legislatorem.

28 De fide quoq; est, Euangelium Christi continere præcepta obligantia, præter præceptum fidei, contra Caluanistas definitū in eadem *sess.6. can.19.* his verbis. *Si quis dixerit nihil præceptum esse in Euangelio, præter fidem; anathema sit.*

Secūda pars, quod lex Euangelij omnes obliget, probatur authoritatibus adductis in præcedenti Notando. Confirmatur, quia dicitur Matth. *cap.19. num.17. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.*

29 Hæretici docent, præcepta decalogi esse impossibilia obseruatu, ac proinde neminem obligare, impossibilium enim nulla est obligatio, ex Reg. 6. *in* 6. probant ex eo, quod opera quę fiunt etiā à iustis, sūt immūda, & maculata propter cōtagionem peccati originalis, quod in homine manet dū in hoc mundo viuit. Sed hæc omnia sunt falsa, nam luce clarius est, hominem Dei gratia posse seruare præcepta, & in multis Sacræ Scripturæ locis docetur, Ezechiel. 36. *nu.27. Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis.* Ioan. 5. *num.3. Hæc est caritas Dei, vt mandata eius custodiamus, & mandata eius grauia non sunt. lib.3.* Regum *cap. 14. num.8. Non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea.* De sanctis Zacharia, & Elisabeth Lucę. 1. *num.6.* dicitur. *Incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela.* De quodam iuuene dicitur Matth. 19. *num.20. Omnia hæc custodiui à iuuentute mea.*

Est autem de fide definitum in eodē Trident. *sess.6. can.18.* præcepta Dei nō esse obseruatu impossibilia illis verbis *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiā iustificato, & sub gratia constituto esse ad obseruandum impossibilia. Anathema sit.* Prætetea error est in fide asserere peccatum originale hominem comitari in hac vita, nam de fide definitum est *sess.5. can.3.* illud tolli per Sacramentum Baptismi. 30

Quæres 13. Quid, & quotuplex sit Traditio, ex qua articuli fidei constituuntur? Supposito duplici genere traditionum. Aliæ enim dicuntur Apostolicæ, de quibus in præsenti, Alię Ecclesiasticę, de quibus in sequenti quæstione.

Resp. Traditio Apostolica est Catholicum dogma à Deo Oretenus reuelatum Apotolis, & per Apostolos continua successione toti Ecclesiæ, cui proponitur credēdum vti mysterium fidei, aut bonorum morum, ita quod continet articulos fidei, & paris est auctoritatis cum libris Canonicis. Colligitur id totum ex Sanctis Patribus, & Concilio Tridentino, atque ex Sacra Scriptura. 31

Ex Sacra Scriptura ad Thessal. *cap.2. num.14. epist.2. Itaque fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam.* Hebræi quoque suas habebant traditiones. de quibus fit mentio à Christo pluribus in locis, Matth. *cap.15. num.2.* Marci *cap.7* pluribus vicibus, & Act. *cap.6. num.14. Audiuimus eum dicentem, quoniam Iesus Nazarenus hic destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.*

Ex Tridentino *sess.4.* hęc habentur de Traditionibus. *Perspiciensque hanc veritatem, & disciplinam contineri in libris scriptis, & sine scripto Traditionibus quæ ab ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu sancto dictāte quasi per manus traditæ ad nos vsque peruenerunt.* Et paulo infra. *Nec non traditiones ipsas tum ad fidem, tum*

ad

ad mores pertinentes, tamquam vel oretenus à Christo, vel à Spiritu Sancto dictatas, & continua successione in Ecclesia Catholica conseruatas pari pietatis affectu, ac reuerentia suscipit, ac veneratur. In calce eiusdem sessionis. *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus prout in Ecclesia Catholica legi consueuerunt, & in Veteri vulgata latina editione habentur, pro sacris, & Canonicis non susceperit, et Traditiones prædictas sciens, et prudens contempserit, anathema sit.*

32 Ex sanctis Patribus, August. *lib.4. de Baptismo cap.4. Quod vniuersa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper tentum est, nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur.* Alia loca sanctorum Patrum habes apud Gratianum *dist.* 11. & 12.

Colligitur ex dictis ad traditionem Apostolicam tria spectare, *Primum*, quod illa procedit de ore Dei, Christi, seu Spiritus Sancti, & ad totam Ecclesiam continua successione peruenit per Apostolos. *Secundum*, quod illa parem habet auctoritatem cum libris Canonicis, ac proinde facit articulos fidei, sicut & libri Canonici. *Tertium*, quod traditionibus discredens est hereticus excommunicatus in dicto Concilio, & in Bulla Cœnæ. Id totum colligitur ex allatis decretis Tridentini. De illis latè Azor. *par.* 1. *lib.8. cap.4.* Turrian. *lib.2. cap.16. lib.5. cap.4.* Corduba *lib.4. quæst.1. propos.5.* Becan. *de fide cap.4.*

33 Quod Traditiones sint paris auctoritatis cũ libris Canonicis, hoc de fide tenendum est ex allegatis locis Tridentini. Confirmatur id, Tum quia in vtrisque continentur articuli fidei. Tum quia vtriusque auctor est Deus. Tum quia sicut humanum ius, quod duplex est, Scriptum, quod vocatur lex, & non scriptum, quod dicitur consuetudo, ex doctoribus cum Gratiano *dist.* 1. *cap.3.*

34 & 5. parem inducit obligationem, siuè sit scriptum, siuè non, vt omnes testantur in materia legum, & consuetudinis, hæc enim altera lex elicitur, *cap. consuetudo 5. dist.* 11. & instituta maiorum pro lege habentur, *cap. In his 7. dist.* 11. ita ius diuinum, quod duplex est, vnum scriptum, quod sunt libri Canonici, de quibus hactenus sub nomine sacræ scripturæ, alterum non scriptum, quod est traditio à Christo tradita oretenus sine scripto Apostolis, & per illos toti Ecclesiæ, parem inducere habent obligationem cum libris Canonicis.

Subijciam in exemplum nonnullas Traditiones pro intelligentia dictorum, præter tria exempla superius sub *q.2.* adducta de libris Canonicis, quorum solus Deus author; quique intacti, & integri peruenerunt ad Ecclesiam, quæq. illorum verũ sensum ad mentem diuinæ veritatis habet, & conseruat. Hæc tria de fide credenda sunt, & cum non habeantur in iure scripto, proueniunt ex traditione, & iure non scripto.

Habemus etiam per Traditionẽ Symbolum Apostolorum esse verè Canonicum continens regulam fidei nostræ. 35
Reliqua duo Symbola Patrum nimirũ dictum, *Credo maior*, extensione sententiarum, & explicatione, & illud S. Athanasij non dicuntur Apostolica, sed tantũ Ecclesiastica, illud in diuersis Concilijs compositum ad declarandam fidem, & impugnandos errores hæreticorum, hoc explicatiuum mysteriorũ vnitatis, & Trinitatis Diuinæ, & Incarnationis Verbi; ambo vocantur quasi regula fidei, & declaratio symboli Apostolorum, quod Sancti Patres in diuersis Concilijs authoritate Apostolica Congregatis explicarunt per posterius, contra insurgentes hæres. Vide D.Thom. *2.2.q.1.ar.fin.* Durand. *in 3. dist. 25. q.2.*

Negans symbolum Apostolicum esse ab Apostolis compositum hæreticus est, idem dic de reliquis duobus secundum quid minus, nimirum esse suspectum, quia ab Ecclesia acceptantur, & solemnizantur vt à Sanctis Patribus composita. 36

Est Apostolica traditio, quod B.V.M. semper fuerit Virgo, ante partum, in partu, & post partum; contrarium asserere est dogma hæreticum à Sanctis Patribus impugnatum, à S. Hieronymo 37

contra

contra Heluidium, & à S.Augustino *lib. de hæresib. cap.*84.

38 Septennarium numerum Sacramentorum non est expressum in Biblia, ex qua tamen deducitur per traditionem Apostolicam communi consensu Patrū in Concilijs Florentino, & Tridentino *Sess.7. can.* 1. vbi anathematizantur asserentes esse plura, vel pauciora, vide Catechismum Roman. de hac Traditione de Sacram. in genere *Sect.*19.

39 Infantes sunt baptizandi, est Apostolica traditio, August. in Genesi ad literam *cap.*23. Catechismus de Sacramen. Baptismi *Sect.*32. Trident. *Sess.*5. *can.*4. anathematizat negantes paruulos esse baptizandos, *& sess.*7. *can.* 13. excommunicantur asserentes paruulos baptizatos non esse connumerandos inter fideles; aut esse rebaptizandos factos adultos, atq. dicens, melius esse omitti eorum baptisma, quam baptizari sola fide, sine aliquo actu proprio credendi; *& can.*14. similiter excommunicantur asserentes, paruulos cum adoleuerint, interrogandos esse, an ratum velint habere susceptum baptisma, si nolint, suo esse arbitrio relinquendos, neque cogendos ad vitam Christianam.

40 Traditione Apostolica habetur, baptismum ab hæreticis collatum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia, esse validum, & verum, D.Aug. *lib.2. de Bapt. cap.7. & lib.5. cap.*23. Vide *cap. Ad hoc vero* 6. *dist.*32. *cap. Romanus* 22. *& seq. dist.*4. *de consecr.* vnde Tridentinum *Sess.*7. *can.*4. anathematizauit contrarium asserentes. Vide quæ dixi *cap.*1. *q.*50. *num.*157.

41 Notandum autem est, quod Traditiones sunt in duplici differentia, vt colligitur ex Trident. ibi: *Nec non traditiones ipsas tum ad fidem, tum ad mores;* nam aliæ spectant ad fidem præcisè, quibus honor præstatur sine obsequio seruitutis, cum solo assensu, & actu credendi; huius generis sunt priora exempla allata de libris Canonicis, de symbolo Apostolorum, de septem Sacramentis, & de perpetua virginitate B. M. Hæc enim fidei mysteria solo assensu intellectus, & pio voluntatis affectu venerantur, & per actum credendi consumantur. Aliæ vero spectant ad mores, ritus, & ceremonias Ecclesiæ, quæ venerandæ sunt non solum per assensum intellectus, & affectum voluntatis, sed etiam quandoque exequendæ ex præcepto obseruationis, cuiusmodi sunt traditiones de baptizādis infantibus, de formis adhibendis in administratione Sacramentorum, &c. Et in his verificator illud dictum Catholicum. *Fides sine operibus mortua est.* Nō enim sufficit credere, quod paruuli sint baptizandi, sed præterea quod creditur exequutioni demandandum est, cum opus est. Non sufficit credere obseruationem præceptorum Dei ducere in vitam æternam, sed assensui adijciendum est operis exercitium.

Quæres 14. An de ratione Traditionis Apostolicæ sit, quod illa continua successione, sine vlla interruptione, ab ore Christi per Apostolos proueniens obseruata fuerit ab Ecclesia Catholica? Ratio dubitandi, quia multæ traditiones Apostolicæ reiectæ fuerunt, & non obseruatæ, aut mutatæ fuerunt etiam per sanctos Patres, nam S. Cyprianus negauit, esse verum baptismum traditū ab hæreticis contra alios Sanctos Patres, prout dixi supra; est traditio Apostolica, quod trina mersio fiat in Baptismo secundum D. Basilium in lib. de Spiritu Sancto *cap.*27. & refertur *cap. Multi sunt* 80. *dist.*4. *de consecr.* & nihilominus in Concilio Toletano 4. *cap.* 5. *relato Cap. Propter* 83. *dist.*4. *de consecr.* præcipitur 42
vnica mersio ad significandam vnitatem Deitatis in tribus personis, tunc id necessarium contra hæreticos negantes vnitatem essentiæ in diuinis personis, in Rituali Pauli V. approbatur vsus trinæ infusionis, atque etiam immersionis, vbi est consuetudo, de his modis baptizandi vide *Cap. Postquam* 76. *Cap. Si quis* 77. *Cap. De trina* 78. *Cap. Eodem modo* 79. *dist.*4. *de consecr.*

Resp. Duo sunt de essentia Traditio- 43
nis; vnum quod procedat de ore Christi, alterum quod huiusmodi processio conseruata fuerit sine interruptione in Eccle-

Ecclesia Dei, ita vt semper constiterit, illius auctorem fuisse Christum, vt colligitur ex dictis initio præcedentis quæstionis; vnde in Traditione duo spectantur; Institutio Ritus, & præceptum obseruationis, vt traditio sit, sufficit primū, quod nimirum institutio credatur emanata à Christo, siuè deinde sit præcepto, & obseruetur hoc vel illo modo, quando non fuit expressum à Christo, spectat ad Ecclesiam, quæ à Spiritu Sancto recta pro opportunitate temporum disponit quæ agenda sunt. Neque vniuersaliter
44 verum est, quod omnis institutio sit etiā in præcepto, seu de præcepto diuino, nā Institutio Eucharistiæ fuit in Cœna Domini, & tamen nullus debet celebrare, aut sumere post cœnam, immò neque potest, cum esse id graue peccatum omnibus constet. Sic in casu nostro, de fide est, traditionem esse Apostolicam, baptismum confici trina mersione, & infantes esse baptizandos, atque valere baptismum ab hæreticis collatū; an vero hoc sit de præcepto diuino obseruandum, itaut aliter collatum sit inualidū, non fuit definitum, sed id relictum fuit prudenti arbitrio Ecclesiæ, quę ex necessitate temporum modò cum vna mersione, modò cum pluribus, interdum infusione, vt nunc seruatur, Sacramentum baptismi confert pro extirpandis hæresibus. Et ex his patet ad rationē dubitādi. Præterquam quod factū huius, vel illius non destruit naturam Traditionis, quæ non desinit esse Apostolica ex facto cōtrario, sicut & alij articuli fidei, quibus quotidie Hæretici verbis & factis aduersantur, & tamen nō desinūt esse articuli fidei, sed magis illorum veritas elucescit, sicut examinatur, & probatur aurum per ignem.

Quæres. 15. Quid sit Traditio Ecclesiastica? & quæ ad ipsam spectent?

45 *Resp.* Est illa, quæ ab ore Sanctorum Apostolorum, summorum Pontificum, & Patrum nostrorum ad nos peruenit; non facit articulum fidei, vnde minoris est auctoritatis, illi tamen aduersans temerarius est, & de hæresi suspectus.

Prima pars, quod Ecclesiastica Traditio proueniat à Sanctis Patribus, probatur ex distinctione inter ipsā, & Apostolicam, quod hæc vocatur Apostolica, quia originem habet ab ore Christi, qui per Apostolos illam communicauit toti Ecclesiæ; illa vero dicitur Ecclesiastica, quia ab Ecclesia, non ex ore Christi processit; De his traditionibus D. Aug. relatus *cap. Ecclesiasticarum 5. dist. 11. Ecclesiasticarum institutionum quasdam in scriptis quasdam vero Apostolica traditione per successores in ministerio cōfirmatas accepimus; quosdam vero consuetudine roboratas, approbauit vsus.* Ecce tria institutionum genera; primum refertur ad Sacram Scripturam contentam in libris canonicis; secundum spectat ad Traditiones Apostolicas, quę processerunt de ore Christi, de quibus actum est in duabus præcedentibus quæstionibus; tertiū est de Traditionibus Ecclesiasticis sub nomine consuetudinis, de quibus sub præsenti quæstione, & propriè dicuntur consuetudines, quia sunt ius non scriptum; nomen consuetudinis commune habent cum consuetudinibus mundanis, ad quarum differentiam vocantur Traditiones.

Secunda pars, quod traditio Ecclesiastica non faciat articulum fidei, patet, 46 quia ipsum Deum, seu Christū pro Authore non habet, qui Ecclesiæ reuelauerit quicquid per illam traditur, sed ab ore hominum immediatè suum recepit esse. Confirmatur id *ex cap. Illud 4. dist. 12.* vbi traditiones Ecclesiasticę cum distinguuntur ab articulis fidei, illis verbis: *Illud breuiter te admonendum puto, traditiones Ecclesiasticas, præsertim, quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt à maioribus tradita sunt, nec aliquorum consuetudin m aliorum contrario more subuerti.*

Tertia pars, quod minoris sit auctori- 47 tatis, probatur ex D. Aug. super Genesi *cap. 23.* illis verbis. *De traditione Ecclesiastica, prçter Apostolicam, consuetudo matris Eccl siæ in baptizādis paruulis, nequaquā sperāda est, nec vllo modo superflua deputāda, nec omnino credēda, nisi Apostolica esset traditio.* Minor ergo fides adhibēda est Ecclesiasticis trationibus, quam tribua-

tribuatur Traditionibus Apostolicis, quę cũ Sacra Scriptura parẽ habent auctoritatẽ, ex probatis in præcedentibus quæstionibus, & meritò, quia ambæ ex ore Dei procedũt, Ecclesiasticæ verò ex ore hominum, qui in auctoritate comparandi non sunt cum Deo.

48 Quarta pars, quod illis aduersans temerarius, & de hæresi sit suspectus, probatur ex diuersis capitibus relatis à Gratiano *dist.* 11. *&* 12. præsertim *cap. Ridiculum* 5. vbi dicitur. *Ridiculum est, & satis abominabile dedecus, vt Traditiones, quas antiquitas à patribus suscepimus infringi patiamur*. D. August. relatus *cap. illa* 11. *dist.* 12. inquit: *Illa autem, quę non scripta, sed tradita sunt, custodimus, quæ autem toto orbe terrarum obseruantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel ex plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima auctoritas, commendata, atque statuta retineri, sicut id, quod Domini Passio, Resurrectio, & Ascensio ad Cœlum, & Aduentus Spiritus sancti anniuersaria solemnitate celebrantur*. Et Paulo infra subiungit, quod illis contradicere manifesta est insania. Scotus *in primo dist.* 11. *q.* 1. prope finẽ ait: *Periculosum esset errare circa ea, quæ non tantum ab Apostolis descendunt præscripta, sed etiam, quæ per consuetudinem vniuersalis Ecclesiæ tenenda sunt*. Ex his auctoritatibus clarè deducitur negantes, aut non obseruantes, vel non complectentes vniuersales Ecclesiæ traditiones, & consuetudines, quæ ab omnibus tenentur, & reuerentur, esse temerarios, & de hæresi valde suspectos.

Pro intelligentia prædictorum adducam duo exempla. Vnum de quadragesimali ieiunio, alterum de abstinentia à lacticinijs tempore quadragesimæ, vtrumque enim præceptum habetur per consuetudinem, traditionem vniuersalis Ecclesiæ.

49 Ieiunium igitur Quadragesimale originem trahit ab Ecclesiæ consuetudine, & traditione, qua fideles ab ineunte Ecclesia cœperunt ieiunare in honorem Christi, qui quadraginta diebus, & noctibus ieiunauit; de hoc ieiunio in vsu tempore Apostolorum fit mentio in eorum *can.* 68. vbi clericis transgressores deponebantur, Laici communione priuabãtur; & de hoc antiquissimo ieiunij Quadragesimalis more testatur D. Ambrosius in suo Hymno. *Ex more docti mistico, Seruemus hoc ieiunium; Deno dierum circulo, Ducto quater notissimo*. De hac traditione, Martinus Ayalo Episcopus Gaudixiensis *part.* 3. *de tradit. Eccles. Concil. Colon.* celebratum Anno 1526. *de constitut. Eccles. cap.* 6.

Abstinentia pariter ab esu carnium diebus Veneris, & Sabbati, est traditio Ecclesiæ, ex Leone Papa relato *cap. De esu* 10. *dist.* 3. *de consecr.* 50

Abstinentia à lacticinijs tempore Quadragesimali est antiquissima Ecclesiæ consuetudo sub mortali obseruata, vt colligitur *ex cap. Denique dist.* 4. vbi comparatur abstinentia lacticiniorum tempore Quadragesimæ cum abstinentia carnium, ibi: *Par est, vt nos, qui his diebus abstinemus à carnibus animalium, ab omnibus quoque, quæ sementinam trahunt originem carnis ieiunemus, à lacte videlicet, caseo, & ouis*. Illud enim verbum, *Par est*, importat paritatem, & æqualitatem obligationis, vt sicut sub mortali in diebus Quadragesimæ abstinemus à carnibus, ita à lacticinijs eodem vinculo obligationis ieiunare debemus. Facit illa regula 42. in 6. Accessorium naturam sequi congruit sui principalis, vnde & accessorio dicitur inesse, quod in principali reperitur *cap. Prudentiam, de off. de leg. glos. ver. Iuramentum, cap. si diligenti* 12. *de foro compet*. Idem enim iuris, quod est in principali inest accessorio, sed vis est præsse obligatorium in principali, ergo & in accessorio. Et ista obligatio sub culpa mortali vti antiquissima colligitur ex *Concil.* 6. *Constant. cap.* 56. illis verbis. *Accepimus in Armeniorũ regione, & in alijs locis in sabbatis, & Dominicis sãctæ Quadragesimæ, quosdam oua, & caseum comedere, visum est ergo, vt omnis Dei Ecclesia, quæ est in vniuerso terrarum orbe vnum ordinem sequens, ieiunium perficiat, & abstineant sicut ab omni mactabili, sic* 51

ab

ab ouis, & caseo, quę quidem sunt fructus, & fetus eorum à quibus abstinemus, si hoc autem non seruauerit. si sint clerici deponantur, si Laici segregentur. Ecce obligatio vtriusque sub peccato mortali, quod arguitur ex illis pęnis, quæ non infliguntur nisi peccantibus mortaliter. Nec obstat, quod illud Concilium non fuerit legitimum, quia non dixi abstinentiam à lecticinijs in Quadragesima prohiberi in eo concilio, quasi antea non fuisset interdicta, sed contendo ex Decreto dicti Concilij allato Colligi antea extitisse talem consuetudinem sub mortali obligantem. Ea consuetudo videtur etiam colligi ex Laodicẽsi Concil. celebrato Anno 364. *cap.* 50. relato *in cap. Non oportet 7. dist. 3. de consecr.* illis verbis. *Non oportet in Quadragesima quinta feria vltimæ hebdomadæ ieiunium dissolui, & totam Quadragesimam inhonorari, sed per totos hos dies ieiunare, & escis abstinentiæ conuenientibus, idest, aridioribus vti*. Nota illud verbum, *Aridioribus*, quod refertur ad pisces, nõ ad lacticinia quæ arida, & sica non sunt, vt notum est, consequenter etiam tunc erat in vsu abstinentia à lacticinijs.

Concluditur ex his contra Facundez, quem sequitur Pasqualig. *decis.* 51. *de ieiunio*, non esse simplicem deuotionis, consuetudinem in Quadragesima abstinere à lacticinijs, sed ex obligatione id fuisse inductum, vt tenent omnes Catholici cum D. Thoma 2.2. *q.* 147. *art.* 8. & id colligitur etiam ex praxi Episcoporum, Inquisitorum, qui transgressores puniunt etiam tamquam de hæresi suspectos, vt videre est apud Carenam de officio sanctæ Inquisitionis *tit.* 15. *de edentibus carnes num.* 2. Vbi ad hoc quamplures citat doctores. Demum, audiui à Patribus Emin. Supremi Tribunalis hanc opinionem admittentem posse in Quadragesima, fideles vti lacticinijs, præterito mense Aprilis huius anni 1645. reprobatam fuisse tamquam erroneam, periculosam, & perniciosam Catholicæ Ecclesiæ. Quare ex his bene confirmatur, quod dixi in Responsione quæstionis, nimirum aduersantes Traditionibus Ecclesiasticis, cuius generis est abstinentia à lacticinijs in Quadragesima, esse temerarios, & suspectos de hæresi. Non ideo tamen quis audeat inferre, id dictum fuisse contra præcitatos, quia non sunt in casu contrarietatis, cum Pasqualigus apertè protestetur, non esse recedendum à priori opinione, quam sequuntur fideles.

CAPVT QVARTVM.
DE ECCLESIA CATHOLICA.

SVMMARIVM.

52 Decem

52 *Decem virginibus, Conuiuio Cœnæ assimilatur.*
53 *Excommunicati sunt membra Ecclesiæ.*
54 *Excommunicatio non priuat bonis internis.*
55 Tamquam *quid significet?*
56 *Hæretici non sunt membra Ecclesiæ.*
57 *Heresis iuncta Schismati.*
58 *Membrum suum corpus non offendit.*
59 *Agro ex tritico, & zizania assimilatur.*
60 *Schismatici sunt extra Ecclesiam.*
61 *Cathecumeni sunt extra Ecclesiam.*
62 *Iudæi, et alij infideles sunt extra Ecclesiam.*
63 *Mortui non sunt membra Ecclesiæ.*
64 *Mortui non excommunicantur, nec absoluuntur.*
65 *Beati sunt de nostra Ecclesia.*
66 *Ecclesia regitur Monarchicè.*
67 *Romana probatur vera Ecclesia.*
68 *Ex miraculis, et constantia martyrum.*

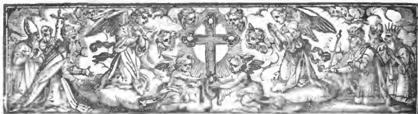

CAPUT QUARTUM.
DE ECCLESIA CATHOLICA.

1 CCLESIAE nomen sumitur duobus modis, primo materialiter, seu localiter, nimirum pro eo sacro loco, in quem cōueniunt fideles ad orandum, & audiendum diuina officia, & dicitur Domus orationis in pluribus locis præsertim Deuteron. *cap.14. num.25. lib.1.* Macab. *cap.7. num.37.* Matth. *cap.21. num.13. Domus mea domus orationis vocabitur*. vocatur etiam Templum, & Sinagoga, sed respectu Iudęorum, nam respectu Christianorum dicitur simpliciter Ecclesia, de qua sæpius in Nouo Testamento, apud D.Paulum 1.*Corinth. cap.14.n.34. Mulieres in Ecclesijs taceant.* De hac materiali Ecclesia nonnulla tetigi *tom.1. Resol.1.* dum agerem de immunitate Ecclesiæ quo ad reos ad illam confugiētes. Vide *dist.1. de consecr. à cap.1. vsque ad* 40. & in Decretalib. *Tit. de consecrat. Eccles. tit. de immunit. Eccles. tit; de Eccl. ædif.*

Ecclesia autem describi potest ædificium auctoritate Episcopi fundatū impositione primi lapidis destinatum ad celebrandum in eo diuina officia, & ibidem fidelibus ministranda Sacramenta. Nulla igitur Ecclesia fundari potest sine auctoritate Papę, aut Episcopi, vt colligitur ex titulis citatis pręsertim *cap. Nemo 8. dist.1. de consecrat.* licet Regulares, & quicumque alij exempti vellent illam ædificare, id enim solius Episcopi munus est, *cap. Auctoritate 4. de priuileg. in 6.* Graff. *tom.1.consil. vn. de iure patron.* Nōnullas subijcias propositiones spectantes ad Ecclesiam materialem, antequā veniam ad tractatum de Ecclesia formali. 2 3

Prima, Ecclesię nomine veniunt omnes in materia fauorabili, siuè sit Cathedralis, siuè Parochialis, siuè conuentualis, 4

lis, aut collegiata, *ex cap. Generali* 13. *cap. Sciant* 12. *cap. Cupientes* 16. *de elect. in* 6. Cathedralis in odiosis non venit, & in materia beneficiorum, *cap.*4. *de præbend. in* 6. neque in alijs, quando de illo non fuit facta mentio, *cap. Dilectus de concess. præbend, cap. Quamuis eod. in* 6, Oldrad. *consil.* 259. *num.*2. & 3. Menoch. *consil.*210. *num.*20. Tuschus *lit. E. concl.* 18. licet oftensus in dispositio-
5 ne generali Mandos. *Reg.*32. *q.*15. *num.*2 Stephani Gratian. *cap.*817. *num.*5. & 6. Nomine Ecclesiæ nunquam venit Romana, nisi exprimatur, Calderin. *consil.* 1. *de hæret. seu consil.*492. *in nouis*, Tuschus *lit. E. consil.*18. *num.*3. Ecclesiarũ appellatione non veniunt capellę, Ioan. *de Anan. consil.*24. Tuschus *cit. num.*5. Eius nomine venit omnis locus pius in fauorabilibus, *cap. Requisisti*, ibi: *Aut alijs pijs locis*, de testam. Gironda de priuileg. *num.*571. consequenter illis cõpetit remedium restitutionis in integrũ cõcessum Ecclesijs, *ex cap.*1. *ex cap. Auditis, de in integr. restitut.* Parochialium nomine non veniunt. Parochiales collegiatę in materia odiosa, & stricta, Ioan. Andr. *in cap. Statutum, de elect. in* 6. Silu. *ver. Clericus* 1. *nu.*1. ex illis Barbosa *Appellat.*85. *num.*13. alia vide apud
6 ipsum.

Secunda, nomine Ecclesiæ in fauorabilibus venit Monasterius, & Conuentus, Verall. *decis.* 289. *part.* 1. Camillus Borella in summa *decis, part.*1. *tit.*2. *n.*13 & ideo dicuntur æquiparari ad inuicẽ, *cap. Quia* 4. *de off. ordin.* ibi glos.

7 Tertia, Ecclesia secularis potest conuerti in Monasterium, de consensu Capituli per Episcopum, *Cap. Si Episcopus* 71. 12, *q.*2. *cap. Ad audientiam* 5. *de Eccles. ædificat.* non è contra Regularis Ecclesia potest conuerti in secularem, *cap. Quæ semel.* 4. 19. *q.*3. *cap. Inter quatuor, de relig. domibus.* quia fieret transitus à maiori ad minus, quod arguit imperfectionem.

8 Quarta, Ecclesia consecrata, & non consecrata eodem gaudent priuilegio immunitatis, & alterius fauoris, *cap. Fin. de consecrat. Eccles.*

Quinta, Ecclesia, fiscus, & minor comparantur, glos. *ver. Rebus cap. Peruenit.* 2. *de iure iur. per l.* vt inter diuinũ, *C. de Sacros Eccles.* ideo singulis eorum conceditur beneficium restitutionis in integrum, vt dicitur *in tit. eod.* vbi *cap.*1 & *cap. Auditis* 3. *ad finem*, Ecclesia æquiparatur minori, Thomaset. *regul.* 182. ait procedere in casibus à iure expressis. 9

Sexta, Ecclesia, & ciuitas æquiparantur, *l. fin. C. de Sacro S. Eccles.* Megal. 2. 2. *lib.*2. *cap.*9. *num.*125. & *consil.*23. *num.*8. 10

Septima, Ecclesia ab hæreticis consecrata, reconsecrãda est, quando ab illis non fuit consecrata, in forma Ecclesiæ, *cap. Ecclesias* 20. *cap. Atrianorum* 21. *cap. Agapisus* 22: *dist.*1. *de conseer.* 11

Octaua, Ecclesia non est construenda in præiudicium tertij, *cap.*1. *de noui oper. nunt.* 12

Nona, Ecclesia viduata dicitur illa, quæ etiam Episcopum habet, sed inutilem, *cap.* 2. *de translat. Episcop.* §. *Sed nequit.* 13

Decima Ecclesia regularis non dicitur collegiata *ex Clem.*1. *de celebr. miss.* vbi Cathedralis, Regularis, & collegiata vti diuersæ exprimuntur. Non venit in odiosis Rodr. *tom.*1. *q.*43. *art.* 2. *Cõpend. eius resolut.*25. *num.* 10. Regularis vocatur collegiata vbi est superior cum suis subditis, Clem. 2. *de ætate*, Trident. *sess.*22. *cap.*4. ibi *In Cathedralibus, vel collegiatis secularibus, vel regularibus Ecclesijs.* 14

Vndecima, omnes Ecclesię, & oratoria in diœcesi sitæ de iure cõmuni subsunt Episcopo, *Cap. omnes* 7. 16. *q.*7. Glosa ibi alia citat iura, etiam regulares, *Cap. fin.*16. *q.*1. sed id procedit de iure communi, nam iure priuilegij nũc omnes sunt exemptæ, & ab exemptione monasterij arguitur exemptio Ecclesiæ, glos. *ver. Exempto cap.*1. *de priuileg. in* 6 ibi Archid. Mar. Socin. *in cap. recepimus, de priuileg. num.*97. Rota Rom. *vol.* 2. *decis.*54. *num.*11. Quare omnes præsumuntur esse de diœcesi, & in diœcesi, nisi probetur oppositum, ex allegatis per 15

per Tambur. *tom.1. disput.15. quæst. 9. num.5.*

16 Duodecima, eadem Ecclesia successiuè diuersis temporibus pluribus intitulatur sanctis, cap. Frigentius 24.16.*q*.7. Mediolani collegiata sub titulo S.Nazarij ad portam Romanam, in qua illius requiescit Corpus, alias dicebatur Basilica Apostolorum, ad 10. Maij apud Martirologium. Hoc autem accidit vel ex auctoritate Ecclesiastica, vel ex deuotione populi erga aliquem sanctum, vel ex translatione, vt hic Parmæ Parochialis S. Geruasij, vbi degunt Minores de obseruantia, vocatur S. Mariæ Annuntiatæ, quæ cum eo titulo, quo eorum antiqua Ecclesia, vbi nunc est castrum nouum, nuncupabatur, ad nouam translati fuerunt.

17 Decima tertia, Ecclesia regularis esse non desinit, & si monachi per aliquot annos eam incolere desierint, cum adhuc regularis habitus dicatur, quod sufficit, secundum Iason. *consil.75.nu.15. & 22.lib.1.* Neque mutatur ex eo, quod Prioratus clerico seculari sit traditus decursu annorum septuaginta Franc. *in cap.Cū de beneficio ff. de præbend. in 6.n.9* Aegid. *decis.* 107. & 112. Rota Rom. *vol.4.decis.*588.

18 Decima quarta, Ecclesia regularis, mortuo eius prælato, dicitur viduata, *cap. Ne pro defectu, cap. Capientes, de elect.* Abbas *in cap. Quia, eod. num.*8. Lauor. *tit.4. de elect. cap.18. num.15.*

19 Decimaquinta, Ecclesia non dicitur esse de territorio principis laici, licet sit in eius territorio Aymon. *lib.5. consil.* 908.*num*.6. Diana *part.6. tract. 2. resolut.* 21.§.*Ad doctrinam*, immo dicitur esse extra territorium principis, Castrus Palaus *tom.2.tract.11. disp.11. num.6.* Verior locutio ea dicitur, qua territoriū principis dicitur esse in territorio, & de territorio Ecclesiæ, quia Princeps subditur Ecclesiæ, & non Ecclesia principi.

20 Decimasexta, Ecclesiam Curatam, & Parochialem constituit Sacerdos habēs potestatem ligandi nomine proprio populum sibi subiectum, ex Rota Rom. *vol.2. decis.52. à nu.1. ad 18.* Sed hæc sufficiant, cum non ita faciant ad præsens institutum, sicut dicenda in sequentibus.

Secundo igitur modo. Ecclesia sumitur formaliter, seu personaliter, pro personis nimirum, quæ in Ecclesiam materialem, de qua in supradictis conueniunt ad diuina celebranda, & vocatur congregatio fideliū in vnitate fidei, de qua agendum est in sequentibus. 21 Dicitur etiam Ecclesia militans, quia in ea 22 fideles militare debent contra mūdum, hoc est, hæreticos, & infideles, carnem, & diabolum, vt ijs deuictis peruenire possint ad Ecclesiam triumphantem, quæ in cælis est.

Certum autem est, hanc Ecclesiam 23 militantem dari, quod de fide tenendū est ex Articulo fidei 9. Apostolorum. *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam*, explicato per sanctos Patres in hæc verba. *Et vnam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam.* Vide, quæ dixi *cap.2.num.22.* super dicto Articulo. De eiusdem existentia sæpius in Sacra Scriptura referam nonnulla loca Matth.*cap.16. num.18.Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Nomine hoc *Petram*, venit stabilis, firma, & dura fides Apo- 24 stoli Petri, in quo, & in eius successoribus Canonicè intrantibus nunquam deficit fides firmamentum Ecclesiæ; fides Petri; & eius successorum assimilatur Petræ, quę sicut per suam duritiem cuique resistit, & nulli cedit, sed inconcussa remanet, ita fides Catholica omnium hæreticorum impetibus illibata, resistens, tamquam solidum fundamentum Ecclesiam facit perseuerare in vnitate omnium fidelium secundum veram doctrinam, quam incorruptam reliquit suæ Ecclesiæ Christus Dominus. D.Paulus 1. *Corinth. cap.1. nu.9.* extollit nostram Ecclesiam illis verbis. *Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem filij eius Iesu Christi Domini nostri.* Act. *cap.20. num.28. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam aquisiuit sanguine suo.* Hanc igitur Ecclesiam

clesiam viuentem fidelium, & societatem in vnitate fidei, alias ex peccato Adami deperditã, sub iugo diabolicæ seruitutis oppressam, liberauit, & acquisiuit Deus sanguine vnigeniti filij sui Domini Nostri Iesu Christi. Sed pro clariori intelligentia eorum, quæ spectant ad Ecclesiam militantem subijciendæ sunt de more quæstiones.

Quæres 1. Quot modis in iure sumatur nomen Ecclesiæ?

25 *Resp.* Multis modis, de quibus *gloss. in cap. Scire* 7. 7. *q.* 1. *Cap. Relatum* 12. *de testam. cap. cum clerici* 19. *de verb. sign.* ibi Glosa *verb. Ecclesię.* Potissimum autem accipitur his modis.

Primo pro Canonicis tantum Cathedralis Ecclesiæ, *cap. Sacrorum*, §. *Ex his* 32. *dist.* 63. *cap. videntes* 16. 12. *q.* 1.

Secundo pro electoribus, seu eorum maiori parte, *capit. Apostolica* 11. *distinct.* 56.

Tertio pro prælatis tantum Ecclesiæ, nimirum Episcopis, *cap. Scire* 7. 7. *q.* 1. vbi dicitur. *Scire debes, Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo. In cap. Relatum* 12. *de testam.* Episcopus excluditur à nomine Ecclesiæ.

Quarto pro solis Ecclesiasticis tantũ, ex cap. Adrianus 2. *ad finem dist.* 63. per ordinem, & respectum ad Ecclesiam materialem, cui ex officio inseruire habent pro salute propria, & aliorũ fideliũ.

Quinto pro vna natione, seu prouincia, aut Episcopatu fidelium, *cap. Palliũ* 5. *dist.* 100. D. Paulus ad Galat. *cap.* 1. *num.* 2. *Fratres Ecclesijs Galatię.* 1. ad Thessal. 1. *num.* 1. *Ecclesię Thessalon. in Deo.* Sæpius D. Ioannes in Apocal.

Sexto demum pro vniuersali Cõgregatione omnium fidelium in vnitate fidei, de qua intelliguntur auctoritates allatæ ante præsentem quæstionem, & de qua præterea loquitur Apostolus *ad Ephes. cap.* 5. *num.* 23. *Christus est caput Ecclesiæ ipse saluator corporis eius* subdit *n.* 24. *Ecclesia subiecta est Christo.* Itẽ *n.* 25. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret mundans lauacro aquæ in verbo vitę, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, & immaculata.* De ea igitur in hoc postremo sensu debet esse deinceps sermo noster.

Quęres 2. Quid sit Ecclesia?

Resp. Est congregatio fidelium in vnitate fidei, & cummunione Sacramentorum, quam Christus Dominus sanguine suo fundauit super Petrũ, & successores eius canonicè intrantes, quos voluit esse suos Vicarios, & caput huiusmodi Ecclesiæ, cuius fideles essent membra cum ipso in vnitate fidei vnius corporis viui omnes colligati. Vide Ricciull. *lib.* 1. *de iure personar. cap.* 3. 26

Ecclesia vocatur congregatio in pluribus locis Sacræ Scripturæ, Exodi *cap.* 16. *num.* 9. *Dic vniuersæ Congregationi filiorum Israel.* Psal. 61. *num.* 9. *Sperate in eo omnis Congregatio populi.* Item 73. *n.* 3. *Memor esto Congregationis tuæ, quam possedisti ab initio.* In Nouo Testamento semel S. Paulus 2. *ad Thessalon. cap.* 2. initio Ecclesiam vocauit Cõgregationem. Papa Nicolaus relatus *cap. Eccl.* 7. *dist.* 1. *de consecrat.* nuncupauit collectionem Catholicorum. Et Ioan. 22. *in extr. com. de celebr. miss.* vocauit Congregationem fidelium. Congregauerunt ergò, & collegerunt Apostoli homines, & ex eis per Euangelij prædicationem Ecclesiam à Christo Domino institutam propagarũt in vnitate fidei, & Sacramentorum. Dicitur autem Ecclesia Christiana in quãtum à Christo fuit instituta; Apostolica, quia ab Apostolis aucta, & propagata fuit, Act. *cap.* 5. *num.* 14. *Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum. cap.* 14. *num.* 1. *& loquerentur, itaut crederet Iudæorum, Et Græcorum copiosa multitudo.* Catholica, quia recipit omnes ad eam recurrentes, tamquam mater omnium hominũ fidem Christi amplecti cupientium, quos per fidem, & baptismum regenerat, *cap. Qui* 6. 12. *q.* 2. Ecclesia enim nulli gremium claudit, *l. fin. C. de Summa Trinit.* Vnde D. Paulus. *ad Rom. cap.* 1. *num.* 14. in prædicatione Euangelij se constituit debitorem Græcis, Barbaris, Sapientibus, & Insipientibus, vt omnes Christo 27 28 29 30

Christo lucrifaceret. Reliqua exactè explicabuntur in responsione sequentium quæstionum.

Quæres 3. An, & quomodo Ecclesia sit vna?

31 *Resp.* Certum est de fide, Ecclesiam esse vnam, prout dicitur in articulo 9. Apostolorum, ex illo Canticorum *cap.6. num.3. Vna est columba mea, vna est speciosa mea.* Hæc autem Vnitas attenditur ex quatuor ex fide, Sacramentis, sensu, & capite, desumitur igitur eius vnitas ex fide, secundum illud Ephes. *cap.4. num.5. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma* Act. *cap.4. num.32. Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna.* Dicitur ergo Ecclesia vna in vnione fidei, secundum quam omnes fideles debent credere quidquid illa proponit ad credendum, ex quo si non conueniunt in credendo vnitatem Ecclesiæ lacerant, & diuidunt, consequenter qui sic recedunt ab vnitate Ecclesiæ nolentes credere, quod ipsa docet, propriè hæretici vocantur. Secundo Ecclesia denominatur vna ab vnitate Sacramentorum; omnes enim qui se tenent, & confitentur membra huius Ecclesiæ Catholicæ conuenire debent in participatione Sacramentorum, & suffragiorum, quæ in ea fiunt, credentes illa esse septem, non plura, nec pauciora à Christo Domino instituta pro remissione peccatorum. Tertio dicitur vna in vnitate sensus, iuxta illud Apostoli 1. *ad Corinth. cap.1. num.10. Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.* Præcipit Apostolus, vt fideles omnes in intelligendis fidei, & Sacramentorum mysterijs habeant eumdem sensum, & eiusdem sint sententiæ, ne inter ipsos detur occasio diuidendi vnitatem Ecclesiæ, quod peruersi faciunt hæretici, & schismatici. Quarto demum vnitas Ecclesiæ desumitur ex vnitate Capitis, qui in tota Ecclesia vnus est Dominus, & Christus Iesus, Ephes. *cap.5. num.23.*

32 *Christus est caput Ecclesiæ*, quam capitis dignitatem communicauit Petro, & eius successoribus, Matth. 16. *num.* 18. *Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meã.* Vnde Anacletus Papa relatus *Cap. Sacrosanct. 2. dist. 22.* dicit *Inter beatos Apostolos quædam fuit discretio potestatis, & licet omnes essent Apostoli, Petro tamen à Domino concessum est, & ipsi inter se voluerunt idipsum, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & Cephas, id est caput, &* 33 *principium teneret Apostolatus, quin etiam eamdem formam suis successoribus, & reliquis Episcopis tenendam tradiderũt.* Vnitas igitur Ecclesiæ saluatur in vnitate capitis Romani Pontificis, Glos. Placet *cap. Ad nostrum 3. Clem. de heret.* Sed de hoc capite latius agendum est sequenti capite.

Confirmantur prædicta, quia Ecclesia 34 cum sit quoddam corpus viuum, illa enim semper viuit, *cap. Liberti 63. 12.q. 2.* & corpus est Christi Dei viui, *cap.1.* Ephes. *num.28. cap. In Ecclesia 67.1.q.1. cap. Sed & illud 9. 26. q. 2.* comparari potest cum alijs corporibus viuis, in quibus sicut tria spectãtur, caput, membra, & anima, quæ illis duobus inter se vnitis dat vitam, per quam operari potest corpus in suis membris, ita in corpore viuo Ecclesiæ illa tria inspiciuntur, caput, quod est Christus, & eius Vicarius Pontifex Romanus, cuius membra sunt fideles, quibus inter se vnitis, fides tamquam anima dat vitam spiritualem, per quam possint bene operari in participatione Sacramentorum. Hanc comparationem Paulus Apostolus ad Ephes. *cap.* 5. proposuit, & egregiè explicauit.

Quamuis Ecclesia sit vna ex dictis, 35 eius tamen vnitas ita præsse accipienda non est, vt excludat diuisionem, & multiplicationem, quia non est vna vnitate numerica, sed quasi generica sub vna formali ratione capitis, fidei, Sacramentorum, & sensu intelligentiæ, continens sub se plures species eamdem genericã rationem participantes, vt si dicamus Ecclesiam aliam esse Mediolanensem, aliam Venetam, aliam Bononiensem, &c.

Colligitur hinc, illas non esse verè Ecclesias

clesias sub Catholica, quæ non conueniunt in vnitate fidei, & Sacramentorũ discrepantes in mysterijs, & articulis fidei, quæ credenda omnibus proponit, quia cum Catholicę non seruent vnitatem, quæ est de ratione veræ Ecclesiæ, vtique ab ea se separant, & Christi vestem partiuntur. Vera siquidem Ecclesia comparatur, immo significantur per vestem Christi inconsutilem, quam milites inter se non diuiserunt, sed super eã Sortem miserunt, Ioan. 19. *num.* 24. Vide *Gloss. verb. Nec est, extr. com.* 1. *de maior.*

Queres 4. An Ecclesia sit sancta?

36 *Resp.* De fide est hoc definitum ex articulo 9. Salom. in Cant. *cap.* 4. *num.* 7. *Tota pulcra es amica mea, & macula non est in te.* Paulus ad Ephes. 5. *num.* 26. *Et seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans lauacro aquę in verbo vitę, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, et immaculata.* Ratio est, quia quidquid in ea statuitur, ordinatur ad sanctificationem fidelium, ergò necesse est, quod ipsa sit sancta, & immaculata, si alios sanctificare, & immaculatos reddere intendit.

Dices. in Ecclesia Dei sunt multi fideles peccatores, & isti Sancti non sunt; ergò Ecclesia, quæ præter fideles nihil est, sancta non est.

Resp. Ad eius sanctitatẽ sufficit, quod in ea semper sunt aliqui homines, & plures iusti Glos. 1. *cap. Saluator* 8. 1. *q.* 3. deinde sancta dicitur, quia habet auctorem Iesum Christum, qui est Sanctus Sãctorum, iuxta illud. *Sancti eritis, quoniã ego sanctus sum*, & propagatores Apostolos, qui sancti fuerunt & sunt; præterea sancta est effectiuè, quia suos fideles sanctificat per Sacramenta.

Queret 5. An Ecclesia Catholica sit visibilis?

Resp. Affirmatiuè, quia cõstat ex cor-
37 pore de se visibili in suo capite, quod est Romanus Pontifex, & in membris, qui sunt homines baptizati; vnde D. Aug. explicans illa verba. *In sole posuit tabernaculum suum.* Psal. 18. dicit, quod Deus Ecclesiam suam posuit in manifestatione, non in occulto. Facit illud Matth. 5. *num.* 15. *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita: Neque accendunt lucernã, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus, qui in domo sunt.* nomine ciuitatis, & montis intelligitur Ecclesia Dei, vt docent S. Patres cum D. Chrysost. in eo loco, & D. Petrus Chrysolog. *serm.* 169. *num.* 11. per lucernam illuminantem intelligit Catholicã Ecclesiam; ciuitas autem, mons, & lucerna ita manifesta sunt, & apparent cõspectibus omnium, vt ridiculum sit vocare ea inuisibilia; ergò pari ratione Ecclesia visibilis est. Constat igitur, Ecclesiam Dei esse visibilem. Componitur enim ex prælatis, & subditis corporalibus, illorum autem officium est hos gubernare, & instruere in mysterijs fidei, & Sacramentorum, quod præstari non potest sine visione illorum inter se.

Queres 6. An Ecclesia sit infallibilis, ita vt errare non possit, neq. fideles suos decipere?

Resp. Infallibilis est, nec errare potest, 38
aut aliquem decipere, de fide tenendũ; Probatur Tum auctoritate Sacræ Scripturę Matth. 16. *num.* 18. *Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi nõ præualebunt aduersus eam.* Epist. 1. ad Timoth. *cap.* 3. *num.* 15. *Vt scias, quomodo oporteat te in domo Dei cõuersari, quæ est in Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis.* Tum auctoritate Sanctorum Patrum, Lucius Papa relatus *cap. A recta* 9. 24. *q.* 1. *Hac sancta, & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi Ecclesia, quæ per Dei Omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis numquam errasse probatur, nec hæreticis nouitatibus deprauanda succubuit, sed vt in exordio normam fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis Apostolorum Christi Principibus, illibata fide remanet.* Eusebius Papa relatus *cap. in sede* 11. 24. *q.* 1. dicit. *In Sede Apostolica extra maculam semper est Catholica seruata religio.* Cyprianus ad Papinianum relatus *cap. Scire* 7. 7. *q.* 1. *Ecclesia, quæ Catholica vna est,*

est scissa non sit, neque diuisa. Tum ra-
tione, quia illi immediatè assistit Spiri-
tus sanctus, ex illo Matth, 18. *num.* 20.
*Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomi-
ne meo, ibi sum in medio eorum*, qui est
fons, & origo veritatis, ergo errare non
potest. Et hoc est de fide tenendum
ex citatis Scripturis, nam Christus pro
Petro, & tota Ecclesia in ipso fundata
39 rogauit ex *cap.*22, Lucæ *num.*32. vt eius
fides non deficeret, Glosa *ver. Nec por-
tæ cap. Ita Dominus* 7. *dist*, 19.

Fuit error cuiusdam Ioannis Vuessal-
ta, prout refert Sebast, Medices in sum-
ma omnium hęresum asserentis Eccle-
siam posse errare, contra quem scripse-
runt Echius *tit.* 1. *de Eccles.* Hosius *de
Eccles. cap.* 20. Canus *lib.* 4. *Theolog. cap.* 4
Luterani etiam, & Caluinistæ apud Be-
can. *cap.* 5. *de fide num.* 24. asserunt, Ec-
clesiam in primis quingentis annis ve-
ram, & infallibilem fuisse, sed postea
errasse, & in diuersos errores incidisse.
Sed hęc constat esse mendacia, & ideo
non est immorandum.

Nota autem simpliciter dici Ecclesiã
non posse errare, hoc intelligendum
esse de toto corpore Ecclesiæ in ratione
vnius fidei, siquidem hęc, vel illa pars
Ecclesiæ errare potest, vt experientia
notum est in hęreticis, qui vti membra
putrida, & recisa ab Ecclesia, in varios
ceciderunt errores.

Quæres 7. An Ecclesia sit perpetuo
mansura vsque ad finem mundi, an ve-
ro possit desinere esse?

40 *Resp.* Non potest desinere esse, de
fide credendum, Matth. extremis ver-
bis. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus die-
bus vsque ad consumationem seculi*. No-
biscum autem esse non posset Christus
Dominus, si desineret ante diem iudicij,
ergo semper durabit. Liberius Papa re-
latus *cap. Pudenda* 33. 24 *q.* 1. dicit ex
B. August. quod Ecclesia nulla esse non
potest, quia nunquam moritur, sed se m-
per viuit, *cap. Liberti* 63. 12. *q* 2.

Dices, 1. Ecclesia comparatur lunę,
quę quandoque deficit, ergo & Eccle-
sia. 2. Tempore Antichristi deficiet Ec-
clesia, secundum Apostolum 2. ad Thes-
sal. 2. *num.* 3. Ne quis vos seducat vllo
modo, quoniam nisi venerit discessio
primum, & reuelatus fuerit homo pec-
cati, filius perditionis, qui aduersatur,
&c. nomine discessionis venit defectio
fidei, quod accidet in aduętu Antichri-
sti, qui iam venit, inquiunt Hæretici,
ergo Ecclesia iam defecit in fide 3. ex
illo Daniel. *cap.* 9. *num.* 27. Deficiet ho-
stia, & sacrificium, exponunt de Eccle-
sia 4. Synagoga defecit, ergo & Eccle-
sia in eius locum supposita, subrogatum
enim sapit naturam eius, in cuius lo-
cum subrogatur, ex vulgatis iuribus.

Resp. Ad singula, *ad Primum*. Eccle- 41
siam assimilari lunę in tribus, primo in
eo, quod sicut luna lumen accipit à sole,
ità Ecclesia illuminatur in fide, & san-
ctitate à Christo Iesu, qui in Sacris literis
dicitur sol iustitię, ex D. August. *in Psal.*
10. Secundò sicut luna initio est modi-
ca paulatim crescendo donec rotunda,
& perfecta est, ita Ecclesia ab initio exi-
gua erat, deinde per vniuersum orbem
propagata fuit, ex eodẽ super *Psal.* 103.
Tertiò. mutatio lunę arguit imperfe-
ctionem nunquã tamen deficit, ità Ec-
clesia subiecta est persequutionibus hæ-
reticorum, tamen nunquam deficit, sed
magis perficitur resistendo illorum ca-
lumnijs.

Ad secundum, illum locum D. Hieron.
Epist. 151. *ad Algasiam q.* 11. per disces-
sionem intelligit destructionem Roma-
ni imperij, idem Tertull. *lib. de Resur-
rect. carnis cap.* 24. Esto loqueretur de
defectione fidei, exponitur de discessio-
ne aliquorum, iuxta dicta in Notabili
precedentis quæstionis.

Ad tertium, in eo loco sermo est de
defectione sacrificiorum sinagogæ per
institutionem noui sacrificij Christi in
cruce immolati pro redemptione hu-
mani generis.

Ad quartum, sicut per nouam Eccle-
siam militãtem desijt esse, & deficit an-
tiqua Hebræorum sinagoga, ita in fine
mundi fideles desinent militare in hac
Ecclesia per transitum ad Ecclesiam cę-
lestem, & sic illa cessabit, & fiet vnum
ouile, & vnus pastor.

Quæ-

Quæres 8. An in sola Ecclesia sit salus
hominis gratiæ, & gloriæ.
Resp. Hoc de fide tenendum est, &
42 patet *ex cap.* 1. *q.* 49. *num.* 123. Adde
extrau. com. de maior. ibi. *Extra quem,*
nec salus est, nec remissio peccatorum. Ra-
tio est, Tum quia salus aquiritur per
gratiam, & gloriam; sed hæc duo habe-
ri non possunt nisi per remissionem pec
catorum mediantibus Sacramentis, quę
à sola Ecclesia conferuntur, ergo in ea
43 tantum est salus. Tum quia membra
non nisi suo corpori coniuncta remanēt
viua, & ab eo seiuncta operari non
possunt cum careant principio vi-
tali ad exercendum suas operationes,
ergo nullus homo à corpore Ecclesiæ
seiunctus dicitur viuere spiritualiter, nec
quidquam operari potest in ordine ad
salutem, cum carear principio vitali fi-
dei cū reliquis virtutibus, & medijs ne-
cessarijs ad salutem, ergo extra Eccle-
siam salus esse non potest.
Quæres 9. An Romana Ecclesia sit
membrum, vel potius caput totius Ec-
clesiæ?
44 *Resp.* Romana Ecclesia in persona
Romani Pontificis est caput, mater, &
magistra omnium fidelium, super quos
primatum obtinuit, Est caput omnium
Ecclesiarum, *cap.* 2. *dist.* 12, *cap. In pri-*
mis 7. *post med.* 2. *q.* 1. *cap. Rogamus* 15.
24. *q.* 1. non ab homine aut Apostolis
constituta, sed à Christo Domino pri-
matum obtinuit *cap. Sacrosancta* 2. *dist.*
22. vbi vocatur cardo earum; *& cap. ad*
Romanam 5. 2. *q.* 6. vocatur caput om-
nium Episcoporum. Est mater omniū
fidelium, & Ecclesiarū, *c.* 1. *dist.* 12. *c. In*
primis 7. *post med.* 2. *q.* 1. *c. ad Romanā* 72.
q. 6. *c. Arecta* 9. 24. *q.* 1. *c. Licet* 20. *de foro*
compet. Est magistra omnium Ecclesiarū
& fidelium, *cap. Deniq;* 6. *dist.* 21. *c. Licet*
20. *de foro compet. cap. Antiqua* 23. *de pri-*
uileg. Super omnes Ecclesias, & fideles
primatum habet *cap. Sacrosancta* 2. *dist.*
22. *cap. Dudum* 8. 3. *q.* 6. *cap. Antiqua*
23. *de priuileg. cap.* 3. *Extrau. comm. de*
elect. Vigilius Papa in sua Epistola *cap.* 7
Concilium Nicænum *sub S. Silu. Concil.*
Later. sub Innoc. III. can. 5. Per illam
omnes aliæ Ecclesiæ reguntur, & guber-
nantur, *cap. Quamuis* 3. *dist.* 21. *cap. Sa-*
crosancta 2. *d.* 22. *cap. Cuncta* 17. *&* 18.
9. *q.* 3. Quia ab illa principium sumpse-
runt, *cap. Quis nesciat fin. dist.* 11. De-
mum habet plenitudinem potestatis in
omnibus alijs Ecclesijs, quæ vocantur
in partem solicitudinis, non in plenitu-
dine potestatis, *cap. Decreto* 10. 2. *q.* 6.
Ex allatis deducitur, Ecclesiam Roma-
nam non esse membrum Ecclesiæ, cum
non dependeat ab aliqua alia Ecclesia,
sed omnes à Romana tamquam mem-
bra à suo capite dependere, gubernari,
viuere, & regulari.
Ex his deducitur error Sextæ Synodi 45
Constinop. celebratæ in Trullo, in cuius
Canone 36. Ecclesia Constantinopoli-
tana ęquatur Romanæ, quod quam
falsum sit constat ex dictis, neque enim
pars, aut membrum æquari potest suo
capiti, & ideo illa Synodus ab Ecclesia
nūquam pro legitima fuit recepta, quia
sine Romani Pontificis auctoritate ce-
lebrata fuit, nam in eadem, quæ legiti-
mè congregata fuit, nulli Canones edi-
ti fuerunt, sed tantum Actiones decem
octo conclusæ fuerunt, & approbatæ
per Leonem Papam ex eius epistola ad
Constantinum Imperatorem.
Quæres 10. Quænam sint membra
huius corporis Ecclesię sub illo capite
Romanæ Ecclesiæ vnite viuentia? Quo-
niam autem sunt diuersa hominum
genera, dubitari potest. Primo, An
soli iusti, & prædestinati, an vero, etiam
peccatores, & reprobi sint membra Ec-
clesiæ? Secundò, an excommunicati?
Tertiò, an Hæretici? Quartò, an Schi-
smatici? Quintò, an Catecumeni? Sex-
tò, an Iudæi? Septimò, an alij Infide-
les Gentiles, & huiusmodi sint membra
Ecclesiæ? Octauò, an defuncti tam iu-
sti, quam iniqui, & condemnati? No-
nò, an Beati in cœlo tam homines,
quam Angeli sint membra Ecclesiæ?
Notandum pro resolutione quæstio- 46
nis ad hoc vt aliquis sit membrum Ec-
clesiæ tria requiri, Primum, quod ha-
beat Baptismum, nam per hoc homo
dicitur ingredi in Ecclesiam Dei, & fieri

membrum eius corporis sub capite, vn-
de quisque per susceptionem Baptismi
computatur inter fideles, *ex can.* 13.
*sess.*7. Concilij Tridentini. Hinc erra-
uit Erasmus, qui tenuit paruulos bapti-
zatos iuuenes effectos interrogandos
esse, an ratum habere velint, quod eo-
rum nomine Patrini spoponderant in
susceptione baptismi, quod vti hæreti-
cum Tridentinum reiecit sequenti ca-
none, siquidem cum per baptismum
infantes efficiantur vera Ecclesiæ mem-
bra, in dubium non est reuocanda eo-
rum subiectio ad Ecclesiam, aut repo-
nenda in eorum arbitrio cum adoleue-
rint. Cum triplex sit Baptismus sangui-
47 nis per martyrium, flaminis per contri-
tionem, quando non potest suscipi bap-
tismum fluminis, quod est tertium, vnũ
quod eorum hominem baptizatum fa-
cit membrum Ecclesiæ, vt colligitur ex
sanctis Patribus, *cap. Baptismi vices* 32.
*dist.*4. *de consecr.* Debet autem esse ve-
rum baptismũ caracterem imprimens,
& in adultis debet esse coniunctum cũ
fide, aliter baptizatus non fit verum
membrum Ecclesiæ defectu fidei. Qui
vero fictè baptizatur & nulliter, cum
non recipiat caracterem non connume-
ratur inter membra Christi, cum careat
signo alijs membris collato, nihilomi-
nus subditur Ecclesiæ, quæ præsumit il-
lum esse suum verum membrum, præ-
terquamquod etiam membra præcisa
subduntur à fortiori putatiua, & ficta.

48 Secundum requisitum est fides tam
in paruulis infusa per baptismum, quã
aquisita in adultis, per hanc enim ho-
mines tamquam membra vniuntur in-
ter se in corpore Ecclesiæ sub eius capi-
te Christi Vicario; hominem enim fieri
mẽbrum Ecclesiæ est accedere ad Deũ;
sed accedentem ad Deum oportet cre-
dere, ad Hæbr. *cap.*11. *num.*6. quod est
assensus fidei, & eiusdem actus, ergo fi-
des constituit hominem membrum
Ecclesiæ. Consequenter non solum
adulti, qui actualem habent fidem, sed
etiam infantes tam Catholicorum, quã
Hæreticorum, & aliorum infidelium
baptizati, quamdiu manent in habitua-
li fide infusa in Baptismo sunt membra
Ecclesiæ, à cuius corpore se diuidunt
cum primum incipiunt habere errorem
in intellectu contrarium alicui articulo
fidei, tunc enim fides baptismalis in
illis desinit esse.

Tertium requisitum est, vt per bap- 49
tismum subiectus Romano Pontifici, re-
maneat sub obedientia huius capitis,
alioquin desinit esse mẽbrum Ecclesiæ,
neq; enim verũ, & viuũ mẽbrũ dicitur
illud, quod se separat à capite, sine quo
viuere non potest, cum ab eo secundũ
vitam essentialiter dependeat. Is ergo
dicitur verum Ecclesiæ membrum, qui
fidem per Baptismum receptam con-
seruat sub obedientia Romani Pontifi-
cis. Ex his notatis respondendum est
ad singula quæsita.

Primò, non solum prædestinati, & iu- 50
sti, de quibus nulla est difficultas, cum
de illis intelligatur illud 1. Petri *cap.*2.
*num.*9. *Vos genus electum, regale sacer-
dotium, gens sancta, populus aquisitionis.*
verum etiam præsciti, & peccatores sunt
membra Ecclesiæ, quod probatur, Tum
quia licet sint mortui quo ad caritatem,
& gratiam in ordine ad merendũ, sunt
tamen viui peccatores quo ad fidem,
per quam possunt promoueri ad gratiã
& iustificationem, defectus enim carita-
tis non impedit operationẽ fidei, & ideo
in quantum homo per eam operari
potest, dicitur viuum Ecclesiæ membrũ, 51
licet non meritorium, quia meritũ prin-
cipium habet à caritate, quæ respectu fi-
dei dicitur forma extrinseca. Tum quia
peccatum, nisi sit hæresis, non facit per-
dere fidem veram, licet reddat mortuã
in ordine ad meritum, adhuc tamen ve-
ra fides est, ex Trident. *Sess.*6. *cap.*15. *&
can.*28. sufficiens, vt homo peccator re-
maneat viuum membrum Ecclesiæ. Tũ
quia aliter frustatoria essent Sacramen-
ta mortuorum, idest, peccatorum, quæ
sunt Baptismum, & Pœnitentia, per hæc
enim duo peccator transit à morte ad
vitam spiritualem. Tum quia Ecclesiam
Catholicam esse mixtam ex bonis, &
malis hominibus, deducitur ex pluribus
locis Sacræ Scripturæ, in quibus Ecclesia
assi-

52 assimilatur modo decẽ virginibus, quarum quinque erant prudentes oleum bonorum operum habentes in suis vasibus, aliæ quinque fatuæ sine oleo, ideo hæ habebant lampadem extinctam fidei, illarum vero lampades fidei erant accensæ, & ardentes; ad quod bene D. Gregor. *Homil.12. in Euang.* relatus in communi Virginum illis verbis: *Sancta Ecclesia decem virginibus similis esse denuntiatur, in qua quia mali cum bonis, & reprobi cum electis admixti sunt, rectè similis virginibus prudentibus, & fatuis esse perhibetur.* Modo assimilatur conuiuio, quod Rex fecit filio suo, ad quod conuenerunt boni, & mali Matthæi 22. Modo magnæ cœnæ apud Lucã *cap.* 14. in quam introducti fuerunt pauperes, debiles, cœci, & claudi. A S.Paulo *epist.2. cap. 2. num.20.* Ecclesia assimilatur magnę domui, in qua sunt vasa aurea, quæ sunt Apostoli, & alij præcipui sancti, vt institutores religionum, pariter argentea, qui sunt reliqui viri iusti; item & lignea, & fictilia, quæ significant homines peccatores, qui si emendauerint se, euadent vasa in honorem cum vasis aureis, & argenteis, licet alias essent vasa in contumeliam propter peccatum. Nulli ergò dubium esse debet, in Ecclesia Dei peccatores & reprobos esse tamquam illius membra, qui de contumelia fieri possunt vasa honoris per gratiam; & hoc de fide credendum est, aliter peccatores non possent saluari si essent extra Ecclesiam Dei.

Hinc colligitur errasse Lutherum, & alios hæreticos asserentes Ecclesiam cõstitui ex solis hominibus electis, & prædestinatis ad salutem.

53 Secundo, excommunicati sunt membra Ecclesiæ, quia excommunicatio nõ priuat fide excommunicatum, si illam habet, proinde ex hoc capite adhuc est membrum viuum per fidem coniunctũ corpori Ecclesiæ, sed solum priuat illum participatione bonorum spiritualium externorum, quæ sunt Sacramenta, Missæ sacrificium, & aliæ orationes, & suffragia, quæ in Ecclesia fiunt; dixi, *Externorum*, quia excommunicatio nõ priuat bonis internis caritatis, ratione 54 cuius opera dicuntur meritoria vitæ æternæ, quia per peccatum, quod supponitur commissum ante excommunicationem, caritas, & communio sanctorum ex illa perditur, bene Sair. *lib.2. initio de censur.*

Sed contra hanc responsionem sunt Canonistæ asserentes excommunicatũ esse extra Ecclesiam, esse ab illa membrũ præcisum, & separatum; ergò non potest esse membrum illius nisi æquiuocè, & id apertè colligitur ex diuersis textib. cap. *Engeltrudam vxorem Posonis noueris non solum excommunicatione, quæ à fraterna societate separet, sed etiam anathemate, quod ab ipso Christi Corpore, quod est Ecclesia recidit crebro percussam esse. fin. 3. q.4. cap. omnis 32. 11. q. 3.* Excommunicatus comparatur Diabolo, qui est extra Ecclesiam, *cap. Canonica 105. cap. cum aliquis 106. 11.q.3. cap. per tuas 40. de sent. excom.* ibi; *vt potè ab Ecclesia separatus.* Demum hoc idem colligitur ex illo Matth. *cap.18.* de non emendato ex correctione. *Si Ecclesia non audierit sit sibi tamquam ethnicus*, Sed hi sunt extra Ecclesiam, ergò & excommunicati. Vide Ricciull. de iure personarum *lib.4. cap. 1.* probantem pluribus excommunicatum esse extra Ecclesiam, citantem alios doctores.

Facilis est responsio ex probatione conclusionis, nimirum excommunicatum non esse simpliciter extra Ecclesiã, cum baptizatus retineat fidem sub vno capite, à quibus non separat excommunicatio, sed tantum à participatione bonorum spiritualium, hoc est suffragiorũ, & Sacramentorum, in quo sensu dicitur esse extra Ecclesiam, in qua tamen est secundum vnitatem fidei, & capitis, cõsequenter illius verũ membrum est aliqualiter mortificatum, & castigatum. Illud Euangelij intelligitur, quod excõmunicatus nolens Ecclesiæ obedire habendus est tamquam Paganus, & Gentilis, non quod verè talis sit præcisus ab Ecclesia, & ab ea eradicatus *cap. Notandum 37.24. q.3.* sed ex eo, quod similis est in obstinatione paganis, & priuatus

Eccle-

Ecclesiæ bonis spiritualibus sicut Gentilis, qui illorũ incapax est; verbum enim illud *Tamquam*, eam importat simili-
55 tudinem, & diminutionem eius, cui adijcitur, *ex cap. Quoniam* 5. §. *quod si*, *vt lite non cont.* & denotat improprietatem, & fictionem, ex iurib. & doctoribus citatis à Barbosa *dist.* 402.

56 Tertio, Hæretici sunt membra ab Ecclesia Dei recisa, quia carent secunda, & tertia conditione, secunda quidem, quia ab eis fides recessit, per quam vniebantur corpori Ecclesiæ; hæreticus enim etiam per vnicum actum infidelitatis statim fidem amittit, vt probaui *cap.* 1. *num.* 58. tertia vero, quia communiter
57 omnes ferè Hæretici nolunt agnoscere Romanum Pontificem pro capite huius Ecclesiæ, hæresis enim cõiungitur Schismati, *cap.* 26. 24. *q.* 3. consequenter nõ possunt dici membra illius, quia membra vera dependentiam habent ad suũ caput in eodem corpore, cum quo viuunt, & exercent opera iuxta intentionem capitis, à quo mouentur ad operationem capiti conuenientem. Confir-
58 matur, quia nullum membrum vetum, & viuum impugnat, neque offendit suũ corpus, nemo enim vnquam odio habuit carnem suam, ad *Ephes. cap.* 5. *n.* 29. vt faciunt hæretici, qui suis falsis doctrinis dicuntur lacerare Corpus Christi, quod est Ecclesia, *cap. Vbi sana* 29. 24. *quæst.* 1. ergò non sunt membra Ecclesiæ. Est communis, *cap. Si quis* 69. 1. *q.* 1. *cap. Non in vobis* 41. *dist.* 4. *de consecrat. cap. Aduocauit* 23. 24. *q.* 1. Bellarm. *lib.* 3. *de Eccles. milit. cap.* 4. Canus *lib.* 4. *de locis Theolog. c.* 2. cum illis Ricciull. *lib.* 5. *de iure person. cap.* 12. Procedunt dicta, licet hæreticus sit occultissimus, quia ex hoc excusatur solum ab excommunicatione, & apud Deum iam iudicatus est, & separatus ab Ecclesia, dicente Domino, ad Titum *cap.* 3. *num.* 10. *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus.*

Dices primo, hæretici sunt baptizati, & habent caracterem, per quem Christiani cognoscuntur, consequenter sunt membra Ecclesiæ, nam Baptismum est ianua per quam patet aditus in Ecclesiã hominibus, qui baptizantur 2. Hæretici comparantur zizanijs, qui cum tritico, cui fideles assimilantur, & ambo sunt in eodem agro Ecclesiæ, & non sunt eradicanda nisi tempore messis, Matth. 13. *à num.* 24.

Resp. Ad primum, non sufficere Baptismum sine fide, & obedientia, vt patet 59
ex Notabili *sub num.* 46. Ad secundum, per zizaniam intelligi peccatores, & per agrum vniuersum mundum compositum ex fidelibus, & infidelibus, vt ipsemet Christus ibidem *à num.* 36. seipsum explicat declarando parabolam; zizania autem non est eradicãda, vt habeat spatium pœnitentiæ ad conuersionem, quod si tempore messis, hoc est, in fine mundi peccatores non fuerint emendati eradicabuntur, & in fasciculum colligati tradentur ad comburendum igni.

Quarto, Schismatici non sunt mem- 60
bra Ecclesiæ, sed extra illam sunt positi, cum in eis deficiat fides, & obedientia ad Romanum Põtificem, Schisma enim est voluntaria separatio hominis baptizati ab obedientia Ecclesiæ, & Romani Pontificis, vt illius caput est, vt omnes docent cum D. Thoma 2. 2. *q.* 39. *art.* 1. D. Hieron. relatus *cap. Inter* 26. 24. *q.* 3, dicente, non dari Schisma sine hæresi; ergò Schismatico desunt secunda, & tertia conditiones, quæ hominem constituunt membrum Catholicæ Ecclesiæ. Quod Schisma sit causa hæresis, & cum ea coniungatur bene S. Cyprianus *lib.* 1. *epist.* 3. *Neque enim aliundè hæreses ortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur.* nomine Sacerdotis intelligendus est Romanus Pontifex, qui Dei Sacerdos summus vocatur. Schismaticos esse extra Ecclesiam docent Sancti Patres, *cap. Nouatianus* 6. 7. *q.* 1. *cap. Non vos* 41. 23. *q.* 5. *cap. Alienus* 19. 24 *q.* 1. Bellarm. *lib.* 3. *de Eccles. milit. cap.* 5. Farin. *q.* 184. *de hæresi num.* 45. Ricciull. *lib.* 9. *cap.* 2.

Quinto, Cathecumini nondum sunt 61
mem-

membra Christi, & Ecclesiæ, quia carent Baptismo, quod est principale requisitum, & ianua, per quam homo ingreditur in Ecclesiam; neque fidem dicitur habere infusam, vnde *in cap. Catecumenum* 35. *& cap. Non dubito* 147. *dist.4. de consecr.* dicitur, quod bono Catecumeno deest Baptismus ad regnum cœlorum capessendum, & Catecumenum in bonis operibus defunctum non habere vitam æternam, si ergo Catecumenus quamuis bonus caret salute, signum est illum esse extra Ecclesiam, extra quam non est salus, ex dictis *q.* 8. boni enim in Ecclesia salutem habent. Ità Canus *lib.2. cap.2.* Bellarm. *lib.3. de Ecclesi. milit. cap.3.* quos, & alios citat Ricciull. *lib.3. cap.4.* Si Catecumenus ante susceptum Baptismum aquæ per martyrium decederet, aut non valens illud recipere defectu ministri, cum solo flaminis Baptismate, hoc est contritione, fieret tunc membrum Ecclesiæ; & saluaretur vt colligitur *ex cap. Catecumenum* 35. *citatum dist.4. de consecrat.* & docui supra sub Notabili *num.*47. non enim caret debitis requisitis cũ habeat fidem, obedientiam, & Baptismum cõtritionis, aut martyrij, quod in eo casu sufficit.

62 Sexto, & Septimo, certum est, Iudæos & alios infideles nullatenus esse membra Ecclesiæ, cũ careant illis tribus cõditionibus, & si quandoque habitant in Romana Ecclesia, & obediant Papæ, hæc subiectio cum sit mere temporalis, & coacta non facit ad rem, cum ab illis recognoscatur vt princeps laicus. Confirmatur ex D. Paulo *ad Corinth. cap.5. num.12.* ex prima Epistola, *Quid mihi de ijs, qui foris sunt iudicare? Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit.* Intelligitur iste locus de Iudæis, & alijs infidelib. *cap. Multi* 18. 2. *q.* 1. *cap. Gaudemus* 8. *de diuort.* Ità alijs citatis Ricciull. *lib.2. cap.1.* doctoribus citatis.

63 Octauo, Christi fideles defuncti non amplius dicuntur esse membra Ecclesiæ, quia licet sint baptizati retinentes caracterem in anima impressum indelebiliter, & in Purgatorio existentes fidem habeant, & spem ad futuram gloriam, ex dictis *cap.1. q.17.* damnati vero omni spe, & fide euacuati sint, tamen tam illi, quam isti carent tertiò requisito; quia non amplius subduntur Romano Põtifici, qui dicitur caput solummodo viuentium super terram, iuxta illud Matth. *cap.16. num.19. Et tibi dabo claues regni cęlorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis.* Defuncti autem non sunt super terram, consequenter Papę non subduntur.

Dices 1. Defuncti excommunicãtur, vt constat ex multis antiquorum Patrum exemplis, de quibus *cap. Sane* 6. 24. *q.*2. & excommunicati absoluuntur post mortem, ex doctoribus apud Sair. *lib.1. cap.8. à num* 8. *ad* 11. Dices 2. Papæ pro defunctis concedit indulgentias; & pro illis Ecclesia offert sacrificia, & alia suffragia, vt huius rei auctoritates recensentur *à cap. Qui oblectiones* 9. *vsque ad finem* 13. *q.2.* ergo sunt membra Ecclesię sicuti talia erant, quando viuebant. Confirmatur, quia inter viuos, & mortuos perseuerat communio fidelium in fide, & caritate, *cap.3.* 24. *q.2. cap. Sacris de sepulcr.*

Rep. Defectu tertię conditionis defunctos non connumerari membra Ecclesię. Ad primum argumentũ negatur Papam posse propriè excommunicare mortuos, aut excommunicatos absoluere, id enim quod tradunt nonnulli, & sancti Patres locis citatis intelligendi sunt de declaratione excommunicationis incursæ ante mortem, vel de inflictione alicuius pęnæ, & effectus, quem excõmunicatio producere potest. Quod idem dicendum est de absolatione, nimirum superiorem propriè non absoluere defunctum, sed tantum declarare illum esse capacem bonorum spiritualium, sicut alij, qui decesserunt sine tali censura; vel sic absoluere est declarare, seu dare licentiam fidelibus viuis, vt possint pro illis sacrificia & suffragia offerre, & declarare defunctos esse capaces bonorum spiritualium Ecclesiæ. Vide Sair. *lib.1. cap.8.* loco citato. Ad 64

se-

secundum argumentum dico, illud probare mortuum non carere primo, & secundo requisito, nam baptizatus est, & habet fidem, spem, & caritatem defunctus in gratia decedens, vnde habet vnionem caritatis secundum suffragia, & orationes, iuxta illud Psalmi. *Particeps ego sum omnium timentium te*. Indulgẽtias autem Papa concedit non auctoritate absoluta, sed per modum suffragij, iuxta quod dixi *Resolut. 81. initio*.

65 Nono demum, Beati in cœlo tam Angeli, quam Homines huius nostræ Ecclesię non sunt, quia non amplius militant, neque subijciuntur Papę, & cum sint in patria, fides, & spes in illis non habet locum, quia, quod, dum erant in hoc mundo, credebant, & sperabant, nunc clare videnr, & habent, atque possident inamissibiliter.

Quæres 11. Quo genere Regiminis regatur Ecclesia? nam triplex est regimen Monarchicum, Aristocraticum & Democraticum. De quibus egi *Resolut. 87. num. 41*. Peirin. *de Relig. Prælat. q. 1*. initio secundi tomi.

66 *Resp*. Ecclesia gubernatur regimine Monarchico, quia illud regimen dicitur Monarchicum, in quo vnus tantum imperat dirigendo suas actiones in bonum commune subditorum, non habens superiorem supra se, neque sibi æqualem in eo genere imperandi, vt colligitur locis citatis; sed Ecclesia habet huiusmodi imperandi, & gubernandi modum, nam ab vno capite tantum regitur, qui est Romanus Pontifex, vt manifestum est, ergo gubernatur ordine Monarchico. Confirmatur *ex cap. 16*. Matth. *num. 18*. *Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claues regni cœlorum*. Nota, quod Christus nõ semel, non iterũ, sed pluries nominat Petrum per quandam singularitatem denotando hoc genus regiminis Monarchiæ per vnitatem singularis personæ, quam vocat caput vnius Ecclesiæ, quam sanguine suo fundauit supra firmam Petram.

Quæres 12. Vnde habeatur, quod Ecclesia Romana sit illa vera Ecclesia, quam Christus suo sanguine fundauit supra firmam Petram principis Apostolorum iuxta quod ipse Dominus dixit Matth. *cap. 16. num. 18*. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam*. Et non aliæ, quę dicuntur Arrianorum, Manicheorum, Lutheranorum, Caluinistarum, & aliorum Hæreticorum à Romana discedentium.

Resp. Ecclesia Romana semper, & nunc viuens sub vno capite, quod est Innocentius X. Pontifices Maximus est illamet Ecclesia, quam Christus sanguine suo fundauit, & eidem in caput præposuit Sanctum Petrum, & successiuè alios Summos Pontifices Canonicè intrantes ad eius gubernationem. Id est de fide tenendum. Alia autem ratione id non demonstratur contra Hæreticos; nisi probando soli Ecclesiæ Romanæ conuenire illa attributa, & proprietates superius relatas, quæ veram constituunt Ecclesiam, & sunt, quod sit sancta, Apostolica, Catholica, infallibilis, & vna in vnitate fidei & Sacramentorum sub vno capite à Christo Domino dependente sicut & Petrus. Sed hæc omnia conueniunt, & reperiuntur in Ecclesia Romana, vt probabo, ergo illa est vera Christi Ecclesia, & omnes aliæ, quæ ab hac dissentiunt in religione, & professione fidei falsæ sunt, deceptorię, & latibulum iniquitatis. Voco Ecclesiam Romanam homines omnes qui in professione fidei sentiũt cum Romano Pontifice, cuique obdientiam pręstant, tamquam huius Ecclesiæ capitis membra. 67

Sancta est Romana Ecclesia, & quia illa habet, & profitetur vsum Sacramẽtorum, præter quæ fideles sanctificantur, & quia ad solam Romanam Ecclesiam spectat sanctificare suos fideles, *tit. de reliquijs, & vener. Sanct.* & docui *Resolut. 113*: & quia in sola Ecclesia Romana sunt Sancti, inter quos successiuè recensentur quamplures fideles ab eius ortu, & subsequenter in dies propaga-

pagatur Ecclesia illorum sanctitate. Demum apud S.Patres Ecclesia Romana vocatur sancta, habes testimonia nonnulla apud Gratianum *dist.* 12.

Apostolica intitulatur, & pro tali ab omnibus habetur, quia ab Apostolis propagata conseruatur apud Romanū Pontificem, qui ideo vocatur Apostolicus, vnde Anacletus Papa, qui anno 100. electus fuit, & sanctus decessit anno Christi 110. relatus *cap.* 2. *dist.* 22. inquit *Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, & Saluatore nostro primatum obtinuit.* Ecce quod Romana Ecclesia vocatur Apostolica, & illa, quam Christus instituit.

Catholica est Romana Ecclesia, quia ad eam omnes concurrunt fideles, & infideles, vt veritatem fidei agnoscant, & salutem illius agregatione cōsequantur, id enim importat esse Catholicum, quod vniuersale, vnde & Ecclesia Romana vocatur vniuersalis, & ab omnibus obseruari debet, quod ipsa seruat in professione fidei, *cap. Quis nesciat* 11. *dist.* 11.

Romana Ecclesia in professione fidei sēper fuit infallibilis, & numquā errauit, sed semper in fide permansit, ita Lucius Papa I. circa annum 255. electus, *in epist.* 1. *ad Episcopos Galliæ, & Hispaniæ, in summa Concil.* apud Caranza. Item Felix Papa I. de anno 272. electus, respondens ad Benignum Episcopum, à quo fuerat cōsultus in rebus fidei, dixit: *Hæc sancta, & Apostolica mater omnium Ecclesiarum Christi Ecclesia, quæ per Dei Omnipotentis gratiam à tramite Apostolicæ traditionis numquam errasse probatur, nec ab hæreticis prauitatibus succubuit, sed vt in exordio normam fidei Christianæ percepit ab Autboribus suis Apostolorum Christi principibus illibata manet, iuxta illud Lucæ* 22. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tuas.* Refertur *in cap. Aresta* 9. 24. *quæst.* 1. Vide, quæ dixi *q.* 6. & dicam infra sequenti capite de Romano Pontifice. Gregor. Nazian. in Carmine de vita sua hæc habet. *Vetus Roma ab antiquis temporibus habet fidem rectam, & semper eam retinet, sicut decet Vrbem, quæ toti orbi residet.*

Ecclesia Romana vna semper fuit, quia semper eamdem fidem, & vsum eorumdem Sacramentorum continuo professa fuit, & retinuit, vt videre est ex diuersis Decretis Romanorum Pontificum, & Sacrorum Conciliorum Generalium, quæ semper vnanimi consensu in eamdem descenderunt sententiam in materia fidei, & Sacramentorum, ita quod nullum extat indicium, ex quo colligi possit, Ecclesiam Romanam variasse fidem, mutasse Sacramenta, sed manifestum est illam per Beatissimos Pontifices, & Sanctos Patres totis viribus, & omniconatu semper se opposuisse nouitatibus hæreticorum introductis contra vnitatem fidei, & Sacramentorum, vt videre est in operibus Sanctorum Basilij, Gregorij Hilarij, Ambrosij, Leonis, Prosperi, Hieronymi, Augustini, qui cum alijs sexcentis Patribus successiuè exemplo vitæ, & doctrina sana semper tutati fuerunt vnitatem fidei, & Sacramentorum in Ecclesia Romana sub Romano Pontifice, condemnatis hęreticorum falsis dogmatibus in diuersis Concilijs. Confirmatur, quod Romana Ecclesia sit illa vera, & legitima, quam instituit Christus, & nulla alia, quæ huic aduersatur, neq. Arriana, neq. Nestoriana, neque Lutherana, vel Caluina Romanæ aduersantes, ex Schismate, & dissensione huiusmodi Ecclesiarum inter se, quę tot capita habent suorum dogmatum, quot sunt illarum sectæ; ex aduerso Romana, & omnes aliæ cum ea sentientes in nullo discrepant, sed vnitatem fidei, & Sacramentorum tenent; ergò signum est, quod Romana est vera, & legitima Ecclesia; aliæ vero latibula iniquorum hominū, ex earum diuersitate, & nouitate, quę nonnisi discordiam generare valent, *cap. cum consuetudinis* 9. *de consuet.* è contra vnitas valde cōmendatur in omnibus, *cap. In apibus* 41. 7. *q.* 1. & fides Christi vna est ex probatis supra *quæst.* 3. vnitatem autem in fide sola Ecclesia Romana seruat; ergò hęc sola erit vera

Ecclesia sub vno capite, quod vocatur Romanus Pontifex, de quo in sequenti capite latius agendum est.

Signa demonstrantia Romanam Ecclesiam esse legitimam Christi Sponsam plurima refert Becan. *cap.6. de fide*, vide apud ipsum; solum recenseo illa duo de miraculis, & constantia martyrum, quę admirantur solum in fidelibus, qui profitentur fidem Romanę Ecclesiæ. Hæc non leguntur in extraneis Ecclesijs hæreticorum, ergò signum est apud illos non esse veram fidem, ergò sola Ecclesia Romana est illa, quam Christus fundauit in Petro, & eius successoribus.

CAPVT

CAPVT QVINTVM.
DE ROMANO PONTIFICE.

SVMMARIVM.

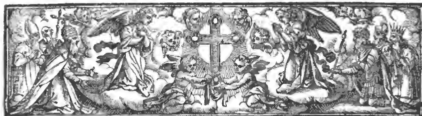

CAPVT QVINTVM.

DE ROMANO PONTIFICE.

DICTVM fuit in præcedenti capite, Christum Ecclesiæ, quam sãguine suo fũdauit, promisisse in Vicarium Sanctum Petrũ Apostolũ, cùm dixit *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, & contulisse ei dignitatem Papatus, cum dixit *Pasce oues meas, Pasce agnos meos*. Id enim necessarium fuit, vt sub vno capite Ecclesia, quæ est collectio, & congregatio fidelium, propagaretur, & custodiretur Christo in Cœlum ascendente, ne illius corpus sine capite remaneret visibili; & si enim Christus eius non obstante abscessu, promiserit suæ assistere Ecclesiæ vsque ad consumationem seculi, tamen, quia hæc illius assistentia non est visibilis, sed inuisibilis, & præsentia inspirationis, & protectionis, necesse fuit relinquere caput visibile in sui vicarium, qui toti Ecclesiæ per vniuersum orbem dispersæ præesset illam congregando in vnitatem fidei, & Sacramentorũ. Opere pretium est sub hoc capite agere de Romano Pontifice à Christo Capite constituto Ecclesiæ Militantis, pro cuius intelligentia supponam quæstiones more solito.

1 *Quæres* 1. An idem sit Episcopus Romæ, & Papatus, seu Pontificatus Romanus? Et vtrum Sanctus Petrus ibi fuerit Episcopus, & Papa?

Resp. Eadem est dignitas Episcopatus, & Papatus in Romano Pontifice, & vtramque habuit S. Petrus in vrbe Roma, vbi resedit, vt Episcopus, & vt Papa. 2

Primum, quod vtriusq. eadem sit dignitas, probatur, quia Romanus Pontifex se vocat Episcopum Episcoporum initio suarum literarum, quandoque Episcopum Vrbis, seu Romæ, interdum Summum Pontificem, vnde S. Cyprianus

CAPVT

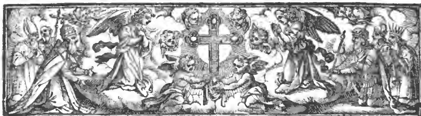

CAPVT QVINTVM.

DE ROMANO PONTIFICE.

DICTVM fuit in præcedenti capite, Christum Ecclesiæ, quam sãguine suo fũdauit, promisisse in Vicarium Sanctum Petrũ Apostolũ, cùm dixit *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam*, & contulisse ei dignitatem Papatus, cum dixit *Pasce oues meas, Pasce agnos meos*. Id enim necessarium fuit, vt sub vno capite Ecclesia, quæ est collectio, & congregatio fidelium, propagaretur, & custodiretur Christo in Cœlum ascendente, ne illius corpus sine capite remaneret visibili; & si enim Christus eius non obstante abscessu, promiserit suæ assistere Ecclesiæ vsque ad consumationem seculi, tamen, quia hæc illius assistentia non est visibilis, sed inuisibilis, & præsentia inspiratio-
1 nis,& protectionis, necesse fuit relinquere caput visibile in sui vicarium, qui toti Ecclesiæ per vniuersum orbem dispersæ præesset illam congregando in vnitatem fidei,& Sacramentorũ. Opere pretium est sub hoc capite agere de Romano Pontifice à Christo Capite constituto Ecclesiæ Militantis, pro cuius intelligentia supponam quæstiones more solito.

Quæres 1. An idem sit Episcopus Romæ,& Papatus, seu Pontificatus Romanus? Et vtrum Sanctus Petrus ibi fuerit Episcopus, & Papa?

Resp. Eadem est dignitas Episcopa-
tus,& Papatus in Romano Pontifice, 2
& vtramque habuit S.Petrus in vrbe Roma, vbi resedit, vt Episcopus, & vt Papa.

Primum, quod vtriusq. eadem sit dignitas, probatur, quia Romanus Pontifex se vocat Episcopum Episcoporum initio suarum literarum, quandoque Episcopum Vrbis, seu Romæ, interdum Summum Pontificem, vnde S. Cyprianus

nus

nus relatus *in cap. Nouatianus 6. 7. q. 1.* dicit: *Et cum sit à Christo vna Ecclesia per totum mundum in multa membra diuisa. Item Episcopatus vnus multorum Episcoporum concordi numerositate diffusus, &c.* adhuc clarius idem relatus *cap. Loquitur 18. 24. q. 1.* Nomine vnius Episcopatus multorum Episcoporum sine dubio venit papatus, ergò coincidunt in Pontifice Romano Episcopatus, & Papatus. Confirmatur, quia si non coinciderent sequeretur absurdũ, quod Papatus dependeret ab Episcopatu, nã tunc superior, & maior dignitas dependeret à minori. Demum Vrbs ante S. Petrum nullum habuit prælatũ præter illum, sed illuc accessit vt Papa, & sedem Papalem ibi fixit, ergo eius Episcopatus idem est, quod Papatus. Id ostenditur hoc exemplo, si enim aliqua ciuitas, quæ nunquam habuit prælatũ erigeretur in Archiepiscopatum, vel Patriarchatum vtique huiusmodi dignitas non posset dici Episcopatus gradus condistinctus ab erecto, sed idem esset, quod Archiepiscopatus primò institutus; ita pari ratione philosophandum est in Vrbe Roma, quæ preter S. Petrũ primò nullum habuit Episcopum, qui Summus Pontifex erat, ac proinde si vocatur Episcopus, id non arguit dignitatem distinctam à Papatu, quę prima dignitas eminenter continet alias, ac proinde illis nuncupari potest, nimirum Patriarcha, Primas, Archiepiscopus, Episcopus, Presbiter, Prior, &c. cum has omnes virtualiter, & eminenter contineat in eo, quod se solo præstare potest quidquid alij facere possunt, talis enim est potestatis, & iurisdictionis, vt omnes alias in sua, à qua dependent, absorbeat.

Secundum, quod Sanctus Petrus fuerit Papa, & Episcopus Romæ, certissimum est, à Christo Domino destinatus, vt testatur S. Leo Papa *Serm. 1. de sanctis Apost. in lect. 2. noct.* Cathedræ Romanæ 18. Ianuarij: *Beatissimus Petrus Princeps Apostolici ordinis ad arcem Romani destinatur imperij.*

3 Petrus autem Apostolus electus fuit à Christo in Papam, & summum Pontificem, dum post prandium ex piscatione habita in mari Tiberiadis in tertia apparitione post octauã Resurrectionis illi dictum fuit: *Pasce Agnos meos; Pasce oues meas.* Ioan. *cap. 21.* Caiet. *de Romani Pontif. instit. tract. 3. c. 10. & 11.* Secundum aliquos id accidit die dominico, quæ fuit dies decima Aprilis Anni Christi 34. numerando vero à die Resurrectionis inclusa, quæ fuit die dominico 27. Martij, accidit die 15. post Resurrectionem, consequenter computando tempus interiectum inclusiuè à die decima Aprilis Anni 34. vsque ad Annum 69. eiusdem Christi, quo S. Petrus crucifixus fuit die iouis 29. Iunij, infertur, D. Petrum in Pontificatu vixisse annos 36. menses duos, dies decemnouẽ; Romæ autem sedit Annos 24. menses tres, & dies duodecim, reliquum tempus partim Hierosolymis, partim Antiochiæ, & alibi.

Dices, S. Petrus non fuit electus Papa per supradicta verba, sed tunc quando Christus dixit: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam:* Et hoc colligitur ex diuersis Sanctis Patribus, dum enim loquuntur de auctoritate Põtificia S. Petro attributa à Christo, referunt præcitatum locum, vt videre est apud Gratianum, *cap. Ita Dominus 7. dist. 19. cap. In nouo 2. dist. 21. cap. Rogamus 15. 24. q. 1. cap. Legatur 2. 24. q. 2.* & alibi sępius.

Resp. Ex illa sententia non apparet actualis collatio Papatus, sed tantum colligitur promissio tempore conuenieñti exequutioni mandanda; Illa autem promissio facta fuit à Christo ante suam mortem, post resurrectionem verò stetit promissis, antequam Cœlum conscenderet, discessurus enim ab oculis eorum visibilem voluit sibi substituere Pastorẽ, qualis antea ipse fuit, vt vices suas in omnibus subiret, & cæteros confortaret in fide, iuxta illud Lucæ 22. *num. 32. Ego rogaui pro te Petre, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Supradictum colligitur ex *cap. Considerandũ 47. cap. Fidelior 48 dist.* 4

dist. 50. ibidem glos. Præposuit: *cap. significasti 4. de elect.* Pascalis Papa dicit, Petrum in Papam electum illis verbis, *Pasce oues meas*, ibidem glosa.

Quæres 2. An duo priuilegia concessa Petro fauore Ecclesiæ à Christo, simul, & semel communicata fuerint omnibus eius successoribus? Vnum est, quod illum constituit caput vniuersalis Ecclesiæ promissam potestatem ligandi, & soluendi Matth. 16. *num.* 19. tradendo Ioan. 21. Alterum est, quod illum ita in fide confirmauit, quod ab ea deficere non poterat, vt patet Lucæ 22. *num.* 32. ex sententia superius allata. Quod est etiam quærere an dicta de Petro Christus intellexerit de omnibus eius successoribus?

5 *Resp.* Illa duo priuilegia Papatus Christus omnibus summis Pontificibus Canonicè intrantibus concessit in persona Petri, quod comprobatur Sanctorum Patrum testimonijs. *cap. Sacrosancta* 2. *dist.* 22. ibi, *Petro tamen à Domino cōcessum est, & ipsi inter se voluerunt idipsum, vt reliquis omnibus præesset Apostolis, & cephas id est caput, & principium teneret Apostolatus, qui etiam eamdem formā suis successoribus, & reliquis Episcopis tenendam tradiderunt. cap. Ad Apostolicæ* 2. *de sent. & re iud.* ibi: *Nobisque in beatam Petri personam sit dictum: Quodcumque ligaueris super terram, &c.* Cap. Solitæ 6. de maior. Innoc. III. inquit. *Nobis enim in Beato Petro sunt oues Christi commissæ dicente Domino: Pasce oues meas, non distinguens inter has oues, & alias, vt alienum à suo demonstraret ouili, qui Petrum, & successores ipsius Magistros non recognosceret, & Pastores, vt illud tamquam notissimum omittamus, quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores ipsius, &c.* Bonifacium VIII. *in extra. com. de maior. Igitur Ecclesiæ vnius, & vnicæ vnum corpus, vnum caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus videlicet, & Christi vicarius Petrus, Petrique successor* &c. Vide Azor. *lib.* 4. *cap.* 11. de hac re agentem. Catechismū Roman. de symbolo 9. *sect.* 13 Caiet. *tract.* 3. *de Rom. Pontif. cap.* 13. & 14. Dicta ergo de Petro à Christo locum habēt in eius successoribus, quia si Ecclesia post Ascentionem indiguit ab initio capite visibili, qui fuit Petrus, etiam simili indiguit post mortem Petri, quia inconueniens est, Ecclesiam visibilem regi solo capite inuisibili, sed illi necessarium est caput visibile, sicut ab initio, aliter nulla proportio est inter caput, & membrum. Deinde Papatus est dignitas non ad tempus, sed perpetua, cum sit pascere oues, quæ continuo egent pabulo, ergo & pastore. Præterea pastor non eligitur propter proprium cōmodum, sed in vtilitate ouium, quæ sicut vsque ad finem mundi duraturæ sunt, ità & perpetuum postulant Pastorem; non potuit autem S. Petrus perpetuò manere, quia mortalis sicut cæteri homines erat; ergò necesse fuit, quod illi succederent alij in officio cum eadem potestate. Insuper, sedes nunquam moritur, *cap. Si gratiosè* 5. *de rescript. in* 6 ergò semper adesse debet, qui supersedeat illam. Demum priores Pontifices, qui successerunt Petro vsque ad Sanctū Siluestrū fuerunt Sancti, & alij post, ex quo efficax deducitur argumentum, illos fuisse legitimos successores, & non vsurpatores, aut tantum bonæ fidei possessores, quia Deus non patitur tam longo tempore vsurpatores, aut bonæ fidei possessores sine vero titulo, maxime in hac dignitate Pontificia, quæ omniū suprema est. Cum hæc ità sint.

Colligitur hinc primò, Papam non 6
ab hominibus, sed à Deo, & Iesu Christo potestatem Pontificiam immediatè habere, *cap. Nouit* 13. *de iudic.* D. Thom. 1. 2. *q.* 97. *art.* 3. non obstat eius electio facta per Cardinales, quia electores non dicuntur conferre potestatem electo cū ex electione nullum ius aquirat electus nisi publicato scrutinio, quod electores non possunt variare, *cap. Publicato* 58. *de elect.* sed à iure, vel à superiore electus potestatem recipiat, Papa autem supra ius est, & ideo à Deo immediatè confirmatur; electionem hanc Diana *par.* 1 *tract.* 2. *resolut.* 125. vocat conditionem sine qua non Deus Potestatem Pontificiam

ficiam, transferet in hominem electum, non autem est ratio, seu medium quo electores hanc potestatem electo tribuant. Electio igitur est à Cardinalibus, & potestas à Deo speciali modo, & non tantum iuxta illud ad Rom. *cap.* 13. *num.* 1. *Non est enim potestas nisi à*
7 *Deo*. Secundò, Christi Vicarium vnum cum Deo facere tribunal, cum eius vices in terris gerat, *cap.* 2. *&* 4. *de transl. episc.* & ibidem *in* 3. *capite* hæc habentur. *Non enim homo, sed Deus separat quos Romanus Pontifex, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, Ecclesiarum necessitate vel vtilitate pensata non humana, sed diuina potius auctoritate dissoluit*. Vnicum ergo tribunal, vnum consistorium Papa cum Deo habet, qui illi dixit Matth. 16. *n.* 16. *Quodcumq; ligaueris super terrã, erit ligatũ & in cœlis. & quodcunq; solueris super terrã erit solutũ, & in cęlis*. Host. super dictum *c.* 3. Abbas *in c. Licet de elect. n.* 9. Paulus
8 de Castro *consil.* 414. Paris. *consil.* 5. *n.* 26. *& consil.* 68. *num.* 162. *lib.* 1. Gomez *in c.* 1 *de constit. in* 6. Tertiò, Papa non vtitur baculo, quia non ab homine vt cæteri, sed à Deo recipit suam potestatem, Glos. *fin cap. Vn. de Sacra vnct.* Quartò, nullum Pōtificem errare posse in misterijs fidei, quia Deus in persona Petri singulis contulit priuilegium illud tertium, vt non deficiant in fide; Quomodo id intelligatur, dicam infra *q.* 14.

Quæres 3. An sit de fide tenendum S. Petrum fuisse caput Ecclesiæ & primatum sedis fixisse Romæ?

9 *Resp.* Affirmatiuè. Primùm, quod Petrus fuerit caput totius Ecclesiæ expressum est locis supra citatis, Matt. *cap.* 16. *num.* 19. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ioannis 21. *Pasce oues meas*. Auctoritates de hoc capite adduxi præced. *cap. q.* 9. *num.* 44. & præcedenti quæstione Bellarm. Valentia, & alijs omnes, quos citat Carena *par.* 1. *de officio Inquis. tit.* 1.
10 *de Summo Pontif. num.* 37.

Secundum, quod sedem, & primatũ fixerit Romæ, habetur *cap. Mutationes* 34. 7. *q.* 1. *Petrus sanctus magister noster, & Princeps Apostolorum de Antiochena ciuitate vtilitatis causa est translatus Romam, vt ibidem potius proficere posset*. Probant manifestè hanc fidem auctoritates aliæ adductæ ex diuersis Concilijs pręcedenti capite *q.* 9. Hic *q. prima S. secundum*, habes auctoritatem Papę Leonis, I. ab Ecclesia canonizatam.

Quæres 4. Quo iure, diuino nè, an Ecclesiastico Papatus sit conuinctus cũ Ecclesia Romana? Seu, quo iure proueniat, quod Episcopus Romanus sit successor Petri in primatu totius Ecclesiæ, ita quod Papatus non possit separari ab Episcopatu Romano, & transferri ad alium Episcopatum, & cũ eo coniungi?

Resp. Episcopatus Romanus, & Pōtificatus ità coniuncti sunt iure diuino, 11
vt per nullam potestatem humanam disiungi possint, & separari. Probatur, Tum quia sunt eadem dignitas ex *q.* 1. Tum quia ita imperauit Christus Petro, & eius successoribus in persona illius, teste Marcello Papa relato *cap. Rogamus* 15. 24. *q.* 1. de S. Petro scribente ad Episcopos Antiochenos. *Eius enim sedes primitus apud vos fuit, quæ postea iubente Domino Romam translata est*. De qua translatione loquitur Anterius Papa relatus *cap. Mutationes* 34. 7. *q.* 1. Et confirmat Innoc. III. relatus *cap. Per venerabilem* 13. Qui filij sint legit. illis verbis. *Locus enim, quem elegit Dominus Apostolica sedes esse cognoscitur, cum enim Petrus vrbe fugiens exiuisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus ab eo, Domine quo vadis? Respondit: Venio Romam iterum; quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reuersus*. Testatur hoc idem Anacletus Papa multo tempore ante, quippe qui electus fuit anno 103. relatus *cap. Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, & Saluatore nostro primatum obtinuit.* 2. *dist.* 22. In prima synodo Nicęna dicitur, quod Ecclesia Romana nullis synodicis decretis est prælata cæteris Ecclesijs, sed euangelica voce Domini primarum obtinuit. Certissimum igitur est, solam Ecclesiam Romanam habe

habere hoc priuilegium, & præceptum, vt adiunctam habeat dignitatem Papatus, ita vt graue sit sacrilegium hæresis, et schismatis credere, aut attētare, hanc dignitatem coniugi posse cum alia quauis Ecclesia. Ita communiter doctores cum Turrect. 2. *de Eccles. cap.* 40. Cano. *lib.6. de locis Theol. cap.* 4. Driedo. 4. *de varijs dogmat. cap.* 4. Carena *part.* 1. *de Summo Pontif. num.* 51. Addo rationem, quia si mutabilis esset prima sedes, aut arbitrio Cardinalium eligentium, aut institutione aliqua humana, ita vt Pontificatus iure aliquo humano posset ce iungi modò cum Ecclesia Hispana, modò cum Gallicana, aut cum Hierosolimitana, dubitari posset de eius vnitate, & stabilitate, ac proinde Ecclesia non fuisset fundata supra firmā Petram, & vnicam, sed super plures, consequenter careret vnitate sui fundamenti, ac proindè perfectione sibi debita. Confirmatur, quia ex translatione Curiæ Romanæ in Galliam à Clemente V. facta anno 1305. initio sui Pontificatus electo Petusij die quinta Iunij, qui à Perusio absens, cum esset Burdigallæ, dum fuit electus Lugduni quo Cardinales conuocauerat, coronatus fuit die 12. Nouembris eiusdem anni, Ecclesia Romana non amisit primatum, & Papatum, quamuis per septuaginta quatuor annos Pontifices residentiam fecerint in Gallia, quorum vltimus, qui fuit Gregorius XI. votum Romam petendi nuncupauit, curiam transtulit in Vrbem cum summa exultatione, & maxima vtilitate totius Italiæ anno 1376. & tempore intermedio semper Ecclesia Romana recognita fuit in omnibus Pontificibus ab omnibus Catholicis etiam Gallis, ita quod dignitas Pontificatus sempet remansit in Pontificibus coniuncta Ecclesiæ Romanæ, vt videre est in Bullis Pontificijs, præsertim in Concilio Vienensi per ipsum celebrato; adducam initium Clem. de iureiur. quæ ita habet. *Romani Principes ortodoxæ fidei professores Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, cuius caput est Christus Redemptor noster, ac Ramanum Pontificem eiusdem Redemptoris Vicarium feruore fidei, & claræ deuotionis venerantes.* Trāslatio igitur fuit Curiæ, & personarum, non dignitatis principatus.

Quæres 5. An Papa teneatur residere in Vrbe, sicut Episcopi, & Parochi residere debent in suis parochijs? Alia est hæc quæstio à præcedenti, in qua quærebatur an Papatus necessario sit connexus cum Episcopatu Romano? nunc vero quæstio est de residentia, quæ est quid consequens ad illa duo, ideo enim hic homo tenetur residere, quia habet talem dignitatem, tale officium, ad cuius exercitium requiritur præsentia personæ. Videtur quod, non exemplo septem Pontificum Clementis V. Ioannis XXI. seu XXII. Benedicti X. Clementis VI. Innocentij VI. Vrbani V. & Gregorij X. qui residentiam restituit Vrbano 1376. & omnes fuerunt Galli natione, & Residentia, ergò Summi Pontifices, non tenentur ad residentiam; Ratio est, quia ideo alij Prælati tenentur ad residentiam non tantum vt suas oues personaliter pascant, sed etiam, quia si non haberent hanc obligationem, possent recedere, & manere extra proprium territorium, sed Papa pro territorio habet totum mundum, *cap. Cuncta per mundum* 17. & 18. 9. *q.* 3. ergo vbicum- 13
que habitat, ibi dicitur residere, & personaliter pascere oues suas. Demum residentia est de iure Pontificio, Ambus Catarin. *in opusc. de resid.* ad quod Papa non tenetur, cum iuri non subijciatur, sed supra ius sit, & illius conditor; ergò nullam habet obligationem residendi. His non obstantibus.

Resp. Summus Pontifex de iure diuino tenetur residere Romæ probatur ea 14
auctoritate, quam adduxi præcedenti quæstione *ex cap. Rogamus* 15. 24. *q.* 1. ibi: *Eius enim sedes primitus apud vos fuit, quæ postea iubente Domino, Romam translata est.* Et clarius *ex cap. Per venerabilem*, ibidem extenso. Quæ auctoritates non magis de primatu, quam de residentia coniunctis cum Episcopatu Romano intelligendæ sunt. Deinde accessorium sequitur naturam sui principalis ex vulgatis iuribus, sed principale, quod

P est

ficiam , transferet in hominem electum, non autem est ratio, seu medium quo electores hanc potestatem electo tribuant. Electio igitur est à Cardinalibus, & potestas à Deo speciali modo, & non tantum iuxta illud ad Rom. *cap.* 13. *num.* 1. *Non est enim potestas nisi à*
7 *Deo*. Secundò, Christi Vicarium vnum cum Deo facere tribunal, cum eius vices in terris gerat, *cap.* 2. *& 4. de transl. episc.* & ibidem *in 3. capite* hæc habentur. *Non enim homo, sed Deus separat quos Romanus Pontifex, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, Ecclesiarum necessitate vel vtilitate pensata non humana, sed diuina potius auctoritate dissoluit*. Vnicum ergo tribunal, vnum consistorium Papa cum Deo habet, qui illi dixit Matth. 16. *n.* 16. *Quodcumq; ligaueris super terrã, erit ligatũ & in cœlis. & quodcunq; solueris super terrã erit solutũ, & in cœlis.* Host. super dictum *c.* 3. Abbas *in c. Licet de elect. n.* 9. Paulus
8 de Castro *consil.* 414. Paris. *consil.* 5. *n.* 26. *& consil.* 68. *num.* 162. *lib.* 1. Gomez *in c.* 1 *de constit. in* 6. Tertiò, Papa non vtitur baculo, quia non ab homine vt cæteri, sed à Deo recipit suam potestatem, Glos. *fin cap. Vn. de Sacra vnct.* Quartò, nullum Põtificem errare posse in misterijs fidei, quia Deus in persona Petri singulis contulit priuilegium illud tertium, vt non deficiant in fide; Quomodo id intelligatur, dicam infra *q.* 14.

Quæres 3. An sit de fide tenendum S. Petrum fuisse caput Ecclesiæ & primatum sedis fixisse Romæ?

9 *Resp.* Affirmatiuè. Primùm, quod Petrus fuerit caput totius Ecclesiæ expressum est locis supra citatis, Matt. *cap.* 16. *num.* 19. *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ioannis 21. *Pasce oues meas*. Auctoritates de hoc capite adduxi præced. *cap. q.* 9. *num.* 44. & præcedenti quæstione Bellarm. Valentia, & alijs omnes, quos citat Carena *par.* 1. *de officio Inquis. tit.* 1.
10 *de Summo Pontif. num.* 37.

Secundum, quod sedem, & primatũ fixerit Romæ, habetur *cap. Mutationes* 34. 7. *q.* 1. *Petrus sanctus magister noster, & Princeps Apostolorum de Antiochena ciuitate vtilitatis causa est translatus Romam, vt ibidem potius proficere posset.* Probant manifestè hanc fidem auctoritates aliæ adductæ ex diuersis Concilijs præcedenti capite *q.* 9. Hic *q. prima S. secundum*, habes auctoritatem Papę Leonis, l. ab Ecclesia canonizatam.

Quæres 4. Quo iure, diuino nè, an Ecclesiastico Papatus sit coniunctus cũ Ecclesia Romana? Seu, quo iure prouenniat, quod Episcopus Romanus sit successor Petri in primatu totius Ecclesiæ, ita quod Papatus non possit separari ab Episcopatu Romano, & transferri ad alium Episcopatum, & cũ eo coniungi?

Resp. Episcopatus Romanus, & Põ- 11
tificatus ità coniuncti sunt iure diuino, vt per nullam potestatem humanam disiungi possint, & separari. Probatur, Tum quia sunt eadem dignitas ex *q.* 1. Tum quia ita imperauit Christus Petro, & eius successoribus in persona illius, teste Marcello Papa relato *cap. Rogamus* 15. 24. *q.* 1. de S. Petro scribente ad Episcopos Antiochenos. *Eius enim sedes primitus apud vos fuit, quæ postea iubente Domino Romam translata est*. De qua translatione loquitur Anterius Papa relatus *cap. Mutationes* 34. 7. *q.* 1. Et confirmat Innoc. III. relatus *cap. Per venerabilem* 13. Qui filij sint legit. illis verbis. *Locus enim, quem elegit Dominus Apostolica sedes esse cognoscitur, cum enim Petrus vrbe fugiens exiuisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus ab eo, Domine quo vadis? Respondit: Venio Romam iterum; quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reuersus.* Testatur hoc idem Anacletus Papa multo tempore ante, quippequi electus fuit anno 103. relatus *cap. Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino, & Saluatore nostro primatum obtinuit.* 2. *dist.* 22. In prima synodo Nicęna dicitur, quod Ecclesia Romana nullis synodicis decretis est prælata cæteris Ecclesijs, sed euangelica voce Domini primatum obtinuit. Certissimum igitur est, solam Ecclesiam Romanam

habe

habere hoc priuilegium, & præceptum, vt adiunctam habeat dignitatem Papatus, ita vt graue sit sacrilegium hæresis, et schismatis credere, aut attẽtare, hanc dignitatem coniugi posse cum alia quauis Ecclesia. Ita communiter doctores cum Turrecr. *2. de Eccles. cap. 40.* Cano. *lib. 6. de locis Theol. cap. 4.* Driedo. *4. de varijs dogmat. cap. 4.* Carena *part. 1. de Summo Pontif. num. 51.* Addo rationem, quia si mutabilis esset prima sedes, aut arbitrio Cardinalium eligentium, aut institutione aliqua humana, ita vt Pontificatus iure aliquo humano posset coniugi modò cum Ecclesia Hispana, modò cum Gallicana, aut cum Hierosolimitana, dubitari posset de eius vnitate, & stabilitate, ac proinde Ecclesia non fuisset fundata supra firmã Petram, & vnicam, sed super plures, consequenter careret vnitate sui fundamenti, ac proindè perfectione sibi debita. Confirmatur, quia ex translatione Curiæ Romanæ in Galliam à Clemente V. facta anno 1305. initio sui Pontificatus electo Perusij die quinta Iunij, qui à Perusio absens, cum esset Burdigallæ, dum fuit electus Lugduni quo Cardinales conuocauerat, coronatus fuit die 12. Nouembris eiusdem anni, Ecclesia Romana non amisit primatum, & Papatum, quamuis per septuaginta quatuor annos Pontifices residentiam fecerint in Gallia, quorum vltimus, qui fuit Gregorius XI. votum Romam petendi nuncupauit, curiam transtulit in Vrbem cum summa exultatione, & maxima vtilitate totius Italiæ anno 1376. & tempore intermedio semper Ecclesia Romana recognita fuit in omnibus Pontificibus ab omnibus Catholicis etiam Gallis, ita quod dignitas Pontificatus semper remansit in Pontificibus coniuncta Ecclesiæ Romanæ, vt videre est in Bullis Pontificijs, præsertim in Concilio Vienensi per ipsum celebrato; adducam initium Clem. de iureiur. quæ ita habet. *Romani Principes ortodoxæ fidei professores Sacrosanctam Romanam Ecclesiam, cuius caput est Christus Redemptor noster, ac Ramanum Pontificem eiusdem Redemptoris Vicarium feruore fidei, & claræ deuotionis venerantes.* Trãslatio igitur fuit Curiæ, & personarum, non dignitatis principatus.

Quæres 5. An Papa teneatur residere in Vrbe, sicut Episcopi, & Parochi residere debent in suis parochijs? Alia est hæc quæstio à præcedenti, in qua quærebatur an Papatus necessario sit connexus cum Episcopatu Romano? nunc vero quæstio est de residentia, quæ est quid consequens ad illa duo, ideo enim hic homo tenetur residere, quia habet talem dignitatem, tale officium, ad cuius exercitium requiritur præsentia personæ. Videtur quod, non exemplo septem Pontificum Clementis V. Ioannis XXI. seu XXII. Benedicti X. Clementis VI. Innocentij VI. Vrbani V. & Gregorij X. qui residentiam restituit Vrbano 1376. & omnes fuerunt Galli natione, & Residentia, ergò Summi Pontifices, non tenentur ad residentiam; Ratio est, quia ideo alij Prælati tenentur ad residentiam non tantum vt suas oues personaliter pascant, sed etiam, quia si non haberent hanc obligationem, possent recedere, & manere extra proprium territorium, sed Papa pro territorio habet totum mundum, *cap. Cuncta per mundum 17. & 18. 9. q. 3.* ergo vbicum- 13
que habitat, ibi dicitur residere, & personaliter pascere oues suas. Demum residentia est de iure Pontificio, Ambus Catarin. *in opusc. de resid.* ad quod Papa non tenetur, cum iuri non subijciatur, sed supra ius sit, & illius conditor; ergò nullam habet obligationem residendi. His non obstantibus.

Resp. Summus Pontifex de iure diuino tenetur residere Romæ probatur ea 14
auctoritate, quam adduxi præcedenti quæstione *ex cap. Rogamus 15. 24. q. 1.* ibi: *Eius enim sedes primitus apud vos fuit, quæ postea iubente Domino, Romam translata est.* Et clarius *ex cap. Per venerabilem*, ibidem extenso. Quæ auctoritates non magis de primatu, quam de residentia coniunctis cum Episcopatu Romano intelligendæ sunt. Deinde accessorium sequitur naturam sui principalis ex vulgatis iuribus, sed principale, quod

P est

est Papatus, inseparabile est ab Episcopatu Vrbis, immo vtrumque est idem; ergò & residentia indiuisibilis est ab Vrbe. Confirmatur, quia si Papa posset circumire Vrbes, & modò hic, modò illic residere, facile destrueretur hæc veritas de fide tenenda, quod Papatus inseparabilis sit à Romano Episcopatu, siquidem residentia semper iuncta est cũ prælatura, & loco, per quem denominatur; præterquamquod processu, & diuturnitate temporis & hominum memoria decideret iste fidei articulus, quod Ecclesia Romana sit aliarum caput, si in ea caput residere non teneretur.

Ad obiectiones respondetur; non obstare exemplum illorum Pontificum, qui iustis de causis tãto tempore absfuerunt seipsos dispensantes ab hoc onere, quod facere potuerunt erga se, hoc ipso, quod
15 alios dispensare valent ex Tridentino loco citato *c.1. sess.23.* Nec vrget, quod Papa totum mundum habet pro territorio, & sic residere vbi ipse melius iudicauerit expedire pro pascendis ouibus suis, quia responderi potest, Summum Pontificem totum mũdum habere pro territorio quo ad auctoritatẽ, & gubernationem totius mundi, non quo ad præsentiam personalem, respectu cuius ordinariè residere debet in loco commodiori, & vtiliori pro grege pascendo, quem Christus putauit esse Romam, tum ex connexione capitis cum dignitate suprema, tum ex supremo capite Romani Imperij, vt ostenderetur, Christum Summum Pontificem constituisse totius mundi Sacerdotem, & Imperatorem, tam in spiritualibus, quam in temporalibus.

Quæres 6. An de fide credendum sit, Innocentium X. esse verum Pontificem Romanum? quod idem de singulis quæritur?

Resp. De fide tenendum, quemlibet
16 electum canonicè in Summum Pontificem, de quo constet, esse verum Papã, ac proinde talem nunc esse Innocentiũ decimum in Papã electum die 15. Septembris 1644. coronatum vero die quarta Octobris eiusdem anni.

Probatur primo, quia illud est de fide credendum quod reperitur à Deo reuelatum in Sacris Scripturis, aut per traditionem, vt patet ex dictis *cap.2. & 3.* sed Ioan. 21. *num.*17. Deus reuelauit Petrũ, & eius successores, esse Papam, hoc ipso, quod legitimè eligitur à Cardinalibus, & illum talem constituit illis verbis: *Pasce oues meas*: prout illi promiserat alijs verbis: *Tu es Petrus, & super hanc Petrã ædificabo Ecclesiam meam*. De Petro non est difficultas, quia id omnes rectè sentientes concedunt etiam hæretici, & cõstat ex dictis hic *q.3.* Vide Valent. *in 2.2. disp.1. q.1. par.7.* §.27. Suar. *lib.3. contra errores sectæ Angl. cap.*10. Caiet. *tract.3. de Rom. Pontif. cap.8. & seq.* De successoribus ibidem expressis in persona Petri probatur tum auctoritate Sanctorum Patrum, tum ratione. Sancti Patres passim explicantes prędicta loca, non solum in persona Petri, sed etiam eius successorum loca adduxi tria sub *q.2.* adde Cyrillum Alexandrinum ex Caiet. *cit. cap.*14. illis verbis: *Sicut Christus accepit à Patre Sceptrum Ecclesiæ gẽtium, dux ex Israel egrediens super omnem principatum, & potestatem, super omne quodcumque est, vt ei cuncta curuentur, sic & Petro, & eius successoribus plenissimè commisit, vt nulli alij quam* Petro, *quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit*. Cyrillus alter Hierosolimitanus in persona Christi loquens inquit: *Tu cum fine, & ego sine fine, cum omnibus, quos loco tui ponam plenè, & perfectè Sacramento, & auctoritate ero sicut sum, & tecum*. In Concilio Florentino sub initio hæc veritas definitur illis verbis. *Definimus, Sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum* Pontificem *in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum* Pontificem *Romanum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omni Christianorum patrem, ac doctorem existere, et ipsi in Beato* Petro *pascendi regẽdi, et gubernãdi vniuersalem Ecclesiã à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse*. Ratio est, quia præsentia, & præsidentia vnius capitis post Christi abscessum,

& Ascen-

& Ascensionem in Cœlum non minus necessaria est, nunc, & in futurum vsq; ad consumationem seculi, quam fuit ab initio Ecclesiæ, cum membra vnius corporis semper æque indigeant influxu sui capitis à quo seiuncta mortua sunt, ergò cum dixit Petro: Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meã & portæ inferi non præualebunt aduersus eam; & tibi dabo claues regni Cœlorum, & non deficiet fides tua; & demum, Pasce oues meas, sine dubio voluit esse dictum de omnibus illis legitimè succedentibus, vt insinuaret æqualem capitis necessitatem, & virtutem parem eiusdem in omni tempore, quo Ecclesia militans duratura est, sicut ore proprio ipsemet Christus Math. extremis verbis promisit adfuturũ vsque ad consumationem seculi.

Probatur secundò, ex Bulla incip. *Inter curas*: Martini V. continente condẽnationem vtriusque Ioannis Vrigleph de Anglia, & Vss de Boemia, in qua præcipitur, vt hæretici ad Ecclesiæ sinum reuerteutes abiurent diuersos errores, inter quos interrogantur, vtrum credãt, quod Papa Canonicè electus sit successor beati Petri habens supremam potestatem in Ecclesia, & tenentes oppositum abiurant si Ecclesiæ volunt reconciliari, ergo signum est, de fide credendum, hunc, & hunc Pontificem esse Papã, & Petri successorem, siquidem abiuratio habet pro obiecto destruẽdo hæresim, cuius est detestatio, vt colligitur
17 ex cap. Ego Berengarius *de consecr. dist.* 2 Royas *sing.* r. n. 2. Farin. q. 194. *de hæresi*.

Tertiò probatur, quia quod à tota Ecclesia creditur, tenetur, & solemnizatur, dicitur esse de fide; omnes autem fideles credunt in Summum Põtificem fatentes nunc Innocentium X. esse verũ Papam, Ecclesia enim illum coronauit per Cardinales deputatos, & vt talem recognouit recipiendo eius Iubileum, & indulgentias; & solemnizatur in oratione Missæ, & alijs ritibus, & illum omnes vocant Papam, ergò id est de fide credendũ, ea enim cognoscũtur esse de fide, quæ in tota Ecclesia amplectuntur.

Quartò, Papæ aliquid de fide definienti credimus, non vt est talis homo, neque fide humana, quia vt homo pri- 18
uatus cum alijs comparatur, & sicut alij vti sic potestatem non habent definiendi, neque ille; fide autem humana non credimus articulos fidei, quia non veritati humanæ, cui subesse potest falsum, sed diuinæ, à qua procul est, falsitas, innitũtur consequenter dicendũ est, fidẽ, quã erga Pontificem habemus, quod sit Papa, esse diuinam, ac proinde fundate articulum fidei in persona electa in Papam, inconueniens siquidem est dicere, nos credere fide humana existentiam Pontificis, diuina vero articulum ab eo propositum, vt credatur, cum non minus credendum sit esse Pontificem eũ, qui definit res fidei, quam esse articulũ fidei, quod ipse definit; fundamẽtũ enim credẽdi quod Papa propositionẽ antea incertam de fide, certam de fide definiat, non errando in illius veritate, & determinatione, in eo consistit, quod persona definiens illam de fide, creditur esse verus Petri successor, & realis Papa, sed hæc credulitas non potest haberi fide humana, quæ incerta, & incõstans est, ergo fide diuina; ergo de fide est hunc esse verum Pontificem, quod enim creditur fide diuina connumeratur inter articulos fidei.

Quintò, in tantum credimus, Papã veritatem dixisse in definiendo aliquẽ articulum fidei, qui antea nobis ignotus erat, in quantum habet assistentiam Spiritus sancti spiranti in illum huiusmodi veritatem, sed nemo potest habere assistentiam Spiritus sancti ad effectum definiendi res fidei præter Papam & Concilium generale legitimè per ipsum congregatum, & ab eo dependenter, ergo si credimus, Papam definientem verum dixisse, consequenter credimus illi adstitisse Spiritum sanctum insuflantem in eius intellectum veritatẽ, ac proinde non possumus non credere eadem formali ratione fidei diuinæ hãc personam deffinientem esse verum Põtificem, cum his tres actus credendi specificari debeant per eamdem diuinam

reuelationem, tendant enim in idem.

Hanc ſententiam docent ferè omnes recentiores cum Suar. *de fide diſp.* 10. *ſect.* 5. Azor. *par.* 2. *lib.* 5. *cap* 5. *q.* 4. ex illis Bonac. *de cenſ. Bullæ diſp.* 1. *q.* 2. *par.* 1 *num.* 9.

Ad veritatem autem huius ſententiæ ſupponitur, quod conſtet de electione vnius in Pontificem, ſi enim in quęſtione verſetur valor electionis, aut plures ſint electi in Pontificem, non eſt obligatio credendi, ſed tunc cum determinatur per aliquod Concilium hunc, & non illum eſſe verum Papam, ſchiſmata enim tolluntur per Concilium, vt probabo ſequenti capite.

Solēt nonnulli peruerſi homines initio electionis alicuius in Papam, ducti paſſione ſuæ factionis, inualiditatem electionis diſſeminare, & ſpargere per orbem, vt quia interuenit ſimonia, aut quia texatū ſuffragiorū numerū electus in Papam non habuit. Dubitari poteſt, an hac volante fama credendum ſit de fide electum eſſe verū Papam, durante illa ſuſpicione, & murmure? Puto peracta coronatione Summi Pontificis, ab
19 omnibus tenendum eſſe de fide coronatum eſſe verum Papam; fama enim, ſuſpiciones, & hominum obloquentium mendacia attendenda non ſunt, ſolent enim Schiſmatici in ſingulis quoque electionibus noui Pontificis diſſenſiones, & diuiſiones excitare, quia tale eſt conuenticulum impiorum hominum.

Dices 1. Propoſitiones ſingulares nō ſpectant ad fidem, cum ad eam nihil vtilitatis conferant, parum enim refert, quod hæc hoſtia ſit conſecrata, quod hic homo ſaluabitur, quod hic homo contraxerit peccatum originale, ſed ſufficit crede in communi, quod in Eccleſia Dei eſt Sacramentū Euchariſtiæ, ſaluentur homines decedentes ſine peccato; quod contrahatur peccatum originale; & quod propoſitiones ſingulares ex vniuerſalibus de fide deductæ non ſint de fide probaui *cap.* 2. *q.* 3. ergo neque de fide credendum eſt, hunc particularem hominē eſſe Papam, ſed ſufficit indiſtinctè credere, quod adſit verus Chriſti Vicarius; Secundo, ſi eſt de fide Innocentium eſſe Papam, eſt etiam de fide illum habere requiſita ad Papatum nimirum eſſe Baptizatum, fidelem, &c & fuiſſe legitimè electum; ſed hæc de fide non ſunt, ergò neque illud. Tertiò, illa dicitur propoſitio de fide, quæ in terminis eſt reuelata ex dictis *c.* 1. *n.* 25. Sed hæc non eſt reuelata, ergò neque eſt de fide. Quartò, negans Summum Pontificem eum, qui ab omnibus tenetur vt talis, non punitur vt hæreticus, ſed tantum vt Schiſmaticus, ergò non eſt de fide exiſtentia huius Pontificis.

Reſpondeo ad ſingulas obiectiones; *ad primam*, latam eſſe differentiam, nam illa ſingularia non credere nullum inducit inconueniens, maximum autē abſurdum eſt ignorare caput Eccleſiæ, aut illud certo non poſſe digito demonſtrare ſine vlla controuerſia, vnde ſi hoc non eſſet de fide, non eſſet maior ratio credendi hunc, vel illum Epiſcopum eſſe Papam, ſi in credendo Papam niteremur fide humana, & non diuina. *Ad ſecundam*, dico illas alias propoſitiones concomitanter eſſe credendas de fide, ſeu potius eſſe dicendas propoſitiones Theologicas ex illa principalia deductas. *Ad tertiam*, cenſetur eſſe in terminis reuelata, cum in illa Petri: *Paſce oues meas* contineatur expreſſa, vt patet ex prima probatione. *Ad quartum* dico, ex eo quod Schiſmaticus non punitur pœnis hæreticorum, non ſequitur non eſſe aliquando hæreticum, ſed hoc ſolum indicat pro vtriſque eſſe
ſpeciales pœnas. imo dico Schiſmaticū 20
eſſe hæreticum in hoc ſenſu diſcredendi vnitatem capitis.

Quæres 7. An dignitas Pontificatus communis fuerit omnibus Apoſtolis cū Petro illis à Chriſto immediatè communicata?

Reſp. Dignitas Papatus à Chriſto ſoli 21
Petro, & in eius perſona omnibus ſucceſſoribus, vt ſupra probatum fuit, non autem alijs Apoſtolis promiſſa, & tradita fuit, quia Chriſtus loquendo de hac dignitate ſemper verba direxit tantum

ad Petrum siuè in promissione, siuè in collatione eiusdem; de promissione loquens dixit Matth. 16. num. 17. *Et ego dibo tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatũ, & in cœlis, et quodcumque solueris super terram, erit solutum et in cœlis.* Lucæ cap. 22. num. 32. loquendo ad Petrum confirmando illi promissionem, & magis habilitando illum ad Pontificiam dignitatem, inquit. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Hanc gratiam fidei à Deo Christus petijt pro Petro, & eius successoribus paulò antequam moreretur, nempè feria quinta in Cœna, hanc tamen fidei stabilitatem tunc Petrus non obtinuit, quia sequenti nocte Christum negauit, vt illi in faciem Christus prædixerat, sed in fide indeficien-
22 ter confirmatus fuit, quando post Resurrectionem antequam Christus ascenderet in cœlum promissam dignitatem Papatus cum traditione clauium recepit per illa verba. *Pasce oues meas.* Vt vides, in prædictis auctoritatibus ex quibus colligitur promissio, & collatio dignitatis Pontificię, sermo semper à Christo dirigitur solummodo ad Petrum, & nunquam ad alios Apostolos; ergò nulla ratione inferendum est, hanc dignitatem contulisse alijs Apostolis. Confirmatur, quia pronomen illud non semel replicatum restringit sermonem personæ loquentis ad secundam personam, cum qua loquens discurrit; ergò non extenditur sermo ad alios. Clemens in *cap. 2. dist. 80. Neque inter ipsos Apostolos par fuit institutio, sed vnus præfuit omnibus.*

Differt autem dignitas Papatus à gradu Apostolatus, quem omnes Apostoli parem habuerunt cum potestate ligandi, atque soluendi, quam illis omnibus indifferenter contulit Christus, cum dixit Matthæi 18. *num. 18. Quæcumque alligaueritis super terram, erunt ligata, et in cœlo, et quæcumque solueritis super terram erunt soluta, et in cœlo.* Hæc potestas illis promissa ante passionem collata fuit post resurrectionem ex illis verbis Ioan. 20. *num. 22. Insufflauit; et dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittantur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.* Loquitur in his ad omnes, quia eos indifferenter elegit Apostolos, quos & misit in vniuersum mundum prædicare Euangelium.

Quæres 8. An dignitas Papatus includat vtramque potestatem tam spiritualem, quam temporalem respectu omnium hominum? quod est etiam quærere, an Papa habeat vtramque potestatem, seu vtrumque gladium? Est opinio, seu potius error, & hæresis quorumdam admittentium in Papa solam potestatẽ spiritualem, nullam temporalem directè neque indirectè. Catholici vero in Summo Pontifice concedunt alij potestatem temporalem directam nimirum ad ipsamet temporalia, & non tantum indirectam, quæ ordinatur ad spiritualia, quã sententiam tenent Marta *de iurisd. par. 1. cap. 19.* Paramus *lib. 3. de orig. S. Inquisit. q. 1.* & alij relati à Carena *par. 1. de offic. S. Inquisit. tit. 1. num. 53.* vbi asserit esse communem Canonistarum & Legistarum. Item Lauorius *tit. 4. de elect. cap. 4. num. 51.* Sylu. v. Papa *num. 10.* alios etiã refert Diana *par. 1. tr. 1. resol. 121.* Vide etiã Nauat. *tom. 4. not. 3. de iudic.* Alij admittunt potestatem temporalem solum indirectam in ordinem ad spiritualem, vt hanc in exercitium inducat contra potentem, vt à vijs pessimis per gladiũ corpus ferientem peccatores reducantur in viam salutis, & hanc docent quãplures citati à Carena, *vt supra num. 67,* vbi *num. 68.* præcedentẽ vocat probabilem, & piam, hanc vero, quam sequitur, dicit esse probabiliorem, veriorem, & magis sobriam. Tenent etiam, Bellarm. Azorius Suarez & alij, quos citat, & sequitur Diana *libro citato.* Pro priori sententia de dominio directo facit.
Primo, quia Christus delegauit illi om- 23
nem potestatem, quam habet vt homo, nam & illum constituit suum Vicarium, & fecit locum tenentem sui ipsius in

in terris, cum hic ipse moraturus non esset, vnde Papa dicitur Iesu Christi Vicarius *cap.2.& 4.* & vices Dei, non puri hominis gerere in terris *cap.3. de trasl. Episcop.* & locum tenens Dei in terris *cap.1. Vt Eccles. benef.* neque aliquid sibi reseruauit potestatis; sed Christus vtramque
24 que potestatem habet tam spiritualem, quam temporalem, dicens Matth.28. *num.*18. de seipso. *Data est mihi omnis potestas in Cœlo, & in Terra.* Et cum textus dicat: *Omnis potestas:* nullam excludit, *arg. cap.1. dist.19.* ibi: *Dicendo vero omnia decretalia constituta, nullum de decretalibus constitutis prætermisit.* Hanc vtramque potestatem etiam temporalem Christum habuisse, & habere docent omnes, & deducunt ex alijs locis Sacræ Scripturæ Psal.31. *Dominabitur à mari vsque ad mare.* Psal.2. *Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ.* Apocal. *cap.1. num.5. Princeps Regum terræ; habet in vestimento, et fæmore suo scriptum Rex regum, et Dominus dominantium* ibidem *cap.19. num.16.* Quæ auctoritates verificantur tam de regno temporali, quam spirituali; immò primum attendēdus est sensus literalis proprius, & immediatus, quando ex illo nullum sequitur absurdum; vnde Gregorius *in Exam. congress.9.* inquit. *Literalis expositio maximè commendatur, vbi commodè haberi potest.* Et verba Sacræ Scripturæ in sensu proprio esse accipienda, secluso inconuenienti, docent communiter Theologi cum Sanctis Patribus, vt videre est apud Pagninum *lib.1.* Isagoge ad Sacras literas *cap.19. & 20.* Vasq. *part.1.q.1.art.9.* doctores huius sententiæ de regno temporali Christi refert Carena *tit.1. de Summo Pontifice num.22.* contra Bellarminū *lib.5.cap.4. de Romano Pontifice*, Valentiam *part.3. disp.1. q.22. par.6.* asserentes Christi regnum fuisse mere Spirituale, ita quod temporale regnum non habuerit neque titulo hæreditariæ successionis, neque electionis, neque donationis, aut iure belli, asserentes Christum id de seipso asseruisse, cum Ioannis dixit *cap.18. num.36. Regnum meum non est de hoc modo. si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis, nunc autem regnum meum non est hinc.* Sed hæc auctoritas ita interpretatur, quod Christus non est rex sicuti sunt mundani reges, qui vel fiunt à populis, vel per electionem, vel per iniquam vsurpationem, Christus vero rex est ex successione hęreditaria, iuxta illud Apostoli: *Quem constituit hęredem vniuersorum*, Christus enim secundū quod homo non est Dei filius adoptiuus, sed 25
naturalis, vt docent omnes Theologi cum D.Thoma *par.3. q.23. art.4.* Scoto *in 3. dist.10. q.1.* ibi Faber *disp.23.* Quā- 26
doque Christus vsus fuit hoc imperiali dominio, nimirum, cum dæmonia eiecit in gregem porcorum, Matth. *cap.8. n.32.* cum ficulneam arefecit, ex eodem *c.21. num.19.* Nonnulli asserunt, Christum id fecisse potestate indirecta temporali in ordine ad potestatem spiritualem; sed id subsistere non potest, quia potestas temporalis accessoria ad spiritualem immediatè tendit in bonum, & non in malū, quod fuisset tale, si Christus non fuisset directus dominus illorum porcorum, & ficulneæ; circumstantia autem mali tollitur, si res destruatur à suo vero domino, & absoluto, non vero si damnificetur ab extraneo, qui verum non habet in re dominium. Neque placet, quod Bonac. *de Incarnat. q. 21. par.2.* in responsione ad secundam obiectionem dicit, prædicta Christum destruisse, vt Deum, quia quoties nullū sequitur absurdum, facta Christi explicanda sunt etiam secundum quod homo est concluditur ergo ex præmissis, Summum Pontificem habere dominium temporalē directum super omnes homines, quia Christus illi contulit omnem potestatē quam habet, ac proinde temporalem, qua non caret.

Secundo, id deducitur ex illo loco. *Quodcumque ligaueris super terram erit ligatum, et in cælis; et quodcumque solueris super terram erit solutum, et in cælis.* Quia non tantum ligat, aut soluit superior spiritualis, quam temporalis, ligare enim 27
respicit condemnationem, & pœnam-

ram

tam tempotalem, quam spiritualem; soluere vero dicit liberationem à pęna, & respicit præmium, & beneficium à principe collatum, siuè illud sit spirituale, siue temporale. Deinde, quod ibi sermo sit de re quacumque non solum spirituali, sed etiam temporali, constat
28 ex modo loquendi sine vlla exceptione, & generaliter, nam illa vox. *Quodcumque* terminus vniuersalis omnia includit, & nihil excludit, *l. A procuratore C. Mandati*, Craueta *vol. 2. consil.* 294. §. *Ad idem adduco*, Ruin. *vol.2. consil.* 98. *num.* 11. Roland. *vol.4. consil.* 12. *nu.* 40. cum alijs Barbosa *dict. hac* 317. *num.* 1. & 2. qui *num.* 15. ex Tiraq. *de Retractu lign. tit.* 1. §.2. Glosa 1. *num.* 26. dicit terminos *Quodcumque* & *Omne* in hoc differre, quod ille latius patet isto; & in terminis nostris *cap. Solita* 6. *de maior* prope finem dicit Innoc. III. *Quodcum-*
29 *que ligaueris &c. nihil excipiens, qui dixit Quodcumque* Demum, quoties sensus literalis non infert absurdum in sacris literis amplectendus est ex doctrina sanctorum Patrum, cum ille potissimum in eis attendatur; sed explicare ea verba tam ad spiritualia, quam ad temporalia, nullum infert absurdum, immò maximè commendat, & extollit Pontificiam dignitatem, ergò supradictus sensus locum habet in prædicto loco Sacræ scripturæ;

Tertiò, Ecclesia id expresse docet in officio sanctorum Apostolorum die 29. Iunij in Responsorio sextæ lectionis illis verbis. *Tu es Pastor ouium, Princeps Apostolorum, tibi tradidit Deus omnia regna mundi, & ideo tibi traditæ sunt claues regni cœlorum*. Hic fit mentio de traditione duplicis regni mundi, & cœli, ergò de duplici potestate, tẽporali ad gubernandum regnum mundi, & spirituali clauium regni cælorum, vt illuc introducat homines, quos in regno huius mundi gubernat introducat homines, quos in regno huius mundi gubernat Summus Pontifex per vtramque potestatem. Et si enim illa sententia non reperitur expresè in Sacra scriptura, tamen tantæ est auctoritatis, vt negari nequeat sine magna temeritate, cum ab Ecclesia sit solemnizata pro veritate. Illa autem dictio, *Ideo*, quæ est causalis,
& illatiua, vt docet Nauar. *tom.* 3. *in cap. Falsas num.* 22. per Bartol. *in l. Demonstratio* §. *quod autem ff. de condit. & demon.* denotat necessariam connexionẽ vtriusque potestatis in Summo Pontifice, spiritualia enim connectuntur cum temporalibus, sicut anima rationalis cũ corpore in ea paritate, quod sicut anima perficir, & viuificat corpus, ita potestas spiritualis perfectionem addit temporali potestati, quæ sine religione est sicut corpus sine anima; potestas autẽ temporalis inutilis non est coniuncta spirituali, quia Summus Pontifex vniuersi dominus constitutus à Christo fuit, vt illa adiutus proficiat in spiritualibus, *cap. Fundamenta* 17. §. *Isti, de elect. in* 6. 30

Quartò, quia inter tria regimina mo-
narchiæ, aristocratiæ, & democratiæ, 31
perfectior est monarchia, & melior reliquis duabus optima, & perfectissima quando omnis potestas & dominium ab vno tantum descendit, vt Plato lib. de Regno post medium dixit his verbis. *Vnius dominatio bonis instructa legibus illarum omnium optima est*; de qua re doctores, quos allegat Peyrinus de Prælato initio, ergò Papæ concedenda est etiam potestas temporalis directa, vt cum spirituali iuncta, constituatur perfectissimum regimen monarchicum, à quo tamquam ab vno, & solo capite procedant, & dependeant omnes potestates, imperia, regna, & dominia totius mundi. Id quod confirmatur ex illo Ezechiel. *cap.* 37. *num.* 22. *Et faciam eos in gentem vnam in terra montibus Israel & rex vnus erit omnibus imperans, & non erunt vltra duæ gentes, nec diuidentur amplius in duo regna*. Intellige quo ad caput super illa dominans, in quo vtraq, potestas vnita est; & licet ille locus intelligatur, quod post diẽ iudicij nõ amplius duo regna erunt Ecclesiæ militantis, & triumphantis in vnum cocta, iuxta illud. *Fiet vnũ ouile, & vnus pastor*; adhuc tamen saluari potest sine vllo absurdo sẽsus à nobis allatus de sũ-

mo

mo Pastore in Ecclesia militãte vniente sibi duas potestates regni spiritualis, & temporalis in vnum regimen monarchicum. Facit illud Ieremiæ *cap.1.n.10. Constitui te hodie super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes ædifices, & plantes*. Per gẽtes intelligit subditos, per regna, Imperatorem, Reges, & alios principes, omnes indistinctè tam in tẽporalibus, quã in spiritualibus subiectos Summo Sacerdoti, hæc enim suprema, & omnimoda potestas infertur ex illis pluribus actis, quibus cõtra omnes præcedere potest. Eam sententiam applicari Summo Pon-
32 tifici asseruit Bonifacius VIII. *in extrau. com.1. de maior.*

Quintò, antiquitus idem erat simul Põtifex, & Rex vt exempla habemus de Moyse, Melchisedec, & Samuele, vnde imperatores Romani vocabantur Pontifices, *cap.1.dist.21.* consequenter idem dicendum est de nostro Pontifice, quod directè habeat vtramq; potestatem eidem sacerdotio vnitam, vnde à D. Petro *epist.1. cap.2. num.9.* vocatur *Regale sacerdotium*. Ex quo Papa dicitur aliquid imperiali auctoritate constituere
33 *cap.1. de iuram. calum.* Et in Præcib. ferialibus ad Laudes, & Vesperas nomine Regis in eo versiculo. *Domine saluũ fac regem.* venit Papa, vt docet Gauantus in Rubr. de Precibus *lect.5. cap.17. nu.6.* Legitur 1. Regum *cap.15.* Samuelem materiali gladio occidisse regem Agag. Item Eliam 3. *Regum cap.18.* interfecisse quatercentum profetas Baal. Isti erant summi sacerdotes & habebant vtrumq gladium, & occasione accepta non tantum spirituale, verum etiam temporale adhibebant, ergò idem dicendum est de Summo Pontifice Romano, cuius illi erant figura. Facit Glo-
34 sa *ver. Ad Regem c.Causam 7. qui fil.sint legit.*

Sexto, probatur potestas directa gladij materialis Papæ, quo sæpius vsus fuit etiam cõtra Imperatores, & Reges, nam imperium ex Grecis ad Germanos trãstulit, apud Baron. ad annum 800. cap. Venerabilem, de elect. Clem. de iure iuran. Bellarm. *de translat. imper. lib.1. cap.4.* Innocentius I. Federicum Imperatorem deposuit, Zacharias Pipinum subrogauit Childerico Regi Francorum deposito *cap. Apostolicæ 2. de sent. & re iudic. cap. Alius 3. 15. q. 6.* Gregorius V. tradidit formam eligendi Imperatorem de qua re bene Albertus Crant. *lib.1.c.4 lib.4. cap.25.* illis verbis. *Eam fecit Im-*
peratoris electione sanctionem, quatenus 35
huc vsque per annos quinque centum seruatam videmus, solum licere Germanis, qui inde electores sunt dicti, Principem delegare, suntque hi electores Maguntinus, Treuirensis, Coloniensis Archiepiscopi, Palatinus Rheni Comes, Dux Saxoniæ, Marchio Brandeburgensis, Rex Boemiæ, qui in votis paribus absoluit electionẽ. Adrianus VI. Regnum Indiarum ab infidelibus ablatum tradidit Regibus Lusitaniæ, Solorzan. *lib.2. de iure Indiar. c.24.* Prædicta exempla & alia clare demonstrant Summos Pontifices supradictas despositiones, translationes, concessiones, & electiones egisse non gladio spirituali, sed temporali, cum ad sui exequutionem non necessario postulent potestatem spiritualem, sed sufficiat tẽporalis, quæ non potest dici formaliter ordinata ad spiritualem in dictis factis, cum ad illa præstanda Summus Pontifex non semper motus fuerit ex salute animarum, sed quandoque ex aliquo fine temporali, honesto tamen, & conuenienti statui rerum.

Septimò, de hac re extant diuersæ litteræ Apostolicæ, nam Clem. VI. Carolum Regem Romanorum scribẽs hæc habet. *Romanus Pontifex, cui Rex æternus, et summus in personam B. Petri Apostoli Clauigeri cœlestis simul, et terreni iura imperij, et plenitudinẽ potestatis concessit supra cũctos fideles sua cura cõmissos, inuigilans & intendẽs circa ea, quæ fidelibus ipsis ampliora pacis, et iustitiæ cõmoda afferre existimat, post multã, etc.* colligitur *ex c.1. dist.22.* Bonifacius VIII. apud Aufrerium in repetitione Clem. 1. *de off. ordin.* Longum in suo Breuiario in vita eiusdem, Lauorium *tit. 4. de elect. cap.4. num.51.* Scripsit Philippo Pulcro Regi

Regi Francorum in hæc verba. *Deum time, et mandata eius serua. Scire te volumus, quod in Spiritualibus, & temporalibus nobis subes; beneficiorum, & præbendarum ad te collatio nulla spectat; & si aliquorum vacantium custodiam habes, fructus eorum successoribus reserues, & si qua contulisti, collationes tales irritas decernimus, et quantum de facto processerunt, reuocamus. Datum Laterani nonis Decembris Pontificatus nostri Anno primo.* De hoc vtroque gladio in Ecclesia existente habes ex eodem Bonifacio in *extr. commun. de maior.* Hunc autem gladium materialem raro Papa adhibet, sed Imperatoribus, & Regibus illum delegat, & committit, dum Imperator antè incoronationem præstat iuramentum fidelitatis, accipit in ea à Summo Pontifice gladium potestatis, in duobus enim instrumentis Henrici IV. & Caroli IV. in Vaticano conseruatis, dum Imperator præstat iuramentum fidelitatis, inter alia profert hęc verba. *Gladij po-*
36 *testatem ab Ecclesia Romana accipimus* Glosa *ver. Diuinitas cap. si imperator* 11. *dist.* 96.

De vtroque gladio in manu Pontificis vide iura citata à Glosis *ver. Discreuit cap. Quoniam* 8. *dist.* 10. item *ver. cælestis cap. omnes* 1. *dist.* 22. Item *ver. Iurisditionem cap. Nouit.* 13. *de iudic.* Item *ver. Ad regem cap. Causam* 7. *qui filij sint legit. cap. Nouit.* 13. *de iudic. cap. Venerabilem, de elect. cap. Per venerabilem, qui filij sint legit.* Clem. *de iureiur. extrau. com. de maior* & alibi sæpius.

Hanc sententiam, quod Papa habent potestatem directam gladj meterialis docent Marta *part.* 1. *de iurisd. cap.* 19. Paramus *lib.* 3. *de orig. Inquisit. q.* 1. Bouadilla *tom.* 1. *in Politica lib.* 2. *cap.* 17. *num.* 3. Valasquez contra Venetos *par.* 5 *num.* 100. Solorzanus de iure Indiarum *lib.* 2. *cap.* 22. *et* 23. quos citat Carena de offic. S. Inquisit. *par.* 1. *tit.* 1. *de Summo Pontifice num.* 53. asserens esse communem legistarum, & canonistarum, vnde miror quosdam Ecclesiasticos, quorum debet esse munus tuendi iura suæ matris, ex Modernis subtiliter tractantes, & metaphisicè huic sententiæ detraxisse sub quadam specie potestatis indirectæ, de qua mox dicam. Nostrã sequuntur Lauor. *tit.* 4. *de elect. cap.* 4. *num.* 51. Silu. *ver. Papa num.* 10. respondens obiectis ex iure, alios refert in hanc sententiam Dianam *part.* 1. *tract.* 1. *resolut.* 121. sed non sequitur.

Tertiam, de potestate temporali in- 37
directa Summi Pontificis, tenent Iesuitę cum Bellarmino, Maldero, Azor. Suar.

Pro secunda sententia de dominio temporali solum indirecta facit primò, quia cui cõmittitur aliquid, intelligitur eidem concessa ea omnia media, per quæ peruenitur ad consequutionem illius, quod habet rationem finis, quia habens ius ad aliquem finem, potestatem etiam habet disponendi media ad illũ finẽ; & iurisperiti aiunt, quod quando alicui conceditur aliqua iurisdictio, & potestas, subintelliguntur ea omnia concessa, sine quibus iurisditio exerceri non potest, *l.* 2. *ff. de iurisd. om. iud. cap. Præterea* 5. in fine, *cap. Prudentiam* 21. in fine §. *sexta, de off. deleg.* Sed Papæ est concessa à Deo potestas spiritualis in ordine ad finem supernaturalem, super omnes etiã Imperatorem, & Reges, ergo & eidem subintelligitur concessa potestas temporalis quatenus est medium ad cõsequutionem finis supernaturalis. Hoc argumentum supponit 38
potestatem temporalem esse medium ad consequutionem finis, quem Summus Pontifex nõ potest obtinere per solam potestatem spiritualem, quod tamen absolute acceptum, Auctores primæ sententiæ dicerent falsum esse, quia gladius temporalis cõparari potest, vel ad gladium spiritualem, cui dicitur subordinari, & ab eo dependere, vti corporale à spirituali, hoc enim illo perfectius est, in quo sensu, gladius materialis habet rationem medij, & adminiculatur gladio spirituali. temporali enim Papa adiutus proficit in spiritualibus, *cap. Fundamenta* 17. *de elect. in* 6. in ordine ad consequutionem finis, in quantum subditus, qui glaudium spiritualem non timuit, temporali per terrafactus redit

ad obedentiam matris Ecclesiæ;vel cõparari potest ad finem naturalem,quod est bonum pacis, & concordia hominũ inter se in beneficium corporis politici, in quo sensu Papa vtitur gladio temporali,sine illo respectu ad gladium spiritualem,cuius non dicitur esse medium, sed est principale instrumentum in suo
39 ordine specificatum ab obiecto materiali; & id corroboratur ex diuerso fine legis Canonicæ, & ciuilis, nam illius finis est hominem dirigere non solum in bonum & commodum corporis, verum etiam & præcipuè in bonum animæ, & ad salutem, vt valeat consequi suum vltimum finem,qui est Deus, atque vt ad hunc finem dirigat hominem Summus Pontifex vtitur gladio spirituali contra inobedientes, & proteruos, quandoque illo non proficiente ahibet temporale gladium, non tamen hinc sequitur,huius vsum habere solummodo in ordine ad hunc supernaturalem finem, sed interdum etiam eo vtitur in commune bonum corporis, vt faciunt Domini tẽporales per exequutionem suarum legum, per quas intendunt communem quietem, & pacem inter suos subditos. Deinde quando iudex habet duas
40 potestates per quas potest procedere contra subditum modò cum vna, modò cum altera, nõ ita subordinantur ad inuicem,vt vna dicatur per se,& directa, altera, per accidens,& indirecta,sed ambæ ex æquo, & proprijs rationibus in eodem dignoscuntur esse, ex eo, quod iudex in vna parte processus potest procedere per vnam ex illis, & in alia parte per alteram, vt docet Innoc. *in cap. cum ex officij, de præscript. num.*3. Host. Ioan. Andr. Cardin. & Abbas ibidem, nisi se arctet iudex ad vnam, Rota *vol.* 21. *resol.* 2. *decis.* 108. *num.* 2. quia voluntas agẽtis colligitur ex forma, & modo procedendi, Roman. *consil.* 369. *num.* 7. Alex. *lib.* 5. *consil.* 55. *num.* 8 ex eadem Rota; immò in dubio præsumitur vti efficaciore, vt actus valeat, ex Panor. & Felino tradit Nauar. *tom.* 2. *q.* 3 *de Reddit Eccles.* Monit. 3. *num.* 3. Si ergo duæ potestates e.g. in Episcopo Spirituales reperiri possunt, ordinaria ratione Episcopatus, & delegata à Sede Apostolica, & inter se distinctæ ex proprijs rationibus, & ex modo operandi earum,non obstante, quod tendant ad eumdem finem salutis animæ, & sint sub eodẽ genere spiritualitatis;cur & in eodem Pontifice non debent concedi duæ potestates,quæ ambæ ex æquo dicantur per se, & directæ,& à fortiori, cum inter se non conueniant in proximo genere,ac proinde magis differant inter se, quam illæ duæ in Episcopo coniunctæ, cum ambæ sint spirituales? Igitur gladius temporalis non est medium gladij spiritualis, sed in se, & ex 41
propria ratione præsefert propriam potestatem, iuxta ostensionem Lucæ *c.* 22. *num.* 38. *Ecce duo gladij hic, at ille dixit eis: satis est.* Duo sunt, quia vnus non dicitur esse per alium,sed ambo tales sũt ex proprijs rationibus: *Hic* sub dignitate Pontificatus, quibus Papa exercere habet suum mynisterium; vniuntur autem sub vnitate vnius Pontificatus, & euadunt vnus ex vtraq. parte acutus, quia ab eodem non separatur illa duplex potestas spiritualis, & temporalis.

Secundo,probant,quia secundũ Surd. *consil.* 349. obseruantia subsequuta declarat, quid in concessione veniat, & omnem tollit dubietatem, ex Carena *cit. num.* 72. Perpetuus autem vsus Ecclesiæ semper fuit, quod Papa in ordine ad finem spiritualem semper vsus fuit potestatem in temporalibus,vt colligitur exẽplis superius allatis in sexta ratione. Respondetur non tam ad finem supernaturalem, quam etiam naturalem,Summus Pontifex vtitur potestate temporali ex allatis exemplis in Ratione quinta, & sexta; atque id ostenditur, nimirum sua potestate tendere etiam in finem naturalem, nam Papa legitimando, & personam non capacem successionis in bonis temporalibus reddit capacem, & habilem,non intendit aliquid spirituale, sed merum temporale,commodum personæ cui facit gratiam, id autem facere posse in toto orbe terrarum, habetur ex cap. *per venerabilem*, qui filij sint legit, & rem hanc benè tractat Sanch. *lib.* 8. *disp.* 7.

disp.7. de matrim. Deinde finis spiritualis nihil habet distinguere inter gladium spiritualem, & temporalem in eo, quod gladius temporalis sit in cōsequentiam tantum gladij spiritualis, ita vt etiam per se non spectetur, quia etiam Principes seculares in vsu suæ potestatis, quæ sine dubio temporalis est, pro fine habent salutem animarum, & honorem Dei, & non tantū aliquid temporale, & tamen ex hoc fine gladius non exuitur sua temporalitate, cum Princeps laicus spiritualis potestatis incapax sit; lege *cap.13.* ad Romanos, vbi habes potestatem etiam laicalem ordinari ad bonum conscientiæ. Siue ergò gladius ordinetur ad finem spiritualem, siue ad temporale commodum retinet propriam rationem gladij, & potestatis.

Tertio, probant ex cap. Per venerabilem 13. Qui filij sint legit. ibi: *Verum etiam in alijs regionibus certis casibus inspectis temporalem iurisdictionem casualiter exercemus*. Illud verbum *Casualiter* denotat Papā habere potestatem temporalem per accidens, & indirectè, quādo ius dicit extra Patrimonium S. Petri, ex Anguiano, & Barbosa apud Carenā loco citato. Sed non est facienda ius in
42 dictione, *causaliter*, quæ non specificat gladium temporalem, quasi veniat in consequentiam, cum supponatur in esse connexus gladio spirituali, sed tantum indicet vsum illius in eo casu sibi contigisse ex reditione vsus gladij in re graui alijs delegati, vt colligitur ex sequētibus verbis eiusdem textus. Præterea licet illa dictio injiceret aliquam ansam asserendi Papam habere gladium temporalem tantum in consequentiam, tamen ea tollitur per alium textū in extrau. com. de maior. illis verbis. *In hac eiusdemque potestate, duos esse gladios, spiritualem videlicet, & temporalem Euangelicis dictis instruimur; nam dicentibus Apostolis. Ecce duo gladij hic, in Ecclesia scilicet, cum Apostoli loquerentur, non respondit Dominus, nimis esse, sed satis. Certè qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male attendit verbum Domini proferentis: Conuerte gladium tuum in vaginam*. Ex quibus manifestum est, reperiri in Ecclesia duos gladios formaliter, & illos sufficere, non superfluere, eorum distinctio cognoscitur, quia Christus Petro præcepit, vt temporalem conuerteret in vaginam, ergò propriam gladij rationem habet, nulla mentione facta alterius gladij, vno igitur quandoque vtitur sine altero.

Quarto, rationes probantes Christo competere Regium in temporalibus, nō competunt Papę, quia Regnum hoc cōpetit Christo ratione vnionis hypostaticæ vti filio Dei, vnde in Sacra Scriptura dicitur Rex terræ, & heres vniuersorū; Papa autem nec Dei filius, neque Rex, aut hæres in Scripturis, sed tantū pastor, Sacerdos, pater &c. ergò ex potestate Christi non bene infertur ad potestatem eius Vicarij. Hoc argumentum destruit primum ex nostris in opinionem aduersariorum, quod tamen verum non est, quia esto Christus secundum communicationem idiomatum sit in esse naturæ etiam humanę filius Dei Lucæ *cap.1. num.35. Quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei*. Item Roman. 8. *n.32.* 43
Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum; quæ loca sine dubio intelliguntur de Christo, vt homo est; atque etiam hæres vniuersorum, ac proinde Rex, & hæc non competant Summo Pontifici, non tamen hinc sequitur, Christum non communicasse illi Regiam potestatem gladij materialis, sed solum inferri potest, prędictam potestatem in ratione naturæ à Christo non habuisse, sicut à Deo naturaliter communicata fuit Christo secundum naturam per communicationem idiomatū. 44
Ex quo dupliciter intelligitur communicari alicui potestam, vno modo secundum esse naturæ ex eo quod filius succedit in omnia iura paterna, sic potestas diuina Christo communicata fuit per vnionē hypostaticā; habes simile in primogenitis Regū, Ducū, &c. qui secundū naturam succedunt patribus suis; in hoc sensu Christus nihil cōmunicauit Sum-

mis Pontificibus, & ideo argumentum de potestate Regia in hoc sensu loquens non facit contra nos. Altero modo secundum esse moris per successiuam electionem,& traditionem potestatis, hac ratione potest intelligi illud Matth. *cap. fin. num.* 18. *Data est mihi omnis potestas*
45 *in Cælo, & in Terra*, non per rationem in esse naturæ, quia per generationem eam accepit, sed per traditionem in esse moris, vt eam posset communicare vt homo suis successoribus in terra, prout dixi in primo argumento pro nostra responsione.

Quinto inquiunt, non esse necesse,
46 omnia, quæ dicuntur de Christo, prædicari etiam de suo Vicario, nam Christus habet potestatem faciendi miracula, creandi gratiam, instituẽdi noua Sacramenta; hæc autem non competunt Sũmo Pontifici, ergò non successit in omnem potestatem, quam Christus habet. Dico prædicta non fuisse necessaria ad gubernationẽ Ecclesiæ, & ideo Christus vtrumque solummodo gladium conferre suis Vicarijs; non instituere Sacramẽta, quia iam sufficienter instituta erant necessaria ad salutem; non creare gratiam, nisi virtute Sacramentorum eam conferre ministerialiter, & hoc commune omnibus Sacerdotibus, qui vt Christi ministri in virtute Dei operantur cum Sacramentis remissionem peccatorum; virtutem miraculorum illis non communicauit habitualiter, cum Ecclesia
47 potius indigeat instructione in fide, & vsu Sacramentorum, quam miraculis, nihilominus data occasione eisdem cõfertur virtus faciendi miracula, & Petro, alijs Apostolis, & Sanctis Pontificibus multis ex temporum oportunitate datur potestas faciendi miracula. Pro gubernatione igitur Ecclesiæ ex parte capitis prædicta in specie non sunt necessaria nisi ex occasione, sicut vterque gladius, & ideo hos duos confert gladios omnibus Summis Pontificibus, & non potestatem faciendi miracula.

Sexto, dicunt Monarchiam Papæ esse perfectam cum vnico gladio spirituali, cui omnes subduntur in ordine ad finẽ spiritualem. Non placet id, Tum quia, sic dicentes excludunt penitus gladium temporalem, & spiritualem extendunt ad finem temporalem, quod est dicere nullum gladium temporalem neque directè, neque indirectè reperiri in Ecclesia, nisi virtualiter, in quantum per iurisdictionem spiritualem Papa se extendit casualiter ad temporalia in ordine ad spiritualia. Tum quia, Papatus est 48
prima dignitas, ergò omnes alias excedere habet, & sibi subijcere, atque continere, vt Monarchia sit perfectissima in Pontificatu. Tum quia, Imperatoria eo quod inter mundanas habet primatum reliquas omnes sub se habet; papalis vero super omnes mundanas primatum tenet, ergò quæcumque mundana ab illa deriuat, & dependet.

Septimò, ad Sextum dicunt, vsum gladij temporalis in casibus ibi expressis & in alijs similibus intelligi respectu potestatis indirectè, quia Papa in illis semper motiuum habebat in ordine ad finẽ spiritualem, vt ad extirpandum hæreses, ne succrescerent, vel vt conseruaretur pax religionis Christianæ, vel vt aliquis remoueretur à peccatis. Sed superius probaui finem supernaturalem nõ tollere rationem temporalitatis gladio, ac proinde summos Pontifices, illo vsos fuisse vt temporali. Hæc sunt argumẽta & rationes pro vtraque sententia. vna verò ex illis sit veriorum prudentis lectoris esto iudicium. Tenentes antem hanc posteriorem sententiam.

Quærunt, an gladius iste ratione suæ indirectitudinis importet potestatẽ Spiritualem, an temporalem? Carena *tit.* 1 49
de Romano Pontif. num. 92. bene vocat temporalem, id enim expressè dicitur *cap. Per Venerabilem*, qui filij sint legit. & in extrau. com. de maior. Anguianus vocat mediam, temporolem, ratione materiæ, spiritualem, ratione finis. Suar. *part.* 3. *disputat.* 48. *tract.* 2. dicit simpliciter spiritualem, quod nullatenus subsistere potest, cũ Papa multis in locis supracitatis distinguat gladiũ

in

in spiritualem, & temporalem, prout reperiuntur distincti in Sacra Scriptura per numeri discretionem. *Ecce duo gladij hic*. Non essent duo si temporalis esset idem quod spiritualis.

50 Quartū, quod Papa raro vtatur gladio temporali patet experientia, & ab effectu supradictorum exemplorum, ratio est, quia illum delegauit principibus temporalibus, quibus mediantibus Papa totum mundum gubernare dicitur tam in spiritualibus, quam in temporalibus, per quamdam excellentiam suæ potestatis, quæ immensa dicitur ex ijs, quæ allegat Rota Romana apud Tambur. *decis.* 82. *num.* 3. vnde & Papa dicitur omnia posse, *cap. Cuncta per mundum* 9. *q.* 3. Doctoribus citatis Marius Anton. *lib.* 1. *resolut.* 86. *num.* 1.

Quæres 9. An negans potestatē temporalem in Ecclesia sit hæreticus.

51 *Resp.* Affirmatiuè, ita Bartol. *in l.* 1. §. *Præsides ff. d. requirendis* apud Nauar. *tom.* 4. *Notab.* 3. *de iud c. num.* 19. §. *Hæc sunt*, Farinac. *q.* 178. *de hæresi num.* 55. Et colligitur ex illo Scripturæ loco. *Ecce duo gladij sunt hic*. idest in Ecclesia, vt exponunt Sancti Patres, & eos approbauit Christus illis verbis. *Satis est*. Vide *extrauang. comm. de Maiorit.*

Quæres 1. An Papa sit maior Imperatore, & quocumque alio Principe?

52 *Resp.* Papa est maior Imperatore, Regibus, & alijs, atque proinde illos iudicare, excommunicare, & priuare eorum dominijs potest.

Primùm de maioritate probatur, Tū quia pater tam secundum carnem, quā secundum spiritum maior est quolibet suo filio, *ex cap. Quis* 9. *dist.* 96. vbi dicitur, quod impium est, filium sibi subiugare patrem, & ibi sermo est in vtroque sensu; *& cap. cum inferior* 16. *de maior.* dicitur, satis absonū videri, vt filius potestatem habeat in parentem; sed

53 Imperatores, & reges sunt filij Papæ secundum spiritum, & Summus Pontifex illorum, & cæterorum omnium est pater, Reges enim & Imperatores dicūtur filij Ecclesiæ, *cap. Si Imperator* 11. *dist.* 96. *cap. Conuenior* 20. 23. *q.* 8. vnde quādocunque Papa illis scribit vocat filios suos, ac proinde illorum est pater, consequenter illis maior est. Tum quia Imperatores, & Reges comparantur luminari minori, quod est luna, Papa vero luminari maiori, quod est sol. *cap. Solitæ* 6. *de maior.* §. *Præterea*; sed luminare maius præest luminari minori, & illi lumen suæ virtutis, & operationis impertit, & communicat; ergò idem præstat proportionaliter Papa respectu principum, & sicut sol est maior simpliciter luna, ita Papa principibus. Tum quia electus Imperator vltra alias ceremonias in Sacristia induitur paramentis diaconalibus, vt sciat se esse inferiorem dignitari Sacerdotali. Tum quia potestas Ecclesiastica est maior laicali; *cap. Suscipitis nē* 6. *dist.* 10. *cap. Duo sunt* 10. *dist.* 96. *cap. Solitæ* 6. *de maior. extrau. com. de maior.* sicut spiritus præest corpori, cui vitam tribuit, ac proinde maior, & prætiosior illo est, ita potestas spiritualis præeminet laicali, qua maior, & prætiosior est; sed Papa habet potestatem spiritualem, & principes laicalem, ergo istis Papa simpliciter maior est, & à fortiori, cum principes ex probatis in præcedentibus, gladium temporalem recipiant ex Pontificia auctoritate. Tum quia, confirmatio est actus eius, qui habet superioritatem, & maioritatem supra personam confirmandam, *Bald. in l. fin.* §. *voto vlterius C. de legib. Host.* & Abbas *in cap.* 1. *&* 2. de locato, Berous *in Rubr. de confirmat.* sed Papa cōfirmat Imperatores, & Reges, ex *cap. Venerabilem* 34. *de elect. Clem. Vn. de iureiur.* ibi Doctores, Albert. Granticius *lib.* 1. *cap.* 14. ibi: *Non habetur Imperator, nisi quem Romanus Pontifex confirmauit, & consecrauit* Ioannes Papa VIII. Carolum Romanorum Imperatorem coronauit hac formula. *Carolum hunc magni Caroli nepotem approbauimus vna cum consensu, & voto omnium fratrum, & Episcoporum nostrorum, secundum priscam consuetudinem, solemniter ad imperij Romani sceptra prouex imus, & augusto nomine decorauimus vngentes eum oleo extrinsecus, vt interioris quoque Spiritus sancti vnctionem* 54 55 56 57

nem monstraremus, constituentes administrationem scilicet veri Regis Christi Domini nostri, itaut quod ipse possidet per naturam, iste, consequatur per gratiam. Ecce argumentum probans, quod superius diximus, Papam habere directam potestatem gladij temporalis; quam exercendam delegat, & communicat Imperatori. Hæc sententia est communis omnium bene sentientium, quam in terminis habet Glosa *ver. Iurisditionem cap. Nouit. de iud.* & alibi sæpius, Verallus *part. 1. decis. 219.* fusè Nauar. *tom. 4. notab. 3. de iudic. à num. 55.* impugnando Baldum, qui in hoc errauit asserentē Imperatorem esse simpliciter maiorem Papa, Summum verò Pōtificem secundum quid tantum esse maiorem. Esto Papa nullam haberet potestatem laicalem, sed solam Spiritualem, adhuc esset maior simpliciter Imperatore, nam cōparatio fit inter personas quo ad iurisditiones, & potestates, non de personis, constat autem apud omnes spiritualem longe maiorem, & excellentiorem esse laicali, ergo Papa, qui spiritualem habet, dicendus est simpliciter maior Imperatori, qui illa simpliciter caret.

58 Secundum, quod Papa omnes iudicet etiam Imperatores, & Reges, patet, quia superior omnium est, ille enim solus iudicat, qui alijs præest, maior enim iudicat minorem, & non minor maiorē, *cap. 42. q. 7.* sed Papa est maior omnibus, ergò omnes iudicat, & à nemine iudicatur, *cap. Si Papa 6. dist. 40. cap. Satis 7. cap. In scripturis 8. cap. Duo sunt 10. dist. 40.* in quibus locis de Imperatore, qui iudicatur à Papa, *cap. Patet profecto 10. & seq. 9. q. 3* illius sententiam nemo retractare potest *cap. Nemini 23. 17. q. 4.* vnde eius tribunal maius est imperatorio, Glos. *cap. Quo 25. 23. q. 8.* & Papæ nullus legem imponere potest. *cap. Pro illorum 22. de prabend.* & omnibus principibus imperat, *cap. Quanto 18. de vsur.* in terris igitur superiorem supra se non habet, Pontificis *de resignat. benef. lib. 5. q. 5.* Confirmatur, quia olim Ecclesiastici iudicabant omnes laicos, *Glos. in c. Si quis 4. 2. q. 4.*

Tertium, quod Papa censuret, excommunicet, & interdicat Imperatores, Reges, & alios, constat, quia illorum est superior, & iudex ex probatis; quod & ab effectu confirmatur, quia Summi Pontifices plures Imperatores, & Reges excommunicarunt, nam Innoc. I. excommunicauit Arcadium Imperatorem, quia relegauerat S. Ioannem Chrisostomum; Gelasius Imperatorē, Anastasium, quia male senterat de Ecclesia Gregorius III. eiecit Isauricum, quia ex templo proiecerat imagines sanctorum alios similes casus etiam plures habes in vitis Pontificum. 59

Notandum autem est, quod Imperatores, & Reges non intelliguntur subiecti Ecclesiasticis censuris ex priuilegio & ex dignitatis excellentia, nisi exprimantur per illorum dignitates, & præminentias, vt colligitur ex ijs, quę habent Rodriq. *tom. 1. q. 48. art. 1.* ex illo Sanch. *lib. 6. cap. 17. num. 5.* Bonac. *q. 5. de Clausur. par. 2. num. 5.* 60

Quartum de depositione, Imperatorum, & Regum à suis dominijs habes, *cap. Alius 3. 15. q. 16. cap. Ad Apostolicæ sedis 2. de sent. & re iud.* A fortiori priuare potest electores indignum eligentes, vt videre est in literis Clem. IV. ad Archiep. Colon. & alijs electoribus, ibi: *Quod si qui fuerint, qui ad ipsius electionem processerint, si principes fuerint, eos, & hæredes eorum perpetuò priuamus omnibus feudis, & honoribus, tam eos, quam posteritatem eorum vsque ad quartam generationem iure eligendi Romanorum regē Apostolica auctoritate priuamus, & insuper eorum filios clericos vsque ad quartam generationem reddimus prorsus inhabiles ad dignitates, & beneficia Ecclesiastica obtinenda. Si vero electores huiusmodi prelati fuerint, ipsofacto depositi, & nudati remaneant omni dignitate.* 61

Contra postremam rationem probantem maioritatem Papæ supra Imperatorem ex eo quod à Papa confirmatur, arguunt nonnulli eodem argumento, quia etiam Papa confirmatur ab Imperatore, ergo ex hoc capite Imperator est maior Papa, ex quo non est maior ratio, est

quod Papa sit simpliciter maior Imperatore. Quod Papa confirmetur ab Imperatore clarè expressum *cap. Adrianus* 22.
62 *cap. In synodo* 23. *cap. Quia* 28. *dist.* 63.

Respondetur, Imperatores illis temporibus, in quibus Ecclesia erat pusilli gregis, & à laicis potestatibus opprime-
63 batur, dupliciter habuisse ius super creationem Romani Pontificis, primo vsurpatum, per quod Imperatores, & Reges procurabant electionem, & confirmationem illarum personarum in Summos Pontifices, quę sibi videbantur iuxta eorum arbitrium; & interesse, quod ius animaduertens Constantinus Pogonatus Christianę religionis studiosus esse iniquum & vsurpatum abiecit, vnde primus Papa subsequenter electus independenter à populo, & Imperatore, fuit Benedictus II. anno 684. Secundo, Imperatores habuerunt ius concessum ab ipsis Summis Pontificibus confirmandi successores in Sede Beati Petri, vt patet ex allegatis textibus, in signum gratitudinis ob diuersa beneficia ab Imperatoribus collata in Ecclesiam. Vide Platinā, & Panuinum de Viris Pontif. de hoc duplici iure vsurpato, & concesso habes apud Lauor. *tit.* 4. *de elect. cap.* 4. *à n.* 15. Imperator igitur Constantinus Pogonatus huic iuri ex necessitate renuntiauit, quia iniquum erat. Concessum verò reuocatum fuit & bene, quia indecens est laicos se ingerere in causis spiritualibus, & validè, quia res, per quas causas nascitur, per easdem dissoluitur ex vulgatis iuribus; immò ipsi Imperatores huic iuri renuntiarunt, quorum primus fuit Ludouicus, qui illud ius renuntiauit in manibus Paschalis Papæ, *cap. Ego Ludouicus Francorum Rex* 30. *dist.* 63.

Ex quibus deducitur argumentum contra nos nō vrgere, nam ex iure vsurpato Imperatoris maioritas colligi non
64 potest, quia ius vsurpatum de se nihil est, *cap. Ex literis* 2. *de cler. non ordin. cap. In quibusdam* 12. *de pænis*, *cap. Imperiū* 5. *dist.* 10. ergò ex eo inferri non potest maioritas in Imperatore supra Papam, si verum ius non habet illum confirmādi, quamuis per multos annos illum de facto confirmasset, quia vsurpatio quātumuis longa, non facit ius, Glos. *ver. Præsumpta cap. Quia* 6. 10. *q.* 3. Ius verò concessum non facit maiorem delegatum ipso delegante, cum delegatus vices gerat delegātis, & illi inseruiat, vnde *ex l.* 1. *C. qui pro sua iurisd.* ille cui delegatur aliquid debet esse de iurisditione delegantis. Igitur stat argumentum nostrum, quod Papa est maior Imperatore, quia ipse iure suo proprio illum cōfirmat, Imperator vero non iure, sed facto, aut iure concesso non proprio, sed alieno olim confirmabat Sūmos Pontifices, ex quo iure alieno non bene infertur maioritas in delegato Imperatore, sed ea excellentia magis probatur in Summo Pontifice delegante supra Imperatorem. 65

Quęres 11. An negans hanc maioritatem dignitatis Pontificiæ in Papa sit hæreticus. 66

Resp. Affirmatiuè, quod colligitur ex diuersis Concilijs, dum dicunt, tenendū esse Papam habere primatum, & eius sedem esse primam. *cap. Nunc* 7. *dist.* 21. Pro qua re vide Epist. Nicolai I. ad Michaelē Imperatorem; & Martinus V. in Bulla *incip. Inter curas*, præcipit abiurationem eorum, qui negant in successoribus hanc supremam potestatē, & maioritatem, & hunc errorem vti hereticū damnat; & in Concilio Florentino in publica sessione sub Anno 1339. definitum fuit Papam habere primatū, & supremam dignitatem in vniuersū orbē.

Quæres 12. An Papa sit maior omni Ecclesia?

Resp. Affirmatiuè, quatuor autem modis Ecclesia accipi potest. Primò di- 67
stributiuè pro hoc, vel illo fideli, & in hoc sensu nulli dubium est, Papam om- 68
nes excedere, quia ipse est persona publica, caput, pater, & pastor omnium fideles vero eius subditi, filij, & oues; certum autem est personam publicam esse, maiorem priuata, publicum enim præfertur priuato *cap.* 3. *de postulat prælatos*, & caput præeminere cuilibet mēbrorum, quæ ideo illi subesse debent in obsequium seruitutis, & obedientiæ, *cap.*

Non decet 1. *dist.* 12. & patrem esse maiorem singulis filijs *cap. Si quis* 9. *dist.* 96. & pastorem esse omnium & singulariũ ouium maiorem, quia oues illum sequuntur Ioan. *cap.* 10. *num.* 4. Secundò, collectiuè in vnione fidei, *cap. Ecclesia dist.* 1. *de consecr.* in quo sensu Ecclesia non crescit sed tantum spectatur in vnitate fidei sub vno capite, qui illius curam & regimen habet, & ideo etiam in hoc sensu illi subditur. Tertiò, Ecclesia sumitur pro prelatis in cura pastorali, & sic Papa illis præest, quia cum illo vocati sunt, non in plenitudinem potestatis, quam ipse solus habet, sed in partem solicitudinis, *cap. Multum* 7. 3. *q.* 6. *cap. Ad honorem* 4. *de Anthor. et vsu pallij.* Apostolicus enim praeest omnibus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & alijs pastoribus *cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *cap.* 1. & 2 *de translat. Episc.* & ideo vocatur Episcopus Episcoporum, & prelatus omnium prælatorum. Demum 4. Ecclesia sumitur auctoritatiuè, & pro Concilio generali, in quo sensu certum est Papam esse maiorẽ dignitate, & potestate, vt patebit sequenti capite.

Quæres 13. An Papa potestatem & dominiũ habeat super infideles? Quæstio nõ procedit quo ad potestatem spiritualem, quia per hanc non potest illos absoluere, neque ligare, quia incapaces sunt, & non pertinent ad pastorem animarum, secundum D. Paulum. 1. *Corinth. c.* 5. in fine. *Quid enim mihi de ijs, qui foris sunt iudicare? nõnè de ijs, qui intus sunt, vos iudicatis? nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit.* Silu. *ver. Papa n.* 7. 8. & 9

Resp. Papa habet potestatem tempo-
69 ralem super omnes infideles Iudæos, Gẽtiles, & Paganos, quod explico, & probo simul, nam quis in præsenti negotio
70 potest intelligi subiectus potestati, & dominio alterius multipliciter. *Primò*, ratione delicti, e.g. Regiensis delinquens in territorio seu ducatu Parmensi subditur iudici Parmensi, quamuis alias non sit Parmensis, neque habeat domiciliũ in hoc territorio, in quo casu dicitur fieri subditus ratione delicti, *cap. fin. de foro compet.* ibi Glosa *v. Ratione delicti*, quod iurisdictionem dat non habenti, & hoc procedit quo ad actuale iudicium, vt si quis aduena perpetret delictum in alieno territorio, ibi etiam capi, iudicari, & puniri potest *cap.* 1. *de raptor. Secundò*, quis dicitur subditus ratione rei, de qua contra possessorem causa mouetur, nã res decidenda est coram illo iudice, in cuius territorio res est, per *cap. Sane* 3. *cap. Ex parte* 15. *de foro compet. l.* 1. *C. vbi in rem act.* Et procedit licet sit res mobilis mensura in loco secundum Panor. in *cap. fin. de foro compet. Tertiò*, quis dicitur subditus ratione contractus excit. *cap. fin.* Glos. *ver. seu contractus*, extendit ad omnes contractus, vnde contrahentes tenentur seruare leges loci, vbi celebratus contractus, Brunor. à sole *ver. Forensis per l. Quod si uolit, §. qui assidua ff. de ædil. edict. Quartò*, quis dicitur ratione domicilij, quod quis habet intra fines iurisdictionis eius in cuius territorio habitat, *cap. Vbicumque §. Quia ergo*, 13. *q.* 2. *cap. fin. de foro comp. l. fin. ff. de iurisd. om. iud.* Domicilium autem aquiritur per actualem habitationem 71
cum animo perpetuò manendi, Glosa *ver. larem, l. Ciues C. de incolis*, Ioan. Andr: *in cap.* 15. *qui, de sepult. in* 6. Nau. *consil.* 4. *de constit. num.* 4 Subditus autẽ ratione domicilij spectari potest dupliciter, vno modo prout est perfectè subditus, nempè habitu, & actu simul, quatenus scilicet habitat personaliter in suo domicilio; altero prout est talis tantum habitu, non autem actu, eo quod secũdum personam reperitur extra territorium, vbi habes domicilium, in qua secunda inspectione, non punitur delinquens extra, impune enim alicui non paretur extra territorium *cap.* 2. *de constit. in* 6. *Quintò*, aliquis dicitur subditus 72
ratione originis, vbi quis natus est, Glos. *in cap.* 1. *de vsur. in* 6. *ver. Alienigenas, l. Qu. ex vico ff. ad municip.* ex parentibus ibidem domicilium habentibus, Doct. *in cap. Rodulphus, de rescr.* Rota Rom. *vol.* 1. *decis.* 327. *num.* 3. M. Anton. *lib.* 1. *resol. fin. casu* 33 §. & *facit* eicitur etiam vbi quis baptizatus est, Bald. *consil.* 183. *Rebuff. de pacif. possess. notab.* 217. Gonzal.

zal. *Super Regal.*8, Cancell. Glosa.9.§.1 *num.*105. ex illis *Piasec. tit. de subdit. ordin. num.*9. Huic renuntiari non potest *l. origine C. de municip. & orig. lib.* 10. Alex. *vol.*5. *consil.* 34. Roman. *vol.* 1. *consil.*34. quia est naturale Glos. *v.oriundus cap.Nullus, de temp. ordin. & immutabile l. Assumptio ff. ad municip.* Bursat. *vol.*1. *consil.*74. *num.*113. vbi dicitur domicilium inamissibile ; & principalius M. Anton. *lib.*2. *resol.* 56. *casu* 10. §. *Et domicilio* vnde non tollitur per domicilium habitationis, Nau. *consil.* 6. *de test. num.* 4. ac proinde huic præfertur, *l. Cum quædam puella ff. de iur. om. iud.* ista autem prælatio attenditur in quantum est immutabile quo ad honores, & munera, non quo ad iurisdictionem, que perditur aquisitione noui domicilij, Menoch. *lib.* 6. *presumpt.*42. *num.*5. in dubio venit domicilium habitationis, quod attenditur magis quam illud originis, Glos. *ver. Vnam dietam, cap. Statutum d. refer. in* 6. Franc. Domin. ibidem.

Ista multiplex diuersitas subijciendi alicuius iurisdictioni oritur ex limitata potestate secundum locum, & personas, nam hæc (loquor de contentiosa) cohęret loco, & personis in loco, *l. fin.* vbi Bartol. *C. vbi*, & apud quos. Ita quod Superior extra proprium territorium illam exercere non potest, non solum in extraneos, vt hoc certum est, verum neque etiam in subditos existentes in alieno territorio, si ibi delinquant, immò neque in proprio delinquentes, corporaliter puniri possunt aufugientes, *cap.*2 *de constitut. in* 6. *cap. Statutum* 11. §. *Cũ vero, de refer. in* 6. Tres priores modi nõ faciunt propriè quem subditum, sed occasione rei, contractus, aut delicti non subditus, & extraneus dicitur sortiri forum illius iudicis, in cuius territorio delictum, res, aut contractus actum fuit. Quartus verò, & quintus modi propriè quem constituunt subditum ex conditione domicilij originis, aut habitationis, qui extra vagantes habitu tantum, & non actu subditi dicuntur, nam ad plenam rationem subiectionis requiritur præsentia personalis & in actu in proprio domicilio territorij sui iudicis.

Deducitur hinc superiorum potestatẽ ampliari, & restringi ex latitudine, & restrictione territorij super quod dominatur; ex quo patet Deum habere amplissimam, infinitam, & immensam potestatem, quia eius territorium non cõtinetur certis limitibus, cum sit totus mundus, cęlum, & terra, Ierem. *c.*23. *num.*24. *Cœlum, & terram ego impleo*. 73
Consequẽter Papa, qui est Dei Vicarius in terris amplissimam habet potestatẽ, & iurisdictionem nullis terminis, & limitibus restrictam, cũ pro territorio suo totum habeat mundum, *cap. Cuncta per mundum* 17. *&* 18. 9. *quæst.*3. & ideo eius potestas diciturimmensa, *c. Adhonorem de auctor, & vsu pallij*, quod procedit nõ solũ respectu dominij in spiritualibus quod nemo negat, sed etiã in tẽporalibus ex supra probatis, licet hoc posterius per seipsum non exerceat, sed solum per laicos principes suos delegatos, & coadiutores. 74

Colligitur ex dictis, non esse necesse, quod quis dicatur fieri subditus Summo Pontifici illis modis de quibus supra quia sunt proprij illorum dominorum, qui territorium habent limitatum, quo enim plures sunt in populis dominantes eo minus, & restrictius habent territorium; Papa vero quia in dominando vnus est ex intrinseca ratione dignitatis suæ non compatiens parem, neque superiorem in terris, totam dominatur terram, vnde eidem omnes de mundo subditi sunt ratione domicilij originis, & habitationis tantum. Quare aduena Hispanus, Gallus, Indianus Romæ delinquens punitur tamquam subditus proprius, & non tantum vt subditus ratione delicti. 75

Adrem nostram redeuntes, concludimus Summum Pontificem in Iudæos, Gentiles, & alios infideles habere potestatem in temporalibus, ita quod illos in terris actu sibi subiectis, & in alijs per totum orbem per delegatos principes punit, & subdit legibus quo ad ea, quæ concernunt eorũ statũ & conditionem 76

communem cum fidelibus, & Christianæ fidei insultantes punire potest pœnis corporalibus, suorum bonorum etiam mortis. Colligitur ex diuersis viribus in titulo de Iudæis, Constitutiones verò, quæ concernunt directè, ea quæ spectāt ad Christianam religionem in ordine ad fidem, Sacramenta & alios Christianorum ritus, infideles non ligant non baptizatos, vt colligitur ex diuersis iuribus, expressè *cap. Gaudemus 8. de diuort.* ex illa auctoritate D. Pauli, quam initio huius quæstionis adduxi. Quare non subdūtur legibus de matrimonio ab Ecclesia ordinatis, vt doctoribus allegatis docet. Ricciull, in suo Tract. de iure personarum extra Ecclesiæ gremiū. *l. 2. c. 3*

Quæres 14. An Papa errare possit in materia fidei, & euadere hæreticus? Pro resolutione, notandum est, Papam spectari posse duobus modis. Primò, in ratione personæ priuatæ, quando nimirū
77 aliquid dicit, & facit tamquam homo priuatus non vtens Pontificia auctoritate, vt si librum interpretur, vel componat, aut suam sententiam proferat, etiam circa rem aliquam spectātem ad fidem, dicendo se ita probabilius sentire, in quibus dicitur procedere vt priuatus doctor. Secundò, quatenus procedit vt Papa, & auctoritate Pontificia condendo legem, constitutionem, aut quid simile cum quadam solemnitate, per quā significat se vti Papam procedere: alij dicunt Papam aliquandò responde're vt doctorem, aliquandò vt Papam, & legislatorem, *extrau.* Quia quorumdam Ioann., XXII. *de verb. signif.* Nau. *consil.* 31. *de præbend. num.* 7. Faber. *in* 4. *Scoti disp.* 8. *num.* 21. alios citat Diana *part.* 1. *tract.* 15. *resolut.* 5. Bonac. *disp.* 1. *in Bullam q.* 2. *p.* 1. *num.* 12.

Resp. Papa quatenus Papa errare nō
78 potest in rebus fidei, & morum, quod de fide tenendum est, quatenus verò est priuatus homo errare potest, quamuis multum probabile sit etiam sub ratione priuati hominis non posse errare.

Primum, quod errare non possit vt Papa, probatur ex diuersis locis Sacræ Scripturæ, Matthęi *cap.* 16. *num.* 18. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.* Lucæ *c.* 22. *n.* 32. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquādo conuersus confirma fratres tuos.* Matthæi *cap. fin.* extremis verbis. *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consumationem sęculi.* Ioann. 14. *num.* 16. *Et alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum Spiritum veritatis.* Priora duo testimonia in persona Petri dixit Christus omnibus eius successoribus, vt probaui hic *sub q.* 2. *& q.* 6. in primo argumento. Posteriora duo loquuntur de tota Ecclesia, ac proinde de eius capite, qui est Summus Pontifex. Igitur omnes Pontifices legitimi successores Petri, sicut cum eo habent parem potestatem, ita etiam par priuilegium non errandi, neque deficiendi in fide, in qua omnes, hoc ipso, quod sunt veri Pontifices, confirmantur, vt valeant alijs vera de fide, nūtiare; nā si Papa posset errare in rebus fidei, sequeretur absurdū, quādoque fideles licitè dubitare posse super definitis de fide, & moribus, ac proindè ponere in discrimen misteria fidei, quæ ab Ecclesia proponuntur credenda, si Papa posset errare in illis, nam licet nō sit dubitandum de veritate articulorum fidei, possit tamen dubitari de veritate definitionis articuli fidei, an veritatem dixerit in definiendo, si concederetur posse errare, adeuitandū igitur hoc absurdum, inferendum est, Papam nullatenus errare posse in illis. Ita Corduba *lib.* 4. *propos.* 10. *quæstionis primæ & q.* 3. Couar. *lib.* 1. *Variar. cap.* 10. *num.* 12. *& lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 6. *§. Item decretales.* Silu. *ver. Fides num.* 2. Caiet. 2. 2. *q.* 1. *art.* 2. *fine* Nauat. *tom.* 4. *de iudic. notab.* 3. *num.* 46.

Sed quid est Papa vt Papa? meo iudicio tunc Papa quatenus Papa, & in ratione Papæ tractat aliquid ad fidem & mores, quando sapientum consilio præmisso ad formā recti consilij habiti definit illud, quod maturo consilio resolutum fuit, vt videntur insinuare præcitati doctores. 79

Secundum, quod sit de fide Papam erra- 80

erra-

errare non posse in reb. fidei, & moru, docent omnes præcitati de communi doctorum, & satis colligitur ex allatis Sacræ Scripturæ locis.

81 Tertium, quod spectatus vt homo priuatus possit errare, probatur, quia non posse errare habet ex promissione diuina: *Rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*. Quod cū dictum sit omnibus successoribus in persona Petri, intelligitur prolatum in personas ratione dignitatis & Papatus, successio enim habetur ex Papatu, qui more aliarum dignitatum nunquam moritur. Quod confirmatur ex sequentibus verbis *Confirma fratres tuos* id enim arguit actum superioritatis, & potestatis in Summo Pontifice, ergò illi dicta fuerunt in ratione personæ publicæ. Ita docent præcitati, hoc ipso, quod Papam asserunt non posse errare vt Papam, ergò posse vti priuatū hominem, & ita tenent multi ex Canonistis per *cap. Si Papa 6. dist.40.* vbi Glosa hoc affirmat, Glos. *cap. Anastasius 9. dist. 19.* Glos. *cap. A recta 9. 24. quest.1.* vnde sola hæresis illi opponi potest, Glosa *cap. Licet 6. de elect.* ibi Hostien.

82 Quartum, quod multum probabile sit errare non posse vt priuatum, docēt Suar. *disp. 10. de fide sect.6. dub.4.* Siman. Bannes, Bellarm. cum alijs quos pro se citat Bonacina in Bullam *disp.1. q.2. p.1. num.12.* quia putant illa verba. *Vt non deficiat fides tua*. dicta fuisse simpliciter, ac proinde sine vlla distinctione personæ publicæ, aut priuatæ; quod valde pium, & vtile est reipublicæ Christianæ, hac enim opinione tolluntur seditiones, & bella inter Catholicos, & magis augetur fides in capite, & membris.

83 Quomodo autem deponatur Papa hereticus? respondebit Bonacina cum supracitatis, vanam esse hanc quęstionem, cum falsum supponat, Papam, qui nullatenus errare potest, incidere in errorem hæresis. Qui oppositum sentiunt diuersimodè loquuntur. Ecclesia habet exemplum Marcellini Papæ, qui idolis nonnulla incensi grana obtulit super prunas, facti pœnitentia ductus Cōcilio congregato suum cōfessus fuit peccarum, & nemo ausus fuit in eum proferrè sententiam damnationis, sed vno ore omnes clamauerunt. *Prima sedes à nemine iudicatur. Tu iudex, tu reus*, De hac re fusè. Vide *cap. Nun autem 7. dist. 21. cap.6. q.11.* & decretum eiusdem in Summa Conciliorum apud Caranzam.

Contra prodicta probatur Papam errare posse in rebus fidei, & morum, per hæreticos Christiani nominis inimicos multa obijcientes. *Primò*, Anastasius II. errauit cōmunicando cum Fotino heretico, & procurando reuocare Achatiū, *cap. Anastasius 6. dist.19.* *Secundò* Nicolaus III. *in cap. Exijt, de verb. signif.* definiuit Christum, & Apostolos in communi nihil habuisse; è contra Ioannes XXII. in extrau. Cum inter nonnullos, eod. tit. oppositum docu t, ergò vnus illorum errauit. *Tertiò*, Pelagius Papa interdixit Diaconis Siciliæ vsum vxorū, quas duxerant in minoribus ordinibus, aut si nollent abstinere, ab officio sui ordinis abstineret, quod interdictū tāquā impium reuocauit Gregorius, & contra Euangelium ex Glosa *in cap. Ante triduū dist.31.* *Quartò*, Innocentius III. & Celestinus contraria statuerunt circa eam propositionem, vno coniugū transeunte ad hæresim, alter potest transire ad secundas nuptias, ex *cap. Quanto de diuortijs*. *Quintò*, si non posset Papa errare, sequitur non sit homo, aut eidem aufertur liberum arbitrium, nam omnis homo mendax, & secundum naturam filius iræ est quilibet homo; per assumptionem autem ad Papatum non desinit esse homo, sed retinet eas omnes im perfectiones, & capacitates ad peccandū quibus ante infectus erat, ergo peccare in fide potest, sicut quilibet alius homo, cum non desinat esse homo viator. 84

Notandum pro resolutione, potestatem Petri infallibilem, per quam nullatenus errare potest nō extendi ad quodcumque quod pertractare, & definire potest, sed restringi ad duo capita, nimi-

rum ad res fidei,& morum, vt fupra dictum fuit,igitur in proponendis fidei articulis fidelibus errare non poteft, quia illi femper affiftit Spiritus Sanctus; neque in errorem incidere poteft, quando aliquid ftatuit pertinens ad bonos mo-
86 res. Tunc autem Papa difponit circa bonos mores, quando aliquid præfcribit toti Ecclefiæ neceffarium ad falutẽ, in quo cafu errare non poteft, in quantum Deus non permittet illum ftatuere aliquid contrarium, & perniciofum iuri
87 naturæ, & præceptis decalogi. In alijs vero, quæ funt facti, vt adminiftrare huic,vel illi iuftitiam,poteft errare, ficut & in contrarijs,quod hic, vel ille inciderit in cenfuram,in irregularitatem, quia male informari poteft,& ex alijs cunctis, quas Pontifex vt homo communes habere poteft in errorem inducentes.

88 Primæ obiectioni refpõdetur Anaftafium vti priuatum hominem erraffe. Vel dic communicaffe cum illis, vt conuerteret ad fidem, nam non videtur illorum errores approbaffe, cum *ex cap. Secundum* 8. *dift.* 19. conftet, Anaftafium reprobaffe facta Achatij.

89 Secundæ,refpondetur falfum effe Nicolaum III. definiffe, de fide credendũ, Chriftum, & Apoftolos nihil proprij habuiffe in particulari, & in communi, cũ ex eius decretali id non reperiatur expreffum, quod tamen effet neceffarium, neque enim tam facili negotio, & verbis fubobfcuris fertur fententia in re tã graui; & id apertè docetur *in extr.* Ioannis XXII. non ergo vnus alteri contrarius eft, Ioannes autem in alia extr. incip. *Cum inter.* opinionem afferentem Chriftum,& difcipulos eius nihil habuiffe proprij tam in fpeciali, quam in communi, damnat vt erroneam ,& hæreticam, cum ex facris literis conftet Chriftum, & Apoftolos habuiffe aliquid proprium, cum iure vtendi, donandi, vendendi,& aquirendi. Loca Sacræ Scripturæ refert ibidem Glofa. Nicolaus ergo nihil de fide definiuit ,ita Caiet. *cap.* 13. Apologiæ Corduba *lib.* 4. *de Armis fidei, q.* 9. diuerfas huius rei refponfiones affert; eius refponfio eft,quod Chriftus cũ Apoftolis nihil habuit proprium quatenus erant perfonæ priuatæ tam in communi, quam in particulari; vtique vero proprium habuiffe, vt perfonæ publicæ ad fubleuãdum indigentiam propriam, & aliorum pauperum.

Tertiæ, refpondetur interdictum Pelagij non fuiffe impium, fed bonum fupererogationis,& durũ obferuatu,& nihil contra bonos mores, aut fidem, fecundum Caiet. Apolog. *cap.* 13. Glofa autem male carpit Pelagium dum eius conftitutionem vocat iniquam, & contra Euangelium, in quo dimittitur vxor ex fola caufa fornacationis; fiquidem non folum fornicatio, fed aliæ multæ caufæ faciunt ad dimiffionem vxoris, vt hoc de fide definitur in Tridentino *feff.* 24. *cap.* 8. de qua re vide Sanch. *lib.* 10. *difp.* 15. 90

Quartæ, Cœleftinus nihil certi definiuit, fed illius tantum erat opinionis, vt expresſè Innocentius *cap. Quanto* 7. *de diuort.* 91

Sed quid definiuit Innocentius fuper ea quæftione in dicto *cap.* 7. *de diuortijs*? 92 Vinculũ coniugale non diffolui, fi vnus coniugum fidelium incidat in hærefim. Si vero vnus infidelium coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit fibi cohabitare nifi cum peccato,& iniuria Saluatoris, diffoluitur matrimonium; affignat Papa difcrimen, quia matrimoniũ per infideles contractum non eft ratum, atque ita firmum, ficut inter fideles initum. Ambo funt articuli fidei, primus *in feff.* 24. *can.* 5. definitus, pofterior in *Epift.* 1. *ad Corinth. cap.* 7. *n.* 15. foluitur ergo matrimonium, quãdo infidelis difcedit ex odio Chriftianæ fidei D. Ambr. telatus *cap.* 2. 27. *q.* 2. Sanch. *lib.* 7. *difp.* 74. dicit hoc de fide tenendum. Ifta diffolutio non prouenit ex *cap. Quanto* 7. *cap. Gaudemus* 8. *de diuort.* fed ex priuilegio Chrifti in præcitato capite ad Corinth. fauore fidei, ne ad fidem conuerfus per cohabitationem cum infideli peruertatur, & à fide recedat.

Quintæ obiectioni dico, Papam, qui non poteft errare,adhuc effe hominem, & habere liberũ arbitrium, quia vt priuatus

uatus homo induci potest in errores cũ alijs; neque dicitur infallibilis in omnibus, sed tantum in illis duobus, neque per hoc deterioratur eius liberum arbitrium, sed suauiter disponitur.

Quæres 15. An Papa putatus, qui verè nõ est talis gaudeat hoc priuilegio non errandi in definiendis rebus fidei, & morum? Videtur, quod non, quia ad definiendum res fidei requiritur potestas Pontificia, neque enim aliquid ritè, & validè fieri potest sine requisita potestate, quæ ad valorem actus necessaria
93 est, *cap. Cum super* 23. *de offic. deleg. Bald. in l. omne verbum C. com. de legat.* sed ex suppositione in quæstione facta, creditus Papa verè Papa non est, ac proinde caret potestate, consequenter nihil boni agere potest, & sic ab ipso definita nullius sunt momenti. Confirmatur, quia Papa à nullo homine confirmatur, sed à solo Deo, à quo suam potestatem immediatè habere dicitur, *cap. 2. & 3. de translat. prælator.* quia confirmatio est actus superioritatis, Bald. *in l. fin §. Noto vlterius C. de legib.* Abbas post Hostien. *in cap. 1. & 2.* de locato, & supra se Papa nullum habet superiorem præter Deum, consequenter à solo Deo approbatur; Deus autem malas electiones per vim, pecuniam &c. non confirmat, se potius reprobat, & odio habet, ergo non intelligitur, neque creditur approbare, & acceptare electionem Pontificis inualidè, & nulliter peractam. Quare cum Papa putatiuus careat potestate, frustratoriũ est quærere vtrum errare possit in definiendis rebus fidei.

94 *Resp.* Papa putatiuus veraciter, & validè definit ea, quæ spectant ad fidem, ac proindè in illis errare non potest. Ratio est, quia in eo casu nihil differt à vero Papa, nisi in ea præsumptione, & putatione, respectu cuius non caret vera, & reali potestate Pontificia ad tractanda, & expedienda ea, quæ spectant ad eius officium, Deus enim pro vniuersali beneficio totius Ecclesiæ, & pro salute fidelium non denegat illi hanc potestatem, sed communicat, licet alias defectus se teneret etiam ex parte electi ratione illius culpæ, quia æquum non est, ac proinde nec Deus patitur, vt vniuersalis Ecclesia pro malitia vnius, aut plurium, detrimentum irreparabile patiatur; & ad hoc facit illud commune 95
axioma, quod titulus coloratus, & error communis dant ius non habenti illud, ex ijs, quæ tradunt doctores *in l. Barbarius, ff. de off. prætoris.* ex qua dicta regula deducitur, & *ex cap. infamis l. 3. q. 7* quod ex professo explicat Sanchez, *lib. 3 disp. 22.* Habet locum in Summo Pontifice, & potissimum, quia illud inductũ fuit ob publicum bonum, ne quis patiatur siue in corpore, siuè in rebus, siuè in anima, sine sua culpa propter aliorum defectu. Confirmatur, quia illi assistit Spiritus sanctus non secus, ac alijs veris, & non putatis, assistentia enim Dei Sũmis Pontificibus in definiendis rebus fidei competit non ratione personæ, sed dignitatis in ordine ad spirituale bonum totius Ecclesiæ, ergò putato definienti res fidei, & morum Spiritus Sanctus assistit, sicut verò pariter definienti. Ita Corduba *lib. 4. de armis fidei. quæst. 3.* initio, nullum tamen huius affert rationem.

Ex his patet ad rationem dubitandi, Papam putatum non carere Pontificia auctoritate, quam illi tribuit Deus, qui vt pius omnium pater non patitur, filios suos adduci in discrimen salutis æternæ, sed prouidet Ecclesiæ suæ de remedijs necessarijs; odio quidem habet, & reprobat defectus, qui in electione acciderunt cum illis, qui in culpa fuerunt, confert verò iurisdictionem electo in fauorẽ Ecclesiæ, quod optimum, & valdè necessarium est.

Quæres 16. An peccatum, & malitia Summi Pontificis, & in Patribus Concilij possit esse causa erroris in illis, ita vt errare possint in definiendis rebus fidei? Aut per peccatum perdant potestatem? Videtur affirmatiua sic probari: *Primò*, quia Christus fundauit Pontificatum super bonitate Petri, nam dum illi promisit Papatum, vocauit illum beatum. *Beatus es Simeon Bar-iona.* Matth. *cap. 16. num. 17.* ergò mali homines assump-

assumpti ad Pontificatum nō recipiunt
96 potestatem. *Secundo*, Deus non exaudit peccatores *ex cap. 9. num. 31.* Ioannis D. August. relatus *in cap. 2.* & D. Gregor. *cap. Scriptum* 9. 14. *q*. 5. dicit, quod peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit, ergò si vnum peccatum ad aliud trahit peccatorem, facilè erit errare. *Tertio*, Summus Pontifex in tantum non errat, in quantum illi assistit Spiritus sanctus, dum definit res fidei, & morum; sed malo Pontifici non potest assistere Spiritus sanctus, qui in homine tanto iusto habitat, ex *Epist. 1. ad Corinth. cap. 16. n. 19.* Consequenter neque assistit patribus in Concilio Congregatis si sunt mali, & peccatores, nam peccatores non dicuntur congregari in nomine Domini, cum illos Deus odio habeat. His non obstantibus.

97 *Resp.* Papa, & Patres in Concilio, vel consilio, non obstante eorum malitia suam retinent potestatem, & errare non possunt in definiendis rebus fidei. Probatur, Tum quia peccatum, & malitia inficit tantum illos, qui peccant, iuxta illud Ezechiel. *cap. 18. num. 20. Anima, quæ peccauerit, morietur, & filius non portabit iniquitatem patris.* Ergo cum peccatum Papæ non nocere possit fidelibus, qui eius sunt filij, neque proinde Papa malus errare potest, aut perdere potestatem, per cuius errorem, & potestatis amissionem nocere posset. Tum quia Papa, & Patres in definiendis rebus fidei, & morum spectantur, vt repræsentant totam Ecclesiam, in qua non est macula, neque ruga, sed sancta est, & immaculata, ad Ephes. *cap.* 4. & dixi *cap.* 4. *q.* 4. consequenter in eius peccatum, quod ad hoc nō habet locum, sed tantū prout sunt tales personæ priuatæ, sunt peccatores, in hoc autem sensu non tractant negotia fidei, sed vt sunt personæ publicæ totius Ecclesiæ. Tum quia non ipsi per se ipsos, sed per assistentiam Spiritus sancti loquuntur, & definiunt res fidei, non in persona propria singulorum, sed in persona, & nomine totius Ecclesiæ, quæ sancta, & immaculata est. Tum, quia de fide definitum est *sess. 14. can. 10.* Sacerdotes in peccato mortali existentes non perdere potestatem ligandi, aut soluendi, quam in ordinatione sua receperunt, ergò neque Papa suam perdere potest, par ratio, quia vtraque à Deo immediatè confertur. Vide Cordubam *lib. 4. q. 3. dub. 2.*

Ad rationes dubitandi, ad primam, Christum non dixit, Petrum esse beatū in ordine ad Papatum, quasi illa præsupponatur Pōtificatui, sed quia Petrus cōfessus fuerat, Christum esse filium Dei viui, vt patet legent textum illius capitis. Ad secundam, Deum non exaudire peccatores in ordine ad seipsos, vtrìq. in vtilitatem aliorum, vnde Nicolaus Papa relatus *cap. Non quales* 85. 1. *q.* 1. inquit. *Non qual s Sacerdotes Domini sint, sed quid de Domino loquantur, est vobis magnopere præuidendum, nec in Vicarijs Beati Petri Apostoli vobis est attendendendum, quid sint, sed quid pro correctione Ecclesiarum, quid pro salute vestra satagant. Neque enim illos inferiores dicetis Scribis, & Pharisæis sedentibus super Cathedram Moysi, de quibus Dominus præcepit dicens: Quæcumque dixerint vobis facite, secundum opera eorum nolite facere.* Malis ergo ministris quidquid dicūt boni in ædificationem Ecclesiæ, credendū est, & faciendum, illorum verò peccatis consentiendum non est. Ad tertiam, Spiritum sanctum in ratione doni gratis dati ministris Ecclesiæ in vtilitatem fi- 98
delium non recedere ab illis quamuis peccatoribus, & peccantibus, in quo sensu dicitur assistere Sūmo Pōtifici quāuis malo, dū aliquid definit de fide, & moribus, ad quod facit illud *1. Corinth. cap. 12. num. 7.* ibi; *Vnicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatem.* Si vero sumatur in ratione gratiæ sanctificantis per peccatum recidit ab homine, quia gratia, & peccatum simul in homine esse non possunt. Igitur cum in definiendis rebus bus fidei Papa indigeat assistentia Spiritus Sancti in ratione doni gratis dati in vtilitatem aliorum, quod stare potest cum homine peccatore, & non Spiritu sancto in ratione doni gratum facientis,

quod

quod cum iniusto stare non potest, sequitur Papam etiam prauum, & malum errare non posse in definiendis rebus fidei.

Quaeres 17. An Papae, & Consilio, seu Patribus assistat Spiritus sanctus in definiendis rebus fidei, & morum?

99 *Resp.* Affirmatiuè, & est de fide; probatur ex diuersis locis Sacrae scripturae, Matth. *cap.* 18. *num.* 20. *Vbi sunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Idem *cap. fin.* extremis verbis. *Ecce ego vobiscumque sum vsque ad consumationem saeculi* Ioan. *cap.* 14. *n.* 16. *Et alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in aeternum Spiritum veritatis*. Confirmatur ex primo Concilio, quod Apostoli Hierosolimis egerunt, Act. *cap.* 15. *num.* 28. *Visum est Spiritui sancto, & nobis nihil vltra imponere vobis oneris, quam haec necessaria*.

Quaeres 18. An ad solum Pontificem spectet definire controuersias fidei, & morum?

100 *Resp.* Affirmatiuè, quia ad eum solum pertinet, qui in fide errare non potest; sed is est solus Pontifex, dicente Christo. *Ego rogaui pro te, vt non deficiat fides tua*, ergo solus Petrus definit res fidei, vt dicitur *cap. Quoties* 12. 24. *q.* 1. ibi: *Quoties ratio fidei ventilatur arbitror omnes fratres, & Coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis, & honoris authoritatem referre debere*. Confirmatur, quia maiores causae, inter quas maxima est causa fidei, ad maiorem, qui est Petrus, referendae sunt, *cap.* 2. *dist.* 12. *cap. Multis* 5. *dist.* 17. *c.* 3. *de bapt. cap. Vt debitus* 59. *de appellat.* Ita docent omnes cum D. Thoma 2. 2. *q.* 11. *art.* 2. ibi Caiet. Corduba, *lib.* 4. *de Armis fidei propos.* 10. Nauar. *tom.* 4. *notab.* 3. *de iudic. num.* 46. Hanc potestatē, vt plurimum delegat Concilijs, Generalibus, in quibus Patres negotium discutiunt fidei, & ipse approbat. Ipse solus definit quo ad auctoritatem, in qua consortium, neque collegam habet, nō est vero solus quo ad discussionem, & deliberationem controuersiarum fidei, quia aut in Concilijs per Patres, aut in Congregatione per Theologos, difficultates fidei eorum consilio, & consensu dirimit, & sua auctoritate definitas fidelibus proponit credendas.

Hinc deducitur, nullum Summo Pōtifice inferiorem definire posse res fidei, non Imperatorem, neque alium Principem, quia id spectat ad potestatem spiritualem, qua laici carent, & ideo circa spiritualia, ac proinde res fidei nihil disponere possunt, *cap.* 2. *de iudic.* Neque Primates, Archiepiscopos, aut Episcopos, quia non habent supremam potestatem, neque plenitudinem potestatis; nec obstat *cap.* 2. *dist.* 80. ibi: *Episcoporum Primates, vel Patriarchas Beatus Petrus poni praecepit, qui reliquorum causas Episcoporum, & maiora negotia in fide agitarent*. nam illa particula, *in fide*, non sumitur pro fide, sed aduerbialiter, & significat fideliter ab illis negotia maiora esse pertractanda.

Quaeres 19. An Papa in Canonizatione Sanctorum errare possit?

Resp. Negatiuè, quia cum haec actio spectet ad mores, illi assistit Spiritus sanctus suggerens, quae facere debet pro recta Canonizatione sanctorum, ita quod non permittit illum decipi in hac actione. Probaui *Resolut.* 113. *q.* 3. id esse de fide tenendum. 101

Quaeres 20. An Papa, seu Concilium cum eo possit nouum introducere articulum fidei, & veterem abolere?

Resp. Nouus articulus, qui ex Sacra Scriptura, vel ex traditionibus Apostolicis non habeatur; introduci non potest à Summo Pontifice; neque antiquus aboleri potest. 102

Prima pars de nouo non addendo probatur, quia Papae potestas cōsistit in definiendis articulis fidei, hoc est, potest super aliquā propositionē, de qua dubitatur, an sit articulus fidei, nec ne, ferre sententiam eam esse, vel non esse de fide, iuxta quod dictat debita consultatio praemittenda per Patres in Concilio, aut per Theologos in Congregatione, ad eum enim spectat quaestiones motas de fide terminare, nō verò quod non est de fide ex carentia reuelationis diuinae

diuinæ facere de fide. Definire igitur articulos fidei non est illis dare esse, quasi antea non essent in se tales, sed quæstionem motam super illis sint nec ne tales terminare, & fidelibus promulgare credendos. Colligitur ex Glosa super *cap. Quoties* 12. 24. *q.* 1. Confirmatur, quia Apostoli ab initio habuerunt plenam cognitionem omnium articulorum fidei ad salutem necessariorum, vt colligitur Ioannis *cap.* 15. *num.* 15. *Omnia quæcumque audiui à Patre meo, nota feci vobis*. Item sequenti cap. *num.* 13. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*. Quod præstitum fuit in die Pentecostes, (quod festũ Deo fauente hac die 4. Iunij 1645. qua hæc scribimus celebratur) ergo aliorum propositio non est necessaria, neque de nouo fieri possunt à Papa, aut Concilio, nisi à Deo reuelarentur.

103 Secunda pars, probata fuit *capit.* 2. *quæst.* 11. Confirmatur, quia nullus inferior cuiuscumque potestatis, & iurisdictionis sit, potest abrogare, aut abolere legem sui superioris *cap. Inferior* 4. *dist.* 21. *cap. Cum inferior* 16. *de maior.* sed lex de articulis fidei ex Sacra scriptura, & traditionibus Apostolorum est lex Dei, & Christi, qui sine dubio est superior Papæ, & Concilij, supra quos est tamquam supremus legislator; ergò articuli fidei, quorum ipse est auctor, à nullo aboleri possunt. Nec vrget, quod Papa in dubijs definiat articulos fidei, quia ex hoc non sequitur, ipsum esse auctorem, & legislatorem, sed tantum declaratorem, & præconem à Deo delegatum ad decidendas controuersias fidei; delegatus autem non potest excedere limites causæ sibi commissæ, quia delegatio est stricti iuris, Vantius *de Nullit. Rubr. final. num.* 78. M. Anton. *lib.* 1. *resol.* 83. *num.* 3. & delegatus habet ius solum circa ea, quæ illi expressa fuerunt in commissione, *cap. cum olim* 33. *de offic. deleg.* sed commissio circa res fidei à Deo facta Petro, consistit tantum in dirimendis controuersijs circa articulos fidei, & illos fidelibus credendos proponere, ergò hæc commissio, & facultas non se extendit in illorum abrogationem.

Quæres 21. An aliquis Papa aliquando errauerit? Quæstio est quid facti, ac proinde valdè difficilis, quia in his non datur responsio iuris, l. Idem erit *ff. de statu homin.* Glos. *v. Ambigitur cap. Pastoralis* 14. *de rescript.* sed per historias veritas facti est expiscanda, quando factum est antiquissimum, & non adsunt testes viuæ vocis; præterquamquod, ea, quæ sunt facti, sæpissimè prudentes fallunt, *l.* 2. *ff. de facti, & iur. ign.* Intelligitur quæstio de Papa vt persona priuata, non vt Summus Pontifex, quia, in hoc sensu non potest errare, vt probatum fuit supra *q.* 14. 104

Resp. Tria habemus exempla, quæ sunt, Marcellini electi Papæ Anno 296. Anastasij II. de Anno 496. Et Honorij I. de Anno 622. Nam isti secundum historias dicuntur errasse in fide, Marcellinũ quidem in quantum thus idolis adhibẽdo, vt mortem fugeret, habitus fuit suspectus de hæresi, à qua tamen vti formali excusatur apud omnes, quia hunc errorem in intellectu non habuit, sed corde credidit, idola esse opera manuum hominum, & incapacia externi cultus latriæ incensationis, quam idolis adhibuit præcisè vt mortem fugeret, quam postmodũ gloriosam incurrit per martyrium dum reprehendit Imperatorem, qui in hunc errorem illum induxerat. Vide Baron. ad Annum 302. *à num.* 90. De Anastasio supra dixi *num.* 89. Honorius videtur incidisse, vt apertè colligitur ex *act.* 12. *&* 13: *Consil.* 3. Constantinop. & *act.* 18. 6. Concilij Constantinop. in quibus Honorius Papa cum Sergio, Pirrho, Sicco, & Theodoro Archiepiscopis Constantinopolitanis condemnatus fuit hæreticus, quia docebat vnã voluntatem, & vnam operationem in Christo. Vide Bellarm. *lib.* 4. *de Romano Pontif. cap.* 11. Ex cathedra tamen non errauit, quia suum dogma vt de fide credendam nunquam fidelibus proposuit. Maneat igitur inconcussa Petri Cathedra, quæ nunquam suæ Ecclesiæ falsa dogmata proposuit credenda pro veris 105

ris fidei articulis.

Quæres 22. An mulier, quæ de iure eligi non potest in Papam, quia incapax est potestatis Ecclesiasticæ ex Apostolo 1. *Corinth. cap.* 14. *num.* 34. *cap. Mulierem* 17. 35. *q.* 5. quandoque aliqua electa fuerit in Summũ Pontificẽ.

Resp. Nulla fœmina eligi potest in
106 Papam; neque aliqua vnquam electa fuit. Primum, constat ex adducta ratione, & confirmatur, quia illi non possunt applicari illa verba, *Pasce oues meas*, cum reliquis siquidem solis masculis in persona Petri dicta fuerunt. Secundum, accidere non potest, quia Spiritus Sanctus, qui in tam graui negotio specialiter assistit, non permittet Ecclesiam suam decipi, & habere pro sponso, & capite eam personam, quę tantum potest habere rationem sponsæ, & membri tan-
107 tum subiectionis capacis. Fabulosum autem est, quod de Papissa Ioanna circumfertur à quibusdã asserentibus hanc mulierẽ Athenis edoctã mirabiliter, ob excellentiam doctrinę notam Romæ, vbi publicè sexu ementito legerat, electam fuisse in Papam successorem Leonis IV. & in sede Petri regnasse bienniũ, mensem vnum, & quatuor dies, postmodum obijsse ex partu concepto ex famulo, dum iret ad Lateranum. Nam Leoni IV. immediatè successit Benedictus III. mense Iulij 855 quibus mense & Anno obierat prædictus Leo, secundum Bigam Polystoricã Theodori Petreij Cartusiani, Ciaconum, & alios. Vide Bellarm. *lib.* 3. *de Romano Pontif. c.* 24. Capucinum in suo Breuiario *fol.* 255.

Quæres 23. An aliquis infidelis, seu hæreticus aliquando in Papam electus fuerit?

108 *Resp.* Nequequam, quia id non legitur in Historijs Ecclesiasticis, neque profanis, ergò præsumendum est, prætterquamquod Deus non permitteret Ecclesiam suam regi, & gubernari ab eo, qui incapax est huius dignitatis, & mẽbrum putridum ab Ecclesia præcisum, si sit hæreticus, aut persona, quæ nunquam fuit in Ecclesia, ideo neutrer potest esse legitimus sponsus, & caput Ecclesiæ.

Quæres 24. An Papæ non præmissa consultatione in Concilio Patrum, aut in Congregatione Theologorum liceat controuersiam de reb. fidei, definire, & dirimere? Videtur, quod sic, quia ad eum solum pertinet id munus, sicut enim solus est Papa, in quo nullum consortem, & collegam habet, ita solus res fidei dirimit.

Resp. Non licet Papæ ferre sententiã 109
in controuersijs fidei, nisi præmissa consultatione, quæ est conditio sine qua non, in hoc suam auctoritatem interponere potest, suadetur. Tum quia S. Petrus in prima controuersia de rebus fidei adhibuit Concilium Patrum. *c.* 15. *Actor.* ergo eius successores idem præstare debent, & facit illud Prouerb. *cap.* 3 *num.* 5. *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Tum quia, Papa est caput totius Ecclesiæ, *cap. Aliorum* 14. 9. *q.* 3. *dixi cap.* 4. *q.* 9. & hic *q.* 3. Capiti autem non licet operari sine suis membris, *cap. Nouit.* de ijs quæ fiunt à prælat. quæ in re hac sunt Cõcilium, vel Congregatio Theologorum, ergò sine illis sententiam in rebus fidei ferre non potest, Tum quia, nullus Papa sine disquisitione negotij per Theologos, & viros prudentes & doctos hactenus aliquid de fide definiuit, ergò signum est, id facere non posse sine consultatione, Tum quia, iudex secundũ allegata, & probata procedit, *l. Illicitas,* §. *veritas ff. de off. præsidis,* D. Thom. 2. 2. *q.* 67. *art.* 2. Mascard. *de probat. consil.* 948. Papa autem in controuersijs de fide vt iudex procedere habet, ergo præmissa consultatione, & examinatione causæ, nã bonus iudex nõ suo arbitrio, sed iuxta leges, & prudentum responsa iudicare debet, *cap. iudicat* 4. 397. iudicium enim legitimè inchoari debet, vt valeat legitimè terminari, l. in vniuersis 11. C. qui dare tutor. & consilio gesta firmitare nituntur, Glos. *ver. consilio cap.* 1. *dist.* 84. *per l.* 3. *C. de repudiat.* Nec obstat ratio dubitandi, nam Papa est quidem solus in dignitate, & potestate, in quibus socium, neque collegã habet, qui cum eo eamdem habeat potestatem parem, nihilominus præmitte-

re debet consultationem Patrum, quia id est quid præuium ad executionem suæ potestatis, vt legitimè, & prudenter operari valeat. Faciunt ad prædicta, quæ habet Corduba *lib. 4. propos. 10.*

Quæres 25. An Papæ de facto procedenti ad definiendum controuersiam fidei sinè consultatione credendum sit, & definitum pro fide habendum?

110 *Resp.* Negatiuè, quia non procedit vt Papa, & vt iudex supremus, sed potius tamquam persona priuata, seu vt doctor suam proferens sententiam, ex Corduba *lib. 4. de Armis fidei q. 1. propos. 10. §. Sed notentur*, ergo eius sententia cum sit priuati hominis, & non legislatoris non obligat ad credendum ex præcepto fidei. Confirmatur, quia huic sententiæ potest subesse falsum, cum non nitatur assistentia Spiritus sancti, qui Summo Pontifici tunc assistit, quando procedit legitimè cum debitis circumstantijs. Vide Cordub. *cit. §. Secunda limitatio, & q. 3. §. Respondeo.*

Quæres 26. An Collegium Cardinalium sede vacante possit condere nonnulla statuta, & iurare vnumquemque Cardinalium, quod si quis, eorum electus fuerit in Papam, etiam non requisitus, iurabit seruare, & facere seruari condita statuta?

111 *Resp.* Non potest, nec iuramentum singulorum, neque illius qui eligitur in Papam, validum est, quando per ea statuta restringitur, & limitatur Pontificia auctoritas.

Primum, quod Cardinales non possint condere huiusmodi statuta, probatur, Tum ex illo communi axiomate sede vocante nihil innouandum est, maximè præiudiciale futuro prælato. Tum quia sicut viuens Pontifex non potest ligare manus successoris, quia par in parem non habet imperium, ita multo minus Collegium Cardinalium id præstare potest, cum sit quid minus, & inferius ad Summum Pontificem. Tum quia id præiudicat maiestati Pontificiæ, & eius immensæ potestati, qua in terris maior non est. Tum quia ita colligitur ex Clem. Ne Romani, de elect. illis verbis *Irritum, ac inane decernentes quidquid potestatis, & iurisditionis, ad Romanum Pontificem, dum viuit, pertinentis, cætus ipse duxerit exercendum.* Ita alijs citatis docet Lauor. *tit. 3. de elect. c. 3.* & ex illa Diana *resolut. 9. de Cardin.* vbi referant nonnulla, quæ sede vacante facere possunt, inter quę nō referuntur præiudicialia maiestati, & absolutissimæ auctoritati Pontificię. Itaque Collegium Cardinalium condere statutum, vt futurus Pontifex non ferat leges reuocantes Cardinalium priuilegia, nisi de illorum consilio, & consensu. Item, quod in omnibus Congregationibus habeant votum decisiuum &c. non poterit, quia valdè diminuunt de Pontificia auctoritate, quæ in Sacris Canonibus dicitur immensa cap. *Ad honorem, de auctor. & vsu pall.* vndè & omnia potest, *cap. Cuncta per mundum 9. q. 3.* & nullus illi, legem imponere potest, *cap. Pro illorum 22. de præbend.*

Secundum, quod pręstitum iuramētum non validet condita statuta probatur, quia iuramentum regulatur iuxta naturam actus super quem cadit. *cap. Quemadmodū 25. de iureiurand. l. fin. C. de non num. pecun.* hoc est, iuramentum regulatur secundū naturam actus, idest, relinquit eum in suo statu, in quo fuisset si iuramentum ei adiectum non fuisset. 112
Confirmatur, quia iuramentum non confirmat ea, quæ sunt contra bonos mores, & in præiudicium tertij, *cap. Cū contingat, de iureiur.* videtur autem esse contra bonos mores, præiudiciale sedi Apostolicæ, vt eius auctoritas obsuam maiestatem, & eminentiam quasi infinita coarctetur, & limitetur ab inferioribus, & subditis, ergò adiectum iuramentum nihil operatur.

Tertium, quod iuramentum non teneat, probatur, Tum quia iuramentum habet adnexam hanc conditionem, excepto iure superioris, *cap. Venientes 19. de iureiur.* ergo ille Cardinalis, qui iurat, quod si erit Pontifex, iurabit se seruaturum quædam statuta, quæ expressè Pōtificiam auctoritatem in multis restringunt 113

gunt, secum difert prædictam exceptionem, consequenter factus Papa illud iuramentum facere non tenetur quia exceptio vitiosa sit, siquidem non potest saluari ius superioris, consequenter euanescit iuramentum. Tum quia iuramētum contra bonos mores non est obligatorium *reg. 58. in 6.* ex dictis constat, ea statuta esse contra bonos mores, cum multum derogent Pontificiæ auctoritati, quam de absolutissima faciunt in multis limitatam, & dependentem. Vide Calder. *de iureiur. consil. 3.* Abbate in *cap. Sicut 13. eod.* Felin. *in cap. 1. de probat. num. 7.* Filex. *lib. 6. consil. 224. nu. 2.* Ricciull. *lib. 9. cap. 5. num. 22. & 23.* fusè de hac re Paris. *lib. 3. q. 18. de resign. à num. 99.*

Quæres 27. An quando Papa sponte sua vult renuntiare Papatui ad valorem renuntiationis necessarius sit consensus Cardinalium, vel Concilij Generalis?

114 *Resp.* Ad hoc vt Papa validè renuntiet Papatui non est necessaria acceptatio renuntiationis ex parte alicuius, qui vices gerat superioris; neque necessarius est consensus Cardinalium, aut Cōcilij, necessarium tamen est quod publicè fiat Cardinalibus conuocatis, vt appareat vera, & realis renuntiatio.

Prima pars, quod non fiat in manibus superioris, probatur ex defectu superioris, quem supra se Papa non ha-
115 bet in terris; licet enim omnis renuntiatio de iure faciēda sit in manibus sui superioris, *cap. Admonet 4. de renunt.* Gemin. *consil. 127.* ad id quamplures doctores citat Tambur. *tom. 1. disp. 13. q. 1. num. 3.* tamen, si deest superior, cessat hæc conditio & obligatio, quia non entium, & impossibilium nulla est obligatio. Præterquamquod in hoc casu Christus Dominus eam acceptat, dum Papa renuntiat coram Cardinalibus, qui per illum actum publicum renuntiationis quasi protestantur acceptari à Deo, vt res per quas causas nascitur, per easdem dissoluatur.

116 Secunda pars, quod ad valorem renuntiationis non exigatur consensus Cardinalium, neque Concilij, suadetur, quia renuntiatio sufficienter perficitur per voluntariam resignationem factam à renuntiante in manibus suis superioribus, si illum habet, ergò nihil amplius est necessarium. Deinde Papa potest liberè Papatui renuntiare, vt definitur *cap. 1. de renunt. in 6.* ergò sine consilio, & consensu alterius, nam id libere fieri dicitur, quod fit independenter à consensu alterius, *cap. Super eo 5. de condit. appos.* Curt. iun. *consil. 2. num. 3.* Iason. *vol. 4. consil. 130.* Verall. *part. 1. decis. 297 num. 6.* ad propositum nostrum Paris. *lib. 7. de Resig. q. 5. à num. 6.* Demum, nullibi statuitur hoc ius, vt renuntiatio per Papam fieri debeat de cōsensu Cardinalium, neque id fieri potest, quia nullus Papa potest ligare manus sui successoris.

Tertia pars, quod renuntiatio faciēda sit coram Cardinalibus, suadetur tū exemplo Cælestini Papæ, & aliorum de quibus Glos. *ad cap. 1. de renunt in 6.* & Paris. *lib. 7. q. 5. num. 12.* Tum quia grauitas negotij, & eius vrbanitas id postulant. Tum quia de ea solemniter, & publicè apparere debet, ne generetur Schisma in mente hominum, qui ignorarent renuntiationem, quando cum dicta solemnitate non fieret. 117

Quæres 28. An omnis potestas in terris necessaria sit in Summo Pontifice, & ab eo diffundatur in omnes alios tam prælatos, quam principes seculares.

Resp. Affirmatiuè, quia est pater, & dominus omnium creaturarum, & ipse solus à Deo potestatem habet. Et ita docent Alexand. *in l. 1. ff. de iurisd. om. iud. num. fin.* Afflict *in constit. Sicul. lib. 1. Rubr. 47. num. 6.* Grammat. *decis. 46. num. 1.* alios cita Gonzal. *ad Regul. 8. Cācell. §. 1. proœm. num. 10.* id clarè deducitur ex *cap. Ita Dominus 7. dist. 19.* ibi: *Vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.* Licet autem præcitati doctores loquantur de potestate spirituali, idem tamen dicendum est de potestate temporali, quia habet immediatè à Deo vtrumque gladium, ex supra probatis, & Imperator habet imperium à Papa immediatè cō- 118

cessum, Bartol. *in l. 1. §. Præsides ff. de requir. reis num. 4.* Abbas *in cap. Nouit. de iudic. num. 11.* alios citat Gonzal *ad Reg. 8. Cancell. §. 1. proœm. num. 13.*

119 In duobus autem casibus potestas nō prouenit à Papa, nimirum cum deponendus est Papa à Concilio in casu hæresis, & Schismatis, nam tunc potestas deponendi Papam Hæreticū, aut Schismaticū Concilium immediatè recipit à Deo, vt dicam sequenti *cap. q. 11.*

Quæres 29. An duo Summi Pontifices simul, vel successiuè creari possint à Collegio Cardinalium, qui communiter, vel diuisim concorditer gubernent Ecclesiam, vt olim antiquitus reperiebantur simul duo Imperatores? Videtur id affirmandum, *Primò*, Petrus, & Paulus pares fuerunt in Apostolatu vnde, & Paulus dicitur Coapostolus Petri, hoc hoc est Socius in officio Papatus, hinc est, quod antiquitus depingebatur, ad dexteram Petri, quod indicat parem dignitatem cum illo de cuius dignitate & equalitate non dubitatur, nam etiam in diuinis Filius dicitur sedere ad dexteram Patris in eo, quod illi æqualis est secundū diuinitatem. *Secundò*, Ecclesia in illis honorādis par obsequiū præstat, nā eodem die 29. Iunij illorū festū æquali solemnitate celebrat, ambo docuerunt legem Domini, in diuinis officijs non fit commemoratio vnius sine alio, ergò paritas honoris, & reuerētiæ arguit æqualitatem prælationis, & Papatus. *Tertiò*, id colligitur ex *cap. 2. ad Galatas num. 9. ad 12.* illis verbis. Iacobus, *& Cephas*, & Ioannes, *qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ societatis. Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.* Nam subditus bene compositus, & Dei timorem habens, vt S. Paulus vas electionis, non resistit suo superiori maximè in faciem, ne igitur hoc sequatur absurdum dicendum est Paulum fuisse copapam, & Collegam Petri in dignitate Pontificatus. *Quartò* antiquitas Imperatores duo simul æqualiter imperabant, nam tempore Marcellini Papæ regnabant Diocletianus, & Maximianus, ergò & duo Papæ non repugnant, nam in multis Papa, & Imperator conueniunt, nam ambo sunt supremi in dignitate, ambo sunt totius mundi domini. His non obstantibus.

Resp. Vnum caput viuens, & visibile semper fuit in Ecclesia Dei militante, 120 ita quod plures Papas repugnant simul esse, illud constat ex historijs Ecclesiasticis, & laicis, vnde si quandoque visi fuerunt plures Pontifices Summi, illi tales non erant, sed intrusi, illegitimi, & nullius auctoritatis, vocati Antipapæ, qui in diuersis concilijs coacti fuerunt cedere, seu potius spoliati fuerūt iniqua possessione præsentæ dignitatis. Quod repugnet simultanea pluralitas Papatū probatur, Tū ex voce gramaticali, qua nomen Papa catet numero plurali. Nec vana, nec ridicula est probario hæc, quia spernenda non est auctoritas Grammaticorum, Paris. *consil. 23.* Tum quia vna est Ecclesia militans visibilis, ergò eidē vnum respondet caput visibile, quod est Papa vnus; Ecclesia siquidem vniuersalis est congregatio omnium fideliū constituta vno corpore politico spirituali; corpus autem quodlibet politicum & morale instar corporis nataralis constat ex capite, & membris, illud est Papa, hæc autem sunt cæteri fideles vti membra sub capite suo; & sicut monstrum est corpus naturale habens duo capita, ita monstrum esset, & absurdum si Ecclesię corpus duo haberet capita, *cap. Quoniam 14 de offic. ordin.* Tū quia Christus vnus est, cui in gubernatione Ecclesiæ vnicus successit Petrus, de quo solum dixit ipsemet Christus, *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quod præstitit, cum dixit: *Pasce oues meas.* Quandocumque enim Christus locutus fuit de Papatu in tota Scriptura, semper direxit sermonem suum ad Petrum, & non ad alios Apostolos. Tum quia Papa dicitur Ecclesię Sponsus, ergò ad instar matrimonij Carnalis sicut vnius viri vna est vxor, ita vnius Ecclesiæ vniuersalis vnicus est Sponsus Summus Pontifex. Tum quia Papatus non esset suprema dignitas, si

duo

duo simul esse possent, siquidem vnus de necessitate deberet subesse alteri. Vide dicta præcedenti *cap. sub. q.3.* quæ faciunt ad rem.

Ad rationes dubitandi respondeo, ad primam, D. Paulum esse parem cum Petro in Apostolatu, non id dignitate Papatus, & sic non fuit illi collega, sed tantum Coapostolus, vnde dicitur *c. 2. d ist. 80. Neque inter ipsos Apostolos par fuit institutio, sed vnus præfuit omnibus.* Nimirum Petrus in ratione Papatus. Nec quidquam probat honor dexteræ antiquitus Paulo tributus, quia honor est honorantis; & vnusquisque in domo sua honorat amicum; sic Ecclesia in nomine Petri, cuius est caput, & dominus honore affecit D. Paulū ponēdo illū ad dexteram suam. Demum si hoc valeret, probaret plusquam intendit, & Petrus subesset Paulo. Congruentias, quibus olim Paulus pingebatur ad dexterā Petri, adduxit primò Petrus Cardinalis Damianus, deinde ex eo Bellarminus, quas refert, doctissimus ac simul Amicissimus Archipræsbiter Puricellus in suo opere inscripto. *Ambrosianæ Mediolani Basilicæ ac Monasterij Cistertiēsis Monumenta pag. 115. à n. 65.* Ad secundū, paritas attenditur quo ad dignitatē Apostolatus, & doctrinam fidei Catholicæ; quam ambo docuerunt, & quo ad diem festum, nam ambo eodem die pro Christo mortem passi sunt, ex quo eadem celebritate ab Ecclesia venerantur. Ad tertium quo ad primam partē per dexteram societatis, quam Cæphas, Iacobus, & Ioannes dederunt Paulo, intelligitur non Papatus, sed officium prædicationis, quod par, & commune omnibus Apostolis fuit, quibus dixit, & præcepit Christus Marci *vlt. num. 15. Euntes in mundum vniuersum prædicate Euāgelium omni creaturæ.* vt ibi omnes explicant. Quo ad secundam de reprensione Pauli facto Petro, dico, ex illa non colligi neque ipsum superiorem fuisse, neque collegam in officio Papatus, illud quidem, quia etiam subditi habent cum caritate corrigere suos superiores, vt docent omnes cum D. Thoma 2. 2. *q. 33. art. 4.* & in terminis huius argumenti sic respondet Cornelius à lapide super dictum cap. 3. ad Galatas; hoc verò, quia vt inquit Glosa reprehendit, parem idest socium, & collegam in officio prædicationis fidei. Scio magnam esse contentionem inter Patres circa hoc factū reprehensionis factæ à Paulo contra Cepham, quam omitto legendam apud Baronium ad Annum 51. *à nu. 31.* quia non facit ad præsens negotius. Nonnulli referente ipso Baronio nolunt Cepham à Paulo reprælıensum esse Petrū, sed quemdam discipulum Episcopum Cariæ. Sed id communiter reijcitur, quia hæc interpretario repugnat præcedentibus, & sequentibus, & clare apparet, Cepham esse Petrum Apostolum, Summum Pontificem. Ad postremum de duobus Imperatoribus, quidam dicunt, vnum habuisse dignitatem, alterum administrationem dependenter ab illo, ex Glosa *cap. Nunc 7. distin. 21.* Sed hoc parum refert respectu nostræ quæstionis, cum certo certius constet solum Petrum esse Papam, cui soli dictū fuit; *Pasce oues meas.*

CA-

CAPVT SEXTVM.

DE SACRIS CONCILIIS.

SVMMARIVM.

1 *Concilium quid sit?*
2 *Concilium triplex.*
3 *Quadruplici genere personarum constat Concilium,*
4 *Episcopis.*
5 *Abbatibus.*
6 *Generalibus,*
7 *Qui de nouo aduenientes admitti possunt.*
8 *Omnes habent votum decisiuum.*
9 *Episcopi de iure, alij ex priuilegio.*
10 *Papa caput Concilij.*
11 *Spirituale regnum est.*
12 *Papa dicitur paterfamilias.*
13 *Paterfamilias in domo sua maior.*
14 *Papa à nemine iudicatur.*
15 *Concilium nullum congregatur sine Papa,*
16 *Ab eo potestatem recipit.*
17 *Nec obligat ante confirmationem.*
18 *A Papa faciendam.*
19 *Papa supra Concilium etiam extra Concilium,*
20 *Item in casibus fidei,*
21 *Articulus fidei ab omnibus standum.*
22 *A Papa definitis non à Concilio dictatis tantum.*
23 *Papa verus à nullo deponi potest.*
24 *Papa hæreticus emendatur non deponitur.*
25 *Dubius Papa renuntiare tenetur.*
26 *Ad id cogi potest.*
27 *Prior Papa potiorem habet rationem in schismate electus.* 47.
28 *Verus Papa non tenetur etiam pro sedendis factionibus..*
29 *Concilium congregatur contra Papam in duobus casibus.*
30 *Et hoc de iure diuino.*
31 *Congregare illud spectat ad Cardinales.*
32 *Iure diuino Concilium procedit contra Papa hæreticum.*
33 *Varij modi, quo Papa hæreticus deponitur.*
34 *Papa hæreticus non subditur excommunicationi.*
35 *Papa hæreticus an minor quolibet Christiano.*
36 *Omnis actus iudicialis fundatur in iurisdictione.*
37 *Caietani opinio de depositione Papæ.*
38 *Depositio non requirit consensum deponendi.*
39 *Vnio est nexus duorum.*
40 *Homo generat eductione formarum partialium.*
41 *Papa depositio destruitur Papatus.*
42 *Papa à Concilio deponitur auctoritatiuè.*
43 *Formatur processus.*
44 *Processus sine competenti iudice nullus est.*
45 *Potestas depositiua maior Papali.*
46 *Antipapæ deponuntur à Concilio.*
47 *Quis ex Antipapis potest censeri verior Papa.* 27.
48 *Schisma in Concilio Constantiensi.*

49 *Ad*

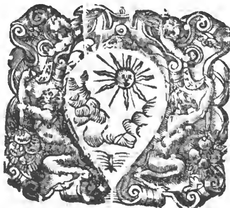

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

DE SACRIS CONCILIIS.

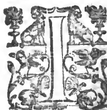

IN præcedēti capite resolutum fuit Romanum Pontificem in decidendis cōtrouersijs de rebus fidei semper adhibere consilium Theologorum, & aliorum peritorum in Concilio, aut Congregatione, ideo in præsenti agendum est de Concilijs per infra positas quæstiones. Die 8. Iunij 1645.

Quæres 1. Quid sit Concilium?

1 *Resp.* Concilium in tota sua latitudine definiri potest, quod sit congregatio fidelium Ecclesiasticorum sub vno capite coactorum in vnum determinatum locum ad tractanda negotia ad religionem Christianā spectantia. Dico, quod est Cōgregatio fideliū, quia ad illud soli fideles cōuenire habēt, cū de negotijs ad solos fideles spectātibus agatur, nō ideo tamen omnes fideles sunt congregandi, sed tantum meliores vitæ sanctitate, doctrina, & virtutibus, non laici, quia ad eos non spectat tractare de religione, sed Ecclesiastici; & per hoc Concilium distinguitur ab Ecclesia, quod Ecclesia est vnio in fide omnium Christianorum tā Laicorum, quam Ecclesiasticorum; Cōcilium verò ex solis Ecclesiasticis congregatur. Finis Concilij est ad reformationē morum, & extirpationem vitiorū.

Quæres 2. Quotuplex sit Concilium?

Resp. Triplex est, Generale, quod ex Vniuersale dicitur, quia cogitur ex tota Ecclesia, & omnes obligat; vocatur etiā Papale, quia Papa illius est caput. Prouinciale, quod congregatur per Patriarcham, Primatem, seu Metropolitanum obligans solum illos de prouincia. Synodale, seu Episcopale, quod Episcopus congregat ex Parochis, & alijs Clericis. Ita distinguunt omnes agentes de Concilijs *ver. Concilium*. 2

Quæres 3. Ex quibus personis constet Concilium Generale.

Resp.

3 *Resp.* Ex quadruplici genere personarum, nimirum Papa, Episcopis, Abbatibus, & Generalibus ordinum, ex his omnibus componitur Generale Concilium, quia vnumquodque genus harũ personarum habet sub se propria membra, quorum nomine, & in illorum fauorem communem causam fidei, & morum tractant, cum tota Ecclesia in Concilium conuenire non posśit, & ideo eius prælati in vnum congregantur illius nomine.

4 De Episcopis hoc certisśimum est, vt constat præsertim ex quatuor celebrioribus Cõcilijs Niceno sub Siluestro Papa ex Catholicis Episcopis tercentum decẽ octo, in quo condemnata fuit hæresis Arrij presbyteri Alexandrini falsò asserentis inæqualitatem personarum in Trinitate, nam dicebat Patrem maiorẽ Filio, & Spiritum Sanctum creaturam, seu seruum; Secundo Constantinopolitano ex centum quinquaginta, in quo damnatus fuit Macedonianus ibidem Episcopus impiè negans Spiritum Sanctum esse Deum; Tertio Ephesino ducentorum, in quo damnatus fuit Nestorius Episcopus Cõstantinop. asserens duas personas in Christo, & Mariam Virginem Matrem hominis, non Dei; Quarto demum Calcedonensi ex sexcẽtum triginta Patribus, in quo condemnatus fuit Eutiches Abbas Constantinop. asserens vnicam naturam in Verbo Deitatis, & carnis. Ita colligitur ex *cap. Canones 1. dist. 15. & cap. Sexta 9. §. Prima dist. 16.* Confirmatur autem, Concilium Generale per se, & de iure ex Episcopis tantum, quorum interest agitare causas de fide, & morum, vt colligitur ex *cap. Omnia talia cap. dist. 12. cap. 1. dist. 17.*

5 Abbates exempti, & habentes iurisdictionem quasi Episcopalem non de iure, sed ex priuilegio vocantur ad Cõcilium Generale, vt colligitur ex *cap. Conuenientibus 3. 1. q. 7.* vbi dicitur, quod in septima Synodo Generali cum alijs interfuit quidam Abbas Monastetij Sanctæ Sabinæ locum tenens Adriani Papæ primi, & fuit secunda Nicæna sub anno 781. *& cap. Adrianus 22. dist. 63.* dicitur, quod Synodus in Laterano celebrata fuit ex centũ quinquaginta tribus Episcopis, & Abbatibus. Ita docet Michael Leonicus in speculo sacrar. Cœremon. *ver. Abbas, Iacob. de Concil. lib. 2. art. 2.* Azor. *par. 2. lib. 5. cap. 11. q. fin.* quos pro se citat Tambur. *tom. 1. disp. 24. q. 1.*

Generales ordinum conuocantur ad Concilia generalia, nam in Tridentino interfuerunt octo, Prædicatorum, S. Frãcisci de Obseruantia, Conuentualium, Hæremitarum S. Augustini, Seruitarum, Carmelitanum, Societatis Iesu, & Capucinorum. Et id propter duo, & quia in religionibus præcipuè reperiuntur viri doctisśimi, qui doctrina, & consilio multum prodesse posśunt; & quia habent interesse pro suis religionibus, de quibus semper aliquid agitur. 6

Prædictorum autem conuocatio fit de mandato sanctisśimi, cum sit caput totius Concilij, quod sine illo promoueri, nec congregari potest, vt infra dicetur, Legati autem misśi à Summo Põtifice ipsi etiam vocare posśunt Prælatos, quia vicib. Papæ funguntur.

An Generales illarum religionũ, siuè antiquarum, siuè nouarum admitti posśint, non obstante, quod antea non interfuerint, vel conuocati non fuerint, si petant admitti? Legati à latere illos admittere posśunt, si docti sunt, quia rationes, quibus alij admittuntur, persuadent aggregationem horum, qui numquam interfuerunt. Confirmatur, quia alij admisśi fuerunt quatenus Generales; ergò & isti cum militet eadem conditio Generalatus. 7

Quæres 4. An omnes supradicti habeant non solum votum consultiuum, sed etiam decisiuum, & omnes se subscribant?

Resp. Episcopi, Abbates tam seculares, quam regulares iurisdictionis Episcopalis & ordinum Generales non solum votum consultiuum, sed etiam decisiuum, & definitiuum habent. Ratio est, quia Abbates, & Generales concurrunt vti Patres ad componendum Concilium, non secus ac Episcopi, licet isti de iure, 8

illi vero ex priuilegio; vel ea diuersitate, quod Episcopi sunt antiquiores, sine quibus Concilium consistere non potest, Abbates vero & Generales posteriores, & adiuncti pro eorum virtutibus, & benemeritis, vt negotium fidei coadiuuent cum Episcopis; ergò par votum & suffragium cum illis habere debent cū omnes Concilium componant vnusquisq. in suo genere, & gradu. Consequenter posito eorum voto decisiuo, debent subscribere cum Episcopis per ordinem exprimendo sua nomina, cognomina, patrias, dignitates, & prælaturas etiam in indiuiduo, vt appareat futuris perpetuis temporibus distinctio eorum inter se ad tollendam confusionem, quam nostri nunc experiuntur ignorantes cuius generis, & patriç sint antiqui Patres, qui solo nomine, & Episcopatu contenti erant in subscriptionibus. De voto decisiuo. Vide Iacobat. *lib.2. art.2.* Bellarm. *de Concil. lib. 1. cap. 15.* Azor. *par. 2. lib. 3. cap. 11.* quos pro se citat Tamb. *tom. 1. disp. 24. q. 2. num. 5.*

Quæres 5. An Papa sit caput Concilij, & supra illud habeat potestatem, ita vt sine eius expressa licentia, & auctoritate congregari non possit, & per ipsum legitimè congregatum, & perfectum sine eius auctoritate & approbatione nullius sit valoris, & subsistentiæ?

9 *Resp.* Papa est caput Concilij, supra quod potestatem habet, ita vt sine eius licentia, & auctoritate congregari nequeat, & per ipsum legitimè congregatū ita permanere, & perfici debet ipso non repugnante, & absolutum vires non incipit habere, neque obligare potest, nisi confirmetur, & approbetur à Summo Pontifice, qui illud tenetur admittere, nisi in cōtrarium persuadeant legitimę, & manifestæ rationes.

10 Primum, quod Papa sit caput Concilii, probatur auctoritate Summorum Pontificium, & Conciliorum, & etiam ratione. Auctoritates sunt. *Prima* Anacleti Papæ Quinti à S. Petro in tertia Epistola in Summa Conciliorum, apud Caranzam ibi: *Romana Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Saluatore nostro primatum obtinuit, & eminentiam potestatis super vniuersas Ecclesias, ac totum Christiani populi gregem assecuta est. Secunda* Vigilij Papæ in sua Epistola hæc habet *Nulli vel tenuiter sentienti, vel pleniter sapienti, dubium est, quod Ecclesia Romana fundamentum, & forma sit Ecclesiarum, à qua omnes Ecclesias principium sumpsisse, nemo rectè credentium ignorat, quoniam licet omnium Apostolorum par esset electio, Beato tamen* Petro *concessum est, vt cæteris præemineret, unde & Cœphas vocatur, quia caput est, & primus omnium Apostolorum, & quod in capite præcessit, in membris sequi necesse est. Quamobrem Sancta Romana Ecclesia eius merito Domini voce consecrata, & Sanctorum Patrum auctoritate roborata, primatum tenet omnium Ecclesiarum, ad quam tam summa Episcoporum negotia, & iudicia, atque querelæ, & maiores Ecclesiarum quæstiones quasi ad caput referenda sunt. Tertia*, Marcellinus Papa ob crimen idololatrię, quia thure incensauerat idolum, pœnitentia ductus in conspectu Concilij veniam petijt, & iudicium, nemo ex Patribus ausus fuit illum condemnare, sed omnes responderunt, quod prima sedes à nemine iudicatur, vt legitur in Epistola Nicolai Papæ ad Imperatorem Michaelem, apud Caranzam in summa Concil. *Quarta*, in Concilio VIII. Generali sub Adriano Papa II. *act. 7.* sic habetur. *Romanum Pontificem de omnium Ecclesiarum Præsulibus iudicasse legimus, licet enim Honorio ab orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est, quia fuerat super hæresim accusatus, propter quā solum licitum est minoribus maiorum suorum moribus resistere, vel prauos suos sensus liberè respuere, quamuis & ibi neque* Patriarchatum, *nec cæterorum antistitum cuipiam de eo quamlibet phas fuerit proferre sententiam, nisi eiusdem primæ Sedis Pontificis consensus præcessisset.* Ecce, quod Papam neque audet Concilium condemnare ex causa hęresis, sed requirit semper Summi Pontificis pro tempore auctoritatem, & beneplacitum.

Quinta

Quinta auctoritas est Concilij Floren-
tini in hæc verba. *Definimus Sanctam*
Apostolicam Sedem, & Romanum Pontifi-
cem in vniuersum orbem tenere primatum,
& ipsum Pontificem Romanum successo-
rem esse Beati Petri Principis Apostolorum,
& verum Christi Vicarium, totiusque Ec-
clesię caput, & omnium Christianorum
Patrem, & doctorem existere, & ipsi in
Beato Petro pascendi, regendi, & guber-
nandi vniuersalem Ecclesiam à Domino
nostro Iesu Christo plenam potestatem tra-
ditam esse, quemadmodum etiam gestis
æcumenicorum Conciliorum in Sacris Ca-
nonibus continetur. Res adeo clara
est, vt id negari non possit, nisi cum no-
ta hæresis.

Ratione etiam probatur. *Primò*, quia
sicut Pastor est supra gregem suum, cu-
ius est caput, & illum gubernare, atque
pastorem oues sequuntur, & non pastor
oues; ita Papa est supra concilium, quod
habet rationem gregis, cuius oues rege-
re habet Summus Pontifex tamquam
illarum pastor, ex Ioan. *cap.* 10. vnde
in eius oratione Ecclesia cantat. *Deus*
omnium fidelium pastor & rector, famu-
lum tuum N. quem pastorem Ecclesiæ tuæ
præesse voluisti, propitius respice. Si ergo
Papa potest toti Ecclesiæ, etiam Gene-
rali Concilio, quod Congregatur ex prin-
cipalibus membris totius Ecclesiæ. Illi
enim soli dixit: *Pasce oues meas*, ex qui-
bus Concilium constat. *Secundò*, Eccle-
sia gubernatur monarchicè ex *capit.* 4.
q. 11. ergo necessario debet habere vnũ
caput à quo esse habeat hoc regimen,
Concilium autem esse non potest, quia
habet rationem Ecclesię gubernatę re-
spectu capitis, ergò id caput erit Sum-
mus Pontifex, vnde *cap. Vbi periculum*,
Papa vocatur rector vniuersalis Ecclesię.
11 *Tertiò*, Ecclesia, & Concilium est quod-
dam spirituale regnũ iuxta illud Apoc.
cap. 1. *num.* 6. *Fecit nos regnum, & Sacer-*
dotes Dei; nullus autem huius regni con-
stituitur Dominus, & Rex præter Papã,
qui dicitur Rex in Psalmo 19. *Domine*
saluum fac Regem, & dixi *cap.* 5. *num.* 34.
12 ergo ipse est caput. *Quartò*, Papa vo-
catur paterfamilias, super illa verba:
Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei
conuersari, quæ est Ecclesia Dei viui, co-
lumna, & firmamentum veritatis. 1. *ad*
Timoth. 3. *num.* 15. ibidem S. Ambros.
Concilium autem est Dei Ecclesia; ergò
huius sanctæ domus Papa est paterfami-
lias; sed in domo sua paterfamilias est
maior, *arg. l. Nihil omnino, C. de palat.*
sacr. larg. lib. 12. Corneus *lib.* 2. *consil.* 193. 13
num. 15. vnde in domo paterna non
Episcopus filius, sed pater præest, & gu-
bernat, Host. *in cap. Indecorum, de ætat.*
ex Catalogo *glor. mundi par.* 11. *consider.*
13. §. *& in rectore*. *Quinto*, appellatio fit
à minori ad maiorem, *cap. Anteriorem*
25. 2. *q.* 6. non enim fit à pari ad parem,
Glos. *ver. si non possunt cap. Super* 27. *de*
off. deleg. cap. 2. *de appell.* sed appellatio à
Papa ad Concilium est interdicta sub
pœna excommunicationis secundæ in
Bulla Cœnæ Domini; ergò signum est
Papam esse supra Concilium, & non hoc
supra illum, vnde omnes ad Papam ap-
pellare possunt, *cap. Ad Romanũ* 7. 2. *q.* 6.
Sextò, Papa à nemine iudicatur, neque
censuratur, aut syndicatur, eo quod su- 14
pra te iudicem non habet, *cap. Si Papa*
6. *dist.* 40. *cap. Satis* 7. *cap. In scripturis*
8. *dist.* 96. ergò est supra Concilium; nã
ab eo facta dissoluit, & improbat, vnde
Iulius I. remisit in Ecclesiam Alexandri-
nam S. Athanasium, in Constantinopo-
litanam restituit Paulum, qui ambo à
Concilio ad Papam appellauerant; Leo
Flauianum Constant. & in Tyro Theo-
doretum, ad quem appellauerant à Cõ-
cilio Ephesino Secundo Innoc. remisit
Ioannem Chrysostomum, Gregorius IV.
annullauit decretum Concilij Lugdun.
quod priuauerat Imperio Ludouicum
Pium. Et in hoc nulla difficultas apud
Catholicos. Vide Cord. *lib.* 4. *quęst.* 1.
proposit. 10. §. *Ex omnibus, & fusius*,
quæst. 4.

Secundum, sine auctoritate Papæ vl- 15
lum Concilium cõgregare legitimè po-
test, probatur per *cap.* 1. *cap. Nec licuit*,
4. *cap. Multis* 5. *dist.* 17. *cap. Ideo* 9. 2. *q.* 6.
cap. Significasti 4. *de elect.* Ita quod Con-
cilium sine licentia Papæ nullum est, ex
citatis capitibus, & *cap. Regula* 2. *dist.* 17.

T 2 ratio

ratio est, quia membra à capite discrepantia mortua reputantur, ac proinde nihil operari possunt, quia in operando membra sequi debet suum caput, à quo recedere non debent, *cap. Non decet 1. dist. 12.*

16 Tertium Concilium congregatum à principio auctoritate Summi Pontificis, sed postea ab eodem reuocatum Concilium non est, sed conciliabulũ, & Schisma, probatur exemplo Conciliorum Trullensis, & Basiliensis, nam ambo auctoritate Pontificia congregata fuerunt, postea reuocata ex causa, noluerunt acquiescere, sed processerunt ad disponenda nonnulla expressè contra Sedem Apostolicam, nam sextæ Synodi legitimæ congregatæ, quæ constat decem, & octo actionibus, adiecti fuerunt 102. Canones compositi sine auctoritate Pontificia, & ideo ab Ecclesia non recipiuntur, sed adulterini censentur. Vide Caranzam *ad 6. Synodũ*. Cõciliũ pariter Basiliense licet de licẽtia Papę Martini V. ab anno 1431. De nullitate huius Concilij contra voluntatem Pontificis prosequuti, & ideo non approbati ab illo, vide doctores, quos citat *decis. 23.* apud Tambur. & quod habet Caranza in fine eiusdem, paucis, sed clarè Lauor, *tit. 4. de elect. cap. 11. num. 36.*

17 Quartum, Concilium à Patribus perfectum, & absolutum non obligat, neq. vires recipit, nisi per approbationem, & confirmationem Papæ, probatur per *cap. Sancta 3. dist. 4. & cap. Significasti 4. de elect.*

18 Quintum, Papa Concilium legitimè congregatum, compositum, & absolutũ, confirmare debet, probatur, quia concilia congregantur in communem vtilitatem reipublicè Christianæ; ergò Papa non potest abesse publicę necessitati, aut vtilitati. Tum quia sicut confirmatio electionis legitimæ est debita quia bonũ commune respicit *cap. Si postq. 33. cap. fin. de elect. in 6.* ita & Conciliorum, immo à fortiori approbatio facienda, ne tota Ecclesia detrimentum patiatur. Demum, quod semel placuit, & nihil adest in cõtrariũ, amplius displicere nõ debet.

Quæres 6. An Papa sit supra Concilium, siuè sit in eo præsens, siuè absit ab illo?

Resp. Quouis modo sumatur Papa semper est maior Concilio, & supra illud est, nam Papa suam potastatem, & auctoritatem loco limitatam, aut restrictã nõ habet, quia pro territorio vniuersum habet mundum, *cap. Cuncta per mundum 17. 9. q. 3.* Deinde, quamuis persona sit absens à loco Concilij, ibidem tamen dicitur esse præsens, & præsidere auctoritatiuè per suos legatos, qui eius personam, & auctoritatem præseferunt, & hoc omnes fere docent. 19

Quæres 7. An Concilium quo ad articulos fidei sit supra Papam? Ratio dubitandi, quia in illis Papa obedire debet, sicut cæteri fideles, cum & ipse sit vnus ex Christi fidelibus.

Resp. Non, sed Papa etiam in hoc est supra Concilium, & quia ab eo Conciliũ habet auctoritatẽ condendi leges super controuersijs de fide; & quia Papa articulis fidei subditur ex vi directiua tantũ secundum ius naturale, & diuinum, non autem ex vi coactiua, & quatenus præcipiuntur definita in Cõcilio cum adiectione pœnarum, hoc enim modo non subditur Concilio, quia illius pœnis non afficitur; neque priori modo, quia per legem naturalem, & diuinam dirigitur ad credendum articulis fidei. Ita omnes. 20

Quæres 8. An standum sit definitioni factæ per Papam cum Cardinalibus super articulis fidei contra Concilium? Certum est, articulum fidei à Concilio definitum legitimè congregato, & à Papa approbatum, & confirmatum ab eodem Papa, vel successore reuocari non posse, & oppositum statui, quia articuli sunt æternæ veritatis, & à nullo mutari possunt, siquidem à prima veritate determinati sunt, *ex cap. 2. q. 9.* Difficultas remanebit, quando articulus est quidem stabilitus à Concilio, sed nondum ei adiuncta est auctoritas Pontificia illum declarantis, approbantis, & confirmantis pro articulo fidei, proponendo illum ab omnibus credendum, quod à Papa cen- 21

setur

ſetur factum, quando Concilium de eius auctoritate congregatum, factum, confirmatum fuit.

22 *Resp.* Articulis fidei à Papa definitis ſtandum eſt contra definitos à Concilio, cuius acta Summus Pontifex nondum approbauit. Probatur, Tum quia cauſæ fidei nonniſi ad Petrum referendæ ſunt, *cap. Quoties* 12.24. *q.* 1. Tum quia, Concilium in definiendis cauſis fidei depender à Papa, ita quod habet diſponere difficultates, & reducere in eſſe, non tamen ſtabilire, vt firmiter ab omnibus credantur, quia hoc vltimum eſſe promulgationis pendet ab approbatione Romani Pontificis. Ita quod Cōcilium dictat articulos fidei, & Papa illos ſignat, à ſimili de Principe, qui ſententiam gratioſam, aut condemnatoriam à iudice ſuo dictatam, ſua manus, firmat, & ſicut dictata præciſè nullas vires acquirit, quas obtinet tantum per ſignatura principis, ita articuli fidei in Concilio decretati ſuas vires recipiunt, cum à Papa Concilium ſignatur, & firmatur. Vide doct. citatos à Cordub. *lib.*4. *q.*4. §. *Sed quid.*

Quæres 9. An Concilium poſſit deponere Papam.

Resp. Papa verus, & legitimus habitus per Cardinales, & receptus à nullo deponi poteſt, neque hæreticus emendatus, dubius, vt in Schiſmate deponi poteſt à Concilio.

23 Prima pars de verò Papa recepto probatur. Tum quia nullus deponi poteſt niſi à ſuo ſuperiore, depoſitio enim eſt actus iudicialis iuriſditionis exercendus per ſolum ſuperiorem; ſed ſupra Papam nullus eſt ſuperior præter Deum, ergo à nullo deponi poteſt, ille enim omnes iudicat, & à nemine iudicatur, *cap. Si Papa diſt.* 40. *cap. Duo ſunt & diſt.*96. Tū quia membra non iudicant ſuum caput, à quo habent influxum, vnde membra intelliguntur deſtructa capite deſtructo, non è contra, *l. cum in diuerſis ff. de relig. & ſumpt. fin.* & membra debent ſequi caput, non caput mēbra, *cap.* 1. *diſt.* 12. Sed Concilium cōſtat ex membris, quorum caput eſt Papa ex probatis *q.*5. ergò à Concilio deponi non poteſt. Et in hoc nulla Difficultas.

Secunda pars, quod hæreticus emēdatus non deponatur, probatur exemplo Papæ Marcellini, quem nemò auſus fuit condennare, quia prima ſedes à nemine iudicatur, iuxta quod dixi *cap.*5. *num.*84. & 106. Pertinax verò à Deo etiam iudicatus ex illo Ioan. 3. *num.* 18. *Qui vero non credit, iam iudicatus eſt*, à Concilio declaratur depoſitus, & priuatus Papatu, nam neceſſariū eſt, quod Dei iudicium publicetur miniſterio alicuius hominis, ſed nullus aptius, & cōgruentius aſſignatur, quam Concilium, quod eſt ſupremum tribunal, quando vacat Papale. Sed hæc quæſtio magis Methaphyſica eſt, quam moralis, & hactenus gratia Dei fauente in nullo Pontifice dominata fuit pertinacia hæreſis, nec dominabitur, quia id Deus non permittet, iterum infra *q.*11. 24

Tertia pars, Papa dubius in Schiſmate electus tenetur deponere Papatum, probatur, Tum quia dubitans de Papatu illum legitimè non poſſidet, ergò illi renuntiare debet, maximè vbi certiſſimè timetur grauiſſimum damnum reipublicæ Chriſtianæ. Tum quia quando dubitatur, quinam ex pluribus ſit verus Papa, perinde eſt, ac ſi nullus eorum eſſet in Papam electus, *arg. l. Duo ſunt Titij ff. de teſtam. tutel. l. Si fuerit ff. de reb. dub. l. cum ex pluribus ff. de manumis. teſtam.* Gonzal. §. 3. *proem. num.* 142. Tum quia pro ſcādalo tellendo Epiſcopus debet renutiare Epiſcopatui, ex *cap. Cum pridem* 10. *de renunt.* à fortiori Papa in Schiſmate, vbi maiora occurrunt ſcandala. 25

Quarta pars, quod ad id agi poſſit, ſuadent allatæ rationes, quia ſolus verus, & indubitatus Papa eſt ſupra Concilium, & non alij, de quibus dubitatur, ergò ſubijciuntur Concilio. Ita cum Archar. *conſil.*281. Bald. *in cap. Paſtoralis, de elect. num.*17. & alijs Ricciull. *l.*9. *de iure perſon. cap.*5. *num.* 2 à fortiori, quando iurarunt renuntiare, ex eodem ibidem. Quare Benedictus XIII. & Gregorius XII. ante Antipapæ coacti fuerūt 26

per

per Concilium constantiense ad renũtiandum, Gregorius autem renuntiauit,
27 prædicti priuati fuerunt. Nota hic, quod prior electus in Papam, de cuius electione nõn constat factam fuisse contra iura, habet longè meliora merita, quam subsequenter electus contra ipsum, quia prior non potest dici Antipapa, sicut posterior, ergò Concilium fauere debet priori, & nullatenus posteriori.

Quæres 10. An verus, & legitimus Papa teneatur renuntiare, quando vexatur ab Antipapa, ad euitanda scandala, ad sedandas factiones, & occurrendum bellis, & damnis imminentibus, quia Antipapa à Principibus tutatur in vsurpato Papatu. Affirmatiuam docuit Abbas apud Gambar. *in repetit. extrau.* Iulij II. *num.* 255. Rationes sunt, prima, quia bonus pastor ponit animã suã pro ouibus; idest, vitam, à fortiori dignitatem, quod est quid minus anima, quãnihil est pretiosius in homine, *cap. Cum infirmitas* 13. *de pœnit.* Sed hic ponere animam significat viriliter pugnare pro grege suo, non autem deserere gregem depositione pastoralis iuræ more mercenarij, qui lupum aduenientem fugit. Secunda, quia Episcopus debet renuntiare, vt euidet scandalum in populo, *cap, Nisi cum pridem, de renunt.* Intellige cum scandalum est datum, in casu autẽ nostrõ scandalum est ex malitia extraneorum, & pharisaicum, consequenter Papa non tenetur renuntiare Quare.

28 *Resp.* Papa verus, & indubitatus non tenetur renuntiare Papatui, sed pro eo legitimè accepto pugnare potest vsque ad mortem pro grege suo. Probatur. Tum quia verus Papa pro viribus vsq. ad mortem tenetur tueri vnitatem Ecclesiæ in suo capite legitimo nullum permittendo schisma in Ecclesia Dei; per renuntiationem autẽ permitteret schisma, ergò nullatenus renuntiare potest. Tum quia hoc renuntiare esset cedere iura Papatus intruso, quod fieri non potest, cum sit contra omnia iura, quod non Papa notorie hebendus sit pro verò Papa. Tum quia aperiretur via huiusmodi abusibus, facilè enim praui principes conarentur per vim inducere passim huiusmodi Schismata, vt iuxta sua desideria sibi aquiterent Pseudo Papas, ac proinde sequeretur Ecclesiam gubernari ab adulteris prælati in maximum detrimentum fidelium. Ita communiter doctores tenent cum Turrecr. *in summa de Eccles. lib.* 4. *part.* 1. *c.* 14. Bald. *in cap. Pastoralis de elect. num.* 11. & alij, quos pro se citat Ricciull. *lib.* 9. *cap.* 5. *num.* 11.

Quæres 11. An Concilium aliquando Congregari possit sine licentia, aut contra voluntatem Summi Pontificis? Gerson citatus à Caiet. *tract.* 2. *de auctor. Papæ, cap.* 15. refert nonnullos casus. Primus est, quando sedes vacat, quod tribus modis contingere potest, per mortem naturalem, per ciuilem, vt si fiat amens, vel captiuus detineatur, & per canonicam depositionem. Secundus, quando requisitus negat congregari in perniciem Ecclesię. Tertius, si congregatum Concilium de licentia Papæ statuat certum tempus illud in futurum congregandi, poterit congregari etiam Papa tenuente, & in his casibus Concilium immediatè à Deo habet facultatẽ ea omnia præstandi, quæ necessaria sunt ad consequutionem finis, propter quem Concilium fuit congregatum. Caiet. *cit. cap.* 16. *num.* 50. duos tantum casus refert, vnum, cum Papa deponendus est propter hæresim; alterum, cum reperiuntur plures Papæ incerti de valore suarum electionum, in his casibus potest congregari Concilium, illis Pontificibus etiam repugnantibus.

Resp. Concilium Generale, nolente Papa, Congregari potest à Cardinalibus in dictis duobus casibus, nimirum, in depositione Papæ pertinaciter hæretici, & in Schismate, quando verus Papa ignoratur. Et in his duobus casibus Concilium habet auctoritatem de iure diuino præcisè deponendi Papam hæreticum pertinacem, & tollendi Schisma depositione singulorum Pontificũ incertorum. 29

Primum, quod, nolente Papa, quandoque 30

doque congregari possit Concilium Generale, suadetur, Tum quia, Deus in necessarijs non deest Ecclesiæ suæ, cum dixerit per Matth. extremis verbis. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consumationem seculi* nimirum per meam auctoritatem, quam non solum communicaui Petro capiti, sed etiam Ecclesiæ congregatæ contra caput, quando id foret necessarium, quæ necessitas maximè accidit in his duobus casibus de Pontifice hæretico, & incerto, cum enim caput dolet, eius membra languent, & tabescunt, & valdè infelix esset Ecclesia, si nullum haberet remedium, per quod posset venire in cognitionem veri sponsi, & capitis sui, aut si nullum haberet medium, quo sibi acquirere posset verum, & legitimum superiorem, depositis adulteris, & intrusis. Tum quia Concilia, & leges Pontificiæ, vt videre est *dist.* 17. per totam, dū prohibent congregationem Conciliorū Generalium sine Romano Pontifice, intelligenda sunt de prohibitione in ordine ad statuendum aliquid per modum legis, & permanentis, quia id est solius Pontificis. Tum quia licet leges Pontificiæ dicant, quod Papa omnes iudicat, & à nemine iudicatur, id tamen intelligendum est de Pontifice non hæretico, ne lex legi aduersetur, cum iura iuribus sint concordanda, *cap. cum expediat* 29. *de elect. in* 6. *nam cap. Si Papa* 6. *dist.* 40. S. Bonifacius martyr, id expressè dicit, quod Papa omnes iudicaturus est, ipse verò à nemine est iudicandus, nisi deprehendatur à fide deuius, ex hoc igitur capite Papa hæreticus ab aliquo iudicādus est, nō autem est iudicandus à quouis indifferenter, sed solum à potiori tribunali, quod censetur Concilium Generale; ergò id congregari potest ad hunc effectum etiam Papa nolente.

31 Secundum, quod hæc congregatio Concilij spectet ad Collegium Cardinalium tantum, probatur, Tum quia Cardinales in Ecclesia Dei præter Pontificē sunt supremi prælati supra omnes Episcopos, & Patriarchas, Gonzal. *ad Regul.* 8. §. 24. initio vsque *ad num.* 5. Paris. *lib.* 7. *q.* 12. per totam, ergò ad ipsos spectat congregare Concilium, id enim connumeratur inter negotia maxima, ergò manus apponere spectat ad maximos prælatos. Tum quia ad eos spectat cōgregare Cōcilium, qui proximiores sunt Papæ, de cuius causa agendum est, cum isti melius alijs sint informati de causa propter quam Concilium congregatur; sed isti sunt tantum Cardinales, qui Papæ fratres dicuntur, & illi assistunt tamquam pars corporis illius, coadiuuantes in officio, ex allegatis per Flamin. *lib.* 3. *q.* 1. *num.* 68. *ad* 72. & *lib.* 7. *q.* 12. *à num.* 14. *ad* 20. ergo istis, qui præ alijs sciunt eius facta, incumbit congregare Concilium. Tum quia Concilium congregādum est propter causam, quæ totam Ecclesiam tangit, in eo enim agendum est de depositione capitis totius Ecclesiæ; ergò illius congregatio spectat ad eos, ad quos pertinet gubernatio totius Ecclesiæ post Romanum Pontificem; sed hæc spectat ad Cardinales, ex vi etiam sui vocabuli, dicuntur enim Cardinales, quia sicut orbis per suos Cardines regitur, & voluitur, ita per hos cardines tota gubernatur Ecclesia militans, de quibus intelligitur illud Psalmi. *Domini enim sunt Cardines terræ, & posuit super eos orbem.* Tum, quia per Cardinales congregatur concilium ad tollendum schisma, Iacobat. *de concil. lib.* 3. *art.* 1. Bald. *in cap. olim, de rescript.* ex illis Paris. *de Resignat. lib.* 8. *q.* 3. ergo & ad tollendum hæreticum Papam.

Tertium, quod concilium iure diuino 32
procedat ad depositionem Papæ hæretici pertinacis, probatur, quia ex citato *cap. Si Papa* 6. *dist.* 40. Papa deprehensus à fide deuius iudicari, & deponi potest; sed iudicium, & depositio fieri non possunt sine potestate, & iurisdictione à persona proinde publica ab aliquo habente potestatem, & iurisdictionem; sed cōcilium Generale, ad quod spectat huiusmodi iudicium ab aliquo homine hanc potestatem non habet, cum supra se nullum hominem habeat, neque Papam in hoc casu, cum sit congregatum contra eius voluntatem, ergò remanet,

quod

quod hæc potestas à Deo immediatè proueniat,& communicetur concilio,& hoc colligitur ex allata superius sententia S. Matth. *Et ecce. ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi*. Loquebatur autem Christus ad omnes Apostolos, qui repræsentabant Generale concilium, ergò ea assistentia non tam consilij, quam potestatis communicata fuit Concilio Generali in ipsis Apostolis, & eius successoribus in concilio, quotiescumque contingeret ipsum cōgregari in aliqua vrgentissima totius Ecclesiæ, nimirum quando imminet periculum hæresis,& schismatis ex parte capitis. Quod concilium congregatum habeat hanc potestatem immediatè à Deo dicitur expressè in concilio Constantiensi congregato de anno 1415. vbi *in sess.4. & 5.* definitur, quod ipsa Synodus in Spiritu Sancto congregata, legitimè concilium Generale faciens, Ecclesiam Catholicam repræsentans, potestatem immediatè à Deo habet, cui quilibet cuiuscumque status, vel dignitatis, & si Papalis existat, obedire tenetur in his, quę pertinent ad fidem,& extirpationem schismatis, eo enim tempore tres se gerebant Summos Pontifices, Ioannes XXIII. Benedictus XIII. & Gregorius XII. hic Papatui renuntiauit, priores duo persistentes priuati fuerunt, & in legitimum Pontificem creatus fuit Martinus V. in eodem concilio anno 1417. Patet igitur ex his in duobus casibus, concilium esse supra Papam,& illū iuridicè deponere posse.

Notandum autem est, quod id non
33 ab omnibus admittitur, sed doctores, quamuis in eo conueniant, quod Papa hæreticus,& in schismate deponi possit, discrepant tamen in modo, & potestate deponendi illum, quia apud omnes catholicos constat, Papam esse supra concilium non Concilium supra Papam, & ideo varij sunt modi dicendi.

Primus est dicentium, Papam hæreticū per ipsum solū Deū deponi, seu ipso iure diuino esse depositum,& non esse amplius Papam, sed talem hominem, qui erat antequam assumeretur ad Papatum. Probant, primo, quia sicut se habet vnio animæ ad corpus, quod per illam dicitur habere vitam; ita fides ad eum, qui eligitur in Papam, non enim quis assumitur ad Papatum, nisi sit fidelis, & Christianus, ita quod fides quasi iungit Papatum homini electo; sed sublata vnione animæ per mortem, homo non dicitur amplius habere vitam, ergò sublata fide à Papa per hæresim non amplius est Papa. *Contra* est disparitas, quia ad sensum patet in naturalibus dissolutio, non autem in moralibus, ac proinde ad hoc requiritur factum hominis, vel ostendentis hanc dissolutionem, vel dissoluentis, si à Deo non est facta dissolutio, præterquamquod, si quis hæreticus occultus eligeretur in Papam, esset verè Papa, quia is defectus non destruit dignitatem Papalem, sed cum ea stare potest,& hoc patet, dum omnes doctores, à quonam deponēdus sit Papa hæreticus, quærunt, supponētes, vtrumque simul in eodem homine reperiri posse. Igitur hæresis non destruit Papā, sicut mors hominem, nam mors opponitur vitæ priuatiuè, hęresis verò nequaquam papatui. *Probant secundo*, quia carens fide non amplius membrū Christi, neque proindè caput esse potest Ecclesiæ, illud constat, quia infidelis est membrum præcisum, putridum, à Christo,& ab Ecclesia separatum, *cap. Si quis 69. 1. q. 1.* Vide Ricciull. *lib. 5. cap. 12.* hoc de se patet, quia membrum, & caput essentialiter ita subordinantur, quod prius est membrum, quam esse caput, quia oportet caput esse membrum, ergò Papa hæreticus cum non amplius sit membrum, neque caput erit Ecclesiæ. *Contra est*, quia Papa hæreticus adhuc est membrum Christi licet informe, quia non amisit caracterem, cum sit animæ impressus indelebiliter, est verò præcisū, & putridum quo ad formam fidei,& caritatis, quibus caret, cum igitur adhuc retineat rationem membri, consequenter adhuc caput est Ecclesiæ, ratione cuius adhuc retinet dignitatem Papatus, supremā potestatem in Ecclesia, donec Concilium congregetur virtute ex alto, si ipse

si ipse nolit illud congregare ad salutem animæ suæ contra se. ¶ *Probant tertio*, auctoritate Sanctorum Patrum dicentium pro hæresim perdi dignitatem, & potestatem, Ambros. relatus *cap. Verbum*, 51. *dist.* 1. *de pœnit. Certum est, quod Ecclesia vtrumque licet, hæresis vtrumque non habet.* Loquitur de potestate legandi, & soluendi. S. Cyprianus loquens de Nouatiano hæretico, relatus *cap. Nouatianus* 6. 7. *q.* 1. dicit *Episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem. Contra est*, quia similes auctoritates supponunt hæreticos esse excommunicatos, ac proindè carere licita vsu suæ potestatis, & dignitatis, quando non sunt denuntiati, carere verò etiam valido vsu suæ potestatis, seu in eo suspendi iurisdictionem, quod ad valorem actus, quando sunt denuntiati, & vitandi, vt omnes docent
34 de censuris, Papa autem quamuis hæreticus notorius nullam incurrit excommunicationem, aut aliam censuram, cũ omnes pœnæ censurarum proueniant à iure Pontificio, cui nullus Papa iure coactiuo subditur, vt omnes docent, consequenter cum non sit excommunicatus contra illum non faciunt adductæ auctoritates, ex quo etiam patet, errasse Glosam in *cap.* 1. 24. *q.* 1. dicentem Papã in casu hæresis ligari posse ab alio Papa,
35 nec illi suffragatur, quod Papa hæreticus est minor quolibet catholico, quia id dictum est solius glosæ, & falsum, quando fit bona cõparatio, nam hæreticus adhuc retinet suam dignitatem, & potestatem, licet sit etiam denuntiatus, quæ duo perdit tantum per depositionem. Papa autem potest dici minor quolibet catholico quatenus hæreticus in eo, quod ad inuicem comparati fideles, & infideles, potior, & maior est classis Christianorum, minor verò, & inferior classis infidelium, in qua adscriptus est Papa hæreticus, si verò comparatio fiat quo ad potestatem, & dignitatem, quibus nõ caret Papa hæreticus, sine dubio Papa simpliciter est maior quolibet catholico. Colligitur hinc, modum hunc dicendi, Papam hæreticum ipso iure diuino carere Papatu, & potestate subsistere non posse, quia nullo iure id exprimitur, præterquamquod alij prælati licet hæretici ipso iure suis prælaturis non carent, sed illis priuandi sunt, ex quo Papa hæreticus non est censendus deterioris conditionis, immo melioris, cum sit prælatus prælatorum. Et hunc dicendi modum bene reijcit Caietanus *de auctorit. Papæ cap.* 22.

Secundus est dicentium Papam per seipsum ferret sententiam contra se, non quidem potestate iurisdictionis, quia nemo contra seipsum exercere potest veram, & propriam iurisdictionis potestatem, sed per quandam ordinationem extraiudicialem, vel contra se hanc potestatem communicabit Concilio, vt ab illo deponatur. Quod ni neutrum exequi velit, tũc cõuictus, aut cõfessus Conciliũ per quandã ordinationẽ declarabit eum hæreticũ, qua declaratione posita, statim desinit esse Papa, & à Cõcilio deijcitur nõ à Papatu, quo iã caret, sed ab Ecclesia, & congregatione fidelium. Id confirmari potest exemplo Marcellini, qui in conspectu Concilij prostratus veniam patijt, & depositionem, quem tamen nemo ausus fuit deponere. *Contra est*, quia sicut nemo tenetur in seipsum immediate exercere vim coactiuam, ita neque mediatè per alium, quia iudiciũ fit in infinitum, *l. Inter stipulantem* §. *Si Sticchum ff. de verb. oblig.* Lanfr. *de testib. num.* 11. apud Ziletum, *Gl. ver. Interrogatus cap.* 1. *de iud.* per iura ibi allegata, hoc autem iudicium non fieret in inuitum, sed in volentem, qui voluntarie contra se delegauit facultatem, ac proinde non posset sequi verum iudicium & rigorosum, sed in hoc casu idem esset ac dicere Papam sponte sua cedere Papatui, non autem illo priuari, in quo est difficultas. Præterea nullus iurisdictionem supra se dare potest, id enim spectãt ad Principem communicare alteri in tertium, non in seipsum, quia iurisdictio contentiosa semper habet adiunctam vim coactiuam, *ex cap. Pastoralis* 28. iuncto Glosa *ver. Si ergò coactionem, de offic. deleg.* vnde Concilium delegatũ à Papa cogere non posset Papam, si ipse

nolet, siquidem tota virtus, & potestas in delegato pendet ab ipso delegante, qui delegationem pro suo arbitrio reuocare potest, cum per illam delegationẽ à se non abdicauerit eam omnem potestatem supremam, & absolutam, quem ante habebat, ex quibus sequitur, hunc modũ ad deponendũ Papã esse inutilẽ. Deinde per illã quandã ordinationẽ factã à Cõcilio vel intelligitur vera, & propria potestas, & iurisdictio Cõcilij in Papã, & sic coincidit cũ nostra opinione, qui tenemus, Conciliũ in dictis duobus 36 casibus esse supra Papam; vel intelligitur aliquid aliud, quod tamen consonũ non est, quia omnis actus iudicialis pẽdet à vera iurisdictione, sine qua nullus actus cõsistere potest, quia basis, & fundamentum iudicij reputatur iurisdictio Bald. *C. si à compet. iud. in Rubr.* Paris *de consil&t. q.79. num.22.* ita quod defectus iurisdictionis dicitur insanabilis, & irreparabilis, ex Staphil. Sarnen, & Vantio ex eodem Parisio *num.24.* Numerantur autem tres actus, declaratio hæresis, desitio Papatus, & eiectio extra Ecclesiam, qui omnes sunt iudiciales, ac proinde requirentes iurisdictionem in eo, qui illa tria præstare debet, antequam autem Papa declaretur hæreticus Papa est, ergò in hoc dum adhuc est Papa, supra se habet iudicem, facta autem ea declaratione, non video, qua ratione ipso iure cesset in eo Papatus, neque enim in Sacris Scripturis registratum fuit, hominem perdere de se Papatum, vel à Deo priuari posita declaratione hęresis, nam in hæreticis denuntiatis tantum, & nõ priuaris suis dignitatibus, adhuc dicuntur cõstituti in illis, licet indignè, & inutiliter propter excommunicationem, Papa autem cum non sit subiectus vlli excommunicationi, consequenter fortiori ratione non est dicendus carere Papatu, nisi id constet aliquo actu iudiciali depositionis. Quod Concilium præstet illud tertium parum refert ad punctum difficultatis, quæ consistit in depositione Papæ, non autem in eiectione extra Ecclesiam eius, qui ante Papa fuerat, declaratus enim hæreticus, & nõ amplius Papa sufficienter est extra Ecclesiam. Ad factum Papæ Marcellini dico, esse extra præsentem casum de hæretico formali pertinaci, & non emẽdato. Marcellinus se subiecit ex sua humilitate Concilio, vt proprium purgaret errorem, Concilium illum non condemnauit, neque poterat condemnare, quia pertinax nõ erat, sed emẽdatus de illo errore, nõ enim est hęreticus, qui pertinacia caret, *c. Dixit 29. 24. q.3.*

Tertius est Caietani *cap. 20. tract.1. de Auctor.* Papæ dicentis Ecclesiam habere 37 potestatem ministerialem deponendi Papam hæreticum, non autem auctoritatiuam supra illum, quia Ecclesia, & Concilium supra Papam in nullo casu habet auctoritatem. Ad hoc probandum tria præmittit. Primò, in Papa tria spectantur, Papatus, persona, quæ vocatur Papa, & coniũctio vtriusq. ex qua resultat Papa. Secundò, dignitas Papatus est immediatè à Deo, persona dicitur esse à suo patre, coniunctio autem Papatus in persona Papæ non est à Christo, sed ab hominibus, electoribus & electo, nã ex cõsensu eligentiũ, & electi, resultat in electo iste effectus coniũctionis Papatus, ex quo persona electa dicitur Papa per prędictum ministeriuũ vtriusq; consensus electorũ, & electi, sola igitur voluntas humana producit hunc effectum coniunctionis Papatus cum persona, & sic personam constituit Papam, ex quibus sequitur, quod licet Papa à solo Deo dependeat in esse, & fieri, illa tamen persona e. g. Petrus Papa dependet etiã ab homine in fieri, fit enim Petrus Papa ab homine, & sic Papatus iungitur Petro per hominem. Tertiò demum, affert regulam iuris; Res per quas causas nascitur per easdem dissoluitur; Petrus autem fit Papa ex consensibus electorum, & proprio, ergò per eosdem dissolui potest hæc coniunctio Papatus à Petro, sic Cęlestinus Papa renũtiauit Papatui de proprio, & consensu Cardinalium, à quibus fuerat electus. His præmissis probat *primò*, Papam in fieri, & in corrumpi dependere à minori potestate, quia ad eligendum Papam, & illum

& illum deſtruendum ſola voluntas electorum, & electi ſufficit, & cum hæc voluntas reguletur auctoritate Papali, conſtat eſſe minorem hac. *Secundò*, dicit eſſe certum aliud eſſe poſſe ſupra cõiunctionem Petri, & Papatus conſtituẽdam, ſeu deſtruendam, aliud poſſe ſupra Papam, nam poteſtas minor, quæ eſt illa ſimplex voluntas electi, & electorũm licet poſſit ſupra coniunctionem, non tamen ſupra Papam, cum illa poteſtas ſit minor Papatu. *Tertiò*, confirmat exemplo Philoſophico in generatione hominis, nam Sol & homo generant hominem, qui conſiſtit in coniunctione corporis, & animæ, aut ex illa coniunctione reſultat homo, conſtat autem ſolem, & hominem non poſſe ſupra animam rationalem, quę immediate à Deo creatur, ſed tantum ſupra coniũctionem ex parte corporis tantum. Sic in re noſtra, nam Petrus, & Papatus ſe habent vt materia, & forma, & Chriſtus Dominus ſolus ſuper vtrumque poteſt, homo verò ſolum ſuper coniunctionem quatenus ſe tenet ex parte Petri, & nihil ſupra Papatum; & quoniam Papa amouetur renuntiatione, aut depoſitione per corruptionem illius coniunctionis, non autem Petri, aut Papatus, ideo non requiritur ad hoc poteſtas ſuperior Papæ, ſed ſupra coniunctionem tantũ. *Quartò* demum, dicit Papã remoueri tribus, depoſitione, renũtiatione, & eiectione per Chriſtũ, & his tribus modis non deſinit Papatus, nec Petrus, ſed ſola vtriuſq; coniunctio, reſpectu autem Chriſti, ea coniunctio corrũpitur auctoritate ſuperiori non ſolum reſpectu coniunctionis, ſed etiam reſpectu Papatus:

Contra autem eſt primò. Tum quia illa poteſtas miniſterialis non ſufficit ad deponendum Papam, illa enim conſiſtit in communi conſenſu electorum, & electi; ſed Papa nõ deſtituitur per Collegium Cardinalium à quo fuit inſtitutus, ſed per Concilium generale, quod aliud eſt à Collegio. Tum quia in de-
58 poſitione nullatenus requiritur conſenſus deponendi, quia pæna fertur in inuitum, & nolentem, & de ratione ſua eſt contraria voluntati, D. Thom. 1. 2. *q.87. art.2. & 6.* hęc autem miniſterialis poteſtas ad Papam deponendum cõficitur ſecundum Caiet. ex vtriuſque conſenſu ac proinde electi, conſequenter ad deponendum Papam concurrere debet eius conſenſus, quod falſum tamen eſt ex allegatis, præterquãquòd non dicitur depoſitio, ſed renuntiatio, quando accedit conſenſus electi. Tum quia, in tantum à Caiet. negatur poteſtas auctoritatiua ad deponendũ Papã in quantũ ea eſſet ſupra Papã in ratione Papatus, ſed ſecundũ Caiet. nõ deponitur Papa, quo ad Papatũ, ſed quo ad illã coniunctionem, ergò parum refert, quod poteſtas, per quam Papa deponitur, vocetur miniſterialis, aut auctoritatiua, cum nulla ex his dicatur tendere ſupra Papatum, ſed in coniunctionem. Tum quia per hanc miniſterialem poteſtatẽ non effugitur difficultas, quod Papa nõ habeat ſupra ſe ſuperiorem, ſiquidem omnis actus iudicialis ſemper exercetur per ſuperiorem iudicem in inferiorem perſonam, & ſubditam, & non per inferiorem in ſuperiorẽ, quia inferior nullam habet poteſtatem in ſuperiorem, *cap. Cum inferior 16. de maior.* ipſe Caiet. hoc *cap.20.* initio; ſed depoſitio Papæ eſt actus iudicialis, & iuriſdictionis, quia nonniſi per iudicem fieri poteſt, ſecundum omnes, ergò huiuſmodi depoſitio fit per ſuperiorem in Papam tamquam inferiorem, & ſubditum, parum ergò refert, quod ea poteſtas vocetur auctoritatiua, ſiue miniſterialis, ſi depoſitio eſt actus iudicialis ex ſua natura exercitus à ſuperiore in inferiorem.

Contra eſt ſecundò, quia licet illa triplex conſideratio Papatus, Perſonæ, & Coniunctionis vera ſit ſecundum ſpeculationem Metaphiſicam, in moralibus tamen vſquequaque non attenditur nimirum quo ad illam coniunctionem, quia ridiculum eſt dicere iudicem ſuam poteſtatem exercere in illam coniunctionem per eius deſtructionem, ſiquidem iudex per depoſitionis pænam dicitur punire, & caſtigare depoſitum, conſequenter Concilium

cum Papam deponit illum castigat, ergò suam potestatem propriè non dicitur exercere in illam coniunctionem, sed in personam Papatu adhuc affectã, qua enim dignitate priuaretur, si Papatu careret, priuatio enim supponit habitum, *l. Decem 116. ff. de verb. signif.* dicitur igitur Concilium deponere illud coniunctum priuando Papatu Papam, non illam coniunctionem. Tum quia secundum Caiet. illa coniunctio formæ cum materia consequitur formam, ergò coniunctio est quid posterius, ac proinde prius est esse Papatus, quam coniunctionis, ergò si coniunctio ponitur ministerio humano, & Papatus auctoritate Dei, sequitur quod in destructione sit prius non esse Papatus, & subsequatur disiunctio illius coniunctionis, ex separatione enim Papatus infertur disiunctio illius vnionis; & ex his consequitur iudicem prius auferre dignitatẽ à Persona, quam destrui illam coniunctionem. Tum quia frustratorium est ponere eam coniunctionem ministerio hominum per illam electionem in ordine ad dignitatem, & potestatem Pontificiam, quia electores tantum designãt personam, cui Deus postea confert dignitatem, & auctoritatem, ita quod electio, non est medium, quo à Christo tribuatur Papatus electo, sed tantum cõditio sine qua non confert Deus Papatũ alicui, vt cum Diana docui præced. *cap. 4. num. 6.* ergò coniunctio hæc non fit ministerio electorũ, sed immediatè à Deo, ne dicamus electores conferre dignitatem Papatus electo simul cum Deo, & sic facere Papam in ratione Papæ. Tum quia ex Caiet. illa coniunctio consequitur formam dignitatis, ergò est effectus eius formalis, & non electorum, Tum quia si ministerio hominis coniungitur Papatus homini electo, iam non à solo Deo Papa immediatè recipiet dignitatem Papatus, sed etiam ab homine, contra communem Canonistarum, & Theologorum, quod autem illud sequatur, patet ex eo, quod electores coniungunt Papatum homini à se electo, quod est illi conferre dignitatem, sicut enim dealbator coniungendo parieti albedinem dicitur facere album, & tribuere parieti albedinem, ita per hanc coniunctionem Caietani electores dicuntur electo tribuere Papatum, & facere illũ Papam, quod tamen falsum est, quia electores personam disignant, & Deus per seipsum immediatè confert dignitatem, & iurisdictionem. Confirmatur, quia neq; in alijs electionibus fit huiusmodi coniunctio, siquidem præstitis vtrinque consensibus quandoque non confertur dignitas, & potestas aliunde expectanda.

Contra tertiò illud est, vbi dicit Papã in fieri, & destrui dependere à consensu electorum, & electi, esto illa persona dependeat in electione ab vtrisque, non tamen in receptione Papatus, qui immediatè recipitur à Christo sine vllo hominis ministerio; neque in destructione per modum depositionis, quia in hac nullus deponendi consensus requiritur, aliàs nullus vmquã deponeretur, siquidem est contra naturam rei, quod quis appetat sui destructionem ad alterius præsertim requisitionẽ, & quilibet quantum potest resistit, vnde in Concilio Constantiensi, Gregorius nõ dicitur depositus, sed sponte renuntiasse, Benedictus verò, & Ioannes citati, quia noluerunt sponte sua renuntiare, priuati, & depositi fuerunt contra suas voluntates à suis dignitatibus, ecce ergò, quod falsum est, ad deponendum Papam requiri eius consensum, ac proinde ruit ea ministerialis potestas.

Contra quartò est, quia secundum Caiet. hæc ministerialis potestas dicitur minor Papatu, quia potest supra coniũctionem, non vero supra Papatum; sed reuera id subsistere non potest, quia ex destructione coniunctionis sequitur depositio Papę à Papatu, non enim potest tolli huiusmodi coniunctio, nisi cum damno, & depressione Papæ, quatenus Papa est, ergò hæc potestas si quid potest supra coniunctionem, etiam operabitur supra Papatum, ac proinde erit quid maius Papatu. Deinde adduco exemplum in matrimonio, nã

in eo

in eo illa tria spectari possunt, personæ
contrahentes, matrimonium, & coniū-
ctio vtriusque personę in illo contractu
matrimonij; personæ contrahentes sunt
à suis parentibus, matrimonium est à
Deo, quia quod Deus coniunxit, homo
non separet, coniunctio verò per mu-
tuum consensum est à coniugatis, sicut
ergò per ministerialem potestatem cō-
munis consensus, electorum, & electi
potest dissolui illa coniunctio in Papa,
ita & coniunctio matrimonij per ipsos-
met coniugatos, tolli potest per potesta-
tem ministerialem consistentem pariter
in illo mutuo consensu matrimonij, te-
net paritas, quia vtrumque ministerium
fundatur in hominibus; sed coniugati
seipsis matrimonij coniunctionem tolle-
re non possunt, vt notū est, ergo neque
Ecclesia in Concilio congregata poterit
illo ministerio tollere illam coniunctio-
nem, sed maior potestas requiritur.

Contra quinto estj, quia illud exem-
plum de generatione hominis patitur
difficultatem, nam illa coniunctio, supra
quam potest homo, & ex qua dicitur
esse homo, non potest intelligi, neque
esse talis, nisi per ipsam homo attingat
materiam, & animam rationalem, eas
vniendo simul ad compositionem ho-
minis, quod tamen negat Caiet. dum
dicit, hominem posse supra coniunctio-
nem ex parte materiæ tantum, nihilo-
minus id stare non potest, nam ea posi-
ta coniunctione, sequitur hominem
vtramque partem attingere, si quidem
coniunctio est formaliter nexus duorū,
39 ergò coniungens duo simul nimirum
materiam, & animam rationalem, quod
tamen falsum est propter animā ratio-
nalem, circa quam homo nullam actio-
nem habere potest, ea enim à Deo im-
mediatè creatur in corpore vltimo dis-
posito, & eadem actione vnitur, non
enim mediate habet aliquod glutinum
materiam, & formam coniungens, con-
sequenter tollitur huiusmodi coniun-
ctio, quando vtrumque attingere non
potest simul iunctum, falsò igitur poni-
tur illa coniunctio in hominis genera-
tione, nam homo generare dicitur per
eductionem formarum partialium, qui-
bus materia fit corpus proximè, & im- 40
mediatè aptum ad recipiendum à Deo
animam rationalem, quæ seipsa vnitur
corpori, & corpus eidem sine aliqua
alia coniunctione, aut nexu vtrumque
iungente, immò ex toto posito ea con-
iunctio, seu vnio formaliter resultat, nō
entitatiuè, quasi recipiat esse ab agente
quod falsum est, quia vt formalitas est
non potest terminare alicuius agentis a-
ctionem. Præterea esto in destructio-
ne hominis remaneat anima in se exi-
stens à corpore separata sine sui destru-
ctione, deposito tamen Papa, falsum
est, non destrui dignitatem Papatus, cō-
tra Caiet. dicentem, amotionem Petri à 14
Papatu non esse destructionem Papa-
tus, nec Petri, sed tantum illius coniun-
ctionis, siquidem deposito Papa sine
destructione Papatus, quæro à Caiet. vbi
reperitur dignitas Papatus secundum
propriam existentiam, si non corrumpi-
tur, forsan Deus trahit eam ad se in Pa-
radisum, & cum non sit substantia, sed
accidens, sine miraculo conseruari non
poterit, quia accidens naturaliter esse
non potest sine subiecto, sed Papatus
Pontifice deposito per Caietanum non
corrūpitur, ergò miraculosè existit sine
subiecto, quod tamen falsum est, quia
omnes aliæ dignitates per priuationem
dignificati destruuntur, & cessant esse,
ad quid enim earum conseruatio inuti-
lis, cum non sit subiectum, quod per
ipsas operari possit.

Reiectis, ergo supradictis modis, qui
diuersas difficultates inuoluunt in spe-
cie illud Caietani, vt visum fuit, qui ma-
gis speculatiuus est, quam moralis, de-
ueniendum est ad quartum, quem tam-
quam veriorem sequimur.

Quartus igitur modus asserit, Papam 42
deponi posse in casibus hæresis, & Schis-
matis per Concilium Generale auctori-
tate legitima immediatè recepta à Deo
præcisè ad hunc effectum depositionis,
per quam auctoritatem, & potestatem
Concilium dicitur esse supra Papam.

Illud probatum fuit supra initio huius
quæstionis; & quia Deus non deficit

Ec-

Ecclesiæ suæ in necessarijs; & quia Cōcilium Costantiense deposuit duos Pōtifices, & vnum coegit renuntiare; & quia hæc potestas deponēdi est immediate à Deo communicata Concilio, vt ibidem dicitur, ex quo declaratur id, quod dixit S. Anacletus relatus *cap. Electionem fin. dist.79.* Electionē Summorū Pontificum sibi Dominū reseruasse, in quantum nullus humana potestate;sed tantū diuina. Papam deponere potest.

43 In depositione Papæ Concilium formare debet iuridicū processum à principio vsque ad finem, consequēter omnes actus dependere habent à potestate legitima eiusdem Concilij, aliter nihil validi ageretur, processus enim fabricatus sine competenti iudice, aut ab eo, qui caret iurisditione, nullus est, & in-

44 ualidus,doct.in tit. de foro compet. Maranta *part.6.S.* Et peruenitur aliquando *nu.102.* & in hoc nulla difficultas, quia omnis actus vt sit iuridicus, & validus essentialiter dependet à iurisditione. Bald. *in l. omne verbum, C. com. de legat.* Alex. *lib.4. consil.52. num.30.* ex Rota Roman. *vol.1. decis.451. nu. 2.* Ex quo non placet,quod ait Caiet. *cap.21.* antequam sententia depositionis feratur in Papam, Concilium non procedere contra ipsum potestate coactiua, sed tantū reprehensiua, & intimatiua, iudicium enim hoc non ex confessione sua extorta præceptis,censuris, aut tormentis,sed ex euidenti facto, aut verbo hæresis incorrigibiliter expectatur. Non placet inquam, quia etiam contra Papā formandus est processus à Concilio,& cum maiori diligentia, quam si fabricaretur contra quemcumq; alium, agitur enim de supremo Principe, ex quo eius hæresis cū pertinacia luce meridiana clarior apparere debet, id autem euenire non potest, nisi formetur directè, & iuridice processus, nec quidquam prodest,quod eius factum, vel verbum sit euidenter hæresis, quia id non est iuridice manifestum, vt supponit sententia in reum ferenda, præterquamquod verba, & facta transeunt, & euanescunt, neque proinde corpus delicti permanens dicūtur habere. Quod actus omnes sententiā depositionis Papæ præcedētes legitimè fieri debeant potestate coactiua ex Turrecr.& alijs refert Cord.*l.4.q.11.* ad finē.

Sed numquid hæc potestas Concilij Papam deponēdi est maior Papatu? Vtique, alioquin Concilium non posset agere in depositionem Pontificis, si in hoc casu non esset maioris potestatis, id enim quod agit in alterius destructionē maioris semper est virtutis, & potentiæ, vt passum superare possit,sic Concilium si habet destruere Pontificem maiorem Papa in hoc debet habere potestatem. Nec inconueniens est, quod respectu diuersorum idem sit maior & minor, superior & subditus, nam in naturalibus idem est pater huius, & alterius filius, in moralibus aliquis est magister aliquorū, & discipulus alterius, à quo altiorē scientiam edocetur; Episcopus si vult cōfiteri necessario subditur Sacerdoti alias suo subdito, imo & ipse Papa subdicitur cōfessori sui; Abbas, & alius inferior prælatus à Summo Pontifice delegari potest ad deponendum Episcopum, in quo casu delegatus maiorem habet potestatem, quia deponit Episcopum habentem tam grandem dignitatem. Nō est igitur absurdum, quod Concilium sit maior superior in hoc speciali casu supra Papam, qui tunc spectatur vt minor & inferior in eo, quod à dignitate deponendus est, nihilominus ex alio capite Papa quatenus est Papa maior est omni Concilio, cui in cæteris omnibus imperare debet, & sine Papali auctoritate alias congregari, aut aliquid determinare potest contra voluntatem Papæ; potestas Concilij transitoria, non permanens sicut potestas Pontificia; auctoritas Cōcilij in hoc simplici casu restringitur, & non vltra protendit, Papæ auctoritas super omnes est, cūctos amplectitur casus; Papa solus auctoritatiuè exercet suā potestatē, Cōciliū verò nō vnius nititur potestate, sed ex pluribus prælatis depēdenter suū exequitur munus; ex quibus deducitur Papatus potestatē simpliciter esse maiorē, & supremā, Cōcilij vero secundū quid, & limitatā ad duos casus. 45

Est

Est autem non leuis differentia inter vtrumque casum de positionis, nam hactenus supra casum hæresis potissimum tractatum fuit, quęrendo qua ratione Concilium possit supra legitimum Papam, qui Concilij communiter dicitur pater, & caput, & vt supra responsum bene fuit, Papam esse patrem, caput supra Concilium in ijs, quæ spectant ad commune bonum reipublicè Christianæ, in ijs vero, quæ eius personam respiciunt in damnum eiusdem reipublicæ ratione hæresis, & schismatis, non esse patrem, nec caput Concilij, sed Concilium ipsum à Capite Christo esse deputatum supra Papam, vt illi subditum, neque enim tunc Papa spectatur sub ratione formali, & publica Papæ, quia in hoc sensu Papa errare non potest, sed potius, vt persona priuata habens adiunctam Papalem dignitatem, ex quo patet eius subiectio ad Concilium.

46 Si verò sermo sit de Papis schismaticis nulla est difficultas, quia quando simul sunt Pontifices plures reuera ignoratur quinam sit verus, & legitimus Papa, nō autem omnis Papa, sed qui verus, & legitimus apud omnes habetur, ille est, qui supra Concilium habet auctoritatem, ac proindè tempore schismatis nullus in schismate electus est supra Concilium, sed Concilium simpliciter est supra omnes Pontifices in schismate electos, vt dicitur in Concilio Constantiensi, consequenter non habet locum dubitatio, quomodo Concilium sit supra Papam, cum Papa simpliciter sit supra Concilium, quia nullus adest verus Papa, dum schisma viget.

Dices, supradictam doctrinam fundari in auctoritate Concilij Constant. quod Concilio tribuit facultatem deponendi Papam, illud autem Concilium non fuit legitimum, sed Conciliabulum, ac proindè reprobatum, & nullius auctoritatis secundum Caiet. *tract.1. de auctor. Papæ cap.*8. Respondet multis Corduba *lib.*4. *q.*4. in responsione ad 9. argum. contra Caiet. dictum Concilium fuisse legitimū, & approbatum à Martino V. & etiam à Pio II. in quadam Bulla incip. *In minoribus*. Neque enim illud Concilium determinauit aliquid contra verum Pōtificem, qui nullus tunc erat, sed contra Schismaticos, aliter neque ipse Martinus fuisset verus Pontifex, si inter illos tres depositos adfuisset vnus illorum verus Papa, quare cum certo constet Martinū fuisse legitimum Pontificem, apparet etiam præcedentes fuisse illegitimos, ac proinde Concilium illud potius auctoritate diuina in eo, quod in necessarijs nō deest Ecclesiæ suæ, congregatum fuisse, quam de vera licentia Ioannis XXIII. qui non erat verus Papa.

Notandum autem, quod propter rem Pontificatus, cui multum deferendum est incitandum esse à Pontificem hæreticum ad emendationem, & à Cardinalibus increpandum, & reprehendendum esse, vnusquisque enim iure diuino tenetur ad correctionem fraternam, qui si nolit suum errorem emendare persistendo in sua pertinacia, post alteram monitionem iuxta præceptum Domini, Matth. *cap.*18. dicendum est Ecclesiæ, idest, congregandum est Concilium Generale, & procedendum ad eius depositionē. Idem ordo videtur seruandum cum viget schisma, & ignoratur verus Papa, & hoc potiori ratione, quia in dubio præsumitur nullum adesse Pontificem, ac proinde Concilium congregandum est, vt deponantur, & legitimus eligatur Pōtifex, ne Ecclesia remaneat sine capite, & oues sine Pastore.

Sed ex pluribus Pontificibus tempore schismatis quis præsumi potest verior, & 47
legitimior? qui prouenit ex legitima linea, seu qui primo eligitur post mortem veri Pontificis, quia ille eligitur extra schisma; ergò pro se dicitur habere titulum vnitatis Pontificiæ dignitatis, nisi manifestè constet de nullitate electionis, sed cum hæc ardua sint impossibilis videtur manifestatio veritatis ex facto pręcisè, prioritas tamen electionis multum illi fauet, vt pro Papa habendus sit, quia secūdum successionem quamdam prouenit à verò Pontifice electus sine schismate, ac proinde sine dubio personæ, cū absit schisma, quod solum incertos facit

Pon-

Pontifices. Et id totum confirmatur ex illo schismate perniciosissimo tempore Concilij Constantiensis congregati ad
48 tollendum illud compositum ex tribus Pontificibus Gregor. XII. Benedicto XIII. & Ioanne XXIII. inter quos Gregorius magis accedebat ad rationem veri Pontificatus; quia successit Innocentio VII. Bonifacio IX. & Vrbano VI. qui electus fuit post mortem Gregorij XI. quo tempore nullum erat schisma, totum postea per electionem Clementis VII. Antipapę Vrbani VI. cui Clementi successit Benedictus XIII. Antipapa, & Gregorio, atque Benedicto prædictis priuatis inutiliter in Conciliabulo Pisan. successit Alexander V. Antipapa, cui successit Ioannes XXIII. Ita quod inter istos Ioannes cũ suo antecessore Alexandro multum alieni videntur fuisse ab hac dignitate, cum Gregorius, & Benedictus non obstante eorum depositione in Conciliabulo Pisano, permanserint in suis dignitatibus, quibus cesserunt in Concilio Constantiensi, in quo Gregorius sponte renuntiauit, & ideo honoratus fuit legatione Marchiæ, & eius acta tempore Papatus approbata fuerunt teste Ioanne Baptista Signio de ordine, & statu Can. Regul. S. Saluatoris Bonon. *lib.* 4. post initium, vbi ex gratitudine multum laudat hunc Pontificem, qui in suam religionẽ multa contulit priuilegia, reliqui autem duo Benedictus, & Ioannes longe aberrantes ab hac dignitate depositi fuerunt, nolentes sponte renuntiare.

Quæres 12. Ad quos spectet electio, quando Papa depositus fuit, aut renuntiauit in Concilio, siue extra Concilium? Ex vsu antiquissimo solum ad Cardinales spectat electio Papæ, vt colligitur ex *cap. Vbi periculum*, 4. *de elect. in Concilio Lugdun.* sub Gregorio X. in Clem. Ne Romani, eod. & Bulla Gregor. XV. & hoc certissimum est Sede Vacante per mortem, aut per renuntiationem factam extra Concilium.

49 *Resp.* Quando deponitur Papa in Concilio, aut ipse in eo renuntiat requisitus; aut per Concilium nulla declaratur electio, in his casibus electio quidem spectat ad Cardinales, sicut prius, Concilium nihilominus potest adiungere vocales Cardinalibus, vt electio suum sortiatur debitum effectum, vt accidit in Concilio Constantiensi, in quo pro electione Martini V. Cardinalibus adiuncti fuerunt triginta prælati sex pro singulis nationibus Italica, Gallica, Germanica, Hispanica, & Anglica, refert ex Azor. *par.* 2. *lib.* 4. *cap.* 2. *q.* 13. Lauor. *tit.* 4. *de elect. cap.* 6. *num.* 30. Quod hoc munus adhuc spectet ad Cardinales probatur tum ex citatis Bullis, quæ supponũt electionem simpliciter spectare ad Cardinales. Tum quia electio non dependet à præcedenti vocatione, aliæ enim sunt leges vacationis, aliæ electionis, vt ex præcedentibus constat, electio enim vt sic non prærequirit Concilij Congregationem, sicut vacatio per depositionem, ergò ex vno non infertur ad aliud. Est verò certissimum, quod Concilium non potest à Cardinalibus hoc ius auferre, quia illud habent iure Pontificio, supra quod non potest Concilium. Vide Azor. citatum, Lauor. *tit.* 4. *cap.* 6. *n.* 28. & 29. vbi rem hanc tractat, & in oppositum refert sequentes rationes. Prima sit, quia Concilium deponit Papam, quod est plus, ergò & nouum eligere potest, per illam regulam, cui licet quod est maius, licet etiam quod est minus. Sed hæc regula fallit in iurisdictione, vt enim ait Glosa *in Clem.* 2. *de elect. ver. Potestatis*, Cardinales possunt creare Papam, non tamen Cardinalẽ, quod tamen est quid minus. Secunda, facultas eligendi Pontificem ideo redacta fuit ad Cardinales, quia valdè dispendiosa est congregatio Concilij; ergò si est congregatum ad illud spectat hoc munus. Dico, Cardinalibus, ex eo quod tales sunt, competit electio Papæ, nam ad eos spectat conseruatio Papatus, qui sunt partes, & membra immediata corporis Papæ, sed huiusmodi sunt propriè Cardinales, ergò ad eos ex se spectat electio Papæ. Tertia sit, quia Sede Vacante, tota iurisdictio Ecclesię est penes Cõcilium; ergò Concilium poterit auferre hanc potestatem à Cardinalibus. Sed nego Pontifice

mot-

mortuo, omnem iurisdictionem esse penes Cõcilium, cum Cardinales tunc potestatem propriam habeant circa ea, quæ spectant ad electionem Papæ, vt colligitur ex *cap. Vt periculum 4. de elect. in 6.* Immo mortuo Pontifice, de cuius licentia, & potestate Concilium fuit cõgregatum; tunc videtur suspensa remanere auctoritas Concilij, donec nouas eligatur Papa per Cardinales, intellige tamen extra casus hæresis Pontificis, & schismatis. Spectare igitur ad Collegiũ Cardinalium, docent supracitati, quos sequitur Diana *resolut. 73. de Cardin.*

Quæres 13. Quid sit Concilium perfectum, & imperfectum? de qua re Caiet. *cap. 16. de Auctor. Papæ* Diana *resol. 62. de Cardin.*

50 *Resp.* Concilium perfectum seu plenum est illud, quod constat ex membris, & capite legitimis, nimirum ex legitimo Pontifice, & Episcopis, atque alijs prælatis Ecclesiasticis; hoc Concilium dicitur perfectissimum, & plenissimũ eo quod illi nihil deest de suis intrinsecis, & essentialibus; procedit siuè Papa per se personaliter sit præsens, siuè per suos legatos, qui enim per alium facit, per seipsum facere videtur; habet hoc amplissimam, & plenisimam potestatem tractandi, & dictandi ea quæ spectant ad vniuersam Ecclesiam per totum orbem diffusam, semper tamen cum dependentia ad Summum Pontificem, cuius est approbare, vel reprobare in Concilio stabilita, iuxta sibi datam à Deo potestatẽ in ædificationem, & non in destructionẽ Ecclesiæ. Concilium verò imperfectum, seu potius minus perfectum, & non plenum, est illud, quod congregatur pro bono vniuersali totius Ecclesiæ contra Põtificem Romanum hæreticum cum pertinacem suis falsis dogmatibus Ecclesiam peruertẽtem, quod gratia Dei hactenus non accidit, nec forsan accidet, aut contra schismaticum, & Antipapam; constat autem tantum ex membris, & sine capite visibili, quia tunc Pontifex si est verus, siuè schismaticus in eo rationem capitis habere non potest, sed tantum membri rei, & iudicandi, cum dicatur Concilium contra illum in vnum coactum; dixi esse sine visibili capite, ex quo dicitur non plenum, neque perfectum defectu principalis partis, quod est caput, non ideo tamen dicitur Conciliabulum, neque à cœphalum, quia constat inuisibili capite, quod est Christus, qui dixit Matth. extremis verbis. *Ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Et quoniam non est cogendum nisi in illis duobus casibus ex communi doctorum, ideo non dicitur habere plenissimam potestatem, sicut habet plenissimum, sed tantum limitatam ad finem, propter quem congregatur, limitata enim causa, limitatum producit effectum, *l. In agris, ff. de acquir. rerum domin.* Quidquid autem statuit hoc Cõcilium non plenum, facit diuina auctoritate à Deo immediatè accepta, vt dicitur *in sess. 4. & 5.* Concilij Constantiensis, quod vnicum, & solum legitimum congregatum caruit visibili capite, licet enim congregatum fuerit auctoritate Ioannis XXIII. non ideo tamen in ipso tractata auctoritatiuè dependebant à Ioanne, sed ab ipsomet Concilio auctoritatem à Christo immediatè habente etiam supra illos tres Papas, qui tunc se gerebant Pontifices Romanos, vt definitum fuit in quarta, & quinta sessione prædictis, ex quo Ioannes, qui Concilium congregauerat, timens iudicium Concilij contra se, fugam arripuit, & in sexta sessione citatus non comparuit, in duodecima deponitur à Papatu, simul cum Benedicto XIII. absque spe eligendi iterum in Papam, in eodem Gregorius XII. renunciauit absque spe reeligendi, in eorum locum electus fuit Martinus V. qui acta eius Concilij approbauit. Id autem Concilium sine capite actitatum, ex confirmatione eiusdem Martini V. & Christi virtute, & præsentia inuisibili ab omnibus Catholicis habitum semper fuit legitimum, & validũ, secus nonnulla alia ad similem effectũ congregata, sed illegitimè, vt ex actis illorum colligitur, cuiusmodi sunt Arimęnense, Pisanum, & Basiliense habitum nullum, & sacrilegum, de quo

fuse Æneas Silu. epist. 369. de quo paucis, sed bene *in decis.* 23. apud Tambur. *tomo* 3. suorum operum.

Quæres 14. An Concilium propria auctoritate leges condat spectantes ad materiam fidei, & morũ reformationẽ?

Resp. Patres in Concilijs Generalibus
51 propria auctoritate nihil statuunt, sed quidquid agũt, & ordinãt, id totũ depẽdet & valorẽ recipit à Põtificia potestate dum dat licentiam congregandi Cõcilium, & in eo pertractandi negotia spectantia ad vniuersalem Ecclesiam, ita quod in eo peracta nullam inducũt obligationem nisi peracta confirmatione Summi Pontificis. Id totum patet *ex q.* 5. *§. Secundum*, vsque ad finẽ quæstionis. Confirmatur exemplo Concilij Tridentini, cuius decreta nullum obligabant ante confirmationem Pontificiam, vnde in confirmatione facta per Pium IV. in Bulla: *Benedictus*, habentur hæc verba. *Auctoritate Apostolica hodie confirmauimus, & ab omnibus Christi fidelibus suscipienda, ac seruanda esse decreuimus sicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & suscipi, obseruarique decernimus*. Cur autem Concilium per seipsum nihil possit sine auctoritate Põtificis Romani, ratio est, quia sine capite nihil faciendum est, Innoc. *in cap. Cũ accessissent, de constit.* à quo recedendum non est in operari, *cap. Non decet* 1 *dist.* 12. quia membra à capite separata, vti mortua nihil operari possunt, Patres, autem in Concilio sunt partes & membra, quæ influxum in suas operationes habent à Romano Pontifice Concilij capite. A principio igitur, medio, & fine, & in omnibus suis actionibus Concilium dependet, & vigorem recipit à Summo Pontifice.

Quæres 15. An in Concilio assistat Spiritus Sanctus dictans Patribus, quid agere debeant, ne errent?

52 *Resp.* Affirmatiuè, Ioan. *cap.* 14. *n.* 16 *Et alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum Spiritum veritatis*. Item Matth. *cap.* 18. *nu.* 20. vbi *duo, vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum*. Quæ verba maximè verificantur de Concilio, in quo Patres Congregantur in nomine Christi ad tractanda negotia ad vniuersalem Ecclesiam pertinentia, Et in primo Concilio ab Apostolis celebrato, de quo *Act. cap.* 15. *num.* 28. assitit Spiritus sanctus docens Apostolos, quid statuere deberent, illis verbis, *Visum est Spiritui Sancto, & nobis*. In singulis etiã Concilijs præmittuntur verba significãtia huiusmodi assistẽtiam sub simili forma. *Sacrosancta Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata*. Et ita de fide tenendum est.

Quæres 16. An Concilium legitimè Congregatum, in rebus fidei, & morum errare possit?

Resp. Errare non potest, & hoc de 53
fide tenendum, probatur auctoritate Sacræ Scripturæ, Matth. 16. *num.* 18. *Et portæ inferi non praualebunt aduersus eam*, id est errores, & hæreses non habebunt locum contra Dei Ecclesiam in Concilio congregatam, quia vt dicitur in Epistola ad Timoth. *cap.* 4. *num.* 15. *Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis*. Et ad Ephes. *cap.* 3. *num.* 27. dicitur. *Vt exiberet ipse sibi gloriosam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta, & immaculata*. Nomine Ecclesiæ propriè, & apposite venit sacrum Concilium cum sit, sicut est Ecclesia Congregatio præcipuorum fidelium nomine omnium Christianorum in vnum coactorum ad peragenda negotia totius Ecclesiæ, si ergo huiusmodi Ecclesia est sine macula, ruga, & columna existit veritatis nullatenus errare potest, quia veritas cum errore inueniri non potest, Concilium igitur errare non potest, quia illi continuè assistit Spiritus Sãctus Patribus suggerens veritatem. Et hoc fuit necessarium, aliàs sequeretur absurdum, quandoque fideles rationabiliter dubitare posse super definitis de fide, ac proinde ponere in discrimen misteria fidei. Cõcilium igitur errare non posse, & aliter sentire esse hæresim docet Corduba *lib.* 4. *q.* 1. *proposit.* 10. *& q.* 2. Couar. *lib* 4.

Var.

Var. cap. 16. num. 6. §. Item decretales Silu, ver. Concilium num. 3. concl. 1. Dixi, Concilium legitimè congregatum, hoc est, auctoritate Romani Pontificis errare non posse, aliter congregatum non dicitur legitimum, nisi de consensu Cardinalium congregetur in casibus præcitatis ad deponendum Papam propter hæresim, & Schisma, alia ratione congregatum, cum non sit legitimum errare potest, vt errauerunt Ariminensæ Pisanũ, Basiliẽse, & similia Conciliabula.

Quæres 17. An sede Vacante Concilium congregatum possit definire controuersias fidei?

Resp. Affirmatiuè, vt constat ex Cõ-
54 cilio Constantiensi, in quo damnati fuerũt errores Ioannis Vuigleph de Anglia, & Ioannis Vss de Boemia, vt videre est in sessione octaua, & prædicti vti formales hæretici condemnati fuerunt, quæ omnia subsequens Pontifex Martinus V approbauit, & confirmauit. Nec dicas, in eo casu Concilium esse sine Papa, ac proinde errare posse secundum Cordubam *l. b. 4. q. 2.* quia id procedit, quando Concilium congregatur irrationabiliter sine licentia Papæ non autem ex causa legitima deponendi illum ex hæresi, vel schismate, in quo casu sufficit immediata assistentia Spiritus Sancti.

Quæres 18. An liceat appellare ad Concilium Generale?

Resp. Appellans à Papa ad Conciliũ
55 præsens & congregatum facit illi magnam iniuriam, preterea si appellatio fiat ad futurum Concilium Generale ab eius ordinationibus, & mandatis tã in spiritualibus, quam in temporalibus, & auxilium, vel fauorem præstãtes sũt ipso iure excommunicati in Bulla Cœnæ, Vniuersitates verò, & collegia, & Capitola sunt interdicta.

Prima pars, quod appellans simpliciter à Papa ad Concilium grauiter peccet, probatur, quia per huiusmodi appellationem quantum est ex se facit Papã minorem Concilio, & eidem derogatur in auctoritate, id enim est proprium appellationis, vt ea fiat à minori iudice ad maiorem, & à minori auctoritate ad maiorem, secundum enim omnes in titulo de Appellat. Appellatio est prouocatio à minori iudice ad maiorem, vide quæ dixi *Resolut. 112. à nu. 22.* constat autem apud omnes, Papam esse supremum iudicem, nullum habens supra se, neque etiam Concilium Congregatum ex supradictis, nisi appellatio fieret ab ipso ad Concilium, iam congregatum contra ipsum in causa hæresis, aut Schismatis, consequenter à Papa ad nullum dabilis est appellatio, siue appellans sentiat se grauatum, siue nõ, in illo casu alia via tollendum est grauamen per nouam informationem eidẽ Papæ dandam. Confirmatur, quia huiusmodi appellatio est damnosa, & periculosa reipublicæ Christianæ, quia facile ex ea induci potest Schisma, quod est grauissimum delictum inducens diuisionem capitis in membris Ecclesiæ. Demum sic appellans videtur si non hæreticus saltem vehementer de hæresi suspectus, male sentiens de auctoritate Papali, quasi supra illam potestatem 56
habeat Concilium, quod tamen falsum esse superius probatum fuit. Ex hac autem appellatione ad quamcumq; personam, aut ad Concilium præsens congregatum, aut ad futurum Papam nulla incurritur censura, fit tamen illi grauis iniuria. Ita docent Sair. *lib. 3. cap. 6. num. 4.* alij cum Bonac. *ad hanc secundã excom. Bullæ num 4.*

Secunda pars, quod appellans ab or- 57
dinationibus, & mandatis Papæ ad Cõcilium Generale futurum sit excommunicatus per Bullam Cenæ, de se patet, & omnes docent ibidem. Procedit etiã si appellet in causis temporalibus, quia verba Bullæ loquuntur simpliciter, & ideo nec doctores distinguunt, præter Reginald. *l. b. 9. disp. 263.* aqud Bonac. *hic nu. 3.* vt enim est dominus temporalis adhuc Romanus Pontifex est, habet enim duos gladios, spiritualem, & temporalem, & hunc sub illo, ac proinde siue spiritualiter, siuè temporaliter ordinet, ac mandet, semper est Romanus Pontifex prædicta præstans.

Quæres 19. An Concilium Prouincia-

le possit definire controuersias fidei?

58 *Resp.* Negatiuè, quia id munus ad vnicam Petri sedem spectat, vt sicur vnus est Deus, vna fides, & vnum baptisma, ita etiam vnicus sit iudex in toto orbe terrarum in controuersijs fidei. Confirmatur, quia ad id præstandum requiritur plenitudo potestatis, & assistentia Spiritus sancti: his duobus caret Concilium Prouinciale, & prælati in eo congregati, præterquam quod articuli fidei obligant omnes in toto orbe terrarum, ergo solum proponi possunt ab eo, qui totius orbis Princeps, & iudex est in spiritualibus, hic autem est solus Papa, ergò illi soli competit id munus, & cui commiserit, nimirum Concilio Generali. Et id torum patet exemplo Cypriani martyris, qui controuersiam ortam, an validum esset Sacramentum baptismi in forma Ecclesiæ collatum ab hæreticis, Concilio Cartaginensi per seipsum coacto cum multis Episcopis, definiuit, nullum esse baptismum ab hæreticis collatum, quod audientes Cornelius, & Stephanus Summi Pontifices reprobarunt, oppositum determinantes, Vide quæ dixi *cap.*1. *num.* 127. ergò signum est Cōcilium Prouinciale, quale fuit illud Carraginense, nullam habere facultatem definiendi res fidei,

Quæres 20. An omnes fideles teneātur pro salute recipere Cōcilia Generalia?

Resp. Tenentur in ijs, quæ spectant ad fidem, non in alijs, licet peccent gra-
59 uiter Concilium non recipientes, aut prohibentes, seu impedientes ne publicetur in suis locis, prouincijs, regnis, & monarchijs,

Prima pars, quod omnes fideles teneantur recipere Concilium, hoc est credere articulos in eo definitos, & secundum illos operari, probatur, quia quilibet articulos de fide definitos, & propositos ad credendum, tenetur acceptare, & credere de iure diuino etiam ipse Sūmus Pontifex, ergò quo ad hoc omnes tenētur acceptare Conciliū in hoc enim sensu non spectatur vt ius positiuum humanum, sed vt diuinum continens quæ de fide credenda sunt,

Secunda, quod illud non recipientes 60
grauiter peccent, suadetur. Tum quia Patres in eo congregati totā repræsentant Ecclesiā, & videntur se subijcere statutis in Concilio conditis, non tam nomine proprio, quam totius Ecclesię, cum enim Concilium Generale cōgregatur, omnes Christi fideles per illos Patres intendunt prouisioni totius Ecclesiæ, ac proinde videntur approbare quidquid agitur in Concilio, ergò vlterius illis displicere non debet, sed tenentur illud acceptare. Tum quia, in Concilijs agitur de reb. spectantibus ad fidē & reformationem morum, ad quæ omnes de iure tenentur, ergo peccant illud non accipientes. Tum quia vocantur etiam Principes seculares, ergò si dum conduntur statuta non contradicunt, videntur illud approbare, & velle acceptare pro se, & suis subditis.

Tertia pars, quod Principes impe- 61
dientes eius promulgationem in suis ditionibus peccent, probatur, Tum quia obstant immunitati Ecclesiasticæ, quod est graue sacrilegium. Tum quia iniuriam, & irreuerentiam irrogant Summo Pontifici præcipienti illius publicationē per vniuersum orbē. Tum quia quodammodo hæretici permittuntur, & fouentur in suis erroribus, dum vident Principes impediri promulgationem Concilij in suis locis, vbi sunt hęretici, contra quos ordinarie congregantur Concilia,

Quæres 21. Vt Concilium obliget an necesse sit, quod publicetur in omnibus Ciuitatibus, Prouincijs, & Regnis? Pendet ab alia quæstione, an leges Pontificiæ debeāt in singulis diœcesibus promulgari vt obligent. Pro vtraque parte sunt doctores grauissimi, quos refert Diana *resolut.*8. *de legib.*

Placet opinio negans huiusmodi re- 62
petitam promulgationem, Tum quia, Concilium, & lex publicata primò habet omnia requisita ad suum esse perfectum, vt possit obligare, quare sufficit vt aliqua ratione perueniat ad aures subditorum, vt illi parere possint. Tum quia hæc conditio localis promulgationis

nis est valdè præiudicialis ipsi legi, quia Principes solēt impedire huiusmodi promulgationem, ac proindè hac via diabolica putant se non esse cum suis populis legi subiectos. Tum quia, vt audio, ex huiusmodi impedimento leges Pontificiæ vix se extendunt ad paucas Italiæ Prouincias, ex quo redduntur inutiles, & nullius momenti in graue dedecus supremæ potestatis. Tum, quia si quandoque requisita fuit huiusmodi particularis publicatio à Summis Pontificibus in aliquibus Bullis, & Constitutionibus, hoc fuit speciale in illis, non quod sit de necessitate obligationis, & hæc priuilegia modò sublata sunt.

Quæres 22. An ad derogandum de-
63 cretis Concilij cuiuslibet à Papa facienda sit specialis mentio, an verò sufficiat derogatio per clausulam generalem? Res est dubia, siquidem quamplurimi doctores requirunt expressam mentionem sub similibus verbis. *Non obstantibus quibuscumque Constitutionibus etiā in Concilijs editis*. Ratio est, Tum quia, sicut ex multorum peritissimorum consensu summa consideratione eduntur, ita non minori animaduersione illis est derogandum. Tum, quia, constitutio Conciliaris continet clausulam derogatoriam, Caputaque *par.* 1. *decis.* 167. & 268. Ricc. Collect. *par.* 4. *collect.* 849. præsertim Trident. ex Paris. *lib.* 4. *de Resignat. q.* 9. *num.* 28. ex ipso Gonzal. *glos.* 15. *num.* 37. huiusmodi autem decretum irritans Papæ, manus ligat, quando expressa nō derogat, nam constitutio ea lege edita fuit, vt Papa non censeatur illi derogare, nisi de ea expressam mentionem faciat. Ita colligitur ex *cap. penul. & fin. de capellis monach. Archid. in cap.* 1. *de constit. in* 6. Felin. *in cap. Nonnulli de rescr.* alios refert Sanch. *lib.* 3. *disp.* 26. *num.* 7. alios citat Tambur. *tom.* 1. *disp.* 5. *num.* 7. & *disp.* 5. *q.* 15. *num.* 3. Barbosa *ad sess.* 1. *num.* 2. decemocto doctores recenset, Lauor. *tit.* 4. *de elect. cap.* 19. *num.* 17. & 18. plusquam viginti, vbi vtriusque opinionis rationes refert, Portellus ver. Tridentinum in Addit. Immo Henriq. & Viuald. quos citat, & approbat Sanchez *lib.* 3. *disp.* 26. *num.* 7. docent pro Concilio Tridentino requiri indiuiduam illius mentionem.

Contrariam sententiam non requiri expressam, & specialem mentionem ad derogandum Concilio, sed sufficere Generalem clausulam. *Non obstantibus quibuscumque constitutionibus Apostolicis*, docent nonnulli cum P. Cenedo *part.* 2. *collect.* 123. *num.* 3. nonnullas decisiones ad hoc referunt Ricciull. *lib.* 8. *cap.* 4. Tambur. *tom.* 2. *disp.* 6. *q.* 17. *n.* 7. Ratio est, quia Papa est supra quodlibet Concilium, & quaslibet leges habet in scrinio pectoris sui, ergò concedens aliquid cōtrarium Concilijs, & suis legibus, censetur derogare per clausulam Generalem. Prærerea vbi reseruata est auctoritas Pōtificia, vt Tridentino *sess.* 25. *cap.* 21. non est necessaria specialis mentio ad derogandum, Marescot. *lib.* 2. Var. *cap.* 38. *num.* 41. Lauor. *citat. tit.* 4. *capit.* 19. *num.* 26.

Resp. Iuxta quod dixi *Resol.* 149. *q.* 11. Si Papa mihi concedit, aut meo ordini hoc speciale priuilegium audiendi confessiones secularium cum sola approbatione mei superioris, nulla facta derogatione Tridentini in genere, neque in specie tenet priuilegium, ne Papa videatur illudere, & nihil concedere contra illud axioma, priuilegium debet aliquid operari, *cap. In ijs* 30. *de priuileg. cap. Abbate* 25. *de verb. signif. cap. Si Papa de priuil. in* 6. ne priuilegium videatur frustratorium, Papa autem nihil solet concedere hoc modo, sed semper apponit clausulam obstatiuam.

Quæres 23. An idem sit lex Papalis, seu constitutio, & lex Concilij, seu eiusdem cōstitutio? Pariter an differant cōstitutiones Papæ in Concilio editæ, ab ijsdem Concilio approbante?

Resp. Omnes leges canonicas dici 64 Papales, quia ab eo vt à supremo legislatore recipiunt esse, & quod ad derogādum eisdem non differunt secundum

posse

posteriorem opinionem, licet differant secundum priorem, quia lex Conciliaris requirit expressam mentionem pro sui derogatione, non lex Papalis, ad cuius derogationē sufficit clausula ordinaria. Constitutio edita in Concilio siuè vocatur Papæ, siuè Concilij, siuè vtriusque simul nihil refert, illis enim modis sępe dicitur facta in Concilio, ac proindè Cōciliaris. Facta verò extra non potest dici Conciliaris, quia in nullo dependet à Concilio. Vide Sigismundum *de elect.* *dub.* 4. *num.* 5. Nald. *ver. lex num.* 9. in fine.

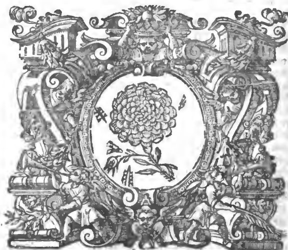

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM
DE SCHISMATE ET SCHISMATICIS.

SVMMARIVM.

CAPVT

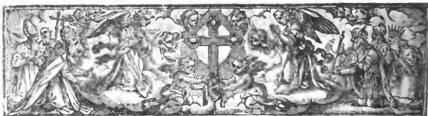

CAPVT SEPTIMVM
DE SCHISMATE ET SCHISMATICIS.

CHISMA nomen ex Græco significat diuisionem, & scissuram, & separationē, *c. Schisma* 34. *q.* 1. de quo in Sacra Scriptura *Ioan.* 9. *num.* 16. *Schisma erat inter eos.* 1. *Corinth. cap.* 1. *num.* 10. *Non sint in vobis Schismata.* Idem *cap.* 12. *n.* 25. *Vt non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro inuicem solicita sint membra.* Idem S. Paulus ibidem præced. *cap.* 11. *num.* 18. dicit *Audio scissuras esse inter vos.* Vtrumque ergo vocabulum vsitatum est in Sacra scriptura. Hoc ergo genus peccati in Ecclesia grauissimum semper habitum scindit, diuidit, & dissipat pacē, & vnionem membrorum Ecclesiæ inter se, & eum capite, vitium contra virtutem caritatis, quę hanc pacem, & vnionem pręcipit, & commendat omnibus in vnitate amoris, & fidei. Ita omnes cum D. Thoma 2. 2. *q.* 39. Sed accedamus ad quæstiones in honorem Commemorationis S. Pauli 30. Iunij 1645.

Quæres 1. Quid sit Schisma?

1 *Resp.* Schisma est subtractio, seu discessio hominis Baptizati ab obedientia Ecclesiæ Catholicæ, in qua omnes fideles tamquam membra vnius corporis spiritualis, & mistici conueniunt inter se sub vno capite, quod dicitur Papa, & Romanus Pontifex. Diuisio igitur membrorum inter se, seu à capite constituit Schisma; & sicut vnio, cui opponitur diuisio, quod schisma vocatur, est duplex, vnio membrorum inter se, & eorumdem cum capite, ita duplex illi opponitur Schisma, nimirum separatio membrorū à membris, & separatio eorumdē à Papa capite, potest enim contingere, quod vna Ecclesia nationalis separetur in actibus religionis ab alia, & nolit cum ea communicare, vt si Hispanica nolit cōmunicare cum Gallica. Sed hæc diuisio euenire non solet inter membra, nisi cum constitutione capitis, aut nisi confingen-

fingendo sibi aliquam hæresim, ratione cuius recedit etiã à capite; omnis enim hæreticus est Schismaticus, *c. Inter hæresim 26. 24. q. 3.* consequenter Schisma principaliter dicit separationem hominis baptizati ab obedientia Romani Põtificis quatenus est Papa, & caput totius vniuersalis Ecclesiæ. Separantur igitur membra quatenus membra à capite Ecclesiæ, quia sequuntur alium hominem, qui se fingit caput Ecclesiæ, quẽ vocamus Antipapam, nimirum, contrariantem, & aduersantem vero Pontifici. Cuiuslibet autem hominis separatio ab obediẽtia Papę non facit Schisma, sed hominis baptizati, quia non contingit separatio, & diuisio in membris nisi prius illa fuerint inter se vnita, quia diuisio non potest habere locum, vbi non est vnio communionis, *l. Familiæ 9. C. commun.* vtriusque *l. 1. §. si quis ff. de separat. honor.* Soli autem Christiani per susceptionem baptismi vniuntur, & fiũt membra corporis Ecclesiæ; ergo hi tantũ possunt inducere Schismata, ex quo ab hoc vitio excluderetur omnes infideles, & Gentiles, &c. Glos. *penult. Clem. de vsuris de Hæbreis*, qui nunquam fuerunt in vnione fidei, & caritatis.

Quæres 2. Quomodò differant inter se hæc tria, Apostasia, hæresis, & Schisma? Hæc enim separant apostatam, hæreticum, & Schismaticum, ab Ecclesia, & eius capite, idcirco vtile erit assignare illorum differentias.

3 *Resp.* Differunt, nam Apostasia, & Hæresis sunt recessus vitiosus à fide in baptismate recepta, illa quidem ex toto, hæc vero ex parte; per illam recedens fit Iudæus, vel Paganus, per hanc hæreticus se fingit verum Christi discipulum. Vtrumque vitium opponitur virtuti fidei, Apostasia ex toto, hęresis ex parte. Schisma nullum est ex prædictis, sed formaliter est recessus ab obedientia Ecclesiæ, & Papæ, licet fere semper inuoluat hæresim, per quam, tamquam per motiuum coloratum, & apparens, qui recedit conatur suam separationem reddere licitum, & honestam, licet ex natura rei sit nulla, & vitiosa.

Non opponitur Schisma fidei, sicut duo prædicta, sed caritati, quæ vnionem Ec- 4
clesiæ inter membra cum capite commendat, quam vnionem scindit, & dispergit schisma. Apostasia autem & Hęresis sunt duo vitia maiora Schismate, 5
illa enim duo principaliter sunt contra Deum, hoc verò contra Ecclesiam, & Summum Pontificem.

Quæres 3. An ille dicatur Schismaticus, qui se subtrahit ab obedientia Episcopi, vel sui prælati?

Resp. Negatiuè, quia Schisma est re- 6
cessus ab obediẽtia vniuersalis Ecclesię, aut Summi Pontificis tantum, ex supra dictis. Ita fere omnes cum Sanch. *lib. 2. cap. 36. num. 6.* Bonac. in Bulla *disp. 1. q. 2 p. 5 num. 3.* contra Valentiam, & Lorcã ex eo, quod D. Cyprianus relatus *cap. Scire 7. 7. q. 1. cap. Loquitur 18. 24. q. 1.* videatur in illis capitibus asserere, sed tenera in solo posteriori capite sermo est de vnione Ecclesię vniuersalis, in priori de subiectione subditorum Episcopo, nulla tamen fit mentio Schismatis.

Quæres 4. An quæuis inobedientia contra Romanum Pontificium inducat vitium Schismatis?

Resp. Negatiuè, sed solum illa, quia 7
quis resistit obedire Pontifici Romano quatenus est caput Ecclesiæ, & Vicarius Christi, nolendo eum recognoscere vt Papam, & supremum superiorem in Ecclesia Dei. Quare, qui ex passione, vindicta, aut alio modo se retrahit à subiectione Papæ, quem tamen credit, & fatetur esse verum superiorẽ totius Ecclesiæ, non est Schismaticus, quia per hoc non scindit vnitatem capitis, neque se subtrahit ab Ecclesiæ vnitate. Ita omnes cum Reginald. *lib. 9. num. 159.* Sanch. *lib. 2. cap. 36. num. 3. & 4.* vbi dicit fidelem subditum se retrahentem à dominio temporali Papæ nõ dici Schismaticum, quia ratio dominij temporalis cum sit quid temporale locum non habet ad constituendum Schisma, quod oritur ex inobedientia & scissione vnitatis spiritualis Ecclesiæ, & Papæ. Alios citant Bonac. Bulla *disp. 1. q. 2. p. 5. n. 3.* Farinac. *q. 184, num 11. & 12.* Schisma

igitur est cum rebellione, & pertinacia eius, qui non vult recognoscere Papam vt superiorem, & caput Ecclesiæ.

Quæres 5. An nolens recognoscere Papam, de eius electionis valore dubitatur sit Schismaticus?

8 *Resp.* Non est Schismaticus non recognoscens pro Papa illum, quem probabiliter putat, non esse electum canonicè in Papam, quia recessus & rebellio à verò Papa facit Schisma. Si vero plures sunt Papæ & ignoratur quis eorum sit verus Papa, in hoc Bonac. *de legib. disp.* 3. *q.* 4. *p. fin.* §. *V. num.* 2. & Bulla *disp.* 1. *q.* 2. *p.* 5. *num.* 3. §. *Secus*, dicit, vtrumque tamquam dubium in terris Christi Vicarium habendum esse, ratio est, quia sicut dubium est illud quod ad vtramque partem æqualiter pendet, ita vtrumque pro Papa sub dubio tenere debet Christi fidelis, non fauendo magis vni, quam alteri; nisi aliter suadeat ratio hoc idem docuit Armilla *num.* 2. cum Caietano. Et in hoc casu non est facile credendum hominibus asserentibus hunc esse verum Papam, non illum, sed expectandum est iudicium Concilij Generalis, ad quod spectat decisio huius cõtrouersiæ vt dixi præcedẽti capite.

Quæres 6. Ad incurrendum Schisma numquid credendum sit deuisionem per Schisma inductam spectare ad Ecclesiam? Seu an vt quis incurrat Schisma debeat discredere vnitatem Ecclesiæ, & capitis, sicut vtrumque ex Schismate sequitur, diuisio nimirum membrorum, & capitis inter se?

Resp. Vt quis incurrat Schisma, suf-
9 ficit, quod se separet ab vnione Ecclesiæ, vel capitis, quia Schisma formaliter cõsistit in illa discessione ab Ecclesia, quo ad membra, vel quo ad caput, absque vllo actu discredendi ea, quæ ad fidem spectant, quamquam vt plurimum adiunctam habet aliquam hæresis speciẽ, per quam Schismaticus intendit malitiosè tueri suum Schisma. Pro intelli-
10 gentia huius rei notandum est esse triplex genus Schismaticorum, nam alij vocantur puri & sine hæresi, alij habentes adiunctam hæresim, alij demum sectatores vnius Papæ ex pluribus dubijs.

Schismaticus purus ille dicitur, qui se separat ab alijs membris, vel capite, nullum habens errorem in intellectu, sed discedit ex aliquo prauo motiuo superbiæ, seu auaritiæ eg. faciendo se recognosci vt Papam, contra verum Papã, is enim sic recedens potest esse, quod non habeat errorem in intellectu, credendo vnitatem Ecclesiæ in membris, & capite existimans, eum, qui legitimus est Põtifex Romanus, esse illegitimum, & Antipapam. Hoc solet accidere, quando plures simul sunt Pontifices vnusquisq; enim eorum putat esse verus Pontifex contra alium, ac proinde non habent errorem in intellectu, quo ad vnitatem capitis, quatenus is, qui se tenet verum Pontificem alios excludit à capite.

Schismaticus mixtus ex hæresi est ille, qui non solum recedit ab obedientia, sed etiam à fide quo ad aliquos articulos, vt qui nouos actus religionis fidei contrarios inducit, aut qui negat vnitatem membrorum inter se vel qui admittit plura capita, &c. Iste dicitur Schismaticus simul, & hæreticus, quia recedit ab obedientia, & credentia fidei.

Schismaticus Sectator dicitur ille qui sequitur obedientiam vnius Papæ, & nõ alterius, quando plures sunt Papæ, & reuera ignoratur quis illorum sit legitimus, in hoc casu non videtur peccare obediens vni, non alteri, e.g. illi, qui est de sua natione, vt si Hispanus sequatur Hispanum, Gallus verò Francum, &c. Quod si existat aliquis eorum verus Papa, omnes hunc sequi tenentur, aliter sunt Schismatici primi generis, seu propriè dicti.

Hoc triplex genus Schismaticorum à D. Thoma 2. 2. *q.* 39. *art.* 1. *ad* 3. desumpserunt Eymericus *part.* 2. Direct. *q.* 48. *n.* 2. Pegna ibidem Farinac. *q.* 184. *num.* 14. Ricciull. *lib.* 8. *cap.* 1. *num.* 17. ex illis Carena *tit.* 3. *de Apostasia, & Schism. nu.* 32. *&* 33. licet præcitati non omnes supracitatum triplex genus eodem modo explicent.

Quæres 7. An inuadens Episcoporũ sedes

sedes, & subiectos illis populos ab obedientia, abducẽs, dicatur Schismaticus? Affirmat Ricciull. *lib* 9. *cap.* 1. *nu.* 17. ex Butrio, *Innocent. & Host. in cap.* 1. *de Schism. Socin.* & Brunus, & pro se citat *cap. Nouatianus cap. Scire,* 7. *q.* 1.

11 *Resp.* Quando per hanc inuasionem non introducuntur noui actus religionis contra fidem, & obedientiam Papæ, sic inuadentes non dicuntur Schismatici, quia non se separant ab vnione vniuersalis Ecclesiæ, sed tantum iura alterius inique vsurpant; & præcitata capita, primum quidem loquitur de Schismatæ Nouatiani contra Papam Cyprianũ, quod in Ecclesia Dei fuit primũ Schisma, secundum verò de inobedientia subditorum suo Episcopo. Est igitur improprium, & large sumptum huiusmodi Schisma secundum Angel. *v. Schisma num.* 1. ex illa Farinac. *q.* 184. *de hæresi num.* 30.

Quæres 8. An procurans vt Concilium Generale conuacetur contra voluntatem Romani Pontificis sit Schismaticus?

12 *Resp.* Sic quia ex hoc sequitur scissura in capite, cui subesse debet Conciliũ, non subesset autem, si contra eius voluntatem coadunaretur, ergò cogi non potest sine Schismate. Ita Caiet. *v. Schisma* Sanch. *lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 5. Bonac. *Bulla d sp.* 1. *q.* 2. *p.* 5. *§. Decimo.*

Quæres 9. An mouens bellum contra Ecclesiam, vel Summum Pontificem sit Schismaticus?

13 *Resp.* Si per bellum intendit diuisionem inter membra Ecclesiæ à capite, sine dubio est Shismaticus, quia vult disrumpere vnionem Catholicæ Ecclesiæ: Quod si alia intentione bellum agit, vt, quia sentit se læsum in temporalibus à sede Apostolica in hoc casu nullum reperitur vitium Schismatis, quia bellum indicens non intendit scindere vnionem Ecclesiæ, sed quod suum est recuperare.

Quæres 10. An fingens se Papam, seu caput vniuersalis Ecclesiæ sit Schismaticus?

14 *Resp.* Is propriè est Schismaticus, quia se diuidit ab vnione Ecclesiæ & capitis, dũm se fingit illud esse, caput à quo se ipsum segregauit, *c.* 1. *de Schism.* Suar. *de censur. disp.* 21. *sect.* 2. Bonac. *in Bulla disp.* 1. *quæst.* 2. *p.* 5. *§. Decimo.* & alij.

Quæres 11. An recedentes à Concilio legitimè Congregato, vel reuocatũ à Papa prosequentes dicuntur Schismatici?

Resp. Affirmatiuè, quia in his duobus casibus scindunt vnitatem membrorum à capite, dum per recessum, vel per prosequutionem recusant obedientiam capitis. Ita Sanch. *lib.* 2. *c.* 36. *num.* 5, Caiet. 2. 2. *q.* 39. *ad art.* 1. Sousa *in Aphor. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 6. & 7. & alij omnes, 15

Quæres 12. An non obseruans ritus Ecclesiæ Romanæ in administrandis Sacramentis, in ieiunijs, & huiusmodi sit schismaticus? Exemplum sit in Græcis, qui non vtuntur forma Romanæ Ecclesiæ in Baptizando. Item Mediolanenses incipiunt Quadragesimam à prima Dominica contra Romanam Ecclesiam, quæ incipit ieiunium feria quarta Cinerum.

Resp. Non, quia huiusmodi inobseruantia non est coniuncta cum rebellione, 16 & diuisione à cæteris membris vniuersalis Ecclesiæ, & à capite, ad schisma enim non sufficit facere contra ritus, & ordinationes Ecclesiæ, alias omnes transgressores essent schismatici, quod falsum esse patet, sed præterea requiritur, quod sic agentes, ita faciant, ac si essent vnum corpus disiunctum ab Ecclesia Catholica, & ab eius capite; quod non accidit in præsenti quæstione, in qua præfati non intendunt facere vnum corpus, & caput segregatum ab Ecclesiæ vniuersalis corpore, & capite, cum se fateantur membra Ecclesiæ, licet non obseruent nonnullos illius ritus illos excusante consuetudine legitimè introducta.

Quæres 13. An appellantes ad futurum Concilium sint Schismatici? 17

Resp. Affirmatiuè, quia per hoc discedunt ab obedientia Romani Pontificis, vt Christi Vicarius est, & faciũt illius caput,

put, & superiorem ipsum Concilium, appellatio enim semper fit à minori ad maiorem superiorem.

Quares 14. An sit Schismaticus, qui asserit non esse obediendum Papæ, neque esse vnitatem in Ecclesia, & auertit alios ab huiusmodi obedientia, & vnitate?

18 *Resp.* Negans esse obediendum Papæ, aut vnitatem Ecclesię primo, & principaliter est hæreticus, sed quoniam omnis hæreticus est etiam Schismaticus, quia discredens articulis fidei, consequẽter ab vnitate Ecclesiæ recedit, ideo non solum hæreticus, sed etiam Schismaticus est, talia asserens. Auertens verò formaliter est Schismaticus, quia in facto procurat scissuram inter membra Ecclesiæ. Ita ex Regin. *lib.* 9. *n.* 259. Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.* 4. *par. fin.* §. *V.* §. *Nono.* Turr. *lib.* 4. *de Eccles. par.* 1. *cap.* 4. Brunus *de hæret. cap.* 16. cum Ricciull. *lib.* 9. *cap.* 1. *num.* 24.

Quæres 15. Ad quem spectet tollere Schisma ab Ecclesia Dei?

19 *Resp.* Quando existit verus, & indubitatus Papa, tunc ad eum spectat extirpare schisma inductum, non solum pœnis spiritualibus, sed etiam temporalibus, atque auxilio brachij sęcularis, & Imperator cum cæteris Principibus tenetur in omnibus adiuuare Summum Pontificem, vt colligitur *ex cap. Vn. de schismat. in* 6. Quando ignoratur quis ex pluribus sit verus Papa, in hoc casu spectat ad Concilium Generale congregandum per Cardinales veros Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, vt docui præcedenti *cap.* 9. *q.* 5. Sair. *lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 22. Bonac. *in Bulla disp.* 1. *q.* 2. *par.* 5. §. *Secus dicendum*, & alij communiter.

Quæres 16. An Schismaticus sit excõmunicatus?

20 *Resp.* Schismaticus propriè acceptus, etiam purus, qui scilicet non est simul hæreticus, dictis, vel factis, aut signis externis schisma exterius manifestat, est excommunicatus in Bulla Cænę Domini sub primo canone illis verbis: *Nec non schismaticos, & eos, qui se à nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.* Hæc posteriora verba nihil diuersum significant à verbo *Schismaticos*, cum huius sint definitio, ille enim dicitur Schismamaticus, qui se pertinaciter subtrahit ab obedientia Papæ, de natura enim definitionis est explicare definitũ per terminos notiores secundum Philosophum. Non est autem necesse, quod habebat errorem in intellectu, sed sufficit aliquis actus externus manifestans, seu indicans inobedientiam, & rebellionem, quia schisma perficitur per huiusmodi subtractionem, & rebellionem, absque vllo errore in mente, in quo differt ab hæresi, quæ talis non est, nisi perficiatur errore in intellectu, ex Sanchez *lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 14. vnde quis exterius sequendo obedientiam ficti capitis, quẽ credit esse talem, non excusatur ab hac excommunicatione, quamuis teneat Antipapam non esse verum Papam, sed quem Ecclesia veneratur. Schismaticus pure mentalis, qui hanc suam prauam voluntatem recedendi ab vnitate capitis exterius nullatenus manifestauit verbis, factis, aut signis illud indicantibus, non incurrit excommunicationem, quia Ecclesia actus pure mentales non subijcit censuris Ecclesiasticis, vt docent omnes cum Sanchez Duard. Bonac. Carena *tit.* 2. *de Apostas. & Schism. num.* 45. Non solum Schismaticus habens adiunctam hæresim est excommunicatus, vt hanc tantum voluit excõmunicationi Farin. *q.* 184. *num.* 59. verum etiam purus schismaticus, qui errorem non habet in intellectu, sed credit vnitatem Ecclesiæ subijcitur huic censuræ, quia sicut Schismaticus, & Hæreticus distinguuntur inter se per suas formales rationes, & vt tales etiam spectantur in primo Canone Bullæ, ita proprijs afficiuntur pœnis, hæretici enim primo excommunicantur, secũdo loco Schismatici præcisè sumpti; si enim schismatici præcisè ratione hæresis excommunicarentur, bis Hæretici huic censuræ subderentur, quod absurdum est.

Schismatici tertij generis, qui sequuntur vnum, & non alterum ex pluribus Ponti- 21

Pontificibus, nō afficiuntur excommu-
nicatione, quia tales non sunt propriè,
neque dicuntur recedere, & se subtra-
here ab obedientia veri Pontificis, quem
ignorant, parati illum sequi, quem Ec-
clesia declarauerit esse verum Papam.

Quares 17. An Schismaticus sit extra
Ecclesiam?

22 *Resp.* Affirmatiuè, quia nemo magis
propriè dicitur esse extra Ecclesiam, quā
ille, qui se extra illam ponit, separando
se à membris & capite illius corporis; sed
ita se habet Schismaticus discedendo à
membris, & capite, ergò is propriè est
extra Ecclesiam, dum non vult stare, &
communicare cum capite, & eius mem-
bris. Et id deducitur ex multis aucto-
ritatibus relatis *sub caus.* 24. *q.* 1. & alibi.
in terminis probat multis Ricciull. *lib.* 9.
cap. 2. per totum.

Quares 18. An Schismaticus careat
Ecclesiastica potestate? Et ab eo collata
Sacramenta valida sint? Non est diffi-
cultas circa potestatem Ordinis, quæ
23 inamissibiliter coniuncta caracteri im-
presso animæ, euacuarum non potest ab
homine, sed semper manet, vnde Sacer-
dos etiam degradatus, resuscitatus reti-
net hanc ordinis potestatem, per quam
potest Sacrificium Missæ conficere. Hāc
igitur non perdit Schismaticus, de com-
muni cum D. Thoma 2. 2. *q.* 39. *art.* 3.
Restat difficultas respectu potestatis iu-
risdictionis, quæ à superiore, vel iure cō-
fertur, an hæc perdatur per schisma.

Resp. Schismaticus non caret Eccle-
24 siastica potestate, nisi post denuntiatio-
nem, vnde ab eo gesta tenent, ratio de-
ducitur ex illa communi regula de du-
plici censurato nimirum occulto, seu to-
lerato, quibus non dicitur adempta iu-
risditio, & publico, atque denuntiato,
cui adimitur facultas ligandi, atque sol-
uendi, secundum omnes in materia de
censuris. Et ita intelligendus est textus
cap. Didicimus 31. 24. *q.* 1. vbi dicitur, hæ-
reticos, & Schismaticos nihil habere
potestatis, & iuris, vbi Gloss. ait occultum
tolerari, intellige nōdum denuntiatum.
Sic sentiunt Tolet. *lib.* 1. *cap.* 13. Sotus *in*
4. *dist.* 12. *q.* 1. *art.* 4. Bonac. *de legib.*
disp. 3. *q.* 4. *par. fin.* §. *v. num.* 8. ex illis
Carena *par.* 2. *tit.* 3. *de Apost. num.* 43.
contra Azor. & Valentiam asserentes
ipso iure priuatos iurisdictione.

Hinc deducitur alterius quæsiti re- 25
sponsio, gesta per schismaticos nondum
denuntiatos valida esse, licet ipsi pec-
cent, & infructuose Sacramenta reci-
piantur ab illorum sectatoribus; & sic
intelligenda sunt iura, dum dicunt, ex-
tra vnitatem Ecclesiæ non accipi Spiritū
Sanctum, *cap. Loquitur* 18. 24. *q.* 1. illos
carere potestate ligandi, atque soluendi,
qui vnitatem Ecclesiæ Catholicæ non
tenent, *cap. omnibus* 20. 24. *q.* 1. Non
consecrare, nec consecrari in Schismate
constitutum, *cap. Pudenda* 33. *quæst.* 1.
Intelligenda ergo sunt huiusmodi iura
de Schismatico denuntiato, qui ligare,
& soluere, consecrare, aut consecrari nō
potest, quia caret potestate, aut de eo,
qui non seruat formam Ecclesiæ in illis
administrandis, aut qui intrusus est à se,
vel ab alio Schismatico.

Episcopus igitur Schismaticus etiam 26
denuntiatus licet validè non absoluat,
neque alia præstet, quę à potestate iu-
risdictionis pendent, nihilominus effi-
caciter agit ea, quæ pendent tantum à
potestate ordinis, vnde validè conficit
Sacramentum Eucharistiæ, & ordinis
confert, quia hæc duo requirunt tantū
potestatem ordinis, quæ inamissibilis est
fundata in caractere impresso indelebi-
liter in anima. Verum quidē est, quod
tam ordinans, quam ordinatus peccant
mortaliter, & præterea sic ordinatus est
priuatus ab exequutione suorum or-
dinum, *cap. Ordinationes* 3. 9. *q.* 1. *cap.* 1.
& 2. *de Schism.* Bonac in Bulla *disp.* 1. *q.* 2.
p. 5. *num.* 24.

Quares 19. An Schismaticus sit pri-
uatus beneficijs, & ad alia inhabilis?

Resp. Schismaticus purus non est ip-
so iure priuatus beneficijs, quia id nul- 27
lo iure exprimitur, priuationis enim
pœna inducenda non est nisi in iure re-
periatur expressa, Gloss. *ver. ex vi, c. fin.*
de iurepatr. & id confirmatur *ex cap. Vn.*
de Schism. in 6. ibi *omnibus beneficijs, offi-*
cijs, honoribus, dignitatibus, & prælaturis
de

perpetuo priuantes. Papa in eo capite expressos priuat suis beneficijs, ergò signum est, quod ante ex sui Schismatis non erant priuati. Ita Bonac. in Bulla *disp.1. q. 2. p.5. num.* 12. Sanch. *lib.2.cap.* 36. *num.* 19. Dixi, purum Schismaticum non priuari, quia si habet adiunctam hæresim est ipso iure priuatus ex dictis doctoribus, & alijs. Incurrit verò inhabilitatem, ad beneficia aquirenda, vt dicitur *in cap. Quia diligentia 5. de elect.* ex eijsdem.

Quæres 20. An suscipiens beneficiū, vel dignitatem à Schismatico sit ipso iure priuatus, vel priuandus?

28 *Resp.* Est ipso iure priuatus *ex cap.1. de Schism.ut.* quia collationes ab Episcopo Schismatico factæ nullius sunt firmitatis; Bonac. locis citatis, dicit esse priuandum, ergò supponit validas fuisse collationes, quod tamen est contra dictum caput.

Quæres 21. An Schismaticus sit infamis?

29 *Resp.* Affirmatiuè, *ex cap. Infames* 17 6. *q.1.* ibi: *Omnes qui Christianæ legis normam abijciunt, & statuta Ecclesiastica contemnunt.* Huius generis sunt Schismatici, qui recedētes ab obedientia Ecclesię, & Papæ dicuntur abijcere normā Christianæ legis, quæ potissimum consistit in vnitate fidei inter membra sub vno capitè. Farinac. *q.* 184. *nu* 41. probat *per tex. in cap. Vn. de Schism. in* 6. ibi *Officijs, honorib. dignitatibus, & prælaturis perpetuo priuentur,* quare, quia tamquam infames non mærentur manere cum illis.

Quæres 22. An Schismaticus sit irregularis? Affirmant Mailus *l.5 de irregul. cap.* 46. *num.*4. Azor, Duard. cum alijs, quos referunt citandi.

30 *Resp.* Non, quia non est expressa in iure. Ita ex Suar. Sanchez *lib.2. cap.*36 *num.*20. Bonac. *disp.3. de legib. quæst.* 4. *p.fin.S.* 5. *num.*12. Nec dicas, est infamis, ergo irregularis, nam infamia inducit irregularitatem. Quia respondetur, non sequi hoc ex vi Schismatis, sed infamiæ, sicut etiam Schismaticus hæreticus est irregularis non ex vi Schismatis, sed hæresis, & forsan ita intelligendi sunt oppositum sentientes.

Quæres 23. An gesta per Antipapas valida sint? Pro resolutione nota, quod Antipapa cognoscitur, & apud omnes habetur pro falso, & intruso, quando existit, & præsidet Ecclesiæ Dei verus Pontifex Romanus, & alius quispiam insurgit prætendens ex sua superbia, & ambitione, se esse verum Papam, qui tamen non est; Istius Pseudopapæ intrusi gesta nullius sunt momenti, nullius valoris, quia caret omnino potestate iurisdictionis, vnde non potest conferrè beneficia, dare indulgentias, consecrare Ecclesias censurare, & huius generis facere, quæ pendent à potestare iurisdictionis; & id clarè dicitur *in cap. 1. de Schism.* vbi nulla declarantur gesta per Octauianum, & eius successorem Guidonem Antipapas aduersus Alexandrū IV. Quare non voluisse gesta per Clementem VII. Antipapam aduersus Vrbanū VI. quia declaratus fuit Schismaticus decisū fuit in vna Tullen. Prioratus 28. Martij 1583. corā Seraphino; nihilominus in vna Ianuensi Iurisd. 24. Ianuar. 1607. coram Ludouisio, & in vna Valentina parochialis de Palma 2. Iunij 1606. coram Coccino decisum fuit priuilegium concessum à Clem. prædicto in loco suæ obedientiæ præbuisse titulū habilem ad præscribendum iūncta quadraganario tempori spatio Ricciull. *lib.9 cap. 4. numer.* 10. Quando verò plures sunt Papæ sine certitudine veri Pontificis aliud est dicendum. 31

Resp. Quando sunt plures Papæ, & ignoratur quis eorum sit verus, & legitimus, tunc à singulis gesta videtur valere in singulis eorum obedientijs, quod probatur; Tum quia hic locum habet illa regula *ex l. Barbarius ff. de offic. prætoris,* quod error communis, & titulus coloratus dant iurisdictionem non habenti. Tūm quia contendentes de Papatu credunt vnitatem Ecclesiæ, & capitis, ac proinde vnusquisque eorum alterum destruere conatur, vt Papatus reducatur ad suam vnitatem, & parati sunt sequi verum Papam, quando is declara- 32

claratus legitimè fuerit, non peccant, neque propriè sunt Schismatici inquit Armilla *ver. Schisma num.2.* ergò eis nō deest potestas agendi. Tum quia Antipapæ tolerati æquiparantur excommunicatis toleratis, qui nondum carent iurisdictione, & illorum gesta valere docent Abbas *in cap. 1. de Schism. num. 4.* Mar. Socinus, & Anania ibid. Franc. Marcus *decis. 944.* Cardin. *consil. 150. num. 17.*

Quæres 24. An verus Papa durante Schismate debeat renuntiare Papatui
33 pro communi bono pacis?

Resp. Negatiuè præcedēti capite *q. 10*

Quæres 25. An Schismaticus gaudeat immunitate Ecclesiæ?

Resp. Gaudet, quia in Bulla Gregorij non excipitur iste casus contra nō gaudentes, procedit si Schismaticus sit purus, si verò adiunctam habeat hæresim, priuatur priuilegio immunitatis respectu heresis, quę exprimitur in casibus eorum, quibus non suffragatur immunitas Ecclesiastica Diana *p. 6. tract. 5. resolut. 24.* prope finem.

Quæres 26. Quibus pœnis corporalibus puniendi sint Schismatici?

Resp. Schismaticus habens adiunctā
34 hęresim pertinaciter in Schismate permanens degradandus est, & tradendus curiæ seculari pro vltimo supplicio, *cap. De liguribus 42. cap. Qualis 43. 23. q. 5.* Farinac. *q. 184. num. 51.* & eorum bona præscribenda sunt ex dictis iuribus. Domini, Magistratus, & omnes alij tam Ecclesiastici, quam seculares tradendi sunt curiæ seculari, qui Schisma excitauerint, auxilium, &c. iuxta Bullam incip. *Cum ex Apostolatus*. Pauli IV.

Quæres 27. An Schismaticus sit suspectus de hæresi, ac proinde subiectus tribunali Sanctę Inquisitionis? Nulli du-
35 bium est, peccatum Schismatis spectare ad tribunal S. Inquisitionis, quia secundum omnes vt plurimum adiunctam habet hęresim, vel saltem de illa suspectus est, ita Peir. *ad constit. 9. Pauli V. num. 14.* Controuertunt doctores an Schismaticus sit suspectus de hęresi grauiter an tantum leuiter Esse suspectū vehementer docent Simanchas *de Catholic institut. tit. 58. n. 8.* Carena *p. 2. tit. 3. n. 36* Menoch *lib. 5. præsumpt. 6. n. 24.* Palaus *tom. 1. tr. 6. disp. 4. p. 9. n. 9.* Esse vero tantū leuiter docent Pegna *part. 2. direct. comment. 73.* Duardus *lib. 2. Bullæ can. 1. q. 156. nu. 12.* Sousa Aphor. *lib. 1. cap. 20. num. 13.* cum his Diana *part. 4. tract. 7. resol. 29.* quamuis ex diuturnitate temporis argui possit, quod sit vehementer suspectus.

Resp. Antipapa, & quiuis alius Schis- 36
maticus per seipsum inducens Schisma aduersus verum Pontificem, seu Ecclesiam, cum suis sectatoribus est vehemēter suspectus de hæresi, quia in his Schisma non contigit sine hæresi, vnde bene dicitur *cap. Inter 26. 24. q. 3. Caterùm nullum schisma est, nisi sibi aliquam hæresim contingat, vt rectè ab Ecclesia recessisse videatur*, Et Origenes *Homil. 9. in Ezechiel.* vocat schisma, & hæresim sorores, Nam isti indubitato existente Summo Pontifice, & contendentes recedere ab Ecclesia constituendo sibi vnū caput, & alium viuendi modum, certè præsumuntur credere, aut Romanam Ecclesiam non esse legitimam, aut eam recipere posse diuisionem in vnitate fidei, & Sacramentorum, aut non habere legitimum caput, quæ omnia sunt hæreses, ergò super his ex vehementer suspectus, Si verò sit sermo de pluribus Antipapis dubijs, non videtur in his habere locum vehemens suspicio, immo quandoque neque leuis, quia vnusquisque eorum putat se verum Papam contra alterum procurando destructionem schismatis cum depositione alterius Antipapæ.

Quæres 28. An suspectus de schismate præsumatur etiam suspectus de hæresi?

Resp. Non, quia præsumptio ex præ- 37
sumpto sumi non potest, Farin. *vol. 1. consil. 55. num. 25. & vol. 2. consil. 114. num. 40.* sed nascitur ex facto certo, Bart. 38
in l. 2. §. Diuus, ff. de iure fisci, alijs citatis, & in terminis nostris Carena *par. 2. de Apost. & Schis. num. 41.*

Quæres 29. An & quomodo abiurare de-

debeat Schismaticus confessus, vel conuictus?

39 *Resp.* Schismaticus communiter duó abiurare debet, primo schisma formaliter, & in terminis huius autem abiurationis forma exprimitur *cap. Quoties* 8. 1.q.7. Secūdo suspicionem hæresis iuxta quod apparet schismaticum esse suspectum. Ita omnes cum Sanctar. de hæresi, *cap.*43. *dub.* 1. *num.*16. Sousa *lib.*1. *cap.*20. *num.*19. Carena *par.*2. *tit.*3. *n.*39. Diana *part.*4. *tract.*7. *resolut.* 29. §. *Nota tamen*.

Quæres 30. Quibus pœnis soleāt puniri Schismatici, quando delictum eorum non patitur degradationem?

40 *Resp.* Possunt puniri pœnis triremiū, carceris, relegationis, pecuniæ, exilij, & huius generis, de quibus Farinaccius *q.* 184. *num.* 49. Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.*67. Carena *par.*2. *tit.*3. *n.*51. Sousa *lib.*3. *cap.*27. *n.*7.

Quæres 31. Quid dicendū de fautoribus, defensoribus, & receptoribus Schismaticorum?

Resp. Quamuis ex communi doctorū non incurrant pœnas contra Schismaticos latas, quia censuras præsertim non incurrunt, nisi exprimantur, quia pœnæ non sunt extendendæ à persona ad personam, & quod non incurrant excommunicationem Bullæ docent Sanchez *lib.*2. *cap.* 36. *num.* 16. Bonac. in Bulla *disp.*1, *q.*2. *par.* 5. *num.*10. §. *Obseruа*, qui subdit incurrere aliam nulli reseruatam in Bulla incip. Cum ex Apostolatus Pauli IV. cum alijs pœnis ibidem expressis. Sousa *lib.* 1. *cap.*20. *num.*18. dicit bene, huiusmodi fautores Schismaticorum, habere contra se aliquam hæresis suspicionem, quia vnitatem Ecclesiæ destruere videntur velle. 41

CAPVT

CAPVT OCTAVVM
DE APOSTASIA ET APOSTATIS.

SVMMARIVM.

1 *Apostasia ab obedientia impropriè dicitur.*
2 *Apostasia quid sit?*
3 *Apostasia non includit ex se statum ad quem.*
4 *Apostata non est transiens ad Caluinistas.*
5 *Apostasia, Haresis, & Schisma differunt.*
6 *Accidentaliter tantum.*
7 *Sacrificans idolo præsumitur Apostata.*
8 *Apostata factus Iudæus, vel Paganus.*
9 *Rebaptizatus an Apostata.*
10 *Inualide baptizatus recedens non est Apostata.*
11 *Fingens se Baptizatum est in foro externo.*
12 *Coactus fidem negans Apostata est.*
13 *Vi pracisa inductus non est.*
14 *Coactus adorare idolum peccat.*
15 *Punitur licet non habeat errorem in intellectu.*
16 *Suspectus de hæresi.*
17 *Pœna Apostatarũ, quę & Hęreticorũ.*
18 *Apostata reuersus recipiendus.*
19 *Renego fidem est Blasphemia non Apostasia.*
20 *Punire Apostatam solius Ecclesiastici.*
21 *Laicus cognoscit purum factum exceptione.*
22 *Apostasia ab obedientia quid sit?*
23 *Quomodo spectet ad Inquisitorem.*
24 *Potestatem in Ecclesia negans hæreticus est.*
25 *Apostasia ab ordine quid?*
26 *Non subditur Inquisitoribus.*
27 *Apostata à religione non ponitur ab Inquisitoribus.*
28 *Nisi duxerit vxorem, & tunc.*
29 *Suspectus est vehementer de hęresi.*

CAPVT OCTAVVM
DE APOSTASIA, ET APOSTATIS.

POSTASIA dicitur elongatio, rebellio, seu retrocessio à professione, & Apostata dicitur retro abiẽs. *cap. Non obseruetis*, 16. 26. *quæst.* 7. Quadruplicem statuunt doctores Apostasiam, à fide, ab obedientia, ab ordine & à religione; propriè autem loquendo, cum Apostasia sit derelictio prioris status suæ professionis, videtur restringi ad
1 triplex genus, fidei, ordinis, & religionis, qui dicuntur tres status, quos dicitur deserere abillis recedes; qui vero ex contemptu,& superbia non vult obedire,non dicitur recedere à statu aliquo, nam adhuc est Christianus,qui contemnit Dei, & prælatorum præcepta, sicut & qui resistit obedientiæ Episcopi, aut superioris regularis, ideo Apostasia in hoc sensu non ita propriè sumitur. Hic autem agendum est de Apostasia à fide tantum, ne excedamus limites nostri instituti.

Quæres 1. Quid sit Apostasia à fide?

Resp. Apostasia est temerarius recessus à fide suscepta in baptismate; vt, 2
quando quis ex Christiano fit Iudæus, aut Paganus, vnde Iulianus ex hoc dicitur Apostata, quia de Christiano redijt ad Gentilitatem. Ad perfectionem verò huius vitij Apostasiæ non est necessarium, quod Apostata transeat ad 3
alienam sectam, sed satis est, quod relinquat suum statum Christianitatis abnegando fidem, ac proindè omnes fidei articulos. Igitur Apostasia duo dicit, vnum essentiale, quod est relinquere statum Christianitatis, alterum non essentiale, sed illi consequens, accessum ad sectam infidelitatis, & cũ prius possit stare sine suo posteriori, sequitur Apostasiam consistere formaliter in recessu à fide. Ita ex Bannez, & Valent. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 16.

Quæres 2. An accedens ad Sectam Caluini

Caluini v.g. dicatur hæreticus tantum, an etiam Apostata? Videtur sic, quia fit transitus à statu ad statum, fidelis enim relinquit Christianitatem, & adhæret Sectæ Caluinisticæ, in qua nullatenus reperitur vera fides, neque salus.

4 *Resp.* Nõ est Apostata, sed hæreticus tãtum, quia sic transiens non negat simpliciter fidem, & omnes articulos, sed aliquos tantum; & in reliquis conuenit cum fidelibus; ex quo putant Caluinistæ, & Lutherani, & huius generis homines cæci se esse vera, & viua Christi membra, qui tamen non sunt viuentes perdite sub falsis dogmatibus; Apostata autem negat in totũ fidem, ergò in hoc sensu Caluinista nõn est dicendus Apostata, sed tantum hæreticus; nec obstat ratio in contrarium adducta, quia per illum transitum non derelinquitur in totum fides, ideo Apostasia locum non habet.

Quæres 3. Quomodo differant inter se Schisma, Apostasia, & Hæresis? Conueniunt autem in hoc, quod dicunt vitiosum recessum in re spectante ad Ecclesiam, nam per schisma homo recedit ab vnitate Ecclesiæ, & capitis; per Apostasiam relinquit totam fidem; per hæresim aliquos fidei articulos discredit.

5 *Resp.* Differunt, nàm schisma est formaliter diuisio, & subtractio à Romano Pontifice per inobedientiam, quod est vitium contra Caritatem, ex dictis præcedenti capite. Apostasia est recessus totalis à fide, ac proindè vitium virtuti fidei oppositum ex toto, Hæresis verò est recessus partialis à fide; vnde vitium Apostasiæ magis grauius delictum, quam Hæresis, nam vitium Apostasiæ totam fidei virtutem destruit, hæresis verò ex parte tantum fidem minuit. Deindè reperiri potest schisma sine hæresi ex dictis precedẽti capite, vt patet exemplo plurium Pontificum eodem tempore inter se contendentium, quis eorum sit verũ caput, vnde ad restituendam Ecclesiæ vnitatem sub indiuisibili capite vnusquisque eorum quærit alterius destructionem, vt Ecclesia reducatur ad debitam vnitatem vnius capitis. Apostasia verò, Hæresim semper coniunctam habet, immò talis est formaliter, quia totius fidei rationem destruit, ita quod valet dicere Apostasia est hæresi, quia pars continetur sub toto, siquidem, Si Apostasia est destructio totius fidei, ergò etiam partium fidei, ac proindè huius, & alterius articuli. Vnde valet dicere: Est Apostata, ergò est hæreticus, non autem, è contra: Est hæreticus, ergò est Apostata. Ratio est, quia ex toto infertur pars in ipso contenta, non è contra, quia pars nõ continet totum; iura enim habent, quod valet argumentum à toto ad partem, *l. Quæ de toto, ff. de rei vend.* Nau. *consil.* 55. *de regular. num.* 1. Thomasset. *reg.* 46. vbi eam explicat, & facit Reg. 80. Partem non est dubium in toto contineri.

Quæres 4. An allatæ differentiæ sint essentiales? seu an Schisma, Apostasia, & Hæresis differant inter se specie, & essentialiter? Cõcedit Silu. & Canus apud Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 16. Reliqui negant, quos ibidem Sanch. sequitur, & alios plures citat Diana *par.* 4. *tract.* 1. *de immun. resolut.* 12. ex eo, quod Apostasia, & Hæresis sint vnum specie peccatum, inferens, iudicem laicum non posse punire Apostatam, quia non potest punire hæreticum.

Resp. Apostasia, & hæresis non differunt specie, in qua habent rationem vnius, probatur, quia peccata specie distinguuntur per oppositas virtutes, & perfectiones secundum omnes cum D. Thoma, 1. 2. *q.* 71. *art.* 1. sed Apostasia, & hæresis vni tantum virtuti, quæ est fides, opponuntur, ergò specie non differunt. Confirmatur ex illo communi axiomate, quia magis, & minus non mutant speciem, *l. fin. ff. de fund. instr.* Thomas. *regul.* 225. Sed ita se habent Apostasia, & Hæresis, nam illa in maius se habet, quia totaliter opponitur fidei, hæc verò tantum ex parte; ergò non specie, sed tantum accidentaliter differunt; essentialiter verò differunt à schismate, cum sit contrarium caritati, illæ verò fidei; sed fides, & caritas sunt duę species virtutis, ergò & vitia illis opposita 6

posita specie differunt.

Quæres 5. An qui sacrificat Dæmoni, vel Idolo, aut id fieri mandat sit Apostata?

7 *Resp.* Affirmatiuè, quia huiusmodi cū Dæmonibus commercium includit negationem fidei, id enim primo diabolus ab homine postulat, quod fidem Christi neget. Ita D. Thom. 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. Farin. *q.* 183. *num.* 17. Ricciull. *lib.* 6. *c.* 2. *n.* 3. Carena *par.* 2. *de Apost. tit.* 3. *n.* 6. Nota hic tamen, quod id absolutè verū nō est, siquidē potest dari casu, quod quis adoret Idolum, & tamen non dicatur in totum recedere à fide, immo stare simul possunt hæc duo, quod adoretur idolum, & quod fides non negetur, si quis cogatur id facere, quia adoratio perficitur illo actu externo, & fides per actum interiorem dissensus violatur. Nihilominus in foro externo habebitur, vt Apostata, & desertor Christiani nominis, quia ille actus externus protestatur directè idolatriam, & Apostasiam; itaque omnis idolatra est Apostata, quia facit actum Apostasiæ protestatiuum, nō verò omnis Apostata est idolatra, quia Apostasia essentialiter consistit in recessu à fide ex toto, etiam sine accessu ad alienam sectam, & sine obseruatione rituum illius, quamuis dici non valeat manere sine exercitio, & obseruantia falsæ religionis.

Quæres 6. An Christianus transiens ad Iudaismum, seu Paganismum, vel ad Maumetanos sit Apostata?

8 *Resp.* Affirmatiuè, quia is propriè dicitur Apostata, qui fidem in Babtismo susceptam abnegat transeundo ad infideles, qui sunt inimici nominis Christi. Ita omnes cum Farin. *q.* 183. *num.* 19. Ricciull. *lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 3. Carena *par.* 2. *tit.* 3. *num.* 10.

Quæres 7. An se faciēs de nouo Baptizare sit Apostata? Ita Farin. *q.* 183. *n.* 18. Carena *par.* 2. *tit.* 3. *num.* 7.

9 *Resp.* Qui dubitat de valore sui Baptismi licitè immo necessario illud repetit, quod solet administrari sub conditione, vt tradunt omnes cum Bonac. *de Sacram. par.* 5. *num.* 20. Qui verò validè Baptizatus est, & Baptismum reiterat nō est Apostata, quia non facit actum protestatiuum recessus à fide, sed potius intendit perseuerantiam in religione Christiana, vel ad hanc accessum; quidquid præcitati dicant ex *cap.* 2. *de Apost.* nam ibi non dicitur, quod ille Clericus, qui se fecit rebaptizari, fuerit Apostata, sed solum decernitur, quod rebaptizatus pro recuperanda sanitate nō promoueatur, si delictum fuit publicum, nisi religionē ingrediatur, si occultum, potest promoueri. Peccauit igitur ille Clericus peccato sacrilegij iteratione Sacramenti eidem iniuriam, & irreuerentiam, irrogando. Reiterans Baptismum sine necessitate est vehementer suspectus de hæresi, quia videtur credere reiterari posse, quod asserere hæreticum est definitum, *Sess.* 7. *can.* 9. *de Sacram.*

Quæres 8. An nulliter Baptizatus sit verè Apostata transeundo ad sectam infidelium?

Resp. Non est propriè Apostata sicut ille, qui validè Baptizatus est, quia caret baptismo aquæ, per quod solemniter profitetur fides; nec obstat quod habeat illud flaminis, nempè ex contritione adeptum, quod Patres vocant fidem Sacramenti sufficiens ad salutem, ex *cap.* 2. *de presbit. non bapt. cap. Debitum de bapt. cap. fin. dist.* 7. *de pœnit.* ex Castro *de hæret. lib.* 1. *cap.* 1. *dub.* 3. Ricciull. *lib.* 6. *cap.* 3. *num.* 3. quia hoc non sufficit, cum per illud non solemnizetur fides, cuius negatio inducit Apostasiam, & hęresim, vt Latius dicam *cap. seq. q.* 3. 10

Quæres 9. An qui fingit se baptizatum viuens inter Christianos, si recedat, sit propriè Apostata, & vt talis puniendus sit?

Resp. Is in foro conscientiæ, & apud Deum fidelis non est, quia caret baptismo, ac proindecum numquam fidem Catholicam habuerit, ab ea recessisse dici non potest, neque consequenter incidisse in Apostasiam. In foro externo iste censetur Apostata, & pro tali puniendus est, quod probatur, Tum quia talis quis præsumitur, in quali vita, & habitu reperitur, *cap. Si iudex* 12. §. *Iu-* 11

stum

llum est, de sent. excom. in 6. l. Item 15. *ff. de iniur.* Sed iste viuit more,& habitu Christiano, ergo si delinquit vt alter Christianus puniendus est. Tum quia fingens se fidelem, & contra fidem sentiens,magnam iniuriam irrogat religioni Christianę,ergò tamquam illius desertor puniendus est. Tum quia dum se gessit Christianum nō fuit expers honoribus, & pręmijs cum fidelibus, ergò retrocedens debet experiri infamiam,& pœnas suę desertionis, ęquum enim est, vt qui sensit commodum, sentiat & incommodū. Ita Ricciull. *lib. 6. cap. 3. n. 5.*

Quæres 10. An per vim, & metum coactus fidem abnegans sit propriè Apostata?

12 *Resp.* Qui corde credit, errorem in intellectu non habens ex vi præcisa coactus ad fidem abnegandam non est Apostata, nec peccat; si verò inducatur metu mortis, vel alterius mali ad eligendum abnegationem fidei verbis,aut factis, licet errorem non habeat in intellectu, peccat mortaliter, & ab Ecclesia punitur vt Apostata, nisi probet metum incussum, & tunc non obstante ea probatione adhuc suspectus dicitur esse de hæresi,mitius tamen puniendus est.

13 Prima pars, qui vi pręcisa fidem factis abnegans nō sit Apostata nec peccet, probatur, quia ex communi doctorum nullum est peccatum nisi voluntarium,sed ex vi præcisa nullus dicitur voluntarie agere, immò nullatenus agere, sed tantum pati,ius enim est maioris rei impetus cui resisti non potest, secundū iura, & Arist. 3. *Æth. cap. 2.* violentum vocat illud, quod fit ab extrinseco, passo vim nō conferente, igitur vis volūtariū omnino à se excludit, secūdū omnes cū D.Thoma 1. 2. *q. 6. art. 5.* Paucis, sed clare de vi,& metu dixi *Resolut. 38. n. 86* Vis autē hęc contingit, cū quis omnino resistens ligatus circumelditur, vel eius genua ab alio flectuntur ante Idolum, aut manus ligatæ per alium mouentur ad incensandum; si igitur is coactus his modis nullatenus peccat, neque potest dici incidere in Apostasiā, quę est peccatum. Ita expressè habetur *cap. Maiores, de bapt.* ibi: *Sicut nec ille notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus, & reclamans thurificare idolis cogitur violenter.* Farinac. *q. 183. num. 31.* Ricciull. *lib. 6. cap. 5. num. 2.*

Secunda pars, quod eligens abnegare Christum, vt mortem euitet, peccet mortaliter, licet non habeat errorem in intellectu, probatur, quia in ijs, quæ sunt intrinsecè mala cuiusmodi sunt abnegare fidem, Christum verbis, aut factis Thurificando idola, patiendo circumcisionem,metus etiam mortis nullatenus excusat à peccato, quia illicitū in se, & intrinsecè in nullo casu potest fieri licitum, omnes cum Regin. *lib. 11. cap. 8. num. 75.* Sair, *in Claui lib. 2. cap. 2. num. 50.* Est communis omnium sententia cum Farin. *q. 183. num. 22. & 31.* Ricciull. *lib. 6. cap. 5. num. 5.* Glosa *cap. Non solum 83. 11. q. 3.* 14

Tertia pars, quod puniatur ab Ecclesia, probatur, Tum quia Ecclesiæ incūbit punire omnia peccata, vnde Paulus 1. ad *Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.* Tū quia cum Ecclesia nō iudicet de occultis, quæ intus latent, sed de manifestis tantum *cap. Sicut 33. de sim. cap. Tuanos eod.* ac proinde in casu hoc cum manifestum sit, abnegationem fidei per actum externum esse de se malam, præsumi potest, mala mente, & prauo corde factam fuisse, siquidem ex effectibus præsumitur de affectibus, *cap. Nec solo 12. 32. q. 5. c. Nuper 4. de bigam.* Tū quia metu mortis abnegans fidem redditur suspectus de hæresi vehemēter, vel leuiter, iuxta facti circumstantias, ergò subditur in hoc iudicio Ecclesiæ. Ita Farin. *q. 183. nu. 29.* Ricciull. *lib. 6. cap. 5. nu. 7.* probās igitur se metu mortis idolis Thus adhibuisse mitius punitur, quia sicut metus minuit voluntarium ita æquum est, vt pœna minuatur, vt culpæ fiat proportionata. 15

Quarta pars, quod sit suspectus, patet, quia similes actus de se ordinantur ad hæresim, & Apostasiam, quam & de se significant, vnde si quis illos actus ido- 16

idolatriæ, & abnegationis fidei faceret sponte, à fortiori, vt Apostata, & hæreticus deberetur. Censetur etiam vehementer suspectus, quando metus non est mortis, aut mutilationis, sed alterius mali minoris. Pariter, si cessante metu perseueret in illis actibus, huiusmodi enim perseuerantia arguit consensum mentis. Leuiter verò suspectus præsumendus est, si se retrahat ab illis actibus, cessante metu. Adde aliam differentiã, quod docti præsumuntur vehementer suspecti, quia sciunt ex huiusmodi factis sequi negationem fidei; leuiter verò indocti, iuuenes, & mulieres, qui ignorãt hunc effectum & illis actibus sequi. Ita colligo ex supra citatis doctoribus.

Quæres 11. Quibus pœnis efficiatur Apostata à fide?

Resp. Omnibus illis pœnis quas iura
17 statuunt contra hereticum, Ita omnes cum Farin. *q.*183. *num.*15. Sanch. *lib.*2. *cap.*7. *num.* 18. Ricciull. *lib.*6. *cap.*4. *n.*4. Sousa *in Aphor. lib.* 1. *cap.* 8. *nu.* 13. Carena *part.*2. *tit.*3. *num.* 25. & omnes alij apud citatos. Quare vide infra suo loco de pœnis, & applica his.

Duo obijci possunt contra hanc responsionem; vnum est, quia contra hereticos defunctos potest procedi vsque ad triginta annos, vt eorum memoria damnetur cum præscriptione bonorum *l. Manichæus C. de heresi l. quisquis C. ad legem Iuliam Maiest.* sed contra Apostatam non nisi infra quinquænnium à die mortis, *l. Apostatarum C. de Apost.* Alterum est, quod hæretico redeunti ad fidem parcitur, non verò Apostatæ, cuius delictum per pœnitentiam non tollitur, *l.*3. *C. de Apost. l. Manichæos C. de heret.* Habet hæc ex doctoribus Ricciul. *lib.*6. *c.*4. & respondet. Ego dico Apostatas omnes pœnas hæreticorum incurrere, nisi aliter disponatur in iure, vt tãdem concludit ille in fine citati capitis. De pœnis contra Apostatas Farin. *q.*183. §.4.

Quæres 12. An Apostata ad fidem reuersus sit recipiendus? Si inspiciatur allegata lex non videtur recipiendus, quia Apostasiæ flagitium nulla pœnitentia obliteratur. Sed quidquid sit de hoc textu iuris ciuilis, qui attendendus non est, si tamen loquitur de redeuntibus ad fidem, eorum cognito errore, & venia petita.

Resp. Est recipiendus, quia mater Ecclesia 18
benigna est; & misericors nulli claudens gremium redeunti ad pœnitentiam, *l. fin. C. de sum. Trinit.* Deinde S. Petrus fuit Apostata, quia Christum negauit, *cap. Non solum* 83. 11. *q.*3. & tamen fleuit amare, & ei Christus pepercit, & super plebem suam eum principẽ constituit. Præterea *cap. Quidam* 4. *de Apost. & cap. Contra Christianos* 13. *de heret. in* 6. coguntur redire, ergò à fortiori sponte comparentes sunt recipiendi. Hanc sententiam certissimam vocat Carena *part.*2. *tit.*3. *num.*22.

Quæres 13. An proferens huiusmodi verba: *Renego Christum, & fidem eius*, sit Apostata? Videtur quod sic, quia Apostasia est formalis recessus à fide ex toto; sed qui renegat fidem, & Christum sine dubio recedit à fide, & Christo, verba enim cum effectu sunt accipienda, exuulgatis iuribus, & indicant id, quod sit, aut quod dicitur, nimirum abiectionem fidei.

Resp. Illa verba communiter interpretantur, vt sonent in Blasphemiam, 19
quia derogant honori Dei, vt docẽt omnes cum Sanch. *lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 11. & 36. Lazar. *de Blasph. q.*7. *nu.*6. Carena *part.*2. *tit.*7. *num.*8. siue illa proferãtur ex cõsuetudine, siue ex ira, his enim duobus modis solet contingere, vt suo loco dicam. Quod si quis extra iram, animo quietus proferret illa verba, valdè suspectus esset de Apostasia, quia in mente videtur habere id, quod ore profert; verba enim nostra sunt signa eorũ, quæ in anima habemus; & anima quiescendo maximè intelligit, ergo præsumendum est de recessu à fide, quod protestantur, & indicant illa verba.

Quæres 14. An Apostasiæ delictum spectet tantum ad Inquisitores, itaut nullus laicus in ea se ingere non possit?

Resp. Ad solos Ecclesiasticos iudices 20
Episcopũ, & Inquisitorem spectat, quia est

est eiusdem speciei ex probatis *q.4.* consequenter eiusdem iuris, vnde in iure *cap. Vt inquisitionis* 18. *de hæret. in* 6. §. *Prohibemus*, expressè laici arceantur ab hoc officio. Ita multis citatis Carena *part.2. tit.3.num.*13. Diana *par.4.tract.1 resolut.*12.

Subiungit Carena §.*V.* iudicem laicũ non posse esse iudicem quæstionis facti, an quis sit, vel fuerit Apostata, vel hæreticus, quia habet admixtam quæstionem iuris, ratione cuius est incapax, sed tantummodo posse esse iudicem quæstionis puri facti obiecti per modum exceptionis, an sit, & fuerit condemnatus, & denuntiatus hæreticus, non ad effectũ puniendi, sed illum excludendi à iudicio, & hoc probat per *cap. Intelleximus, de iudic.* vbi, si coram iudice laico opponatur Actori, quod non potest stare in iudicio, quia est excommunicatus. Si actor dicat numquam fuisset excõmunicatum, poterit iudex laicus recipere testes probantes excommunicationem, vt inde sciat, an iuxta fuerit exceptio, id enim est merum, & purum factum. Si verò Actor dicat, inualidam fuisse eam excommunicationem, iudex laicus non potest se ingerere, quia id habet admixtam quæstionem iuris. Placet eius opinio, qui nihil cognoscit de quidditate, & circumstantijs censuræ, neq; Ecclesiasticam sententiam alterare intendit, aut sibi subijcere superiorẽ Ecclesiasticum, & illa exceptione prout iacet vti mediãtibus testibus, qui de illa notitiam habent. Confirmatur, quia iudex laicus vti potest fide baptismali per testes ad probandum ætatem in ordine ad excludendum, vel approbandum aliquem in iudicio.

Quæres 15. An Apostata ab obedien-
22 tia subijciatur iudicio Inquisitorum. Ille dicitur Apostata ab obediẽtia, qui ex superbia, & contemptu non vult obedire præceptis Dei, & superiorum; *ex tit. de maior. & obed. cap. Si quis, cap. Illud.* Glos. *ver. Apostasia cap.*1. *de Apost.* Angel. Silu. Tab. *ver. Apostasia*, Farinac. *q.*183. *n.*53 *&* 54.

23 *Resp.* Apostata ab obedientia præcisè ex superbia, aut contemptu, aut ex alio fine, puta, quia præceptum sibi videtur arduum, incommodum, & graue non subditur iudicio Inquisitorum, quia in his casibus locum non habet hęresis, nec illius suspicio, quæ sunt obiectum, & materia circa quam ex officio procedit Inquisitor; & in hoc nulla difficultas; Quod si obedire nolit, quia putat in Ecclesia Dei non esse potestatem apud illius prælatos, seu Papam non habere potestatem condendi leges, ex his motiuis non tantum est Apostata ab obediẽtia, sed etiam hæreticus, est enim error in fide discredere potestatem in Ecclesia Dei, contra auctoritatẽ Sacræ Scripturæ ad Titum 3. *num.*1. *Admone illos Principibus, & potestatibus sublimioribus subditas esse.* Ad Hebr. *cap.*13. *num.*17. *Obedite Præpositis vestris, & subiacete eis.* Est igitur de fide credendum in Ecclesia Dei esse potestatem condendi 24
leges, & præcipiendi, aliter discredens, & inobediens est Apostata ab obedientia, & hæreticus, Ita doctores cum Angel. *ver. Apostasia num.* 1. Silu. *num.* 3. Armilla *num.* 5. Tabien. *num.* 7. Farin. *q.* 183. *num.* 56. Inobediens autem præcisè non præsumitur hæreticus, sed potius contemnere sui superioris iussionẽ, aut non obedire ad difficultatem præcepti, vel in odium superioris, contraquem, est male affectus.

Quæres 16. An Apostasia à Clericali statu puniatur ab Inquisitoribus? Est 25
autem Apostasia ab ordine transitus temerarius ab ordine sacro ad statum Laicalem cũ dimissione habitus, & tonsuræ sine animo reuertendi ad statũ Clericalem. Ita omnes cum D.Thoma 2. 2. *q.*12. *art.*1. Pesant. *disp.*3. Farinac. *q.*183. *n.*115. Requiritur ergo dimissio vtriusque ex veriori Sententia, Ang. *ver. eod. num.*1. Silu. *num.* 5. Armill. *num.*8. Hæc autem Apostasia vtrumque statum includit ordinis Clericalis in sacris tamquam terminum à quo, & Laicalem, ad quem transit; vnde transiens ad statum regularem non dicitur Apostata, neque si ex dispensatione Pontificia statum relinqueret, quia Apostasia contrahitur ex teme-

temeratio recessu. Non est autē necesse, quod ducat vxorem, quia sufficienter sine matrimonio dicitur transisse ad statum Laicalem, per hoc tamen dicitur magis se elongare à statu Clericali, & clarè probatur Apostasia ab ordine, Farin. *de communi q.*183.*num* 70. In minoribus constitutus non dicitur Apostata reliquens suum priorem statum, nec peccat retrocedendo, quia ordinatio in minoribus non constituit statum firmū, & immutabilem, sed liberum relinquit, vt antequam quis maioribus initietur tempus habeat ad deliberandū velit ne prosequi statum cœptum, an retrocedere, quod in iure non damnatur, sed permittitur, *cap. Quisquis* 5. *dist.* 50. *cap. Clericus* 6. *de vita, & honest. cler.* Habens vero beneficium licet in minoribus dicitur Apostata, & cogitur ad resumendum habitum, Farin. *q.* 183. *num.* 132. dic tu in praxi nō vocari, sed melius priuari beneficio, quia non videtur inclinare ad hunc statum, sed potius illum contemnere. Farin. *q.*183. *num.* 123. refert diuersas pœnas contra Clericos Apostatantes, nimirum quod sint infames, excommunicati, sine priuilegio Clericali, & perdunt beneficia ipso iure. Sed illa excommunicatio ipso iure nullibi reperitur. His præpositis.

26 *Resp.* Apostata ab ordine Clericali in nullo casu ex his subditur Tribunali S. Inquisitionis, quia nec est hæreticus, neque de hæresi suspectus. Ita Locatus, *ver. Apostata*, Decian. *lib.*5. *cap.*71. alij cum Farin. *q.*183. *num.*126. nisi putaret, sic recedēdo nullatenus peccare, & ideo id sibi licere.

Queres 17. An Apostata à religione subdatur iurisdictioni Inquisitorum? De Apostasia à religione fusè tractaui *Resol.* 41. ideo illuc lectorem remitto.

27 *Resp.* Religiosus Apostata, si nullum aliud delictum habeat adiunctum, non subditur Inquisitoribus, sed à suis superioribus puniendus est, quod si ducat vxorem siuè clam, siuè palam subditur Inquisitoribus puniendus, prætérquam quod est excommunicatus.

Prima pars, quod religiosus Apostata subdatur suis superioribus regularibus, certa est, non solum ex instituto singulorum ordinum, sed etiam de iure communi, *cap. fin. de regul.* Appostata enim ex hoc non perdit subiectionem, cum ex suo delito non debeat referre commodum, & exemptionem, sed magis subijci, & puniri ab eo, cui obedientiam, & permansionem in religione promiserat. Cōfirmatur, quia hoc delictum non est hæresis, neque suspicionem hæresis importat, ergo solis prælatis regularibus est subiectum.

Secunda pars, quod Apostata coniugatus subdatur Inquisitoribus, tenetur à Rodr. *tom.*3. *q.*1. *art.*1. cum suo Compend. *resol.*93. Peirin. *ad constit.*9. *Pauli V. num.* 20. Diana multos referens *par.*4. *tract.*7. *resol.*5. Carena *par.*2. *tit.*17. *n.* 10. Farin. *q.* 183. *num.* 71. Ratio est, quia Religiosi professi, & Clerici in Sacris sunt suspecti de hæresi, & quidem vehementer; quia per hoc factum videntur approbare hæresim neotericorum hæreticorum, qui vota religiosorum damnant, & asserunt licere matrimonium illis, facere autem opera ex genere suo mala ab omnibus ferè hæreticis commendata argu't vehementer suspicionem hæresis, ex Soto *in Relect. de hæresi*. Ex stilo Inquisit. Hispanicæ suspecti non torquētur, sed abiurant de leui regulariter, & puniuntur pœnis contrahentium binas nuptias. Quandoque etiam de vehementi sunt suspecti, quando Clericus, aut religiosus sunt de Prouincia Lutheranæ hæresis, quia per hoc videntur approbare eam hæresim ex Palao, referente Diana loco citato.

28

29

Tertia pars de excommunicatione nulli reseruata habetur *Clem.*1. *de cōsang.* Nauar. *cap.*27. *num.* 141. Caiet. *cap.*47. Sair. *lib.*3. *cap.*33. *num.*34.

CAPVT

CAPVT NONVM.

DE HAERESI, ET HAERETICIS.

SVMMARIVM.

1 *Infidelitas triplex.*
2 *Infidelis priuatiuè, & contrariè.*
3 *Hæresis dicitur de electione.*
4 *Et ab hærendo.*
5 *Hæresis definitio.*
6 *Error intellectus.*
7 *Falsa propositio contra fidem.*
8 *Error, est voluntarius.*
9 *Voluntarium definitur.*
10 *Error voluntarius, & pertinax idem.*
11 *Error assertus, non narratus.*
12 *Baptizatus tantum potest dici hæreticus.*
13 *Hæresis error contrarius fidei.*
14 *Non in totum, sed ex parte.*
15 *Baptismum validum necessarium ad hæresim.*
16 *Non sufficit illud flaminis.*
17 *Catecumenus discredens non est hæreticus.*
18 *Neque pœnis Ecclesiasticis subditus.*
19 *Cogendus non est ad fidem, sed exhortandus.*
20 *Nulliter Baptizati non subduntur pœnis.*
21 *Cogendi sunt ad verum baptismum.*
22 *Pertinacia est de ratione hæresis.*
23 *Quid illa sit.*
24 *Hæresis in instanti temporis committitur.*
25 *Pœnitens statim adhuc est hæreticus.*
26 *Ignorantia definitur, & diuiditur.*
27 *Iuris & facti ignorantia explicatur.*
28 Facti non iuris ignorantia excusat: *exponitur.*
29 *Ignorare ius dicitur lata culpa.*
30 *Et dolo æquiparatur.*
31 *Ignorantia iuris excusat in sex casibus.*
32 *Ignorantia contra fidem iuris, & facti.*
33 *Ignorantia solum inuincibilis excusat.*
34 *Hæc explicatur, & declaratur.*
35 *Excusat à censuris, & irregularitate.*
36 *Vincibilis ignorantia explicatur.*
37 *Non excusat à peccato, nec à pœna.*
38 *Nisi lex exprimat præsumptionem.*
39 *Aliqui tenent simpliciter Crassam non excusare.*
40 *Tenuis ignorantia ex solo veniali.*
41 *Comitans ignorantia quid?*
42 *Affectata definitur.*
43 *Non excusat à quoquam.*
44 *Aequiparatur scientiæ.*
45 *Ignorantia crassa excusat ab hæresi secundum aliquos.*
46 *Nequaquam secundum alios.*
47 *Quos Author sequitur.*

48 Cognitio qualibet etiam dubitatio sufficit ad haresim.
49 Pertinacia non est speciale haresis.
50 Ignorantia vt dicatur vincibilis prarequirit cognitionem aliquam.
51 Scire, & debere scire paria. Si praceßit aliqua saltem dubitatio.
52 Pertinacia haresis adaquate definitur.
53 Ignorantia crassa neutro foro excusat.
54 Admonitio de haresi non est necessaria, sed cognitio.
55 Tenens scienter contra fidem hareticus est, licet paratus.
56 Nolens credere viro docto est hareticus.
57 Episcopis, Inquisitoribus, & alijs credendum in rebus fidei.
58 Cito credens leuis est corde, explicatur.
59 Articuli nondum definiti sunt in opinione.
60 Fides sufficienter proposita Hebreis, & Hereticis, quomodo?
61 Signa tria probantia fidem nostram esse bonam, alias non.
62 Infideles à nobis remoti efficaciter edocendi.
63 Opinio credita probabilis contra fidem nulla est.
64 Patiens tentationes inuitus non est hereticus.
65 Protestatio vtilis scrupulosis.
66 Hereticus est paratus ab Ecclesia corrigi, si conuincantur.
67 Heresis sola mente committitur.
68 Non est hereticus asserens heresim, quam non credit.
69 Negans propositionem, quam falso putat de fide non est formaliter hereticus.
70 Fidem violans non semper hereticus.
71 Propositionem falsam credens veram de fide definitam non est hereticus.
72 Ad heresim non requiritur formalis cōtradictio Ecclesie.
73 Paruitas materie hic locum non habet.
74 Dubius in fide est hareticus.
75 Non crederem, licet hoc esset de fide, hareticus est.
76 Hereticus non est discredens articulum priuatim reuelatum.
77 Christum risibilem negan prasumptus hereticus.
78 Proferens verba ioco, ita, non est hereticus.
79 Verba ambigua in bonum sensum trahuntur.
80 Ioco facta peccatum, nec pœnam inducunt.
81 Rea mens facit ream linguam.
82 Corrigere se sapientis est.
83 Protestatio fidei ne quis prasumatur hareticus.
84 Auctoris protestatio fidei.
85 Libros componens vtiliter addit protestationem.
86 Protestatio est, eorum que ab animo pendent.
87 Libros componens excusatur.
88 Libris damnatis, non ideo nomen Auctoris.
89 Protestato quando non reuelat protestante.
90 Manifestus, vel occultus hereticus quis
91 Heresiarcha quis dicatur?
92 Seculari curia traditur.
93 Non negantur Sacramenta.
94 Relapsus hereticus quis dicatur?
95 Laicus iudex, cui traditus fuit Relapsus, simpliciter debet exequi sine cognitione cause.
96 Re in compositione reduplicat actum eiusdem speciei.
97 Relapsus presumptiuè dicitur quis quatuor modis.
98 Simpliciter, & generaliter idem.
99 Relapsus non est ex solis suspicionibus.
100 Prasumptio non sumitur ex prasumpto.
101 Relapsus non dicitur, qui negauit Paradisum, & post immortalitatem anima.
102 Prasumptio non habet locum vbi veritas.
103 Prasumptio cedit veritati.
104 Hareticus pœnitens quis dicatur, & quando illi parcitur.
105 Pœnitentia vera qua prasumatur.
106 Continuo, Confestim quid importent?
107 Pœnitentibus in certis casibus non parcitur.

108 Affir-

CAPVT NONVM.

DE HAERESI, ET HAERETICIS.

1 NFIDELITAS genus est ad Iudaismum, Paganismum, & Hæresim, quia hęc tria dicunt carentiã fidei, quorũ importat Infidelitas.

2 Solet autem Infidelitas accipi duobus modis; vno, negatiuè qualis censetur esse in eo, qui de fide numquam audiuit, ideo vocatur infidelis negatiuè, & respectu huius carentiæ non dicitur peccare; altero modo contrariè quis dicitur infidelis, qui scilicet de fide cognitionem habet, sed illi aduersatur nolens assentiri, cuiusmodi sunt Iudæi, Turcæ, & Gẽtiles multi fidei Catholicæ notitiam habentes, & illi nolẽtes credere, prout dixi *cap. 1. num. 85.* De Hæresi tantum hic agendum est, de qua.

Quæres 1. Eius Etymologiam?

3 *Resp. Hæresis ab electione dicitur, quod scilicet eam sibi vnusquisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem.* Inquit S. Hieronymus relatus *cap Hæresis 27. 24. q. 3.* Licet Hæresis dicat electionem melioris sententiæ, ac proindè dicere etiam possit de Catholica doctrina, quã Paulus *Act. 24. num. 14.* asserit quosdam vocare Hæresim, nihilominus apud Catholicos vsu receptum est, quod accipiatur pro falso dogmate contra fidem Catholicam. Dic tu vocari Hæresim ab Hærendo, quia firmiter inhæret intelle- 4
ctui malè sentientis de fide, in quo tamquam hædera paulatim radices figit, & succrescit in graue damnum religionis Christianæ, & ita illi coniuncta est, vt in ea obstinate, & pertinaciter se habeat.

Quæres 2. Quid sit Hæresis?

Resp. Est error intellectus voluntariè 5
assertus ab homine Babtizato ex parte contrarius fidei Catholicæ. Hæc definitio in re non discrepat ab alijs per doctores traditis, quas ad verbum refert Farin. *q. 178.* initio. Explicandæ sunt singulæ particulæ.

Dixi primo, quod hæresis est error intelle- 6

telle-

tellectus, quia cum sit sub genere vitiorum, nonnisi vitium, & errorem producere potest, sicut è contra fides, cui opponitur, cum sit virtus, necessatio habet gignere actum virtutis, qui erit verus assensus contrarius errori,& falsitati. Error autē iste est actus falsus intellectus praue sentientis consistens in discredere ea, quæ pertinent ad fid m. In iure autem Hæresis vocatur error *cap.* 1.2.3. 24. *q.* 1. *cap. Qui* 32. 24. *q.* 3. *cap. Qui* 2. *de haret.* dicitur peruersum dogma *cap. Inter* 26. 24. *q.* 3 .falsa,& noua opinio ex vana gloria, & affectu principiandi *cap. Hareticus* 28. 24. *q.* 3. Vnde benedixit Cyprianus *lib.* 1. *Epist.* 3. ibi.

Neque enim aliunde hæreses ortæ sunt, aut nata sunt schismata, quam inde, quod Sacerdoti Dei non obtemperatur, nec vnus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, & ad tempus iudex vice Christi cogitatur. Igitur de ratione substantiali hæresis est, quod sit

7 error, seu propositio falsa, peruersum do m1, omnimoda carens veritate.

8 Dixi secundo, quod hæresis est error voluntarius, quia cum iste error sit peccatum, necessarium est, quod sit voluntarium, siquidem voluntarium est de substantia peccati; quia nullum peccatum nisi volūtarium secundum D.Aug. & D.Chrysostomum relatum *cap. Sicut enim* 10. 32. *q.* 5. Volunrarium autem

9 secundum Aristot. est id, quod est in agente cognoscente singula, in quibus est actio, consequenter, vt quis dicatur commisisse peccatum hæresis, nec esse est, quod sciat, & aduertat se errare in fide, & discredere aliquid eorum, quæ Ecclesia præcipit esse credenda, aliter actus huius erroris non esset voluntarius, si errans ignoraret suum dictum, & errorem esse contrarium determinatis

10 de fide. Vnde dicere, quod hæresis est error voluntarius idem est ac dicere, est error pertinax, nam ille dicitur hæreticus pertinax qui licet sciat, & aduertat, seu dubitet se dicere aliquid contra fidē, nihilominus vult tenere hunc errorem contra fidem. Ille igitur est hæreticus voluntarius, & pertinax qui tenet aliquid quod scit, vel dubitat esse contra Catholicam fidē, seu qui scit suam opinionem esse contrariam Ecclesiæ Catholicæ. Sed de hac pertinacia infra, *quæst.* 5.

Dixi tertio, quod hæresis est error assertus, nam quis non euadit hæreticus per solam narrationem hæresis, quia hoo modo doctores de hac materia tractantes, & hæreticorum errores confutantes, essent hæretici, quia illorum falsa dogmata inpugnare nequeunt sine illorum relatione, & narratione, fit ergo quis hæreticus per assertionē, & assensum proprij intellectus falsi alicuius dogmatis contra fidem. Ex quo infertur, hæresim consistere in iudicando, seu dicendo assertiuè aliquid scienter contra fidem, non autem in faciendo aliquid contra eādem, vt lacerando imagines, adorando Idola &c. Verum quidem est quod similia facta sunt significatiua hæresis reddentia perpetrantes illa suspectos vehementissimè de hæresi, vt docent omnes, cum quibus infra. 11

Dixi quarto, quod hæresis incurritur ab homine Baptizato, ab homine quidem, quia ad eius perpetrationem requiritur error, & falsitas ex parte intellectus, & consensus pertinax ex parte voluntatis, quæ duæ potentiæ reperiuntur in homine, & non in cæteris animantibus, quæ ideo sūt incapacia hæresis. Esto verò Angeli vtraque sint potentia prædiri tam boni, quam mali, quia tamen illi, cum sint in gratia confirmati, & beati, errare non possint, hæretici non sunt præterquamquod in illis fides non est, ergo neq. hæresis locum habere potest, isti verò, quia sunt peruersi, licet male de fide sentire possint, & non sunt tamen dicendi hæretici, quia non sunt Baptizati, neque subdi possunt Ecclesiasticis obligationibus, sicut nec boni, ideo in illis Hæresis locū non habet. Vt quis sit hæreticus necesse est, quod sit baptizatus, quia per hęresim quis dicitur aduersari, & contrariari fidei, quam in baptismate recepit; ergo qui illa caret defectu baptismi eidem fidei aduersari non dicitur. 12

Dixi quinto, quod hæresi debet esse 13

error

error contrarius fidei, per quod alij errores, qui fidei non opponuntur, sed alijs virtutibus distinguuntur ab hæresi. Omne autem vitium aduersatur alicui virtuti, cuius destructionem intendit, & sicut fides inclinat ad credenda ea, quæ ab Ecclesia proponuntur credenda, ita hæresis vitium illi oppositum inclinat ad discredendum ea, quæ ad fidem spectant, fidei munus est cōseruare res credendas à fidelibus, hæresis verò propriū est easdem destruere.

14 Dixi sexto, quod hæresis ex parte, & non in totum est contraria fidei, quia qui discrederet omnes articulos, ac proindè omnem fidei rationem, quæ ex illis componitur, non diceretur simpliciter hæreticus, sed propriè Apostata, vt si quis ex Christiano fieret Iudęus, vel Paganus, Turca, vel Gentilis, iuxta quod dixi pręcedenti capite.

Quæres 3. Vt quis incidat in hæresim an necessarium sit vt Baptismate sit initiatus, & quo? Triplex baptismum, fluminis, flaminis, & martyrij, de hoc tertio non est sermo, quia per illud homo moritur pro fide Christi, ideo amplius peccare non potest, neque incidere in hæresim, restat difficultas de duobus reliquis.

15 *Resp.* Ad incurrendum hæresis crimē necessarium est validum baptisma fluminis, per quod fides Catholica solemniter profitetur, quare ficte, seu inualide baptizatus, licet postea habeat baptismū flaminis discredens articulos fidei non est hæretieus, sed Iudaismum, vel Paganismum perpetrare dicitur, similiter Cathecumenus hæreticus non dicitur discredens mysteria fidei, sed adhuc iudaizare, vel paganizare iuxta sectam, quam sequebatur, antequam fieret Cathecumenus.

Prima pars, quod inualidè, vel fictè baptizatus non dicatur propriè hæreticus, suadetur, Tum, quia secundum D. Thom. ab omnibus receptum 2. 2. *q.* 10. *art.* 5. species infidelitatis sunt tres, Hæresis, Iudaismus, & Paganismus, quā distinguit per ordinem ad fidem professam, & susceptam in baptismate, vel non professam, neque receptam, qui igitur fidem non receptam impugnat committit peccatum Paganismi sic peccant Pagani, Maumetani, & Gentiles, qui verò fidei receptæ in vmbra, & figura aduersatur, peccat Iudaismi peccato, hoc criminis genere inficiuntur soli Iudæi; qui fidem receptam in manifestatione veritatis negat, dicitur hæreticus, & is vocatur solus Christianus ex vero, & valido baptismo aquæ, in hoc enim manifestatur veritas fidei. Sicut enim homo caractere fidei in baptismo suscepto Christum profitetur, ita & eidem aduersari dicitur ille tantum hac ratione, qui Christum non profitetur caractere fidei recepto in baptismate, vt tradit Caiet. ibid. *q.* 11. *art.* 1. Ex his deducitur inualidè, aut ficte baptizatum fidem nullatenus profiteri in manifestatione veritatis. Nec placet responsio Becani *cap.* 14. *de fide* *q.* 2. *num.* 5. dum explicat ea D. Thomæ verba: *In veritate*, idest, *Non in vmbra*, *& figura*. Quia esto aliàs hæc bona sit interpretatio, tamen hic non facit ad propositum, quia intelligitur proportionaliter in ordine ad fidem Iudæorum, qui sicut suam fidem profitebantur per Sacramentum circumcisionis, quod erat signum fidei vniens homines Cōgregationi fidelium, ex D. Thom. *par.* 3. *q.* 70. *art.* 1. ita qui fiunt Christiani fidem Christi profitētur per baptismum, quod vocatur Sacramentum fidei, ergò sicut fides Hebræorum, licet in vmbra, & figura non erat sine circumcisione, ita neque Catholicorum fides dicetur suscepta in veritate, nisi per receptionem baptismi. Tum, quia inualidè baptizatus, seu ficte idem est, ac simpliciter nō baptizatus, quia Baptismum nihil in eo operatatum fuit, quod enim nullum est, nullum effectum producere potest, *lib.* 4. *§. Condemnatum*, *ff. de re iud.* Rota *vol.* 4. *decis.* 693. *num.* 2. sed nondum baptizatus peccando contra fidem iudaizare, aut paganizare dicitur, & non hæreticare; ergò idem dicendum est de inualidè, & fictè baptizato. Tum, quia per huiusmodi non baptismum nullam cōtraxit obligationem, ergò neque aliquod speciale

speciale genus peccati perpetrare dicitur, quod aliàs penderet ab ea obligatione ex verò baptismo. Tum à simili de inualide professo, cuius inobedientia, proprietas, & luxuria non induit malitiam sacrilegij, vt probaui *resol.* 127. *n.*4. ergo idem dicendum de inualide baptizato. Confirmatur responsio ex infra dicendis. Quod inualidè baptizatus, aut fictè discredens res fidei non sit propriè hæreticus, docet Sanchez *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 34. & 35. citans pro se Arrag. Toletum, Vgol. & Sair. Tabien. *verb. eod. num.* 1. ad finem, Nauar. *cap.* 11. *n.* 22. §. *Secundo*, Couar. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 2. & alij communiter cum D. Thom. loco citato, dum requirunt baptismum in hæretico, contra Castrum, Suar. & Bannez allegatos à Sanchez quos sequitur Carena *par.* 2. *tit.* 1. *num.* 28. quorum argumentis respondetur infra in tertia parte.

16 Secunda pars, quod nō sufficiat baptismum flaminis in ijs, qui carent baptismate fluminis, suadetur, Tum quia, per hoc non solemnizatur fides, sed tantum per baptismum aquæ, quod ideo à sanctus Patribus vocatur baptismum fidei. Tum quia, quilibet homo etiam Iudæus, Paganus, &c. potest habere hunc baptismum flaminis, quod est habere contritionem de suis peccatis; quod si postea aduersetur fidei, hoc peccatum non dicetur hæresis, sed alterum ex illis duobus, non enim per hoc dicitur reliquisse priorem statum. Oppositum sentiunt doctores citandi infra tenentes Cathecumenum esse hæreticum negantem res fidei, in terminis Ricciull. *lib.* 6. *cap.* 3 *num.* 3. asserens inualidè baptizatum discredentem esse hæreticū, quia quamuis baptizatus non esset, erat tamen baptizatus in flamine, & si contigisset ipsum decedere defectu baptismatis cælestis aditus illi nō fuisset occlusus, *cap.* 2. *de presb. non bapt. cap. Debitum, de bapt.* Quamuis id verum sit respectu salutis, nihil tamen probat pro hæresi, quia hoc baptismum flaminis non durat in homine, nisi quando est in gratia, vnde sequeretur, quod si existens in mortali, & discrederet, nō peccaret amplius peccato hæresis, quia caret baptismo flaminis, hoc igitur baptismum contritionis, quod sic vocat Glosa *in cap. Firmissimè* 3. 15. *q.* 1. vnicum producit effectum nimirum salutis. Confirmatur, quia peccatū infidelitatis illud baptisma flaminis destruit, non enim stant simul actus contritionis, & perpetratio peccati, cū illa huius sit destructiua, ergò non potest concurrere ad specificationem infidelitatis.

Tertia pars, quod Cathecumenus discredens non sit hæreticus, probatur, 17
Tum quia, hæreticus ex probatis dicitur ille, qui fidem solemniter professus est in baptismate, Cathecumenus autem fidē addiscit, quam intendit solemniter profiteri, ergò si discredit non est hæreticus. Tum quia, ille est hæreticus, qui discedit à fide Christiana *cap. Heretici* 30. 24. *q.* 1 sed Cathecumenus recedens non dicitur discedere à fide Christiana, quia nondum Christum induit per baptismū, Ad Galat. *cap.* 3. *nu.* 27. *Quicumque in Christo baptizatis estis, Christum induistis* ideo enim quis dicitur habere fidem Christianam, quia Christum induit per baptismum, in quo professio fit Christianę fidei. Ita Sair. *lib.* 3. *de censur. cap.* 4. *num.* 11. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *nu.* 34.

Cathecumenos discredentes esse hæreticos docent Suar. *de fide disp.* 19. *num.* 3. & *de censur. disp.* 21. *sect.* 2. Sanch. *de heres. cap.* 1. *dub.* 2. *num.* 3. citatis à Carena *par.* 2. *tit.* 1. *num.* 25. vbi eam vocat certissimam in foro interiori, & probat, quia ex eo, quod iste recedit ab eo, quod iam credidit dicitur infidelis, sed non est Iudæus, neque Paganus, ergò est hæreticos, cum sint tantum tres species infidelitatis.

Nego minorem, quia illis sectis nullus cum effectu dicitur renuntiare nisi per realem baptismi fluminis receptionem, quo incipit esse in numero fidelium, nō enim absurdum est, quod quis sit adhuc in suo priori statu, & procuret transire ad alium sine comparatione longè perfectiorem, nam videmus nouitium in anno probationis esse in quodam statu medio

medio inter laicū, & religiosum, sed quo ad transgressiones, & peccata cẽseri adhuc in statu laicali, quia nulla illius trāsgressio recipit malitiā sacrilegij, si enim inobediens est, si fornicarius, non ideo sacrilegus est, quia nondum professus est, pari ratione existens Catecumenus eo tēpore est in quodam statu medio inter illos, & Christianismum, in quo si peccet contra fidem, hoc peccatum, quod hæresis dicitur, non incurrit, quia nondum per baptismum fidem professus est, sed peccare dicitur eo peccato, quod illi adscriberetur, si numquam cogitasset de fide Christi suscipienda, ac proinde eius peccatum dicetur Iudaismum, si est Iudæus, vel Paganismum, si alterius sit sectæ.

Quæres 4. An inualidè, vel fictè baptizatus, & pariter Catecumenus incurrant pœnas iuris, nimirum excommunicationis, infamiæ Confiscationis bonorum &c. si discredant aliquid, vel à fide recedant, & dictis pœnis, & alijs affici possint ab Inquisitoribus, & cogi ad fidem per susceptionem veri baptismatis?

18 *Resp.* Catecumeni in neutro foro subduntur illis pœnis, nec ad fidem recipiendam, ad quam sunt rantum exhortandi, cogi possunt. Baptizati verò inualide, vel ficte in foro interno immunes ab illis pœnis, quibus in foro externo puniri possunt, quamdiu non probatur per ipsos nullitas, & fictio baptismi, quod si ex eorum culpa accidit, puniẽdi sunt, aut cogendi ad verum baptisma, si pœnam effugere volunt.

Primum, de Catecuminis exemptis à pœnis probatur, quia constat, illos non esse directè subiectos Ecclesiæ, cum nondum receperint baptisma, quod subijcit legibus Ecclesiasticis. Ita Sair. *lib.3. de cens. cap. 4. num.11.* Sanch. *lib. 2. cap.7. num. 34.* Pro foro externo, Suar. Sanct. Fillic. Farin. quos pro se citat Carena *par.2. tit.1. num.26.*

19 Secundum, quod Catecumeni recedentes non sint cogendi ad baptismum, suadetur, Tum quia Ecclesia super illos nullum ius habet, ergo cogere non potest illos. Tum quia ex parte baptizandi requiritur intentio saltem habitualis recipiendi baptisma, secundum Silu. & alios, apud Bonac. *par. 6. de Baptismo, num.16.* sed in nolente recipere baptismum nulla est, intentio, ergo cogi non potest ad nullum actum.

Tertium, quod baptizati immunes sint ab illis pœnis in foro conscientiæ, patet ex dictis, quia soli verè baptizati subduntur legibus Ecclesiasticis. Ita docent omnes supracitati, Sair. *lib. 3. cap.4. num.11.* Sanch. *lib.2. cap.7. n.35. & 36.* In foro externo subduntur, quamdiu Ecclesia ignorat nullitatẽ, & fictionem, quia habet præsumptionem iuris prose cōtra illos ex illo actu baptismali, qualiscumque fuerit, cum exterius reputetur verum baptisma, donec oppositū probetur, vnde cum superior Ecclesiasticus sit in possessione iurisdictionis potest declarare illos incidisse in pœnas, & punire. Faciunt quæ dixi præced. *cap. q.9.* Ita sentit Ricciull. *lib.6. cap.3. n.5.* Sanch. *lib.2. cap.7. n.35.* Carena *part.2. tit.1. num.29.* 20

Quartum, quod cogendi sint ad verū baptisma, probatur, quia coactio conditionalis ad baptismum, vt pœna euitetur non aduersatur baptismo, *cap. De iudeis 5. dist.45. cap. Maiores 3. §. Dormientibus de bapt.* quia dicitur habere intentionẽ, & voluntatem talem, quæ sufficit ad baptismum. Ita omnes *in 4. dist.4.* vbi Scotus *q.4.* & cum eo Faber *disp.11. n.2.* Silu. *ver. Baptismus num.10.* Id maximè procedit, quando nullitas nō fuit ex sua culpa, sed ministri defectu, siquidem ex parte sua dicitur illud suscepisse, & sic docet Sanch. *lib.2. cap. 7.* extremis verbis. Ecclesia autem habet ius puniendi ficte, vel nulliter accedentem, ex culpa propria, aut quia discredit, consequenter ad pœnam effugiendam cogi potest ad baptismum, quando nullum fuit, si verò nulla est causa puniendi, vt in Catecumeno, nullus cogi simpliciter potest ad recipiendum baptisma, quando expresse contradicit, quia tunc baptizandus caret omnino voluntate, & intentione recipiendi illud, & sic frustra, & sacrilege atten- 21

attentatur Sacramentum. Videtur supradictis obstare, *cap. Sicut. 35. 1. q. 1. Sicut ficti veraciter non ficte recipiunt, nec eorum baptisma reprobatur*. Quod clarius habetur *cap. 3. §. Dormientibus, de baptismo*, ibi: *Baptismi suscipit Sacramentum, sicut & is, qui ficte ad baptismum accedit, characterem suscipit Christianitatis impressum*. Ergo ficte accedens recipit validū baptismum contra supradicta. Sed his respondetur, in locis citatis, fictionem sumi pro indispositione subiecti, nos autem superius locuti fuimus de fictione negatiua scilicet nolendi recipere baptismum, consequenter in hoc sensu baptismum fictè, & inualidè recipere ex parte subiecti idem est, quod carere intentione illud suscipiendi.

Quæres 5. An pertinacia sit de ratione essentiali hæresis, ita vt nullus sit dicendus hæreticus, nisi in sua opinione sit pertinax? & quid sit ista pertinacia?

22 *Resp.* Pertinacia est de ratione essentiali hæresis de communi sententia omnium doctorum fundata in doctrina S. Augustini pluribus in locis præsertim in duobus relatis. *Cap. Dixit 29. 24. q. 3.* ibi: *Qui sententiam suam, quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, prę sertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed à seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quęrunt autem sua soli citudine veritatem corrigi parati, cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi*. Et *seq. cap. Qui in Ecclesia 31.* ead. *Qui in Ecclesia Christi morbidum aliquid prauumque sapiunt, si correpti, vt sanum rectumque sapiant, resistunt contumaciter, suaque pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici fiunt*. Ista omnes doctores cum D. Thom. *2. 2. q. 5. art. 3. q. 11. art. 2. ad 3.* Sair. *lib. 3. cap. 4. de censn. 10.* Sanchez *lib. 2. cap. 7. initio*, Becan. *cap. 14. de fide, q. 2. num. 12.* Carena *par. 2. tit. 1. §. 2.* Ricciull. *lib. 5. cap. 2.* Corduba *lib. 1. q. 17. §. 7.* Portelllus *ver. Hęresis*.

23 Pertinacia autem in hæresis in eo cōsistit, quod quis consentiat firmiter in aliquid, quod scit vel dubitat esse cōtra fidem, & determinationem Ecclesiæ, pertinacia igitur est voluntarius consensus in aliquid, quod cognoscitur actu, & aduertenter, vel dubitatiuè esse contra fidem, ita omnes supracitati cum alijs explicant pertinaciam hæresis, cum aliqua tamen differentia, de qua infra quæstione sequenti.

Et id totum colligitur ex D. Augustino locis supracitatis, qui alibi dixit: *Errare potero, sed hęreticus non ero*. Intellige, nisi postquam cognitionem habuero, me errare contra fidem, si iterum in errorem consentiam, & illum non damnem, cum primum scio, esse errorem cōtra fidem. Ratio est, quia Hæresis sicut alia peccata, non committitur, nisi præcedat consensus hæreticantis, sed ignorans, & inaduertens non dicitur consentire, *l. Nihil 117. de reg. iur. l. si per errorē, ff. de iurisd om. iud.* neque incidere in hæresim. Ad hæresim, sicut ad quoduis aliud peccatum, concurrit intellectus, & voluntas, ille quidem assentiendo, & iudicando id esse verum, quod scit esse contra fidem Christianam, vt puta, hæreticus indicat verum esse, Papam non habere potestatem, quod scit esse contra determinationem Ecclesiæ; voluntas verò concurrit, in quantum consentit, & approbat iudicium prauum ab intellectu factum, respectu cuius hæresis, dicitur voluntaria, siquidem voluntarium id dicitur, quod est in agente cognoscente singula in quibus est actio, ex quo voluntas cum sit cæca, ducitur ab intellectu, qui notitiam habet omniū circumstantiarum, quarum obiectum, circa quod versatur actio agentis, capax esse potest, duce igitur intellectu, & posito voluntatis consensu statim sequitur peccatum sub ea malitia, qua prę cognitum fuit.

Deducitur ex his primo, pertinaciam non importare perseuerantiam, & permanentiam in asserto falso, cum hęresis posita cognitione erroris fieri possit in instanti, sicut quis potest scienter velle aliquid sine temporis diuturnitate, voluntas igitur, & intellectus in instanti 24

suos actus tam veros, & bonos, quam falsos, & malos producere possunt, ergò
25 & hæresim. Secundo illum adhuc dici hæreticum, quem statim dicti pœnitet, paratum post assertam hæresim corrigi, quia pœnitentiæ signum arguit factam hęresim, sed eam non tollit, nisi sit contritio in foro animę cum voto Sacramēti. Vnde bene dixerunt Turrecr. *in cap. Diuortium, dist. 1. de pœnit.* quod subitanea pœnitentia non spectatur, sed delictum perpetratum.

Quæres 6. An pertinacia, ad hæresim spectans, ita includat in se cognitionem, & scientiam eius, quod negatur ab hætetico, esse de fide, vt quælibet ignorantia etiam culpabilis, crassa, & affectata excuset ab hæresi incurrenda? Pro cuius resolutione notanda sunt nonnulla de ignorantia, quæ faciunt ad intelligentiam quæstionis;

26 Ignorantia, quæ est carentia scientiæ, diuiditur in ignorantiam Iuris, & Facti, & vtraque, in ignorantiam Inuincibilē, & Vincibilem, hęc autem Vincibilis subdiuiditur in Affectatam, Crassam, Tenuem, & Comitantem. De quibus multa dixi *Resolut.* 38. hic repetam pro illis, qui illum tomum non habent, & nonnulla addam pro expositione quæstionis.

Iuris ignorantia est illa, qua nescitur
27 ius. Facti verò qua ignoratur factum esse peccatum. Exempli gratia, ignorantia, qua nescio legem prohibentem sub excommunicatione percussionem clerici, vocatur Iuris, seu legis. Ignorantia verò, qua ignoro Petrum à me percussum esse Clericum, diciturignorantia facti, quia ignoro circumstantiam Clericatus in Petro, licet aliàs sciam percussionem Clerici esse sacrilegam, & inducere excōmunicationem, hæc scientia vocatur iuris. De quibus intelligitur illa iuris regula 13. *in 6. Ignorantia facti,*
28 *non iuris excusat*: quæ propriè locum habet pro foro externo, Sanchez *lib. 9. disp. 32. num. 10. & lib. 1. cap. 16. n. 26.* Megal. *consil. 31. num. 4.* Non excusat,
29 quia ignorare ius est lata culpa, Paris. *lib. 11. de Resignat. q. 13. num. 91.* & æquiparatur, dolo, *l. Magna negligentia, ff. de* 30
verb. signif. ex eodem *q. 21. de Confident. num. 2.*

In nonnullis tamen casibus excusat 31
ignorantia iuris in foro etiam externo. *Primò*, in constitutionibus extra corpus iuris, Abbas in *cap. Pastoralis*, vbi Felin. *de fide instrum.* Graff. *par. 1. lib. 4. cap. 9. num. 23. Secundò*, quando ius est dubiū, Nauar *consil. 4. de vsur. num. 7. & consil. 10. de sepult. num. 7.* Sanchez *lib. 5. disp. 3. num. 13.* ex Dyno, & Couar. *Tertiò*, quādo ignorantia est circa apices iuris, & similiter ius nō est frequentatum, Nauar. *cit. de Vsur. Quartò*, excusatur mulieres, & rustici, atque minores, Gratian. *in cap. 23. 22. q. 4.* vbi Glosa *ver. Cui permittitur*, Grilenz *consil. 170. num. 16.* Thomasct. *reg. 141.* excusat respectu casuum in iure expressorum, ex Baldo *in l. Cum allegas, C. de Vsur. Quinto*, excusatur, qui nouus est in loco inibi incipiens habitare, Seraphin. *de priuileg. 4. num. 117.* Gailard. *lib. 2. obseruat. 48. num. 28.* apud Barbosam *Axiom. 113. num. 10. Sextò*, quando ignorantia iuris habet admixtum errorem facti, Socin. *lib. 1. consil. 47. num. 11.* Mascard. *concl. 639. num. 20.* Tuschus *lit. I. concl. 13. num. 18.* ex eodem Barbosa.

Sed qualis ignorantia est, qua quis 32
nescit se errare contra fidem? iuris ne, an facti? Est facti simul, & iuris, quia hæresis constituitur ex dicto, quod asserens scit esse lege Ecclesiastica contrariū fidei, ac proindè hæresis resultat ex sciētia iuris, & facti. E contra posita ignorantia, hęresis non est, ergo hæc ignorantia respicit vtrumque, consequenter est tam facti, quam iuris. Verum quidem est, quod magis pendet ex parte iuris, sicut enim assertum falsum in tantum est hæreticum, in quantum illud asserens scit, vel dubitat iure aliter esse definitum, ita idem assertum respectu alterius ignorantis ius, non dicitur hæreticū, in quantum ignorat ius de fide definire oppositum.

Siuè ergo Ignorantia sit iuris, siuè fa- 33
cti, vt non inducat peccatum præsertim in foro cōscientiæ debet esse probabilis, & inculpabilis, seu inuincibilis, hæc enim

enim sola excusat à peccato præsertim mortali, vt docent omnes, & deducitur ex Sacra Scriptura, Genes. *cap.*20. *n.*4. *Domine num gentem ignorantem, & iustū interficies*. Vides, homo iustus, & ignorans, intellige probabiliter, comparantur in eo, quod Deus neutrū interficit morte peccati, sed iustus non peccat, ergò neque ignorans. S.Paulus 1. *ad Timoth. cap.*1. *num.*13. *Misericordiam Dei consequutus sum, quia ignorans feci in incredulitate*. Quod ignorantia probabilis à peccato excuset, Glos. *in cap. Turbatur* 12.1. *q.*4. *cap. Apostolicę* 9. *de cler. excom. ver. Ignorantia, cap. Si vir.* 2. *de cognat. spirit. cap. fin. dist.*37. Nauat. *tom.*3. *in cap. Consideret n.*87. Sanch. *lib.*1. *cap.*16. *num.*9. vbi id vocat certissimum, & citat D.August. *lib.* 1. *Retract. cap.*18. D.Th. 1.2. *q.*76. *art.*3. Ratio est, quia ignorantia efficit ne actus sequatur voluntarius, ac proinde ne fiat peccaminosus, nullū enim peccatum, nisi voluntarium. Sed modo videndum est, quomodo ignorātia cognoscatur probabilis ad excusandum à peccato.

Probabilis ignorantia est illa, qua quis
34 nescit ea, quæ scire non tenetur; aut si tenetur, nulla præcessit in eo aduertentia, cogitatio, aut dubitatio, & si aliqua præcessit, ignorans adhibuit sufficienter diligentiam inquirendo per se, si est literatus, vel per aliorum consilia veritatem rei, & non potuit eam scire, neque dubium vincere. Vocatur autem inculpabilis, quia caret culpa; inuincibilis, quia diligentia vinci non potuit; probabilis, quia probatur esse sine peccato; iusta, quia æquum est illa laborantem non peccare; demum dicitur antecedens nō solum quia est ante actum, sed etiam quia præcedit consensum voluntatis in actum contra legem factum. Diligentia autem adhibenda ad excludendam ignorantiam, & sciendum quod ignoratur, quanta & qualis esse debeat, certa regula dari non debet, sed id relinquitur arbitrio prudentis, attentis circumstantijs, quæ ad factum pertinent; Veritas autem inquirenda est ab ijs, quibus ex officio incumbit, vt à Parocho, à quo sui subditi erudiendi sunt. Item à viris doctis, seu ab alijs, qui facto interfuerunt. His enim consultis, si adhuc ignorantia remanet vocatur Probabilis, & Inuincibilis.

Hæc ignorantia non solum excusat à 35
peccato, sed etiam à censuris, & irregularitate ex delicto, & à pœnis priuationis vocis, & officiorum, Ratio est, quia hæc omnia sunt pœnæ, quæ semper supponunt culpam, *l. Sancimus, C. de pœnis*, Sanch. *lib.* 1. *disp.*36. *num.*4. & alij omnes cum pœna sit medicina culpæ, D.August. *lib.*1. *Retract. cap.*9. & colligitur ex Iob *cap.*4. *Quis vnquam innocens perijt? aut recti quando deleti sunt*, ac proindè illi proportionari debet, *cap. Non afferamus* 21. 24. *q.*1. & alibi, iuxta illud, Deuter. *cap.*25. *Pro mensura delicti, erit, & plagarum modus*. Sed ignorantia inuincibilis ex supra dictis excusat à culpa, & peccato, ergò etiam à pęna quacumque ex prædictis, & ita docent omnes super *cap.* 2. *de constit. in* 6. Felin. *in cap. Cæterum, de rescr. num.* 19. Gratian. *discept. cap.*631. *num.*14. Sigism. *de elect. dub.*3. *num.*6. Scotus *in* 4. *dist.*6. *quæst.*8. Sanch. *lib.* 9. *disp.* 32. *num.* 28. 29. 36. Nauat. *consil.*10. *de sepult. num.*4. Nald. *verb. Ignorantia num.* 7. procedit siuè censura adiecta sit legi Ecclesiasticæ, aut diuinæ, vel naturali, quia quis licet non ignoret legem naturæ, potest tamen probabiliter ignorare pœnam illi adiunctam.

Crassa ignorantia est illa, quæ proce- 36
dit ex maxima, vel magna negligentia, & temeritate sciendi necessaria quæ potuit scire à se præuisa: Vel est illa, qua quis ignorat publica, manifesta, & ea, quæ omnes fere eiusdem professionis sciunt. Dicitur crassa ex similitudine crassorum, qui multum negligentes sunt in suis operibus; supina vocatur, quia homines ita dispositi censentur otiosi, Benè Megalius 1.2. *lib.*2. *cap.*18. *num.*55. & *part.* 3. *lib.*2. *cap.* 4. *num* 3. Sanchez *lib.*1. *cap.*16. *n.*7. Hæc autem inducit peccatū mortale, quia fundatur in magna
negligentia, & temeritate, ita quod neq. 37
à peccato, neque à censuris, irregulari-

tate, & alijs pęnis excusat, expresse *cap. 2. de constit. in 6. cap. Apostolicæ 9. de cler. excom.* Sanch. *lib.9. disp.32.num.31* Portellus *ver. Ignorantia num.27.* Bonac. *q.2. de cens. in genere p.1. num.10.* Diana *part.3. tract. 5. resol. 13. part.4. tract.2. resolut.85.* Cœlestinus ex nostris in suo
38 Comped. Theol. *moral. tract. 3. cap. 5. num.2.* Limita prædicta, nam quando ad incurrendam censuram lex præscribit scientiam, ausum, præsumptionem, aut temeritatem, non sufficit quæcumque ignorantia crassa, sed ea, quæ coniuncta est cum maxima negligentia, temeritate, & dolo, ita docui cum Sanch. præcitata *Resolut.38. num. 64.* in hanc sententiam Diana *part.3. tract. 5. resol.13. §. Notandum,* vocat Pontium, Sanch. Curiel. Henriq. Auilam, & Molinam. Sed oppositam sententiam Tolet. *lib. 1. cap. 48.* Alterius *disp. 11. de cens. de susp. cap.5. §. Hoc autem,* & multi alij, nullam ignorantiam crassam excusare à censuris, sicut non excusat à peccato, longè probabiliorem putant, quia est conformis viri pluribus in locis,
39 *cap. 2. de constitut, cap. Apostolicę 9. de cler. excommun.* præterquamquod constitutiones, & statuta pænalia ferè semper conduntur cum illis clausulis: *Qui scienter, temerariè, ausus fuerit, præsumpserit.* Et iura allegata non distinguunt inter vnam, & aliam ignorantiam secundum latitudinem maioris, vel minoris negligentiæ; vltra quod omnis ignorantia crassa à peccato mortali non excusat, ergò neque ab eius pæna, quæ ex illo infertur.

40 Tenuem ignorantiam vocaui citata *Resolut.38. num.65.* illam, quæ procedit ex leui negligentia addiscendi necessaria. habet plus de diligentia, licet non sufficienter, ratione cuius arguit solum peccatum veniale.

41 Comitans ignorantia dicitur illa, quæ si non adesset, actus tamẽ malus adhuc fieret, e.g. Petrus est ita malè affectus contra suum inimicum, vt si sciuisset, ipsum fuisse in loco, vbi illum occidit loco ferę, adhuc voluisset illum occidere, hæc ignorantia semper est coniuncta cum actu peccaminoso ratione mali affectus ad peccandum. Vide loco citato.

Affectata demum ignorantia est illa, qua quis ex industria, & studiosè non
vult addiscere, vt liberius peccet, vel 42
quia paruipendet ea, quæ scire tenetur. Facit illud. *Noluit intelligere, vt bene ageret.* Hæc in omnium sententia nul-
latenus excusat à peccato, neque pæ- 43
na, cum sit ex malitia, atque temeritate, & voluntarium augeat. Sanch. *lib.9. disp.32. num.40.* Bonac. *q.2. de cens. p.1. num.10.* Portell. *ver. ignorantia num.29.* Ignorantia affectata æquiparatur scien-
tię *c. Cum inhibitio 3. de cland. despon.* 44
cap. Eos 2. de temp. ordin. in 6. cap. Hac consultatione, de off. deleg. in 6. Clem. 1. *de consang. ver. scienter.*

His hactenus in medium productis de ignorantia pro resolutione quæstionis, an locum habeat in perpetratione hæresis, communis est sententia Theo-
logorum ignorantiam crassam excusare 45
à peccato hæresis, vt ex Cano, Bannes, Valent. & alijs refert Sair. *lib. 3. de Censur. cap.4. num.15.* Becan. *cap.14. q. 2. de hæresi num.15.* Carena *part. 2. tit.1. de hæresi num.66. & 67,* vbi ait hoc idem docere de ignorantia affectata, quos sequitur Diana *part. 4. tract. 7. resolut.36.* vbi hanc materiam eruditissimè, & clarè tractat, & Sanch. *lib.2. cap.7. num.20*

In contrarium, quod ignorantia vincibilis crassa, seu affectata non excuset
ab hæresi, sunt Sotus, Lorca, Toletus, 46
Felinus Anchar. & alij citati à Diana *part.4. tract.7. resol.36.*

Resp. Ignorantia crassa, & affectata non excusant à peccato hæresis, quod
verum puto in vtroque foro. Probatur, 47
Tum quia non maius voluntarium, & cognitio requiritur in perpetratione hæresis, quam aliorum peccatorum mortalium, sed ignorantia crassa, & affectata includit voluntarium, & cognitionẽ sufficientem ad alia peccata committenda, ex dictis superius, ergò & ad peccatum hæresis. Maior probatur, quia omnia peccata hoc commune habent, quod nullũ eorũ potest esse sine voluntario, quod est in egẽte cognoscẽte singula

gulâ, in quibus est actio, ergò nullum peccatum committi potest, nisi cognoscatur esse contra legem id, quod fit, vel omittitur; ideo enim ego pecco non ieiunando hodie, quia scio, vel dubito esse præceptum ieiunij, & nihilominus volo comedere, nulla adhibita diligentia ex parte dubij, sit ne præceptum, ergo non maior scientia requiritur ex parte vnius actus, quam alterius, vt exeat in peccatum.

Respondet Becan. *cap.14. de fide q.2. num.17.* & ex eo Diana *part.4. tract.7. resol.36.* §. *Restat*, esse disparem rationē inter hæresim, & alia peccata, quia de ratione hęresis est pertinacia, at nemo in rebus fidei est pertinax, nisi sciat, & aduertat se sentire contra Ecclesiam, quare qui hoc ignorat pertinax non est, & consequenter nec hæreticus; at verò pertinax non est ratione aliorum peccatorum, ac propterea cum committuntur alia peccata non est necesse, quod peccans aduertat se delinquere contra legem Dei, sed satis est, si aduertat, vel possit, ac debeat aduertere.

48 Contra est, quia hęc responsio supponit actualem, & claram cognitionem articulorum fidei, qui negantur ab hæretico formali, quod tamen falsum est, quia sufficit confusa, que oritur ex dubitatione, vel suspicione, an aliquid sit de fide; si quidem si ego dubito, an de fide sit definitum quod anima rationalis sit immortalis, & non curo venire in illius cognitionem, sed firmiter teneo, esse mortalem, contra definitum in sacris literis, certè sum formaliter hæreticus quia in omnium sententia operans cum dubia conscientia peccat eodem genere peccati, quo peccaret, si notitiā certam haberet, illud, quod dicit, esse peccatum contra fidem, siquidem habet prauum affectum ad peccatum & se exponendo periculo peccat mortaliter. Ita omnes Nau. *tom.3. in cap. Si quis dist. 7. cap.4. num.61.* Sanch. *lib.1. cap.10. num.2.* Bonac. *de conscientia dub. num.3. & 7.* Becan. *de bonit. act. intern. q.8. n.5* igitur si conscientia dubia operans in alijs peccat eodem genere peccati, quo clare, & scienter alter malè operans inficitur; quare hæreticus non erit, qui dubitans, an anima rationalis sit immortalis, nulla posita diligentia inquirendi veritatē ad deponendum dubiū, firmiter asserit, esse mortalem? Licet enim certo non sciat definitionem Ecclesiæ, scit tamen, aut ex illo dubio tenetur scire, se non posse operari cum ea conscientia, ac proinde sic operans malè affectus est contra fidem. Nec dicas, peccare contra præceptum affirmatiuum sciendi articulos fidei, non vero negatiuum non negandi fidem. Quia hæc ignorantia non specificatur exclusione sciendorum, sed per ordinem ad 49
hęresim. Deinde hæc pertinacia vt dicit, cognitionē, seu vt potius illam supponit de articulis fidei non est quid peculiare ipsius hæresis constitutiuum, sed quid commune illi cum cæteris peccatis in ratione transgressionis, cum omne peccatum sit voluntaria legis, violatio ac proinde voluntate approbante, & intellectu sciente, & aduertente, siue distinctè, siue confusè; ea est ratio, quia hęresis specificatur, & distinguitur à quibuscumque alijs peccatis etiam Iudaismi, & Paganismi, per hoc, quod est error baptizati partialiter contrarius fidei, si enim deesset ratio baptismi, non esset hæresis, sed alterius speciei peccatum, ergo non est quid speciale, & proprium solius hæresis. Concluditur ex dictis, illum dici pertinacem, qui contradicit articulis fidei, non solum à se clarè scitis, sed etiam à se dubitatis, extent ne ab Ecclesia definiti.

Contra secundò, quia ex responsione illorum verborum; *Satis est, si aduertat, vel possit, ac debeat aduertere*: excitatur 50
quæstio satis difficilis. An nimirum vt ignorantia dicatur Vincibilis sufficiat, vt ignorans habeat debitum sciendi, seu aduertendi? Quam affirmant Valent. Zumel, Curiel, Gordonus cum alijs relatis à Diana *part.4. tract.4. resolut.36.* à Sanch. *lib.1. cap.16. num.20.*

Negantem verò sufficere debitum, sed prærequiri aliquam cognitionem, aut dubitationē de malitia, seu obligatione do-

docent Sanch. & multi alij nimirum Salas. Vasq. Portellus, Palaus, Aluar. Coninch. Sair. Tanner. Layman, quos pro se citat Diana supra. Et hæc posterior opinio verior est, quia impossibile est, vt vincam, quod pænitus ignoro, & mihi memoriæ non occurrit, præcedere ergo debet aliqua consideratio, seu dubitatio de re, quam ignoro, vt diligentia procurare valeam vincere ignorantiam, aut de vincibili facere inuincibilem, si non patero scire, quod sciendum est. Ex
51 quo illud iuris axioma. *Paria sunt scire, ac debere scire.* interpretatur verum, si præcessit aliqua Cogitatio, seu dubitatio, Sanch. *cit. num.*24. Bonac. *disp.* 2. *de leg. q.* 2. *p.*3. *num.* 12. *&* *q.*2. *de cens. part.*4. *num.*7. His præmis impugnatur responsio, primo quidem, quia nullus ab homine exit actus cum malitia, & peccaminosus, nisi præcognoscatur, aut saltem dubitetur de malitia eius, quia nullum peccatum, nisi voluntarium, quod est cum aduertentia rationis ex definitione eiusdem, ergò nulla est ratio distinguendi, quod hæresis prærequirat cognitionem, quod eius error sit contra fidem, & non alia peccata, respectu quorum volunt sufficere debitum aduertendi. Secundo, posterior opinio, vt dixi, prærequirens aliquam cogitationem, aut dubitationem est verior ex adductis rationibus, ergo ignorantia vincibilis in hoc sensu includet sufficiẽtem cognitionem ad hoc, vt quis dicatur pertinaciter, hoc est, scienter discredere articulos fidei, de quibus dubitatur, sint ne tales, ergò firmiter asserens oppositũ hæreticus est, quia occurrit menti dubitatio, an faciat contra fidem, & nihilominus firmiter assentitur vni parti contra aliam forsan determinatam de fide. Tertio, Diana cum alijs ita distinguentes sibi contradicit, dum in alio loco supracitato tenet, ad ignorantiam vincibilem non sufficere debitum aduertendi, sed requiri aliquam cogitationem, aut dubitationem, seu scrupulum de malitia, seu obligatione, vel lege, seu præcepto obligante.

52 Concludendum ergò ex dictis, pertinaciam ad hæresim requisitam esse firmum consensum, quo quis adhæret suæ opinioni, quã scit, esse aut saltẽ dubitat, posse esse contra oppositam de fide determinatam. Vide Graff. *par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 25.

Pędicta scilicet ignorãtiam vincibilẽ 53
crassam, & affectatam non excusare à peccato hæresis, non solum vera sunt in foro animæ, sed etiam in foro externo, & à fortiori, quia omnia vera reprobant ignorantiam crassam, & affectatam ex dictis supra sub *num.* 36. *ad*45. Et ita docent Carena *part.* 2. *tit.* 1. *de hæresi num.*68. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 36.

§. *Notandum*. Asserens igitur se ex ignorantia negasse aliquos fidei articulos, quia nesciebat esse contra fidem, non auditur, sed præsumitur scienter illis cõtradixisse, quando illi articuli sunt de genere illorum, quos quilibet fidelis tenetur explicitè scire, de quibus ego dixi *cap.* 1. *q.*24. *&* 25. Ita Azor. *tom.* 1. *lib.*8. *cap.*6. *q.* 7. Farin. *q.*179. *num.* 34. Pegna *par.* 1. Direct. *q.*7. *num.* 22. ex illis Sousa *lib.* 1. Aphor. *cap.* 12. *num.*14.

Quæres 7. Vt quis fit, & dicatur hæreticus, necessarium sit, quod prius admoneatur de suo errore, & tunc si velit in eo permanere deinceps censendus sit hæreticus saltem in foro externo? Alciatus *in l.*2. *C. de Summa Trin. num.* 3. Menochius *vol.*2. *consil.*149. *num.*3. cum alijs, falsò asserunt, vt quis sit hæreticus requiri monitionem. Petrus de Arrag. 2.2. *q.*11. *art.* 1. *concl.*2. Sanct. *de hæresi, cap.* 1. *dub.*4. *num.*18. asserunt, prædictos loqui pro foro externo.

Resp. Huiusmodi admonitio ad consti- 54
tuendum aliquem hæreticum etiam in foro externo non est necessaria, sed sufficit, quod ille discredat id, quod scit, vel saltem dubitat esse definitum ab Ecclesia; quod probatur, Tum quia hæresis est error contrarius fidei articulis scitis, vel dubitatis ab hæreticãre; ergò primo exit in suo esse essentiali, absque alia monitione. Tum quia sic iudicans scit se agere contra fidem, antequam admoneatur, ergo hæc admonitio non concurrit ad dandum hæresi suum esse.

Tum

Tũ quia, vt inquit Diana *par.4. tract.7. Resol.36. §. Tertia opinio*, paucos admodum puniret Tribunal S. Inquisitionis, quia omnes admoniti, ab hæresi recederent, non amore Dei, sed propter timorem pœnarum, ac proindè id redundaret in damnum grauissimum reipublicæ Christianæ, quia ille recessus non esset ex animo, sed fictus, & simulatus. Ita Paramus de origine Inquisit. *lib. 1. tit.1. cap. 4. num. 5.* Lorca *in 2.2. q. 11. art.2. disp.41. num. 8.* & alij omnes, quos citat Diana *par. 4. tract. 7. Resolut. 36. §. Tertia*.

Quæres 8. An tenens aliquid contra fidem, sed paratus corrigi, dicendus sit hæreticus? Glosa *fin. in cap. Dixit 29. 24. q. 1. & ver. Emendari, cap. Hæc est. 14. ead. q. 1.* & prima Glosa citat nonnullos doctores.

55 *Resp.* Si tenet scienter, vel dubitanter aliquid contra fidem, quamuis sit paratus corrigi, adhuc est verè hæreticus, Tũ quia scit, vel dubitat, se discredere articulis fidei, quorum cognitionem, aut saltem dubitationem habet, ergò est verè hæreticus. Tum quia huiusmodi præparatio est potius simulata pallians vitium hæresis, quã quod illam destruat, hoc ipso, quod consulto discredit articulis fidei cum illa præparatione ad correctionẽ, quæ nihil prodest ad destructionem, vel impediendam hæresim, ne exeat in actum. Quare prædictæ glosæ, & alij doctores intelligendi sunt de eo, qui tenet aliquid cõtra fidem, ignorans, nec dubitans esse contra fidem, paratus enim corrigi admonitus de errore, non est hæreticus, ad quod faciunt duæ auctoritates D. Aug. allatę supra *q.5.* & illud eiusdem dictum. *Errare possum, sed hæreticus non ero*. explicatum sub *n.23.* Ita omnes, quos citat Farin. *quæst.179.* initio

Quæres 9. Sibi firmiter persuadens id quod credit, non esse contra fidem, an admonitus de errore ab Episcopo, vel Inquisitore, seu à viro docto, vel à Parocho, si sit homo indoctus, sit hęreticus, si velit adhuc permanere in sua opinione, putans se bene, & rectè opinari, & prædictos male sentire?

Resp. Est hæreticus non solum in foro externo, sed etiam in foro conscientiæ modo id, quod discredit, sit articulus fidei ab Ecclesia definitũ, & sit inter Catholicos educatus Christianus. Probatur, quia error, quem habet in intellectu, aliàs materialis, incipit esse formalis, & pertinax, posita instructione illorum virorum, licet enim illis nolit credere, tamen rationabiliter mens eius excitatur ad dubitandum, sit ne contra fidem eius opinio, vnde debet ex tunc animũ præparare ad sentiendum oppositum, vel veritatem rei perquirere, ergò persistendo in sua credulitate agit contra conscientiam, ac proindè fit hæreticus per illum superuenientem scrupulum. Confirmatur, quia tenetur illis credere, ac proindè scit suam opinionem contradicere fidei, ergò est hęreticus. Antecedens probatur. Tum quia prędicti omnes habent rationem magistri, cui credendum est, oportet enim, inquit Philosophus, addiscentem credere. Tum quia rustici, & alij simplices, & rudes homines tenentur credere, ac proindè obseruare pręceptum ieiunij tali die occurrens, aliter peccant mortaliter faciendo contra pręceptum ieiunij, ergò & in casu presenti credere suam opinionem aduersari fidei, cum vtrobique audiat adesse pręceptum ieiunandi, & & non negandi fidem, & non est maior ratio cur vnum debeat credere, & iuxta illud sentire & operari, & non alterum. Tum quia vnicuique in sua arte, & scienti experto, & versato credendum est, *l. Septima, ff. de statu homin.* Tum quia personis fide dignis in non pręiudicialibus credendum est, maximè cum credere prodest, & discredere nocere potest, arg. *l. In creditore 38. de euict.* Tum quia sicut pręfati credunt pœnitenti pro se, & contra se, vt omnes docẽt cum Nau. *cap. 17. num. 250. & tom. 3. in cap. Placuit dist.6. à num.171.* ergò & pœnitens illis credere debet, cum agatur de salute animę eius. Tum quia in his

his alicui credendum est, non semper autem in promptu habemus Papam, neque expedit Concilium congregare, ergo credendum est illis, qui ex officio, vel quasi mysterijs fidei alios imbuunt, quibus non credere impium est, dicente Leone Papa relato *cap. Quid* 30. 24. *q.* 3. *Quid autem iniquius est, quam impia sapere, & sapientioribus, doctioribusque non credere.* Tum quia D. August. cuius sententias ad verbum retuli sub 9. dicit, illos esse hęreticos, qui non curant emēdare suos errores, cum deueniunt in cognitionem, illos esse contra fidem. Tum quia ignorantis conditio est, vt scientibus debeat credere, cum ab istis erudiātur imperiti. Tum quia nemo debet inniti propriæ prudentiæ, sed aliorum consilijs vti, & acquiescere, *cap. Ne innitaris* 5. *de constit.* Prædicta autem puto vera non solum respectu Episcoporum, Inquisitorum, Theologorum, Parochorum, Confessariorum, quibus ex officio incumbit instruere fideles, sed etiam alijs quibuscumque personis, quæ sunt fide dignæ, & profitētur prealijs cognitionem mysteriorum fidei, & sunt Magistri, Concionatores, Parentes, maiores &c. Ita docēt Rebuffus in Bulla excom. 1. *art.* 1. *ver. Hæreticus*, Vgolin. *part.* 2. *cap.* 1. §. 1. *num.* 10. Duard. *lib.* 2. *can.* 1. *q.* 25. *n.* 4. Farin. *q.* 169. *num.* 10. quos, & alios citat cōtra se Diana *p.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 36. §. *Secunda*, alios plures citat Pasqualig. *pro se decis.* 162. & 163.

Contrariam sententiam, hunc admonitum nolle mutare opinionem non esse hæreticum docent Valent. *tom.* 3. *disp.* 1. *q.* 11. *par.* 1. *ff.* 4. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 25. Sanct. *cap.* 1. *de haeret. dub.* 6. *num.* 28. Sair. *lib.* 3. *de censur. cap.* 4. *num.* 17. & alij plures apud Pasqual. & Dianam. Ratio est, Tum quia, qui cito credit, leuis est corde, Eccl. *cap.* 19. non enim facilè credendum est, *cap. Si quid* 23. *dist.* 86. & facilitas credendi imputatur, Glos. *ver. credulus, cap.* 1. 16. *quæst.* 2. Tum quia nisi quis credat, se opinari contra Ecclesiæ Doctrinam, non est hæreticus pertinax. Tum quia solius Ecclesiæ, inquit, Sanchez, ac Pontificis est res fide tenendas definire, cęteri autem fallere, & falli possunt, cum hic ergo certæ regulæ fidei non contradicat, minimè erit pertinax, neque hæreticus.

Respondetur ad primum, cum esse leuem corde, qui sine aliquo rationis motiuo credit, maximè in præiudicialibus sibi, vel alteri, vt colligitur ex *cap. Innocens* 23. 22. *q.* 4. iuncta Glosa, modò in re nostra credere nulli fit præiudiciū, sed maximè consulitur conscientię proximi, & nō sine ratione persuadetur veritas. Ad secundum, verum quidem est, eum non esse hæreticum, qui credit se non opinari contra doctrinam Ecclesiæ, sed admonitus de veritate, non amplius dicitur de iure, & rationabiliter credere, se non opinari contra doctrinā fidei, nisi voluntariè, & irrationabiliter, sine vllo fundamento, per illam siquidē instructionem saltem debet alterare suū iudicium, ad minus dubitando de veritate suæ opinionis, an sit contra fidem, ac proindè ne euadat hæreticus debet cessare ab ea opinione, ne faciat contra conscientiā, & incurrat hæresim. Deinde non est maior ratio cur debeat magis credere sibi, quam alijs, immò maior ratio suadet credendum esse alijs, qui illo doctiores sunt. Ad tertium, Sanchez supponit ex suo argumento illum articulum, contra quem opinatur admonitus, non esse definitum, dum dicit, solius Ecclesiæ, ac Pontificis esse res fidei definire, quia cæteri fallere, & falli possunt, ex qoo aberrat à quæstione, nam certū apud omnes est, nullum esse hæreticū, nisi qui contra dicit articulis, & propositionibus iam ab Ecclesia definitis, & aliter non est intelligenda quæstio. 58

Quare bene dixi in responsione, putantem se non tenere contra fidem, admonitum fieri hæreticum, si non reuocet suam opinionem, quando opinatur contra articulum iam ab Ecclesia definitum; ex quo qui opinatur B. V. Mariæ Conceptam fuisse in peccato mortali, hæreticus non est, neque oppositum sentiens, quia ab Ecclesia iste articulus nondum

nondum definitus est. Similiter quæstio locum non habet, vbi propositio aliqua controuertitur an sit articulus fidei
59 ex definitis, e. g. in opinione doctorum est, an hic sit articulus fidei. *Innocen. X. est Pontifex Romanus.* Affirmaui ego *c.5. q.6.* alijs negantibus, nam tenens vnam partem contra aliam non est censendus hæreticus, quia res cum sit in opinione, ac proinde tam negans, quam affirmans prudenter iudicent, hæresim non incurrunt, quia habent pro obiecto negato non verum articulum, sed opinabilem.

Addidi prætetea in responsione, hunc baptizatum debere esse educatum inter Catholicos, nam de alijs alia est ratio, vt dicam sequenti quæstione.

Nonnulli doctores Conciliant prædictas opiniones, asserentes, illum in foro externo esse hæreticum, qui admonitus non vult relinquere suam opinionem, nequaquam vero in foro conscientiæ, & hęc placet Dianæ *par.4. tract.7. resol.36. §. Tertia*, vbi citat Merollam, Suarez, Vasq. & Lorcam, & citat *cap. Ad abolendam de hæret.* Sed hęc differentia ex illo capite non colligitur, vt constat illud legenti; vnde in vtroq. foro censendus est hæreticus, vt bene docet Palaus *tom. 1. tract. 4. disp.3. par.2. num. 6.* (ò quot titulos ambiunt hi doctores) illud suadetur, quia vtriusque fori idem iudicium est faciendum, nisi aliqua specialis ratio vrgeat in contrarium, & quando externum non fundatur in præsumptione, Nau. *tom. 3. in cap. Si quis autem, n.36.* Sair. *lib.1.* Clauis *cap.13. num.24.* Sanch. *lib. 1. cap. 10. num. 11.* Sed hic nulla diuersitas, nec præsumptio locum habet, siquidem certum est, negotium totius rei dependere præcisè ab ijsdem circũstantijs, conditionibus, & motiuis respectu vtriusque fori, illæ enim rationes, quę suadent iudicem fori externi ad iudicãdum opinantem hæreticum, eædem inducunt iudicem fori interni ad inferendum, eumdem esse hæreticum, in vtroque enim foro asserit se velle permanere in sua opinione, quia credit, eam non esse contra fidem, ex parte autem rei, aut eius opinio est contra fidem, vel nõ; si est, ergo admonitus perseuerans in sua opinione, in vtroque foro hæreticus est, quia debet scire, ac proinde scit, se opinari contra fidem, consequenter hoc iudicium fieri debet in vtroque foro, cum procedatur in re ab vtroque per idem motiuum, quod constat esse verum; si verò non est contra, non amplius sumus in casu.

Quæres 10. An Baptizati inter infideles educati, siuè sint ex Catholicis, siuè ex Hæreticis, siuè ex Hębreis, seu Paganis non Baptizati, admoniti perseuerantes nihilominus in suis erroribus fiant infideles contrarię, hoc est, illis imputetur eorum incredulitas? An verò, vt illis imputetur ad culpam vrgentiorẽ, & diligentiorem admonitionem, & instructionem postulent? Quod est etiam quærere, quandonam fides Catholica istis dicatur sufficienter proposita, vt teneantur illi adhætere, relinquendo proprios errores?

Resp. primo, Hebræi, & Hæretici cum 60
Catholicis commixti non egent instructione respectu quorumdam articulorũ, qui communiter celebrantur in Ecclesia, ipsis videntibus, cuiusmodi sunt mysteria vnitatis, & Trinitatis Dei, Incarnatio Filij Dei, mors, & eiusdem resurrectio; item Sacramenta præsertim Baptismi, Eucharistiæ, & Pœnitentiæ, pariter potestas vnius Romani Pontificis, hęc enim ita notoria sunt, Iudęis, & Hęreticis cum Catholicis commorantibus, sicut eisdem Christianis, ergò illis fides supponitur sufficienter proposita, in tantum enim fidei mysteria alicui proponuntur credendã, in quantum de eis nullam, aut modicam habent cognitionem, Confirmatur, quia inter nòs conuersantes vident talia signa, ex quibus colligitur fidem nostram esse illam, quę necessaria est ad salutem, aut ad minus, Catholicam esse meliorem, & perfectiorem sectis illorum, ergò sine alia instructione tenentur hanc sequi, relicta priori falsa, & inani. Respectu verò aliorum articu-

articulorum non ita celebriorum sufficienter dicuntur instrui per rationes illos persuadentes, & confutationem errorũ, quos illi tenent, iuxta dicta præcedenti quæstione. Ita quod isti cum Catholicis æquiparantur, vtrique enim edocti de veritate alicuius articuli, cui ignoranter contradicebant, tenentur illi adhærere, relicta propria opinione tamquam errore contra fidem. Confirmatur, quia Iudæi, & Hęretici inter Catholicos commixti, non habent ea signa in suis sectis, quibus probare possint, eorum sectam, & fidem esse meliorem nostra, sicut Catholica Ecclesia Romana, quibus corroboratur, & magis confirmatur, fidem Catholicam absolutè esse eam, ex qua omnium salus dependet. & quæ pro alijs
61 est perfectior, & melior, hæc autem signa principalia sunt tria martyrium tot virorum, & fœminarum pro amore Christi interfectorum, gloria miraculorum, quibus Deus per suos seruos dignatur facere, quibus illustratur Ecclesia, & Sãctorum Canonizatio, quorum meritis, & intercessione cœteri Christi fideles in virtutibus proficiunt. Hæretici autem & Iudęi cum cœteris infidelibus istis carent, & nihilominus cum hæc illis, qui inter nos viuũt, nota sint, necessario debent inferre nostram fidem illorum esse meliorem, ac proinde teneri propriam deserere, & nostram acceptare.

62 *Resp.* Secundo, infidelibus in remotissimis partibus à nobis, tunc censetur fides sufficienter proposita, quando illis fuit prædicata optimis rationibus, contrariorum cunfutatione, & vitæ probitate confirmata. Ratio est, quia de nostra fide nullam, aut modicam cognitionem habent, eamque confusam, & in sua sunt bene instructi, ergò vera fide efficiens rationibus, & alijs signis ita edocẽdi sũt, vt per hæc eorũ intellectus moueri possit ad credendum Catholicam esse meliorem, & necessariam ad salutem, & illorum propriam nullam esse, & vanam, vel saltem inferiorem, & minus bonam. bene Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 10. §. *Secundo*, & pro se citat Bannez 2.2. *q.* 10. *art.* 1. *dub.* 3. *concl.* 3. & 4. Quare cognito, quod nostra sit melior, illam sequi debent, propria relicta.

Quæres 11. An infidelis cognitis cõditionibus vtriusque fidei nostræ, & propriæ, putans nostram esse probabiliorẽ, suam verò propriam esse minus probabilem, tenentur relinquere suam, & nostræ fidei vti probabiliori adhærere? Excepto mortis articulo negat Sanch. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 6. extra hunc casum putat, posse sine peccato persistere in sua, quẽ sequitur Malderus 2.2. *q.* 2. *art.* 7. Sanch. alter *disp.* 19. *num.* 6. reijciens *num.* 8. casum mortis exceptum prædicti Sanchez Iesuitæ. Aliud non videntur habere fundamentum, nisi illud, quod ex duabus opinionibus, licet sequi probabilem relicta probabiliore, quia cum tunc prudenter agat, non peccat.

Resp. Quamuis infidelis putet propriam esse bonam, sed non meliorem nostra, adhuc eam relinquere tenetur, 63
Ratio est, quia non potest relinqui probabilior opinio, quando ex eius omissione sequi potest damnum irreparabile salutis, vt docent Sair. *lib.* 1. Clauis *cap.* 6. *num.* 6. Becan. *tract.* 1. *de Bonit. actuum q.* 9. *num.* 13. Sanch. *lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 33. & 34. Bonac. *q.* 4. *de peccat. par.* 9. *n.* 5. imminente ergò aliquo periculo salutis, cui alio modo occurri non possit, vt in præsenti casu, probabilior opinio sequenda est. Præterea ista duo iudicia non se habent, vt duæ opinionis, sed vt veritas, & falsitas, quia non est opinabile neque absolutè, neque respectu prudentis, quod fides Catholica sit melior alterius sectę fide, hoc enim opinari cõparatiuè est alienam fidem, quæ nulla, & inanis est, facere vtilem, & bonam, sed fides Catholica simpliciter ita est bona, vt nulla alia illi opposita nec speciem bonitatis præseferat, neque in se, neque ad intellectum alicuius, qui hoc prudenter iudicare non potest, nec aliqua sufficienti ratione moueri, ergò non bene supponitur, vel fit cõparatio inrer duas opiniones, cum nulla earum adsit in casu nostro, sed ad inuicem se habeant, vt

veritas,

veritas, & error. Deindè eneruatur veritas, & vnitas fidei nostrę, dum admittitur sub nomine opinionis probabilis, quod constat esse simpliciter error. Insuper hæretici possent se tueri huiusmodi opinionibus, ponendo in discrimen fidē Christianam, asserendo eorum dicta nō esse quidem errores, neque hęresis, sed tātum opiniones minus probabiles, quā sint dicta, & articuli Catholicorum, ac proindè vnumquemque posse permanere in sua opinione. Reliquendę sunt igitur huiusmodi opiniones magis metaphysicalis, quam verę, & reales. Vide Layman *lib.2. tract.1, cap.10. §. Sed hęc*, impugnantem Sanch.

Quæres 12. An patientes graues tentationes contra fidem sint hęretici?

64 *Resp.* Si eas patiantur contra suam voluntatem semper illis resistendo, & numquam consentiendo diabolicis suggestionibus sine dubio in omnium sententia nullatenus peccant, quia ad peccandum requiritur voluntatis consensus, & approbatio, ac proinde neque possunt dici hęretici, cùm huiusmodi tentationes non sint errores voluntarij. Ita omnes cum Sanch. *lib.2. cap.7. num.13.* Layman *lib.2. tract.1. cap.12. num.5.*

65 Protestatio formalis facta à Pœnitente coram Confessario, aut etiam per se, quā exprimit, se numquam velle tentationibus assentiri, sed potius mori, valde releuat tentatum à periculo incurrendi in hæresim, ideo ea prēmissa, non debet esse scrupulosus, & anxius in narrandis huiusmodi confessario, sed illas potest, & vt plurimum debet reticere, contemnendo, vt sic enim euanescunt cum phantasmatibus. Vide Carenam *par.2. tit.1. §.4. à num. 19.*

Quæres 13. An sit hęreticus ille, qui paratus est ab Ecclesia corrigi, modo conuincatur in sua opinione argumentis?

66 *Resp.* Est hæreticus, quia iste Ecclesię minus credit, quam conuincenti illum argumentis, virtute quorum intendit deserere suum errorem, non ex eo, quòd sit, seu aduertit esse contra veritatem Catholicam. Deindè veritatem naturalem, seu opinionem hominum anteponit veritati Ecclesię, quę est veritas procedens de ore Dei, quod est maximū sacrilegium, ergò est hęreticus. Ita alijs citatis per Sanch. *lib. 2. cap. 7. num. 6.* quia iste contradicit pertinaciter authoritati Ecclesię, dum vim argumentorū, vel auctoritatem vnius hominis mendacis vult pręferre veritati Ecclesię Catholicę.

Quæres 14. An hęresis committatur non solum mentis assensu, an etiam verbis, & factis, vt lacerando imagines, blasphemando hęreticaliter, &c.

Resp. Hæresis formaliter committitur per solum intellectus iudicium voluntaris approbatione, quia hęresis est error ab intellectu productus ex consensu voluntatis, vt constat ex eius definitione; quare ex quouis dicto, seu facto quantumuis enormi non oritur hęresis, nisi error sit in intellectu, vt docēt omnes cum Silu. *ver. Hęresis num.4.* Graff. *par.1. lib.2. cap.8. num.2.* Ricciull. *lib.5. cap.1. num.11.* Corduba *lib.4. q.16. §.7.* dicens hęresim propriè non consistere in operibus, Carena *par.2. tit.1. de haeret. num.4.* Vnde factum, vel dictum sine errore in intellectu numquam facit hominem formaliter hęreticum; hinc baptizare magnetem, & imaginem, adorare dęmones, conculcare Corpus Christi, sortilegia, & incantationes facere, atque huiusmodi numquam hominem constituunt hęreticum formalem tam in foro conscientię, quam in foro externo; verū quidem est, quod huiusmodi signa reddunt talia operantem vehementer, quādoque vehementissime suspectum de hęresi, vt dicam suo l. 67

Quæres 15. An mente firmiter tenēs, Christum esse verè hominem, si ore exterius proferat, falsa est hęc propositio: *Christus est homo*, sit verè hęreticus?

Resp. Iste peccat mortaliter ea verba proferens in conspectu hominum, vel quando tenetur fidem exterius fateri, iuxta quod dixi *cap.1. q.29.* non est tamen hęreticus in foro conscientię, quia non habet errorem in intellectu, quod 68

est necessarium ad constituendum aliquem verè hæreticum, sed tantum in ore, & labijs, ita docēt Sotus *in 4. dist. 22. q. 2. art. 3. concl. 5.* Nauar. *cap. 27. n. 56.* quos pro se citat Ricciull. *lib. 5. cap. 3. num. 1.* In foro autem externo à iudicibus habebitur hæreticus formalis ex cōfessione proprij oris, qua nulla est verior probatio, *l. Generaliter C. de non num. pecun. cap. Per suas, de probat.* Cœphal. *vol. 2. consil. 192. num. 8.* Tum quia iudex de externis iudicium fert, non de occultis, cum secundum allegata, & probata sententiam debeat ferre, ex vulgatis iuribus. Tum quia mens talis pręsumitur, qualia sunt verba illam indicantia, siquidem voces sunt signa earū passionum, quas in anima habemus, secundum Philosophum, *l. habeo, §. Idem* Tubero, *ff. de suppell.* Ita Ricciull. *lib. 5. cap. 3.* interpretatur Caiet. *2. 2. q. 12. art. 2. fine, & q. 94. art. 1.* ad finem, asserentem esse hæreticum. Quare cum huiusmodi dictum aliter explicari non possit, quam directè præseferens formalem hæresim, inducit in reum huius criminis omnes pœnas, quibus hæretici afficiuntur.

Quæres 16. An negans propositionē siuè veram, siuè falsam, quam putat esse contra fidem, quę reuera non est, sit hæreticus.

69 *Resp.* Non est hæreticus formaliter, sed tantum suspectus vehementissime de hæresi, ex quo mortaliter peccat cōtra fidem ex conscientia erronea.

Prima pars, quod non sit hæreticus formaliter probatur, Tum quia, in tantū quis est hęreticus, in quantum errorem habet in intellectu contra ea, quæ sunt definita de fide, vt constat in omnium sententia ex definitione hæresis; sed certum est, eas propositiones non esse definitas de fide; ergò illas negans non est hæreticus formaliter. Tum quia, sicut percutiens laicum, quem putat clericū, qui reuera non est, non incurrit excommunicationem ob iniectionem manuū violentarum in clericum, quia hæc non solum prauum animi affectum postulat, verum etiam realitatem qualitatis repertę in obiecto, esto enim sit sacrilegiū ex parte conscientiæ erroneæ, non tamē ex parte obiecti, & actus externi, quod necessarium est secundum omnes ad incurrendam censuram, quia censura afficit subiectum secundum veritatē actus externi, non secundum conceptionem mentis errantis; ita negans propositionē conceptam de fide, cum reuera non sit, excusatur ab hęresi formali, quæ inducit excommunicationem, & alias pœnas. Nec responsio Sanchez *lib. 2. cap. 7. n. 30.* quem sequuntur Farinac. *q. 179. num. 2.* Carena *part. 2. tit. 1. de hæresi num. 75.* Ricciull. *lib. 5. cap. 5. num. 7.* dicendo, credentem falsò se percutere clericum, cum is verè laicus sit, non incurrere excommunicationem, quia hic non est verus clerici percussor, at ille est verus hæreticus; placet, quia hoc est in quæstione, an sit hęreticus verus, quem Sanchez putat verum hęreticum, id autem est vitium in argumentatione, supponere verum, quod controuertitur, in solutione rationum. Quare enim percussor iste nō est sacrilegus externe respectu passi, nisi quia non est clericus, sed merus laicus? Pari ratione, negans propositionem à se putatam de fide, quæ non est, externe non contrahit malitiam ab obiecto specificatam, quia reuera ea propositio non est de fide, sed tantum illi imputatur malitia mentaliter, & erronee concepta, cui nihil ex parte rei respondet, sicut nec respondet ex parte percussi respectu percussoris; ergò propriè non potest dici hæreticus, cum exterius obiectū non detur talis malitiæ capax. Videtur melior responsio Ricciulli *cit. dicentis*, quod excommunicatio non nascitur ex animo, sed ex actu, qui cum tendat in laicum, licet animus feratur in clericum, non causat excommunicationem. Sed reijcitur, quia hęresis non solum oritur ex animo, sed etiam ex actu tendente in propositionem reuera definitam de fide, quæ cum hic realiter non reperiatur, non potest hæresis propriè habere locum. Idem Ricciull. affert tria exempla ad probandum hunc esse hæreticū, dicendo, quod adorans hostiam non consecratam, credens esse consecratam,

non

non est idololatra. Item, venerans corpus, quod credit esse sanctum, & non est, non peccat. Item, obediens Antipapæ, quem putat verum Papam, qui non est, Schismaticus non est. His tamquam maiori præmissæ subiungit minorem, at is, qui credit verum, putans illud esse cōtra fidem, virtualiter habet fidem repugnantem Ecclesiæ, ergò est hęreticus. Ad illa exempla, in quibus fundatur vis argumenti illius, dico, argumentum potius probare contra illum, quia sicut ex illis exemplis agēs excusatur à peccato, ita & negans propositionem putatam de fide, cum non sit, excusatur ab hęresi. Ad minorem, habet fidem repugnantē Ecclesię secundum imaginationem non secūdum realitatem, cum non adsit verum obiectum, cui repugnet. Hanc vnicus tenet Simanch. *tit. 31. de Catholic. instit. num. 9.* alij apud præcitatos sunt in contrarium.

Secunda pars, quod sit vehementissime suspectus, constat ex eo, quod profitetur per illam negationem se non bene sentire de fide, excusatur autem à formali hęresi ex eo quod à parte rei non reperitur articulus negatus ab Ecclesia propositus de fide.

70 Tertia pars, quod grauissimè peccet, probatur, quia contemnit veritatem fidei in se, licet illam in totum non destruat, sed tantum in ordine ad fictum atticulum, ac si reuera extaret, & cum hoc peccatum proueniat ex conscientia erronea, reducitur ad peccatum violationis fidei; neque hinc sequitur id esse peccatum hæresis, quia non omnis fidei violatio est hęresis, si enim ignoro, quæ teneor scire ex virtute fidei, facio contra virtutem fidei, non tamen sum hęreticus, violatur ergo fides non solum contradicendo articulis fidei, ex quo est hęresis, sed etiam alijs modis; non addiscendo necessaria, non confitendo illam, quando est debitum, vel alijs modo, negando se esse Christianum ob me... mortis, in his peccat... est non hęresis, sed suspicionis hęresis.

Queres 17. An credens veram aliquā propositionem in se falsam, tenens eam esse de fide, licet de fide sit eius opposita, sit hęreticus? e. g. Quis credit hanc esse de fide, *Pater est maior Filio*, & eam credit. Sic quędam vetula credebat, Trinitatem esse vnam fœminam, & putabat teneri id credere de fide, inquit, Angel. *ver. Fides num. 6.*

Resp. Ita credens ignorantia inuincibili non est hęreticus, paratus corrigi, & & instrui in veritate rei; probatur, Tum quia, est in bona fide tam ex parte sua, quam ex parte Ecclesiæ, putat enim dicere verum, quia credit Ecclesiam ita tenere. Tum quia, ille dicitur hæreticus, qui contradicit alicui propositioni, quā scit, aut credit esse reuera definitam ab Ecclesia, sed iste non contradicit formaliter, sed tantum materialiter, immò secundum imaginationem suam putat se accommodare definitioni Ecclesię, ergo stante ea bona fide non peccat. Tum quia, negans propositionem, quā putat esse ab Ecclesia definitam, licet non sit, peccat, iuxta quod dictum fuit præcedenti quæstione, ergò illam affirmans, & credens non peccat. Consequentia tenet, quia in iure validum est argumentum à contrario sensu, Glosa intelligi, *cap. Cum Apostolica 7*, de ijs, quæ fiunt à prælat. Euerard. in hoc loco. Ita docent communiter omnes, quos longa serie enumerat Farin. *q. 179.* initio, homo diligentissimus in citandis doctoribus, cui inseruiunt pro ratione. 71

Dixi, si laboret ignorantia inuincibili, quali dicitur laborare vulgaris & idiota, si errat in quibusdam articulis, qui non obligant omnes ad sui cognitionem, cuiusmodi sunt illi, qui non sunt in Ecclesia celebriores, patientes aliquam difficultatem ratione subtilitatis, alteriusue conditionis. Vnde isti etiam excusantur in foro externo allegantes ignorantiam, quia illos scire ... tenentur, vnde excusan... personę ordinariæ putantes, Patrem esse senem, Filium iuuenem, hoc illum maiorem, iuxta nostrum intelligendi modum, neque in aliquo videntur suspecti, dū instructi quoquomodo, credunt, quia ita credit, & firmiter tenet Ecclesia Catholica, secūdum enim Apostolum

stolum per cognitionem creaturarum venimus in cognitionem misterorum Dei.

Quæres 18. An vt quis sit propriè, & formaliter hæreticus, necesse sit, quod directè velit sentire contra Ecclesiam? Videtur, quod sic, quia nullus est hæreticus nisi sciat, se sentire contra Ecclesiam, ergò directè vult sentire contra Ecclesiam, voluntas enim cum sit cæca non fertur, nisi in præcognitum.

72 *Resp.* Sufficit præcisè, quod sciat ad minus dubitatiuè se sentire contra Ecclesiam, quouis deinde fine sentiat, siue ex obstinatione, siue vx vanagloria, siue ex alio fine extrinseco, qui non constituit hæresim in suo esse formali; Ratio est, quia essentia hæresis consistit in cōtradicere Ecclesię articulis scitis, aut saltem dubitatis, in hac autem contradictione non includitur formalis intentio volendi contradicere Ecclesiæ, ergò hæc non facit ad constitutionem hæresis, neque hæretici. Nec obstat ratio dubitandi, quia aliud est contradicere Ecclesiæ, aliud habere directam, & formalem intentionem eidem contradicendi, hoc non est necessarium, illud sic, quod verificatur per solam negationem propositionis cognitæ de fide, absque alio actu directo contra Ecclesiam. Vide Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 4. Becan. *cap.* 14 *de fide q.* 2. *num.* 19.

Quæres 19. An detur paruitas materiæ in hæresi excusans à mortali? Affirmat vnicus Sair. *lib.* 12. *cap.* 2. *num.* 79. contra communem, & veram, Sanch. *lib.* 1. *cap.* 4. *num.* Merollam, Pallaum, & alios cum Diana *part.* 5. *resolut.* 28. *de paru. mater.* hanc non habere locum in hæresi.

73 *Resp.* Paruitas materiæ non datur in hæresi, quia hæresis ex intentione hæretici putatur verum dogma, licet ex parte rei, & veritatis sit falsum, oppositum vero verissimum, quod ex reuelatione Dei habet Ecclesia, existimatur falsum, qualecumq; sit illud hæretici, ergo ex hoc sequitur grauissima iniura contra Deum, qui aut reputatur falsus in reuelando, aut decipere Ecclesiam reuelando illi falsum pro vero, aut Deum non reuelasse, ac proinde tota iniuria refertur in Ecclesiam, quæ definit de fide ea, quæ non sunt reuelata à Deo, consequēter falsa reputatur, & deceptrix in suis definitionibus, quæ omnia grauissimum arguunt sacrilegium, quoduis igitur dogma peruersum hæresis peccatum est mortale grauissimū non obstante quauis materiæ paruitate, quæ non datur. Confirmatur, quia hæresis consistit in propositione falsa contradicens veræ de fide, ergò formaliter destruit veritatem oppositæ de fide, quæ in tantum creditur vera, in quantum est à Deo reuelata, ac proinde destruitur veritas Dei per propositionem hæreticam, sed id arguit peccatum mortale respectu cuiuslibet propositionis hæreticæ, cum singulis insit dicta ratio destructiua veritatis reuelatæ, ergò non potest habere locum paruitas materiæ.

Quæres 20. An dubius in fide sit infidelis, & hæreticus?

Resp. Affirmatiuè si deliberâre, & cōsulto dubitet, quod probatur, Tū quia, id clare dicitur *cap.* 1. *de hereticis. Dubius in fide est infidelis.* Tum quia, dubitans nō habet certum assensum fidei, ergò caret fide, quæ solum perditur per hæresim, ergò sic dubitans est hæreticus. Tum quia, dubitans sumit certa pro incertis, & dubijs, ac proinde destruit substantiam, & essentiam propositionum de fide, quæ in se sunt certissimæ, ac consequēter à nobis vt tales apprehendendæ sunt. Ita communior turba doctorum grauissimorum, quos pro se citat Farin. *q.* 178. §. 4. per totum, Ricciull. *lib.* 5, *cap.* 4. Carena *part.* 2. *tit.* 1. *de hæresi num.* 17. Layman *lib.* 2, *tract.* 1. *cap.* 12. *q.* 1. & alij apud illos. 74

Contrarium sentiunt Sanch. *lib.* 2. *c.* 7. *num.* 12. Malderus, & Canus à prædictis citati, quos sequitur Becanus *cap.* 14. *de fide q.* 2. *num.* 7, qui distribuit intellectū dubitantem in negatiuum, quando is apprehendens aliquam propositionem non se determinat ad alteram, sed ad vtramque se habet mere negatiuè, & positiuum, quando iudicat rem sibi propo-

positam esse ambiguam, intellectus positiuè dubitans est hæreticus, non autē negatiuè se habens, quia non assentit, neque dissentit, quod est necessarium ad hæresim, quam intellectus positiuus incurrit, quia iudicat propositionem certam esse ambiguam; Sed hæc distinctio metaphisicalis spectat potius ad intellectum speculatiuum, quam ad practicum; & moralem, casus nostri, neq; enim intellectus dubitans sterilis est, sed fœcundus, ambiguam reddens rem, circa quam dubitat, consequenter negatiuè se habere non potest, cum ex genere suo intellectus practicus sit operatiuus producens aliquid moraliter redundans in obiectum cognitum, & sic propositionem de fide, circa quam versatur de certa facit dubiam. Confirmatur id, nam ideò propositæ propositioni de fide assensum non præbet, quia sibi incerta videtur, consequenter ad minus virtualiter iudicat illam dubiam, & ambiguam.

Probat Sanch. quia hæresis dicitur ab electione, sed bubitans neutram partem eligit sed pendulus manet. Confirmat, quia hæresis est error contrarius fidei consistens in assensu, vel dissensu; neutrum est in dubitante. Demum, hæresis & fides sunt duo extrema, illa dissensum, hæc assensum in rebus fidei. Hæ rationes in vnum redactæ probant in dubitante non esse actum positiuum contrarium fidei, quod tamen falsum est, quia superius probatum fuit, intellectum dubitantem in moralibus esse semper practicum, ac proinde ponere aliquid in obiecto, circa quod vsquequaque non potest se habere mere negatiuè, sed tandem debet se determinare, cum moraliter operetur.

Ad auctoritatem iuris respondent tripliciter dubium in fide esse infidelem, primo, intelligi de dubitante contrarie, non priuatiuè, seu negatiuè, sed iam dictum est, in practicis dubitantem ponere saltem virtualiter aliquid in obiecto dubitato nempè incertitudinem. Secundo, intelligi pro foro externo ratione præsumptionis, ad quod dici potest, præsumptionem hic locum non habere, quia veritas est in contrarium, constat enim de dubio positiuo. Tertiò, intelligi de dubitante secundum actum reflexum, quatenus iudicat res fidei esse dubias; sed ex dictis patet dubirantem simpliciter quouis modo inuoluere saltem virtualiter iudicium ambiguitatis circa obiectum fidei, qui enim dubitat certū non habet intellectum, ergò incertum & ambiguum.

Dicerem, cum minus peccet dubirās in fide, quam enixe fidem negans, hic enim pertinax est formaliter, ille virtualiter, & remissius, mitius esse puniendū, iuxta qualitatem dubitationis, & articuri, super quem cadit dubitatio. ne pæna excedat culpam, cui debet proportionari, vnde crederem hunc non esse subiectum excommunicationi, confiscationi bonorum, neque supplicio grauiori morris, &c.

Quæres 21. An sit hæreticus dicens: Non credo, vel non crederem hoc licet esset de fide definitum, aut si de fide definiretur? Videtur quod non, quia nihil negatur, quod reuera sit definitum, sed tantum ostenditur volunta non credendi.

75 *Resp.* Est hæreticus, quia in primo sensu negat articulum fidei & supposirione, quod exraret, ergo habet errorem in mente contra fidem, sicut ille dicitur peccare mortaliter, qui facit aliquid ea intentione licet esset prohibitum, quāuis non sit. In sensu posteriori est etiam hæreticus, quia habet prauum affectum negandi fidem, in quo æquiparatur effectui. Ita Sanch. *lib. 2. cap. 7. num. 29.* Nald. ex Herriq. *num. 15.*

Quæres 22. An sit hæreticus non credens articulum sibi priuatim reuelatum à Deo?

76 *Resp.* Non est propriè hæreticus, quia is dicitur, qui negat propositiones ab Ecclesia propositas ad credendum per omnes fideles, sed hæc non proponitur ab Ecclesia, ergo eam discredens hæreticus non est. Tum quia, per fidem vniuersalem Ecclesię non tenetur id credere, cum non numeretur inter credenda

ab

ab Ecclesia, ego speciali fide tantum tenetur, ac proinde non est hæreticus contra Ecclesiam. Ita docent Rodr, *in Bulla Cruc* §.9. *num.* 14. Viuald. *in Bulla casu* 1. *num.* 30. Corduba *lib.* 1. *quæst.* 17. *dub.* 2. asserens cum Azor. *tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 9. *q.* 4. proinde non incurrere pœnas hęreticorum, quamuis coram Deo sit verè hæreticus, ille subiungit, Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 12. *q.* 2. *conc.* 3. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 32. cum Vega, & Catarino tenet hunc esse verè hæreticum pœnis subiectum, quia licet Ecclesia illi non proponat speciale sibi reuelatum credendum, nec alijs, omnibus tamen proponit summam Dei veritatem credendam, quam hic negat, ergò est hæreticus. Confirmatur, quia iste peccat mortaliter peccato infidelitatis, non iudaismi, aut paganitatis, ergo hæresis, cum alia à prædictis non detur species. Respondetur ad Sanch. in articulo reuelato duo spectari, propositionem reuelatam, & reuelationem ipsam, dum discredit veritatem propositionis, non ideo negat summam veritatem reuelationis in Deo, nisi id intendat, & aduertat, quamuis alioquin ex natura rei id sequatur, consequenter in foro externo suspectus tantum erit de hæresi, & quidem vehementissimè ob illam connexionem necessariam, vnde fit, quod nō sit dicendus formaliter hæreticus, sed tātum ex suspicione, si aduerteret, & in mente sua assentiretur, Deum in omnibus non esse veracem, iam esset formaliter hæreticus, non ex proposito casu, sed ex hoc nouo conceptu negante veritatem Dei in aliquibus. Ad Confirmationem dico hoc peccatum reduci ad hæresim, non esse tamen formaliter hæresim, quia non est error contra determinata ab Ecclesia, quæ non curat de priuatis reuelationibus, sed de publicis, & communibus tantum, ad quarum conseruationem in sua veritate apposuit pęnas graues transgressoribus.

Quæres 23. An negans Christum resibilem sit hæreticus? Proponunt alij hoc modo, an sit hæreticus negans propositionem Theologicam ex vna naturali, & altera de fide collectam? Affirmat Canus *lib.* 12. *cap.* 9. *Valent.* 2. 2. *disp.* 1. *q.* 11. *p.* 1. *diff.* 3. Grauina apud Carenam citandum. 77

Resp. Non est hæreticus formalis, sed tātum pręsumptus, illud probatur, quia, cunclusio negatur vel propter ignorātiam illationis, vel quia principium naturale in omnibus non credit verum, ex Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 33. Deinde stare potest, vt quis credat omne reuelatum à Deo, cum negatione alicuius propositionis Theologicæ, ex eo quod non videtur rectè deduci ex præmissis, vel principio euidenti, ait Palaus apud Carenam *part.* 2. *tit.* 1. *de hæret. num.* 35, Ita Bannes 2. 2. *q.* 11. *art.* 2. Corduba *lib.* 1. *q.* 17. *dub.* 3. Sanch. cit. quos pro se citat Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 12. *q.* 3. Portell. *ver. Hæresis num.* 9. Palaus, quos pro se vocat Carena, vt supra, Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resol.* 79. Cum Villalob. Suar. & Arrag. tenent esse hæreticum præsumptum, quia præsumitur negare conclusionem magis in ordine ad principium fidei, quam naturale, quia Christus est risibilis ex eo, quod est homo, ergo si non est risibilis, neque homo, intellectus enim primario videtur in hoc referri, quam in id tendere, quod non omnis homo sit risibilis. Vide quæ dixi *cap.* 2. *q.* 6. *num.* 24. vbi dixi, hanc propositionem: *Christus est resibilis*: non esse immediatè, & formaliter de fide, quia nullibi in Sacra Scriptura reperitur expressa, ac proinde negans illam, non fit propriè hæreticus, sed tantum præsumptiuè, & quidem vehementissime; ab connexionem necessariam risibilitatis cum humanitate, vnde ex Palao Carena asserit hunc hęreticum præsumptū in negatione persistentem vti hæreticū esse puniendum.

Sed numquid prædicta procedunt in formali ratiocinatione tantū, an etiam extra in eo, qui simpliciter negaret Christum esse risibilem? Puto idem iudiciū vtriusque, quia ex redditione rationis habetur virtualis illatio argumenti.

Quæres 24. An sit hæreticus proferens verba hæreticalia, ioco, ira, indigna-

gnatione, aut linguæ lubrico? Ratio dubitandi est, tum quia D. Hieron. dicit, quod ex verbis inordinatis oriuntur hæreses. Tum quia, id maximè apparet in blasphemis auferentibus à Deo, quod habet, aut illi attribuentibus quod habet; vnde D. Thom. 2. 2. *q.* 13. *art.* 1. dicit, blasphemiam esse contra confessionem fidei, ac proinde committi hæresim à blasphemante.

78 *Resp.* Proferens huiusmodi verba non est formaliter hæreticus, quia continent orationem imperfectã, ac proinde non includunt assensum, siue dissensum formalem contra fidem, maximè si attendatur locutio in plasphemis, & iurãtibus; siquidem hæresi non consistit in qualibet locutione, sed tãtum in dissensu contradicente rebus fidei cum adhæsione proprij erroris. Ita omnes. Verũ quidem est, quod est suspectus de hæresi talia verba proferens secundum magis, & minus, attentis circumstantijs personæ loquentis, & significationis verborũ, & motiuis, quibus proferuntur. Verba autem hæresim significantia vel sunt expressa, & sic non possunt interpræta ri in bonum sensum, ex quo neque excusationes, seu exceptiones reorum admittendæ sunt ab Inquisitoribus, sed ab illis probandæ sunt, ex Sanct. *de Blasphem. c.*8.*dub.*2.*n.*3.& alijs apud Carena *par.*2 *tit.*1.*de hæret. num.* 72. Vel sunt ambi-

79 gua apta interpretari in bonum, & malum sensum, tunc in bonum trahenda sunt, *arg. l.Merito ff. pro soc.l. si procuratorff. de cond t. iud eb.* Nau. *consil.* 6. *de hæret. consil.*15. *de homicid.* Lazar. 3.*de Blasphem. num.*38 & tunc standum est interpretationi proferentis, *l. in ambiguis, ff. de reg. iur. l. Si quis ff. de iud.* ibi: *Si quis intentione, vel oratione ambigua vsus sit, id, quod ei vtilius fuerit, accipiendum est.* Verum id est, nisi aliunde Inquisitor motiuum habeat, sentiendi aliter, vt quando loquens est malæ famæ, aut alias erat falsæ sectæ, vt si Caluinus Ecclesiæ reconciliatus querẽdo missam, & non inueniens dicat: *Sola fides sufficit*: presumptio enim contra eum est, quod adhuc sentiat cum hæreticis, solam fidẽ sine bonis operibus sufficere ad salutem Ità Carena *part.*2. *tit.*1. *de hæresi, nu.*72. Vide supra *cap.*2. *num.*52.

Colligitur ex dictis, proferentem ioco hæresim non esse hæreticum, quia ioco facta aut dicta peccatum non inferunt neque iniuriam, *cap.*2.15.*q.*1.neq; mendacium reputatarum, *cap. Quod autem* 18.22.*q.*2.neque inducunt excommunicationem in percutiente ioco, *cap.*1.*de sent. excom.* neque confessionem, aut obligationem *l.*3. *ff de seruo corrupt. l. obligationem ff. de act. & obligat.* neque pœnam meretur ioco factũ, nisi sit noxius, *cap.* 1. *de præsumpt.* in terminis hæresis Albert. & Pegna, quos citat Sousa *lib.* 1. *cap.* 13. *n* 1. Farin. *q.*179. *num.*40. *Secundò*, non est censendus hæreticus lapsu linguæ labens in verba hæreticalia, quia linguæ lubricum non facilè trahendum ad pœnam, *l. Famosi ff. ad leg. Iul. maiest.* & præsumitur verba protulisse inaduertenter, & sine deliberatione, quia linguam ream non facit nisi rea mens; *cap.*3.22.*q.* 2. alijs citatis Farinac. *q.*179. *num.*41. *Tertiò*, non reputatur hæreticus, qui talia verba profert ex indignatione, ita, magna animi perturbatione, aut dolore, quia hæc omnia mentem valdè perturbant, vt difficilè sit aduertere ad malum, vnde est illud. *Ira impedit, animum, ne sciat cernere verum.* Ac proinde locum in his hæresis habere non potest, cum sit error hominis pertinacis cognitionem habentis, suum errorem esse contra fidem. Ita supradicti, cum Sousa *lib.*1: *cap.*13. *nu.*2. Farinac. *q.*179. *num* 42. *Quartò*, qui prolatis verbis statim se corrigit, censetur ea pronuntiasse contra suam voluntatẽ, & esse timoratæ conscientiæ, nam facti, seu dicti emendatio laudabilis est, & sapientis opus, *cap. Magnæ* 10. 22. *q.*3. & corrigere debemus nosmetipsi quę male fecimus arg. *cap.*19. *de off. ord n. & ex Authent. de nupt.* vbi inquit Imperator. *Non enim erubescimus corrigere, quæ prius diximus, nec ab alijs corrigi expectare volumus.* Consequenter dicendum est, se statim corrigentem non esse præsumendum de hæresi suspectum. Ita Farinac.

Dd

nac. *quæst.* 179. *num.* 46.

Prædicta procedunt, quando aliàs quis non est malæ famę, & probat, se verba protulisse ioco, quia constat esse fabulosum, & personam facetam, aut iracundia, seu alijs ex prædictis modo, aliàs Inquisitor procedit contra Inquisitum iuxta tenorem delicti, ex citatis doctoribus.

Quæres 25. An Author libri continentis expressè hæreses sit hæreticus, non obstante protestatione, quod intendit, omnia, quę scribit, subijcere, & esse sub

83 iecta censurę sanctæ Matris Ecclesiæ? Est autem protestatio, inquit, Sousa *lib.* 1. *cap.* 14. initio, professio, seu confessio fidei exterius facta ad ostendendũ quid protestans de fide sentiat. Seu per illam declarationem intendit, si quandoque errabit in rebus fidei, talem non esse eius mentem, sed errorem contingere ex inaduertentia, aut ignorantia,

84 & hanc protestationem, quã ex animo profiteor nunc, & pro toto tempore vitæ meæ in his, & alijs scriptis edo, & me declaro paratum esse potius mori, quam fidem, scriptis, verbis, aut factis, violare, aut ab ea deuiare per quemlibet mentis conceptum, paratus in omnibus corrigi iuxta Catholicum sensum Romanæ Ecclesiæ.

85 *Resp.* Doctor componens libros cum hac formali, & expressa protestatione excusatur, modo non erret in ijs, quę vt doctor scire tenetur. Quod idem locum habet respectu aliorum protestantium respectu eorum, quæ expressè scire non tenentur, & modo non fiat aliquid, quod in re aduersetur protestationi.

86 Prima pars, quod protestatio iuuet protestantem, probatur, quia per protestationem profitens declarat, animum suum non esse violandi fidem, ergo errantem releuat ab hæresi, quæ est error voluntarius contra fidem scienter contractus, hic autem error non potest esse voluntarius in errante, cum ratio voluntarij in eo intelligatur antecedenter destructa per protestationem. Protestatio autem maximè locum habet in hæresi, quia potissimum refertur ad ea, quæ pẽdent à mente, & voluntate nostra, secũdum omnes cum Bartolo *in l. Non solum*, §. *morte*, *ff. de noui oper. nunt. num.* 17. Felin. *in cap. Cum M. de constitut. n.* 79. *fall.* 4. & multum prodest, cum acceptatur à parte, Glos. *ver. Protestatio, cap. Cumana*, 50. *de elect.* Glos. *ver. Si contestatus cap.* 1. *dist.* 27. Ita in materia hæresis D. Aug. ex duabus eius auctoritatibus relatis supra sub *q.* 5. *num.* 22. Farinac. *q.* 178. *num.* 150. Carena *part.* 2. *tit.* 1. *de hære t.* §. 14. Sousa *lib.* 1. *cap.* 14.

Secunda pars, quod Author librorum 87
excusetur, probatur per Albertin. *q.* 12. *num.* 10. ex ipso Sousa *lib.* 1. *Aphor. c.* 14. *num.* 2. Farin. *q.* 179. *num.* 151. *ex cap. Damnamus*, *de Summa Trin.* vbi dam- 88
nantur opera Abbatis Ioachim, non verò eius nomen, edita contra Petrum Lombardum de vnitate, & essentia Trinitatis, vt explicat Glosa penult. dicens damnato Auctoris nomine, damnari quoque eius opera, licet alias bona, non verò è contra damnatis operibus censetur nomen damnatum, & numquam nomen damnari puto, quando Author protestatur, & confitetur se Catholicũ, licet aliàs errauerit siuè ex ignorantia, siuè ex passione, modo ante mortem se corrigat.

Tertia pars, illos non excusari, quando errant in ijs, quæ scire expressè tenentur, vel ex præcepto fidei, vel ex officio sui status, probatur, quia in hoc casu error præsumitur ex malitia contractus, & non ex ignorantia, & infirmitate, quæ non habent locũ, vbi quis ex præcepto fidei, vel sui status scire tenetur. Ita Farin. *q.* 178. *num.* 155. Sousa *lib.* 1 *cap.* 14. *num.* 6. Carena *par.* 2. *tit.* 1. *de hæret.* §. 14. Quare doctor errãs in articulis fidei notis ex Symbolo, præsumitur ex malitia, & pertinacia deficere in rebus fidei tam notis. Immo & si erret in alijs, quæ in solemni professione fidei explicãtur, & in quibusdã alijs non ita difficilioribus, non excusatur, sicut excusarentur alij non doctores, & personæ ordinariæ, quę ex officio non tenentur explicitè scire alios articulos, vt docent prædicti. Idem dic de Episcopis, & Inquisitoribus, qui plura

plura alijs scire debent, cũ atticulorum fidei defensores sint. Quid si sit doctor solo nomine, vt facile occurrit? In eo casu æquiparatut non doctori, si constat de eius ignorantia, ac proinde in pęnam hoc nomen ab eo radendum est. Locutus sum de doctoribus Theologis, quia viris periti, medicinæ, & Philosophiæ in rebus fidei comparari possunt cum mediocriter instructis, cum præsumantur scire aliquid longè plus alijs fidelibus ordinarijs, & rudibus.

89 Quarta pars, protestationem non prodesse facto eidem aduersante, probatur, quia protestatio directè contraria facto non reuelat protestantem, Glossa *in cap. Cum M. de constit. & in Clem. 1. de procur.* 1. Cum in plures, §. *Locator, ff. locati*, Surd. *vol.* 3. *consil.* 371. *num.* 67, Ruin. *lib.* 2. *consil.* 173. *num.* 21, Decius *consil.* 460. *num.* 3. *Doct. in l. Non solum*, §. *morte, ff. de noui oper. nunt.* quia protestans faciendo actum protestationi contrarium, videtur ab ea recedere, *l. cum in plures*, §. *Locator, cit.* Iason *in l. Non solum, cit.* ex alijs Sanchez *lib.* 2. *disp.* 45. *num.* 19. & protestationi censetur derogatum per actus cõtrarios, Puteus *lib.* 1. *decis.* 293. Rota Rom. *vol.* 1. *decis.* 563. *num.* 4. Vnde admonitus ab Inquisitore, se errare in fide, & nolle acquiescere, protestatio illi nihil prodest, quia censetur ab ea recedere, vel protestari tantum voce ad effectum euadendi pœnas, Itẽ qui protestatur se tenere fidem de Incarnatione iam facta Christi, & nihilominus Agnum Paschalem, & alia more Iudæorum facit figurantia Christum in carne futurum, nihil id illi prodest, quia factum destruit protestationem. Ita Farin. *q.* 178. *num.* 153. Carena *par.* 2. *tit.* 1. *num.* 77. & 78. Sousa *lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 7. & 8.

Quæres 26. Quis in iure dicatur Hæreticus Manifestus, & Occultus, seu secretus?

90 *Resp.* Per textum *in cap. Super* 26. *de verb. signif.* ibi: *Illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem Catholicam publicè prædicant, aut profitentur, seu defendunt errorem; vel qui coram prælatis suis conuicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica prauitate.* Quis ergo dicitut manifestus hæreticus dupliciter facto, vel iure, facto quidem præstando vnum ex illis tribus publicè scilicet, aut prædicando, aut profitendo, idest, faciendo professionem obligando se ad eam sectam, aut defendendo errores hæreticorum, vel hæreticos ipsos manifestos, vel vendendo scienter illorum libros de hæresi tractantes, voce, vel scriptis. Iure verò per confessionem, probationem, aut sententiam, vt supra. Manifestus autem, & deprehensus in hæresi idẽ sunt, ex Glos. *ver. deprehensi cap. Ad abolendam, de hæret.* Ex his deducitur ex opposito quis dicatur hæreticus occultus, qui scilicet sub iudice non fuit, neque prædicauit, aut professus fuit, vel defendit errorem hæreticum. Vide Farin. *q.* 185. §. 6. per totum, Carenam *par.* 2. *tit.* 1. §. 8. De alia diuisione hæretici interni, & externi dicam alibi, cum de pœnis Hæreticorum.

Quæres 27. De hæreticis Hæresiarchis, & Dogmatistis?

Resp. Hæresiatcha dicitur propriè ab hæresi, & archi, quod significat principem, & patrẽ hæreticorum; vel dic quoque ab hæresi, & atca, quasi Hæresiarcha sit arca ad conseruandos errores. Farin. *q.* 178. *num.* 15. Ad constituendũ hæresiarcham vnũ ex his tribus est necessarium, primum, aut quod inuentor sit erroris, illumque in medium proferat ad obseruationem per sectatores discipulos, de quibus D. Paulus 2. *ad Timot. cap.* 3. *num.* 13. *Mali autem homines, & seductores, proficient in peius errantes, & in errorem mittentes.* Secundum, aut docens alios errores ab alijs inuentos. huius generis sunt Magistri, de quibus S. Paulus citatus *cap.* 4. *num.* 3. dicit loquens de hæresiarchis institutionibus sibi Magistros, qui suos prædicent errores, illis verbis. *Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt*, supple isti Dogmatistæ, *sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* Tertium, aut errores huiusmodi publicè ore, aut 91

Dd 2 scripto

scripto defendant. Isti omnes sunt Hæresiatchæ, quia tamquam capita, & ptincipales fouent hæreses procurantes manutenete in esse errores contra fidem.

92 Huius generis Dogmatizantes tradedi sunt curiæ seculari pro vltimo supplicio maximè quando errores suos iam disseminauerunt, secta instituta, irremissibiliter puniendi, quia illi nullatenus parcendum est, qui multorum animas in discrimen æternæ damnationis impiè deduxit, & leue suppliciũ videtur mors corporalis eius, qui morte spirituali multos insana loquacitate recauit. Ita Simanch. *de Cathol. instit. tit. 47. de pœnit. & cõuers.* & in Enchir. *tit. 59. de Dogmat.* Pegna in Direct. *par. 2. q. 39.* & alij apud Farin. *q. 192. num. 6. & 9.* Royas, & Suar. apud Dianam *par. 4. tract. 7. resol. 23.* Carena *par. 2. tit. 1. S. 33.* Excipiuntur sponte comparantes, aut etiam cõpræhensi non defendentes suum errorẽ, sed statim illum reuocantes, vt colligitur ex *cap. Ad abolendam 9. de heret.* videntur enim isti ex corde pœnitentes, præsertim sponte comparantes, cum deprehensis verò caute procedendum in remissione. Vide prædictos, & Sousan *lib. 1. cap. 9. num. 14.* ex Simanch & Farinac. ponentem eam exceptionem. Obijciunt Berengarium Ecclesiæ reconciliatum, & ideo curiæ seculari non fuit traditus, licet esset Hæresiarcha, & haberet sui ettoris de non existentia Christi sub speciebus consecratis sectatores, & magistros. Sed is comprehenditur sub exceptione, comparuit enim in Concilio centum quatuordecim Episcoporũ, & suam hæresim ex corde abiurauit, *cap. Ego Berengarius 41. dist. 2. de consecr.* Præterea vnius etroris erat inuentor, & conditio illorum temporum inuitabat ad veniam, vt hæresis facilius distraheretur comparatione aliorum sectatorũ

93 Berengarij. Hæresiarchis contritis, & pœnitentibus in extremo non negatur sactum viaticum ex communi doctorũ, quos recenset Diana extremis verbis dictæ resolutionis. Habes ex vnico errore inuento, & sparso quem dici Hæresiarcham, tam enim dicitur pater, qui vnicum habet filium, quam qui pluribus gloriatur.

Quæres 28. De hæreticis relapsis?

94 *Resp.* Relapsus verè, & propriè dicitur ille, qui in eamdem hæresim iam abiuratam, iterum labitur, ita quod de vtroque lapsu in formalem hæresim ex legitimis probationibus manifeste constet. Colligitur ex textu *cap. Ad abolendam 9. de heret.* ibi: *Illos quoque qui post abiurationẽ præfati erroris deprehensi fuerint in abiuratam hæresim recidisse, seculari iudicio sine vlla pœnitus audientia decernimus relinquendos.* Isti nullo modo audiendi sunt, quo ad excusationem huius pœnæ etiam si pœnitentes facti sint, quia illa dictio, *Penitus*, est nimis rigorosa sine aliqua spe, & omnem excludit casum, nullam admittit limitationem, aut modificationem, Natta *consil. 63. n. 16.* Angel. *consil. 31.* Decius *consil. 401. num. 3.* Rota *in Nouiss. decis. 525. num. 4.* ad pœnitentiam redeuntibus non negantur Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, expresse *cap. Super eo 4. de heret. in 6.* Eximuntur autem ab hac pœna, si spontè compareant, quales dicuntur illi, qui in iudicio non præuenti comparent, postquam autem sunt denuntiati comparentes, non dicuntur sponte, sed metu pœnarum redire ad Ecclesiam, & ideo nõ euadunt iuris pęnas. Ita omnes cum Menochio *lib. 1. consil. 82. num. 168.* Pegna, & Vmbertus, quos citat Diana *par. 4. tract. 7. resol. 26.* Decian. *lib. 5. cap. 56. num. 12.* Sanct. *cap. 42. de heresi num. 17.* Farin. *q. 195. num. 1. ad 8.* & ante *q. 193. à num. 32.* ad finem vsque S. 1. Carena *par. 2. tit. 2. de haeret. S. 5. & 6.* Sousa in Aphor. *lib. 2. cap. 45. num. 17. & 18.* Pœnitentes traduntur cutiæ seculari comburendi post strangulationem, impœnitentes verò viui incenduntur; neque iudex laicus 95 potest petere copiã processus, aut aliud iudicium ferre super crimine hæresis, cũ sit incapax huius causæ, sed iuxta mandatum sibi à iudice Ecclesiastico factum exequi debet sententiam mortis. Verum quidem est, quod Inquisitor antequam relap-

relapſum tradat curiæ laicali, debet illi offerre defenſiones, quæ nulli negantur, cum ſint de iure naturali. Melius facerent Iudices relapſos tranſmittere ad Curiam Romanam puniendos vltimo ſupplicio.

Hactenus dicta locum habent contra Relapſos in vera, & propria ſignificatione, qui nimirū bis legitimè probati ſunt in eamdem hæreſim abiuratam cecidiſſe. In quo ſenſu, qui primo abiurauit vnam hæreſim, & ſecundo aliam diuerſam, propriè Relapſus, non dicitur, cum nullam earum bis perpetrauerit, nam particula, *Re*, importat receptionem
96 eiuſdem actus in ſpecie *arg. l. Verbum, de verb. ſignif.* Ita alijs citatis docet Carena *par. 2. tit. 2. de hæret. num.* 28. Referendæ ſunt aliæ ſpecies Relapſorum, quę dicuntur pręſumptiuę, & fictitiæ in iure, quia non conſtat de duplici lapſu in formalem hæreſim, relapſus enim propriè ex dictis ille dicitur, de quo legitimè cōſtat perpetraſſe duas hęreſes formales eiuſdem ſpeciei, ſi aliàs habeat adiunctas reus, non tollitur formalis ratio criminis lapſus.

97 Primò, relapſus fingitur ille, qui in abiuratam hęreſim de vehementi ſecundo labitur, licet hęreſis formalis primo probata non fuerit, ſed tantum ſuſpicio. Qui verò leuiter abiurauit non dicitur relapſus ille, qui in eamdem iam abiuratam cecidit. Ideo ille, non hic traditur de iure curię ſeculari. Expreſsè *cap. Accuſatus* 8, *de hæret. in* 6. Farin. *q.* 195. *à n.* 14. Carena *par. 2. tit. 2. de hę ret. num.* 29. vbi explicat in duabus hæreticus, nō tamen intendit intelligi relapſum, niſi repetantur ſingulæ, ſimul, aut ſingillatim.

Secundò, relapſus dicitur ille, qui poſt abiuratam hæreſim formalem ſecundo probatur vehementer ſuſpectus. e.g. receptando hæreticos, eis dona, munera, & alia dando, ſeu faciendo, ex quibus probatur vehementer ſuſpectus ille, qui primo conuinctus fuit de hæreſi formali, & pro tali iudicandus eſt, expreſsè *eod. cap. Accuſatus* §. *Ille quoque* Farin. *q.* 195. *num.* 17.

Itaque his duobus modis relapſi quo ad pœnam, vt tradantur curiæ ſeculari æquiparantur verè, & propriè relapſis conuictis, aut confeſſi de duplici formali hæreſi, vt expreſsè patet in pręcitato capite, Accuſatus, de hæreſi *in* 6. Nihilominus in ſecundo caſu, cum ſcilicet primo quis probatur formaliter hæreticus, & in ſecundo actu ſolum ſuſpectus, non traditur curiæ ſæculari, ex praxi in curijs Romana, Italica, & Luſitanica teſtantur Farin. *q.* 195. *num.* 18. ex Royas *par.* 2. *num.* 333. & Treuiſano *lib. 2. deciſ.* 37. quibus adde Sanct. & Suar. quos pro ſe citat Diana *part. 4. tract. 7. reſolut.* 26. Souſa *lib. 2. cap.* 45. *num.* 3. Contra Palaum ſequentem Canterum, quos pro ſe citat Carena *par. 2. tit. 2. de hęreſi n.* 31. §. *Et in tota*; Hæc autem praxis fundatur in iure *cap. Literas* 14. *de præſumpt.* vbi propter præſumptionem etiam vehementem non debet quis de graui crimine hæreſis condemnari. Sed non video, qua ratione praxis inoleuerit excuſandi relapſum ſecundi generis, & non primi, cum in vtroque caſu eadem militer ratio, & idem omnino caſus videatur diuerſus ſolum ratione antecedentis, vel ſequentis præſumptionis, ex quo ius vtrumque pacificat. Ratio differentiæ eſt, quia cum ex gratia non fuerit traditus curię ſeculari, & deceat beneficiū principis manere, illud primum delictū non habet influere in ſecundum, quod proindè in genere ſuo eſt puniendum, ac ſi non eſſet relapſi.

Tertiò, relapſus dicitur ille, qui probatus hæreticus in vno articulo poſtea labitur in alium articulum diuerſum, quādo ſimpliciter, vel generaliter abiurauit, vnde & iudicatur, vt relapſus in hęreſim. *cap. Accuſatus* 8. §. *Eum vero, de hæret. in* 6. Vbi Gloſa *ver. ſimpliciter*, dicit, non teneri reum abiurare generaliter omnes hęreſes, ſed tantum illas, de quibus fuit diffamatus, & probat *ex cap. Ego* 41. *diſt.* 2. *de conſecr.* vbi Berengarius generaliter non ex debito, ſed ad cautelam abiurauit omnes hęreſes. Si ergo abiuratio eſt tantum de hęreſi probata, & non de alijs in genere, non dicitur relapſus, ſi in aliam cecidit diuer-

ſam

sam à priori. Casus restringitur, ità quod habens iterum probetur incidisse in formalem hæresim diuersam à priori, ita quod non sufficit lapsus præsumptus, aliter casus à præcedentibus, non esset diuersus, quidquid narret Carena *part.* 2.
98 *tit.* 1. *de hæresi num.* 31. Verba illa: *simpliciter vel generaliter* accipiuntur in eodem sensu, & particula, *Vel* sumitur expositiuè pro, *idest*, arg. eorum, quæ refert Barbosa *dict.* 415. *num.* 5. Et praxis in præcedenti casu relata non extenditur ad præsentem casum, in quo reus conuincitur, vel confitetur duas hæreses formales, consequenter cum non procedatur ex præsumptione, sed ex veritate meritò subditur pœnis Relapsorũ, Farinac. *q.* 195. *num.* 43. *qui num.* 45. ait cessare hodie hanc disputationem, quia hæretici pœnitentes semper abiurãt generaliter etiam quod in vnam tantum heresim inciderint de qua dicam *cap.* 11 *q.* 6.

Quartò, ille dicitur Relapsus, qui postquam se purgauit incidit in hæresim purgatam, expressè *cap. Ad abolendam* 9. *de hæret.* vbi dicitur, quod sine audientia tradendus est curiæ seculari, quia est formaliter hæreticus probatus. Farin. *q.* 195 *nu.* 27. *&* 30. alios citans. Loco purgationis successit Abiuratio Farin. *q.* 194. *num.* 64. ex eo Carena *part.* 3. *de sentent. tit.* 11. §. 9.

Remanent tria dubia, primum, an qui post abiuratam de vehementi hæresim iterum probatur vehementer suspectus de illa dicatur relapsus? Secundum, An qui abiurauit de leui, si eamdem de vehementi, vel leui cadat, dicendus sit Relapsus? Tertium, An qui primo conuictus, aut confessus fuit negasse Paradisum, si secunda vicè probetur negasse immortalitatem animæ, dicendus sit propriè & verè Relapsus, an tantum præsumptiuè?

99 Primis duobus respondetur illum nõ dici Relapsum, quod probatur, Tum ex *cap. Accusatus, de hæret. in* 6. vbi id expressè habetur. Tum quia, ad crimen Relapsus requiritur necessario, vt alterum ex duobus delictis sit formaliter hæresis probata. Tum quia, ex præsumpto præsumptio sumi non potest, Farinac. 100 *vol.* 1. *consil.* 55. *num.* 25. *& volum.* 2. *consil.* 114. *nu.* 40. Ita dictus Farinac. *q.* 195. *nu.* 22. de duplici vehementi, ex quibus tamen resultat violenta suspicio ex allatis ibi, *& num.* 24. de duplici leui, ex quibus resultat vehemens suspicio, Carena, *part.* 2. *tit.* 2. *de hæresi nu.* 35. *&* 36.

Tertiò dubio respõdetur, neutro mo- 101 do dici Relapsum, quia neque propriè, neque præsumptiuè iterum cadit, non verè, quia non recedit in eandem hæresim formalem, & in specie; neque præsumptiuè, quia nullum ex dictis delictis præsumitur, sed in ratione formali hæresis vtrumque à parte rei constat, ac proindè vbi constat de veritate, 102 præsumptio locum habere non potest, *l. fin. de probat.* Felin. *in cap. Per tuas, de probat. not.* 5. Decius. *consil.* 400. *num.* 8. Aymon. *consil.* 35. *num.* 5. *Rota Roman. vol.* 1. *decis.* 64. *num.* 3. quia præsumptio cedit veritati, *cap. Veritate* 4. *dist.* 8. Surd. *consil.* 37. *num.* 17. alijs citatis Paris. *q.* 31 103 *de confid. n.* 34. Verum quidem est, quod maximam habent connexionẽ ad inuicem, nam ad quid ponere Paradisum si homo careret immortalitate, & quid ponere hominem immortalem sine Paradiso.

Quæres 29. De hæreticis Pœnitentibus? 104

Resp. Hæreticus formalis conuictus seu confessus tunc dicitur pœnitens, quando resipiscit ante latam sententiã. In tabulato genuflexus coram dominis iudicibus, qui illum sunt publicè, & solemniter condemnaturi, protestans suã conuersionem non videtur recipiendus, sed condemnandus, & tradendus Curiæ seculari, nisi euidentissimè constat dę vera conuersione, & à fortiori si cõuertatur post sententiam. Ante verò cõuersus eximitur à prædicta pœna, & alijs mitioribus subijcitur, vti perpetui carceris de iure, aut triremium; in certis casibus illis pœnitentibus non parcitur, sed traduntur variæ pro vltimo supplicio.

Prima pars, quod ille dicatur pœnitens

tens in ordine ad euitandas pœnas ordinarias, qui antè sententiam resipiscit,
105 probatur, quia ille dicitur pœnitens, qui puro corde, & spontanea voluntate suum reuocat errorem conuertendo se ad Deum, *ex cap. Perfecta* 40. *dist.* 1. sed se conuertens ante sententiam dicitur pœnitere sponte, & ex corde, quia pœnitentia hæc ante illud tempus præsumitur facta sine metu, & coactione pœnarum, cum hæ nondum illi sint notificatę, & semper est aliqua spes illas euadendi, antequam infligantur, ergò censendus est pœnitens, suos reuocans errores antequam causa per sententiam expediatur. Quod dicatur pœnitens conuersus ante sententiam docent Farin. *q.* 193. *num.* 55. alijs citatis de communi, & veriori, Carena *part.* 2. *tit.* 2. *de hęresi num.* 4. vocat verissimam.

Secunda pars, quod non sit parcendũ in tabulato genuflexo pœnitenti, nec post sententiam probatur, tum ex *cap. Ad abolendam* 9. *de hæret.* ibi: *Omni officio, & beneficio spoliatus Ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis animaduersione debita puniendus, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei Catholicę unitatem sponte recurrere & errorem suum ad arbitrium regionis illius publicè consenserit abiurare, & satisfactionē congruam exhibere.* Idem subiungitur de seculari hæretico formali conuicto, vel confesso; vbi doctores nonnulli vim faciunt in illis aduerbijs. *Continuò confer-*
106 *tim*, illa rigorosè, & non ciuili modo, vt deberent, recipientes cum grano salis; explicantur ergò cum interuallo temporis inter aorum captionem, & sententiam, nam *Confestim*, significat factum etiam infra annum ex Cenedo post librum *pratic. & canon. quęst. sing.* 74. *num.* 4. *Continuò* factum dicitur gestum interuallo temporis cōpetentis, Tuscus *lit. C. consil.* 977, *num.* 3. Surd. *consil.* 313. *num.* 24. Calder. *consil.* 88. cum Barbosa *dict.* 68. *num.* 2. & ex his patet responsio ad præcitatum sextum, quem aduersarij opponunt volentes, illum non dici, pœnitentem nisi cum primo est captus conuertitur, nimis rigorosè, & contra ciuilem intellectum iuris, & legum. Probatio autem nostrę conclusionis ex textu formatur ex illis verbis *Sponte recurrere, & errorem suum publicè consenserit abiurare*. Hic duo actus spectantur, conuersio explicata per illum recursum; & abiuratio, quæ non fit, nisi immediate ante sententiam, ergo de mente legislatoris constat pœnitentiam admitti tantum ante tabulatum, & sententiam subsequentem immediatè abiurationem. Tum ratione, quia conuersio facta in tabulato præsumitur gesta, non sponte & ex corde, sed metu pœnarum, nullā amplius habente spem se eximendi à pœnis, nisi attentando reuocationem sui erroris, vt euadat easdem. Quod nō parcatur pœnitenti in tabulato à fortiori tenent, qui volunt admitti nisi ante publicationem testium, de quibus Farin. *q.* 193. *num.* 42. Ex consuetudine parcitur etiam conuersis post sententiā, quando manifestè ex signis apparet, resipiscentiam esse spontaneam, & ex corde, vt de communi testatur Farinac. *ea q.* 193. *à num.* 56. etiam postquam traditi sunt Curiæ seculari *n.* 62. Sed meo iudicio, sero medicina paratur, & in fine vitæ pœnitentia est vehementer suspecta etiam naturaliter ægrotantibus, à fortiori timentibus certam pœnam vltimi supplicij sibi imminentis, ex D. August, relato *d. st.* 7. *per totam de Pœnit.*

Tertia pars, quod conuersis condonentur pœnæ ordinariæ mortis, & confiscationis bonorum habetur *cap. Ad abolendam* 9. de hæreticis, eo enim ipso, quod ad fidem conuersi non traduntur curiæ seculari, ad quam solum spectat exequutio mortis, & confiscationis, remanent immunes ab illis pœnis, quæ commutantur in pœnam perpetui cārceris de iure *cap. Excommunicamus* 16. *eod.* extremis verbis, ex consuetudine tamen solent condemnari ad triremes, ne otiosi in carceribus nigrescant, vide doctores citatos à Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 24. post initium. De Confiscatione doctores refert Carena *part.* 2. *tit.* 2. *num.* 9.

Quarta pars, quod in certis casibus nō 107
par-

parcatur pœnitentibus, refertur à Sanctar. Scortia, Genuensi, Naldo, & alijs citatis à Diana ea *part.4. tract.7. resol.24.* §. *Notandum*, Carena *part.2. tit.2. de heret.* §.2. numerat quatuor, Diana octo, Primus, nondum præsbiteris celebrantibus. Secundus, non Sacerdotibus cõfessiones audientibus. Tertius, negantibus Trinitatem; diuinitatem, Christi; Christum conceptum de Spiritu sancto; mortem Christi, vt nos redimeret; & Virginitatem B. Mariæ, Quartus, Magistratibus, & Dominis Ecclesiasticis, seu temperalibus hæreticis, seu Scismaticis, aut hęresim, seu schisma excitantibus. Quintus, lamijs per maleficia occidentibus, ex Bulla Gregorij XV. incip. *Omnipotentis*.

Queres 30. de Hęreticis Affirmatiuis Negatiuis, & Impœnitentibus?

108 *Resp.* Affirmatiuus est ille, qui corã iudice fatetur suam hęresim quam credit, & pœnitens facti iuxta dicta præcedenti quęstione absoluitur à pœnis ordinarijs mortis, & confiscationis bonorum, alijs pœnis plectendus, carceris, aut triremium. Vide Farin. *quæst.178. num.19.* Sousam *lib.1. cap.16.* Carenam *part.2. tit.2. de heret. num.46.*

109 Negatiuus dicitur ille, qui constanter negat hæresim, de qua legitimè cõuictus fuit, protestando se credidisse, & credere omnia, quæ credit sancta mater Ecclesia. Iste traditur curiæ seculari puniendus vltimo mortis supplicio, dummodo concurrant quinque conditiones. Prima, quod sit conuictu de

110 vera, & formali hæresi certa in terminis, vnde non sufficit vehementissima suspicio. Secunda, quod verba, vel facta ita clara, vt nullam inuoluant ambiguitatem. Tertia, vt testes, per quos fuit cõnuictus, sint omni exceptione maiores. Quarta, quod isti testes deponant reum asseruisse, se suam hæresim credidisse. Quinta, quod delictum, super quo conuictus, fuit, sit recens nõ antiquum, ita ut verisimiliter credatur

111 illius oblitus. Obliuio autem præsumitur spatio decennij, Berous *q.73. num.5.* Mascard. *conc.1122. vol.3.* Menoch. *lib.6. præsumpt.32.* Decius *consil.440. nu.1.* ex illis M. Anton. *lib.2. resol.11. nu.39.* Item in senibus, infirmis, & multis negotijs occupatis, idẽ Menoch. *n.47.* Mascard. *num.20.* Paris. *lib.3. de Resignat. q.6. n.58* cum ibi allegatis, ob multitudinem negotiorum. Ita colligitur ex Concil. Biterrensi *cap.7. 8.9.* ex Narbonensi *cap.26* & ex Decis.875. in antiquis, de hæret. & docent Carena *part.2. tit.2. de heret.* §.9. Farin. *q.178. num. 20. & 22.* refert tres conditiones, & alias quinque ex Royas, quæ in summa à supradictis non differunt. Vide etiam Dianam *part.4. tr.7. resol.25.* 112

Impœnitens hæreticus dicitur ille, qui conuictus, vel etiam confessus pertinaciter vult perseuerare in sua opinione, recusando abiurationem. Ita omnes cum Farin. *q.196. num.2. & seq.* vbi dicit hunc tradendum esse curiæ seculari plures admonitum de reuocando errore. Carena *part.2. tit.2. de heret.* §. *Tertius*, vbi *num.15.* ex doctoribus allegatis dicit, hunc viuum comburi. Differt à Negatiuo, qui credit, tamen negat, hæresim, de qua fuit conuictus, commisisse, impœnitens verò discredit concedendo perpetrasse, pertinacia negatiui consistit in negatione commissæ hæresis, obstinatio impœnitentis consistit in in credere, quod dixit, esse veritatem. Impœnitens autem præsumitur primò negatiuus, Farin. *q.196. nu.16.* Secundo, reconciliatus Ecclesiæ, qui omnes suos errores, & complices non reuelauit, ex Siman. Pegna, Royas, & Paramo. Tertiò, retractans suum errorẽ post sententiam asserendo se confessum metu tormentorum, Calder. Simanc. Reyas, melius dicitur temerarius. Quartò, qui non vult abiurare: Hos modos refert Carena supra cum doctoribus.

Queres 31. De Hæreticis reuocantibus suam confessionem.

Resp. Confessio incontinenti reuocata ab hæretico cõfesso admittitur pro 113 bona licet ratio non reddatur, modo sit facta coram iudice. Item admittitur, quando reuocat aliqua non plenè probata, ad excusandos complices amicos, affines,

affines, &c. Extra hos duos casus nullatenus admittenda fauore rei confessi, nisi doceat de errore.

Prima pars, de reuocatione incontinēti probatur per Dianam *part.4.tract.7 resolut.22.* post initium. Ratio est, quia præsumitur errasse in primo dicto non plenè aduertendo initio, quod dixerit. Confirmatur, quia admittitur correctio testis, qui se incontinenti suum dictum reuocat, ex *cap. Præterea 7. de testib. cogend.* etiam fauore rei, ergo & ipsemet reus eodem modo potest se corrigere, explicando suam confessionem, & ita colligunt doctores ex *cap. Cum dilecti 18. de Accusat.* ibi *Aretin.*

Secunda pars, de reuocatione eorum, quæ nō fuerunt plenè probata docetur ab eodem Diana *part. 4. tract. 7. resol. 22. §. His tamen*, quia non præsumitur suam confessionem reuocare ex malitia, & cōtra se, sed ex metu, & fauore aliorū.

Tertia pars, quod extra hos duos casus nullatenus admittatur traditur per Treuisanum *lib.2. decis.3 1.* Royas *par.2. de haret. assert.25. num.265.* Sesse *tom.4. decis.472. nu.7.* Sousa *lib.2.cap.48.n.22.* quos pro se citat Diana *part.4.tract.7. resol.22.* Farinac. *q.187.num. 75.* qui cū Cantera, & Simanch. docet prodesse reuocationem & si non doceat de errore; quos reijcit Diana, eo quod confessio præsumitur facta ex malitia, & prætextu euadendi pœnas, ità quod nulli punirentur, admissa huiusmodi reuocatione. Sed dic, illos doctores admittere illam reuocationem incontinenti factā, non ex interuallo, nisi edocto de errore in hac secunda. Nota, quod reuocatio & quequaque confessionis facta in-
114 continenti non edocto de errore, negando simpliciter delictum, non est admittenda, quia videtur incredibile, quod confessus errauerit, primò asserendo se lacerasse e. g. imaginem sacram, postea statim negando simpliciter eamdem lacerationem eiusdē imaginis, hic enim locum habere nō præsumitur subreptio, & inaduertentiam, quia bene admonentur à iudice de veritate dicenda, ex quo se præparant ad respondendum.

Quæres 32. An quis in dubio præsumatur perseuerare in hæresi?

Resp. Affirmatiuè, ea ratione, quia semel malus semper præsumitur talis, & 115
nemo præsumitur suam mutare opinionem, sed in ea persistere. ex Peretto in extrau. Ambitiosè *cap.2. num.14.* nam voluntas protestata pręsumitur remanete *gl. ver. Non timore, cap.1.* de ijs, quæ vi, per *cap. Lotarius 21.q.2. l. Si quis in princ. ff. de legat.3.* & qui mutatam asserit probare tenetur, ibidem, & per *l. Eum qui ff. de probat.* Ita Felin. *in cap. Scribam, de præsumpt.* Surd. *de alim.tom.7 q.4. num.26.* ex Sanch. *lib. 2.c.14. n.11.*

Quæres 33. Quomodo credētes hæreticis differant ab ipsis hæreticis formalibus? An & ipsi dici possint hæretici formales?

Resp. Hæreticus, & Credens non videntur differre in substantia discredendi, eo quod vterque negat aliquas fidei 116
propositiones si quidem credens hæretico, ille dicitur, qui distinctè, vel confusè credit erroribus hæretici; distinctè quidem negando eam propositionem de fide, quam primo negat hæreticus; confusè vero asserendo se credere, & tenere quidquid docet hæreticus contra fidem, vel protestando, seu dicendo, se velle tenere, aut mori in secta Caluini, aut alterius hæretici; ex quo patet sic hæretico credentem esse propriè, & formaliter hæreticum, ita docet Bonac. *disp.2. de censur. q.5. de excommun par.3 & in Bulla, èxcommun.1. par. 3.* Sousa *lib. 1. cap. 22. nu. 2.* credentes explicitè vocat formales hæreticos, & verè tales sunt, Carena *part.2. tit.4.nu. 80.* Nauar. *cap.27. num.55.* Sanch. *lib.2.cap.10. n.2. in fine.* Igitur quo ad peccatū, & pœnas non differunt Hęretici, & eorum credentes; vnde Nauar. citatus dicit & si credentes non fuissent expressi in Bulla, adhuc essent excommunicati quia verè sunt hæretici. Sanch. *lib.2.cap. 14. nu.31.* dicit hęreticos non contineri sub nomine credentium in *cap. Excommunicamus 14. §. Credentes*, dum respōdet illis, qui probant incapacitatem hęretici excitato capite, dicendo ibi non

Ee fieri

fieri mentionem de hęreticis, sed tantū de credentibus, receptatoribus, fautoribus, & defensoribus hæreticorum; sed audiendus in hoc non est, cum ex ipsius sententia inter se non differant, quo ad peccatum, & pœnas. Deinde secundum eumdem Sanch. *lib.2. cap. 24. num.2. & 3.* aliunde non dicitur hæreticus intestabilis, nisi ex illo *cap. Excommunicamus, §. Credentes*, ergo hac voce venit propriè hæreticus. Differunt autem in eo, quod hæreticus est prior in inuentione hæresis, vnde & illius auctor dicitur; credens verò posterior, & eius discipulus.

Quæres 34. Quomodo Caluinistæ, Lutherani, & similis farinæ Sectatores
117 ad fidem venientes recipiendi sint.

Resp. Caluinistæ, & similes hæretici alij sunt Nati tales ex suis progenitoribus, & in eorum secta ab eisdem educati; alij sunt facti ex propria voluntate relicta Catholica fide, adhærentes Sectæ alicui hęreticorum. Contra hæreticos Caluinistas Factos Inquisitores cū omni rigore procedere habent, & maiori, quam contra hæreticum simpliciter aberrantem ab vno, vel altero fidei articulo, nam sicut magis peccat cum errore eligens sectam, quam ille, qui cum errore sine sectę electione aduersatur Catholicę fidei, ita sectarius magis puniendus est, quam non sectarius, vt culpæ proportionetur pœna. Isti autem tradendi sunt curiæ sæculari, & morte plectendi, nisi ex inspectione alicuius circumstantiæ perpetuo immurandi essent.

Caluinistæ nati sponte eligentes Catholicam fidem, benignè recipiēdi sunt, quia non vitium proprium, sed parentū peruersa educatio ad talem perditionis statum illos perduxit, nihilominus de formali abiurare debent, quia sunt de falsa secta, & errore formali hæresis notati sunt, iuxta dicta *cap. 1. quæst. 37. & cap. 11. num. 22.* vbi de abiuratione istis indicenda à solo Inquisitore, exclusis quibuscumque confessarijs, etiam respectu puerorum Caluinistarum, quod etiam docui *cap. 12. num. 11. & 48.* non posse absolui, nisi ab Inquisitoribus, aut Episcopis, & Ecclesiæ reconciliari. Huiusmodi autem abiuratio venientium sponte fieri potest tam palam, quam in occulto; hic Parmæ nonnulli patierunt solemnem abiurationem, qua actione publica alij excitati à Spiritu Sancto fidē Catholicam amplexati sunt, eiurantes falsa dogmata. Si qui nolent publicè abiurare, non sunt cogendi, sed tantum in secreto, vt suauiter, & discrete disponantur ad sanctam fidem. Pœnitentijs salutaribus, & frequenti Sacramentorū susceptione animādi sunt, vt possint melius perseuerare proficiendo in Ecclesia Catholica. Necesse autem est, vt principales errores, quos pro fide habebant, singillatim abiurent, & reliquos in genere detestantes sectam, in qua nati sunt. Pater autem Inquisitor istis comparentibus debet assignare peritum Sacerdotem, qui illos in fide exactè instruat, & Sacramenta frequentius ministret, vt in
fide magis confirmari possint. 118

Sed nunquid isti cogendi sunt ad tenendam fidem veram abiurando falsam sectam? Non est dubium de Factis, cum in omnibus, & per omnia subditi sint Catholicæ Ecclesiæ, & eius ministris, cū antea essent actu, & tales etiam sint post apostasiam per receptum baptismum à veris ministris Catholicis, *cap. Quidam 4. de Apostatis*. Cum natis verò non ita rigorosè procedendum est, sed suauiter compellendi, quia eorum vitium non à seipsis, sed ab eorum progenitoribus originem traxit.

CAPVT

CAPVT DECIMVM.

DE SVSPECTIS DE HAERESI.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus formalis quis sit?*
2 *Articuli à fidelibus concipiuntur affirmatiuè.*
3 *Ab hæreticis negatiuè.*
4 *Dissentire mente, & ore facit hæreticum formalem.*
5 *Formalis hæreticus, qui certo discredit.*
6 *Cum errore in intellectu.*
7 *Circa articulum certo definitum.*
8 *Non vero putatum, cum non sit.*
9 *Toti Ecclesiæ reuelatum.*
10 *Debet constare de actu discredendi.*
11 *Suspectus de hæresi quis dicatur?*
12 *Delicta non præsumuntur.*
13 *Suspicio, & Præsumptio idem.*
14 *Suspicio, Præsumptio, & Indicium quid?*
15 *Triplex leuis, vehemens, & violenta.*
16 *Quisque talis præsumitur, qualis de iure debet esse.*
17 *Quis præsumitur talis, in quali habitu inuenitur.*
18 *Præsumitur ex vno tempore ad aliud.*
19 *Semel malus semper præsumitur malus.*
20 *Mala fama tollitur per triennalem conuersationem bonam.*
21 *Intrinseca præsumuntur in esse.*
22 *Præsumptio cedit veritati.*
23 *Præsumptio fori externi est contra consulentem.*
24 *Præsumptio vna tollit aliam.*
25 *Præsumptio cessat in casu claro.*
26 *Præsumptio nulla in præiudicium tertij.*
27 *Præsumptio temeraria quæ à maleuolis ortum habet.*
28 *Præsumitur notitia facti ex vicinitate.*
29 *Qui habet regulam pro se dicitur habere præsumptionem.*
30 *Ex præsumptione non oritur præsumptio.*
31 *Præsumptio iuris de iure non admittit probationem.*
32 *Leuis suspicio quid.*
33 *Sufficit ad inquirendum, & examinandum reum.*
34 *Leuis suspicio in se grauis est.*
35 *Leuiter suspectus non torquendus.*
36 *Vehementer suspectus quis dicatur?*
37 *Violenter suspectus quis dicatur?*
38 *Duæ leues suspiciones vnam vehementem faciunt.*
39 *Faciens opus ex se malum ab hæreticis laudatum suspectus.*

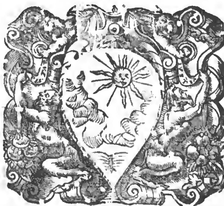

CAPVT

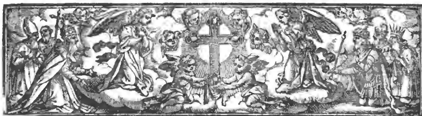

CAPVT DECIMVM.

DE SVSPECTIS DE HAERESI.

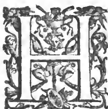

ÆRETICI, quãtũ facit ad explicationẽ huius capitis, sunt in duplici differẽtia, alij vocantur Formales, alij tantum Suspecti.

1 Formalis hæreticus dicitur ille, qui negauit firmiter, & ex corde aliquem articulum de fide certum, & expressè definitum, quem scit esse talem, ab Ecclesia propositum ab omnibus credendum, exprimendo se illum non credere, Singulæ particulæ sunt explicandæ.

Primo dixi illum esse formaliter hereticum, qui negat fidei articulum, sicut enim ille dicitur fidelis, & facere actum fidei, qui aliquid de fide affirmat, ac proindè assensum præstat rebus fidei, ita è contra ille dicitur infidelis, & hæreticus, qui negat res fidei, ac proindè per dissensum illis aduersatur, nam per actus contrarios tendimus in virtutem, & vitium opposita, per assensum in rebus fidei versamur, per dissensum actum assensui oppositum tendimus in vitium hæresis contrarium virtuti fidei. Fit autem quis hæreticus per actum intellectus negatiuum, quia maior pars articulorum fidei concipiuntur, & exprimũtur affirmatiuè, quia sunt verè res à par- 2
te rei, Deo reuelante, siquidem dicimus, & credimus, quod Deus est vnus in essentia, & trinus in Personis. Pater generat Filium. Deus est iustus, bonus, Omnipotens, Christus natus ex Maria Virgine, passus, mortuus, sepultus, rediuiuus, &c. Ecce articuli fidei positiuè, & affirmatiuè concipiuntur, intelliguntur, & exprimuntur à fidelibus. Hæretici 3
verò, quorum finis est Catholicam fidẽ destruere, id efficere non possunt, nisi, licet inaniter in proprium animæ eorum detrimentum, opponendo se illis negatiuè aduersando, & contradicendo, sic asserendo. Deus non est vnus, non est trinus, non est iustus &c. vel per verbum

Discre-

Discredo. *Non credo*. per quas dictiones manifestè cognoscitur hæreticus formalis, ideo in fine definitionis addidi. *Exprimendo se illum non credere*, sub intel-
4 lige, articulum negatum. Illa formalis assertio discredendi ore prolata constare debet, aliter hæreticus non dicitur formalis, cum in ea constat ratio formalis Hæresis. Ita Albert. de Agnosc. *quæst.* 8. *num.* 8. *& q.* 34. *num.* 51. Gabriel. *lib.* 1. *concl.* 178. *num.* 11. alios citat Carena *par.* 2. *tit.* 1. *num.* 49. Hinc colligitur ex ipso formali modo loquendi malignitas Hæreticorum, Qui sua falsa dogmata exprimere nesciunt, nisi per negationē, ac proinde cum negatio sit malignantis naturæ, ex Aristotele, ex ipsis verbis talem se præbet hęreticus, qualem illum præferunt verba malignantia.

5 Secundò dixi, *Firmiter*, ad differentiam eius, qui dubitat, & si enim is quoque sit hęreticus, quia virtualiter negat certitudinem, quæ in quolibet articulo reperitur necessario, non tamen est formaliter; & proprijssime talis, vt sit plectendus pœnis rigorosis, prout dixi præcedenti capite *q.* 20.

6 Tertiò, vt quis sit hæreticus formaliter debet ex corde negare, ita quod errorem exterius proditum habeat in mēte solius enim intellectus proprium est concipere hęresim, cum sit illius error, & non alterius potentiæ, vnde neque ex factis, aut verbis præcisè resultat formalis hæresis, ex dictis præcedenti *cap.* *q.* 14.

7 Quartò, articulus negatus, ex quo fit quis hęreticus, debet esse clare definitus, nam negans articulum, de quo non cōstat an talis reuera sit, sed in opinione doctorum, quorum aliqui affirmant, alij negant, ponitur, non est hęreticus, vnde negans Vrbanum VIII. esse Pontificem, non est formaliter hęreticus, secundum opinionem eorum, de quibus dixi *cap.* 5. *q.* 6. Pariter negans fictum articulum, quem putat extare non est formaliter hęreticus, *cap.* 9. *q.* 16. *&* 17.

8 Quintò, esse hęreticum formalem negantem verum articulum à se, vt talem cognitum, quia sicut ignorantia inuincibilis excusat in alijs, ita etiam in hoc speciali peccato, iuxta quę dixi præced. *cap.* *q.* 5. *&* 6.

Sextò, dixi, ab Ecclesia omnibus propositum, propter eum, qui non vult credere peculiarem articulum, non ab Ecclesia, sed à Deo, is enim proprie non est hęreticus, ex dictis pręceden. *cap.* *q.* 22. 9

Septimò, demum dixi non probari hęreticum formalem illum, de quo non constat expresse dixisse, se non credere hunc, vel illum articulum. Sufficit autem vnicum negare atticulum, vt quis dicatur formaliter hęreticus, quia in vno offendens factus est omnium reus, in quantum destruit rationem formalem fidei, à qua dependet articulus negatus. 10

Suspectus de hęresi dicitur ille, qui probatur dixisse, vel fecisse aliquid, ex quo iudex rationabiliter mouetur ad credēdum illum hęreticum esse; & quia hęc credulitas non est certa scientia, sed solum suspicio, & pręsumptio, quod ille sit hęreticus, ideo vt iudex se certificet de hac re, sic exigente eius officio, indicit torturam reo pręsumpto hæretico, vt venire possit in cognitionem, qualis fuerit eius intentio, consequenter reus hæresis præsumptus tortura purgat suspicionem. 11

Dixi primo, cum esse suspectum de hæresi, qui probatur dixisse, &c. quia delicta non pręsumuntur, sed probantur, *l. Marito*, *ff. pro socio*, *l. Procurator*, *ff. de condit. indeb.* Nauar. *consil.* 2. de eo qui sunt. *Megal. consil.* 21. *num.* 2. *&* 12. Parisius *lib.* 13. *de Resignat.* *q.* 1. *num.* 72. 12

Dixi secundo, *ex quo rationabiliter iudex monetur*, non enim omne id, quod dicitur, aut fit, potest esse sufficiens indicium, & signum ad præsumendum aliquem ex suo dicto, vel facto esse hæreticum, sed ea tantum dicta, vel facta iudicem habent prudenter ducere in suspicionem hæresis, quæ aliqua ratione referri, seu ordinari possunt ad ipsam hæresim, siuè ex necessaria, seu contingenti rato, vel sæpius connexione dicti, vel

vel facti cum hęresi, vt apparebit in exemplis infra referendis.

Dixi 3. hanc credulitatem, qua suspicatur iudex, quem esse hęreticum, nō esse scientiam certam, sed suspicionem, & præsumptionem, per quam iudex inclinatur magis ad affirmatiuam contra reum, quam ad negatiuam ex indicijs probatis, vnde iudex ex officio vlterius procedit inquirendo per torturam eius intentionem super illum fidei articulum, ad cuius destructionem referebatur illud dictum, vel factum proba-
13 tum. Sed deueniamus ad quæstiones explicando quid, & quotuplex sit suspicio, seu pręsumptio, in idem enim recidunt in materia hęresis, & quod dicitur de vno intelligitur dictum de alio, Glos. *verb. Suspicione cap. Excōmunicamus 14. de hæret.* De Indicijs, Suspicione, & pręsumptione multa dixi *Resolut.* 139. de Indicijs, & Tortura.

Quæres 1. Quid & quotuplex est Sus-
14 picio, & Præsumptio?

Resp. Suspicio est opinio mali ex leuibus indicijs proueniens, quæ si sunt probabilia faciunt suspicionem probabilem, per quam peruenitur ad præsumptionem, aliter dicitur iudicium temerarium. Pręsumptio est verisimilis coniectura rei dubię, quæ ex natura rei, vel circumstantijs negotiorum, aut personarum procedit Sousa *lib.1.cap.*10. Adde quod Indicium est signum probatiuum inducens iudicem in cognitionem delicti. Ex quo hæc tria differunt inter se, quod Suspicio est coniectura ex leuibus signis & indicijs. Pręsumptio ex grauibus, & verisimilioribus. Indicium est causa vtriusque iuxta ea, quę dixi citata Resolutione. Sed vt supra dixi pro eodem hic accipienda est Suspicio, &
15 Pręsumptio. Est autèm præsumptio triplex Leuis, Grauis, seu vehemēs, & grauissima, seu vehementissima, & violenta, vndè quis de hęresi dicitur ab illis suspectus de leui, de vehemēti, aut violenta. De singulis dicetur infra distinctè, pręmissis nonnullis propositionibus in materia Pręsumptionis, quę multum faciunt ad intellectum huius materiæ.

Propositio prima. *Quisque talis esse præsumitur, qualis de iure d. bet esse l. Nec Codicillos C. de Codicill.* Vnde cum iudex 16 non dicatur nisi sit in eo iustitia, quam alijs ministrare debet, *cap. Forus* 10. *de verb. signif.* pręsumitur iustus, *cap. Post cessionem, de probat. cap. Sicut, de re iud. cap. In præsentia, de renunt. ex* Glos. *fin. cap. Ad reprim.* 8. *de off. ordin.* Neque in illis, & alijs officialibus pręsumitur negligentia, sed probatur, *l.*3. §. *Si ad diem ff. de re milit. Afflict. decis.* 13. *num.*18. Gratas *lib.* 2. *cons.* 100. *num.* 1. *Bisignet. decis.*1. *de dolo Rota Rom. vol.*1. *decis.*514. *num.*3. Præsumitur pro Notarijs, & alijs officialibus Paris. *lib.*8. *q.* 8. *de Resignat. num.*59.

Secunda. *Quis præsumitur talis, in* 17
quali habitu inuenitur. Cap. Si iudex 12. §. *Iustum est enim, vt ipse talis, quem gestat ex habitu, quoadusq. appareat aliud, præsumitur, qualis is esse, cuius fert habitum, comprobatur, de sent. excomm. in* 6. *l. Item* 15. *de iniurijs*, vndè si quis deprehenditur cum habitu laicali, pręsumitur laicus, non clericus ex citatis iuribus, consequenter eumdem capientes, & incarcerantes non sunt excommunicati, quia ex habitu laicali ignorant probabiliter, eum esse clericum, Graff. *prax. lib.*2. *cap.*41. *num.*27. Megal. *lib.* 3. *de censur. cap.*11. *n.*7. & alij communiter.

Tertia. *Pręsumptio ex pręsenti sumi-* 18
tur circa pręteritum. Item: *Ex præterito circa præsens.* Item: *Ex præsenti circa præsens.* Item: *Ex præsenti seu pręterito circa futurum.* Glosa *ver. ostendentes c.*134. *q.* 1. *iurib.* ibi allegatis. Ex pręteritis pręsumitur circa futura, *cap. Mandata* 6. *cap. Scribam* 9. *de præsumpt. l. Ex persona C. de probat l. Si tu qui C. de adult.* M. Anton. *lib.*3. *resolut.*40. *num.*4. vbi id multis exponit.

Quarta. *Semel malus semper præsu-* 19
*mitur malus. Reg.*8. *in* 6. Duen. *reg.*303. Menoch. *lib.*5. *pręsumpt. q.*32. Mascard. *concl.* 1003. Barbosa *Axiom.* 142. vndè qui primò peierauit in ferendo testimonio, pręsumitur deieraturus etiam secūda vice, *ex cap. Paruuli* 22. *q.* 5. Procedit in eodem genere mali, *l. si cui*, §.1. de

de accusat. l. Non omnis, §. *A barbaris*, *ff. de re militar.* Thomas, *reg.* 278. F. Franciscus Aretin. in sua praxi *cap.* 7. *de secundo subst. iudicij*, §. *Quarto* vbi refert quinque fallentias. Fallit, si constat de emendatione, præsumptio autem malæ vitæ
20 tollitur per triennalem conuersationem bonam probatam, ex Felin. *in cap. Cum deputari, de iudic.* Nauat. *tom. 2. comment. 2. num.* 60. ex Alciato *reg. 2. præsumpt.* 7. Roland. *consil.* 63. *num.* 12. de hac regula in materia hæresis Carena *par.* 3. *tit.* 3. *de probat.* §. 7. vbi dicit, quod ex hac regula præsumitur contra aliquem ex ante acta vita, quod habet Glosa in casu *cap.* 1. *de purgat. can.*

21 Quinta. *Intrinseca præsumuntur inesse.* Glos. ver. Scientiæ, *cap. Si fortè* 11. *de elect. in* 6. *per l. Si verò.* §. 1. *ff. qui satisd. cog.* exemplum fit in castitate, quæ præsumitur inesse, nisi oppositum probetur. Extrinseca verò, vt scientia, non præsumuntur, ideo examinatione probantur.

22 Sexta. *Præsumptio cedit veritati*, *l. Nuptura filio*, *ff. de iure dotium*, *l. fin. ff. quod metus causa*, alia iura, & doctores Barbosa *axiom.* 186. Paris. *q.* 31. *de consid. num.* 34. Vnde præsumptio veritati proximior attenditur, *l. Filium*, *ff. qui sunt sui, vel alieni iur.* Nau. *consil.* 1. *de præsumpt.* Grilenz. *consil.* 161. *num.* 11. quia de ratione præsumptionis est verisimilitudo, cum succedat in locum veritatis, & tamdiu pro veritate habetur, quamdiu non apparet ipsa veritas, cui cedere debeat, Paris. *q.* 7. *de consid. n.* 53. vnde quod verisimile non est, habet speciem falsitatis, Bald. & Iason. *in l. Si extremus*, *ff. de condit. caus. dat.* Decius *consil.* 644. *num.* 6.

23 Septima. *Præsumptio fori externi est contra consulentem*, *l. Merito*, *ff. pro soc.* Bonac. *q.* 2. *de restitut. in genere*, *par.* 4. *num.* 3. vt si quis certus sit de homicidio, dubitat autem, an suo consilio euenerit, stat contra ipsum præsumptio, nullus enim præsumitur commisisse homicidiũ sine consilio, Sanchez *lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 44.

24 Octaua. *Præsumptio vna tollit aliam*, *cap. Afferte* 2. *de præsumpt. l. Quidam testamento*, *ff. de vulg. & pupill. subst. l. fin. C. de instit. & subst.* Mascard. *de probat. conc.* 405. *num.* 5. Surd. *consil.* 361. *n.* 35. Nau. *consil.* 42. *de regul. n.* 6. Barbosa *Axiom.* 186. *num.* 2. Item *Fortior. tollit minus fortem.* Glos. ver. Purgauit *cap. Literas* 14. *de præsumpt. per l. Diuus*, *ff. de in integr. restit. l. Non solum*, *ff. de ritu nupt.* Ioan. de Amic. *consil.* 114. *num.* 23. Socin. Sen. *consil.* 21. *num.* 4. *vol.* 1. Franc. Beccat. *consil.* 52. *num.* 96. ex. M. Anton. *lib.* 1. *resol.* 88. *num.* 12. *Præsumptio vna cedit pluribus*, *l.* 3. §. 1. *ff. de testib. l. Cum de debito*, *ff. de probat.* Barbosa *Axiom.* 186. *num.* 3. alter Barbosa Vaz. littera P. *num.* 38.

Nona. *Præsumptio cessat in casu claro.* 25
arg. *cap. Veritate* 4. *dist.* 8. quia cedit veritati, Megal. 1. 2. *lib.* 2. *cap.* 23. in fine.

Decima. *Præsumptio nulla est in præ-* 26
iudicium tertij. Aymon. de antiq. temp. *par.* 2. *n.* 24. Rota Rom. *vol.* 1. *decis.* 64. *num.* 6.

Vndecima. *Præsumptio temeraria*, 27
quæ à malis hominibus ortũ habet. Bonifac. *in tract. de malef. in Rubr. de præsumpt.* Gand. ibid. Megal. *consil.* 41. *num.* 4.

Duodecima. *Præsumitur notitia facti* 28
ex vicinitate. cap. Quosdam 7. *de præsumpt.* Item, ex conuersatione, *cap. Postquam* 3. *de elect.* Item, ex educatione, & conuersatione cum malis præsumitur malũ ex illo Prouerb. 22. *Noli esse amicus homini iracundo, neque ambules cum furioso, ne forte discas semitas eius, & sumas scandalum animæ tuæ.* Carena *par.* 3. *tit.* 3. *de probat.* §. 6. Item ex patria quis præsumitur bonus, vel malus, nam magis præsumitur hæreticus Germanus, quam Italus. Item ex parentibus, iuxta illud Ezechiel. *cap.* 16. *num.* 44. *Sicut mater, ita & filia eius.* Et solet dici. *Qualis pater talis filius*, vt plurimum enim filij sequuntur vitia parentum, *cap. Sigens* 9. *dist.* 56. Vide supradictum Carenam, §. 4. & 5.

Decima tertia. *Qui habet regulam* 29
pro se dicitur habere præsumptionem iuris, *l. Ab ea parte*, *ff. de probat.* Decius *in l.* 1. *ff. de*

ff. de reg. iur. in 6. ibi Glosa, Cagnol. *n.* 21. Alciat. *de præsumpt. præsump.* 28. *num.* 6. Peregrin. Theatinus *cap.* 3. *de immun. num.* 5.

30 Decima quarta. *Ex præsumptione non oritur præsumptio*, Farin. *consil.* 55. *n.* 25. *& consil.* 114. *num.* 40. Carena *par.* 3. *tit.* 12. *de abiurat. num.* 19. & 20.

31 Decima quinta, *Præsumptio iuris de iure non admittit probationem in contrarium.* Doct. *in l. Rescripta, C. de precib. imper. porrig.* Paris. *q.* 76. *num.* 3. alijs allegatis, *q.* 77. tum bene Glosa ver. contra præsumptionem *cap.* 15. qui fidem 30. *de sponsal.* Sanch. *lib.* 7. *disp.* 37. per totam, Megal. 1. 2. *lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 45. & 2. 2. *lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 167. & *n.* 168. ex Glosa fin. *cap. Fraternitatem dist.* 54. Glos. fin. *cap. Ferrum dist.* 50. quas citando sequitur Cœpolla *in tract. de simul. contr.* & docet procedere solum, quando lex statuit, probationem non esse admittendã; Sanch. *lib.* 7. *disp.* 37. *num.* 22. ait admitti in iudicio extraordinario per doctores ibi citatos, & *num.* 33. subdit, admitti indirectam probationem, per Glos. *ver. Fecisse, Clem.* 1. *de probat.* Mascard. *q.* 10. *num.* 65. & alij ibidem. His præmissis,

Quæres 2. Quid sit leuis suspicio, & quis dicatur leuiter suspectus de hæresi?

32 *Resp.* Leuis suspicio est illa, quæ oritur ex modicis coniecturis. Probatur ex vocabulo leuitaris, quia cum sit parui momenti animum iudicis fere nihil mouet ad suspicandum de hæresi, vnde facili negotio tollitur, siquidem oritur ex talibus signis, seu delictis, ex quibus raro infertur quem esse hæreticum, cum fere nullam habeat relationem ad crimen hæresis. Doctores exemplificant. *Primò* in eo, qui frequenter peierat, is enim dicitur leuiter suspectus, Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.* 35. *num.* 47. Menoch. *lib.* 1. *de præsumpt. q.* 100. *num.* 1. *Secundò*, perseuerantia in peccato mortali arguit quem suspectum de hæresi leuiter, Barbat. *num.* 19. *de testibus*, apud Ziletum. *Tertiò*, faciens occulta conuenticula, aut aut deuians à communi conuersatione fidelium. Ita Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 11. *n.* 4. citatis Gerson. Simanch. & Locat. Sed hæc suspicio non est leuis, sed potius vehemens, vt colligitur ex *cap. Excommunicamus* 15. §. *Adijcimus de hæret.* Alia exempla habes in suis locis iuxta qualitatem delictorum.

Sed numquid de hæresi leuiter suspectus inquirit, & interrogari possit super intentione, & si neget hæresim præsũptam torqueri possit pro eruenda veritate?

Certum est, inquiri posse, & examinari, neganti verò hæresim tortura non est danda super intentione, sed suspicionem sufficienter elidit per affirmationē de leui.

Primum, quod possit examinari, col- 33
ligitur *ex cap. Accusatus* 8. *de hæresi in* 6. vbi de leui suspicione, & multis citatis docet Farinac. *q.* 185. *num.* 54. Nec obstat, quod ex leuibus non suspicandum contra aliquem, quasi suspicio sit temeraria, & non probabilis, quia leuis suspicio spectari potest dupliciter, primo comparatiuè ad vehementem, & sic vo- 34
catur leuis, ex eo quod oritur ex indicijs raro inferentibus hæresim, vehemens verò ex alijs sæpe inducentibus hæresim, ac proindè faciliori modo tollitur leuis, quam vehemens: secundo absolutè, & secundum se spectata, in quo sensu grauis dicitur iudicem prudenter mouens ad præsumendum hæresim ex eo indicio probato, quantumuis leui, sufficienti tamen ex eo, quod quandoque ex illo infertur hæresis. Nota tamen cum Simanch. & Nauar. *consil.* 2. *de hæret. num.* 8. apud dictum Farin. *q.* 185. *num.* 56. personas graues, & bone famæ ex leuibus indicijs non esse de facili vocandas, vt respondeant, quid de fide sentiant.

Secundum, quod scilicet non sit tor- 35
quendus, patebit sequuti *cap. Vbi dicetur*, quod hæc suspicio sufficienter tollitur per abiurationem de leui. Quod si subijciatur torturæ, non est illi indicenda abiuratio, quia per torturam sufficienter ablata est suspicio hæresis Pegn. *part.* 3. *Conuent.* 39. §. *Quare in hoc articulo.*

Quæres 3. Quid sit suspicio vehemēs, & quis dicatur vehementer suspectus de hæresi?

36 *Resp.* Suspicio vehemens est illa, quæ oritur ex verbis, vel factis, ex quibus frequenter, & vt plurimum deducitur, eum, qui talia, dicit, vel facit, esse hæreticum. Est communis omnium apud Farin. *q.*187. §. 3. Sousam *lib.* 1. *cap.* 10. ex quo differt à leui, quod vehementem actus frequentet inducunt, leuem verò raro, & in hoc non est difficultas, exempla referam. *Primò*, Ignorantia crassa, seu affectata inducit vehementem suspicionem in eum, qui ignorat ea, quæ communiter omnes sciunt, Simanch *de Cathol. inst. tit.* 50. *num.* 25. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 8. Sousa *lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 16. *Secundo*, obseruatio falsarum cærimoniarum inducit vehementem suspicionem, Ricciull. alijs allegatis, quamquam hoc exemplum potuis spectat ad violentam, si bene inspiciatur *cap. Contra de haret. in* 6. *Tertio*, Incantatores, diuinatores, & Astrologi iudiciarij sunt vehementes suspecti, &c. sed de his dicetur in suis locis.

Quæres 4. Quid sit suspicio violenta, & suspectus de hæresi violenter, seu vehementissimè?

37 *Resp.* Suspicio violenta est illa, quæ oritur ex verbis, seu factis, ex quibus ferè semper colligitur, quod illa dicens, seu faciens est hæreticus præsumptus, & ex eo, quod habent necessariam connexionem cum hæresi. Ita alijs citatis Farin. *q.*181. *num.*45. Sousa *lib.*1. *cap.*10 *num.*7. *lib.*2. *cap.*25. *n.*15. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 24. Exempla sint *Primò*, qui transit ad sectum antiquam est violenter suspectus de hæresi *cap. Contra* 13. *de haret.* Ricciull. & Farin. locis citatis. *Secundò*, fautores, & defensores hæreticorum, ex eodem capite. *Tertiò*, publicè asserentes propositiones hæreticas, Siman. *tit.* 50. *num.* 26. Ricciull. *Tertiò*, dicitur violenter suspectus asserens Christū nō esse risibilem iuxta quod dixi *c. praced. q.*23. *Quartò*, adorantem idola, & similes actus latriæ illis prestando, esse violenter suspectus de fide. Sed de his in materijs particularibus dicetur.

Quæres 5. An duæ leues suspiciones faciant vnam vehementem, & duæ vehementes vnam violentam?

Resp. Affirmatiuè, ex illo axiomate. 38 *Et quæ nō prosunt singula, multant. iuuāt* Relato per Glosam *ver. Collecta cap. Tres sunt* 81. *dist.*1. *de pœnit.* ibi Nauar. *tom.*3. Glos. adminicula, *cap. Cum causam* 13. *de probat. per l. Sancimus C. de testam.* Bald. *in l.* 1. *C. de confess.* Ita in materia hæresis Locatus *ver. Suspicio*, Simanch. *tit.* 57. *in Rubr. de lapsis num.*5. Pegna *in part.* 2. *comment.* 83. Decian. *lib.*5. *Crimin. c.*56. *num.*13. Farin. ex illis *q.*195. *nu.* 22. loquendo de duabus vehementibus vnā constituentibus violentam, & *num.* 24. de leuibus vehementem facientibus, dixi ego *Resolut.* 139. *q.*28. & 29.

Quæres 6. An faciens, opus ex se malum, quod de se nullam admittit suspicionem hæresis, si laudetur ab hæreticis ex hoc inducat suspicionem, & qualem? Exemplum sit in religiosis ducentibus vxores, id enim de se malum est, & tamen ab hæreticis modernis laudatur, quia vota religiosorum improbāt tamquam mala, & nulla, ac proindè illis licitum faciunt coniugium.

Resp. Si religiosus, vel alius hæc faciat 39 inter hæreticos in illis regionibus, in quibus degunt simul hæretici, & fideles, est vehemēter suspectus de hæresi, quia facto approbat illorum hæresim, ex quo presumitur errorē habere in intellectu, conuersatio enim arguit vt plurimum eosdem mores, cum quibus sit habitatio *arg. c.* 1. *dist.* 41. ac proinde communicare videtur eorum operibus malignis. Sic non ieiunantes more, Calendarij noui, & hoc non seruantes in illis terris, in quis respectu Catholicorum seruatur nouum, & respectu hæreticorum vetus, sunt suspecti de hæresi, & quidem vehementer recedentes à Calendario nouo, 40 videntur enim approbare dogma hæreticum de nullitate Pontificiæ auctoritatis. Quod si omnes seruant vetus, nulla est suspicio, quia omnes in hoc conueniunt pro pace conseruanda, & conuenientia in negotijs, & non alio fine, in-

in hoc sensu permittitur fidelibus se conformare cum hæreticis simul habitantibus, ad euitandã maiora scandala, & ruinas, intellige modo hæretici iubẽtes id non faciant in contemptum fidei, Ecclesiæ, & Romani Pontificis. In terris veris Catholicorum religiosus ducẽs vxorem & si vehementer sit suspectus de hæresi in ordine ad Sacramentum matrimonij ex doctoribus allegatis à Carena *part. 2. tit. 17. de varijs delict. n. 10.* nõ tamen ex supradicto capite, cum non adsint hæretici, quorum opinioni præsumatur fauere.

Quæres 7. An suspicio vehemens, & violenta dicantur probationis iuris, & de iure ita ut probationem in contrariũ
41 non admittant? Probatio duplex est, vna directa, qua testes, vel scripturæ ex quibus probatur suspicio, vti falsi, seu falsæ eliduntur, & hoc modo non admittitur probatio in contrarium, Simanch. *tit. 51. num. 13.* Pegna *part. 3. ad comment. 80. §. Quamuis autem*, ex illis Ricciull. *lib. 5. cap. 11. num. 28.* Farin. *q. 187. num. 50.* Alia indirecta, qua alijs medijs excusatur reus, de quibus mox dicam.
42 *Resp.* Notatus de suspicione hæresis, immò & de ipsa hæresi formali potest se multis excusare probando contrarium, quia licet pręsumptio iuris de iure oriatur ex apertis & violentis coniecturis, *l. si quis locuples C. manumiss. testam.* procedat secundum veritatem, *l. fin. de eo*, quod metus causa, consequenter dicatur indubitata probatio iuris, ita lege disponente, ex Abbate in *cap. Veniens il 2. cap. Is qui fidem, de sponsal.* Curt. *sen. consil. 4. num. 17.* Parisius *q. 76. de consid. num. 8.* nihilominus quia reuera potest ex parte rei illi quandoque subesse falsum, neque vmquam præsumptio sit veritas, sed illi quid proxmum, ideo præsumptus hæreticus admittendus est ad probationem indirectam, vt suam probet innocentiam, exemplum habemus D. Marcellini Papæ, qui metu mortis coactus fuit incensum offerre idolis, & si enim thus dijs adhibens sit vehementisimẽ de hæresi suspectus, si tamẽ hoc grauissimum delictum passus probet, se timore mortis id perpetrasse, redeundo statim pœnitentia ductus, elidit omnino hãc suspicionem, ac proindè in hoc suspicionis genere puniendus non est, tamquam hęreticus iuxta ea, quę dicunt Barbosa *de Episc. alleg. 40. num. 33.* Duard. *lib. 2. Bullę can. 1. q. 12. num. 18.* ex illis Carena *part. 2. tit. 1. de hæresi num. 85.* Item qui se probat furiosum, amentem, seu ebriũ eo tẽpore, quo talia dixit vel fecit, ex quibus sumitur vehemens, seu violenta suspicio, omnẽ tollit suspicionem, vt latius dicam in proprio capite de defẽsione hæreticorũ.

Quæres 8. An suspectus vehementer, seu violenter de hæresi cogendus sit abiurare hæresim?

Resp. In vtroque casu repertus reus debet abiurare suspicionem hæresis, id 43
colligitur ex *cap. Abolendam 9. de hęret. cap. Accusatus 8. eod. in 6.* Ecclesia enim habet contra eum præsumptionem, consequenter cum eumdem habeat loco hæreticorum, si vult Ecclesiæ reconciliari, necesse est, quod hæresim præsumpram abiuret formali professione fidei illorum pręcipuè articulorum, cõtra quos præsumitur egisse. Farin. alijs allegatis *q. 187. num. 40.* de vehementi suspecto, *& num. 51.* de violenta.

Quæres 9. An vehementer, seu violenter suspectus condemnandus sit pœnis debitis probatis hæreticis formalibus?

Resp. Quamuis de iure communi suspecti de hęresi essent puniendi pœnis 44
ordinarijs hæreticorum, ex *cap. Ad abolendam 9. cap. Excommunicamus 14. §. qui autem, de hęret. cap. Cum contumacia 7. cap. Accusatus 8. cap. Contra 13. de hęret. in 6.* de consuetudine tamen puniuntur pœnis extraordinarijs, attenta grauitate delicti reum constituentis suspectum de hęresi, & circumstantijs personę delinquæntis, immò id deducitur ex *cap. Literas de præsumpt.* quod quis ob suspicionem quamuis vehementem non est condemnandus in crimine hęresis, Farin. *quæst. 187. num. 38.* de violenta *num. 51.*

Quæres 10. An suspectus de hæresi

vehementer, si interim moriatur, inquirendus sit, vel contra hæredes agendum?

45 *Resp.* Non potest procedi contra illũ, quia omnis suspicio morte extinguitur, Ita Simanch. *de Catholic. instit. tit.* 46. *num.* 77. Pegna *par.* 3. *comment.* 92. apud Carenam *part.* 2. *tit.* 19. *num.* 7. Farin. *q.* 197. *num.* 104.

Quæres 11. An de hæresi vehementer, seu violenter suspectus interrogandus sit super intentione, & negans hæreticam intentionem subijciendus sit torturæ pro eruenda veritate.

Resp. Interrogandus est super intentione, & negans torquendus, vt per hãc si persistat in negatiua, & abiurationem indicendam elidat suspicionem.

46 Primum, de interrogatione super intentione clarum est, quia iudex ius habet ex indicijs vehementibus, & vrgentibus interrogandi reum, cum de iure præsumat illum hæreticum, ergo per interrogationem potest deuenire in cognitionem huius. Confirmatur, quia leuis suspicio dat hoc ius respectu leuiter suspecti, ex probatis sub *num.* 33. ergo à fortiori respectu vehementer, seu violenter suspecti. Ità omnes infra citandi.

47 Secundum, quod negantes sint torquendi, probatur, quia ex delicto, seu indicio legitimè probato Ecclesia habet suam intentionem in iure fundatam, quod reus sit de hæresi suspectus, quando ex eo delicto, seu indicio vt plurimũ infertur hæresis, in quo casu aliud medium non habet ad se certificandum de veritate, nisi tortura, ergo illa vti debet iudex, vt deueniat in cognitionem, sitne hæreticus, Ita Zanardus in summa Decalogi *tom.* 2. *cap.* 94. Locatus *post iudiciale, Inquisit. q.* 27. alios de more vocat Farinac. *q.* 179. *num.* 57. Paucis, sed bene Genuens. *cap.* 68. Praxis Neapolit. *num.* 8. Persistens autem in negatiua sufficiẽter tortus elidit præsumptionem hæresis, & abiuratione se purgando illam omnino euacuat.

Quæres 12. Vt quis dicatur de hæresi suspectus sufficiat, & denuntiatus sit in Sancto officio, an præterea requiratur, quod delictum seu indicium sit plenè, & legitimè probatum?

Resp. Necesse est, quod indicia obiecta sint plenè probata, aliter denuntiatus non potest dici suspectus de hæresi, probatur. Tum quia indicia se habent tamquam præmissæ ad inferendam conclusionem, quæ non sequitur nisi ex præmissis veris, & certis, ergò ex indicijs nondum certificatis, & verificatis per legitimam probationem inferri non potest suspicio hæresis in denuntiato. Tum quia nondum probata æquiparantur dubijs, & incertis, ex quibus nihil certi deduci potest, *cap. In præsentia* 8. *de probat.* Surd. *decis.* 75. *num.* 17 M. Anton. *lib.* 1. *resolut.* 100. *nu.* 6. Tum quia ex vna præsumptione non infertur alia, sed ex re probata, quod aiunt, ex præsumpto non sumi præsumptionem, *l.* 1. *C. de dot. prom.* Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 132. Rota *part.* 1. *diuers. decis.* 800 *num.* 17. Itaque qui v. g. non probatur blasphemus, solicitator in confessione, Sortilegus &c. neque præsumendus est hæreticus etiam leuis suspicionis. Ità doctoribus citatis Farinac. *q.* 187. *n.* 34. Sousa *lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 34. 48

Quæres 13. An probatus leuiter suspectus de hæresi, ac proinde de leui abiurans condemnari possit ad fustigationem, aut triremes?

Resp. In Italia puniendi sunt pœnitẽtijs salutaribus, & etiam pecuniarijs, seu carceris ad tempus, habita ratione personæ, & delicti perpetrati. ratio est, quia pœna debet commensurari culpæ, & delicto, nec illud excedere, *cap. Non afferamus* 21. 24. *q.* 1. *cap. Felicis*, §. *Illud*, *de pœnis in* 6. vbi refertur illud Deuter. *c.* 25. *Pro mensura delicti, erit & plagarum modus*. Delictum autem ex quo oritur suspicio leuis regulariter loquendo est, parui momenti, & leue, ergo ei habet correspondere modica pœna. In Hispania puniuntur pœnis grauibus fustigationis, & triremium, quia delicta in se sunt grauia, ex quibus deducunt non nisi leuẽ suspicionem, considerantes denuntiatũ magis moueri ad delictum propter libidinem vehementem carnis agitatus stimulis 49

mulis, quam quod sinistram habeat intentionem hæreticandi, vnde leuem tantum deducunt suspicionem ex huiusmodi delictis. De hac praxi refert doctores Diana *par.4. tract. 7. resolut.4. §Igitur*; Et ex his saluatur doctrina Zanardi in suo Directorio, *par.3. capit.* 137. dicentis de leui abiurantes esse puniendos tantum leuibus pœnis, de quibus supra, non autem fustigatione, aut triremibus, & eum sequitur Genuens. *cap.68. num.8.* Ex quo paris erit rigoris pœna respectu delicti, nam Hispani ad triremes damnant bigamos, & solicitantes, quos iudicant solum de leui suspectos, & de qua abiurant, quia putant ductos ex impetu libidinis, & bigamum ex lucro dotis, quibus pœnis Tribunal supremum, & inferiora Italiæ afficiunt eosdem, licet dispar sit suspicio, & abiuratio de vehementi.

Quæres 14. An idem delictum à diuersis perpetratum, in vno inducere possit leuem suspicionem hæresis, in alio vehementem?

50 *Resp.* Affirmatiuè, quia ex delicto præcisè, & in se spectato diuersitas suspicionis non accipitur, quia cum sit idem diuersum facere non potest, ergò diuersitas aliunde accipienda est, nimirum ex circumstantijs personæ, loci, & temporis, nam sicut peccatum minuitur, aut grauatur ex circumstantijs temporis, loci, & personæ, Glos. *ver. cadit. cap. Homo 5. dist. 40. cap.1. dist. 5. de Pænit.* Ita & suspicio hæresis maior, vel minor discernenda est ex circumstantijs prædictis in persona delinquente spectatis. Vnde Zanardus à Diana citatus *par. 4. tract.7. resolut.1.* dicit, quod ex consideratione personarum, & circumstantiarum quandoque vehementes suspiciones conuertuntur in leues, & è contra leues in vehementes. Exemplum sit in bigamo, qui in Hispania reputatur leuiter suspectus de hæresi; in Italia grauiter ex diuersitate locorum. In illis locis, vbi Caluinistæ cum Christianis mixti sunt bigamus reputaretur vehementer suspectus, quia illi negant Sacramentum matrimonij, cuius errorem per secundum matrimonium primo constante videtur approbare.

Quæres 15. An credentes, receptatores, fautores, & defensores hæreticorum sint hæretici formaliter, an tantum sint de hæresi suspecti, & an teneantur abiurare? Non est difficultas de credentibus, quia isti non differunt ab hæreticis formalibus ex probatis *cap. præced. q.33.* ac proinde de formali abiurant. Remanet difficultas in reliquis.

Resp. Receptatores, fautores, & defensores hæreticorũ aliquando sunt suspecti vehementer, aliquando de leui, attentis circumstantijs personarum fauentium, & fautarum, & ex qualitate beneficii accepti ab hæreticis. Ita Pegna *par. 2. Direct. Comment. 76.* Diana *par.4. tract.7. resolut.21. §. Notandum*, vbi dicit consanguineos, & alios, qui fauerunt hæretico ex alio motiuo, quam hæresis, qui & fautores dicuntur hæretici, non hæresis, abiurare tantum de leui; alios verò esse vehemẽter suspectos, ac proinde abiurare de vehementi. Vide Carenam *par. 2. tit. 4. num. 55. 57. & 58.* de abiuratione receptatorum, *n.73.* de abiuratione defensorum, & *num. 88.* de abiuratione fautorum. 51

Notandum est differentia inter Fautores hæreticorum, qui sunt illorum defensores, receptatores, & alij, qui fauorẽ, auxilium, & consilium præstant hæreticis, & aliorum, qui nihil beneficij præstãt hæreticis, nihilominus dicuntur suspecti de hæresi, non minus, ac si essent fautores hæreticorum, in eo consistens, quod Fautores immediatè cooperantur hæretico in ratione hæresis, & in pœnis fere illis æquiparantur; alij verò suspecti tales non sunt ex cooperatione, sed ex eo, quod aliud perpetrant, ex quo præsumuntur discredere illis articulis, contra quos illa delicta, facta, vel dicta aduersãtur e. g. solicitans in confessione videtur malè sentire de Sacramento Pœnitentiæ; blasphemans contra Omnipotentiam Dei dicendo *Al dispetto, &c.* præsumitur discredere Omnipotentiã Dei.

CAPVT

CAP. DECIMVM I.

DE ABIVRATIONE HAERESVM.

SVMMARIVM.

1 *Abiuratio definitur.*
2 *Abiuratio fit etiam per suspectum leuiter.*
3 *Abiuratio quadruplex.*
4 *Suspicio grauis tollitur tortura, & abiuratione, leuis hoc tantum.*
5 *Abiuratio de formali pœna.*
6 *In alijs non proprie.*
7 *Abiuratio supponit plene probatum delictum, aut iudicium.*
8 *Abiuratio de graui publicè fit.*
9 *In aliquibus casibus secreto.*
10 *Sicut & de leui secreto fit.*
11 *Caluinistæ abiurant.*
12 *Abiuratio fit lingua vulgi.*
13 *Abiuratio continet in se sex actus.*
14 *Abiurantur generaliter omnes hęreses.*
15 *Nullus excipitur ab abiuratione.*
16 *Nec imperator.*
17 *Absolutio sequitur abiurationem.*
18 *Aliter absoluitur hęreticus, aliter suspectus.*
19 *Nolens abiurare traditur curię.*
20 *Inquisitor solus abiurationem non recipit.*
21 *Hæreticus pure mentalis abiurat in foro Dei.*
22 *Hæreticus Caluinista abiurat coram iudicibus.*
23 *Caluinistæ etiam pueri mittuntur ad Tribunal.*
24 *Abiuratio regulatur ad tenorem suspicionis.*
25 *Fautores quomodo sint suspecti &*

CAP. VNDECIMVM. DE ABIVRATIONE HAERESVM.

DE Abiuratione, quæ est recantatio, seu retractatio propriorum errorum cum iuramento facta, fit mentio in iure pluribus in locis, sed non sub hac voce Abiurationis, sed confessionis fidei, aut anatematizationis erroris *cap. Quoties* 8. *cap. Donatum* 19. *cap. Saluberrimum* 20. 1.*q*.7. *cap. Ego Berengarius* 41. *dist*.2. *de consecr.* sub nomine Abiurationis *cap. Ad abolendam* 9. *de heret. cap. Super eo* 4. *cap. Accusatus* 8. *cap. Vt officium* 11. *in* 6. ex quibus reducitur quid sit abiuratio, vt in quæstione sequenti.

Quæres 1. Quid sit abiuratio?

1 *Resp*. Est solemnis detestatio hæresum iuramento firmata cum confessione Catholicæ fidei, & promissione permanendi in eadem fide, & numquam incidendi in erroris abiuratos, facta de præcepto Inquisitoris, & coram ipso, & Vicario Episcopi, testibus præsentibus in scriptis redigenda. Ita omnes cum Farinac. *q*. 194. initio, Sousa *lib*. 2. *cap*. 40. *num*. 1. Carena *par*. 3. *tit*. 12. & alij apud ipsos. Ex qua definitione habes Abiurationem constitui ex quinque actibus, quorum, *Primus*, est iuramentum, quo stabilitur, & firmatur reuocatio erroris hæretici, de quo iuramento in præcitatis capitibus. *Quoties* 8. 1. *q*. 7. *cap. Ego* 41. *dist*. 2. *de consecr*. & vox ipsa Abiurationis iuramentum inuoluit. *Secundus*, est reuocatio erroris, hoc est, hæresis, seu hæresum, de quibus abiurans conuictus, vel confessus fuit, in quo principaliter consistit ratio Abiurationis, quæ secundum Nauar. *consil*. 18. *n*. 1. *de hæret*. est recessus ab hæresi cum iuramento de non redeundo ad illum. *Tertius*, est actus, quo profitetur non amplius redeundi ad hæresim abiuratam, nihil enim prodest detestatio hæresis ei, qui ad illam redire intendit, hęc enim non est vera detestatio, & abominatio

natio erroris, sed simulata, & palliata, quæ radicitur non euellitur ex corde, quando sono linguæ pulsat in ore. *Quartus*, est confessio Catholicæ fidei, qui enim contra fidem vnum committit errorem omnium se constituit reum, quia vt dicitur *cap. Excommunicatus* 14. *eod.* hæretici facies quidem habentes diuersas, habent tamen causas ad inuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in id ipsum. Et quia etiam per vnicam hæresim perditur fides, ideo vt quis dicatur ad eam redijsse, necesse est, quod illam de nouo profiteatur, *cap. Saluberrimum* 20. 1. *q.* 7. *Quintus*, demum est promissio permanendi in eadem fide, nihil enim prodest fidei professio, nisi adsit animus permanendi in ea, qui enim perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit, perpetuò enim fides in homine necessaria est ad salutem; ista perpetuitas habetur eo *cap. Quoties* 8. 1. *q.* 7. ibi: *Et in communione Romani Pontificis semper, & sine dubio permanere*.

Abiuratio dicitur solemnis detestatio ex eo, quod ex præcepto iudicis, & corā testibus fit, in scriptis redigenda; de testibus, & scriptura collitur ex citatis *cap. Quoties*, *cap. Saluberrimum*, *cap. Ego Berengarius*, Farin. *q.* 194. *num.* 20. Carena *par.* 3. *tit.* 12. *num.* 32. Nunc Inquisitores huiusmodi actus abiurationis registrant in suis processibus, vt notum est apud omnes, & si abiurans scit scribere subscribit, aliter signat cruce, ad minus prędicta supplet Notarius. Ex his patet Abiurationem esse actum publicum, & iuridicum ex dictis solemnitatibus, ac proindè indici, & recipi tantum à iudicibus tribunalis S. Inquisitionis.

Quæres 2. Cum quis dicatur hæreticus formalis, aut si non est talis, saltem suspectus, quod contingit leuiter, vehementer, seu violenter, an in his omnibus casibus hæresis sit abiuranda?

2 *Resp.* Vehementer seu violenter suspectus de hæresi cogitur ad abiurandū, nulla autem est differentia abiurationis respectu vtriusque suspicionis. Pariter suspectus de leui abiurare debet.

Primum de abiuratione de vehemēti, & de violenta patet ex eo, quod volens se reconciliare Ecclesiæ, cuius fidei videtur se opposuisse per delicta, vel indicia legitimè probata, necesse est, quod fidē de nouo protestetur, & confiteatur vti veram, solidam, & certam veritatem nostræ salutis, se declarando semper credidisse quidquid credit Sancta Mater Ecclesia, & in specie illos articulos, de quibus fuit notatus ex legitimis probationibus. Ita omnes cum Genuensi *cap.* 68. *num.* 8. Sousa *lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 3. Carena *par.* 3. *tit.* 12. *de abiurat. num.* 4. Farin. *q.* 187. *n.* 40.

Secundum, quod inter vtrumque nulla sit differentia, docet Genuens. *cit. cap.* 68. *num.* 8. Carena *par.* 3. *tit.* 12. *de abiurat. num.* 6. alios citans.

Tertium, de leui abiuratione sustinetur eadem ratione, quia profitens se verum Christianum bene sentientem de rebus fidei, tollere volens hanc suspicionem leuem de hæresi, abiurare debet protestando se semper bene sentisse, & velle sentire de fide Catholica. Ita omnes cum Farin. *q.* 187. *num.* 31. Genuens. *cap.* 68. *num.* 8. Sousa *lib.* 2. *cap.* 40. *n.* 11. Carena *part.* 3. *tit.* 12. *de Abiurat.* §. 3.

Nota ex his, quod quadruplex est abiuratio de formali, quæ fit ab eo, qui cōfessus, seu conuictus fuit de hæresi formali, & iste non solum debet fidem profiteri, sed etiam expressè se reum fateri de illis hæresibus, de quibus constat, abnegando illas, cum promissione non amplius adhærere illis &c. Secunda vocatur de vehementi. Tertia de violenta. Quarta de leui, quæ distinguuntur iuxta maiora, vel minora delicta, seu indicia legitimè probata. Et in his tribus abiuratio fit sicut in formali, excepto, quod non abiurat se discredidisse, cum ex eius confessione ore, vel tortura constet non fuisse formalem hæreticum, sed tantum suspicione notatum, quod tollit hac abiuratione, quæ illi inseruit loco purgationis. Differunt autem inter se hæ duæ expurgationes, quod suspicio vehemens, & violenta tolluntur tortura, & abiuratione, leuis verò sola abiuratione; 3 4

ratione; ratio est, quia sicut suspicio vehemens oritur ex vrgentioribus indicijs, & leuis ex modicis, & parui argumenti, ita illa requirit maiorem, & efficaciorem expurgationem, hæc verò leuiorem, & sic facilius tollitur, quam illa, ac proinde vehemens eliditur duobus medijs, leuis verò vnico. Colliguntur hæc ex Pegna *part.* 3. Direct. *comm.* 39. §. *Quare in hoc*, vbi tria assignat remedia ad tollendam suspicionem hæresis, Purgationem, Torturam, & Abiurationem. Purgatio non est amplius in vsu ex Farinac. *q.* 194. *num.* 64. apud Carenam *part.* 2. *tit.* 12. *de Sortileg.num.* 249. de illa vide Sousam *lib.* 2. *cap.* 38. & 43. Zanardus in Summa *tom.* 2. *cap.* 64. asserit leuiter suspectum de hæresi non esse cogendum ad abiurationem, sed eam suspicionem tolli per torturam. Id verum est, per torturam tolli posse, nihilominus à iudice cogi etiam potest ad abiurandum, cum à iure non prohibeatur, sed approbetur *cap. Accusatus* 8. *de hæresi in* 6.

Quæres 3. An abiuratio sit pœna?

5 *Resp.* Abiuratio de formali, non ex suspicione vehementi, violenta, aut leui, est pœna; illud probatur, quia in facie Ecclesiæ cogitur fateri suos errores, & pro talibus illos recognoscere cum magno rubore, & verecundia, quod esse pœnale omnibus constat. Addunt alij, quia exprimitur in sententia, & est quid maximi præiudicij. Carena *par.* 3. *tit.* 12. *de abiurat.* §. 4. alijs citatis cum Farinac. *q.* 194. *num.* 11. qui supponit illam pœnã, ac proindè sustinendam post latam sen-

6 tentiam *num.* 17. Quod verò abiuratio de vehementi &c. non sit propriè pœna suadetur, quia ea indicitur, vt per eam tollatur suspicio de corde audientium, dum abiurans protestatur numquam credidisse hæresibus, sed semper in fide Catholica permansisse, vnde cum id illi sit valde fauorabile, non potest dici pœnale, cum pœna de se sit præiudicialis.

Nec refert, quod hæc præcipiatur à Iudice, quia id pœnam non arguit, sed iudicis officium esse, vt notam suspicionis in denuntiatione contractam diluat denuntiatus, & cognoscatur constans, & fidelis cum alijs Catholicis.

Quæres 4. Qualis probatio requiratur, vt quis cogatur ad abiurationem?

Resp. Vt quis abiuret de formali, seu leui, aut vehementi debet legitimè constare de delicto, quod aut est formaliter hæresis, aut ex eo probato præsumitur hæresis. Ratio est, quia abiuratio habet rationem pœnæ, vel quasi pœnæ iuxta dicta præcedenti quæstione, & numquam imponitur nisi per sententiã, sententia autem non fertur, neque pœna imponitur, nisi secundum allegata, & probata ex vulgatis iuribus *cap. Iudicet* 4. 3. *q.* 7. *cap.* 2. & 3. 6. *q.* 2. D. Th 2. 2. *q.* 66. *art.* 2. Clarus *q* 66. *num.* 2. ergo quis non est cogendus ad abiurandum hæresim, nisi prius constet, illum esse hæreticum formaliter, vel præsumptiuè, & hoc ex indicijs seu delictis plenè, & legitimè probatis. Ita Menoch. *lib.* 1. *consil.* 82. *num.* 155. Arelatanus *de hæret. notab.* 27. Palaus *tract.* 4. *disp.* 7. *par.* 1. *num.* 8. & 9. ex illis Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 39. §. *Notandum*, Carena *par.* 3. *tit.* 12. *de abiurat.* §. 5. 7

Quæres 5. Publicè, an secretè abiuratio facienda sit, & quo idiomate?

Resp. Abiuratio de graui, hoc est, de formali, vehementi, seu violenta fit regulariter publicè coram populo, de leui verò tantum secretè, nisi aliter suadeat aliqua specialis ratio. Fit autem vulgari lingua nota populo præsenti, & audienti. 8

Primum, de graui publicè agenda suadet ratio, vt reus huiusmodi rubore, & verecundia cum pœnis adiunctis suffusus deinceps talia non committat; populo audienti prodest, quia timore similium pœnarum continetur in vera fide Catholica, & per hanc publicam actionem glorificatur nomen Christi in fide nostra, in opprobrium, & deiectionem hæreticæ prauitatis. Ita *cap. Ad Abolendam* 9. *de hæret.* ibi doctores, alios citat Farinac. *q.* 194. *n.* 3. Carena *p.* 3. *tit.* 12. *de abiurat. num.* 21. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 81. Genuens. *cap.* 68. *num.* 9.

9 Dixi, *regulariter*, quia ex rationabili causa secreto facienda est, *Primò*, quando quis sponte comparet, ex supradictis. *Secundò*, quando denuntiatus, sed nondum vocatus comparet, ex Carena *num.*26. vbi citat Locatum, & Robandum. *Tertiò*, quando denuntiatus est nobilis, aut sacerdos bonæ famæ ex eodem Rolando. *Quartò*, confessarius reus de solicitudine secreto abiurat, vocatis confessarijs, ne Sacramentum pœnitentiæ fiat graue laicis, qui facilè suas vxores, & filias non dimitterent ad sacram Confessionem, timentes proprij honoris detrimentum. In his, & similibus casibus Inquisitores prudenter se gerant indicentes secretam abiurationē coram suis Cōsultoribus tantum, & nōnullis confessarijs, si agatur de crimine solicitationis. Et in hoc casu quidquā actuum in abiuratione alijs narrandum est, ex eo quod secreto acta fuit, ne proximi defectus ignorantibus innotescant.

10 Secundum, de abiuratione de leui acienda secreto suadetur, quia leuitas suspicionis non debet inferre suspecto tam grauem ruborem, & verecundiam coram omni papulo, æquum ergò est secreto eius abiurationem recipere, vt docet Genuens. *cap.* 68. *num.* 9. Simanch. Scaccia apud Carenam *part.*3. *tit.*12. *de abiurat. num.*28. Farin. *q.* 194. *num.*10. Immò Sanct. *cap.*41. *de hæresi dub.*2. *n.*4. Scaccia *lib.* 1. *de iud. caus. cap.*59. *nu.*10. Pegna *part.*2. *com.*40. Barbosa *in collect. tom.*2. *lib.*5. *tit.*17. *cap.*9. *num.* 12. cum alijs dicunt non posse Inquisitorem de leui suspectum cogere ad abiurationem publicam, quos citat Diana *tract.*7. *resol.*33. temperando illorum opinionem, nimirum cogi non posse, quando reus publicè no est suspectus; hoc idē docet ex Pegna, & Farin. Sousa *lib.* 2. *c.*40. *n.*5.

Sed quid dicendum de Caluinistis, & Luteranis militibus in hisce nostris par-
11 tibus veram fidem nostram amplectentes, an cogendi sint ad publicam abiurationem? Isti, qui nati in secta sunt, nec Dogmatistæ, benignè recipiendi sunt, & indicenda illis abiuratio, cum salutaribus pœnitentijs; in eorum verò arbitrio erit publicè, vel secretè abiurare; hoc enim modo benignè, & suauiter disponuntur ad conuersionem fidei. Sic obseruatum fuit hic Parmæ circa quosdas Caluinas milites, qui spontè comparentes contenti fuerunt abiurare publicè, neque enim hæc abiuratio illis in ruborem, aut verecundiam est, sed in honorem, cum non increpentur, neque de aliquo delicto arguantur, sed tantum admoneantur de statu damnationis, in quo erant sequæntes sectam Caluinorū, & per hunc abiurationis actum suam ostendunt conuersionem, & professionē veræ fidei, vnde potius in magnum decus, & honorem illis resultat. Abiuratio autem ab istis facienda est de formali, cum formaliter sint hæretici, reuocantibus in specie errores, quos contra fidem retinent, cum promissione, &c.

Tertium, quod fiat vulgari lingua, docent omnes cum Farin. *q.*194. *n.* 18. Carena *part.*3. *tit.*12. *de Abiurat. num.*31.
Sousa *lib.*2. *cap.*40. *num.*6. Quod si abiuraturus non intelligat linguam populi circumstantis, iuxta cuius idioma vulgatum fit abiuratio, pro ipso loquatur interpres, vt sciat, quid significent verba per Notarium prolata sua lingua. 12

Quæres 6. Quot actibus constet Abiuratio? seu quid in ea exprimatur?

Resp. Continet sex actus. Primò, confessionem fidei Catholicæ. Secundò, detestationem hæresis formalis, aut suspectæ exprimendo eam in proprijs terminis, siue sit vna, siue multiplex. 13
Tertiò, detestationem generalem omnium aliarum hęresum. Quartò, Iuramentum nō amplius committendi hæreses abiuratas formales, vel suspectas. Quintò, Iuramentum de pœnis sustinēdis, & pœnitentijs adimplendis. Sextò, Promissionem denuntiandi hæreticos, vel de hæresi suspectos. Colligit hos Carena *part.*3. *tit.* 12. *de Abiurat.* De quibus dixi sub *q.*1. Verum quidem est, quod tertius actus, quintus, & sextus, non sunt de iure, quia non colliguntur ex *c. Quoties* 8. *c. Donatum* 19. *c. Saluberrimū* 20. 1. *q.* 7. *c. Ego Berengarius* 41. *dist.*2. *de consecr.* ibi Glosa. 1. dicit

cit Berengarium non ex necessitatè, sed ex abundanti abiurasse omnes hæreses, quia non tenebatur se purgare, nisi de hæresi, de qua erat infamatus, & id sequitur Gloss. *ver. Simpliciter, cap. Accusatus 8. eod. in 6.* nihilominus ex recepto vsu omnium tribunalium fit ab omnibus etiā de leui suspectis generalis abiuratio, ea ratione, quod omnes hæreses connexionem habent ad inuicem ad destruendam fidem, & sicut simpliciter fidē abiurans profitetur per eius confessionem, ità necesse est simpliciter, & generaliter abiurare omnem hæresim etiam non incursam nec formaliter, neque præsumptiuè, quod enim dicitur de vno contrariorum, debet intelligi de altero, secundum contrariam rationē, *l. fin. ff. de eden. l. Quia accusare, ff. de accus.* quia contrariorum eadem est disciplina, Rrist. 1. Topic. Quare sicut abiurans in vniuersum fidem profitetur, & non tantum articulum negatum, ità & resim non solum tentam, sed in vniuersum omnem detestari debet. Qua stante rationabili consuetudine poterit iudex cogere leuiter suspectum de hæresi abiurare generaliter omnem hæresim, ex allegatis à Diana *part. 4. tract. 8. resolut. 68.* De reliquis duobus actibus promissiuis adimplendi, & denuntiandi ne verbū quidem in iure, sed solum fit mentio in Formulis apud doctores. Et ambæ sunt rationabiles, & ex natura rei, qui enim ex corde hæresim detestatur, virtualiter quoque intendit satisfacere pœnis pro illius delictis cōtractis, & quantum est in se conseruare fidem protestatam, & denuntiatione procurare, vt apud alios propagetur illibata, ergo isti duo actus quasi subintelguntur in ratione abiurationis, quamuis alias non exprimerentur; sed quoniā magis nocent expressa, quam tacita, *l. Expressa 56. ff. de reg. iur. l. Non nunquam ff. de condit* pulcrum argumentum huius habes *cap. Turbatur 12. 1. q. 4.* ibi: *Si quis infidelium vocauerit vos ad cænam quidquid vobis appositum fuerit, comedite. nihil interrogantes, si quis vobis dixerit, hoc idolis immolatum est, nolite comedere.* Ex quibus verbis habes expressionem immolationis nocere comedenti, non autem eius suppressio; vnde expressam maiorem vim habet tacito, *l. Serui venditor ff. de euict. l. Precibus C. de impuber.* consequenter secunda vice cadentes in hæresim grauius puniuntur non tantū ex relapsu, quam etiam ob illam generalem abiurationem omnium hęresum; & grauius etiam castigantur si deficiunt in denuntiatione, quam alij, qui numquam abiurarunt, vel specialiter non promiserunt denuntiare.

14

Quæres 7. An aliqui excusentur ab abiuratione?

15 *Resp.* Nullus excusatur modò sit doli capax post decimum quartum annū masculus, post duodecimum fœmina, ex Concil. Tolet. *cap. 11.* & Bituric. *c. 31.* Farin. *q. 194. num. 31.* Carena *part. 3. tit. 12. de abiurat, à n. 43.* Nec etiam Imperator, qui inter laicos non habet maiorem, neque parem, vnde probatus hæreticus debet abiurare, si sit formaliter hæreticus; si suspectus tantum ex maiestate sua tollere potest alijs remedijs suspicionem iuxta sibi præscripta à Sūmo Pontifice. Vide Pegnam à Carena citatum *par. 3. tit. 12. de Abiurat. nu. 40.* Ex quo autem Imperator est, filius primogenitus Ecclesiæ Romanæ, & defensor fidei Catholicæ *cap. 1. dist. 97. Clem. Romani, de iureiur. Auth.* Vt omnes obediant *iu. prou.* §. Et hoc considerantes, si deprehenditur seminator hæresum, & dogmatizare in populos subditos omnino abijciendus, & deponendus, quia non est verus Imperator, sed inimicus Ecclesiæ, quæ intra suum templum nullum patitur viuere hęreticum, & Apostatam; si enim doctores asserunt Papā hæreticum desinere esse Papam, quia vt caput fidei toto corde illam profiteri, & totis viribus defendere debet, quod non pręstans reddit se indignum huius supremæ maiestatis, cur, & non hoc dicendum est de Impetatore, qui se Papæ æqualem facit, vt plurimum, licet reuera non sit, cum ab eo dependeat ratione imperij, quando deficit in fide? Idem dic de Regibus, & alijs.

16

Quæres 8. An absolutio ab excommunicatione danda sit antè abiurationem, an post Scaccia *de sent. & re iud.* Glosa 14. *q.* 7. *num.* 178. quem reprobat Carena *part*, 3. *tit.* 12. *de Abiurat. nu.* 46. proponit absolutionem abiurationi.

17 *Resp.* Absolutio danda est facta abiuratione, quia sicut in naturalibus, ita & in moralibus forma non applicatur materiæ, & subiecto nisi bene, & vltimo disposito; sed reus heresis non dicitur vltimo dispositus nisi peracta sententia, & abiuratione, ergò tunc, & non ante absoluendus est. Confirmatur per Carenam, quia absolutio non confertur pœnitenti nisi debitè disposito, qui talis censetur post abiurationem. Deinde ab hæresi nullus absoluendus est, nisi procuret reconciliationem, quæ fit per abiurationem, ergò hæc præcedit absolutionem.

18 Nota autem, quod hæreticus formaliter simpliciter, & absolutè absoluitur ab excommunicatione, & à peccato, quia de vtroque apertè constat. Loquendo verò de suspecto de hæresi, qui tortura, aut abiuratione suspicionem, quantum est ex parte sua, euacuauit, absolutio simpliciter danda non est, cũ reuera non constet ipsum esse hæreticũ, sed Ecclesia illum habeat tantum pro suspecto, sed sub conditione si est, aut fuit hæreticus, quæ absolutio semper solet præmitti etiam à confessario in foro pœnitentiali ex illa clausula *In quantum possum, & tu indiges*. Non est autem necesse conditionem hanc exprimere, sed satis est, eam mente concipere.

Quæres 9. Quid agendum cum reo negante velle abiurare?

19 *Resp.* Hæreticus formalis nolens abiurare tradendus est curiæ seculari, ex *cap. Ad abolendam* 9. *de haret.* vbi id clarè dicitur, non abiurantem tradendum esse curiæ, quia est impœnitens, & pertinax in suo errore, qui illum non retractare, & fidem Catholicam profiteri, vult, quod fit per abiurationem. Omnes cum Farinac. *q.* 194. *num.* 34. Carena *par.* 3. *tit.* 12. *de Abiurat. num.* 47. Suspecto verò etiam leuiter indicitur sub pœna excommunicationis, in qua si per annũ permanserit traditur eidem curiæ puniendus, quia per hanc contumaciam, & obstinationem se constituit hæreticũ formalem, nolens profiteri fidem in casu, quo tenetur, & hæresim detestari, quod debet; & confirmatur id ex *cap. Cum contumacia* 7. *de eod. in* 6. vbi excommunicatus propter contumaciam, nolens respondere de fide vocatus, quia de hæresi erat suspectus, post annum damnatur, vt hæreticus, ergò à fortiori in vinculis constitutus reus. Ita supradicti de communi omnium sensu.

Quæres 10. An ad abiurationem necessario debeat interesse etiam Vicarius Episcopi, an fieri possit Coram solo Inquisitore? Bernardinus Comensis in sua Lucerna Inquisitor. *ver. Abiuratio n.* 4. probat solum Inquisitorem posse recipere abiurationem arg. *cap. Vt officium*, §. *Si quis verò, de haret. in* 6. Glos. *ver. consueuit*. Confirmat, quia id potest ordinarius ex *cap. Ad abolendam*, ergò & Inquisitor; quia cum sit delegatus potest in causa sibi delegata, quidquid valet ordinarius ipse, cuius vices gerit. Neque enim id est de prohibitis per *Clem.* 1. *eod.* Quibus non obstantibus.

Resp. Non potest Inquisitor se solo recipere indictam abiurationem, quæcumque ea sit, sed debet fieri etiam coram Vicario, quod probatur per *Clem.* 1. §. *Propter quod, de heret.* vbi inter alia Summus Pontifex statuit, quod Inquisitor sine Episcopo, & iste sine illo non possit procedere contra reum ad sentẽtiam; sed sub sententia continetur abiuratio, vt constat ex praxi omnium tribunalium, ergò sicut indicitur simul cũ Episcopo, ita & exequitur coram ipso. Vnde per dictam Clement. restricta est potestas Inquisitorum, qui multa facere poterant inconsulto Episcopo, quod notat etiam Glos. *ver. Procedatis cap. Vt officium*, præcitati per prędictum Bernardinum, qui si benè rem considerasset, tenuisset oppositum, & ita sentit Pegna ibidem in Annotat. *num.* 4. 20

Quæres 11. An in aliquo casu confessarius recipiat abiurationẽ alicuius pœnitentis?

nitentis? e.g. eius, qui solo corde hæresim tenuit, is enim cum non sit excommunicatus eo quod est hæreticus purè mentalis, absolui potest à quouis confessario, ac proinde præmittenda est abiuratio, per quam disponitur ad fructuosam absolutionem. Sit etiam casus in Caluinista, & Luterano tã rudi, & ignoranti, vt excusetur in foro cõscientiæ ab incursu excommunicationis, quæ supponit formalem hæreticum, qualis non est taliter rudis, cum iste non peccauerit contra fidem vt hęreticus materialis, poterit à quouis confessario absolui ab alijs peccatis, nulla impediente excommunicatione, in quo casu præmittenda erit abiuratio hæresis, & propriç sectæ vti falsç, & perniciosæ, confidendo fidẽ Catholicam cum promissione permanendi in hac, quę verum est fundamentum salutis humanę.

21 *Resp.* Confessarius benè recipit abiurationem hęretici pure mentalis, quem sicut potest absoluere, nulla obstante censura, ita & ex necessitate Sacramenti debet recipere ad abiurationem in foro Dei. Et in hoc nulla difficultas.

22 In secundo casu, maior est difficultas, quia videtur incredibile, & reuera est, inueniri hominem Caluinistam, aut aliter hęreticum ignorantem poenitus nostram fidem, aut aliquos articulos ex celebrioribus, quos ipsi in sua secta impugnant, & id probaui *cap. 1. q. 37. n. 87.* Quare in hoc Tribunali Parmę admissa non fuit abiuratio, neque absolutio cuidam Caluinistæ militi ad fidem conuersο, data à certo Confessario se excusante id potuisse facere, quia vti hæreticus materialis non inciderat in excommunicationem, quę sola poterat impedire illius iurisditionem. Sed hęc excusatio non est alicuius momenti, cum confessarius non potuerit probare innocentiam illius Caluinistæ, ad quam nec admissus fuit, obstante præsumptione iuris de iure, præterquã quod ille erat miles, ac proinde sagax, & expers rerum nostræ fidei, qui diu militauerat in exercitu Pontificio vbi manu tetigerat, quam magna est potestas Pontificia tum in temporalibus, tum in spiritualibus, quam negãt Caluinistæ, & postea, fuit sub exercitu ducis nostri Parmæ, vbi se conuertit ad fidem. Insuper natus erat in loco quodã Franciæ, vbi commixtim viuunt Caluinistæ cum Catholicis, ex quo euidenter infertur non potuisse non ignorare res fidei, ac proinde verum esse hæreticum formalem. Deinde abiuratio est actus iudicialis ex genere suo fori externi, cum committatur Episcopo, *cap. Ad abolendam 9. de hęret. & Inquisitoribus, cap. Vt officium 11. eod. in 6.* quod colligitur eriã ex definitione allata *sub q. 1.* Demum 23
Poenitentiarij Vrbis Romæ non solum Caluinistas adultos, sed etiam pueros, & mulieres ad fidem venientes mittunt ad supremum Tribunal, quod facit illos abiurare de formali. Veniens igitur ad fidem nostram siue hæreticus, siue quiuis alius infidelis à nullo alio recipi potest ad abiurationem, & reconciliationem, nisi ab Episcopo, aut ab Inquisitore, quia agitur de re graui, & spectante ad forum externum in quibus confessarius quamuis humanæ, & diuinæ doctrinæ oraculum ingerere se non potest, cum carent iurisdirione fori externi.

Quæres 12. An ad vehementem suspicionem debeat sequi vehemens abiuratio?

Resp. Affirmatiuè, quia abiuratio regulatur ex suspicione. Ita Genuens. *c. 68. num. 8.* & alij omnes dum dicunt, leuiter suspectum cogi ad abiurationem de leui, vehementer de vehementi. 24

Quęres 13. An fautores hæreticorum abiurent de vehementi?

Resp. Modò de violenta, modò de leui, iuxta dicta *cap. 10. q. 15.* 25

CAPVT

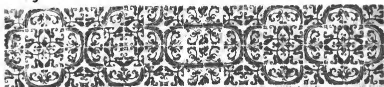

CAP. DECIMVM II.

DE POENIS HAERETICORVM, ET SVSPECTIS DE HAERESI.

SVMMARIVM.

35 *Fau-*

100 *Filij*

CAPVT

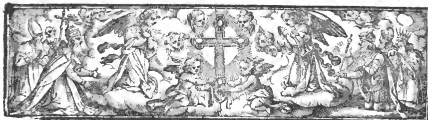

CAP. DECIMVM II.

DE POENIS HAERETICORVM, ET SVSPECTIS DE HAERESI.

OENAE in diuersis iuribus registratæ contra hæreticos, eorũ fautores, & filios, sunt excõmunicatio, irregularitas, infamia, priuatio omnium beneficiorum, inhabilitas ad illa, & alia, priuatio sepulturæ, confiscatio bonorum, perditio nobilitatis, demum mors. De singulis aliquid dicendum per sequentes quæstiones, initium capientibus sub inuocatione gloriosi martyris Laurentij 10. Aug. 1645.

Nota pro intelligentia dictorum distingui quatuor genera personarum in ordine ad pœnas, sub primo, continentur Hæretici externi formales, de quibus patebit infra. Sub secundo, comprehenduntur sub nomine Fautorum credentes, receptatores, fauentes, & defensores hæreticorum, qui & suspecti de hæresi dicuntur, quorum nomina breuitatis gratia venient sub voce Fautorum. Sub tertio, includuntur filij hæreticorum, & horum fautorum. Sub quarto, sunt omnes alij suspecti quidem de hæresi, sed ex alijs delictis vti blasphemi, superstitiosi, poligami solicitatores, &c.

1 *Quæres* 1. An, & quando hæretici incurrant excommunicationem? Triplex hæreticus: Primus, dicitur pure mentalis, qualis est ille, qui habet errorem in intellectu nullatenus extra proditum. Secundus, vocatur hæreticus pure externus, qualis est ille, qui errorem hæresis exterius proditum non habet in intellectu. Tertius, nuncupatur hæreticus mixtus, seu formalis ad differentiam præcedentis, qui dicitur materialis, & est ille,

qui errorem hæresis in intellectu habēs exterius prodit, & manifestat. His præmissis.

2 *Resp.* Hæreticus pure mentalis excommunicationem non incurrit, vnde, & à quolibet simplici confessario absolui potest, si errorem iam abiecit. Hæreticus pure externus, seu materialis in foro conscientiæ eam non incurrit; in foro vero externo censetur incurrere ex præsumptione hæresis, & ideo non est absoluendus confessarijs. Restat, quod solus formalis hæreticus propriè incurrat excommunicationem.

Prima pars, quod mentalis hæreticus non incurrat excommunicationem, patet ex eo, quod Ecclesia, cui soli competit promulgare censuras Ecclesiasticas, non iudicat de occultis, quę soli Deo reseruantur, *cap. Sicut tuis* 33. *cap. Tuas nos* 34. *de Simon.* Est omnium doctrina cum D. Thoma 2. 2. *q.* 11. *art.* 3. & 4. iuncta Doctrina Caiet. ibidē Sair. *lib.* 3. *de cens. cap.* 4. *num.* 21. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 2. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *c.* 13 *assert.* 1. Ricciull. *lib.* 5 *cap.* 10. *num.* 10. qui refert oppositam sententiam Canonistarum Farin. *q.* 192. *à num.* 4. *ad* 7. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 240. §. *Notandum. Portellus ver. hæresis num.* 10. ait, de hac doctrina neminem dubitare, intellige nouissime, nam alias res erat in controuersia ex adductis à Ricciull. & Fatin.

3 Secunda pars, quod ab omnibus cōfessarijs absolui possit, probatur, quia hæresis peccatum non est reseruatum, nisi ratione censuræ, quę cum in præsenti casu absit impedire non potest potestatem confessarij, quin absoluat, qui in absolutione danda debet inducere pœnitentem ad detestandam formaliter hæresim per illius abiurationem coram se factam cum promissione nō amplius recidendi in similes errores. Ita præcitati doctores. Nonnulli dicunt peccatum hæresis mentalis esse reseruatum Episcopis, & Inquisitoribus, & ex hoc, nihil posse simplices confessarios; si Episcopi hanc reseruant, confessarij non audeant manus apponere. In edictis Inquisitorum non legi hanc reseruationem; neque illis ex se competit, quia sunt iudices tantum fori externi, neque valent absoluere à peccatis sine approbatione ordinarij ex dispositione Tridētini, consequenter neque habent ius reseruandi sibi peccata quo ad absolutionem Sacramentalem, cum in hoc non sint ordinarij, quibus competit ius reseruationis, sed tantum delegati ab Episcopo. 4 5

Tertia pars, quod hæreticus materialis excommunicationem non incurrat, probatur, quia ille est excommunicatus, qui verè, & propriè est hæreticus ex errore inhærente intellectui; sed hæreticus materialis non est propriè talis, cum careat errore hæresis in intellectu, ex dictis, ergo non est excommunicatus, corde enim credit misteria fidei, licet exterius lingua, vel facto aliud exprimat ex aliquo motiuo. Est communis prę sertim Modernorum, Sair. *lib.* 3. *de censur, cap.* 5. *num.* 25. Megal. *lib.* 3. *de cens. cap.* 1. *num.* 15. Nauar. *consil.* 10. *de hęret.* Sanch. *lib.* 2. *cap.* 7. *num,* 8. Portell. *ver. Hęresis num.* 3. 6

Nota, quod quis potest dici hęreticus materialis, & externus tantum sine formali errore in intellectu tripliciter. *Primò*, quando discredit articulum fidei, quem inuincibiliter ignorat esse articulum fidei, iuxta dicta *cap.* 1. *q.* 37. voco autem inuincibilem ignorantiam, quādo ignorans non præuidit errorē contra fidem cognitione, aut dubitatione aliqua, ad quod vide dicta *cap.* 9. *q.* 6. *à num.* 47. *Secundò*, cum quis solo ore, & lingua profert hæresim, metu, ioco, seu ira iuxta dicta *cap.* 9. *q.* 15. & *q.* 24. *Tertiò*, quando facit actum idolatriæ genua flectendo, incensando, &c. ex metu mortis vel aliter. In his tribus casibus, si prorsus error hęresis absit à corde hæreticus quis dicitur tantum materialiter ac proindè excusatur in foro animæ ab excommunicatione, quamuis in hoc tertio casu prę sertim semper peccetur mortaliter, illi enim actus, & similes, ita sunt intrinseci mali, vt nec metus mortis valeat excusare in omniū sententia. 7

Quar-

8 Quarta pars, quod in foro exrerno hæreticus materialis præsumatur excõmunicatus, probatur, quia constar de actibus externis ex quibus solet regulariter deduci error in corde, ergo cum iudex habeat suam intentionem fundatam in iure asserendi, talia dicentem aut facientem esse hæreticum formalẽ, inferr esse reum huius excommunicationis. Nisi notatus de hæresi contrarium probet, quod est quasi impossibile, non enim probari potest, aliquem non habere errorem in intellectu, cum sit negatiua, quæ directè improbabilis est,
9 preterquam quod ea, quæ in animo latent, nõ possint probari nisi per iuramẽtum, veritas enim in animo latens solo iuramento probatur, Glo. *ver. Si est ita, cap. Significasti, de homic.* Glos. *in* §. *Aliã, Instit. de act.* Couar. *lib.* 2. Variar. *cap.* 10 Mascard. *concl.* 45. *d: probat. num.* 48. nec admittitur ad iuramentum, quia ad euitandas pœnas bene præsumitur falsum dicturus. Hanc igitur hæresis suspicionem purgabit rortura, & abiuratione iuxta dicta *cap.* 10. & 11.
10 Quinta pars, quod hæreticus materialis pręsumprus formalis, & publicus non possit absolui, probatur. Tum quia, non poreft absolui sine formali abiuratione, quæ est actus solemnis, & publicus fori externi spectans ad solos Inquisitores, & Episcopos, *cap. Ad abolendam* 9. *de hæret. cap. Vt officium* 11. *eod. in* 6. Farin. *q.* 194. initio, & ego *cap. Præced.* Tum quia publicè perpetrata publicè etiam sunt corrigenda *cap. Quæsitũ* 7. *de Pœnit.* peccata enim manifesta non sunt occulta corsectione purganda, ex D. Paulo 1. ad Timoth. 5. ibi: *Peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant.* Idem dic
11 de Caluinistis, Luteranis, & alijs ex professo hæreticis, qui quandoque cum Catholicis versantur, & petunt reconciliari Ecclesiæ, à fortiori enim isti absoluendi non sunt, quamuis se dicerent de primo genere hæreticorum materialiũ se excusantes ignorare probabilirer articulos nostrę fidei, quod est improbabile, vt probaui *cap.* 1. *q.* 27. *num.* 87. licet quoque essent pueri, & mulieres, nam confessarij, & Pœnitentiarij Romæ hæreticos omnes etiam pueros mittunt ad sacrum Tribunal, coram quo de formali abiurant, vt probaui *cap. Præced. q.* 11. vbi de his Caluinistis aliquid notaui. Prudens ergo confessarius hos remittat ad Inquisitores, quando de errore externo notitia est in populo, aut hæretici sunt alicuius sectæ vti supradicti.

Deducitur hinc non esse audiendum Layman. *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 12. *num.* 4. 12
asserenẽt illos absolui posse, per parochos facta professione fidei coram testibus, nam quod spectat ad absolutionẽ, hæc illis conferri non poreft, cum fundamenrum, quod illi sint hæretici materiales, falsum sit, quia non possunt instrui in propria secta sine cognitione articulorum fidei hoc ipso, quod illi negãt, quod nos de fide asserimus, consequenter vrriusque cognirionem habent, cum affirmatio, & negatio sit circa idem obiectum. Quod spectat ad restes pro solemni professione, omnino id reijcitur, quia confessarius cum sit iudex fori occultissimi non indiget, neque vti potest testibus, cum id solum comperat iudici fori externi; immò testium adhibitio viderur sigilli fractio, quin verè est, quãdo pœnitens occultus prodirur Caluinista per confessarium coram testibus. 13

Non obstantibus hactenus traditis sub hac quinta parte, quæ quidem vera sunr, & in praxi amplectenda, est sententia grauissimorum doctorum, huiusmodi externos hæreticos carentes errorẽ hæresis in intellectu, qui scilicet genua flectunt, incensant idola, &c. coacti ad euitandam mortem, absolui posse à quouis simplici confessario, quia non sunt rei excommunicationis, quæ sola potest impedire confessarium ab absolurione hæresis, quæ cum non exter, neque proinde ponit obicem absolutionis, hi autem sunt Iesuitę Toletus, Suar. Sanch. Filliuc. Fagund. & alij aliorum ordinum, quos citat Diana *resolut.* 143. *de Sacram.* qui in calce ait id multis displicere, quia hoc peccarum est reseruatum Inquisitoribus. Sed apud nullos Inquisitores vidi hanc reseruationem,

Hh 2 im-

immo nec facere possunt peccatorum, quia non sunt ordinarij fori conscientię, neque confessarij, nisi approbentur, vt dixi supra sub *num.4.* Confirmatur, quia
14 in eorum edictis reseruatur solum absolutio excommunicationis latæ contra negligentes denuntiare. Deinde nullus tenetur seipsum denuntiare, sed tantum alios, ergo nec confiteri sua peccata, hæresis, vel contra fidem Inquisitoribus, cum sint tales tantum respectu fori contentiosi. Ratio igitur, quare non possunt absolui à simplici confessario, ea est, quia priusquam absoluantur, debent pręmittere formalem, & solemnem abiurationem, quæ non potest iniici, nec acceptari à simplici confessario ax supra dictis sub *num.* 19.

15 Sexta pars, quod hæreticus formalis sit excommunicatus, expressa habetur, *cap. Ad abolendã 9. cap. Excommunicamus 14. de hęret. cap. Nouerit 49. de sent. excom.* in quibus, & alijs locis non reseruatur, sed tantum in primo casu Bullæ Cœnæ Domini.

Quæres 2. Quid requiratur ad constituendum hæreticum mixtum, seu formalem in ordine ad incurrendum pœnam excommunicationis, & etiam alias pœnas.

16 *Resp.* Tria sunt necessaria. Primò, quod habeat errorem in intellectu contra aliquem articulum fidei verum Ecclesiæ reuelatum. Secundò, quod in eo sit pertinax, idest, firmiter illi adhæreat, quamuis sciat, aut dubitet esse cõtra fidem. Tertiò, quod errorem exterius prodat. De his tribus fere omnes cũ Megalio *lib.3. de censf. cap.1. num.16.* Diana *resol.1. de absolut. de hęresi.*

17 Primo igitur, quis non potest dici vere hæreticus, qui non habet errorem in intellectu, quomodo enim quis potest extra prodere errorem, si illum prius nõ habet in mente? Itaque error externus supponit internum, & ex vtroque hæreticus denominatur formalis, & verè talis. Iste error debet esse contra verum fidei articulum, & sufficit fictus, aut putatus articulus, vnde probaui *cap.9. q.16.* negantem propositionem, quam putat de fide, quæ reuera non est, non dici hæreticum formalem, neque proinde subiacere excommunicationi. Item ibidem *q.23.* negantem conclusionem deductã, quæ in se non est de fide definita, non esse hæreticum formalem. Addidi: *Ecclesiæ reuelatum*; quia qui non credit aliquem particularem articulum sibi, vel alteri à Deo reuelatum, non tamen toti Ecclesiæ propositum ad credendum, nõ est formaliter hęreticus, vt probaui *cap. 9. q. 22.*

Secundo, vt quis dicatur hæreticus 18 formalis debet esse pertinax, quod duo importat, vnum est, quod neget aliquã propositionem, quam scit, vel dubitat esse de fide; alterum est, quod non obstante huiusmodi cognitione, seu dubitatione, adhuc vult firmiter tenere, & adhærere suo errori contra fidem. Ratione primi excusatur ille, qui negat aliquid de fide, quod inuincibiliter ignorat esse de fide, quia circa illud nihil fidei prçuidit, aut cogitauit, vel dubitauit, iuxta dicta *cap.9. q. 6.* Ratione secundi excusatur à pœnis dubius in fide, *cap.9. q.20. cap. 10. num.5.*

Tertiò, vt quis dicatur verè, & adæquatè, & formaliter hæreticus debet extra prodere suum errorem, & in hoc cõsistit formalis ratio hæretici subiecti pœnis Ecclesiasticis. Hoc est difficile intellectu propter diuersitatem exemplorũ, quæ per doctores adducuntur, modò culpantes, modò excusantes hæreticos à pœnis. Accipe sequentem regulam. 19

Signa ostendentia hæresim internam 20 debent habere duas conditiones, vna, est, quod actus externus connexionem habeat in ratione malitiæ cum actu interno hæresis, quam prodit; altera est, quod illa signa sufficienter internam hęresim prodant. Ratione primæ suam hæresim mentalem manifestans confessario, aut amico ad consilium capiendũ, 21 aut illam scribens in scedula, vt cõfiteatur, aut eam legens in aliquo libro, aut inaduertenter eam proferens, aut scienter narrans, quam amplius non tenet, in his, & similibus non dicitur formaliter prodere suam hæresim faciens illam

illam de mentali externam in ratione constituendi hæreticum formalem, nisi habeat animum illam afferendi, quia in his omnibus casibus signum, seu actus externus non exit malitiosè, ac proindè non potest coniungi cum actu interno ad complendam hæresis malitiam, & illam manifestandam. Ita Sanch. *lib.* 2. *cap.* 8. *à num.* 19. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 240. Sousa *lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 4. 5. 7. & 8. Bonac. *par.* 2. *num.* 7. in prima excomm. Bullæ. Quando verò actus externus est in se malitiosus, & ordinatus ad actum internum, eo in casu benè manifestatur hæresis, vt si quis putando licere sibi comedere carnes in diebus vetitis, comedat inquit Sanch. *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 17. fit hæreticus formalis. Item putans licere reiterationem baptismi baptizando iterum, suam manifestat hęresim ex eodem *num.* 16. Ratione secundæ ille non manifestat suam hæresim, qui tacet alterum extremum propositionis hæreticæ; vt *Christus non est*, subintellige *homo*. *Non est homo*, subintellige *Christus* ex parte subiecti. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 8. Layman. *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 13. §. *Ex quo*. Non est signum sufficiens, quod nullū dicit ordinem ad hæresim, vnde actus fornicationis nō indicat hęresim eius, qui putat licere fornicationē, secundum Viuald. apud Sanchez cit. *num.* 15. ego dicerem manifestari hæresim, quando quis accedit ad fornicariā eo animo, quod credat talem accessum sibi licere, aliter non, neque obstat, quod fornicatione non præsumatur hæresis, quia hoc verum est pro foro iudiciali, nō tamen tollit, quin hæresis exterius sufficienter ostendatur in ordine ad censuram. Item hæreticus formalis non est, qui hæresim internam ex blasphemia ostendit per blasphemiam non hæreticalem, quia hæc non sufficienter ostendit hæresim, & Sanch. Sousa *lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 10.

22 Sed numquid requiritur intētio prodendi hæresim, quam quis in mente habet, dū exterius dicit, vel facit aliquid illis manifestatiuum? Videtur vtique, quia actus exterior non videtur sufficiēter ad interiorem ordinari, neque cum illo coniugi, nisi præuia illa intentione, potest enim accidere, quod quis falsò putet Deum habere meretricem, & occurrat etiam memoriæ, dum ex ira in ludo perdendo blasphemat: Putana &c. & nihilominus non habeat intentionem prodendi hæresim, sed tantum indulgendi prauæ consuetudini blasphemandi. Item quis putāt licere comestionem carnis in Quadragesima, & comedit, nō ea intentione, quia est huius prauæ opinionis, sed vt ventri indulgeat, non videtur eam hæresim ostendere, sed vitiū tantum gulę, loquendo in ordine ad excommunicationem. Sed tutius est dicere in similibus casibus hæresim sufficienter manifestari posita actuali aduertentia ad actum internum, quia actus externus de se ordinatur ad suspicandū de hæresi, ergò & ad inferendam censuram, consequenter frustra ponitur illa intentio cōiungendi actum exteriorem cum interiori, aliter quisque reijciendo hanc intentionem posset semper se eximere ab hac censura, & irregularitate, quod est absurdum.

Non solum ex signis positiuis nutū, verborum, aut factorum proditur hæresis, sed etiam ex omissione, vnde non credens in Sacramento Altaris, hanc prodit hæresim, si consulto non genuflectit, dum eleuatur. Sair. *lib.* 3. *de censur.* *cap.* 4. *num.* 30. Bonac. *par.* 2. super primam excommun. Bullæ *num.* 4. non dicitur verò prodere, si non aperit caput imaginibus, aut tabernaculo, vbi Corpus Christi Custoditur, intellige tu nisi habeat actualem intentionem illam prodendi, quia illa omissio per hoc sufficienter ordinatur ad actum internum. 23

Sed an necessarium sit, vt actus externus, seu omissio actus boni sit in se peccatum mortale? Affirmant Sanch. cit. *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 17. alijs citatis Diana *par.* 5. *tract.* 5. *resolut.* 32. *de paruit. mater.* §. *Dicendum*, afferens, non esse hæreticum externum illum, qui comedendo tantillum carnis, nō peccat mortaliter, 24

taliter, quia excommunicatio, & reseruatio est solū de peccato mortali interno, vt coniuncto cum mētali explicante internum; sed hæresis interna non explicatur in exigua quantitate, ergo non reseruatur, nec est hæreticus externus, minorem probat, quia exigua materia vesci solet homo Catholicus ob solam gulam, aut libitum gustandi carnes, licet nulla alia subsit causa. Sed nego minorem, ad cuius probationem dico, illum
25 hominem, si habet errorem in intellectu, non esse Catholicum, sed hereticum etiam externum, non obstante quod tantillum comederit ob gulam, vel ad libitum gustandi, quia præsumi potest comedere etiam ad confirmationem suæ hæresis, ad quod persuadendum illa comestio spectari potest dupliciter, vel in homine Catholico, qui errorem non habet in intellectu circa cibos vetitos, respectu cuius cum facta fuerit comestio intuitu gulæ, vel gustus, reputatur parua, & peccatum veniale ex paruitate materiæ; vel in homine errorem habente in intellectu, quod licita sit conuescio carnis tempore prohibito, ac proindè comedat, vtique approbat, & prodit exterius suum errorem per illam modicam comestionem, qui licet talis sit, idest, modica respectu materiæ, nihilominus in ordine ad errorem internum, quem exterius approbat; non est parua, nec modica in ratione malitiæ, sed mortalis, quia quantitatem suam recipit ab actu interno, quod semper est mortale peccatum. Neque tantillum carnis manducatæ minus indicat approbationem hęresis, quam multum, & in quantitate notabili, siquidem sicut magis censetur gulosus, qui plus carnis est, quam qui minus, ita minori vitio gulę culpandus est ille, qui tantillum prçcisè comedit, ac proindè parua comestio non minus inducit suspicionem hęresis, quam magna manducatio carnis, non obstante præsumptione gulę ex modico, quod vitiū magis spectatur ex quantitate notabili, igitur si ex lauta comestione carnis arguitur suspicio hęresis, etiam ex modica deducitur eiusdem argumentum, non enim ex sua modicitate desinit esse comestio inferens suspicionem. Concludendum igitur ex his quodcumque signum siuè in se leue, siuè tale respectu alterius circumstātię constituentis illud in esse peccati venialis, tale non esse, neque spectari posse in ordine ad hęresim internam, respectu cuius semper dicit peccatum mortale, quia illa tantum suam recipit malitiam, & cum hęresis semper sit peccatum mortale, aliam nō potest communicare malitiā actui externo, quam peccati mortalis.

Adde, quod quamuis Prętor, vt aiunt, nō curet de minimis, ac proindè Inquisitor non moueretur ad inquirendum contra eum, qui tantillum carnis in Quadragesima comedit, nihilominus, id non euertit nostram doctrinam, quia, prçterquamquod posset inquirere, modò non disputamus de manifestatione hęresis in ordine ad iudicem, sed ad legislatorem tantum, vt sciamus quando 26
hęreticus mentalis factus externus incurrat excommunicationem legislatoris, si enim hereticus in deserto, vbi nullus est homo, suā assereret hęresim, certè illam manifestaret, & fieret hereticus externus excommunicatus, de communi Sanch. *lib. 2. cap. 8. num. 6.* in ordine tamen ad iudicem ita est occultissima; vt possit dici adhuc remanere infra limites suę causę immanenter operantis. Deindè qui confingit sibi signum de se non non significatiuum hęresis, & illo intendat eam prodere, secundum probabilem aliquorum opinionem, fit hęreticus externus; si eo signo vtatur, & tamen non est signum sufficiens pro iudice ad suspicandum hæresim contra vtentem eo signo, sufficit verò ad excommunicationem in illorum sententiam. Quare licet dictum, factum, aut quoduis aliud signum non sit sufficiens ad manifestādam hæresim in ordine ad iudicem, sufficit tamen in ordine ad excommunicationem. Vide Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 13. §. Limitat*, vbi pro nobis facit,

Quae-

Quæres 3. An credentes, receptores, fautores, & defensores hæriticorum sint excommunicati?

27 *Resp.* Sunt excommunicati, modò sciant illum, cui fauent esse hæreticum, quamuis nondum sit denuntiatus, immò neque excommunicatus, modò intendant illi fauere quatenus est hæreticus; & sunt excommunicati, licet non sequatur effectus fauoris.

Prima pars, de excommunicatione habetur in *cap. Excommunicamus* 14. §. *Credentes, de hæresi*, vbi non est reseruata, & in prima excommunitione Bullæ Cœnæ Domini reseruata exprimitur. Et in hoc nulla difficultas, sed in modo explicandi illam iuxta mox dicenda.

Secunda pars, quod eam incurrant licet hæreticus non sit denuntiatus, cōstat ex eo, quod denuntiatio non constituit hæreticum, sed illum supponit, ergo ante est verè, & propriè hæreticus iuxta quod exprimitur in Bulla. Ita Sanch. *lib.2. cap.10. num.* 6. Bonac. *q.5. de excom. p.3. & in Bulla p.2.*

Tertia pars, quod sint excommunicati licet ipse hæreticus non sit excommunicatus ex eo, quod probabiliter posset eam pœnā ignorare, probatur, quia præcisè excommunicantur fautores hęreticorum, qui tales sunt, licet aliàs ipsi non essent excommunicati. Ita præcitati.

Quarta pars, ad incurrendam excommunicationem necesse est, quod sciant illum, cui fauent esse hæreticum, probatur, quia, vt patebit sequenti parte, excommunicatio non incurritur, nisi beneficium pręstetur hæretico vt hæreticus est, quod fieri non potest, nisi à fautoribus cognoscatur esse hæreticus ille, cui fauetur. Carena *part.2. tit.4. num.*46.

28 Quinta pars, quod necessaria sit intentio fauendi hęretico vti tali, quod est fauere hæresi, non hæretico, probatur, Tum ex cit. *cap. Accusatus de hęret. in* 6. §. *fin. illis verbis. Cum non sit dubium, eos ipsa fauere in fauorem hæreticæ prauitatis*. Tum quia in omni materia termini accipiendi sunt formaliter ex Nau. 29 *consil.23. de sent. excommun. num.* 9. *per l. In delictis* §. 1. *ff. de noxa*. Caiet. *ver. Excommunicatio cap.*1 *in fine*, Tum quia, sicut hęretici excommunicantur ratione hæresis, ita simili ratione formali excommunicantur eorum fautores in causa hæresis. Itaque qui ex causa hæresis mouetur ad occultandum hæreticum, vt euadat pœnas, & ne incidat in manus iudicis, dicitur propriè fauere hæresi, 30 seu hæretico in causa hęresis, si vero moueatur ex consaguinitate, affinitate, amicitia, aut etiam ex metu ad occultandum hæreticum, ne incidat in manus iustitię, non dicitur fauere hęresi, sed hæretico materiali, ac proinde excusatur ab excommunicatione, nam licet ex defensione hæretici sequatur fauor, ex quo non capitur hæreticus, ac proinde euadit pœnas, consequenter fauor redundet in hæresim, non ideo per se fautor intendit fauorem pręstare in causa hęresis, sed per accidens sequitur ex motiuo honesto consanguinitatis, & præter intentionem, cum quandoque quis multum doleat de hęresi, dum parenti auxilium pręstat. Est communior opinio Sanchez *lib.2. cap.*10. *nu.*5. & 8. Bonac. *q.5. de excom. p.3. & in Bulla ex tom.* 1. *p.*3. Diana *part.4. tract.7. resolut.*22. §. *Verum, contra* Sair. *lib.* 3. *de cens. cap.5. num.*3. Suar. Layman & alios quos sequitur Carena *part.2. tit.4. nu.*40. Neque obstat, quod consanguinei receptatores, & fautores puniantur à iudicibus, ex allegatis à Farinac. *q.*182. *n.*141 ac proinde videantur incurrere excommunicationem, licet non haberent intentionem fauendi hęresi. Quia aliud est iudicium fori externi, aliud fori interni, quando illud fundatur in pręsumptione, quod fauor tendat in fomentū hęresis, non in beneficium personę, cui annexa est hæresis, consequenter cum Inquisitor pręsumat fauorem respicete hæresim, non hæreticum, ideo contra illum vti formalem fautorem hęresis, ac proinde excommunicatum procedit, verum quia circumstantia consaguinitatis multum minuit præsumptionem, 31

ideo

ideo mitius punitur, quam alter fautor, qui consanguineus non est, ex iutibus & doctoribus citatis ab eodē Farin. *q.*182. *num.*144. Carena *part.*2. *tit.*4, *à num.*42

32 Sexta pars, quod isti non dicantur excommunicati secundario, & accessorie, neque proinde sequuto effectu, sed principaliter, probatur, quia ille dicitur accessorio excommunicari, qui suo influxu, auxilij, consilij, & fauoris concurrit ad dandum esse principali effectui, propter quem inducta est excommunicatio contra principalem, & eius sequaces in illo crimine; vt patet in dantibus consilium, auxilium, seu fauorem, aut mandatum ad occidendum clericum, nisi enim sequatur mors illius, nullus illorum est reus excommunicationis; sed in casu nostro receptator, defensor, aut fautor hęretici iam existentis non concurrit suo influxu ad dādum esse hęresi, cum iam extet in homine hęretico, & supponenda sit, vt dici possit fautor hominis hæretici, ergo non potest dici excommunicati secundario, & accessorie, sed omnes principaliter excommunicātur. Quare qui recepit in domo sua hæreticum, vt illum saluaret è manibus iustitiæ, vel dedit illi pecuniam, aut cōmoditatem ad fugiendum, & nihilo ninus captus fuit, incurrit excommunicationem; quia illæ actiones sunt principaliter prohibitę, siue deinde capiatur, siue manus iudicis effugiat, aut hęresim foueat sunt effectus subsequētes, qui excommunicationem nec inducūt, nec tollunt. Ita Sair. *lib.* 3. *de censur. cap.*5. *num.*4. Diana bene probat *par.*4. *tract.*7 *resolut.*21. §. *At his, contra* Sanch. Bonac. Suar. Layman, & alios.

Quæres 4. Quibus actionibus dicantur hæreticis fauere credentes, receptatores, fautores, & defensores? Singulis respondendum est.

33 Credens hęreticis ille dicitur, qui distinctè, vel confusè errorem hęreticorum sequitur, distinctè quidem renendo illas propositiones, quas hæreticus tenet contra fidem. Confusè verò asserendo se velle sequi, sęu mori in tali secta. Per has actiones sic credēs fere nihil differt ab hæretico formali, saltem quo ad peccatū, & pœnas, vt dixi *cap.*9. *q.*33. Toletus apud Carenam *part.*2. *tit.*4. *nu.* 77. distinguit credentem ab hæretico in eo, quod credens hæretico, dicitur ille, qui errorem implicite habet in intellectu, quem expressè hæreticus tenet.

Receptor hæretici dicitur ille, qui recipit occultè in domo sua eum, quem scit esse hæreticum, illum occultando, ne incidat in manus iustitię *arg. l. fin. C. de eo, qui lat. l.* 1. *ff. de recept.* vnica autem receptio hæretici in causa hæresis facit reum huius criminis, & pœnarum, de communi Megal. *lib.* 3. *de cens. cap.* 1. *num.*29. Sousa *lib.* 1. *cap.*23. *nu.*3. Sanch. *lib.*2. *cap.*10. *n.*10. Carena *part.* 2. *tit.*4. *num.*38. & 39. Quando ignorat se recipere hæreticum excusatur in foro animæ ab excommunicatione, & alijs pœnis; in foro externo non creditur, quando hæreticus iam est denuntiatus, aut fama in loco, quod talis sit, & ideo tenetur hanc ignorantiam probare quia iudex habet præsumptionem contra receptorem, quod sciat per se receptum, esse hęreticum ex denuntiatione, aut fama volante. Si verò hæreticus est occultus, prę sumitur ignorantia in receptore, quam iustificare potest iuramento, nisi fiscus paratus sit probare scientiam. Ita Simanch. *tit.* 15. *nu.*18. Farin. *q.*182. *num.* 164. Sanct. Duard. quos citat Carena *part.* 2. *tit.* 4. *num.* 47. Si per vim, & metum recepit excusatur à pœnis; Sanch. *lib.*2. *cap.* 10. *num.*8. Farin. *q.*182. *num.*162. de pœnis sub *nu.* 133. 34

Fautor dicitur ille, qui hæretici cogniti cōmodum, vt vtilitatem ex animo tuetur in causa hæresis *arg. l.* 1. §. 1. *ff. de iustit.* ille igitur dicitur fauere, qui sua actione, vel omissione est in causa, ne capiatur, aut ne captus puniatur, aut dat illi modum respondendi ne confiteatur hæresim ex toto, vel ex parte aut ab ea excusetur, instructione accepta. Actione sua fauere dicuntur hęreticis, qui eis victum, pecuniam, indumenta tribuent; qui eosdem laudant, visitant, admonent, adiuuant ad fugā è carcere, &c. Vide Farinac. *q.* 182. Carena 35

rena *part. 2. tit. 4. num. 15, ad 20.* Omissione verò præsertim personæ publicæ quibus ex officio incumbit tueri iura sanctę fidei, dicuntur fauere Inquisitores, & Episcopi non procedentes contra hæreticos, nec illos punientes, ad quod vide *cap. Excommunicamus* §. *Volumus, de haret. & Clem. 1.* de pœnis, permittentes lectionem librorum prohibitorum, & prædicationem, seu disputationem defensiuam falsorum dogmatū &c. Item potestates seculares requisiti negligentes capere hæreticos, & *cap. cit.* §. *Moneatur*. Vnde dicit Carena *cit. num. 5*, nolentes afficere vltimo supplicio traditum curiæ dici formaliter fautores, & non excusari prætextu innocentiæ condemnati, cum tunc præsumatur pro iustitia, neque ad laicum tribunal spectet agere de causis sancti Officij. Itē priuati requisiti ab officialibus recusantes adiuuare in gratiam hæretici, sunt fautores. Item testes nolentes testificari, vel tuentes hæreticum sunt fautores. In his & similibus omissionibus præstatur fauor hęretico, quia vt habet *cap. Quanta 47. de sent. excom.* fauere dicitur ille, qui cum possit, manifesto facinori desinit obiurare. Demum facere etiam omissione dicitur, qui ex edicto non denuntiat hæreticum, nisi ex quādam incommoditate desistat, Ita Sanchez *lib. 2. cap. 10.* per totum, Sousa *lib. 1 cap. 25.* Carena *part. 2. tit. 4.* §. 1.

37 Defensor hæreticorum dicitur ille, qui personam hæretici, cuius error sibi notus est, tuetur in causa hæresis verbis, factis, armis, fraude, vel quouis alio modo ne incidat in manus iustitiæ, aut casus ne puniatur, siue id fiat priuatim, siue publicè, aut ex officio, seu in iudicio, seu extra; huc reducuntur aduocati, procuratores, notarij, & alij contra iura & rationem defendentes hęreticos. Ita Farinac. *q. 182. num. 64.* Sanch. *lib. 2. cap. 10. num. 18.* Sousa *lib. 1. cap. 24.* Carena *part. 2. tit. 4.* §. 8.

38 Nota autem, credentes, & receptatores, & defensores dici communi vocabulo omnes Fautores, is enim terminus quasi genus est reliquos sub se vti species continens, quare qui credit, receptat, & defendit dicitur fauere, non è contra, nam defensio præstatur actione, fauor vero etiam omissione, recipere autem est in domo præcisè occultare; credere demum est fidem præstare erroribus hæretici, vnde iste magis fauet hæresi, quam hæretico, reliqui vero magis personam, quam heresim tuentur, licet fauor præstetur ex motiuo hæresis.

Quæres 5. An suspecti de hæresi sint excommunicati?

Resp. Negatiuè, exceptis credentibus receptatoribus, fautoribus, & defensoribus hęreticorum, quia huiusmodi excommunicatio nullo iure reperitur expressa contra suspectos de hæresi, nisi contra prædictos, ideo ad alios non est extendenda cum sit odiosa. Confirmatur. quia pœnę latæ contra hęreticos nō extenduntur ad simpliciter suspectos secundum doctrinam Abbat. in *cap. Inter solicitudines, de purg at. canon. num. 6.* cum *Ricciul. lib. 5. cap. 19. num. 27.* 39

Quęres 6. An fautores, receptores, & defensores non hæreticorum, sed tantū suspectorum tantum etiam violēter sint excommunicati? Affirmat Nauat. *consil. 14. de hęret.*

Resp. Non, quia in Bulla non fit mētio de suspectis, sed tantum de hæreticis, quibus fauor pręstatur, & cum hæc sint diuersa, non est facienda illatio, neque extentio ab vno ad aliud. Ex Suar. Sanch *lib. 2. cap. 10. num. 14.* ex illis Carena *part. 2. tit. 4. num. 9.* 40

Quęres 7. An filijs hęreticorum, & eorum fautorum sint excommunicati?

Resp. Negatiuè, quando carent errore, & fauore, ratio est, quia ex hoc capite non peccant, ergo neque sunt excommunicati, siquidem excommunicatio semper supponit peccatum mortale proprius eius, qui incidit in eam, est certa omnium scientia ex *cap. Nemo 39. cap. Nullus 40. 11. q. 3.* 41

Quæres 8. An pręter Papam, & extra articulum mortis, aliquis de iure, vel priuilegio possit absoluere à prędictis excommunicationibus contractis per per hęreticos, aut fautores hæreticorū?

Et *primò*, an Episcopi valeant absoluere virtute *cap.6. sess. 24.* Concilij Tridentini? *Secundò*, an Inquisitores? *Tertiò*, an prælati regulares suos subditos? *Quartò*, an Confessarij, Regulares, Pœnitentes, Seculares ad se accedentes? *Quintò*, an vbi non est recepta Bulla Cœnæ hæreticus, & eius fautores absolui possint, & etiam à quouis confessario simplici? *Sextò*, demum, quando Papa concedit in Iubilæo, vel extra omnes casus etiam Bullæ Cœnæ, nullo excepto, an sub concessione veniat casus hæresis?

42 Primò, Episcopis per Bullam Cœnæ sublata est potestas absoluendi ab hæresi illis alias concessa à Tridentino, nam Bulla continet clausulam derogatoriam dicti priuilegij illis verbis. *Etiam Episcopali, vel alia maiori dignitate præditis*, & paulò inferius subditur. *Per nos, & dictam Sedem, ac cuiusuis Concilij decreta*. Neque est necessaria mentio induidua Concilij Tridentini, ex probatis *Resolut.* 149. *q.* 11. pro hac opinione probabiliori Barbosa ad hoc *cap.6. sess.24. num.66.* refert plusquam quadraginta doctores, quos ipse sequitur, & Diana *resolut.2. de absolut.* ab hæresi prope finem, quibus adde Mancinū *de Sacram. pœnit. dub* 15. Tambur. *tom. 2. disp. 14. q. 15. num.* 3. Carena *par.2. tit.4. num.98.* Oppositum sentiunt multi alij, qui tamen audiendi sunt, cum constet apertè de derogatione.

43 Secundo, Inquisitores nō possunt absoluere, nisi pro foro externo, & iudicialiter, *ex cap. Vt officium de hæret. in* 6. ratio, quia in hoc solo foro sunt iudices, & si aliàs habuerunt aliquod præuilegium, modo sublatum est per Bullam. Hoc probaui *resolut.* 128. *num.* 25. Authores vtriusque partis enumerat Diana *resolut. 3. de absolut. ab hæresi*, Ricciull. *lib. 5. cap.* 15. Carena *par. 2. tit. 1. num.* 136. vocat verissimam.

44 Tertiò, Prelatis regularibus priuilegia absoluendi suos subditos ab hæresi, & alijs casibus Bullæ sublata sunt per eamdem Bullam,id multis probaui *resolut.3. num. 4. & Decis.5*, vbi respondi obiectionibus P. Sanctori Melfiensis. Diana *resolut. 6. de absolut. ab hæresi*, Tambur. *tom. 2. disp. 14. q. 15, & q. 17.* Carena *par. 2. tit.4. num.99.* Megal. *consil.21.*

Quartò, à fortiori confessarios regulares carere facultate, & priuilegijs absoluendi à casibus Bullę docet omnes apud præcitatos, ad quod adest expressum decretum S. C. de mandato Papæ, quo declaratur per Bullam quotannis promulgatam derogari omnibus priuilegijs regularium obstantibus eidem Bullæ, neque illa reuiuiscere per nouam confirmationem. Decretum extenditur à Tambur. *tom.2. disput.14. quæst.15. sub num.* 6. 45

Quintò, vbi non est recepta Bulla, vti in Gallia, & in multis Germaniæ Prouincijs Episcopi, Parochi, & regulares confessarij absoluere possunt quoscumque hæreticos pœnitentes, quia cum in illis locis non vigeat Bulla, neque proindè hæresis adnexam habet excommunicationis reseruationem, quæ impedit absolutionem dandam per inferiores, quibus limitatur facultas per Bullam, in nullo prohibentur absoluere. Ita Becan. *cap. 15. de fide q.2. num. 6.* ex nostris Cœlestinus Suession. in suo Compend. Moralis Theolog. loquēs de Episcopo *tract. 3. cap.7. concl. 7. de confessarijs tract. 8. cap.8. concl. 6.* Sed hæc nō receptio Bullæ saltem quoad casum hæresis valde irrationabilis, & in causa, cur tot hæreses in illis locis, pullulant, videant, qui talia impediunt, quid responsuri sint supremo iudici. 46

Ponamus casum, quod aliquis Gallus, aut Germanus, qui in illis partibus concepit hæresim, de qua hic in Italia, quo peruenit, dolorem habet, & intendit confiteri, an absolui possit etiam à simplici confessario? Si iste hic in Italia hæresim conceptam nullatenus approbauit, potest absolui, ratio est, quia confessario Italo prohibetur absoluere excommunicatum hæreticum ex vi Bullæ Cœnæ Domini; sed iste pœnitens non est excōmunicatus ex vi Bullæ, eo quod hæc non afficiat illum, cum in sua patria non fuerit recepta, ergò potest absolui. Confirmatur, quia peccatum hæresis in illis 47

illis

illis locis non habet adiunctam excommunicationem Bullæ quia ibi non est recepta; hæresis autem peccatum præcisè à quouis confessario tolli potest, sublata excommunicatione, si adest, in terminis Sanch. *lib.2. cap.8. num. 5. cap. 11. num.1.* neque obstant iuris communis censuræ, quia illæ non sunt reseruatæ, vt tradunt Silu. *excomm. 7. num. 7.* Sair. *lib. 3. de censur. cap. 4. num. 8.* Prædicta

48 intellige de Catholicis, qui casu inciderunt, non de Caluinistis, & alijs Sectarijs, quia isti nullatenus absolui possunt ob rationes adductas in probatione partis quintæ *quæst. 1. num. 11.* Dixi, si iste hic apud nos hæresim non approbauit, quia in eo casu incidit in excommunicationē Bullæ, nam hic in Italia quisq. etiā aduena subditur Bullis Pōtificijs hic receptis.

49 Dices, quilibet confessarius debet iudicare secundum leges receptas in sua patria, & non secundum leges aliorum locorum, quas cum nec scire teneatur, neque ideo seruare tenetur, consequenter sui loci legibus, & statutis tantum tenetur; vnde confessarius Parmensis potest absoluere Mediolanensem, qui virginem deflorauit, quamuis Mediolani casus sit reseruatus sextus in ordine, quia iudicare habet secundum legem reseruationis Parmensis, vbi virginis defloratione reseruatur. Ad hoc faciunt adducta à Mazuchello *de casib. reseruat.* Mediol. *disp. 1. q. 3. diff. 8.* Sed inter leges in Italia receptas ea vna est, vt nullus cōfessarius absoluat ab hęresi quemquam hęreticum, ergò nullus Gallus, nullus Germanus hęreticus hic in Italia absolui potest. Responsio est ad minorem, legem prohibentem ab hęresis absolutione intelligi de illis hereticis, qui excommunicati sunt in Bulla Cœnæ, illi autem aduenæ non sunt excommunicati in Bulla, sed iure communi tantum, ideo cum ea excommunicatio qualificata reseruatione non extet, neque præstare potest impedimentum absolutionis, siquidem non entis nulli sunt effectus ex vulgatis iuribus.

50 Sexto, concessio casus hæresis numquam venit in Iubilæis, aut alijs priuilegijs, nisi de illa fiat expressa, & indiuidua mentio in suis terminis, quia in generali concessione non veniunt ea, quæ superior verisimiliter non esset concessurus, si peterentur in specie, quod maximè verificatur in casu hæresis propter suam specialissimam rationem, ea enim est potissimum medium, & formale instrumentum totius nostræ fidei destructiuū, fide autem destructa, quid alterius quærendum? cum nihil supersit, ideo in re tanti momenti necessarium est, quod solus Papa procedat. Diana *resolut. 1. de absolut.* ab hæresi refert doctores pro vtraque parte, adhęret autem nostræ quā Mazuchellus *disput. 1. q. 3. diff. 5.* vocat certissimam, *& q. 4. diff. 5. num. 11.* Aduersarij probant duobus, primò, quia hæc controuersia aliquando nota fuit Summis Pontificibus, ideo eam expressè interdum exceperunt, immo nostris temporibus semper excipiunt, quando concedunt casus Bullæ, ergò illam omittentes, videntur illius absolutionem cōcedere. Sed hæc ratio non vrget, quia eam aliquando expresserunt ad maiorem intelligentiam, & non ad indicandā prohibitionem abesse, si taceatur, siquidem ex exceptio quasi intrinseca est, ac proindè siuè exprimatur, siuè non, parū
refert, quia, quæ intrinsece insunt, præ- 51
sumuntur inesse, licet non exprimantur, *l. fideicommiss. §. si filij ff. de legat. 3. l. Licet imperator, ff. de legat. 1.* Secundò, probant, quia si sub illa generali concessione non venit etiam hæresis multi impediuntur à lucro Iubilæi, ad quod remouendum Papa concedit omnes casus, ac proinde etiam hæresim, si illam expressè non excipiat. Nihil probat, nā sibi imputent, qui ex propria culpa obicerint impedimentum, quod tollere possunt procurando absolutionem à Sede Apostolica. Tertiò, probant, quia saltem intelligitur concessa absolutio ab hæresi, quando concedit omnes casus Bullæ, aliud enim est cōcedere casus Bullæ, aliud omnes casus Bullæ, expressio enim alicuius rei per signum vniuer-
sale est tantæ virtutis, & tantum opera- 52
tur, quantum si singula forent enumerata,

rata, Glos. *in l.Omnes, C. de præscript,* 30. *annor.* Bursat. *vol.4.consil.* 364. *num.*14. faciunt, quæ habet Barbosa *dist.*241. Sed hoc argumentum non obstat, quia si-
53 gnum vniuersale quandoque restringitur ratione subiectæ, Boer, *decis.*158,*n.*14. ex illo Cenedus *sing.*25, *num.*5. grauitas autem hæresis nō patitur, vt indifferenter veniat sub vniuersali concessione, consequenter benè restringitur signum vniuersale, excludendo hæresim. Ad quod facit illud Apostoli: Omnes in Adam peccauerunt, idest omnes præter Christum, & Beatam Virginem, D.Chrysostomus *in Homil,23,ad Hebr.* Theophilac, *in Matth.* 10. & alij omnes.

Quæres 9. An adsint aliæ excommunicationes fulminatæ contra aliquos in causa hæresis in genere acceptæ?

54 *Resp.* Affirmatiuè. *Primò*, namque excōmunicantur Episcopi, qui suos hęredes instituunt hæreticos, vel paganos etiam consanguineos, *cap. Si quis* 5. *de hæret.* Sed in eo capite propriè non excommunicantur, sed tantum post mortem debent denuntiari excommunicati in eo præcisè, quod Ecclesia nō oret pro ipsis. Ex alio autem capite sunt excommunicati, nimirum quia sunt Fautores hęreticorū ex dictis sub *q.*3. ideo si ante mortem non fuerūt declarati tales, post mortem denuntiandi sunt. *Secundò*, dominus tēporalis ab Ecclesia requisitus, & monitus neglexerit purgare ab hęreticis suam terram excommunicetur à Metropolitano cum suis comprouincialibus, & si infra annum non satisfacerit, Papa ex tunc denuntiat vassalos ab eius fidelitate esse absolutos, & terra exponitur occupanda à Catholicis, *cap. Excommunicamus* 14. *de hęret.* §. *Moneantur.* Sed hoc decretum in terris, vt aiunt, libertatis non seruatur, ne maiora incommoda, & bella excitentur, sed tolerantur. *Tertiò*, præsumentes sepelire scienter hęreticos, vel eorum receptores, fautores, vel defensores sunt excommunicati, neq. absoluuntur, nisi exhument eorum corpora, *cap. Quicumq.* 2. *eod. in* 6. Ad intelligentiam huius faciunt, quæ dixi *Resolut.*51. *q.*4.6. *Quartò*, decernitur excommunicatio no reseruata contra potestates, & Dominos, seu quoscūque alios habentes iurisdictionem temporalem, qui non obediunt Episcopis, & Inquisitoribus in requirendis hæreticis, & alijs præstandis fauore fidei, aut eis se opponunt fauore hæreticorum, aut eorū credentium, receptatorum, fautorū, aut defensorum, quæ pœna est etiam contra auxilium, consilium, aut fauorem dantes, in qua excōmunicatione si per annum manserint velut hęretici sunt condemnandi. *cap. Vt inquisitionis* 18. *de hæret. in* 6. eam exponunt Tolet. *lib.* 1. *cap.*38. *num.*19. Nauar. *cap.*27. *num.*135. Sair. *lib.*3. *cap.* 34. *num.*18. *Quintò*, excommunicantur reseruatione Inquisitores, & alij deputati, qui odio, amore, lucri gratia, aut commodi temporalis omittunt procedere contra aliquem in causa hęresis aut ob easdem causas imponunt alteri hęresim, aut quod Sanctū Officium impedierit, *Clem.* 1. §. *Verum, de hęret.* Eam explicant Caiet. *cap.* 3. Nauar. *cap.*27. *num.*10. Sair. *lib.*3. *cap.*29. *num.*25. Tolet. *lib.*1. *cap.*36. *Sextò*, contra eosdem Inquisitores, & Commissarios eorum, vel Episcoporum, aut Capituli Sede Vacante, super hęresim deputatos, qui pretextu officij Inquisitionis illicitè extorquent pecuniam, vel Ecclesię bona ob Clerici delictum etiam Ecclesię applicant. *Clem.* 2. *de hęret.* De ea Silu. *excom.* 9. *num.* 81. Nauar. *cap.*27. *num.*142. de eadem, & precedenti Carena *par.*1. *tit.*5. §.12. vbi alios citat doctores. Vtramque excommunicationem latius explicaui *cap.* 40. *q.*15.

Sed nūquid in istis omnibus casibus, excepto sexto, personæ expressè dicantur formaliter fautores hæreticorum, ac proindè præter supradictas excommunicationes, incurrant etiam excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini? Ratio dubitandi est, quia quis eadem pœna simul, & semel pro eodem delicto non est puniendus, *c* 4. *in fine de iud.* Nahum *cap.*1. *num.*9. *Non consurget duplex tribulatio.* Neque Deus bis id ipsum iudicat, *cap. Sunt* 42. *dist.* 3. *de pœnit. l. Pœna* 9. §. *fin. ff. ad legem Pompeda paricid.* Respon-

ſpondendum videtur affirmatiuè ex di-
ctis ſupra de fautoribus *ſub q.4.* ad ratio-
nem dubitandi dicitur, ea axiomata lo-
55 cum habere reſpectu iudicis, non legis,
quæ ſolet multiplicare pœnas contra
transgreſſores; nec videtur id fruſtra,
quia vna alia ſtrictior eſt, nimirum Bul-
la Cœnæ, quæ omnino eſt reſeruata,
non autem omnes ſupradictæ.

56 Sepeliẽtes nihilominus hæreticos iux-
ta tertiam excommunicationem non
incurrunt excommunicationem Bullæ,
quia Bulla comprehendit tantum fau-
torum hæreticorum viuorum.

Quæres 10. An hæretici ſint irregula-
res? Quod idem quæritur de fautori-
bus hæreticorum, & de eorum filijs? Itẽ
de ſuſpectis de hæreſi ex alio capite, quã
fautoriç.

Reſp. Hæreticus internus non eſt ir-
57 regularis, ſed tantum externus habens
errorem in intellectu, licet ſit occultus,
externus verò fictus non eſt irregularis
irregularitate prouenięte ex delicto hę-
reſis ſicut ille, qui habet errorem in in-
tellectu, ſed tantum illa, quæ prouenit
ex infamia. Eamdem irregularitatem
ex delicto hæreſis proue nientem incur-
runt credentes, receptatores, fautores,
& defenſores, etiam occulti, modo ſint
formaliter fautores iuxta dicta *ſub.q.3.*
Item illorum filij, etiam illegitimi, & ne-
potes ex patre hæretico, ſeu fautore, ex
matre verò hæretica, ſeu fautrice ſolum
filij. Suſpecti demum non ex fautoria,
ſed ex alijs delictis notorijs tantum ſunt
irregulares, ex infamia, non ex delicto
hæreſis. Singulæ partes explicandæ, &
probandæ.

Prima pars, quod hæreticus purè in-
ternus non ſit irregularis, probatur, quia
Eccleſia non punit occulta delicta in
mente tantum perpetrata. Ita omnes
cum Nauar. *cap.27. num.* 249. Sanchez
lib.2. cap. 25. num.4. Bonac. *q.3. de irre-
gular. par. 7. num.* 1. alios citat Souſa
lib. 3. cap.5. num. 2.

58 Secunda pars, quod verus hæreticus
externus ſit irregularis, habetur, *cap. Nos
conſuetudine* 8. *diſt.* 12. *cap.* 1. *&* 3. *cap.
Maximum* 18. *& ſeq.* 1. *q.* 7. *& cap.* 2.
de hæret. in 6. *§. Hæretici*, vbi prohibentur
admitti ad beneficia, & officia, quod
proprium eſt irregularitatis impedire
promotionem ad prædicta. Ita omnes
cum Ricciull. *lib. 5. cap.* 17. Bonac. *q.3.
de irregul. par.7. num.*1. Sanch. *lib.2. cap.
25. num.* 2. Souſa *lib. 3. cap.5. n.*1. alios
citans. Nonnulli malè volunt, occultum
hæreticum, non eſſe irregularem niſi eo
falſo fundamento, quod hæc irregulari-
tas nõ proueniat ex proprio hæreſis de-
licto, ſed ex infamia notorietatis delicti,
hos reijcit Sanch. *lib.2. cap.25.* initio, &
Diana *reſolut.* 46. *de irregul.*

Tertia pars, quod fictus hæreticus nõ 59
ſit irregularis ex hoc ſpeciali delicto, pro-
batur, quia reuera in eo non extat deli-
ctum hæreſis, quod eſt cauſa irregulari-
tatis, ergò neque irregularitas eius effe-
ctus. Confirmatur, quia ſicut is non
notatur excommunicatione, ita neque
irregularitate. Et colligitur ex *cap. Pre-
sbiteros.29. diſt.50.* vbi thurificantes ido-
lis ex fide, & non ex compacto, ideſt,
figmento, vt ait Gloſa, prohibentur fun-
gi Sacerdotalibus officis, ergo fingentes
non prohibentur, ac proindè non ſunt
irregulares ex hoc capite. Ita tenent
Azor. & Filliucc. quos refert Diana *re-
ſolut.49. de irregul.* addentes, ſi caſus eſt
notorius, eſſe irregularem ex infamia,
Sanch. *lib.2. cap.25. num.6.* Suar. *diſp.43.
ſect.2. num.* 2. Farin. *q.* 192. *num.* 73. ex
illis Souſa *lib.3. cap. 5. n.3.* tenent hunc
fictum apoſtatam eſſe irregularem ex
propria ratione huius criminis.

Quarta pars, quod fautores hæreti- 60
corum ſint irregulares colligitur *ex c. 2.
de hæret. in 6. §. Hęretici*, vbi prohiben-
tur à beneficiorum, & officiorum pro-
motione, quod eſt proprius effectus ir-
regularitatis. Ratio eſt, quia in pœnis
fautores comparantur in iure cum hæ-
reticis, vt patet ex præcedentibus, & ſe-
quentibus quæſtionibus. Ita Nauar.
cap.27. num.205. §. Tertiò, Bonac. *q.3. de
irregul. p.7. num.*1. Sanch. *lib. 2. cap.25.
num.7.* Farin. *q.192. num.74.* Souſa *lib.3.
cap.5. num.4.* Carena *part.2. tit.1. n.*139.

Quinta pars, quod filij hæreticorum, 61
& fautorum ſint irregulares, deducitur
ex cit.

ex cit. cap.2. de hæret. §.*Hæretici*, vbi eorum filij prohibentur admitti ad beneficia, & officia publica, quo nomine veniunt etiã officia sacrorum ordinũ. Ita docent Nauar. *cap.27. num.*205. §.*Tertio*, Sanch. *lib. 2. cap.* 28, *num.* 7. Vt filij eam incurrant, necesse quod eorum parentum delicta hæresis, aut fautoriæ sint nota notorietate facti, aut confessionis, aut sententiæ, vnum horum sufficit. Ita alijs citatis Sanch. *lib.2. cap.27. num.*28. Sigismund.*dub.*82. *de elect. num.*4.

62 Sexta pars, quod suspecti ex alio, quã ex fautoria non sint irregulares ex hoc crimine, probatur isti in pœnis nõ cõparãtur hęreticis sicut fautores; Deindè immediatè nõ cooperãtur hęresi, sicut credentes, receptatores, fautores, & defensores, ergo pari pœna non sunt puniendi, & ideo ea in iure non reperitur expressa. Ex suspicione igitur hæresis, cui non fuit immediatè cooperatum nõ deducitur irregularitas, in omnium sententia. Verum quidem est, quod taliter suspectus, si eius delictum est notorium, fit irregularis ex infamia ratione indecentiæ. Ita Sanch. *lib. 2. cap.* 25. *num.*10. Bonac. *q.3. de irregul. p.7. num.*4

63 Suar. cit. à Sousa *lib. 3. cap.5. num.*5, Quare dæmones inuocantes, incensantes idola, &c. non sunt irregulares ex hoc speciali delicto, sed ex infamia, Sanch, & Bonac. cit. Diana *resolut.* 48. *de irregular.* ex Sanctar. Filliuc. Villal. & alijs.

Quæres 11. An Episcopus, & prælati regulares suos subditos dispensare possint in dictis irregularitatibus.

64 *Resp.* Sic, quando casus hæresis est occultus, quia facultas concessa in Tridentino *sess.*24. *cap.*6. dispensandi super irregularitatibus prouenietis ex delictis occultis, vbi in specie fit mentio de hæresi adhuc viget non solum pro Episcopis, sed etiam pro Prælatis regularibus maioribus, quibus iure Tridentini illud priuilegium competit, ex doctoribus, quos citaui *Resolut.*2. *q.*10. & illud extensum fuit etiam ad prælatos locales per Pium V. Bulla incip. *Romani Pontificis*: extensa apud Confect. de qua Rodr. *tom.*1. *q.*61. *art.*9. cum suo Compend. *resolut.*52. *num.*23. Ita docent. Farin. *q.*192. *num.* 79. Sanct. *cap.* 25. *de hæresi num.*7. & 8. Sanch. *lib.2. cap.* 25. *num.*16. ex illis Carena *par.2. tit.1. n.*141 ego alios cit. *Resol.*11. *q.*10.

Duo obijciunt aduersarij Suar. & Ricciull. apud prædictos, vnum est, illud priuilegium sublatum fuisse per Bullam Cœnæ, iuxta quod dictum fuit supra 65
sub q. 8. §. *Primò*. Sed huic occurritur respondendo, illud priuilegium fuisse sublatum tantum quo ad absolutionem, nõ quo ad dispensationem, cum enim sint diuersa ab vno ad aliud nõ est inferendum maximè cum sint odiosa; & Bulla ne verbum quidem facit de dispẽsatione Alterum est, quod cui negatur absolutio, à fortiori dispensatio, *ex cap. Cum illorum 32. de sent. excom.* vbi dicitur, quod maiora intelliguntur prohibita illis quibus sunt vetita minora; minus 66
autem est absoluere, quam dispensare, vt vbidem dicitur, ergo non valens absoluere, neque dispensare, & sic tollitur præcedens responsio. Respondetur tamen quandoque esse maius absoluere, quam dispensare, quod in casu pręsenti maximè apparet, quia hæreticus in ordine ad absolutionem, nondum est Ecclesię reconciliatus, ideo Prælatus cum maiori prudentia, & circumspectione procedere debet, ne illudatur ab hæretico, ideo Papa eius absolutionem sibi reseruat; loquendo vero quo ad dispensationem tanta diligentia, & circumspectio non est necessaria, cum iam Ecclesiæ sit reconciliatus, & quasi ex hoc videatur dignus dispensatione, ideo dispensare in hoc sensu est quid minus, quã absoluere, ac proinde non valet argu- 67
mentum à prohibitione minoris inferre prohibitionem maioris. Demum Garz. & Sanct. apud Carenam *part. 2. tit.* 1. *num.*141. dicunt, illud argumentum non habere locum vbi dispensatio est expressè concessa, vt in Tridentino est expressa dispensatio super hæresi. Et id est valde consonum rationi, & iuribus, quæ nolunt, ius iuri deregare, nisi exprimatur in derogatione, quia quod non muta-

mutatur stare non prohibetur, *l. Sancimus C. de testam.* & expedit iura iuribus concordare *l. Præcipimus C. de appellat.* quia iurium correctio vitanda est, ex vulgatis iuribus neque verisimile ex illatione derogari iuri communi, cuius professio consistit in stabilitate.

68 Intellige prædicta, quod suos subditos dispensare possunt, quando hæresis est occulta, vnde in sancto officio condemnati nullatenus dispensari possunt neq; quo ad exercitum ordinum susceptorũ, neque quo ad promotionem eorum, quibus carent, cum delictumnon amplius sit occultum, sed publicum. Ita tenet Bonac. *q.3. de irregul. p.7. num.6.* Diana *resolut.48. de irregular.* contra Auilam, Farin. Sair. & alios. Intellige secundo in prædictis casibus ex hæreticis, credentibus, fautoribus, & defensoribus. In alijs vero cum irregularitas nõ proueniat ex crimine hæresis, neq; ex illius suspicione, sed ex infamia, & indecẽtia, purgata suspicione & sublata infamia tollitur etiã irregularitas sine alia dispensatione docent Sanch. *lib.2. c.25. num.* 10. Filliuc. Villalobos, quos citat Diana *resol. 48. de irregul.* Vide Nauar. *consil.16. 17. & 18. de hæret.*

Quæres 12. An hæretici, eorum fautores, filij, & de hęresi ex alio delicto quam fautoriæ suspecti sint infames?

69 *Resp.* Hęretici, & eorum fautores sunt infames facti infamia, atque etiam iuris; eorum vero filij nequaquam; suspecti demum sunt infames ex notorietate delicti, si hoc infamiam infert, aliàs non.

Primum, quod hæretici, & fautores incurrant infamiam facti, docent multi cum Farinac. *q. 189. à num. 40.* iuncto *num.54.* Sanch. *lib.2. cap.26. num.2. & 3* Sousa *lib.3. cap.7. num.3.* Requiritur autem notorietas delicti, & fautoria formalis.

70 Secundum, quod hæretici, & fautores sint infames etiam infamia iuris, probatur ex Auth. Gazaros C. *de hæreticis*, vbi damnantur infamia; notati autem infamia iure ciuili sunt etiam iure Canico infames, *cap. Omnes 2. 6. q.1.* Ita alijs citatis Farin. *q.189. num. 54.* Sousa *lib.3. cap.7. num.3.* Sanchez *lib.2. cap. 26. n.1.* vbi probat hanc non incurri nisi post sententiam iudicis delicti declaratoriam.

Tertium, quod illorum filij infamiã non contrahant, multis probat Sanch. *lib.2. cap.28. num.5.* cum Menochio, & & Suar. 71

Quartum, de suspectis constat ex eo, quod nullibi reperitur expressa huiusmodi pœna infamiæ, ideo neque afferenda, & ratio est, quia suspecti sine fautoria, cum nulli hæretico beneficium præstent, æquum est, illos in pœnis non æquipararì fautoribus hęreticorum. 72

Quæres 13. An hæretici, eorum fautores, & filij perdant nobilitatem?

Resp. Hæretici omnes, eorum fautores, & filij ac nepotes, non perdunt nobilitatem sanguinis, sed tantum priuilegij. Filij nobilitatem priuilegij, quam ab alio, quam à patre hæretico habuerunt nõ perdunt, sicut nec quam à patre habuerunt concepti ante crimen hæresis, effectus autem huius perditionis in filijs incipit à condemnatione hęresis paternæ. 73

Prima pars, quod nobilitas sanguinis à quoquã non perdatur, constat ex eo, quod naturalia semper remanẽt, & sunt immutabilia, §. *Sed naturalia, Instit. de iure natur.* Ita Tiraq. *de nobilit. cap. 35. num.24.* Simanch. *de Cathol. instit. tit.29 num.18.* Sanch. *lib.2. cap.29. num.2.*

Secunda pars, quod hęretici, & fautores sint priuati nobilitate priuilegij, probatur ex allegatis à Farinac. *q.189.* §. 4. per totum Sanchez *lib. 2. cap.29. num.3.* 74

Tertia pars, quod filij non perdant nobilitatem, quam à patre non habuerunt, probatur, quia eam non habuerũt à patre, sed ab eius ascendẽtibus, sed nõ inficitur respectu ascendẽtium ergo neque respectu filiorum. Infecta verò nobilitas paterna inficit filios, & nepotes, ex eisdem Tiraque Sanch. & Farinac. cum quibus est Sousa *lib. 3. cap. 24. n.3.* Duo requiruntur, vnum, quod filij concepti sint post peccatum hæresis, vt probat 75

bat Sanch. *lib.2.cap.29. num.8.* Alterum est hanc priuationem filiorum incurri post condemnationem.

Quæres 14. An hæretici, fautores, & eorum filij, & nepotes sint ipso iure priuati omnibus beneficijs Ecclesiasticis cū inhabilitate?

76 *Resp.* Hæretici ipso iure à die commissæ hæresis sunt priuati omnibus beneficijs, intellige quo ad titulum, non verò quo ad possessionē, priuandi sunt, seu intelliguntur priuati quo ad possessionem, per sententiam criminis declaratoriam, vltra quod non amplius fructus suos faciunt. Interim à die perpetratæ hæresis non possunt beneficia sua renuntiare, aut resignare in fauorem tertij. Illa autem impetrari possunt tamquam vacantia etiam ante sententiam, & de vacatione propter hęresim mentio facienda est. Inhabiles quoque sunt ad quæcumque beneficia. Fautores verò ipso iure non sunt priuati, sed priuandi, licet sint inhabiles ad illa ipso iure. Filij pariter hæreticorum, & fautorum cum suis nepotibus non sunt priuati, neque priuandi beneficijs obtentis, licet sint inhabiles ad illa.

Prima pars, quod hęret ici ipso iure sint priuati beneficijs suis, colligitur *ex cap. Vt commissi* 12. *de hęret. in* 6. ibi: *Priuandi pratcrea, vel priuatos nuntiandi.* Doctores ibi dictionem, *vel,* sumunt expositiuè pro, *idest*, seu declaratiuè, quod est familiare interpretibus Barbosa *dist.* 415. *num.* 5. Ita Doctores fere omnes, quos pro se citat Farin. *q.* 189 *num.* 69. melius *num.* 77. esse ipso iure priuatos, *& num.*78. refert Alphonsum de Castro Simanch. & alios, & reuera id videtur multum conforme iuribus *cap. Ad abolendum, cap. Excommunicamus, §. credentes*, & præcitato capiti. Vt commissionis. Quare ad tollendas huiusmodi controuersias S. Congreg. coram Sanctissimo die 18. Iulij 1556. Declarauit

77 hæreticorum beneficia vacare à die commissi criminis, ac proindè sanctitas sua specialiter sibi reseruauit huiusmodi beneficia, nullatenus conferenda nisi specialis mentio de huiusmodi crimine hæresis, propter quod vacant, habeatur, etiam per sanctitatem suam, aliter nulla sit collatio, quod postmodum Confirmauit Pius V. in alio decreto edito die 29. Septembris 1558. Vtrumque decretum ad verbum refert Diana *par.*4. cum alijs decretis spectantibus ad tribunal Inquisitionis.

Beneficia igitur hæreticorum ipso iure vacant, attentis præcipuè illis duobus decretis, & ita docet communis doctorum, præcisis etiam illis decretis, cum Ricciull. *lib.* 5. *cap.*19. *num.* 9. Sanchez *lib.*2. *cap.*26. *num.* 6. Farin. supra; Paris. *lib.*3. *q.* 1. *de resignat. num.* 32. Gonzal. Glos. 15. *num.*65.

Nomine beneficiorum veniunt etiā pensiones in casu hæresis, quibus sunt priuati ipso iure, ex ijs quæ refert Farin. *q.*191. *num.*60. 78

Secunda pars, quod sint priuati quod ad titulum, non quo ad possessionem, probatur, quia pęnam priuationis beneficiorum, & aliorum etiam ipso iure inflictam nemo tenetur pati, & contra se exequi ante sententiā, & multis probaui *resolut.*130. Quare dicetur priuatus ipso iure titulo, non autem possessione beneficij, nam titulus, & possessio diuersa sunt, vnde quis potest esse priuatus vno, & non altero, ac proindè apud aliquem potest stare potest possessio sine proprietate, aut titulo, *l.* 1. *ff. Vti possidetis.* Ita multis citatis Sanchez *lib.* 2. *cap.*26. *num.*7. sequitur Farin. *q.* 189. *num.* 77. in fine, & Ricciull. alijs citatis, qui *lib.*5. *cap.*19. *n.* 12. dicit, posse minime remoueri hæreticum ante sententiam. Ergò legitimus possessor est hæreticus, ac proindè fructus facit suos, donec per sententiam criminis declaratoriam remoueatur, & intelligatur absque alia declaratione remotus. Quod fructus faciat suos vsq. ad diē sententiæ tradit Sanch. *lib.* 2. *cap.*26. *n.*10. 79

Tertia pars, quod hęreticus etiam à die cōmissi criminis nō possit renūtiare beneficio, probatur, quia illius caret titulo, Paris. *lib.*3. *q.*1. *num.*31. *& lib.*13. *de resignat. q.*5. *num.*132. Diaz *cap.*114. *n.*2. Sanch. *lib.*2. *cap.*26. *num.*12. & expresse id 80

id prohibetur in duo decretis citatis supra sub prima parte, *sub num.* 77.

81 Quarta pars, quod beneficia hæreticorum impetrari possint etiã ante sententiam, probatur, quia beneficia vacantia impetrari possunt, beneficia autem hæreticorum vacant ex dictis sub prima parte, ergo impetrari possunt. Ita Paris. *lib.* 3. *q.* 1. *num.* 32. & 33. Diaz *cap.* 114. *num.* 2. Sanch *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 12. In impetratione autem exprimendum est, quod vacatio prouenit ex crimine hæresis, aliter irritum est, quidquid actum fuit, ex dictis sub prima parte, *num.* 77.

82 Quinta pars, de inhabilitate ad beneficia habetur expressè *ex cap. Quicumq.* §. *Hæretici, de hæret. in* 6. Ita omnes cũ Sanch. *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 4. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 19. *num.* 3. qui *num.* 4. ait procedere in omni genere beneficij etiam iurispatronatus, Farin. *q.* 189. *num.* 70. qui *num.* 71. ait de communi, collationem illi factam esse nullam ipso iure dicti capitis, &, fructus non facere suos, sed teneri ad restitutionem; dicens *num.* 72. procedere etiam in hæretico occulto.

83 Sexta pars, quod fautores ipso iure non sint priuati, tenetur à Couar. *lib.* 2. *Variar. cap.* 8. *num.* 4. vbi eam clausulam: *Priuandi, vel priuatos nuntiandi. cap. Vt commissi* 12. *de hæret. in* 6. quam explicauimus declaratiuè sub prima parte, ita exponit, vt terminus, *Priuandi*, referatur ad fautores, alter vero, *Priuatos*, respiciat hæreticos, ac proindè dictio, *vel*, sumatur disiunctiuè secundum natiuum eius sensum; Dic tu verbum, *priuandi*, referri ad possessionem, aliud verò, *priuatos* respicere titulum, si loquantur de hæretici, eum sequitur Sanchez. *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 15. Farin. *q.* 189. *n.* 73. Nec obstat, quod ipso iure sint inhabiles ad obtinenda, & non priuati ipso iure obtentis, vt probat citatus Couar. per Glos. *Clem.* 1. *de pœnis* S. *ipsius*.

84 Septima pars, quod alij suspecti prætor fautoriam non sint priuati, neque inhabiles, habetur apud Sanct. *cap.* 33. *de hæresi num.* 6. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 19. *num.* 26. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 14. Carena *par.* 2. *tit.* 1. *de hęret. num.* 148. Farin. *q.* 189. *num.* 86.

Octaua pars, quod filij hæreticorum, quamuis ipso iure inhabiles sint *ex cap.* 2. §. *Hęretici, de hęresi in* 6. non ideo tamen sint priuati, neque priuandi suis beneficijs docetur per Couar. *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 4. alijs allegatis, quia nullibi hęc pœna reperitur in iure expressa, Sanch. *lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 28. *ad* 32. 85

Quæris 15. An hæretici, eorum fautores, & filij, atque suspecti de hæresi perdant potestatem ordinis, & iurisditionis tam fori externi, quam interni, ita quod non amplius possint conficere Sacramenta, & illa administrare, aut pro foro externo excommunicare, leges cõdere, casus reseruare, &c.

Resp. Hæretici, & illorum fautores numquam perdunt potestatem ordinis, licet etiam essent degradati, neque potestatem iurisditionis quamdiu tolerati sunt ab Ecclesia, idest, antequam nominatim denuntientur tales, postea verò attentantes ea, quæ pendent à potestate iurisdictionis, nihil agunt. Idem verò quantum ex parte sua illicitè ministrant Sacramenta, ac pariter illa indignè conficiunt, hoc ipso, quod sunt hæretici, aut fautores hæreticorum licet occultissimi. Filij eorum licitè, & validè prędicta pręstant. Suspecti demum ex alijs criminibus, quam ex fautoria nihil prædictorum incurrunt ex ipsa ratione suspicionis. 86

Prima pars, quod hæretici, & alij etiã degradati non perdant potestatem ordinis, probatur, quia ea consistit in caractere, qui perpetuò indelebiliter manet in anima, de fide definitum in Tridentino *sess.* 7. *can.* 9. reperiri in anima indelebiliter ex tribus Sacramentis Baptismi, Confirmationis, & Ordinis. Ita omnes cum D. Thoma *par.* 3. *q.* 82. *ar.* 7. Becan. *de fide cap.* 15. *q.* 3. Quare validè administrant ea Sacramenta, quæ non requirunt iurisditionem, cuiusmodi sunt Baptismum, Confirmatio, Eucharistia, Oleum Sanctum, Ordo, & Matrimoniũ, quia siuè denuntiatis, siuè non, immò & degradati non perdunt potestatem or- 87

dinis necessariam in administratione Sacramentorum. Pariter Sacerdos hæreticus validè consecrat ex hoc capite.

88 Ita omnes, quos citat Sair. *lib.2. cap.1. de consecr. à num.4.* Becan. *cap.15. de fide q.3. num.3.* prodest autem eius sacrificium ex parte operis operati, quatenus offert in persona Christi, ex parte verò operis operantis nihil prodest eius sacrificium, quia eius operatio abominabilis est, neque ab Ecclesia, extra quam est, acceptatur, ex D. Thoma loco citato *par.3. q.82. art.7.*

89 Secunda pars, quod ijdem hæretici antequam cõdemnentur retineant potestatem in iurisdictionis, ac proindè gesta ab eis valeant, probatur, quia in hoc nihil differunt ab excommunicatis toleratis, qui nondum amiserunt potestatem actualem validè agenti, & communi doctorum, dum dicunt, valere gesta ab excommunicatis toleratis, cum Sair. *lib.2. cap.6. de censur. num.1.* Bonac. *q.2. de excommun. par.5. §.2. num.3.* & alij communiter.

90 Tertia pars, quod post condemnationem, & sententiam sint priuati iurisdictione, probatur ex diuersis iuribus, *cap. Audiuimus 4. 24. q.1.* vbi hæreticos, dicitur non posse excommunicare, quia nihil potestatis aut iuris haberet, *cap. Didicimus 31.* quod non possint excommunicare repetitur *cap. Ait Cœlestinus 35. cap. Apertè 36. 24. q.1.* neque iudicare, *cap. Miramus 37. ead.* Confirmatur, quia hæretici sententiati deponuntur ab omni officio, *cap. Ad abolendam 9. de hæret. cap. Vt commissi 12. eod. in 6.* quod non possint absoluere neque à peccatis, neque à censuris, Sair. *lib. 2. de censur. cap. 2. num. 10.* & de alijs actibus *cap.6. per totum*. Excipitur articulus m. tis, in quo casu hæreticus etiam denuntiatus, immò degradatus, & Schismaticus potest absoluere à quibuscumque positum in articulo mortis, Bonac. *q.3 de excommun. par.3. num. 3.* plures citat Barbosa *ad cap. 7. sess. 14. num.15.*

91 Quarta pars, quod hæretici etiam occulti illicitè, & cum peccato mortali conficiant, ministrent Sacramenta, aliosue vero actus iurisditionis exercent, probatur *ex cap. Aduocauit 23. & seq. 24. q.1.* vbi eorum sacrificia, & Sacramenta dicuntur esse abominabilia, & sine fructu, non dicuntur consecrare, sed execrare, intellige in ordine ad illicitam actionem, quia non solum ipsi, sed eos, quibus conferunt, faciunt peccare, quando scienter extra casum necessitatis cum illis communicant in diuinis.

Quinta pars, quod eorum filij clerici, 92
& alijs suspecti nihil prædictorum patiantur, suadetur, quia nulli reperitur expressum, quod sint priuati suis officijs, ergò neque nos priuare debemus. Quod si dicas dictum fuit *q. 10.* & probatum ibidem *sub par.5.* filios, & nepotes hæreticorum, & fautorum esse irregulares, ergo ex hoc capite non possunt ministrare Sacramenta, &c. Respondeo, eam irregularitatem esse secundum quid, quatenus scilicet filij non possunt promoueri ad beneficia, & officia, vt ex citato ibidem *cap. 2. §. Hæretici*, expresè habetur, non autem ea impedit exercitium officij, quod ante habent, ex quo neque debent priuari officijs, & beneficijs antea obtentis, ex probatis sub *q.14. par. 8.*

Quæres 16. An hæretici, eorum fautores, filij, & alij suspecti sint ipso iure priuati omnibus officijs publicis, actibus legitimis tam in foro Ecclesiastico, quã laico? Loquendo de beneficijs Ecclesiasticis, & officijs, iam dictum est in præcedentibus, de laicis remanet dicendum.

93 *Resp.* Hæretici, & eorum fautores ipso iure sunt priuati omnibus officijs publicis, & actibus legitimis, cum inhabilitate. Filij verò eorum non sunt priuati, sed priuari possunt, licet sint inhabiles ad alia, & similia in posterum habenda.

Primum de hæreticis, & fautoribus deducitur *ex cap. 2. §. Hæretici, de hæret. in 6.* iuncto *cap. Vt commissi 12. eod.* quod intellige iuxta dicta de priuatione beneficiorum *sub q.14.* quod sint priuati quo ad titulum, quo ad possessionem verò, omnino, sequuta sententia condemnatoria

toria, secundum probabiliorem opinionem Bursati *lib. 1. consil.* 14. *num.* 18. & 23. ex illo Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 20. *num.* 3. Ista autem officia, & eorum actus legitimi enumerantur *cap. Excommunicamus* §. *Credentes, de hæret.* qui sunt, quod hæretici, & fautores non sint consultores, nec electores, nec testes, nec testabiles tam actiuè, quam passiuè, nec cõuenire, sed tantum coueniri, nec iudex, eius attentati actus sint nulli, nec arbiter, nec aduocatus, nec tabellio. Vide dictum caput, quod ad eas pœnas incurrendas requirit in hæreticis, & fautoribus eorum duo, vnum quod sint no-
94 tati excommunicati; secundum, quod si intra annum satisfacere contempserint, extunc ipso iure prædicta incurrãt. Nihilominus ex alijs iuribus posterioribus superius adductis *ex c.* 2. & 12. *eod. in* 6. patet dictas pœnas incurri à die perpetrati criminis, licet, vt diximus, quo ad actualem spoliationem officij, requiratur sententia saltem criminis declaratoria.

Inter actus legitimos, quibus prædi-
95 cti priuantur adde priuationem vtriusq; vocis, seu actum electionis tam actiuæ, quam passiuæ, si enim ijs actibus priuantur excommunicati, à fortiori hæretici, qui præter excommunicationem, tam detestabili errore sunt infecti, & deducitur ex citatis iuribus.

96 Secundum, de filijs, & nepotibus illorum deducitur *ex cap. Vt commissi* 12. *eod. in* 6. vbi Papa Inquisitoribus plenam concedit facultatem non solum illos declarandi priuatos, sed etiam eorũ filios, & nepotes priuandi officijs publicis, & honoribus quibuscumque. Vide Farin. *q.* 191. §. 2. Sigism. *dub.* 82. vbi alias difficultates referunt.

Quæres 17. An hæretici eorum fautores, & filij cum nepotibus careant sepultura Ecclesiastica?

Resp. Hæretici tantum, & eorum
97 fautores sine penitentia decedentes Ecclesiastica sepultura, *cap. Sicut ait* 8. *cap. Excommunicamus* 14. *de hæret.* §. *Credentes, cap.* 2. *eodem in* 6. Farinac. *q.* 192. *num.* 38. *loquens de hæreticis*, & *q.* 182. *num.* 49. & 50. *de fautoribus*. Eadem carent etiam institurentes hæreticos hæredes, ex iuribus citatis Farin. *quæst.* 190 *num.* 107. & *q.* 192. *num.* 40.

Quæres 18. An pater hæreticus perdat patriam potestatem super suos filios?

Resp. Filius à die perpetratæ hæresis 98
eximitur à patria potestate, & fit seu iuris etiam ante sententiam, *cap.* 2. *de hæret. in* 6. §. *fin.* vincta Glosa vltima. Ita omnes cum Sair. *lib.* 3. Clauis *cap.* 9. *n.* 30. Farin. *q.* 197. *n.* 29. Lessius *lib.* 2. *c.* 3. *n.* 33. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 24. *num.* 6. vbi *num.* 7. dicit filium non teneri alere patrem hæreticum, nisi extremè indigentem.

Quæres 19. An hæretici, eorum fautores, & filij sint incapaces iure testandi?

Resp. Hæretici, eorumue fautores ip- 99
so iure non sunt priuati iure testandi, sed tantum per sententiam criminis declaratoriam. Filij non comprehenduntur.

Prima pars de hæreticis & fautoribus probatur per *l. Manichæos* §. *Præterea C. de hæreticis*, ibi: *Ergo, & suprema illius scriptura irrita sit, siue testamento siue Codicillo*. Verbum *sit* importat sententiam ferendam, Glos. *fin. cap.* 2. *de foro compet.* & alijs à Sanch. citatis ad hoc propositũ *cap.* 24. *num.* 3. Et confirmatur per *cap. Excommunicamus* 14. §. *Credentes*, vbi ferè eisdem verbis extenditur pars legis supracitatæ, & fit mentio de iure restandi sub his terminis. *sit etiam intestabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem*, hæc autem pœna cum alijs, vt ibidem expresse dicitur, non incurritur nisi post sententiam, ergò præfati retinent ius testandi vsque ad sententiam, qua posita nihilominus illorum conditum testamentum euanescit, & pœnitus vires admittit. Ita ex Molina, Vasq. & alijs docet Sanch. *lib.* 2. *disp.* 24. *nu.* 3. Hæc opinio est contra communem doctorum asserentium priuari iure testandi a die commissi criminis, quos pro se citat Farinac. *q.* 190. *nu.* 89. Ricciull. *lib.* 5 *cap.* 28. Sed reuera prior, quam sequimur, est conformior iuri citato *cap. Excommunicamus*; quod expressè vult, pœnas ibi expressas, inter quas est intesta-

bilitas, non incurri nisi post sententiam, iuxta quod intelligendum est ius ciuile, eo quod ibi includitur, & limitatur.

100 Secunda pars de filijs suadetur, quia de ipsis nullibi agitur in ordine ad hanc pœnam, ergo contra ipsos asserenda non est.

Quæres 20. An hæretici, eorum fautores, & filij capaces sint successionis, aut donationis tam ex testamento, quā ab intestato, seu ex contractu?

101 *Resp.* Hæretici, & fautores sunt capaces ante sententiam, ita quod hæreditatem, aut aliud aquisitum restituere non tenentur ante illam. Filij vero illorum pariter sunt incapaces solius hæreditatis paternæ, non autem aliorum, qui nō sunt hæretici, aut fautores illorum.

Primum, quod hæretici, & eorum fautores ante sententiam sint capaces, colligitur *ex cap. Condemnamus* §. *Credentes, de hæret.* vbi dicuntur incapeces successionis, vt autem diximus præcedenti quæstione, *& q.* 16. illæ pœnæ non incurruntur nisi postquam fuerint excommunicatione notati, & contempserint infra annum satisfacere. Et id clare deducitur *ex l. Manichæos* §. 1. *in fine C. de hæret. Ipsos quoq. volumus amoueri ab omni liberalitate, & successione*. Vides, quod requiritur amotio per sententiam, id enim importat verbum *Amouto*

102 ex Tiraque *in l. Si vmquam ver. Reuertatur C. de reuoc. num.* 172. *&* 173. Ita Imola *cap.* 2. *de testam. num.* 44. Lessius *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 52. Molina *tom.* 3. *de iust. disp.* 658. *num.* 19. Royas *singul.* 79. *de fide* Decian. *lib.* 5. *Crimin. c.* 44. *n.* 17. ex illis Sanch. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 31. *&* 34 Vide Farin. *q.* 190. §. 7. *à num.* 94.

103 Secundum quod filij, non succedāt in bonis patris condemnati, habetur *ex cap. Vergentis* 10. *de hære t.* Auth. Gazaros *C. de hæret.* Sanch. *lib.* 2. *cap.* 29. *num.* 9. Farinac. *q.* 191. initio.

104 Tertium, quod filij succedant suis consanquineis ascendētibus, & alijs extraneis, probatur huiusmodi pœna ex citatis iuribus non deducitur, ergo neq; asserenda est, aut deducenda ex alijs delictis iuris ciuilis, quia in odiosis non est extendenda pœna iuris ciuilis ad ius canonicum ex paritate delictorum, cum pœnæ magis pendeant à voluntate legislatoris, quam à ratione, & ius canonicum sit remissius in pœnis, quam ius ciuile. Ita quāpluribus citatis Sanch. *lib.* 2. *cap* 29. *num.* 13.

Quartum, quod filij fautorum non excludantur, suadetur, quia nullo iure 105
id probatur, neque illorum bona addicta sunt fisco de iure canonico, quo de solis hæreticis loquitur, quia tamen Farinac. *q.* 191. *num.* 12. ex allegatis citat Bullam Pontificiam reddentem filios fautorum incapaces, illius fidei videtur standum?

Quæres 21. An obligati hæreticis eximantur ab eorum subiectione?

Resp. Affirmatiuè, secuta sententia, 106
cap. fin. eod. illis verbis. *Absolutos se nouerint à debito fidelitatis domini, & totius obsequij quicumque lapsis manifestè in hæresim, aliquo pacto quacumque firmitate vallato tenebantur adstricti.* Duo notanda sunt, vnum, quoscumque siue vassalos, siue captiuos, seruos, famulos, aut alio nomine, & titulo, seu contractu obligatos, exi à subiectione hæretici, & constitui in libertate, nam illa particula *Quicumque* comprehendit 107
omne genus personarum, Menoch. *consil.* 224. *num.* 7. cum alijs per Barbosam *dist.* 317. *num.* 7. Debitor autem libera-
tur soluendo fisco intellige post condēnationem, quia ante solueie potest eidē hæretico. Ita Sanch. *lib* 2. *cap.* 24. *n.* 8. *& seq.* Alterum est, prædictos non liberari à die commissi criminis, sed tanrū à condemnatione, vt colligitur ex illis verbis, *Lapsis manifestè in hæresim*, quæ important sententiam, ex dictis *cap.* 9. *q.* 26. *num.* 90. vt habet Glos. ibidem. 108

De fautoribus nihil dicitur, cum sermo sit præcisè de hæreticis, ideo priuilegium hoc locum non habet respectu subiectorum illis.

Quæres 22. An hæreticorum, & fautorum bona de iure sint confiscanda? 109

Resp. Hæreticorum bona fisco subiecta sunt, non autem fautorum, & suspectorum de hæresi.

Pri-

Primum, de confiscatione hæreticorum bonorum habetur in diuersis locis vtriusque iuris, ciuilis quidem *l. Manichæos* §. 1. *C. de hæret.* Authen. Gazaros *C. eod.* Iuris vero Canonici, *cap. Vergentis* 10. *de hęret.* vbi bona hæreticorum etiam filios habentium confiscantur. Item *cap. Ad abolendam* 9. *cod.* vbi non restituuntur applicata fisco Ecclesiastico, si sint clericorum, vel laico, si laicorum, non restituuntur nisi conuertatur hæreticus. Item *cap. Excōmunicamus* 14. §. *Damnati, cad.* fit mentio de applicatione vt supra. Item confiscatur etiam dos vxoris, quæ scienter nupsit hæreticos aliàs non *cap. Decreuit* 14. *eod. in* 6. Et qua nonnulli dubitabāt, an pœna cōfiscationis esset lata, an ferenda, Bonif. VIII. *in Cap. Secundum* 19. *in cod. in* 6. declarauit esse latæ sententiæ, appræhentionem tamen bonorum non esse faciendam per dominum secularem, nisi prius pronuntiatum fuerit per iudicem Ecclesiasticum super crimine, executio igitur bonorum condemnati fit tantum post sententiam.

110 Secundum, quod bona fautorum, & aliorum de hæresi suspectorum non sint subiecta fisco, constat ex eo, quod nullo iure reperitur expressa huiusmodi pœna contra prædictos; ergò illa non sunt afficiendi maximè cum locum non habeat nisi in casibus iure expressi Clar. *q.* 78. *num.* 5. Farin. *q.* 193. *num.* 120. Ita alijs citatis Farin. *q.* 190. *num.* 26. Sousa *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 10.

Quæres 23. An bona hæreticorum ipso iure à die commissi criminis sint subiecta fisco?

111 *Resp.* Bona hęreticorum ipso iure dicuntur subiecta fisco à die commissi criminis, requiritur tamen sententia declaratoria criminis, ex quo plerique doctores citandi dicūt hęreticum ipso iure priuati proprietate suorum bonorum, retinere verò eorum possessionem vsque ad sententiam criminis, per quam tunc omne ius perdit super sua bona.

Vtrumque bene colligitur *ex cap. Cū secundum* 19. *de hæret. in* 6. primum de confiscatione proprietatis ipso iure, ibi: *Bona hæreticorum ipso iure decernimus cōfiscata.* quod intelligitur de proprietate deducitur ex præcedentibus verbis. *Et rerum proprietate hoc ipso priuetur, & fisco rerum, & speciecrum dictarum proprietas acquiritur.* Secundum de retentione proprietatis vsque ad sententiam habetur, ibi: *Confiscationis tamen huiusmodi excquutio, vel bonorum ipsorum occupatiō fieri non debet, nisi prius sententia super eodem crimine fuerit promulgata.* Relinquitur igitur in possessione suorum bonorum vsque ad condemnationem in hæresim, quia tunc constat manifeste in pœnam incidisse, ante enim cum potuisset accidere, quod falsò calumniaretur, & postea reperiretur innocens, ideo relinquitur legitimè in possessione suorū bonorum, donec iuridice constet, illorū priuationem incurisse. De confiscatione ipso iure omnes docent, & præterea, quod sententia debeat procedere de communi Farinac. *q.* 190. *num.* 5. nam quādo iura imponunt pœnam ipso iure incurrendam intelliguntur semper secuta iudicis sententia declaratoria delicti, Alex. *in l. Si quis maior, ff. de transact. num.* 13. vbi citat Archid. & Ioan. Andr. Ruinus *lib.* 4. *consil.* 85. *num.* 6. Roman. *consil.* 212. in fine, Bursatus *consil.* 14. *n.* 18. & 20. *consil.* 43. *num.* 1. 22. & 25. Distinctionem proprietatis, & possessionis referunt Caiet. 2. 2. *q.* 62. *art.* 3. Conrad. *lib.* 1. *de contract. q.* 7. *concl.* 2. & 3. Medina *C. de restitut. q.* 1. quos citat, & sequitur Becan. de lege pœnali *q.* 4. *num.* 6. & *cap.* 15. *de fide quæst.* 5. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 3. iuncto *num.* 18. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 31. qui *num.* 10. dicit hęreticum ante sententiam habere veram rerum suarum possessionem, sequuta tamen sententia, bona transeunt in fiscum sine alia apprehensione, iuribus, & doctoribus citatis.

Quæres 24. An fructus perceptos intermedio tempore à die commissi criminis vsque ad sententiam hæreticus faciat suos?

Resp. Affirmatiuè, quia illo tempore iuste possidet, fructus enim sunt possessoris, *l. Fructus*, §. *ex diuersorum, ff. de* 112

rei

rei vendicat. & fructibus vtitur possessor lite pendente, Glos. *ver. debeant*, *cap. Hæc.* 9. 3. *q.* 6. Glos. Et cum fructibus, *cap. Non liceat* 20. 12. *q.* 2. Ita alijs citatis docet Becan. *q.* 4. *de lege pœnali*, secuta tamen sententia, quos non consumpsit, sunt fisci, de communi Farinac. *quæst.* 190. *num.* 19. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 23. *num.* 194.

Quæres 25. An hæreticus ante sententiam possit alienare, & alios contractus facere?

113 *Resp.* Potest ex necessitate vitæ propriæ, & suorum, & pro collocandis filiabus, immò ex alijs causis factæ tenent, ratio est, quia *ex l. Post contractum* 15. *ff. de donat.* habetur, post contractum capitale crimẽ valere donationes factas ante condemnationem, nisi id contingat fieri in fraudem fisci, quod non apparet, quando fiunt ex causis prædictis. Ita Angel Fulgos. & alij, quos citat Sanchez *lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 22. *& cap.* 22. *num.* 50. Becan. *q.* 5. cum alijs, qui aiunt valere quidem, sed non esse firmas, quia per fiscum rescinduntur. Ita Farin. *q.* 190. *num.* 71. & Sanch. *cap.* 22. *num.* 31. & alij communiter. Sed his omnibus sagax nimis fiscus statim, ac cognitionem delicti habet occurrendo alienationibus annotat seu describit bona delinquentis cum obligatione, seu sequestratione eorumdem.

Quæres 26. Quænam bona deliquentis hæretici sint obnoxia fisco?

114 *Resp.* Illa tantum sunt obnoxia fisco, quæ hæreticus habet tempore delicti commissi, vnde postmodum acquisita non sunt fisco subiecta, nam est illud cõmune axioma, quod in confiscatione facta ipso iure veniunt tantum bona præsentia, non autem futura, deductum *ex l. Si mandauero*, §. *is cuius*, *ff. de mandati*, illis verbis, *In publicandis bonis, quidquid postea acquiritur non sequitur fiscũ*. Igitur bona, quæ hæreticus acquirit post commissum delictum vsque ad sententiam non dicuntur præsentia, neque proinde subiecta fisco, sed futura. Ita Bursatus *lib.* 1. *consil.* 14. *num* 28. *consil.* 43. *num.* 4. Baiard. *ad Clarum q.* 78. *num.* 212. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 32. *num.* 22. quæ opinio sibi videtur æquior, & verior, Sanch. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 10. Farin. *q.* 190. *num.* 25. Oppositum etiam ad futura vsque ad condemnationem extendi fiscum, docent Bossius *tit. de bonorum publicat. num.* 80. & alij citati à Ricciull. & Sanch. probant *ex l. Eius qui* 8. §. 1. *ff. de testam.* ibi: *Bona quoque quæ tunc habuit, cum damnaretur, publicabuntur.* Sed ibi sermo est de damnatione legali, non iudiciali.

Quæres 27. An hæreditas delata hæretico, sed nondum adita ante delicti commissionem, sit subiecta fisco?

Resp. Negatiuè, quia non computatur inter bona præsentia hæretici, nam hæreditas sine aditione non transit ad hæredes, *l. Vn. C. de ijs, qui ante aper. tabul. l. Vn.* §. *In nouissimis, C. de caduc. toll.* Ita ex Bossio, Castr. Cœphalo, Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 32. *num.* 26. Grarian. *discept. cap.* 309. *num.* 13. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 48. 115

Quæres 28. An legitima proueniens filio heretico viuentibus eius patentibus debeatur fisco.

Resp. Non, quia non est illi perfectè acquisita, cum simpliciter sit patris, *l.* 1. §. *si impuberi, ff. de collat. bonor. l. Si quæ pœnæ, ff. de ijs*, qui sunt sui. Filius enim ius remotum ad illam habet quod non sufficit pro fisco, quod verum est licet pater filio legitimam assignasset. Ita omnes, quos vocat Sanch. *lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 19. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 31. *n.* 27. 116

Quæres 29. An fideicommissum sit subiectum fisco?

Resp. Non, sed illud transit ad eos, qui sunt vocati, quia delictum patris, aut alterius non debet nocere filijs, aut alijs respectu illorum bonorum, quæ competunt substitutis heretico, cum non dicatur succedere ex persona ipsius hæretici, sed ex propria. Huiusmodi igitur bona sunt substitutorum quo ad omnia, nimirum quo ad proprietatem, vsumfructum, & commoditatem. Ita de communi cum Gabriele *vol.* 1. *consil.* 284. *num.* 2. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 15. Carena *part.* 2. *tit.* 1. *de heresi n.* 155. 117

§. *E con-*

§. *E contra verò*.

Quæres 30. An maioritas sit subiectus fisco?

118 *Resp.* Non, siuè sit institutus cum iurisdictione, siuè non, sed transit in filios patris hæretici, ea ratione, quia filij non vocantur ad maioratum iure paterno, sed ex propria persona illis prouenit, quasi ab institutore immediatè transeat in illos, nulla habita consideratione patris hæretici intermedij, qui omnes institutos in ipsa institutione immediatè censetur vocare prout ex tunc, hoc est, à principio fundationis, quo illis acquiritur ius quoddam cum certa spe succedendi loco, & tempore, vnde filius patri succedens, non dicitur acquirere feudum, sed acquisitum capere. Ita docet vterque Molina cum Sanchez *lib.* 2. *cap.* 30. *num.* 4. asserendo *num.* 7. filios hæreticorum natos siuè ante, siuè post hæresim esse capaces maioratus etiam cum iurisdictione, quia qui est capax principalis, etiam accessoris; esto filij hereticorum essent infantes, cuius oppositum probatum fuit *sub q.* 12. quia

119 infamia non respuit quemlibet à iurisditione, sed illum tantum, cui iurisditio confertur immediatè, & independenter ab aliquo fundamento, cui illa inhæret. Ex quibus tollitur inconueniens allatũ à Carena *par.* 2 *tit.* 1. *num.* 171. dicente absurdum esse, filium hęretici non posse esse aduocatum, vel notarium, vtique verò comitem, ducem, &c. spectata, nimirum differentia superius allata, quæ non competit aduocatis, & notarijs, quibus hæc officia conferuntur ratione personæ immediatè.

Quæres 31. An peculium castrense,

120 vel quasi castrense filiorum sit obnoxiũ fisco propter paternam hæresim? Castrense dicitur, quod filius familias acquisiuit in bello, vel occasione belli, *l. Castrense, ff. de Castr. pecul.* & *lib.* 1. *C. eod. lib.* 12. Quasi castrense dicitur quidquid filius familias in palatina, vel forensi militia ex patrocinijs causarum, & notariatu ex magisterio studiorum liberaliũ artium acquisiuit, & quidquid habetur ex publicis salarijs, *l. fin. C. de inoff. testam. l. seri tui, C. de aduocat. diuers. iudic.* Quasi castrentia vocantur etiam obuenientia clericis sub potestate patris viuentibus, ex Authent. Presbyteros, *C. de Episc. & Cler.* Eadem quæstio fieri potest respectu patris, propter hæresim filiorum.

Resp. Propter hæresim paternam peculium castrense, vel quasi castrense non est subiectum fisco, quia illud est filiorum quo est proprietatem, vsumfructum, & administrationẽ, cum Sanch. *lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 41. Farinac. *q.* 190. *num.* 17. 121

Neque propter hæresim filij in damnum patris prędictum peculium est subiectum fisco, *ex l. Si filius* 3. *C. de bonis prosc.* Hanc sententiam vocat probabiliorem, & communiorem Sousa *lib.* 3. *cap.* 40. *num.* 1. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 15. *nu.* 4. Farin. *q.* 190. *num.* 17. §. *Sed quod*.

Quæres 32. An bona aduentitia, & profectitia sint subiecta fisco in damnũ 122 vnius propter delictum alterius? Aduentitium bonum dicitur illud, quod filio contingit non ex substantia patris, aut officio publico, sed aliũde, aut à matre, aut ab eius maternis, ex nuptijs, ex cognatis, & amicis, vel ex propria industria, & labore, *l. Cum oportet, C. de bonis, quę liber.* Huius peculij proprietas est filij, pater verò, seu auus, aut pro auus habet vsumfructum. Instit. Per quas personas nob. acquirat. & dicta *l. Cum oportet.* Megal. *l.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *q.* 2. plura de peculio aduentitio. Peculium verò profectiuum est illud, quod ex pecunia, & rebus paternis acquiritur per filiumfamilias, ex Bartolo Silu. *ver. Peculium*, *num.* 12.

Resp. Propter hæresim paternam peculium aduentitium, & profectitium 123 non confiscatur, sed totum filio reseruatur, ratio est, quia cum per hæresim filius fiat sui iuris, æquum est ipsum esse exemplum quo ad omnia sua bona, aduentiorum quidem, quia vsusfructus sequitur proprietatem, profectiorum, quia filius liberam habet administrationem. Ita alijs citatis de peculio aduentitio Sanch. *lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 18. Farin. *q.* 190. *num.* 27.

num. 27. Sousa *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 10. Si pater ante delictum remiserat filio vsumfructum. De peculio profectitio Sanch. *cit. num.* 21. Sousa *num.* 14.

Propter hæresim filiorum non confiscatur proprietas peculij aduentij, sed cum vsufructu consolidatur, & reseruatur patri, sicut & peculium profectitiũ. De aduentitio Sanch. *lib.* 2. *cap.* 15. *nu.* 9. estq. sententia communior, Sousa *lib.* 3 *cap.* 10. *n.* 2. De profectitio idem Sanch. *num.* 17. vocat communem omnium sententiam, Sousa eod. *num.* 4.

Quæres 33. An bona contumeliæ sint obnoxia fisco.

124 *Resp.* Prædia subiecta censibus etiam Ecclesiasticis sunt obnoxia fisco, de communi Farinac. *q.* 190. *nu.* 18. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 18. Fiscus autem tenetur soluere censum eo modo, quo damnatus soluebat, quia succedit in eius onera realia.

Quæres 34. An iuspatronatus sit subiectum fisco in præiudicium filiorum, & aliorum vocatorum.

125 *Resp.* Quando iuspatronatus ex institutione non potest transire ad extraneos, neque ad fiscum, quia quæ non transeunt ad extraneos, neque ad fiscũ pertinere possunt ex communi apud Peregr. *lib.* 5. *de iure fisci tit.* 1. *num.* 68. vbi *num.* 72. & 121. id dicit de Iurepatronatus. Vnde fiscus Ecclesiasticus huius generis iuspatronatus confiscare non potest, sed tantum illum, quod ad extraneos potest transire, & illud directè confiscare potest, quia ius habet directè in bona Ecclesiastica, & ita dicũt omnes Lambert. *lib.* 3. *de iurepatr. q.* 8 *art.* 8. *num.* 10. Diaz *cap.* 132. *num.* 5. In hoc casu autem iurispatronatus transitorij non potest laicus index illum confiscare directè per illius expressionem, quia super bona Ecclesiastica, inter quæ illud computatur, ius dicere non potest, vt omnes concedunt; immo neque indirectè, quod accideret, quando iudex laicus publicaret omnia bona hæretici, si inter illa reperiretur iuspatronatus, sub illis non comprehenditur, ob eamdem rationem, & quia dicitur bonũ clerici, cuius confiscatio ad Ecclesiam tantum pertinet ex iuribus citatis *sub q.* 22. Ita Glosa *ver. Subiecta Pastoralis, de sent. & re iud.* ibi doct. Lambert. cit. *num.* 13. & 14. *casu* 4. Farinac. *q.* 25. *de delictis num.* 151. alios citat Sanchez, qui *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 10. tenet oppositum, sub publicatione omnium bonorũ publicari etiam iuspatronatus accessorie, siue fiat de ipso mentio in recto, siue in obliquo. Sed siue in recto, siue in obliquo exprimatur iuspatronatus in generali confiscatione bonorum, id fieri non potest iuridice à laico, quia id est, se ingerere in rebus spiritualibus, & Ecclesiasticis, quod laicis simpliciter est prohibitum non solum directè, sed etiã indirectè, & accessorie, præsertim in Bulla Cœnæ, & alijs iuribus, quia quod alicui prohibetur vna via, ad id non debet admitti per aliam; & quod directè prohibetur, non potest fieri indirectè, *l. Seius ff. ad legem* Falcid. Menoch. *lib.* 4. *de præsumpt. q.* 189. *num.* 82. Surd. *decis.* 21. *num.* 4.

Quæres 35. An emphiteusis Ecclesiastica eius, qui in hæresim incidit sit subiecta fisco? Vulgus vocat liuellum, quem quisque super suis bonis constituere potest, non solum Ecclesia, quæ sua prædia dat ad meliorandum, sed etiam persona priuata. Non est difficultas de emphiteusi nõ transeunte ad extraneos, quia hęc nulla ratione confiscatur, ex ratione adducta in pręcedenti quęstione. Remanet difficultas super emphiteusi transeunte ad extraneos.

Resp. Quamuis emphiteusis intransitiua non sit subiecta fisco quo ad dominium, confiscatur tamen quo ad cõmoditatem, dum viuit emphiteuta, & fiscus tenetur soluere pensionem domino directo. Molina *tom.* 2. *disp.* 481. Farinac. *q.* 25. *num.* 58. ex illis Sanch. *lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 21. Verum id est de liuello priuati, non autem Ecclesiæ, sed eius fructus cum emphyteuti redeunt ad Ecclesiam habentem eius directum dominiũ, neque enim, vt dictum fuit, iudex laicus se ingerit in bonis Ecclesiasticis. In cõtrarium tamen sunt alij apud dictum Sanch. 126

Sanch. Emphiteusis transitoria ad extraneos priuati transit in bona fisci, qui incipit esse dominij directi emphiteuta, quia omnium bonorum, quę transeunt, fiscus est capax. Ita Molina *tom. 2. disp.* 481. *concl.* 1. Vasq. 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. *disp.* 169. *cap.* 3. *num.* 25. cum illis & alijs Sanch. *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 25. Ecclesiastica verò non transit, quia conditio Ecclesię deterioraretur, & hoc est priuilegium Ecclesiæ Authent. de alenat. es emphiteus. §. 1. *Versu. Si verò contigerit.* Diaz *cap.* 132. *num.* 4. Molina cit. *disp.* 481 contra Sanchez *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 29. & alios, quos ipse citat.

127 *Quæres* 36. An bona clericorum sint subiecta fisco? illorum bona sunt primo, patrimonialia, & aquisita ex industria personæ: secundo, aquisita titulo officij sacerdotalis, pro missis, officijs, concionibus, funeralibus, administratione Sacramentorum. Tertiò, beneficia Ecclesiastica. Quartò, fructus beneficiorum, aut quę intuitu Ecclesię illis donantur, sic distinguit Sanch. *lib.* 2. *c.* 20. initio.

128 *Resp.* Bona primi, & secundi generis confiscantur, quia sunt transitoria etiā ad extraneos, quibus clericus illa relinquere potest, *ex cap. Quia nos* 5. *de testam.* neque prohibentur confiscari. Ita Couar. *lib.* 2. *Var. c* 9. *n.* 12. Sanch. *lib.* 2. *c.* 20. *n.* 22. & 23. Farin. *q.* 190. *n.* 160. Sou. *lib.* 3. *c.* 13. *n.* 5. & 6. Spectat autē confiscatio adiudicē Ecclesiasticum, & bona ad eius fiscū, Farin. *q.* 190. *n.* 158. Bene-

129 ficia, quę tertij generis bona sunt, prohibentur confiscari, expresśe *Clem.* 2. *de hæret.* præsumentes id facere incurrunt excommunicationem reseruatam, donec satisfecerint. Eam incurrunt Inquisitores, & eorum Commissarij, seu Vicarij eorum, & Vicarij Episcopi, seu Capituli, non autem ipse Episcopus. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 5. & 6. Farin. *q.* 190. *num.* 162. Sousa *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 1. Beneficia igitur non confiscantur, sed ipso iure vacant, ex dictis *q.* 14. Confiscantes beneficia per ignorantiam modò non sit affectata, & crassa excusantur ab excommunicatione, ex Tabien. Suar. Sanch. & Farin. cit. Sousa *lib.* 3. *cap.* 13 *num.* 2.

Quarti generis bona de iure communi *cap. Excommunicamus* 14. §. *Damnati, de hæret.* prohibentur confiscari, sed 130
applicanda sunt Ecclesijs, à quibus clerici stipendia acceperunt. Sed quoniā de omnibus aquisitis ex fructibus, & pecunijs suorum beneficiorum clerici disponere modò possunt, ideo cum non dicantur bona Ecclesiæ, sed clerici, consequenter subiecta sunt fisco Ecclesiastico. Ita doctoribus allegatis Farinac. *q.* 190. *num.* 160.

Quæres 37. An hæreticus reconciliatus recuperet bona sibi confiscata?

Resp. Dominus fisci non tenetur, sed 131
solum ex gratia id facere potest, *cap. Vergentis* 10. *de hæret.* ibi: *Nec ad eos bona eorū reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium misereri aliquis voluerit.* Ita Glosa *ver. misereri*, & ibi Anchar. Felin. Abbas, & alij, Farin. *q.* 190. *num.* 144. Spontè cōparenti nō confiscantur alijs citatis Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 42. *num.* 11. Relapsis nūquam fit restitutio, Glos. *ver. Ad audientiam cap. Ad abolendam* 9. *de hæret.* Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.* 14. *num.* 2. Restitutio autem numquam intelligitur facta nisi de illa fiat expressa mentio, ex eodem Decian. *num.* 9. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 4. in fine. Demum fiscus habita apprehensione bonorum, & eis in contractum deductis cum tertio, non solet ea condonare hæretico pœnitenti, ideo spem durat vsque ad sententiam, postquam nullus auditur iuxta præcitatum caput: *Ad abolendum*.

Quæres 38. An bona religiosi si hæretici sint subiecta fisco?

Resp. Nequaquam, quia ipse nihil 132
proprij habet, sed simplicem vsum facti, *ex c.* 3. *de verb. signif. extrau. Ioan. XXII* Quare illorum proprietas, & vsus fructus spectat ad religionem. Ita Sanch. *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 13. & 14. Sousa *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 3. & 4. vbi dicit, confiscātes incurrere excōmunicationem *Clem.* 2. *de hæret.* quæ excommunicat confiscantes bona Ecclesiarum indistinctè, ac

num. 27. Sousa *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 10. Si pater ante delictum remiserat filio vsumfructum. De peculio profectitio Sanch. *cit. num.*21.Sousa *num.*14.

Propter hæresim filiorum non confiscatur proprietas peculij aduentij, sed cum vsufructu consolidatur, & reseruatur patri, sicut & peculium profectitiū. De aduentitio Sanch. *lib.*2.*cap.*15. *nu.*9. estq. sententia communior, Sousa *lib.*3 *cap.*10.*n.*2. De profectitio idem Sanch. *num.* 17. vocat communem omnium sententiam, Sousa eod. *num.*4.

Quæres 33. An bona contumelia sinr obnoxia fisco.

124 *Resp.* Prædia subiecta censibus etiam Ecclesiasticis sunt obnoxia fisco, de communi Farinac.*q.*190. *nu.*18.Sanch. *lib.*2.*cap.*19.*num.*18. Fiscus autem tenetur soluere censum eo modo, quo damnatus soluebat, quia succedit in eius onera realia.

Quæres 34. An iuspatronatus sit subiectum fisco in pęæiudicium filiorum, & aliorum vocatorum.

125 *Resp.* Quando iuspatronatus ex institutione non potest transire ad extraneos, neque ad fiscum, quia quæ non transeunt ad extraneos, neque ad fiscū pertinere possunt ex communi apud Peregr. *lib.* 5. *de iure fisci tit.*1. *num.*68. vbi *num.*72. & 121. id dicit de Iurepatronatus. Vnde fiscus Ecclesiasticus huius generis iuspatronatus confiscare non potest, sed tantum illum, quod ad extraneos potest transire, & illud directè confiscare potest, quia ius habet directè in bona Ecclesiastica, & ita dicūt omnes Lambert. *lib.* 3. *de iurepatr. q.* 8 *art.*8. *num.*10.Diaz *cap.*132.*num.*5. In hoc casu autem iurispatronatus transitorij non potest laicus iudex illum confiscare directè per illius expressionem, quia super bona Ecclesiastica, inter quæ illud computatur, ius dicere non potest, vt omnes concedunt; immo neque indirectè, quod accideret, quando iudex laicus publicaret omnia bona hæretici, si inter illa reperiretur iuspatronatus, sub illis non comprehenditur, ob eamdem rationem, & quia dicitur bonū clerici, cuius confiscatio ad Ecclesiam tantum pertinet ex iuribus citatis *sub q.* 22. Ita Glosa *ver. Subiecta Pastoralis, de sent. & re iud.* ibi doct. Lambert. cit. *num.* 13. & 14. *casu* 4. Farinac. *q.* 25. *de delictis num.* 151. alios citat Sanchez, qui *lib.*2. *cap.* 19. *num.*10. tenet oppositum, sub publicatione omnium bonorū publicari etiam iuspatronatus accessorie, siue fiat de ipso mentio in recto, siue in obliquo. Sed siue in recto, siue in obliquo exprimatur iuspatronatus in generali confiscatione bonorum, id fieri non potest iuridice à laico, quia id est, se ingerere in rebus spiritualibus, & Ecclesiasticis, quod laicis simpliciter est prohibitum non solum directè, sed etiā indirectè, & accessorie, præsertim in Bulla Coenæ, & alijs iuribus, quia quod alicui prohibetur vna via, ad id non debet admitti per aliam; & quod directè prohibetur, non potest fieri indirectè, *l. Seius ff. ad legem* Falcid. Menoch. *lib.*4. *de præsumpt.q.* 189. *num.* 82. Surd. *decis.*21.*num.*4.

Quæres 35. An emphiteusis Ecclesiastica eius, qui in hæresim incidit sit subiecta fisco? Vulgus vocat liuellum, qnem quisque super suis bonis constituere potest, non solum Ecclesia, quæ sua prædia dat ad meliorandum, sed etiam persona priuata. Non est difficultas de emphiteusi nō transeunte ad extraneos, quia hęc nulla ratione confiscatur, ex ratione adducta in pręcedenti quęstione. Remanet difficultas super emphiteusi transeunte ad extraneos.

Resp. Quamuis emphiteusis intransitiua non sit subiecta fisco quo ad dominium, confiscatur tamen quo ad cōmoditatem, dum viuit emphiteuta, & fiscus tenetur soluere pensionem domino directo. Molina *tom.*2. *disp.*481.Farinac.*q.*25.*num.*58. ex illis Sanch. *lib.*2. *cap.* 19.*n.*21. Verum id est de liuello priuati, non autem Ecclesiæ, sed eius fructus cum emphyteuti redeunt ad Ecclesiam habentem eius directum dominiū, neque enim, vt dictum fuit, iudex laicus se ingerit in bonis Ecclesiasticis. In cōtrarium tamen sunt alij apud dictum 126

Sanch.

Sanch. Emphiteusis transitoria ad extraneos priuati transit in bona fisci, qui incipit esse dominij directi emphiteuta, quia omnium bonorum, quę transeunt, fiscus est capax. Ita Molina *tom. 2. disp.* 481. *concl.* 1. Vasq. 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. *disp.* 169. *cap.* 3. *num.* 25. cum illis & alijs Sanch. *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 25. Ecclesiastica verò non transit, quia conditio Ecclesię deterioraretur, & hoc est priuilegium Ecclesiæ Authent. de alenat. es emphiteus. §. 1. *Versu. Si verò contigerit.* Diaz *cap.* 132. *num.* 4. Molina cit. *disp.* 481 contra Sanchez *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 29. & alios, quos ipse citat.

127 *Quæres* 36. An bona clericorum sint subiecta fisco? illorum bona sunt primo, patrimonialia, & aquisita ex industria personæ: secundo, aquisita titulo officij sacerdotalis, pro missis, officijs, concionibus, funeralibus, administratione Sacramentorum. Tertiò, beneficia Ecclesiastica. Quartò, fructus beneficiorum, aut quę intuitu Ecclesię illis donantur, sic distinguit Sanch. *lib.* 2. *c.* 20. initio.

128 *Resp.* Bona primi, & secundi generis confiscantur, quia sunt transitoria etiã ad extraneos, quibus clericus illa relinquere potest, *ex cap. Quia nos* 5. *de testam.* neque prohibentur confiscari. Ita Couars *lib.* 2. *Var. c* 9. *n.* 12. Sanch. *lib.* 2. *c.* 20. *n.* 22. *&* 23. Farin. *q.* 190. *n.* 160. Sou. *lib.* 3. *c.* 13. *n.* 5. *&* 6. Spectat autẽ confiscatio adiudicẽ Ecclesiasticum, & bona ad eius fiscũ, Farin. *q.* 190. *n.* 158. Benefi-

129 cia, quę tertij generis bona sunt, prohibentur confiscari, expressè *Clem.* 2. *de hæret.* præsumentes id facere incurrunt excommunicationem reseruatam, donec satisfecerint. Eam incurrunt Inquisitores, & eorum Commissarij, seu Vicarij eorum, & Vicarij Episcopi, seu Capituli, non autem ipse Episcopus. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 5. *&* 6. Farin. *q.* 190. *num.* 162. Sousa *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 1. Beneficia igitur non confiscantur, sed ipso iure vacant, ex dictis *q.* 14. Confiscantes beneficia per ignorantiam modò non sit affectata, & crassa excusantur ab excommunicatione, ex Tabien. Suat. Sanch. & Farin. cit. Sousa *lib.* 3. *cap.* 13 *num.* 2.

Quarti generis bona de iure communi *cap. Excommunicamus* 14. §. *Damnati, de hæret.* prohibentur confiscari, sed applicanda sunt Ecclesijs, à quibus clerici stipendia acceperunt. Sed quoniã de omnibus aquisitis ex fructibus, & pecunijs suorum beneficiorum clerici disponere modò possunt, ideo cum non dicantur bona Ecclesiæ, sed clerici, consequenter subiecta sunt fisco Ecclesiastico. Ita doctoribus allegatis Farinac. *q.* 190. *num.* 160. 130

Quæres 37. An hæreticus reconciliatus recuperet bona sibi confiscata?

Resp. Dominus fisci non tenetur, sed solum ex gratia id facere potest, *cap. Vergentis* 10. *de hæret.* ibi: *Nec ad eos bona eorũ reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium misereri aliquis voluerit.* Ita Glosa *ver. misereri*, & ibi Anchar. Felin. Abbas, & alij, Farin. *q.* 190. *num.* 144. Spontè cõparenti nõ confiscantur alijs citatis Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 42. *num.* 11. Relapsis nũquam fit restitutio, Glos. *ver. Ad audieatiam cap. Ad abolendam* 9. *de hæret.* Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.* 14. *num.* 2. Restitutio autem numquam intelligitur facta nisi de illa fiat expressa mentio, ex eodem Decian. *num.* 9. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 4. in fine. Demum fiscus habita apprehensione bonorum, & eis in contractum deductis cum tertio, non solet ea condonare hæretico pœnitenti, ideo spem durat vsque ad sententiam, postquam nullus auditur iuxta præcitatum caput: *Ad abolendum.* 131

Quæres 38. An bona religiosi si hæretici sint subiecta fisco?

Resp. Nequaquam, quia ipse nihil proprij habet, sed simplicem vsum facti, *ex c.* 3. *de verb. signif. extrau. Ioan. XXII* Quare illorum proprietas, & vsus fructus spectat ad religionem. Ita Sanch. *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 13. *&* 14. Sousa *lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 3. *&* 4. vbi dicit, confiscãtes incurrere excõmunicationem *Clem.* 2. *de hæret.* quæ excommunicat confiscantes bona Ecclesiarum indistinctè, ac 132

proinde siue in Ecclesiarum regularium siue secularium.

Quæres 39. Quinam hæretici tradẽdi sint curiæ seculari pro vltimo supplicio?

133 *Resp. Primò*, hæreticus relapsus sine vlla audientia *ex cap. Ad abolendum 9. de heret. Secundò*, hæreticus impœnitens ex eod. capite. & dixi *cap. 9. q. 30. Tertiò*, Dogmatista, & hæresiarcha *ex cap. 9. q. 27. Quartò*, non sacerdos celebrans. *Quintò*, non sacerdos audiens cõfessiones. *Sextò*, abutens Sacramento altaris. *Septimò*, negans vnitatem, & Trinitatem Dei. *Octauò*, negans conceptionem Iesu Christi de Spiritu sancto, *Nonò*, negans eiusdem Virginitatem perpetuam. *Decimò*, negans mortem Christi propter nostram redemptionem. Hęc ex doctoribus refert Farinac. *q. 193. num. 39.* Ad hoc autem, vt quis tradatur vltimo supplicio perimendus, in eo verificandæ sunt quinque conditiones, quas recensui *cap. 9. q. 30. n. 110.* Si clericus tradẽdus est, denudetur prius omnibus beneficijs, officijs, & dignitatibus, & degradetur iuxta *cap. Abolendã 9. de hæret. & cap. 1. eod. in 6.*

Quæres 40. Quibusnam pœnis afficiantur non tradendi curię seculari?

134 *Resp.* Sequentibus, exilij, carceris, fustigationis, pecuniæ, triremium, & alijs corporalibus. De pœnis iuris sufficienter dictum supra, de quibus Farinac. *q. 182. §. 3.*

Quæres 41. An hęretici mortui, & eorum fautores puniendi sint, qui dum viuerent, erant incogniti?

135 *Resp. Primò*, carent Ecclesiastica sepultura supra *sub q. 17, num. 97 Secundò*, nullam cum Ecclesia communionem habent, neque pro illis orandum est, *cap. Firmissimè 3. cap. Sicus 8. de hęret. Tertiò*, Episcopus instituens hæredem hæreticum, aut paganum, etiam consanguineum, post mortem quoque denuntiandus est excommunicatus, *cap. Si quis 5. eod. cap. seq.* extenditur ad omnes clericos dictũ de Episcopo. *Quartò*, Inquisitores possunt compellere hæredes fautorum hæreticorum, qui tamen hæretici non erant, ad implendam pœnitentiam iniunctam in bonis temporalibus, secus si mortui sint, antequam fuerit pœnitentia iniuncta, *cap. Accusatus 8. de hæret. in 6. §. Si verò, & seq. §. In eo vero*, mortuus hæreticus talis declarari potest, ad finem confiscandi eius bona. *Quintò, cap. Sanè profertur §. 24. q. 2* dicitur, quod hæretici etiam post mortem sunt excommunicandi, idest, declarandi incidisse in excommunicationem, vt nullus audeat pro ipsis orare, vnde eorum corpora exhumanda sunt, si fieri possunt ab alijs cadaueribus, & comburenda, aliter eius comburitur statua, id tamen faciendum non est, nisi plenè probato delicto, sicut probaretur, si viuus esset condemnandus. *Sextò*, licet morte crimina extinguantur *l. Defuncto ff. de iud. publ.* excipitur tamen heresis crimen, de communi Sanctar. *cap. 27. de heresi dub. 1. num. 12.* quod nũquam prescrib.tur quoad duo, nimirum quo ad damnandum eius nomẽ, & quo ad comburẽdam eius statuã, Simanch. *de Catholic. institut. tit. 18. num. 14.* Graff. *part. 1. lib. 2. cap. 11. num. 12.* Sanch. *lib. 2 cap. 22. n. 42.* Sousa *lib. 2. cap. 50. n. 2.* quidquid dicant nonnulli apud Dianã *par. 4 tract. 7. resolut. 28. §. Sed restat.* Eorum bona subiecta sunt fisco, contra quem fit præscriptio quadriginta annorum per possessores bonorum hæretici damnati, *cap. fin. de præscript. in 6.* etiam respectu fisci laici, & hęc opinio magis iuridica est, quam sequuntur multi, quos pro se citat Diana circa fidem dictæ Resolut. 136 137 138

Quæres 42. An Principes laici, vti Imperator, Reges, & alij hæretici subsint prædictis pœnis, vel saltem eisdem puniri possint, & priuari suis dominijs, & principatibus?

Resp. Ligantur omnes excommunicatione Bullæ Cœnæ Domini, & alijs spiritualibus pœnis, illa enim Bulla est amplissima, & rigorosissima nullum genus personarum excipiens, hoc ipso, quod subijcit Reges, & Imperatores, neque enim verus est Imperator, qui fidẽ Catholicam, ad quam tuendam iuramen- 139

mento se constringit, non defendit, Cõfiscationi dominij, imperij, & bonorum ipso iure non subditur, quamquam id censeant nonnulli probabiliter, ob eminentiam suæ dignitatis, nihilominus à Papa omnibus priuari potest Imperator, & Reges, Sicut deponi possunt pro alijs delictis, iuxta probata *cap* 5. *n.* 35, *et* 62. Cæteri inferiores Principes indistinctè subdi pœnis colligitur: *ex cap. Ad abolendum, §. Statuimus, et cap. Excommunicamus, §. Moneantur, de hæret.* Cum his tamen cautè agendum, & cum magna circumspectatione, maximè potentibus, quia vis quandoque excæcat delinquẽtes, qui per alijs innocentiores esse contendunt, & putant magnum inferre crimen gloriæ suæ, si suos fateantur errores.

Quæres 43. An simpliciter suspecti de hęresi sint excommunicati, irregulares, infames, priuati omnibus officijs, & gradibus, atque inhabiles ad quęcumque officia? Sermo est de suspectis, non ex fautoria, de quibus superius dictum fuit, sed ex alijs delictis blasphemiæ, sollicitationis, poligamiæ, &c. de quibus initio.

140 *Resp.* Suspectus de hæresi simpliciter, & tertio modò pœnitentiatus in Sancto officio non religiosus, nullas incurrit de iure pœnas, præter infamiam facti, & iuris, ratio est, quia contra huiusmodi in iuribus nulla pœna reperitur, vt probatum fuit *sub num.* 62. 84. & 92. Confirmatur id ex Decreto S. Cõgr. contra Religiosos allato infra *cap.* 27. *q.* 14. vbi pœnitentiati regulares in S. Officio censentur inhabiles ad omnes suæ religionis gradus, & officia, nulla autã fit mentio de habitis gradibus, & officijs, ergò eorum priuationem de iure non incurrunt, quamquam alioquin priuandi sint, quia indecens est infamem remanere in officio. Quare Rector Ecclesiæ, superior monasterij, Definitor, & huiusmodi officiales honoris remouẽdi sunt. Item Doctores, & alij collegiati excludẽdi sunt à collegio indigni enim sunt ciuili, & collegiali conuersatione aliorum.

Quæres 44. An huiusmodi in S. Officio pœnitentiati possint Sacerdotes, & alij in ordinibus constituti ministrare, & promoueri ad ordines.

Resp. Nequaquam, quia sunt irregulares ex infamia facti, & iuris ex superius adductis. Verum quidem est, quod dispensari possunt si sunt religiosi, à suis superioribus maioribus in suspectis, & suscipiendis, absolutis pœnitentijs, vel post aliquale tempus, si vitæ eorum emendatio id suadeat, & necessitas ministrandi in Ecclesia. Immo peracta pœnitentia videtur sublata infamia facti ex dictis *sub num.* 68.

CAP. DECIMVM III.

DE NEGANTIBVS VNITATEM, TRINITATEM, INCARNATIONEM DEI, ET VIRGINITATEM B. MARIÆ.

SVMMARIVM.

1 *Refertur Bulla Pontificia.*
2 *Quinque articuli principales.*
3 *Alij sub illis contenti.*
4 *Negantes articulos accessorios non subduntur pœnis.*
5 *Subditur asserens B.M. cognitam fuisse à Ioseph.*
6 *Virginitatis miraculum cognoscitur ex partu.*
7 *Asserens B. M. habuisse alium maritum hæreticus est.*
8 *Ignorantia horum articulorum, vel Bullæ non excusat.*
9 *Cardinales, Imperator, & Reges non subduntur huic Bullæ.*
10 *Bulla vbique obligat, licet impediatur eius publicatio.*
11 *In graue præiudicium fidei.*
12 *Priuilegia huius generis Papa non concedit.*
13 *Subuersus, & relapsus idem.*

CAPVT

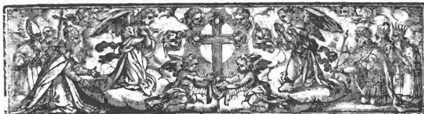

CAP. DECIMVM III.

DE NEGANTIBVS VNITATEM, TRINITATEM, INCARNATIONEM DEI, ET VIRGINITATEM B. MARIÆ.

PAVLVS Papa IV. edidit Bullam incip. *Cum quorumdam*, in substātia inclusā in alia Clem. VIII. incip. *Dominici gregis* illius innouatiua, & extensa apud Quaranta *ver. Heretici*, Bariolam in calce Flores Director. Inquisit. Dianam ad finem *par.* 4. cum alijs Bullis spectātibus ad Tribunal S. Inquisitionis; de ea agentes refert Doctores Farinac. *q.* 193. *num.* 39. Referam ex parte prout facit ad præsens negotium.

1 *Dominici gregis diuina prouidentia, &c. Qui nimirum asseruissent, dogmatizassent, vel credidissent, Deum Omnipotentem non esse Trinum in Personis, & incompositum omnino, indiuisaque vnitate substantiæ, & vnum vnaque simplici diuinitatis essentia: aut Dominum nostrum Iesum Christum non esse verum Deum eiusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu Sancto: aut eumdem secundum carnem non esse conceptum in vtero beatissimæ semperque Virginis Mariæ de Spiritu Sancto, sicut cæteros homines ex semine Ioseph: aut eumdem Dominum, & Deum nostrum Iesum Christum non subijsse acerbissimam Crucis mortem, vt nos à peccatis, & ab æterna morte redimeret, & Patri ad vitam æternam reconciliaret: aut eamdem Beatam Virginem Mariam non esse veram Dei Matrem; nec perstitisse semper in Virginitatis integritate, ante partum scilicet, in partu, & perpetuo post partum; pro sub-uersis,*

uersis, & relaps in hæresim haberi, & vt relapsi Curiæ seculari tradi, & per ipsam Curiam debitis pœnis in relapsos statutis puniri possent, in omnibus, & per omnia, perinde, ac si verè, & realiter relapsi essent, & eos relapsos esse constaret. Et infra Clemēs post illius approbationē ex motuproprio, certa Sciētia, & ex plenitudine potestatis subiungit sequentia verba. *Supradictos omnes, & singulos, qui hactenus in similes errores, aut eorum aliquem lapsi sunt, aut in posterum prolabentur, attenta dictorum errorum grauitate, & enormitate, cuiuscumque dignitatis, gradus, ordinis, vel conditionis existant, nulla illis etiam ignorantiæ supradictæ constitutionis excusatione suffragante, pro subuersis, & relapsis in hæresim haberi, et tamquam relapsos curiæ seculari tradi, et per eamdem curiam debitis pœnis in relapsos statutis puniri posse, auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo statuimus*.

Pro intelligentia huius Bullæ nonnullæ quæstiones de more proponendæ, & resoluendæ sunt.

Quæres Igitur primò, quinam, & quot sint illi articuli, quos negantes tradendi sunt curiæ seculari?

2 *Resp*. Doctores supracitati initio enumerant quinque. Primus, est de Trinitate personarum in diuinis. Secundus, de Diuinitate Iesu Christi. Tertius, de eiusdem Cōceptione de Spiritu Sancto. Quartus, de eius morte pro nostra redemptione. Quintus, de Maternitate, & perpetua Virginitate Beatæ Mariæ. Negātes igitur hos omnes articulos, aut vnum ex illis tradendi sunt curiæ seculari.

Quæres 2. An negantes solum principales articulos tradendi sint curiæ? An etiam negantes alios sub illis contentos accessoriæ? Pro cuius difficultatis resolutione.

3 Notandum est in supradicta Bulla non solum enumerari illos quinque principales articulos iam expressos, sed etiam alios, qui prædictis, cum quibus habent connexionem, accedunt. Nam sub primo de Vnitate, & Trinitate exprimuntur sequentes. Deus est incompositus. Deus est substantia vna, & indiuisa. Deus est substantia simplex, isti igitur articuli comprehendunt sub primo principali, quod scilicet: Deus est vnus, & trinus. Sub secundo de Diuinitate Iesu Christi, qui est verus Deus, continetur quod est eiusdem substantiæ cum Patre, & Spiritu Sancto. Sub tertio de Conceptione Iesu Christi in Vtero Virginis de Spiritu Sancto, cōtinetur, quod non est ex semine Ioseph conceptus. Sub quarto de morte Christi cōtinetur, quod fuit mors Crucis, quod mortuus est, vt nos redimeret à peccatis, & à morte æterna, atque vt nos reconciliaret Patri ad vitam æternam. Reliqui duo de Maternitate, & perpetuitate Virginitatis ambo sunt principales articuli, cum illis nihil addatur. Quæstio igitur est, an negans vnum ex illis articulis accessorium subijciatur pœnis huius bullæ; vt, si neget simplicitatem in Deo, si affirmet Iesum conceptum fuisse ex semine Ioseph?

Resp. Negans vnum ex illis atticulis accessorium non subiacet pœnis huius Bullæ, ratio est, quia per hoc non negat Vnitatem, Trinitatem, Incarnationem, Maternitatem, aut Virginitatem, qui articuli principaliter intenduntur à legislatore, vt illibati, & intacti remaneant, & ab omnibus credantur, propositis pœnis in dicta Bulla contra illos negantes. Confirmatur, quia pœna locum non habet, vbi non est violatio principalis, Glos. *fin. cap. Significantibus, de off. deleg.* per iura illi allegata. 4

Quæres 3. An credens B. M. fuisse quidem Virginem ante partum, & in partu, sed post non, afferendo cognitam fuisse à Ioseph viro suo subijciatur his pœnis.

Resp. Affirmatiuè, quia articulus iste principaliter consistit in perpetuitate Virginitatis maximè ex partu, & post partum, non enim mirabile est puellam esse Virginem ante matrimonium, nam omes præsumuntur tales, cum opus sit naturæ producere hominem Virginem; neque 5

neque post contractum matrimonium non consumatum, quia adhuc manet carnis integritas, sed miraculorum in
6 eo consistit, quod puella virgo manens concipiat,& pareuriat, intacto manente claustro virginali, hoc fuit singulare priuilegium B.M. quæ etiam in partu,& post partum perpetuò virgo mansit, de fide tenendum. Vide Suar. *tom.2. de Incarnat. disp.* 5. vbi late de Virginitate Beatæ Mariæ.

Quæres 4. An asserens Beatam Mariam præter Ioseph habuisse alium maritum, cum quo tamen perpetuo seruauit virginitatem, sicut cum Ioseph, subijciatur pœnis huius Bullæ?

Resp. Negatiuè,quia per hoc non ne-
7 gat Virginitatem perpetuam Beatæ Mariæ, ex suppositione, quod neutrum virum cognouit. Est verò hæreticus, quia nullum Sponsum; nullum virum habuit Beata Virgo præter Ioseph, Matthæi *cap.*1. *num.*18. 19.*&* 20. Lucæ *c.*1. *num.*27. Vide D.Thomam *par.* 3. *q.* 29. *art.*2. ex quo iste grauissimè, & sine remissione vltimo supplicio venit puniendus, quia malitiosè, & artificiosè nimis detrahit integritati intactæ semper Virginis.

Quæres 5. An ignorantia horum articulorum fidei, & huius Bullæ excuset negantem huiusmodi articulos?

8 *Resp.* Ignorantia illorum articulorũ, aut huius Bullæ, seu pœnarum in ea cõtentarum neminem excusat. De ignorantia Bullæ, & Pœnarum eius,expresſè dicitur in eadem Bulla, ibi: *Nulla illis etiam ignorantiæ supradictę constitutionis excusatione suffragante.* De ignorantia prædictorum articulorum constar, quia illi articuli sunt ex primis, qui ab omnibus sciti debent, cum solemnizentur publicè in omnibus Ecclesijs, & sint principia nostræ salutis, de quorum necessaria cognitione egi *c.*1. *q.*24. *&* 25. ita quod prædictorum ignorãtia sit improbabilis, & culpabilis. Quare allegantes ignorãtiam siuè articulorum, siuè Bullæ, aut pœnarum in ea contentarum, merito audiendi non sunt, sed puniendi, quia illorum ignorantia vitiosa est, & digna seuera correctine.

Quæres 6. An huic Bullæ subijciantur Cardinales, Imperatores, & Reges, qui in omnibus censentur excepti nisi exprimantur?

Resp. Videntur excepti, quia non
comprehenduntur sub illis clausulis. 9
Cuiuscumque dignitatis, gradus, ordinis, vel conditionis existant. Non sufficientibus afficere tam eminentes personas. Quamquam alioquin, si illi inciderent in tã graue scelus seuerius alijs castigandi essent,eo enim grauius aliorum peccarent, quo eorum gradus sublimior, & excellentior est.

Quæres 7. An habeat hæc Bulla suum effectum in illis locis, vbi eius publicatio impeditur.

Resp. Affirmatiuè, quia facta de mo- 10
re publicatione Romę afficit omnes per totum orbem, ac si singulis intimata fuisset, vt dicitur in Bulla iuxta sequentia verba. *Factaque publicatione huiusmodi, omnes, qui in Vrbe post mensem, qui vtrò extra eam, & citra montes, post quatuor menses, & qui demum vltra montes fuerint, post decem menses à die publicationis huiusmodi computandos, perinde afficere, et arctare, ac si eorum cuilibet personaliter intimatæ fuissent.* Fuerunt autem datæ die 3. & publicatæ die 14. Februarij 1603. & ideo præfixum tempus respectu omnium nunc hoc anno 1645 iamdiu præterijt.

Quare in quibusdam Monarchijs, & 11
Rebus publicis, quæ plus alijs sapere volunt, reus penarum huius Bullæ non potest allegare illius non receptionem ex omissa publicatione eius, quia Papa se declarat, post præfixum tempus, ita omnes afficere, & arctare, ac si singulis ipsamet Bulla fuisset publicata, & intimata. Neque allegatio priuilegij Ponti-
ficij, vt nullæ Bullæ, aut aliæ ordina- 12
tiones publicentur, Republica resistente quidquid prodest, quia nullus Pontifex concedit, neque concedere potest priuilegium, quo sanctæ fidei præiudicetur, & hæresibus foueatur, vt accideret, si priui-

priuilegium extenderetur ad Bullas spectantes ad Sanctum Inquisitionis Officium.

Quæres 8. Quis dicatur hæreticus subversus, & relapsus, & de quo fit mentio in hac Bulla?

Resp. Pro eodem accipiuntur hæreticus subuersus, & relapsus, & satis de relapsis dixi *cap.9. q.28.* Qui autem semel negauit vnum ex dictis articulis, quamuis propriè nõ sit dicendus relapsus, quia non bis, sed semel lapsus fuit, si inspiciamus vim vocabuli, nihilominus legislator statuit, hunc connumerari, & haberi inter relapsos in ordine ad subeũdum pœnam relapsorum, quæ est, vt curiæ seculari tradatur ad vltimum supplicium, & hoc faciendum est irremissibiliter, & sine audientia, vt colligitur ex *cap. Ad abolendum 9. de hæret.* Immanitas autem, & atrocitas delicti exigit, vt huiusmodi peruersi homines fidem catholicam subuertentes irreuocabiliter vltimo plectantur supplicio, vt alij perterriti sanctam fidem totis viribus, & corde prosequantur.

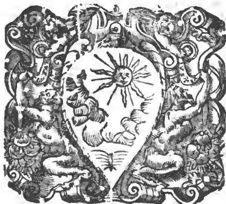

CAPVT

CAP. DECIMVM IV.

DE LIBRIS PROHIBITIS.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia ius habet prohibendi libros prauos.*
2 *Papa prohibet libros.*
3 *Inquisitor in suo territorio, 17. 19.*
4 *Laicus princeps primo non prohibet.*
5 *Comburendi sunt libri prohibiti, 40.*
6 *Negantes potestatem prohibendi illos sunt haeretici.*
7 *Comburendi non sunt ante probibitionē.*
8 *Cōbustio enim est executio sententię.9.*
9 *Combustio priuata non admittitur.*
10 *Est peccaminosa.*
11 *Sine excommunicatione iuris.*
12 *Cum ea tamen Edictorum Inquisitorū.*
13 *Libri prohibiti, & suspecti quomodo differunt.*
14 *Corrigere libros iam interdictos spectat ad superiores.*
15 *Priuatus suum opus iam damnatum non corrigit.*
16 *Nomen auctoris à solo tribunali supremo damnatur.*
17 *Inquisitoris munus est probibere libros,* 3. 19.
18 *Prohibitio modo exercetur per supremū tribunal.*
19 Prohibitio *Inquisitoris afficit subditos tantum.*
20 *Regulares non prohibent libros.*
21 *Testamentum de libris prohibitis nullum est.*
22 *Inquisitori arbitrarium est tradere fidem de receptis libris.*
23 *Licentia legendi illos raro esset concedenda, & nisi doctis.*
24 *Licentia hęc spectat solum ad supremū tribunal.* 2.
25 *Bulla Vrbani VIII. reuocantis omnes licentias.*
26 *Episcoporum.*
27 Quomodo libet *includit quāuls modo.*
28 *Clauf.* Speciali nota, & mentione dignis. 38.
29 *Ex officio non habet Episcopus legere prohibita.*
30 *Gregorij Bulla non reuocabat licentias Episcoporum, & Inquisitorum.*
31 *Inquisitorum licentiæ generales reuocatæ.*
32 *Modò requiritur specialis, aliàs non licentiant.*
33 *Bulla Cœnæ reuocat licentias legendi libros hæreticorum.*
34 *Regularibus sublata priuilegia legendi.*
35 *Licentia, & priuilegium idem sunt.*
36 Omnes, & singuli *etiam priuilegiata includit.*
37 Quibuscumque personis *easdem includit.*
38 Speciali nota, & mentione dignis. *etiam Reges.* 28.
39 Pro expressis, & insertis habentes.
40 *Comburendi libri tantum prohibiti.*
41 *Nullus casus necessitatis videtur dari.*

Mm 42 De-

CAPVT

CAP. DECIMVM IV.
DE LIBRIS PROHIBITIS.

1 ERTISSIMVM est in Ecclesia Dei esse potestatē prohibendi, & damandi libros cum suis auctoribus, qui tractant contra Catholicam religionem, & bonos mores; id quod antiquissimum est obseruatum etiam tempore Apostolorum *cap.* 19. Act. *num.* 19. vnde & Constantinus Imperator ex Decreto Concilij Nicæni libros Arij iam in Cōcilio prohibitos comburi mandauit. Sed accedamus ad quæstiones.

Quæres 1. Ad quos nam superiores spectat prohibere libros, qui sunt contra religionem Christianam, & bonos mores?

2 *Resp.* Spectat primò ad Summum Pontificem, deinde ab eo dependenter ad Sacram Inquisitionem Romanā Vniuersalem, deinde ad Episcopos, & Inquisitores, demum etiam ad superiores laicos spectat eisdem prohibitis iam per Ecclesiasticam potestatem adijcere pœnas contra suos subditos retinentes, aut legentes libros prohibitos.

Totum id patet ex Concilio Tridentino *sess.* 18. *et sess.* 25. de indice librorum, & in ipso Indice, in quo fit mentio de potestate supradictorum Ecclesiasticorum in corrigendis, & prohibendis libris. De Episcopis, & Inquisitoribus sæpius in dicto Indice, in Præfatione, §. *At verò*; Item in Regula 1.4.5.6.7.8. *et* 10, vbi dicitur. *Liberum sit Episcopis, aut In-* 3
quisitoribus generalibus, secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Prouincijs, vel Diœcesibus expedire iudicauerint. De Principibus Catholicis habetur, *l. Damnato,* §. *Nec verò impios libros, C. de haret.* 4
et l. Quicumque, §. *Nulli etiam, C. eod. ordinatur,* vt publicè comburantur. Vide Bellarm. *lib.* 3. *de laicis, cap.* 20. Ricciull. *lib.* 5.

Mm 2

lib. 5.*cap.* 21.*&* 22. Laica igitur pote-
stas directè, & immediatè libros hæreti-
corum, aut aliter suspectorum de hæresi
condemnare non potest, quia causas
hæresis tractare spectat solum ad pote-
statem Ecclesiasticam, & nullatenus ad
laicam *ex cap. Vt Inquisitionis* 18. *de
hęret. in* 6.

Quæres 2. An libri prohibiti combu-
rendi sint ab Inquisitoribus?

5 *Resp* Affirmatiuè, Tum quia, hære-
ticorum libri comparantur zizanię cū
ipsis hęreticis ex D. August. in quæstion.
Euangel. super *cap.* 13. Matthęi, sed zi-
zania alligatur in fasciculos, & traditur
comburendum igni ex eodem *cap.* 13.
ergò & hæreticorum libri. Tum quia,
condemnare libros hæreticorum est il-
lorum vsum hominibus auferrè, ac pro-
inde tamquam inutiles abolendi sunt
per ignem, qui comparari possunt vitis
ligno, quod ad nihil deseruit, nisi ad es-
cam ignis, Ezechiel. *cap.* 15. *num.* 4.
Ioan. *cap.* 15. *num.* 6. eiusdem palmiti,
qui à vite separatus mittitur in ignem,
sicut igitur lignum & palmes vitis, extra
ipsam vitem, & ab ea separata nulli pro-
sunt, ac proinde tamquam inutilia mer-
cedem ignis recipiunt, ita libri hæreti-
corum seiunctià veritate fidei, quę vitis,
& vita hominis est, in escam ignis tra-
dendi sunt, cum alium vsum non ha
beant. Tum quia, libelli famosi lacerā-
di sunt, & comburendi, *l. Vn. C. de libell.
famos. relata cap. fin.* 5. *q.* 1. qui tantum
lædunt famam proximi, ergo à fortiori
libri hæreticorum, quibus hæretici co-
nantur destruere fidem Catholicam in
conuitium, & contumeliam diuinę ma-
iestatis. Tum quia, ita expressè habetur
in quadam Bulla Iulij III. registrata à Pe-
gna, de qua Azor. *part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 16.
q. 11. Ita præcitati cum alijs, quos citat
Farinac. *q.* 180. *num.* 40. Ricciull. *lib.* 5.
6 *c.* 21. *&* 22. Layman. *lib.* 2. *tr.* 1. *c.* 13. *fi-
ne* Suar. de fide *disp.* 20. *sect.* 2. vbi ait,
esse hęreticos negantes hanc potestatē
prohibendi, & comburendi libros per
Ecclesiam Catholicam. Hęc autem
potestas resider primum apud sedem
Apostolicam, & eius Congregationem
super hæreticam prauitatem, apud Cō-
cilia tum generalia, tum prouincialia,
apud Episcopos, & Inquisitores, quibus
omnibus ex officio incumbit custodire,
& conseruare sanctam fidem intactam,
& illibatam à calumnijs hæreticorum,
hos corrigendo, & puniendo, illorumq.
errores, & hæreses solidis, rationibus cō-
futando, & extirpando, atque illorum
libros tradendo igni. Verum quidem
est, quod libri hęreticorum de hęresi tra- 7
ctantes ex professo contra Catholicam
fidem ab Episcopis, & Inquisitoribus
statim non sunt comburendi, sed trans-
mittendi ad supremum tribunal, quod
de illis iudicium ferat de confutatione
errorum, vt heresibus reiectis per argu-
menta Catholica, vt possint deinde cō-
buri. Combustio igitur facienda est,
post factum iudicium condemnationis,
ea enim est quasi exequutio sententiæ 8
cōdemnationis, ita quod inter vtrumq;
ue aliquod tēporis spatium interueniat.

Quæres 3. An quis propria auctori-
tate possit comburere libros prohibi-
tos? Videtur, quod sic. Tum quia, de
libellis famosis ita dicitur *cap. fin.* 5. *q.* 1.
ibi: *Si verò easdem cartulas vel non sta-
tim corruperit, vel igne combuserit, &c.*
Tum quia *cap. Dura* 4. *de crim. falsi*
§. *Adijciētes*, ibi: *Quod si quis literas falsas
se habere cognoscit, intra viginti dies literas
illas aut destruat, aut resignet.* Ratio est,
quia æquæ satisfit fini prohibitionis &
abolitionis, nimirum, vt à nullo legan-
tur, sed cedant in obliuionem, siue pro-
pria auctoritate, siue publica comburā-
tur, in vtroque enim casu sufficienter ad
nihilum rediguntur. Quibus non ob-
stantibus.

Resp. Nullus potest propria auctori-
tate comburere libros prohibitos aliter
peccat, non tamen aliquam incurrit
iuris pœnam, sed tantum excommu-
nicationem ab Inquisitoribus positam.

Primum, quod nullus priuatim com-
burat illos, suadetur, Tum quia, adest 9
obligatio tradendi illos Inquisitoribus
ex Bulla Iulij III. cit. in præcedenti quę-
stione; & ex illorum edictis, Tum quia,
huiusmodi combustio est actus iudicia-
lis,

lis,& publicus,cũ, superius dixi, sit executio illatę sẽtẽtię prohibitionis librorũ, cũ prohibeatur in ordine ad abolitionẽ & concremationem, ergo id præstandum est ex ordine superioris, non propria auctoritate. Tum quia per priuatam auctoritatem comburens impedit ius Inquisitoris inuestigandi, cuiusnam sit liber, & apud quos antea fuerit. Inquisitor enim ex officio inuigilare debet super huiusmodi libros eorum auctores, & retentores, ne foueatur hęresis, & hęretici. Tum quia, sicut hęreticus deferendus est ad sanctum tribunali, & non sufficit correctio fraterna, vt dicam suo loco; ita pari ratione, non sufficit priuata combustio quasi quędã species correctionis, sed liber deferendus est ad superiorem. Confirmatur, quia liber accessorie se habet ad auctorem hæreticũ, ergo vterque deferendus est, accessoriũ enim sequitur naturam sui principalis. Tum quia, quandoque sequeretur aliquem librum comburi ante prohibitionem. Ita docent Deltius *lib.* 5. *sect.* 17 §. *Sunt autem tales libri*, Sanch. *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 56. ex illis Farin. *q.* 180. *num.* 40. *fine*. Lazana *tom.* 4. *ver. libri num.* 16. Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 24. Suar. de fide *disp.* 20. *sect.* 2. *num.* 23. Portel. *ver. libri n.* 13. In oppositum sunt Zachinus, Repertorium Inquisit. Filliuc. cum alijs citatis à Diana *par.* 1. *tract.* 11. *Resol.* 37.

10 Secundum, quod peccet, tradunt supradicti, quia agitur de inobedientia in re magni momenti, ideo abstinendum ab huiusmodi combustione. Confirmatur ex edictis Inquisitorum, qui præcipiunt, consignandos esse huiusmodi libros officio Inquisitionis.

11 Tertium, quod non incurrat excommunicationem iuris, probatur, quia in eam excommunicationem incurrunt solum retinentes, aut legentes libros prohibitos, vt dicemus infra *q.* 25. sed comburens ex hoc actu non legit, neq; retinet, immo ponit obstaculum lectioni, & retentioni, hoc ipso, quod librum comburit. Ita Sanch. *lib.* 2. *c.* 10. *n.* 56. Portel *ver. libri prohibiti num.* 13. Suar. de fide *disp.* 20. *sect.* 2. *num.* 22. Lazana *tom.* 4. *ver. Libri num.* 24. Carena *part.* 2. *tit.* 10. *num.* 58.

Quartum, quod comburens librum prohibitum incurrat excommunicationem latam ab Inquisitore in suo edicto, probatur, quia in edictis Inquisitorum, quæ hodie vnius sunt formæ, imponitur obligatio quibuscumque deferendi hos libros Inquisitoribus intra præfixum tempus sub pœna excommunicationis, de qua dictum alibi in hoc opere; sed illos sponte comburens intendit non deferre illos ad sanctum officium; ergo vti inobediens hanc censuram incurrit. Confirmatur, quia ante combustionem habet obligationem consignandi libros, quos vult comburere, ergo positum huiusmodi impedimentum tradendi per combustionem non tollit pręcedentem inobedientiam contractam antecedentem ad combustionem, eo quod libros non consignauit cum poterat. 12

Allata in contrarium nõ vrgent, quia in illis locis id exprimitur, vt propria voluntate illæ scripturæ possint lacerari, non sic libri hæresum, obstante in contrarium prædicta Bulla Iulij III. & edictis Inquisitorum, in quibus mandatur illorum consignatio; quod suadetur ex allatis rationibus in probatione partis primæ; prætcrquamquod libelli famosi sunt contra personas priuatas, aut saltẽ respiciunt priuatum, libri vero prohibiti semper sunt in præiudicium vniuersalis Ecclesiæ Catholicæ, ideo in istis cautius procedendum est, quare eorum combustio spectat ad superiores, non ad priuatos.

Quæres 4. An, & quæ differentia sit inter libros prohibitos, & suspensos? In iure, neque in indice librorum prohibitorum, neque eius regulis, ne verbum quidem inuenio huius vocis, *Suspensio*, sed tantum vsus est verborum *Prohibere*, & *Damnare*. Nihilominus apud sacram Congregationem Indicis librorum prohibitorum modo est in vsu ea differentia, vt videre est in postremo Indice Romæ, & alibi excusso.

Resp. Differunt in eo, quod libri, qui prohibentur, nullatenus permittuntur, 13

sed

sed omnino abolentur, & quod illi vel sint compositi ab hæreticis formalibus Christianæ religionis inimicis capitalibus;ac proinde eorum damnato Auctore simpliciter damnantur, & intelliguntur omnino prohibita, & damnata eorum opera, scripta, & libri, *cap. 1. dist. 16 cap. Fraternitas 2. de haret.* vel quia fere ex omni parte continent errores contra fidem, & bonos mores, ita quod in eis nihil boni inueniatur, quod correctione sit dignum, ideo simpliciter, & omninò abolentur, immo & si aliquid etiam notabile continerent, damnantur ob periculum fidelium, &; in detestationem auctoris hęretici, qui nulla memoria dignus est. Libri vero suspensi sunt illorum auctorum, qui formaliter non sunt hęretici, nihilominus sunt suspecti propter aliquas propositiones falsas, aut cōtra fidem, aut bonos mores, sed quia ex maiori parte continent sanam doctrinam, & sint in hoc vtiles, non prohibentur, sed suspenduntur, nec permittuntur, donec corrigantur. Exemplum sit in Historia Bernardini Corij Mediol. quę fuit suspensa die 16. Martij 1621. eo quod in ea nonnulli errores lapsi erant, sed quia valde vtilis est fidelibus ideò non fuit abolita, sed permissa ex correctione. Quandoque liber suspenditur, donec corrigatur ab Auctore, quod si non præstiterit infra præfixum tempus, suspensio transit in prohibitionem. Habes exemplum in quodam Disputatione de Cœlo Cæsaris Cremonini Genuēsis in scola Patauina Philosophi primæ sedis, quæ Disputatio suspensa fuit, quousque ab Auctore corrigeretur infra annum à die 18. Ianuar. 1622. quod si non faceret, ex nunc pro tunc prohibuit, & declarauit prohibitam absque alia declaratione;& anno sequēti 1623. die 3. Iulij S. Cong. declarauit illam esse prohibitam omnino, absque vlla limitatione, & restitatione, quia Auctor illam non expurgauerat. Ita ergo nostris temporibus procedunt Eminentissimi Patres in libris interdicendis. Quo ad pœnas incurrendas puto nullum esse discrimen, cum per vtrumque modū interdicendi siue prohibitionis, siue suspensionis auferatur ius legendi, aut retinendi librum cuique illud habenti.

Quæres 6. An quilibet proprium librum tam quo ad campositionem, quam quo ad possessionem corrigere possit? an vero pro correctione adeundus sit Inquisitor?

14 *Resp.* Quamuis quilibet proprium errorem non solum possit sed etiam teneatur corrigere, & emendare, *cap. Quod quis commisit 3. 35. q. 9. cap. 19. de off. in fine,* vbi Glosa *ver. Per seipsum, refert illam Imperatoris sententiam. Non erubescimus corrigere, quæ prius diximus.* Et laudabilius est emendare factum, quam illud adinuenire; nihilominus proprios libros, aut alienos iam prohibitos, aut suspensos corrigere, & emendare non potest propria auctoritate, sed libros omnino deferre debet ad superiorem, & Inquisitores, quibus ex officio incūbit correctio iuxta ordinationem factā in sancto Tribunali Romano, aut quā ipsi iudicauerint, si nondum aliquid in supremo tribunali dispositum fuerit.

Quod libros corrigere spectet ad Episcopos, aut Inquisitores sæpius dicitur in Regulis Indicis, & id ratio suadet, quia ad ipsos spectat defendere Catholicam fidem, & conseruare illam inuiolatatam ab omni errore, & hęretica prauitate; cum autem per libros errores contra fidem continentes maximè violetur fide Catholica, ideo Inquitorum, & Episcoporum partes erunt per se, vel suos Theologos libros suspectos de huiusmodi erroribus expurgare, & emendare.

15 Priuatus vero librum à se compositum ante condemnationem corrigere debet sine dubio, quia, vt supra dixi, quilibet suum errorem emendare tenetur, maxime quando tendit in perniciem reipublicæ; post vero non potest ex eo, quod omnes libros huiusmodi, quos apud se habet, consignare incontinenti debet Inquisitori, nisi eidem specialiter demandetur correctio. Quod à fortiori dicitur de alijs suspensos libros ha-

habentibus, licet formam emendationis legitimæ habeant ab amico. Probatur autem id. Tum quia, emendatio libri suspensi est actus publicus, & executio sententiæ suspensionis, ac proinde actus iudicialis, consequenter à personis publicis tantum præstandus. Tum quia, illi omnino consignandi sunt Inquitori siue damnati, siue suspensi, & correctione indigentes, ex Bulla Iulij III. Et ita, alijs allegatis docet Lezana *tom. 4. ver. Libri num. 16.*

Quæres 6. Ad quos spectet damnare Auctorem? Et eo damnato, an omnia eius opera intelligantur damnata?

16 *Resp.* Ad supremum Tribunal Romanum spectat damnare nomen Auctoris hæretici formalis conuicti, vel cõfessi, & non aliorum de hæresi suspectorum. *cap. 2. de summa Trinit. cap. Fraternitatis 4. de hæret. cap. Maiores 2. 24. q. 1.* ex quibus locis deducitur clare, aliquo Auctore vti hæretico formali cõdemnato, conseri etiam condemnata eius opera; non verò è contra si damnatur, & prohibentur alicuius doctoris opera, censetur condemnatus operis prohibiti Auctor; ita colligitur ex citatis iuribus. Ratio autem id suadet. Tum quia, sicut non possumus communicare personæ hæreticæ ita neque eius malignis operibus *epist. 2. Ioan. num. 11.* Tũ quia, Auctor spectatur, & est principale, opus vero ab eo elaboratum est minus principale, & illi accessorium; sed accessorium sequitur principale, nõ hoc illud ex vulgatis iuribus, ergo destructo principali destruitur etiam accessorium, cõsequenter damnato auctore, qui est principalis, censentur damnata eius opera, quæ sunt quid minus principale, & accessorium.

Quæres 7. An sicut ex præcedẽti quæstione condemnare Auctorem spectat tantum ad supræmum Tribunal, quo nomine venit Papa Concilium Generale, & Sacra Congreg. EE. Card. super hæreticam prauitatem, aut super Regulas Indicis ita etiam condemnare, prohibere, & suspendere libros ad illud tantum pertineat, & non alios?

Resp. Id munus damnandi, seu prohibendi, aut suspendendi libros extra vrbem spectat etiam ad Episcopum, seu ad Inquisitorem, Prælati regularium hoc ius non habent. Illud patet ex Regula X. Indicis illis verbis. *Liberum sit Episcopis, aut Inquisitoribus Generalibus secundum facultatem, quam habent, eos etiam libros, qui his Regulis permitti videntur, prohibere, si hoc in suis Regnis, aut Prouincijs, vel Diœcesibus expedire iudicauerint.* Hoc decretum in eis supponit hanc facultatem, & loquitur tantum de Inquisitoribus Generalibus, ergo alij vti Commissarij, & Vicarij id præstare non poterunt. Si illis est liberum prohibere libros ex Regulis Indicis permissos, eisdem etiam concessum erit prohibere, & ad se reuocare illos libros qui vbicumque excussi sunt cum approbatione, si continent errores, & falsas propositiones contra fidem, & meres. 17

Verum quidem est, quod modò solemnis, & formalis prohibitio librorũ exercitur tantum à supremo Tribunali Sancti officij, aut Sac. Reg. Indicis, vt ex praxi constat. Vnde probatio Inquisitorum erit potius quædam præparatio, & dispositio in ordine ad dicta tribunalia edocta de necessitate prohibendi libros Catholicæ fidei, & bonis moribus contrarios. Huiusmodi diœcesana prohibitio, & localis afficit tantum subditos Episcopi, aut Inquisitoris prohibentis; sed quoniam libri merito, & de iure prohibendi continent errores toti reipublicę Christianę perniciosos, ideo formalis, & solemnis prohibitio pro tota Ecclesia tandem resoluitur, & pertinet ad Romanum tribunal, per quod libri prohibiti simpliciter, & vbique, atque respectu omnium abolentur. 18

Ex dictis deducitur Placentinum legentem librũ prohibtum per Inquisitorem Parmensem, non incurrere pœnas inflictas cõtra legentes libros prohibitos, quia, respectu Placentini liber non dicitur prohibitus. 19

Regularibus hæc potestas libros prohibendi concessa non reperitur, ideò nõ censendi sunt illam habere, cum id munus 20

nus illis ex officio non incumbat, sed ipsi cum suis subditis in causis sancti officij subiecti sunt Inquisitoribus, vt dicam suo loco.

Quares 8. An habens licentiam legendi l bros prohibitos, vel aliter illos apud se habens, de illis testari possit?

21 *Resp.* Quouis modo habens libros prohibitos siuè ex licentia, siuè sine illa de illis nullatenus testari potest; neque hætes adire potest hæreditatem faciendo suos libros probibitos, sed omnino illos consignare debet Inquisitoribus, ita quod illos transferre non potest ad locum, vbi eorum vsus permittitur. Ratio est, quia licet quisque habeat ius faciendi testamentum, nisi prohibeatur, quia edictum de testamentis est prohibitorium, ita quod quilibet admittitur ad testamenti factionem nisi prohibeatur, Panor. *in Rubr. de testam.* ac proindè cũ habens libros prohibitos ex hoc non prohibeatur testari simpliciter, interdicitur tamen ex parte rei relinquendæ, quia non est dominus librorum prohibitorum, quos apud se habeat etiam cũ licentia, per quam illi dicitur concessus simplex vsus lectionis librorum, & hoc non absolutè, sed ad determinatum tẽpus triennij, ex stilo Curiæ Romanæ; prohibitio siquidem hunc habet effectum, vt dominium tam directum, quã vtile transferat apud Officium Sanctæ Inquisitionis, quæ illius incipit esse domina, & patrona, cessante in habente quouis dominio, & iure vtendi, ergo de illis nullatenus disponere potest, consequenter hæres inaniter institutus nullatenus adire potest hereditatem libros faciendo suos. Confirmatur, quia habens huiusmodi libros comparatur religioso professo, in eo, quod sicut religiosus testari, & disponere non potest de rebus, quæ ex licentia superioris sui habet, *cap. Quia ingredientibus* 19. *quæst.* 3. Auth. Ingressi, *C. de Sacros. Eccles.* vbi redditur ratio, quia professus nihil proprij habet; ita neque de libris prohibitis de licentia habitis quis testari potest, eo quod nihil proprij super illos habet.

Quares 9. An Inquisitor, cui consignati fuerũt libri prohibiti, teneatur exhibere Chirographum de libris consignatis petenti?

Resp. Id est liberum Inquisitori, quia cum librarius nullum ius super illos habeat, nullo iure cogitur Inquisitor dare Chirographum. Confirmatur, quia Inquisitor nullam rationem reddere tenetur in futurum de libris receptis, cum per prohibitionem dicantur aboliti. Nec obstat, quod librarius potest petere licẽtiam legendi, & retinendi illos libros, ac proindè in eo casu Inquisitor receptos libros restituere debet. Quia id tantum arguit librorum restitutionem, non obligationem Chirographi. Quod si interim ab Inquisitore fieret solemnis combustio librorum, nulla esset facienda restitutio similium librorum loco combustorum, quia erat dominus, & ius habebat illos comburendi. Benè tamen faceret ex vrbanitate tradendi fidem de libris receptis. 22

Quares 10. Ad quosnam spectat cõcedere licentiam legendi libros prohibitos, seu suspensos? Certè huiusmodi licentia non videtur expedire nisi viris doctis eo fine, vt confutent errores hæreticorum, frustra ergo conceduntur sine hoc fine. Libri obsceni nullatenus essent concedendi, si enim prohibentur, ne boni mores corrumpantur, adiecta licentia vim corruptionis auferre non potest, ergò licentia in consequentiam est occasio eius mali, cuius poterat esse causa liber ante prohibitionem. 23

Resp. Nunc spectat tantum ad Congregationem S. Officij, aut ad alios per Papam specialiter deputatos. Vt dicitur in duabus Bullis Gregor. XV. & Vrbani VIII. eiusdem tenoris sequentis. 24

Apostolatus Officium...... Quapropter, cum librorum prohibitorum lectio magno sinceræ fidei cultoribus detrimento esse noscatur; & sicut accepimus; nimis excessiua sit, huiusmodi libros legendi licentiarum copia: Nos, vt huic malo mature occurratur, & in posterum quam cautissimè licentiæ huiusmodi concedantur, quantum cum Domino possumus, prouidere volentes, motuproprio, & ex certa scientia, & matu- 25

& matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes, & singulas licentias legendi, & habendi libros quoscumque ob hęresim, vel falsi dogmatis suspicionem, seu per constitutiones Apostolicas, etiam ratione Astrologiæ iudiciariæ, vel alias quomodolibet prohibitos, quibuscumque personis, laicis, & Ecclesiasticis, tā secularibus, quam regularibus, cuiuscumque ordinis, Societatis, & instituti existentibus, ac quacumque dignitate etiam Ecclesiastica fulgentibus, cuiuscumque status, gradus, conditionis qualitatis, & praeminentię, etiam speciali nota, et mentione dignis; ac per literas Apostolicas ad tempus, seu ad vitam, et aliter quomodocumque ex quacumque causa, tam in forma, quam aliter quomodocumque à prędecessoribus nostris Romanis Pontificibus, seu à quibuscumque alijs à nobis, vel ab eis facultatem, et auctoritatem habentibus, non tamen à nobis met ipsis per literas Apostolicas, etiam in forma Breuis, seu Chirographum manu nostra signatum, concessas, earum tenores præsentib. s pro expressis, et insertis habentes, hac nostra perpetuo valitura constitutione, reuocamus, cassamus, et annullamus, ac pro reuocatis, cassis, et annullatis habere, nullique suffragari. Quinimmò libros per licentias huiusmodi permissos legentes, aut habentes. pœnas in Sacris Canonibus, Constitutionibus Apostolicis, et Indicibus librorum probibitorum contentas incurrere volumus, et declaramus.

Decernentes, vt presentes literæ postquā in valuis, etc. affixę fuerint, infra duos citra montes, vltra verò montes infra quatuor menses ex tunc proximos, omnes, et singulos, ad quos spectat, arctent, et afficiant, perindè ac si vnicuique personaliter intimatæ fuissent; quodque dictis duobus, et respectiuè quatuor mensibus durantibus, ij, qui libros prohibitos habuerint, eos ad Episcopum, seu Inquisitorem, qui illos quātocius comburere debeat, deferre; quique aliquos similes libros prohibitos habere sciuerint, eos denuntiare teneantur; neque de cætero similes licentiæ, nisi à Congregatione Sancti officij, dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, vel ab alijs per nos etiam in eadem Congregatione specialiter deputandis concedantur, etc. Datum sub die 2. Aprilis 1631.

Hæc est Bulla Vrbani VIII. quæ in aliquo discrepat ab alia fere simili Gregorij XV. in qua deest illa clausula. *Seu per constitutiones Apostolicas etiam ratione Astrologię iudiciariæ.* Item hæc alia deest. *Laicis, vel Ecclesiasticis tam secularibus, quam regularibus cuiuscumque ordinis, Societatis, et Instituti existentibus, ac quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica fulgentibus cuiuscumque status, gradus, conditionis, qualitatis, et pręeminentiæ, etiam speciali nota, et mentione dignis, ac per literas Apostolicas.* In reliquis fere conueniunt. Vide illam Gregorij apud Bariolam in Floribus Inquisit. post illius nonnulla consilia.

Nonnullę difficultates emergunt ex hac Bulla explicandæ, & resoluendæ 26 per ordinem in sequentibus quæstionibus.

Quæres 11. An per hanc Bullam Episcopis sublata fuerit licentia habendi, & legendi libros prohibitos, seu suspensos, & facultas licentiandi alios ad habendū, & legendum libros huiusmodi, si quam antea habebant? Episcopum posse legere libros prohibitos, & alijs licentiam dare videtur colligi ex Regulis Indicis, in quibus ad inuicem comparātur Episcopi, & Inquisitores, Arnaldus Albert. *de hæret. q.*28. *à num.* 6. docet Episcopū habere, & legere posse huiusmodi libros, quem citat Farin. *q.*180. *num.* 43. Quibus non obstantibus. Vide Dianam, *par.*4. *tract.* 8. *resol.*46.

Resp. Nunc Episcopi nullos libros prohibitos, aut suspensos quomodolibet, apud se retinere, vel legere, aut alijs facultatem habendi, aut legendi dare possunt, vt apertè colligitur ex recitata Bulla Vrbani, ibi: *Quomodolibet prohibitos*. Loquendo de libris, verbum, *Quomodolibet*, includit quemuis modum, 27 prohibitionis, & quemlibet librum prohibitum, arg. Glos. *ver. eod. Clem.*2. *de sent. excom.* Flamin. *de Resign. lib.*9. *q.*25. *num.*4.

num.4. De Episcopis, ibidem. *Quibuscumque personis laicis, et Ecclesiasticis, quacumque dignitate, etiam Ecclesiastica*
28 *fulgentibus, etiam speciali nota, & mentione dignis.* Sub istis enim clausulis sufficienter subintelliguntur Episcopi, nam sub hac clausula: *Cuiuscumque dignitatis, et preeminentiæ, conditionis, aut status, etc.* expressa in *cap. Quamuis de officio ordin. in* 6. comprehenduntur. Quętuis personæ, quæ aliàs minime comprehenderentur, vt super dictum *cap. docent* Archid. Ioan. Andr. Gemin. Franc. & alij, à fortiori Episcopus comprehenditur in nostra, quæ est amplior, & efficacior. Quod si quis dicat præcitatam Bullam Vrbani reuocare præcisè licentias legendi libros prohibitos; Episcopus verò non indiget licentia huiusmodi, quia ex officio illos legit ad confutandos errores, & alijs facultatem facere potest ex officio, nam licentia non est necessaria in ijs, quæ aliàs de se, & de iure sunt concessa Graff. *tom. 1. consil. 8.*
29 *de voto num.6.* Respondeo nullo iure probari Episcopum ex officio posse legere libros prohibitos, tenetur quidem ex officio expurgare libros nondum prohibitos, nam prohibiti sufficienter purgātur per ignem, is enim debet esse executor prohibitionis, atque etiam procurare, ne quis apud se illos retineat, aut legat; quæ præstare potest sine illorum lectione, aut retentione, cum in Bulla dicatur, vt statim comburantur. Dixi ex Bulla Vrbani felicis recordationis, quia si inspiciamus aliam Gregorij felicis pariter memoriæ, non ita hęc arctat, quia abest ea efficax clausula, ideo antea
30 probabiliter sustineri poterat Episcopum non cōprehendi sub Bulla Gregorij, sicut modò cōprehenditur sub Bulla Vrbani.

Quæres 12. An Inquisitores modò possint legere libros prohibitos, & alios ad legendum licentiare?

Resp. Qui habent specialem licentiā
31 à Sacra Cōgregatione illos legendi, possunt illos legere, quia sublata illis non fuit per dictam Bullam, prout respon. sū Inquisitori Genuensi 23. Martij 1633. Carena *par. 2. tit. 10. num. 15.* ad verbum refert. Non tamen possunt per eam alios licentiare, nisi id exprimatur in gratia facta, quia aliud est habere licentiam legendi libros prohibitos, aliud est licentiare alios ad legendum illos, ex diuersis autem non infertur maximè in odiosis.
Qui verò hanc specialem licentiam non 32
habent, se tueri non possunt antiquis licentijs, aut priuilegijs aliorum Inquisitorum, cum hæc omnino reuocata sint per præsentem Bullam, quæ est multum efficax; & id confirmatur ex probatis contra Episcopos, quibus si facultas per Bullam prædictam sublata fuit, à fortiori ipsis Inquisitoribus, cum pari passu in hoc officio Sanctę Inquisitionis concurrant, immò potior ratio habeatur Episcoporum, qui in officio sunt antiquiores, & videntur de iure communi procedere, si ergò Episcopis facultas hæc fuit sublata, à fortiori Inquisitoribus. Deinde ex præscripto Bullæ libri Inquisitores delati comburendi sunt per ipsos inquisitores, ergo frustratur illorum licentia. Ita Sanch. *lib. 2. cap. 10. num. 46.* Azor. Barbosa, quos pro se allegat Lezana *tom. 4. ver. libri num. 28.* asserentes non posse legere, neque licentiare alios ad legendum, hoc secundum concedit Nald. *ver. libri num.* 10. primum verò negat ex Bulla Cœnæ *num.* 11. asserens posse legere, non obstante Bulla Cœnę, & Vrbani in præcitato loco, alios refert Farin. *q.* 180. *num.* 43. sed omnes isti cum Farin. scripserunt ante Bullam Vrbani, & parui illorū aduerterūt ad Bullā Cœnę Domini. Patet igitur ex Bulla Vrbani Inquisitores modò habentes personalē licentiam licet datam ante Bullam posse legere libros prohibitos, nullatenus autem si illa careant.

Difficultas est non leuis super libros prohibitos in Bulla Cœnæ Domini illis verbis. *Ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de religione tractantes, sine auctoritate nostra, et Sedis Apostolicæ scienter legentes, aut retinentes, etc.* An sub hac prohibitione comprehendantur Cardinales, Episcopi, Regulares, & Inquisi-

quisi-

quisitores? Difficultas hæc tractari potest dupliciter, primo simpliciter in ordine ad Bullam Cœnæ, an per hanc sit derogatum omnibus licentijs iam concessis? secundò, an licentiæ, quæ de recenti conceduntur includant facultatem legendi quoscumque libros prohibitos, etiam illos, qui tractant de religione, vel hæresim continent, secundum Bullam?

33 Primò, respondetur, licentias concessas antiquitus non solum fuisse sublatas per Iuliū III. Paulū IV. Piū IV. ex Sanch. *lib. 2. cap. 10. num. 45.* ex illo Carena, alios citans *tit. 10. par. 2. num. 11.* sed singulis annis auferri, & reuocari per ipsamet Bullam Cœnę Domini, hoc ipso, quod excommunicat omnes legentes illos libros sine licentia Papæ, aut Sedis Apostolicæ, & includuntur supradicti omnes.

Secundò, puto sub licentijs, quæ à Sede Apostolica conceduntur, legendi libros prohibitos, nō comprehendi illos, de quibus in Bulla, nimirum continentes hæresim, vel de religione tractantes, nisi derogetur in hoc Bullæ, aut exprimantur in indiuiduo libri, ratio est, quia in nullo Papa præsumitur velle derogare dictæ Bullæ, nisi de illa expressam mentionem faciat, saltem per ęquiualentiam nominationis libri. Quare cum S. Congregatio, quæ illas solet concedere, non sit Papa, neque Sedes Apostolica, non censetur licentias à se in genere datas extendere ad libros continentes hæresim, aut de religione tractantes, præsertim cum id facere non possit, nisi Papa annuente. Faciunt quæ habet Sanch. *lib. 2. cap. 10. num. 44.* dum dicit Collegium Cardinalium non posse concedere hanc facultatem. Nec obstat quod in Bulla Vrbani dicatur: *Neque de cętero similes licentiæ, nisi à Congregatione S. Officij dum singulis hebdomadis coram nobis habetur, &c.* quia intelligitur de libris extra Bullam, nimirum, de non continentibus hæresim, aut tractantibus de religionibus.

Quæres 13. An prælati Regularium modò possint legere libros prohibitos, & suis subditis concedere ad legendum? Olim habeant priuilegia Regulares omnes saltem per communicationem cum Iesuitis, vt videre est, apud Portellum, *ver. Libri prohibiti, sub certis limitationibus.*

34 *Resp.* Regularibus omnibus, etiam Iesuitis, quibus directè fuerant illa priuilegia concessa reuocata fuerunt per Bullam Vrbani, vt colligitur ex illis verbis: *Quam regularibus cuiuscumque Ordinis, Societatis, & instituti existentibus.....etiā speciali nota, & expressione dignis.* Hæc clausula non exprimitur in Bulla Gregorij XV. ergo signum est, Vrbanum voluisse omnino comprehendere Regulares, contra quos facit ea regula. Expressa nocent, non autem si taceantur, *l. Expressa 156. de reg. iur.* Nec obstat, quod nulla mentio fiat de priuilegijs, sed tantum de licentijs, quia sub nomine licentiæ venit etiam priuilegiū, licentia enim nihil aliud est, quam facultas faciendi aliquid, quod antea non licebat, huius virtutis est etiam priuilegium, vt per ipsum liceat agere illud habenti, quod antea non erat concessum, arg. *cap. In ijs 30. de priuileg.* vbi priuilegium celebrādi cum altari viatico vocatur licentia. Deindè idem Vrbanus in Bulla incip. *Cum sicut accepimus*, quæ vltimo loco citatur in Decretis in Mensa legendis, vt suo loco dicemus, declarat constitutiones editas, & edendas in concernentibus Catholicam fidem, & officium Inquisitionis sanctæ comprehendere omnes religiosos, derogando in his quibuscumque eorum priuilegijs, quæ possent obstare huiusmodi, ac proindè huic de licentijs reuocatis legendi libros prohibitos. Præterea illæ concessiones Iesuitis factæ videntur viuæ vocis oracula ex ijs, quæ de illis refert Rodr. *tom. 2. q. 82. art. 3.* quæ sublata fuerunt, maximè in concernentibus res fidei, & Sancti Officij, ex hoc enim duæ Bullæ reuocantes viuæ vocis tracula referuntur in supradictis Decretis in mensa legendis, vt dicam suo loco. Demum reuocatæ fuerunt

35 (beside "tiæ venit etiam priuilegiū, licentia enim")

runt licentię,& priuilegia Episcoporum, & Inquisitorum, & supradictis, ergò à fortiori ipsius regularibus. Regularibus esse sublata priuilegia legendi libros prohibitos, per Bullam Cœnæ, & per alia indulta Inquisitorum docet Rodr. cit. *tom*,2. *q*.82. *art*.3. *fine*, *cum eo Compend. resolut*.92. *num*.1, Portell. *ver. libri nu*.3 in terminis Bullæ Vrbani Lezana *tom*.1. *cap*.18. *num*.96. Carena *part*. 2. *tit*. 10. *num*.11. §. *Ex quibus* Contra Peirinum *ad constit*.9. Pauli V. vbi *num*. 10. ex Bulla Greg. XV. eiusdem fere tenoris, sustinet non derogari priuilegijs regulariū legendi libros prohibitos, quia vult in Bulla Gregorij reuocari solum licentias particularibus concessas; sed id gratis ab ipso asseritur, quia ex clausula eiusdem Gregorij: *omnes*, *& singulas licen-*
36 *tias ... quibuscumque personis*, *cuiuscumq; gradus*, *& conditionis existentibus etiam per literas Apostolicas ad tempus*, *seu ad vitam*, *& aliter quomodocumque & ex quacumque causa*, *&c*. Apertè colligitur Summum Pontificem reuocasse quascumque licentias, etiam priuilegiatas, quę aliàs non comprehenderentur, ex illis verbis: *omnes*, *& singulas licentias*,
37 quę prorsus includit omnes licentias absque vlla limitatione, Glos. *ver. omnia & singula cap. Vt circa*, *de elect. in* 6. *Card. Tuschus lit. C. concl*. 296. *num*. 19. atque respectu quarumcumque personarum etiam religiosarum siue priuatarum, siue superiorum, ex illis verbis: *Quibuscumque personis cuiuscumque gradus*, *&c*. quæ comprehendunt etiam personas priuilegiatas, quæ aliàs non comprehenderentur, ex Vulpello *de præposit. & aduerb. de hac dict. quicumq.* Farinac. *in praxi crimin. q*. 108. *num*. 6. & alij cum Barbosa *dict*.317. Demum esto inspecta Gregorij Bulla adesset aliqua suspicio, tamen in totum sublata est per alteram Vrbani amplio-rem.

Quæres 14. An hæc facultas sublata sit Regibus, & Imperatori?

38 *Resp*. Affirmatiuè, quia clausula Bullæ Vrbani est nimis efficax, ibi: *Quibuscumque personis laicis*, *& Ecclesiasticis ... cuiuscumque status*, *conditionis*, *qualitatis*, *& præeminentiæ*, *etiam speciali nota*, *& mentione dignis*. Ad quod faciunt quæ habet Gonzalez Glos. 38. de dicta clausula, quæ includit Reges, & tamen non adijcitur vltima particula: *Speciali nota*, *& mentione dignis*, quæ hoc maiori energia suadet.

Quæres 15. An intelligantur rouocatæ quædam licentiæ continentes clausulam efficacissimam, vt illis non intelligatur derogatum, nisi in decreto reuocatorio fiat specialis, & indiuidua mentio de verbo ad verbum de licentijs huiusmodi?

Resp. Etiam istæ sunt reuocatæ, vt colligitur ex illis verbis: *Earum tenores præsentibus pro expressis*, *& incertis habentes*. Quæ clausula habet cum specialis, & indiuiduæ expressionis cum omnibus suis qualitatibus, secundum doctores allegatos à Barbosa *claus*.102. atque habet vim specialis derogationis ex doctoribus citatis à Menoch. *consil*. 190. *num*.24.*lib*.6. *de præsumpt*. 39. *n*. 6. consequenter tollit derogatorias derogatoriarum, ex Greg. *decis*. 109. *num*. 11. ex illis Tambur. *tom*. 1. *disp*. 18. *quæst*.6. *num*.41. 39

Quæres 16. An virtute huius Bullæ comburendi sint libri tantum suspensi simul cum prohibitis?

Resp. Comburendi sunt tantum prohibiti, non suspensi, quia correctione diuulgata quandoque restituendi sunt proprijs patronis; sicut & prohibiti cōsegnati cum spe obtinendi licentiam illos legendi aliter sunt omnino comburendi ab Inquisitoribus maximè, qui cōtinent hæresim, aut de religione tractāt, ex præscripto Bullæ Cœnæ, sicut enim illos legere non possunt, ita neque retinere sine speciali licentia, legentes autem, aut retinentes incurrunt censuram Bullæ Cœnæ. 40

Quæres 17. An in aliquo casu necessitatis occurentis possint libros prohibitos legere, aut retinere? Affirmat Sanch. *lib*.2. *cap*. 10. *num*. 43. ex illo Lezana

*tom.4. ver. Libri num.*28. Nald. *ver. eod.* ad finem, dum dicit, posse superiores illos retinere ad effectum iudicandi, an possint aliqui recipere correctionem, aliàs autem essent ignibus tradendi.

41 *Resp.* Omnino sunt comburendi, ibi: *Qui illos quantocius comburere debeat*, & quia retineri non possunt, nisi iuxta dicta præcedenti quæstione; & quia
42 verbum, *Debeat*, importat necessitatẽ exequendi Glos. *ver. Debeant Clem.* 2. *de statu monach.* per alia iura allegata. Nec video casum necessitatis, quia libri prohibiti vti aboliti per sententiam ad nihil deseruiunt, ac proinde nullam necessitatem inferre possunt. Vnde neque subsistit, quod dicit Naldus, illos nimirum retineri posse ad effectum iudicandi, an possint recipere correctionem, quia cum iam sint damnati, nullam possunt recipere correctionem, aliter supremum tribunal, cuius & libros damnare, defecisset, prohibendo libros, qui potuissent corrigi, & permitti, exequutio igitur sententiæ librorum prohibitorum ab eo tribunali est, vt omnino comburantur.

Quæres 18. An habens licentiam legendi libros prohibitos possit illa vti extra territorium concedentis, ac proinde vbique terrarum?

43 *Resp.* Affirmatiuè ex Nauar. *consil.* 15 *de priuileg.* ex Naldo *ver. libri num.* 6. *Compend. resol.* 92. *num.* 2. Carena *part.* 2 *tit.* 10. *num.* 51. contra Suar. & Portell. *ver. libri num.* 4. à simili de licentiato ad non ieiunandum, vel ad studẽdum ex-
44 tra dioecesim Episcopi concedentis. Ratio est, quia est priuilegium personale, quod sequitur personam quocumque pergit *ex Reg. 7. in* 6. vbi Glossa prope finem, non extenditur autem vltra propriam significationem verborum, Nau. *consil. 3. de obseru. ieiun. nu.* 1. ideo si limitatur locus, in quo legendus sit li-
45 bet prohibitus, extra legi non poterit, quia priuilegium tantum valet, quantum sonat, ex Megal. *consil.* 72. *num.* 6. cum habeat effectum suum ex voluntate concedentis, non eius, cui fuit cõcessum, Lapus *in allegat. antepen. circa finem*.

Quæres 19. A quonam iudice puniendus sit legens, aut retinens libros prohibitos? Pro resolutione, ex triplici 46
sine libri prohibentur. Primò, quia continent hæresim; secundo, propter suspicionem hęresis; tertio, propter obscenitates, quas continent contra bonos mores. De singulis procedit quæstio.

Resp. In prædictis omnibus casibus 47
spectat ad Inquisitorem, vt colligitur ex Bulla incip. *Dominici gregis* Pij IV. registrata in Indice, illis verbis: *Si quis autem aduersus eas regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionẽ damnata, atque prohibita legerit, habueritue ipso iure in excommunicationis pœnam incidat, eamque ob causam in eum, tamquam de hæresi suspectum inquiri, & procedi liceat.* Et licet Bulla loquatur tantũ de primis duobus casibus, nihilominus extenditur iurisdictio Inquisitorum etiam ad tertium ex vsu, eo quod Inquisitores in suis edictis mandant denuntiari retinentes quoscumque libros prohibitos, etiam continentes obscenitates contra bonos mores, vnde contrafaciẽtes puniri possunt, vt docet Sousa *lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 46. & ita responsum fuit Inquisitori Cremonæ sub die 21. Ianuarij 1627. teste Carena *part.* 2. *tit.* 10. *num.* 19. De iure tamen dictę Bullæ ibi: *Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritue, præter peccati mortalis reatum Episcoporum arbitrio seuerè se nouerit puniendum.* Itaque Inquisitores hoc ius aquisierunt, in quantum in suis edictis mandant denuntiari legentes, aut retinentes huiusmodi libros. Vide infra *q.* 39.

Quæres 20. An legens, vel retinens libros prohibitos sit suspectus de hæresi; & qua suspicione?

Resp. Legens, aut retinens libros pro- 48
hibitos propter hæresim, vel suspicionẽ falsi dogmatis est quidem de hæresi suspectus modo vehementer, modo leuiter

ter arbitrio iudicis attentis circunstantijs personæ, librorum, & diuturnitatis lectionis, aut retentionis. Legens vero, aut habens libros prohibitos tantum propter obscenitates, vel alia motiua, vti ob falsas citationes, vt sunt nonnullis libri continentes Responsiones Sacræ Congregationis, in his casibus non est suspectus de hæresi. Vide Dianam *part.4 tract.7. resol.6.*

Primum, de suspicione, certum est ex citata Bulla præcedenti quæstione, ibi! *Eamque ob causam in eum, tamquam de hæresi suspectum inquiri*. Ità omnes cum Farin. *q.180. num.* 33. Sanctar. de hæresi *cap.41. dub.3. num.5.* Duard. *lib.2. Bullæ can.1. q.51. num.21.* alios citat Carena *part.2. tit.10. num.23.*

Secundum, quod qualitas suspicionis relinquatur arbitrio iudicis, ex doctrina Carenæ *part.2. tit.10. num.26.* Leuis autem censetur suspicio, si incõsideratè, si semel, aut iterum legit, si reprehensus statim obediuit. In Hispania iudicatur regulariter suspectus leuiter ex Carena, Suar. *de fide disp.24. sect.2 num.4.* Vehementer suspectus censetur, qui pluries legit, & multo tempore retinuit; item si datus sibi fuit ab aliquo hæretico; item si contendit non esse librum hæreticum. Immunis vero est à suspicione idiota libros prohibitos habens apud se; si nescit legere, aut non percipit linguam latinam, item heres, qui nondum confecit inuentarium librorum, item qui habet licentiam, quę iam expirauit, dum illius renouationem procurat; itẽ hæres procurans licentiã illorum item; qui eos illico combussit: Item cofutans ex professo librum hæreticum apud se inuentum, secundum Romanum *singul.326.* quem cum alijs citat Carena *part.2. tit.10. num.29.*

Tertium, quod legentes, aut retinentes libros ob alias causas prohibitos, nõ sint suspecti, probatur ex eo, quia huiusmodi libri non continent hæresim, neq; falsa dogmata inducentia suspicionem hęresis, ergo illos legentes, vel retinennon sunt suspecti de hæresi.

Quæres 21. An legentes, seu reperti cum libris prohibitis torquendi sint, inquirendo ab eis super credulitate cõtentorum in libris, à quibus illos habuerint, & an alios docuerint errores in illis libris contentos?

49 *Resp.* Homo bonæ famæ non videtur torquendus, quia lectio, seu retentio libri prohibiti est leue indicium non sufficiens ad torturam; vtique vero si sit malæ famæ, vitæ, & conditionis, atque aliàs de hæresi suspectus torquendus est. Ita Farinac. alijs citatis *q.180. num.48.* Bursat. *vol.4. consil.344.* Carena *part.2 tit.10. num.40. & 41.*

Quæres 22. An confessus, vel conuictus de libris prohibitis debeat abiurare?

50 *Resp.* Debet abiurare de leui, vel de vehementi iuxta qualitatem suspicionis secundum dicta *præced. q.19.* necesse enim est, quod purget illam suspicionẽ per abiurationem. Carena *part 2. tit.10 §.8.* Qui verò non est suspectus iuxta exempla allata *sub q.19.* sicut & qui legit, vel habet libros prohibitos alio fine, quam propter hæresim, aut suspicionem falsi dogmatis, non debet abiurare, quia caret suspicione hæresis, sine quo non imponitur abiuratio. Ita ex Carena Bursatus *cosil.344. num.18.*

Quæres 23. Quibus pœnis puniendi sint legentes, aut retinentes libros prohibitos?

51 *Resp.* Reliquitur id arbitrio Iudicis, qui pœnam modò maiorem, modò minorem imponere debet iuxta qualitatem delicti, & suspicionis, præter salutares, pœnitentias, quibus tantum affici debent suspecti leuiter. Ita ex Pegna Carena *part.2. tit.10. num.49.* Qui subdit, regulares, ex retentione librorum, cum sint vehementer suspecti, puniendos esse priuatione vocis, suspensione à diuinis, à muneribus legendi, &c. Sed

52 qua ratione Religiosus iudicandus est vehementer suspectus, cum pro se habeat conditionem bonæ famę? nec status religionis quamuis graue reddat peccatum, non tamen delictum suspicionis,

cionis; quare contra ipsum procedendum est, sicut contra alios delinquentes in hoc genere criminis.

Quæres 24. An legens, seu retinens libros prohibitos denuntiandus sit Inquisitionis?

Resp. Affirmatiuè ex edictis Inqui-
53 sitorum his verbis. *Che habbiano hauuto, ò che habbino libri, ò scritti, che contenghino heresie, ò libri d'Heretici, che trattino de Religione senza autorità della santa Sede Apostolica, ò che habbiano letto, ò tenuto, ò stampato, ò fatto stampare, ò li leggano, tengano, stampano, fanno stampare, ò difendano sotto qualsiuoglia pretesto, ò colore, ouero libri de Negromantia, Magia, ò continenti incantationi, Sortilegij, & simili superstitioni, maximè con abuso di cose sacre.* Parmæ spatio duodecim dierū à die scientiæ, aliter qui nō denuntiauerint sunt ipso iure excommunicati, & excommunicatio reseruatur Inquisitori, denuntiatione vero facta excommunicatio tolli potest à quouis confessario. Mediolani denuntiatio sub eadem pœna pręcipitur fieri quamprimum certo termino non præfixo. Excluduntur ab ea obligatione scientes, quem retinere libros prohibitos, quando is procurat licentiam aut antiquæ renouationem. Sub eo edicto non cōprehenduntur libri de quibus dicam *quæst.* 38.

Quæres 25. An legens, aut retinens libros prohibitos peccet mortaliter?

54 *Resp.* Id expresse asseritur in Bulla Pij IV. incip. *Dominici gregis.* registrata in principio Indicis, ibi: *Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritue, pręter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio seuere se nouerit puniendum.* Quouis igitur modo illos prohibitos, siue propter hæresim, siue propter illius suspicionem, siue propter obscenitates legerit, siue retinuerit quispiā non excusatur à mortali. Carena *part.* 2 *tit.* 10. *num.* 55. ad 60.

Quæres 26. An lata sit excommunicatio contra legentes, retinentes, aut defendentes libros prohibitos?

Resp. Adsunt duę excommunicatio- 55
nes latæ præsertim contra legentes, & retinentes libros prohibitos iuxta dicenda.

Prima, refertur in Bulla Cœnæ Domini his verbis. *Ac eorumdem libros hęresim continentes, vel de religione tractantes sine auctoritate nostra, & sedis Apostolicę scienter legentes, aut retinentes, & imprimentes, seu quomodolibet defendentes ex quauis causa publicè, vel occultè, quouis ingenio vel colore.*

Secunda, habetur in citata Bulla 56
Pij IV. initio Indicis, ibi: *Si quis autem aduersus eas regulas prohibitionemque fecerit, is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiusuis authoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, habueritue ipso iure in excommunicationis pœnam incidat.* Huic similis, seu omnino eadem habetur in fine Regulæ X. Indicis, his verbis. *Quod si quis libros hæreticorum, vel cuiusuis auctoris scripta hęresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita legerit, siue habuerit, statim in excommunicationis sententiam incurrat. Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum, quo afficitur, iudicio Episcoporum seuerè puniatur.*

Prima excommunicatio, quæ est Bul-
læ, ad sui incursionem requirit tres cō- 57
ditiones. Prima est, vt legentes, vel retinentes sciant librum esse prohibitum, & hoc patet, quia legens librum, quem ignorat esse prohibitum, non peccat, ac proinde neque incurrit excommunicationem, quæ supponit peccatum mortale. Secunda conditio est, vt liber fuerit compositus ab hæretico, vt insinuat ea particula, *Eorumdem*, refertur enim ad hæreticos. Tertia est, vt liber hęretici prohibitus tractet de hæresi, seu de religione ex professo. De his tribus cōditionibus fere omnes in Bulla Cœnæ, Sair. *lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 12. ex illo Portellus *ver. Libri in Addit.* Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. Bonac. *disp.* 1. *Bullę q.* 2. *p.* 4. *propos.* 2. Megal. *lib.* 3. *de cens. cap.* 1. *q.* 3. à

q.3. à num.34. addentes quattam conditionem, vt illos legant sine licentia, sed hæc est negatiua conditio, quam etiam ponit Carena *part. 2. tit. 10.* §.1. Sanch. *lib.2. cap. 10. à num. 20.* Sed super ipsam nonnullę difficultates resoluendæ sunt in sequentibus per ordinem quæstionibus.

Quæres 27. An legens librum hæretici nondum damnati incurrat censurã hanc? Negat Graff. *part.1. lib.4. cap.18. num.40.* Suaderi potest per illam particulam, *Eorumdem*, supple hæreticorum de quibus supra, qui omnes cum suis
58 sectis damnati sunt, nam dictio, *idem*, repetit qualitates præcedentium ex iuribus, & doctoribus allegatis per Barbosam *dict.143.* præterea habitus Catholicus ex professione talis præsumitur, vel ad plus tantum suspectus de hæresi habetur si in libro à se composito inueniũtur nonnullæ hæreses, quæ potius ex ignorantia prouenire censeri possunt, quam ex scientia, & malitia.

59 *Resp.* Non est quidem necessarium, vt auctor libri sit damnatus, quia condemnatio non constituit hæreticum, sed iam existentẽ talem declarat, ac proindè ante condemnationem est verè hæreticus, de quo in Bulla, in qua non solum mentio fit de hæreticis sectarijs ibidem expressè nominatis, sed de alijs quibuscumque, vt colligitur verbis illis: *Ac omnes, & singulos alios hæreticos, quocumq. nomine censeantur.* Quæ clausula comprehendit omnes hæreticos absque vlla limitatione, ex allatis *sub q.12.* in fine. Consequenter particula, *eorumdem*, refertur ad hæreticos, tam damnatos, quã non damnatos, ex quo tollitur ratio dubitandi. Necesse verò est, vt legens, seu retinens librum sciat illius auctorem esse hæreticum, vt quia constat illum alioquin doctum in suis libris plures exprimere hæreses, vel quia pro tali habetur. Ita Sanch. *lib.2. cap.10. num.24.* in fine, Carena *par.2. tit. 10. num.4.* oppositum sentit Layman *lib.2. tract. 1. capit. 14. num.2.*

Quæres 28. Quid veniat sub nomine librorum in vtroq. censura excommunicationis?

Resp. Veniunt primò libri impressi,
vt omnes docent. *Secundò*, etiam libri 60
scripti, tam enim illi, quam isti vocantur simpliciter libri, antequam enim in-
ueniretur mirabilis, & vtilissima ars im- 61
pressionis volumina, & opera intellectus in vnum congesta vocabantur libri, igitur extra controuersiam est, sub dictis censuris comprehendi libros vtriusque generis; & in excommunicatione indicis id clarum est, cum exprimantur, ibi: *vel cuiuscumque auctoris scripta*. Ita omnes cum Sanch. ex Vgolino *lib.2. cap. 10. num. 28.* Portell. *ver. Libri num. 7.* Bonac. *disp.1.* Bullæ *q.2. par. 4. num.21.* §.*Quarto*, Layman *lib.2. tract.1. cap.14. num.1.* Farin. *q.180. num.30.* *Tertiò*, no-
mine libri venit etiam folium continens 62
scripturam hæretici, vti concionem, Epistolam, vel aliud dogma de religione, &c. & quia hoc habet aliquam difficultatem, cum ab aliquibus negetur; Probatur, Tum quia, legislator vsus est nomine libri ex frequentiori vsu hæresum in libris, in quibus magis conseruantur, quam in folijs; quando autem legislator mentionem facit vnius ex pluribus ratione frequentioris illius vsus, non censetur excludere alia minus frequentia arg. *l. Vn. C. de raptu virg.* Tum quia, vna lex aliam interpretatur, *l. Non dubium, ff. de legib.* & vna pars aliam declarat. *l. Qui filiabus, ff. de legat, 1.* Sed in excommunicatione indicis exprimũtur scriptum quodcumque, ibi: *Vel cuiussuis auctoris scripta*; ergò à fortiori id dicendum est de Bulla Cœnæ Domini, quæ magis rigorosa est. Tum quia, hæc non est legis extensio, sed comprehensio similium casuum, qui non excludũtur; nec diuersitas allata à Sanch. *lib.2. cap.10. num.29.* dicente, libros multos amplius extendi, atque diutius permanere, quia etiam folia facilius peruolant, & conseruantur non secus, ac libri. Ita docet Vgolin. quem citat, & sequitur Megal. *par. 3. de cens. lib. 3. cap. 1. num. 51.* Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 14. num. 3.*

Mul-

Multum inclino hanc pœnam esse tantum indicis. *Quartò* nomine libri venit
63 etiam folium ab eo separatum, quod suadent prædicta à fortiori, quia æquale periculum peruersionis potest esse etiã in folio, nisi paruitas materiæ excuset, iuxta dicenda, *q.29.* præterquamquod,
64 & ipsum est pars libri; Ita omnes. *Quintò*, venit quælibet pars libri, etiam si in ea non exprimatur hæresis, siuè sit Epistola dedicatoria siuè index, aut quid aliud, dicitur enim legere librum hæretici; immò licet hæresis sit expuncta, & obliterata; Ita alijs citatis Bonac. *disp.1.*
65 Bulla *q.2. par. 4. à num. 22. Sextò*, venit liber etiam nõdum nominatim damnatus, quia ante specialem condemnationem est liber hæretici, immò de iure prohibitus si iam auctor sit damnatus, ex dictis *q.6.*

66 Excluduntur autem *Primò*, libri hæreticorum non continentes hęresim, neque de religione tractantes, vt de se patet, cum Bulla excommunicet expresse legentes libros hæreticorum de hæresi,
67 vel religione tantum. *Secundò*, sub nomine libri non veniunt scholia, & annotationes, seu commentaria hæreticorũ adiecta libris Catholicorum, quia huiusmodi libri denominationem desumunt à Catholico auctore, non ab hæretico commentatore, intellige modò commentarium librum heretici non superet, vel quasi æquale sit operi auctoris Catholici. Ita Nauar. *cap.27. num.56.* Sanchez *lib.2. cap. 10.n.25.* Layman *lib.2. tract.1.cap.14.num.2.* Bonac. *disp.1.* Bullæ
68 *q.2.par.4. num.21.* & alij. *Tertiò*, excluduntur libri Gẽtilium, Infidelium, & Catecumenorum, licet sint contra religionem, quia reuera non sunt libri hæreticorum, Bonac. cit. *num.21. S. Tertiò.* Lay-
69 man. *lib.2. tract.1. cap.14.num.3. Quartò*, excluduntur libri Origenis, & Tertulliani, licet habeant errores contra fidẽ, quia ab Ecclesia ob communem vtilitatem permittuntur, immò nunc expurgati. Ita ex Azor. Layman *lib.2.tract.1. cap.14. num.1.*

Quæres 29. Quid sit continere hæresim, & tractare de religione?

Resp. Est de vtroque tractare ex professo, inserendo hæreses (dico inserendo hæreses) quia si hæreticus componit li- 70
brum de religione tractans, & in opere nullus sit error, sed benè tractet, non video rationem sufficientem prohibitionis, quia in eo legendo nullum est periculum peruersionis, cum totus liber sit bonus, licet sit peruersus auctor, accipe igitur florem de spina, ea relicta, quia pungit. Ille autem liber tractat de religione, qui agit de mysterijs fidei, & moribus Catholicorum, de Theologia, tum speculatiua, tum morali de casibus conscientiæ, de expositione Sacrę Scripturæ, de lege canonica, de vitis Sanctorum, de ordinibus religiosorum, de historia Ecclesiastica, & huius generis, si in eis reperiantur hæreses prohibentur legi in hac bulla. De religione verò non dicuntur tractare libri de Philosophia, de medicina, de historijs prophanis, de lege ciuili; nihilominus si in istis inferantur plures hæreses, prohibentur legi, & retineri per indicem librorum, Portell. *ver. Libri num.2.* Igitur teneo cum Filliuc. *tom.2. tract.22. cap.7. num.204.* & Sousa *disp.3.* Bullæ *cap.2. concl.2.* quos pro se citat Carena *par.2. tit.10. num.7.* legentem librũ hæretici, qui ex professo hæresim non contineret, nec de religione tractaret, licet aliquam heresim contineret, non ob hoc incidere in excommunicationem Bullæ; quod ante hos tenuit Graff. *par.1. lib. 4. cap.18. num.40, & 42.* Sair. *lib.3. cap.5. num. 12.* putat probabilem Diana *par.1. tract.11. resol.31.* contra Suar. Sanchez *lib.2.cap.10.num.34.* Layman *lib.2. tract.1. cap. 14. num.4.* ea ratione, quia Bulla distinguit his verbis. *Heresim continentes, vel de religione tractantes.* Diuersa enim sunt tractare, quod arguit ex professo agere, & continere, quod in vnica hæresi verificatur, ideò, & loquitur textus in singulari, præterquamquod dictio *vel* disiungit, & in disiunctis sufficit alterum verificari. Verum non est facienda vis in verbis, sed in sensu illorum attenta mente legislatoris, qui intendit

destruere hæreses, & occurrere periculis incidendi in illas, ne fideles subuertantur lectione huiusmodi librorum. Ad hęc autē legislator non mouetur propter vnicam hęresim, Tum, quia ad ea, quæ raro accidunt, lex non adaptatur, *l. Nam ad ea, ff. de legib.* Tum quia, vnica hæresis non spectatur, quia parum pro nihilo reputatur, & prætor non curat de minimis, neque vna hirundo facit ver, consequenter neque legislator intendit prohibere lectionem ob vnicam hęresim incidentem in libro non agente de religione. Tum quia, non posset dari paruitas materiæ in lectione, & durum est, quod quis legēdo vnam lineam, vbi inserta est illa vnica hæresis, peccet mortaliter. Tum quia illa particula, *vel* sumitur etiam copulatiuè in iure ex allatis per Barbosam *dict.* 415. Tum quia, locutio singularis de hæresi vsitatior est, quā in plurali, Auctores enim suos libros, seu tractatus ex professo de hac materia intitulant. *De hęresi.*

Quęres 30. An paruitas materię tam lectionis, quam retentionis libri hæretici excuset à peccato mortali, ac proindè ab excommunicatione?

71 *Resp.* Legens vnam paginam, vt aiūt; item librum retinens per vnum, vel alterū diē excusatur à peccato mortali, ac proindè ab excommunicatione.

Primum de pagina suadetur. Tum quia, in omnibus lege Ecclesiastica prohibitis modicum excusat. Tum quia, ex tam modica lectione non est inferendū tam grauia peccatum, & pœna. Ita de vna pagina docent Sà *hic num.* 2. Portell. *ver. Libri num.* 7. Duard. *lib.* 2. Bullæ can. 1. *q.* 46. Filliuc. quos citat Diana *par.* 1. *tract.* 11. *resol.* 30. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 31. dicens non sufficere vnam paginam in maioribus voluminibus, quem impugnat Megal. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 48.

Secundum, de retentione suadetur ex dictis rationibus, & quia sicut in alijs rebus prohibitis retineri excusat parua tēporis mora, ita etiam in casu præsenti. Ita alijs adductis docet Diana *part.* 5. *tract.* 5. *resolut.* 43. Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *num.* 7. Potest autem accidere, quod quis peccet mortaliter, habendo nimirum intentionem, & propositum diu retinendi, nihilominus si postea mutata voluntate librum consignet, aut procuret licētiam, excusatur ab excommunicatione, quia diuturnitas illa ex proposito voluntatis nō habet effectum externum formalem, consequenter non potest inducere hanc pœnam.

Quęres 31. An retinens alienum librū apud se depositū incurrat; vel alter eius nomine retineat?

Resp. Affirmatiuè, quia verba Bullæ sufficienter verificantur, cum retineat librum hæretici, neque enim Bulla requirit, vt liber sit proprius retinentis. Ita omnes cum Layman *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *num.* 7. Portell. *num.* 12. 72

Quæres 32. Quis incurrit hanc censuram apud Regulares, si retineantur huiusmodi libri in suis Bibliothecis?

Resp. Superior monasterij, & custos librariæ, isti enim propriè dicuntur retinere, quia habent curam librorum ex officio. Incurrit etiam ille religiosus, qui extractum de loco retinet librum in sua camera, siuè id faciat de licentia superioris, siuè non. 73

Quæres 33. An mandans, vel rogans, aut audiens amicum legentem incurrat?

Placet sententia Sanchez *lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 48. quia isti non dicuntur propriè legere, vt requirit Bulla, quæ in pœnalibus nō est extendenda de casu proprio ad improprium, quē sequitur Portell. *ver. Libri num.* 11. Bonac. *disp.* 1. Bullę *q.* 2. *par.* 4. *num.* 11. Contra Azorium Graff. & Sair. quos pro se citat Layman. *lib.* 2. *tract.* 1. *cap.* 14. *num.* 5. *§. Sed controuersia.* Audientem præcisè, qui non induxit ad lectionem omnes excusant. Nec puto hos comprehendi sub fautoria, aut defensione hæreticorum, quando auscultatio prouenit ex curiositate, & non laudatur opus hæretici. 74

Quæres 34. An legens librum, quem nullatenus intelligit incurrat?

Resp. Negat Sanch. *lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 51. 75

Lay-

Layman *lib.2.tract.1.cap.14. num.5.* §. *Sed controuersia*, ibi: *modò intelligat quæ legit*. Vgolin. Duard. Sousa, quos contra se citat Bonac. *disp.1.* Bullæ *q.4. par.4. n.13.* affirmans, incurrere, quem sequitur Portell. *num.12.* Nald. *num.10.* quia dicitur legere sicut ille, qui intelligit, sed id verum non est, iuxta illud Catonis. *Legere, & non intelligere est negligere*, idest, non legere, est enim compositum ex *non*, & *legere*. Glos. *ver. Ac intelligere extr. 2. Ioan.22. de verb. signif.* dicit, quod legere sine intelligere parum est.

Quæres 35. An oculis percurrere sit legere, ac proindè sic legens incurrat censuram?

76 *Resp.* Sic, quia legere non consistit in prolatione verborum, sed in eorum inspectione arg. *l. in ciuile 23. de legib.* ibi: *Nisi tota lege inspecta, l. 1. de his, quæ in testam.* Ita omnes cum Graff. *par. 1. lib.4. cap.18. num 45.* Sanch. *lib.2. cap.10. n.41.* Bonac. *disput.1.* Bullæ *quæst. 2. part. 4. num. 12.*

Quæres 36. An, & quæuis ignorantia excuset? Dicitur enim in Bulla *Scienter* legentes? In indice verò nihil habetur.

77 *Resp.* Ignorantia crassa secundum omnes excusat, quia excludit scientiam hic requisitam. Ita Sanch. *lib.2. cap.10. num.38.* Bonac, *disp.1.* Bullæ *q. 2. par.4. num.8.* vnde qui dubitat, excusatur legendo, quia dubitare non est scire; debet ergo scire, aut librum esse hæretici, aut continere hæresim, seu agere de religione ex dictis, cum quibus Megal. *lib.3. de cens. cap.1. num. 45. & 46.* Affectata ignorantia excusat secundum Sanchez. Sed ea æquiparatur scientiæ, vnde verius non excusat.

Quæres 37. Quomodo quis dicatur defendere librum hæretici ad effectum incurrendi excommunicationem?

78 *Resp.* Ille dicitur defendere librum hæretici, qui aliquid dicit, vel agit in fauorem libri prout hæretici, laudando, approbando, scribendo, protegendo librum; aut impediendo ne inueniatur, combureretur, ne tradetur Inquisitoribus. Laudans stylum, aut ingenium Auctoris non defendit librum vti hæreticum. Ita omnes cum Bonac. *disput. 1.* Bullæ *q. 2, par.4. num.20.* Sanch. *lib.2. cap.10. n.58.* Sair. *lib.3. cap.5. num. 18.* Sed numquid defendens vnicam hæresim incurrat? Vtique, quia dicitur defendere librum, licet vnicam eius probet, & laudet hæresim. Qui tamen defendit librum, in quo vnica est hæresis, non incurrit, quia liber nō est de hæresi ex professo, vt suppono iuxta dicta *sub q. 28.*

Quæres 38. Quomodo intelligenda sit excommunicatio lata à Pio IV. & cōtenta in indice contra legentes *Hæreticorum libros, vel cuiusuis auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata, atque prohibita, habuerit?*

Resp. Ille incurrit hanc excommunicationem non reseruatam, qui legit, vel habet librum, in quo non tractatur ex professo de religione, & hæresi, in eo tamen continentur aliquæ hæreses; quod si in eo nulla hæresis apparet clarè, tamē suspectus est de heresi, etiam in hoc casu legi non potest, modo sit prohibitus. Duo igitur requiruntur, vnum quod opus, seu scriptura aliquam contineat heresim, & de illis non tractet ex professo, quia tunc esset casus Bullæ, aut suspectū sit de hæresi; alterum quod sit prohibitum. Ex quibus patet differentia inter hanc excommunicationem, & illam Bullæ Cœnę. Hæresis autem, & falsi dogmatis nomina pro eodem accipiuntur, nam dogma consistit in doctrina Christianæ fidei, Glos. *in dist. 3. ex cap. Qui Episcopi 2. dist 23.* Glos. seu potius, *cap. Satis 7. dist. 96.* ergo falsum dogma contrarium Catholicæ fidei idem erit, quod hæresis, & deducitur ex *cap. Inter hæresim 26. 24. q 1.* vbi hæresis falsum, & peruersum dogma vocatur. Vide Bonac. *disp 1.* Bullæ *q 2. par.4.* explicantem hanc indicis excommunicationem. Quæ superius dicta sunt circa explicationem Excommunicationis Bullæ proportionaliter applicari possunt huic indicis.

Quæres 39. An legens alios libros prohi-

prohibitos, seu suspensos alia ex causa quam hæresis, aut eiusdem suspicionis, incurrat excommunicationem, vel aliā pœnam? Exempligratia, an sit excommunicatus legens librum prohibitum propter obscenitates, vt Ioannis Baptistę Marini *l. Adone*. eiusdem *Gli amori notturni* 4. Februarij 1627. Item propter aliquas citationes falsas adductas nomine Sacræ Congregationis, vel propter alios fines, vt Augustini Barbosæ Remissiones super Tridentinum, & eiusdem Bullarium. Item ad euitandas discordias inter aliquos de iurisditione, sic prohibentur aliqui libri cum nouis iuribus adinuentis, ex quibus compacta pax facile dissolueretur, &c.

Resp. In his casibus nulla est imposita censura contra legentes huiusmodi libros, aut scripta prohibita, vt colligitur ex verbis subsequētibus in dicto indice, ibi: *Qui vero libros alio nomine interdictos legerit, aut habuerit, præter peccati mortalis reatum quo afficitur iudicio Episcoporū seuerè puniatur*. In edictis autem Inquisitorum non comprehenduntur huiusmodi libri, quia, vt patet ex verbis relatis *sub q.* 23. comprehenduntur libri tractantes de hæresi, aut de illa suspecti, & non alij.

CAPVT

CAP. DECIMVM V.
DE IMPRESSIONE LIBRORVM.

SVMMARIVM.

29 Li-

CAPVT

CAP. DECIMVM V. DE IMPRESSIONE LIBRORVM.

DE Librorum impressione nonnulla dixi *Resolut.56. num.98.* quod liber imprimendus iam approbatus per censores debet stare apud impressorem; de pœnis in hac materia dixi *Resolut.58. à num.17. ad 28.* De officio Reuisorum, seu censorum librorum *Resolut.77.num.38.* Quæ locis citatis dicta limito iuxta dicenda in sequentibus quæstionibus.

Quæres 1. An libri, & alia scripta prohibeantur imprimi sine examinatione, & approbatione superiorum?

1 *Resp.* Affirmatiuè ex duobus Concilijs Lateranensi vltimo, & Tridentino; nam in priori *sub sess.*10. ita scribitur.

Sacro approbante Concilio statuimus, & ordinamus, quod de cætero nullus librum aliquem, siuè aliam quamcumque scripturam, tam in Vrbe nostra, quam in alijs ciuitatibus, & diœcesibus imprimere, seu imprimi facere præsumat nisi prius in Vrbe per Vicarium nostrum, & Sacri Palatij Magistrum, in alijs verò diœcesibus per Episcopum, vel alium ab Episcopo ad id deputandum, & Inquisitionem hæreticæ prauitatis illius diœcesis, in quibus librorum impressio eiusmodi fieret diligenter examinetur, & per horum manu propria subscriptionem gratis, & sine dilatione imponendam approbetur. Qui autem secus præsumpserit, vltra librorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac centum ducatorum fabricæ S. Petri de Vrbe solutionem, ac anni continui exercitij impressionis suspensionem, excommunicationis sententia innodatus existat.

Hoc Decretum in Concilio Tridentino inuocatum fuit, & ampliatum, vt legitur *sub sessione* 4. sequentibus verbis.

Sed, & impressoribus modum in hac parte, vt par est, imponere volens, qui iam sine modo, hoc est, putantes sibi licere quidquid libet,

libet, siue licentia Superiosum Ecclesiasti-
corum, ipsos Sacræ Scripturę libros, & su-
per illis Annotationes, & expositiones quo-
tumlibet idifferenter, sæpe tacito, sæpe etiã
ementito prælo, & quod grauius est, sine
nomine auctoris imprimunt, alibi etiam
impressos huiusmodi libros temere venales
habent, decernit, & statuit, vt posthac
Sacra Scriptura, potissimam verò hæc ipsa
Vetus, & Vulgata Editio quam emenda-
tissimè imprimatur. Nullique liceat im-
primere, vel imprimi facere quosuis libros
de rebus sacris sine nomine Auctoris; neque
illos in futurum vendere, aut etiã apud se
retinere, nisi primum examinati, proba-
tique fuerint ab Ordinario sub pœna ana-
thematis, & pecunię in canone Concilij
nouissimi Lateranensis apposita. Et si Re-
gulares fuerint, vltra examinationem, &
probationem huiusmodi, licentiam quoque
à suis superioribus impetrare teneantur,
recognitis per eos libris, iuxta formam
suarum ordinationum. Qui autem scripto
eos communicant, vel euulgant, nisi antea
examinati, probatique fuerint, eisdem
pœnis subiaceant, quibus impressores. Et
qui eos habuerint, vel legerint, nisi prodi-
derint auctores, pro auctoribus habeantur.
Ipsa verò huiusmodi librorum probatio in
scriptis detur, atque adeo in fronte libri, vel
scripti, vel impressi autenticè appareat, id-
que totum, hoc est, & probatio, & examen
gratis fiat, vt probanda probentur, & re-
probentur improbanda.

Hæc sunt duo decreta vtriusque Cõ-
cilij, circa quæ emergentes difficultates
explicandę sunt in sequentibus quęstio-
nibus per ordinem.

Quæres 2. An ante dicta Decreta ex-
titerint prohibitiones nes quis libros im-
primeret, an verò cuique esset liberum
imprimere quoscumque libros sine li-
centia?

Resp. Negatiuè, nam nullibi huius-
3 modi prohibitionem inueni, & libri an-
tiquitus impressi ante annum 1500. im-
mò, & paulò post, antequam ederetur
Decretum Lateranense, quod fuit 4. Maij
1515. carent huiusmodi attestationibus,
& subscriptionibus etiam in actu signa-
to sub similibus verbis. *De licentia supe-*
riorum. Et mirum non est, quia ars im-
pressoria tunc recenter inuenta fuerat
de anno 1400. Confirmatur per dictio-
nem, *De cætero*, in eo Decreto expres- 4
sam, quæ futurum tempus importat, &
nouam legem cui apponitur, Glos. *in*
cap. Vn. Ne sede Vacante, Ioann. XXII.

Quæres 3. An Decretum Lateranen-
se innouetur in Decreto Tridentini? &
quomodo inter se differant?

Resp. Huiusmodi innouatio, seu con-
firmatio expressa non apparet in De- 5
creto Synodi Tridentinæ, sed tantum
deducitur ex illis verbis: *Sub pœna ana-*
thematis, & pecuniæ in canone Concilij
nouissimi Lateranensis apposita. Dicit,
Nouissimi, quia inter vtrumque fuit spa-
tium triginta vnius anni, nam Latera-
nense statutum fuit die 4. Maij 1515.
hoc verò Tridentini editum 8. Aprilis
1546.

Differunt autem quod ad libros, quia 6
in Lateranensi mentio est de quouis li-
bro, de quauis materia tractante, & de
quauis scriptura cuiuscumque sit mate-
riæ. In Tridentino autem sermo est tã-
tum de libris Sacræ Scripturæ, seu de
rebus sacris tractantibus. Amplior igi-
tur est prohibitio Lateranensis respectu
librorum, quam Tridentina. Quo verò
ad superiores, à quibus libri sunt exa-
minandi latior est prohibitio Tridenti-
ni, quod præter examen, & approbatio-
nem Episcopi, & Inquisitoris requirit
etiam licentiã superioris Regularis Au-
ctoris libri imprimendi.

Quæres 4. An ea excommunicatio
sit comminatoria, an latæ sententiæ, &
reseruata?

Resp. Certum est esse latæ sententiæ, 7
nulli tamen reseruatam, cum reseruatio
non exprimatur, esse ipso iure deduci-
tur ex illis verbis: *Innodatus existat.* ex
doctrina Saiti *lib. 1. de censur. cap. 11.*
num. 9.

Quæres 5. Quinam, & quibus actio-
nibus incurratur ea excommunicatio?

Resp. Actiones, quibus incurritur ea 8
excommunicatio, sunt imprimere, aut
facere imprimi sine licentia Episcopi, &
Inquisitoris non solum libros, sed etiam

scripta

scripta quæcumque de quacumque agant materia. Auctor autem, qui librum consignat impressori committendo illi hanc curā, vt licentiam obtineat à superioribus, ab hac pœna excusatur, si impressor illum sine licētia imprimat. Item imprimentes, vel facientes imprimere sine nomine Auctoris libros tractantes de rebus sacris. Item vendentes illos, aut apud se retinentes, si carent nomine auctoris, aut debita licentia, prout dicitur in Tridentino incurrunt prædictas pœnas. Imprimentes verò, aut imprimi facientes alios libros, qui non tractant de rebus sacris, sine nomine Auctoris, aut illos vendentes, seu retinentes dictas pœnas non incurrunt, modò adsit licentia Episcopi, & Inquisitoris, quia Tridentinum loquitur tantum de libris sacris, non de alijs, neque de scriptis ex Suarez Compend. Rodr. *Resol.* 79. *num.* 1. Satis fit Tridentino, si apponatur nomen certi conuentus, aut vniuersitatis secūdum Azor. *par.* 1. *lib.* 8. *cap.* 17. *q.* 3. ex Barbosa ad hanc *Sess.* 4. *Trident. num.* 4.

Quæres 6. Qualis liber dicatur agere de rebus sacris?

9 *Resp.* Ille liber dicitur agere de rebus sacris, qui non agit de prophanis, opponuntur enim sacra, & profana, vt colligitur ex *cap. Quę semel* 19. *q.* 3. *cap. Ad hęc, de relig. domib.* Vnde Graff. in praxi *lib.* 2. *cap.* 18. *n.* 5. definit sacrum quidquid à prophanis separatur, & cultui Dei dicatur. Quare ille liber dicitur de rebus sacris agere, in quo de Catholica religione tractatur, de mysterijs fidei, de moribus Catholicorum, de interpretatione Sacræ Scripturæ, de Theologia tam speculatiua, quam practica, & casibus conscientiæ, iure canonico, Concionibus, & alijs in ordine ad Deum, & religionem, iuxta dicta *cap.* 14. *q.* 29. Quare prophani libri excluduntur, vti de Philosophia, Medicina, de Historijs prophanis, Grammatica, &c.

Quæres 7. Quomodo libri de rebus sacris tractantes dicantur scripto communicari, & euulgari?

10 *Resp.* Tridentinum subijcit supradictis pœnis illos, *qui scripto eos communicant, vel euulgant, nisi antea examinati, probatiuè fuerint.* Communicantur autem, quando plures copiæ sparguntur per vulgus, vel eadem copia successiuè transit ad manus, vt indicant ea duo verba, *Communicant, vel euulgant*; quasi libri publicationem inter homines. Sub his non veniunt Lectiones de Theologia, aut Sacra Scriptura, seu de moralibus, quas Magistri, & Lectores tradunt in Scholis, quia non ordinantur ad publicationem, neque euulgationem, sed ad eruditionem Scholarium. Est autem sermo de libris tantum imprimendis, ex particula, *eos*, ad libros imprimendos referente.

Quæres 8. An religiosi facientes imprimi, vel diuulgantes suos libros sine licentia suorum superiorum sint excōmunicati?

Resp. Excommunicatio fertur solum 11 contra facientes imprimi sine licentia Episcopi, & Inquisitoris ex Decreto Lateranen. in Tridentino autem licet præcipiatur Regularibus ne faciant imprimi suos libros sine licentia etiam suorum superiorum, non ideo tamen imponitur contrafacientibus aliqua pœna in Tridentino. Nam bis replicatur pœna Lateranensis decreti in Tridentino primo, contra imprimentes, vel facientes imprimere libros de rebus sacris sine nomine auctoris, &c. secundò, contra eos diuulgantes scripto sine licentia. Loco autem intermedio loquendo de Regularibus, qui debent impetrare licentiam suorum superiorum, nulla exprimitur pœna, ergo signum est, illos contrafacientes nulla affici pœna ex Tridentino. Neque expressio pœnarum in dictis duobus casibus extendenda est ad Regulares imprimentes sine licentia suorum superiorum, quia pœnæ non extenduntur de casu ad casum, cum potius restringendæ sint, ex vulgatis casibus; præterquamquod si Tridentinū voluisset eisdem pœnis affici Regulares non impetrantes licentiam à suis superioribus, id expressisset, sicut de pœnis mentionē fecit in alijs duobus casibus.

Quæres 9. An imprimi possit liber sine nomine Auctoris?

12 *Resp.* Negat id Tridentinum illis verbis. *Nullique liceat imprimere, vel imprimi facere quouis libros sine nomine Auctoris.* Intellige nisi iustam habeat Auctor causam faciendi suum nomen, vt habet Regula de impressione librorũ §. 1. *in quo casu*, nomen illius, qui librum examinauit, atque approbauit, describendum est. Vide *sub num.* 8. supra.

Quæres 10. An reuisor deputatus ab Inquisitore, seu Episcopo debeat esse Doctor in Sacra Theologia?

13 *Resp.* Affirmatiuè ex adductis *Resolut.* 77. *num.* 38.

Quæres 11. An, & quomodo imprimendi sint libri, qui tractant de vitis eorum hominum, qui hominum, qui cum fama sanctitatis ex hac vita migrarunt?

14 *Resp.* Iuxta formam à S. C. traditam in Decreto, in quo definitur quomodo Imagines nondum à Sede Apostolica canonizatorum, vel beatificatorum cum radijs, splendoribus, & laureolis proponendæ sint; aut tabellæ, & luminaria ad eorum sepulcra apponenda sint, aut eorum res gestæ. & vitæ imprimendæ. Illud autem editum fuit die 13. Martij 1625. tenoris sequentis.

15 *Sanctissimus D. N. solicitè animaduertens abusus, qui irrepserunt, & quotidie irrepere non cessant in colendis quibusdam cum sanctitatis, aut martirij fama, vel opinione defunctis, qu. & si neque canonizationis, neque beatificationis honore insigniti sint à Sede Apostolica, eorum tamen Imagines in Oratorijs, atque Ecclesijs, alijsque locis publicis. ac etiam in priuatis, cum laureijs, aut radijs, seu splendoribus proponuntur, miracula, & reuelationes, aliaque beneficia à Deo per eorũ intercessiones accepta in libris rerum ab ipsis gestarum enarrantur; & ad illorum sepulcra tabellæ, imagines, & res aliæ ad beneficia accepta testificanda, & lampades, & alia lumina apponuntur. Volensque proindè his abusibus pro debito officij pastoralis occurrere; re etiam cum Illustrissimis, & Reuerendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam prauitatem in Vniuersa Republica Christiana Generalibus Inquisitoribus communicata, & mature considerata, ac discussa, declarauit, statuit, & decreuit.*

I. Ne quorumuis hominum cum Sanctitatis, seu martyrij fama, quantumcumque illa sit, defunctorum Imagines, aliaq; prædicta, & quodcumque aliud venerationem, & cultum præseferens, & indicans in Oratorijs, aut locis publicis, seu priuatis, vel Ecclesijs tam secularibus, quam regularibus, cuiuscumque religionis, Ordinis, Instituti, Congregationis, aut Societatis apponantur, antequam ab Apostolica Sede canonizentur, aut beati declarentur, & si quæ apposite sunt amoueantur, prout statim amoueri mandauit.

II. Ac pariter imprimi de cætero inhibuit libros eorumdem hominum, qui Sanctitatis, seu martyrij fama, vel opinione, vt prefertur, celebres è vita migrauerint, gesta miracula, vel reuelationes, seu quæcumque beneficia tamquam eorum intercessionibus à Deo accepta continentes, sine recognitione, atque approbatione Ordinarij, qui in his recognoscendis Theologos, aliosque pios, ac doctos viros in consilium adhibeat. Et ne deinceps fraus, aut error, aut aliquid nouum, ac inordinatum in re tam graui committatur, negotium instructum ad Sedem Apostolicam transmittat, eiusque responsum expectet. Reuelationes verò, & miracula, aliaque beneficia supradicta, quæ in libris horum hominum vitam, & gesta continentibus hactenus sine recognitione, atque approbatione huiusmodi impressæ sunt, nullo modo approbata censeri vult, mandatque sua sanctitas.

III. Ad horum hominum sepulcra vetuit etiam, ac inhibuit tabellas, atque imagines ex cera, aut argento, seu ex alia quacumque, materia, tam pictas, quam fictas, atque exculptas, appendi, seu affigi; & lampades, seu alia quæcumque lumina accendi sine recognitione ab ordinario omnino, prout supra, facienda, Sedique Apostolicæ referenda, ac probanda.

IV. Declarans, quod per suprascripta præiudicare in aliquo non vult, neque intendit ijs, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum, virorumque Sanctorum,

ctorum,

ctorum scripta, vel longissimi temporis sciē-tia, ac tolerantia Sedis Apostolicæ, vel ordinarij coluntur.

V. Vt autem prædicta diligentius obseruentur, Vniuersis, & singulis tam ordinarijs, quam hæreticæ prauitatis Inquisitoribus districtè præcipit, vt quisque in sua diœcesi, vel prouincia sedulo peruigilet, ne sine approbationibus prædictis Imagines cũ memoratus signis exponantur, aut miracula, reuelationes, ac beneficia prædicta publicentur, aliaue contra superius dispositu fiant.

VI. Transgressores verò, si Regulares fuerint, priuationis suorum officiorum, ac vocis actiuæ, & passiuæ, necnon, & suspensionis à diuinis: si verò Clerici seculares, priuationis pariter suorũ officiorũ suspensionis à diuinis, & ab administratione Sacramentorum, exequutioneq. suorum ordinũ respectiuè, alijsque arbitrio prædictorum ordinariorum, seu Inquisitorum pro modò culpæ infligendis pœnis plectendo.

VII. Qui autem libros impresserint, aut imagines pinxerint, sculpserint, seu quoquo modò affixerint, vel formauerint, cæterique artifices circa præmissa qualitercumq. delinquentes prædicta omnia amittant, & insuper pecuniarijs, alijsque etiam corporalibus pœnis, iuxta criminis grauitatem eorumdem ordinariorum, seu Inquisitorum arbitrio afficiantur. Contrarijs quibuscumque non obstantibus.

Et ne præmissorum ignorantia possit ab aliquo prætendi, &c.

Hoc Decretum extenditur à Diana *par.4.* cum alijs Bullis ad Sanctum Officium Inquisitionis Spectantibus, à Bariola in calce: Flores Inquisit. à Tambur. *tom.5. disp.15. q.7.* Peirino *ad constit.3.* Leonis X.

16 Continet autem sex. *Primò*, nullibi imagines hominum, qui decesserunt cũ fama sanctitatis, apponantur, & appositæ ammoueantur. *Secundò*, non imprimantur libri de ipsis tractantes, nisi ab ordinario approbati confirmati fuerint à Sac. Congr. *Tertiò*, vota, nec lumina apponantur illis. *Quartò*, antiqui pro sanctis ab Ecclesia, seu à Patribus habiti relinquuntur in sua opinione. *Quintò*, pœnæ transgressorum Ecclesiasticorum. *Sextò*, demum laicorum transgressorum pœnæ. Emergunt nonnullæ difficultates in sequentibus resoluendæ.

Quæres 12. An depingi possint imagines horum hominum, qui obierunt cum opinione sanctitatis, sine signis sanctitatis?

Resp. Affirmatiuè, vt colligitur ex 17
num.1. ibi: *Defunctorum imagines, aliaque prædicta, & quodcumque aliud venerationem, & cultum præseferens.* Clarius *sub num.5. Ne sine approbationibus prædictis Imagines cum memoratis signis exponantur.* Ergò exponi possunt sine dictis signis, quorum defectu venerationem, & cultum non præseferunt; valet enim argumentum à contrario sensu, & in iure validum est, ex *cap. Cum Apostolica 7. de ijs, quæ fiunt à prælat.* vbi Glosa vocat fortissimum, & vtilissimum, alia iura, & doctores vocat Barbosa Vnz. lit. A. *num.30.* Confirmatur, quia aliorũ hominum etiam non eximiorum imagines depinguntur non vt venerentur, sed vt eorum memoria apud alios præsertim parentes, & amicos conseruetur. Ita Peirin. ad citatam Bullã 3. Leonis X. *num.3.* ex illo Lezana *tom. 4. ver. Sanctorum cultus num. 6. & 7.*

Quæres 13. An huiusmodi imagines sine laureis, radijs, & splendoribus depictæ exponi possint in Ecclesijs ad ornatum?

Resp. Affirmatiuè, modò non apponantur altaribus, ratio id suadet, quia 18
non sunt in hoc deterioris conditionis imaginum aliorum virorum vti Imperatoris, Regum, & aliarum personarum memoria dignarum, quarum Imagines appenduntur in Ecclesijs parietibus ad ornatum, non autem super altaria, licet prope poni possint, sed omnino extra; & si adsunt aliæ Imagines, quæ sint Sanctorum, istorum prope, illorum verò remote aptentur. Vide Lezanam *tom. 4. ver. Sanctorum cultus num. 7,* Peirinum ad Bullam 3. Leonis X. *num. 3. & 4.* Mihi non placet, horum Imagines collocari posse super altare, in quo aliæ sunt, quia

Pp 2 in

In tali situ collocatio arguit potius cultum, quam ornatum; ideo similiter Imagines, sicut & virorum illius trium collocentur in partibus Ecclesiæ minus dignis, vt ex tali dispositione quisque sciat, Dei seruos Canonizatos, aut beatificatos in omnibus excedere quemuis hominum quamtumuis nobilem, & illustrem etiam imperiali dignitate decoratum.

Quæres 14. An venerari possint saltem occoltè, & priuatis honoribus.

19 *Resp.* Priuatim, & occultè in proprijs necessitatibus inuocari, & venerari possunt, quia in Decreto prohibetur solum cultus publicus cōueniens tantum sanctis, seu beatis ab Ecclesia declaratis, vel pro talibus habitis ab antiquo tempore. Quare venerari non possunt per inuocationem in Lytanijs, in Orationibus Missalis, aut Breuiarijs neque in conspectu aliorum vocare illos beatos tales asserendo, licet piè credi possit illos esse in Paradiso. Laudari igitur possunt eo modo, quo alij viri, & homines probi, qui in hac vita benè se gesserunt, relinquentes post se bonum odorem. Vide præcitatos.

Quæres 15. An illorum sepulcris aptari possint vota, vt communiter fit beatis, & sanctis ab Ecclesia recognitis in gratiarum actionem beneficiorum receptorum?

Resp. Sanctissimus in hæc verba.

20 *Postmodū verò idem Sanctissimus D.N. à quibusdam reuocari in dubium accepit, an tabellas, & imagines, quas in posterum offerri contigerit recipere, & antea oblatas conseruare liceret. Sanctitas sua, quæ tantum voluit, occurrendo abusibus, qui irripere videbantur, certiorem parare viā ad eorum in terris gloriam, quorum sanctimoniam diuinæ clementiæ placuerit admirandis operibus illustrari ne prius eū Illustr. & Reuerend. DD. Cardinalibus contra hæreticam prauitatem Generalibus Inquisitoribus communicata, præsenti Decreto declarauit,*

Quod sicut numquam prohibuit, nec suæ intentionis fuit prohibere oblationem, receptionemque tabellarum, & imaginum huiusmodi, itaut nulli deinceps hæsitationi locus relinquatur, statuit in præsentiarum, & decernit, vt quoties ad aliquam Ecclesiam, aut oratorium locumue alium publicum secularem, seu regularem, tabellas, vel imagines aliudue simile quidpiam detulerit, ac intercessione hominum inter sanctos, & beatos non adscriptorum, quāuis eum martirij, vel sanctitatis fama demortuorum optata se impetrasse dixit; liceat Ecclesiasticis personis Ecclesiarum, locorumque prædictorum vera præpositis, tabellas, & imagines, siuè pictas, siuè ex quauis materia fictas, atque alia quæcumque collatæ gratiæ fidem facientia, simul cum deferentis, aliorumque, qui cōscij fuerint, attestationibus recipere, atque approbantibus ordinarijs, ad quos referre statim omnia teneantur; in secreto aliquo seorsim ab Ecclesia loco custodire; ibidemque iam amota collocare, & asseruare, vt si quando Dominus talium virorum merita beatificationis, seu canonizationis honore in terris decorare voluerit extent huiusmodi sanctitatis qualescumque probationes, Apostolicæ Sedis iudicio tunc examinandæ, cōtrarijs quibuscumque non obstantibus.

Hoc Decretum referunt Diana ad finem *par.* 4. cum alijs, Peirin. ad Bullam 3. Leonis X. sub datum die 2. Octobris 1625. affixum verò, & publicatum die 30. eiusdem mensis, & anni, apud Synodum Cremonensem sub Eminentissimo Cardinali Camporeo ibi Episcopo habitam annō 1635. pag. mihi 159.

Quæres 16. An vota in Ecclesijs regularium oblata pro gratijs receptis ab huiusmodi hominibus tum religiosis, tum laicis apud ipsos sepultis, sufficiat recipere cum attestationibus eorum, qui gratiæ factæ conscij sunt, factis tantum coram superiore conuentus, sine relatione ad ordinarium.

Resp. Attestationes quidem recipiēdæ sunt à superiore conuentus, sed statim referendæ sunt ad ordinarium, hoc est, ad Episcopum loci, qui illas approbare debet, prout apertè colligitur ex supradicto Decreto, ibi: *Atque approbantibus ordinarijs, ad quos referre statim omnia teneantur.* Et si quandoque nomine 21

mine

mine *Ordinarij* veniant etiam superiores regulares, nihilominus hic locum habere non possunt, quia hæc materia tangit Officium S.Inquisitionis, in quo casu regulares etiam superiores pro subditis habentur, & non pro superioribus neque ordinarij, quo nomine venit Episcopus, vel ordinarius nullius, & Sedis Apostolicæ immediatè subiectus. Nec hoc loco venit sub nomine Ordinarij Inquisitor, cum in primo Decreto superius extenso, ad cuius declarationẽ emanauit hoc secundum, condistinguantur Inquisitores ab ordinarijs.

Quæres 17. Quomodo intelligenda sit illa declaratio *sub num.*4. vbi dicitur, quod Papa per supradicta non vult præiudicare in aliquo ijs Dei seruis, qui autẽ per cõmunem Ecclesiæ consensum; vel immemorabilem temporis cursum; aut per Patrum, virorumque sanctorum scripta; vel longissimi temporis scientia, aut tolerantia Sedis Apostolicæ, vel ordinarij coluntur? Nonnulli serui Dei publicum cultum acquisiuerunt sine formali beatificatione, aut canonizatione, ex supradictis causis. Quæres inquam. *Primò*, an per communem Ecclesiæ consensum veniat etiam consensus vnius ciuitatis e.g. Parmæ, Regis, &c. *Secundo*, Qualis cursus temporis immemorabilis sufficiat?

22 Primò, dico sufficere consensum vnius Ecclesiæ diœcesanæ, & Episcopalis, quælibet enim Ecclesia particularis dicitur Ecclesia, ergò à fortiori Ecclesia Episcopalis, & hanc sufficere colligitur ex postremis verbis, dum in Decreto dicitur, non præiudicari ijs, qui ex scientia, seu tolerantia ordinarij coluntur, sufficit ergo consensus Ecclesiæ Episcopalis, & tolerantia Episcopi. In singulis ferè ciuitatibus habentur peculiares sancti, & beati, qui ab incolis coluntur, quamuis in Martirologio Romano non inueniãtur, vti Parmæ Sancti Ioannes primus Abbas S.Ioannis Euangelistæ, Moderãnus in Castro Berceti, &c. Beati Domini Presbyteri, Ioannis Buralli Generalis ordinis Minorum, Vrsolina Virgo, &c. Foriliuij in Conuentus Nostra Ecclesia S. Mariæ Vallis Viridis requiescit, & colitur Beatus Ieremias Sacerdos nostri ordinis, patria Comẽsis, cuius corpus integrũ, & intactũ ab omnibus videri potest.

Secundò, temporis cursus immemorabilis dicitur spatium annorum centũ, ex Baldo, Cœpola, Zabar. Felin. apud Gabriel. *de præscript. concl.* 1. *num.* 71. Rota Rom. *vol.*4. *decis.*583. alijs citatis docet Flamin. Paris. *q.* 28. *de confid. benef. num.* 236. immo minus tempus dicitur immemorabile doctoribus citatus habet Pureus *lib.* 1. *decis.* 212. tempus 50. 70. aut 80. dici immemorabile. 23

Quæres 18. An in impressione librorum, qui tractant de vita, & gestis beatorum, seu sanctorum antiquorum ex communi Ecclesiæ consensu iuxta *n.* 4. Decreti explicati *sub præced. q.* 17. seruanda sit forma præscripta *sub num.* 11. ne scilicet imprimãtur sine speciali examinatione, & approbatione Episcopi, & habita responsione Sacræ Congregationis?

Resp. In impressione librorum huiusmodi, qui tractant de eorum gestis, miraculis, reuelationibus, & alijs beneficijs hominibus collatis à Deo per ipsorum merita, & intercessiones, supradicta specialis forma obseruanda non est, quia hoc Decretũ emanauit præcisè respectu eorum hominum, qui non per communem Ecclesiæ consensum, aut non per scientiam, & tolerantiam Episcopi coluntur, vt expresè dicitur *sub n.*4. iuxta dicta *sub q.*17. sed tantum respectu illorum, qui paucis ab hinc annis decesserunt, & in dies decedunt cum fama sanctitatis, aut martyrij, pro quibus supradicta forma omnino seruanda. Monumenta igitur veterum Dei seruorum maximè aliàs impressa, vel manuscripta antiquissima cũ licentijs ordinarij iuxta Concilia Lateran. & Tridenr. de quibus supra initio, imprimi possunt, quia super his antiquitus in venerationem habitis præsens Decretum nihil disponit, nec intendit illis in aliquo præiudicare, vt patet *sub num.*4. 24

Quæres 19. An prædicta forma specialis licentiæ ordinarij approbantis miracu-

raculum, vel beneficium receptum cum responsione S. Congr. obseruanda sit, quando aliquis Sanctus, vel beatus ab Ecclesia recognitus, vel pro tali habitus iuxta *num*.4. Edit nouum miraculum, vel gratiam?

25 *Resp*. Ea forma seruanda non est, quia illa restringitur ad miracula, reuelationes, & alia beneficia, quæ fiunt ab his hominibus, qui decedunt cum fama sanctitatis, aut martirij; quare extendenda non est ad sanctos, nec beatos ab Ecclesia beatificatos, vel sanctificatos, neque ad antiquos cursu longissimi tẽporis cultos ex scientia, & tolerantia Episcoporum. Nihilominus horum etiã miracula, & beneficia à fidelibus in dies recepta approbanda sunt ab Episcopo, vocatis in Consilium Theologis, & alijs pijs iuris, iuxta Trident. initio *Sess*. 25. in titulo de Inuocatione, & Veneratione sanctorum, prope finem. Itaque examen, & approbatio facta de istis ab Episcopo pro impressione transmittenda non sunt ad Sacram Congregationem recognoscenda, quod superadditur in Decreto, respectu huiusmodi hominum, quos nulla Ecclesia pro seruis Dei Beatis cultu publico dignis hactenus habet.

Quæres 20. Hac occasione circa Imagines sanctorum depingendas, & exponendas, quid sit ordinatum?

26 *Resp*. Vrbanus Papa VIII. felicis memoriæ in sua Bulla incip. *Sacrosancta*. Dat. 25. Martij 1642. ex parte extensa apud Lezanam *tom*.4. *ver*. *Sanctorum cultus num*. 14. Est autem sequens.

27 *Imagines Domini Nostri Iesu Christi, & Deiparæ Virginis Mariæ, ac Angelorũ, Apostolorum, Euangelistarum, aliorumq. Sanctorum, & Sanctarumq. quorumcumque sculpere, aut pingere, vel sculpi, aut pingi facere, aut ante hac sculptas, aut pictas, & alias quomodolibet effictas tenere, seu publico aspectui exponere, aut vestire cum alio habitu, & forma, quam in Catholica, & Apostolica Ecclesia ab antiquo tempore consueuit; nec etiam cum habitu peculiari alicuius Ordinis Regularis tenore præsentium prohibemus. Ac vt Imagines aliter pictæ, vel sculptæ ab Ecclesijs, & alijs locis quibuslibet amoueantur, & deleantur, vel reducantur, & reformentur ad habitum, & formam in Ecclesia Catholica, & Apostolica ab antiquo tempore consuetam, vt veneratio, & cultus sic dictis Imaginibus augeatur, & quæ oculis fidelium subijciuntur non inordinata, nec insolita appareant, sed deuotionem pariant, & pietatem*.

Interdictum igitur est pingere, & sculpere Sanctorum Imagines prophanis, vanis, & indecentibus ornamentis, seu vestibus, quæ potius sensualitatem, quã deuotionem excitant. Quare depingendi non sunt cum coma, crinibus, aut nudati certis partibus corporis, quæ verecundiam præseferunt, neque mamillis apertis, sed prorsus decenti veste velatis, nisi ex necessitate, vt in ea appareat signum martyrij, vt in S. Agata, quę martyrium subijt in mamillis.

Transgressores, quicumque sunt, etiã speciali nota, & mentione digni, puniendi sunt ab Episcopo, & ordinarijs locorũ, atque etiam à legatis à latere, vbi ab Apostolica Sede delegatis, etiam regulares quicumque etiam respectu Ecclesiarum monialium sibi subiectarum, vnica monitione præmissa etiam per censuras contra eos procedere possunt, priuando præsertim superiores locales illorum Officijs, & vocibus, si noluerint obedire, amouẽdo Imagines pictas, aut sculptas contra formam huius Bullæ.

Quæres 21. An in Ecclesijs in festis solemnibus exponi possint imagines prophanæ indecentiam præseferentes?

Resp. Non possunt, neque etiam eorum atrijs, aut frontispicijs, sub ijsdem pœnis de quibus in præcedenti quæstione, vt colligitur ex eadem Bulla his verbis. 28

Et ne exponantur in Ecclesijs quibuslibet, ac quomodolibet qualificatis, ac earum frontispicijs, & atrijs imagines prophanæ, vel aliàs indecentiam, & inhonestatem præseferentes, cum Domum Dei deceat sanctitudo, præcipimus.

Contra transgressores huius Bullæ non procedit Inquisitor, sed tantum ordinarius, cum in ea nulla fiat mentio

Inqui-

Inquisitoris, neque enim agitur in ea, de materia hæresis, aut eiusdem suspicione.

Quæres 22. An imprimi prohibeantur libri tractantes de Auxilijs?

29 *Resp.* Affirmatiuè, & primo à Paulo Papa V. deinde ab Vrbano Papa VIII. fel. record. de quibus decretis Peirin. ad Bullam 11. Iulij 11. *num.* 20. Lezana *tom.* 1. *cap.* 10. *num.* 24. *&* *tom.* 4. ver. libri *num.* 13. Hic refero verbum illud Vrbani includens aliud Pauli, datum in Generali Inquisitione die 1. Aug. 1641. tenoris sequentis.

30 Aliàs fel. record. Paulus Papa V. ad tollenda scandala, & offensiones, quæ in Ecclesia Catholica oriebantur occasione editionis librorum, & operum de Auxilijs tractantium in Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis Decretum infrascriptũ edidit.

Sanctissimus D.N. decreuit, vt scribatur Nuntijs Apostolicis, quod notificẽt, & ordinent superioribus Religionum, Vniuersitatibus Studiorum, & Ordinis suæ Nuntiaturæ, ne finant imprimi in materia de Auxilijs, etiam sub prætextu commentandi Sanctum Thomam, aut alio modò, & qui volunt de hac materia scribere, & imprimere prius mittant tractatus, & compositiones ad hanc sãctam Inquisitionem.

Cuius quidem Decreti tenor in executionem mentis Sanctitatis suæ omnibus prædictis per Nuntios respectiuè legitimè fuit intimatus. Ne tamen contra prædictum Decretum aliquid attentari contingeret, sed scandala, & dissensiones omnino cessarent. Sãctissimus D.N. in eadem Congregatione Generali Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis feria v. die 22. Maij anno à Natiuitate Domini 1625. aliud suum Decretum edidit tenoris infrascripti.

Sanctissimus D. N. supradictum Decretum, hoc sub præsenti Decreto confirmauit, & innouauit, districtè præcipiens, & mandans omnibus, & singulis cuiusuis Religionis, Ordinis, Congregationis, Instituti, & Societatis etiam de necessitate exprimendæ Regularibus, & alijs quibuscumque tam Ecclesiasticis, quàm Secularibus personis cuiusque status, conditionis, gradus, Ordinis, & Dignitatis tam Ecclesiasticæ, quàm Secularis, vt in posterum non audent imprimere, vel quoquomodo in lucem edere libros, tractatus, vel compositiones ex professo, vel incidenter, aut prætextu commentandi Diuum Thomam, vel quemlibet alium Doctorem, aut alia quauis occasione, prætextu, vel modò de materia auxiliorum Diuinorum tractantes sine expressa, & speciali licentia à Sanctitate Sua in Cõgregatione Sancti Officij obtinenda, donec aliud in hac materia à Sede Apostolica fuerit ordinatum.

Vt autem huiusmodi Decretum inuiolabiliter obseruetur eadem Santitas Sua voluit, & declarauit contrauenientes pœnas priuationis, Dignitatum, & Officiorum suorum, vocis actiuæ, & passiuæ, facultatis concionandi, publicè legendi, docendi, & interpretandi ipso facto absque alia declaratione incurrere, & nihilominus alijs etiam pœnis Sanctitatis Suæ, & successorum suorum Romanorum Pontificum arbitrio infligendis, subiacere.

Libros porrò, quos in futurum contra præsentis Decreti tenorem edi contigerit absque alia declaratione tamquàm expressè prohibitos habere voluit. Et impressores præter amissionem librorũ, pecuniarijs, alijsque corporalibus pœnis iuxta criminis grauitatem teneri mandauit. Contrarijs quibuscumque non obstantibus.

Cum verò Sanctitati suæ nuper innotuerit in Ciuitate Louaniens. quosdam assertos Cornelij Iansenij olim Episcopi Iprensis Executores ex testamento in lucem, edi curasse librũ cui titulus, Augustinus, ex professo cõtinentem, & tractantem materiam de Auxilijs, nulla penitus petita, vel obtẽta ab hac sacra Cõgregatione licentia illum imprimendi, cuius operis occasione Patres Societatis Iesu nonnullas in Ciuitate Antuerpien. de eadem materia tractantes, Theses,

pariter

paritèr absque licentia eiusdem Sacræ Congregationis imprimi curasse : opinionesq. Iansenij in prędicto libro oppugnasse. Rursusque nonnullos alios libellos, orationes, scripturas, epistolas, Theses inferiùs registrandas, tàm pro dicti libri Iansenij, quàm Thesium à Patribus Iesuitis editarum defensione impressas fuisse, non solùm contra præsentium Decretorũ prohibitionem, sed in graue scandalum, & offensionem Ecclesiæ Catholicæ. Vt malis huiusmodi imminentibus quanto citiùs occurratur, & imposterum nullus audeat dictis Decretis cõtrarie. Pro nunc eadem Sanctitas Sua inherendo Decretis à Paulo V. & à Sanctitate Sua emanatis dictum librũ Iansenij ; cui titulus Augustinus Louanij impressum, necnon Theses à Patribus Societatis Iesu Antuerpiæ in lucem editas, aliasque scripturas in calce præsentis Decreti registrandas, iam vigore supradictorum Decretorum prohibitas, hoc præsenti in suo Decreto, de nouo prohibet, ac pro prohibitis omninò haberi voluit. Mandauitque sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ ne quis cuiusque Status, gradus, conditionis, & qualitatis etiam speciali, & specialiter nota dignæ librum, & Theses prædictas, aliasque scripturas, vt supra absque Sedis Apostolicæ licentia in Cõgregatione Sancti Officij obtinẽda, retinere, ac legere possit. Insuper mandauit omnibus, & singulis cuiusuis Religionis, Ordinis Congregationis, Instituti, Societatis etiam de necessitate exprimendæ Regularibus, & alijs quibuscumque tam Ecclesiasticis, quàm secularibus personis, cuiusque Status, conditionis, gradus, Ordinis, & dignitatis Abbatiali, Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali dignitate suffultis. Collegijs Vniuersitatibus sub prædictis pœnis, vt supra excommunicationis ipso facto incurrendæ, Interdicti Ecclesiastici respectiuè, alijsque arbitrio Sanctitatis Suæ pœnis infligen. etiàm corporalibus, ne imposterum audeant imprimere, nec quoquo modo in lucem edere libros, Tractatus, Compositiones ex professo, vel incidenter etiam sub prætextu commentandi Diuum Thomam, seù in Physosophicis agendi de concursu causę primæ, cum secunda, & præsertim defendendi, aut impugnandi librum d. Cornelij Iansenij, cui titulus Augustinus, vel Theses Patrum Societatis Iesu aliasque scripturas, vt infra prohibitas, aut alia quauis occasione, vel modo de materia Auxiliorum Diuinorum, seù de gratia, & libero arbitrio tractantes, sine expressa ; & speciali licentia à Sanctitate Sua in Congregatione Sancti Officij obtinenda, donec aliud in hac materia Sede Apostolica fuerit ordinatum. Absolutionem verò à prædicta excommunicatione, nec non interdicti suspensionem, relaxationem Sanctitati Suæ, & Sacræ Congregationi reseruauit. Non obstantibus quibuscumque Priuilegijs etiam S. Cruciatæ, Iubilæi etiam Generalis, & facultatibus Missionariorum, ac alijs à Sancta Sede emanatis, seù emanandis, quibus omnibus in hac parte Sanctitas Sua derogat. Voluitque Sanctitas sua hæc omnia suum plenarium sortiri effectum, omnesque contrafacientes, vt supra ligate, nec quemquam excusari posse etiam sub prætextu, quod Decreta Pauli V. & Sanctitatis suę aliàs emanata non fuerint in Prouincijs intimata, vel vsu recepta Irritum quoquè, & inane quidquid secus super ijs à quoquam quauis auctoritate scientèr, vel ignoranter contigerit attentari decernit. Contrarijs quibuscumque non obstantibus. Et ne præmissorum ignorantia posit ab aliquo prætendi, voluit vt Decretum huiusmodi, seu illius exemplum ad Valuas Basilicarum Sancti Ioannis Lateranensis, ac Principis Apostolum de Vrbe, & in Campi Floræ affixa, omnes ita arctent, & afficiant, ac si vnicuique personaliter intimaræ fuissent.

Notat Lezana *tom. 1. cap. 10. num. 24.* prohiberi libros ex professo, seu incidenter tractantes imprimi, nõ autem libros agentes de aliquo puncto, seu difficultate de auxilijs connexa cum materia alia principali, de qua est liber. Sed non placet, id cum videantur expressè obstare

stare illa verba. *Incidenter, aut prætextu commentandi* D.Thomam, *aut quemlibet alium doctorem, aut alia quauis occasione, prætextu, vel modo, &c.* Nam verbum *incidenter, occasione* refertur ad quamcumque causam, & casum, ac proindè indicat etiam connexionem cum alia materia, quæ aliàs non posset explicari nisi mediante puncto aliquo particulari de auxilijs, tunc igitur prætermittatur indiscussa quæstio. In scholis de illis tractatio, & disputatiò non prohibetur, sed tâtum impressio librorum de huiusmodi materia tractantium.

Deindè nota excommunicationem latam cum alijs pœnis subiunctis afficere solum retinentes, legentes, aut imprimentes libros de auxilijs respectiuè ad dictum librum Iansenij, & Theses, prout ibi dicitur.

Quæres 23. An libri in vno loco compositi alio transmitti possint pro impressione?

31 *Resp.* Libri compositi in statu Ecclesiastico alio imprimendi transmitti non possunt sine speciali licentia prout continetur in Decreto hic subiecto sub die 18. Septembris 1625. tenoris sequentis.

32 *Sanctissimus D.N. pro debito sui pastoralis officij corrigere volens aduersus nonnullorum in statu Sedi Apostolicæ mediatè, vel immediatè subiecto existentium, qui libros à se compositos extra præfatum statum absque vlla ordinariorum, & Inquisitorum loci, vbi degunt approbatione imprimendos transmittunt, statuit, & decreuit, vt in posterum nemo in statu prædicto degens, cuiusuis conditionis, gradus, ordinis, & dignitatis existat, libros de quauis materia tractantes, & vbicumque compositos, audeat alio deferre, vel mittere imprimendos, sine expressa in scriptis approbatione Illustrissimi, & Reuerendissimi D. Cardinalis S.D.N. Vicarij, & Magistri Sacri Palatij, si in Vrbe, si verò extra Vrbem existat, sine Ordinarij, & Inquisitoris loci illius, siue ab ijsdem deputatorum facultate, & licentia operi præfigenda; libros autem, quos contra præsentis Decreti tenorem imprimi contigerit, præter alias pœnas arbitrio Sanctitatis suæ infligendas absque alia declaratione ex nunc prohibet, et pro expressè prohibitis haberi vult, et mandat. Contrarijs quibuscumque non obstantibus, etc.*

Hoc Decretum refert Diana cum alijs ad finem *par.*4. Tambur. *tom.*1. *disp.*15. *q.*7. Peirin. & Addit. *cap.* 10. *ad constit.* Pauli V. *num.*64; Lezana *tom.*4. *ver. Libri num.* 12.

Nota circa illam *primo* afficere illos, qui actu habitant per verbum *degere*, nō qui casu reperiuntur, vt dixit Thesaurus apud prædictum Lezanam; religiosi igitur de familia habitare debent, vt huic decreto subdantur. *Secundò*, procedit siue opus compositum sit in statu Ecclesiastico, siue extra, dum illud tradendū est impressori, ibi: *Vbicumque compositos audeat alio deferre*. *Tertiò*, ille status dicitur subiectus immediatè Apostolicè Sedi, qui immediatè gubernatur à ministro Sedis Apostolicæ, cuiusmodi sunt Bononia, Ferraria, Imola, Vrbinum, modo &c. Status verò mediatè subiectus, qui gubernatur ab aliquo feudatario Ecclesiæ, vt Parma, Placentia, &c. Rota Rom. *vol.*3. *lib.*3. *decis.*18. *num.*4. Vnde Placentiæ ex ordine Episcopi, & Inquisitoris impressum fuit sub die 10. Nouembris 1625. ac proindè ibi receptum.

Quæres 24. An imprimi possint Declarationis S. Congregationes sine illius expressa licentia?

Resp. Sunt prohibitæ imprimi sine speciali licentia eiusdem Congregationis, vt testatur quodam Decretum eiusdem relatum in Synodo Ceremonensi edita anno 1635. tenoris sequentis. 33

Cum Sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum sæpius, & nouissime sub die 29. Aprilis 1621. inhærendo constitutioni fel. record. Pij IV. quæ incipit Benedictus Deus, decreuerit indici librorum prohibitorum addendas esse omnes, et quascumque declarationes, interpretationes, seu decisiones sub nomine eiusdem Congr. Concilij absque illius auctoritate impressas, et imprimendas: cumque ad illius notitiam peruenerit, quamplures ex declarationibus, interpretationibus, seu decisionibus iuxta contingentiam 34

casuum, illorumque qualitates, et circumstantias à se diuersis temporibus factis, secundum ea, quæ proponebantur, fuisse alteratas, immutatas, diminutas, ac forsan alias mentito Sacræ Congr. nomine confictas nulloque præterea authentico sigillo munitas; istasque per tribunalia tam in Vrbe, quam per orbem circumferri, et imprimi; considerantque quantum detrimenti recipi posset si aliqua fides illis adhiberetur.

35 *Ex speciali S. D. N. Vrbani diuina prouidentia Papæ* V I I I. *iussu mandat, et præcipit, huiusmodi declarationibus, tam impressis, quam imprimendis, quam manuscriptis nullam fidem esse in iudicio, vel extra à quoquam adhibendam, sed tantum illis, quę in autentica forma, solito sigillo, et subscriptione Emin. Cardinalis Præfecti, ac Secretarij eiusdem Congreg. pro tempore existentium munitæ fuerint. In quorum fidem, &c. Datum Romę die 2. Augusti 1631.*

Quæres 25. An libros huiusmodi, de quibus supra, imprimentes, vel imprimere facientes sine debitis licentijs ex hoc sint suspecti de hæresi, & vt tales puniri possint ab Inquisitoribus, quãuis hæresim non contineant?

36 *Resp.* Non sunt suspecti de hæresi, sed tantum vti transgressores puniri possunt ab illis, à quibus licentiam obtinere debebant, iuxta superius dicta in singulis quæstionibus. Quod idem dic de pingentibus, sculpentibus, aut exponentibus Imagines cõtra supradicta Decreta.

Quæres 26. An imprimi possint libri tractantes de hominibus, qui cum fama Sanctitatis, seu martyrij decedunt, sine speciali licentia S. Congreg. quando eorum vita, & gesta exarantur ad modum aliorum hominum illustrium sub prætextu prophanæ Historiæ, omissis miraculis, reuelationibus, & beneficijs factis, sine titulis Beati, sed solum cum alijs titulis communibus Pij, Venerabilis, serui, viri Dei, &c.

Resp. Affirmatiuè, quia intentum Decreti superius allati in eo consistit, ne his hominibus cultus solum Beatis, & Sanctis ab Ecclesia recognitis, vel pro talibus habitis ab antiquo tempore debitus, tribuatur propria auctoritate; narrando autem eorum vitam sine dictis signis, & qualitatibus, vt contingit fieri in Historijs aliorum virorum illustrium, qui non decesserunt cum opinione sanctitatis, neque martyrij, nulla laus, veneratio, aut cultus specialis sanctis debitus illis tribuitur, ergo non est necessaria illa particularis licentia S. Congr. 37

CAPVT

CAP. DECIMVM VI.

DE POTESTATE DAEMONVM.

SVMMARIVM.

1 *Potestas Dæmonum magna.*
2 *Nomina malorum Angelorum.*
3 *Nomina bonorum Angelorum.*
4 *Septem sunt.*
5 *Nomina eorum quid significent?*
6 *Astrologi aliter vocant Angelos ductores Planetarum.*
7 *Homines inuocant Dæmones mirabilia facientes.*
8 *Id autem de se est peccatum mortale.*
9 *Mouentur localiter.*
10 *Quod est de fide.*
11 *Motus eorum parificatur circulari Leonis.*
12 *Angelus est in loco per substantiam, non per operationem.*
13 *Motus est forma intrinseca mobili.*
14 *Moueri potest continuè successiuè.*
15 *Motu discreto.*
16 *In instanti ad locum proximum.*
17 *Esse potest in loco ante operationem.*
18 *Ab extremo ad extremum transit per medium.*
19 *In instanti non potest esse in Cælo, et in Terra.*
20 *Plures esse possunt in eodem loco.*
21 *Idem non potest de se in pluribus esse locis.*
22 *Esse incorporeos de fide est.*
23 *Assumunt corpora verè, et realiter.*
24 *Probatur ex sacra Scriptura.*
25 *De fide hoc est.*
26 *Quandoque imaginariè tantum.*
27 *Boni assumunt corpora ad bonum finem.*
28 *mali ad malum.*
29 *Corpora ab ipsis compacta ex pluribus elementis.*
30 *Dæmones assumere possunt corpora mortuorum.*
31 *Corpora propria virtute formant.*
32 *Vnio cum illis tantum accidentalis.*
33 *Operationes eorum in corporibus non sunt vitales.*
34 *Super elementa, et alia habent potestatem.*
35 *Transferunt de loco ad locum.*
36 *Hoc est de fide.*

37 *Energumenos facit, eſt de fide.*
38 *Transformare poteſt vnum corpus in aliud.*
39 *Theſauros ſciunt eruere.*
40 *Infirmitates, et mortem cauſare poſſunt.*
41 *Sanare poſſunt infirmos.*
42 *Generare nequeunt, ſed tantum ſemen transferre.*
43 *Maleficat coniugatos.*
44 *Mirabilia facit, non miracula.*
45 *Super animam ius non habet.*
46 *Secreta cordium Dæmon non cognoſcit.*

CAPVT

CAP. DECIMVM VI. DE POTESTATE DAEMONVM.

1 AGNA quidem est potestas Diaboli, non tamen infinita, sed limitata, & tanta, quanta illi à Deo permittitur, vt exemplũ habes in Libro Iob, vbi Deus Diabolo potestatem dedit super vniuersa illius; *cap.1. num.12.* his verbis. *Ecce, vniuersa, quæ habet, in manu tua sunt, tantum in eum non extendas manum tuam.* Et *cap.2. num.6.* eidem Dominus dedit potestatem super corpus Iob, his verbis. *Ecce in manu tua est verumtamen animam illius serua.* Ex quibus apparet Diabolum non habere potestatem super creaturas, maximè super homines, nisi desuper illi permissum sit, præsertim super animam hominis viuentis, quam vti rem pretiosissimam sibi reseruet, cum sit imago ipsius Dei, Genes. *cap.1. num.26. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.*

Dœmon autem vocatur Angelus, sed malus, quia eiusdem est naturæ cum Angelo bono, siquidem post peccatum naturalia remanserunt integra in Angelis. Nomina malorum Angelorum, seu Dœmonum sunt Admodæus, *Tob.3.* 2
num.8. Gob, Giber, Gabir, Gadebru, apud Laurentium Ananiam *lib.2. de natura Dæmonum, cap.6.* vbi, nomina incognita præsumuntur esse potius malorum Angelorum, quam bonorum, cuiusmodi sunt sequentia, Raguel, Tubuel, Adimis, Tubas, Simihel, vt dixerunt Patres in Concilio Romano sub Zacharia Papa de anno 742. aut 745. qui Angelorum bonorum nomina statuerunt esse tria ex Sacra Scriptura, Michael, Gabriel, & Raphael, quibus alij Sancti Patres ad- 3
diderunt alia quatuor, quæ Vriel, de quo fit mentio in *lib.3. & 4.* Aesdræ, qui licet inter canonicos non recenseantur, illis tamen sunt consuti in Sacra Biblia,

reliqua

reliqua tria sunt Scalthiel, Iehudiel, & Barachiel, de quibus Cornelius à lapide *in cap.* 1. *Apocal.* ex illo Carena *part.*2. *tit.*12. *de Sortilegis*,§.9. Septem ergo sunt
4 nomina bonorum Angelorum, in quorum honorem extat Ecclesia Panormi dicata, ex eodem Cornelio, & Romæ eosdem Angelos septē reperiri depictas cum suis nominibus in Ecclesia S.Mariæ Angelorum, Granadus in *par.*1. *tom.*3. *de Angel. tract.* 16. *disp.* 2. Confirmatur id, quia de his dicitur Tobiæ 12. 15. *Ego sum Raphael Angelus vnus ex septem, qui astamns ante Deum*. In Apocal. sæpius fit mentio de septem Angelis; & in huius corroboratione in officijs proprijs Sanctorum Ordinis Minorum pro festo S.Gabrielis Archangeli die 24. Martij in Hymno ad Vesperas, ita habetur. *Vnus ex septem, qui Domino qui astant*, & in vltimo Responsorio hæc habentur. *Et suam medelam Raphael affert, quam con-*
5 *flat Vriel pro grege rationali*. Est autem officium ab Ecclesia Catholica approbatum. Prædicta autem nomina habēt hanc interpretationem: *Michael, quis vt Deus: Gabriel, fortitudo Dei: Raphael verò medicina Dei interpretatur*, inquit, D. Gregorius allegatus in dicto officio pro Lect.V. Vriel in dicto Responsorio interpretatur præparatio medicinæ, ab alijs ignis Dei; Sealthiel, oratio Dei; Iehudiel, laus Dei; Barachiel, benedictio Dei, excitatis apud prædictum Carenā. Astronomi alijs nominibus vocant hos
6 Angelos iuxta septē planetas, quos volunt ducere planetas, Gabriel ducit lunam; Michael Mercurium; Anael Venerem; Raphael Solem; Samael Martem; Satquiel Iouem; & Caphthiel Saturnum, Ita Lucas Gauricus in suo Calendario *pag. mihi* 17. *&* 18.

7 Homines videntes Dœmonia facere mirabilia, tam beneficia, quam maleficia, interdum illos inuocant, vt opem ferant, sed quia est peruersæ naturæ, & semper in malum tendit illi insidiando, auxilium homini siuè in bonum, siuè in malum præstare non vult nisi illi promittat aliquid, quod illum apostatare facit, & abnegare Iesum Christum, & fidem Catholicam, ideo illius inuocatio, & auxiliū ex natura rei semper est peccatum grauissimum, consequenter omnino fugiendum, & abhorrendum, quod 8
S.Patres semper docuerunt, & Summi Pontifices præceperunt, pœnis adiunctis contra huiusmodi inuocatores Dœmonum, de quibus in sequentibus. Sed accedamus ad quæstiones.

Quæres 1. An Dœmones sicut Angeli boni moueant seipsos localiter?

Resp. Affirmatiuè, omnes Angeli, 9
tam boni, quam mali, qui vocantur dœmonia verè, & propriè seipsos mouent localiter, & hoc est de fide pluribus in 10
locis Sacræ Scripturæ, dum in ea dicitur, quod Angeli ambulant, descendunt, ascendunt, ingrediuntur, & egrediuntur, &c. Sed hi motus competunt verè, & propriè motui locali, ergò Angeli localiter mouentur. Et Dœmon de seipso loquitur Iob *cap.*1. *num.* 7. *Circuiui ter-* 11
ram, & perambulaui eam. In Epistola 1.Petri *cap.*5. comparatur quo ad motū localem motui circulari, quē facit Leo, ibi: *Tamquam Leo rugiens circuit quem deuoret*. Motus autem Leonis est verus, & proprius à loco ad locū, ergò & Dœmonis. Ratione probatur, quia omnes aliæ res creatæ vbique esse non possunt, sed in aliquo determinato loco collocātur, vnde necesse est, quod habeant à natura virtutem, per quam possint localiter moueri ad diuersa loca, vt id patet in omnibus animalibus, ergò idem dicendum est de Angelis, & Dœmonibus, cum & ipsi certum, & limitatum locum habeant, ergò talem in se virtutem debent habere, per quam possint se mouere ab vno ad alium locum, non enim sunt deterioris conditionis animalibus, immò longè perfectioris, ac proindè eorum natura non debet esse vni loco alligata, sed libera ad diuersa loca. Quod autem moueat seipsum ab intrinseco patet etiam ex Sacra Scriptura, Exodi *cap.*14. *num.*19. *Tollensque se Angelus Dei, qui præcedebat castra Israel, abijt post eos*. Confirmatur ad ex supracitatis motibus, qui competunt tantum mouentibus se ab intrinseco, ergò Angeli

geli seipsos mouent. Id est communis sententia Theologorum cum Magistro *in 1. dist. 37. & 2. dist. 2.* & est de fide expressa in pluribus locis Sacræ Scripturæ. Vnde S. Bernard. *in lib. 5. de consider.* dicit. *Quamuis dubium sit, an aliqua ratione Angeli corporei sint, tamen indubitatum est, illos moueri localiter.*

12 Nonnulli Theologi aliter sentiunt, nã Heruæus de motu Angeli *q. 1. art. 1. & 2.* putat Angelum esse in loco, sicut causa in suo effectu, consequenter negat conuenire illi verum motum, qui exigit, vt res, quæ mouetur, fiat secundum substantiam præsens vni loco, & absens ab altero, ac proinde asserit Angelum ideo dici localiter moueri, quia desinit operari in vno corpore, & incipit operari in alio, ad id enim satis est esse in loco eo modo, quo agens est in passo. Durandus verò *in 1. dist. 37. par. 2. q. 1.* & alibi, negat Angelos moueri localiter, quia vult illos initio suæ creationis naturaliter habuisse quandam Vbiquitatem ad omnia loca, in quibus potest esse, & operari, ex quo negat in illis motum localẽ, & solum concedit in eisdem motum quo ad manifestationem, quia nimirum illorum operatio modò apparet in vno loco, modò in alio. Videntur in eo conuenire ambo, quod Angelus sit in loco potius per suam operationem, quam per substantiam, ita quod ratio formalis essendi in loco Angelo consistat in operatione; quod tamen Faber *in 2. disp. 15.* cum Scoto reijcit, probando Angelum esse in loco per suam substantiam. Quare supradictorum opinio tenenda non est, vtque videtur apertè aduersari Sacræ Scripturæ, quæ simpliciter dicit Angelos modò in vno loco, modò in alio reperiri, ergò id accipiendum est in propria significatione, immo si attentè legatur Sacra Scriptura, inuenientur Angeli fuisse in aliquo loco, & ibi aliquando non exercuisse operationem in aliqua temporis differentia.

Scholastici nonnulla quærunt circa motum localem Angelorum. *Primò*, an per illum aliquid intrinsecè acquiratur mobili? seu, an motus sit ad formam intrinsecam? *Secundò*, an sit continuus, an indiuisibilis? *Tertiò*, an possit esse discretus? *Quartò*, an possit esse instantaneus? *Quintò*, an sit semper coniunctus cum operatione? *Sextò*, an sit transitus ab extremo ad extremum non transeundo per medium? *Septimò*, an in instanti possit moueri ad locum remotissimum? *Octauò*, an plures in eodem loco esse possint? *Nonò*, an idem numero possit esse in pluribus locis.

Primò respondetur sic, quia motus 13
localis est acquisitio præsentiæ successiuè afficientis mobile, ratione cuius præsentiæ habentis partes successiuas in ordine ad partes extensas spatij ipsum mobile est successiuè in spatio maiori se, hoc enim est localiter moueri; sed quoties aliqua forma est intrinseca alicui, necessario motus, via, & tendentia, perquam producitur talis forma, intrinsecè ei inhæret, quod mouetur, & transit ab vna forma intrinseca ad aliam, ergo motus, & præsentia per illum acquisita sunt intrinseca mobili. Est communis doctrina Theologorum, quos refert Faber *in 2. dist. 2. disp. 20. num. 11.* contra plures Thomistas asserentes, motum dicere formam extrinsecam eo falso fundamento, quod Angelus est in loco per operationem transeuntem. Nec prædictis obstant duo obiecta ex Aristotele, primum, quod nullum indiuisibile potest moueri localiter, cum careat partibus, secundum quas deberet esse partim in termino quo; partim in termino ad quem; quia id procedit de mobili corporeo, præterquamquod sufficit, quod motus habeat partes respectu spatij, super quod mouetur, & temporis, vt exẽplo Sphæræ motæ in puncto indiuisibili super planum perfectum probat Scotus *in 2. dist. 2. q. 9. in solut. 3. argum.* principalis. Secundum, *ex 8. Physic. tex. 57.* & 59. vbi Arist. negat per motum localem produci aliquid, quo mobile varietur, non obstat, quia Arist. solum vult per lationem nihil acquiri sensibile, ex quo appareat diuersitas in mobili respectiuè ad alios motus argumentationis, & alterationis, in quibus sensibiliter apparet remitti,

remitti, aut intendi qualitatem, crescere, aut minui quantitatem, igitur per motus istos forma acquisita apparet sensibiliter, non vero ea, quæ per lationem acquiritur, vnde simpliciter non negat acquiri aliquid.

14 Secundò, Angelus potest se mouere continuè ab vno loco ad alium accedēdo successiuè, continuè quidem, quia à nullo impediti potest obiecto corporeo; successiuè verò, quia transit ab vna parte spatij ad sequentem aliam, relicta priori accedere potest ad posteriorem, mouetur igitur continuè successiuè sine vlla interruptione. Confirmatur, quia continuatio, & successio in motu necessario non oritur ex eo præcisè, quod mobile sit diuisibile, sed quia spatium, & tempus sunt diuisibilia in partes, respectu quarum Angelus, & quoduis indiuisibile dicitur moueri continuè successiuè, igitur successio non desumitur hic à mobili, cum partibus careat, sed à spatio & tempore. Motus igitur ex parte Angeli potest dici indiuisibilis, ex parte verò spatij, & temporis diuisibilis. Vide D.Thomam *par.1. q.53. art. 2*, Scotum *in 2. dist.2. q.9*. Fabrum *disp.20. super 2. sent. cap. 3*.

15 Tertiò, Angelus se mouere potest motu discreto, & quasi per saltum, motus enim discretus est successio diuersarum præsentiarum permanētium actione instantanea ab Angelo productarū, per quas se constituit modò in vno loco, modò in alio, qui motus discreti licet sibi ad inuicem succedant, non ideò tamen continuantur ad inuicem, quia quisque illorum ponit mobile in loco permanenter, ita quod vnus motus cum alio non copulatur aliquo communi termino, sed ad inuicem se habent sicut plures vnitates, quæ constituunt numerum, & non sunt singulæ earum numerus, ita motus quisque discretus facit successionem motus discreti, non tamen vniuntur ad inuicem, ad cōstituendam continuationem, quia vnaqueque permanentia in se est perfecta. Neque sequitur inde dari duo instantia immediata, quia desitio, & incæptio essendi in secundo loco eodem modo non se habent, nam mobile desinit extrinsecè esse in primo loco, & incipit intrinsecè esse in secundo loco, ex qua ratione tollitur immediatio instantium.

Quartò, Angelus in instanti potest se mouere à loco ad locum proximum, quia secundum se totum cum sit indiuisibile potest in instanti relinquere totum priorem locum, & se ponere in secundo; hæc autem motio est instantanea, cum tota sit simul, ergò Angelus moueri potest in instanti ad locum proximum; dico (proximum, & immediatum) quia à loco ad locum, aliquo intermediante spatio, non potest se transferre in instanti, vt tradunt Scholastici cum D.Thoma *par. 1. q.53. art.3*. Scoto *in 2. dist.3. q.11*. cum Fabro *disp.21*. 16

Quintò, Angelus potest esse in loco absque operatione transeunte, quia ex supradictis, præsentia, non operatio constituit Angelum in loco. Confirmatur, quia in Angelo duo spectantur, esse existentiæ, & esse operationis, illud præcedit hoc, quia prius est esse quam operari, ergò Angelus prius est in aliquo, quam ibi operetur. Hoc tenent Scotistę contra Thomistas, qui Angelum in loco volunt esse tantum per operationem, illi per præsentiam suæ substantiæ. 17

Sextò, Angelus nō potest ab vno extremo se ponere in aliud extremum, nisi transeat per medium, quia de ratione motus localis est, vt mobile percurrat spatium semper maius se, & inadæquatum, vt possit acquirere præsentiam, quam non habet, ergò necessario attingit quodcumque intermedium. Id est contra Thomistas asserentes, posse moueri à loco ad locum remotum non trāseundo per medium, ea ratione falsa, quod sicut est in loco per operationem, ita operari potest in extremis remotis ab inuicem nullum exercendo operationē in locis intermedijs. Vide Fabr. *in 2. disp. 22*. vbi doctrinam Scoti egregiè dilucidat. 18

Septimò, Angelus in instanti non potest ab vno loco ad alium distantem se 19

trans-

transferre, quia implicat mobile in eodẽ inſtanti eſſe in ſpatio maiori ſuo loco adæquato, eſſet autem Angelus hoc modo in ſpatio maiori ſuo loco adæquato, ſi in inſtanti ſe poneret poſſet in locum remotum. Confirmatur, tum quia, Sancti Patres docent Angelum; nõ poſſe eſſe ſolum in Cœlo, & in terra; tum quia, naturaliter poſſet eſſe in duobus locis. Vt igitur Angelus moueatur à loco ad locum remotum requiritur tempus, & quidem breuiſſimo tempore id facere poteſt, & vt dicam, in ictu oculi, quia eſt maximæ agilitatis, & velocitatis, ita quod nõ habet mediũ ſibi reſiſtẽs.

20 Octauò, plures Angeli poſſunt eſſe ſimul in eodem loco etiam naturaliter, quia id ipſis non repugnat, nec ex parte ſui, quia cum ſint expertes quantitate, nihil habent, per quod vnus poſſit occupare locum alterius; neque ex parte loci, quia nihil aſſignari poteſt. Confirmatur, Tum quia, in Energumenis ſimul ſunt Dœmones cum Anima rationali: Tum quia, ex Lucæ *cap.*8. habetur in vno homine fuiſſe vnam legionẽ Dœmonum. Non ſolum autem in eodem loco poſſunt eſſe ſecundum præſentiam intrinſecam, & ſubſtantialem, ſed etiã extrinſecam, hoc eſt, per operationẽ, quia in eodẽ loco, & corpore operari poſſunt, vt id patet in Energumenis, qui mueri poſſunt, & vexari à pluribus ſpiritibus immundis. Fabr. *in 2. diſp.*19.

21 Nonò, idem Angelus numero naturaliter non poteſt eſſe in pluribus locis adæquatis, quia habet proprium ſpatiũ limitatum, ergò exiſtens in illo, non poteſt ſimul alteri coexiſtere, aliter prius non eſſet ſibi adæquatum. Poteſt verò ſimul eſſe in pluribus inadæquatis, quia ſi adæquatum e. g. decem palmorum occupat, & illi coexiſtit, à fortiori coexiſtere poterit tribus tripalmaribus. Becan. *cap.*1. *de natura Angel. q.*5. *num.*6. Fabrum *in* 2. *diſp.* 18.

Quæres 2. An Angeli tam boni, quam
22 mali aſſumant corpora? Angelos eſſe incorporeos, atque materia expertos iure diuino certiſſimum eſt, cum vocentur Spiritus, qui omnino immateriales, & incorporei ſunt, de bonis *Pſal.* 103. *num.* 4. *Qui facis Angelos tuos Spiritus.* De malis *Matth.*8. *num.* 16. *Obtulerunt ei multos Dœmonia habentes, & eijciebat Spiritus verbo.* Ab eo, & alijs Euangeliſtis Angeli mali ſœpius vocantur Spiritus immundi. Expreſsè *cap.*1. *de Summa Trinit.* ibi: *Vtramque de nihilo condidit creaturam ſpiritualem, & corporalem, Angelicam videlicet, & mundanam.* Et hoc eſt de fide tenendum contra Conymbr, *lib.*1. *de Generat. cap.*4. *q.*10. *art.*3. §. *Præſens.* ex locis citatis Sacræ Scripturæ, non obſtante quod ex antiquis Patribus nõnulli eos aſſeruerint corporeos, decepti ex eo, quod pinguntur ea cauſa quod putabant eos corporeos, ſed reuera hæc non eſt cauſa, ſed ideo pinguntur, quia per viſibilia venimus in cognitionem inuiſibilium, præterquamquod ideo pinguntur, quia hominibus apparent ſub ſpecie corporea. His præmiſſis.

Reſp. Angeli tam boni, quam mali 23 aſſumunt corpora verè, & realiter, & nõ tantum ſecundum imaginationem, & apparentiam; boni quidem ad manifeſtandum, repræſentandum, ſeu faciendum aliquod præſertim extra corpus aſſumptum, mali verò ad vexandum corpus arreptum, vel aliquid aliud malum faciendum circa hominem, aut animalia, ſeu res creatas, Deo permitrente: corpus autem, quod boni aſſumunt eſt regulariter ex pluribus elementis confiſtum, ſicut & Dœmoniorum, qui vt plurimum arripiunt corpus humanum ad illius vexationem, ex quo homo oppreſſus dicitur Energumenus, & Maleficiatus. Huiuſmodi corpora aerea propria virtute confingunt, & illis inſunt vnione accidentali, non informatiua, neque hipoſtatica. Singulæ partes probandæ ſunt in ſequentibus.

Prima pars, quod Angeli verè corpora 24 aſſumant, probatur de bonis ex ſacra Scriptura, nam Genes. *cap.* 16. *num.* 7. Angelus occurrit Agar ancillæ Saræ fugienti, & cum ea locutus fuit *cap.*32. Iacob cum Angelo luctam habuit. Angelus manſit cum Tobia, & eius filio multa eiſdem conferens beneficia. De his

apparitionibus plenæ sunt Sacræ Scripturæ; apparebant autem in forma viri, & hominis, vt colligitur ex sacra Historia, ergo in corporibus assumptis. Confirmatur, quia videbantur ab ijs, quibus apparebant sensibiliter realiter, & non per imaginationem, aut apparentiam, quia serui Dei cum illis tractabant, sicut cum hominibus, qui tales sunt reuera, & non per imaginationem; neque verisimile est, quod termini videri, apparere, comitari, lauare pedes illorum accipiantur impropriè, quia sacra Historia impropriè non loquitur in his, sed secundum quod res sunt à parte rei. Sed obiectum visionis est solum corpus sensibile, ergo Angeli videntur in corporibus à se assumptis. Vide D. Thomam *part.1. q.51. art.2.* Scotum *in 2. dist.10. & 11.* Fabrum *disp.42. cap.2.* De malis Angelis corpora assumentibus, seu arripientibus, probatur, nam Dæmon in corpore assumpto tentauit Christum, vt legitur apud Euangelistas. Item Satanas intrauit in corpus Iudæ traditoris, Lucæ 22. *num.3.* Ioan. 13. *num.27.* Spiritus immundus in hominem, à quo exierat, de nouo intrat cũ alijs septem spiritibus se nequioribus, Matth. *cap.12. à num.43.* Christus Dæmonia eiecit à corporibus hominum, Matth. *cap. 8. ad 17.* & apud alios Euangelistas. Concludendum est ergo tam Angelos bonos
25 quam malos assumere corpora, quod de fide tenendũ est ex locis Sacræ Scripturæ, quæ clara sunt.

Secunda pars, quod aliquando appa-
26 reant secundum imaginationem, & non in corporibus verè assumptis, probatur ex Sacra Scriptura Matth. 2. vbi dicitur, Angelum in somnis apparuisse Ioseph, cui dixit, vt fugeret in Aegiptum cum Filio, & eius matre. Et in Concilio Arausicano relato *cap. Episcopi 12. 26. q. 5.* dicitur, hoc modo multa contigisse Ezechieli, & alijs prophetis. Ex quo loco nonnulli obijciunt, Patres in eo Cõcilij definisse Dæmones reuera non assumere corpora, sed tantum videntes deludere. & phantasmatibus seducere incautas mulierculas putantes se equitare super quasdam bestias, & multarũ terrarum spatia intempestæ noctis silentio pertransire. Sed ita non est, & sensus Patrum in eo loco est, sortilegia, & magicas artes eliminare à fidelibus, docendo illos, qui talia credunt, fidem perdere, putantes Dæmones huiusmodi facere mirabilia tantum propria virtute, & sine vlla Dei permissione. Vel dic ibi definiri Dæmonum non posse mutare naturam vnius dominis, seu animalis in speciem alterius rei, non verò negatur assumptio corporum. Boni igitur Angeli solent quandoque in Spiritu apparere, & in somnis instruendo seruos Dei, vt fecerunt S. Iosepho, & Ezechieli. Mali verò quandoque immutant sensus facientes videre rem aliter, quam est à parte rei, non tamen rei natura intrinsecè mutatur, sed exterius alia apparet videnti, Dæmonis seductione.

Tertia pars, quod Angeli boni cor- 27
pora assumant ad finem bonum, probatur, quia cum in gratia confirmati peccare non possint, assumptio corporum per ipsos ordinatur ad bonum finẽ; sic Angelus Gabriel assumpsit corpus, vt Mariæ semper Virgini annuntiaret mysterium Incarnationis. Sic Raphael corporaliter visus fuit, vt Tobiam curaret, & eidem cum filio multa conferret beneficia. Item Angelus in figura corporea se opposuit asinæ Balaam. Multa alia habes exempla in Sacra Scriptura, in qua Angeli dicuntur se manifestasse in beneficium hominum, & ad malorum punitionem, 1. Paralipom. *c. 21.* & alibi.

Quarta pars, quod Angeli mali assu- 28
mant ad vexandum homines, & ad alia mala, probatur, quia Dæmonis propriũ est male agere, & semper satagit esse molestus hominibus; nam Christum Dominum sæpius tentauit Matth. *cap.4.* Multa mala intulit patienti Iob, vt in eius vita legitur. Energumenos varijs modis Dæmones vexant Marci *cap. 1. à num.24. & cap.9. à num.16.* Lucæ *c. 9. num.39.* Matthei *cap.8. num.28.* vbi *n.31* Dæmones etiam vexant corpora animalium brutorum, nam ex præcepto Chri-

Christi abierũt in porcos, quos in aquis suffocauerunt. Alia mala hominibus inferunt mediantibus lamijs, & strigis, de quibus infra suo loco.

29 Quinta pars, quod corpora ab illis assũpta sint cõpacta ex pluribus elemẽtis nimirũ ex aere impuro, & condensato cũ admixtione vaporis aquei, & exhalationis terrestris, ac proinde sunt mixta imperfecta, probatur, quia huiusmodi corpora sunt verè colorata, & habent duritiem; sed hæ qualitates fieri non possunt per vnicum elementum in corpore assumpto, nam color albus fit ex condensatione corporis perspicui, niger vero ex condensatione opaci, medij vero ex admixtione perspicui, & opaci; aer autem se solo non condensatur, sed talis fit per admixtionem vaporum, & exhalationum, ex quibus aer dicitur impurus, & materia apta ad recipiendam quamcumque figuram iuxta voluntatem Angeli, qui applicando actiua passiuis ad suum placitum corpus format, intra quod existens illud sibi vnit. Vide Fabrum in 2. *dist.* 43. *num.* 8. reijcientem Vasq. asserentem, duritiem, colorem, & similia in corporibus formatis ab Angelis non esse vera, sed tantum apparentia.

30 Sexta pars, quod Angeli mali interdum assumant corpora mortuorum animalium, probatur, quia si arripiunt corpora viuorum ex probatis sub *n.* 28. à fortiori corpora mortua, respectu quorum facilior videtur assumptio, quam respectu viuorum, cum in his anima agere possit in Spiritum. Viue D. Aug. relatum. *cap. Nec mirum* 14. 26. *quæst.* 5 Becan. *cap.* 1. *de Angel. q.* 16. *num.* 3.

31 Septima pars, quod corpora ab ipsis assũpta formentur propria virtute, probatur, quia nihil eorum, quæ pertinent ad eorum formationem, & assumptionem excedit illorum vires, vt docent omnes cum D. Bonauent. Scoto, & alijs in 2. *dist.* 8.

32 Octaua pars, quod vnio cum corporibus assumptis ab Angelis fit tantum accidentalis, probatur, quia vniuntur sicut motor, & nauta in naui, cui vnitur tam in essendo illi in existendo; quã in causando, operando ad eum finem, ad quem corpus assumitur. Quare hipostaticè non vnitur Angelus corpori à se assumpto, quia hæc vnio mirabilis est requirens infinitam virtutem, ac proinde solius Dei propria est. Neque dici potest vnio informationis, quæ consistit in coniunctione vnius partis cum alia comparte, ex quibus resultat vnum per se; Angelus autem pars non est, ergo hac ratione vniri non potest.

Quæres 3. An Angeli in assumptis corporibus exerceant operationes vitales, sicut facit homo, sub cuius specie apparent?

33 *Resp.* Operationes, quas Angeli exerant in corporibus assumptis, propriè non sunt vitales, quia illis corporibus Angeli vitaliter nõ sunt coniuncti, neq; proinde respectu earum operationum, ad quas concurrit corpus assumptum, dicitur, principium vitale, consequenter vitales esse non possunt, neque dici, nisi apparenter; vnde Angelus Raphael de se ipso dicit Tobiç 12. *n.* 19. *Videbar quidem vobiscum manducare, & bibere, sed ego cibo inuisibili, & potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor.* In his autem operationibus manducandi, bibendi, ambulandi, ridendi, &c. quas Angeli leguntur exercuisse in corporibus assumptis duo spectantur, vnum secundum earum entitatem ratione cuius dicuntur vitales, alterum secundum earumdem motum, ratione cuius aliquid commune, nimirum motum, habent operationes huiusmodi in Angelis, & hominibus; nam ambulatio præter motum requirit, vt fiat à tali virtute motiua medijs talibus instrumentis, neruis, musculis, &c. Comestio præter motum conterendi cibum, dicit traiectionem in stomachum cum eiusdem concoctione vi naturalis caloris, vt inde sequatur nutritio. Risus dicit prætet motum scepti transuersi, & dilationem genarum cum exhilaratione animi, & spiritum commotionem ex imaginatione prouenientem, & delectatione ex re noua, ludicra, &c. Locutio dicit motum

labiorum, linguæ ex allisione aeris ad palatum, & dentes efficientem sonum cum imaginatione aliquid significandi. Ex his apparet operationes Angelorum in corporibus assumptis nihil habere commune cum operationibus vitalibus hominis, nisi simplicem motum localem, consequenter impropriè, & metaphoricè vocantur illis nominibus. Nec dicas, ergo comestio Christi post resurrectionem non fuit verum argumentũ ad probandam eius Resurrectionem. Nam respondent D. Thomas *part.* 1. *q.* 51. *art.* 3. *ad* 5. Scotus *in* 2. *dist.* 10. *&* 11. apud Fabrum *disp.* 43. *num.* 13. fuisse veram comestionem ex sua natura ordinatam ad nutritionem, licet impedita fuerit à gloria corporis, cui nõ repugnat, quando nutritio, non est ad supplendã indigentiã, vt in corporibus corruptibilibus, quæ nutriuntur ne deficiãt.

Quæres 4. An Dęmones super elemẽta habeant aliquam potestatem ad excitandas impressiones metheorologicas producendo tempestates, grandines, niues, ventos &c. illisque valeant nocere, & damnificando euertere domos, segetes comburere, &c?

Resp. Affirmatiuè, quia hæc non
34 excedunt eorum vires, & clarum testimonium de Iob habemus, cuius bona, & substantiam Deo permittente, Satan diripuit. Ita docent S. August. relatus *cap. Sciendum* 2. 26. *q.* 3. Lessius *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 14. Deltius *lib.* 2. Magicar. *q.* 11. Binsfeld. *de confess. malefic.* ex illis Carena *part.* 2. *de Sortileg. tit.* 12. *num.* 4.

Quæres 5. An Dęmones possint trãsferre vnam rem ab vno ad alium locum remotissimum, eg. Arborem, animal brutum, & hominem?

Resp. Affirmatiuè, quia ex *q.* 1. mo-
35 uentur localiter, & pondus rei, quam deferunt, non excedit illorum vires, quare teste Plinio *lib.* 17. *cap.* 25. apud Lessius *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 14. dæmon transtulit oliuetum de loco ad locum. Christus Dominus se transferri à deserto in pinnaculum templi, & in montem excelsum permissit, Matth. *cap.* 4. Id confirmatur experientia tot Magarum, & Sagarum, quæ perducuntur à dæmonibus ad loca remotissima, vbi diabolicum exercent conuentum in ludis comestationibus, lasciuijs, & alijs maleficijs. Ita fere omnes sentiunt cum Bernardino Comensi in tract. de Strigijs, Alphonsus de Castro *lib.* 1 *de iusta heret. punit. cap.* 16. Lessius *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 15. Debrius *lib.* 2. Magic. *quæst.* 26. alios citat Carena *part.* 2. *tit.* 12. *num.* 5. 36
Sair in Claui *lib.* 4: *cap.* 6. *num.* 13. Et hoc puto de fide credendum esse, id enim ex Sacra Scriptura habetur exemplum Christi à Diabolo transportari in montem, & supra pinnaculũ montis Matth. *cap.* 4. Lucæ *cap.* 4. nam verbum, *assumsit*, quo D. Matthęus vsus fuit, significat portationem, & translationem assumpti à loco ad locum, Deuter. *cap.* 32. *num.* 11. *Sicut Aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans expandit allas suas, & assumpsit eum, atque portauit in humeris suis.* De Christi portatione D. Gregor. *in humil. super dictum Euangelium* ibi: *Nec mirum est, si se ab illo permisit duci in montem*, Anton. de Ghislandis super Euangeliũ hoc *dub.* 31 Demũ Angelus bonus trastulit per capillos Habuc in Babylonem, vt prandiũ daret Danieli in lacu leonum incluso, Daniel. *cap.* 14. *num.* 33. Ergo & hoc idẽ præstare potest diabolus, Deus permittente, cum non sit minus potens quo ad naturaralia Angelis bonis.

Quæres 6. An Dæmon possit ingredi corpus humanum, & illud vexare, & molestare?

Resp. Potest, & de facto aliquando 37
ingreditur, & vexat, atque de fide hoc tenendum est. Vtrumque Colligitur ex Sacra Scriptura, Matth. *cap.* 8. *num.* 16. *Obtulerunt ei multo demonia habentes.* Item *num.* 28. *Occurrunt ei duo habentes dæmonia.* Marci *cap.* 1. *à num.* 23. *Et erat in sinagoga eorum homo in spiritu immundo. Et comminatus est ei Iesus, dicens: obmutesce, & exi de homine, & discerpẽs eum spiritus immundus, & exclamans voce magna exijt ab eo.* Lucæ *cap* 4. *n.* 41. *Exibant autem Dæmonia à multis c.* 8. *n.* 2 *Maria, quę vocatur Magdalena, de qua sep-*

septem dæmonia exisferant. De his pleni sunt libri Euangeliorum, vnde de hac re dubitare nefas est, & hæresis crimen. Confirmatur prędicta, quia aliàs frustratorium est officium exorcistæ, ad quem spectat eijcere dęmonia à corporibus obsceſſis, eius enim hæc est potestas ab Episcopo illi collata in ordinatione, *cap. Exorcista* 16. *dist.* 23. & in Concilio Cartagin. 4. statuitur, quod omni die Exorcistæ energumenis manus imponant, relato *cap. Omni* 10. *dist.* 5. *de consecrat.*

Quæres 7. An Dœmon possit transformare corpora hominum, & aliorum animalium, de homine, v. g. in Leonē, vel Equum conuertedo in Canem, &c.

38 *Resp.* Potest secundum formam extrinsecam apponendo formæ reali, & connaturali aliam à se compactam commixtione qualitatum, efficiendo, vt homo eg. appareat aliud animal, quod reuera non est, nempe lupus, aut bos, &c. neque enim huiusmodi compositio, per quam connaturalis figura apparet alia, excedit vires, & potestatem Dœmonis, qui bene scit, quænam sint necessaria ad hæc, quę mira sunt oculis intuentium, pręstanda. Ita Binsfeld. *de confess. Magar. concl.* 3. vbi explicatur conuersio admirabilis, Habucdonosor Regis in bestiam, qui sibi videbatur esse bestia, quia per multos annos cum bestijs, & more bestiarum viuebat, & tractabatur, fœnumq; vt, bos comedebat, *cap.* 4. Daniel. Eius autem conuersio substantialis non fuit, sed tantum accidentalis secundū quam apparebat omnibus illum intuentibus bestia, immò & sibi, donec sensus illius, & eiusdem figura reuerteretur in seipsum. Itaque transformatio accidentaria fuit, & non substantialis. Vide Lessium *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 18. Deltium *lib.* 2 *q.* 18. Carenam *part.* 2. *tit.* 12. *num.* 16.

Quæres 8. An Dœmon super thesauros habeat dominiū, & possit illos manifestare hominibus tradendo?

Resp. Bene scit, vbi latent Thesauri,
36 & illos hominibus tradere potest, quamuis sæpe eos fallat fictos tradendo, illud probatur, quia omnium rerum occultarum cognitionem habet, neque enim per peccatum, cognitionem naturalem rerum, quam habebat, perdidit, quia secundum D. Dionisium à S. Thoma relatum *part.* 1. *q.* 64. *art.* 1. naturalia in Angelis integra, & perfecta remanserunt, sicut erant ante peccatum, ergo, possunt cognoscere vbi sunt Thesauri, & à locis reconditis extrahere, & hominibus tradere. Id autem supponitur à doctoribus, dum asserunt non licere per artem magicam compatare Thesauros, cum Sairo in Claui *lib.* 4. *cap.* 6. *à num.* 14. *& seq.* Sanch. *lib.* 2. *c.* 38. *n.* 36. *&* 37. Less. *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 20. Cōparans autem Thesaurum per artem magicam peccat mortaliter, & super illum fiscus habet ius, non inueniens, *l. Vn. C. de Thesaur.* ante sententiam inuentor non tenetur restituere fisco, vt ex Nauar, docet Less. *lib.* 2. *cap.* 5. *nu.* 65

Quæres 9. An Dœmones possint causare infirmitates in animalibus, & hominibus, immò, & illos occidere.

Resp. Vtrumque possunt morbum, 40
& mortem inducere, probatur, quia bene cognoscunt dispositionem quatuor qualitatum, & temperamentum animalis, quod, Deo permittente, possunt peruertere, & ad discordiam reuocare, immittendo malos humores, venena inserendo, motus Spirituum, & humorum impediendo, ex quibus, & alijs, modis exquisitis possunt in hominibus producere morbos, & infirmitates, vt experientia constat, & dispendio m ultorum hominum, qui ita in graues, & di uturnas infirmitates inducuntur, vt nullum remedium medici inuenire possint ad sanandos huiusmodi ægrotos, ignorantes qualitatem morbi, ac proinde applicationem remedij necessarij, ad recuperandam sanitatem. De infirmitate habemus exemplum in Iob vlceribus pleno. De morte in libro Tobiæ *cap.* 6. vbi *num.* 14. legitur Dœmonium occidisse septem viros, quibus tradita in vxorem fuarat Sara filia Raguelis.

Quæ-

Quæres 10. An Dœmones sanare possint infirmos à morbis?

41 *Resp.* Possunt, siuè immissos per eosdem, siuè alia ratione contractos ex intemperie humorum, seu ab extrinseco ex vulnere, aut percussione, ratio est, quia optimè nôscunt causas morborũ, ergò eis propria remedia applicare valent, vt inde sequatur sanitas. Confirmatur ex facto Angeli, qui Tobiæ seniori lumen oculorum recuperauit, & iuniorem præseruauit ab occisione spirituum immundorum, vt legitur in eius libro. Nec obstat, quod ille Angelus fuerit ex bonis, quia in hoc boni, & mali æquiparantur, quod respectu potentiæ intellectiuæ, & motiuæ pares sunt, & tales remanserunt post peccatum, quo ad naturalia ex D. Thoma, *par.1. quæst.57. art.1. & 2. & q.64.* Sair. *lib.4.* Clauis *cap. 6. num.14.*

Quæres 11. An Dœmones eum mulieribus se coniungentes possint generare, & cum alijs animalibus?

42 *Resp.* Dœmones proprio semine nullatenus generare possunt, sed alieno immisso in vas generatiuum causare possunt huiusmodi immissione generationem tum hominis, quam alterius animalis, non hinc tamen dicitur generans propriè, sed illud animal, cuius semẽ est.

Primum, quod Dœmones non possint generare propriè, probatur, Tum, quia, ad generationem requiritur substantia corporea, hæc enim sola est capax generationis, & corruptionis; sed Angelus siuè bonus, siuè malus non est substantia corporea, vt hoc de fide dixi esse superius *q.2.* ergo generare non possunt; Tum quia, carent proprio semine, cum id à solo corpore trahatur per corruptionem ex Arist. *lib.1. de Generat. cap. 3. tex.26. & lib. 1.* Cœli *cap.3. tex.21.* Angeli autem carent corpore, & incorruptibilitate, quia contrarijs nõ subiacent, ergo nullatenus ex se generare possunt. Et in hoc conueniũt omnes Catholici cum Magistro in *2. dist. 8.* vbi Scotus prope finem, D.Th. & alij.

Secundum, quod semen receptum ab illis, vt succubis viris per eosdem, vt incubos immittatur in matricem mulieris succubæ, constat ex historijs virorum probatorum D. August. *lib. 5. de ciuit. cap.23.* D.Thom. *in 2. dist. 8. q. 1.* Scotus ibidem, Gregorius Sanctus *lib.7. Moral. cap. 12.* Sair. *lib. 4.* Clauis *cap.6. num.17.* Conymbr. *lib.1. Generat. cap.4. quæst.10. art.3.* Carena alios citat *par.2. tit. 12. num.12.* Ratio prædictorum est, quia diabolus celerrime acceptum semen immittere potest in matricem fœminæ, antequam amittat suam qualitatem, & virtutem naturalem, sicut si immediatè, inquit Scotus, transfunderetur à primo decidente in eamdem matricem. Confirmatur, quia Angelus tanta velocitate, & celeritate moueri potest, vt breuissimo tempore quasi imperceptibili possit esse ab oriente in occidentem, & à quouis loco ad alium remotissimum docet Clauis *lib. 4. cap. 6. num.15.* ex D.Th.

Quæres 12. An Dœmon possit maleficare coniugatos quo ad copulam matrimonialem, impediendo ne seminent ad generationem?

Resp. Affirmatiuè, quia id facere, non excedit eius virtutem, cum homo quibusdam remedijs, & herbis inducere possit sterilitatem in fœminis, immo & in hominibus, ne generent, à fortiori Dæmon, qui homine maiorem habet potestatem, Iob *cap.41. num.24. Non est super terram potestas, quę comparetur ei.* prædicta efficere potest, qui perfectissimam cognitionẽ habet mediorum, quæ faciunt ad impediendam generationẽ, per illa operando, ne vir erigat virgam, ne semen excidatur, ne pertranseat ad locum generationis, præueniendo ne matrix aperiatur. Ita omnes cum D.Th. *par.3. in Supplem. q. 58. art. 2.* Sair. *in* Claui *lib.4. cap.6. num.21.* Bernard. Comensis *in Tract. de Strigis n.14. §. Quod autem,* vbi citat Palud. *in 4. dist.38.* & id supponitur per Archiepiscopum Remẽsem relatum *cap.4. 33. q.1.* & in Decretalibus habetur titulus de frigidis, & maleficiatis, quod frustratoriũ esset, si Dœmon 43

mon hanc potestatem maleficandi non haberet. Maleficium durans per triennium, quo impeditur generatio, censetur perpetuum, *cap. Laudabilem, cap. Literæ, de frigid. & malef.*

Quæres 13. An Dœmon possit facere miracula?

44 *Resp.* Potest quidem mirabilia facere, vt quod bestiæ, & serpentes loquantur articulate, nam Dœmon sub figura serpentis Euam decepit. Non tamen edere miracula, vt mortuos resuscitare, cæcis natis visum reddere, dico, *natis*, quia casu factis potest, vt exemplum habemus in Angelo Tobiæ, cui visum restituit. Vera miracula igitur facere non potest, quia hæc requirunt virtutem infinitam in agente. Vide Delrium *q.* 21. Binsfeld. *de confess. Magar. par.* 1. ex illis Carena *par.* 2. *tit.* 12. *num.* 12. *&* 13. D.Thom. *par.* 1. *q.* 114. *art.* 4. Nec dicas, arte Dœmonis Phitonissam ad instantiam Saul reduxisse ad vitam Samuelem 1. *Reg. cap.* 28. Quia non ex arte, sed ex mandato Dei resurrexit, vt ibi probant commentatores, ex eo, quod Saul ante tempus præfixum à Phitonissa vidit Samuelem, quod signum est, reuixisse diuina virtute, non arte Dœmonis; neque enim Deus permittit Dœmonem super suos seruos ius aliquid habere.

Quæres 14. An Dœmones habeant aliquam potestatem super animam rationalem, & eius potentias voluntatis, & intellectus.

45 *Resp.* Dœmones nihil possunt in animam rationalem, & eius potentias in ordine ad peccatum, nisi hominem tentando, alliciendo, & incitando ad amorem, odium, libidinem, & alia, non tamē illius voluntatem cogere ad consentiendum, & perpetrandum peccatum, quia homo quo ad hæc liber omnino est, & intrinsecè à nulla creatura moueri potest, vt docent omnes cum D.Thoma, *par.* 1. *q.* 111. *art.* 2. 3. *&* 4. *et q.* 114. *ar.* 2. Less, *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 23. asserens, Dœmonem circa animam rationalem posse facere ea omnia, quæ pendent ex dispositione, & imaginatione corporis, vt inferre amentiam, excitare ad amorem, odium, &c. Cogere igitur ad peccatum nequaquam potest, dicendo S. August. serm. post Dominicam Trinit. *Alligatus est enim tamquam innexus canis catenis, & neminem potest mordere, nisi eum, qui se illi mortifera securitate coniunxerit.* Nec obstat, quod de Iob legitur *cap.* 2. *num.* 6. *Ecce in manu tua est, veruntamen animam illius serua.* quasi si hanc clausulam præseruatiuam Deus non apposuisset, Satan malè egisset in animam Iob cogendo illum ad peccatum: Quia ea verba faciunt hunc sensum, *Animam illius serua*, idest, ne occidas illum, nam ex occisione hominis animam non seruatur in corpore, sed ab eo separatur.

Quæres 15. An Dœmon cognoscat secreta cordium?

Resp. Negatiuè, quia Sancti Patres, & Theologi vnanimiter docent solum Deum esse cordium Scrutatorem, vnde Ieremia *cap.* 17. *num.* 9. *Prauum est cor hominum, et inscrutabile, quis cognoscet illud: Ego Dominus scrutans cor, et probans renes.* Pronomen siquidem *Ego* eam vim habet, vt includat singularitatem, & excludat aliorum commercium, & actionem in operatione, vt colligitur ex Cantico Moysi Deuter. *cap.* 32. *num.* 39. *Videte, quod ego sim solus, & non sit alius Deus præter me: ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam, & ego sanabo.* Particula igitur, *Ego*, significat propriam solius Dei operationem Clarius 2. *Paralip. cap.* 6. *num.* 30. *Tu solus nosti corda filiorum hominum.* Conueniunt ergo omnes in eo, quod homo, nec Angelus, nec Dœmon cognoscunt secreta, & cogitationes cordium siuè hominum, siuè Angelorum. Rationem reddunt aliqui, quia non comprehenduntur intra latitudinem obiecti naturalis cognoscibilis ab intellectu creato. Alij, quia intellectus creatus caret speciebus siuè acquisitis, siuè concreatis ad cognoscendum, illæ enim sunt principimm cognitionis. Alij, quia licet Angelus habeat species concreatas, illi tamen deest consensus alterius Angeli, quo intelligat secreta, Alij ponentes species dicunt, nō cognoscere, quia Deus non vult concurrere ad 46

opera-

operationem. Scotus *in 2. diſt. 9. q. 2. §. Ad argumenta ſecundę quaſtionis, & in 4. diſt. 10. q. 8.* cum Fabro *in 2. diſp. 36. cap. 3.* dicit in Angelis non implicare cognitionem cogitationum cordis, quia ſecreta cordis ex ſua natura ſunt cognoſcibilia, impediri tamen per voluntatem Dei nolentis ea actu cognoſci propria Angelorum virtute. Sed vide Scholaſticos locis citatis in 2. ſentent. & ſectatores D. Thomæ *par. 1. q. 57. art. 4.* Coniecturam autem facere poſſe de cognitionibus cordium, nemo dubitat, quia ex ſignis externis, & inclinatione perſonæ intellectus creatus deduci poteſt in aliqualem cognitionem eius, quod actus externi indicant, & id omnes concedũt cum D. Thoma, & Scoto locis citatis, & de Dœmonibus tradit D. Auguſt. *lib. de diuinat. Dœmonum cap. 5.* quem citat Becanus *cap. 1. de Angelis q. 10. num. 2.*

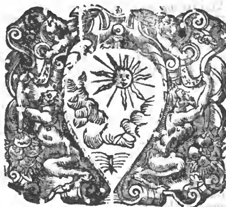

CAPVT

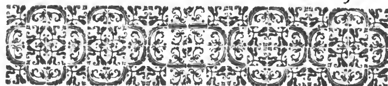

CAP. DECIMVM VII.

DE SVPERSTITIOSA INVOCATIONE DAEMONIS.

SVMMARIVM.

1 *Superstitio definitur, & diuiditur.*
2 *Idololatria definitur.*
3 *Idololatriæ peccatum nec mortis metus excusat.*
4 *Diuinatio prænuntiatio futurorum occultorum.*
5 *Vana obseruantia ex medijs diabolicis.*
6 *Malitia superstitionis in quo consistat.*
7 *Superstitio, & amicitia Dæmonis prohibetur.*
8 *Inuocatur Dæmon tribus modis.*
9 *Ex impetu iræ, & impatientiæ.*
10 *Maledicere illi veniale.*
11 *Inuocatur secundò per modum adiurationis.*
13 *Tertio per modum adiutorij.*
13 *Inuocatio ex ira non arguit hæresim.*
14 *Adiuratio bene facta excludit superstitionem.*
15 *Inuocatio dæmonis per auxilium arguit hæresim.*
16 *Inuocatio tam imperatiua, quam deprecatiua est actus hæreticalis.*
17 *Pactum expressum, & tacitum quid sit?*
18 *Homo quid promittat Dæmoni, & hic illi.*
19 *Tacitum pactum protestatione excludi non potest.*
20 *Antecedens intendit volens consequens.*
21 *Protestatio contra facto non prodest.*
22 *Protestatio in contractibus debet esse accepta à parte; aliter non prodest.*
23 *Pactum tacitum subest non obstante ignorantia.*
24 *Non tamen imputatur si probabilis fuit ignorantia.*
25 *Pactum tacitum præfuisse expressum non est necessarium.*
26 *Inuocatio ad aliquid non excedens vires dæmonis est hæreticalis.*
27 *Quæ possit Dæmonis iuribus suis operari.*
28 *Indebitus cultus Deo raro coniungitur cum hæresi.*
29 *Ritus Sacramentorum contemnere sacrilegium cum anathemate.*
30 *Perniciosus cultus coniungitur cum hæresi.*
31 *In speciebus superstitionis reperitur suspicio hæresis.*
32 *Pactum expressum, & tacitum non faciunt diuersas species.*
33 *Inuocatio expressa vehementem, tacita*

cita leuem arguit suspicionem hæresis.
34 *Alligatur ficté dæmon in annulo.*
35 *Chirographum reddere cogitur exorcismis.*
36 *Exorcista multis modis peccare potest.*
37 *Suspectus quandoque leuiter hæresi.*
38 *Adiurare irrationalia non licet directè.*
39 *Vtiq. dirigendo orationem ad Deum.*
40 *Praeceptum per cursorem factum locustis non est superstitiosum.*
41 *Adiurari non potest dæmon vnus, vt alterum expellat.*
42 *Exorcista à dæmone non quarat authorem maleficij.*

CAPVT

CAP. DECIMVM VII.

DE SVPERSTITIOSA INVOCATIONE DAEMONIS.

OMO sciens mirabilia, quæ Dæmon, permittête Deo, facere potest, & quod in terris parem non habet in potestate, horũ vana curiositate,& inutili vtilitate ductus, & illectus, Sacræ Sponsionis Deo creatori suo in Baptismo contractæ oblitus, & propriæ salutis immemor, quandoque se totum anima, & corpore Diabolo per impiam eius inuocationem miserabiliter tradit, quod quomodo fieri contingat, in sequentibus quæstionibus respondendum est, præmissa definitione, & diuisione Superstitionis, quibus aperitur via intelligendi, ea quæ dicienda sunt.

Quæres 1. Quid, & quotuplex sit Superstitio?

Resp. Superstitio est vana religio, & cultus alicui illicitè tributus. Dicitur religio, sed vana, quia cultus non exercétur licitè, vel ex parte modi, & medij, vt quando quis in Sacrificium offert Deo vitulum, vel quid aliud more Iudæorũ, vel ex Parte obiecti, quod colitur, vt cum adoratur creatura, ac si esset creator, ex quo patet vitium superstitionis opponi Religionis virtuti, qua verus Deus colẽdus est. Ita omnes cũ D.Th. *2.2.q.92.ar.* 1. *&* 2. vbi diuidit Superstitionẽ immediatè ex obiecto, cui defertur cultus, & honor, in cultum indebitum verò Deo, qui subdiuiditur in Perniciosũ, quo Deus inhonoratur per Sacrificia, & Cœremonia, Iudæorum, & Infideliũ, vt in exemplo allato. Et superfluum, quo Deus inhono- 1

honoratur detractione, aut additione sacrorum verborum, aut cæremoniarũ contra institutionem Ecclesię; vt si quis in missis defunctorum Sponte det benedictionem populo, &c. Et in cultum indebitum falsò Deo, seu creaturæ, idolis, & Dœmonijs, & hæc superstitio ex D. Augustino de doctrina Christiana *cap.* 20, quem pro se citat D. Thomas 2.2.*q.*92. *ar.*2. diuiditur in tres Species, Idololatriã *scrib. Idolatriam*, Diuinationem, & Obseruantiam vanam. Sumitur hęc diuisio ex tribus modis, quibus cultus diuinus ordinatur vel ad venerationem Dei, cui opponitur Idololatria, qua cultus vero Deo debitus tribuitur creaturæ; vel ad instruendum hominem qui Deum colere debet, cui opponitur Diuinatio, per quam instruitur à Diabolo; vel ad quamdã directionem humanorũ actuum, cui opponitur vana obseruantia, per quam homo directionem, & auxilium à Diabolo in suis operationibus petit.

2 Idololatria est cultus creaturæ tributus ac si esset creator, & Deus; est grauissimũ mortale peccatum, quia honor Deo debitus subtrahitur, & datur creaturæ, idolis, & Dœmonibus, qui cultu, & honore omnino indigni sunt. Cum aute m hoc vitium sit intrinsecè malum, & nulla circumstantia cohonestari possit, & fieri bonum, à peccato non excusatur

3 ille, qui metu etiam mortis adorat, vel fingit adorare creaturam loco creatoris Neque hic ignorantia excusat, quia omnes sciunt vnicum esse Deum, cui soli honor, & gloria. Et in his omnes conueniunt.

4 Diuinatio est inordinata cognitio rerum occultarũ virtute Dœmonis manifestatarum, quæ homo viribus sui intellectus scire non potest. Huc spectat Astrologia, de qua dicam infra in proprio capite.

Vana obseruantia est illa, in qua as-

5 sumuntur aliqua media inutilia ad producendum aliquem effectum, respectu cuius illa media, nec ex se, neque à Deo virtutem habent operandi, sed Diabolus per illa, & in illis occultè operatur per homines superstitiosos, qui illius sunt ministri.

Peccatum, & malitia harum trium specierum in eo consistit, quod Dœmoni honor, & reuerentia D.o debita, tribuitur, per idololatriam, res est nota; in Diuinatione, & Obseruatione ostenditur, quia homo cum viribus naturæ nõ possit assequi, quod optat scire, aut facere, petendo auxilium à Dœmone expressè illum inuocando, aut tacitè per vsum quorumdam mediorum, aut circumstantiarum inutilium ad effectum, qui desideratur, in quibus Dœmon occultè operatur, id sine dubio est illi reuerentiam, & honorem exhibere, cum non ab eo, sed à Domino omnium largitore huiusmodi petenda sint, quando sunt bona, aut ab illorum petitione abstinendum, quando sunt mala. 6

Quæres 2. An inuocatio Dœmonis siue ad malum, siue ad bonum finem prohibita sit?

Resp. Affirmatiuè ex diuersis locis Sacræ Scripturæ, Leuit. *cap.* 19.*n.*31. *Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini*, Ibidem *cap.* 20. *n.* 6. dicitur *Anima, quæ declinauerit ad Magos, & Ariolos, & fornicata fuerit cum illis, ponam faciem contra eam, & interficiam illam de medio populi*. Et si in locis citatis prohibeatur declinatio, & accessus ad ministros Diaboli, & nulla fiat mentio de Diabolo, nihilominus huiusmodi interdictum, continet etiam prohibitionem respectu Dœmonis, qui loquitur per os illorum; vnde apud S. Paulũ I. ad Corinth. *cap.* 10. *num.* 20. id expressè prohibetur illis verbis, *Nolo autem vos socios fieri Dæmoniorum*. Fugienda igitur amicitia Dœmonis, impossibile enim habere simul amicitiam duorum, ad inuicem aduersariorum; neque aliquis duobus dominis, quia vt dicitur Matth. 6. *num.* 24. *Aut vnum odio habebit, & alterum diliget; aut vnum sustinebit, & alterum contemnet; non potestis Deo seruire, & Mammonæ*. Inuocatio igitur Dœmonis, quod non contingit sine seruitute, & subiectione immediate opponitur religioni, & seruituti honoris, 7

& reue-

& reuerentiæ Deo debitæ, ita quod qui Dæmoni seruit per illius inuocationem, manifestus est hostis, & inimicus Dei; ad quod facit etiam illud axioma. Amicus mei inimici est meus inimicus, ex *cap. Cum oporteat, de accusat. Dec. in cap. Ex insinuatione, de appellat. num.* 5. Menoch. *consil.* 102. *num.* 12. Constat igitur ex his amicitiam Diaboli esse maximè perniciosam homini, qui cum eo nullatenus societatē habere potest sine grauissimo sacrilegio Catholicæ religionis, honoris, & cultus vero Deo debitus.

Colligitur ex his, de fide credendum esse Dæmonis inuocationem esse peccatum ex genere suo grauissimū, & quandoque Diabolum ab hominibus inuocari iuxta modos infra exponendos, nā aliter sequeretur, quod illius prohibitio non esset necessaria, si non esset peccatum, neque homo huius capax esset inuocationis, quæ duo absurda sunt, ergo & inferens illa.

Quæres 3. Quot modis Dæmon inuocetur?

5 *Resp.* Tribus modis. Primò per modum indignationis. Secundò, per modum adiurationis. Tertiò, per modum auxilij. Explicantur.

Primò modo ex indignatione, ira,
9 impatientia, aut disperatione inuocatur Dæmon; vt, cum quis illum maledicit; vel vocat in adiutorium suę, vel alterius damnationis; vel dicit alteri, si hoc nō vis facere amore Dei, vel alterius fac amore Diaboli, his ergo & similibus modis contingit inuocatio Dœmonis ex impulsu iræ, & indignationis. In hoc sensu intelligitur illud Eccl. *cap.* 21. *n.* 30 *Dum maledicit impius Diabolum, maledicit ipse animam suam.* Ex quo patet, huiusmodi inuocationem esse peccatum mortale, quādo in damnum proprium, aut proximi, cui malum ex parte Dæ-
10 monis imprecatur. Maledicere Diabolo ex ira peccatū veniale est ex ea causa Eccl. 21. 30. *Maledicit impius Diabolū,* aliter non, cū in se nullā causam boni moralis habeat, sed semper sit maledictus.

11 Secundò modo inuocatur Dœmon per modum adiurationis, cum scilicet per res sacras Dœmoni imperatur, vt exeat de corpore animalium, vel vt nō damnificet eorū bona per actum exorcistādi præstitū à sacerdote super energomenos, & alia à Dœmone possessa. De qua potestate eijciendi Dœmones dicitur Lucæ *cap.* 10. *num.* 17. *Domine etiam Dæmonia subijciuntur nobis in nomine tuo.* Et Paulo infra subditur. *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes, & scorpiones, & supra omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocebit.* Ita omnes cum D. Thoma 2.2. *q.* 90. *art.* 2. Scio latius sumi Adiurationem pro contestatione rei sacrę, cuius reuerentia intendimus alterum promouere ad aliquid faciendum. Quare non tantum adiuratur Dœmon per modum imperij vt exeat à corpore oppresso, vel ne noceat alicui in persona, & rebus; sed etiā subdiri, vt obediant, vel aliquid faciant in nomine Domini, e.g. adiuratur religiosus à suo superiore ad obediendum. Item Deus, sancti, & maiores adiurantur non imperatiuè, sed deprecatiuè obsecrantur pro aliqua re licita, quā ab illis optamus. Adiuratio igitur specificatur contestatione alicuius rei sacræ, quæ est medium, per quod vel imperamus Dœmonibus, aut alijs subiectis, vel deprecamur maiores ad aliquid honestum obtinendum. De hac abiuratione imperatiua dicam infra *sub q.* 21.

Tertiò modo Dœmon inuocatur per 12
modum adiutorij, & auxilij ad finem aliquid consequendi ab eo siue bonum, siue malum; vt, si quis à Dœmone petat scientiam, sanitatem, Thesaurum, &c. vel amorem carnalem, mortem proximi, &c. Huiusmodi autem inuocatio hoc tertio modo, de qua potissimum agimus contingere potest primo Imperatiuè quod exprimitur similibus verbis, Impero, Iubeo, præcipio, Facias, Volo, &c. Secundò deprecatiuè rogando, obsecrando, præcibus postulando quod desideratur. Tertiò, in consequutione eius quod petitur aliquando Dœmon præsens est ad productionem effectus; aliquando ignoratur eius præsentia, seu effectum ab illo produci.

Quar-

Quartò, interdum superstitiosus in procuranda re, quam desiderat habere adhibet res sacras, interdum sine illis habet suum intentum. Ex his sequentes quæstiones proponuntur, & resoluuntur. Quare.

13 *Quæres 4.* An inuocatio dœmonis secundum vnumquemque illorum trium modorum sit actus superstitiosus, & hæreticalis, ac proindè casus Inquisitoribus hæreticæ prauitatis subiectus.

Resp. Singulis. Inuocatio dœmonis primo modò ex ira, & indignatione non est actus superstitiosus, neque hæreticalis, neque casus Inquisitionis, quia in illa nulla hæresis, aut eiusdem suspicio apperet, cum huiusmodi inuocatio nullum cultum, nullum honorem importet erga dœmonem inuocatum, sed potius redundet in illius contemptum, vel denotet, illum esse patrem iracundorum, & impatiendum, atque tentatorem hominis, illius desperationem fouentem. Videtur facere difficultatem illa inuocatio superius exemplificata in eo, qui contra nolentem obedire prorupit in hæc verba: Si non vis facere amore Dei facias amore Diaboli. Sed ex hoc modo loquendi indignationis nullus cultus, nulla reuerentia diaboli exhibetur, sed sic loquens per exagerationem demonstrat se non amplius curare de illius facto:

Inuocatio secundo modò per adiu-
14 rationem superstitiosa non est, quando fit imperatiuè contra dœmonē, vt exeat à corpore oppresso, vel ne alicui in persona, neque in rebus noceat; hæc enim inuocatio licita, honesta, & sancta est à Deo instituta, ex supra dictis. Quod si, inuocatio fiat deprecatiuè, tunc superstitiosa est, & hærericalis, quia ex natura rei includit cultum, & honorem sacrilegè tributum dœmoni per propriam subiectionem deprecatis, dœmon enim subditus est homini, non homo Diabolo, ideo homo debet imperare, & non rogare dœmonem. Igitur erit peccatum mortale superstitionis secūdum omnes Sanch. *lib.2. cap.42. n.19.* Bonac. *disp.4. de legib. q.1. par. fin. num. 2.* Sousa *lib. 1. cap.55. num.5.* Vide infra *q. 21.*

Inuocatio per modum adiutorij pro- 15
priè est actus superstitiosus, sacrilegus, & hæreticalis, de quo Inquisitores cognoscunt; nam importat amicitiam, & societatem cum dœmone, quod contingere non potest nisi cum cultu, & reuerentia, quæ soli Deo debita, sacrilegè tribuitur Diabolo. Ita communiter docent citati à Diana *par.4. tract.4. resolut. 10.* Carena *par.2. tit. 12. §. 15.* Sousa *lib. 1. cap. 58. vsque ad num. 6.*

Quæres 5. An vtraque dœmonis inuocatio tam imperatiua, quam deprecatiua sit superstitio hæresim sapiens? Deprecatiuam tantum esse hæreticalē, non autem imperatiuam docent plerique, quos contra se citat Farinac. *q. 181. num. 87.* contra quos facit *num. 88.* & eosdem impugnat Diana *par.4. tract. 7. resolut. 10. §. His tamen,* Carena alios citat pro hac sententia *par. 2. tit. 12. n. 61.* ea ratione, quia imperium dicit iussionem, & dominium supra creaturam, cui imperatur, ergò nulla potest præsumi submissio, & subiectio, neque proindè cultus, & honor erga dœmonem.

16 *Resp.* Vtraque inuocatio continet factum hæreticale, & quia in omnium sentētia inuocatio deprecatiua est actus hæreticalis, probatur de imperatiua, Tū quia, inuocatio simpliciter est actus latriæ, & cultus Psal. 49. *Inuoca me in die tribulationis.* Genes. *cap.4. Cœpit inuocare nomen Domini.* maximè verificatur hic, cum dœmon vocetur in auxilium, quod contingit semper per contractum amicitiæ, siquidem petens aliquod ab inimico, & honestè, necessario fit illi amicus, & obsequium honoris præstat, vt obtineat quod petit. Tum, quia hæc non contingit sine pacto includēte cultum, & honorem dœmoni tributum sub specie imperij palliatum; clarum enim est, & de fide dœmonem maiorem habere potestatem quolibet homine, dicente Iob *cap 41. num.24.* per os Spiritus Sancti: *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei.* Consequenter cum hoc imperium hominis in Diabolum nihil in re sit, inferendum est, coincidere cum inuocatione deprecatiua palliata, & si-

mulata

mulata sub nomine imperij, ac proinde includere cultum, & honorem. Et sic patet ad rationem dubitandi, cum enim non sit verum imperium, sed in se nihil, & fictum dominium, potius includit submissionem, & subiectionem, hoc dictante conditione auxilij, quo indiget homo à Diabolo: Tum quia, imperare, & præcipere æquali, seu maiori se, seu illi, qui non tenetur iustis obtemperare arguit intrinsecam amicitiam, & strictam necessitudinem inter imperatem, & imperatum, ergò qui imperat Dœmoni præsumitur cum eo magnam habere familiaritatem, & maiorem, quam ille, qui tantum deprecatur, hęc enim submissio deprecationis etsi erguat magnā reuerentiam deprecantis erga exoratū, nihilominus non videtur indicare tantam familiaritatem, ex qua colligatur maior amicitia, societas, & necessitudo, quæ socios, & amicos, demonstrant esse vnius voluntatis. Tum quia, Dœmon ad huiusmodi imperium nullatenus ab homine cogi potest, sed ex pacto adminus tacito se accommodat volūtati hominis, vt hunc tamquam incautum, vel iam subuersum sibi magis lucretur, ergò signum est huius generis inuocationi subesse cultum, & reuerentiam erga Diabolum. Ita Farinac. *q.* 181. *num.* 88. Simanch. *tit.* 30. *num.* 17. Homob. in Examine Eccles. *par.* 1. *tract.* 7. *c.* 3. *q.* 16 Bartholomæus Spina *Apolog.* 4. contra Ponzinibium, Zanardus in suo Direct. *part. cap.* 64. quos pro se citat Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 10. §. *Clare igitur.*

Quæres 6. In quo consistat inuocatio tā expressa, seu explicita, quam tacita, seu implicita Dœmonis? Quod est etiam quærere, Quid sit pactum expræssum, seu tacitum, quod cum Dœmone habetur?

17 *Resp.* Inuocatio dœmonis explicita, seu pactum expræssū est primo mutuus consensus colloquutione inter hominē, & dœmonem expræssus: & hæc est adęquata, & formalis inuocatio dœmonis. Contingit secundo pactum expræssum, quando dœmon ab homine requisitus ad operandum aliquid verbo non respondet, sed tentum facto occulrè operando, quod ab homine petitur. Iraque dœmō expræssè inuocatur duobus modis, primò, per pactum expręssum mutuis verbis. Secundò, productione rei petitæ ab inuocatore facta occultè à dęmone; vt si ante conspectum tuum concupita mulier compareat, vel thesaurus à dœmone requisitus inuisibilia agente ante se ponatur.

Pactum tacitum tunc contingit, quādo superstitiosus immediatè fine vlla dœmonis inuocatione, quibusdam medijs vanis, & inutilibus positis sequitur effectus intentus, siuè homo sciat, siuè ignoret dœmonem occultè operari talē effectum. E.g. Si quis certis verbis Sacrę Scripturæ coniugatos reddat impotētes ad copulam carnalem, is fine dubio dicitur habere pactum tacitum cum diabolo occultè impediente ne sibi debitū coniugale reddant. Idem dic de eo, qui mingit infra annulum matrimonialem benedictum, vt maleficium prædictum dissoluat, nam iste dicitur tacitè dœmonem inuocare. Vbi igitur expræssis verbis inuocatur dœmon, siuè respondeat verbis, siuè facto, & immediatè productione effectus petiti, ibi dicitur locum habere pactum expræssum; in alijs verò casibus tacitum. Ita ex Delrio colligit Carena *part.* 2. *tit.* 12. *num.* 18. & 19. Caiet. 2. 2. *q.* 95. ad articulum tertium initio dicit, quod inuocatio expræssa dœmonis distinguitur à tacita penes intentionem hominis, quam intelligit haberi dupliciter pro expręssa, primò, cum inuocat dœmonem; secundò, cum aliquid facit, quod fit ex diaboli virtute operari, vt faciunt incantatores, vtrique nam dœmonem exprçssè inuocant ex intentione verbo, vel facto, & tunc interuenit pactum factum si non cum illo homine, saltem cum aliquo alio. Tacita autem inuocatio dœmonis tunc est, quando aliquis casibus se implicat, vt dignum sit, dœmonem se illis immiscere, quamuis hoc sit præter intentionem talis hominis, Hæc Caiet. cui ferè omnes adhærent cum Nauar. *cap.* 11. *n.* 25. Sair. Clauis *cap.* 5. *num.* 5. *lib.* 4. Sanch. *lib.* 2.

lib. 2. cap. 38. num. 3. Videtur autam distinguere pactum expræssum à tacito per hoc, quod expræssum dicitur illlud, quod vt tale cognoscitur, tacitum quod ignoratur. Sed eius dictum non placet, confundit enim vnum pactum cum alio, nam omne pactum includit essentialiter consensum vtriusque partis, *l. 1. ff. de pactis*, si est verbale à pactum per mutuum colloquutione perficitur; si ex facto, cognoscitur ex immediata productione rei facta occultè à Diabolo requisito causaliter consensum præstante. In reliquis consensus est virtualis, ac proindè tacitum, & implicitum pactum producit virtute medij adhibiti, & positi sequente productione effectus intenti, qui cum excedat potestatem talis medij, necessario non ab eo dicitur prouenire, sed à Diabolo, qui cum aliquo alio pactum inijt producendi effectum ad positionem talis signi. Neque scientia medij, quod sit diabolicum efficere potest pactum expræssum, aut tacitum, quia hæ duæ qualitates expressionis, & taciturnitatis non oriantur ex scientia, sed supponitur, in obiecto cognito, cognito enim tendit in obiectum sicuti est, & illi non tribuit esse specificum. Neque ignorantia, quod dæmon occultè immisceatur in facto superstitioso, habet distinguere expressionem pacti ab eius taciturnitate, cum ad illam supponatur vtrumque pactum in suo esse, & probabilis ignorantia simpliciter excludat pactum quodcumq. diabolicum ex parte hominis, cui tunc actus superstitiosus non imputatur, licet interfuerit in facto.

Sed numquid ex pacto tacito dicitur operari ille, qui aliàs formali collocutione pactum iniuit cum Diabolo, si alio tempore facit actum superstitiosum sine noua inuocatione, aut requisitione dæmonis? Dico in rigore loquendo actum huiusmodi superstitiosum non importare pactum expræssum, sed tantum tacitum, quia in secundo actu virtualiter tantum inuocatur per vsum illius medij, cuius positione Dæmon occultè operatur.

Dœmonis inuocatio benè dicitur pactum non tantum ex ratione rei, quia est consensus inter ipsum, & hominem, sed etiam ex ratione, nominis, atque etiam effectus, nam pactum dicitur quasi ex pace actum, *ex cap. Pactum 11. de verb. signif.* per illud enim homo cum dœmone, cui antea erat inimicus, pacē agit, & inimicus fit Dei, à quo auertitur per diabolicam sponsionem, & conuertitur ad Dœmonem, quem loco creatoris, & sui benefactoris habet.

Quæres 7. Quid concludatur inter Dœmonem, & Hominem in huiusmodi pacto formali per collocutionem mutuam?

Resp. Homo, qui dœmonis societatē inire intendit, eidem promittit corpus, & animam, ac proindè obedientiam, abnegando fidem, Sacramenta, & præcepta spernendo, atque ab ipso Deo, & Iesu Christo apostando multa alia, quæ redūdant in grauissimum dedecus Dei, Ecclesiæ, & sanctorum, spondet, & quādoque hæc omnia sacrilega sanguinis sui scriptione firmat. Dœmone contra illum connumerando inter suos familiares, & amicos multa promittit facere iuxta illius petitionem, vt sic illectum suis promissionibus vanis ad suum trahat rete damnationis sempiternæ. Hæc autem omnia non ab omnibus simul exigit; sed in his sagax est, & iuxta dispositionem eius, qui illius amicitiam quærit, paulatim se accommodat, vt tandem in interitum deducat. Solet autem hoc pactum inter ipsos fieri, vel solemniter dœmone sedente in suo tribunali præcipitij suis sibi assistentibus sequacibus; interdum sine solemnitate priuato congressu sacrilegum fedus perficiunt. 18

Quæres 8. An expræssa exclusione pacti taciti per protestationem quis excusari possit ab actu superstitioso?

19 *Resp.* Adhuc dicitur operari ex pacto tacito dœmonis, quod probatur. Tum quia, antecedens dicitur velle, qui pro- 20 curans consequens ab illo necessario pendens, *l. Illud 76. ff. de acquir. hæred.* Tum quia expræssa intentio excludens dia-

diabolicum pactum inutilis est, & vana, quia non est in potestate hominis excludere illam connexionem diabolici auxilij ab illo medio, siquidem homo super dœmonem ius non habet in hoc.
21 Tum quia, huiusmodi protestatio est contraria facto, & proinde non releuat protestantem, Glos. *ver. sine preiudicio, cap. Cum M. 9. de constit.* explicat, quando factum directè cōtrariatur protestationi, & protestatio est contra substantiam facti; constat autem factum non posse prouenire nisi ex illo medio qualificato, ergò protestatio hæc nullatenus
22 prodest. Tum quia, protestatio alterius in contractibus ex duorum voluntate pendentibus, absque consensu alterius non iuuat, nec prodest, *l. fin. S, Item si predixit, ff. naut. caup.* Nauar. *tom. 2. comment. 3. de Regular. num.* 14, Ita Simanch. *tit.* 63. *num.* 13. Sanchez *lib. 2. cap* 38. *num.* 4. Carena *par. 2. tit.* 12, *num.* 20. & alij omnes.

Queres 9. An pactum tacitum reperiatur in actu, cui subesse ignoratur?

23 *Resp.* Siuè pactum sciatur, siuè ignoretur dœmon secundum illud operari dicitur ad positionem medij, rario est, quia illud medium, quo quis etiam ignorans sub eo includi pactum dœmonis, vtitur, ex se vim non habet producendi illum effectum, in ordine ad quē inutile, & vanum dicitur, ergò eo posito dœmon, etiam homine ignorante, occultè operatur, cum nulli alij ille effectus tribui possit. Ita omnes cū D. Th. 2. 2. *q.* 95. *art.* 5. *ad* 2. apud Sanch. *lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 4. Nihilominus ignorans
24 probabiliter dæmonem positione illorum mediorum occultè operari, excusatur à peccato, quia bona fide agit; quod si præmonitus, seu instructus prosequatur vti talibus medijs peccat mortaliter, & hæreticalem actum facit. Ita Lessius *lib. 2. cap.* 43. *num.* 64. Sair. *lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 22. Graff. prax. *lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 10. Actus igitur probabili ignorantia existente solum materialiter est superstitiosus, & sapiens hæresim.

Queres 10. An pactum tacitum exigat aliquando fuisse formale, & expressum? Atque id constare debeat?

Resp. Neutrum est necessarium, non primum, quia dœmon in his solet se immiscere, quamuis cum nullo pactum expręsserit, vt docet D. Aug. relatus à Sanch. *lib. 2. cap.* 38. *num.* 5. Nec obstat, quod ex Deltio dicit Carena *par. 2. tit* 12. *num.* 19. Pactum tacitum dici illud, cū quis superstitiosis vtitur signis, ad quorum vsum dœmon vigore pacti expręsi habiti cum primo instituente, aliquid facit, & operatur; quia isti doctores non asserunt pactum tacitum semper supponere expręssum, & formale habitum aliquo cum primo, sed intelligendi sunt, id vt plurimum accidere. Non secundum, quia hoc pactum tacitum præsumitur interuenire, quoties medium ex sua natura est vanum, & inutile ad producendum effectum intentum, nam si medium cognoscitur non esse causa effectus producti, vtique alia causa assignanda est, sed ignoratur, ergò dœmon occultè operatur. Quare medium, quod sua virtute naturali, neque ex diuina, aut Ecclesiastica dispositione potest operari effectum certè censendum est esse coniunctum cum pacto dœmonis tacito, ad positionem illius occultè operantis. 25

Queres 11. An inuocatio Dœmonis ad faciendum alipuid, quod non excedit eius vires sit superstitiosa, & hæreticalis, quādo simpliciter inuocatur sine abusu rerum sacrarum, & sine cultu, & reuerentia illi exhibita? Negant nonnulli apud Farinac. *q.* 181 *num.* 75. & Carena *par. 2. tit.* 12. *num.* 61. pro se quamplures citat asserentes non esse actum, seu sortilegium hæreticale, quando imperatiuè inuocatur. Sed isti fundantur in ea falsa ratione, quod sub imperio non pallietur cultus, & honor erga dœmonem inuocatum, quod esse falsum probaui supra *sub q.* 5.

Resp. Huiusmodi inuocatio arguit 26
sortilegium, vt aiunt, hæreticale, seu actus superstitiosus est, & hæreticalis. Probatur rationibus, & auctoritatibus adductis sub dicta quæstione.

Quæres 12. Quænam scire, aut homini præstare potest Dæmon quæ eius vires non excedunt?

27 *Resp.* Potest docere vbi reconditus est thesaurus, tẽtare pudicitiã mulieris; scit, an futurus partus sit masculus, & fœmina, quando fœtus est iam animatus; cognitionem habet præteritorum factorum; impedire potest, ne ignis aliquid comburat, transferre corpus quodcumque etiam hominis à loco ad locum; impedire copulam coniugum; corpus mortuum viuum apparere facit; cæco non à natiuitate reddit lumen, remoto impedimento, vt fecit bonus Angelus Tobiæ, inducere potest infirmitates, tẽpestates, pluuiã, & huiusmodi arcere; potest purgare phãrasmata ad aquirendã sciẽtiã. Ita ex Tortebl. *lib. 3. de Magia cap. 8.* Diana *p. 4. resol.* 10. de pœnis delictorũ. Miracula verò facere non potest, licet mirabilia in eius sint potestate ex dictis *praeced. cap. q. 13.* cæcum, surdum, mutum à natiuitate restituere non potest, licet aliquid artificiosè in his duobus supplere possit.

Quæres 13. An in omnibus superstitionis speciebus reperiatur inuocatio Dæmonis, ac proinde actus hæreticus præsumatur? Quatuor sunt species superstitionis, cultus indebitè Deo tributus, Idolatria, Vana obseruantia, & Diuinatio, sub quibus Magia, & Maleficiũ?

28 *Resp.* Cum prima specie idebiti cultus erga Deum verum aliquando potest contingere actus hæreticalis, in alijs speciebus, quæ semper includunt Dæmonis inuocationem si non expressam, saltem tacitam, actus superstitiosus semper hæreticalis est.

Primum, circa primam superstitionis speciem, quæ subdiuiditur, in cultum superfluum, & perniciosum, quod ad cultum superfluum, hunc scilicet non importare actum hæreticalem regulariter, suadetur ex eo, quod id fit bono animo, & intentione, vt quando quis habet peculiarem affectum orandi ante ortum solis, vel audiendi missam illorũ sacerdotum, qui vocantur tali nomine; item qui in Missa recitat Credo, aut aliquid aliud superaddit, contra Rubricas, & ritus ab Ecclesia institutos in his enim, & similibus casibus peccatum est tantum veniale, ac proinde nullum actum hæreticalem videtur insinuare, qui mortale peccatum supponit. Si quis tamen in officio, aut Missa profana, & turpia misceret valdè redderetur suspectus de hæresi, præsumitur enim iste credere licitum esse Deum colore his inanibus, & turpibus, & Deum de ijsdẽ delectari, & acceptare tamquam orationes sibi gratas, quod est de rebus fidei malè sentire. Et facit, quod dicit. D. Hyeron. *Ex verbis inordinatè prolatis oritur hæresis.* Circa huiusmodi Ritus ab Ecclesia institutos, & approbatos in solemni administratione Sacramentorum potest committi peccatum hæresis ab illis, qui illos contẽnunt, ve pro libito omittunt, aut mutant, nã sic facientes anathematè feriuntur *sess. 7. can. 13.* illis 29
verbis. *Si quis dixerit, receptos, & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in solemni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos; aut contemni, aut sine peccato à ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcumque Ecclesiarum Pastorem mutari posse: Anathema sit.*

Quod ad cultum falsum, & perni- 30
ciosum honorandi Deum per sacrificia & ritus Iudæorum, & aliorum infidelium probatur in his auctum superstitiosum esse hæreticalem, ex *cap. Quidã, de Apost.* vbi ad fidem conuersus sequẽs priores ritus sectæ derelictæ per baptismum cogitur deserere illos, & tãquam hæreticus, & apostata punitur. *Et cap. Cõtra Christianos, de haeret. in* 6. statuitur, quod Inquisitores contra istos procedãt tamquam contra hęreticos. Ratio est, quia vtentes illorum sacrificijs præsumuntur credere Deum per illa adorari posse quod impium, & hæreticũ est, nã respectu Paganorum nullam videntur facere differentiam inter Deum, & idola, si in cultu sunt comparandi; respectu Iudęorum pręsumuntur credere sacrificia, & cæremonialia veteris legis non fuisse per Christũ abrogata, sed adhuc vigere, quod tamen credere est cõtra

tra fidem, quæ prædicat Mosaica in morte Christi abrogata fuisse, & eorum vsum deinceps fuisse mortiferum, vt testantur omnes sancti Patres, vnde ad Galat. *cap.* 3. dicitur. *Lex pedagogus noster fuit in Christo, at vbi venit fides, iam non sumus sub pedagogo*. Et Christus in Cruce demōstrauit huiusmodi abrogationem, cum dixit. *Consumatum est*.

31 Secundum, quod in alijs speciebus superstitio semper coniuncta sit cum aliquo actu hæreticali, probatur, quia vbi est inuocatio Dœmonis superstitiosa ibi est actus hæreticalis ex probatis *q.* 5. sed reliquæ tres species superstitionis semper contingunt cum inuocatione Dœmonis saltem tacita ex D. Thoma 2. 2. *q.* 92. *art.* 2. quem omnes sequuntur. Farinac. *q.* 181. *num.* 37. vbi dicit, quod superstitio est sententia contra fidem ratione ad inuentionis quasi superflua institutio, vnde & inducit præsumptionem hęresis. De idolatria superstitionis specie prima res clara est, adorans enim cultu latriæ, seu duliæ, aut aliter Dœmonem, seu quamlibet aliam creaturam illis indignam, si non hæreticus formaliter, quod plurimum contingit in voluntario cultu, saltem de hęresi vehementissimè suspectus est, cum tales actus de se manifestam sapiant hæresim, & apostasiam à vero Deo omnium creatore; coactus verò timore mortis adhuc valde suspectus est, cum nullo metu etiā mortis licitum sit adorare idola, & Dœmonia, cum id sit intrinsecè malum nullam circumstantia cohonestabile. Ita omnes cum Graff. *part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 13. Farinac. *q.* 181. *num.* 68. Carena *part.* 2. *tit.* 12. *num.* 56. Vide quæ dixi *cap.* 1. *num.* 106. Sic igitur agentes subduntur Inquisitoribus, vt docent præcitati Graff. *nu.* 15. Farinac. *num.* 77. *& seq.* De Vana obseruantia, Magia, Maleficio, & Diuinatione res etiam certa est, cum includant Dœmonis inuocationem, de quibus infra dicam sub proprijs capitibus.

Quęres 14. An pactum expressum & tacitum diuersificent specie actum superstitionis?

Resp. Sunt eiusdem speciei ex malitia diabolicę inuocationis prouenietes. Tum quia, taciti, & expressi eadem est virtus, & ratio. Tum quia, se habent sicut perfectum, & imperfectum, atque secundum magis, & minus, quæ speciē non variant. Tum adinstar professionis tacitę, & quę sunt eiusdem speciei. Ita alijs citatis Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.* 5 *part.* 3. *num.* 19. Mazuchell. de casib. Mediol, *disp.* 2. *cap.* 10, *q.* 4. *diff* 6. Maior nihilominus pars doctorum tenet in cōfessione explicandum esse fuerit ne tacita, an expressa Dœmonis inuocatio, nō tantum ea ratione quia inuocatio Dœmonis expressa est circumstantia nimis aggrauans delictum, quam quod fere semper admixta habet alia crimina, contra Dianā *resol. fin. de circumst.* 32

Quæres 15. An sit aliqua differentia quo ad suspicionem hæresis in inuocatione tacita, & expressa Dœmonis?

Resp. Inuocatio expressa Dœmonis arguit vehementem hęresis suspicionē tacita verò tantum leuem, quādo aliud non apparet nisi inuocatio; ratio vtriusque est, quia maior præsumptio oritur ex illa, quam ex ista, nā expressum maiorē habet vim tacito, *l. Nonnumquā ff. de cond. & Dæmon.* non obstante quod eadem sit virtus taciti, & expressi, in eo nimirum, quod habent producere eumdem effectum, cum ea tamen differentia, quod expressio maiorem habet efficaciam taciturnitate, vnde Glossa *ver. Partib. Clem.* Sępe, ad finem, *de verb. signif.* asserit plus operari expressum, quam tacitum, Tiraq. *de lege connub.* Glos. 7. *num.* 49. *ad* 81. Alex. *lib.* 3 *consil.* 59. *num.* 15. Dixi (quando aliud non apparet) nisi simplex inuocatio, quia tacita mixta cum rebus sacris vt plurimum arguit vehementem suspicionem hęresis, vt dicetur sequenti capite. Igitur hic sermo est de simplici inuocatione, medijs non spectatis, quæ expressa arguit vehementem suspicionem hæresis, tacita vero solum leuem. 33

Quęres 16. An homo alligare possit Dœmonem in annulo, vase, aut alia re illum coarctando? 34

Tt 2 *Resp.*

Resp. Non potest illum cogere, vt constringatur sub aliqua re, quia homo lõge minoris est potestatis ipso diabolo, cui in terris nulla potestas comparari potest; quod si legatur Dœmonem aliquando alligati, & constringi, id non accidit per coactionem, sed per voluntariam conuentionem, & pactum inter vtrumque, contentatur enim Dœmon in annulo responsa dare, in quo fingit se alligatum. Ita omnes cum Simmanch. *de Catholicis institut. tit. de superstit. num.*30. Graff. *part.*1. *lib.*2. *cap.* 5. *n.* 17. vbi dicit inclusionem Dœmonis in annullo, seu vase esse quoddam pactum inter hominem, & diabolum. Et iste casus subditur Inquisitoribus propter Dœmonis inuocationem expressam sine qua non contringitur, quod arguit alligantem esse vehementem suspectũ de hæresi. Ità Graff. *part.* 1. *lib.*2.*cap.*5. *num.*17, Farinac. *q.*181. *num.* 28. & 29. Carena *part.*2. *tit.*12.*num.*64.

Quæres 17. An per exorcismum Dœmon cogendus sit ad restituendum Chirographum, quo infelix homo se totum Diabolo tradit, scriptione sanguinis sui, vel aliter?

35 *Resp.* Affirmatiuè, quia Iudicis partes sunt procurare, vt huiusmodi Cartula abnegationis fidei extrahatur per exorcismum Catholicum de manibus Dœmonis, vt abiuratio, & detestatio amicitiæ cum Diabolo suum sortiatur effectum laceratione, seu combustione huiusmodi Chirographi. Quod si haberi non potest, quod Deus permittere non videtur, hoc non impedit conuersionem peccatoris,& abiurationem diabolicæ societatis, quæ per veram pœnitentiam ex corde factam distrahitur, & in nihilum redigitur. Bonac. *disp.*3. *de leg. q.*5. *p.*5.*num.*11,

Quæres 18. An exorcista inuocatione Dœmonis per Adiurationem factam obstestatione diuina, & rerum sacrarũ pro expellendis Dœmonibus ab obsessis corporibus, quandoque peccet peccato superstitionis, & reddatur suspectus de hæresi? Recole dicta sub *q.* 3. §. *Secundò*, *num.* 11. & 14.

Resp. Peccare potest multis modis. 36 Primò, si Dœmonem deprecatiuè exorcizet, quod est contra ritũ Ecclesię statuentis, vt sacerdos, Dœmonem expellat ab homine per orationes imperatiuas obtestando per Deum, Beatam Virginem, & sanctos. vt Diabolus exeat ab energumenos; & hunc ordinem imperatiuè adiurandi Dœmones, peruertere in deprecatiuum est peccatum mortale hęresim sapiens, præsumitur enim rogando Dœmonem vt exeat erga illum aliquem honorem, & cultum deferre, & contemnere ritus Ecclesiasticos contra definitionem Tridentini positam superius *sub q.* 13. Secundò, excuriositate inquirere aliquid ab illo deprecatiuè, quod non spectat ad exorcismum, est peccatum mortale arguens suspicionem hæresis, quia per deprecationem defert illi honorem; si inquirat imperatiuè ea, quæ spectant ad exorcismum, vel sunt vtilia, non est peccatum; si tantum ex curiositate, & leuitate postulet scire aliquid veniale tantum est, nisi ex longo sermone contrahatur amicitia, quia tunc esset mortale. Tertiò Adiurator consentiendo Dœmonis exituri pacto, ex quo nullum sequitur malum, peccatum non est, quia finis exitus bonus, à quo specificatur pactum. Quartò, Exorcista licitè perit à Dœmone exituro signum, quo demonstret exisse. De prædictis vide D. Thomam 2. 2. *q.* 90. Sanch. *lib.* 2. *cap.* 42. Bonac. *disp.*4. *de legib. q.* 1. *p. fin.* Sousa *lib.*1. *cap.*55. Puto 37 suspicionem hæresis, quæ colligi potest ex modo indebito exorcizandi, regulariter esse leuem, multum illam releuante titulo exorcismorum, qui est ad expellẽdum dœmonẽ de corporibus Energumenorum, & ad inhonorandum illos ex institutione exorcismorum.

Quæres 19. An licitum sit adiurare creaturas irrationales? E.g. locustas, & alia animalia hærbis, & oberibus infesta, & nociua.

Resp. Negatiuè, quando immediatè 38 exorcismus dirigitur ad ipsas, quia res Sacræ, & orationes exorcismorum inutiliter, & vanæ diriguntur ad irrationalia

lia, vti insensibilia, & incapacia expulsionis, aut desistentiæ à malo, ac proindè id est peccatum, & abusus rerum sacrarum quatenus adhibentur ad vsum, ad quem non sunt institutæ, nec quicquam operantur. Illorum igitur vsus ad insensata fuganda irreuerentiam rerum sacrarum arguit, Nauar. *consil. 2. de sent. excom. Angel.* Tabiena *ver. Adiuratio*, censent peccatum mortale, Sanchez *vero lib. 2. cap. 42. num.* 37. Bonac. *disp. 4. q. 1. par. fin. num.* 4. putant veniale, quia sic agere simplex est va-
39 nitas. Dixi (esse illicitum) quando adiuratio directè ordinatur ad ipsa insensibilia, nam si dirigatur ad Deum, vel ad Sanctos deprecatiuè, vt tollat ea, ne noceant, vel imperatiuè ad dœmonem, si credatur malum immittere, vt illud remoueat, nullum est peccatum, vt docent omnes. Huiusmodi vana adiuratio brutorum, & insensibilium ne nocean nullam inducit hæresis suspicionē.

40 Sed, quid dicendum de illo Hortulano, qui cursorem ad se vocatum misit ad locustas, & alia animalia suum viridarium infestantia, cum præcepto, vt exirent de illo, & ne amplius hortum suum molestarent? Dico si præceptum hoc contineat adiurationem esse superstitiosam ab irreuerentiam illatam rebus sacris, aliter non, sed præceptum dicitur ridiculum, & vanum. Idem dic, si illis præcipiatur sine adiuratione, hoc est, obtestatione sacra, vt compareant corā iudice. Non video in his superstitionē, sed humanam vanitatem, & inutile imperium. Quidquid dicant Sotus, & Sanchez, apud Sousam *lib. 1. cap. 55. n. 14.* nisi intelligantur cum formali adiuratione prædicta præstare sic agentes.

Quæres 20. An liceat adiurare dœmonem superiorem, qui iubeat inferiorem, vt exeat à corpore absesso, vel aliū inde expellat? Item an liceat imperare dœmoni superiori, vt expellet inferierē à corpore absesso.

Resp. Neutrum licet, quia id est reci- 41
pete beneficium à Diabolo, quod nullo modo fieri potest, siquidem id est cum eo amicitiam, & societatem inire, quod est intrinsecè malum, vt omnes docent cum D. Thoma *2. 2. q. 90. art. 2.* Ita Sotus *lib. 8. de iust. q. 3. art. 2.* Lessius *lib. 2. cap. 44. num. 46.* contra Silu. *ver. adiuratio, q. 5.*

Quæres 21. An exorcistæ liceat interrogare dœmonem de authore maleficij in personam Energumeni?

Resp. Negatiuè, quia hoc est discere 42
aliquid à dœmone, ac proindè recipere ab eo seruitium, quod omnino illicitum est, & arguit cum eo societatem, & amicitiam; & aliqua ratione sic edoctus fatetur illi se obligatum; demū cū sit pater mendacij, & semper paratus sit ad decipiendum hominem, nullatenus illi credendum est, consequenter impium est ab eo quærere veritatem, in cuius ore numquam fuit. Vide Carenam *par. 2. tit. 12. num. 199.* vbi hoc esse indicium ab omnibus reprobatum ad probandū quem maleficium, Fabrum in suo C. Fabriano *l. 9. tit. de Malefic. Homob. par. 2. de casib. reseru. cap. 2. pag. 272. §. Maleficium veneficum.*

CAPVT

CAP. DECIMVM VIII.

DE SORTILEGIIS EX VANA OBSERVANTIA.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegium comprehendit omnes superstitiones.*
2 *Obseruantia vana definitur, & diuiditur.*
3 *Peccatum mortale ex genere suo.*
4 *Illius species enumerantur.*
5 *Ars notoria ad acquirendum scientias sine labore.*
6 *Acquisita licitè vtitur.*
7 *Sanitatis obseruatio.*
8 *Euentuum obseruatio.*
9 *Reliquiarum, & Breuium.*
10 *Magia superstitiosa.*
11 *Non est inueniendi aquam virga salicea. 20.*
12 *Magia naturalis.*
13 *Inuocatio dæmonis mortale.*
14 *Quatuor spectantur in sortilegijs.*
15 *Media alia profana,*
16 *Alia sacra.*
17 *Virtutem nullam habent in his.*
18 *Cur dæmon media hæc adhibet?*
19 *Causa verè existente sortilegium non est.*
20 *Aquæ inuentio per virgam non est sortilegium. 11.*
21 *In dubio an medium sit causa, an signum.*
22 *Sortilegium est licet sit causa, sed coniuncta cum alio signo.*
23 *Sortilegia quomodo cognoscantur.*
24 *Sortilegium omne hæreticale.*
25 *Sortilegium sapiens manifestam heresim.*
26 *Quod non sapiat.*
27 *Sortilegium qualem suspicionem hæresis inducat.*
28 *Hostia, Vinum, & Aqua pro sacrificio quot modis spectentur.*
29 *Hostiæ consecratæ, & Sanguinis Christi abusus.*
30 *Hostiæ non consecratæ abusus sortilegium.*
31 *Abusus sacrorum ad maleficium reddat vehementer suspectum.*
32 *Non sie relatus ad bonum effectum.*
33 *Breuia collo an liceant?*
34 *Herbas colligere, venam scindere certis festis.*
35 *Sanãtes morbos mixtione rerũ sacrarũ.*

36 *Ho-*

CAPVT

CAP. DECIMVM VIII.
DE SORTILEGIIS EX VANA OBSERVANTIA.

1 ORTILEGII nomen genericum est ad omnes species superstitionis in ordine ad cultũ creaturarum, ac proindè ad Idololatriam, Diuinationem, Obseruantiam vanam, Incantationem, Magiam, Maleficium, & alia huius generis. Sub hoc capite agam tantum de Sortilegijs ex vana obseruantia. Pro qua re.

Quæres 1. Quid, & quotuplex sit Obseruantia vana?

2 *Resp.* Vana obseruantia est procuratio alicuius effectus adhibitis quibusdã medijs inutilibus nec à natura, nec à Deo constitutis ad producendum effectum ex illorum positione sequentem. Vt si quis certis verbis, aut petijs sine medicamine velit sanare vlnus, vel conferre sanitatem. Ita D.Thom. 2.2. *q.*96. Sair. *lib.*4. *cap.* 6. Less. *lib.*2. *cap.* 43. *dub.* 16. Floron. *de casib. reseru. par.*2. *casu.* 1. §. 2. Bonac. super primum præceptum Decalogi *disp.* 3. *de legib. quæst.* 5. *par.* 4. Mazuchell. de casib. Mediol. *disput.* 2. *cap.* 10. *q.* 5.

Peccatũ mortale ex genere suo, quia eius malitia consistit in dœmonis inuocatione saltem tacita, ratione cuius dœmoni cultus, & reuerentia exhibetur in impetratione effectuum ab ipso obtentorum, qui à Deo petendi sunt, si boni sunt, aut ab illis abstinendum si mali sũt. Ita supracitati. 3

Diuiditur autem vana obseruantia in has species, quarum prima vocatur

Ars notoria;Secunda, obseruatio sanitatis. Tertia,obseruatio futurorum euentuum. Quarta obseruatio reliquiarum, & breuium. Quinta, Magia. Sexta, Maleficium. Singulæ explicantur, præmittendo, quod in illis dæmon partem suam habet, cum in illis inuocetur expressè, vel tacitè à quo effectus proueniunt, positis quibusdam medijs.

5 Ars notoria est illa, qua medijs vanis sine labore procuratur acquisitio scientiæ. Media sunt, oratio, ieiunium,potio certi liquoris, inspectio caracterũ ignotorum, &c. quæ nullam proportionem, & virtutem habent ad acquirendam scientiam. Quamuis orationes, & ieiunia conferant ad scientiæ acquisitionẽ, si cum illis à Deo, ad quem debent dirigi, petantur, posito labore eius,qui desiderat scire, nihilominus ea in dæmonem relatæ nullius sunt efficaciæ, ideo habẽt

6 rationem medij superstitiosi. Si quis autem edoceatur à Diabolo scientiam, illa postmodum vti potest, si bona sit, & eius vsus non pendeat à diabolo, quia vsus scientiæ de se bonus est, Sanchez *lib.* 2. *cap.* 42. *num.* 20. Mazuchell. *de* casib. Mediol. *disput.* 2. *cap.* 10. *quæst.* 5. *diff.* 1.

Sanitatis obseruatio est illa, qua ho-

7 mo ad recuperandum sanitatem adhibet certa media inefficacia ad producẽdam sanitatem, ad medendum vlneribus, ad expellendam febrim. In his diabolus operatur, quando medium adhibitum non habet naturalem virtutem sanandi, vnde, & effectus excedit eius actiuitatem, quod maximè apparet, quando medium applicatur in loco tã distanti, vt illi remedio effectus tribui nõ possit, vel cum remediũ potius est causatiuum mali, quam productiuum sanitatis; vt si quis cœpa, vel alio medeatur vlneri, &c.

8 Obseruatio euentuum est illa, qua ex consideratione rei occurrentis, vel accidentis ex inopinato conijcitur quid futurum sit, boni, aut mali? Vt si quis domo exiens pedem offendat in lapidem concipit quid aduersum sibi futurum. Si occurrat virgo, putat illum diem sibi futurum inutilem; si obuiam habeat meretricem, diem fertilem, & iucundum sperat. Concipere huiusmodi futura non sunt diuinationes, sed obseruationes, quia in diuinatione quæruntur media ad præsciendum, in obseruatione casu occurrunt absque eo, quod quærantur; in diuinatione quæritur cognitio rei, in obseruatione directio operationũ ad aliquid agendum, vel fugiendum. In his veniale committitur peccatum, nisi quis firmiter illis adhæreat, Sanch. *lib.* 2. *cap.* 46. *à num.* 14. *ad* 21. Lessius *lib.* 2. *cap.* 43. *num.* 65. Mazuchell. *de casib. Mediol. disp.* 2. *cap.* 10. *q.* 5. *diff.* 3.

Reliquiarum, & rerum sacrarum obseruatio est illa, qua quidem vtuntur prædictis ad eum effectum, ad quem nõ sunt ordinatæ, vt, si quis gestat collo breuia, quia putat se non posse interfici ab aliquo, vel non esse moriturum in aqua, in bello, &c. Huc spectant consuetudines quarumdam mulierum, quę non nent diebus sublatis, licet se occupent in alijs seruilibus. Item colligere herbas in nocte S. Ioannis Baptistę, quia sunt maioris virtutis, & similia facere, actus sunt superstitiosi. Ita omnes cum Graff. *par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 6. Lessius *lib.* 2. *cap.* 43. *num.* 63. Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.* 5. *par.* 4. In his bona fides, deuotio, & bonus affectus erga sanctum, & ignorantia excusant à peccato mortali, nisi cum his misceantur alia impertinentia. 9

Magia est potestas faciendi mirabilia, quæ videntur superare ordinem naturę. 10
Dico, *videntur*, quia nonnulli effectus quamuis mirabiles ex occulta vi possunt procedere à natura, & talis reputatur inuentio latitantis aquæ per virgam 11
saliceum, amigdalinam, vel sanguinuleam, is enim effectus inueniendi aquã prouenire potest à qualitatibus per aquã transmissis in virgam, & per virgam in aquam, vt docet Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.* 5. *par.* 4. *num.* 14. Hæc magis naturalis dicitur, & nihil superstitionis habet 12
adiunctum. Magia vero species vanæ obseruantiæ est inordinata potestas faciendi aliquid mirabile arte dæmonis

inuocati expreſsè, vel tacitè in ſigno, & medio, ad cuius poſitionem ſequitur mirabilis effectus. Id autem eſt peccatum mortale ex genere ſuo, ob inuocationem, & ſocietatem cum dæmone,
13 ita quod nec paruitas materiæ excuſet, quia inuocatio dæmonis ex ſe talem malitiam inducit, ſiuè coniungatur cum re parua, ſiuè cum magna, & ex qualitate mirabilitatis ſatis magna dicitur. Ignorantia verò pacti, & bona fides excuſat. Ita omnes cum Leſſio *lib. 2. cap. 44. dub. 4.* Sanchez *lib. 2. cap. 40. num. 13.* Farinac. *q. 181. num. 36.* Bonac. *diſp. 3. q. 5. par. 5. num. 4.* Mazuchell. *de caſib. Mediol. diſp. 2. cap. 10. n. 98. & ſeq.* De Maleficio dicā in ſequētibus capitibus.

14 Notandum pro intelligentia dicendorum in ſortilegij ex vana obſeruantia quatuor ſpectari. Primò, perſonam exercentem actum ſuperſtitioſum, contra quam inquiritur, an ſit hæretica, vel ſaltem ſuſpecta de hæreſi. Secundò, inuocationem dœmonis tam expræſſam, quam tacitam, vtraque enim arguit, etiā ſimplicieter ſpectata præſcindendo à medijs vanis, hæreſis ſuſpicionem, ſi non hæreſim expræſſa vehementem, tacita leuem ex dictis præcedenti cap. *q.* 15. *num.* 33. Tertiò, medium, quo ſuperſtitioſus homo vtitur ad conſequendum finem intentum, quem dœmon producit ad poſitionem medij, & hoc tertium, maximè inſpicitur à doctoribus ad ſciēdum an ſortilegium ſit hæreticale, necne, vt infra patebit. Quartò, dœmum ſpectatur finis, & effectus intentus per ſortilegum, qui regulariter eſt in ſe bonus in hac ſpecie malus in maleficio, vt acquiſitio theſauri, ſcientiæ, ſanitatis, præſeruatio à malo, &c. Inquiſitor igitur hoc quartum nō conſiderat, ſed reliqua duo, Media nimirum, & dœmonis inuocationem, adhibita, & factam à perſona ſuperſtitioſa, vt inde colligat, an homo ſuperſtitioſus ſit hæreticus, aut ad minus ſuſpectus de hæreſi vehementer, an leuiter. Quod eſt etiam quærere, an ſortilegium ſit hæreticale, an ſapiat manifeſtam hæreſim, an non?

Quæres 2. De virtute, qualitate, & conditione mediorum, quæ à ſuperſtitioſis adhibentur ad ſortilegia?

Reſp. Media, que adhibentur ad actus 15
ſuperſtitioſos, ſunt in duplici differentia. Alia profana, alia ſacra. Media profana ſunt quælibet res, verba, caracteres, & ſigna carentia conſecratione, ſanctificatione, aut benedictione, vt, annulus, phiala, circulus, medicina, cribrum, &c. nomina ignota nō ſanctorum, nec beatorum. De quibus Graff. *par. 1. lib. 2. cap. 5. num. 17. 22. & 24.* Farinac. *q. 20. n. 79.*
& q. 181. num. 15. Media ſacra ſunt in 16
quadruplici differentia. Sub prima continentur Sacramenta ſeptem, & ad ea ſpectantia, vt eorum partes materia, & forma, Hoſtia conſecrata, Sanguis Chriſti, Aqua, Crimina, Oleum Sanctum. Sub ſecunda, continentur Sacramentalia hoc verſu expreſſa. *Orans tinctus, edens, confeſſio, dans, benedicens.* *Orans* ſignificat omnes orationes ab Eccleſia inſtitutas, vel à pijs hominibus. *Tinctus*, aquam benedictam. *Edens*, comeſtibilia; & potabilia benedicta. *Confeſſio* ex Confireor. *Dans* opera miſericordiæ tam ſpiritualia, quam corporalia. *Benedicens* benedictionem quæ datur in miſſa, vel extra ab Epiſcopo, aut Abbate, & præterea ſignificat etiam res benedictas. Sub tertia, ſunt reliquiæ ſanctorum, eorum imagines, crux quælibet Chriſti, Agnus Dei, Megdalee, vaſa ſacra, calix. pixis, Paterna, corporale, paramenta ſacerdotalia, & aliorum miniſtrorum, & aliæ veſtes ad ornatum Eccleſiæ, Calicis, & Altaris, Candelæ benedictæ, cæreus Paſchalis, cæreum ſingulare, hoſtia non conſecrata, vinum, & aqua proximè pro ſacrificio in vrceolis, oleum lampadis, & cætera huiuſmodi, quorum abuſus eſt ſacrilegium, adde locum Eccleſiæ tempus ſpeciale dedicatum diuino cultui, vt ſi ad effectum obtinendum neceſſarium ſit facere aliquid intra Eccleſiam, vel in cæmeterio, vel in die Paſchalis, vel dū Sacerdos celebrat, vel dum campana pulſatur, &c. Sub quarta demum ſunt ſacra verba, cuiuſmodi ſunt nomina Dei, Chriſti, Mariæ, & Sanctorum, ac Beatorum; item verba

Sacræ

Sacræ Scripturę tam noui, quam veteris testamenti; item Missalis, aut Breuiatij. Prædicta omnia vocantur res sacræ, quarum abusus sacrilegium est. De qua re vide Graff. *part.1. lib.2. cap.5. num.12.13.16.22.24.31.* Farinac. *q.181 à num.15.* Sotum *in 4. dist.15. q.2. art.3.* Floron. *de casib. res. vu. casu primo, versu: Maleficium num.8.* Belloch. *de casib. reseru. part.2. q.1. num.50.* Mazuchell. *de casib. Mediol. disp.2. cap.10. num.117.* Ex his patet eorum conditio, & qualitas, cum quędam eorum sint profana, alia vero sacra, de quibus exactè dictum fuit.

17 Virtutem nullam habent huiusmodi media in ordine ad effectum ad cuius productionem assumuntur, vt constat consideranti quoslibet actus superstitiosos, nam loquendo de medijs profanis, vt plurimum ridicula sunt, & omnino vana sine vlla proportione & inclinatione ad effectus, ad quos assumuntur, exemplum sit in petia tincta sanguine eiusdem vulneris applicata malo per cuspidem gladij, per oram pilei, &c. Si de sacris sermo sit, ridiculum prorsus est, & sacrilegum mingere intra annulum sponsalitium benedictum ad reddendos impotentes coniuges ad copulam. Demum nullibi constat, Deum, neque Ecclesiam rebus, seu verbis sacris dedisse huiusmodi virtutem, & potestatem, ergo dicendum est, Diabolum immediatè ad positionem talium mediorum occultè operari, quod homo intendit, siue bonum, siue malum. Quare à Doctoribus huiusmodi media signa bene vocantur, quia signant, non causant effectum productum ad illorum positionem. Sed dicet quis, cur Dœmon ipse non operatur sine positione horum si-

18 gnorum? Dico, quod Dœmon, qui inuidus est, & impius Dei, & Iesu Christi æmulator, quærit illum peruersè imitari, dum per vsum, & adhibitionem signorum sensibilium ab homine superstitioso, operatur effectus in perditionē animæ suæ, sicut Christus per Sacramentorum vsum confert gratiam suis fidelibus in salutem animarum.

Quæres 3. Dictum fuit huiusmodi media esse vana, inutilia, & inefficacia respectu effectuum, ad quos assumuntur, sed quia aliquando constat, huiusmodi media virtutem habere illos producendi, aut saltem non ita esse clarum illa esse vana, vnde dubitari potest de illorum efficacia. Quæres, inquam, quid tunc agendum, & concludendum à cōsultoribus, & Inquisitoribus? Quod etiā quærere, quomodo cognoscatur effectū productum excedere, vel non excedere virtutem naturalem causæ adhibitę in eius productione.

Resp. Quando constat de sufficientia causæ, cuius virtutem effectus non excedit, sortilegium, neque superstitio locum habet ex hoc capite, cum causa adhibita simpliciter non iudicetur vana, nec inutilis, vt alias obseruatum est per historias, per Philosophos virtutum causarum scrutatores, & experientia virorū rimoratæ conscientiæ, satis enim tritum est illud commune axioma. *In herbis, & lapidibus consistit virtus*; experimur enim per contactum lapis pretiosi impediri profusionem sanguinis, per alios mulieres facilè parare filios; per herbas medicinales, & alia curari infirmos, & vlnera; per virgam saliceam, amigdalinam, & sanguinaleam inueniri aquas quadam in eis virtute occulta, 20 per quam qualitates indicatiuę aquæ à virga in aquam, & ab aqua in virgam transmittuntur, sine vlla superstitione, vt docet Bonac. *disp.3. de legib. q.5. p.4. num.14.* quem pro se citat Mazuchell. *de casib. Mediol disp.2. cap.10. num.99.* Natura enim in suis causis mirabiles producit effectus, vt experientia patet in magnete ferrum trahente; in remora animali naues sistente, vide Conymbr. *lib.7. Physicor. cap.2. q.1.* 19

In dubio autem, quando ignoratur an effectus sit à causa naturali, an potius à Dœmone? Fauendum illius actori, ac proinde medium illud assumptum esse propriè causam illius effectus productiuam, nisi aliud obstet, vt dicam sequenti quæstione, quia in dubijs delicta non præsumuntur, *cap.2. de reg. iur. cap.1. de* 21

tureiur. *l. Merito ff. pro soc.* Ita Sanch. *lib.2. cap.40. num.44.* Sousa *lib.1. cap.54 num.2.* Bonac. *disp.3. de legibus q.5. p.4. n.9. §. Verum.*

Quæres 4. An quando medium est verè causa productiua illius effectus, sed ex alia parte constat interfuisse circumstantiam impertinentem ad productionem effectus, an tunc sortilegium iudicandum sit?

22 *Resp.* Affirmatiuè cum D. Thoma 2.2. *q.96. art.2.* ad primum, quem omnes sequuntur cum Deltio *lib.3. Magic. part.2. q.4. sect.1.* vbi actum vocat superstitiosum ex parte circumstantię, non ex parte operis, Sanch. *lib. 2. cap. 40. num.8.* contra Valentiam asserentem non esse propriè superstitionem, sed tacitũ cum Dœmone pactum, patet autem ex dictis superstitionem omnem adiunctam semper habere Dœmonis inuocationem, seu pactum tacitum.

Quæres 5. Vnde cognoscatur actum humanum esse superstitiosum, & sortilegium?

23 *Resp.* Sortilegium est *Primò*, quando constat cum actu misceri expressam inuocationem Dœmonis, siue sit imperatiua, siue deprecatiua, nam in vtroque præsumitur cultus; siue effectus excedat virtutem medij adhibiti siue non, quia per hoc non excluditur auxilium Dœmonis expresè inuocati, & id totum patet ex dictis præcedenti capite *sub q.5.11.13. & 15. Secundò*, quando aliquid speratur à Dœmone siue eius vires excedat, siue non, siue medium vanum sit, siue sufficiens, Sousa *lib. 1. cap.54. num. 4. Tertiò*, quando effectus prouenit ex medio euidenter inefficaci, præsumitur enim, immo clare colligitur, aliunde effectum occultè prouenire nimirum à Dœmone ex pacto tacito, vt si quis cœpa medeatur vlceribus, constat enim non esse medicamentum, sed potius operari oppositum, ex D. Thoma 2.2. *q.96.* ex eo Sanch. *lib.2. cap.40. n.9 & 44.* Sousa *lib.1. cap.54. nu.5.* Bonac. *disp.3.* de legibus *q.5. p.4. nu.9. Quartò*, sortilegium est, quando effectus non excedit quidem virtutem medij, & causæ, à qua prouenit, tamen ratione inutilis, & vanæ circumstantiæ adiunctæ censetur tale, D. Thom. 2.2. *q.96. art.2.* ad primum, Sanch. *lib.2. cap.40. num.8.* & supracitati. *Quintò*, sortilegium est, quando effectus statim apparet sine motu locali, vt mensa parata, flumen, pluuia sereno cœlo statim turbato, Bonac. *disp.3. de legib. q.5. p.4. n.9 §. Secunda*, Sanatio infirmi subitanea ex applicatione medicaminis, quod naturaliter paulatim, & non statim operatur. *Sextò*, sortilegium est, quando modus operandi est inusitatus, vt medicatio cum cuspide gladij, cum fimbria pilei, applicatione remedij parti non offensæ, aut intermediante re alia, quæ rationem medicaminis non habet. *Septimò*, quando effectus productus statim, & illico euenerit, ex Deltio Sanch. *lib.2. cap. 40. num.43.* Bonac. ex illis cit. *§. Tertia.*

Quæres 6. An omne sortilegium sit hæreticale, & sapiens hæresim? & quæ sapiant manifestam hæresim, & quę nõ manifestam sapiant hęresim? Farinac. *q.20. num. 79.* distinxit Sortilegia in hæreticalia, & non hæreticalia, & in ea, quę sapiunt manifestam hęresim, & quę illam non sapiunt, pro qua re se citat *q.181. num.2.*

Resp. Omne sortilegium habet ad minus adiunctam suspicionem hæresis, ac proinde omne sortilegium dici potest hæreticale, quia in omni subest Dœmonis inuocatio si non expressa, saltem tacita, ex probatis *quæst.5.11. & 15.* Sed amicitia, societas, vel commercium cum Dœmone contractum ex inuocatione arguit semper hæresim, sicut præsumitur hæreticus conuersans cum hæreticis, à fortiori cum Dœmone, ergo omne sortilegium hæresim sapit. Verũ quidem est, quod diuiduntur in duas species, alia enim manifestam hæresim sapiunt, & dicuntur qualificata, seu simpliciter hæreticalia, alia non, sed minus illã præseferunt, & dicuntur sapere hæresim occultam, seu vocantur sortilegia simplicia, vide Barbosam ad *cap. Accusatus, de haret. in 6.* Illa dicuntur, quæ fiunt cum aliquo dicto, vel facto significan- 24

ficante hæresim; vel quę fieri non possunt sine hęresi; vel quæ primo aspectu speciem, & odorem habent hæresis, vt incensatio Dæmonis. Hæc verò dicũtur illa, cuius dictum, vel factũ nõ habet speciẽ, aut odorẽ hæresis; vt, curatio vulneris cũ petia sanguine vulnerati tincta. Manifestam hæresim sapientia sunt.

25 *Primò*, Sortilegium factũ expresso pacto cum Dœmone, ex Deltio Sousa *lib.* 1 *cap.* 57. *num.* 6. 17. *Secundò*, quando Dœmon inuocatur ad ea facienda, quæ soli Deo cõpetunt facere, vt resuscitare mortuos, cæcos illuminare, scire secreta cordiũ, & futura cõtingẽtia à libero arbitrio pẽdentia. Ità Carena *part.* 2. *tit.* 12. *n.* 24 Farinac. *q.* 181. *num.* 5. Sousa *lib.* 1. *c.* 57. *num.* 7. *Tertiò*, quando rebaptizatur homo validè baptizatus vel baptizatur res incapax huius Sacramenti; vt, magnes, cadauer, ossa mortuorum, herba, lapis &c. Farin. *q.* 181. *num.* 23. ex illo Carena *num.* 25. *Quartò*, quando in sortilegio abnegatur Deus, vel interuenit abusus Sacramentorum, aut Sacramentalium Farinac. *q.* 181. Sousa *lib.* 1. *cap.* 57 *num.* 9. Genuens. *cap.* 18. *num.* 11. *Quintò*, quando Dœmoni tribuitur cultus latriæ, aut duliç, vel quouis alio modo honoratur, dicendo illum esse Deum, sanctum, innocentem, omnipotentẽ, &c. Eimer. *part.* 2. *direct.* *q.* 43. Carena *part.* 2. *tit.* 12. *nu.* 26. Farinac. *q.* 181. *n.* 67. Sousa *lib.* 1. *cap.* 57. *num.* 5. *Sextò*, Sortilegium sapit manifestam hæresim cum phiala plena aquæ, antequam stet puer cum candela accensa, inuocato Angelo sancto, ad inueniendum furtum, vel aliud sciendum, Farin. *q.* 181. *num.* 15. Barbatia *consil.* 55. *lib.* 1. Decian. *lib.* 20. Criminal. *cap.* 17. ex illis Carena, Sousa *lib.* 1. *num.* 13. hoc enim factum arguit nescio quid diuinitatis, & cultus latriæ ex accensione candelæ. Clarus §. *Heresis num.* 23. & Riminal. *iunior consil.* 414. *num.* 16. negant id esse sortilegium hæreticale, sed immeritò, nam hæresim præfefert non solum ex tacita inuocatione dœmonis, sed etiam ex accensa candela, & etiã ex inuocatione sancti Angeli, qui in re est dœmon inucoatus, & honoratus nomine sancti. *Septimò*, factum hæreticale manifestam sapiẽs hęresim est tenere dœmonem alligatum, quod nequit fieri sine expressa Inuocatione & intrinseca familiaritate, & cultu erga Dœmonem. Farinac. *q.* 181. *n.* 28. Sousa *lib.* 1. *cap.* 57. *num.* 15. *Octauò*, manifestam hæresim sapiens dicitur Sortilegium, per quod tribuitur in calice cõsecrato poculum amatorium mulieri, vel quid simile fit in ordine ad prauũ finẽ cum abusu Sacramentalium, & rerũ sacrarum, quasi sint ordinatæ ad malũ.

Sortilegia hæreticalia hæresim manifestam non sapientia sunt ea, in quibus factum, vel dictum primò aspectu non habet speciem hæresis, & potest fieri sine hæresi. *Primò*, Astrologia iudiciaria certò affirmans aliquid futurum homini ex inspectione syderum. *Secundò*, quædam media ad inueniendum furtũ adhibita sine expressa dœmonis inuocatione, Sousa *lib.* 1. *cap.* 57. *num.* 13. alijs citatis. *Tertiò*, quædam sacra, vt spiritualia, vt oratio, abstinentia, ieiunium adhibita ad effectum bonum cum alijs circumstantijs vanis non sapiunt manifestam hæresim. 26

Quares 7. An sortilegium tam hæreticale, manifestum quam non reddat hominem suspectum de hæresi vehementer, vel leuiter?

Resp. Sortilegium hæreticale manifestam sapiens hæresim facit regulariter hominem sortilegum vehemẽter suspectum de hæresi; illam vero non sapiens facit suspectum solummõdo leuiter. Ratio vtriusque desumitur ex adductis in respõsione pręcedentis quęstionis, siquidem sortilegium continens dictum, seu factum manifestè hæreticum vehementer arguit illo vtentem malè sentire de fide, sicut sortilegium, in quo ex dicto, vel facto non apparet hæresis, parum arguit illo vtentem malè sentire de fide, ex quo iudex arbitratur sine leuis, aut grauis suspio hęresis. Ità Alphonsus de castro *lib.* 1. *cap.* 15. Pegna *part.* 2. *direct.* *comment.* 67. Genuens. *cap.* 18. Zanard. *de preceptis part.* 1. *cap.* 5. *de fide*, *part.* 2. *cap.* 64. & *cap.* 134. quos citat Carena, *part.* 2. 27

par.2. tit.12. num. 242. & 246. Diana, *par.4. tract.7. resolut.*11. §. *Huic difficultati*, dicit sortilegos non hæreticantes, intellge tu, quorum sortilegium non sapit manifestam hæresim, tortos de leui abiurare ex stilo curiæ Romanæ, sine tortura de leui abiurare in Hispania cum salutari pœnitentia. Vide Carenam circa huiusmodi abiurationem *à num.* 247.

Nota, quod iudex ex facto, vel dicto sortilegij quamuis hæreticalis, non debet statim inferre hominem illius reum esse vehementer de hæresi suspectum, sed præterea considerare debet qualitatem personæ, & circumstantiam causæ, ex quibus crescit, vel decrescit maior, vel minor suspicio, accidere enim potest, quod in vno, & eodem sortilegio à duobus facto separatim præsumptio respectu vnius sit vehemens, leuis verò respectu alterius, vt docui *cap.*10. *q.*14. *num.*50.

28 *Quæres* 8. An, & quale sortilegium fiat ex abusu Hostiæ, Vini, Aquæ, & Sanguinis Iesu Christi? Hostia quodrupliciter spectatur. Primò, prout reposita manet pro sacrificio. Secundò, prout prope altare reconditur, vel sciente Sacerdote ponitur, vt super ipsam missa celebretur sine illius consecratione, quibus modis nondum dicitur consecrata, neque benedicta. Tertiò, prout ponitur simul cum alia consecranda super corporali, solum benedicitur, sed à Sacerdote non consecratur, Quartò, demum prout est consecrata. Eodem fere modo spectari potest Vinum, & Aqua in ampullis iam posita, & destinata ad sacrificium, quæ dum ponuntur in calice benedicuntur, & demum consecrantur, residuum quod in ampullis remanet benedictum non est, quia benedictio prima cadit super vtrumque in calice, non in ampullis. Demum Sanguis Christi vnico spectatur modo.

Resp. Abusus Hostiæ consecratæ, &
29 Sanguinis Domini sapit manifestam hæresim in omnium sententiam, & huius sortilegi confessi, vel conuicti traduntur curiæ seculari, vt decreuit Paulus IV. decreto edito die 17. Februarij 1559. apud Bariolam in fine Bullarum.

Abutens verò Hostia nondum con- 30
secrata, super quam celebratum fuit committit sacrilegium hæreticale manifestam sapiens hæresim, non ratione hostiæ, sed missæ celebratę respectu cuius potissimum spectatur abusus, ex hoc enim facto sortilegus vehementer præsumitur malè sentire de sacrificio missę; pręterquamquod Hostia licet non consecrata nullum alium vsum habet, nisi quod est materia Sacramenti Eucharistię, & pręterea conficitur cum cruce, & imaginibus sacris. Ita docent Zanardus de Pręcept. *par.2. cap.*64. ex illo Carena *par.2. tit.12. num.*53. Scaccia, Sousa, & alij, quos pro se citat Diana *par.4. resol.* 10. *tract.7.* §. *Sed ego puto*. Contra Ghirlandum, Locatum, Torreblan. & alios apud dictos, quos sequitur Farinac. *q.* 181. *num.*20. cum quibus est Deltius, sed nulla probabili ratione suum dictũ firmant, cui satisfactum fuit.

Adhibens Hostiam, super quam celebratum non fuit, similiter Aquam, & Vinum vrceolorum ad effectum in se bonum, adiunctis circumstantijs vanis, vt scribendo super Hostiam verba sacra, vel nomina, vel alium liquorem. miscẽdo Vino, aut Aquę non videtur grauiter suspectus de hęresi, quia leuis abusus cẽsetur. Si verò illis abutatur ad maleficium videtur suspectus grauiter, quia pręsumitur credere huiusmodi media producere maleficium, quod quodammodo videtur pendere à sacrificio missę, cuius illa sunt materia, & res sacrę *ex q.*2.

Quęres 9. An mixtura rerum sacrarũ de quibus *sub q.* 2. in sortilegijs arguat sortilegium hęreticale manifestam sapiẽs hęresim?

Resp. Abusus verborum, & rerum sa- 31
crarum in sortilegijs ad maleficium, & prauum effectum sapit manifestam hæresim, ac proindè vehementer de hęresi suspectum facit abusorem, quia præsumitur credere res sacras à Deo, seu ab Ecclesia ordinatas fuisse ad malum. Ita Deltius *lib.5. sect.*15. cum Farinac. *q.*181 *num.*22.

*num.*22, cum quibus Sousa *lib.*1. *cap.*57. *num.*9. Carena *part.*2. *titul.* 12. §. 4. *num.*23.

32 Quando verò abusus non Sacramentorum, sed Sacramentalium, & sacrorũ verborum refertur ad bonum effectum, vt ad scientiam, ad sanitatem, &c. non arguit nisi leuem suspicionem attentis circumstantijs vanis, & alijs, & quandoque nulla est suspicio, neque proindè sortilegium castigatione dignum, vt si mulier simplici signo crucis deuotè benedicat super malum nihil praue dicendo, nam signum crucis, & orationes prosunt non solum animæ, sed etiam corpori humano. Aliquando malus modus vtendi re benedicta etiam ab bonum effectum arguit manifestam hæresim, vt mingere intra annulum sponsalitium ad dissoluendum maleficium, quo coniuges matrimonium consumare non possunt.

Quæres 10. Quomodo cognoscatur, Breuia, & Orationes, quas homines, & mulieres ex deootione collo appensas, vel aliter apud se gestare non sapere, vel sapere sortilegium, & hæresim?

33 *Resp.* Vt liceat tenere apud se Breuia, Reliquias, & Orationes requiritur sequentia. *Primò*, quod nihil falsitatis cõtineant. *Secundò*, nullum verbum ignotum. *Tertiò*, nullum signum, aut caracterem præter Crucem. *Quartò*, nullus modus, figura, aut circumstantia inusitata in illis reperiatur. *Quintò*, quod firmam spem in illis non habeant, vt à nullo possint vulnerari, molestari, aut occidi, neque huiusmodi virtutes, quibus certò carent, in illis exprimantur. Ita omnes cum Sairo *lib.*4. *cap.*6. *num.* 6. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 20. Bonac. *disp.*3. *de legib. q.* 5. *par.*4. *num.* 21. Si in illis desit aliqua ex allatis requisitis possunt interrogari ab Inquisitoribus, quem credulitatem super illis habeant, & quid de fide senriant iuxta tenorem prædictorum. Regulariter tamen dimitti solent cum monitione paterna, quia bona fide, & ex deuotione illa gestant, non considerando bene circumstantias vanas illis coniunctas.

Quæres 11. An obseruatio colligendi herbas, scindendi venam animalibus, & similia faciendi certis diebus, vt in nocte S. Ioaunis Babtistæ sit sortilegium, & casus Inquisitionis?

Resp. Si id fiat ex quodam pio effectu erga sanctum nihil superstitionis continet. Si verò quis credat eas herbas habere maiorem virturẽ collectas tali hora, die, & tempore, superstitiosus est; idem dic de similibus, non est tamen sortilegium, quod regularirer puniatur ab Inquisitoribus, quia fere nihil suspicionis hæresis continet. Vide Farin. *q.*181. *n.* 64. Sanch. *lib.*2. *cap.*40. *n.*31. Mazuch. *de casib. Mediol. disp.*2. *cap.*10. *num.*89. Bonac. *disp.* 3. *de legib. q.* 5. *p.*4. *num.* 12. 34

Quæres 12. An quidam modi sanandi vulnera, & infirmos sint superstitiosi, & sortilegia sapientia hæresim? Vt si quis verbis consecrationis sanet vulnera, pellat febrim. Item potione medicinæ in calicæ. Vel admixtione cuiuscumque alterius rei Sacræ. Item nonnulli remedium applicant certis lignis, aut petijs puluere, & sanguine vulnerati tinctis, & illud non aptant super vulnus, sed ponunt in certo loco distanti ab vulnerato. Alij cuspide gladij, vel alterius instrumenti remediunt applicant parti offensæ, vel alteri parti non offensæ, & breuissimè vulneribus medentur.

Resp. Sanantes infirmitates admixtione rerum sacrarum, vel solis rebus sacris, aut verbis sortilegi sunt, & de hæresi suspecti, sicut & illi, qui medicaminibus modo insolito, inusitato, & distanter vtuntur ad sananda vulnera, & morbos. 35

Primum, de abutentibus rebus sacris probatur ex dictis *q.*9. nam ex illo modo operãdi, & subitanea sanatione applicatione verborum, aut rerum sacrarum clarum indicium habetur, ad illorum positionem, dæmonem occultè operari. Confirmatur, quia nullibi constat in Sacra Scriptura, aut per instructionem Ecclesiæ, quod medicina potata in calice causet saniratem, nec quod ex verbis consecrationis curetur infirmus magis, 36

quam

quam ex alijs verbis,aut rebus sacris, & quo res sacra sanctior est, & magis appropinquatur auctori sanctitatis, eo maiorem hæresis suspicionem arguit;quare potio in calice, prolatio verborum consecrationis arguunt illis abutentem esse vehementer suspectum de hæresi.

37° Secundum,de sanante in loco distanti probatur, quia medicamēta debent canonicè applicari super vulnera, & malum, nempè per formalem contactum remedij, & mali, vt ex ratione naturali constat, quia omne agens naturale agit in passum sibi debitè approximatum, & ex praxi omnium medicorum; quare cum iste modus distanter medendi, & celeritas sanationis sint satis insusitata,& contra modum naturalem operandi, clare colligitut ita medentes operati virtute dœmonis, qui ad positionem medicamenti in tali loco, & tali dispositione curat infirmum, sic decipiendo homines credentes medicamentum immediatè operari. Confirmatur hoc,quia si istis dicatur, applica remedium super vulnus, respondent, non posse operari, nisi secundum illam distantiam, quod videtur contra naturam medicamentorum, quæ per contactum physicum operantur. Deindè remedia applicata canonicè per medicum sunt alterius generis à medicamine huiusmodi, ergò signum est, hoc non esse verum medicamentum, sed diabolicum. Ita omnes docent cum Bonac. *disp. 3. de legib. q. 5. par. 4. num. 18.* vbi multis probat, Mazuchell. *disp. 2. de casib. Mediol. cap. 10. n. 81.* Quare puto hunc ita medentem esse saltem de leui suspectum de hæresi ex pacto tacito cum dœmone, cum probatum sit effectum sanitatis non prouenire ex illo remedio, neque à Deo mirabiliter, sed solum à dœmone; consequenter denuntiandum esse Tribunali Inquitoris, nam in eius Edictis præcipitur denuntiatio omnium superstitionum, qui sine dubio procedere potest contra huiusmodi. Ita prædicti cum alijs ab illis citatis, distinguentes, tunc esse denuntiandos, quādo dubitatur de eorum castigatione, quia in dubijs fauendum est superiori; vel scitur, Inquisitores esse illos punituros; non verò quando certo constat non esse puniendos ab illis, quia nemo obligatur ad opus inutile. Hęc autem distinctio non placet, sed probabiliter, & simpliciter puto illos esse denuntiandos quando constat, superiores nō esse remedium adhibituros, est diuinare, quis enim certo scit, quid facturus sit Iudex circa futurum contingens pendens ab eius arbitrio; remanet igitur dubium, alioquin pro iudice præsumendū est, quod castiget repertos noxios. Neque mirum est, si quandoque dimittuntūr sine castigatione, quia tunc concludendum est fauore iudicis, quod scilicet delictum non fuit probatum, & ideo denuntiatum impune dimissum fuisse.

Sed quid dicendum de sanantibus quasdam infirmitates, vt morsum canis rabidi cum signo crucis, & Inuocatione S. Domnini; itē strumam per Regem Francorum his verbis. *Rex te signat. & Christus sanat.* Item alia mala cū signo crucis, & aliquot Pater noster, & Aue Mariæ, &c. Non videntur superstitiosi, quia Ecclesia eos tolerat; quia nihil inusitatum, aut vana circumstantia apparet; quia hæc vocatur gratia gratis data, quæ etiam malis confertur à Deo in beneficiom aliorum. Ita Nauar. *cap. 11. num. 36. §. Quibus*, Bonac. *disp. 3. de legib. q. 5. par. 4. num. 20.* Mazuchell. *de casibus Mediol. disp. 2. cap. 10. num. 84.* In his tamen cauti debent esse Confessarij, & iudices, quia in his etiam dœmon occultè, quādoque operari potest, vnde obseruanda sunt quæ docui superius *sub q. 5.* Attendenda in primis est conditio personæ sanantis sit ne bonę, an malæ famæ, nam si timoratæ conscientiæ prędicatur, verisimile est, dœmonem cum isto neque tacitum pactum habere, vnde S. Didacus oleo lampadis mirabiliter infirmos curabat ex eius actis; si verò sit malæ famæ, & auarus redditur suspectus aliqualiter. Deindè subita, & quasi in instanti morbi depulsio reddit actionem suspectam de superstitione. 38

Quæres 13. An sortilegium manifestam sapiens hæresim sit, dicere: *Si N. Sanctus*

Sanctus est, vel Beatus liberet te Deus per illius intercessionem? Item quando inuocatur sub nomine sancti qui verè sanctificatus non est? Pendet resolutio quæstionis ab alia, an nimirum sit de fide credendum Papam non posse errare in Beatificatione, & Canonizatione sanctorum. Dixi autem *resolut.* 113. *q.* 3. Esse de fide credendum Papam in sacrione errare non posse, & id negare esse formaliter hæreticum.

39 *Resp.* Sortilegium hoc manifestam sapere hæresim, ac proindè abutens huiusmodi inuocatione esse vehementer suspectum de hæresi, Ratio est, quia Canonizatione sanctorum, & sanctum ita inuocatum, de cuius sanctitate constat, reddit dubium, & quod est clarum reuocat in quæstionem; nam conditio *Si* rem dubiam facit, secundũ Menoch. *lib.*6. *de præsumpt.* 78, *num.*4. Vide Carenam *par.* 2. *tit.* 12. §. 6. rem hanc tractantem, contra Caiet. *de Indulg. cap.*8. Canum *lib.*5.*de locis cap.*5. qui dixerunt, solum piè credendum esse Papam non posse errare, & Suar. *disp.*5. *de fide sect.*8. *num.* 8. asserentem, esse solum temerarium, & impium, non autem hæreticum asserete, Papam in his errare posse.

Circa secundum exemplum, dico illum actum venerationis esse publicum continentem mendacium, ac proindè peccaminosum, & prohibitum per Decretum de Imaginibus nondum Canonizatorum non exponendis, neque venerandis, à me extensum, & explanatum *sub cap.* 15. *q.*11.& ad rem nostram *q.*14. *num.*19.

Quæres 14. An datio poculi amatorij ad tentandum mulierem sit sortilegiũ sapiens manifestè hæresim.

40 *Resp.* Sortilegium hoc esse quidem hæreticale, non tamen manifestam sapere hæresim, quando potio est simplex sine abusu Sacramentorum, Sacramentalium, & rerum, atque verborum sacrorum, nam tunc manifestam saperet hæresim ex probatis supra *sub q.* 9. Probatur, quia quodcumq. poculum amatorium est medium sufficiens, vanum, & inutile ad trahendum mulierem ad libidinem, siquidem nullius voluntas trahi potest ab homine, neque à dœmone, quamuis tentator sit, ad malum faciendum, licet quisque ab alio, & à dœmone inclinari, & allici possit, non tamen induci ad consentiendum peccato, ergò multo minus à poculo amatorio, quod nullam vim in se habet, neque ad alliciendum, ergò multo minus ad trahendum, consequenter si quandoque mulier disponitur, & allicitur, atque demũ nullo cogente, sed propria voluntate consentit in peccatum libidinis, dicendum est illam suggestionem, & delectationẽ caussari à dœmone occultè agente ad sumptionem poculi amatorij; sed vbi interuenit tacita dœmonis inuocatio, ibi adest sortilegiũ hæreticale, ac proindè hæresis suspicio contra præbentem poculum, quod credat mentem humanam cogi posse à dœmone ad peccatũ, quod dicere hæreticum est. Hanc tenet Diana *par.*4. *resol.* 10. *tract.* 7. siuè dœmon inuocetur depræcatiuè, siuè imperatiuè, & rationem huius vide supra præced. *cap.q.*5. Inducit vehementem suspicionem hæresis, Farin. *q.*181. *n.*85. Graff. *par.*1. *lib.*2. *cap.* 5. *num.* 8. & 22. dicit id non sapere hæresim, quia dœmon inuocatur ad id, quod illius proprium est, nempè tentare hominem, quod fere omnes antiqui debent, quos pro se citat Farinac. *q.* 181. & sequitur Carena *par.*2.*tit.*12.§.7. *à num.*48. asserens præbere poculum amatorium non esse sortilegium hæreticale, secluso abusu rerum, & verborum sacrorum, atque pacto expresso, & inuocatione depræcatiua, non aliam rationem adducunt, quam quod illius proprium est tentare hominem, quod nullam dicit, neque arguit hæresim. Sed id nihil probat, quia & si dœmonis proprium sit tentare hominem, tamen ex hoc non tollitur, quin in hoc casu præsumatur hęresis, vel quod dœmonem expræsse inuocauerit, vel quod credat dœmonem posse cogere voluntatem mulieris, vel quod ipsum adorauerit, nam ardentissimus amor erga aliquam mulierem hominem con-

Xx ducit

ducit ad quæcumque turpia, & ſacrilegia, vt tandem optatum libidinis effectum obtineat.

Quæres 15. An obſeruatio dierum, fauſtorum, & infauſtorum ſit ſortilegiũ ſuperſtitioſum hæreticale ſubiectum In-
41 quiſitoribus. Dies fauſti ſunt illi, qui homines faciunt felices, & fortunatos. Infauſti verò è contra, qui illos reddunt infelices, infortunatos, & obnoxios varijs calamitatibus; & vocantur critici, quia iudicium præferunt de actionibus hominum, ſiuè proſperis, ſeu aduerſis, vnde apud Rabinos dies Lunę infauſtus reputabatur, quia eo die putabant natum Caim; apud Athenienſes dies Martis; apud Medos dies Mercurij, apud Phrigios dies Iouis; apud Troianos dies Veneris; apud Perſas dies Sabbati, ſeu Saturni ex Alexandro de Alexandris *lib. 4. dierum genial. cap. 20.*

42 *Reſp.* Obſeruatio horum dierum eſt propriè ſuperſtitioſa vanitas peccatum mortale, ſi in illis homo firmiter credat, ſi verò illos obſeruat ex quodam timore ſolum veniale. Non videtur autem pertinere propriè ad Sanctum Officium Inquiſitionis, quia nullam hæreſis videtur ſuſpicionem continere. Quod autem huiuſmodi obſeruatio dierum ſit prohibita colligitur *ex cap. 4. ad Galat.* illis verbis *Dies obſeruatis, & tempora, & menſes, & annos, timeo vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis.* Prohibetur etiam *cap. Illud 26. q. 2. cap. Non obſeruetis 26. q. 7.* D. Thomas *2. 2. q. 96. ar. 3.* Sanchez *lib. 2. cap. 40. num. 15. & 16.* Ratio prædictorum eſt, quia homo dominatur tempori, & non tempus homini, vnde in noſtra poteſtate eſt facere nobis bonos, vel malos dies mediantibus noſtris actionibus.

Quæres 16. Quid dicendũ ſit de ſequẽtibus obſeruãtibus, propè quędã ciuitatẽ adeſt Eccleſia S. Michaelis, quam nemo ingreditur, niſi prius illam nouies circumdauerit ad extra ſereno Cœlo, pluuioſo autem aere interius totidem vicibus circuitur antequam fiat oratio. In alia Eccleſia in nocte vigiliæ Natiuitatis B. Mariæ Virginis; & in alia S. Geneſij malo caduco laborantes per tota m noctem ſaltant, hoc modo ſperantes liberari ab illo malo.

Reſp. In his nihil ſuperſtitioſi apparere, quod ſit ſortilegium, nam ille circuitus nouies refertur ad honorem Nouem Chororum Angelorum, eſt enim ille motus laborioſus, & quaſi peregrinatio aſſumpta in cultum Angelorum. Saltatio illa referri poteſt in honorem Virginis, & S. Geneſij, nã in Sacris Scripturis accipitur pro cultu cum lætitia, Vnde dicitur *2. Reg. cap. 6. num. 14.* quod Dauid ſaltabat coram Domino dum ducebatur Arca teſtamenti Domini in iubilo, & clangore buccinæ. Præterea huiuſmodi ſaltatio impedit morbum caducum, cui opponitur, cum ceſſatio ſaltationis ſit effectus huius morbi, qui enim cadit ſaltare non poteſt, infirmi igitur huius morbi ſtantes ſaltant ne cadant, morbus iſte totius corporis conuulſione tollit principales operationes cerebri, infectis duobus eius ventriculis, ex quo homo ſtatim cadit, & ore ſpumat quaſi ſemimortuus relictus. Dicitur Comitialis, qua ſi quis in Senatu cõgregato cadebat, ſtatim comitia diſſoluebãtur, nec quidquã amplius eo die agebatur ab antiquis in Cõgregatione, quaſi ille dies eſſet infauſtus ad illa negotia, quæ tractãda erant in comitijs.

Quæres 17. An ſortilegiũ ſuper oſſibus mortuorum manifeſtã ſapiat hæreſim?

Reſp. Negatiuè, quia illorum contrectatio nullam manifeſtat hæreſim; neque obſtat, quod in funere à Sacerdote aſpergatur cadauer aqua benedicta, quia etiam dum quis baptizatur eius capilli lauantur aqua baptiſmali, & tamen nullus aſſerit capillos maſculi, aut fœminæ arguere manifeſtam hæreſim ſi adhibeantur ad ſortilegium. Igitur cum in his caſibus non ſit abuſus alicuius rei ſacræ, ſortilegium non ſapiet manifeſtam hæreſim, ſed occultam tantum, ac proindè erit Sortilegiũ ſimplex non qualificatum. Ita Carena *part. 2. tit. 12. num. 29.* Itaque aſperſione aquæ benedictæ cadauer non fit res ſacra, aut benedicta, ſed anima ex illis ſuffragijs

Margin numbers in right column: 43 (beside "rere, quod ſit ſortilegium"), 44 (beside "turis accipitur"), 45 (beside "ctus. Dicitur Comitialis"), 46 (beside "Reſp. Negatiuè").

gij redimitur à pœnis.

Quæres 18. An Sortilegiorum omnium cognitio spectet ad Inquisitores & Episcopos exclusis laicis iudicibus? Patet ex dictis inter Sortilegia alia sapere manifestam, hæresim ex verbo, vel facto illorum hæresim præseferentibus, & hæc vocantur sortilegia qualificata, & simpliciter hæreticalia; alia sunt, quæ ex dicto, aut facto hæresim non demonstrant; vt vsus petiæ, ossorum mortuorum, poculi amatorij, &c. in his enim nulla apparet ratio hæresis manifesta, ideo vocantur sortilegia hæresim non sapientia, intellige, manifestè, occultè tamen hæresim continent. Id totum patet ex hactenus dictis.

47 *Resp.* Sortilegiorum non solum manifestam hæresim sapientium, verum etiam non sapientium, & quæ vocant simplicia, cognitio, & causa spectat ad Inquisitores, & Episcopos, ita quod omnino excluditur laicus iudex, qui reum in suis carceribus detentum, & cognitum sortilegium in quacumque parte processus remittere debet ad iudicem Ecclesiasticum Inquisitorem vel Episcopum, à quibus laicus iudex renuens sub censuris cogendus est ad consignandū sortilegum cum processu, omnibus scripturis, & alijs etiam testibus, vel complicibus spectantibus ad sortilegium, hæresim, aut eiusdem suspicionem; nec laicus iudex contendere potest super qualitate delicti, sed tenetur Inquisitori credere; & causa per Inquisitorem, vel Episcopum finita reus reconsignandus est iudici laico, vt suum iudicium prosequi possit quo ad alia delicta, si habet in eo iudicio, aliter libere dimittendus sine reconsignatione.

Primum, quod Inquisitor iudicet sortilegia hæreticalia, & qualificata, apud omnes est in confesso, ideo probatione, nec auctoritate indiget doctorum, quos refert Farinac. *q.* 181. *num.*93. Diana *part.*4. *tract.*7. *resolut.* 10. initio Carena *part.*2. *tit.*11. *num.*140.

48 Secundum, quod Inquisitor iudicet etiam de simplicibus sortilegijs, probatur iure nouo multarum Bullarum, Innoc. VIII. incip. *Summis desiderantes.* Alexandri VI. incip. *Cum acceperimus.* Sixti V. incip. *Cœli, & terræ.* Ita Farinac, *q.*181. *num. fin.* Sousa *lib.*1. *cap.*58. *nu.*3. Diana *part.*4. *tract.*7. *resol.* 10. initio. Ratio est, quia in sortilegijs simplicibus licet ex verbo, vel facto non appareat vestigium hæresis, adest tamen suspicio hæresis, & in illis subest tacita dœmonis inuocatio. Dixi, *iure nouo*, quia iure antiquo *cap. Accusatus,* §. *sane, de hæret. in* 6. Inquisitores non procedebant contra sortilegos, nisi in eorum dictis, vel factis appareret manifesta hæresis.

Tertium, quod à cognitione sortilegiorum etiam simplicium excludatur iudex laicus, probatur, quia in causis fidei, seu eiusdem suspicionis laicus non se ingerit, in quibuscumque autem sortilegijs ad minus suspicio hæresis locum habet, ex supra probatis, quia de iure præsumitur in eis pactum tacitum ad minus cum dœmone. Confirmatur, quia in ijs, quæ specialiter delegantur Inquisitoribus, non possunt se intromittere laici iudices, siquidem delegatio censetur illis facta priuatiuè ad alios, quibus non communicatur in delegatione. Ita Scaccia *lib.*1. *de Iudic. cap.*12 *num.* 53. ex eo Carena *part.* 2. *tit.* 12. *num.*140. alios plures citat Diana *par.*4. *tract.*7. *resol.* 10. initio contra Bouadill. & Freitas ad Acugnam *q.*5. *num.* 35. asserentes per Bullam Sixti non excludi laicos. Igitur amplius locum nō habet opinio illorum, qui dicunt sortilegij crimen esse mixti fori, quæ improbabilis modo facta est, tum ex dictis Bullis; tum ex consuetudine, qua huiusmodi causæ à solis iudicibus Ecclesiasticis tractantur; tum ex allata ratione de suspicione hæresis.

(marginal numbers 49 and 50 beside the above paragraph)

Quartum, quod laicus carceratum remittere debeat, & renuens cogi, probatur, quia iurisdictionem alienam sibi vsurpare nullus potest sine peccato mortali, ex D. Thoma 2. 2. *q.*60. *art.*6. Nauar. *consil.*2. *de hæret. num.*4. §. *Secundò*, ne ergo peccatum incurrat tenetur remittere sortilegum Inquisitori, vel Episcopo, quia ad eos spectat hæc iuris- 51

ditio, & non ad laicũ; & cum Ecclesiasticus iudex super laicum potestatem habeat, *cap. Infancta 4. 2. q. 7.* & maior sit quolibet laico, *cap. Administratores 23. q. 5.* Felin. *in cap. Cum sit, de foro compet. num. 8.* illum inobedientem sub censuris cogere poterit. Ita Pegna ad Lucernam Inquisitorum super Tractatu de Strigijs post Bullam Alexandri Papæ ex Bulla Pij V. ex illo Carena *part. 2. tit. 12. num. 140. §. Taliter*, vbi cum Iosepho Sessa dicit, huiusmodi remissionem illico faciendam esse in qualibet parte iudicij, consignando processum, & quæcumque alia, quæ pertinẽt ad cognitionem & consumarionẽ causæ, iudicij faciendi à iudice Ecclesiastico, quia omnium dominus est, vt ad rectum, & bonum finem deducere possit causam in conseruationem fidei, & hæresis destructionem.

52 Quintum, quod etiam in dubio sit ne casus Inquisitoris, debeat laicus cedere, probatur, quia causæ huius decisio spectat ad Ecclesiasticum tantum, cum sit de obiecto Ecclesiastico, dubitatur enim an casus sit hæreticalis, an hæresis suspicionem sapiat, ac proindè habet pro formali obiecto hæresim, super qua solus iudex Ecclesiastieus fert sententiam. Confirmatur, quia est causa de obiecto sacrilego, super quod laicus nullum ius haber. Vnde ex Turriano in selectis disput. *part. 1. disp. 30. censur. 2. dub. 5.* Carena *part. 2. tit. 12. n. 140 §. Et licet*, opinionem asserentem laicũ iudicem posse iudicare, an aliquod delictum spectet ad Inquisirorem, vocat temerariam, & rectè quidem, quia si id probabile esset, pauci essent sortilegi Inquisitionis sacræ officio subiecti, siquidem laici, qui clericis semper infesti fuerunt, *cap. Laicos 5. 2. q. 7.* negotiũ vtile resoluerent in proprium fauorem, consequenter fides Catholica magis pateretur, quam quod propagaretur.

53 Sextum, quod causa ab Inquisitore terminata, reus remittendus sit iudici laico, quando in hoc foro reus est de alijs delictis, suadet recta ratio, quia Inquisitor permittere non debet libero exitu è carceribus, & reum esse remansurum impunitum, immò in Bulla Pij V. illis verbis. *Suspensa aliorum criminum inferiorum cognitione, ad eosdem Cardinales, & Inquisitionis carceres, ibidemque ad criminis hæresis totaliter cognitionem, & expeditionem retinendos, & postea ad eosdem officiales pro aliorum criminum expeditione remittẽdos, sine mora trasmittãt.* exprimirur huiusmodi remissio. Sed difficultas est, quomodo possit remitti reus ille, qui condemnatus fuit ad carcerem, vel triremes, cum per huiusmodi remissionem impediatur executio sententię Inquisitoris? Benè remittitur quo ad pœnã carceris, quia in carcere laico exequitur sententiam; quo ad pœnam triremium habet etiã locum, quia finito iudicio conducitur ad triremes; si à iudice laico condemnatur ad mortem, exequitur morte pœnam triremium, quia mors omnia soluit, aliam pœnam impedientem exequutionem iu-
dicis Ecclesiastici, iudex laicus impo- 54
nere non potest. Inquisitor remittendo sortilegum ad tribunal laicum, in quo sit condemnandus ad mortem, nõ ideo euadit irregularis, quia censetur dispensatus, à summo Pontifice vigore prædictę Bullę, quæ indicit huiusmodi remissionem sortilegi ad iudicem laicũ

Queres 19. An laicus sit iudex competens contra reum suum repertum sortilegum in tortura? Quandoque enim rei reperiuntur cum quibusdam secretis diabolicis, quibus mediantibus tormenta ita sustinent, vt pro nihilo ea reputẽt; vel immobiles, & taciturni super tortura remanent, ita vt appareant muti, & hoc sortilegium vocant taciturnitatis. In hoc casu sortilegium esse puniẽdũ ab eodẽ iudice laico docent Simon de Pretis *consil. 105.* Clarus §. *Hæresis in fine.* Caball. *resolut. crimin. cent. 3. resolut. 223 num. 71.* quos citat Carena *part. 2. tit. 12 num. 143. & 145.* vbi *à num. 147.* dicit Clarum, & Caballinum loqui de Sortilegijs simplicibus, in quibus vt mixti fori criminibus datur locus prçuentioni, secundum ius antiquum, iure autem nouo, huiusmodi sortilegia spectare ad Inqui-

quisitorem tantum excludendo laicos iudices,quidquid dicat Freitas,& Bouadilla; Simonem verò de Pretis scripsisse ante Bullam Sixti Quinti.

55 *Resp.* Iudex laicus in eo casu præcisè non potest procedere contra reum,ratio est, quia omne sortilegium tam hæreticale, quam non sapiens manifestè hęresim simplex dictum, in se spectat ad Inquisitorem, quia huius causa expediri non potest sine hęresis mixtione, aut illius suspicionis, siquidem omne sortilegium coniunctum est, aut cum hæresi, aut cum illius suspicione ex hactenus probatis;ergò excluditur iudex laicus,& hoc probatum fuit precedenti quęstione. Nec obstat, quod sortilegium pręiudicet iudici laico, & fisco, quatenus ex ore rei veritatem eruere nō potest, nam remoto sortilegij signo, reus amittit vires, ac proindè non impeditur iustitia; deindè mediante Inquisitoris officio frāgitur sortilegium, consequenter ex hoc non lęditur officiū laici iudicis, sed proficitur. Neque ea distinctio, per quam nonnulli distinguunt in eodem delicto pręsumptionem hęresis ab ipsomet delicto purgata pręsumptione super intentione sortilegij, quasi tunc delictum qualitate hęresis, aut eiusdem suspicione per Officiū Inquisitoris sublata, remaneat merè laicale, spoliatum omni qualitate hæresis, quidquam prodesse potest, tum quia per huiusmodi distinctionē omnia delicta clarè spectantia ad forum Ecclesiasticum, detracto sacrilegio, facili negotio traherentur ad tribunal laicum. Tum quia,multa delicta talia, sunt præcisè respectu sortilegij, & sacrilegij. Tum quia, id ipsum bis puniretur, nam Inquisitor non tam punit poligamum ratione prauæ intentionis præsumptæ, quam ipsum crimen poligamiæ respectu sui,ergò conueniens non est, quod poligamus punitus ab Ecclesiastico castigetur à laico iudice.

Quæres 20. An iudex laicus punire possit personas dantes Bonā venturā?

56 *Resp.* Cingarę sic dictæ à nullo iudice solent puniri, quia cum risu, & ioco magis recipiuntur eorum annuntiationes bonæ, vel malæ venturæ, quam serio cum nullus illis credat, & ab omnibus habeantur vti latrunculæ potius, quam prænuntiatrices futurorum euentuum. Quod si in huiusmodi arte misceant sortilegia, vel assertiue prænuntient secreta cordium, & alia pendentia à libero arbitrio, puniendæ sunt ab Inquisitoribus, quia suspectæ sunt de arte Chiromantię, & habere pactum cum dœmone diuinandi. Vide Carenā *part.* 2. *tit.* 12. §. 17.

Quæres 21. An sortilegus repertus in fragranti crimine, quia cœpit facere sortilegium, sed non perfecit, puniendus sit, ac si fecisset totum? E. g. præparauit amphoram aquæ cum puero tenente in manu candelam accensam, an is puniendus sit sicut ille, qui sortilegium perfecit re perdita inuenta?

Resp. Vtique puniendus, quia maiori ex parte videtur completū ex parte sacrilegij nimirum candelæ benedictæ, & si enim desunt verba, & apparitio rei, seu imaginis latronis in amphora, adhuc videtur perfectum secundum vnam partem integralem, quo quandoque perfici potest sortilegium, siquidem sine verbis sacris confici poterat ex pacto dœmonis. Confirmatur, quia eadem suspicio hæresis concipitur tam in imperfecto, & inchoato, quam in perfecto, & consumato, id enim præcipuè attenditur ab Inquisitoribus. 57

Quæres 22. An sit actus superstitiosus, quem iudex mandat contra Maleficium, cuius corpus totum ablui, & abradi facit, quādo,aduertit sustinere tormēta sine dolore ex diabolico maleficio?

Resp. Negatiuè, quando iudex id facit ad effectum destruendi maleficium, quod rei solent habere in capillis, aut pilis, vel per vnctionem, quæ ablatione aufertur. Si verò per hoc putet reum perdere vires, & sic facilius confiteri, id superstitiosum est nullatenus faciendū. Lessius *lib.* 2. *cap.* 44. *num.* 44. 58

Quæres 23. An actus superstitiosus sit facere sibi viuo celebrare missas, & officia de mortuis, pro salutæ animæ suæ? Lucas Pinellus, Faustus, Peirin. Zerola, Homob. & Barbosa relati à Diana *par.* 5. *tract.* 13.

tract. 13. *resolut* 2. dicunt licere,& id esse laudabile: contra quos ipse Diana insurgit armis Laymani *lib.* 5. *tract.* 5. *cap.* 2. *num.* 25. cum quo.

59 *Resp.* Id esse absurdum,& superstitiosum,probatur. Tum quia, Ecclesia instituit suffragia pro vtrisque diuersa, ergò confundenda non sunt applicando viuis destinata pro mortuis. Tum quia, meliora sunt suffragia destinata pro viuis etiam ipsis defunctis, quam deputata mortuis, siquidem in Missis, & Officijs Sanctorum inuocantur ipsi sancti specialiter, & eorum intercessio publica in illis valdè proficua est tam viuis, quã defunctis, pro quibus inuocantur, vnde Nald. *ver. Missa n.* 21. dicit, quod missa nulla defuncto,vel cupiam alteri salubrior,quã diei currentis,& licet Missa de requiem magis direct è,&expressè dirigatur,ad id, quod defunctus optat, & petit alterius nomine, ac proindè videatur illi magis prodesse,ex ijs, quæ tradit Nauar. *consil.* 37. *de pœnit. num.* 2. tamen alio respectu quandoque minus valet ex parte operantis, quia breuior,& minus deuotè, & minus attente solent celebrari, quam missæ viuorum;adde quod peculiari vtilitati,quam animabus confert Missa defunctorum,æquiualet, immo prępondertar vtilitas ex inuocatione sanctorum, quorum missæ celebrãtur; quare si missa de viuis videtur ex dictis salubrior, & magis proficua,absurdum est, & superstitiosum celebrare missas de requiem pro viuis, cum pro his institutæ sint ab Ecclesia propriæ missę Sanctorum. Tum quia.sic celebrantes, & celebrari potentes videntur facere contra canon. 13. *sess.* 7. vbi anatematizantur omittentes, vel in nouos conuertentes ritus, qui adhibentur in administratione, & confectione Sacramentorum. Clarius *sess.* 22 dicitur. *Postremo ne superstitioni locus aliquis detur edicta, & pœnis propositis caueant, ne Sacerdotes alijs, quam debitis horis celebrent, neue ritus alios, aut alias ceremonias, & preces in missarum celebratione adhibeant.* Nulli dubium est celebrantes missas mortuorum pro viuis facere contra ritus Ecclesiæ, quę missas de Requiem ordinauit pro defunctis, & non pro viuis, cum pro istis dicantur Missę Sanctorum. Et cum hęc sit non solum mutatio, sed peruersio notabilis in sacris ritibus, inferendum est id esse peccatum mortale vanę superstitionis. Per hęc tamẽ non intendo pręiudiciũ afferre alijs doctoribus, quibus volo esse discipulus, quas enim scripsi rationes id suadent.

CAPVT

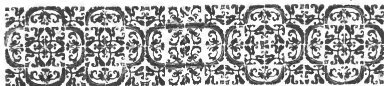

CAP. DECIMVM IX.
DE SORTILEGIIS EX MALEFICIO.

SVMMARIVM.

1 *Maleficium definitur.*
2 *Amatorium, & veneficum differunt.*
3 Peccatum mortale.
4 *Signum Maleficij destrui debet.*
5 *Maleficium destrui non potest alio maleficio.*
6 *Maleficij dissolutio petitur à parato.*
7 *Non ignorante solutionem licitam.*
8 *Vtique verò sciente modo licito, vel illicito soluere.*
9 *Acceptatio destructionis maleficij alio maleficio non licet.*
10 *Permissio actus illegalis est.*
11 *Maleficatus non potest consentire in medicinam vanam.*
12 *Licet imperare Dæmoni, vt non noceat.*
13 *Corpus delicti probandum.*
14 *Siuè quo nec confessus condemnatur.*
15 *Sortilegium est illorum quæ difficilis sunt probationis.*
16 *Indicia 13. indicantia sortilegum.*
17 *Fama publica non probat sagam vetulam.*
18 *Mors seu morbus ex maleficio formaliter probanda.*
19 *Saga contra sagam non probat de visis in conuentu.*
20 *Tortura non adhibetur contra testem inhabilem socium.*
21 *Maleficus quando torqueatur.*
22 *De quibus interrogetur à iudice.*

CAPVT

CAP. DECIMVM IX.
DE SORTILEGIIS EX MALEFICIO.

1 PRAECEDENTI capite actũ est de sortilegijs ex Męna Obseruãtia, vbi multa tetigimus, quę conducunt ad cognitionẽ maleficij, quod inter species superstitionis connumeratur; ne autem idem bis repetamus, solum in hoc referemus, quę in specie spectant ad maleficium, addentes si quid deest, ad perfectam cognitionem sortilegiorum in ordine ad Officium Sanctæ Inquisitionis.

Quæres 1. Quid sit maleficium? Non sumo maleficium pro quolibet genere delicti, & iniuria proximo facta, secundum *l. Verbum est* 40. *ff. de furtis*, *cap. Cum voluntate*, ac proposito maleficia distinguantur 54. *de sent. excommun.* sed pro maleficio superstitioso, in quo suam partem specialiter habet dœmon.

2 *Resp.* Maleficium superstitiosum, & sortilegum est actus superstitiosus, quo proximus in persona, vel in rebus leditur auxilio, & potestate dœmonis. Vel, est ars nocendi alijs auxilio dœmonis. Ita omnes *ver. Superstitio*, *ver. maleficium*, Sanch. *lib. 2. cap.* 41. Floron. *par. 2. de casib. reseru. casu* 1. §. 4. Sair. *lib. 4. cap. 6. num.* 23. Bonac. *disp. 3. de legib. q. 5. par. 5.* Mazuchel. *de casib. Mediol. disp. 2. cap.* 10. *q. 6. à num.* 103. Lupus *de casib. Bergomi par. 2. casu* 12. *pag.* 561. Per maleficium igitur nocetur homini in persona, quando febri, aut alio morbo laborat quasi incurabili naturali medicamine, vnde persona dicitur maleficiata; in rebus honoris & fortunę, vt ex prędictis habetur. Si per hoc persona alliciatur ad amorem impudicũ vocatur Amatorium, de quo præcedenti *cap. q.* 14. Si illi fiat nocumẽtum

tum in persona, vel rebus dicitur Veneficium, seu Maleficium simpliciter, & in hoc nulla difficultas, de quo intelligitur
2 illud Dauidis *Psal.57. num.6. Et venefici incantantis sapienter.* Differunt in eo, quod amatorium fit contra personam dilectam, & amatam amore libidinis, sed suum effectum non sortitur amoris libidinosi, quando persona, cui poculum amatorium, vel quid aliud tributũ fuit, non præstat consensum in amorem, neque enim Dœmon cogere potest hominis voluntatem ad male agendum, cum liber sit, & dominus absolutus suarum actionum, super quas nullus præter Deũ potestatem habet; Veneficium verò Maleficium fit in inuitum, quia Dœmon in passum maleficiatum potestatem habet tamquam in rem naturalem, cum agat naturaliter, & passum naturaliter recipiat quidquid dœmon in illud imprimit. Passũ igitur respectu amatorij, & liberũ, ideo cogi nõ potest, vtique respectu veneficij, quia passũ naturaliter se habet.

Quæres 2. An Maleficium ex genere suo sit peccatum mortale?

3 *Resp.* Sic, colligitur *Apoc. cap. 21. n.8. Timidis autem, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idolatris, & omnibus mẽdacibus, pars illorũ erit in stagno ardẽti igne, & sulphure: quod est mors secũda.* Et sequẽti *c.n.15.* præcluditur porta Paradisi illis: *Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes.* Ratio est, Tum quia, in his communicat maleficus cum dœmone. Tum quia, Maleficium quodcumque importat graue nocumentum in persona maleficatã, vel ratione personæ, vel ratione honoris, aut ratione bonorum fortunæ. Et in hoc nulla est difficultas.

Quæres 3. An liceat tollere medium, seu signum, ad cuius positionem dœmõ nocet, ad effectum ne amplius noceat? Ratio dubitandi est, quia destruens signum, non expectat dissolutionem maleficij à Deo, sed à diabolo, qui illud signum apposuit eo pacto, vt maleficiatus vexetur, donec manet signum, quo sublato patiens non amplius vexatur, quia dœmon cessat à vexatione; ergò dissolutio maleficij fit à diabolo per remotionẽ signi factam ab homine, consequenter cum homo hic operetur dependenter à diabolo mortaliter peccat, cooperando diabolo; ergò non licet tollere signum, vt soluatur maleficium. Sed his non obstantibus.

Resp. Licitum est, immo debet tolli signum, vt sortileginm euanescat, quod tolli sine peccato potest tam à malefico, quam à quolibet alio, qui illud non posuit. 4

Primum, quod tollendum sit, signum illud probatur, quia Ioan. *Epist. 1. cap.3. num.8. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissoluat opera diaboli;* Maleficium aut ex illo signo est opus diaboli, ergò homo imitando Christum tollere debet illud signum, vt cesset maleficium. Confirmatur id, quia in hac dissolutione nihil mali apparet, nam finis, qui est sanitatis recuperatio bonus est, & destructio signi, quæ nullum cum dœmone pactum arguit, sed redarguit, quia malum remouetur, quod dœmoni displicet. Vnde bene Scotus *in 4. dist.34.* dixit, id facere esse actum bonum, & meritorium, & de illo dubitare esse ridiculum. Ita omnes cum Silu. *ver. Maleficium num. 2.* Less. *lib.2. cap.44. num.36.* Sanch. *lib.2. cap.41. n.19.* Mazuchell. *de casib: Mediol. disput. 2. num.115.*

Secundum, quod possit tolli etiam à Malefico, probatur, quia esto Maleficus inijsset cum dœmone pactum, vt quamdiu signum manet, duret etiam maleficium, & eo sublato illud cesset, nihilominus in dissolutione maleficij, maleficus signum tollere potest, excludendo intentionem cooperandi cum diabolo, quod facere debet protestando, se non remouere signum illud ex præcedenti pacto, sed id facere independenter ab auxilio Dœmonis, vt tollatur maleficium, & infirmus euadat sanus; nec dubium est, quin excludi possit ea intentio operandi dependenter à dœmone, quia huiusmodi actus est sub arbitrio voluntatis, super quam dœmon nihil potest; nec dissolutionis effectus necessariam habet connexionem cum illo dœmonis pacto, cũ

non sit illi connaturale. Quare ex his concluditur, non solum, qui non posuit medium, immò & qui posuit, seclusa formaliter illa intentione, posse, & debere maleficium tollere. Sanch. *lib. 2. cap. 41. num. 19.*

Quæres 4. An liceat Maleficium maleficio soluere?

Resp. Non, quia id intrinsecè est ma-
5 lum, cum tunc homo vtatur opera diaboli; neque dissolutio cohonestari potest à bono fine recuperandi sanitatem alteri, quia secundum Apostolum ad Roman. *cap. 13.* mala non sunt facienda, vt inde eueniant bona; neque enim malum approbatur propter bonum cohærens. *cap. Neq; 7. cap. Denique 8. cap. Scriptum 9. 14. q. 5.* Ideo prohibetur *cap. Extuarum, de sortileg. cap. Ad moneantur 15, 26. q. 7.* Et in hoc omnes conueniunt. Neque ex eo, quod lex ciuilis incip. *Eorum §. fin. C. de Malefic.* non punit hæc perpetrantes, infertur, licere, quia permissio, & impunitas non arguunt actum licitum, sed potius supponunt illum malum, & peccaminosum.

Quæres 5. An liceat petere destructionem maleficij à parato volente illud per aliud maleficium?

6 *Resp.* Negatiuè, quia id solum peti potest à parato, quod ipse præstare potest licitè, & sine peccato; sed maleficus non potest licitè dissoluere maleficium per aliud maleficium, vt patet ex præcedenti quæstione, ergo neque id ab illo per alium peti potest. Et in hoc nulla difficultas, cum omnes consentiant exceptis Aureolo, & Angelo apud Sanch. *lib. 2. cap. 41. num. 5.* dictis argumento à simili, quia potest peti mutuum & iuramentum à parato mutuare sub vsuris, & iurare per falsos deos. Non facit ad rē, quia mutuum & iuramentum de se bona sunt, & licent, ac proinde sic petuntur, quod si rogatus deinde male mutuet, aut iuret, cum bene facere possit, sibi computet.

Quæres 6. An liceat petere dissolutionem maleficij, quando petenti constat, illud destrui posse etiā modo licito?

Resp. Non licet quando maleficus ignorat illum modum licitum, aut pe- 7
tens dibitat, an sciat illum modum, licitum. Primum, probatur, quia non potest dici maleficum operari per medium licitum, quod ignorat, ergo per medium illicitum, quod nullatenus licet. Secundum, quia nulli licet operari cum conscientia dubia peccati, præterquam quod præsumitur scire tantum actum superstitiosum pro destructione maleficij. Ità Sanch. *lib. 2. cap. 41. num. 6. & 7.* Bonac. *disp. 3. de leg. q. 5. p. 5. num. 8.*

Quæres 7. An quando scio paratum cognoscere modum licitum, & illicitum soluendi maleficium, possim absolutè rogare illum, vt destruat maleficium?

Resp. Possum, quod verum est licet
putem illum maleficio maleficium esse 8
destructurum, ratio est, quia peto rem, quem licitè mihi præstare potest, quod si modo illicito maleficium dissoluat, id illi soli imputendum est, cum ex propria malitia elegent medium illicitum, relicto licito, quo bene vti poterat, vnde peteñs dissolutionem maleficij non cooperatur illius peccato, quia petit rem licitam, quam licitè præstare potest, & illius malitia petenti nocere non debet. Ita Sanch. *lib. 7. de matrim. disp. 95. num. 12.* & in opere morali *lib. 2. cap. 41. num. 13.* Mazuchell. *disp. 2. de casib. Mediol. cap. 10. num. 111.* contra Caietanum apud dictū Sanch. qui eius argumentis respondet.

Quæres 8. Quando Maleficus scit soluere maleficium benè, & malè, & nō vult illud destruere nisi alio maleficio, an tunc petens possit acceptare huiusmodi destructionē per aliud maleficiū?

Resp. Negatiuè, probatur. Tū quia,
huiusmodi acceptatio magis cadit supra medium destruendi maleficium, 9
quam supra dissolutionem maleficij, siquidem specificatur à causa destructiua maleficij, quæ cōsistit in constructione noui maleficij corrumpentis actus maleficium, acceptat enim causam in ordine ad effectum; sed nullatenus potest acceptari maleficium neque respectu alicuius boni, quia non sunt facienda mala, neque malo consentiendum est, vt inde eueniat bonū, ergo huiusmodi ac-

acceptatio peccaminosa est. Tum quia, maleficus quamuis paratus, tamen maleficium nouum facere non vult, nisi per acceptationem petentis dissolutionem maleficij, ergo posita acceptatione petens per suum consensum directè influit in nouum maleficium. Constat ergo acceptantem cooperari maleficio alterius.

Sanch. *lib.7.disp.95. num.12. & lib.2. cap.41. num.14.* putat, quem posse acceptare dissolutionem maleficij per aliud maleficium à simili de illo, qui petens mutuum ab vsurario nolenti dare nisi sub vsuris potest mutuum acceptare sub vsuris, hoc enim non est cooperari peccato alterius, sed illud permittere, siue illo vti, vt sibi consulat in necessitate. Illum sequitur Mazuchell. *disp.2. de casib. Mediol. num. 112.* & probat, quia licitum est petere à tali malefico, vt malefico, vt maleficium dissoluat, & illo respondente, se nolle illud dissoluere nisi nouo melesicio, licitum est petenti acceptare conditionem, & maleficium permittere. Tum quia, huius petitionis obiectum non est nouum maleficium, sed est tantum, ipsa dissolutio, quæ licitè fieri potest; quod vero petens subdat, dissolue nouo maleficio, hic sensus est, dissolue maleficium, sed quoniam certo scio, se illud velle tantum soluere nouo maleficio, ideo illud permitto. Ambo igitur dicunt, licere acceptare dissolutionem maleficij sub conditione, vt alio maleficio nouo dissoluatur, quia id tantum est nouum maleficium permittere; & vso peccato alterius in propriam vtilitatem ex necessitate.

Contra est, nam in responsione Malefici duo spectanrur, destructio veteris maleficij & cōstructio noui maleficij pro destructione prioris, primū à Malefico promittitur non simpliciter, sed sub cōditione illud destruendi per nouum maleficium, ita quod non perficitur, neque solidatur promissio dissolutionis, nisi in ordine ad acceprationem factam à petente; secundū verò nempè constructio noui maleficij siue in se, spectetur, siue in ordine ad solutionē prioris sēper in se & intrinsecè est malum, vt de se patet; sed acceptatio huiusmodi magis respicit constructionem nouum maleficij, quam veteris destructionem, siquidem veteris destructio ita pendet à noui fabricatione, vt sine hac non sequatur destructio veteris, ergo illicita est. Ex quo sequitur contra Sanchez huiusmodi acceptationem non arguere permissionem maleficij, sed directè approbare illud. Nec video, quomodo hic locum habeat permissio, nam permittere propriè est non obuiare minori malo, ad euitandum maius, sic enim leges permittunt fornicationem ad euitandos incestus, adulteria, & sodomiam, quæ sunt maiora mala; vnde *cap. Hac ratione 8. 31. q. 1.* scribitur: *Quod permittimus nolentes præcipimus, quia malas hominum voluntates ad plenum prohibere non possumus.* Et Tuscus *lit. T. concl.324.* dicit, quod permissio non inducit concessionem, neque dispensationem, quod factum sit licitū; ergo parum refert speculatiuè respondere, in casu præsenti petentem dissolutionem maleficij sub dicta conditione non cooperari nouo maleficio, sed illud tantum permittere, quia hæc permissio sicut maleficantem non eximit à peccato, ita neque petentem sub ea conditione, quia huius permissio legalis non est, sed tantum priuata, ergo hic permissio locum non habet. Deinde in omni maleficio alterius destructiuo posset spectari huiusmodi permissio, siquidem quilibet maleficiatus causam haber rationabilem procurandi sibi sanitatem, ac proinde per hoc sibi consulendo diceretur petere directè solutionem maleficij veteris permittendo nouum, siue maleficus sciat illud soluere modo licito, vel illicito, hoc autem est absurdum, ergo id ex quo deducitur. Neque valet inferre ergo simpliciter & absolutè non valet petere solutionem maleficij ab eo, qui vtroque modo scit destruere, quando scirur, maleficium esse dissolututū maleficium nouo maleficio, cum id sit illi cooperari, ac proinde hic non habere locum permissionem contra dicta superius. Respondeo, licitum esse, vt probaui q. præced. non quia maleficium

dicatur permitti, sed quia mihi licet pe-
tere, quod ab alio licitè præstari potest,
quod si male præstet sine vlla mea acce-
ptatione, culpa maleficij imputatur illi,
non mihi, qui nulla ratione consensi ne-
que directè, neque indirectè. Nec de-
mũ placet, quod dicit Mazuchell. obie-
ctum huius petitionis esse tantum dis-
solutionem veteris maleficij, siquidem
cum vana sit petitio, sine responsione,
necessario obiectum vnius est etiam
obiectum alterius, quia petitio, & inten-
tum petentis perficitur, & solidatur per
illam conditionem soluẽdi maleficium
vetus nouo maleficio, consequenter o-
biectum ex vtroque perficitur, & infici-
tur ex acceptatione vtriusque. Demũ
ad similitudinem de petente mutuum
sub vsuris ad mẽtem vsuratij in casu ne-
cessitatis dico, id fieri non posse secun-
dum Vasq. de Scandalo *art.* 9. *num.* 19.
Pontium *lib.* 3. *de matrim. cap.* 18. §. 7.
num. 47. Vel dic, acceptionem pecuniæ
sub vsuris non esse malum, quia in se
mutuum bonum est, & pariter conditio
sub vsuris, quia hoc nihil aliud impor-
tat, quam obligationem soluendi vsuras,
peccatum non est, Glos. *fin. cap. Debi-
tores, de iureiur.*

Quæres 9. An maleficiatus consenti-
re possit in medicinam vanam, & su-
perstitiosam ad recuperandam sanitatẽ
destructione prioris maleficij?

11 *Resp.* Non potest, quia id consentire
in maleficium, seu actum superstitio-
sum de se malum, cuiusmodi est medi-
cina vana, quę de se operari non potest,
sed tantum ex pacto dœmonis tacito,
cui aquiescere peccatum est graue.
Confirmatur, quia pari culpa, & pœna
punitur agens, & consentiens, ac pro-
inde punitur consentiens recipere me-
dicinam, sicut & maleficus illam tra-
dens. Ita Suar. *tom.* 1. *de relig. lib.* 2. *de
superstit. cap.* 18. Sanch. *lib.* 7. *disput.* 95.
num. 12. *&* *lib.* 2. *cap.* 41. *num.* 15.

Quæres 10. An licitum sit dicere
dœmoni vt exeat à corpore oppresso,
aut cesset illud vexare, & non amplius
nocere?

12 *Resp.* Licet per modum imperij &
obiurgationis dicere Dœmoni, quod di-
scedat, quod cesset à vexatione incre-
pando illum, quia hoc modo exorcistæ
dœmones adiurant, & non inconueniẽt
etiam hominem laicum, vel alium non
exorcistam sic dœmoni præcipere, quia
in hac actione nihil superstitionis appa-
ret, nec dœmon inuocatur in honorem,
& cultum, sed in vituperium, & incre-
pationem illius ad fauorem vexati. Hu-
iusmodi autem inuocatio, quæ per ad-
iurationem dicitur licita est, & in Eccle-
sia necessaria, de qua dictum fuit sub
cap. 17. *num.* 11. 14. *&* 36. Dixi, *per mo-
dum imperij*, quia deprecatiuè non licet
excellere dœmonem, aut rogare ne no-
ceat, isti enim sunt actus subiectis respe-
ctu inuocantis, ac proinde cultus, & ho-
noris erga dœmonem inuocatum; ex
probatis loco citato.

Quæres 11. Quomodo probetur ma-
leficium infirmitatis, mutilationis, mor-
tis, segetum damnificationis, &c.

Resp. Quando maleficium relinquit
post se corpus delicti, seu illius aliquod 13
vestigiũ, tunc de eo constare debet, alio-
quin sola delinquentis confessio denun-
tiati habet locũ corporis delicti sic pro-
bati, neque enim constare potest oculis
nostris, quod sensibiliter non manet; &
in hoc omnes conueniunt doctores in
l. 1. §. *Item illud, ff. ad Syll.* Clarus *q.* 4. Are-
tinus *de Obseru. cap.* 11. *de Confess.* Ita
quod condemnari nõ potest reus etiam
confessus, quando non constat de cor- 14
pore delicti, cũ sit de substantia iudicij,
in materia sortilegiorum docent omnes
cum Albertino *de catol. assert. q.* 25. *n.* 24.
Farinac. *de Inquisit. q.* 2. *num.* 26. Carena
par. 3. *tit.* 12. *num.* 173.

Cum sortilegium, & maleficium con-
numeretur inter delicta, quæ sunt diffi- 15
cilis probationis, quia fieri solet occultè,
clam, & secreto, pro eius cognitione non
est necessarium, quod delictum constet
plenè, & concludenter per testes, aut per
euidentiam facti, secũdum Farinac. *q.* 2.
num. 6. sed sufficit in dictæ probationis
defectum, quod de corpore delicti cõstet
per indicia, quia in huiusmodi delictis
hæc habetur pro plena ex doctoribus al-
lega-

legatis per dictum Farinac. Binsfeld. citatum à Carena *par. 2. tit. 12. num. 174.*

Quæres 12. Quibus nam indicijs probetur maleficium? Indicia communia omnibus delictis, cuiusmodi sunt mala fama, fuga, mandatum, socius criminis, &c. huc non referam, cum de istis alibi

16 agendum sit.

Resp. Indicia probantia, & indicantia sortilegum, & maleficum plura numerantur de quibus aliquid dicendum.

Primū, est liber, seu scriptura, aut aliud signum continens sortilegium, aut maleficium vrgens est indicium ad torturā sufficiens, quia illi, apud quos libri, & instrumenta maleficandi inuenta sunt, vehemēter censentur suspecti de hac arte, non enim sine causa illa retinent. Ita Genuens. *cap. 18. num. 13.* ex eo Carena *par. 2. tit. 12. num. 177.* Et si libri continēt hæresim pariter vehementer de illa suspecti sunt, & super intentione torquendi sunt, & si nihil resultat, de leui tantum abiurant ob illam retentionem, secundū Zanard. *tom. 2. de præcept. cap. 94. num. 13.* Vide dicta à me *cap. 14. q. 20. num. 48.* Inuentus liber, vel scriptura docens maleficium amatorium, non verò veneficum, non est sufficiens per se indicium contra veneficum, quia ex hoc non constat ipsum scire nocere in corpus personæ ex odio, vel in bona fortunę, ita quod scriptura, vel signum, seu instrumentum debet esse ordinatum ad maleficium, de quo quæritur.

Secundum, indicium est signum cicatricis in corpore denuntiati malefici, quod in pœnam huiusmodi delicti Inquisitores solent inurere, probat quatenus talis est notę, qua inferatur aliàs fuisse reum in hoc officio, & si Inquisitus dicat signum aliunde prouenire, hoc probare tenetur, aliter præsumptio est pro iudice, quod aliàs de simili delicto fuerit punitus. Hoc indicium vti graue approbatur à pluribus cū Carena *par. 2. tit. 12. num. 182.* contra Bisfeld. quod vocat leue.

Tertium, vas plenū membris humanis, rebus sacris, imaginibus, Hostijs, &c. ex Torrebl. *lib. 5. de Magia cap. 17. n. 36* hoc est graue indicium, cum de se sortilegium manifestet, quod continet.

Quartum, colloquutio dœmonis, & maleficæ, circumstantibus audientibus, & non videntibus, Ghilausen apud Carenam *par. 2. tit. 12. num. 196.* sed parum refert, quod videatur, vel non videatur dœmō, modò locutio proueniat ab alio, quam ab homine.

Quintum, se offerre ad docendum alios huiusmodi artem.

Sextum, si saga tangat suum inimicū, & subito moriatur, vel alio malo statim notabiliter afficiatur, aut illi aliquid tradat ad comedendum, ex quo statim inficiatur, nam natura paulatim morbum inducit, non subitaneæ. Ita Faber, *in tit. de Malef.* ex Carena *par. 2. tit. 12. num. 198.*

Septimum, inuocatio, seu pactum expræssum cum dœmone, Ioan. Zanger *de quæstion. & tortur. cap. 2. num. 100.* & alij omnes.

Octauum, expoliatio cadauerorum patibulo suspensorum, solent enim malefici vti ex illorum vestibus, & tunc suspensionis ad maleficia. Torreblanc. de Magia *lib. 2. cap. 36.* Carena *par. 2. tit. 12. num. 196.*

Nonum, crebra dœmonis inuocatio in damnū proximi. Deltius *lib. 5. Magic. sect. 4. num. 24.* Bisfeld. ex illis Carena *par. 2. tit. 12. num. 180.* illa enim inuocatio indicat dœmonis amicitiam, & societatem in damnum proximi.

Decimum, mala phisionomia terribilitatis, aut deformitatis vultus hominis indicat illum habere dęmonis amicitiā. Eimer. *in direct. par. 3. tit. de signis exterior.* Deltius *lib. 5. sect. 4. num. 21.*

Vndecimum, generatio magi ex maga, vel malefico est indicium ex Deltio, Binsfeld. quod Carenam *par. 2. tit. 12. num. 183.* nam sicut præsumitur de incontinentia contra filios adulterorum, *cap. si gens 9. dist. 56.* quia adulterorum filij sunt abominatio Domini sapient. *cap. 3.* ita & de maleficio nati ex sortilegis.

Duodecimum, minæ, quibus quis alicui comminatur malum, qui paulo post

repe-

reperitur maleficio infectus, quia licet dicantur multa quæ non fiant postea, *l.Sciendum,ff. de edis. edic.* tamen verba sunt signa mentis nostræ ex *Arist.* 1. *Perhierm l.Labeo,§.Idem Tubero,ff.de supplect. leg.* demonstrant enim voluntatem eius, quod facere volumus, & cum nimis adiunctæ augent præsumptionem effectus correspondentis sibi, maximè concurrẽte inimicitia antecedens, tunc enim videtur vrgens indicium sufficiens ad torturam.

Decimum tertium,indicium est assertio eius, qui vidit aliquem se cõgentem, aut venena præbentem animalibus,quę postea interierunt ex illa potione. Sufficit ad torturam. Hæc duo cum alijs refert Bonac. *disp.* 3. *de legib.q.*5. *puncto fin.* extremis verbis.

Nota, quod singula indicia prædictorum non sufficiunt ad torturam præsertim 8. ad 11. sed debent coniugi cum alijs, vt inducant ius ad quæstionem tormentorum, vt colligitur ex citatis doctoribus, & debent esse certa, nõ dubia, neque æquiuoca.

Quæres 13. An publica vulgi fama, quod aliqua persona sit saga, seu striga, seu malefica sufficiat ad inferẽdam torturam?

17 *Resp.* Sola fama legitimè probata nimirum duobus testibus legitimis,de quibus dixi *resolut.* 104. *num.* 34. & *resolut.* 106. *num.*17. nõ videtur sufficere ad torturam,nisi alia adminicula coniungantur. Tum quia,fama vt plurimum oritur ex incerto auctore, & plerumque fallaci *cap.Vestra,de cohabitat. cler.* Tum quia, facile suscitatur rumor, & fama contra quasdam vetulas præsertim deformes propter odium,quo communiter populi prosequuntur personas huius conditionis. Demum fama exorta post carcerationem nihil omnino probat, quia præsumitur habere originem ex captura cuius causa initio fere semper ignoratur. Ita docent Torreblanca, Gilhausen, & Palaus, quos pro se citat Carena *par.* 2. *tit.* 12. *num.* 202.

Quæres 14. An probanda sit qualitas sortilegij in maleficijs, & infirmitate, mutilatione, & morte, an sufficiat probare simpliciter prædicta?

Resp. Non sufficit probare mortem, mutilationem, aut infirmitetem, quia Inquisitor non punit delinquentes præcisè ex dictis malis, sed quatenus illa proueniunt à delinquente per qualitatem maleficij sortilegi, id enim potissimum intendit iudex Ecclesiasticus, nimirum sortilegium causatis maleficium in damnũ proximi, attẽditur ergo qualitas delicti, non ipsum delictum materialiter acceptum, & illa omnino probãda est. Tum quia, qualitas requisita ad aliquid probãda est, *l.Fulcinius*, §.1.*ff.ex quibus causis in possess. Mar. Socinus*; *de testib. num.*4. apud Ziletum. Tum quia, qualitatem non dicitur fateri nec probare, qui factum simpliciter confessus fuit,vel probauit,Rota Rom. *vol.*1. *decis.* 56. fine. Carena *par.* 2. *tit.* 12. *num.*173. & alij omnes. Probatio autẽ fit mediante attestatiõne Medicorum, vel Exorcistarum in hac arte peritorum, quod tamen difficile est, nam inefficacitas medicinatum nihil probant aliquid pulsus, & vrina sana, licet vexetur persona. Ita Bernard. in sua Lucerna *in Tract. de Strigis*, §. *Ita dicimus*, Fachin. *consil.*12. *lib.*1. *num.* 17. Tortebl. *lib.*3. *de Magia*, *cap.*16. *num.*16. 18

Quæres 15, An dictum strigarum asserentium se in conuentu aliarum vidisse talem sagam probet ad inquirendum, & torturandum sagam denuntiatam? Affirmant Binsfeld. *memb.* 2. *de confess. sagarum concl.*6. *dub.*2. Deltius *lib.*2. *Append.*2. *q.*8. Valentia 2.2. *disp.*6. *q.*13. *par.*4. §. 3.

Resp. Dictum etiam duarum sagarũ non sufficit neque ad inquirendum, neque ad torturam, vt docent Farinac. *q.* 185. *num.*153. Simanch. *tit.*37. *de Lamijs num.*14. Scaccia *de iud.ciuil.crim.& heret. lib.*1. *cap.* 82. *num.* 10. alios citat Diana *par.*4. *tract.* 6. *resolut.* 30. vbi dicit ex dicto plurium sagarum complicum sine indicijs non esse procedendum contra personam bonæ famæ ad torturam, Carena *par.*2. *tit.*12. *num.*226. & 227. indicia sunt,quando vna saga aliam videt se vngen- 19

vngentem, inuocantem dœmonem, vel quid aliud superstitiosum facientem extra conuentum, & conciliabulum diaboli, ex Scaccia, & Simanch. locis citatis.

Quæres 16. An attestatio sagarum cōtra sagam sociam denuntiatam valeat sine tortura,

20 *Resp.* Praxis in plerisque locis, & fere in omnibus Tribunalibus S. Inquisitionis, quod socij criminis non torturantur ad purgandum infamiam, vt eius dicta valeant, ratio est, quia si afficerētur tortura, retraherentur à testificatione fauore fidei. Deinde quod criminalistę aiunt, sociū criminis habilitari ad testificandū purgata infamia per torturā, in qua testis debet deponere, & perseuerare in suo dicto, de communi cum Claro *q. 21, §. Scias,* non videtur suffragari, quia huiusmodi tortura leuis est, & transeunter experitur; atque contra res negantes veritatem à iudice cognitam inuenta, vt illam fateantur. Ita Simanch. *de catol. instit. tit. 53. num. 38*, Pegna *par. 3. Direct. Comment.* 113. Diana *par. 4. resol. 10. tract. 6.* Carena *par. 2. tit. 12. num. 233.*

Quæres 17. Quandonam malefici torquendi sint, & de quibus interrogandi in tortura?

Resp. Quando maleficus non est cō- 21
uictus, nec confessus, torturandus est, si
contra ipsum adsunt probata indicia,
certa, non dubia, nec æquiuoca. De tri- 22
bus autem examinandus est indiciatus; Primo, super vsu scripturæ, libri, aut alterius rei, quæ ipsum indicat sortilegum, Genuens. *cap. 18. num. 13. cap. 68. num. 12.* Secundo, interrogandus est de complicibus, quod est speciale in casu sortilegij, quod est crimen exceptum, & difficilioris probationis, Ita Deltius *lib. 5. sect. 3. §. Secundum indicium*, Farinac. *q. 43. n. 63. limitat. 9.* apud Catenam *par. 2. titul. 12. num. 222.* Nulla autem persona in specie nominanda est, sed in genere interrogādus est, an habet socios in crimine sortilegij, quia iudicis examinatio non esset interrogatio, sed suggestio ex dictis. Vide Genuens. *cap. 68. cit.* Tertio demum, interrogandus est super credulitate sua circa sortilegia, & maleficia, an dœmon possit cogere voluntatem hominis ad amorem, an abusus rerum Sacrarum aliquid valeat ad turpia; an possit suscitare mortuos, an dignus honore, &c. nā si affirmet vti hæreticus formalis puniēdus est.

CAPVT

CAP. VIGESIMVM DE DIVINATIONE, ET ASTROLOGIA.

SVMMARIVM.

1 *Duobus modis habetur cognitio occultorum.*
2 *Diuinatio illicita prænuntiatio futurorum.*
3 *Alia dicitur Subaſtrologia, alia Aſtrologia.*
4 *Diuinatio fit nouem modis expræſſo pacto.*
5 *Somnia proueniunt à Deo, & Angelis*
6 *Quomodo id cognoſcatur?*
7 *Cauſata à Dæmone illicita.*
8 *A cauſis naturalibus licita ſunt.*
9 *Diuinatio per ſortes.*
10 *Augurium.*
11 *Auſpicium.*
12 *Omen.*
13 *Chyromantia.*
14 *Aſtrologia naturalis licita.*
15 *Iudiciaria verò illicita.*
16 *Peccatum mortale ex genere ſuo.*
17 *Aſtrologia circa temperamentum corporis licita eſt.*
18 *Aſtrologia circa inclinationes virtutum, & vitiorum licita eſt.*
19 *Aſtra nullam habent virtutem in animam rationalem.*

CAPVT

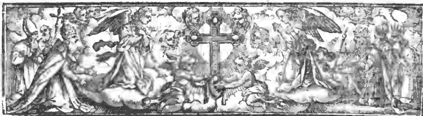

CAP. VIGESIMVM
DE DIVINATIONE, ET ASTROLOGIA.

1 OGNITIO rerũ occultarũ dupliciter haberi poteſt ; primò modo licito per inueſtigationẽ cauſarum, & principiorum eius labore, & induſtria inueſtigãdo illarũ virtutẽ, hac ratione homines quisbuſdam virgis ligneis inuenerunt aquam latentem ſub terra pro puteis, & fontibus, in quarum vſu nullum eſſe actum ſuperſtitioſum ex Bonac. docui *cap. 18. num. 11. & 20.* ſic naturali cognitione quæ dicitur Aſtronomia, inueſtigantur motus cœleſtium orbium, Eccliſſis Lunæ, & Solis, atque ex illorum motu, & influxu varij, & diuerſi effectus naturales futuri, & occulti à nobis cognoſcuntur, tam in animalibus, quam plantis, & alijs rebus ſublunaribus, in quas mirabiliter influunt corpora cœleſtia per ſuos motus, & virtutes. De hoc genere cognitionis, quæ vocatur Aſtrologia naturalis, per quam cognoſcuntur effectus, & euentus, qui naturaliter accidere ſolent, nobis agendum nõ eſt, ſed de ſuperſtitioſa tantum ; vnde ſecundo rerum occultarum cognitio haberi poteſt modo illicito, opera, & auxilio dœmonis, qui ex pacto expræſſo, vel tacito homini ſuperſtitioſo ſubminiſtrat cognitionem vanam, & fallacem rerum occultarum.

Quæres igitur primo, quid, & quotuplex ſit huiuſmodi cognitio ſuperſtitioſa opera dœmonis comparata dicta Diuinatio?

2 *Reſp.* Diuinatio eſt illicita cognitio rerum occultarum auxilio dœmonis acquiſita medijs vanis, & inutilibus. Ex quo patet differẽtia eius à Reuelatione, & Prophetia, quæ eſt cognitio ex diuina

reuelatione infuſa homini ad vtilitatem ipſius, & aliorum. Ex diuerſitate me-
3 diorum duplex oritur ſpecies diuinationis. Diuinatio in ſpecie, quæ & Subaſtrologia vocari poteſt, quæ eſt inordinata prænuntiatio futurorũ aquiſita per quædam media ſublunaria, vt mox dicetur. Et Aſtrologia, quę eſt diuinatio per conſtellationem ſtellarum, & vocatur iudiciaria, quia iudicat de actionibus humanis prouenientibus, & dependentibus à libero hominis arbitrio. Ambæ autem conueniunt in hoc, quod ſunt illicitæ præcognitiones ope dœmonis per quædam ſigna inutilia habitæ circa humanas actiones dependentes à libero hominis arbitrio. Differunt verò, quod Subaſtrologia habetur ex pacto dœmonis præcipuè expreſſo in ſigno ſublunari poſito; Aſtrologia verò habetur ex pacto dœmonis tacito in ſigno aſtrorum poſito. De ſingulis dicendum cum D. Thoma 2. 2. *q.* 95. per totam, Sair. *lib.* 4. *cap.* 5. Clauis, Bonac. *diſp.* 3. *de legib. q.* 5. *p.* 3. Leſsius *lib.* 2. *dub.* 5. *&* 6. Mazuchell. *diſp.* 2. *de caſib. Mediol. quaſt.* 4. *à num.* 23. Carena *part.* 2. *tit.* 12. *à n.* 65.

Quæres 2. Quot modis fiat diuinatio per expreſſam dœmonis inuocationẽ?

4 *Reſp.* Nouẽ modos aſſignat D. Thomas. 2. 2. *q.* 95. *art.* 3. fit ergo primò, per fictas, & apparentes imagines, & dicitur Præſtigium. Secundò per apparitionem, & locutionem mortuorum Necromantia. Tertiò, per homines arreptitios, & viuos Pytonia. Quartò, per figuras terreas Geomantia. Quintò, per aqueas Idromantia. Sextò, per aereas Aeromantia. Septimò, per ignem Piromantia. Per viſcera animalium, Octauò, Aruſpicium. Nonò demum, diuinatio fit per ſomnia. Ex diuerſitate ergo mediorum & ſignorum diuinatio ſortitur diuerſa nomina, vt dictum eſt, & cum ea media ſint ſublunaria diuinatio dici poteſt Subaſtrologia. De prohibitione horum habetur Leuit. 20. *n.* 27 Deuter. 18. *num.* 10. Ierem. *cap.* 27. *nu.* 9.

Quæres 3. Quandonam peccatum ſit diuinatio per ſomnia, ſeu illis credere?

Reſp. Somnia triplici cauſa prouenire poſſunt. Primò, à Deo, & Angelis bonis, & his ſomnijs credere nullum eſt peccatum, immò credendum, & obediendum, vt fecit Ioſeph, qui accepto puero ab Angelo in ſomnis admonitus fugit in Aegiptum, de his ſomnijs à Deo, & ab Angelis bonis immiſſis hominibus tamquã quibuſdam reuelationibus ſermo eſt pluribus in locis Sacræ Scripturę, Geneſ. *cap.* 37. de ſomnijs Ioſeph, *cap.* 40 de ſomnijs Eunuchorũ Pharaonis *cap.* 41 de ſomnio ipſius Pharaonis, &c. De his hic ſermo non eſt, ſed tantum de immiſſis à Dœmonæ. Somnium autem eſſe ab Angelo bono, & non à malo co- 5
gnoſcitur ex duabus regulis, nam à Deo primò, quando eſt circa aliquod bonũ, ſed cautè procedendum eſt, quia aliquando dœmon ſpecie boni decipit homines nimis credulos, cum timore igitur, & tremore ſomnium bene, & prudenter conſiderandum eſt; ſecundò, quando ſomniatorem relinquit conſolatum in ordine ad opus bonum, his duobus concurrentibus ſomnijs credi poteſt tamquam à Deo immiſſis. E cõtra ſi turpe eſt, aut hominem relinquit perturbatum diabolicum eſt non Angelicum, ideo abhorrendum, & contemnendum. Ita omnes cum Sairo. *lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 7. Leſſio *lib.* 2. *cap.* 43. *dubit.* 8. Sanchez *lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 52. Bonac. *diſp.* 3. *de legib. q.* 5. *p.* 3. *num.* 7.

Secundò igitur, ſomnia cauſantur à 7
dœmone vt homines decipiat, & id pertinet ad diuinationem, peccatum grauiſsimum à Deo prohibitum pluribus in locis Sacræ Scripturæ, Leuit. *cap.* 19. *n.* 26 *Nec obſeruabitis ſomnia.* Deuter. *cap.* 18. *num.* 10. *Diuinatio erroris, et auguria mẽdacia, & ſomnia maleſacientium vanitas eſt* Eccli *cap.* 34. *num.* 5. *Ne attendatis ad ſomnia veſtra*, Ierem. *cap.* 29. *num.* 8. clarũ igitur eſt, vanum eſſe, & ſuperſtitioſum ex ſomnijs à Dœmone immiſſis expectare diuinationem futurorum.

Tertiò, ſomnia quandoque cauſan- 8
tur ab internis humoribus cauſantibus aliquem motum in phantaſia, ex quo ſomnia humoribus conformia reſultant; vt

vt plurimum autem procedunt à negotijs tractatis, & pensatis die præcedente, multi enim ex vehementi imaginatione noctu somniant quidquid fecerunt, aut dixerunt præcedenti luce; & si timent aliquid sibi euenturum somniant in nocte; ego scio quemdam sæpissimè somniasse, se eijciendum esse è suo domicilio cum graui incommodo, & hoc illi tribus vicibus accidit diuersis temporibus, & semper somnium sortitum fuit suum effectum, nam ille talis tenera reiectus fuit, seu amotus ab illo loco, in quo bene manebat. Numquid deinceps iste somniator fidem suis somnijs huius generis habere licite poterit? Aliqua coniectura conceditur, cum ex causis naturalibus soleant prouenire, sed quisque in his prudens sit, neque enim de somnijs curandum est. Vide Sanch. *lib.* 2. *cap.*38. *à num.*49.

Quæres 4. An diuinatio per sortes licita sit, & annum vsus? In his dœmon se occultè immiscet, ac proinde continetur hæc diuinatio sub illis in quibus locum habet pactum dœmonis tacitum & cum medium sit quod materiale dici potest hæc diuinatio Subastrologia.

9 *Resp.* Diuinatio per sortes, quod & ex vi vocis vocatur Sortilegium triplex est, Diuisoria, qua cognoscitur quidcuique sit tribuendum siue bonum, siue malum; vt, in electionibus, premis, pœnis &c. Consultoria, qua quæritur in aliqua re voluntas Dei. Diuinatoria demum, qua per sortes quæritur cognitio futurorum ex tacito dœmonis pacto. Ita omnes cum D. Thoma 2.2.*q*.95. *art*.8. Sanch. *lib.* 2. *cap.*38. *à num.* 36. Bonac. *disp*.3. *de legib. q*.5.*p*.3.*num*.13.

Sors diuisoria non est illicita, quoties euentus non expectatur à Dœmone, vt notum est, vel non fiat super electionibus Ecclesiasticis, quia hoc prohibetur *cap. Ecclesia de Sortileg.* Quare in diuisione hæreditatis, in contractibus, in pœnis & similibus licita est, vt docent omnes cum præcitatis.

Consultoria de se illicita est, quia per ipsam tentatur Deus, cuius voluntas nõ per sortes, sed per doctrinam sanctorum Patrum, & virorum doctorum responsa inuestiganda est, *ex cap. Sortes* 26.*q*.5. ita precitati doctores.

Diuinatoria, quando per Dœmonẽ, qui tacitè & occultè se immiscet in his, mediantibus sortibus quæritur, cognitio futurorum, hæc semper est peccatum mortale ex genere suo, & toto *tit. de sortileg.*

Quæres 5. Quid sit Augurium, Auspicium, Omen, & Chyromantia? Isti modi diuinandi continentur sub diuinatione ex pacto tacito dœmonis, & vocari potest Subastrologia, quia diuinatio fit per res sublunares; ad singula respondetur. Vide doctores citatos à Sousa, *lib.*1.*cap*.49.

Augurium est prænuntiatio futuri ex garritu auium, vocibus animalium, & sternutatione hominum, vt crocitatio corui malum est signum. 10

Auspicium ex auium volatu, aut aliorum animalium motu alicui bonum, vel malum. Romani bonum auspicium futuri belli, si pulli cibum sumpsissent, malum verò, si non sumbant. 11

Omen bonum, vel malum cognoscitur ex prolatis per aliquem verbis casu seu de repente. 12

Chyromantia est cognitio futurorum per lineamenta manuum, & faciei hominis. Vide quæ dixi *cap.*18.*num*.56. 13

Nota hæc quasi abijsse in dissuetudinem apud homines, & meritò, quia cum hæc casu accidant, & nullam habeant connexionem cum futuris euentibus, ab omnibus iuris prudentibus pro nihilo habetur. Eorum igitur obseruatio vana est, & nullius momenti. Quod si quis ea obseruaret, & eis fidem, præstarat, peccaret aut mortaliter, aut venialiter iuxta conditionem obseruationis, & credulitatis.

Quæres 6. An Astrologia tam naturalis, quam iudiciaria sit licita?

Resp. Naturalis licita est, iudiciaria verò illicita, & peccatum mortale ex genere suo. 14

Primum, quod naturalis, sit licita, probatur, quia eius cognitio habetur industria, & labore hominum considerantium virtutes, & proprietates astrorum, per quas naturaliter influunt in hæc inferiora, producentes in eis diuersos effectus, & hæc nullibi reprobatur, immo potius admittitur, vnde Sixtus V. in sua Constitut. incip. *Cœli, & terra Creator* de qua agendum sequenti capite illam non damnat, sicut iudiciariam, sed permittit, & concedit illis verbis. *Præterquam circa agriculturam, nauigationem, & rem medicam*. Et ita omnes docent.

15 Secundum, quod iudiciaria sit illicita, & damnata, apertè habetur in eadem Bulla illis verbis. *Damnantés, & reprobantes omne genus diuinationum, quæ diabolo auctore, ad fidelium deceptionem à prædictis curiosis, vel perditis hominibus, fieri solent*. Rationes huiusmodi damnationis tum ex Sacra Scriptura, tum ex Sanctis Patribus multæ referuntur in eadem Bulla probantes Astrologiam hanc vanam esse, & inutilem, plenam mendacijs, & deceptionibus ex diabolica fraude. Iure canonico damnatur pluribus in locis, *cap. Illud* 6. *cap. Illos* 7. *cap. Sed & illud* 8.26.*quæst*.2. *cap. Sciendum* 26. *quæst*.3. *Iure ciuili l. Item*, apud Labeonem, §. *Si quis Astrologos, ff. de iniur. l*.2. *C. de Malef. & Matem. l. Nemo, C. eod. l. Mathematicos, C. de Episcop. audientia*. Vana igitur est Astrologia de humanis actionibus, quæ ita dependent ab humano arbitrio, vt præter Deū, qui hominem reliquit in manu consilij sui, nullus influere posit in easdem directè, homo enim cum liber sit ita Dominus est suarum actionum, vt posit facere quod vult, & ab opere etiam præconcepto desistere, nec ab vllo cogi potest.

16 Tertium, quod sit peccatum mortale ex genere suo, in confesso est apud omnes, quia diuinatio non contingit sine dæmonis inuocatione, & pacto ad minus tacito. Ita Sanch. *lib*.2.*cap*.38.*n*.17. & 18. Bonac. *disp*.3. *de legib. q*. 5.*par*.3. *num*.16. Mazuchell. *de casib. Mediol. disp*. 2. *cap*.10, *num*.46. & 49.

Quæres 7. An prohibita sit Astrologia iudicans de temperamento bono, seu malo hominis ex obseruatione influxus constellationum tempore natiuitatis?

Resp. Non, quia certum est Cœlum directè influere in corpus humanum, & aliorum animalium, nã talem habet virtutem, per quã materiam disponit ad formationem fœtus cum tali vel tali tẽperamento humorum, & quatuor qualitatum iuxta concursum cõstellationũ, ex quo sequuntur diuersi partus, qui diuersa habent temperamenta, & humores, vnde bene dixit Aristoteles 2. *Physic. T*.26. Sol, & homo generant hominem, hoc est, corpus disponunt secũdum humores, & temperamentum, ex quo vltimo disposito, & anima rationali fit homo. Ita docent Scotus *in* 2. *dist*. 14. *q*.3. D. Thomas ibidem *dist*. 15. *q*.1. & 3. cõtra Gentes *cap*. 84. & *seq*. Conymbr. *lib*. 2 Cœli *cap*. 3. *q*. 9. *ar*. 2. Hoc autem temperamentum quale sit in hominibus certo sciri non potest, cum ad illud non tantũ astra cęli, sed etiam alia concurrant, vnde, vt plurimum incertum est, nam dependet ex qualitate seminis progenitorum, ex diuersitate regionis, ex educatione ipsius pueri, & ex alijs, præterquã quod influxus cœlorum quo ad peculiares effectus magis nobis ignotus est, quam cognitus, cum ex eodem partu gemellos videamus vnum robustiorem; alterum debiliorem, vnum lunaticum, alterum sanæ mentis, sit exemplum in Esau, & Iacob, ille pulosus, iste temperatus, ille inuidus, iste mansuetus, ille odiosus, iste dilectus, & tamen sub eadẽ constellatione vti gemelli nati sunt ex eisdem parentibus. Ex quo infertur, nulla certitudine sciri posse breuitatem, aut longitudinem vitæ hominis ex temperamento, cum subiaceat varijs accidentibus, & causis extrinsecis præter incertitudinem temperamenti. Huiusmodi præcognitiones ex astris non prohibentur in Bulla Sixti V. ex allatis in præcedenti quæstione, nam pertinent ad medi-

medicinam, quæ considerat dispositiones corporis animati.

Quæres 8. An Astrologus iudicare possit de inclinationibus hominum?

18 *Resp.* Potest aliquid coniecturare in genere dicendo talem hominem inclinatum esse ad iram, mansuetudinem, auaritiam, luxuriã, &c. quia huiusmodi passiones, quæ sunt motus sensitiui appetitus, cognoscuntur ex temperamento quatuor qualitatum, inducente huiusmodi passiones; sed Astrologus per astra cognoscere potest temperamentũ hominis ex dictis præcedenti quæstione, ergò & easdem inclinationes, quæ pendent ab huiusmodi temperamento. Vide D.Thomam *par.1. q.115. ar.4. lib. 3. contra gent. cap.92.* item *q. 5. de verit. art. fin.* Scotum *in 2. dist. 14. quæst. 3. S. Quarto,* Suar. *de relig. tom. 1. lib.2. cap. 11.* Est autem differentia inter iudicium de temperamento, & coniecturam de inclinatione, quia cognitio temperamẽti magis appropinquatur veritati, cum astra in illud directè influant disponendo fœtus secundum combinationem quatuor qualitatum, & humorum, non sic in animam, in quam influere non possũt nisi remotè, & per accidens, quatenus corpus disponunt, cui ipsa vnitur, consequenter cũ fortior sit causa agens directè, quam quæ indirectè, & per accidens operatur, minor certitudo habetur de inclinationibus, quam de temperamentis per cognitionem astrorum.

Quæres 9. An astra influant in animam rationalem, & eius intellectum, & voluntatem cogant ad bonum, vel malum?

19 *Resp.* Corpora cœlestia nullam habent actionem directam in animam rationalem, neque proindè in intellectũ, aut voluntatem, vndè voluntatem cogere non possunt, quamuis vtramque potentiam inclinare possint ad actiones tam bonas, quam malas, propter actionem indirectam, quam habent erga intellectum, & voluntatem.

Primnm, quod nullam actionem directam habent in animam, probatur. Tum quia, anima est omnino spiritualis, ergò nulla causa corporalis in eam agere potest, quia corpus non agit in spiritum. Tum quia, anima præter intellectiones, volitiones, species intelligibiles, habitus, & passiones lætitiæ, tristitiæ, & similia quæ causantur ab obiectis cognitis, nullius alterius qualitatis est capax, sed astra nullam virtutem habent producendi in anima prædictas qualitates, nam species intelligibiles ab obiectis producuntur, quorum sunt species, actus autem non sunt nati produci nisi à potentijs speciebus mediantibus; habitus autem si sunt naturales producuntur ab actibus, si supernaturales à Deo tantum immediatè infunduntur animæ, passiones demum recipiunt esse ab obiectis hoc vel illo modo propositis ab intellectu. Quare, concludendum est, nullum corpus aliquam habere actionem super animam, neque proindè in eius potentias, quæ eamdem cum ipsa sortiuntur conditionem.

Secundum, quod humana voluntas non cogatur per influxum astrorum, ita certum est, vt probatione non egeat, & patet ex allatis, quia astra nullam virtutem, & potestatem habent super voluntatem, ergò illam cogere non possunt, aliàs sequeretur absurdum, quod libera non esset, si cogeretur. Est autem hæreticum dicere, quod voluntas cogi possit per causam creatam; similiter heminem carere libero arbitrio, aut prohiberi posse, seu priuari per aliquam actionem causæ creatæ.

Tertium, quod astra remotè influant in intellectum, probatur, quia cœlum alterare potest organa sensitiua, ac proindè benè, vel malè disponere ad exercendas suas operationes, consequenter cũ nihil sit in intellectu, quin prius fuerit in sensu, intellectus operari poterit benè, vel malè iuxta sensuum dispositionem pendentem ab influxu astrorum, secundam quæ agendo in organa impedit, vel iuuat intellectum in suis operationibus.

Quartum, quod mediatè influant in volun-

voluntatem, probatur, quia constat ex supradictis *sub q.8.* iuxta variam corporum dispositionem quæ ab astris habetur, aliquos esse magis propēsos ad hęc, vel illa vitia, ad has, vel alias virtutes, & iuxta illas voluntas potest magis moueri, si vult, ad vnum actum, quam ad aliū: consequenter indirectè cœlestia corpora influunt in voluntatem, quatenus cōstituunt, & disponunt temperamentum, & humores inclinantes magis ad vnū, quam ad aliud.

CAPVT

CAP. VIGESIMVM I.

DE POENIS CONTRA SORTILEGOS, MALEFICOS, ET ASTROLOGOS.

SVMMARIVM.

1 *Sortilegus excommunicatus non est.*
2 *Consuetudo interpretatur leges.*
3 Anathema sit, *est latæ sententiæ.*
4 *Pæna iuris communis contra sortilegos.*
5 *Pœnæ arbitrariæ contra eosdem.*
6 *Bullæ* Sixti *V. contra Astrologos.*
7 *Prohibentur omnes species superstitionis.*
8 *Respectu etiam eius qui semel fuit superstitiosus.*
9 *Actiones prohibitæ recensentur.*
10 *Coniecturatio etiam prohibetur.*
11 *Regulares olim puniebant sortilegos.*
12 *Excommunicati sunt legentes, & retinentes libros.*
13 *Astrologus suspectus de hæresi vehementer, vel leuiter.*
14 *Bulla Vrbani VIII. contra Astrologos.*
15 *Excommunicatio contra quærentes diuinationem, & Astrologos.*
16 *Excommunicatio contra impedientes iudices.*
17 *Mors, & bonorum confiscatio.*
18 *Iudices sortilegiorum.*
19 *Non sunt prælati Nullius.*
20 *Nec superiores Regulares.*
21 *Quid obiectum præuuntiationis prohibitæ.*
22 *Pœnæ incurruntur pro qualibet actione prohibita.*
23 *Bulla Gregorij XV. contra Maleficos.*
24 *Quæ pœnę incurrantur.*
25 *In dubio an mors ex maleficio, vel febri.*
26 *Causa proximior attenditur.*

CAPVT

CAP. VIGESIMVM I.

DE POENIS CONTRA SORTILEGOS, MALEFICOS, ET ASTROLOGOS.

IN hoc capite explicādæ sunt tres Bullæ Pontificiæ, vna Sixti V. contra Astrologos iudiciarios; secūda, contra eosdem, qui de statu Ecclesiastico, Sedis Apostolicæ, seu vita Romani Pontificis, aut eius consanguineorum iudicia faciunt, Vrbani VIII. Tertia, aduersus maleficos Gregorij XV. Præmittendæ autem sunt pœnæ, quas iura statuunt contra Sortilegos, Maleficos, & Astrologos.

Quæres 1. An sortilegi sint excommunicati? Nomine sortilegorū voco quoslibet superstitiosos, siuè ex vana obseruantia, siuè ex maleficijs, siuè ex diuinatione, & Astrologia.

1 *Resp.* Communior sententia doctorum negat huiusmodi excommunicationem latæ sententiæ contra sortilegos extare, & hi sunt Alensis, Silu. Azor. Suar. & Lessius, quos pro se citat Sanch. *lib. 2. cap. 38. num. 90. & 91.* Bonac. *disp. 3. de legib. q. 5. par. 3. num. 22.* Sousa *lib. 1. cap. 58. num. 5.* Farinac. *q. 192. num. 12.* Mazuchell. *disp. 2. de casib. Mediol. cap. 10. n. 133.* in fine illius diffic. Carena *par. 2. tit. 12. n. 304.* contra Reginaldum, Deltium, & alios. Et reuera vrgent, & pro his faciunt tres textus, quorum primus habetur *cap. 1. 26. q. 5. Si quis ariolos, aruspices, vel incantatores obseruauerit, aut philacterijs eorum vsus fuerit, anathema sit.* Eadem *cap. Aliquanti 6.* augurantes, & diuinantes, atq. consulentes, & docentes hanc artem *ab Ecclesia habeantur extranei.* Sequenti capite incip. Sortes, quæ nihil aliud sunt, quam

quam diuinatio, & maleficium, damnantur illis verbis. *Vltra nolumus nominari, & ne exerceantur, anathematis interdicto prohibemus*. Respondeo cum Bonac. loco citato, eā excōmunicationem, si fuit latæ sententiæ, vt videtur colligi ex primo textu nullatenus ex alijs, nostris temporibus abijsse in disuetudinem, aut certè doctores interpretatos
2 tos fuisse proferenda, siquidem communis sensus doctorum in interpretandis legibus attendendus est, ex D. Antoni *par. 2. tit. 4. cap. 4. §. 3.* Salas *disp. 19. de legib. sect. 9. num. 4. §. Quarta regula*, & deducitur ex *l. Minimè, l. Interpretatione ff. de legib.* proprium enim consuetudinis est legem interpretari, vnde illa
3 particula, *Anathema sit*, quę ex se significat excommunicationem latæ sententię, vt ex omnibus concilijs manifestè colligitur, est enim verbum *sit* modi imperatiui, ex allegatis à Sair. *lib. 1. cap. 11 num. 10.* consuetudine, & communi doctorum consensus interpretatur pro sētentia ferenda, ad quod facit etiam *cap. Non oportet 4. 26. q. 5.* vbi exprimitur ferenda, de qua constat, & in priori *cap. est sub dubio*, ergò bene interpretatur primum caput per hoc posterius, bene enim leges clarę declarant obscuras etiā posteriores, Panorm. *in c. Cū dilectus de consuetud.* Perettus *in comment. super Extrau. Ambitiosæ §. Locationem & conductionem num. 3. doctor. super l. Non est 25. l. Sed & 27. ff. de legib.* constat autem excommunicationem dicti. *cap. Nō oportet, & cap. Si quis 9. cap. Augurij 11.* esse comminatoriam, sicut & aliorum duorum textuum, & illam, quæ exprimitur sub primo capite, esse dubiam, cū non desint graues doctores asserēres esse comminatoriam, & plures Glosæ verbum *sit* velint indicare sententiam ferēdam, & non latā, *in cap. Generali 11. 25. q. 1.* Glos. *fin. cap. 2. de foro compet.* ergo rectè doctores, & consuetudo interpretatur eam comminitoriam. Confirmatur id totum, quia nullus ex Summis Pontificibus in Bullis editis contra sortilegos mentionem faciunt de hac pœna excommunicationis latæ sententiæ, sed in genere loquuntur, vt iudices huiusmodi sortilegos pœnis canonicis puniant, ergo nullam de iure incurrunt, nisi à Iudice feratur.

Quæres 2. An aliæ pœnæ contra superstitiosos iure antiquo exprimantur?

Resp. Sequentes colliguntur ex causa 26. *q. 5. cap. Qui 2. & cap. Non liceat 3.* 4
Quinquennio debent pœnitere; *cap. Si quis 5.* Episcopus, & quilibet clericus ariolos, & magos consulentes, hanc artem exercentes, vel docentes priuandi sunt suis honoribus; item, *cap. Quicumque 13. ead.* Sacerdotes, & alij clerici sortilegi priuantur suis gradibus, & honoribus, atque exilio mulctantur, seu carceribus constringuntur. De dictis pœnis vide Menoch. *lib. 1. de Arbitr. censur. 4. casu 388.* Farinac. *q. 181. nu. 51.*

Quæres 3. Quibusnam pœnis castigandi sunt sortilegi?

Resp. Qui maleficijs inferūt mortem, 5
traduntur curiæ seculari; qui verò infirmitatem, impotentiam generandi, aut damnum notabile in animalibus, vel fructibus suis maleficijs causant perpetuis carceribus tradendi sunt. Vtrumque exprimitur in Bulla Gregoriana, de qua *sub q. 22.* Alij verò sortilegi hæreticales damnantur ad remum per triennium, quinquennium, aut septennium iuxta grauitatem delicti, aut ad carcerē ad tempus; Sortilegi non hæreticales, idest, qui Sacramentis, aut Sacramentalibus vsi non fuerunt pœnitentijs, salutaribus castiganrur, immò quandoq; carceribus ad vnum, vel alterum mensem, interdum mulctantur in pecunia. Mulieres demum fustigantur, & aliquādo exilio puniuntur cum ea cautela, vt se pręsentent illis Inquisitoribus, in cuius diœcesi mittuntur in exilium, vt illa præsentatione mortificatæ non audeāt inficere homines, vnde melius est, eas mancipare carceribus. De his vide Zanard. *part. 1. de diuinis praecept. cap. 5. de fide, cap. 64.* Genuens. *cap. 68. num. 8.* ex illis Carena *part. 2. tit. 12. num. 257.*

Quæres 4. Quid statuerit Sixtus V. in in sua constit. 17. *B. N.* incipien. *Cœli, & terrę*, contra Astrologos?

6 *Resp.* Quoslibet superstitiosos, sortilegos, & Astrologos iudiciarios subijcit tribunali Episcoporum, & Inquisitorum seuere puniendos, & eorum libros prohibet, & damnat cum incursione pœnarum in Indice librorum cōtentarum. Vt colligitur ex dicta Bulla ex parte subiecta.

Nos igitur, qui pro nostro pastoralis officij munere fidei integritatem inviolatam conseruare debemus, est animarum saluti prospicere, quantum diuina gratia adiutrice possumus ex paterna caritatis viscerib. optamus, damnantes, & reprubantes omne genus diuinationum, quę diabolo auctore ad fidelium deceptionem à prædictis curiosis vel perditis hominibus fieri solent. Cupientes præterea illam sanctam Christianæ religionis simplicitatem, præsertim vbi agitur de summa creatoris Dei potestate, sapientia, & prouidentia ab omni erroris labe, integram, atque incorruptam, vt par est, retineri. Volentes quoque prædictę falsæ credulitati, ac huiusmodi illicitarum diuinationum, & superstitionum detestabili studio, & execrandis flagitijs, atque impuritatibus occurrere, vt de Christiano populo merito dici possit, quod de antiquo Dei popolo scriptum est, non est Augurium in Iacob, neque diuinatio in Israel. Hac perpetuo valitura constitutione, Apostolica auctoritate statuimus, & mandamus vt tam contra Astrologos, Mathematicos, & alios quoscũque dictę iudiciariæ Astrologiæ artem, prętcrquam circa agriculturã, nauigationem, & rem medicam imposterũ exercentes, aut facientes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntatę pendentibus aliquid euenturum affirmarę audent, etiamsi id se non certò affirmare asserant, vt protestentur, quam contra alios vtriusque sexus, qui supradictas damnatas, vanas, fallaces, & perniciosas diuinandi artes, siue scientia exercent profitentur, & docent, aut discunt, quiue huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitionee, beneficia, incantationes, ac præmissa detestanda scelera, & delicta, vt præfertur, faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt, cuiuscumque dignitatis, gradus & conditionis existant, tam Episcopi, & prælati, superiores, ac alij ordinarij locorum, quam Inquisitores hereticæ prauitatis vbique gentium deputati, etiamsi in plerisque ex his casibus antea non procedebant, aut procedere non valebant, diligentius inquirant, & procedant, atque in eos seuerius canonicis pœnis & alijs eorum arbitrio animaduertant.

Prohibentes omnes, & singulos libros, opera, & tractatus huiusmodi iudiciarię Astrologiæ, & Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantię, Onomantię, Chyromantia, Negromantiæ. Artis magicę, aut in quibus sortilegia, venficia, auguria, auspicia, execrabiles incantationes, & superstitiones cõtinentur, ac vt supra in memorato indice interdictos sub censuris, & pœnis in eo contentis à quibuscumque Christifidelibus legi, aut quomodolibet retineri; sed illos Episcopis, & ordinarijs locorum, vel Inquisitoribus prædictis præsentari, & consignari debere. Et nihilominus eadem auctoritatę statuimus, & mandamus, vt contra scienter legentes, aut retinentes libros, & scripta huiusmodi, seu in quibus talia continentur; similiter ijdem Inquisitores libere, & licitè procedant ac procedere, & pœnis condignis punire, & coercere possint.

Super hanc Bullam nonnullæ difficultates apparēt resoluendę in sequentibus.

Quæres 5. An omnis species superstitionis, & sortilegijs sit casus Inquisitionis secundum hanc Bullam Sixti V. Ratio dubitandi est, quia hæc Bulla intitulatur contra exercentes artem Astrologiæ, quæ est species superstitionis, consequenter non comprehendit omnes superstitionis species.

7 *Resp.* Per hanc Bullam omnis superstitionis species est casus Inquisitionis, vt apertè habetur ex supradictis, ibi: *Quiue huiusmodi illicitas diuinationes, sortilegia, superstitiones, veneficia, incantationes.* Nec obstat tituli inscriptio limitata ad diuinationes, quando in textu materia ampliatur, & exprimitur quo ad omnes species.

Quæres 6. An comprehendatur tantum

tum exercentes hanc artem, an etiam qui semel diuinauerunt, vel alicui amico Natiuitatem, vt aiunt, fecerunt? Ratio dubitandi desumitur ex illis verbis: *Iudiciariæ Astrologiæ artem exercentes*. nam significant iterationem actus, ex ijs, quæ insimili refert Nauar. *cap. 27. num. 250*. de exercente sodomiam, qui pœnas in Bulla Pij V. non incurrit per vnum vel alterum sodomiæ actũ, ergò neque casum Inquisitionis incurrit ille, qui amico Natiuitatem facit.

8 *Resp*. Etiam vnicus superstitionis actus subditur Inquisitioni, vt colligitur ex illis verbis. *Præmissa detestanda scelera, & delicta (vt præfertur) faciunt, aut in eis se quomodolibet intromittunt*. Ex quibus verbis prædictæ, clausulæ rationis dubitandi explicatio colligitur, nimirũ exercentes, idest, facientes, seu se ingerentes in actibus superstitiosis.

Quæres 7. Quot actiones subdantur officio S. Inquisitionis.

9 *Resp*. Sequentes. Exercitium, & professio; Astrologiæ, Instructio, qua Astrologi alios imbuunt. Disciplina, hoc est, illam addiscere. Facere actum superstitiosum. Demum se in prædictis intromittere auxiliando, consulendo mandando, consentiendo, &c. In his, omnibus casibus Bulla Astrologos, & superstitiosos subijcit sanctę Inquisitioni.

Quæres 8. An in hac Bulla prohibeãtur non solum iudicia assertiua de futuris contingentibus, verum etiam coniecturæ de eisdem cum protestatione nihil certò asserendi? Ratio dubitandi est, quia hic prohibetur Astrologia non quęcumque, sed tantum iudiciaria, quæ consistit in iudicio affirmatiuo rei euenturæ, qualis non est cognitio coniecturalis, quæ potius dubitatio est, quam iudicium de futuris.

10 *Resp*. Non solum prohibetur iudiciũ, sed etiam coniecturatio etiam sub protestatione nihil certò affirmandi, & id expresse colligitur ex illis verbis: *Faciētes iudicia, & natiuitates hominum, quibus de futuris contingentibus, successibus, fortuitisque casibus, aut actionibus ex humana voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmare audent, etiamsi id se non certò affirmare asserant, aut protestentur*. Et id procedit in vtroque foro, vt bene, Salas, & Sanchez docent *lib. 2. cap. 38. num. 34*. tum quia, Papa permisit iudicium de agricultura, nauigatione, & medicatione in vtroque foro, ergo damnauit in alijs astrologiam in vtroque foro ad omnem cognitionem. Tum quia, iste modus diuinandi est reipublicę Catholicæ perniciosus. Tum quia, per hunc modum occultatur malitia superstitionis, consequenter quilibet Astrologus sub his modis coniecturandi futura contingentia ab humana voluntate pẽdentia excusaretur à violatione huius Bullæ, ex quo nullus puniri posset, & sic frustraretur mens legis, cuius finis est extirpare hoc vitium superstitiosum diuinationis castigando delinquentes. Alijs hanc probat Bonac. in suo Bullario *disp. 2. q. 2. p. fin*. cum Filliuc. & Homobon. contra Molfesium, Naldum, Valent. Delrium, & alios.

Colligitur hinc non esse permittendos, vt aiunt, Lunarios quosdam, qui prędicunt reuolutionem regnorum, mortem alicuius principis, desolationẽ alicuius prouinciæ, victoriam in bello, pacem, &c.

Quæres 9. An virtute huius Bullæ Sixti V. olim superiores regulares potuissent punire suos religiosos diuinantes contra huius Bullæ prohibitionem? Dico olim, quia nunc nullatenus possunt, cum id prohibitum sit ex Bullis Pauli V. incip. *Romanus Pontifex*, & Vrbani VIII. incip. *Cum sicut accepimus*, de quibus dante Deo, suo loco agam.

Resp. Affirmatiuè, vt colligitur ex illis verbis. *Tam Episcopi, & Prelati, superiores, ac alij ordinarij locorum, quam Inquisitores hæreticæ prauitatis*. Nam veniunt sub illis verbis, *Pręlati superiores*, siue accipiantur diuisim, siue coniunctim, nam ea clausula propriè exprimit regulares superiores. 11

Quæres 12. Quænam sunt illæ pœnæ Canonicæ, præter arbitrarias, quibus mulctandi sunt sortilegi, & Astrologi?

Resp. De illis sufficienter dictum fuit superius *sub q.2.& 3.*

Quæres 11. Quam pœnam incurrãt legentes, aut retinentes libros, opera, & tractatus de Astrologia iudiciaria, aut de alijs superstitionibus?

12 *Resp.* Incurrunt excommunicationẽ nulli reseruatam in Indice latam, de qua actum fuit *cap.14.q.26. num.56.* Vide ibi. An incurrat habens cædulam, in qua descripta est propria, vel alterius natiuitas? *Resp.* Non, quia illa non est liber, nec opus, nec tractatus; verum quidem est, quod illam habens lacerare debet, fidem nullam illi habendo.

Quæret 12. An Astrologus probatus sit suspectus vehementer, an solum leuiter de hæresi?

13 *Resp.* Astrologus immiscens res sacras censetur suspectus vehementer de hæresi regulariter loquendo iuxta dicta *cap.18.q.7.* Si per meram astrorum cognitionem est solum leuiter suspectus, vt iudicatum fuit in Hispania in duobus casibus relatis à Diana *part.4. tract.6. resol. 17. §. Quibut verò.* Zanardus ab eo relatus dicit non teneri abiurare Astrologum asserentem, se tantum credere, astra inclinare, non verò cogere hominis voluntatem. Sed hoc non placet, quia cum pro tribunali contra hos ad sit præsumptio societatis cum dœmone relinquendi non sunt inabiurati.

Quæres 13. Quid contineat Bulla incip. *Inscrutabilis iudiciorũ.* Vrbani VIII. contra Astrologos?

14 *Resp.* Fertur contra Astrologos iudiciarios, qui de statu reipublicę Christianę, vel Sedis Apostolicæ, seu vita Romani Pontificis, aut eius consanguineorum iudicia facere, nec non eos, qui illos desuper consulere præsumpserint, cum innocatione constitutionis supradictæ Sixti V. Vt apparet in ea sub extensa his verbis post innouationem dictæ Bullæ Sixti V.

I. Et insuper omnibus, & quibuscumq. laicis, cuiuscumque sexus, conditionis statum, gradus, qualitatis, & dignitatis, etiã Marchioualis, vel Ducalis existentibus, qui de statu reipublica Christiana, vel Sedis Apostolicæ, siue de vita, aut morte Romani Põtificis pro tempore existentis, eiusque vsq; ad tertiũ gradũ inclusiuè consanguinorum Mathematic s, ariolos, aruspices, vaticinatoresque nuncupatos, vel alios Astrologiam iudiciariam exerentes, seu alias quomodolibet profitentes, de cætero cõsuluerint, siue desuper eorum iudicia, prognostica, prædictiones, seu prçcognitiones etiam sibi oblatas receperint, illisque quomodolibet vsi fuerint, vel illas pœnes se scienter retinuerint, aut alicui ostenderint, nec non ijsdem Mathematicis, ariolis aruspicibus, vaticinatoribus, siue aliam Astrologiam iudiciariam, seu quamlibet artem diuinatoriam quomodolibet profiteri, qui iudicia prognostica, seu præcognitiones, & prædictiones super premissis, etiamsi id nõ certò se affirmare protestentur fecerint, siue à se, siue ab alijs iam facta, seu factas in posterum pœnes se similiter retinuerint, vel alicui dederint, seu ostenderint, aut de eis quouis modo etiam improbando scripto, vel verbis tractauerint, ne dum excommunicationis maioris latę sententiæ, sed etiam vti læsæ maiestatis reis vltimi supplicij, ac confiscationis omnium bonorum etiam Romanæ Curiæ officiorum, & deuolutionis, quarumcumque ciuitatum castrõrum, & locorum iurisditionalium, & feudalium.

II. Clericis quoque & Præsbiteri, alijsque personis Ecclesiasticis tam secularibus quam cuiusuis ordinis Congregationis, Societatis, seu instituti, vel militiarum quarumcumque etiam Hospitalis S. Ioannis Hyerosolimitani, alijsque quomodolibet exemptis, ac Nobis, & Sedi Apostolicæ immediatè subiectis Regularibus vtriusque sexus, vltra prædictas, etiam priuationis beneficiorum, & dignitatum, ac officiorum Ecclesiasticorum, etiam Monasteriorum, Prioratum, Præceptoriarum, ac aliorum quorumcumque & inhabilitatis perpetuę ad illa imposterum obtinenda. Ita quod personæ Ecclesiasticæ præuia illarum degradatione curię seculari tradantur puniẽde; in Episcopali verò, Archiepiscopali, Metropolitana, Primatiali, Patriarchali, aut quacumque alia etiam superiori Ecclesiastica, aut mundana quamtumuit sublimi

blimi, excellente, & speciali nota digna, etiam suprema constitutis dignitate, easdem excommunicationis, ac priuationis etiam regiminis, & administrationis Ecclesiarum, & aliorum quorumcumque beneficiorum, & dignitatum quantumuis amplissimarum, & Patriarchali maiorum, ac officiorum suorum, & inhabilitatis pœnas ipso facto incurrendas Apostolica auctoritate tenore præsentium infligimus, & imponimus.

III. Cognitionem autem causarum huiusmodi quo ad personas Ecclesiasticas tam seculares, quam regulares in Vrbe nostra, & illius districtu ad dilectos filios nostrum eius Vicarium in spiritualibus generalem, nec non eiusdem Vrbis Gubernatorem, ac causarum Curiæ Cameræ Apostolicæ Auditorem Generalem, & eorum quãlibet in solidum. Extra verò Vrbem, & districtum prædictum in Prouincijs Nobis, & Apostolicæ Sedi subiectis ad S.R.E. Cardinales in eisdem Prouincijs de Latere Legatos, & Prolegatos, ac Præsides in dignitate Ecclesiastica constitutos, pro tempore existentes. In alijs vero omnibus, & singulis Prouincijs, Regnis, Ciuitatibus, opidis, castris, & locis, tam sub nostra, & dictæ sedis, quam cuiusuis alterius Principis ditione comprehensis, priuatiuè quo ad omnes etiam superiores religiosorum, ipsisque superioribus penitus exclusis ad ordinarios locorum, vbilibet verò locorum etiam ad hereticæ prauitatis Inquisitores spectare volumus.

IV. Mandantes dilectis filijs nostris, & dictæ Sedis de Latere Legatis, & eorum Vicelegatis, & Præsidibus nunc, & pro tempore existentibus; nec non venerabilibus Fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis singulis videlicet in suis Ciuitatibus, & diœcesibus, & qui ad loca intra fines alicuius diœcesis, non tamen de diœcesi existentia ipsarũ diœcesum, intra quarum fines eadem loca extiterint: Quo vero ad ea, quæ extra fines alicuius diœcesis consistunt, vicinioribus eorumdem locorum ordinarijs, ac etiam Inquisitoribus prædictis, quatenus ad instantiam cuiuslibet fisci, vel denuntiatoris, ac etiam ex eorum officio causarum huiusmodi cognitiones suscipientes, præuia etiam auocatione à quibusuis alijs supra non expressis, nec à nobis specialiter delegatis in causis ipsis modo præmisso procedant, omnibus iuris, et facti remedijs oportunis, inuocato etiam auxilio brachijs secularis.

V. Inhibentes insuper Decanis, & Capitulis Ecclesiarum Cathedralium, Metrapolitanarũ, & Patriarchalium, nec nõ quorumuis Ordinum, & locorum Regularium, Societatum, & Institutorum, ac etiam Hospitali prædictorum superioribus, conuentibus, & fratribus quantumuis exemptis, ne sub priuationis beneficiorum, & officiorum quorumcumque per eos respectiuè obtentorum, ac similiter inhabilitatis ad alia in futurum obtinenda, vocisque actiua, & passiua, nec non excommunicationis latæ sententiæ eo ipso incurrendis pœnis, Ordinarios locorum, nec non Legatos, seu Vicelegatos, aliosque prædictos in causis huiusmodi procedentes, quomodolibet impedire, molestare, seu perturbare audeant, vel præsumant, ac etiam mandantes, vt quoties ad id fuerint requisiti, Religiosos ipsos, etiamsi alicuius loci regularis, Superiores actu fuerint, ordinarijs, Legatis, seu Vicelegatis, ac alijs prædictis, seu quibus iijsdem mandauerint consignent cum scripturis, & actis, si qua facta fuisse reperiantur.

Nonnullæ difficultates proponendæ, & resoluendæ sunt in sequẽtibus quæstionibus per ordinem. Quare.

Quæres 14. Quot excommunicationes, & propter quas actiones, & contra quas personas ferantur in hac Bulla?

Resp. In hac Bulla fit mentio de duabus excommunicationibus latæ sententiæ nulli tamen reseruatis. Prima, exprimitur *sub num.* 1. secunda, verò *sub num.* 5. De prima hic agendum, de secũda in sequenti quæstione. De prima duo quæruntur. Vnum est quot, & quænam sunt actiones prohibitæ, per quas incurritur excommunicatio? Alterum, quænam personæ illam incurrant. 15

Primo, Actiones hic prohibitæ sunt nouem, quatuor ex parte quærentium diuinationem, quinque verò ex parte Astro-

Astrologorum, & diuinantium. Et parte quærentium sunt primo consilium petere, secundo recipere, tertiò retinere, quartò ostendere diuinationem factam de statu reipublicæ Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, vel de vita, aut morte Papæ, aut eius consanguineorum vsq. ad tertiam generationem inclusiuè. Ex parte verò Astrologorum, seu diuinatorum actiones sunt quinque prima factio, & constructio prognostici de prædictis; secũda retentio prognostici, etiam alienis tertia datio eius alteri; quarta eiusdem ostensio; quinta demum eiusdem tractatio, siuè verbo, siuè scripto etiam per modum improbationis. Procedunt, quãuis diuinatio non contineat iudicium, immo Astrologus, siuè diuinator, se non certo affirmare, quod prædicit; protestetur.

Secundò, eam excommunicationem incurrunt omnes laici cuiuscumque sexus, & cõditionis etiam si sint Duces, siuè parui, siuè magni, neque enim ius Pontificium solet distinguere inter Duces, cum omnes indistinctè sibi subijciat, prædicti ergo incurrunt eam pœnam, si fecerint vnam ex dictis actionibus superius expræssis. Astrologi verò, siuè diuinatores quicumque rei aliqua ex dictis quinque actionibus eamdem incurrunt pœnam. De illis autem non Astrologi, nec diuinationem profitentes tractãtes non incurrunt, quia excommunicatio per hanc actionem tractationis afficit solos Astrologos, & diuinatores.

Ecclesiastici quoque cuiuslibet Ordinis tam seculares, quã regulares præter excommunicationem, & priuationẽ officiorum, beneficiorum, & dignitatũ cum perpetua inhabilitate, tradũtur curiæ seculari puniendi præuia degradatione, si rei fuerint etiam vnius illarum actionum.

Episcopi pariter, & alij maioris excellentiæ, & constituti in sublimi, & speciali nota dignitate etiam mundana, aut suprema eamdem incurrunt excommunicationem, & priuationem regiminis, & administrationis, Ecclesiarum, & aliorũ quorumcumque beneficiorum, & dignitatum quamtumuis amplissimarum, & patriarchali maiorum, ac officiorum suorum ipso facto cum perpetua inhabilitate. Sub his clausulis efficacissimis comprehenduntur etiam Cardinales, Electores imperij, & quicumque alij habentes mixtam dignitatem ex laicali, & Ecclesiastica. Non verò Imperator, neo Reges, quia sermo est de Ecclesiasticis tantum, vt patet legenti partem Bullæ *sub num.* 11.

Prædicta autem de Ecclesiasticis, & Episcopis intelligenda sunt de quibuscumque actionibus tam respectu quærentium diuinationem, quam Astrologorum, & diuinatorum, cum impositio penarum respiciat personas superius expressas sub primo numero, quo ad actiones omnes, & quaslibet.

Quæres 15. Propter quas actiones, & quænam personæ incurrant secundam excommunicationem latam *sub num.* 5. expræssam?

16 *Resp.* Incurritur primo propter quatuor actiones, quæ sunt impedire, molestare, perturbare, aut non consignare reum huius criminis cum scripturis iudicibus supradictis in huiusmodi causa. Quælibet igitur actio, qua reus huius criminis effugit iudicium, aut non cadit in manus iudicis, aut ex illius manibus, & potestate subtrahitur, inducit excõmunicationem. Consignatio autem religiosi fit si petatur, aliter non incurritur. Secundò, personæ, quibus prohibentur prædictæ actiones sunt Decani maiorum Ecclesiarum, & omnes regulares siuè superiores, siuè subditi in ordine ad excõmunicationem. Respectu verò priuationis beneficiorum, & officiorum cum inhabilitate, ac vtriusque vocis, præter dictas personas, subduntur etiam capitula Ecclesiarum maiorum, & quilibet conuentus Regularium. Hæc autem excommunicatio non comprehendit seculares perpetrantes actiones superius prohibitas, quia de illis nulla fit mentio, sed solum de personis Ecclesiasticis.

Quæres 16. An præter excommunicatio-

cationem,& priuationem officiorum,de quibus in præcedẽtibus,imponãtur aliæ pœnæ contra requirentes diuinationẽ, aut pronosticantes de statu reipublicæ Christianæ,&c.

17 *Resp.* Vti rei læsæ maiestatis vltimo supplicio,& bonorum confiscatione puniendi sunt cum deuolutione etiam quarumcumque ciuitatum, & locorum etiam iurisditionalium,& feudalium, vt habetur *ex num.*1. Hæ pœnæ afficiant tantummodo laicos, cum de illis tantũ sermo sit: vnde in sequenti *num.*11. Ecclesiastici omnes infra dignitatem Episcopalem degradati traduntur curiæ seculari pro vltimo supplicio. Episcopi verò,& alij maiores prælati etiam dignitate mundana præditi etiam suprema ipso iure præter excommunicationem sunt ipso iure priuati suis beneficijs, officijs, regiminibus,& administrationibus. Ex quo in his confiscatio bonorum locum non habet, sed tantum respectu laicorum.

Sed ad quem spectent bona confiscata,& deuolutio ciuitatum,& iurisdictionalium? Ad eum supremum Principẽ, cuius erant: vnde feudum concessum ab Ecclesia redit ad Ecclesiam, siuè delinquẽs sit Comes, siuè Marchio, siuè Dux cuiuscumque conditionis, & notæ;si verò concessum fuit à laico reuertitur ad ipsum, quia æquum est, vt vnaquæque res redeat ad suum directum dominũ, qui illam concesit, & non ad extraneum?

Quæres 17. Ad quos iudices spectat cognitio huiusmodi causarum?

18 *Resp.* In Vrbe,& districtu ad tres officiales in solitum, ad Vicarium Generalẽ, Gubernatorem,& ad Auditorem Generalem Cameræ. Extra ad Legatos de latere, & Prolegatos, ac Præsides in dignitate Ecclesiastica constitutos singulos in suis Prouincijs, vbi sunt destinati, intellige pariter in solidum. In alijs locis ad ordinarios locorum, & Inquisitores, qui Inquisitores vbilibet locorũ hoc ius habent amplius super omnes delinquentes in hoc crimine, etiam sine Episcopis, quia pro ipsis facit dicta particula, *in solidum*; tum quia, cum sit fauorabilis amplianda est, tum quia, ampliorem habent quo ad hoc potestatem ipsis Episcopis, qui in prouincijs Legatorum de latere non possunt procedere in hac causa, vtique verò Inquisitores, ergo in hac causa procedere valent irrequisitis Episcopis, in quouis loco suæ iurisdictionis. Hæc omnia colliguntur *ex num.*3.

Quæres 18. An huiusmodi causa tractari posit à Prælatis nullius diœcesis, quorum scilicet territorium existit extra fines diœcesis?

Resp. Non, sed spectat ad viciniores Episcopum, & Inquisitorem, vt colligitur *ex num.* 4. 19

Quæres 19. An superiores regulares in hac causa procedere possint contra suos religiosos delinquentes?

Resp. Non, sed id munus spectat ad iudices expressos *sub quæst.*17. & patet *ex num.*3. 20

Quæres 20. Ad quid se extẽdat hæc diuinatio prohibita in hac Bulla Vrbani VIII.

Resp. Ad quatuor. Primo, ad diuinationem super statu Reipublicæ Christianæ. Secundò super statu Sedis Apostolicæ. Tertiò, super vita, aut morte Papæ existentis. Quartò, super vita,& morte, eius cõsanguineorum vsque ad tertium gradum inclusiuè. Prænuntiatio reipublicæ Christianæ est e.g. si quis prædicat eius reuolutionem, destructionem, deceptionem, &c. Sedis verò Apostolicæ, si quis prænuntiet mutationem loci, incursionem inimicorum cõtra illam, bellum, depræssionem, futurum concilium, &c. Prænuntiatio de vita, & morte Romani pontificis erit etiamsi de ipso, prædicentur spectantia ad ipsius personam præscindendo à ratione Pontificatus, aliter quilibet excusari posset dicendo se diuinasse de persona in ratione personæ priuatæ, non vt est Papa. Sed numquid huiusmodi prohibitio restringitur ad Papam actu existentẽ, an etiam extendatur ad futurum præsertim Sede Vacante? 21

Resp.

Resp. Limitatur ad præsentem actu viuentem, ita quod prænuatiatio de mortuo, aut de futuro pro tempore non prohibetur per præsentem Bullam. Pari ratione, idem dicendum est de eius cõsanguineis, nimirum, Papæ pro tempore viuentis, cũ id apertè colligatur ex verbis Bullæ *sub num.* 1.

Quæres 21. An pro qualibet actione in dicta Bulla prohibita incurrantur pœnæ tam graues, quales sunt confiscatio bonorum ptiuatio officiorum, & mors, præter excommunicationem? Ac proinde, qui simpliciter amico ostendit natiuitatem Papæ, aut aliquam prænuntiationẽ de sede Apostolica reus fit dictarum pœnarum?

22 *Resp.* Affirmatiuè, ita enim exprimitur in Bulla, neque enim hoc est leue delictum, sed grauissimum, cum huiusmodi prænuntiationes afferre possint damnũ notabilissimũ reipublicæ Christianæ, etiam ex sola ostensione, ideo mirum non est, si tam grauissimæ pœnæ imponantur contra transgressores.

Quæres 22. Quid contineatur in tertia Bulla à Gregorio XV. lata contra Maleficos?

23 *Resp.* Malefici ex maleficio, vel sortilegio mortem inducentes traduntur curiæ seculari, infirmitatem verò, diuortia, impotentiam generandi, seu damnum notabile inferentes animalibus, frugibus, & alijs fructibus, muro, seu perpetuis carceribus clauduntur. Verba Bullæ incip. *Omnipotentis Dei*, sunt sequentia.

Decernimus, præcipimus, & mandamus, vt constito, quod aliquis pactum cum diabolo fecerit & à fide apostatando, maleficijs, seu sortilegijs, vnam, vel plures personas ita læserit, vt ex maleficio, vel sortilegio mors secuta sit, etiam pro primo lapsu, curiæ seculari tradatur, debitis pœnis puniendus; qui verò similiter apostatando, pactum cum diabolo, vt præfertur, fecerit, & maleficium, seu sortilegium commiserit, ex quo, licet mors secuta non sit, infirmitas tamen, diuortia, impotentia generandi, siuè animalibus, frugibus, vel alijs fructibus dãnum notabile prouenerit; muro claudi, siuè perpetuis carceribus in Sancto Inquisitionis Officio, vbi illud existit, fabricandis, mancipari debeat. Qui verò similium delinquentium notitiam habuerint, eos Episcopo, siuè Inquisitori denuntiare teneantur.

Difficultates super dicta Bulla infra propositæ de more resoluuntur in subiectis responsionibus quæstionum per ordinem.

Quæres 23. Quot requirantur, vt maleficus tradatur curiæ seculari vltimo supplicio puniendus?

Resp. Tria copulatiuè requiruntur. 24
Primò, quod pactum expræssum cum dœmone fecerit, siuè scripto, siuè verbis. Secundò, quod à fide apostatauerit, nimirum negando fidem, siuè coram ipso dœmone, vel ad eius requisitionem, aut ad effectum maleficij. Tertiò, necesse est, quod mors sequatur ex maleficio, & non ex alia causa naturali, aut violenta. Hæc clara sunt in textu.

Quæres 24. Si constat de maleficio, sed dubitatur an mors sequuta fuerit ex febri subsequente concludendum sit, mortem prouenisse ex febri tantum, & non ex maleficio?

Resp. Carena *par.* 2. *tit.* 12. *num.* 257. 25
Quando euidenter non constat febrim ex maleficio ortum non habere, mors febri vti causæ proximiori tribuenda est, non maleficio, quod est causa remotior, 26
& probat primo *ex l. Huic scripturæ, ff. si seruus ff. ad leg. Aquil.* vbi constabat seruum lætaliter vulneratum, & post vulnus superuenisse naufragium, Iurisconsultus ibi respondet, non posse agi de occiso contra vulnerantem, quia seruus dicitur mortuus ex naufragio vti causa proximiori. Secundò ex duab. decisionibus 220. & 239. Cauallet. Cõtracta fuerat societas super periculo vitæ cuiusdam fœminæ, excepto casu partus, mulier hæc postea prægnans in quinto mense correpta fuit febre maligna, & die decima quarta, quæ critica est, fecit abhortum cum effusione magna sanguinis, & post septem horas mortua est; deciditur ibi, mulierem mortuam fuisse ex abhortu vti ex causa proximiori; & quamuis Rota dicat

ta dicat *num.4.* quod febris potuerit esse causa abhortus, cum vt dicit Zachias in suis quæstionibus Medicolegal. *tit.4.q.4. num.85.* febris acuta soleat partum interimere, attamen, ait Rota, de hoc non esse curandum, quia febris est causa æquiuoca abhortus. Igitur idem concludendum erit in casu nostro, nimirum mortem causatam fuisse ex febre maligna, cum ex ea, vt plurimũ soleat mors sequi, non ex maleficio, quod non probatur causam fuisse, & illius causa non potest esse nisi æquiuoca.

Quæres 25. Quodnam censendum sit damnum rotabile ad effectum incurrendi pœnam perpetuæ carceris?

27 *Resp.* Id relinquitur arbitrio iudicis, & puto damnum notabile in casu præsenti debere esse quid maius, quam illud furti, de quo opiniones succincte refert Diana *par.1. tract. 17. resolut. 57.* ea est ratio, quia agitur de pena seueriori, quæ est perpetui carceris, ideo eidem præsupponi debet culpa illi proportionata, attenta notabilitate damni.

Bbb CAPVT

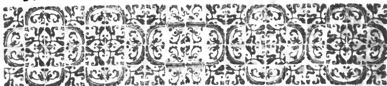

CAP. VIGESIMVM II.
DE ABVSV SACRAMENTORVM.

SVMMARIVM.

1 *Sacramenta tria imprimunt caracterem.*
2 *Bis conferens Sacramentum non iterabile suspectus est de hæresi.*
3 *Differens baptismum non est suspectus.*
4 *Communis Ecclesię vsus baptizãdi infantes quamprimum.*
5 *Nolens suum filium baptizari suspectus est.*
6 *Quæ nomina imponuntur baptizatis.*
7 *Celebrans bis eodem die non subditur Inquisitoribus.*
8 *Sed clericus suo Episcopo, & religiosus suo superiori.*
9 *Celebrare fingens grauissimè peccat.*
10 *Tenetur stipem restituere.*
11 *Suspectus est vehementer de hæresi.*
12 *Bulla contra non Sacerdotes celebrantes, & absoluentes.*
13 *Subduntur Inquisitori vehementer suspecti de hæresi.*
14 *Bulla plectens vsurpantes Sacerdotiũ in Missa, & Absolutione.*
15 *Incipiens celebrare, & audire sine absolutione punitur extra Bullam.*
16 *Alijs pœnis mitioribus.*
17 *Conatus punitur pœna extraordinaria.*
18 *Conatus est adiectio volũtatis ad actũ inchoatorium delicti.*
19 *Sacerdos suspensus celebrans, aut absoluens non subditur Bullis.*
20 *Abusus Sacramenti, & illicitus vsus illius diuersa sunt.*
21 *Quomodo probetur celebratio, & data absolutio per nondum Sacerdotem.*
22 *De testibus singularibus, & contestibus aliquid.*
23 *Inquisitioni non expedit articulare vnitatem delictorum.*
24 *Quomodo probetur administratio Pœnitentię.*
25 *Sacerdos verus querelatus pro laico dimittitur liber.*
26 *Sacerdotij qualitas probatur per asserentem se Sacerdotem.*
27 *Sacerdos fictus cum falsis literis punitur.*
28 *Confessus qualificatè non punitur pœna ordinaria.*
29 *Neque tantum indiciatus.*
30 *Tortura non probatur Sacerdotium.*
31 *Sacerdotes ficti sunt denuntiandi.*
32 *Conuictus de celebratione torturatur super intentione.*
33 *Excusatur in quatuor casibus à pœna ordinaria.*
34 *Laica potestas tenetur vxequi mandatum Inquisitoris.*
35 *Laicus celebrans, vel absoluens est irregularis.*

36 Ru-

36 *Rubrica est in gratiam nigri, ab ea valet argumentum.*
37 Si quis *quemlibet comprehendit.*
38 *Absens non potest absolui à peccatis.*
39 *Oppositum docens, vel faciens est excommunicatus.*
40 *Ab ea absoluit prelatus regularis suos.*
41 *Nondum Sacerdos seipsum communicans non est suspectus.*
42 *Hoc tamen non licet laico, & clerico nō Diacono.*
43 *Laici arcendi sunt ab exercitijs spiritualibus.*
44 *Laicus absoluens ab excommunicatione non est suspectus.*
45 *Nullatenus autem potest absoluere.*
46 *Celebrans quotidie malus Sacerdos sine confessione suspectus est.*
47 *Sigillum confessionis frangens non subditur Inquisitoribus.*
48 *Religiosus fractor punitur à suo superiore.*
49 *Nolens absoluere pœnitentem nisi reuelet complicem non est suspectus.*
50 *Non confitens, nec communicans in Paschate suspectus.*
51 *De fide tunc communionem obligare.*
52 *Et confessionem.*
53 *Religiosus contrahens matrimonium suspectus est.*
54 *Nullum est Religiosorum, & Clericorum matrimonium.*
55 *Iesuitę biennij suspecti sunt contrahentes.*
56 *Sponsalia pariter contrahentes suspecti sunt.*
57 *Vxoratus recipiens ordines non est suspectus.*
58 *Pologamia successiua licita.*
59 *Poligamia simultanea illicita.*
60 *Naturę aliquid duobus modis repugnat*
61 *Deus in veteri lege dispensauit in* Poligamia.
62 *Numquam quod vna haberet plures viros.*
63 *Poligamię delictum spectat ad Inquisitores tantum.*
64 *Poligamus vehementer suspectus.*
65 *Licet copulam non habuerit cum secunda vxore.*
66 *Palam, siuè clam ducens secundam est suspectus.*
67 *Nullitas prioris matrimonij ignota iudici subdit Poligamum Inquisitori.*
68 *Idem dic de nullitate secundi.*
69 *Ducens secundam propria auctoritate subditur.*
70 *Ducens vxorem secundam in facie Ecclesia subditur.*
71 *Parochus contra Tridentinum coniungens Poligamum subditur.*
72 *Dicta contra Poligamum habent locū contra Poligamam.*
73 *Alter coniugum ignorans Poligamiam excusatur.*
74 *Contrahens sponsalia viuente vxore subditur Inquisitoribus.*
75 *Poligamia quomodo probetur.*
76 *Per librum matrimoniorum.*
77 *Per fidem, seu librum Baptismi.*
78 *Vnicus testis de Poligamia reijcitur à reo per torturam.*
79 *Pœnę contra* Poligamos.
80 *Testes falsi in Poligamia subduntur Inquisitioni.*
81 *Quid agendum quando testis negat suā depositionem.*

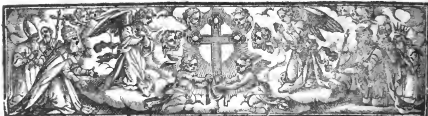

CAP. VIGESIMVM II.
DE ABVSV SACRAMENTORVM.

ABVSVS Sacramentorum nō solum cōtingit, quando quis vtitur illis ad aliū finem, ad quē non sunt instituta, in quo sēsu peruersi homines sortilegi, & superstitiosi illa adhibent in suis superstitionibus, de quare actum est in precedentibus capitibus, verum etiam, cum quis in conficiendis, & illis administrandis peccat, quod fit multis modis, vel ex parte ministri, vel ex parte subiecti, vel ex parte ipsius Sacramenti. Hic in vniuersum non est agendum de omnibus defectibus contingentibus in illorum confectione, & administratione, sed de illis tātum, qui aliqua ratione spectant ad sanctum Inquisitionis officium iuxta institutum nostrum.

Quares 1. An iteratio Sacramenti non imprimentis caracterem reddat suspectum de hæresi tam conferentem, quam recipientem illud? Pro resolutione duo notantur, primum est in Tridentino *Sess.6. can.9.* de Sacramentis, definiri de fide credendum tria tantum esse Sacramenta imprimentia caracterem, Baptismum, Cōfirmationem, & Ordinē, & illud esse signum quoddam spirituale, & indelebile de anima, in qua imprimitur, vnde ea iterari non possunt ex hoc igitur, quod caracterem imprimunt, reiterari non possunt, aliter multiplicaretur sine necessitate caracter, quod absurdum est, cū primus efficere valeat quidquid per ipsum pręstandum est, reddit enim hæminem illum recipientem aptum, & dignum ad spiritualia. Secundum est, quando dubitatur an prædicta Sacramenta, sint ne collata, in eo casu administranda sūt sub cōditione, vt suscep- 1

tor

tor illorum remaneat securus de illorũ valore, & fructu, non ideo tamen dicũtur reiterari, sed primo conferri, si aliàs legitimè collata non fuerunt, administrata cum illa cautela conditionis, quę importat hunc sensum, e. g. Si non es baptizatus; ego te baptizo, &c. Si verò es baptizatus, ego te non baptizo, ac proindè hic cadere non potest vera reiteratio Sacramenti, ratio deducitur ex illo communi axiomate: Conditio nihil ponit in esse. *Arist. 1. Perhier. cap. 1. l. Si quis sub conditione ff. si quis omissa causa. testam.* Quare reiteratio illorum Sacramentorum tunc prohibetur, quando constat, illa primò collata valida fuisse, aliter reiterari possunt, vt exeant in actum validum, prout opus est, neque propriè hęc est Sacramentorum reiteratio, sed tantum reiteratio illius actionis, quæ verum effectum sibi correspondentem non habuit, ex qua demum sequitur verus, & realis effectus, hoc est, Sacramentum relinquens in anima caracterem impressum.

2 *Resp.* Qui bis eamdem personam baptizat scienter, quam scilicet scit esse baptizatam est suspectus vehementer de hæresi, sicut ille, qui consentit sibi iterum Sacramentum nõ iterabile conferri. Idem dic de alijs duobus Sacramentis Confirmatione, & ordine. Probatur quia, per huiusmodi iterationem tam conferens, quam suscipiens præsumitur tenere, & credere huiusmodi Sacramenta pluries conferri, & recipi posse, sicut alia, quæ caracterem non imprimunt. Confirmatur, quia huiusmodi factum expresśè protestatur & indicat hæresim. Ita de rebaptizante docuit Glosa *ver. Saperent cap. Accusatus* §. *Sanè, de haret. in* 6. Lucerna *ver. Sacram. abusi*. Vide quæ dixi *cap. 8. q. 7. num. 9.* Intellige quouis fine contingat dictorum Sacramentorum reiteratio, siuè ad recuperandum sanitatem ex *cap. 2 de Apost.* siuè ad delenda peccata, siuè ad quemuis actum superstitiosum, aut simpliciter, nullo enim modo reiterandasunt.

Quæres 2. An diu differens baptizare suos filios sit suspectus de hæresi?

3 *Resp.* Non est suspectus, probatur, quia nullum extat diuinum præceptum baptizandi paruulos ante vsum rationis vnde *Gregor. Nazian. in serm. de Bapt.* exhortatur, baptismum infantium differri in triennium, vt per se ipsos aliqua ratione correspondere possint tam magno Sacramento, & Turtull. *in lib. de Baptismo*, censet, melius esse illud differre ad annos directionis, quia tunc puer

4 se disponere potest ad illud dignè recipiendum. Communis tamen Ecclesiæ consuetudo est, vt filij infantes quamprimum baptizantur, vnde Scotus in 4. *dist. 5. q. Vn. art. 3. in princ.* §. *Vnde*, diu differre hoc e. g. vltra duodecimum diẽ asserit esse peccatum mortale. In multis synodis præcipitur, vt Baptismum conferatur infantibus infra octo dies, neque diutius differatur, & ità statuitur in Synodo Parmensi Pompeiana *cap. 26.* Huius causa est, ne dilatione huius Sacramenti puer incurrat periculum æternæ damnationis ob mortem, in quam facilè infantes incurrere possunt; hinc est, quod peccant mortaliter parentes negligentes baptismum horum filiorũ, quibus illud quamprimum procurare debent, tum ex præcepto caritatis, quo tenentur subuenire suis filijs; tum ex præcepto pietatis, quo parẽtes filiorũ salutẽ procurare debẽt; ad quod facit illud Ecli *cap. 5. n. 8. Non tardes conuerti ad Dominum*. Conuersio autem maximè attenditur in Baptismo, per quod regeneramur in Christo, eadem enim lege, qua parentes seipsos ad Deum conuertere debent, tenentur filiorum procurare conuersionem per Ecclesiastica Sacramenta. Nec dicas, diu differentes baptism ẽfilijs suis, approbare errorem nonnullorum hæreticorum, cum Anabatistis asserentiũ infantes nõ esse capaces Baptismi, cõtra quos D. Bernar. *serm. 66. in Cantica, & epist. 240.* pariter confirmare aliorum hæresim cum Pelagianis asserentium Baptismum infantibus non esse necessarium ad salutẽ, contra quos est D. August. *lib. de hæres. cap. 88.* Quia gratis id asseritur, siquidẽ aliud

aliud est differre baptismum, quod indicat negligentiam magnam circa curã spiritualem filiorum, aliud asserere baptismi non esse capaces infantes, aut ad illorum salutem non esse necessarium, vtrumque enim asserere hæreticum est, vt colligitur ex *sess.5. can.4.sess.7.can.5.12.13.& 14.* de Baptismo; neque ideo ex eius dilatione infertur incapacitas, aut non necessitas, cum differens baptismum illud simpliciter non neget, nec intendat negare filijs suis vti illius incapacibus, aut illis necessarium esse, sed expectare quamdam commoditatem, aut opportunam occasionem solemnizandi. Confirmantur prædicta, quia in Paschate non confitens, nec communicans, quod est maior dilatio vltra terminum præfixum, seu simpliciter omissio nullatenus de hæresi est suspectus, nec contra hos Inquisitor procedit vt notum est, ergo neque in casu præsenti, in quo Sacramentum non omittitur, sed tantum differtur.

Quæres 3. An absolutè nolens filium baptizari sit de hęresi suspectus?

5 *Resp.* Est vehementer, quia per hanc negatiuam voluntatem protestatur, & indicat, baptismum non esse necessariũ ad salutem hominis cuiuslibet etiam infantis, contra definitionem Ecclesiæ in Trident, *sess.5.cau.4.* anathematizãtis negantes paruulos esse baptizandos, *& sess.7.can.5.* vbi definitur Baptismũ esse necessarium ad salutem. Idem dic de receptione aliorum Sacramentorum, prærer ordinem, & matrimonium.

Quæres 4. An imponens filijs suis nomina Iudæorum, Gentilium, aut Hæreticorum sit suspectus de hæresi?

6 *Resp.* Imponens suis filijs nomina Iudæorum, Gentilium, aut Hæreticorum, quę etiam apud fideles sunt in vsu, & communia, non est suspectus, nam similia nomina habent plures sancti in martyrologio, vt patet de nominibus Hębreorũ, Zacharias, Elisabeth, Salomõ, Dauid, &c. Gentiliũ, Valerianus, Otho, Aristarchus, Aristobolus, &c. Hæreticorum, Acatius, Iouinianus, &c. Huiusmodi nomina communia sunt viris sanctis, & hæreticis, ideo in honorem sanctorum imponi possunt filijs sine vllo errore. Si quis verò vocaret suos filios cognominibus hæreticorum, Caluini, Luteri, &c. sine dubio se redderet vehementer suspectum de hęresi, quia per hoc præsumeretur approbare sectam illorum, & velle suos filios imitari & sequi illorum peruersa dogmata. Confirmatur id, quia, vt inquit Catechismus de Baptis. *sect.75.* nomen baptizato imponendum desumendum est ab aliquo, qui propter excellentem animi pietatem, & religionem in numerum Sanctorum relatus est, ita enim facilè fiet, vt quiuis nominis similitudine ad sanctitatis, & virtutis imitationẽ excitetur, ac præterea quem imitari studeat, eum quoque precetur, & speret sibi aduocatum tum ad salutem animæ, tum corporis defendendam venturum esse, ita qui illud desumunt ab hæreticis pręsumuntur velle, vt eorum filij, quibus talia nomina imposuerunt, imitentur facta hæreticorum, quasi illorum dogmata, & errores contineant veritatem ad salutem. Quare isti diligenter interrogandi sunt, quo fine suis filijs similia hæreticorum cognomina imponunt, & seuetè puniendi iuxta grauitatem præsumptionis.

Quæres 5. An qui bis eodem die celebrauit præter diem Natalis Domini sit suspectus de hæresi? 7

Resp. Negatiuè, & si enim Sũmi Põtifices prohibuerunt pluralitatem missarum celebrandarũ eodem die ab vno Sacerdote, *cap. Sufficiat.52. d.1. de consecr. cap. Consuluisti 3. cap. Te referente 12. de celebrat. miss.* nihilominus hinc nullum desumi potest argumentum suspicionis hęresis contra illum, qui pluries celebraret etiam sine causa, sed tãtum voluntariè, aut ex inopia, seu etiã ex auaritia, vel simonia, quia isti fines quamuis illiciti non arguunt suspicionẽ hęresis, siquidem simoniaci, neque auari subduntur Inquisitoribus. Demum si pluralitas celebrationis argueret suspicionem hæresis, non liceret aliquando celebrare, ne incurretur hæc suspicio, nihi-

nihilominus Summistæ omnes referunt plures casus, in quibus licitum est pluries celebrare, vide illos apud Angelum *verb. Missa, Palud. in 4. dist. 12. quæst. 1* Anton. *part. 3. tit. 13. c. 6. §. 5.* Durand. *in ration. diuin. offic. lib. 4. cap. 1.* referentem Papam Leonem eodem die aliquando septies, interdum nouies celebrasse Missam. Nostris temporibus in vsu non est, quod idem Sacerdos bis eodem die celebret, posito quouis casu, aliter punitur tamquam transgressor iuris Ecclesiastici. Ita Sotus in *4. dist. 13. q. 2. art. 2.* Bizozerus *de Euchar. cap. 10. q. 13.* Bonac. *disp. 4. de Sacram. q. fin. p. 7. fine*, vnde Barb. *sess. 22. c. 8. n. 31.* dicit, fuisse decisum, quod missas duas festis diebus potest parochus ob defectū Sacer dotū ex concessione Episcopi celebrare.

Queres 6. A quo sit puniendus ille Sacerdos, qui eodem die bis celebrauit?

8 *Resp.* Secularis ab Episcopo, regularis à suo prælato, quia vnusquisque delinquens punitur à suo superiore, & iudice; in casu autem præsenti iudex religiosi bis eodem die celebrantis est proprius superior regularis. Confirmatur, quia nullo iure exprimitur religiosum quo ad hoc delictum subijci Episcopo, quod suadetur ex duobus locis Tridentini, primus accipitur ex *sess. 22. in Decreto de Obseruand. & euitand. in celebr. miss.* vbi Episcopus pro data sibi potestate à S. Synodo, ac etiam vt delegatus Sedis Apostolicæ prohibere, mandare, corrigere, statuere, atque ad ea inuiolabiliter obseruanda censuris Ecclesiasticis, & alijs pœnis, quę enumerata sunt in dicto decreto, transgressores cōpellere potest; sed in dicto decreto nulla fit mentio de hoc excessu, ergo Religiosi transgressores huius non subduntur Episcopis. Secundus, accipiatur ex *cap. 14. sess. 25.* vbi delinquentes Religiosi extra claustra cum scandalo populi, adhuc puniuntur à suis superioribus, & non ab Episcopo, nisi in casu negligentiæ, & omissę punitionis, ergo idem dicendum est in præsenti casu.

Solent autem puniri in duobus, nam mittuntur ad triremes per triennium, & à celebratione missarum suspenduntur. Ita praxis Neapolit. 64. vbi in Annotatione excusantur à tam rigorosa pœna triremium, quando vltra casus expressos per doctores, celebrarent adducta aliqua causa honesta, & paupertate Sacerdotis peregrinantis &c. Causę huiusmodi apud Religiosum nō possunt habere locum, quia vbique domum habet, viuere debet ex mendicitate.

Queres 7. An Sacerdos, qui pluries 9
finxit se celebrare, sed reuera non consecrauit defectu aliquando intentionis, aliquando omissione formæ consecrationis, sit de hæresi suspectus? Certum est, hunc Sacerdotē peccare mortaliter, quia missæ sacrificio, quod ritè celebrādum est, & non simulatè, maximam infert iniuriam, & in causa est, qua populus circumstans idolatriam materialiter committit adorando. Hostiam & Calicem, sub quarum speciebus reuera Christus non est Sacramentaliter. Preterea talis Sacerdos immemor suæ
salutis tenetur ad restitutionē illius ele- 10
mosinæ, quæ respondet missis reuera non dictis nisi simulatè, similes enim missę sine consecratione dictæ nullius sunt momenti, nullius valoris, sed abominationes apud Deum, cum sint sacrilegia, non sacrificia. Accidere autem potest huiusmodi simulata celebratio per Sacerdotem duobus mudis, primò, nullatenus consecrando defectu formæ vel intentionis, vt proponitur in quæstione, & si id fiat à Sacerdote existente in mortali peccato, putando se minus peccare omittendo consecrationem, quam consecrando indignè, cum tamē magis peccet omissione consecrationis, cum in nullo casu liceat simulare celebrationem, & Sacerdos voluntariè detineatur à peccato mortali, cum possit suum peccatum contritione, aut Sacramentali absolutione delere; neque enim facienda sunt mala, vt inde eueniant bona, immò in casu hoc ex simulata celebratione nullum prouenit bonum, sed maius malum, cum appareant hic duæ simulationes, vna ratione consecrationis, altera ratione sumptionis simula-

mulatatum, & fictarum; posita autem vera consecratione, & consequenter sũptione vnicum est peccatum mortale, & minus, quam illud, immo illa, cum sint duo inter se distincta. Secundò modò, quando supponit hostiæ, quam non intendit consecrare, hostiam consecratam, & super hanc consecratam profert verba, eam ostendit populo, & sumit de more. Vide *cap. De homine 7. de celeb. miss.*

11 *Resp.* Siuè simulet consecrare, & reuera non consecret defactu formæ, aut intentionis; siuè suppositam iam consecratam de nouo Sacerdos consecret; siuè sub vna tantum specie consecret; siue sub vna tantum specie consecret vehementer de hæresi suspectus esse videtur. Probatur, Tum quia, sic fictè celebrãdo præsumitur malè sentire de Santissimo Eucharistiæ sacrificio, & Sacramento, nam hoc Sacramento abutitur, quod regulariter arguit vehementem suspicionẽ hæresis. Tum quia, non operatur iuxta definitione Catholicę Ecclesię, quę in confectione Sacramentorum requirit intentionem ministri, *ex can.* 10. *sess.* 7. & illa non confici, nisi accedat verbum ad elementum iuxta illud D. Augustini, Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, Concil. Florent. *de Sacram.* Trident. *sess.* 13. *cap.* 3. vbi sine consecrationis verbis non fit sacrificiũ, neque Sacramentum, & hæc de fide sunt credenda, ac proinde secundum fidem exercenda, ideo enim fides nuncupatur, quia fit; quod dicitur, & creditur, ergo non faciens secundum præscriptum fidei, præsumitur contrariare fidei, & conniuere hæreticis, qui intentionem ministri dicunt non esse necessariam ad confectionem Sacramentorum; & Eucharistiæ nullam esse verborum formam, quos reijcit Becan. *c.* 21. *de Sacram. q.* 1. Tum quia, de hæresi est suspectus nondum Sacerdos celebrans, vt patebit sequẽti quæstione, ergo & simulatè celebrãs Sacerdos, siquidem in hoc casu Sacerdos in hac operatione non differt à non Sacerdote, cum vterque non conficiat venerabile Sacramẽtum, sed tantum fingat illud celebrate; nec obstat, quod Sacerdos possit, non Sacerdos verò nequaquam valeat consecrare, quia comparatio fit respectu actus simulati, & non potestatis. Tum quia, ratio simulandi celebrationem propter peccatum mortale, quo Sacerdos se indignum reddit ad consecrandum, non prodest quidquam fictè celebrandi, cum hæc sit excusatio in peccatis, & grauius peccatum sit fictè celebrare existenti in peccato mortali, quam reuera celebrare, non enim prosunt falsa remedia, quæ veris periculis sunt grauiora, vt dicit Innoc. III. *in cap. De homine 7. de celebr. miss.* Tum quia, sic celebrans idolatra ipse est quo ad actum externum, & alios idolatrare facit extrinsecè. Quare qui fictè celebrat siue voluntariè, siuè quia habet conscientiã peccati mortalis grauissimè peccat, & se vehementer de hæresi suspectum reddit. Demũ, videtur grauisimè peccare, qui Hostiam iam consecratã de nouo consecrat abutendo illa cum graue sit Sacrilegium formam consecrationis applicare materiæ ineptæ ad consecrationem, cuiusmodi est hostia iam consecrata, quæ non est apta materia ad consecrationem, cum sub illis speciebus Sacramentalibus non amplius sit substantia panis, in quam transubstantiatum fuit corpus Christi. De primo casu agit, Oldrad. *consil.* 208. ex eo in terminis Lucerna Inquis. *verb. Sacerdos celebrans*. De secundo Bariola, *verb. Sacerdos*, vtrumque citat Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 12. in fine Carena *part.* 2. *tit.* 17. §. 4. Ita simulatè celebrans perpetuo suspendendus est à celebratione, & si pluties celebrauit condemnandus est ad triremes biẽnio, aut plus iuxta grauitatem delicti.

Quæres 8. An non Sacerdos, qui celebrare attentauit, vel absoluere subijciatur Inquisitioni, & de hæresi sit vehementer suspectus?

Resp. Subditur huic sancto tribunali vti de hæresi vehementer suspectus ille non Sacerdos, qui etiam semel celebrauit vel absoluit Sacramentaliter. Colligitur id ex Bulla Gregorij XIII. incip. 12

Officij

Officij nostri. sequentibus verbis.

Ad aures nostras siquidem nuper peruenit, multos esse, qui dubitent, an contra eos, qui in sacro Præsbiteratus ordine non constituti, Missas celebrare, Confessiones audire, ac absolutionem impertiri, ac si fuerint, per officium Sanctissimæ Inquisitionis hæreticæ prauitatis in Hispaniarum Regnis institutum, & illius Inquisitores procedendum, vel etiam animaduertendum sit, ac hi, qui talia patrauerint, per Inquisitores prædictos puniri debeant. Nam & si multorum sententia affirmetur, prædictum delictum ab Inquisitoribus plectendum esse, hisce præsertim temporibus, quibus hæretici temere audent proferre, etiam seculares eorum Sacramentorũ, ministros esse posse, non desunt tamen hi, qui contrariæ adhærent opinioni. Vnde plerumque per eorumdem Regnorum Inquisitores diuersa feruntur in huiusmodi causis suffragia.

Nos itaque vt omnibus difficultas, dubitatioque tollatur, animaduertentes, eos, qui Presbiteratus non sunt insigniti, & se in administrandis dictis Sacramentis ingerunt facto Catholicam veritatem impugnare, quo solos Præsbiteros ministros eorumdem Sacramentorum constituendo, illis dũtaxat, quibus eadem munera congruere existimauit, committi voluit, eorum, qui in Præsbiteratus ordine non constituti missas celebrant, ac confessiones audiunt, vt præfertur, cognitionem, & punitionem etiã ad Inquisitoris officium, & Inquisitores antedictos pertinere, & quod huiusmodi delicti ratione aduersus eos inquirere, procedere, & culpabiles repertos punire valeant officium, & Inquisitores prædicti valeant Apostolica auctoritate præsentium tenore perpetuo declaramus, & definimus. Et ita ab omnibus, & singulis ordinarijs, & delegatis iudicibus, sublata eis, & eorum cuilibet quauis alia iudicandi, & interpretandi facultate, iudicari, & definiri debere, irritum quoque, & inane, si secus super his à quoquam quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. Non obstantibus &c.

13 Patet ex his non Sacerdotem, qui celebrauit, subdi officio sanctæ Inquisitionis; & hunc esse vehementer suspectum de hæresi probatum, Tum ex dictis *sub q.7.* nam non Sacerdos, & Sacerdos fictè celebrans in hoc æqui parantur, cum vterque actum idolatriæ committat & faciat committere dijs saltem materialiter. Tum ex dicta Bulla ibi: *Nam & si multorum sententia affirmetur, prædictum delictum ab Inquisitoribus plectendum esse, hisce præsertim temporibus, quibus hæretici temere audent proferre, etiam seculares eorum Sacramentorum ministros esse posse*. Ex hoc motiuo, quo nonnulli Inquisitores procedebant contra huiusmodi laicos celebrantes, Papa concludit hunc esse casum Inquisitionis, cũ autem ita celebrantes, & non sint Sacerdotes, videantur approbare errorem hæreticorum impie, & falso asserentiũ, laicos posse esse Sacramentorum prædictorum ministros, censendi sunt vtique vehementer suspecti de hæresi, nam facto suo videntur cõfirmare, quod hęretici ore proferunt. Tum quia, abutentes Sacramentis regulariter sunt vehementer suspecti de hæresi, ratione illius abusus, vnde sortilegium ex abusu Sacramentorum dicitur hæreticale, & hæresim manifestam continens ex citatis à Farinac. *q.*181. *nu.*19. *& dixi e.* 18. *q.*9. sed non Sacerdos attentando celebrare vtique abutitur Sacramento, vt notum est, ergo vehementer est suspectus de hæresi. Tum quia, Sotus *in Relect. de hæresi*, dicit illum esse de hæresi suspectum, qui facit opera mala ab hæreticis laudata, & approbata; sed non Sacerdos celebrans facit opus malum approbatum ab Hęreticis, qui tenent etiam non Sacerdotes, & laicos esse ministros Sacramentorum omnium, quod omnino falsum est, & hæreticum contra definitionem Ecclesiæ, quæ definiuit illum esse hæreticum excommunicatum, qui dixerit Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramẽtis administrãdis habere potestatẽ *sess.*7. *can.*10. soli ergo Sacerdotes horum duorũ Sacramentorum, & Pœnitentiæ sunt ministri, De Eucharistia *sess* 22. *can.*2. de Pœnitentia *sess.*14. *cap.*8. *& can.*10. Ita docet Carena *part.*2. *tit.*11. *num.*3. In

Regnis Hispaniarum isti sunt tantum leuiter suspecti, secundum Sousam *lib. 1. cap. 32. num.* 14. Palaus *part. 1. tract. 4. disp. 8. puncto* 16. §. 9. *num.* 2.

Quæres 9. Qua pœna puniendi sint celebrantes, aut Pœnitentiam administrantes, cum non sint Sacerdotes?

14 *Resp.* Degradantur suis ordinibus, si quos habent, & traduntur curiæ seculari condignis pœnis plectendi, vt exprimitur in Bulla Clem. VIII. incip. *Et si alias*. Quod antea decreuerat Paulus IV. & innouauerat Sixtus IV. super quod nõnulli prætendentes ignorantiã, & illis non esse obnoxij prouedit præfatus Clemens VIII. prout scribitur hic.

Nos igitur animaduertentes, huiusmodi perditos, & nefarios homines ad sacrum Presbiteratus ordinem non promotos missarum celebrationem vsurpare præsumentes, non solum actus idololatriæ, saltem extrinsecè, seu per externa, & visibilia religionis, & pietatis signa exercere, sed etiam quantum in ipsis est, efficere, vt Christi fideles, qui credunt, eos ordinatos esse, & rite conficere Sacramentũ Eucharistiæ, idololatriæ crimen ignoranter incurrunt, purum videlicet panem, & vinum tamquam verum Christi Domini nostri Corpus, & sanguinem eisdem adorandum proponentes. Confessiones autem audientes, non solum Sacramenti Pœnitentiæ dignitatem contẽnere, verum etiam Christi fideles decipere, dum scilicet inique sibi assumunt gradum Sacerdotalem, & auctoritatem absoluendi à peccatis, magno cum periculo, & scandalo plurimorum.

Propterea, vt grauissima hæc scelera committentes posthac debito supplicio puniantur. Motu proprio, & ex certa nostra sciẽtia, ac matura deliberatione, deque Apostolicæ potestatis plenitudine S. Inquisitionis iudicium conscientiæ consulere, & ne in futurum de pœna hisce delinquentibus imponenda dubitari possit, prouidere volentes, supradictorum prædecessorum nostrorũ vestigijs inhærentes, hac perpetuo valitura constitutione decernimus, atque statuimus, vt quicumque non promotus ad sacrum Præsbiteratus ordinem, repertus fuerit Missarum celebrationem vsurpasse, vel Sacramentalem confessionem audiuisse, à iudicibus S. Inquisitionis, vel locorum Ordinarijs tamquam Ecclesiæ misericordia indignus à foro Ecclesiastico abijciatur, & ab ordinibus Ecclesiasticis, si quos habuerit, rite degradatus, statim curiæ seculari tradatur, per iudices seculares debitis pœnis plectendus. Non obstantibus, &c.

Quæres 10. An ille, qui audiuit confessionem, sed non absoluit, & qui incepit Missam, sed non consecrauit, tradendus sit curiæ seculari iuxta prædictã Bullam?

Resp. Non perficiens illa duo Sacramenta incœpta licet subdatur Inquisitioni, non tamen videtur tradendus curiæ seculari. 15

Primum suadetur. Tum quia, audiens confessionem sine absolutione, & celebrans partem Missæ ante consecrationem abutitur his duobus Sacramentis, siquidem initium Missæ, vti confessio, introitus, oratio, Epistola &c. sunt partes integrales Missæ licet non essentiales & tales spectantur, licet fictus Sacerdos cesset à prosequutione Missæ, neque enim pars alicuius futuri totius desinit esse pars illius si agens illud in esse perfectum non deducat. Sacramentum pariter Pœnitentiæ constat ex actibus pœnitentis, & verbis absolutionis, ex quibus tamquam ex materia, & forma essentialibus totum perficitur Sacramentum, de fide definitum in Concilijs Florent. & Trident. *sess.* 14. *cap.* 3. & *can.* 4. & 9. inter actus autem pœnitentis numeratur confessio Sacramentalis, quæ talis etiam secundum se spectata, cum adhuc sit pars materialis Sacramenti, adeo quod sacerdos pœnitentem non absoluens defectu potestatis, aut dispositionis pœnitentis, tenetur sub sigillo Sacramentali occultare peccata audita in confessione, ita omnes cum Bonac. *p.* 2. *de sigillo num.* 6. immò & fictus Sacerdos vt in casu nostro, de communi idem Bonac. *num.* 2. §. *Verum*; huiusmodi autem obligatio oritur præcisè ex parte confessionis, ergo dicendum est confessionem sine absolutione esse partem Sacramentalem pœnitentiæ, ac proinde

non

non Sacerdotem audiente alterius peccata more confessarij abuti Sacramento Poenitentiæ ex parte materię peccatorũ per poenitentem in confessione expressorum, intendit enim poenitens confiteri Sacramentaliter sua peccata, ergo cum fictus Sacerdos abutatur Sacramẽto subditur officio sanctę Inquisitionis. Tum quia, delictum spectatum secundum magis, & minus, seu secundum perfectum & imperfectũ sicut non dicitur variare speciẽ, ita neq; iudicẽ; quare sub eodem iudice erit vtrumq; delictũ.

Prædictis obstant Rodr. *to.2.q.28.ar.2.* Rodericus à Cugna *de confess. solicit. q. 13.* apud Sanctar. quem pro se citat *cap.42. dub.vn. num.5.* quos pro se citat Carena *par.2. tit.11.§.3.* Diana *par.4. tract.7. resolut.11.§.Sed difficultas*, dum enim præsunt, an Bullæ Pontificiæ Gregorij XIII. & Clem. VIII. habeant locũ in audientibus & nõ absoluentibus, respõdent præsertim Rodriq. & Carena, quos vidi, dictis Bullis nõ subijci fictos sacerdotes tantum confessionem audientes, & non absoluẽtes; *& probant primo*, quia in Bulla Gregorij ita scribitur. *Confessiones audire, ac absolutionem impartiri.* particula *ac* copulatiua est, & ponitur pro *&*, Barbosa *dict.3.* Dico primo, illa clausula non est in parte dispositiua tantum, ideo non attenditur in rigore, licet enim narratiua influat in dispositiuam, quia legislator mouetur ad disponendum, siquidem putat verum esse quod narratur, consequenter legem condit, ad occurendum malis in posterum futuris. Secundò, narratur ibi, quod solet accidere, isti enim ficti Sacerdotes ne seipsos manifestent, coeptum sacrificium, & Sacramentum perficiunt. Tertiò, si spectetur ea clausula comparatiue ad aliam, quæ ponitur in dispositiua, apparet vtrumque casum tam audiendi confessiones, & absoluendi, quam audiendi tantum confessiones comprehendi sub dictis Bullis, dum enim in dispositiua dicitur: *Confessiones audiunt*, non excluditur absolutio, neque per inclusionem vtriusque in priori clausula excluditur alterum tantum, cum possit contingere vnum sine altero. *Probant secundò*, quia si audit confessiones nõ conferendo absolutionem, nullum efficit Sacramentũ sic facto non impugnat Catholicam veritatem, ille enim facto eã impugnat, qui cum non sit Sacerdos se ingerit in administrandis Sacramentis. Nego per solam confessionem nihil Sacramenti effici, siquidem illa confessio dicitur Sacramentalis cum sit pars constitutiua Sacramenti ex supra probatis, & non minus pars est, quam absolutio data super nullam materiam peccatorum, & sic facto impugnat Catholicam veritatẽ ille laicus, qui audit confessionem alicuius poenitentis, quia communicat cũ hæreticis, qui volunt laicum esse ministrum huius Sacramenti non tantum ratione absolutionis, quam confessionis. *Probant tertiò*, quia audiens solã confessionẽ & nõ absoluens, caret intensione cõficiendi Sacramẽtũ, nã sine intẽsione nullũ cõficitur Sacramentũ ex supradictis, ergo defectu absolutionis laicus nõ redditur suspectus de hæresi Luterana. Respõdetur, ex sola cõfessione nõ sequitur confessarium siue fictum, siue verum carere intentione conficiendi Sacramẽtum, quia loquendo de verò confessario patet hunc semper habere intentionem absoluendi, quod si postea non absoluat aliunde procedit, vel defectu iurisditionis respectu reseruatorum, vel defectu dispositionis in poenitente. Si sermo sit de ficto præsumitur facere, quod faciunt veri confessarij, ac proinde habere intẽtionem conficiendi Sacramentum, quãuis postea nõ absoluant. *Probant quartò* quia ad abusum Sacramenti necesse est, quod concurrant omnia, quæ præstaret verus confessarius, ac proindè requiritur absolutio, aliter non est abusus huius Sacramenti. Dico sufficere alteram partem Sacramenti, quæ ratione sui pars Sacramentalis est, consequenter abusus Sacramenti locum habet.

Idem dicendum est de incipiente Missam, quamuis non perueniat ad cõsecrationem, nam iste se exibet ministrum sacrificij ac si esset Sacerdos, cum more Sacerdotum vestibus Sacerdota-

libus accedat ad altare, & Missam incipiat, subditur ergo officio sanctæ Inquisitionis, licet Missam non perficiat. Ita omnes supracitati, quibus adde Sousam *lib.1. cap.32. qui num.5.* dicit, indutum vestibus Sacerdotalibus, qui missã non incœpit non subdi, sicut ille, qui incipit *num.6.* Ego dico paratum vestibus sacris posse corrigi ab Inquisitoribus, quia qui habet potestatem super delictum consumatum, etiam super attentatum, sicut habet super incœptum.

16 Secundum, quod fictus Sacerdos non absoluens, & Missam non perficiens, seu non consecrans in Missa cœpta non sit rigorosè puniendus traditione curiæ seculari probatur. Tũ quia, tradere variæ seculari est pœna grauissima, cum id sit tradere morti in consequentiam, cui debet correspondere delictum grauissimũ quia debet esse proportio inter pœnam, & delictum, iuxta illud Deuter. *cap. 25.* Pro mensura delicti erit & plagarum modus; & pœna debet commensurari delicto, *l. Paulus respondit ff. ad Trebell. l. Rescriptum ff. de his, quibus vt in deb.* neque enim pœna protrahenda est, quã fuerit delictum in delinquente repertũ, *cap. Quæsiuit 2. de ijs, quę fiunt à maior. parte*; sed Sacerdos fictus non probatur perfecisse delictum, cum tantum illum inchoauerit, ergo puniendus non est eadem pœna, qua plectitur, ille, qui deli-

17 ctum inchoatum compleuit, & perfecit. Tum quia, conatus etiã quo ad actum proximum, effectu non sequuto, nõ punitur pœna ordinaria, sed miriori, & extraordinaria, licet virtute eiusdem legis, vt testantur omnes cum Afflicto in const. Regni *part.1. Rubr.11. num.2. §. Asperitatem, Grammat. decis.2. num. 8. Clarus in practica q.92. num. 2.* Farinac. *in pract. crimin. q.17. nu. 49.* quos pro se in casu Sodomiæ nõ consumatæ citat Quarant.

18 Addition. *ver. Sodomia*, Nauar. *tom. 3. in cap. Si quis non dicam*, conatus autem propriè acceptus non est sola voluntas maleficiendi, sed eadem voluntas aliquo actu exteriori comitata, vt in casu nostro auditio confessionis, inchoatio Missę pro quibus delictis imperfectis imponenda solum est suspensio, seu depositio ab exercitio horum Sacramentorũ in perpetuum cum pœna triremium ad quinquennium, plus, aut minus, iuxta qualitatem delicti probati.

Quæres 11. An Sacerdos carens iurisdictione audiendi sacras confessiones, seu suspensus, depositus, aut degradatus ministrando Sacramentum pœnitẽtiæ, aut celebrando Missam sit de hæresi suspectus, & subdatur prædictis Bullis?

Resp. Negatiuè, quia quo ad suspicionem nullum est motiuum præsumendi hæresim, quia non obstante carentia iurisdictionis, aut alia ex dictis pœnis, mulctatus adhuc manet Sacerdos cum potestate celebrandi, & cõfessiones audiendi quo ad potestatem ordinis licet impeditã, ex quo celebrans illicitè, sed valdè conficit Sacramentum Eucharistiæ, non verò pœnitentiæ defectu iurisdictionis, Nec obstat, quod celebrans, aut absoluens, cum non possit abutatur Sacramentis, quia non omnis arguit suspicionem hæresis, sed ille tantum, qui habet fundamentum in hæresi, & non in solo vsu illicito, vndè potius illicitus vsus, quam abusus in hac materia, dicendus est. Demum clarum est in dictis Bullis sermonem non esse de veris Sacerdotibus quomodocumq; illicito Sacramenta tractantibus. sed de fictis & non insignitis Sacerdotali ordine. Ita Rodr. *tom.2. q.28. art.2.* in fine, quem sequuntur à Cugna, Sanctar. & alij citati à Carena *part.2. tit.11. num.15.* 19 20

Quæres 12. Quomodo probetur celebratio Missæ, aut administratio Pœnitentiæ laici fingentis se Sacerdotem? Notum autem est apud omnes, debere constare de corpore delicti, aliter contra reum iudex venire non potest, vt docet Farin. *de Inquisit. q.2.* Qui Missam laici Sacerdotem se fingenris audierunt spectari possũt tripliciter, primò, in eo, quod plures simul totam Missam audierunt. Secundò, quod illi totam Missam non audierunt, sed vnus interfuit in principio Missæ, alius venit cum diceret Epistolam, alius audiuit Credo, alius à consecratione &c. omnes in eo conueniunt,

quod

quod eamdem numero Missam audierunt partialiter. Tertio, vnus audiuit hodie Missam, alter sequenti die aliam Missam. Iuxta primum modum nulla est difficultas, quia delictũ est plene probatũ per tres testes qui sunt cõtestes simpliciter, & vndequaque, quia concordãt in delicto eodem secundum numerum, tempus, & locum, vt suppono. Remanet difficultas respectu aliorum duorum modorum, an per illos sufficienter delictum celebrationis probatum sit in ordine ad pœnã tã ordinariã, quã extraordinariam. Esse delictum plene probatum secundo modo quo ad vtramq. pœnã, & tertio modo ad extraordinariam tantum docet Carena *par.2.tit.*11.§.4.*n.*19. ex doctrina ibi ab illo allata ex Abbate.

21 *Resp.* Secundò, & tertio modo, delictum hoc plenè censetur probatum quo ad vtramque pœnam. Probatur, quia, secundò modo, testes non sunt singulares, sed contestes vsquæquaque nimirũ in substantia facti, tempore, & loco, quia vt suppono deponunt circa eandem substantiam facti, quod latitudinem habet, & componitur ex pluribus partibus, quæ regulariter diuisionem non patiũtur, sed cum toto coniunguntur successiuè ad illius productionẽ, vnde qui audiuit principium Missæ, qui Euangeliũ, qui vidit eleuationem Hostiæ, & Calicis, qui audiuit Postcommunionem, & non alias partes respectiuè, probat prædicta asserendo totam Missam recitatam fuisse à Sacerdote ficto, quamuis de vnica parte tantum deponat, & quia partes Missæ indiuiduæ sunt, itaut vna non detur sine alia secundum naturam ipsius Missæ; ergo existentia vnius probat esse alterius; & quia validum est argumentũ à communiter accidentibus, Barbosa loco 20. quamplures citat doctores, & iura. Demum, vt suppono, concordes, sunt in tempore, & loco altaris, ergò testes hoc modo deponentes sunt simpliciter contestes, ac proinde plene probãt. Tertiò modo, quod testes deponentes de duabus, vel pluribus celebrationibus, sufficienter probent ad pœnam ordinariam, suadetur. Tum quia, omnes conueniunt in ratione substantiæ delicti, & reddunt etiã rationem eamdẽ sui dicti, dum asserũt audiui eum recitantẽ Epistolã, Euangeliũ, &c. ergo non sunt testes singulares, sed contestes, & concordes in probando delicto, & reddenda eiusdẽ ratione, ergò plenè probant. Tum quia, iudex quærit veritatem facti, & sufficit, si constet sibi legitimè querelatum laicũ celebrasse aut totam, aut partem Missæ, neque necessarium est, vt certificetur de numero Missarũ, quia Bulla habet locũ contra celebrantem, tam vnicã Missam, quã plures in ordine ad pœnã ordinariã Sousa *de solicit. cap.*9. *num.*11. ex in illo Diana *par.*4. *tract.*7. *resol.* 12. §. *Nota*, ergo diuersitas loci, & temporis in hoc casu sunt per accidens, non pertinens ad manifestationem veritatis, ac proinde nihil obsunt concordiæ testium.

Carena *par.*2. *tit.*11. *num.* 18. ex Abbate *lib.*1. *consil.*42. *num.*3. quem sequitur Tuscus ab eo citatus, dicit, testes singulares deponentes de pluribus Missis non probare ad pœnã ordinariam, quia omnes testes in sensu sunt singulares, nã singuli vident per proprium visum, vnde cum doctores, dicunt, quod testes debent esse contestes, hoc intelligitur respectu obiecti, super quo deponunt, itaut obiectum eodem tempore se repræsentans sensibus testium operetur, quod sint contestes, & propterea impossibile est, vt deponentes super diuersis Missis probent, quoniam idem obiectũ non potest eodem tempore se repræsentare sensibus testium, ex quo deponunt super obiectum diuersis tẽporibus. Hoc argumentum valet, quando idem numero delictum est probandum, non vero, quando delictum simpliciter probatur sine ordine ad vnitatem, vel pluralitatem, vt in casu nostro de celebratione Missarum. Valet igitur argumentum in ijs, quæ non multiplicantur, vnde si probandum sit homicidium Petri, quoniam quis semel tantum occiditur, ideo testes deponentes, vnus quidem, quod Petrus sit occisus tali die in tali loco, alter verò testetur, Petrum interfectum fuisse in alio loco, aut alio die, 22

vti-

vtiq; testes singulares sunt, & nihil probant; cum sint obstatiui; quia dictum vnius destruit assertum alterius, impossibile enim est, quod idem homo diuersis temporibus, aut locis occidatur, cũ primò ita intereat, & desinat esse, vt nõ sit locus secundæ occisioni. Sed de hac re alibi dixi, & dicam hic suo loco.

Nota, quod doctrina Abbatis,& aliorum locum habet generaliter, quando formaliter, & in terminis de necessitate probanda est præcisè vnitas delicti, tunc enim testes singulares quo ad locum, & tempus, licet concordes quo ad speciẽ delicti; insufficientes sunt; cum vnitas delicti pendeat à tribus ab vnitate indiuidui delicti, ab eisdem tempore, & loco secundum numerum, in quibus testes discordantes nullatenus; dici possunt contestes, cum in omnibus requisitis discordent. In delictis autem huius fori non expedit officio S. Inquisitionis articulare vnitatem delicti, quia sic probatio redditur difficilior, & intentio huius Tribunalis magis est occurrere, & impedire delicta, vt hæreses extirpentur, quam punire delinquentes, quorum errores,& delicta corrigit in ordine ad cõseruationem fidei Catholicæ.

13

14 Hactenus dicta locum habent etiam respectu laicis administrantis Sacramẽtum Pœnitentiæ, in quo tamen probatio huius delicti redditur difficilior, ex eo, quod res ex sua natura secreto tractanda est, Missa verò clara voce, & coram populo solet celebrari, nihilominus in hoc casu nõ desunt probationes,quæ desumuntur potissimum ab ipsis Pœnitentibus, & etiam ab ipsis circumstantibus, qui vident alios genuflexos antè fictum Sacerdotem, prout de more solet hoc Sacramentum ministrari per veros Sacerdotes confessarios. Hoc autẽ Sacramentum successiuè conficitur; sicut & Missa celebratur, habetque suas partes essentiales dictas, per quas probatur illius administratio, & sunt præsertim confessio peccatorum, & ab illis absolutio data. Quoniam autem confessio secreto fit, & subsequenter eodem modo impenditur absolutio, ideo non est necesse, quod circumstantes deponant, sed audiuisse pœnitentem sua peccata manifestantem confessario, aut hunc protulisse verba absolutionis, sed concludenter probant, si testentur vidisse denuntiatum genuflexum coram cõfessario ficto in confessionali, vel in alio loco decenti Ecclesiæ, aut Sacristiæ,nam huiusmodi genuflexio ad aliud non dirigitur nisi ad ministrationem huius Sacramenti; neque necesse est, quod viderint testes fictum Sacerdotem alloquentem pœnitentem, aut extendentẽ manum super illius caput, vel illum benedicentem de more, dum impenditur absolutio, quia hæc omnia connexionẽ habẽt cum illo actu genuflexionis, quia hæc omnia connexionem habent cum illo actu genuflexionis, qui à principio vsque ad finem perfectionis Sacramenti durat, in quo omnes partes,& actus exteriores successiuè coniunguntur. Si sermo sit de ipso Pœnitente, efficaciter probat, deponendo, se sua peccata narasse Sacerdoti ficto habito pro vero, & ab eo absolutum fuisse, & tractatum ab illo fuisse, sicut à veris Sacerdotibus solet hoc Sacramentum ministrari. Vnde si vnus circumstans de visu, & alter pœnitens de visu, & auditu deponant de Sacramẽtò hoc administrato plenè probant ad pœnam ordinariam, quia sunt contestes in ordine ad substantiam delicti, quia ambo probant idem numero delictum eadem ratione de visu genuflexionis, nec tollit concordiam, quod circumstans nihil audierit sed tantum viderit, pœnitens vero non solum viderit, sed audierit, & fuerit particeps facti. Duo verò pœnitentes factum euidentissimè probant,quia ambo facti in specie, licet non in numero testes certissimi sũt ex quo habes, duos pœnitentes nũquã posse contestes esse respectu eiusdem numero facti, & attentati Sacramenti, quia plures pœnitentes simul confiteri non solent, nec debent coram eodem confessario. Habes ergo plenam probationem huius delicti non solum per duos Pœnitentes, concludenter probãt ex eorum experimento, cum sint facti

eiusdem

eiusdem in specie participes sine propria culpa; verum etiam per duos testes tantum circumstantes, qui viderunt alios genuflexos coram confessario, licet peccata, absolutionemue à confessario datam non audierint. Restat dubium, quomodo Pœnitens sit idoneus testis, cum sit particeps facti, nam ipse in sui beneficium intendit recipere Sacramẽtum, Socius autem criminis non est testis omni exceptione maior vnde neq; ei creditur. Vide quæ dixi *Resolut.* 102. *de socio criminis*. Facilis est responsio, quia Pœnitens reuera non dicitur particeps delicti, nec socius criminis, cum probabiliter putet laicum expositum esse verum Sacerdotem, pro quo ab omnibus habetur. Quod si Pœnitens ipse sciret esse laicum se Sacerdotem simulantem, & illi cõfiteretur, probationem faceret leuiorem ac alij socij criminum; & puniendus esset tamquam criminis particeps pœna extraordinaria, vti fustigationis, &c.

Sed quid dicendum, quando Sacerdos simulatus probaret se Missam non absoluisse, sed peruenisse vsque ad consecrationem exclusiuè, aut audiuisse quidem confessiones, sed non absoluisse? In hoc autem casu in Missa omnes circumstantes, & inseruiens sunt testes idonei putantes Sacerdotem, vel scientes illum esse non Sacerdotem, quia nõ concurrunt ad factum, cum ipse solus celebret. In Pœnitentia autem circumstantes nihil probare possunt, quia confessio & absolutio fiunt secreto, vnde deponere non possunt solam confessionem, sine absolutione. Pœnitentes vero bene probant, quia præsentes sunt in facto secreto, & audiunt absolutionem, vel sciunt se non esse absolutos, quia confessarius negat illis absolutionem. Qui non consecrauit, aut non absoluit pœnitentia ductus tam grauissimi criminis, vel ex alia causa puniendus est pœnis extraordinarijs, sicut supradictũ fuit.

Quæres 13. Quid agendum cum eo, qui confitetur se celebrasse, aut audiuisse confessiones, quia est Sacerdos exhibendo literas testimoniales Sacerdotij?

Resp. In hoc casu probata per reuera veritate literarum testimonialium absoluendus est Sacerdos non obstante, quod testes aliàs legitimi putati contra illum deposuerint illum non esse Sacerdotem. Ratio est quia nulla efficacior probatio, quam per istrumentum, Bald. *in cap. Cum causam, de probat. num.* 3. *Socin. sen. lib.* 2. *consil.* 187. Crauuta *consil.* 54. *num.* 15. alij apud Rotam Roman. *vol.* 4. *decis.* 146. *num.* 6. Peniæ, ergo *Resolut.* 101. *q.* 2. vbi probaui præualere instrumentum test bus; instrumenta autem, seu autenticæ scripturę Episcoporum probant *cap.* 1. *&* 2. *de fide instr.* eorum. n. literæ dicuntur scripturæ authenticæ Glos. *ver. Authenticas cap. Cum in Ecclesijs* 10 *de maior* & alijs ibi allegatis, vnde Rota apud Tambur. *decis.* 37. *dicit per l. Celsus, de probat.* credendum magis scripturis, quam testi. Cõfirmatur, quia maior fides adhibenda est affirmantibus, quam negantibus ex ijs, quæ adduxi *Resolut.* 101. *quæst.* 19. *num.* 146. Demum qualitas sacerdotij à solo Sacerdote reo probanda est, ergo testes, si qui deposuerunt non esse Sacerdotem, nihil probant, cum negatiuæ directe sit improbabilis, *cap. Accusator* 26 *q.* 5. *cap. Quoniam* 11. *de probationibus*. 25

Quæres 14. Ad quem spectat probare qualitatem Sacerdotij? Videtur spectare ad quærelantem, quia temerarium est denuntiare aliquem celebrasse Missam tamquam non Sacerdotem, nisi prius constet sibi illum esse laicum, qui celebrauit.

Resp. Qualitatem Sacerdotij probandum esse per quærelatum, quia nullus præsumitur Sacerdos, nisi ostendat se esse talem, cum hæc qualitas non insit ex natura rei, sed extrinsecus adueniat, vnde per allegantem probanda est dignitas sacerdotij. Ita docent Calder. *consil.* 12. *de iud.* Carolus de Grassis *de effect. lib. cleric. in præm. num.* 193. Ratio dubitandi solum probat, non licere denuntiationem, nisi sit aliqua præsumptio celebrantem esse laicum, vt quia 26

vxo-

vxorem habet, vt quia hactenus fuit miles vel cum habitu laico.

Quaeres 15. An reus, poenes quem repertæ sunt literæ testimoniales falsæ, puniendus sit pœna ordinaria nimirum traditionis curiæ seculari, qui confessus fuit, se celebrasse, quia est Sacerdos, id probando per falsas literas?

27 *Resp.* Affirmatiuè, quia eo ipso, quod illæ literæ sunt falsæ, nihil probant. Confirmatur, quia illæ literæ falsæ non magis probant, quam ipsius assertio, quæ nihil probat, immò ex illarum literarum exibitione auget contra se opinionem iudicis. Demum nullus fictus Sacerdos condemnari posset in pœnam ordinariam, quia quilibet respondere posset, se celebrasse, quia est Sacerdos, quę responsio nihil pœnitus probat, ergo remanet intacta prior iudicis opinio, quod sit laicus ille, qui celebrauit. Debet autem constare in processu de qualitate laici, iuxta quod dixi præced. quæst. aliter delictum non dicitur probatum.

Carena *part.2.ti.11.§.V.* dicit hunc esse vehementer suspectum, quod celebrauerit nondum Sacerdos, ac proindè istius quærelam per fiscum esse recipiendam, reiecta qualitate sacerdotij, & puniendum esse tantum pœna extraor-

28 dinaria. Primò, quia confessus qualificatè numquam punitur pœna ordinaria, Abbas *in cap. Auditis, de præscript.* Farinac. *q.81. num.157.* refert exemplum reiudaizantis simulatè, vt hac fictione recuperaret quotam à suis consanguineis; Secundò, quia ex indicijs etiam violentis nullus condemnatur pœna

29 ordinaria, ex Innoc. *in cap. Quia verisimile de præsumpt.* Farinac. *q.86. num.110* Respondetur, prædictas rationes non ab omnibus concedi, præterquamquod locum non habent, quando vnus ex articulis principalibus, à quo essentialiter pendet ratio delicti probādus est per ipsum reū, si enim non probat ad eludendum delictum, pro reo habendus est ad pœnam ordinariam, cum probatio potissimum est in eius potestate; Confirmatur, quia aliter nullus incurreret hāc pœnam, cum quilibet ad eam euitandā confiteri posset celebrationem asserendo se id licitè fecisse, quia est Sacerdos, & hoc modo omnes eluderent tribunal sanctæ Inquisitionis.

Sed in hoc casu numquid per torturā potest probare se Sacerdotem quando testimoniales literas habere non potest? Non, quia hoc est factum positiuum, cui non deest propria probatio, in omnibus enim Episcopalibus ordinati registrantur in speciali libro ordinandorum ideo Sacerdotium per fidem extractam ex huiusmodi libro probandum est, & non per torturam, quæ in hoc casu est probatio improportionata huic facto.

Quæres 16. An laici Sacerdotium simulantes denuntiandi sint in S. Officio? Ratio dubitandi est, quia in supradictis Bullis id non præcipitur, ergo nulla obligatio.

Resp. Denuntiandi sunt, vt colligitur ex Edictis Inquisitorum, quæ nostris tēporibus vniformia sunt, & ita habetur in Edictis Mediolan. & Parmen. illis verbis. 31
Che con sacrilego ardire non essendo Sacerdoti s'habbiano vsurpato, ò si vsurpino di celebrare la Messa, ò habino presūto, ò presumano di ministrare il Sacramēto della penitenza à i fideli di Christo. De hac re iterum dicetur *in cap. Edictis, & Debent*.

Quæres 17. An negans torturandus sit non solum super illicita celebratione, verum etiam super intentione, an crediderit laicos esse ministros legitimos horū Sacramentorum sicut Sacerdos verus? 32

Resp. Conuictus de celebrationibus non est torturandus, quia tortura est in subsidium plenæ probationis deficientis; vtique vero torturandus super intentione, & si fateatur licere laicis ministrare illa duo Sacramenta, est hæreticus formalis, puniendus vt talis; si verò neget respondendo vt Catholicus, nihilominus cogendus est abiurare de vehementi, quia non euacuauit suspicionem hæresis in hoc foro, qui durissimè non solet torquere, neque finis Iudicis est, vt per torturam purgat suspicionem, sed vt inuestiget, an verè sit hæreticus ille, contra quem adest præsumptio ex maleficio probato.

Quæres 18

Quæres 18. An aliquo casu excusari possit laicus, qui celebrauit, vel absoluit, vt non tradatur curiæ seculari morte plectendus?

33 *Resp.* Excusatur primò, si actum non perfecit iuxta dicta *sub q.* 10. Secundò, si laicus probatur leuis, & mente læsus mitiori pœna est puniendus, quia non ex temeritate, vt exigit Bulla ibi: *Vsurpare præsumentes*. Sed ex quadam fatuitate, & vana gloria celebrant, vnde extraordinaria pœna carceris puniuntur, vt stultus in culpa, fiat sapiens in pœna, *cap. Quia eo* 10. *dist.* 38. *iuxta illud Hierem.* 31. *Castigasti me, & eruditus sum*. Adde illud Ouidij *Aeacus in pœnas ingeniosus erit*. Tertiò, si constet ioco celebrasse, aut absoluisse, quia ioco facta pœnam non merentur ordinariam, *cap.* 1. *de præsumpt. cap.* 1. *de sent. excom.* probatur ex ioco factum à puero, nã leuitas præsumitur in re facta in puerili ætate, cum desit plena rationis discretio. Quartò, minor ętas infra annum vigesimũprimũ excusat ab hac pœna, vt dicitur expresse in Bulla Vrbani VIII. incip. *Apostolatus officium*. Vnde qui inchoaro etiam, & non perfecto anno vigesimo primo suæ ætatis, etiam Religiosus cuiuscumq. ordinis, nondum Sacerdos illa duo Sacramenta ministrãs tradendus est curiæ seculari vltimo supplicio perimendus.

Quæres 19. An laica potestas, cui traditus fuit fictus Sacerdos, debeat hunc morte punire, & si nolit cogi possit per Inquisitorem, seu Episcopum, aut Iudicem huius delicti?

34 *Resp.* Vtrumque affirmatiuè, & colligitur ex citata Bulla Vrbani illis verbis: *Quo circa omnibus, & singulis, ad quos spectat, & pro tempore quomodolibet spectabit, in virtute S. Obedientiæ destrictè præcipiendo, mandamus, quatenus statutum, decretũ, & constitutionem hanc nostram inuiolabiliter obseruent, & obseruari faciant*. Obseruatio autem huius Bullæ in eo consistit, vt iudices Ecclesiastici Inquisitionis tradant fictum Sacerdotem curiæ seculari, & hæc exequatur mandatum, quod si nolit cogatur per illos, vt insinuatur illis verbis. *Obseruari faciant*. Ita ex Diana, & Pegna Carena *part.* 2. *tit.* 11. *num.* 31.

Quæres 20. An non Sacerdos celebrans, aut absoluens incurrat aliquam censuram, seu irregularitatem?

Resp. Nulla extat censura, sed tantum fit irregularis etiam merus laicus fingẽs se Sacerdotem, & celebrans, seu absoluens, vt apertè colligitur ex *cap.* 1. *de clerico non ordin. min*, etsi enim rubrica, & titulus sit de clerico, ac proindè deberet ipsa attendi, nam Rubrica debet esse generalis ad nigrum, secundum Bartol. in *l.* 1. *ff. si certum petat.* ab ea enim lex interpretationem, capit, *l. Imperator, ff. de in diem adiect.* Oldrad. *consil.* 122. dicens ab ea sumi efficax argumentum consequenter hæc irregularitas solum clericũ deberet afficere; nihilominus rubrica nõ attenditur, quando constat de generalitate nigri, in cuius gratiam est rubrum, vnde Rubrica nõ restringit textum generaliorem, Glos. *ver. Illicitus, Authent. de incestis, & nephariis nupt.* vbi licet rubrica sit solũ de incestis, & nefarijs nuptijs, quia tamen textus generaliter loquitur de nuptijs illicitis, cõprehendit quacumque nuptias illicitas, quamuis non sint incestæ, vel nefariæ Euerard. in loco à Rubro *n.* 11. Quare cum textus noster expresse dicat: *Si quis baptizauerit, &c.* nulla facta restrictione clerici loquendo generaliter, restringendus non est ad hęc: *Si quis clericus baptizauerit*. Est enim hæc dictio *Si quis* admodum generalis comprehendens quascumque personas cuiuscumque conditionis, & status, Bartol. *in l.* 1. *ff. de verb. sign. num.* 2. Zabarella *in Clem.* 1. *de elect. q.* 3. *num.* 9. Dec. *consil.* 453. *num.* 7. Paris. *de confid. q.* 27. *num.* 23. Ita sentiunt Megal. *lib.* 7. *de cens. cap.* 2. *num.* 22. Nauar. Scotus, Silu. quos contra se citat Diana *resolut.* 77. *de irregular.* Carena *par.* 2. *tit.* 11. extremis verbis.

35

36

37

Quæres 21. An absoluens per literas pœnitentem absentem sit suspectus de hæresi, & incurrat aliquam censuram?

Resp. Absoluens pœnitentem absentem, qui per literas, aut internuntium confessus fuit sua peccata Sacerdoti absenti, 38

senti, peccat mortaliter, & incurrit excommunicationem Papæ reseruatam, non ideo tamen suspectus est de hæresi, quia licet facto suo contraueniat prohibitioni, non tamen id de fide fuit definitum, vt colligitur apertè ex Decreto Clem. VIII. emanato die 20. Iunij 1602. apud Quar. *ver. confessio Sacramentalis*, sequentis tenoris. *Hanc propositionem scilicet: Licere per literas, seu internuntium confessario absenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinere; ad minus falsam, temerariam, & scandalosam damnauit, ac prohibuit; precepitque ne deinceps ista propositio publicis, priuatisque lectionibus, concionibus, & congressibus doceatur, neue vmquam tamquã aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur, aut ad praxim quouis modo deducatur: Quod si quis illam docuerit, defenderit, imprimi fecerit, aut de ea etiam disputatiuè tractauerit (nisi forsan impugnando) vel ad praxim directè, seu indirectè deduxerit, præter excommunicationem latæ sententiæ quam ipso facto incurrat, & à qua non*
39 *possit, præterquam in articulo mortis, ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, Etiam S. Romanæ Ecclesiæ maiori Pænitentiario, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolui, alijs etiam pænis arbitrio infligendis subiaceat.* Hæc prohibitio æque extenditur ad vtrumque tam ad confessionem, quam ad absolutionẽ, quia cum sint connexa non diuiduntur, neque ad imparia iudicanda sunt, cum sint partes essentiales eiusdem Sacramẽti, ex quo tollitur vana quorumdam speculatio asserentium Summum Pontificem hic tantum prohibere absolutio-
40 nem. Vide doctores citatos à Bonac. *de Pœnis. q. 4. par. 5.* An regulares prælati suos subditos absoluant ab ea excommunicatione per sua priuilegia? Videtur sic, quia nulla derogatio priuilegiorum.

Quæres 22. An laicus, vel nondum Sacerdos seipsum communicans sit suspectus de hæresi?

Resp. Non est suspectus, tum quia hic
41 non agitur de ministro conficiente, qui solus Sacerdos est ex dictis, sed de ministrante Sacramentum iam confectum. Tum quia, multi graues doctores cum Suar. Filliuc. Laym. & Coninch. quos pro se citat Diana *resol. 47. de Sacram.* tenent in casu extremæ necessitatis, si minister idoneus desit, posse laicum seipsum communicare, immo & alios ex Valent. & Layman, quod ipse Diana putat probabile, ratio est, quia id nullo iure prohibetur, nisi in *cap. Peruenit dist. 2. de consecr.* extra casum necessitatis, vt loquitur ibi Glosa; facere autem ea, quæ licent, nullam hæresis suspicionem inducunt, ergo abest suspicio.

Displicet hæc opinio quatenus facit 42
licitum hoc, quod laicus possit seipsum, & alios communicare in articulo mortis defectu legitimi ministri, vnde quo ad communionem aliorum Sotus eam vocat, & bene intolerabilem. Probatur. Tũ quia, solis Sacerdotibus, & in casu necessitatis per Diaconum licet dispensatio corporis Christi, vt illud clare habetur in Tridentino *Sess. 13. cap. 8.* ibi: *In Sacramentali autem sumptione semper in Ecclesia Dei mos fuit, vt laici à Sacerdotibus communionem acciperent, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicarent, qui mos tamquam ex traditione Apostolica descendens iure, & merito retineri debet.* Patet igitur probabile non esse oppositum, cum ex traditione Apostolica id hebeatur. Tum quia, ita docent etiam S. Patres, cum quibus S. Thomas in suo Hymno dicit: *Sic sacrificium istud instituit, cuius officium committi voluit solis Presbyteris, quibus congruit, vt sumant, & dent cæteris.* Tum quia, hoc Sacramentum in articulo mortis non est simpliciter necessarium, ergo moribundus nõ dicitur constitutus in casu extremæ necessitatis, per quam propria auctoritate possit sumere sacram communionem. Antecedens est D. Thomæ *par. 3. q. 65. art. 4.* quę omnes sequuntur, solum enim duo Sacramenta Baptismum, & Pœnitentia simpliciter sunt necessaria ad salutem necessitate medij, ergo moribundus per hoc non dicitur constitutus in necessitate, cum illi non sit necessarium hoc Sacramentum non solum necessi-

tate

tate medij, sed neque præcepti, quia præceptum locum non habet, vbi est impossibilitas, & carentia ministri, & ex his soluuntur rationes aduersariorum. In his autem non sunt laxandæ habere fauore laicorum, quia facilè introducerentur errores, inuident enim Ecclesiasticis in potestatibus spiritualibus, vndè si laicis permitteretur ministratio Sacramenti in casu necessitatis, processu temporis ministrationem ampliarent, & paulatim sibi ius Sacerdotij vsurparent, nam experientia constat, illos in multis se ingærere, quæ alias propria erant clericorum; vide, quod primos accubitus volunt in Ecclesijs in competentiam Sacerdotij etiam exerciti à prælatis. Remoueatur ergo hæc opinio valde præiudicialis iuri Sacerdotali.

Quæres 23. An laicus absoluens ab excommunicatione existentem in articulo mortis fiat suspectus de hæresi?

Resp. Non est suspectus, Tum quia,
44 super hoc nihil de fide definitum est, ita quod facto absolutionis datæ per laicū dicatur impugnari. Tum quia, hic nullus est abusus Sacramenti. Tum quia, multi graues doctores docent, laicum posse moribundum absolui ab excommunicatione. vt valeat sepeliri in loco sacro, & pro illo orari, quia eo casu Ecclesia illi confert iurisdictionem, vt alijs allegatis docet Sãchez secularis *disp.* 44. *num.* 7. Multos citat Diana *resol.* 7. *de excommun.* Sed quo ad hoc speciale puto hanc opinionem non esse multum probabilem, Tum quia, nullum ius tribuit hanc iurisdictionem laicis in articulo mortis fauore excommunicati. Tū
45 quia hæc absolutio quo ad salutem non est necessaria, cum defectu confessarij sufficiat contritio pro peccatis, & quis nondum absolutus possit esse gratus Deo existens in excommunicatione, cuius absolutionem paratus erat recipere. Tum quia, in foro externo non admitteretur huiusmodi absolutio quo ad sepulturam, & suffragia publica, cum excommunicatus Ecclesiæ nondum satisfecerit, à qua tenetur ligatus. Tum quia, verum non est Ecclesiam supplere iurisdictionem in eo casu, quasi illam cōmunicando laico, quia Ecclesia supplet iurisdictionem spiritualem in Ecclesiasticis, quia illius sunt capaces, non autem laicis, qui incapaces sunt, *cap.* 2. *de iud. cap. Tua* 25. *de decim.* vndè esto Papa id laico concedere possit secundum probabiliorem opinionem, id autem facere non præsumitur, sed specialis delegatio necessaria est, propter inhabilitatem laici, quare cum nihil prosit absolutio data à laico defectu iurisdictionis, hæc opinio vti de re inutili reijcienda est, præterquamquod magis obest iurisdictioni Ecclesiasticæ quatenus eam extendit ad laicos, quam prosit laico, cui non est proficua, sed frustratoria, cum per Ecclesiam absoluendus sit ab excommunicatione, vt fiat capax sepulturæ, & Ecclesiæ suffragiorum, vt ex Rituali Pauli V. colligitur *in tit. de sepulturis.*

Quæres 24. An quotidie celebrans numquam visus confiteri, & habitus pro malo Sacerdote sit suspectus de hæresi?

Resp. Affirmatiuè, quia cum sit in 46
peccato, & celebret sine præmissa confessione videtur tenere non esse necessarium præmittere confessionem Sacramentalem, oppositum tamen definitur in Tridentino *sess.* 13. *can.* 11. his verbis. *Statuit, atque declarat sancta synodus, illis quos conscientia peccati mortalis grauat, quamtumcūq; etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessario præmittendam esse confessionem Sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publicè disputando defendere præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat.* Requiritur autem, quod constet Sacerdotem querelatum esse malæ vitæ, si enim bonus est, & nihil cōtra ipsum opponatur, quo probetur ipsū celebrasse in mortali peccato, nulla oritur suspicio heresis, quia hæc fundatur in mala conscientia Sacerdotis. Hæc autem suspicio eliditur, si querelatus probet se pluries confessionē suorum peccatorum præmisisse antè celebrationem.

Quæres 25. An frangens sigillum cō-

fessionis sit suspectus de hæresi?

47 *Resp.* Negaui *resolut.* 9. *q.* 12. *num.* 31. quia Sacerdos reuelans quod in confessione audiuit nullum fidei articulum, nec verbo, nec facto impugnat, ex quo reddatur suspectus de hæresi. Confirmatur, quia ex hoc præcisè non dicit licitam esse reuelationem cõfessionis, nec malè sentit de Sacramentis, licet huic Sacramento iniuriam inferat. Ita ex Molfesio Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 95 vbi de pœnis contra reuelantem confessionem, & *resolut.* 51. de sigillo confessionis, latè hoc probat Carena *part.* 2. *tit.* 17. §. 23. *num.* 91. Pœnis autem iuris

48 plectitur regularis à suo superiori, clericus à suo Episcopo, nisi ille frangat sigillum in damnum secularis, cuius confessionem audiuit, quia tunc ab Episcopo suspendi potest à confessionibus.

Quæres 26. An confessarius, qui non vult absoluere pœnitentem, nisi sibi reuelet complicem, subjciatur Inquisitoribus.

49 *Resp.* Negatiuè, quia cogere pœnitentem sub ea conditione non est actus hæreticus, aut inducens suspicionem hæresis, quasi ex hoc intendat licitum esse infamare proximum, quod dicere hæreticum est, siquidem manifestare complicem in confessione non est præcisè proximum infamare, sed necessariã circumstantiam aperire in confessione, vt integra sit. vt multis probaui *resolut.* 102. *q.* 23. Vide Dianam *resol.* 49. *de circumstant.* referentem doctores, ergo non subditur Inquisitoribus, Ita ex Villal. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resol.* 97. Carena *part.* 2. *tit.* 17. *num.* 93.

Quæres 27. An non sumentes Sacrament Pœnitentiæ, & Eucharistiæ semel in anno sint suspecti de hæresi? Negant Pegna, & Farinac. *quæst.* 178. *num.* 79. Affirmant Royas *sing.* 98. *num.* 6. Zanch. *cap.* 35. *de heret. num.* 1. & 2. quos citat Sanctar. de hæresi *cap.* 41. *dub.* 3. *num.* 5. Vide Dianam *part.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 38.

50 *Resp.* Iuxta *cap. Omnis* 12. *de pœnit.* qui in Paschate non confitetur, nec sacram recipit communionem si arceatur ab ingressu Ecclesiæ, & nihilominus nolit percipere ex Sacramenta, indicarem suspectum de hæresi, ac proinde Inquisitorem contra eum procedere, non autem ante; illud probatur ex praxi Ecclesiæ, nam Parochi secundum edicta suorum Episcoporũ singulis annis deferunt nomina eorum, qui in Paschate sacram communionem non receperunt, ergo hæc causa ad illos spectat vti Pastores animarum, & non ad Inquisitores. Si non obediunt, tunc Inquisitor super illos incipit habere ius, Tum quia, præsumptionem pro se habet quod isti sint suspecti de hæresi, quia à communi fidelium vita deuiant. Tum quia, videntur spernere hæc Sacramenta tamquam sibi non necessaria, sed inutilia. Tum quia, illorum omissione præsumuntur negare nullam esse obligationem illa recipiendi, contra definitum in Tridentino *sess.* 13. *can.* 9. illis 51
verbis: *Si quis negauerit, omnes, & singulos Christi fideles vtriusque sexus cum ad annos distretionis peruenerint teneri singulis annis saltem in Paschate ad communicandum iuxta præceptum sanctæ matris Ecclesiæ: Anathema sit.* Quod idem definitur de Sacramento Pœnitentiæ *sess.* 14. 52
can. 8. *Si quis dixerit confessionem omniũ peccatorum, qualem Ecclesia seruat, esse impossibilem, & traditionem humanam à pijs abolendam; aut ad eam non teneri omnes, & singulos vtriusque sexus Christi vtriusque sexus Christi fideles, iuxta magni Concilij Lateran. constitutionem semel in anno; & ob id suadendus esse Christi fidelibus, vt non confiteantur tempore Quadragesimæ; Anathema sit.* Qui igitur admonitus non vult hæc Sacramenta recipere subditur Inquisitoribus & ab illis interrogandus est super credulitate Sacramentorum, & necessitate, atque illorum obligatione quid sentiat, & iuxta responsionem expediendus. Neque excusatur allegãs se esse indignum, & magnum peccatorem, quia ad Deum conuerti potest, se illi per Sacramenta reconciliando; neque illi prodest quo ad hoc inimicitia alterius, quia pacem, & amicitiam proximi quærere debet illi par-

parcendo, ſi Chriſti fidelem, & ſeruum ſe tenet,

Quæres 28. An religioſi profeſsi, & clerici in ſacris conſtituti matrimonium contrahentes ſint ſuſpecti de hæreſi?

53 *Reſp*. Sunt vehementer ſuſpecti de hæreſi matrimonium contrahentes, etiã Societatis Ieſu, qui vota biennij emiſerunt. Idem dic de contrahentibus ſpõſalia; qui leuiter ſunt ſuſpecti de hæreſi.

Prima pars, de ſuſpicione probatur. Tum faciens opus malum ab hæreticis probatum, vt bonum, & licitum eſt vehementer de hæreſi ſuſpectus, quia præſumitur errare ſicut errant ipſi hæretici; ſed Religioſi, & clerici vxorem ducentes faciunt opus malum, & prohibitum ſub excommunicatione latæ ſententiæ in *Clem. de conſang*. de qua vide *reſolut*. 94. ergo de hæreſi ſunt ſuſpecti vehemẽter, & præſumuntur ſequi errores hæreticorum, qui reprobantes vota religioſorum aſserunt impiè licitum illis eſse ducere vxores. Tum quia, per attentatum matrimonium facto impugnant id, quod definitur *ſeſſ*. 24. *can*. 9. illis verbis: *Si quis*
54 *dixerit, clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, vel Regulares caſtitatem ſolemniter profeſſos poſſe matrimonium contrahere, contractumque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica, vel voto; & oppoſitum nihil aliud eſſe, quam damnare matrimonium; poſſeque omnes matrimonium contrahere, qui non ſentiunt ſe caſtitatis, etiam ſi eam vouerint, habere donum; anathema ſit, cum Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos ſupra id, quod poſſumus, tentari*. Igitur contra hunc canonem ducentes vxorem præſumuntur licere eis matrimonium, quod credere hæreticum eſt. Ita docent omnes cum Simanch. *tit*. 40. *de catholic. inſtit. à n*. 9. Pegna *par*. 2. *Direct. com*. 74. Decian. *lib*. 5. *cap*. 22. *num*. 40. Farinac. *q*. 183. *à n*. 72. cum illis Carena *par*. 2. *tit*. 17. §. 3. *n*. 10. ſiuè ſecreto, ſiuè palam matrimonium contractum fuerit, Diana *par*. 4. *tract*. 7. *Reſolut*. 2. §. *Notandum*, hanc ſuſpicionẽ vocat leuem, ſecundum morem S. Officij Hiſpaniæ.

55 Secunda pars, de religioſis Societatis Ieſu ex voto biennij conſtat ex eo, quod hoc illorum votum producit fere omnes illos effectus, quos votum ſolemne reſpectu aliorum Regularium, ſecundum Bullam incip. *Aſcendente Domino*, Gregorij XIII. iuxta quod docet Sanchez *lib*. 7. *diſp*. 25. *num*. 19. probantem illos eſse verè religioſos, & *diſp*. 48. *num*. 27. incidere in excommunicationem ſupradictam contra religioſos contrahentes matrimonium; & ſubſequens matrimonium per illos contractum eſse irritum, *diſp*. 26. *num*. 2. non tamen dirimi præcedens per vita biennij ex eodem *lib*. 5. *cap*. 1. *num*. 29. Vide Vaſq. 1.2. *diſp*. 165. de his votis *cap*. 9. & 10. Nota tamen, quod profeſſores votorum biennij non comprehendantur ſub citato canone quo ad nullitatem matrimonij attentati, quia expreſse loquitur de religioſis vouentibus ſolemniter caſtitatem; ſed ex conſtitutione ſupradicta initum nunciatur. De ſuſpicione hæreſi quo ad hos religioſos Societatis in terminis Carena *part*. 2. *tit*. 17. *num*. 10. §. *Ex qua*.

Tertia pars, de contrahentibus ſponſalia probatur, quia ſuſpicio hæreſis ex matrimonio religioſis prohibito fundatur in abuſu huius Sacramenti, ſed per ſponſalia contracta religioſus præparatur, & diſponitur ad huiuſmodi abuſum, ergo fit ſuſpectus de hæreſi, ſunt enim futuri matrimonij promiſsio *cap. Noſtrates* 3. 30. *q*. 5. & volens antecedens intendit velle eius conſequens ab eo neceſſario dependens, ex vulgatis iuribus; Verum quidem eſt, quod hæc ſuſpicio non eſt vehemens, quia ſponſalia non ſunt Sacramenta, ſed tantum leuis, in quantum ſponſalia diſponunt ad huiuſmodi abuſum. 56

Quæres 29. An vxoratus recipiens ordines fiat ſuſpectus de hæreſi? Carena *par*. 2. *tit*. 17. *num*. 12. cum Simanch. *de catholic. inſtit. tit*. 40. *num*. 14. Farin. *q*. 183. *num*. 74. affirmat eſſe ſuſpectum de hæreſi, & eſse puniendum ab Inquiſitore ille, qui cum licentia, ſeu ſine licentia vxoris promouetur ad ordines, modo non ingrediatur religionem, licet enim per extrauag. Ioann. 22. antiquam de voto,

de voto, alia pœna illi non imponatur, nisi quod non potest ministrare in ordinibus susceptis; neque ad alios ascendere, aut beneficium obtinere, tamen non prohibetur, quin puniri possit alia pœna maiori, sicut punitur, qui post sacros ordines ducit vxorem, ergo pari ratione puniendus est vxoratus, qui ordines recipit, parum enim refert, vtrum matrimonium antecedat, an sequatur, quandoquidem in vtroque casu par iniuria fit vtrique Sacramēto, & cœlibatui clericorum. Quibus non obstantibus.

57 *Resp.* Vxoratus viuente vxore promotus etiam sine illius licentia ad ordines quoque sacros licet peccet mortaliter, non tamen est suspectus de hæresi. Probatur, quia quando recipit ordines de licētia vxoris bene facit, transit enim de statu coniugali sine eius destructione ad statum clericalem meliorem, & perfectiorem, quod iura *cap. Coniugatus, de conuers. coniugat.* non prohibent, ergo ex hoc capite nulla potest oriri suspicio hæresis, quæ tantum ex facto illicito deducitur, quale non est hoc, quod iura, & doctores concedunt, cum quibus est Sanch. *lib.* 7. *disp.* 38. Quando pariter recipit ordines sine licentia, & beneplacito vxoris, quod prohibitum est ex citato capite, & extrauag. licet mortalis peccati reus sit ob iniuriam factam vxori suæ, cui de iure præiudicium afferre non potest, nec debet quo ad consortium coniugale, cum sine illa vouere continentiam non valeat, quia non ipse, sed vxor corporis illius potestatem habet secundum Apostolum, non ideo tamen infert iniuriam Sacramentis matrimonij, aut ordinis, quia non est contra fidē, quod in eodem reperiri possint hæc duo Sacramēta debito ordine, nimirū, quod ordo subsequatur matrimoniū, nō matrimoniū ordinē iuxta dicta præc. *q.* 28. §. *Prima pars*, ex definitione Tridēt. prohibentis gradum ab ordine sacro ad matrimonium, non à matrimonio ad ordinem, neque continentia ordini sacro adnexa obest ipsi ordini, de cuius ratione est, neque eidem matrimonio, quod illi nō repugnat, vt constat in matrimonio tantum rato, & constante sine copula, iniuria igitur se tantum tenet ex parte vxoris, cuius ius læditur per maritum recipientem ordines sine illius licētia, quod nullatenus arguit suspicionem hæresis. Ex his igitur patet responsio ad rationem aduersariorum dictis Sacramentis non fieri iniuriam, sed tantum vxori, cui affertur præiudicium quo ad copulam. Nec obstat, quod si cogatur vxoratus ordinatus etiam in sacris redire ad consortium coniugale, et reddere debitum teneatur vxori potenti, ex quo videtur facere iniuriam ordini sacro habenti adnexam continentiam: Quia ex hoc non facit iniuriam ordini, non enim petit, sed tantum reddit, quod alteri debet. Adde, quod ex hoc sequeretur clericos luxuriātes esse de hæresi suspectos, quod tamen nullus asserit; neque hoc idem de vxorato dicendum est, qui alteri inseruit ex debito, & non ex voluntate luxuriandi.

Quæres 30. An delictum Poligamiæ, quo abusus Sacramenti matrimonij contingit, sit casus Inquisitionis?

Notandum est Poligamiam esse pluralitatem vxorum, quæ contingere potest duobus modis. Primò, cum quis successiuè plures ducit vxores, vnam nimirum post mortem alterius; & hoc esse licitum de fide credendum est, cum expressè reperiatur in Sacra Scriptura, 1. *Corinth. cap.* 6. *num.* 39. *Si dormierit vir eius, cui vult, nubat, tantum in Domino. Epist.* 1. *ad Timoth. cap.* 5. *num.* 14. *Volo iuniores viduas nubere.* Contra hæresim Montanistarum, & Nouatianorum, qui damnarunt impiè secundas nuptias, prout referunt D. August. *lib. de hæresib. cap.* 26. Theodoret. *lib.* 3. *de fabulis hæretic.* contra quos est Concil. Nicœnum *can.* 8. & in Iure Canonico *tit. de secundis nuptijs*, vbi abrogantur leges ciuiles, quę notabant infamia mulieres nubentes infra annum viduitatis. Ratio prædictorum est, quia matrimonium institutum fuit in remedium concupiscentiæ, cuius stimulis maximè agitantur vidui, & viduæ, alias experti illius ardorem. Vide in 4. sentent. *dist.* 42. D. Thom. *par.* 3. *q.* 63. 58

q.63. Potest igitur viduus, & vidua successiuè ducere plures coniuges sine vlla definitione. Secundæ autem nuptiæ, & subsequentes sūt verè, & propriè Sacramentum sicut & primum matrimoniū, quia in his adsunt omnia requisita ad Sacramentum; primæ benedicuntur, nō secundæ, quia ad has prima extenditur, *cap. Vir autem, de secund. nupt.* De hac Poligamia licita hic agendum non est, cum ex ea nullus sequatur abusus Sacramenti, sed tantum ex alia, de qua agendum est.

59 Secundò, igitur modo contingit Poligamia, quando idem vir simul habet plures vxores viuentes, quod illicitum est, & prohibirum iure naturali, vt colligitur ex *cap. Gaudemus* 8. *de diuort.* ibi: *Nec vlli vnquam licuit simul plures vxores habere, nisi cui fuit diuina reuelatione concessum*, ibi omnes Canonistæ, Theologi in 4. *dist.* 33. D.Thom. *par.* 3. *q.* 65. Becan. *cap.* 45. *de Sacram. q.* 2. Carena *par.* 2. *tit.* 5. §. *Primus*, aliquid autem tripliciter est contra ius naturæ, primò, si
60 includat intrinsecè, & in se malitiam, vt odium Dei, peccatum contra naturam; hæc, & similia, ira in se sunt mala, vt nec Deus dispensare valeat, cum simpliciter repugnent diuinæ omnipotentię, & eius infinitæ bonitati; secundò, aliquid dicitur malum ratione adiuncti, vt copula habita cum fœmina ante matrimoniū, post vero sit licita, quia vtitur re sua; itē aliquid dicitur malum ratione periculi peccandi contra naturam, sic Sacerdoti prohibitum est iure naturæ cohabitare cum mulieribus iuuenibus extraneis. Poligamia non est prohibita iure naturę primo modo, cum copula simpliciter, & omnibus modis spectata non sit de se, & intrinsecè mala, sed tantum secundo modo rationes adiuncti, nam homo, qui per primum matrimoniū vsum sui corporis tradidit vni fœminæ, non potest eiusdem sui corporis dominium tradere alteri, cum non amplius sit Dominus, ideo pluralitas vxorum iure naturæ secundario prohibita est; Deus autem cū
61 sit omnium dominus absolutus, ac proinde corporis cuiuslibet iuri, poterit per dispensationem corpus vni proprium communicare pluribus, vt exemplo huius habemus ex sacris literis, nam Abraham duas habuit simul vxores Saram, & Agar, Iacob, quatuor Liam, & Rachelem, & earum ancillas Zelpham Liæ, & Balam Rachelis, *Genes. cap.* 30. & hoc contigit ex diuina dispensatione proprer primarium finem matrimonij, qui est procreatio filiorum; vnde ex hoc principale fine deducitur esse prohibitum iure narurali simpliciter pluralitatem virorū respectu vnius vxoris, id enim directè est 62
oppositum productioni prolis, commixtio enim plurium seminum diuersorū virorum cum eadem fœmina conuersantium inficit prolem, & fœminam reddit infœcundam, vt patet experientia in meretricibus quæ, vt plurimum carent prole. His notatis,

Resp. Delictum Poligamiæ spectat ad 63
Inquisitionis officium priuatiuè ad forū laicum. Vtrumque docent doctores citati à Farinac. *q.* 178. *num.* 71. Scaccia *lib.* 1. *de iudicijs cap.* 12. *n.* 55. Campan. *in diuers. iuris canon. Rubr.* 1. *num.* 46. ex illis Carena *par.* 2. *tit.* 5. *num.* 20. contra Simancham *de Catholic. instit. tit.* 40. *de Matrim.* vbi ait hoc delictum relinqui puniendum iudicibus ordinarijs, quando delinquens excusatur à suspicione, vt si putauit primam vxorem mortuam fuisse, vel prius matrimonium non tenere; & Genuensem, qui *cap.* 68. *num.* 12. dixit Poligamiā esse mixti fori sed stādū est cum primis, & probatur. Tū quia, Poligamia ex genere suo includit suspicionē hęresim, qui enim vnā habet vxorē, & secundā ducit, hoc facto impugnat, quod Tridentinum definiuit de fide credendum, nimirum non licere habere duas vxores, dicit enim *sess.* 24. *can.* 2. *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum; anathema sit*. ergo qui de facto plures habet vxores suspectus est, quod credat licere plures habere vxores; sed delictum adnexam habens suspicionem heresis spectat tantum ad officium S. Inquisitionis, ergo & Poligamia, quæ huiusmodi suspicionem adiunctam habet.

Tum

Tum quia causa Poligamiæ expediri nõ potest, nisi iudici constet de validitate aut inualiditate matrimonijs; sed id spectat ad sanctum officium, ergo, & causa Poligamiæ.

Quæres 31. An Poligamus suspectus sit de hæresi vehementer, an leuiter?

Resp. Vehementer, quod probatur,
64 Tum quia, regulariter abusus Sacramẽtorum infertur vehementem suspicionẽ hæresis. Tum quia, faciens aliquid malum, quod pro bono habetur apud hæreticos, & infideles, habetur pro suspecto vehementer de hæresi; sed hæretici tenent licitum esse ducere plures vxores viuentes, cuiusmodi sunt Maumetus, Anabatistæ, Luterus, & alij, ergo qui illas ducit facit se suspectum vehementer de hæresi. Tum quia, faciens opera, per quæ recedit à communi vita, & conuersatione fidelium est vehementer suspectus de hæresi, vt colligitur *ex cap. Excommunicamus* §. *Adijcimus de hæret.* sed ducens duas vxores recedit à communi hominum fidelium consuetudine & vita, ergo reddit se vehementer suspectum de hæresi. Ita Piasec. in praxi *par.* 2. *cap.* 4. *art.* 6. *n.* 9. Genuens. *cap.* 18. *n.* ex Pegna Bariola *v. vxor.* Farinac. *q.* 178 *num.* 68. testatur ita obseruari in supremo Tribunali, cum alijs Carena *part.* 2. *tit.* 5. *num.* 58. contra Simancham Gutier. & alios, qui sequuntur praxim Tribunalis Hispanici, quod iudicat istos solum leuiter suspectos de hæresi, vt notat Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resolut.* 4. §. *Igitur.* Deducitur ex his Poligamum debere de vehementi abiurare, quia taliter suspectus est in Tribunalibus Italiæ.

Quæres 32. An qui secundam matrimonium contraxit, sed secundam vxorem non cognouit sit de hæresi suspectus, ac proinde subiectus Inquisitoribus?

65 *Resp.* Affirmatiuè, quia matrimoniũ ad sui essentiam non requirit copulam, ergo tam Poligamus est nõ consumans secundum matrimonium, quam ille, qui copulam habuit cum secunda vxore viuente prima; sed iste subditur Inquisitoribus, ergo & ille. Ita Sousa *lib.* 1. *c.* 35 *num.* 5. Farinac. *q.* 140. *num.* 24. & 30. alij cum Diana *part.* 4. *tract.* 7. *resol.* 4. §. *Notandum.*

Quæres 33. An si contrahat palam sit æque suspectus ac ille, qui clam ducit secundam vxorem? Ratio dubitandi est, quia palam, & publicæ facta censentur bona, & licita sicut è contra dicta, & facta occultè inducunt suspicionem, secundum D. Bernard. ad Eugen. Papã illis verbis. *Tibi constituas regulam, vt omnem, qui palam veretur dicere, quod in auribus locutus est, suspectum habeas.* Occultè igitur facta inducunt suspicionem *cap. Vt nostrum, vt Eccles. benef.* consequenter ducens vxorem secundam publicè non videtur culpandi sicut ille, qui clam contrahit secundas nuptias.

Resp. Siuè occultè, siue publicè quis secundam ducat vxorem, prima viuente semper de hæresi suspectus est, & quia in vtroque casu contingit abusus Sacramenti; & quia hæresis committitur tam publicè, quam occultè ex Glos. in Clem. 1. *de hæret.* Ita Farinac. *q.* 178. *n.* 70 cum alijs Carena *part.* 2. *tit.* 5. *num.* 16. & ex his patet ad rationem dubitandi, nam etiam in publicè factis præsumitur dolus, & malitia, immò à fortiori, quãdo sunt maleficia, quia male agens coram alijs videtur hac publicitate tegere delictum, maxime, quando factum potest esse bonum, vt ducere vxorem. Sed prædicta distinctio contrahendi matrimonium clam, aut palam post Tridentinum non habet locum, cum matrimonium publicè semper celebrari debeat. 66

Quæres 34. An ille, qui secũdo contrahit matrimonium ex eo, quod credit primum esse nullum, sit reus Poligamiæ, & officij sanctæ Inquisitionis? Farinac. *q.* 178. *num.* 71. negat, quando nullitas est notoria, vtique vero quando non est notoria, quam sequitur Carena *part.* 2. *tit.* 5. *num.* 31.

Resp. Subditur Inquisitori siue nullitas sit patens, siue non, modo nondum sit declarata legitimè ab Ecclesia, quia legitimè constat de duplici matrimonio in facie Ecclesiæ celebrato, & de nullitate 67

tate primi nondum viridicè constat, ergo iste casus subditur simpliciter Inquisitoribus, quibus constare debet in suo foro de nullitate primi matrimonij, sicut eidem constat de duplici matrimonio celebrato in facie Ecclesiæ. Inquisitor autem impune dimittit quærelatum, quando probauit nullitatem prioris matrimonij, quia verè sibi constat, hunc non esse Poligamum. Distinctio allata à Farinac. solum prodest respectu denũtiatoris, qui si sibi certo constet nullitas prioris matrimonij, non tenetur hunc quærelare, quia verè non est Poligamus.

68 Sed quid dicendum, quando secundum matrimonium contractum prætextu nullitatis prioris est nullum? Ad huc subditur, sicut & in præcedenti casu, quia constat de duplici matrimonio publicè, non autem de nullitate ea ratione, & modo, quibus notũ est duplex matrimonium, ergo iuridicè probanda est nullitas alterius, vt constet an vir ille sit Poligamus nec ne; hæc autem causa est S. Officij, ergo est casus Inquisitionis. Ita Carena *part.2. tit.5. nu.31. §. In qua re*, quod verum dicit, licet secundo contrahens etiam nullitet protestaretur, quod per quæcumque non intendit illud contrahere, si primum tenet.

Quæres 35. Habens legitimam vxorem, & postea propria authoritate sine præsentia Parochi, & duorum testium contra decretum Concilij ducens secũdam, quam intendit esse suam vxorem sicut primam, sit Poligamus, ac si in facie Ecclesię secundam duxisset, sicut contraxit cum prima?

69 *Resp.* Affirmatiuè, quia habet duas vxores, nec obstat, quod secundum matrimonium non sit factum iuxta Tridentini Decretum, quia cum in Poligamia secundum semper sit nullum, constante primo ex impedimento Ligaminis, parum refert, quod sit celebratum coram Parocho, & testibus, cum ex hoc non fiat validum, obstante semper Ligamine, quare ex duplici capite hoc postetius erit nullum, ex impedimento absentiæ nimirum Parochi, & testium, atque Ligaminis.

Quæres 36. An qui in facie Ecclesiæ per testes probauit mortem prioris vxoris, puniendus sit vt Poligamus, si postea reperiatur viuere priorem vxorem? Simanch. *Cathol. institut. tit.40. de Matrim. num.3.* eum eo Gutier. *lib.2. q.8. num.3.* tenent, coniugem ob longam alterius absentiam probabiliter putantem alterum esse mortuum, posse cum alio contrahere: quod si postea inueniatur viuere, non esse puniendum per Inquisitorem, quia bona fida contraxit, vndè de hæresi non est infamandus.

Resp. Subditur Inquisitoribus, Tum quia, probata prioris vxoris existentia, præsumitur subornasse testes falsos in sui fauorem, ac proinde non ignorare priorem vxorem viuere. Tum quia, videtur cum dolo contraxisse secundũ matrimonium inducendo falsos testes. Tum quia, ex constantia prioris matrimonij euacuatur bona fides. 70

Quod dicunt Simanch. & Gutier. non videtur habere locum, quia sine testibus nullis viduis, aut incognitis conceditur matrimonium, nisi prius concludenter probata libertate cupientium contrahere matrimonium. Et ad hoc manauit quædam formula examinandi testes producta à Sacra Congregatione, quam reposui *tom.3. Resolut.106. q.35.* vbi late dixi quomodo probãda sit mors coniugis absentis, iuxta *cap. In præsentia 19. de sponsal. cap. Dominus 2. de secund. nupt.* Quare si non fuit probata mors alterius coniugis absentis, certum est, superstitem non dici bona fide contraxisse secundum matrimonium, non obstante longa alterius absentia, quia dolus, & malitia excludunt bonã fidem, qui præsumitur adesse in hoc casu, nam dolosus præsumitur non faciens quod de iure facere tenetur, *ex cap. Innotuit, de elect* vbi Abbas *num.9. 21. & 22.* & in dolo dicitur esse, qui non vult facere id, ad quod scit se teneri, *l. Dolus 44. Mand.* Demum iste dicitur male effe-

Eee ctus

ctus ad Sacramentum matrimonij, ad quod accedit non bene præuidendo, an prior coniux sit mortuus.

71 An autem Parochus, qui sine testibus aut cum testibus probantibus mortem absentis coniugis, sed non secundum Instructionem Eminentiss. Cardinalium, de qua supra, coniunxit in matrimonium iam vxoratum, puniri possit ab Inquisitore? Dic quod sic, quia & ipse particeps fuit delicti Poligamiæ, agentes enim & consentientes pari pœna puniuntur, vnde parentes filiæ consulentes secundas nuptias puniuntur secundum Mouram citatum à Diana *part.4. tract.7. resolut.4 §. Notandum*, & Carena *part.2. tit 5. n.29 §. Quinimmo*, refert quemdam Parochū negligentem punitum fuisse ex ordine S. Congregationis.

Quæres 37. An dicta de Poligamo plurium vxorum locum habeant in Paligama plurimum virorum?

72 *Resp.* Affirmatiuè, quia militant omnes illæ rationes, quæ adductæ fuerunt contra Poligamum, & in hoc nulla difficultas, cum abusus Sacramenti contingere possit tam ex parte mulieris, quam viri.

Quæres 38. An alter coniugum ignorans Poligamiam alterius subdatur Inquisitoribus, sicut ille, seu illa, qui scit se habere vxorem vel quæ scit, se habere maritum?

73 *Resp.* Negatiuè, quia ita ignorans nō fuit abusus Sacramento matrimonij, sed tantum alter. Ita Sousa *lib.1. cap.35. n.9* Arsenale *part.9. assert.46.* Carena *part.2. tit.5. num.48.*

Quæres 39. An habens vxorem viuentem subdatur Inquisitoribus vti suspectus de hæresi si contrahat sponsalia cum alia fœmina? Negat Aloysius Riccius in praxi *resolut.373.* quia aliud est matrimonium, aliud sponsalia, & ex diuersis non fit illatio in odiosis. Sousa *lib.1. cap.35. nu.6.* eiusdem est opionis, & pro se citat Farinac. *q.140. nu.27.* & Albertin. *q.23. num.10.* Quibus non obstantibus.

74 *Resp.* Iste est de hæresi leuiter suspectus, & ideo subditur Inquisitoribus. Illud suadetur, quia habens simul duas vxores est vehementer suspectus de hæresi, ex probatis hic *q. 31.* ergo habens vnam, & se disponens per sponsalia ad secundam erit leuiter tantum suspectus, ex eo, quod actu non abutitur Sacramento, sed tantum se disponit ad illius abusum, vt docet Carena *par.2. tit.5 num.60.* Hinc deducitur, quod ita sponsalia contrahens subditur Inquisitioni, quod amplius suadetur. Tum quia, ex eodem motiuo-ne sequatur abusus Sacramenti prohibetur celebratio sponsalium ab vxorato, quo pluralitas matrimonij, ergo vterque casus subditur Inquisitioni. Tum quia, ab eodem iudice punitur actus attentatus, & consumatus ex probatis *cap.18. quæst.21.* & hic *q.10.* in fine *§. Idem.* Ita alijs citatis suadet multis Carena *part.2. tit. 5. num.33. ad 47.* Ad rationem aduersariorum dicitur, & si sponsalia, & matrimonium in multis differant, sunt tamen idem in ratione effectus, quatenus ex vtroque oritur suspicio hæresis. Nihilominus si probet sponsalia se contraxisse cum pacto expresso non contrahendi nisi post mortem alterius coniugis, tunc nō subditur Inquisitioni.

Quæres 40. Quomodo probetur Poligamia ex duplici matrimonio? Inquisitor antequam deueniat ad capturam quærelati Poligami, duo per fiscum probanda sunt, duplex matrimonium, & superuiuentia prioris vxoris tempore celebrati secundi matrimonij, vt notat Diana *par.4. tract.7. resolut.4. §. Notandum* Carena *part.2. tit.5. num.52.*

Resp. Poligamia duobus modis probari pateat, primo, per fidem authenticā desumptam ex libris Parochorum, in quibus describuntur matrimonia celebrata, illorum enim libri legitimè probant, vnde illis standum est, Mascard. 75
76 *de probat. vol.2. consil.672.* Caputaque *part.1. decis.314.* M. Anton. *lib.1. resolut. fin. casu 33.* Rota Rom. *vol. 2. decis. 340.* Carena *parte 2. tit. 5. numer. 52.* vbi citat Nicolaum à Ianua *lib. 5. de* scrip-

scriptura priuata tit. de lib. pleban-quæst.6 Aloysium Riccium in. praxi fori Episc. *de matrim. resolut.218*. Secundò, si libri desunt, aut in remotis, probari possunt per testes, qui debent esse duo omni exceptione maiores, probant autem non solum deponentes se vidisse illos contrahere in facie Ecclesiæ coram Parocho, & testibus, verum etiam asserentes ab illo quærelato talem mulierem pro vxore habitam esse, & cum ea cohabitasse, sicut facit quilibet maritatus cum sua vxore, &c. Probatur
77 similiter per instrumentum dotale; item per fidem baptismalem, in qua exprimitur baptizatus esse filius vtriusque vti iugalium, &c. Sponsalia verò probantur, vel per personas, quæ interfuerunt, vel per instrumentum promissæ dotis, vel per denuntiationes in Ecclesia factas, &c. Probatis duobus matrimonijs superest probandum, quod tempore celebrationis, secundi matrimonij superuiuens erat prima vxor, in hoc enim potissimum attenditur Poligamia, nimirum, quod duxerit secundam vxorem viuente adhuc prima, probatio autem hæc facienda est per testes legitimos, qui deponant se talem mulierem coniugatam vidisse viuere post celebrationem secundi matrimonij. Ita Carena *par. 2. tit. 5. num. 5.* Sousa *lib.1. cap.35. num. 22.* Duo igitur probanda sunt, duplex matrimonium, & superuiuentia primæ vxoris, dum reus secundum celebrauit matrimonium, aliter carcerandus non est, & si reperitur in carceribus ex hac causa dimittitur liber.

78 Sed quid agẽdum, quando per libros Parochorum, vel per instrumenta dotalia non probatur duplex matrimonium, & vnicus est tantum testis probans primum matrimonium, & superuiuentiam vxoris tempore secundi matrimonij? In eo casu si reus neget primum matrimonium, aut superuiuentiam vxoris tortura subijciendus est, & si adhuc permanent in negatiua matrimonij, dimittendus est, si nihil aliud contra ipsum obstat, quia per torturam rigorosam euacuauit probationem illius vnici testis; quod si fateatur primum matrimoniũ, sed neget superuiuentiam vxoris primæ, tunc tenetur illius mortem probare contigisse ante celebrationem secundi matrimonij, nec vnicus sufficit testis, sed duo necessarij sunt omni exceptione maiores ad elidendum dictum prioris testis fauore fisci contra prætensum reũ producti.

Quæres 41. Quibus pœnis plectendi sunt Poligami?

Resp. Qui secundam duxit vxorem solet damnari ad remum per quinquennium, qui plures duobus ad septenniũ, vel etiam decennium, Si vsus fuit testibus falsis ab eo inductis ea pœna prorogatur ad biennium, vel vltra. Pœna hæc nobilibus commutatur in carcerem, & pecuniam, & alijs salutaribus pœnis de more plectuntur. Mulieres huius delicti culpabiles fustigantur, & carceribus mancipantur, alijsque pœnis affliguntur, de quibus doctores allegati per Dianam *par. 4. tract. 7. resolut. 4.* Carena *par. 2. tit. 5. num.61.* Sousa *lib.1. cap.35. num. 19. & 20.* 79

Quæres 42. An testes falsi in depositione, quod prima vxor sit mortua, vel quod homo sit liber ab vxore, facta coram Episcopo, puniri possint ab Inquisitore, quando sibi constat, illos falsum dixisse?

Resp. Affirmatiuè, quia testes errauerunt in casu Poligamiæ, immò fuerunt causa necessaria Poligamiæ, sine quibus vir non contraxisset secundum matrimonium, ergo tamquam causa huius delicti, puniri possunt ab Inquisitore, ad quem spectat punitio Poligamiæ in omnium sententia. Ita decisum refert Carena *par. 2. tit. 5. num. 67.* Vbi proponit difficultatem circa testem negantem se ita deposuisse coram Notario, vt in eius processu manet scriptum, & respondet id nihil prodesse testi, quando suum dictum subscripsit; quod si non subscripsit, & res acta fuit coram solo Notario & nõ præsente Vicario Generali, prout requi- 80 81

 rit

rit Instructio Eminent. quam retuli *resolut.* 106. *q.* 35. cum res dubia sit, an Notarius falsum scripserit, an testis illud deposuerit, cum non magis vni, quam alteri credendum sit, adhuc locus pœnæ non erit contra testem, sed vlterius procedendum est, & inuestigandum quis auctor fuerit falsitatis per Inquisitorem, iuxta ibidem dicta.

CAPVT

CAP. VIGESIM. III.

DE SOLICITATIONE IN CONFESSIONE.

SVMMARIVM.

1 *Solicitatio est citatio solius à solo.*
2 *Paulus IV. primus subiecit Inquisitoribus Hispanis.*
3 *Decretum Clementis Bullarum declaratiuum.*
4 *Regulares non cognoscunt delictum solicitationis.*
5 *Paulus V. comprehendit colloquia facta in confessionali extra confessionem.*
6 *Bulla Pij IV. & Gregorij XV.*
7 *Episcopis non fuit sublata facultas per Bullam Pij IV.*
8 *In quo differant Bullæ inter se.*
9 *Bullæ sunt odiosæ.*
10 *Definitio est sermo diuisiuum plurium quæstionum.*
11 *Referũtur casus solicitationis ex Bulla.*
12 *Solicitatio definitur.*
13 *Verba quæ exprimant solicitationem.*
14 *Signa solicitationis.*
15 *Pœnitens horum signorum cognitionem habere debet.*
16 *Quodlibet signum sufficit ad prouocationem.*
17 *Sola prouocatio sufficit sine effectu.*
18 Personæ quæcumque *hęc particula explicatur.*
19 *Persona comprehendit vtrumque sexũ.*
20 *Masculi comprehenduntur tantum sub Gregoriana.*
21 *Lex pœnalis non extenditur de casu ad casum.*
22 *In ea stat pro ratione voluntas.*
23 Ad inhonesta.
24 *Venerei actus cur inhonesti vocantur.*
25 *Solicitatio ad alia non habet locum.*
26 *Edictorum verba nonnulla exponũtur.*
27 Siuè inter se, siuè cũ alijs *exponitur.*
28 Quomodolibet *quid importet.*
29 *Mandans solicitationem non subditur.*
30 *Leges pœnales de faciente non includunt mandantem.*
31 *Mandare non est propriè facere.*
32 *Mandans accessorie punitur cum faciente.*
33 In actu Sacramentalis confessionis. *Excluduntur alia Sacramenta.*
34 *Quare excludantur.*
35 *Solicitatio contingit ante, vel post immediatè.*
36 *Immediatè, & incontinenti sunt idem.*
37 *An locum habeat solicitatio immediata in Bullis antiquis.*

38 Siuè

107 *Singulares testes sufficiunt respectu supremi tribunalis.*

108 *Torturandus quandonam sit solicitator.*

109 *Pœna ordinaria non punitur inconfessus licet conuictus.*

110 *Non conuictus persistens in tortura rigorosa absoluitur.*

111 *Pœna quibus afficiuntur recensentur.*

112 *Solicitans est infamis, non irregularis nisi ex infamia.*

113 *Solicitanr, & solicitata à quolibet absolui possunt.*

114 *Religiosi solicitantes quibus pœnis afficiantur.*

115 Pari pœna puniuntur exequutor, & *solum prouocator.*

116 *Solicitans filiam spiritualem longè à confessione non subditur.*

117 *Confessarij non remittuntur.*

CAPVT

CAP. VIGESIM. III.

DE SOLICITATIONE IN CONFESSIONE.

1 OLICITATIO ex vi vocis idē eſt,quod citatio ſolius à ſolo facta ad aliquid agendum, ſi illud eſt bonum, ſolicitatio pertinet ad prudētiam, ſi malum, ſpectat ad vitium eius ſpeciei,ad quod ſolicitatus inſtigatur, ex D.Thoma 2.2. *q*.47. *art*.9. Dixi (citatio ſolius à ſolo facta) adde,ad venena, ad rē præſentem,quia huiuſmodi actus venerei attentari,& fieri ſolent à ſolo cum ſola,ſic dictante verecundia, quæ cum huiuſmodi actibus inhoneſtis coniuncta eſt, vti ſpecialis imperfectio huius peccati. Solicitare igitur,ad propoſitū, eſt procurare, inquietare, perturbare, allicere,inducere,impellere,rogare,inſtigare, & inuitare verbis, precibus, muneribus, promiſſionibus, vel quouis alio modo pœnitentem ad actus venereos. Sed accedamus ad quæſtiones more ſolito.

Quæres 1. An, & quandonam hoc vitium Solicitationis incœperit eſſe ſub iudicio Inquiſitorum?

Reſp. Primus omnium, qui ſuppoſuit Inquiſitoribus ſolicitantes in confeſſione fuit Paulus IV. qui obijt anno 1559, 18. Auguſti; deinde Pius IV. in ſua Bulla incip. *Cū ſicut nuper*. directa ad Archiep. Hiſpal. in Regnis Hiſpaniarum, quæ inſeritur in ſequenti Gregorij XV. Poſtea Clemens VIII. prædictas Bullas vtriuſque Papæ confirmauit ſuo Decreto incip. *Per hoc præſens*, & infra. *In negotijs S. Inquiſitionis Hiſpaniarum ſuper literis fœlicis record. Pij Papæ IV. & Pauli IV. facultatis procedendi contra Presbyteros ſeculares, & regulares in Sacramento Pœnitentiæ, ſeu in actu confeſſionis Sacramentalis ſolicitantes mulieres pœnitentes ad impudicitiam, ſeu peccata carnis Inquiſitori* 2 3

tori generali Hispaniarum alias concesse, an priuatiue, vel cumulatiue quo ad superiores Regularium dicta inquisitio contra huiusmodi delinquentes procedere possit? Sanctissimus D. N. re diligenter, & mature considerata auctoritate sua Apostolica declarauit, & decreuit. declarat, & decernit circa huiusmodi facultatem procedendi, nihil esse attendandum, aut innouandum, sed inquisitionem prędicta in omnibus Regnis, & Prouinciijs sibi subiectis ea iudicialiter vti posse, & debere, sicut in alijs causis ad Sanctissimum Inquisitionis officium perti-
4 *nentibus, vt hactenus fecit etiam priuatiue ad Superiores Regularium cuiusuis ordinis, & Congregationis, etiamsi Mendicantium existant. Ipsoque Regulares non eximi ab onere, deferendi seu denuntiandi huiusmodi delinquentes eidem sancto officio quemadmodum in alijs casibus, & causis sanctæ Inquisitionis, in quibus alij Christifideles de iure tenentur, sed ad ipsum, sicut alios teneri, & obligatos esse. Et ita Sanctitas sua declarauit, & decreuit, perpetuo seruandum esse statuit, omni meliori modo, & forma, quibus poteritq. & debet.* Paulus V. pro Regnis Portugalliæ, & Algarbiorum dictam constitutionē Pij IV quamuis de ea nullam faciat mentionē, eisdem pœnitus verbis, & sensu direxit ad Inquisitorem Generalem prædicatorum locorum; vnde quidquid dicitur de Bulla Pij IV. intelligendum erit de hac Pauli V. cum ambæ sint eadem, & ipsissima. Sub dicto Pontifice emanauit sub die 10. Iulij 1614. hoc Decretum. *Facta*
5 *relatione quod multi confessarij tractant cū mulieribus in confessionali extra occasionē confessionis de rebus inhonestis, sanctissimè decreuit; vt contra huiusmodi confessarios procedatur in sacto officio, de qua infra sub nu. 51.* Demū Gregorius XV. innouando Bullam Pij IV. edidit sequentē Bullam ampliando, & extendendo illam Pij IV. quod ad materiam, personas, & loca vt in ea videre est sequentis tenoris.

6 *I. Vniuersi Dominici gregis curam, quamquam immeriti, cælesti dispositione gerentes, seduló inuigilare tenemur, vt ab omnibus prauis contagijs conseruetur immunis, multoque maiori studio prouidere, vt omnis pestis ab ijs auertatur, quibus alios sanandi officium est commissum, ne quod Euangelica scripta nos admonent, sale infatuato non sit in quo saliatur, & ad nihilum prosit vltra, nisi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.*

II. Quoniam autem à Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris quibusdam in locis prouisum fuit, vt impium, ac nefandum scelus, quod non solùm inter Christifideles non esse, sed nec etiam nominari debet procul ab ijs arceatur, videlicet vt aliquis Sacerdos ad sacras audiendas confessiones deputatus, Sacrosancto Pœnitentiæ Sacramento, sollicitando pœnitentes ad turpia abutatur, ac pro medicina venenum, pro pane aspidem porrigat, & ex cælesti medico infernalis veneficus, ex parte spirituali pro litor execrabilis animarum reddatur: idcirco Nos ea, quæ his perniciosissimis Diaboli insidijs arcendis certis locis salubriter constituta sunt, vt nullibi desiderentur, quantum ex alto conceditur, prouiden. duximus. Aliàs siquidem à fel. rec. Pio Papa IV. prædecessore nostro emanarunt literę tenoris subsequentis, videlicet.

III. Pius Papa IV. Venerabili Fratri Archiepiscopo Hispalen. in Regnis Hispaniarum hereticæ prauitatis Inquisitori Generali. Cum sicut nuper, non sine animi nostri molestia, accepimus diuersi Sacerdotes in Regnis Hispaniarum, atque etiam in eorum Ciuitatibus, & Diœcesibus, curā animarum habentes, siue eam pro alijs exercentes, aut aliàs audiendis confessionibus pœnitentium deputati in tantam proruperint iniquitatem, vt Sacramento Pœnitentiæ in actu audiendi confessiones abutantur, nec illi, & qui id instituit Domino Deo, & Saluatori nostro IESV CHRISTO iniuriam facere vereantur, mulieres videlicet, pœnitentes ad actus inhonestos, dum earum audiunt confessiones, alliciendo, & prouocādo seu allicere & prouocare tentando, & procurando, ac loco earum per Sacramentū huiusmodi Creatori nostro reconciliationis grauiori peccatorū mole eas onerando, & in manibus Diaboli tradendo, in Diuinæ Maiestatis offensam, & animarū perniciē, Christifidelium scandalum non mo dienm.

IV. Nos in animum inducere nequeun-

tes, quòd qui de Fide Catholica rectè sentiunt, Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutantur, aut illis iniuriam faciant, Fraternitati tuę, de cuius eximia pietate, virtute, atque doctrina plurimum in Domino confidimus, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus per te, vel per alium, seu alios à te deputandum, seu deputandos contra omnes, & singulos Sacerdotes dictorum Regnorum, ac illarum Ciuitatum, & Diœcesum de præmissis quomodolibet diffamatos, tam seculares, quàm quorumuis etiam exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediate subiectorum Ordinum Regulares euiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis conditionis, & præeminentiæ existāt, tam super præmissis, quàm super Fide Catholica, & quid de ea sentiant, diligenter inquiras, & iuxta facultatum tibi contra hæreticos, aut de hæresi quouis modo suspectos à Sede Apostolica concessarum continentiam, & tenorem procedas, ac culpabiles repertos iuxta excessum suorum qualitatem, prout iuris fuerit, punias, eos etiam si, & prout de iure fuerit faciendum, debita præcedente degradatione secularis Iudicis arbitrio puniendos tradendo.

V. Non obstantibus Constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac Ecclesiarum, & Monasteriorum, nec non Ordinum quorumlibet, quorum ipsi Sacerdotes fuerint, etiam iuramento, confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoq; indultis, & literis Apostolicis sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusuis clausulis, & decretis, etiam Motu proprio, aut aliàs quomodolibet concessis, etiam iteratis vicibus approbatis, & innouatis. Quibus omnibus eorum tenores præsentibus pro expressis habentes, hac vice dumtaxat specialiter, & expressè derogamus, cęterisque contrarijs quibuscumq. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum sub Annulo Piscatoris die xvj. Aprilis 1651. Pontificatus Nostri Anno Secundo.

VI. Igitur vt literæ prædictę perpetuis futuris temporibus, & vbique locorum inuiolabiliter obseruentur, Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra, ac de consilio venerabilium fratrū nostrorum S. R. E. Cardinalium contra hæreticam prauitatem generalium Inquisitorum præinsertas literas huiusmodi, ac omnia, & singula in eis contenta Apostolica auctoritate tenore præsentium approbamus & confirmamus, illisque omnibus, & singulis inuiolabilis Apostolicæ firmitatis robur adijcimus.

VII. Illasque non solùm in prædictis Regnis Hispaniarum, sed in quibusuis Christiani Orbis partibus firmiter, & inuiolabiliter obseruari pręcipimus, & mandamus.

VIII. Ac præterea, ne in futurum de pœna his delinquentibus imponenda & de modo contra eosdem procedendi ab aliquo dubitari possit, statuimus, decernimus, & declaramus, quòd omnes, & singuli Sacerdotes tam seculares, quàm quorumuis, etiā quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum ordinum, institutorum, societatum, & Congregationū Regulares cuiuscumque dignitatis, & præeminentiæ, aut quouis priuilegio muniti existant.

IX. Qui personas quæcumque illæ sint, ad inhonesta, siue inter se, siue cum alijs quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis confessionis, siue ante vel post immediatè, seu occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi, etiam ipsa confessione non secuta, siue extra occasionem confessionis in Confessionario, aut in loco quocumq; vbi confessiones Sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, siue tractatus habuerint in Officio Sanctę Inquisitionis seuerissimè, vt infra, puniantur.

X. Et præterea omnes hæreticę prauitatis Inquisitores, & locorum Ordinarios omnium Regnorum, Prouinciarum, Ciuitatum, Dominiorum, & locorum vniuersi Orbis Christiani in suis quęmque Diœcesibus, & Territorijs per has nostras literas etiam priuatiuè quo ad omnes alios specialiter, ac perpetuò Iudices deligamus, vt super his contra prædictos simul, vel separatim in omnibus, prout in causis fidei iuxta Sacrorum Canonum formam, necnon Officij Inquisi-

quisitionis huiusmodi constitutiones, priuilegia consuetudines, & decreta diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo ex huiusmodi nefarijs excessibus culpabilis repererint.

XI. In eos pro criminum qualitate, & circumstantijs, suspen. ab executione ordinis, priuationis beneficiorum, dignitatum, & officiorum quorumcumque, ac perpetuę inhabilitatis ad illa, necnon vocis actiuę, & passiuę, si Regulares fuerint, exilij, damnationis ad triremes, & carceres etiam in perpetuum absque vlla spe gratiæ, aliasque pœnas decernant, eos quoque si pro delictis enormitate grauiores pœnas meruerit, debita pręcedente degradatione Curię sęculari puniendos tradant.

XII. Dantes etiam facultatem Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, ne delictum tam enorme, & Ecclesia Dei tam perniciosum remaneat, ob probationum defectum impunitum, cum difficilis sit probationis, testibus, etiam singularibus, concurrentibus præsumptionibus, indicijs, & alijs adminiculis, delictum probatum esse arbitrio suo iudicandi, & Curiæ seculari, vt pręfertur, reum tradendum esse pronunciandi. Non obstan. omnibus, quæ dictus prędecessor in suis literis prędictis voluit non obstare, cæterisque contrarijs quibuscumque.

XIII. Mandantes omnibus Confessarijs, vt suos pœnitentes, & quos nouerint fuisse ab alijs, vt supra, sollicitatos, moneant de obligatione denunciandi sollicitantes, seu vt pręfertur, tractantes, Inquisitoribus, seu locorum Ordinarijs pręd ictis: quod si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint non teneri ad denunciandum Confessarios sollicitantes, seu tractantes, vt supra, iidem locorum Ordinarij, & Inquisitores illos pro modo culpæ punire non negligant.

XIV. Volumus autem, vt præsentium transumptis, etiā impressis, manu alicuius Notarij publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutę munitis eadem prorsus fides in iudicio, & extra vbique habeatur, quę præsentibus haberetur si forent exhibita, vel ostensa, quodque eędem præsentes literæ, seu illarum exempla ad valuas Basilicarum Sancti Ioannis Lateranensis, ac Principis Apostolorum de Vrbe, & in acie Campi Floræ affixa omnes ita arctent, & afficiant, ac si vnicuique personaliter intimata fuissent.

Notandum est, quod supradictæ Bullæ Pij IV. Pauli V. & Gregorij XV. Conueniunt in eo, quod solicitantes confessarios subijciunt judicio Inquisitorum, ea ratione, quam primo attulit Pius IV. illis verbis. *Nos in animum inducere nequeuntes, quod qui de fide Catholica rectè sentiunt, Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutantur*, nimirum, quia isti sunt suspecti de hæresi, contra quos ius est Inquisitoribus procedere, vt etiam dicitur in iure communi *cap. Accusatus, de hæret. in 6.* An autem antea potuissent Inquisitores procedere, videtur quod non, quia suspicio hæresis nondum animaduersa fuerat, forsan quia raro acciderat solicitatio, vnde doctores communiter docent, Inquisitores non potuisse ante Paulum IV. procedere in hoc casu solicitationis; quia nondum determinatum erat, inde oriri suspicionē hæresis. Nec dicas, contra huiusmodi solicitatores procedebant Episcopi, quia id faciebant non tamquam contra suspectos de hæresi, sed contra sacrilegos, & abusores huius Sacramenti, quamquam alioquin ex natura rei inest suspicio hæresis in hoc solicitationis vitio, sed nondum animaduersa, vt specialis prouisio fieri posset contra delinquentes, subdendo illos tribunali S. Inquisitionis.

Episcopis non licuisse ante Bullam Gregorij XV. Obstantibus supradictis Bullis, procedere in hac causa docent Sanct. Acugna, Peirinus, quos pro se citat Diana *resolut. 29. de denunt.* cum Bonac. & multis alijs, cum Carena *par. 2. tit. 6. num. 7.* quos citat Trimarchus *disp. 10. de solicit. sect. 2. num. 12.* qui tamen *n. 13.* tenet oppositum, quem ego sequor, quia 7
ex Bullis præcedentibus nullatenus colligitur, sublatam fuisse Episcopis potestatem, contra huiusmodi solicitatores, prohibitio autem, seu sublatio facultatis asserenda non est, nisi expressè reperiatur

facta *arg.cap. Consuluisti 2.q.4.* immo Episcopis id sublatum non fuisse arguitur ex allato Decreto Clementis VIII. vbi dubium, an hæc facultas concessa esset Inquisitoribus per Pium, & Paulum IV. priuatiuè, an cumulatiuè, quo ad superiores Regulares, resoluitur, potestatem Inquisitoribus traditam fuisse priuatiuè ad superiores regulares, nihil dicendo de Episcopis, ergo cumulatiuè quo ad hos facta fuit. Episcopis igitur antea, & nunc clarius per Bullam Gregorij X V. competit hæc facultas.

8 Differunt verò in multis *primò*, ratione loci, quia Bulla Pij IV. comprehendit confessarios solicitantes in Regnis Hispaniarum tantum, sicut & altera Pauli V. solum existentes in Regnis Portugalliæ, & Algarbiorum. Decretum pariter Clementis, de quo supra non excedit Bullam Pij IV. cum illud emanauerit in eius interpretationem, & declarationẽ, in eo enim resoluuntur duæ difficultates, quarum prima est, an facultas concessa Inquisitoribus in dictis Regnis sit priuatiuè ad superiores regulares? ad quam respondet Papa, decernẽdo affirmatiuè; altera, an Regulares exempti sint ab onere denuntiandi solicitatores Sancto Officio? ad eamdem statuendo affirmatiuè; lex siquidem, seu decretum interpretans aliam intelligenda est iuxta terminos interpretatæ Auth. *de filijs ante instrum. dotale natis*, sed Bulla Pij IV. loquitur tantum respectu Regnorum Hispaniæ, ergo non est extendenda per vniuersum orbem, nam inquit Glos. *ver. Consuetudine, cap. Statutum clem. 7. de elect.* quod lex noua interpretans veterem, intelligenda est, amplianda, & restringenda secundum antiquam: quod etiã confirmatur per Bullam Gregorij X V. quæ expresè ligat solicitantes vbique terrarum, quod exprimere erat necessarium, nam odiosa semper restringuntur in dubijs. *Secundò*, ratione personarum, nam Bulla Pij IV. afficiebat solicitantes solum mulieres pœnitentes, ex probabili opinione doctorum apud Carenam citandum; Bulla vero Gregorij quascũque personas, ac proinde etiam masculos. *Tertiò*, ratione Sacramenti, nam Bulla Pij comprehendit Sacerdotes solicitantes in actu audiendi confessiones, Bulla vero Gregorij etiam ante, vel post, & in actu quoque simulationis confessionis, de qua re iterum infra, vbi aliæ differentiæ patebunt.

Carena *par. 2. tit. 6. §. Secundus à n. 10.* 9
Quærit an Bulla Gregorij XV. sit fauorabilis, an odiosa, quod idem quæritur de alia Pij IV. Respondet esse odiosam, quia fauor, & odium attenduntur respectu materiæ, quę in casu nostro est odiosa, cum subijciat confessarios solicitantes in confessione Inquisitoribus grauissimis pœnis plectendos, & ait ita tenere Riccium, & Sanctarum. Hinc infert, eam strictè esse intelligendam, ex communi axiomate, quod odia sunt restringenda.

Quæres 2. Quid sit solicitare in confessione ad formam constitutionis Gregorij XV. Primo loco quæritur illius definitio, quia eius responsione, quæ est sermo decisiuus plurium quæstionum, patebit resolutio quamplurium difficultatũ, de quibus infra agẽdũ est per ordinẽ. 10

Resp. Ex verbis Bullæ Gregorij, qui id expresè ponit. *Qui*, nimirum Sacerdotes, *personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, siue int r se siue cum alijs quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis confessionis, siue ante, siue post immediatè, seu occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi etiam ipsa confessione non secuta, siue extra occasionem confessionis in confessionario, aut in loco quocumque, vbi confessiones Sacramẽtales audiuntur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, solicitare, aut prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, aut inhonestos sermones, siuè tractatus habuerint, in officio Sanctæ Inquisitionis seuerissimè puniantur.* 11
Bulla verò Pij IV. habet hæc verba. *Mulieres pœnitentes ad actus inhonestos, dum earum audiunt confessiones, alliciendo, & prouocando, seu allicere, & prouocare tentando, & procurando.* Ex his deducitur, quod solicitatio est tentatio facta à confessario aduersus pęnitentem ab eo prouocatum ad venerea, verbis, aut factis 12
intuitu

intuitu confessionis veræ, & simulatæ.
13 Verba, vel facta, quibus confessarius tentat debent de se ordinata esse ad venerea, aliter ad hæc non prouocant, sed ad aliud, ad quod de se referuntur; huiusmodi autem verba sunt amatoria, quibus amantes vti solent ad trahendum, & alliciendum personam aliquam ad
14 sui amorem. Signa autem potissimum sunt oscula, amplexus, tactus impudici, etiam manuum pœnitentis sine causa, ostensio pudendorum, tactus sui ipsius confessarij, eiusdem mollities, missio osculorũ manibus, ictus oculi amatorias, ab oculis enim oritur concupiscentia,
15 *1. Ioan. cap. 2. num. 16.* horum autem omnium cognitio habere debet pœnitens, vt dicatur solicitatus, non enim persona dicitur solicitata, quando ad hæc non aduertit, cum actus solicitationis suam non habuerit influentiam, ac proindè neque effectum in persona, ad quam dirigebantur actus venerei, non est autem necesse, quod ex solicitatione
16 sequatur effectus principalis, qui est copula, vel pollutio in persona solicitata, sed sufficit quilibet actu, inhonestus ex prædictis, quia in Bullis prohibetur, solicitatio simpliciter ad venerea, quæ contingit in quolibet primo actu tentationis, seu instigationis ad malum, nulla facta mentione de effectu principali, quia hoc effectu etiam non secuto, fit iniuria, & completa in ratione sacrilegij Sacramento pœnitentiæ. Quare hic
17 simpliciter prohibetur conatus ad turpia, qui formaliter consistit in illa solicitatione, tentatione, & instigatione ad luxuriam. Et ita tenent omnes tractantes de hac materia. Prædicta super definitione Solicitationis infra clarius patebunt in responsione quæstionum. Interim singulæ particulę Bullarum explicandæ sunt, ex quibus quem plures difficultates resoluentur.
18 Primò, dicitur in Bulla. *Personas, quemcumque illę sint*. Nomine personæ
19 veniunt tam masculi, quam fœminæ, æqualiter enim illud nomen includit vtrumque sexum, *cap. Mulieres, vel alię personę 6. de sent. excom. cap. Cum personę 7. de priuileg. in 6.* Gratian. *disceptat. cap. 58. à num. 19.* & particula *Quacumque* rem magis confirmat, quia & ipsa importat vtrumque sexum, Busat. *lib. 1. consil. 32. num. 14. & 16.* Socinus *iun. vol. 3. consil. 89. num. 13.* Præterea ea particula respicit personas cuiuscumque conditionis, & status, siuè int. puellæ, aut pueri etiam incapaces peccati, solent enim parentes suos filios quinque aut sex annorum præsentare confessarijs, vt illos alliciant paulatim ad hoc Sacramentum, siuè sint nubiles, siue nuptæ, siuè vetulæ, moniales, aut laicæ.

Ex his manet soluta illa difficultas, an 20
tentantes pueros includantur? nam clarum est ex dictis includit in Bulla Gregorij: non autem in alijs Bullis Hispaniarum, quæ expressè loquuntur de Mulieribus, in odiosis autem non fit extensio de casu ad casum, *cap. Pœna 18.* 21
de Pœnit. d. 1. ibi: *Atque adeo proprium casum non exceedunt* neque sub fœminino comprehenditur masculinum, quia hoc est absurdum ex *l. Si ita scriptum, ff. de legat. 3.* Ita Portellus *ver. Solicitatio num. 5*, cum Paramo, Facundez, & alijs, quos citat Carena *par. 2. tit. 6. num. 15.* Trimarchus *disp. 5. sect. 2.* oppositum nobis tenet cum multis doctoribus. Et quia Sodomia est grauias; Et quia non minorem inducit suspicionem hæresis; Et quia vbi est eadem ratio, & omnimodà similitudo, debet esse eadem iuris dispositio; Et quia ita declarauit Paulus V, die 19. Nouembris 1612. Esto dictæ rationes in se vere sint, & suadeant, quod præcitati doctores docent, nihilominus non vrgent, quia in pœnalibus stat pro 22
ratione voluntas legislatoris, in cuius arbitrio est comprehendere hunc casũ, & non illum in sua lege pœnali, vt bene docet Rodr. *tom. 1. q. 11. art. 6. Regul. 14.* Neque video illam Pauli V. Declarationem, immo ex alio suo decreto, quod refert ipse Trimarchus *disp. 1. in fine sect. 3* colligitur, sermonem esse de solis mulieribus ibi: *Facta relatione, quod multi confessarij tractant cum mulieribus in confessionali, &c.* quod datum fuit anno 1614. vnde si anno præcedenti 1612. casum hunc

hunc declarasset, in hoc posteriori vsus
fuisset amplioribus verbis includentibus
etiam masculos, vt fecit Gregorius.
Secundò, dicitur. *Ad inhonesta*, eo
13 nomine veniunt actus tantum venerei,
quibus propriè conuenit nomen inho-
nestatis, & verecundiæ originem enim
14 habent à part.bus pudendis,& verecun-
dis, vndè & in occulto solent fieri actus
venerei propter pudorem, & verecun-
diam, quæ ex illis contingit arg. *cap. In
eo fornicator 12.32. q.4.* in quo differunt
ab alijs peccatis,homicidij,blasphemiæ,
detractionis,&c. quæ non sine pudore
perpetrentur, ideo palam,& coram alijs
committuntur; fornicatio autem,& cæ-
tera luxuriæ delicta quam occultè fieri
potest, incurruntur, vnde meretricium
hoc nomine nũcupatur fornicatio,quia
meretrices solebant habitare in locis ar-
cuatis, & subobscuris, ne videretur lu-
xuriari cum hominibus. Et hoc clare
patet ex Bullis præsertim Pij IV. & Pau-
li V. loquentibus de mulieribus,quæ or-
dinarie tentari, & prouocari non solent
nisi ad venerea, & in hoc nihil plus cõ-
tinet Bulla Gregorij, leges enim adaptã-
tur ad ea, quæ vt plurimum accidunt,
l.Nam ad ea, ff. d. legib. Glo. a *penult.
cap.6. dist.19.* Ita fere omnes Sancius in
select. disp.11. num.23. Diana *part.1.tr.4.
resolut.20.* alios refert Trimarchus *disp.
14.sect.3. num.9.* Quare confessarij pro-
15 uocantes ad alia peccata homicidij,fur-
ti, &c. non sunt denuntiandi virtute
huius constitutionis, vt supracitati do-
cent; Neque puto adesse obligationem
denuntiandi confessarios abutentes Sa-
cramento Pœnitentiæ, dum pœniten-
tes solicitant ad alia delicta, quia nulla
Bulla, nullum Decretum Pontificium,
aut Edictum Inquisitorum hoc præci-
16 piunt. nam illa verba. *Che habbino abu-
sato, ò abusino il Sacramento della Pæni-
tenza contro à i Decreti, & Constitutioni
Apostoliche.* Quę habentur in Edictis In-
quisitorum hic in Italia referuntur ad
prædicta Bullas de solicitatione ad ve-
nerea, neque enim aliquod decretum,
aut constitio extat circa huiusmodi pro-
uocationem ad alia peccata. Id docet
Bossius Barnabita in Append. *dub.2.n.51*
allegans pro se Portellum, Aldrete, &
Dianam; Trimarchus est contrariæ opi-
nionis cit *disp.14.sect.3. num.6.* vbi an-
tecedenti *num.15.* dicit Dianam citatũ
à Bossio nihil tale dicere; conatur tamẽ
dictus Bossius in opusculo inscripto: *Di-
sceptationes Morales, discept. 5.* defensio-
ne quinta ab hac grandi iniuria se libe-
rare, dicendo quidem Dianam, & Por-
tellum reuera expresse id nõ dicere, sed
tantum tacitè, & deduci ex rationibus
ab illis allatis. Sed videant ipsi, sufficit
mihi hoc, quod opinio non fulcitur au-
ctoritate doctorum tacitè loquentium,
sed in terminis tantum.
Tertiò, dicitur *Siue inter se, siue cum
alijs quomodolibet perpetranda*. Duo hic 17
exprimuntur modi solicitandi, vnus est,
cum confessarius pro se pœnitentem
allicit ad venerea, ex illis verbis: *Siue
inter se*. Alter est, cum prouocat pœ-
nitentem, vt alteri copiam sui faciat, ex
illis verbis: *Siue cum alijs*; & tunc con-
fessarius fungitur infami officio lenonis.
Vnusquisque illorum casuum sufficit ad
incurrendam eam Bullam quia particu-
læ, *siue*, sunt disiunctiuæ, & alternatiuę
in alternatiuis autem sufficit, quod al-
tera earum verificetur *ex Reg.70. in 6.*
Dicta procedunt siue pœnitens consen-
serit, siue recusauerit, siue solis verbis,
siue factis prouocauerit, vt colligitur ex
dictione, *Quomodolibet*, quæ vniuer-
salisima est comprehendens ea, quæ a- 18
liàs non comprehenderentur, Socin. *sen.
in l. Quidam ff. de reb. dub. num.5.* Gozad.
consil.1. num 9. Nata *consil. 435. nu.19.*
M. Anton. *lib.1. resolut. fin. casu 42.* &
quemcumque modum solicitandi arg.
eorum, quæ habet Paris *vol.1. consil. 58.
num.10.* Alex. *vol.2. consil. 155. num. 3.*
Roland. *vol.4. consil.2. num.23.* Paris. *de
Resignat. lib 9.q.25. num.4.* etiam mini-
mum comprehendit, Seraphin. *decis.
1082. num.2.* Ita docent Bossius in Ap-
pend. ad Iubileum *num.14. & 15.* San-
chius *disput.11.nu.43.* Carena *par.2.tit.6
num.25.* Dicta procedunt nõ solum in
vim Bullæ Gregorij, sed etiam Pij, &
Pauli, ibi: *Alliciendo, & prouocando,* nam
qui

qui solicitat tam pro se, quam pro amico pœnitentem verè, & propriè dicitur illum allicere, & prouocare ad inhonesta. Ita alijs citatis Trimarchus *disp.2.*
29 *sect.9. num.67.* Quoniam autem confessarius non solet solicitare pœnitentem, pro alijs, nisi rogetur ab amico sibi mãdante lenocinium, ideo dubitatur merito, an mandans, vel rogans confessariũ, vt leonem faciat cum pœnitento subdatur prædictis Bullis? Respõdetur negatiuè, Tum quia, in illis mentio fit tantum de confessarijs solicitãtibus sed mãdans licet per alium solicitans, non dicitur tamen confessarius per hoc quod rogat confessarium, vt scilicet, cum præ-
30 cisè spectetur vt mondans. Tum quia, leges loquentes de faciente non extenduntur ad mandantem, maximè quando sunt odiosæ, vt habes apud Decianũ *lib.9.* Crimin.*cap.32.* qui enim mandat
31 non dicitur proprie facere, Bart. *in l. Si is, qui pro emptione ff. de vsucapt.num.56.* vnde qui mandat solicitationem propriè non dicitur solicitare, ergo neque comprehenditur sub dictis Bullis, quę ne verbum quidem habent de mandante, vnde hoc ex capite denuntiandus non est. Ita docent Diana *resol.22. de denunt.* Peirinis *tom.3. priuil.cap.11.num.3.* Bossius in Appendice *dub.6. num.17.* cum quibus est Trimarchus *disp.14. sect.4. num.26.* Contra Riccium, & Homobonum apud prædictos. Sed numquid mandans puniri potest ab Inquisitore, si in suo processu, vel aliunde conster de mandato, seu cooperatione ad solicita-
32 tionem? Respondet Carena *part. 2.tit.6 nu.40.* Mandantem fieri de foro Inquisitoris, & quia mandant sortitur forum mandatarij ratione contractus *l.Hæreses §.Apud Labeonem ff. de iudic.* Et quia vtriusque idem est delictum, Mastrill. ad indultum Regis Hisp. *cap.29. num.14.* Et quia aliter conscientia causæ diuideretur, quod ne eueniat extenditur iurisditio. Et quia testis falsus in Poligamia punitur ab Inquisitore, vt probaui præced. *cap. num.8.*
33 Quartò, dicitur. *In actu Sacramentalis confessionis.* Per hanc particulam excluduntur alia Sacramenta, in quorum administratione si contigat solicitatio, non violantur Bullæ Gregorj, Pauli, & Pij, quæ loquuntur tantum de solicitantibus in hoc Sacramento, vt omnes docent cum Sanctar. *de hæresi cap.46.nu.5.* Carena *part.2. tit.6. num.26.* Sancius in select. *disp.11.num.42.* Bonacina, Palaus, Lezana, Bossius, Peirinus, quos pro se citat Trimarchus *disp.3. sect.7. num.65.* Nec his obstat, quod initio Bullæ fiat mentio de Sacramentis in distinctè, quibus fit iniuria, ac proinde suspicio hæresis non magis oritur ex abusu huius Pœnitentiæ, quam aliorum. Quia illa verba non sunt dispositiua, sed tantum narratiua, quæ licet moueant legislatorem ad disponendũ, non tamen cogunt illum ad ferendam legem, iuxta rationem expressam in narratiua, vnde quãdo verba dispositionis sunt clara, vt in casu nostro, illis standum est, & pro ratione stat voluntas, quod sub lege sua voluerit comprehendere particularem casum, & non alios; præter quamquod ideo præfati Summi Pontifices legem suã de solicitatione restrinxerint ad Sacramentum Pœnitentię, quia respectu aliorum aut non acciderant casus, aut 34
illis narrati non fuerunt, nisi super Sacramentum Pœnitentiæ, quod sicut frequentius ministratur, & modo secretiori ex sua cõditione, quã alia, ita circa ipsum sæpius contingere potest abusus solicitationis, vnde iure merito Summi Pontifices circa illud disposuerunt, & nõ super alijs, in quibus non solet contingere abusus solicitationis, nam legislatores non disponunt circa illa, quæ raro accidunt, *l. Nam ad ea ff. de legib.* Ex quibus etiam patet maiorẽ suspicionem oriri ex abusu huius Sacramenti, quam ex alijs, quæ raro administrantur, & semper alijs præsentibus, vnde cum rarissime abusus accidere possit, merito Pontifices maximè super hoc tantum disposuerunt.
Quintò, dicitur *Siue ante, siue post immediatè,* Prohibetur solicitatio non solum in actu, & progressu confessionis, sed etiam ante, & post confessionem 35
sed

sed immediatè: Modò assignandum est illud spatium intra quod per Bullam Gregorianam prohibetur solicitatio tã ante confessionem, quam post illam immediatè, ex cuius cognitione patebit, quinam casus solicitationis comprehendantur sub hac Bulla, & quinam non includantur, ex vi doctorum verború. A parte ante illud spatium incipit, cum pœnitẽs primo petit pro tunc confessarium, vel ad eum iam expositum in cõfessionali accedit, & inchoat genuflexus confessionem, in cuius narratione desinit illud spatium ante confessionem. Confessarius igitur, qui intra id tempus solicitat pœnitentem violat Bullã Gregorianam, quia solicitat pœnitem immediatè ante confessionem. Quare confessarius non dicitur solicitasse ad mentem Bullæ qui videns mulierem in stalo genuflexam, ad eam accedit, & prouocat ad libidinem, quia huiusmodi tentatio nõ dicitur facta immediatè ante confessionem, cum non acciderit intra illud spatium. Quod verum putant Aegidius, Bossius, Peirinus, quos pro se citat Trimarchus *disput.* 3. *num.*7. etiãsi fœmina petat subsequenter confessionẽ, siue sequatur, siue non, quia solicitatio antecedit petitionem confessionis, facit quod habet Sancius *disp.* 11. *num.*49. *fine* ex eo Trimar. *disp.*3. *num.*39. A parte post illud spatium incipit à data absolutione, & desinit postquam pœnitens recessit à conspectu confessarij, genuflectendo, vt fieri solet, extra locum confessionalis, in stalo, vel alibi in Ecclesia. Quare confessarius postea recedendo à suo loco, & accedendo ad stalum mulieris, & eam prouocando, non incurrit hanc Bullam, quia solicitatio non dicitur facta immediatè post confessionem cum illud spatium à confessione dependens iam desierit per ipsum recessum mulieris à conspectu, & præsentia confessarij; à fortiori hoc verum est, si statim prosequatur mulierem ad domum suam. Ita Sousa, Scortia, & Trimarchus *disp.* 3. *num.*59. Carena *part.*2. *tit.*6 *num.*29. Primum casum de confessario data absolutione accedente statim ad prouocandum mulierem genuflexam in stalo admittit Trimarchus, dummodo intermediet longa confabulatio, ad quam mulier antequam recederet à cõspectu confessarij inuitauit ipsum confessarium; quod verum puto licet nulla intermediet confabulatio extranea à solicitatione, quando in confessione proposita non fuit futura confabulatio à cõfessario, nam in hoc casu solicitatio postmodum facta reuera dependet à confessione, quia præsumitur confessarius admonuisse mulierem de confabulatione, vt haberet citius commoditatẽ solicitandi eam, quæ forsan abijsset domũ suam non admonita de confabulatione in Ecclesia. Quod confessarius post datam absolutionem, solicitando statim mulierem genuflexam in stalo, sed extra locum, vbi antea confessa fuerat, nullo præcedente condicto, vel inuitationem confessarij ad confabulandum, nõ violauerit Bullam Gregorianam probatur, Tum quia, aliquid fieri immediatè, & incontinenti coincidunt, ex Glos. *verb. Incontinenti cap.*1. *de mutuis petit.* idest, nullo actu medio interposito; sed hic intermediat ille recessus à conspectu confessarij, ergo non dicitur immediatè solicitare post confessionem. Tum quia, testis dicitur legitimè suum dictum emendare, quando incontinenti, & immediatè se corrigit, hoc est, antequam recedat à cõspectu iudicis Glos. *verb. Incontinenti cap. Præterea* 7. *de testib.cog.* ergo confessarius solicitans mulierem, quæ iam recessit à suo conspectu & tribunali, non dicitur incontinenti, & immediatè post confessionem solicitare, ac proinde neque Bullam hanc violare. Quod maximè erit verum, quando audiuit in confessione alium pœnitentem, nam tunc sine dubio ad alium actum diuertit diuersum. Vide Sancium *disp.*11. *num.* 49. initio vbi reijcit Hurtadum asserentem, confessarium contra Bullã solicitare, qui probat mulierem intra spatium viginti quatuor horarum post confessionem. 36

Difficultas remanet, in supra dictã ad præscriptũ Bullę Gregorianę locũ habeat

in

in Bullis antiquis? Pro Hispanis quibusdam placet opinio Portelli *ver. Solicitare num.*6. contra fere reliquos omnes apud Compend. *resolut.* 131. *num.* 5. Trimarchus *disp.* 3. *num.* 5. Portellus igitur dicit quod non est obligatio denuntiandi confessarium, qui ante, vel post Sacramentum administratum fœminā solicitat, ex illis verbis. *In actu audiendi confessiones.* Item, ex alijs. *Dum earū audiunt confessiones;* & rationes adiungit satis vrgentes, id quod facit Compendiator pro parte opposita. Ego mediam teneo viam dicendo, violari Bullas etiam antiquas, quando Confessarius solicitat pœnitentem ante se genuflexum, qui nondum incœpit narrare sua peccata, & pariter si tentat illum iam absolutum, qui nondum discexit à conspectu confessarij, nam in istis duobus casibus solicitatio est extra actum confessionis, sed tamen ita illi coniuncta, & connexa, vt iudicio prudentis nō videatur diuersa solicitatio ab ea, quæ fieret in progressu successiuo accusationis peccatorum, & nihil plus probant rationes adductæ à Compend. quibus neque aduersantus rationes Portelli, qui rem ita in indiuiduo nō specificat, sicut facit Trimarchus in probatione suæ cōclusionis sub *num.*6. vbi loquitur de muliere genuflexa ante confessarium, iterū infra multis probat dictus Trimarch. *sect.*4. *num.* 52. tene igitur violari Bullas antiquas quando confassarius solicitat pœnitentem ante se constitutum, & genuflexum, non autem ante, licet petierit confessionem, neque postquam immediatè recessit à pedibus confessarij, quia illorum rationes nihil vlterius probant. Nec dicas, mediam hanc viam non dari, quia eam assigno, vt à parte ante cum solicitatur pœnitens confessionem petens nondum genuflexus; à parte post cum dicit data absolutione, Volo tecum loqui, expecta me in stalo, vel domi hoc manæ.

38 Sexto, dicitur. *Siuè occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi.* Ex vi huius clausulæ assigno duos casus solicitationis ad mentem Bullæ Gregorianæ. Vnus est talis, quando nimirum confessarius vocatus à pœnitente, vt audiat eius cōfessionem, vel post vesperas, si petijt mane, vel sequenti die, vel si petijt statim audiri, confessarius differat in aliud tempus, & hac occasione, confessione postposita, prouocet mulierem, vel puerum ad inhonesta, dicitur violare hanc Bullam in vim illorum verborum. *Siue occasione confessionis.* Occasionem enim solicitandi accepit à confessione petita à persona volente confiteri, data opportunitate illius temporis ad quod facit illud Ciceronis dicentis, quod occasio est pars temporis in se habens alicuius rei idoneam faciendi oportunitatem, quæ verba refert Bertazol. *de clausi. instrum. clausi.* 27. Glossa 11. *num.* 1. Vide Sancium *disp.* 11. prope finem §. *Solicitantem.* Dixi si differatur confessio in aliud tempus, nam si facta petitione solicitetur, & sequatur confessio casus solicitationis continetur sub verbis præcedenti clausulæ, vt obseruat bene Sancius.

Alter casus est, quando confessarius non est inuitatus, sed è contra ipse inuitat ad confessionem personam, cuius amore captus est, vt sub prætextu confessionis, eam prouocet ad libidinem potius, quam vt audiat eius confessionem. Qui ergo hoc modo solicitat personam transgreditur Bullam ex vi illorū verborum. *Vel prætextu confessionis.* 39
nam facere aliquid ex prætextu importat facere aliquid sub velamine rei, quæ non est, nec principaliter intenditur, ex *l. Sub prætextu C. de translact.* Gonzal. *in Reg.* 8. Cancell. Glos. 57. *num.* 2. Prætexere inquit Sancius, est vnum agere, & aliud omnino diuersū exterius ostendere; seu est vnum inquirere mediante alio, quod non intenditur nisi in ordine ad lucrum alterius. Per hos casus duos sola Gregorij Bulla violatur, quia in his violatio remota est à Sacramentali cōfessione, licet ad eam aliquem habeat respectum.

An ex confessione agnoscens pœnitentem leuem, vel facilè flexibilem ad 40
luxuriam, si eam post acceptam absolutionem, statim insequeretur ad domū, vel per viam, & instigaret ad libidinem;

vel etiam id præstaret per lenonem, dicetetur transgressor Bullæ Gregorianæ? Affirmat Petrinus ad hanc Bullam *n.2.* & ex ille Trimarchus *disp.2. num.70.* quia solicitatio contingit tam per seipsum, quam per lenonem. Sed contra est, quia si iste casus prohibetur in Bulla, maximè vel ex illis verbis. *Siue post cōfessionem immediatè*, explicatis supra sub *num.35*, vel ex illis: *occasione, vel prætextu confessionis huiusmodi*, supra hic explicatis; Sed ex neutris prohibetur, non respectu primæ clausulæ, quia comitans ad domum mulierem postquam absoluit, & illam tentans non dicitur prouocare in vim Bullæ, quia solicitatio non contingit immediatè post confessionē, cum mulier iam recesserit à conspectu confessarij, & hoc tenet ipsemet Trimarchus *disp.3. num.59.* à me supra citatus cum multis alijs. Neque casus cōprehenditur sub secunda clausula, quod patet respectu particulæ, *Prætextu confessionis*, quia precedens confessio non fuit velata, sed vera, & realis in se, cui nihil adiunctum fuit fictionis, aut velaminis. Neque locum habet alia particula, *occasione confessionis*, quia hæc respicit tātum inuitationē ad confessionē & prouocatiō antecedit actū confessionis, in eo autem casu præcisè confessio antecedit mediatè solicitationē. Vide Dianam *part.4. resol.7. de confess. solicit.*

41 Sed numquid solicitatio est occasione confessionis, quando mulier præter omnem confessionem, de qua non fuit cogitatum, solicitata non vult complacere, nisi postea illam audiat in confessione, & Sacerdos promittit audire, & ex hoc in illum consentit faciendo copiam sui corporis? Solent enim quædam mulieres multum affici verecundia in confessione horum peccatorum, & pueri quoque vnde non consentiunt, nisi ex hoc condicto, vt ab eodem absoluantur confessario criminis socio. Hæc non dicitur solicitatio dependenter à confessione, quia de confessione ne verbum quidem factum fuit; nec obstat, quod consensus dependeat postmodum à cōfessione, qua non promissa, copula non obtineretur, quia Bulla prohibet, & disponit circa solicitationem, & prouocationem ad venerea, circa consensum verò personæ solicitatæ nihil dicit, immo neque scire vult, vnde neque super consensu præstito nec ne personæ solicitatæ interrogādæ non sunt, infra patebit

Septimò, dicitur *Etiam ipsa confessione non secuta*. Hæc clausula facit differre præcedentem à quinta, nam casus sub præcedenti ordinem quidem habēt ad confessionem, sed non ad illius executionem, sicut casus sub quinta clausula, vt patet ex ibi dictis. Præterea huiusmodi clausula habet hunc sensum, quod solicitatio habet locum ad mentē Bullæ, quando ea contingit dependenter ad confessionem, siue ea sequatur, siue non, posito quocumque casu. 42

Octauò dicitur. *Siue extra occasionē confessionis in confessionario, vel alio confessionario, vel alio quocumque loco, vbi confessiones Sacramentales audiuntur, seu ad confessiones audiendas electo simulātes ibidem confessiones audire*. Casus iste est de simulatione confessionis, de quo nihil disponunt Bullæ antiquæ. Compend. *resolut.131. num. 10.* Portellus *n. 12.* alios citat contra se Trimarch. *disp.3. nu.12.* tamen ante Bullam Gregorianam Paulus V. mandauit puniri confessarios ab Inquisitoribus, qui in confessionali extra occasionem confessionis tractāt cū mulieribus de rebus inhonestis, vt supra retuli initio huius capitis. Tria assignātur loca per Bullam, in quibus simulari potest confessio. Primus est, confessionale ordinarium, quod ex ligneo confici solet, & collocatur in Ecclesia. Secūdus, erit locus alius quicumque vbi audiuntur confessiones, vt apud Religiosos quædam cellulæ in primo claustro, in sactistia, apud moniales Specialis locus, aut commune parlatorium, quod inseruit etiam pro tribunali confessionis maximè in Hispania vt asserit Sancius *disp.11. num.fin. §. Hinc*. Tertius, locus pro confessionali est ille, qui eligitur pro eo tempore, quo audiuntur confessiones, vt in stalo Ecclesiæ, in choro, in sacristia, vel in camera, &c. In his omnibus simulari potest confessio, vt tegatur solicitatio intuitu illius. Confessionis 43

autem

autem simulatio contingit, quando tã confessarius, quam mulier ex condicto sine intensione confessionis eam fingũt signis externis, ex parte quidem confessarij, qui sedet in loco conuenienti vti faciunt veri confessarij benedicit mulierem, & demum super caput eius manũ extendit fingendo illam absoluere; ex parte vero mulieris signa sunt genuflexio, signum crucis, percussio pectoris, manuum coniunctio, colloquutio cum confessario, quæ exterius apparet accusatio peccatorum, sed reuera est illorum perpetratio palliata sub nomine confessionis. Dixi *sub condicto*, quia si vnus illorum intendit confessionem, & alter
44 non, & contingat solicitatio, casus iste non comprehendatur sub hac clausula, sed sub præcedentibus, in quibus locum habet verus titulus confessionis non simulatus. Et ita fatendum est, ne vna clausula confundatur cum alia, aut superflua sit, contra iura, quæ non patiũtur, vnam quamuis minimam sillabam in legibus superfluere, Glos. *in l. Quod metu*, apud Moditium §. *Principum placita dub.* 65. *num.* 9. Simulare ergo confessionem, est sub illam non intenta palliare, & velare solicitationem intentam.

Sancius *disp.* 11. prope finem §. *Hinc fit*, dicit, Confessarium monialium non comprehendi sub hac Bulla, quando pa-
45 ciscitur confabulari turpiter in cõfessionatio, qui est locus communis, & indifferens ad confessiones, & confabulationes, quos vocant nostri Parlatoria. Nam, inquit, cum Papa axerat solicitãtem in confessionario, denuntiandum esse, dum dissimulet quoque confessionem ibidem pro tunc effigi, sit loquentem in confessionario indifferenti ad vrbane loquendum, vel Sacramentum perficiendum denuntiandum non esse, si desit in confessario animus simulãdi. Vnde & si sciat, monialis animũ esse vel simulare confessionem, ne notam aliquam apud alios moniales incurrat, dũ tamen ipse confessarius distet à simulatione, pararus nõ occultare, tunc temporis Sacramentum non ministrari, denuntiandus non erit, quia, vt iam dictũ est, simulatio desideratur ex parte confessarij. Sancius duobus nititur probare hunc confessarium non comprehendi sub Bulla, primum est, quia locus inindifferens est, qui tamen definitur pro eo die, quo deputatur pro confessionario, vt subiungit, in quo casu vult & bene solicitationem habere locum; sed reuera locum etiam habet quouis, die, quia ille locus parlatorij comprehenditur sub illis verbis. *Vel alio quocumque loco, vbi Sacramentales confessiones audiuntur*. Illa enim dictio, *Quocumque loco*, generalissima, & amplissima est 46
omnia comprehendens etiam casus improprios, Riminald. *iun. vol.* 4. *consil.* 450 *num.* 35. Roland: *vol.* 1. *consil.* 5. *num.* 44. quod magis confirmatur reiectione secundæ rationis. Nititur secundo in eo, quod in confessario requirit animum simulandi confessionem, si enim desit, denuntiandus non est, quia tunc non simulatur confessio. Sed id non placet, quia confessio non tantum animo, & verbis simulatur, sed etiã facto ipso per illa signa exteriora genuflexionis, de quibus supra. Confirmatur, Tum quia, fictio, & simulatio non tantum in intẽtione, & animo consistit, sed etiam in opere, vt bene Glos. *in cap. Quod* 6. *distin.* 27. distinxit fictionem intentionis, & operis, vbi scilicet factum fingitur esse, quod non sit, monialis enim fingit confiteri sua peccata, & non confitetur, sed confabulatur turpiter cũ confessario. Tum quia, monialis in eo loco genuflexa manet ergo simulatur vtrinq. cõfessio non obstante contraria volũtate confessarij, cuius simulatio suspendi non potest, cum pendeat ex permissione genuflexionis. Tum quia, si non ex condicto simulatur cõfessio, sed tantum ex parte monialis, ne reddat alias suspectas, solicitatio contingit ex alio capite nimirum ex prætextu confessionis, si dicat alijs monialibus se velle tunc confiteri. Tum quia, confessarius non potest solo animo abdicare à se simulationem ex facto, & opere per prædicta signa contingentem, quia de se inducunt confessionem siue veram, siue

simulatam. Demum si confessarius in eo casu posset non simulare confessionem ex illis signis, semper eluderet mentem legislatoris, in quocumque loco, confabularetur turpiter absque vllo ordine ad confessionem. Quare illius opinio relinquenda est, ne foueatur peccatum sollicitationis, vnde non bene illum laudat Carena *part.2.tit.6.n.32.§.B ene* Quid sit monialis staret sedente confessario? certè in confessionario ordinario simularetur; quia ad aliud non est deputatum, & expresse dicitur in Decreto Pauli V. initio relatum, Diana *resol.38.de confess. solicit.* extremis verbis, contra opinionem nonnullorum ab eo citatorum, quos sequitur Bossius in Discept.5.*num.*3. non autem si staret, vel sederet in alio loco extraneo, vel in Parlatorio loco communi, quia nullum adest signum simulationis confessionis ex hoc capite.

Trimarchus *disp.* 3. *sect.* 2. *à nu.*13. concludit confessarium simulantem cōfessionem, & sub ea solicitantem mulierem comprehendi sub Bullis Pij IV. & Pauli V. cum Corioiano & Peirino, Probat, Tum quia, lege comprehenditur id quod conditor legis decreuisset, vel præcepisset, si de illo interrogatus fuisset, ex Glosa, & doctoribus ibi citatis habentibus eam propositionem pro certo axiomate. Tum quia, dispositio legis extēditur ad casus habentes similes rationes quod procedit etiam in pœnalibus, ex Glosa, & doctoribus ab eo citatis. Tum quia, ita declarauit Paulus V. anno 1614 cuius verba retuli initio huius capitis.

Contra est, quia in legibus pœnali-
47 bus nō fit extensio de casu ad casū, *cap. Pœnæ* 18.*dist.*1.*de Pœnit.* Calderin.*consil.* 147. Tuscus *lit.R. concl.*31.*num.*43. maximè in casu nostro, in quo confessio simulata est impropriè confessio, & in illis Bullis expressa est mentio de confessione Sacramentali, ac proinde vera, & propria, non simulata, & ficta, vnde vltra proprietatem verborum illæ Bullæ non sunt extendendæ, quæ solum comprehendunt omnes illos casus, quos includere potest propria verborum significatio, sub qua non venit confessio simulata cū impropriissime sit confessio Quare ad primam rationem dico, quoniam legislator à nemine interrogatus fuit, ideo nihil respondit, consequenter cum propositum in mente retentum nihil operetur, *l. Si repetendi ff. de condit.* ob turpem causam, prædictus casus non
comprehenditur legaliter in dictis Bullis 48
quod confirmatur, quia si lex voluisset hunc casum comprehendere illum expressisset *arg. l. Vn, §. sin autem C. de caduc. toll.* Tiraquel. *in l. Si vmquam*
*ver. Libertis C. de reuoc. donat. num.*3. 49
Surd. *decis.*88.*num.*4. & *decis.*322. *n.*22. quia quod lex non dicit, non est ab ho-
mine præsumendum, *cap. Ne illa, Sede* 50
vac. Surd. *consil.*219.*num.*21. Deinde actus verus in materia pœnali non cōprehendit fictum, cum dicatur impropriè talis *l.*3.§.*Hæc verba ff. de negot.gest.* ibi *Bart. & Castro*, Rota Rom. *vol.* 1. *decis.*794. *num.*3. Ad secundam rationē dico legem non extendi ad casus simi-
les, quando est pœnalis, etiamsi adsit 51
omnimoda ratio, habes exemplum *in cap.*2. *de Regular. in* 6. in quo prohibetur superioribus Prædicatorum, & Minorum receptio professiònis Nouitiorū infra annum probationis, quæ lex ex identitate rationis non comprehendebat, neque extendebatur ad superiores aliorum Mendicantium, ideo Papa, vt videre est sequenti capitulo, eam constitutionem extendit etiam ad alios Mendicantes, qui antea sub illa non comprehendebātur, ergo idem dicendū est in casu nostro. Et quod lex pœnalis nō extendatur ex identitate rationis multis citatis docet Rodr. *tom.* 1. *q.*11. *art.*6. *Regula* 14. quem supra adduxi, sub *n.*22 Ad terriam de declaratione facta à Paulo V. respondeo non esse declarationem dictarum Bullarum, cum de ipsis nulla fiat mentio, sed esse nouum decretum, quo confesserij tractantes occasione confessionis cum mulieribus de reb. inhonestis subduntur Inquisitoribus. Vel dic *occasione confessionis*, id intelligi de vera confessione, non simulata. Dictus Trimarchus ibidem alia subiungit, & in-

inuehitur in Bosšiũ, qui conatur se defendere in disceptatione quinta Defesion. 1.

52 Nono dicitur. *Aut cum eis illicitos, aut inhonestos sermones, siuè tractatus habuerint.* In supradictis omnibus, & singulis casibus confessarij respectu confessionis veræ, vel simulatæ, siuè sequatur, siuè nõ, solicitantes pœnitentes ad venerea, vt secum, vel cum alijs luxorientur, supradictam Bullam transgrediuntur iuxta tradita, præterea respectu eorumdem casuum assignatur alius modus solicitationis, qui consistit in colloquijs inhonestis, & venereis. Contingit autem id dupliciter, vno modo, cum miscentur colloquia turpia sine prouocatione, nam cum prouocatione, casus continetur sub

53 clausula tertia. Altero modo, cum confessarius rogat pœnitentem, vt sibi, vel alteri prostituat tertiam personam, ac proinde faciat lenonem, non vt ipsa immediatè turpia agat. Isti duo casus bene comprehenduntur illis verbis, cum accidant per inhonestos sermones, alij vero casus per prouocationem immediatam ad libidinem. Ita Sancius *disp. 11 num. 44.* alios citat Diana *par. 1. resol. 19. de denunt.*

Quæres 3. An in sequentibus casibus habeat locum Bulla Gregorij, & aliorũ?

I. Ricordateui di me, perche vi amo, vi voglio bene di cuore.

II. Se io fossi secolare vi vorrei pigliare per moglie.

III. Aspettatemi hoggi in casa, perche hò à parlarui d'vna cosa importante.

IV. Questi vostri peccati carnali m'hãno fatto cadere in pollutione contro mia volontà?

Primò, respondetur negatiuè. Tum

54 quia, & si videntur verba amantium, nihilominus cum trahi possint in bonum sensum de amore spirituali paterno erga filiam spiritualem, ita intelligenda sunt, si aliud non obstet, siquidem dubia in meliorem partem sunt interpretanda, *cap. 2. de Reg. iur.* Est autem Amor duplex dilectionis, & honestatis, alter lasciuiæ, & inhonestatis, cum autem confessarius non se explicet alijs verbis, de quo loquatur, presumendum est loqui de amore honesto. Tum quia, illa verba si peccatum sunt in casu hoc non excedunt culpam venialem; solicitatio autem, de qua hic, est peccatum mortale, ergo solicitatio secundum Bullam non est.

Secundò, nec illa verba præseferunt solicitationem, & quia nullum dicunt peccatum ad minus mortale; & quia solum explicant pudicum affectum erga mulierem; demum nulla fit iniuria Sacramento.

Tertiò, illa verba de se non significãt solicitationem, sed eorum sensus colligendus est ex tractatu, quem confessarius habet in domo pœnitentis, nam si mulierem honestè alloquatur, nulla est solicitatio; si verò mulierem prouocet ad inhonesta, solicitatio locum habet iuxta Bullam Gregorij ad præscriptum illorũ verborum *Siuè post confessionem immediatè, sub num. 35.* nam quamuis in domo prouocet, & non videatur tentatio immediatè subsequi confessionem, nihilominus solicitatio reuera est immediata, cum dependeat formaliter ex illo condicto, vel si non placet ea ratio, adijce aliam, siquidem huiusmodi solicitatio dicitur facta occasione confessionis, cũ in confessione protulerit supradicta verba, quibus mediantibus prouocatio moraliter coniungitur cum Sacramento.

Quartò, ea verba dicunt solicitationẽ, vt colligitur ex illis verbis; *Illicitos, aut inhonestos sermones,* & valde conturbant mentem pœnitentis, & non leuis iniuria fit Sacramento, quod sancte, & immaculato condetractandum est. Ita Trimarchus *disp. 3. num. 60.* Nec oppositum sentit Bonac. *par. 3. de denunt. num. 3.* dũ dicit, non solicitare si id aperiat extra confessionem.

Quæres 4. An locum habeat solicitatio in eo casu, in quo confessarius dicit mulieri genuflexæ in confessionali: *Nolo audire te, quia amore tui captus sum, ne tibi, & mihi aliquid mali contingat, vade in pace?*

Resp. In hoc casu non est locus solicitationi, cum ex his verbis potius colligatur detestatio solicitationis, & confessarius ea recusatione se præseruet à periculo 55

culo

culo solicitandi mulierem. Trimarchus *disp.3.sect.3. num.33.* dicit. Certum est præterea, quod si animus declaratur signis, vel factis, v.g. si dicat mulieri pœnitenti, se illius amore esse captum, & ideo nolit illius confessionem audire, tunc denuntiaudus est, quia illa dissuasio est vera inductio, & prouocatio ad inhonesta. Non placet eius dictum, nec verum est, quando confessarius vlterius non procedit formaliter illam prouocando, quia illorum verborum prolatio indicat tantum amorem erga fœminam, non autem solicitationem ad venerea, præterea reddit causam cur nolit eam audire, ne scilicet labatur in crimen solicitationis. Igitur per illa verba dissuadetur confessio ex causa, & tantum abest, vt per ea sequarur prouocatio, quod potius detestatur illam confessarius. Neque prædictis contrariatur Sancius *disp. 11. num. 49.* ibi: *Vnde in praxi tunc immediatè ante confessionem solicitabit confessarius, si fœminæ dicenti se velle confiteri, confessionem dissuadeat, & de venereis tractet*. Non sufficit ergo dissuasio consistens in illis verbis, sed præterea requiritur tractatio venereorum, ergo illa diuersa sunt. Vnde non bene illum citat Trimarchus pro se.

Quæres 5. An confessarius, qui in cōfessione pœnitenti dedit literas amatorias sigillatas, vt easdem postmodum extra legaret, nihil dicendo, dicatur solicitator contra Bullam hanc? Negat Palaus relatus à Diana *resol.2. de confess. solicit.* quia traditio literarum non est solicitatio, sed causa solicitationis, siquidem in traditione non mouetur pœnitens ad malum. Quibus non obstantibus.

56 *Resp.* Est solicitatio dependenter immediatè à confessione, quod probatur, quia à traditione cartæ ex parte confessarij incipit instigatio ad venerea, & perficitur, dum legitur à pœnitente, ergo violatur Bulla. Confirmatur, quia iste casus colligitur, vel ex illis verbis. *Immediatè post confessione*. immediatio enim fundatur in traditione scripturæ inhonestæ, cum inter vtrumq. nihil mediet. Vel ex illis alijs. *Occasione confessionis*. Nemo enim negabit traditionem scripturæ ex parte confessarij pendere à confessione, & ex parte pœnitentis legi occasione confessionis antea factæ, & intuitu illius, vt obediat in ea legenda cōfessario. Ita Sancius *disp.11. num.32.* ex eo Diana *resolut.2. de Confess. solicit.* Trimarchus *disp.2. sect.8. num.54.* Peirinus, & Facundez ab eo citati. Ad rationem Palai patet, in illa traditione incipere solicitationem, & perfici in lectione, qua mouetur ad venerea pœnitens, dū legit Epistolam. Quid si Epistolam non legeret, sed combureret? Confessarius nō esset denuntiandus, quia ignorat, quid contineatur in scriptura, nisi aliàs apertè mulier fuisset solicitata. Quid si confessarius dixisset, accipe Epistolam, quā ad te mittit tuus consanguineus? Solicitat posita lectione, quia hoc idem suadet supradicta ratio, nam per traditionem incipit solicitatio, quæ per lectionē perficitur. Ibidem Trimarchus.

Quæres 6. An confessarius, qui in traditione Chirographi administrationis Sacramenti, solicitat pœnitentem, violet Bullam Gregorij XV.

Resp. Affirmatiuè, quando confessarius finita confessione dicit puero, hodie 57
venies ad meam domum, & tradam tibi Chirographum confessionis, si puerū solicitet, sine dubio violat Bullam, quia huiusmodi solicitatio dependet immediatè à confessione, & cuius occasione solicitatur. Idem dic respectu mulieris, cui dicit, expecta hic, quia postea tradā tibi Chirographum. Ita ex Sousa *lib. 1. cap.34. num. 39.* Aphoris. Diana *par.4. tract.5. resolut.11.* Quid si nihil dicat cōfessarius, & postea ipse Chirographum ferat domum pœnitentis, & ibi illum solicitet? Nun incurrit, si nihil dixit de hac delatione confessarius, quia solicitatio in hoc casu non est immediata, neque proindè dependet à confessione proximè, sed tantum remotè, quod non sufficit ad violationem Bullæ.

Quæres 7. An dicatur solicitator ille confessarius regularis, qui vt liberius à superiore dimittatur fingit illi, sibi necessarium

sarium esse exire, vt audiat suum pœnitentem ægrotantem, quem tamen non vult audire, sed tantum solicitare ad turpia?

58 *Resp.* Negatiuè, quia simulatio confessionis immediatè pendet à loco, in quo exercetur confessio, vt patet superius *sub q. 2. num. 43.* hic autem nulla exercetur, nec simulatur confessio, licet futura fingatur superiori, vt facilius moueatur ad concedendum licentiam exeundi, respectu cuius non spectatur, sed tantum respectu loci, in quo simulatur, in casu autem nostro nullus datur locus, ergo neque violatio Bullæ. Ita ex Freitas Diana *resolut. 37. de solicitat.* qui in contrarium citat Sancium *disp. 11. n. 68.* reuera in fine illius columnæ fol. 73. non loquitur de hoc speciali casu, sed de alio, cum nimirum ex condicto ambæ partes intendunt vacare venereis sub simulata confessione in eodem loco electo pro confessione, vbi incumbunt ad turpia.

Quæres 8. An ludans mulierem à pulchritudine, venustate, &c. violet Bullam Gregorianam? Negatiuam docet Freitas *q. 7. num. 44.* & 45. quia laus nullum est peccatum, & locutio est honesta, atque inde mulier non legitimè suspicatur solicitationem.

59 Communiter tamen Doctores cum Cuna, Sanctar. Perino, Bonac. Homob. Bossio, Barbosa, Diana *resolut. 18. de confess. solicit.* Trimarchus *disp. 1. sect. 5.* tenent hanc laudationem esse solicitationem in vim Bullæ Gregorianæ. Ratio est. Tum quia, huiusmodi laudatio cum sit impertinens In confessione peccaminosa est grauiter, cum sit incitatiua ad libidinem. Tum quia, huiusmodi verbis solent amantes trahere ad se mulieres, quarum amore tenentur, sunt enim verba amatoria, ac proindè parum honesta, consequenter mulier laudata prudenter suspicionem habet de solicitatione. Aduertè, quod si confessarius occassionem laudandi pœnitentem sumat ex fine honesto, vt quia mulier conquesta est de mala conuersatione sui mariti, qui est adulter, & confessarius subiungat, tibi facit iniuriam, quia iuuenis es multum pulchra, rubicunda, &c. per huiusmodi verba nulla apparet solicitatio, cum specificentur ab alio fine, quam turpi. Sed mulieres cautę sint in denuntiandis cōfessarijs, quando eorum verba possunt trahi in bonum sensum, consulent viros doctos, & timoratæ conscientiæ, nę sine causa infament confessarios, & in dubio abstineant.

Quæres 9. An homicidium de consilio confessarij in confessione dato perpetratum à muliere coniugata arguat tacitam solicitationem?

Resp. Negatiuè, ratio est, quia homicidium non est formaliter solicitatio, vt 60
clarum est, neque virtualiter, quia homicidium in cōfessione persuasum nullum habet respectum, nec cōnexionem cum solicitatione, ergò neque solicitatio est, neque illius causa. Quod procedit, licet postea mulier sui corporis copiam faciat confessario, quia huiusmodi turpis actus non pendet à confessione ex eo, quod ab ea initium solicitationis non habuerit, Nec obstat, quod solicitatio subsequens aliqualiter depēdeat ab homicidio in eo, quod si maritus viueret, confessario non complacuisset. Quia ex hoc non sequitur solicitationem dependere immediatè à confessione, cum ipsum homicidium intermediet. Trimarchus *disp. 14. num. 12.* putat hoc casu esse solicitationem, quando ad homicidiū mariti cōfessarius aliud addidit adminiculū, quo se declarauit intēdere maiorē libertatem mortuo marito ad tractandū de inhonestis cum illa. Nulli est dubium tunc adesse solicitationem causatam nō ab homicidio, sed contentam in illo adminiculo, & variatur casus, vnde homicidium, vt sic impertinens est ad solicitationem in vim Bullæ.

Quæres 10. An confessarius, qui pœnitenti donum dedit insolitum non spirituale, vti annulum mulieri, puero pugionem, vel quid simile nullam explicando causam propter quam donauit, vel aliquam, sed non relatam ad solicitationem, an dicatur tacitus solicitator? Affirmat Trimarchus *disp. 2. sect. 4.* Primo, quia ex Lederma, & Paramo. Solicitatio

citatio

citatio fit per donorum largitionem. Secundò, quia dona magis, quam verba alliciunt. Tertiò, mulier non eſt pauper, neque annullum perdidit, ergo nihil aliud cogitare poteſt, niſi confeſſariũ habere affectum libidinoſum erga ſe, ergo tunc tentatur ad libidinem.

61 *Reſp.* Non dicitur ſolicitator propriè, & in vim Bullæ, ſuadetur. Tum quia, donum ex ſua natura non ordinatur ad venerea, ergo de ſe non eſt ſignum, aut factum ſufficiens ad arguendum ſolicitationem, ex quo tollitur primum argumentum Trimarchi, eſto enim dono fieri poſsit ſolicitatio, ea tamen non præſumitur, neque aſſerenda eſt, niſi dono adiungantur verba præſeferentia ſolicitationem, in quo caſu ſolicitatio conſiſteret in illis verbis, non in dono. Tum quia, donum mouere poteſt etiã ad beneuolentiam honeſtam, ad gratitudinem, ad aliud donũ pinguius, quare cum ſit indifferens, inde colligi non poteſt aſſertiuè, donum traditum fuiſſe ex affectu turpitudinis, immò id ſuſpicari temerarium eſt, cum donum in bonam partẽ accipiẽdum ſit, & ſic ſoluitur ſecundum argumentum, & tertium, nã mulier malũ cogitãs de cõfeſſario, peccat, & imprudens eſt illius cogitatio, cũ in bonum ſenſum trahere poſsit finem, quem habuit confeſſarius in donatione annuli, putando donationem ſibi factã fuiſſe vel in ſignum gratitudinis, ſi pœnitens illi fuit aliàs liberalis largitione elemoſinarum, vel ex affectu paternitatis ſpiritualis, &c. Tum quia, non eſt ſolicitatio ex eodem Trimarcho *nu.* 19. quando pecunia tribuitur pœnitẽti pauperi, quia præſumptio ſtat pro confeſſario ex titulo paupertatis, ergo neque donare diuiti quia præſumptio boni finis, qui ineſſe poteſt huic donationi, facere poteſt fauore confeſſarij, pro quo in dubio præſumendum eſt. Demum huiuſmodi ſolicitatio, ſi qua adeſt, ſolũ dubia, & præſumpta eſt, ac proinde nõ eſt conformis Bullæ Gregorianæ, quæ punit certã ſolicitationem, non præſũptam, conſequenter nulla eſt obligatio denuntiandi confeſſarium donatorem.

Quæres 11. An confeſſarius, qui ſuæ pœnitẽti dat pecuniam, vt eam tribuat ſuæ meritrici, vel illi dicit, accomoda mihi domum tuam, in quo volo loqui cum tali muliere de quodam meo intereſſe, dicatur ſolicitator? Affirmat Diana *reſolut.* 45. propter illa verba *Ad inhoneſta inter ſe, ſiue cum alijs quomodolibet perpetranda.* Negat Souſa ab eo citatus, quia talis actus per ſe primo non continet inhoneſtatem, ſed tantum in conſequentiam.

Reſp. Negatiuè, quia illa traditio pecuniæ, & petitio domus nullam de ſe dicunt tentationem, aut inductionem pœnitentis ad peccãdum luxurioſè neque cum confeſſario, neque cum alio, vnde adducta verba Bullæ in caſu noſtro locum non habent, quia inter ſe luxurioſè non peccant ſecundum prouocationem, neque pœnitens ſolicitatur ad peccandum cum alijs, vt patet ex dictis ſub *num.* 27. vbi ea verba explicantur. Præterea traditio pecuniæ etiã pro meretrice non arguit futuram ſolicitationẽ, ſed potius effectum ſolicitationis iam completum, cum pecunia præſumatur tradi in ſtipendium ſeruitutis factæ ſui corporis. Demum petitio domus eſt actus indifferens, ergo accipiendus eſt in bonam partem, conſequenter ad malũ finem ex ſe non ordinatur. Eſto pœnitens imaginaretur commoditatem luxuriandi, aut nota eſſet meretrix pœnitenti, adhuc petitio domus ſolicitatio non eſt, nec actus luxurioſus, quamuis ſit conditio ſine qua non perpetraretur delictum carnis, quod nõ ſufficit ad ſolicitationem, quæ debet eſſe immediatè dependens à confeſſione, & non ab aliquo tertio intermediante. 62

Quæres 12. An non Sacerdos talem ſe fingens, qui dum audit confeſſiones prouocat pœnitentem ad luxuriam, incurrat pœnas Bullarum? Affirmat Gipſius de caſib. reſeru. *cap.* 14. *num.* 6. quia fit iniuria Sacramento pœnitentiæ, cum confeſsio facta à pœnitente bona fide Sacramentalis ſit, quamuis abſolutio non teneat.

Reſp. Non incurrit pœnas illarum Bulla- 63

Bullatum, Tum quia, in illis sermo est de vero Sacerdote, & non ficto, & leges pœnales de Sacerdotibus loquentes nō comprehendunt laicos, seu non Sacerdotes, vt patet non solum ex generalibus regulis de odiosis legibus restringēdis, verum etiam ex proprietate vocabuli, *Sacerdos* quod Præsbiterum significat, non laicum, aut alijs ordinibus insignitum. Tumquia, leges non puniūt casum fictum, sed verum. Tum quia, hic nulla fit iniuria Sacramento, cum nullum adsit, neque confessio illa Sacramentalis est, cum non pendeat à iurisditione & potestate Sacerdotali, esto aliàs dictus Sacerdos fictus peccet sacrilegè vsurpando spiritualem potestatem, qua caret. Ita Sanctar. *cap.*46. de hæresi *num.*9. Portel. Solicit. *num.* 14. Sancius *disp.*11. *num.*36. & alij communiter cum Trimarcho *disp.*7. *num.*3.

An non Sacerdos ministrans hoc Sacramentum subdatur Inquisitoribus? Dixi *cap. praced* 22. *à q.*7.

Quæres 13. An Sacerdos non confessarius, si attentando administrationē huius Sacrameoti, solicitet pœnitentē, fiat obnoxius Bullis?

64 *Resp.* Negatiuè, quod apertè colligitur ex Bullis, nam in Bulla Pij, & Pauli ita scribitur. *Diuersi Sacerdotes in Regnis Hispaniarū, curā animarū habētes, siuè eā pro alijs exercētes, aut aliasaudiēdis cōfessionibus pœnitētiū deputati.* Greg. XV. illis verbis. *Vt aliquis Sacerdos ad sacras audiēdas cōfessiones deputatus sacrosanctæ pœnitētię Sacramēto solicitādo Pœnitentes ad turpia abutatur.* Sed Sacerdotes simplices carentes iurisdictione nō dicūtur deputati ad cōfessiones audiendas, nec curam habent animarum, ergo non subduntur his Bullis, quæ loquuntur solum de Sacerdotibus confessarijs. Confirmatur, Tum quia, lex non disponit circa ea, quæ raro accident, *l. Nam ad ea, ff. de leg.* sed rarò immo rarissimè simplices Sacerdotes se exponunt audiendis confessionibus quia seuerè puniuntur. Tum quia, in Bullis sermo est de audientibus confessiones, quales sūt soli Sacerdotes deputati. Tum quia, hic nullus est abusus Sacramenti, cum nullum sit Sacramentum, sed sola iurisdictionis, alienæ vsurpatio peccatum mortale, cum sit in re graui, & in præiudicium animarum pœnitentium. Tū quia, simplex Sacerdos in hoc æquiparatur non Sacerdoti, vterque enim caret iurisditione, & nullum facit Sacramentum, consequenter si non Sacerdos minimè comprehenditur sub dictis Bullis, nec Sacerdos simplex. Ita docent Sousa *lib.*1. Amphor. *cap.*34. *num.* 16. & 17. Fagund. Præcepto 2. *lib.*4. *cap.*3. *num.*79. Portellus *num.*13. & fundamēto à Suar. accepto, quod pœna à lege imposita alicui actui non incurritur, quando ille actus nulliter fit. Non placet, quia illud falsum est, siquidem ex actibus attentatis, & nuliter productis sequitur obligatio ad pœnam, nam Mēdicantes infra annum probationis admittentes nouitium ad professionem pu- 65
niuntur, & tamen professio est nulla, *cap.*2. & 3. *de regul. in* 6. pariter excommunicatio lata in participantes excommunicatis nulla est, non præmissa canonica monitione, nihilominus iudex incurrit pœnam. Quod magis patet ad rem nostram, nam Secerdos confessarius hanc pœnam eludere posset non obstante solicitatione si nullam faceret absolutionem defectu intentionis, aut omissionis alicuius verbis essentialis absolutions, quod falsum esse omnes docent. Deinde siue sequatur confessio, & Sacramentum validum, siue non, solicitans reus est harum Bullarum ergo illa ratio Portelli nullius est momenti.

66 Prædictis obstat Peirinus *tom.* 3. *priuileg. cap.*11. *num.*3. prope finem, quem prose citat Trimarchus *disp* 7. *sect.*4. *nu.* 24. asserentes sololicitantem, qui caret iurisdictione, reum esse harum Bullarū, probat primò Trimarchus *num.* 25. ex Peirino, quia vt Sacerdos sit reus Bullæ Gregorij non est necesse, quod confessiones audiat, sed sufficit, quod in loco solito simulet confessionem, & prouocet ad inhonesta. Hoc argumentum supponit quemlibet Sacerdotem confessiones simulantem cum prouocatione

ne ad turpia eſſe reum huius Bullæ, id tamen probare debebat, quia eſt in quæſtione, vt nos probauimus ex textu Bullarum, non enim ſufficit ſimulatio confeſsionis in loco ſolito, facta à qualibet perſona, ſed debet eſſe qualificata iuxta expræſsionem Bullarum, quæ requirunt Sacerdotem deputatum ad confeſsiones audiendas, aliter etiam laicus ſimulando confeſsiones audire in ſolito loco, ſi prouocaret pœnitentem ad inhoneſta, eſſet reus harum conſtitutionum, quod tamen Peirin. nec Trimarchus admittunt. Nec argumentū hoc Peirini directè probat, quod dicit Trimarchus, ſed tantum reprobat rationē Portelli, vt colligitur ex illis verbis. *Sed iſta doctrina*, ſcilicet Portelli, *huic caſui applicari n ōpoteſt, nā nō eſt neceſſe ad incurrendas has pœnas, quod confeſſarius cō feſſionem audiat*. Neque obijcias, ergo neque neceſſe eſt, quod habeat poteſtatem iurisdictionis ad abſoluendum, ſi non neceſſario audire debet pœnitentē, quem intendit ſolicitare, quia non datur abſolutio vbi non eſt confeſsio peccatorum. Dico, enim ſufficere quod validè poſsit abſoluere, ſi audiat, carens autem iuriſdictione nequaquam abſoluere poteſt, ergo neceſſe eſt, quod ſit Sacerdos deputatus, aliter non dicitur poſſe audire in vim Bullarū, quæ ſupponūt poteſtatē iurisditionis in Sacerdote.

Probat ſecundò, quia Bulla Gregorij intendit caſtigare illum Sacerdotem qui cum poſsit, & valeat præbere remediū, & excitare pœnitentem mulierem ad dolendum de peccatis porrigit venenū, & excitat ad peccatum enorme, & potens dare panem, dat ſcorpionem, &c. Hoc argumētum loquitur de Sacerdote potente abſoluere, qui nimirum deputatus eſt, & habet iuriſditionem, ac proinde impertinens eſt ad probandam concluſionem, quæ eſt de Sacerdote carente iurisdictione. Quod ſubdit, nimirum Sacerdotē confeſſarium excommunicatum, ſeu ſuſpenſum vitandum, & non toleratum, vel nondum approbatum eſſe confeſſarium, patet inquiunt ambo, quia eſt Sacerdos habens poteſtatem ordinis, & poteſt à venialibus, & mortalibus al às remiſsis & etiā nō remiſſis in articulo mortis abſoluere, vt docet omnes in tractatu de Pœnitentia. Euertitur, quia in omniū ſentētia Sacerdos carens iuriſditione, & habēs ſolā ordinis poteſtatem, nō dicitur deputatus, nec vere, & formaliter confeſſarius, qualis eſt ille ſolum, qui vtramq; ex dictis poteſtatibus habet in actu, vt tradunt omnes ſcribentes ſuper *cap.* 15. *ſeſſ.* 23. Tridentini, de qua duplici poteſtate ordinis, & iuriſdictionis idem Tridentinum *ſeſſ.* 14. *cap.* 6. *can.* 3. 9. & 10. de poteſtate ordinis, *cap.* 7. de poteſtate iuriſditionis, de quibus Faber. *diſp.* 25. *de pœnit.* Ego *tom.* 1. *reſolut.* 34. *num.* 10. & *reſolut.* 36. *num.* 27. Qui abſoluit in articulo, ſeu periculo mortis ſine dubio vtramque habet poteſtatem pro illo tunc nam eſt Sacerdos, cui ab Eccleſia eſt delegatas poteſta s iuriſdictionis ex doctoribus allegatis à Barboſa ad *c.* 7. *ſeſſ.* 14. *num.* 16. A venialibus verò, & à mortalibus remiſsis ſimplex Sacerdos abſoluere non poteſt, vt cū multis probaui cit. *Reſolut.* 36. *q.* 10. *num.* 57.

Tertiò, quia ſequeretur, quod qui ſolicitaret pœnitentem, quæ inter confitendum accuſaret aliquod reſeruatū, à quo nequit confeſſarius, abſoluere, non debere ſubiacere dictis pœnis. Nihil probat ad propoſitum, quia iſte eſt verus confeſſarius, & deputatus. Deinde falſum eſt, in Bulla Gregorij nullum reperiri verbum reſtringens pœnas ſtatutas ad Sacerdotes deputatos ad audiendas confeſſiones; nam in vtriſque Bullis initio allatas clauſulas attulimus reſtringentes ad Sacerdotes deputatos, & reuera cōfeſſarios formaliter ex deputatione.

Sancius *diſput.* 11. *num.* 38. dicit comprehendi Sacerdotem certo iuriſditione carentem, aliàs enim fraus magna, & 67
dolus orietur in defraudanda Bulla, cum confeſſarius poſset negare, ſe facultatem præhabere ad audiendas confeſsiones. Sed hæc ratio nō obſtat, quia ſufficit quod non fiat fraus ab illis Sacerdotibus, qui deputati ſunt, & iuriſditionem habent, præterquamquod hoc argu-

argumentum supponit quemcumque Sacerdotem simplicem huic Bullæ esse subiectum, quod est in quæstione; & supra probatum est ex claris verbis Bullarum solos Sacerdotes deputatos subdi illis, vnde & respectu istorum fraus, & dolus locum dicitur habere. Confirmatur per id, quod dicit sequenti *num.* 39. nimirum non subdi, quando mala fides cōfessarij, & pœnitentis Interuenit, quia vterque cofesśionem inualidam iri, & ob id intendere nequeant conficere Sacramentum. Nam si verus confessarius tentet mulierem illi consentientem, & postmodum illam absoluat impœnitētem, certum est, confessarium non intendere confectionem Sacramenti ex parte rei, cum nō possit reuera intendere, quod facere nequit, & in hoc comparatur Sacerdos verus confessarius, & non confessarius, qui inutiliter absoluūt, & nihilominus in eo casu verius confessa ius Bullæ reus est.

Quod si dicas, nostram responsionē fundari in illis clausulis superius adductis pro probatione, quæ cum facti narrationem contineant, nihil probāt, quia
68 facti narratio non facit ius, neque spectat ad partem dispositiuam legis, ex *cap. Ex literis* 3. *de fide instr.* iuncta Glos. *verb. Abratæ sunt,* quia hoc ad ius non pertinet, sed ad quæstionē, *l. Si vnus C. de testam.* Tiraq. *in l. Si vnquam verb. Libertis C. de reuocand. donat. num.* 37. procedit, licet narratio facta sit à Papa, *cap. Si Papa* 10. *de priuileg.* Grilēz *consil.* 107. *num.* 16. Respondetur non facere ius, quādo in parte dispositiua alio modo proceditur, tunc enim attenditur tātum dispositio, & non pars narratiua, quod si pars dispositiua relatiue se habet ad partem narratiuam, tunc ab ea sumit interpretationem, quia relatio restringitur, & limitatur ad illud, quod in relato continetur, Dec. *consil.* 63. *num.* 6. alijs citatis à Barbosa *axiom.* 201. Sed in dispositiua parte mentio fit de Sacerdotibus illis, de quibus in parte narratiua, in qua fit solum mentio de deputatis ad confessiones, ergo, ad illos tantum Bulla restringitur.

Quæres 14. An interpres confessionis si solicitet, reus sit harum Bullarum?

Resp. Non est reus, probatur, Tum, 69
quia Bullæ inuehuntur contra Sacerdotes audientes confessiones pœnitentiū, qualis non est interpres, qui licet audiat peccata pœnitentis, non ideo fungitur officio Sacerdotis, vt Clarum est, cum laicus possit esse interpres, sed tantum explicat illi peccata pœnitētis accusantis se per interpretem, medium igitur est inter vtrumque & solum dicitur interpretari, & explicare peccata pœnitentis confessario, qui actus interpretatio neque est accusatio, neque propriè auditio auctoritatiua peccatorum, ideo non comprehenditur sub Bullis. Tum quia, solicitatio fieri solet abscondite, & coram alijs ferè numquam ob verecundiā, quæ inest veneteis maximè ex parte patientis, vt superius dictum fuit; sed lex non disponit super ea, quæ raro eueniunt, ex vulgatis iuribus, ergo neque circa hunc casum illæ Bullæ disposuerunt. Tū quia, laicus, & Sacerdos simplex attentantes audire confessiones, si solicitent, non sunt rei huiusmodi Bullarū ex supra dictis, ergo multo minus interpres, qui nullatenus fingit, neque fungitur officio Sacerdotis. Ita docent Sousa Aphor. *lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 14. Sancius *disp.* 11. *num.* 10. & 37. Palaus, & Fagundez quos contra se citat Trimarchus, *qui disp.* 7. *sect.* 3. tenet oppositum, nimirum Interpretem esse reum dictarum Bullarum.

Trimarchus igitur probat primò, quia in hoc casu intercedit eademmet ratio, 70
quæ respectu confessarij, hoc est, abusus Sacramenti, & sumitur Sacramentum vt medium ad peccandum, vnde etiam interpres confessionis erit suspectus de hæresi. Contra est, falsum enim eamdem esse rationem, quia cum non cooperetur proximè ad Sacramentum, abest eiusdem abusus, & suspicio hæresis, nam interpres non est subiectum, neque minister Sacramenti. Secundò probat, quia interpres licet sit laicus participat aliquid de actu clauis, & ex S. Thoma in 4. *dist.* 21. *q.* 3. *art.* 1. *quæst.* 3. & in

supplem. ad par. 3. q. 11. art. 3. ex Suarez *de Pœnit. d sp. 33. sect. 4. num. 4.* vnde tenetur ad sigillum æque, ac confessarius, Scotus *in 4. dist. 7. §. Sed primum non videtur*, Ricard. *in 4. dist. 21. art. 4. q. 3.* cum aliis. Quidquid sit de ista obligatione ex vi sigilli, non inde infertur interpretem subiici dictis Bullis, quia reum dictarum Bullarum non facit quē præcisè participatio sigilli ex solicitatione, sed ex eo, quod minister solicitans est potens conficere verum Sacramentum. Deindè cautè procedendum cum interpræte confessionis, quantum enim fieri potest, remouendum est à participatione actiua huius Sacramenti, ne communicemus cum hæreticis, qui etiam laicos faciunt ministros huius Sacramenti]. Probat tertiò, quia accessorium sequitur naturam sui principalis; Sacerdos autem audiens est principalis, interpres autem est accessorius, ergo sequitur naturam principalis; fatendum igitur est, quod intentio Pontificum est obligare accessorium, quo medio fit Sacramentum, seu confessarius administrat Sacramentum Pœnitentiæ. Hoc argumentum plus probat, quam velit; nam si accessorium, hic sequitur naturā sui principalis, ergo interpreti competit, quidquid conuenit confessario, ac proindè interpres laicus conficit Sacramentum sicut Sacerdos, & confert gratiam, quod falsum est. Deindè interpres nullam habet rationem accessorij, sed medij tantum. Quod si dicas, axioma intelligi, quod accessorium sequitur naturam sui principalis quod ad obligationem, & subiectionem dictarum Bullarum, Respondeo, axioma non habere locum, vbi est specialis præuisio in vno non in altero, *ex tex. in l. Si is, C. de prædijs min.* Brunor. à sole in locis comm. *ver. Accessoriū*, Barbosa Vaz. lit. A. *num. 7.* constat autē dictas Bullas prouidisse contra confessarios solicitantes, nō vero interpretes, qui raro adhibentur in confessione. Neque verum est, immo falsissimum, quod medio interprete fiat Sacramentum, seu à Sacerdote illo mediante conficiatur, quia interpres se habet, vt merus explicator peccatorum pœnitentis, sicut si pœnitens ipse præsenti confessario traderet scripturam suorum peccatorum legendam per ipsummet confessarium, quæ nullo modo concurrit ad confectionem Sacramenti, quod constat tantum ex actibus pœnitentis, & absolutione confessarij.

Quæres 15. An mulier in actu confessionis solicitans confessarium rea sit huiusmodi Bullarum, ac proindè à confessario, vel ab alio sit denuntianda Officio S. Inquisitionis? Affirmant Paramus *lib. 3. de orig. q. 10.* & Bolloch. *par. 2. de casib. reseru. q. 9. num. 51.*

71 *Resp.* Negatiuè. Tum quia, in Bullis sit solum mentio de confessarii solicitantibus, & non de alijs personis, ex supra probatis. Tum quia, obligatio denuntiandi præcipitur solis pœnitentibus solicitatis in confessione, ex Bulla Gregoriana; confessarius autem licet solicitatus adhuc retinet qualitatem confessarij, ergo nullam habet obligationem denuntiandi. Tum quia, hic suspicio hæresis locum non habet, *infra num. 83.* Tum quia, lex non comprehendit ea, quæ raro accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legib.* Ita Bonac. *de denunt. par. 3. num. 20.* Sancius *disp. 11. num. 24.* Portel. *in summa ver. solicitare num. 9.* Diana *resolut. 23. de denunt.* & alij omnes.

Quæres 16. Quid dicendum, quando confessarius solicitatus non reiecit impudicam mulierem, sed illi consentit, an tunc confessarius dicatur Reus Bullarū, ac proindè denuntiandus sit à muliere non obstante eiusdem mulieris solicitatione?

72 *Resp.* Confessarius, qui consentit in fœminam solicitantem denuntiandus non est à fœmina solicitante, neque ab aliquo alio id sciente, respectu nullius Bullæ, quod probatur argumentis superius adductis, siquidem, præstitus consensus non facit confessarium solicitatorem, vt Bullæ postulant, sed solum indicat illum consentientem; nec obstat, quod agentes, & consentientes pari pœna sunt puniēdi, quia præterquamquod propriè intelligitur de peccato, Thomaset.

73 sect. Reg. 21. Nauar. *consil.* 1. *de iudeis*, bene pari pœna puniuntur, sed exclusiuè ab hac Bullarum. Confirmatur, quia de consensu in solicitationem nihil disponitur in Bullis, ergo consensus attendendus non est. Ita maior pars doctorum cum Sanctar. *cap.* 46. *de heresi*, *num.* 2. Sancio *disp.* 11. *num.* 25. Lezana *par.* 1. *cap.* 19. *num.* 34. Peirin. *ad constit.* 4. *Gregorij XV. num.* 9. cum multis alijs citatis à Trimarcho *disp.* 9. *sect.* 1. & 13. qui tamen sentit oppositum præcipuè respectu Bullæ Gregorianæ, vbi dicta *sect.* 3. citat pro se Sousam, & Dianam.

74 Probat autem Trimarchus primo ex illis verbis. *Aut cum eis illicitos, & inhonestos sermones, siuè tractatus habuerint.* Bullæ Gregorianæ, quæ verba comprehendunt hunc casum, qui omissus erat in Bullis antiquis. Sed ad hæc supra respondi *sub num.* 52. dictam clausulam comprehendere colloquia de rebus turpibus sine ordine ad prouocationem, aut de lenocinio peragendo à pœnitente. Præterea illa verba referuntur ad cōfessarios auctores inhonestorum sermonum, vt colligitur ex verbo, *habuerint*, quod sine dubio refertur tantum ad cōfessarios, vt bene legenti patet, & docet Bossius *in Append. dub.* 3. *num.* 12. quem impugnat Trimarchus cit. *num.* 15. sed indirectè, vnde idem Bossius bene se defendit *in Disceptat.* 5. *Defens.* 4. sed istæ altercationes vanæ sunt, & quandoque effugia, vt eludantur obiecta.

Probat secundò, quia secus numquā confessarij solicitantes mulieres possent ab Inquisitoribus puniri, nam semper confessarij dicerent se prius fuisse solicitatos à muliere, vnde cum potius credēdum sit viro, quam mulieri, consequenter essent liberandi. Nullius momenti hoc est argumentum, neque enim credendum est confessario asserenti pro se, nisi id probat.

Probat tertiò, quia confessarius etiam in hoc euentu dicitur sacrilegus, & suspectus de hæresi tamquam agens contra puritatem, & reuerentiam debitam Sacramento, ergo cum propter sacrilegium illa Bulla puniantur confessarij solicitantes mulieres pœnitentes, sequitur, vt etiam in hoc euentu puniri debeant. Sed contra, quia falsum est, mulierem solicitantem esse suspectam de hæresi; ergo neque confessarius cum ab eo initium non habeat solicitatio causa suspicionis. *Infra q.* 19. §. *Quinta pars*. Ad illam probationē respondet ipsemet Trimarchus eadem *disp.* 9. *sub num.* 48. quā sibi obiecerat, primo esto, quod mulier sit suspecta de hæresi, non inde sequitur denuntiationis obligatio, nam edicta nō obligant cum tanto rigore, itaut præcipiant, & velint, non seruari secretum, & sigillum eorum, quæ audiuntur in confessione, ergo subinfero ego non omnis sacrilegus, & de hæresi suspectus, vt est confessarius in hoc casu, si tamen talis est, denuntiandus est. Addit, quod ex solicitatione facta à muliere nullum sequitur incommodum publicum, neque corruptio fidelium, sicut ex confessarij solicitantibus, qui tamen non dicuntur solicitare in hoc casu, sed tantum consentire, & approbare solicitationem. Respondet secundò, mulierem non esse ita de hæresi suspectam sicut confessarius solicitans. Vide ipsum. Igitur sola solicitatio, non autem consensus in ipsam propriè reddit suspectum de hæresi, secundum tenorem Bullarum, quæ consensum in solicitationem non considerant, sed præcisim solicitationem factā à confessario, à quo abest in hoc casu.

Quæres 17. An ex mutua solicitatione inter confessarium, & pœnitentem sequatur violatio Bullarum? Quæstio supponit solicitationem primo inchoari à muliere, deindè à confessario, nam si primo confessarius solicitet, certum est dictis Bullis affici. Neque difficultas est, quando confessor solicitatus statim cōsentit, tūc enim euadit has poenas, quia nullatenus dicitur solicitare, sed tantum consentire in solicitationem ex supradictis. Remanet ergo difficultas, quādo solicitatio facta à muliere interrumpitur, & postmodum confessarius mulierem nihil amplius dicentem solicitat ex parte sua. Hæc autem interruptio contin-

gere

gere potest primo per actum directè cōtrarium, quando nimirum confessarius dissentit solicitationi obiurgando mulierem; secundo habendo se negatiuè diuertendo ad alia, tertio occasione solicitationis sibi factæ persuadendo fœminam ad alium actum, ad quem non fuit prouocatus à muliere neque directè, neque in consequentiam, seu concomitanter.

75 *Resp.* In primo casu confessarius subiacet Bullis, quia propriè solicitare dicicitur, siquidem per illos actus retractationis prioris solicitationis factæ à muliere erga confessarium, cessat prior solicitatio, ex quo secunda per confessariū facta dici non potest consensus, sed pura prouocatio licet occasionata materialiter à priori. Ita Sanch. *disp.*11.*n.*29. Bossius *in Append. dub*-3. *num*.9. Acuna *q*.11. *num*.1. quos pro se citat Trimarchus *disp*.9. *num*. 28: quod maximè procedit, quod fœmina confessa fuit suum peccatum sperans emendationem.

76 In secundo casu subiici confessarium docet Trimarchus *disput*.9. *num*. 22. ex Bossio, & Acuncha, quia confessarius tunc est solicitator, & impellit mulierem ad turpia. Putarem tamen, confessarium excusari posse, quia reuera non solicitat propriè, neque impellit feminam, sed solum consentit, & in vsum deducit prouocationem sibi oblatam, illam acceptando; neque sufficienter dicitur prior solicitatio interrupta moraliter, licet physicè, quod in moralibus non vsquequaque locum habet; experientia insuper constat, non semper responsionem immediatè succedere intarrogationi, sed quandoque aliquid extraneum, & diuersum interponitur, vt responsurus tēpus habeat ad deliberandum, quid sit respondendum.

77 In tertiò casu, si mulier solicitet ad copulam, & confessarius ad sodomiam, vel è contra, reus est confessarius huius Bullæ, quia propriâ ipse auctor est solicitationis, ad quam in specie non fuit instigatus à muliere. Ita Sancius *disp*.11. *num*.27. Palaus, quem citat Trimarchus *disp*. 9. *num*. 30. & 31. Quod si mulier solicitet ad copulam etiam innaturalē, vel ad pollutionem, & confessarius sit contentus solis osculis, & tactibus Bullarum reus non est, quia non dicitur auctor solicitationis, sed tantum consentire in præuios actus, ad quos censetur prouocatus à muliere, quæ dum instigauit illum ad prædicta, consequenter prouocauit etiam eumdem ad illos præuios actus, qui sunt dispositiones copulæ. Ita Peirinus *tom*. 3. *præuileg*. *cap*.11. *num*.8. quem sequitur Trimarchus *disp*.9. *n*.38, contra Sancium *disp*.11. *num*. 28. extremis verbis, ex ratione, quia confessarius poterat fœminam auertere non solum à copula, sed etiam à tactibus; sed hæc ratio non suffragatur, nec sufficit, nisi supponat confessarium proprium auctorem osculorum, quod tamen verum non est ex dictis. Præterea secundum eumdem Sancium *num*. 26. mutua solicitatio initiata à muliere non comprehenditur sub Bullis, & tamen confessarius poterat auertere mulierem se solicitantem ab inhonestate, & non auertit, ergo cum non incurrerit in hoc casu secundum Sancium, neque in illo, cum eadem ratio in vtroque militet.

Quæres 18. An confessarius à fœmina soliciratus, & consentiens immediatè sit denuntiandus ab illis, qui hoc delictū sciunt? Affirmat Trimarchus *disput*.14. *sect*.2.

Resp. Non est denuntiandus, quia 78
neuter violauit Bullas Pōtificias ex probatis *sub q*.15. & 16. ratione quarum solummodo est obligatio denuntiandi. Immo hæc denuntiatio in Bulla Gregorij refertur præcisè ad pœnitentes solicitatos, ibi: *Mandantes omnibus confessarijs, vt suos pœnitentes, quos nouerint fuisse ab alijs, vt supra, solicitatos, moneant de obligatione denuntiandi solicitantes*. Neq; Edicta Inquisitorū aliquid amplius continent, dicūnt iubent denuntiari. *Che habbiano abusato, ò abusino il Sacramento della Penitenza contro li Decreti, ò Constitutioni Apostoliche*. Restringuantur enim ex vltimis verbis. Confirmatur, quia principalis, quæ est persona solicitata non tenetur, ergo neque accessoria, quæ est

est tantum sciens solicitationem. Et ita intelligendum est Decretum Clementis VIII. relatum initio huius capitis *sub num.3.* nimirum habentem cognitionē solicitationis non teneri denuntiare, quando principalis, seu prætensus solicitator non fuit reus dictarum Bullarum. Ita Sanchius *disp.11.num.25.* Belletus *disquisit. cleric.par.2.§.8. num.9.* quos contra se citat præfatus Trimarchus asserens, adesse obligationem denuntiandi ea delicta, quæ tendunt contra perniciē reipublicæ, vt sunt solicitantes, hæretici, &c. Sed contra ipsum est, quia hæc in specie solicitatio facta à muliere, & acceptata à confessario non est perniciosa reipublicæ, cum nullum sequatur publicum incommodum, neque mulier dicatur suspecta de hæresi, vt dicit ipse Trimarchus *disp.9.num.48.*

Quæres 19. An solicitator siuè confessarios, siuè fœmina, sit suspecta de hæresi, & quali suspicione, atque debeat abiurare?

78 *Resp.* Solicitator confessarius est de hæresi suspectus solicitando in confessione etiam ante, seu post immediatè; non verò quando fingit in confessionali audire confessiones, & solicitat; hæc autem suspicio est vehemens; ac proindè de vehementi abiurare debet; mulier verò pœnitens solicitans confessarium suspecta non dicitur de hæresi.

Prima pars, de suspicione hæresis certa est apud omnes, & constat ex Bullis. *Nos in animum inducere nequeuntes, quod quid de fide Catholica rectè sentiunt Sacramentis in Ecclesia Dei institutis abutātur, aut illis iniuriam faciant.* Si ergo benè sentientes de Sacramentis, illis abuti non præsumuntur; ergo qui illis abutuntur præsumuntur malè de illis sentire, ac proindè censentur suspecti de hæresi. Confirmatur, quia cōfessarius ita agens præsumitur credere, aut licitum esse vti hoc Sacramento ad inhonesta, aut hoc Sacramentum non remittere peccata, hoc ipso quod inducit in ipso actu pœnitentem ad oppositum, nimirum ad peccandum, aut simul stare posse remissionem peccatorum, & eorumdem perpetrationem, quod est destruere hoc Sacramentum, quod ita debet peccatū, vt simul excludat illorum perpetrationem.

Sed numquid ante Bullas confessarius solicitator erat suspectus de hæresi, vt modò talis notatur? Sic, quia ex conditione facti emanat huiusmodi suspicio, vt ex adductis constat, sed quia in controuersia erat, an casus iste subderetur iudicio Inquisitorum, ideo Summi Pontifices litibus, & dubijs occurrere, & extinguere illa volens ediderunt Bullas super hac re subijcientes solicitatores huiusmodi Inquisitoribus. Vide Pegnam *par. 2. Directorij comment.* 81. Bossium *dub.7. num.* 6. Sanctar. *cap.44. num.2.* quos pro se citat Trimarchus *disput.14. num.28.* 79

Secunda pars, quod non sit suspectus, quando simulatur confessio, probatur, quia ibi nullum est Sacramentum, in quo fundetur abusus, & suspicio hæresis. Ita Sousa in Aphor. *lib.1.cap.34. num.64.* & ex eo Carena *par.2. tit.6.num.76.* 80

Tertia pars, quod sit vehementer suspectus, probatur, quia apud nos Italos datur certa regula, quod abusus Sacramentorum inducit vehementem suspicionem, contra Hispanos, qui volunt, confessarium solicitantem esse tantum de leui suspectum, quia isti considerant potius prauam inclinationem ad libidinem, quam voluntatem abutendi Sacramentum, nam ex voluntate, & proposito maleficia distinguuntur, *cap. Cū voluntates 54. de sent. excom. l.Verum est 40.ff. de furtis.* Ita omnes Itali cum Genuensi *cap.66. num.2.* Pegna *par.2.com.* 81. Modio *cap.27. de Sacris Ordinib.n.6.* Trimarch. *disp.4. num.34.* Carena *par.2. tit.6.n.75.* Diana contrarium sentientes citat *resolut.51. de confess. solicit. & resolut.7. de pœnis delict.* 81

Quarta pars, quod debeat in Italia abiurare de vehemēti, cōstat ex eo, quod abiuratio de vehementi sequitur ad suspicionem vehementer. Ita Carena *par.2. tit. 6. num. 76. §. Hisce suppositis*, vbi dicit, solicitantem in confessionario, sed sine confessione, puniendum esse 82

esse sine abiuratione, quia ex hoc suspectus non dicitur.

83 Quinta pars, quod mulier solicitans confessarium non sit suspecta de hæresi, probatur, Tum quia, mulier non accedit ad confessarium animo confitendi, sed solicitandi illum ad inhonesta, ergo cum nullum adsit initium Sacramenti, neque proinde illius abusus, suspicio hęresis locum habere non potest, licet etiā ipse confessatius consentiat, quamuis intentionem habuerit audiendi illius peccata, quia reuera nullum adest Sacramentum, neque eius abusus, consequēter neque suspicio. Tum quia, secundum Carena supracitatū confessarius simulans confessionem non est suspectus ergo neque mulier sub simulata confessione solicitans confessarium.

Quæres 20. An pœnitens solicitatus sub mortali teneatur denuntiare confessarium sui solicitatorem?

84 *Resp.* Tenetur vt apertè exprimitur in Bulla Gregorij illis verbis. *Mandantes omnibus confessarijs, vt suos pœnitentes, quos nouerint fuisse ab alijs, vt supra, solicitatos moneant de obligatione denūtiādi solicitantes, seu, vt præfertur, tractātes, Inquisitoribus seu locorum Ordinarijs prædictis. Quod si hoc officium prætermiserint, vel pœnitentes docuerint, non teneri ad denuntiandum confessarios solicitantes, seu tractantes vt supra, ijdem locorum ordinarij, & Inquisitores pro modo culpæ punire non negligant.* Huiusmodi autem obligatio sine dubio est sub mortali respectu vtriusque cum agatur de se graui vti de abusu Sacramenti, ac proinde eius omissio mortale peccatum erit; præterquamquod id præcipitur in omnibus Edictis Inquisitorum sub excommunicatione, quæ non incurritur nisi proptet peccatum mortale; & hoc necessatio asserendū est, aliter frustratoriæ essent Bullæ Pontificiæ, & pauci denuntiarent, si solum tenerentur sub veniali. Ita docent omnes, quos refert Trimarchus *disp* 4. *sect.* 1. Quo iure inducta sit hæc obligatio, edictorum ne, an Bullarum? Vide prædictum *sect.* 3. & Carenam *part.* 2. *tit.* 6. §. 21. In reçipienda autem huiusmodi denūtiatione cautè procedendum est cum mulieribus, & iuuenibus inquirendo, de loco confessarij, de die solicitationis, an sola fuerit tunc in Eccclesia, an alij audierint, vel viderint, an ipsa reclamauerit, vel quod simile fecerit, vt depositio huius criminis, multum difficilis probationis, clara sit tam pro actore, quam pro reo, vt veritas facti bene expiscari possit.

Quæres 21. An confessatius audiens pœnitentem solicitatum, teneatur sub mortali monere illum de denuntiationē facienda confessarij solicitati? 85

Resp. Sic, ex allatis verbis Gregorij in præcedenti quæstione, & hoc sub mortali cum agatur de re graui, & verbum *Mandantes* importat præceptum sub mortali, quampluribus doctoribus citatis tenet Sanch. *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 35. Quod si pœnitens nolit obedire, nullatenus absolui potest, cum existens in peccato mortali inobediētiæ indignum se reddat absolutione; si promittat denuntiare, absoluendus est, quia sufficiēter est dispositus ad Sacramentum recipiendum; nec Bulla, neque Edicta præcipiunt præmittendam esse denuntiationem absolutioni. Confessarius omittens hanc monitionem, vel discens, id nō esse necessarium punitur ab Episcopo, vel Inquisitore, vt ibidem dicitur, prçter peccatum mortale quod incurrit, nō tamē dicitur suspectus de hæresi. 86

Sed quid agendum, quando pœnitens redit ad confessarium solicitatorē, vt illi confiteatur? Respondet Trimarchus *disp.* 14. *num.* 59. quod confessarius non tenetur admonere pœnitentem de denuntiatione facienda contra se, quia verisimile est Papam illi non imponere tam graue præceptum contra seipsum. Confirma hoc ex verbis ipsius Bullæ. *Vt suos pœnitentes, quos nouerint fuisse ab alijs solicitatos &c.* nam particula *ab alijs* distinguit confessarios solicitantes à non solicitantibus; ad quo si spectat monere. Subiungit, quod aliqui dicunt, in hoc casu, mulierem non teneri denuntiare confessarium, quando demonstrauit sibi magna signa emendatio-

dationis ; aut denique confessarium spontè se præsentare Inquisitori, monēdo interim mulierem de denuntiatione facienda, hoc vltimum nimis durū est, neque colligitur ex Bulla, optimum verò consilium est præuenire propria exculpatione.

Quæres 22. An persona solicitata teneatur personaliter, & per seipsam ore proprio denuntiare confessarium solicitatorem?

87 *Resp.* Affirmatiuè, est enim actus personalis, qui personam non excedit, ita quod per alium præstari non potest, aliter denuntiatio esset ex auditu alterius.
88 Quare transmittentes schedulas ad sanctum Officium incertas obligationi suæ non satisfaciunt, vt exprimitur in Edictis similibus verbis. *Auuertendo, che à questi nostri precetti non sodisfaranno, ne s'intendono sodisfare quelli, che con bollettini, ò lettere senza nome, & cognome delli autori, ò in altra maniera incerti, delli quali niuno conto si tiene nel sant'Officio, pretendessero riuelare i delinquenti.* Mittentes ergo Epistolas suo nomine, & cognomine subscriptas satisfaciunt, in illis enim proprio ore denuntiant; nihilominus isti postea ab Inquisitore vocandi sunt, vt iterum iuridicè, & legitimè deponant. Fœminæ nobiles, & similes personæ, quæ dedignantur sed immeritò, adire tribunal hoc Sanctum, tenentur monere Inquisitorem per internuntium, vt mittat ad domum Inquisitor Notarium ad recipiendum querelam; & id à fortiori debent facere moniales, quæ exire nequeunt. Internuntius autem magis ad propositum est confessa-
89 rius admonens de hac obligatione, qui de ordine Inquisitoris potest recipere quærelam à certis puellis, monialibus, & fœminis illustribus, immo, & ab alijs, qui conseserunt, & non audent comparere coram iudice, in quo casu confessarius ex licentia Inquisitoris recipiet denuntiationem vt respondit sacrum Tribunal his verbis. *E quando il penitente tuttauia persistesse nella medesima renitenza N. S. si contenta, che dal Vescouo, ò Inquisitore si dia autorità al confessore di ricercare, per scrittura, e con giuramento la dinoncia, per portarla subbito à chi gli haurà data autorità di pigliarla.* De hoc responso iterum infra *sub q.* 24. Vide doctores allegatos à Trimarcho *disp.* 1 t *sect.* 1. & 2.

Quæres 23. An persona semel solicitata teneatur denuntiare?

Resp. Sic, quia Bullę simpliciter lo- 90
quuntur de denuntiandis solicitatoribus, tam autem est solicitator, qui semel prouocat, quam qui pluries. Et in hoc nulla difficultas Sanct. *cap.* 44. de hęresi *num.* 12. Bossius *dub.* 24. *num.* 85. Trimarch. *disp.* 4. *sect.* 7.

Quæres 24. An mulier solicitata, quę consensit, teneatur denuntiare cum expressione consensus?

Resp. Persona solicitata, quæ consen- 91
sum præstitit, tenetur adhuc denuntiare confessarium solicitatorem, de consensu autem præstito nulla mentio habenda est à persona solicitata, neque super hoc à iudice interroganda est, immo neque in actis redigendū id est, quamuis à pœnitente sponte denuntiaretur. Ratio prędictorum est, quia Bullæ Pontificiæ considerant præcisè actum solicitationis ex parte confessarij, de quo solo mentionem faciunt, de cōsensu verò, & copula sequuta non curant, quia id ad illorum officium non spectat, Satis enim confessarius iniuria afficit Sacramento, & redditur suspectus de hæresi per solam prouocationem, cū totus abusus pendeat ex parte confessarij. Et ita responsum fuit per supremū
Tribunal 27. Septembris 1624. illis ver- 92
bis. *Hanno risoluto, che qualsiuoglia penitente è tenuto à denuntiare il confessore, dal quale sarà stato solecitato nel loco, ò atto di confessione, ancorche li habbia consentito & non è tenuto à propalare il proprio consenso; ne sopra ciò l'interroghi dal Vescouo, ò dall'Inquisitore, ò loro Vicarij, auanti quali deporrà; ne meno il cōfessore denuntiato, procedendosi poi contro di lui ne i constituti, che se li faranno, s'interroghi sopra detto consenso; & in caso, che*

volesse dirlo da se, non si scriua il suo detto come cosa in ordine alla persona solicitata nõ aspettãte all'officio della santa Inquisitione. De hoc respõsõ per extensum vide Bariolã, & Trimarchũ *disp. 4. sect. 6. n. 67.* Vnde ex his falsa censenda est opinio Portelli *num. 15.* asserentis in hoc casu non teneri fœminam, quæ fuit solicitata, denuntiare confessarium solicitantẽ, ne suo honori detrimentum patiatur, hęc enim ratio locum non habet; hic, eo ipso, quod de consensu nihil pœnitus agendum est, ex quo penderet honoris discrimen.

Quæres 25. An sciens aliquem pœnitentem fuisse solicitatum in confessione, teneatur denuntiare confessarium solicitantem?

93 *Resp.* Qui id scit ex ore vel ipsius cõfessarij solicitatoris, vel ipsius pœnitentis solicitati, modo iste sit iuuenis, vel fœmina bonæ famæ, & non loquaces tenetur denuntiare, modo ab illis narratum non sit per modum consilij, in quo casu audiens non tenetur denunciare; neque naturalæ secretum hic excusat; quæ procedunt, licet denuntians non possit probare.

Prima pars ex ore confessarij, vel pœnitentis probatur, quia in Edictis Inquisitorum denuntiatio huius criminis nõ solum præcipitur personis solicitatis, vt etiam statuitur in Gregoriana, sed etiam alijs scientibus ex auditu prædictorum, ibi: *Denuntiare ã questo sant' officio, tutti, & ciascheduno di quelli, de quali sappiano, ò habbiano hauuto, ò hauranno notitia, che habbiano abusato, ò abusino il Sacramento della Penitenza.* Ita Portellus *num. 22* alios vide quid Trimarchum *disput. 6. num. 3.* Est autem certa regula, quod sciens tenetur denuntiare quandocumque non excusatur principalis nimirum persona solicitata, quia sciens vti accessorium obligatur eadem lege, qua tenetur principalis. Verum quidẽ est, quod si principalis denuntiat, ad nihil tenetur sciens, quia iam satisfactum est sancto officio.

94 Dixi, *ex ore confessarij solicitantis vel personæ solicitatæ,* quia qui ab alijs audiuit, non tenetur denuntiare, eo quod non dicitur in hoc casu scire, & habere notitiam de crimine, *l. 2. §. Idem Labeo ff. de aqua pluu. arc.* vbi dicitur: *Quod audis, nescire diceris.* supple, si proueniat ex auditu mediato, eo quod ille, qui tibi crimen narrat, id ab alio audiuit; nam bene scire dicitur ille, qui crimen immediatè audiuit ab eo, qui illud perpetrauit, vel ab illo, contra quem factum fuit delictum, nam tunc audiens habet pro auctore sui dicti ipsum perpetratorẽ vel personam, contra quã factum fuit, ac proinde sui auditus certum habet auctorem, cui prudenter creditur.

Dixi præterea, *quando narrans solicitationem est bonæ famæ, & fide dignus* in hoc sensu enim dicimur scire, quę ab alijs audiuimus, Glos. *in l. A. Titio, ff. de condit. & demonstr. cap. Non videtur 8. 22. q. 5. cap. Præterea 27. de testib.* nam maleuolis, & maledicis credendum non est, sed tantum prouidis, & honestis personis, *cap. Qualiter 24. de accusat.*

Secunda pars, quod scitur per modũ consilij non sit denuntiandum suadetur, quia bono publico multum importat celare scita occasione consilij, quod necessarium est ad conseruandum hoc opus misericordiæ instruendi inexpertos, & ignorantes. Præterea inductum in fauorem non est retorquendum in detrimentum. Ita Sancius *disput. 11. num. 57.* alij cum Trimarcho *disput. 6. num. 7.* 95

Tertia pars, quod naturale secretum non excusat, probatur, quia seruare secretum huius, vel illius est solum bonum priuatum, commune verò bonum est illud propalare, quando illud celare præiudicat bono publico, ergo, id illi præualet. Ita Bonac *part. 2. de denunt. num. 4.* Diana *resolut. 24. de denunt.* Procedit hoc licet secretum adiunctum habeat iuramentum de non propalando, quia hoc iuramentum non tenet cum sit contra Bonos mores. 96

Quarta pars, quod sit denuntiandũ, licet probari non possit, suadetur, quia 97

de

de ratione denuntiationis est, vt denuntians non teneatur probare delictum, depositum coram iudice, ergo parum refert, quod possit, vel non possit denũtians probare delictum; præterquam quod denuntiator habetur loco testis, vt alibi ostendi. Deinde potest accidere, quod confessarius querelatus aliàs fuerit de tali crimine, aut quod in posterũ denutiabitur ab alia muliere, ex quo iudex habebit ius inquirendi contra illum, & vocandi ad iudicium. Ita maior pars doctorum, & fere omnes in hac materia, Portellus *num.* 19. multos alios citat Trimarchus *disp.* 6. *sect.* 3.

Quæres 26. An subitanea pœnitentia confessarij solicitantis, qui in ipso cõtextu confessionis signa dat emendationis, & dolet de commisso errore coram persona solicitata excuset à denuntiatione?

98 *Resp.* Negatiuè, quia Bulla, & Edicta simpliciter obligant ad denuntiandum, & non excipiunt hunc casum, aliter denuntiatio numquam locum haberet, quia omnes confessarij, siue obtinerent intentum, siue non, statim post factum darent signum emendationis ad euitandum pœnas.

Quod verum est licet postea dicatur, aut sit emendatus, quia edicta, & Bulla simpliciter loquuntur, & confessarij tũ ratione celebrationis, tum officijs confessiones audiendi debent esse in gratia saltem pro eo tempore, & tales præsumi debent, nisi euidenter constet de contrario, ergo etiam dicendi sunt emẽdati, cuius manifestum signum est præmissa confessio per huiusmodi Sacerdotes. Ex quo, cum quilibet Sacerdos hoc modo credatur emendatus, sequitur supradictum absurdum, nullum esse denuntiandum. Ita Bonac *p.* 3. *de denunt. num.* 9. Trimarchus *disp.* 12. *num.* 28. distinguens cum Palao, esse denuntiandũ confessarium emendatum, quando eius delictum est publicum, & laborat infamia. Sed ego puto, in quouis casu esse denuntiandum, quia edicta, & Bulla loquuntur simpliciter. Non esse denũtiandum tenent Acunha, Treitas, Portel. Peirin. Fagundez, Lezana, Sancius, & Bossius citati à Trimarcho, numerus, & qualitas doctorum reddit opinionem probabilem. Quoniam autem maior pars horum supponit constare de emẽdatione, & hic, & nunc in praxi sit multum difficile notitiam habere de huiusmodi emendatione, cum sub ementitis verbis lateat cor peruersum, ideo emendatio potius ambigua remanet, ac proinde non releuat ab obligatione denuntiationis; & si enim non amplius tentat primam mulierem, quæ illi restitit in faciem, illi tamen non constat de emendatione huius vitij respectu aliarũ, valde enim ad libidinem inclinatus non est contentus solicitatione vnius, maximè cum repellitur, sed alias quoque prouocare solicitus est, & ego præsens fui vti consultos, dum quidam Sacerdos abiuraret solicitationem plus quindecim mulierum. 99

Quæres 27. An solicitatus, & sciens solicitationem teneantur denũtiare antequam crimen confessarij diffametur? Negant Fagundez *præcepto* 2. *lib.* 4. *cap.* 3 *num.* 31. Magalins *lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 14.

Resp. Affirmatiuè, quia denuntiatio in Bulla, & in Edictis simpliciter præcipitur, vnde vbi lex non excipit, neque nos excipere debemus, ex vulgatis iuribus. Neque hæc verba. *De prędictis quomodolibet diffamatos*, in antiquis Bullis expressa quidquam prosunt aduersarijs, cum referatur ad Inquisitionem iudicis, nõ ad eũ, qui tenetur denuntiare. Ita Portellus *num.* 11. *&* 20. §. *Iam vero*, Peirin. *ad constit.* hanc *num.* 3. Sanctar. de hæresi *cap.* 44. & alij omnes. 100

Quæres 28. An in dubio solicitationis confessarius sit denuntiandus? quandoque enim per verba dubia, & ambigua aliqui putant induci solicitationem; interdũ videtur confessarius tangere manum, aut faciem mulieris, vel pueri sine alio actu, & talis tactus interpratari potest casu, vel alio fine euenisse? De osculis autẽ, & tactibus impudicis nulla potest esse difficultas, quin sit denuntiandus.

Resp. In dubio non est denuntiandus

dus, quod probatur, tam ex parte pœnitentis, quia in dubio nemo tenetur, cum in tali casu quisque suā possideat libertatem; quam ex parte confessarij, quia in dubijs fauendum est reo, ex vulgatis iuribus. Demum dubbia in meliorem partem sunt interpretanda, *cap. 2. de reg. iur.*

Quæres 29. An confessarius solicitans denuntiandus sit, quando cōuictus fuit, & punitus pro solicitatione respectu aliarum personarum?

102 *Resp.* Fœmina tenetur denuntiare hunc confessarium non solum ante punitionem, vt iuridicè formari possit processus, verum etiam post punitionē intimatam, quia aliter non dicitur sufficienter punitus, cum plus puniantur duæ solicitationes, quam vna, & quatuor, quā duæ. Ita Sousa *tract. 2. de solicit. cap. 20. num. 11.* Bonac. *par. 3. de denunt. num. 5.* quos contra se citat Sanc. *disp. 11. n. 52.* Trimarchus *disp. 11. sect. 5.*

Quæres 30. Quandonam Inquisitor possit procedere ad capturam confessarij solicitatoris?

103 *Resp.* Sacrum Tribunal supremum in hæc verba. *Acciò più fondatamente*

104 *si proceda contro li solicitanti in confessione questa suprema Congregatione ordina, che per il detto d'vna sola donna V. S. non faccia constituire, ò carcerare il preteso reo senza darne prima quà auuiso con la relatione della qualità della donna, del denuntiante, & del denuntiato, & all'hora V. S. sarà significato si debba, ò non, procedere à constituirlo è carcerarlo.* Respondit Vicario Generali Genuensi, pro vt refert Peirinus *tom. 3. Priuileg. cap. 11. num 4.* ex eo Trimarchus *disp. fin. num. 11.* Marcellus Vulpe in sua praxi *iudic. fori Eccles. cap. de Solicitat. num. 14.* ex illis Carena *par. 2. tit. 6. num. 62.* datum autem fuit dictum responsum 17. Iulij 1627.

105 Ex qua responsione colligitur non esse capiendum confessarium siuè bonæ, siuè malæ famæ à quauis muliere denūtiatus, siuè inhonesta, siuè honesta, & bonæ famæ. Tum quia, S. C. responsum est absolutè datum sine distinctione qualitatis confessarij, aut fœminæ denuntiantis, ergo neque non distinguere debemus ex vulgatis iuribus. Tum quia, carceratio legitima in Sancto Officio ex causa hæresis, aut eiusdem suspicione irrogat infamiam secundum Rotam Romanam apud Cæsarem Grassum *decis. 184. num. 4.* Costam de fasti scientia *inspect. 19. num. 9.* Tum quia, praxis est huius tribunalis incarcerare, quando habentur sufficientes probationes pro tortura, ita Freitas ad Acunham *q. 4. num. 27.* in tantum enim hoc Tribunal carcerat, inquantum possit eruere veritatem per tormenta, si negetur à reo, ergo carcerari non potest, quando non habentur sufficientes probationes; sed dictum vnius mulieris etiam honestæ non sufficit ad torturam, cum mulier ex conditione sexus non sit omni exceptione maior, ergo neque sufficit ad capturam, Ita Freitas citatus, ex illo Carena *par. 2. tit. 6. num. 61.* Vide dicta *consil. seu Resolut. 102. q. 9. tom. 3.* mearum Resolutionum.

Quæres 31. Quot igitur testes requiruntur, vt carcerari possit, & subijci torturæ, si neget delictum?

Resp. Sufficiunt duæ mulieres, quarū dictum in vnum coniunctum sicut facit semiplenam probationem ad torturam, ita & ad capturam. Dictum verò vnius fœminæ honestæ nec sufficit nisi sit adminiculatum indicijs cōtra confessariū, si nimirum probetur deditus peccatis carnalibus, sit malæ famæ, &c. Vide Carenam *par. 2. tit. 6. à §. 8. ad 14.* qui *n. 59.* dicit hoc delictum ad pœnam ordinariā sufficienter, & concludenter non probari per duas fœminas, quia ad minus patiuntur exceptionem sexus, ad condemnandum autem requiratur ad minus duo testes omni exceptione maiores in omnium sententia. 106

Quæres 32. An sufficiant testes singulares ad cōdemnationem in pœnam ordinariam?

Resp. Affirmatiuè, & hoc clarè exprimitur in Bulla Gregorij illis verbis: *Dantes etiam facultatem venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus Generalibus Inquisitoribus, ne delictum tam enorme,* 107

me, & Ecclesia Dei tam perniciosum remaneat ob probationum defectum impunitum, cum difficilis sit probationis, testibus etiam singularibus, concurrentibus præsumptionibus, indicijs, & alijs adminiculis, delictum probatum esse, arbitrio suo iudicandi, & curiæ sæculari, vt prefertur, reum tradendum esse, pronuntiandi. Vt vides hoc speciale est respectu supremi Tribunalis iudicum, vnde super hoc articulo ius nõ habent Episcopi, nec Inquisitores. De testibus cõtestibus, & singularibus multa dixi *tom. 3. resolut.* 101.

Quæres 33. Quando, & quomodo torturandus sit reus in S. Officio in causa solicitationis?

108 *Resp.* Reus conuictus, & confessus, vel saltem conuictus non torquetur pro eruenda veritate, cum iudex sufficienter de ea sit informatus per testes, qui debẽt esse omni exceptione maiores, tamen quia aliquando expedit reum condemnare ad pœnam ordinariam, ideo si neget debet per torturam induci ad illius confessionem, aliter pœna ordinaria puniri non potest, sic practicatur apud omnes iudices. Positis conuictione, & cõfessione adhuc torquendus est super intentionẽ, an scilicet, crediderit licitum esse abuti Sacramento ad inhonesta, vel non esse peccatum solicitare in confessione ad venerea, in quo casu si respondeat licere, est hæreticus formalis, & pro tali puniendus; quod si respondeat Catholicæ, nimirum esse illicitum, sed in hoc grauè crimen incidisse ex tentatione carnis, indicitur illi abiuratio de vehementi, sicut in primo casu de formali, & punitur. Ita Carena *part. 2. titul. 6. num. 72.*

109

Quæres 34. Quid agendum, quando reus persistit in tortura negando se delictum solicitationis perpetrasse, an sit absoluendus, vel aliqualiter puniendus?

110 *Resp.* Si in tortura permansit rigorosa absoluendus est, quia per eam sufficienter enacuauit indicia, si verò fuit leuis, ex quo illa non destruxit, poterit puniri leuioribus pœnis, dictus Carena *par. 2. tit. 6. num. 72.* Quid si confessarius, vt liber omnino maneat cum sua fama, & honore, petat rigorosam torturam? illa danda est, vt se eximat ab infamia illa, & mala opinione apud homines.

Quæres 35. Quibusnam pœnis afficiantur solicitantes in confessione?

Resp. Ex Bulla Gregoriana. *In ex pro criminum qualitate, & circumstantijs suspendentes ab executione ordinis, priuationis beneficiorum, dignitatum, & officiorũ quorumcumque, & perpetua inhabilitatis ad illa; nec non vocis actiuæ, & passiuæ, si regulares fuerint, exilij, damnationis ad triremes, & carceres etiam in perpetuum, absque vlla, spe gratiæ, aliasque pœnas decernant, quoque, si pro delicti enormitate grauiores pœnas meruerint, debita præcedente degradatione curiæ sæculari puniendos tradant.* Hanc postremam traditionis Curiæ sæculari pœnam infligere nequeunt inferiores iudices, nisi delictum sit plene probatum per testes contestes, nam dictum de testibus singularibus locum habet solum respectu Iudicum supremi Tribunalis ex dictis *q.* 32. & præterea Reus debet esse etiam confessus proprio ore, ex praxi omnium Tribunalium, quę non tradunt ad mortem inconfessum. Supradictas pœnas solicitantes confessarij ipso iure non infliguntur, sed illis puniendi sunt per sententiã iudicis, omnibus, vel in parte iuxta grauitatem delicti. Solent autem Iudices huiusmodi conuictos, vel confessos condemnare ad triremes per quinquenniũ, septennium, aut decennium, & aliquando in perpetuum. Semper autem suspenduntur ab audiendis confessionibus, & quidem perpetuo, quando sunt confessi, aut ad minus conuicti; quando verò non sunt confessi, neque conuicti, sed contra ipsos adsunt indicia, & præsumptiones suspenduntur ad arbitrium Inquisitorum. 111

Quæres 36. An huiusmodi solicitatores condemnati sint infames, & irregulares?

Resp. Sunt infames, quia etiam sola carceratio, isi sit legitima, hoc est, si supponat semiplenam probationem delicti, infamat, ex allegatis supra *sub quæst.* 30. §. *Ex qua*; non sunt autem irregulares 112

præcisè

præcisè ex hoc delicto, cum non inueniatur in iure, sed solum propter infamiam, vt docent Sanctar. *cap.25. dub.1. num.9.* alijs citatis Trimarchus *disp. penult. sect.9.*

Quæres 37. An confessarius solicitans, & persona sollicitata absolui possint à quouis confessario in casu quo solicitatio nulli sit reseruata Episcopo, aut prælato? De iure communi, neque Bullarũ reseruata est.

113 *Resp.* Vterque à quouis confessario absolui potest, quia nihil præter reseruationem, vt suppono, impedit huius criminis absolutionem, & in hoc omnes conueniunt, quos citat Trimarchus *disput.13. sect.6.* Persona pariter solicitata absolui potest propter eamdem rationem, quia si non consensit, nullum est peccatum, ideo non impeditur ab aliorum absolutione, si consensit, adhuc absoluitur, quia non est peccatum reseruatum, vt suppono; quod verum est, licet nondum denuntiauerit, modo habeat propositum denuntiandi, & nõ sit præteritus terminus denuntiationis culpabiliter, ex quo inciderit in excommunicationem latam contra non denũtiantes, hæc enim reseruata est, ac proindè impeditur confessarius ab absolutione. Potest etiam persona solicitata absolui ab ipsomet confessario solicitante, vt dixi supra *sub q. 21.* Sed hoc non laudò propter reuerentiam Sacramenti, & ne foueatur huiusmodi vitium prætextu Sacramenti.

Quæres 38. Quid agendum in specie cum confessarijs regularibus solicitantibus?

114 *Resp.* Isti sine dubio denuntiandi sunt, de illis enim Bullæ quoque loquuntur, his verbis. *Quam quorumcumque ordinum etiam exemptorum, & Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum Regulares, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant.* Ex Bullis Pij IV. & Pauli V. item Gregorij, qui videtur ampliare, itaut nullus cuiuscumque sit ordinis exemptus sit ab hoc Tribunali, his verbis. *Omnes, & singuli Sacerdotes, tam sæculares, quam quorumuis etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apostolicæ immediatè subiectorum, ordinum, Institutorum, Societatum, & Congregationum Regulares, cuiuscumque dignitatis, & præeminentiæ, aut quouis priuilegio muniti existant.* Primo loco fit tantum mentio de Sacerdotibus Ordinum, quo solent venire nomine Mendicantes Fratres, non Monachi, qui nomine Congregationis appellantur; per illa verba. *Institutorum, & Societatum* veniunt religiones nouæ Clericales Theatinorum, Iesuitarum, &c. Particula, *Quomodolibet*; includit quemlibet religiosum cuiusuis ordinis, quamuis aliàs non comprehenderetur. Sub illis verbis: *Cuiuscumque dignitatis, gradus, & præeminentiæ*, veniunt omnes superiores, & alij officiales, etiam Generalis, Præpositus, aut Præsidens Generales, dicuntur enim præeminere alijs in gradu. Omnes igitur isti denuntiandi sunt Inquisitoribus. An autem procedere possint contra Generales dicam infra in proprio capite. Pœnæ autem cõtra hos enumerauimus cum alijs in præcedenti *q.35.* quæ sunt priuatio vtriusque vocis, officiorum omnium, suspensio à confessionibus, damnatio ad triremes, perpetuus etiam carcer cum inhabilitate, & absque spe veniæ; debent autem infligi per iudicem, quia ipso iure non incurruntur.

Carena *par.2. tit.6. num.89.* dicit, Inquisitorem mandare posse lectionem sententiæ regularis condemnati in capitulo Generali ad terrorem, & exemplũ aliorum. Quod non probo, quia id est aliquale ius in capitulo, quod nullibi inuenio concessum Inquisitoribus. Sufficienter autem publicantur priuatis literis huiusmodi delicta apud regulares. Displicet etiam quod adiungit, Inquisitorem, posse infligere pœnam vltimi loci inter suos comprofessos, quia in Bulla Gregoriana sufficiẽter exprimuntur pœnæ huiusmodi solicitatoribus imponendæ.

Quæres 39. An pari pœna puniatur ille, qui solicitauit mulierem sine cõsensu, ac ille, cui fœmina consensit?

Resp.

115 *Reſp.* Non magis punitur confeſſarius, cui ſolicitanti mulier conſenſit, quam alter, cui conſenſum non præſtitit, ſuadetur ex reſponſione S. C. relata *q.24.* vbi mandatur iudicibus, ne recipiant à mulieribus ſolicitatis depoſitionem circa conſenſum, neque de hoc interrogent ipſas mulieres, neque in ſcriptis id redigant, quando mulieres ſponte confiterentur huiuſmodi conſenſum in copulam, vel in quemuis aliũ actum inhoneſtum, cum ſufficiat deponere verbalem ſolicitationem, triti ea conſiſteret tantum in oſculis furtiuis, quæ aperiuntur iudici, ea enim ſunt præter conſenſum mulieris. Iudex autem ſecundum allegata, & probata iudicat, & fert ſententiam condemnationis ex vulgatis iuribus cum ergo in ſuo proceſsu nihil habeat circa conſenſum ſolicitationis, neque habere poſsit ex prædicto decreto, nõ poteſt punire exequutorem ſolicitationis magis, quam ſolum prouocatorem, aliter pœnam iniuſtè auget non vt iudex, cum illius notitiam dicatur non habere, ſed vt priuatus homo.

Quæres 40, An ſolicitans filiam, vel filium ſpiritualem extra Sacramentum Pœnitentiæ ſine illo reſpectu ad illud ſubdatur Inquiſitoribus?

Reſp. Negatiuè, Tum quia, caſus hęreſim, neque illius ſuſpicionem ſapit. Tum quia, nullibi iſte caſus ſupponitur iudicio tribunalis huius. Ita Nauar. *conſil. 1. de hæret. num.* 8. Peirin. *ad conſtit.4. Gregorij num*-18. Graff. *par.1.lib.2. cap.48. n.16.* Trimarchus *diſp.3. ſect.6.* & omnes alij. 116

Quæres 41. An Inquiſitor, ſeu Epiſcopus poſsit remittere Sacerdotem reum ſolicitationis ad confeſsiones audiendas ſaltem virorum?

Reſp. Quamuis de iure nullam ipſo facto pœnam incurrant, ex dictis hic *ſub q.35.* nihilominus in praxi nullus admittitur ab inferioribus iudicibus, ad audiendas confeſsiones, vt ex Genuenſi, & alijs teſtatur Diana *par.4. tract.8. reſolut.64.* Decretum autem contra religioſos pœnitentiatos non comprehendit hunc caſum, ſed ſolum gradus, & officia, prout dixi *cap.27. num.42.* 117

CAPVT

CAP. VIGESIM. IV. DE CONVERSATIONE CVM HAERETICIS.

SVMMARIVM.

1 *Conuersatio cum hæreticis omni iure interdicta.*
2 *Bulla Clementis VIII. contra proficiscentes ad hæreticos.*
3 *Bulla Gregorij XV. contra recipientes hæreticos.*
4 *Conferuntur ad inuicē prædictæ Bullæ.*
5 Insuper *quid significet?*
6 *Quid requiratur, vt catholicus possit habitare in terris hæreticorum.*
7 *Matrimonium prohibentur contrahere, tenet tamen.*
8 *A sepulturis hæreticorum abstinere debent.*
9 *Ab illorum Baptismate.*
10 *Ab illorum medicis.*
11 *Quomodo sint suspecti de fide transgressores prædictorum.*
12 *An transeuntes ad terras hæreticorum non moraturi subdantur Bullæ?*
12 *An sub Bulla Gregorij comprehendantur milites?*
14 *Non comprehenduntur hospitantes.*
15 *Concedentes domum hæreticis quas pœnas incurrunt?*
16 *In rebus diuinis communicare prohibentur.*
17 *Sic conuersantes sunt vehementer suspecti de hæresi.*
18 *Actiones temporales prohibitę catholicis cum hæreticis.*
19 *Sunt vehementer suspecti de hæresi.*
20 *Communio cum hęreticis in diuinis prohibita iure diuino.*
21 *Negotiari cum hęreticis licet.*
22 *Fides data hęreticis seruanda est.*
23 *Pactum cum peccato initum adhuc seruandum est.*
24 *Matrimonij pacta cum hęreticis seruanda.*
25 *Pacta in bello seruanda cum hoste.*
26 *Pacta salui conductus seruanda.*
27 *Saluus conductus quid.*
28 *Duplex est.*
29 *Saluus conductus Principis laici non prodest respectu Ecclesiastici.*
30 *Saluus conductus Concilij Tridentini amplissimus.*
31 *Libertas religionis illicita.*
32 *Pacta super illa iam inducta sunt seruanda.*

CAPVT

CAP. VIGESIM. IV.

DE CONVERSATIONE CVM HAERETICIS.

1

CONVERSATIO cum hæreticis iure diuino, & naturali prohibita est, de quo cõstat apud D. Paulum scribẽtem ad Titum *cap.* 3. *num.* 10. *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correptionem deuita, sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cũ sit proprio iudicio condemnatus.* Quod ante ex parte Dei præceperat Romanis, *cap.* 16. *num.* 17. *Rogo autem vos Fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones, & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab illis.* Non solum autem iure diuino, & naturali est prohibita conuersatio cum hæreticis; verum etiam iure Ecclesiastico, vt videre est *tit. de hereticis cap.* 5. 8. 12. 14. *& in* 6. *eod. c.* 2. *&* 3. atq. demũ Clemens VIII. in sua incip. *Cum sicut.* innouata, confirmatã, & ampliata à Gregorio XV. incip. *Romani Pontificis.* super quibus aliquid dicendum est, extensis illorum Bullis.

Quæres 1. Quid statuerit Clemens VIII. in sua Bulla contra Italos proficiscentes ad infideles?

Resp. Extendendo Bullam huiusmodi sequentis tenoris. 2

Cum sicut non sine magno animi nostri dolore accepimus, quamplures Christi fideles ex diuersis Italię partibus, eorũ Patrijs, vbi vera, & Sancta Catholica, & Apostolica Religio viget, & publicè prędicatur, discedentes abeant in longinqua loca, vbi non solum heresis impune grassatur, sed quod peius est, Catholicę Religionis vsus publicè interdicitur & prohibetur, quo fit, vt personę ibi permanentes, etiamsi Catholicę sint, cogantur tamen contra eorum pia desideria Sacrosanctæ Missę Sacrificio, alijsque diuinis officijs, ac Sanctorum Sacramentorum perceptione in suarum animarũ discrimen diutius carere.

Quare nos his, & alijs malis, & pericu-

 lis

lis inde prouenientibus, quantum cum Domino poſſumus, obuiare cupientes, hac noſtra in perpetuum valitura Conſtitutione ſtatuimus, & ordinamus, vt de cætero.

Nullus Italus, ſiue Mercator, ſiue cuiuſuis alterius conditionis, vel ſtatus exiſtat, quouis quæſito colore, prætextu, vel ingenio audeat habitare, vel domicilii tenere in Ciuitate, oppido, ſeu loco, vbi aliqua Eccleſia cum parocho, vel paſtore, ſeu Sacerdote Catholico non exiſtat, in qua libere, & ſine omni periculo palam, & publice celebrari, & audiri poſſint ſacroſancta Miſſæ, & alia diuina officia, & conciones, ac Sacramenta Eccleſiaſtica miniſtrari, mortuorum corpora ſepeliri, & cætera fieri iuxta ritum S.R.E.

Vt que ijdem Itali abſtineant à matrimonijs cum hæreticis mulieribus; & ab hæreticorum ſepulturis; filios ſuos de ſacro fonte leuari per hæreticos non permittant; nec ipſi viciſſim hæreticorum filios, niſi per Catholicum Sacerdotem Catholico more baptizentur leuare præſumant. Medicorum quoque hæreticorum opera, neceſſitate ceſſante, & vbi adſit copia Catholici medici idonei, non vtantur.

Cum vero Itali prædicti ex Italia recedunt ad morandum, ſeu inhabitandum in partibus prædictis, id ſignificent ſuis ordinarijs, vel Inquiſitoribus locorum à quibus ſerio admoneantur, vt in eis perpetuo Catholicam, & Orthodoxam fidem conſtanter retinentes, & profitentes, piam, & Catholicam vitam ducant, Dominicos, & Feſtos dies, abſtinentias, & ſacra ieiunia ab Eccleſia præcepta religioſe colant, atque omnem hæreſim, & errorem, hæreticos, Schiſmaticos, & ab orthodoxa fide aberrantes fugiant, & euitent, ac vt ſaltem ſingulis annis de eorum Sacramentali confeſſione peccatorum, & ſanctiſſimæ Eucharistiæ perceptione per eos facta, fidem, ſeu teſtimonium ipſis ordinarijs, vel Inquiſitoribus in Italiam transmittãt, ad quod & Nos dictos Italos tenore preſentium teneri, & obligatos eſſe decernimus, & mandamus.

Quod ſi quis propriæ ſalutis immemor contra præmiſſa facere præſumpſerit, poſſit aduerſus eum per locorum ordinarios, & Inquiſitores hæreticæ prauitatis vti de hæreſi ſuſpectum procedi. Non obſtantibus &c. Die 26. Iulij 1596.

Quæres 2. Quid ſtatuerit Gregorius XV. in Sua Bulla incipiente *Romani Pontificis*?

Reſp. Bullam Clementis ſupradictã approbat, confirmat, & innouat, atque inuiolabiliter obſeruari mandat, addendoſequentia. 3

Inſuper ne vllus hæreticus in locis Italiæ, & Inſularum adiacentium, neque etiam ſub nomine commercij, mercimonij, aut alio quouis prætextu domicilium contrahere, ſeu domum apertam habere propriam, vel conductam, aut gratis conceſſam, ſeu habitare, aut morari poſſit, earumdem tenore præſentium prohibemus, ac reſpectiuè ſtatuimus, & ordinamus.

Contra prohibitioni autem, & ſtatuto, ac ordinationi noſtris huiuſmodi non parentes, ſeu contrauenientes cuiuſuis ſtatus, gradus, ordinis, dignitatis tam Eccleſiaſticæ, quam ſecularis exiſtentes, iuxta formam iuris procedatur, & puniantur.

Et ſimili modo, eos, qui hæreticos prædictos receptauerint, eiſque quoquomodo cõtra præſentium literarum tenorem; fauorem, opem, ſeu auxilium præbuerint, vti fautores, & receptatores hæreticorum puniri. Sicque per quoſcumque iudices, &c. Die 2. Iulij 1622.

Quæres 3. An aliquid amplius contineat Bulla Gregorij præter confirmationem Bullæ Clementis?

Reſp. Affirmatiuè, ſicut enim Catholici non poſſunt habitare in terris hæreticorum, vbi non adeſt Sacerdos, & liber vſus ſacrorum; ita neque hæretici apud Italos morari poſſunt, & Catholici eos receptantes, aut fauorem, & auxilium præſtãtes puniendi ſunt vti fautores, & receptatores hæreticorum, ſiue ſint Eccleſiaſtici, ſiue laici. Bulla igitur hæc Gregorij præter confirmationem addit ad Bullam Clementis, vt patet & mox dictis, & denotat illa dictio *Inſuper* quæ de ſui natura cõtinuat materiam eiuſdem rationis, & addit ad ſuperiora, *ex cap. Statutum* §. *Inſuper, de reſcr. in 6.* Berous *conſil.* 80. *num.* 5. *lib.* 2. 4 5

Mare-

Marescotus *lib.* 1. Variar. *capit.* 151. *num.*8.

Quæres 4. Quid requiratur, vt Catholicus possit habitare in terris hæreticorũ iuxta Bullam Clementis?

6 *Resp.* Tria requiruntur. *Primò*, licẽtia Ordinarij, vel Inquisitoris loci, à quo discedítur, quia in Bulla exprimitur, quod discedere volentes debent id significare vni ex prædictis, à quo admonendi sunt de vita religiosè dicenda in terris hæreticorum. *Secundò*, in illis locis, ad quæ transit Catholicus, debet publicè, & palam vigore cultus diuinus quo ad missam, Sacramenta, & huiusmodi. *Tertiò*, singulis annis schedula de Confessione, & sacra communione transmittenda est ad ordinarium, seu Inquisitorem, à quibus recessit.

Quæres 5. Quibus prohibeantur, dũ in terris hæreticorum habitant?

7 *Resp.* A quatuor prohibentur. *Primò*, non possunt contrahere matrimonium cum hæreticis propter periculum subuersionis, est etiam iure communi prohibitum *cap. Caue* 15. *cap. Non oportet* 28. *q.*1. Idem dic de sponsalibus, licet de illis non fiat mentio, quia quandocumque prohibetur vnum, censentur etiam vetita reliqua omnia, per quæ peruenitur ad illud, *l. oratio ff. de sponsal. cap.* 4. *de constit.* iuncta Glosa *ver. Vnde omnia mala*, per sponsalia autem peruenitur ad matrimonium, vt patet, ergo prohibito matrimonio, intelliguntur interdicta sponsalia contractum matrimonium tenet ex communissima doctorum sentẽtia apud Sanch. *lib.*7. *disp.*82. *num.*2. non vero sponsalia quia sunt de re illicita ex Nau. *num.*3. Vide Simanch. *de Cathol. instit. tit. de Matrim.* Pegna *part.*2. *comment.* 81. *Se-*
8 *cundò*, debent abstinere à sepulturis hæreticorum, quod intelligitur non solum passiuè, vt non sepeliantur in eorum Ecclesijs, seu sepulcris, verum etiam actiuè, ne cõcurrant ad sepeliendos hæreticos; quod postremum sub excommunicatione latæ sententiæ erat iam prohibitum *cap*,2. *de haret. in* 6. Vide quæ dixi *cap.*12. *num.*56. & 97. *Tertiò*, in baptizandis suis filijs non possunt assumere in compatres, aut commatres 9
hæreticos; neque Catholici id munus præstare possunt respectu hæreticorum, nisi in casu, quo filij hæreticorum baptizarentur à Sacerdote Catholico more item Catholico. Id autem prohibetur, non quia irritum sit baptismum ab hæretico collatum in forma Ecclesiæ, tenet enim, de fide hoc credendum, ex allatis *cap.*1. *num.*73. Sed ne Catholici videantur approbare errores hæreticorũ, & sic subuertantur, nam Luterani, & Caluinistæ admittunt quidem baptismum Sacramentum necessarium, non tamen delere peccatum origiaale, sed tantum tegi, & non imputari extinctione reatus, quod est error in fide, vt con- 10
stat ex Trident, *sess.*5. *Quartò*, demum Medicis hæreticis vti non possunt, quãdo habeant copiam medici Catholici idonei; si igitur Medicus Catholicus insufficiens est, vel nullus est, vti possunt hæretico, vt infirmitatibus suis cõsulere possint. Si vnicus est Medicus Catholicorum, & grauis vrget infirmitas non prohibetur vsus Medici hæretici periti, vt refert ex Riccio *vol.* 4. *decis.* 208. Carena *part.*2. *tit.*17. *n.*19. §. *Tertio*. Id etiam ante prohibitum fuit à Gregorio **XIII. Bulla incip.** *Alias piæ memoriæ*. vt neque in terris fideliũ vocarentur medici Iudæorum, aut aliorum infidelium ad medendos fideles, & cõtra facientes mandat puniri ab ordinarijs locorum. Vide Naldum *verb. Medicus Bullam hanc extendentem*, vbi ait tempore pestis admitti ob carentiam fidelium medicorum.

Quæres 6. An fideles cum hæreticis communicantes in eorum terris in vno casu ex supradictis prohibitis sint suspecti de hæresi? Item, si recedant, significatione non facta Inquisitori vel ordinario? Item, si singulis annis non transmittant schedulam de receptis Sacramentis?

Resp. Sunt suspecti vehementer sine 11
significatione, & licentia, quia videntur

recedere, vt libere viuant in terris infidelium; non vero ſi omittant transmittere Schedulam de Sacramētis receptis, hoc enim tribuitur cuidam pigritiæ, & negligentiæ circa obedientiam in hoc caſu debitam, nihilominus aliqualem non effugiunt ſuſpicionem leuem, quæ purgatur oſtenſione ſchedularum de Sacramentis ſingulis annis receptis. In luvſu Medici hæretici extra caſum neceſsitatis non videntur ſuſpecti, ſed tantum inobedientes Bullæ præferētes proprium ſanitatis intereſſe ordinationi Apoſtolicæ. Demum valde ſunt ſoſpecti, ſi communicent in alijs tribus caſibus Matrimonij, Baptiſmi, & Sepulturæ, quia præſumuntur approbare eorū ſacrilegos titus, qui opponuntur Catholicis, & ſequi eorum errores.

Quæres 7. An accedentes ad terras hæreticorum pro aliquo negotio, ſed ibi non commorantes infra paucos dies ad domum propriam redeuntes, teneantur petere licentiam, & obſeruare ſupradicta in Bulla Clementis?

12 *Reſp.* Negatiuè, quia in Bulla fit mentio de habitatione, vel domicilio, ibi: *Audeat habitare, vel domicilium tenere in ciuitate*. Nam habitatores, vel domicilium habentes non dicuntur aduenæ, peregrini, neque viatores, de quibus hic non fit mentio. Confirmatur ex actibus ibidem prohibitis, & de ſchedulis pro Sacramentis receptis ſingulis annis trasmittenda ad vnum expredictis ſuperioribus ſuis, quæ omnia indicunt diuturnam habitationem.

Quæres 8. An Bulla Gregorij XV. quod hæretici non habitent in Italia, & Inſulis adiacentibus, comprehendat hæreticos milites, quorum multi his noſtris temporibus militant in diuerſis exercitibus hic in Italia?

13 *Reſp.* Non comprehendit, quia Bulla loquitur tantum de hæreticis domicilium, ſeu habitationem in Italia habentibus, milites autē de exercitu propriè domicilium, neque habitationem dicuntur habere, cum ſequantur exercitum vagando huc vel illuc iuxta exigentiam belli, & imperium Ducis exercitus; domicilium autem tunc aquiritur ab aliquo, quando animum habet perpetuo manendi in loco electo, Gloſ. *ver. Larem C. ne incolis*, Ioan. Andr. *in cap. Is qui, de ſepult.* Sic habitatio aquiritur per coſiſtentiam in loco ſaltem maiori parte ani, Tiraq. *de Rubr. lignag.* §. 9. Gloſa 2. *num. 26.* patet autem Milites conductos animum non habere perpetuo manendi ſub tali Principe, à quo fuerunt conducti, neque intentionem conſiſtendi in tali loco, cum parati ſint ſequi Ducem quocumque ierit, quare Militum habitatio cum de ſe mutabilis ſit, & potius caſualis, quæ nō inſpicitur, ſed deſtinata, & determinata, *l. Quæſita §. fin. & l. Si ita 84. ff. de legat. 3.* bene infertur non comprehendi ſub hac Bulla. Confirmatur, Tū quia, conductio militum arguit neceſſitatem belligerantis, ergo ſi non habet copiam militum fidelium poteſt recipere hæreticos ſponte venientes. Tum quia, noſtris temporibus multi milites profeſsione Caluiniſtæ, & Luterani militant cum Catholicis contra etiam Catholicos. Tū quia, iſta permiſſio quandoque vtilis eſt ad profectum animarum, nam multi illorum ad fidem conuertuntur, de quibus ego teſtis ſum, dum interſui abiurationi, ſolemni per illos factæ in ſua conuerſione. Verum quidem eſt, quod non eſſent admittendi in conſortium militum fidelium, niſi ex grauiſſima neceſſitate, & cum intentione hac via reducendi illos ad Catholicā fidem.

Quæres 9. An hoſpitio receptans hæreticum tranſeūtem ſubdatur huic Bullæ Gregorij, & puniendus ſit tamquam fautor, & receptator hæretici?

Reſp. Negatiuè, quia illi domum non dicitur locare, aut quouis modo gratis domicilium, aut habitationem propriè dictam concedere, ſed tantum hoſpitio tranſeunter recipere, vnde propriè neque dicitur fautor, aut receptator formaliter, & in cauſa hæreſis, iuxta dicta *cap. 12. q. 3. & 4.* 14

Quæres 10. Quaſnam pœnas incurrant

rant concedentes domum in Italia, & Insulis adiacentibus hæreticis?

15 *Resp.* Primo, sunt excommunicati iure communi, *capit. Sicut* 8. *capit. Excommunicamus* 14. §. *Credentes*, & in Bulla Cœnæ Domini. Secundò, incurrunt alias pœnas, de quibus in præcitato cap. §. *Credentes*, de quibus dixi toto *capit.* 12. Vide ibi, ne bis idem repetatur.

Quæres 11. In quibus actionibus Catholici prohibeantur communicare cũ hæreticis?

16 *Resp.* In multis, quæ reduci possunt ad duo capita, nimirum in rebus diuinis, & spiritualibus, atq; in tẽporalibus. Ratione primi prohibetur participatio cũ illis in Sacramentis, orationibus, suffragijs, sepultura, & sacris ritibus. Catholici prohibentur non solum iure diuino, & naturali, sed etiam Ecclesiastico iure communi *cap.* 3. *de hæret. cap.* 2. *eod. in* 6. atque in Bulla Cœnæ sub prima excom-

17 municatione. Ita autem conuersantes in spiritualibus cũ hæreticis sunt vehementer suspecti de hæresi, quia communicant eorum operibus malignis, & illorum errores censentur approbare. Ratione secundi prohibentur conuersari cũ illis ciuiliter, & familiariter iuxta actiones, quæ continentur hoc versu. *Os, orare, vale, communio, mensa negatur*.

18 Quare prohibetur locutio cum hæreticis, Farin. *q.* 182. *de hæresi n.* 68. Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.* 41. *num.* 12. Item negotiatio, idem Farin. cit. *q.* 182. *num.* 171. Royas *singul.* 212. Item visitatio, *ex cap. Accusatus*, §. *Ille quoque*, *de hæret. in* 6. quæ inducit vehementem hæresis suspicionem secundum Eimer. *par.* 2. *Direct. q.* 56. *num.* 8. Locatus *ver. suspicio num.* 3. ex eodem Farin. cit. *n.* 172. Item missio munerum inducens vehementem hæresis suspicionem Eimer. loco citato, Farinac. *q.* 182. *num.* 175. Item cum eisdẽ parentela prohibita est, vt tradunt Doctores de impedimento Cultus disparitatis agentes, de quibus Sanch. *lib.* 7. *disp.* 71. Vide Sanctar. *cap.* 78. *de hæresi*. Item testantes fauore hæreticorum sunt excommunicati *cap.* 5. & 6. & *de hæret.* & nullum est testamentum. Item eorum aduocati, notarij, fautores, & defensores sunt infames, suspensi ab officio, *cap. si aduersus* 12. *de hæret.*

Ex quibus colligitur prædictos omnes 19 cum hæreticis conuersantes siuè in spiritualibus, siuè in temporalibus esse vehementer de hæresi suspectos, regulariter loquẽdo, quod dico propter eos, qui confines sunt terris hæreticorum, cum quibus permittuntur negotiationes sine pœnis, & suspicionibus huiusmodi. Vnde Beia *par.* 2. *casu* 7. excusat Mercatores Catholicos contrahentes cum hæreticis, ad quorum loca transeunt mercimonij causa, quamuis inire possint con- 20 tractus cum alijs Catholicis existentibus in terris hæreticorum, asserendo hos nõ incurrere in Bullam Cœnæ Domini, quia Catholici cum ipsis non tractant tamquam cum hæreticis formalibus, cum nihil agant cum illis spectans ad religionem, sed cum eisdem negotiantur tamquam mercatoribus, & sibi paribus in materia mercaturæ. Cõfirmatur id, quia sicut possunt habitare in eorum terris iuxta Bullam Clementis superius adductam, & cum eisdem tractare, exceptis illis quatuor casibus *sub q.* 5. expensis, à fortiori cõtrahere, & negotiari transeunter causa mercaturæ.

Quod si dicas, huiusmodi conuersationem titulo mercaturæ, aut belli non esse admittendam, quia conuersatio cum hæreticis est prohibita non solum iure Ecclesiastico, sed etiam naturali, & diuino, cui nullus potest derogare, neque in eo dispensare.

Respondeo, in conuersatione cum hæ- 21 reticis duo spectantur, participatio in rebus diuinis, & in rebus temporalibus, ratione primi prohibitio est naturalis, & diuina, in qua derogatio, & dispensatio locum habere non potest, ratione secundi prohibitio est solum positiua, & Ecclesiastica, quæ habet locum, quando adest periculum subuersionis, & timetur scandalum, & cum negotia temporalia de se non ordinentur ad scandalum, neque

quæ ſubuerſionem,ſed ſint indifferentia, propter bonum commune permittuntur cum hæreticis, nam aliquando hac occaſione conuertuntur ad Catholicam fidem conuerſando cum Catholicis.

Quæres 12. An Catholicus teneatur ſeruare fidem datam hæreticis? Sumo fidem pro fidelitate in ſeruandis promiſſis. Ratio dubitandi eſt,quia ex ſupradictis Catholicis interdicta eſt conuerſatio cum hæreticis, ergo fides illis ſeruanda non eſt,quia illis nec dari, nec ſeruari poteſt ſine conuerſatione cum illis. Deindè omnis hæreticus eſt excommunicatus: ſed cum excommunicatis Catholicus non poteſt ciuiliter tractare, ergo neque tenetur illi ſeruare fidem. Quibus non obſtātibus, ſuppoſito,quod raro fides illis danda, neceſſitate tantū vrgente, & cum magna circumſpectione: propter ſubuerſionem,ſcandalum,& eorum malignitatem.

22 *Reſp.* Fides data hæreticis, ſeruanda eſt illis,& primo reſpectu cōtractus matrimonij; ſecundò reſpectu belli; tertiò reſpectu ſalui conductus; quartò in cauſa libertatis religionis. De quibus omnibus bene Becan. *cap.*16. de fide hæreticis ſeruanda.

Primum in genere de fide ſeruanda hæreticis, intellige, quando pacta, contractus, & conuentiones ſunt licitæ, & honeſtæ; nam in turpibus promiſſis fides non ſeruatur, ſed data reſcinditur, *cap. In malis promiſſis reſcinde fidem*, quia impia eſt promiſsio, quæ ſcelere adimpletur 22. *q.*4. probatur. Tum de iure capitibus multis allatis *cauſ.*22.*cap.*4. ex Sanctis Patribus, *& tit. de pactis*, in quibus locis ſimpliciter dicitur, quod pacta,& conuentiones ſeruentur, ergo reſpectu omnium, cum quibus inita ſunt. Tum quia, de his exempla habemus in veteri Teſtamento; nam Ioſue pactum cum Gabaonitis initum illis ſeruauit, & tamen erant infideles Ioſue *capit.* 9. apud Becan. cit. *num.*10. ad 14. vbi addit alia exempla. Ratio eſt, quia ex pactis,& conuentionibus validis, & honeſtis oritur naturalis obligatio ad illa implenda; ſed naturalis obligatio reſpicit omnes in eſſe naturæ, & moris ciuilis, quòd ius obligationis non extinguitur in infidelibus; neque hæreticis. Confirmatur,quia pacta quo ad obligationem oriuntur ex virtute fidelitatis, veritatis, & iuſtitiæ, quæ omnes homines indiſtinctè obligant, ergo Catholicos erga hæreticos, & vice verſa, hæreticos erga Catholicos. Et ex his patet ad rationem dubitandi, aliud eſſe illicitam conuerſationem cum hæreticis nimirum in rebus diuinis, non autem in rebus ciuilibus, & pactis; neque ex eo, quod non liceret aliquando paciſci cum hæreticis, ſequitur Catholicum non teneri ſeruare promiſſum, aliud enim eſt cum peccato inire pactum, aliud initum pactum non tenere, nam tenet, & obſeruandū eſt, ſiquidem pactum meretricium iniquum eſt, poſt copulam tamen ſeruandum eſt exhibitione mercedis, Bonac. *diſp.*1. *de contr. q.*2. *par.* 3. *num.*2. vſurarum ſolutio inique iuratur, ſed benè iuratum exequitur, *cap. Debitores, de iureiur.* ibi doct. Neque prohibetur cum excommunicatis tractare in ſimilibus caſibus pro adimpletione promiſſi, ſiuè ſint nominatim excommunicati, quia adeſt neceſſitas,aut vtilitas, ſiuè ſint tolerati, cum quibus conuerſatio non dicitur prohibita non excommunicatis, vt docent omnes in materia excommunicationis. 23

Dices, Catholicus non tenetur ſeruare fidem hæreticis in contractibus, & alijs pactis, quia ipſo iure nihil proprij habent confiſcatis eorum bonis *cap. Secundum leges, de hæret. in* 6.

Reſp. Sunt tantum Priuati iure dominij,non poſſeſſionis,& vſus vtendi, & fruendi, iuxta dicta *cap.* 12. *à quæſt.*22. *& ſeq.*

Primò, de Matrimonio, quod inter Catholicum, & hæreticum tenet contractum ex communi dictorum, quos citat Sanchez *lib.* 7. *diſp.* 82. fides ſeruanda eſt in omnibus, quæ ad illud ſpectant, nimirum perpetuò cohabitare 24

debent

debent pro adminiſtratione ſuæ domus,
ita tamen, vt vxor ſit ſubiecta viro; mu-
tuum ſibi debitum coniugale reddere
debent; vnus altero viuente ſecundum
matrimonium inire non poteſt,neque
adulterare in educatione filiorum leges
proprias obſeruare debent, vnde audio
apud quoſdam hæreticos, inter quos
morantur etiam Catholici, fœminas ſe-
qui religionem matris, maſculos pa-
tris.

25 Secundò,circa bellum data fides ſer-
uanda eſt, ſiuè ſpectetur, vt hæreticus,
vel vt excommunicatus, vt patet ex di-
ctis, ſiuè vt hoſtis, & inimicus, vt docet
D.Auguſt. relatus *cap.Noli* 3.23. *queſt.* 1.
*Fides quando promittitur etiam hoſti ſer-
uanda eſt, contra quem bellum geritur*.
D.Thom. 2.2.*q*.40. *art*.3. Ambroſ 1.*Oſ-
fic. cap*.29.

26 Terrio fides data in ſaluo conductu
hæreticis ſeruanda,eſt autem ſaluus cō-
27 ductus ſecuritas publica alicui dara
eundi ad certū locum, & inde redeundi
impune iuxta tenorem gratiæ factæ, ex
Bartolo Becan. *cap*. 16. *de fide queſt* 6.
Concedi autem poreſt dupliciter, primo
28 iure communi, quando conceditur
contra vim iniuſtam ſalua ſemper iu-
ſtitia.

Secundò, iure ſpeciali derogante iuri
communi,cum nimirum alicui ſimplici-
ter, & abſolutè conceditur contra omnē
vim ſiuè iuſtam,ſiuè iniuſtam. Saluum
conductum priori modo non expedit
reis, & reuera culpabilibus poſtulare,
quia illis repertis reis nihil prodeſt, ſed
potius eſt medium incidendi in laqueū.
Poſteriori verò modò ampliſſimum eſt,
& tutiſſimum excludens omnem pœ-
nam,ſiuè illud habens ſit innocens, ſiuè
reus repertus. Similem conceſſit Tri-
dentinum hæreticis volentibus intereſſe
Concilio, & in eo diſputare cum Catho-
licis,& in eo data fides illis ſeruata fuit.
Quando Imperator, ſeu alius Princeps
ſecularis dat ſaluum conductum, pro-
mittit ei ſeruare fidem circa ea omnia,
quæ exprimuntur in conceſſione qua-
tenus pertinent ad eius poteſtatem lai-
calem: non ideo tamen habenti talem
ſaluum conductum prodeſt reſpectu po-
teſtatis Eccleſiaſticæ, quæ illum non ac- 29
ceptauit, nec cogitur accceptare, ſed reū
repertum punire,& caſtigare poteſt, nō
obſtante ſaluo conductu, quia princeps
illum eximit à pœna quo ad ſuum tribu-
nal, non verò reſpectu tribunalis Eccle-
ſiaſtici,quod laicali non ſubditur,neque
ſubordinatur, cum Eccleſiaſticum Tri-
bunal ſuperiorem habeat poteſtatem
excedentem poteſtatem laici Tribuna-
lis, quod ideo ſubdirur Eccleſiaſtico. Et
hæc eſt ratio cur Concilium Conſtanti-
enſe damnauit Ioannem Haſſium, &
Hieronymum Pragenſem, nam iſte non
habebat ſaluum conductum,& ideo per 30
Concilium fides illi fracta non fuit, quia
nihil promiſit; neque fuit fracta Ioanni
ob eamdem rationem, quia ſaluum cō-
ductum à ſolo Imperatore habuit, & in
forma communi, & priori modo, cum
clauſula, *ſalua ſemper iuſtitia*, & ideo
ſaluus fuit reſpectu miniſtrorum Impe-
ratoris,non Concilij, quod nihil illi pro-
miſerat, & cum Concilium ſit ſupra Im-
peratorem, bene potuit condemnare
dictos hæreticos, non obſtante Saluato-
rio Imperatoris, quo non eximeban-
tur illi hæretici à Tribunali illius Con-
cilij.

Quo ad quartum de libertare religio- 31
nis, qua conceditur omnibus ſequendi
quam velint religionem, ſeu ſectam, lo-
cum non poteſt habere pactum, neque
fides promiſſionis, quia hæc libertas eſt
omnino illicita, & repugnat Catholicæ
fidei à Deo traditæ, qui docet in ſacris
ſcripturis vnam eſſe tantum fidem, vni-
cam Eccleſiam,vnicum paſtorem illius.
Deinde eſt damnoſa, & pernicioſa Rei-
publicæ,quæcumque ea ſit, nam ex ea
cauſantur diſſenſiones,& diuiſiones do-
minantium,omne enim regnum in ſeip-
ſum diuiſum deſolabitur, Lucæ *cap*.11.
num.17. hinc experiuntur conrinua bel-
la,& damna in Germania, & alijs locis,
vbi hæc libertas viget, Igitur à nullo
Principe approbari, nec introduci debet
ex adductis malis, quæ inde oriuntur,
neque

neque proindè fides in ea locum habet quo ad eius conceſſionem, aut approbationem. Quoniam autem aliquando
32 non poteſt impediri, neque extirpari, quãdo probabiliter timetur grauius malum in republica, ideo toleratur iam inducta, quia ex duobus malis minus permittitur, & reſpectu huius tolerantiæ fides in pactis initis licitis, & honeſtis, atque validis ſeruanda eſt hæreticis, ne quid deterius contingat. Vide Becanũ *capit. 16. quæſt. 4.* vbi exactè rem hanc tractat.

CAPVT

CAP. VIGESIM. V.
DE IVDAEIS ET PAGANIS.

SVMMARIVM.

CAPVT

CAP. VIGESIM. VI.

DE IVDAEIS ET PAGANIS.

1 IVDAEI; Hebræi, & Iſraelitæ eiuſdem sūt religionis Veteris Teſtamēti. Iudæi dicuntur à Iuda quarto filio Iacob ex Lia, qui
eſt caput generationis Geneſ. *cap.29. in fine,& cap.35. ad finem*, ſceptrum durauit in eo vſque ad aduentum Meſſias,
*cap.49. num.*10. Hebræi vocantur à tranſitu Iſrael de Ægypto: in terram Promiſſionis. Iſraelitæ dicuntur ad Iſrael, ideſt,
Iacob patre prędicti Iudę, qui Iacob à natiuitate vocatus, à Deo poſt luctam nomen Iſraelis accepit Geneſ. *cap.32. n.28.*
quod ſignificat *Praualens Deo*, inquit, enim Deus. *Si contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines praualebis*.
2 Catholici vſitatius illos vocant Iudæos à traditione, & perfidia Iudæ Iſcariotis, quia poſt Chriſti aduentum omnes
Hebræi tot ſunt Iudæi, qui Chriſtum negant inſtar Iſcariotis.

Notandum autem eſt, quod tria ſunt 3
perſonarum genera, quæ fide vera carēt
Hæretici, de quibus præcedenti capite,
& plura *cap.9*. Iudæi, qui poſt Chriſtum
miſſum fidem amiſerunt nolentes credere, illum eſſe verum Meſſiam promiſſum Sanctis Patribus antiquis. Demum
Pagani, ſub quo nomine veniunt Gentiles, Saraceni, Maumetani, & ſimiles, qui numquam militarunt ſub fide Chriſti venturi ante Incarnationem, neque poſt aduentum Chriſti, & ſolent vocari etiam Idolatræ, quia vnum Deum, vt reliqui faciunt non colunt, ſed plures inſipienter adorant. Sed accedamus ad quæſtiones.

Quæres 1. An Iudæi ſint in Eccleſia Dei, & ſaluari poſſint viuentes ſub lege veteris teſtamenti in Fide Chriſti quatenus venturi.

 Reſp.

4 *Resp.* Iudaei non sunt in Ecclesia Dei; nec saluari possunt modò in fide Christi venturi obseruando legem veterem.

Primum, quod Iudaei non sint in Ecclesia Dei, probatur per Apostolum ad Corint.*cap.5.epist.1.num.12. Quid enim mihi de his, qui foris sunt, iudicare* quod dictum assumitur *cap. Multi 18. 2.q.1. cap. Gaudemus 8. de diuort.* & applicatur Hebraeis, & alijs infidelibus, qui dicuntur esse extra Ecclesiam. Ratio est, quia homo omnis nascitur extra Ecclesiam, siue sit ex Catholico, siue Iudęo, siue Pagano, & in eam non potest ingredi nisi per Baptismum, quod dicitur Ianua sanctae Ecclesiae, quam eius regeneratione omnes ingrediuntur. Est doctrina Catholica ab omnibus sub iure fidei recepta, vt doctoribus citatis refert Ricciull. *lib.2.cap.1.* Vide *cap.4.num.62.*

5 Secundum, quod Iudaei saluari non possint in fide veteris testamenti, probatur. Tum quia, fides veteris testamenti abrogata est, mortua; & mortifera eam abseruātibus ex D. Thom. *1.2. q.103. art.3.& 4.* ea enim abrogata fuit in morte Christi, in qua sicut translatum fuit Sacerdotium, ita, & lex vetus in nouam, adueniente enim luce Euangelij cessauit vmbra veteris legis, ergo non amplius potest saluare in fide Christi venturi. Tum quia, nullus saluari potest nisi in nomine Iesu Christi, qui iam venit, *Act.4. num.12. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Sed Hebraei fidem de Christo incarnato non habent, ergo saluari nullatenus possunt. Et hoc de fide certum est apud Catholicos.

Quaeres 2. An Iudaei sint haeretici?

6 *Resp.* Negatiuè, quāuis cōtra Catholicā fidē sentiāt, ratio est, quia sicut haeresis est error hominis baptizati ex probatis *cap.9.q.3.* ita haereticus propriè vocatur solum ille, qui baptizatus habet errorem in intellectu. Constat autem Iudaeos non esse baptizatos, ergo dicendi non sunt haeretici. Vide infra *num.14 & 22.* Ita Farin. *q.188.num.128.* Carena *part.2. tit.4. num. 2.* & alij omnes. Ex quo colligitur Iudicem Sanctae Inquisitionis nullum ius habere cōtra Iudaeos, quatenus sunt increduli misteriorum fidei nostrae Ita Bald. *consil.315. & 316. vol.1.* Decian. *lib.5, cap.14. nu. 2.* Farin. *in fragm. ver. Iudaeus num.655.*

Quaeres 3. An Iudaei subdantur iurisditioni laicae.

Resp. Affirmatiuè in causis, & deli-
ctis mere secularibus, & etiam mixti fo- 7
ri tantum, probatur *ex cap. Post miserabilem 12. de vsur. l. Iudęos, C. de Iudaeis,* Marta *de iurisd. part.2. cap.13. num.14.* Beccius *consil.84.nu.* Ricciull. *lib.2.c.52.* Ratio est, quia sunt subditi principis ratione domicilij, vel habitationis, seu ratione delicti, vt caeteri. Et in hoc omnes conueniunt.

Quaeres 4. An Papa Episcopus, & iudex Ecclesiasticus iurisdictionem habeat super Iudaeos, sicut & super fideles?

Resp. Iudaei quoad delicta omnia subduntur Papae, habet enim vtrumque gladium etiam contra infideles, ex probatis *cap.5. q.13.* & mox confirmatur, quo ad alia delicta tantum Ecclesiastica, & etiā mixti fori subdūtur Episco po, & iudici Ecclesiastico, itaut quod ad mixta dicatur locus preuentioni. Probatur 8
diuersis iuribus, *cap. Postulasti 14. de Iu-* 9
daeis ibi: *Quod si dictus Iudaeus tuae iurisdictionis existat, ipsum poena pecuniaria punias, vel alia temporali. cap. Post miserabilem 12. de vsuris* ibi: *Iudęos ad remittendas Christianis vsuras per Principes, & potestates compelli praecipimus seculares.* Vides Papam praecipere iudicibus laicis, vt cogant Iudaeos ad restitutionem vsurarum, ergo Papa iurisditionem habet super Iudaeos, quia verbum *Praecipimus* arguit iurisditionem, & potestatem in praecipiente, *cap.1. de off. deleg. extrau. 1. de verb. signif.* ibi: Praecipiendo *mandamus.* Simile praeceptum facit, Summus Pontifex contra Iudaeos; & Saracenos publicè inuocantes Macometum in graue scandalum religionis Catholicae, Clem. Vn, de Iudaeis. Praelati igitur Ecclesiastici tātam habēt iurisditionem, & potestatem super hos Infideles, quantam habēt super fideles quo

ad

ad punitionem. Ità docent Calder. *con. sil. 2. de Iud.* Bald. *lib. 1. conf.* 315. alios in hanc sententiam citat Riceiull. *lib. 2. cap. 52. num. 6.* Carena *part. 2. tit. 14. num. 7.*

Oppositum nimirum in his causis iudicium spectare etiam ad iudicem laicũ docent plures ex antiquis, & nonnulli moderni apud præcitatos, quod probãt ex allegatis iuribus, & similibus, quæ magis pro nobis faciunt, quam pro illis si enim Papa præcipere potest Principibus laicis, vt delinquentes infideles in Ecclesiam puniant, quare & ipse, & cum eo Episcopi propria auctoritate punire nequeunt? cum potestas Ecclesiastica præcipiat laicę potestati, à fortiori subditis eidem laicæ potestati, cum vtrique subijciantur iurisditioni Ecclesiasticæ, subditus enim Gubernatori simul cum Gubernatore subditur Duci; sed Hebræus subditur laico iudici, & iste Ecclesiastico, ergo vterque eidem. Nec quidquam facit illud D. Pauli. *Quid mihi de*
9 *his, qui foris sunt iudicare?* quia intelligitur quo ad pœnas spirituales censurarũ, quibus non sunt capaces, illæ enim ab Ecclesia imponuntur transgressoribus tamquam medicinæ ægrotantibus in peccatis, vt sanentur, vt resipiscant, censuræ enim dicuntur pœnæ medicinales *cap. 1. de sent. excom. in 6.* non verò quo ad pœnas temporales corporis, & pecuniæ, respectu enim harum iudex Ecclesiasticus iudicat infideles, qui in hoc sensu non dicuntur esse foris, idest extra tribunal iustitiæ vindicatiuæ. Ita comment. illius loci. Sed cur Papa in
10 præcitatis textibus & alijs immediatè non punit infideles delinquentes, mandando id Principibus? Si nolebat per se, cur id non præcepit Episcopis? Respondeo, in primo textu patet Papam præcipisse Ecclesiastico illi, vt Iudæum puniret, in alijs, ipse non aderat pręsens, ideo executionem iustitię mandauit alijs, & quidem Principibus temporalibus, qui solent magis timeri à delinquentibus maximè propter mortem, quam illis inferre possunt, quam Ecclesiastici, qui tam rigorosis pœnis transgressores non afficiunt, magis enim tribunal Ecclesiasticum tendit ad misericordiam, quam laicum, qui rigorem respicit in maleficijs; & præterea tribunal laicum potẽtius est in exequutione iustitiæ, quam Ecclesiasticum, quod, vt experimur, aliquando inique opprimitur à laicis.

Hinc colligitur Iudęum fornicantem cum Catholica puniri posse à iudice Ecclesiastico nimirum ab Episcopo, quod pluribus probant Marius Mota Siculus in Comment. *ad cap. Regn. Sicil. vol. 2. c. 68.* Ciarlinius *Controu. forens. cap. 42. n. 50.* quos citat Carena *par. 2. tit. 14. nu. 11* contra Surdum *consil. 497.* Idem dic de Catholico fornicante cũ Iudæa, in vtroq; enim periculum valde proximum censetur esse subuersionis. 11

Quæres 5. An Inquisitor habeat iurisditionem, & potestatem puniendi Iudæos, & cœteros infideles delinquentes contra fidem, vel sanctum officium, aut illius officiales?

Resp. Habet, probatur. Tum ex eius officio, cui incumbit conseruare sanctã fidẽ illibatã, & inuiolatã ab omnibus hęresibus, hęreticis, & peruersis hominibus, qui contra Catholicã fidem delinquunt aut abloquuntur; ergo non solùm Catholicos, & hæreticos delinquentes punire possunt, sed etiam quoscumque alios extraneos à baptismo, cuiusmodi sunt Iudæi, & Pagani; cum non minus possint delinquere non baptizati, quam baptizati, conuitia iaciendo contra sanctam fidem. Tum quia, in terris Catholicorum non minus habent domiciliũ, & habitationem Iudæi, & Pagani, quam Christiani; sed isti dicuntur subiecti Inquisitoribus, si delinquãt in sanctam fidem, vt notum est, ergo & illi. Confirmatur, quia par domiciliũ, & habitatio dant quoque parem iurisditionem, *cap. Licet 20. de foro compet.* Nec obstat, quod Iudæi discredentes non sint hęretici, quia licet tales non sint quo ad specialem malitiam hęresis, quatenus à solo baptizato contrahitur, tamen in re tales sunt, quatenus fidem Catholicam verbis, aut factis inhonorare possunt, & fideles ab illa retrahere. 12

Prætet-

14 Præterquāquod Inquisitor ius habet nō solū contra hæreticos formales, aut suspectos de hæresi, verum etiam contra alios, qui si essent baptizati, talium delictorum formaliter essent rei, tales sunt omnes extranei à Baptismo, ergo subduntur Inquisitoribus. Ita docent Eimer. *par.2. Direct. q.46.* Locatus in Repertorio, Lucerna Inquisit. *ver. Iudaus*, alios citat Carena *par.2. tit.14. num.14.*

Quæres 6. Quinam sint casus, in quibus Inquisitor potest procedere contra Iudæos secundū Bullam Gregorij XIII.

15 *Resp.* Decem sunt casus relati in eius Bulla incip. *Antiqua Iudæorum improbitas*, de quibus bene Carena *par.2. tit.14. §.6. vsque ad 16.* quos in sequentibus expendemus.

Primus, ita se habet. *Si quis Iudæus, aut infidelis ex ijs, quæ circa fidem cum illis nobis sunt communia, velut Deum vnum, & æternum, Omnipotentem, creatorem omnium visibilium, & inuisibilium, & similia non esse asseruerit, prædicauerit, vel priuatim alicui insinuauerit.* Iudæus igitur cōtra prædicta tenens puniendus est, quia ea æque communia sunt Catholicis, & Iudæis, nam spectant ad diuinam essentiā, & ad eius attributa, vt vocant Theologi. Quæ verò spectant ad Trinitatem, Incarnationem, Sacramenta, & cætera noui Testamenti non subduntur huic casui.

Secundus casus. *Si dæmones inuocauerit, consulueritue, aut eorum responsu acceperit, ad illosue sacrificia, aut preces ob diuinationem, aliumue causam direxerit, aut quid eis immolauerit, vel thuris, alteriusue rei fumigationes obtulerit, aut alia quæuis impietatis obsequia præstiterit.* Casus iste de idolatria, & indebito cultu erga Dœmonem punitur meritò per Inquisitores, quia Hebræi cum Christianis in hoc conueniunt ex sacris literis, quod vnus Deus adorandus est, cui soli diuinatio reseruata est, ne ergo sensus Sacræ Scripturæ, & primum Dei mandatum de vno Deo colendo peruertatur in confusionē veræ fidei Inquisitores super hoc inuigilare debent.

Tertius est. *Si Christianos verbo, vel facto, vel exemplo, vel quouis alio modo nefaria huiusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, vel perducere attentauerit.* Iudæus docens Christianum, Deū non esse, nō esse Æternum, Omnipotentem, &c. Item adorari, inuocari posse Dœmones, &c. vel attentauerit, vt aliquid prædictorum faciant, reus est huius Bullæ. Tertius ergo iste casus refertur, & specificatur per præcedentes duos.

Quartus est. *Si Saluatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse; Matremue Dei non esse Virginem, & alias huiusmodi blasphemias, quæ per se hæretica dici solent, in Christianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impiè protulerit.* In hoc casu sermo est de Blasphæmijs hæreticalibus, ratione quarū Iudæi sunt rei huius Bullæ. Aliæ blasphæmiæ non hæreticales puniri possunt etiam ab Ordinario, & laico, quibus datur locus præuentionis.

Quintus est. *Si cuiusque eorum opera, aut consilio, vel fauore aliquis Christianus à fide desciuerit, quamque semel susceperat abnegauerit, vel ad Iudæorum, seu aliorum infidelium ritus, cæremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit, vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit; aut qui, vt fidem Christi abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, fauoremue quomodocumque præstiterit.* Iudæus existens causa, quod aliquis Christianus, etiā si aliàs fuisset Hebræus, vel infidelis, discredat aliquem articulum, vel à fide recedat falsam aliquam sectam amplectendo, vel redeundo ad eam, quā antea tenuit, punitur per Inquisitorem, cui ex officio incumbit tueri, & defendere fidem.

Sextus casus est. *Si quis Cathecumenū, vel quemcumque ex Iudæis, aut infidelibus Deo inspirante ad Fidem Christi venire volentem, post declaratam nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo à fide, vel fidei instructione, aut Sacri Baptismatis susceptione retrahere auertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, neue regenerationis lauacro abluatur quouis modo impediuerit.* Impediens quomodocumque ne quis veniat ad nostrā fidem reus est

huius

huius Bullæ. Comprehendit etiam illũ Iudæum patrem, aut matrem impediẽtes bonam voluntatem suorum filiorum cupientium venire ad fidem, quia in hoc filij sunt sui iuris nequaquam subiecti parentibus.

Septimus est. *Si apostatas, aut hereticos scienter domi acceptauerit, aluerit, occultauerit, &c. aut eis opem, consilium, auxilium, vel fauorem praestiterit*. Idẽ prorsus dicendum est in hoc casu, quidquid asseritur contra Catholicos prædictorũ receptatores, de quibus dictum fuit *cap. 12.*

Octauus est. *Si libros hereticos, vel Thalmudicos, aut alios Iudaicos quomodolibet damnatos, vel aliàs prohibitos tenuerit, custodierit, vel diuulgauerit, vel in quacumque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accommodauerit*. De libris prohibitis, vide *cap. 14.* Extat Bulla Clem. VIII. de qua infra *sub q. 8.*

Nonus casus est. *Si Christianos deriserit, redemptionisque nostrae hostiam salutarem in ara Crucis immolatam, Christum Dominum in ludibrio, & despectui habens, quomodocumque, maximè verò in Sacro Parasceues die agnum, siuè ouem, aut quid aliud Cruci affixerit, aut appenderit, in eamue conspuerit, seu quomodocũque contra ipsam fecerit*. Iudæi irridentes, vel obloquentes de Passione Christi, & eius Cruce rei sunt huius Bullæ. Quid

16 de Christiano sub pignore Crucis, aut Calicis mutuo pecuniam recipiente ab Hebræo? Puto, hunc tamquem de hæresi vehementer suspectum puniendum esse, tam quia huic casui cooperatur Iudæo. Tum quia, est causa, cur Iudæus abutatur Cruce, & Calicæ, maximè, si aliqua læsio appareat in illis.

Decimus, & vltimus casus, in quo Inquisitor procedit contra Hebræos est. *Si nutrices Christianas contra Sacrorum Canonum statuta, & diuersorum Pontificũ Sanctiones adhuc retinuerit, aut eas retinens die, qua Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum sumpserint, lac vno, vel pluribus diebus in latrinas, vel cloacas, vel alia loca effundere coegerit*. Iure communi, *cap. Ad hac*, de Iudæis prohibitum erat mulieribus Christianis nutrices agere filijs Hebræorum, hic confirmarum; & licet in eo capite videatur prohibitio restringi, vt illas Iudæi non retineant in domibus suis, tamen textus ille absolutè accipiendus est, quod mulieres Catholicæ non possunt seruire Hebræis pro nutricibus neque in domo Hebræorum, neque in propria, quia ob familiaritatẽ, quæ in vtroque casu contrahitur, adest periculum subuersionis. Er illa verba,

In eorumdem domibus, cap. adhęc 8. eod. 17
apposita fuerunt graria frequenrioris vsus, quæ dispositionem nõ restringunt, *arg. l. Vn. C. de raptu virg.* Glos. *ver. Praesidentes*, fine, *Clem. 1. de refer. Rebuff. de Nominat. q. 5. num. 3.* Prædictus casus expressè habetur, *cap. Et si Iudęos 13. eod.* Episcopus autem, & multo minus Princeps, non potest dispensare, vt mulier

Christiana pro nutrice seruiat infidelibus, non solum obstante periculo subuersionis propter familiaritatem, sed etiã quia id est contra decorem Christianæ religionis, quæ suos filios vult esse liberos, & non seruos infideliũ. Ita Ricciull. *lib. 2. cap. 28. num. 18.* Sanch. *lib. 2. cap. 31. num. 27.* Quid si mulierem etiam non Nutricem Hebræus coegerit lac effundere, vel euomere, sequenti die post sũptionem Sacræ cõmunionis? Puniendus est ab Inquisitore virtute huius Bullæ, quia præsumitur id fecisse in contemptũ Sacramenri. Numquid mulier nutrix cõtradicta iura faciẽs, sit puniẽda ab Inquisitore? Sic quia, complex est in delicto complices enim sunt rei eiusdem rribunalis. 18

Quaeres 7. An isti casus ita sint delegati Inquisitoribus, vt super illis iudex laicus nullum ius habeat, sed omnino excludatur? Dico, *Iudex laicus*, quia potestas de iure Episcopi competens viget in illis.

Resp. Iudex laicus nulla ratione potest se intromittere in prædictis casibus probatur. Tum quia, hæc potestas à Sede Apostolica delegatur Inquisitoribus, ibi: *Iudices in suis quique locis perpetuo delegamus*. Sed quandocumque Princeps aliquid delagat id facit priuatiuè ad laicos 19 20

cos

cos,vt docet Scaccia *de iudic.lib.1.cap.42 num.53.* Tum quia, casus supradicti habent pro obiecto defensionem fidei Catholicæ, quæ est causa mere spiritualis, in qua laici nullatenus se ingerere pos-
21 sint, *cap.Vt Inquisitionis* 18.§.*Prohibemus, de hæretic. in* 6. vbi & si sermo sit de delicto hæresis, nihilominus idem dicendū est etiam de suspicione, cum dependeat formaliter ab hæresi, & quamuis Iudæi non sint formaliter hæretici, ex eo, quod carent baptismo, sunt tamen tales ex
22 parte delicti, quod in se hæreticum est, vel includit hæresis suspicionem. Tum quia, hæc potestas, de qua in Bulla libere conceditur Inquisitoribus, ibi: *libere procedere posse*, idest, nullo impedimen-
23 to, grauamine, obstaculo, aut contradictione alicuius, Gl. *ver. libere cap.1. de regul. iur.* Gonzal. *ad Reg.* 8. Glosa 33. *num.*18. Tuschus *concl.* 306.*lit. D. nu.*9. Gratian. *cap.*919. *num.*13. & 20. importat quamdam prærogatiuam absolutā, & dominium *ex cap. cum olim, de elect.* Glos. *in Addit. ad finem extrau. com.2. de sepult.* ergo excludit ab hoc iudicio laicum iudicem. Ita docet Carena *tom.2 tit.14. num.*38.

Quæres 8. Quid contineat Bulla Clem. VIII. citata *sub casu* 8.

Resp. Clemens VIII. Bulla incip. *Cum*
24 *hebræorum*, extensa apud Dianam ad calcem *part.*4. damnat hebræos tenentes, & legentes libros Talmundi, & alios hactenus damnatos continentes blasphemias, & contumelias in Deum, & sanctos, innocando Bullas Gregor. IX. Innoc. IV. Clem. IV. Honorij IV. Ioannis XXII. Iulij III. & Gregorij XIII. qui omnes sepius damnarunt talem librum, & cōmmentaria super illum ita quod enixa voluntas summorum Pontificum est, vt omnino extirpetur siue corrigendum, siue correctum sit, & aliàs de nouo dictum opus excussum fuerit, reuocādo quascumq; licētias ad cuiuscumq; instantiā legendi huiusmodi librū, à quibuslibet cōcessas Adest pœna excōmunicationis latæ sētię & publicationis bonorū. Hęc cōtra Iudeos, & etiā Catholicos legentes, tenētes, imprimētes, vēdentes, donātes, scribētes aut cōmutātes, & contra quoslibet auxilium, opē, fauorē, & consilium præstantes in hoc casu.

Quæres 9. An Iudæi frangentes, aut deturpantes sanctorum imagines puniendi sint ab Inquisitoribus? 25

Resp. Affirmatiuè, tum quia iniuriā afficiunt Catholicam fidem, & religionem Christianam, quæ imagines sanctorum veneratur, id dictante fide Catholica, & id deducitur ex *casu 4. sub q. 6* Tū quia, ab Inquisitore puniuntur verbo blasphemantes hæreticaliter, vt probatur *seq. capite*, ergo, & facto blasphemantes per lacerationem, seu expurcationem, & deducitur ex 9. casu de conspuente in Crucem. Ita alijs citatis Carena *part.2. tit.14. num.*35.

Quæres 10. An Inquisitor punire possit Hæbræos falsificātes, vel abradentes aliquid è Sacra Scriptura, quod Christo conuenire potest, vel tripudiantes in die Veneris sācti in dedecus mortis Christi?

Resp. Affirmatiuè, quia huiusmodi
actiones sunt in vilipendium Incarnationis, & passionis Christi contra Catholicam fidem, quam defendere tenentur Inquisitores. Ita Carena *part.2. tit.14. nu.*36. cum Alexandro *vol 6. consil.*233. *num.*6. Lazar. *q.2. de Blasphem. num.*33. 26

Quæres 11. An Inquisitor punire possit tam Iudæos, quam Christianos illis inseruientes diebus eorum festorum præcipuè die sabbati?

Pesp. Affirmatiuè, quia hæc seruitus
redundat in dedecus, & ignominiam 27
religionis Christianæ, cum fiat in ordine ad cultum Hebraicum, quo Iudæi possint ad vnguem obseruare sua festa, & solemnitates. Ita Ricciull. *lib.2. cap.*39. *num.* 18. allegans Bullam incip. *Super Gregem*. Nicol. V. Et id colligitur *ex cap. Etsi Iudæos* 13. *de Iudæis*, vbi prohibetur officium nutricis, & seruituris, & quodcumque commercium inter Iudæos, & Fideles sub pœna excommunicationis *cap. Iudæi* 5. *cap. Ad hæc* 8. *eod.* & multo magis cohabitatio in eadem domo, & conuersatio familiaris. Et taliter conuersantes præter peccatū mortale ob periculum proximum peruer-

sionis,

sionis, & vilipendium religionis Christianæ ab Inquisitoribus bene & deligēter interrogādi sunt quid cum ipsis egerint, tractauerint spestans ad fidem, & religionem, & quid ipsi sentiant, quia nimia conuersatio, & familiaritas vehemens est argumentum Christianum Iudæis inseruientem, & cum illis familiariter conuersantem, sicut facit cum alijs fidelibus, adhærere illorum erroribus. Vide Ricciull. *lib.2. cap.39.* per totum.

Quæres 12. An Christiani possint vti opera medicorum Hebræorum?

28 *Resp.* Negatiuè, nisi in casu necessitatis, vt dixi præced. *cap. num.*10.

Quæres 13. An Iudæi cogendi sint ad Baptismum, & eorum filij baptizari pos-

29 sint illis inuitis? De filijs hæreticorum nulla est difficultas, quia eorum parentes in spiritualibus sunt subiecti Ecclesiæ, ergo cogi possunt offerre baptismo proprios filios. Certum etiam est, neminē infidelem adultum cogi posse ad baptismum, quia vt inquit Clemens III. relatus *in cap. Sicut 9. de Iud.* vbi casus deciditur, Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum non spontaneus, sed inuitus cogitur peruenire. Grauis controuersia est de paruulis inter Thomistas, & Scotistas, istis affirmantibus, illis negantibus de qua fusè Faber in *4. disp.15.*

30 Placet opinio Scotistarum asserentiū, Principem cogere posse Iudæos, & alios infideles sibi subiectos ad baptizandum suos filios, dummodo postea filij baptizati separentur à parentibus. Probatur Tum quia, si aliquid obstat, maximè ius naturæ, quam habent parentes in filios;

31 sed id nō obstat, quod suadetur, quia potestas patris nihil aliud importat, quam educationem filiorum quo ad corpus, & animam; sed sicut anima corpore est nobilior, & prætiosior, *cap. Cum infirmitas 13. de pœnit.* & animus præponitur corpori. *cap. Sedulo 12. dist.28.* vnde dixit Arist. *lib.1. An cap. fin.* corpus animi causa constitutum fuisse, ita & in educatione anima præponenda est corpori, ergo de iure naturæ parentes tenentur educare filios in lege diuina, & Euangelica, quæ omnibus præcipit receptionē Baptismi, ergo Principes tam Ecclesiasticus, quam laici Iudæos, & alios infideles id negligentes cogere possunt, & tantum abest, quod agant contra patriam potestatem, vt potius se illi conforment in procurando, & præcipiendo Infidelibus, vt sinant, suos filios baptizari. Tum quia, Ecclesia à Christo cōmunicata fuit potestas baptizandi omnes gentes Matth. *cap. fin. nu.19. Docete omnes gentes baptizantes eos,* ergo & filios infidelium, consequenter cogere possunt eorum parentes, non enim datur potestas sine coactione, *cap. Pastoralis 28. de off. deleg.* vbi Glosa *ver. Si ergo coerctione*, dicit, quod nulla est iurisdictio sine coercitione ex iuribus ibi allegatis. Nec dicas, ibi Sacrā scripturam loqui de volentibus baptizari, quia hæc interpretatio cum præceptum baptismi restringat ad adultos, qui habent actum voluntaris, falsa est, & fauet hæreticis impiè asserentibus baptismum non esse necessarium paruulis contra supradictā sententiam confirmatam, & explicatā in Tridentino *sess 5. can.4.* Tum quia, filij infidelium sunt innocentes, & maximam iniuriam recipiunt à parentibus volentibus illos baptizari, vnde sicut paruulus eripi posset è manibus patris sui volentis illum occidere, ita & auferri ab eo poterit negante illi baptismū, id enim est quędam spiritualis animæ interfectio. Nec obstat dicere, quod ius naturæ concedit defensionem in rebus, quæ sunt iuris naturæ, non autem si alicui fiat iniuria repugnans soli iuri supernaturali. Contra enim est, quia ius naturale non aduersatur iuri supernaturali, siquidem præcepta decalogi, quę sunt naturalia permanent cum supernaturalibus Euangelij, ergo ius naturæ coadiuuare habet ius supernaturale, consequenter ius naturale dicta subueniendū esse cuilibet posito in extrema necessitate tam boni naturalis, quam supernaturalis. Tum quia, licitè baptizatur infans infidelis in extremo mortis articulo, ergo, etiam extra hunc casum. Nec 32

dicas, in tali casu non licere ex eo, quia pater ius non amittit, licet filius sit proximus morti. Contra enim est, quia ex supra dictis, ius patrium quo ad animæ educationem illicitum est negans baptismum, ideo per Ecclesiam corrigitur. Nec dicas insuper, concedi posse illum casum, si occultè baptizetur inscijs parentibus negata consequentia, quia si certo constet filium moriturum non est vllum periculum futuri Sacrilegij, inquit Becan. de Sacram. *cap.* 10, *q.* 7. *num.* 7. & si moriatur non est opus eripere illum de manibus parentum, quia morte aufertur sine iniuria, & scandalo. Contra est, quia sicut non constat de morte, incertus est enim ille punctus, licet coniecturari possit, ita viget illud periculum sacrilegij, quamquam alioquin ex baptismo infantibus collato inuitis parentibus propriè non sequitur sacrilegium, quia vt superius dictum est responsio nostra intelligitur cum separatione baptizati à parentibus tunc enim absolutè perdit patriam potestatem quo ad corpus etiã, in multis enim soluitur patria potestas, cum sit subordinata diuinæ; neque inde datur scandalum, sed tantum accipitur ab infidelibus, aliter malè facerent Principes cogendo Iudæos ad cõciones Catholicas. Ex his igitur constat Scoti opinionem esse valde probabilem intellectam cum dicta cautela, quod baptiza-
33 tus religiosè educatur, vnde *cap. Ex literis 2. de conuers. infidel.* bene dicitur, quod si alter infidelium coniugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitate, communis proles assignatur conuerso, & baptizatur, repugnante illo, qui remãsit in suo errore, in eo enim casu eripitur è manibus infidelis, & religiosè educatur sine scandalo, & sacrilegio. Quod si Papa, & Principes id nõ faciunt, hoc non arguit, fieri non posse licite, desistentia enim ab aliquo opere non arguit impotentiam, & carentiam potestatis, neque enim impotens dicitur, qui aliquid facere non vult, prudẽter desistendo, *cap. Sciscitatus* 13. *de rescript* Ecclesia autem hoc in vsu non habet, dicit Faber. in 4. *disp.* 15. *ad* 4. quia illæ cautelæ non possunt ita commodè haberi, & ideo, quia cognouit, vt plurimũ rem cedere in scandalum, ideo neminẽ cogit, neque idcirco decernit id non licere. Confirmantur prædicta, quia ex probatis *cap.* 5. *q.* 8. Papa habet vtrumq; gladium, etiam super infideles *q.* 13. & cum ab eo Principes laici dependeant ius habent, & potestatem super omnes sibi subditos, quo ad spiritualia saltem indirectam procurandi mediantibus Ecclesiasticis salutem omnium gentium.

Deducitur ex his à fortiori puerum post septennium petentem Baptisma esse baptizandum inuitis parentibus. 34
Ita Ricciull. *lib.* 2. *cap.* 33. ex illo Carena *part.* 2. *tit.* 14. *num.* 45. Ciarlinius in suis contract. *cap.* 42. *num.* 46.

Quæres 14. An Inquisitor punire possit Christianos inuisentes Sinagogas Hebræorum, & ipsos Hebræos ostendentes?

Resp. Sic, quia iure communi *cap. Ad hæc* 8. *de Iud.* prohibetur conuersatio 35
familiaris cum Hebræis propter periculum subuersionis, quod maximè reperiri potest in inuisendo eorum sinagogas in quibus offeruntur sacrificia protestatiua futuri Messiæ, ex quo sequitur præiudicium Incarnationis Dominicæ, quod nondum facta sit, quod tamquã omnino falsum ab omnibus abhorrendum est, consequenter nulla ratione tolerari debet, quod Fideles, qui Christi Incarnationem fideliter credunt, inuisant sinagogas cum huiusmodi periculo. Vnde Inquisitores in suis locis, vbi degunt Hebræi, prohibent Catholicis, ne pergant ad eorum sinagogas etiam curiositatis gratia, id enim est graue peccatum.

Quæres 15. An potestates seculares, vel alijs officia publica in Christianos committentes Iudæis, seu Paganis puniri possint ab Inquisitoribus?

Resp. Non videtur casus Inquisitionis, quia agitur de re mere temporali, 36
ideo ius puniendi est solius ordinarij iuxta *cap. Cum sit* 16. *cap. Ex speciali* 18, *de Iudæis.*

Quæ-

Quæres 16. Quomodo procedendum est contra Iudæos in Sancto Officio?

37 Pro resolutione, nota, quod tria sunt genera delictorum, quæ committere possunt. Primi generis sunt delicta contra propriam illorum fidem, & hæc non spectant ad hoc tribunal, sicut neque alia, quæ nullatenus fidem Catholicam offendunt, neque religionem Christianam. Secundi generis delicta sunt contra fidem in ijs, quæ sunt communia tam Iudæis, quam Christianis, vt Deum esse vnum, Omnipotentem, &c. cuiusmodi sunt contenta sub primò, secūdò, tertiò, & quartò casu, quo ad librum Thalmud, in eo enim nonnulla tractantur contra vetus testamentum. Tertij generis, sunt delicta contra nostram fidem, & religionem, quæ comprehendūtur in alijs casibus eiusdem Bullæ Gregorij, & alijs supradictis.

38 *Resp.* Iudæi quod ad delicta secundi, & tertij generis torquantur pro eruenda veritate, si illam negent; præterea respectu secūdi generis torquentur etiam super intentione, & si rectè respondeant, nimirum se credere veritatem fidei, puniuntur tantum ratione delicti, & suspicionis contractæ. Si verò persistant in errore cogendi sunt abiurare de formali, quia reuera hæretici sunt in sua fide, & nostra. Negantes verò nostram fidem in cœteris casibus illis non communem non sunt cogendi ad abiurationem, quia nostram fidem professi non fuerunt, sicut fidem antiquorum Patrum. Hæc habui ex Carena *par. 2. tit.* 14. *n.* 40. *ad* 43.

Quæres 17. Quibus pœnis Iudæi plectendi sint?

Resp. Ex Bulla Gregoriana puniuntur flagris, verberibus, triremibus atiam perpetuo publicatione bonorum, exilio. 39
Adde pœnis pecuniarijs, carceribus, cōuersatione cum Christianis, & alijs. De quibus Zanchinus *de hæret. cap.* 36. Zanardus de diuinis præceptis *tom.* 1. *cap.* 4.

Quæres 18. An inquisitor sine Episcopo possit punire Iudæos? Ratio dubitandi est, quia in Bulla dicitur: *Inquisitore libere procedere posse in omnibus causis, & casibus, qui sequuntur.* Libere autem procedere, est agere sine licentia, aut requisitione alterius, Glos. *in cap.* 2. *de temp. ordin. in* 6. Glos. *in cap. Cum plures* 4. *de offic. deleg. in* 6. & illud libere potest fieri, quod fit non obstante reclamatione, aut contradictione alterius Nauar. *tom.* 4. *de restitut. spoliat. oppos.* 7. *num.* 44. & liber consensus non est, qui pendet à voluntate alterius, *cap. Super eo, de sponsal.* Nauar. *consil.* 1. *de condit. appos. num.* 2. ergo si Inquisitor in prædictis casibus liberè procedere potest, non tenetur requirere ordinarium.

Resp. Tenetur requirere ordinarium, 40
& colligitur *ex cap. Per hoc* 17. *de hæret. in* 6. vbi ex eo, quod aliqua causa fidei delegatur inquisitoribus, nō excluduntur Ordinarij. Vnde ad rationem dubitandi respondetur, verbum illud, *libere procedere*, referri ad iudicem laicum, cuius contradictione non obstante in dictis casibus procedit, non autem ad Ordinarium, cum quo de iure procedere debet. Ita ex Squillac. Pegna *part.* 2. *Direct. comment.* 69. & ex illis Farinac. *q.* 178. *num.* 147.

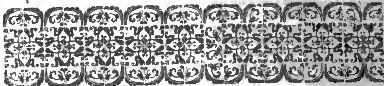

CAP. VIGESIM. VI.

DE BLASPHAEMIS HAERETICANTIBVS.

SVMMARIVM.

1 *Blasphemia definitur, & explicatur.*
2 *Opponitur religioni, & fidei si est hareticalis.*
3 *Peccatum mortale ex genere suo.*
4 *Committitur quatuor modis.*
5 *Blasphemia hareticalis, & simplex.*
6 *Hareticalis est heresis exterius prolata.*
7 Maledictus sit Deus. *Hereticalis saltem suspitione.*
8 *Hareticalium exempla.*
9 *Simplicium exempla.*
10 *Hareticales prolata sub conditione.*
11 *Conditio nihil ponit in esse, ponit tamen actum potentia.*
12 *Comparatio veritatis humane cum diuina non est blasphemia.*
13 *Deū vocans amasiā blasphemus nō est.*
14 *Consuetus plasphemare quis dicatur?*
15 *Immunitate Ecclesie non gaudet blasphamus hareticalis.*
16 *Blasphemat quis ex causa illicita, vel licita.*
17 *Ebrietas triplex.*
18 *Blasphemia iocosa peccatum.*
19 *Consuetudinarius vehemēter suspectus de heresi.*
20 *Quomodo torquendus.*
21 *Abiurat blasphamus consuetudinarius de vehementi.*
22 *Deturpantes imagines sunt blasphami.*
23 *Puniuntur solum ab Ecclesiasticis.*
24 *Pœna contra blasphamos.*
25 *Clerici fustigatione, nec publicè puniuntur.*
26 *Confessio Sacramentalis non excusat à pœnis iuris.*
27 *Minor atas pœnam mitigat.*
28 *Confessarius an absoluat Blasphemum?*
29 *Atrox blasphamia qua sit?*
30 *Consuetudinarius Parma, qui septies blasphemauit.*
31 *Consuetudinarius potest absolui.*
32 *Circumstantia hac aperienda sit petatur.*
33 *Blasphemie hereticales [illegible] solius Inquisitoris.*
34 *Alie sunt mixti fori.*

CAPVT

CAP. VIGESIM. VI.
DE BLASPHAEMIS HAERETICANTIBVS.

1 VAESTIO prima initium sumit à definitione Blasphęmię, quæ est locutio falsa contra res sacras per modum conuitij. Dixi, 1. *Locutio*, quia illius propriè causa est lingua, quia autem lingua est nuntius, & preco cordis, & mentis, ideo blasphæmia mente, & corde concepta ore consumatur. Non solum verbis, sed etiam factis committitur blasphæmia conculcatione Sacratum imaginum, vt dicam infra *sub q.*14. Sed non ita propriè. Dixi 2. *Falsa*, quod intelligendum est dupliciter, primò, ex parte rei significatæ, & verbi prolati, vt si dicas, *Deus iniustus*, falsum enim est in Deo reperiri iniustitiam; secundò, ex parte modi significandi, & loquendi, vt si dicas, *Dio sagradone*. *Al conspetazzo di Dio*. Et si enim Deus sit sacer, & cōspectum dicatur habere in sacris literis, ac proindè locutio sit vera, non falsa, sic tamen loquens nō excusatur à blasphæmia, quia in modo loquendi inhonorat, & contumelia afficit nomen Dei contemnendo. Pari ratione nominando partes pudendas Christi, Virginis, & Sāctorum ex indignatione falsò loquitur ex contemptu, & irrisione. Dixi 3. *contra res sacras*. Doctores communiter definiunt blasphęmiam, quod sit conuitium in Deum, quia formalem rationem blasphæmiæ desumunt ex contumelia, & inhonoratione contra Deum, non tamē per hoc maledicentia contra eius sanctos, & res sacras extranea est à blasphæmia, sed formaliter est blasphæmia, quia sicut Deus laudatur, & honoratur in sanctis suis, ita & in illis contemni, vituperari, & inhonoratur, cum illi maledicuntur. Dixi nihilominus, *contra res sacras*, ad maiorem expressionem, & vt pateat,

pateat, esse blasphæmiam turpe nominate res quoque sacras inanimatas, vnde qui conuitia dicit in Sacram Scripturam, in Calicem, Ecclesiam, &c. Blasphæmus est, quia maledicentia in hæc omnia redundat in dedecus, & contēptum Dei. Idem dic, si quis malediceret Angelis, Paradiso, &c. hæc enim, & similia sacra sunt. Dixi 4. *per modum conuitij*, quia huiusmodi locutio quantum est ex sua significatione, vel ex modo significandi conuitiatur Deo, & redundat in contemptum diuinæ excellentiæ, gloriæ, & honoris Dei.

Non est autem necesse, habere hanc formalem intentionē inhonorandi Deū, seu diminuendi de eius honore, & gloria, sed sufficit ita malè loqui, similia enim verba sufficienter significant talē irrisionem, & diminutionem honoris Dei.

2 Ex his duo deducuntur. Primum, hoc vitium nullius vtilitatis homini, opponi virtuti religionis, quia detogat gloriæ, & honori Dei, cui ille debetur ex virtute religionis, quæ inclinat hominem ad Deum honorandum, & glorificandum; & quando blasphęmia est hęreticalis opponitur etiam virtuti fidei, quę inclinat hominem non solum ad assentiendum mysterijs fidei, sed etiam ad illa confitenda, & benedicenda, non autem maledicenda, vt faciunt blasphęmi. Secundum est, blasphęmiam ex genere

3 suo semper esse peccatum mortale, neq. paruitatē materię excusare, quia grauē iniuriā irrogat Deo. Ita alijs citatis Diana *par. 5. tract. 5. resol. 3. de paruit mater.* Disputant doctores, an omnes blasphæmię sint eiusdem speciei. Vide Dianam *par. 5. tract. 13. resolut. 21.* Bonac. *de Blasphem. par. 4.*

4 Committitur autem blasphemia quatuor modis. Primò, affirmando aliquid de Deo, quod illi non conuenit; vt, Deus partialis. Secundò, negando quod ei conuenit; vt, Deus impotens. Tertiò, nominando irrisorie, & turpiter sine reuerentia ea, quę illi conueniunt; vt si nominet pudenda. Quartò, tribuendo creaturę, quod soli Deo, aut eius sanctis conuenit; vt Diabolus sanctus, sic iurare per falsos Deos, iurare enim est actus latrię soli Deo in se, vel in eius sanctis, & rebus sacris, debitus.

Quæres 2. Quotuplex sit blasphęmia?

Resp. Ad propositum nostrum duplex est Hęreticalis seu qualificata, & 5
simplex seu non hęreticalis. Hęreticalis est illa, cuius verba significant hęresim. Quod contingere potest duobus modis. Primò, per significationem expressam, & modum indicatiuum; hoc modo, Deus est iniustus, Renego Deum, Sacramenta, &c. Secundò, per explicitam, & virtualem, quando nimirum abest verbum indicatiuum, quod subintelligitur; vt, *Puttana, al dispetto, &c.* Blasphæmia verò simplex est illa, quæ errorem non continet, huius generis sunt verba exprimentia membra, & partes Christi, & sanctorum; vt, *Al corpo di Dio.* & pudenda eorum. Addunt illam esse simplicem blasphæmiam, cuius verba proferuntur per modum optatiuum, aut imperatiuū; vt Pereat Deus, Maledictus sit. Vtinam non esset Deus, in quibus cum non adsit falsitas, quæ constituit hæreticalem, dicendæ sunt simplices, falsitas, enim exprimitur solum per modum indicatiuum. Ita omnes cū Sanch. *lib. 2. cap. 32. num. 36.* Diaz *cap. 101. in Annot. §. Et quia*, Lazar. *q. 7. de Blasph. num. 5.* Bonac. *par. 1. de Blasph. num. 3.* Toron. *part. 2. casu 3. num. 7.* Layman *lib. 4. tract. 10. cap. 6. num. 7.* Sousa Aphor. *lib. 1. cap. 19. num. 14.* Lupus *de casib. Bergomi part. 2. casu 11. num. 13.* & alij apud illos, Carena *par. 2. tit. 7. num. 7.* Diana *par. 4. tract. 7. resolut. 8. §. Sed quia.*

Colligitur ex dictis, omnem hæresim 6
exterius verbo prolatam esse blasphæmiam, cum hæresim formaliter significet, differunt verò in eo, quod hæresis consistit in actu credendi se tenente ex parte intellectus voluntate praua suadente illā ad falsum assensum; blasphæmia verò in actu loquendi se tenente ex parte linguæ, cuius vitium est.

Difficultas non leuis apud me rema- 7
net circa quasdam blasphęmias per modum optatiuum, aut imperatiuum expressas,

pressas, quare non sint hæreticales, aut ad minus cur non sint suspectæ de hæresi, & subdantur inquisitoribus; nam istæ blasphæmiæ, Maledictus sit Deus, Pereat Deus, Cadat ex Paradiso, Vtinam non esset Deus, &c. meo iudicio hæresim sapiunt, & illas proferentem reddũt vehementer suspectum de hæresi, quia in illis, si non includitur actu prædicatũ repugnans articulis fidei, ad minus potentia continetur, quatenus significant Deum esse capacem maledictionis, perditionis, &c. Nec obstat, quod solius sensus est istius propositionis. Deus est maledictus, & huius alterius. Sit maledictus, in eo quod in prima asseritur actualis maledictio, in secunda optatur, & non asseritur illi inesse. Quia siuè asseratur, siuè optetur, maledictio aliqua ratione tribuitur Deo, cui nullatenus cõuenire posse, de fide est.

Quæres 3. Quænam sunt blasphæmię, quæ fere apud omnes censentur hæreticales, quas cognoscunt inquisitores?

8 *Resp.* Sequentia referuntur exempla. *Primò, Al dispetto di Dio* quia hæc verba derogant Omnipotẽtiæ Dei. Ita Couar. *de pactis par.* 1. §. 7. *num.* 9. Menoch. *de arbitr. casu* 375. *num.* 4. Gramat. *decis.* 50. Mazuchell. *disp.* 2. *de casib. Mediol. cap.* 16. *num.* 27. Carena *par.* 2. *tit.* 7. *num.* 8. Nald. *num.* 1. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resol.* 8. Nec valet illa interpretatio, quod referatur ad malum, quod dicitur fieri, *al dispetto*, idest contra voluntatem Dei nolentis malum culpæ, quia excusatoria est, & adhuc derogans eius Omnipotentiæ. Si quis eadẽ verba proferret, tacẽdo vocalem O, hoc modo, *Al dispetto di Dio*, adhuc hæreticæ blasphæmaret, quia hęc verba cum illa detractione idem significatum important, ex Lazar. *q.* 3. *num.* 36. Bonac. *par.* 2. *num.* 11. & alij contra Dianam *par.* 6. *tract.* 8. *resol.* 38. In foro conscientiæ statur interpretationi pœnitentis, in foro externo non statur, quia sensus manifestus est, & taciturnitas vocalis O, euidentem arguit dolum, *Secundò*, Renego Deum, Christum, Sacramenta, puritatem Virginis, &c. sunt hæreticæ in omnium sententia. *Tertiò, Putana di Dio*, Carena *par.* 2. *tit.* 7. *num.* 9. Naldus *num.* 1. Homobon. *par.* 2. *de casib. casu* 1. Mazuchell. *disp.* 2. *cap.* 16. *n.* 32. contra Corilenz. *consil.* 85. qui tamen suum errorem non probat. *Quartò, Pota di Dio*, neque enim Deus est mulier, Viuius *decis. Neapol.* 388. *Quintò, Dio ingiusto, traditore, becco, partiale, partesano*, Zanard. *de præcept. par.* 1. *cap.* 10. Suar. *de Relig. tom.* 1. *de Irreligios. cap.* 5. *num.* 7. Carena *par.* 2. *tit.* 7. *num.* 9. §. *Quinto*, Plotus *de Blasphem. num.* 27. Lazar. *q.* 7. *num.* 29. *& q.* 3. *num.* 19. vbi de hac, *Dio becco*. *Sextò, Ne Dio lo sarebbe, se discendesse dal Cielo*, Lazar. *q.* 3. *num.* 23. Viuius *decis.* 275. *num.* 18. *Septimò, Putana della Vergine*, intelligitur enim de Maria, ob eius excellentiam, Plotus *num.* 13. Lazar. *q.* 3. *num.* 38. Mazuchell. *disp.* 2. *cap.* 16. *num.* 32. Idem dic *Putana di nostra Donna, Putana della Madonna*, sic enim vocatur per antonomasiam. *Octauò, Al corpo, al sangue di Dio*, est hæreticalis intellecta de Deo, vt non incarnatus, sed quoniam nemo ad hæc atrendit, ideo blasphæmia non est neque simplex, nisi quando indignatio dirigitur ad Deum, sed dicitur iuramentum execratorium, aut promissorium. Vide Mazuchell. *disp.* 2. *cap.* 16. *num.* 40. *Nonò*, Volo facere hoc, velit, nolit Deus negat etiã Omnipotentiam, *Decimò, Dio non si ricorda di me*, est contra diuinam scientiã, & memoriam. Mazuchell. cit. *num.* 30.

Quæres 4. Quænam sint blasphæmię simplices, & non hæreticales?

9 *Resp.* Sunt illæ, quæ proferuntur per modum optatiui, aut imperatiui, vel per quas exprimuntur pudenda, aut etiam vera de Deo, sed ex contemptu, & irrisione. *Primò*, Dicendo maledictus Deus, pereat Deus, & istæ reddunt proferentẽ vehementer suspectũ de hæresi, & puto potius hæreticales, quam simplices ex supradictis. *Secundò, Pota della Vergine, Pota di S. Paolo, &c.* Floron. *par.* 2. *casu* 3. *num.* 9. §. *Non etiam* vbi Sanchez *lib.* 2. *cap.* 32. *num.* 28. *Tertiò, Rinego* S. *Pietro*, Sanchez *lib.* 2. *cap.* 32. *n.* 36. Mazuchell. *disp.* 2. *cap.* 16. *num.* 8. Nisi simul neget Ecclesiam, vel illius fuisse caput, tunc hære-

hæreticalis est, vnde super intentione interrogandus est, quid sentiat de primatu Petri; præterea qui ita blasphæmāt contra aliquem sanctum interrogandi sunt super articulo canonizationis, quid sentiant. *Quartò, disgratio Iddio, di quel che mi fà*, signum ingratitudinis, Graff. apud Mazuchell. *disp.2.cap.16. num.25. Quintò*, Si Deus non vult mihi succurrere occurrat diabolus. Deus non vult mihi benefacere, Graff. *pr. lib. 1. cap. 10. num.44.* Mazuchell. *disp.2. cap.16.n.26. Sextò*, Displiceat hoc Deo, si bonum est, blasphæmia, si malum, non, Menoch. *de Arbitr. casu* 375. Floron. *par. 2. casu* 3. §.2. *num.7. Septimò, Dio sagradone, al conspettazzo di Dio, al consspettone, Mariazza, Christazzo, &c.* Lupus *de casib.* Bergomi *par.2.casu 11.num.17. Octauò, al dispetto di Maria, di S.Pietro*, quia in his attributum omnipotentiæ locum non habet, vnde simplex blasphæmia est. *Nonò, dispiaccia à Dio questo*, si est bonum blasphæmia est, alijs citatis Floron. *par.2. casu* 3. ad finem. *Decimò, al sangue di Dio bacco*, nòn est blasphæmia, quia nulla prolatio rei sacræ vide prædictum ibidem, vbi in eodem, §. *hæ locutiones. Può far Dio, al cospetto, al dispetto di quel becco, che mi tiene al mondo*, non sunt blasphæmiæ, cum non sint contra res sacras.

Quæres 5. An blasphæmiæ sub conditione de futuro, aut de præterito sint hæreticales, quæ aliàs tales sunt? vt, *renego Deum*, nisi te percutiam, Deus non est Deus, si non facit hoc miraculum. Deus est iniustus, si hunc non castigat. De præterito Deus non est Deus, si non
5 feci hoc. Renego, Deū si festum S.Matthiæ non transijt.

10 *Resp.* Sunt, quia apposita conditio nō tollit eius significationem, quæ hæresim
11 sonat. Nec obstat, quod conditio nihil ponit in esse, ex vulgatis iuribus, quia intelligitur quo ad valorem actuū practicorum, non quo ad actus potentiæ nullum actum post se relinquentis; præterquamquod in actu cōditionali adest voluntas de præsenti Deum negandi. Ita Carena *in quæst. crimin. de blasphem. num.*3. Sanch. *lib.2.cap.32. num.24.* Mazuchell. *disp. 2. cap.16. num.* 29. Carena *par.2. tit.7. num.* 43. *&* 46. vbi 49. dicit non esse hæreticalem blasphæmiam sub conditione præterita, ponit exemplum. Si dies externa non pręterijt nego Christum. Cum autem hic dies necessario præterierit, reuera Christus nō negatur.

Quæres 6. An similes locutiones. Id est verum sicut Euangelium. Id est tam verū, quā quod Christatus natus est de Maria Virgine Sint blasphęmiæ.

Resp. Non sunt blasphæmiæ, sed temeraria iuramēta, quia sic loquens nō intēdit suā veritatem facere æqualē veritati fidei, sed tantum ex certitudine fidei propriam veritatem aliquo modo comprobare. Ita Bonac. *par.2.de Blasph.n.*13. Sanch. *lib.2. cap.*32. *num.* 31. Parlador. quem citat Carena *par.2. tit.7. num.* 54. 12

Quæres 7. An vocans suam amasiam Deam sit blasphæmus hęreticalis?

Resp. Non est blasphęmia dicta loquutio secundum Lorcum, & Mendozam, quos pro se citat Diana *part.* 5. *tract.* 13. *resolut.* 20. quia est locutio hiperbolica, & in significatione impropriā, & refertur ad Deam Venerem. 13

Quæres 8. Quis dicatur consuetus blasphęmare?

Resp. Blasphęmus consuetudinarius non dicitur, qui quater blasphęmauit, sed qui pluries vltra quatuor vices, definitio autem huius relinquitur arbitrio iudicis, quia à lege indefinita relicta, iudicis arbitrio definienda relinquentur, *l.1.ff. de iure delib er. cap. De causis 4. de off. deleg.* Ita Menoch. *casu* 375. Hic Parmę blasphęmus consuetudinarius, dicitur ille, qui ab vltima confessione septies, sed non eodem die blasphęmias protulit. Nota autem, quod qui vnico impetu protulit plures blasphęmias semel blasphemasse dicitur, propter vnitatem temporis continuati, quod censetur dare vnitatem moralem numetalem illis pluribus actibus physicis *arg. l. cum plures, ff. de euict. l. cum. eiusdem.* §. *Aediles aiunt, ff. de adil. edict.* An autem consuetudo hęc probetur per testes singulares? Voluit Riminald. *conf.7. num.21.* vbi allegat Crotum, *&* *num.*83. Negat Alex. *vol.1.* 14

.. *consil.* 72. Boer. *decis.* 301. Gram- . *constit. Blasphemantes num.* 18. Decianus *tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 8 & *cap.* 5. *num.* 5. Mascard. *concl.* 194. *lib.* 1 *de probat.*

Quæres 9. An Blasphemus gaudeat immunitate Ecclesiæ?

15 *Resp.* Blasphemia vt sic quem non repellit ab immunitate, quia in Bulla Gregorij non exprimitur hoc delictum, quod si Blasphemia sit hæreticalis non gaudet priuilegio, à quo excluduntur rei hæresis. Ita omnes Recent. quos citat Diana *part.* 4. *tract.* 1. *resolut.* 51. & *part.* 6. *tract.* 1. *resolut.* 26. *q.* 8. De suspectis vehementer de hæresi alios citat idē Diana *part.* 1. *tract.* 1. *resol.* 38.

Quæres 10. An omnes Blasphæmiæ spectent ad Tribunal Inquisitoris?

Resp. Hæreticales, docent omnes, & hoc priuatiuè ad iudicem laicum, Barbosa *de Episcopo Allegat.* 51. *num.* 89. Scaccia *de iudic. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 56. Matta *de iurisd. part.* 2. *cap.* 23. ex illis Carena *part.* 2. *tit.* 7. *num.* 13. Vnde Inquisitores id exprimunt in suis edictis similibus verbis. *Che contro Dio, e de suoi Santi, e particolarmente contro la beatissima semper Vergine Maria Madre di Dio siano soliti proferire bestemie hereticali.* Duo postulantur, consuetudo, de qua supra sub *q.* 8. & quod blasphemiæ sint hæreticales, Sed numquid Inquisitoribus subduntur blasphemiæ atroces, quas dixi sub *q.* 2. §. *Difficultas*, si non sunt hæreticales, faciunt tamen vehementer suspectum de hæresi proferentē illas, dicendo Pereat Deus, Maledictus, &c. Meo iudicio subditur, quia non minus suspectus, quam si proferat verba expressè hæreticalia, cum per illa censeatur male sentire de Deo.

Blasphemia simplex est mixti fori, & datur locus præuentioni iudici laico, & ordinario, vt præcitati docent.

Quæres 10. An Blasphemus sit suspectus de hæresi vehementer, an leuiter
16 tantum? Notandum pro responsione; quod quis prorumpere potest in blasphemias vel in ludo, vel extra ludum, vel ex ira, vel ioco, vel in ebrietate. In ludo prohibito blasphemia grauior, quā in ludo licito, seu honesto, nam illa oritur ex duplici causa illicita, ira nimirum, & ludo prohibito. Farinac. *de delict. q.* 20 *num.* 48. alijs citatis. Si vero ludus est licitus, hoc est non prohibitus minor est blasphemia, quia prouenit ex vnica causa iræ. Extra ludum, quando prouenit ira ex iusta causa, vt accidit, quando duo altercantur adinuicem, & iusta est alteratio ex parte blasphemantis ex impetu iræ blasphemia iudicatur grauior, vel leuior attentis circumstantijs maioris, vel minoris iracundiæ, & instigatio alterius prouocantis ad indignationem, & furorem alterius cum quo altercatur, vel quem afficit iniuria, aut molestia, potest enim accidere, quod nimis grauatus non consideret quid dicat prorumpendo in blasphemias, in quo casu secundum omnes excusatur à
peccato mortali, Lazar. *q.* 1. *num.* 2. Carena *part.* 2. *tit.* 7. *num.* 30. Contingit blasphemia in ebrietate, quę triplex est, magna, quæ mentis alienationem causat, & tunc non imputatur; leuis, quæ mentē turbat, imputatur; demum leuissimaq; hominem exilarat, & loquacem reddit, magis imputatur blasphemia ex ea causata, quam ex leui, atque leuissima pœnam non minuit, vt facit leuis. Laderchius *consil.* 207. Hos gradus ebrietatis cognoscere difficile est, ideo prudentis erit iudicis ex circumstantijs, & alijs a- 17
dictis arbitrari. Ex ioco quis dicitur blasphemare, qui scurilia, & contumeliosa verba profert in Deum, sanctos, & res sacras, hæc circumstantia sicut auget malitiam ita & pœnam, nec obstat, quod ioco facta, aut dicta pœnam non merentur *ex cap.* 1. *de sent. excom.* quia intelligitur, quando iocus non est noxius, qualis est hic, qui derogat honori Dei, qui honorandus est, non in iocum, & fabulam assumendus. Ita Farin. *q.* 176 *de heresi* Sanctar. de Blasphem. *cap.* 8. *dub.* 2 *num.* 3. Lazar. *q.* 6. *num.* 11. 18

Resp. Blasphemus consuetudinarius
proferens blasphemias hæreticales siue in ludo, siue extra, ex ira, siue sine ira est vehementer suspectus de hæresi. Qui 19

 vero

ita Alphonsus de castro *lib. 1. de vita hęret. pun. cap. 12. & 15.* Genuens. *cap. 18. num. 11.* fine Carena *part. 2. tit. 7. num. 38.*

Quares 14. Ad quem iudicem spectet punitio huius delicti verberationis, lacerationis, & conspurcationis sacrarũ imaginum?

23 *Resp.* Ad solos iudices Ecclesiasticos Episcopum, & Inquisitorem, vt probaui *praced. cap. q. 9.* Confirmatur Tum quia, hoc delictum reddit vehementer de hęresi suspectum sic delinquentem, punire autem suspectum huiusmodi spectat ad solum iudicem Ecclesiasticum. Tum quia, est sub genere blasphemiæ hæreticalis. Tum quia, sic imagines sacras malè tractans declarat prauum intellectum, quod habet de cultu sacrarum imaginum, ergo reus est hæresis. Ita Lazar. *q. 6. num. 14.* Genuens. *cap. 18. num. 17.* Carena *part. 2. tit. 7. num. 41.* vbi id multis probat. Nec obstat, quod aliquando iudex laicus processerit contra huiusmodi reos, quia tale iudicium fuit de facto, non de iure, nisi vsurpato. Eorum pœna est, quod traduntur brachio seculari vltimo supplicio perimendi, nam hæc pœna est de iure ciuili, de iure vero Canonico dicitur arbitratia iuxta qualitatem delicti & conditionẽ personæ, Sousa *lib. 2. cap. 42. num. 15.* Clarus *q. 66. num. 19.* Menoch *casu 376* Farinac. *q. 181. num. 43.*

Quares 15. Quibus pœnis afficiendi sint blasphemi?

24 *Resp.* Quando blasphemus simul etiã est hæreticus formalis, quia habet errorem in intellectu exterius verbaliter proditum per blasphemiã mulctatur pœnis contra hæreticos formales impositas, iuxta ea, quæ dixi *sub cap. 12.* Qui solum est blasphemus hæreticalis consuetudinarius, & vehementer de hæresi suspectus punitur vel pecuniaria pœna vel condemnatur ad triremes, viles personæ fustigantur, nobiles loco verberũ carcerantur. Ex *cap. 2. de Maledicis* in diebus dominicis genibus flexis sistũtur ante fores Ecclesiæ cum candela accensa discalceati cum corigia circa collum. Hæc pena publica, sicut & fustigatio non imponitur clericis, ne ordo 25
Ecclesiasticus vilescat, vt docent Canonistæ super dictum caput. Neque personis nobilibus, propter ignominiam illorum, vt testatur Carena *part. 2. tit. 7. num. 89.* blasphemus demum leuiter suspectus dimittitur pœna pecuniaria, & pœnitentijs salutaribus, Lazar. *q. 6. n. 22* ex eo Carena *cit. n. 72.* Vide Sairum in Claui de pœnis blasphem. *l. 6. c. 12. n. 12*

Quęres 16. An Inquisitor punire possit eum blasphemum, qui pœnitentia ductus, à confessario, à quo absolutus fuit, condignam accepit pœnitentiam?

Resp. Affirmatiuè, non obstante Sacerdotali absolutione, Tum quia, con- 26
fessarius habet solum iurisditionem fori secreti, & coram Deo, ergo non impedit forum externum à sua iurisditione. Tũ quia, per pœnitentiã sacramentalẽ satisfit soli Deo, per pœnã vero à iudice impositã satisfit Ecclesię. Tũ quia, pœnitentia à cõfessario imposita non tollit pœnas iuris. Tũ quia, in magnis Iubileis data absolutio prodest tãtũ pro foro cõscientiæ. Ita omnes cũ Sousa *lib. 1. c. 19. num. 23.* Carena *part. 2. tit. 7. num. 77.* contra Thomam Ferrarium, & Bartolũ quorum opinio vana, & falsa est, cum nulla sufficienti ratione sustineri, possit, & hoc medio omnes fugerent iudicium fori externi.

Quęres 17. An minor ętas minuat pœnam imponendam Blasphemanti?

Resp. Affirmatiuè ex communi do- 27
ctorum cum Farinac. *q. 194. num. 32.* Sousa *lib. 3. cap. 32. num. 18.* ex illis Carena *par. 2. tit. 7. num. 84.* dicens, id procedere in omnibus delictis sancti officij, respectu minorum viginti quinque annis, nisi hæreticus esset formalis pertinax, & impœnitens excipitur casus illius, qui Sacerdos non existens celebrauit, aut absoluit Sacramentaliter, vt dixi *sub cap. 22. quæst. 18.* Quo vero ad abiurationem nulla est differentia inter maiorem, & minorem, sed æqualiter v-

tisque imponitur, non enim agitur de pœna corporali, sed de expurgatione delicti quo ad suspicionem hæresis, cuius purgatio omnibus communis est,

Quæres 18. An confessarius possit absoluere blasphemum? Ratio dubitandi, quia is casus spectat ad officium sanctæ Inquisitionis, circa quod nihil confessarius disponere potest. Præterquamquod Episcopi regulariter hunc casum sibi reseruant,

28 *Resp.* Confessarius non potest absoluere blasphemum primò, quando habet errorem in intellectu de blaspemia hæreticali, quam pertulit, est enim reseruata in Bulla Cœnæ Domini. Secundò, si errorem non habet in intellectu, sed casus est Episcopo reseruatus non potest simplex confessarius absoluere, nisi habeat specialem facultatem super casus reseruatos. Hic Parma confessarij simplices absoluunt eum, qui ab vltima confessione non blasphemauit septies, casus enim sic exprimitur. *Blasphemia atrox, vel Hereticalis consuetudinaria.* vbi Monita ad confessarios ita habent. *Blasphemia atrox est, quæ alijs ordinarijs grauior est soletque grauius*
29 *auditorum aures offendere, quamuis hæreticalis non sit; vt, si quis dicat. Præcipitet Deus è cœlo. Hæreticalis, quæ expressè, vel virtualiter errorem in intellectu vel dubium contra fidei veritates significat: vt, Deus est iniustus. O Deus iniu-*
30 *ste Dæmon omnipotens. Consuetudinariam declaramus eam, quæ ab vltima confessione septies, non eodem die prolata est, siue atrox sit, siue hæreticalis.* Quamuis exemplum adductum de blasphemia atroci non numeretur inter hæreticas, nihilominus cum valdè suspectũ reddat illam proferentem puto esse casum Inquisitionis ob dicta superius *sub q. 2. §. Difficultas.*

Quæres 19. An blasphemus consuetudinarius absoluendus sit?

31 *Resp.* Confessarius potest negare absolutionem blasphemo in eo quod differre eam illi potest per vnum, vel alterum mensem, vt habeat occasionem eradicandi consuetudinem. Ita Graff. *part. 1. decis. lib. 1. cap. 20. num. 24.* Sair. *lib. 5. cap. 5. num. 8.* in terminis Sanch. *lib. 2. cap. 32. num. 45.* & multi alij apud præcitatos. Quod si videat pœnitentem bonum habere propositum cauendi in futurum, poterit illum absoluere, quia ex requisitis reputatur dignus, quamuis non vsquequaq; quatenus ex dilatione pœnitens poterit melius extirpare consuetudinem ex illo rubore, cõtracto ex prorogatione absolutionis. Sãcius *disp. 9. num. 6.* asserit, confessarium debere illum absoluere, *& quia* non habet ius interrogandi pœnitentem de consuetudine aliter cogeretur idem bis confiteri aliàs rite confessum. Sed contra, quia consuetudo est pars peccati, cum ex frequentatis actibus peccaminosis fuerit introducta, vnde & magis punitur consuetudinarius, quam non habituatus in peccato, consequẽter nõ cogitur quis confiteri secundo peccatũ iam semel rite remissum. *Et quia* pœnitens afficeretur pudore & dedecore, si teneretur respondere, se habituatum in delicto illo, de cuius consuetudine interrogatur. Contra est, quia bona est confessio cum pudore, & verecundia, quæ illius est nona conditio, dicitur autem confessio cum pudore, & verecundia, quando pœnitens erubescit de fœditate, & turpitudine peccati tam apud se, quam apud confessariũ, pudor enim magna pars est pœnitentiæ Longus de *casib. reseru. part. 1. sect. 3. de nona condit. confess.* Ex quo patet consuetudinis propalationem nullum dedecus afferre pœnitenti, sed esse valde vtilem, neque enim pœnitens se prosternit ad pedes confessarij, vt se iurum probum, criminum, & decore dignũ ostendat sed vt se peccatorem improbum, humilem, & abiectum, atque vitijs plenum confiteatur. *Et quia* confessarius potest licite consuetudinarium absoluere, ergo tenetur, quia pœnitens ius habet, vt sibi absolutio non negetur. Contra est, quia quando confessarius arbitrium habet ad absolutionem, nullum ius est in pœni-

ten-

tente cui necessario danda sit absolutio, quia arbitriũ nõ necessitat arbitratorẽ, sed relinquit illũ indifferentem ad opus.

32 Ex his patet contra eumdem Sanciũ, Pœnitentem interrogatum de consuetudine blasphæmandi, iurandi, fornicandi, &c. debere respondere, & non posse æquiuocare, quia ęquiuocatio permittitur solum, quado interrogans caret iure inquirendi. Confirmatur prędicta, quia sicut ęgrotus tacens aliquod medico, quod, & si non sit omnino necessarium, multum tamen conducit ad sanitatem corporis, reputatur imprudens, & parum consulere sibi; ita pari ratione tacens hãc circumstantiam consuetudinis requisitam à confessario, dicendus est culpabilis, & parũ memor propriè conscientię.

Quęres 20. An iudicare de omnibus Blasphęmijs spectet ad inquisitorem? 33
Non est dubium de hæreticalibus in omnium sententia, quę ad solum inquisitorem spectant priuatiuè ad alios iudices, qui non sunt huius tribunalis iudices. Ita Simanch. *de Cathol. Instit. tit.* 8. Salcedo ad Diaz, *cap.* 113. Barbosa *de Episc. par.* 3. *allegat.* 51. *num.* 89. Scaccia *lib.* 1. *de Iudic. cap.* 12. *num.* 56. Sanctar. *de Blasph. cap.* 8. initio. Remanet difficultas super non hereticalibus.

Resp. Blasphęmię simplices, & non hęreticales non spectant ad inquisitores, sed sunt mixti fori, & datur locus pręuentioni, secundum citatos auctores, vt docet Carena *par.* 2. *tit.* 7. *num.* 14. 34

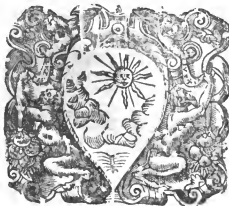

CAPVT

CAP. VIGESIM. VII.
DE RELIGIOSIS INQVISITORIBVS SVBIECTIS.

SVMMARIVM.

1 *Superiores regulares olim cognoscebant causas fidei.*
2 *Bulla Pauli V. reuocatoria.*
3 *Dubia super Bullam.*
4 Prædicti *vis huius dictionis.*
5 Priuilegia *etiam Iesuitarum sublata.*
6 Quorum tenores *quid importet?*
7 *Religiosi tenentur denuntiare suspectos de hæresi.*
8 *Superiores maiores tantum incurrunt pœnas Bullæ Pauli V.*
9 *Bulla Vrbani VIII.*
10 *Priuilegia onerosa non comprehenduntur.*
11 *Viuæ vocis oracula non, sed in alia.*
12 Bullæ, *quando non comprehenduntur religiosos.*
13 *Bullæ quatuor modis spectantur.*
14 *Bullæ odiosæ de Clericis non comprehendunt religiosos nisi in fauoribus.*
15 *Bullæ loquentes de religiosis omnes omnino deinceps comprehendunt.*
16 *Bullæ Pauli, & Vrbani comprehendunt Generales.*
17 *Bulla Pauli quatuor continet.*
18 Pœnæ *non denuntiantium Bullæ Pauli excludit superiores, non verò si impediant.*
19 Banacinæ *opinio reijcitur.*
20 *Denuntiationis obligatio in Bulla Pauli omnes passiue comprehendit.*
21 Etiam, *quid importet.*
22 *Denuntiationem huius Bullæ omittens nullas pœnas incurrit.*
23 *Generales comprehenduntur sub Bulla Vrbani.*
24 *Generales non comprehenduntur sub Edictis Inquisitorum.*
25 *Denuntiandi tamen sunt.*
26 *Inquisitoribus subduntur omnes Regulares.*
27 *Generales non.*
28 *Regulares habentes populum subse sunt iudices Inquisitionis.*
29 *Inquisitores puniunt regulares impedientes denuntiationem.*
30 *Decretum Pij V. super hac re.*
31 *Denuntiare tenentur omnes suspectos:*
32 *Eadem obligatio denuntiandi par in Ecclesiasticis, & laicis.*
33 *Edicta Inquisitorum tenentur denuntiare.*
34 *Negligentium querelam recipit, non tamen vlterius procedit Inquisitor.*
35 *Pœnitentiati sunt inhabiles ad officia religionis.*

CAPVT

CAP. VIGESIM. VII.
DE RELIGIOSIS INQVISITORIBVS SVBIECTIS.

SANCTISSIMVS Dominus noster Vrbanus VIII. fel.recordationis in quodam suo Decreto restrinxit Bullas viginti, & vnam spectantes ad materiam Sancti Officij Inquisitionis, & mandauit superioribus Regularibus, vt procurarēt singulis annis earum lectionem in suis conuentibus non tam pro instructione, & obseruatione illarum inter ipsos religiosos, quam pro alijs Christifidelibus quos docerent confessarij, & concionatores informando circa illarum obseruationem. De his autem Bullis dictum fuit in precedentibus capitibus, & infra suis locis pro oportunitate materię. De ipso Decreto dicam infra in proprio capite sequenti 28. Interim hic tractandę sunt quęstiones de hac materia spectantes ad Regulares cum explicatione nonnullarum Bullarum, quę eosdem tangunt in spectantibus ad Sanctum Inquisitionis Officium.

Queres 1. An superiores regulares in causis Sanctę Inquisitionis nunc procedere possint, vel saltem olim potuerint contra suos subditos?

1 *Resp.* Olim superiores regulares erant iudices suorum subditorum in causis fidei, & delictis hęresis ex Bullis diuersorum Pontificum de quibus Casarubios, Sorbus, *ver. Inquisitor hęreticę prauitatis*, Rodr. *tom.* 2. *q*. 81. antiquiora priuilegia erāt amplissima excludēdo Inquisitores à cognitione harū causarū respectu religiosorum, postea Clem. VII. & Pius IV. ea restrinxerunt, decernendo, quod Inquisitores possent procedere contra Religiosos, modo à suis superioribus non essent preuenti. Demum Paulus V. & Vrba-

Vrbanus VIII. edocti, quod negotia contra hæreticam prauitatem non tractabantur ex diligentia, quæ in re tanti momenti necessaria erat, ob diuersitatē iudicum, reuocauerunt quæcumque priuilegia, & facultates alias à Summis Pontificibus prædecessoribus suis cōcessas quibuscumque superioribus regularibus cognoscendi causas suorum subditorum quomodolibet spectantes ad Sāctum Officium.

Quæres 2. Quid contineat Bulla Pauli V. incip. *Romanus Pontifex*?

2 *Resp.* Continet sequentia relatis formalibus verbis dictæ Bullæ.

Motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac matura deliberatione, hac nostra etiam perpetuo valitura constitutione, omnia, & quæcumque priuilegia indulta, facultates, & concessiones, Generalibus, Superioribus, & Prælatis quorumcumque Ordinum siuè Mendicantium siuè Clericorum Regularium, cuiusuis Ordinis, & Instituti, etiam in dicta Constitutione Pij IV. non expressorum, & quantumuis exemptorum, & quocumque nomine nuncupentur, per dictum Pium, ac quoscumque Romanos Pontifices prędecessores nostros, & Sedem Apostolicam concessa, approbata, & innouata, & quantumuis etiam longissimo tempore obseruata, causas ad dictum officium quouis modo spectantes, cognoscendi, & terminādi, seu in illis quoquo modo se intromittendi. Quorum omnium, & singulorum tenores, etiamsi de illis specialis & expressa mentio habenda esset, præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, & insertis habētes, Apostolica auctoritate tenore præsentium perpetuo cassamus, reuocamus, & abdicmus; ipsisque Generalibus, Superioribus, & Prælatis, ut de cætero quouis quæsito colore, vel prætextu prætensionis, vel consuetudinis, & præscriptionis immemorabilis, seu cognoscendi, an delationes huiusmodi calumniosæ sint, nec ne in eisdem causis, tam motis, quam mouendis quoquo modo se intromittere, denuntiationes recipere, testes examinare, processus conficere, causas ipsas cognoscere, definire, vel terminare minime audeant, seu præsumant, simili auctoritate districtius inhibemus.

Volentes, & expressè mandantes, vt ipsi Religiosi possint, & debeant omnes etiam Ordinum huiusmodi professores de hæresi suspectos, Inquisitoribus, vel Ordinarijs locorum vicinioribus liberè denuntiare, absque eo, quod superiores prædicti personas denuntiandas, & causas perquirere, vel quoquo modo id impedire, vel retardare audeant, seu præsumant.

Summus igitur Pontifex duo decreuit, vnum est, quod reuocauit omnes facultates quibuscumq. superioribus cognoscendi causas subditorum suorum spectantes ad Sanctum Officium; alterum est, quod præcipit omnibus religiosis, quod suos correligiosos hæreticos, vel de hæresi suspectos denuntiare teneantur Inquisitoribus, aut Episcopis, in quorum locis degunt. Præterea Papa ad se auocat omnes causas motas, & pendentes, easque committi Inquisitoribus, vel Episcopis; & mandat quoscumque processus, & scripturas eisdem consignati spectantes ad dictum officium. Illisque verò non parentibus nimirum superioribus infligit ipso iure pœnas priuationis prælaturarum dignitatum, & officiorum cum inhabilitate, & priuationis vocis vtriusque atque inflictas contra fautores hæreticorum, & impeditores officij, demum excommunicationem reseruatam.

Nonnulla dubiola super hanc Bullam emergentia sunt resoluenda. *Primum*, An monachorum priuilegia sublata sint, & Iesuitarum? Ratio dubitandi est, quia de istis nihil dicitur. *Secundum*, An religiosus etiam superior teneatur denuntiare Inquisitori suum correligiosum hæreticum, vel suspectum de hęresi? Ratio dubitandi est, quia non habet velle independenter à suo prælato, ac proindè videtur requiri licentia ad denuntiandum. *Tertium*, An soli superiores, vel etiam subditi huic Bullæ non parentes incurrant eam excommunicationē, & aliàs pœnas ibi expressas? ratio dubitandi est, quia illa verba: *Quod si Generales, alijque prædicti præsentibus literis non paruerint*. vtrosque comprehendere videntur, nam verbum, *Prædicti*, impor- 3

tat repetitionem superius nominatorũ,
4 Parif. *consil.* 1. *num.* 134. *lib.* 3. Tuschus *lit. D. consil.* 337. *num.* 2. Craueta *consil.* 929. *num.* 2.

5 Primò respondetur, priuilegia, seu facultatem, si quæ concessæ fuerunt Monachis, & Iesuitis, atque quibuscumque alijs, cognoscendi causas Sancti Officij suorum subditorum, reuocatæ omnino fuerunt quo ad vtrumque bonum, quia Bulla vniuersaliter, & absolutè loquitur cum clausulis efficacibus de quibuscũq. superioribus regularibus etiam Abbatibus respectu monachorum, & Præpositis respectu Iesuitorũ, & aliorum, vt id clarè suadet illa clausula. *Cuiuscũq. ordinis, & instituti etiam in dicta Cõstitutione Pij IV. non expressorum, & quantumuis exemptorum, & quocumque nomine nuncupentur, &c. Quorum tenores, etiam si de illis specialis, & expressa mentio facienda esset, præsentibus pro plene, & sufficienter expressis,*
6 *& insertis habentes*. Hæc enim clausula: *Quorum tenores*, tantum operatur, quãtum si tenor priuilegij de verbo ad verbum insertus fuisset, & derogat quibuscũq priuilegijs, & cõstitutionibus habẽtibus derogatorias derogatoriarũ, Gonz. *ad Reg.* 8. *Cancell. glos.* 36. *num.* 29. Puteus *lib.* 1. *decis.* 104. & alij communiter. Quod aliqui fauore monachorum, & Iesuitarum obijciunt, nimirum, illam clausulam: *Quorum tenores*. Non habere locum, neque suum operari effectum, quando non fuit facta aliqua mentio de re, de qua tractatur, secundum Verallum *par.* 1. *decis.* 121. Barbosa *claus.* 127. *n.* 9. reijcitur assumptum, concessa restrictione clausulæ, quia de istis nimirum Monachis, & Iesuitis fit mentio in derogatis per illa verba. *Quocumque nomine nuncupentur*, paulò ante relata. Quod magis infra constabit *q.* 3.

7 Secundò, respondetur, nõ solum simplicem religiosum, sed etiam aliàs graduatum, etiam superiorem non habentem aliàs ius cognoscendi teneri ex vi dictæ Bullæ denuntiare suum fratrem in Christo hæreticum, seu de hæresi suspectũ, neque à quoquam impediri posse; neque in hoc licentiam postulare teneatur à suo superiore, quia ex vi huius Bullæ, quo ad hoc habet velle liberum independens à suo superiore, vt colligitur ex verbis Bullæ. Nec facit difficultatem dicere, quod Bulla vtitur simplici verbo. *Ipsi religiosi, &c.* quasi ad denuntiandum teneantur soli subditi, & non superiores, qui in odiosis non veniunt sub simplici verbo religiosi. Quia in hoc casu religiosi omnes tam superiores minores quam subditi in ordine ad iudices Sanctæ Inquisitionis veniũt sub illo simplici vocabulo religiosi, cum illis omnibus incumbat obedire, & nulli præcipere. Iterum infra *sub q.* 7.

Tertiò dubio respondetur, supradictas pœnas incurrere solum superiores, 8
Generales, & Prælati, vt colligitur ex illis verbis? *Quo si Generales aliique prædicti præsentibus literis non paruerint*, nam illa verba: *Aliiq; e prædicti* referuntur ad superiores, & prælatos, prout in discursu antecedenti Bullę semper exprimuntur. Nec obstat quod verbum, *Prædicti* importet repetitionem supra nominatorũ, quia repetit tantum personas superius expressas, quæ sunt similes, & eiusdem conditionis, nimirum superioritatẽ habentes, æquum enim est odiosa restringęre. Vide Bonac. de hac censura *disp.* 2. *quæst.* 9. *par.* 7. contra quem infra *sub quæst.* 7.

Quæres 3. Quid statuerit Vrbanus VIII. in sua Bulla incip. *Cum sicut accepimus?*

Resp. Declarat, quod Bullæ, & Con- 9
stitutiones Pontificiæ in concernentibus fidem Catholicam, & Officium Sanctæ Inquisitionis hactenus editæ, & in posterum, comprehendant omnes religiosos quomodolibet priuilegiatos, nisi specialiter excipiantur. Ex quibus magis probatur, quod præcedenti quęstione *sub num.* 6. diximus, Monachos, & Iesuitas esse subiectos huic Tribunali, etiam per pręcedentem Bullam, sed partem Bullę ad nostrũ propositũ extendamus.

Nos, qui inter grauissimas, multiplicesq. Apostolatus nostri curas, in eam præcipuè, ac peculiari studio iugiter incumbimus, vt extirpatis hæreticarum prauitatum erroribus,

bus, Catholica Fides vbique gentium conseruetur, & propagetur, ambiguitates, & dubia de med o tollere, & opportunæ dispositio iis ministerio prouidere volētes, vt tot, tanteq; constitutiones Generales à nobis, & hac sācta sede, & præsertim ad fauorē fidei Catholicæ, illiusque propagationem & officij Sanctæ Inquisitionis contra hæreticam prauitatem editę, & do cætero edendę, sublatis quibuscumque exceptionibus subterfugijs, & impedimentis ad maiorem Dei gloriam, sanctæque Matris Ecclesiæ exaltationem, debitum, vt par est, sortiantur effectum; nec non quorumcumque priuilegiorum, gratiarum, & indultorum dictis ordinibus, Congregationibus, Societatibus, Institutis, eum quibuscumque clausulis; & decretis, etiam quantumlibet extraordinarijs, & cautelis quomodolibet, & ex quacumque causa concessorum, etiamsi in corpore iuris clausa sint, tenores presētibus, ac si de verbo ad verbū, nihil pœnitus omisso, & forma in eis tradita obseruata inserti forent, eisdem præsentibus pro expressis habentes Motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ sedis plenitudine . . . .

Quod quęuis generales constitutiones, dispositiones, & ordinationes Apostolicæ per Nos, & quoscumque Romanos Pontifices prædecessores nostros in concernentibus Fidem Catholicam, illiusque propagationem sanctæ Inquisitionis officium præfatum, præsertim quo ad ea, quæ in congregationibus sancti officij, & propagandæ fide coram nobis tractari solent hactenus editæ, omnes & singulos, tam S. Benedicti, Cisterciensis, Præmonstratensis, S. Antonij de S. Antonio, Viennensis, & Societatis Iesu præfatorum, quam quorumcumque aliorum ordinum, Congregationum, Societatū, & Institutorum professores omnino comprehendant, perinde ac si præfati, & alij quamtulibet priuilegiati in eis nominatim expressi fuissent. Edenda vero in posterū per Nos, & Romanos Pontifices successores nostros, tam in fauorem præfatæ fidei Catholicæ, illiusque propagationis, & sancti Officij Inquisitionis præfati quam super quacumque alia re, negotio, seu materia, constitutiones, dispositiones, & ordinationes huiusmodi similiter omnino comprehendant præfatos coramdem ordinum, congregationum, societatum, & Institutorum professores; nisi in edendis constitutionibus huiusmodi specialiter, & expressè excipiantur, etiamsi ipsi præuilegiati forent magis speciali nota, & expressione digni, eisque priuilegia, gratiæ, & indulta à sede Apostolica præfata, etiam sub quibuscumqs tenoribus, & formis, ac cum quibusuis derogatoriarum derogatorijs, alijsque efficacioribus, & insolitis clausulis, ac irritantibus, & alijs decretis, etiā Motu, scientia, & de potestatis plenitudine similibus, & consistorialiter, etiam contemplatione, vel ad instantiam Imperatoris, Regum, & aliorum Principum, tam per viam meræ cōcessionis, quam communicationis, & alias quomodolibet cōcessa respectiuè sint, quorū, seu quarū vigore, vel prętextu sint excepti, seu se minime comprehendi prætendunt, in constitutionibus generalibus, vel alijs non facientibus plenam, & expressam eorum mentionem.

Hæc Bulla ita amplissima, & efficacissima est, vt in hac materia sanctæ Inquisitionis nullus omnino religiosus superior cuiuscūq. religionis ad cuiuscūq. instantiam, & quomodolibet exemptus excipiatur à iurisditione hujus tribunalis & ad illud spectātium. Nihilominus sub oriri possunt aliquæ dubitationes in sequentibus per ordinem tollendæ.

Quæres 4. An in hac Bulla sermo sit de fauoribus, & priuilegijs concessis per viam contractus, si in his cadere potest, ita quod amplius illis regulares vti non possint in casibus sancti Officij? Ratio dubitandi quia istis non derogatur sine indiuidua eorum mentione, de quibus hic nihil exprimitur.

Resp. Religiosi, non obstantibus huiusmodi priuilegijs, si quæ habent per 10
viam contractus, adhuc subduntur officio S. Inquisitionis per hanc Bullam vt expressè colligitur ex supra allatis clausulis, ibi: *Ex quacumque causa concessorum*, comprehendit enim maiora expressis, Glos. *in clem.* 1. *de iud.* Roland. *vol.* 1. *consil.* 5. *n.* 44. Ruin. *vol.* 3. *cōsil.* 103. *num.* 9. Gratian. *cap.* 82. *num.* 32. ita quod

quod comprehendit, quæ aliàs non cõprehenderentur, Honded. *lib.2.consil.76 num.16.* Gregor. *decis. 267.num.5.* Quod confirmatur per clausulas expressas in obstatiua initio illis verbis, *Non obstantibus Regula nostra de iure quæsito non tollendo*, et infra, *Quomodolibet concessis* est enim dictio efficacissima includens quodcumq. priuilegium qualitercumque concessum, vnde secundum Franciscum Molinum de brachio seculari, *cap 4.num.48.* omnia continet, & nullũ casum respicit, ergo Papa per dictas obstantias comprehendit omnia priuilegia etiam onerosa, & nullum respuit à derogatione. Nec obstat quorumdam opinio non derogare posse Papam contractibus onerosis, quia probaui *resolut. 428, num. 17. & 18.* Papam ea reuocare posse. Quod si addas ex hac Bulla non colligi huiusmodi reuocationem, quia de illis nulla fit expressa mentio. Dico fieri per clausulas virtuales, vt patet legenti supra eius textum & in clausula: Non obstantibus. Vel dic Regularibus non concedi huiusmodi priuilegia onerosa, & ex contractu,& ideo necessariam non fuisse illorum mentionẽ, consequenter impropositione quæstionis addidi: *Si in his cadere potest.*

Quæres 5. An viuæ vocis oracula Regularibus fauentia in casibus Inquisitionis, vt non subsint Bullis Pontificijs, Decretis, Inquisitoribus & alijs in hac materia cessent per huiusmodi Bullam? Ratio dubitandi est, quia de illis nulla fit mentio, sed tantum de Bullis, & constitutionibus, quæ non comprehendunt viuæ vocis oracula.

11 *Resp.* In hac Bulla, neque in præcedenti Pauli V. nihil disponitur contra viuæ vocis oracula, vt legenti constat. Nihilominus non sunt alicuius valoris, quia postmodum, idest, immediatè potest eam Bullam reuocata fuerunt per eumdem Pontificem summum Vrbanum VIII, Bulla incip. *Alias felicis record.* sub datum 20. Decembris 1631. Bulla vero superius extensa data fuit 5. Nouembris eiusdem anni. De istis oraculis infra suo loco.

Quæres 6. An Bullæ Pontificiæ in posterum edendæ non solum spectantes Catholicam fidem,& officium S. Inquisitionis, sed etiam concernentes alias materias extraneas comprehendãt Regulares, si de illis nulla fiat mentio in Bullis edendis? Ratio dubitandi vrget per sequentia verba: *Edendæ vero in posterum per Nos,et Romanos Pontifices successores nostros tam in fauorem præfatæ fidei Catholicæ, illiusque propagationis, & sanctæ officij Inquisitionis præfati, quam super quacumque alia re negotio, seu materia constitutiones, dispositiones, & ordinationes huiusmodi similiter omnino comprehendant regulares, nisi expressè excipiantur, &c.* 12

Resp. In Bullis edendis non comprehenduntur Regulares, quando de ipsis nulla fit mentio, est enim certum id ex communi doctorum, 13 nam Bullæ Pontificiæ spectari possunt quadrupliciter. Primò, quatenus loquuntur per terminos generalissimos disponentes de materia, cuius oẽs homines sunt capaces, & sub hac ratione cõprehendũtur laici, clerici, & Religiosi masculi, & fœminæ, exemplum sit in canone: *si quis suadente Diabolo*, cuius terminis, *Si quis*, vniuersalissimus, & generalissimus comprehendit supradictos omnes, vt patet. Secundò, 14 prout loquuntur de solis laicis, & in his dispositionibus non includuntur clerici, neq; religiosi, quia isti nullo modo sunt laici siquidem clerus, & populus sunt diuersa, *cap. si sententia 16. de sent. excom. in 6.* Glos. *verb. Populo Clem. 5. de elect.* Nau. *cap. 27. num. 167.* Tertiò, sub constitutionibus loquentibus de clericis non veniunt regulares, vt notum est, maximè in odiosis, Abbas *in cap. 1. Ne cler. num. 7. in cap. 1. de Institut. num. 3.* Roman *consil. 259.* vtiq. *& 418.* in fauoralibus, Felin. *in cap. Non dubiũ de sent. excom.* Silu. *verb. Clericus*, M. Anton. *lib. 1. resol. fin. casu 63. §. Primò.* Quartò, quatenus constitutiones Pontificiæ loquuntur 15 de religiosis,& in hoc sensu comprehendunt quoscumque religiosos cuiuscumque sint religionis quomodolibet priuilegiatos, quæ deinceps edentur à Sum-

Summis Pontificibus de quacumque materia tractent etiam si non spectent ad Sanctam Fidem, neque de officio Inquisitionis, vt expresse dicitur in hac Bulla per illa verba in ratione dubitandi allata. Quare Religiosi omnes præsertim S.Benedicti, Cisterstienses, Præmonstratẽses, S.Antonij Viennensis, & Iesuitę contra quos omnes præcipuè nominatim emanauit huiusmodi Bulla, deinceps nullo priuilegio se tueri possunt, quod non comprehendantur sub Bullis edendis, nisi specialiter excipiantur. Quid si excipiãtur Pręmonstratenses, an per cõmunicationem intelligantur excepti Iesuitæ e. g. Non, vt colligitur ex illa clausula. *Tam per viam merę concessionis, quã communicationis, & alias quomodolibet concessa respectiuè sint*.

Quæres 7. An Generales religionum comprehendantur sub dictis Bullis Pauli V. & Vrbani VIII. atque in Edictis Inquisitorum?

16 *Resp*. Quo ad Bullam Pauli V. certum est eos cõprehendi in eo, quod amplius non possint cognoscere causas spectantes ad Sanctum Officium suorum subditorum. Punctus difficultatis est, an comprehendantur sub obligatione denuntiandi suos subditos hęreticos, vel de hęresis suspectos Inquisitoribus? cum ex hoc capite non exprimantur superiores, sed tantum religiosi, immo ibi condistinguuntur subditi à superioribus in eo quod dicitur, religiosos nõ posse prohiberi per suos superiores, quin denunrient. *Volentes, vt ipsi religiosi possint, & debeant omnes etiam ordinum huiusmodi professores de hæresi suspectos Inquisitoribus, vel ordinarijs locorum vicinioribus libere denuntiare absque eo, quod superiores prædicti personas denuntiandas, & causas perquirere, vel quoquo modo id impedire*.

17 Nam in hac Bulla quatuor tantum pręcipiuntur superioribus. Primò, quod amplius non cognoscant causas huiusmodi. Secundò, quod desistant à causis coram ipsis pendentibus. Tertiò, consignent processus iudicibus Inquisitionis. Quartò, quod suos subditos non impediant à denuntiatione. In his actionibus delinquentes excommunicationẽ incurrũt cũ alijs pœnis de quibus supra.

Quando verò ipsi superiores, ad quos antea spectabat cognoscere causas Sancti Officij, non denuntiantes suos subditos hæreticos, aut de hæresi suspectos, certe eas pœnas non incurrunt, quia huiusmodi denuntiatio illis non præcipitur, sed religiosis subditis, vt patet ex allatis verbis, & legenti totam Bullam, quæ in alijs capitibus quatuor supradictis semper repetit ea verba? *Generalibus, Superioribus, & Prælatis*, in hoc verò de denuntiatione facienda verba facit de solis religiosis, loquendo verò de illa nõ impediendà verba dirigit ad superiores prædictos, ergo in hac tantum actione non impediendi denuntiationem comprehenduntur superiores. Quare Generales, & alij superiores, ad quos spectabat cognitio huiusmodi, non denuntiãtes ex hoc capite non incurrunt pœnas Bullæ Pauli. 18

Bonacina *disp*. 2. *de censuris in particulari q*. 9. *par*. 7. asserit *num*. 5. subiectum huius excommunicationis esse solum superiores non denuntiantes ex diametro oppositũ ei, quod negamus. Rationẽ affert, quia Papa pœnas, & censuras huius Bullæ dirigit solum ad Generales, superiores, & prælatos. Verum quidem est, quod pœnas, & censuras dirigit solũ ad superiores, non tamen quouis modo, sed prout contra ipsos in superioribus egit, constat autem ex Bulla contra superiores egisse tantũ in supradictis quatuor casibus, ergo incurrunt eas pœnas, quando illorum quatuor tantum sunt transgressores. Confirmatur, quia non possunt dici transgressores, ac proindè neque rei dictarum pœnarum, illarum actionum, quæ illis præceptæ non fuerunt, constat autem ex Bulla actionem denuntiationis non fuisse illis præceptã, sed solum non impeditionem denuntiationis præceptæ subditis, ergo sola impeditio inducit pœnas. 19

Quærit ibidem, an hæc obligatio denuntiandi comprehendat quascumque perso- 20

personas denuntiandas, laicos, clericos, nouitios, an solum religiosos professos? Respondet, restringi ad denuntiationem tantum religiosorum professorum, & nō esse denuntiandos laicos, neq. nouitios, ex vi huius Bullæ, cum loquatur solum de professis. Nonnulli putant hanc obligationem omnes comprehendere laicos, clericos, nouitios, & professos, vt colligitur apertè ex illis verbis. *Vt ipsi religiosi possint, & debeant omnes, etiam ordinū huiusmodi professores de hæresi suspectos, &c.* Qui enim dicit omnes neminem excludit, & qui totum dicit, nihil excludit, inquit ipse Bonacina ibidem pro alio

21 casu. Præterea dictio *Etiam* exprimit casum magis dubitabilem, & includit minus dubitabilem ex iuribus, & doctoribus allegatis à Barbosa *dist.* 112. *num.* 1. Deindè per hanc Bullam magis confirmatur obligatio, quam quilibet habet denuntiandi quemlibet reum hæresis aut eiusdem suspicionis. Hæc non probant efficaciter, nam illa dictio *Etiam* in qua tota vis sita esse videtur, licet sit extensiuá, intelligitur tamen respectu antea non expressorum, quatenus dicitur implicare maiora expressis, ex eodem Barbosa *num.* 2. & Seraphin. *decis.* 1384. *num.* 5. dicit non stare cumulatiua.

22 Colligitur ex supradictis negligentem denuntiationem ex vi huius Bullæ non incurrere eas pœnas, siuè sit superior, ad quem alias huiusmodi cognitio spectare poterat, vt patet ex supradictis, siuè sit subditus, quia illi id quidem præcipitur, sed sine dictis pœnis, quę infliguntur cōtra superiores delinquētes in alijs actionibus.

Quod verò spectat ad Bullam Vrbani

23 VIII. dico illam afficere etiam Generales quorumcumque ordinum, ac proindè comprehendi in Bullis hactenus editis spectantibus ad fidem, & Inquisitionem, & in posterum edendis de quacumque materia loquētibus de religiosis sub quibus comprehenduntur Generales, quamuis, hoc nomine, vel alio sibi magis proprio ex instituto religionis nō exprimerentur, vt colligitur ex illis verbis. *Etiam si ipsi priuilegiati forent magis speciali nota, & expressione digni, eisque priuilegia gratia &c.*

Dices, hinc sequitur, Generales comprehendi sub Bulla Pauli V. etiam in ea parte, qua omnibus religiosis præcipitur denuntiatio aliorum religiosorum de hæresi suspectorum. Et si enim non nominentur in ea nomine proprio, sed solū nomine communi religiosorum, quo aliàs non veniebant superiores præsertim maiores, nunc tamen virtute Bullæ Vrbani VIII. vt mox dixi, Generales comprehenduntur sub simplici nomine religiosi in Bullis editis, & edendis. Ex quibus sequitur falsū esse, quod supra dixi, Generales nō cōprehendi sub obligatione denuntiādi ex dicta Bulla Pauli V. Respondetur, quod Generalis non potest comprehendi sub illis verbis. *Vt ipsi religiosi possint, & debeant*, quia ibi apertè accipiuntur prout contra distinguuntur à Generali, & alijs superioribus, qui aliàs cognoscere poterant hoc delictum, ibi. *Et quod superiores prædicti personas denuntiandas, & causas perquirere.* Consequenter cum sint ex natura huius actionis, & facti excepti non comprehenduntur sub dispositione constitutionis Vrbanæ, quo ad hunc peculiarem casum denuntiationis præceptæ in Bulla Pauli V. Confirmatur id, quia dispositio Bullæ Vrbani habet locum in quantum Generalis potest comprehendi sub nomine aliorum religiosorum, de quibus aliquid disponitur; in casu autem nostro non potest comprehendi, hoc ipso, quod ibidem subditi, & superiores expressè nominantur sub diuersis actionibus, ergo Bulla Vrbani locum non habet in hoc casu.

Quod ad tertium de Edictis Inquisitorum, quæ prout facit ad rem nostram consistunt in obligatione denuntiandi hæreticos, vel de hæresi suspectos, difficultas potest esse tam de actiua denuntiatione, qua teneantur Generalis denuntiare quoslibet tam subditos, quam non subditos, quam de passiua, qua alij quicumque siuè eius subditi, siuè extranei

nei debeant illum, siuè hæreticum, siuè suspectum denuntiare?

24 *Resp.* Generales non esse quo ad actiuam denuntiationem subiectos Inquisitoribus ex vi Edictorum eorum, cum in ipsis non exprimantur proprio nomine, quod necessarium esset, ex vulgatis namq. iuribus, personæ, quæ nomen elegans habent, & speciali nota, & expressione dignæ sunt, non veniunt sub generali locutione, sed exprimendæ sunt per nomen suæ dignitatis, *ex cap. Sedes, de rescr. l. Item* apud Labonem, §. *ait prætor, ff. de iniur. cap. De multa, de præbend.* Gutier. *lib. 3. pract. q. 16. num. 51.* Confirmatur, quia hi superiores non habent certum domicilium, & habitationem, discurrunt enim ex officio visitantes totam religionem, quam pro domicilio habent, ergo non subduntur Edictis Inquisitorum, quæ restringuuntur ad personas habitantes sub eorum iurisdictione.

25 Quo ad passiuam puto esse subiectos, probatur. Tum quia, absurdum est dicere in his casibus à nullo posse denuntiari ex vi Edictorum, quæ præcipiunt esse denuntiandos quoslibet hæreticos, vel de hæresi suspectos. Tum quia, in multis Bullis mãdantur denũtiari quosque religiosos, ergo etiam Generales, qui quo ad hanc materiam in Bullis veniunt sub nomine religiosorum, vt dixi supra.

Quæres 8. An, & quomodo Inquisi-
26 tores, seu Episcopi possint procedere cõtra Generales Ordinum? Quoad religiosos subditos, & alios superiores minores nulla est difficultas tam de iure cõmuni, *cap. Ad abolendum 9. de hæret. cap. Vt officium 11. eod. in 6.* quam ex Bullis modernis, vt supra vidimus *sub q. 2.* remanet difficultas quo ad Generales, qui videatur posse puniri ab Inquisitoribus. Tum quia, denuntiandi sunt, vt mox superius probaui. Tum quia, in hac materia pares sunt cum cœteris religiosis, ex probatis per Bullam Vrbani VIII.

27 *Resp.* Inquisitores possunt, & debent recipere denũtiam, vlterius tamen procedere contra Generales non possunt, sed admonere supremum Tribunal, vt decernat quid agendum. Ita colligitur *ex cap. Inquisitores 16. eod. in 6. ibi: Si tamen Inquisitores ipsi, Episcopos, vel alios superiores prælatos sciuerint, vel inuenerint circa crimen hęreseos commisisse aut eos de hoc diffamatos, existere vel suspectos, id tenebuntur Sedi Apostolicę denuntiare.* Ratio est, quia Sedes Apostolica non vult sibi præiudicare respectu harum personarum, quæ ex vi suæ dignitatis immediatè sunt subiectæ suæ Sedi, & auctoritati supremæ. Ita ex Pegna Rodr. *tom. 2. q. 81. art. 1. cum suo compend. resolut. 73. num. 1.* Trimarchus *disp. 8. sect. 4. & 5.* & alij apud ipsos. Ad rationem dubitandi primam, concesso antecedẽte negatur consequentia, quia aliud est denuntiatio, aliud super illam iudicium ferre, nã Generales ideo à quolibet denuntiari possunt vbi reperiuntur, ne eorum delicta remaneant impunita, quod facile accideret, si scientes eorum delicta deberent accedere Romam ad denuntiandum illos Summo Pontifici, nam cum tam graui incõmodo videtur obligatio nimis onerosa, ideo vnusquisque denũtiat Inquisitori, vbi delictum committitur, siuè delinquens sit de loco, siuè aduena, ad Inquisitorem postea spectat videre an denuntiatus sit de suo foro, an de foro alterius. Ad secundam dico esse pares cum cœteris religiosis, quando nõ eccipiuntur, vt in casu nostro, in quo Generales excipiuntur à iure superius allegato, cui non contrariantur disposita in Bulla Vrbani, quia ex vulgatis iuribus, iura iuribus concordare expedit.

Quæres 9. An superiores regulares in aliquibus locis habentes iura quasi Episcopalia in Ecclesiastieos, & laicos possint cognoscere causas spectantes ad Sanctum Inquisitionis Officium?

Resp. Affirmatiuè, quia de iure tam 28
veteri, quam nouo huiusmodi causæ spectant ad Inquisitores, & Episcopos, seu ordinarios locorũm, vt videre est *tit. de hæreticis*, & in supracitata Bulla Pauli V. Sed nomine Episcoporum, & ordinariorum

riotum locotum veniunt huiusmodi superiores regulares, qui habent populum sub se, & in quo comparantur Episcopis, ita quod habent cognitionem quatumcumque causarum tam ciuilium, quam criminalium, sicuti habent Episcopi erga suos subditos, *cap. In singulis, de statu monach. cap. Abbates de priuileg. in 6.* Butrius *in cap. Cum & plantare, §. In Ecclesijs, de priuileg.* Aretin. *consil.* 63. *n.* 4. ex illis Rota in vna iurisd. veneris 16. Decembris 1594. coram Orano relata per Tambur. *tom.* 3. *decis.* 41. Ita in terminis Carena *par.* 2. *tit.* 17. *num.* 35. §. *Vbi tamen*, loquendo de Bulla Pauli V. supra *sub q.* 2. extensa, quæ his non obstat, cum loquatur de Generalibus, & prælatis non habentibus sub se populum pleno iure subiectum; itaque Prælatus Regularis habens sub se non solum religiosos, sed etiam clericos, & laicos, in suo territorio, vt Episcopi, hos omnes iudicare possunt ciuiliter, & criminaliter etiam in causis Sanctę Fidei contra hæreticam prauitatem.

Quæres 10. An Inquisitores procedere possint cõtra superiores regulares impedientes, ne sui subditi denuntient alios religiosos de hæresi suspectos?

29 *Resp.* Affirmatiuè, quia delinquunt contra Officium Sanctæ Inquisitionis denuntiationem impedientes contra id, quod disponitur in dicta Bulla Pauli V. ne scilicet superiores regulares audeãt, & præsumant impedire illos religiosos, qui volunt denuntiare alios religiosos, vbi cõtra ipsos impedientes, vel causam denuntiationis perquirentes statuuntur diuersæ pœnę, præsertim excommunicationis latæ sententiæ reseruatæ, de qua superius dictum fuit. Ita Carena *par.* 2. *tit.* 17. *num.* 35. §. *Parimodo.*

Nota autem, quod Pius V. in quodam suo decreto prohibuit, ne superiores grauarent suos subditos recurrere volentes ad Sanctum Officium, vt in eo testimonium perhibeant, sub die 17. Augusti 1567. tenoris sequentis.

30 *Sanctissimus D. N. Pius Papa V. in Generali Congregatione S. Officij consulens libertati ipsius Sancti Officij, & indemnitati recurrentium ad illud, vel in eo testimonium perhibentium, statuit, & decreuit, vt regulares quorumuis, etiam Mendicantium Ordinum personę, quæ pro tempore ad Officium Sanctę Inquisitionis pro quocumque negotio recurrerint, seu confugerint, vel in eo testimonium perhibuerint veritatis, aut aliàs quomodolibet deposuerint, nequaquam à suis superioribus per quinquennium continuum à die recursus, seu depositionis huiusmodi molestari, vel ex quacumque causa, vel excessibus prætensis personarum illarum, & debitis propterea pœnis, seu pœnitentijs eisdem imponendis, nisi ipsi Illustrissimi Cardinales Inquisitores Generales certiores facti fuerint, vel eis aliter clarè notificatum, & ab ipsis Cardinalibus desuper responsum fuerit.*

Sed qua ratione in supradicto Decreto prohibentur superiores regulares à punitione recurrentium ad Sanctum Officium, quasi delinquerint denuntiatores, cum omnibus etiam religiosis præcipiatur denuntiatio hæreticorum, & de hæresi suspectorum; & ex alio capite eisdem superioribus permittatur huiusmodi punitio? Illud decretum emanauit contra superiores regulares, qui prætendebant punire suos religiosos denuntiatores aliorum religiosorum, non zelo iustitiæ, & Sanctæ Fidei, sed ex odio, vel alio malo fine quandoque calumniabantur suum correligiosum, ne autem propter horum punitionem læderetur libertas Sancti Officij, & illi præiudicaretur, Sanctissimus mandauit, ne quis recurrens ad Sanctum Officium puniretur nisi post quinquennium, & tunc nõnisi consulta Sacra Congregatione. Sed hoc decretum nunc cessare videtur, quia cum prælati regulares amplius non cognoscant, neque procedant in his causis, vt antea facere poterant, ex quo aliquod ius habebant puniendi delinquẽtes in causis S. Officij etiam extra, consequens est, vt neque animaduertant in suos religiosos, si fortè delinquunt in Sanctum Officium perperam denuntiando,

tiando, id enim spectat ad Inquisitores.

Quæres 11. An religiosi teneantur denuntiare clericos, laicos, & quoscumq; suos correligiosos, vel alterius ordinis, quos sciuerint esse hæreticos, vel suspectos de hæresi?

31 *Resp.* Religiosi omnes cuiuscumque sint ordinis, & conditionis tenentur nō solum iure Pontificio, vt constat ex supradicta Pauli V. Bulla sub *nu.*2. denuntiare quoscumque hæreticos, seu de hęresi suspectos, verum etiam ex vi Editorum Inquisitorum id facere tenentur, qui sunt de familia illius conuentus, qui situs est sub districtu Inquisitoris, nam Edicta habent *similia verba*. *Comandiamo à tutte, & à ciascheduna persona di nostra giurisditione di qualunque conditione, stato, grado, ò dignità, così Ecclesiastica, come mondana sia quanto si voglia grande, che fra dodici giorni*. Et quamuis in dictis verbis nominatim non exprimantur regulares sub nomine Religiosorum, tamen intelliguntur expressi, & comprehensi sub illis verbis. *Stato, grado, ò dignità Ecclesiastica*. Confirmatur id, quia in fine Edicti superiores præcipiuntur admonere suos subditos de obligatione denuntiandi vt mox dicam.

32 Notandum autem est, religiosos obligari, vel excusari in denuntiandis hęreticis, seu de hæresi suspectis eodem modo, quo tenentur, vel excusantur cœteri fideles, ideo quidquid dicetur infra in proprio capite de laicis, & clericis, locum habet pro, vel contra religiosos in materia denuntiationis.

Quæres 12. An superiores regulares teneantur publicare Edicta Inquisitorū suis subditis, quando ad eos transmittuntur?

33 *Resp.* Affirmatiuè, vt apparet ex sequentibus verbis in calce Edicti. *Le quali cose cōmandiamo ancora alli Reuer. Abbati, Priori, e Presidenti de conuenti, & case de religiosi, che respettiuamente l'esseguiscano con i sudditi loro*. Verum quidem est, quod nullibi vidi huiusmodi Edicta publicari, sed tantum cum reuerentia recipi, & affigi in sacristiis vnde neque transmittitur fides publica de huiusmodi lectione. Si tamen expresse id peteretur obediendum esset. Quamuis alioquin semel in anno publicatur in mensa Regularium quidquid continetur in huiusmodi edictis, quando leguntur Bullę restrictę in Decreto sanctissimi Vrbani, de quo infra suo loco, ita quod si in hoc grauantur, in alio releuantur.

Quæres 13. An Inquisitores procedere possint contra superiores regulares negligentes publicationem suorū Edictorum, & Decreti de lectione vigintiunarum Bullarum, priuando, vel eos suspendendo à suis officijs?

Resp. Inquisitor recipere potest querelam sibi delatam contra superiorem negligentem prædictorum Edictorum, & Decreti lectionem, non tamen potest vlterius procedere, sed in hoc debet cōsulere supræmum tribunal. Et ita responsum fuisse refert Carena *par.*2. *tit.*17. in fine *num.*99. Itaque suspensio, de qua fit mentio in calce Edictorum refertur ad clericos, non ad religiosos. 34

Quæres 14. An religiosi pœnitentiati in S. Officio sint habiles ad gradus, & officia suæ religionis?

Resp. Negatiuè, vt hoc expresse decreuit Vrbanus VIII. in Generali Congregatione vniuersalis Inquisitionis die prima Octobris 1626. his verbis relatis à Diana *part.*4. *in calce Bullarum*, Peirino *ad constit.* 9. Pauli V. *nu.* 29. Trimarch. *disp. fin. de solicit. num.*49. 35

Sanctissimus D.N. iustis de causis animum suum mouentibus decreuit, & statuit vt impostcrum regulares omnes cuiussuis ordinis, societatis, & instituti quib. pro delictis ad Sanctum Inquisitionis Officium spectantibus, pœnitentiæ genus aliquod impositum fuerit, (salutaribus pœnitentijs exceptis) eo ipso ad omnes suæ religionis gradus, & officia inhabiles censeantur; & deinceps, etiamsi pœnitentię tempus complcuerint, vel gratiam receperint, ad illa tamen promoueri nullatenus possint, nisi prius obtenta à S.D.N. vel ab hac S.C. coram 36

Ppp San-

Sanctissimo habenda, speciali, & expressa rehabilitationis gratia. Aliàs promotio quælibet nulla sit, & promouentes ipsi priuationem suorum officiorum, ac præterea vocis actiuę, & passiuæ, ipso facto incurrant, ad quæ restitui, nisi ab eodem S. D. N. vel ab eadem S. C. coram Sanctissimo habenda, non possint. Præsens autem Decretum omnibus religiosorum superioribus intimari mandauit Sanctissimus Dominus noster.

37 Dubitatur primò, an ante hoc Decretum pœnitentiati vt supra essent inhabiles? *Secundò*, an ad hanc inhabilitatem requiratur aliqua sententia iudicis? *Tertiò*, an locum habeat in eo, qui abiurauit solum de leui? *Quartò*, an in eo, qui quidem pœnitentiatus fuit sed ex delicto, quod non inducebat abiurationem? *Quintò*, quid veniat sub nomine graduum, & officiorum, ad quę promoueri nō possunt pœnitentiati? *Sextò*, quid intelligendum per pœnitentias salutares? *Septimò*, an de facto promotus possit continuare in officio? *Octauò*, an pœnę priuationis officiorum, & vocum contra promouentes illos inhabiles requirant iudicis sententiam? *Nonò*, an Generalis rehabilitare possit pœnitentiatos, & restituere promouentes illos?

38 Primò, respondetur affirmatiuè, nam de iure communi hæretici sunt irregulares ex probatis *cap.* 12. *quæst.* 10. infames *quęst.* 12. priuati omnib. beneficijs *q.* 14. omnibus officijs, & actibus legitimis *quęst.* 16. Ex his tamen nō euacuatur dubitatio; nam inter pœnitentiatos alij sunt verè, & formaliter hæretici, de quibus dixi esse irregulares, & infames ac proinde inhabiles ad officia, & priuati habitis; alij vero sunt tantum suspecti leuiter, vel vehementer de hæresi, & isti de iure non sunt irregulares, neq; infames, neque proinde inhabiles, quia non abiurarunt de formali, prædictæ enim pęnæ ab hæreticis extendendæ non sunt ad suspectos, qui reuera non sunt hæretici, & ita sentit Nauar. Paris. Henriq. quos pro se citat Sanch. *lib.* 2. *cap.* 25 *num.* 12. Genuens. *cap.* 45. *in Annot.* His nihilominus non obstantibus Decretū hoc censet Regulares pœnitentiatos esse inhabiles, & cum loquatur absolutè, & indistinctè comprehendit pœnitentiatos non solum ex delicto hæresis, sed etiam suspicionis ejusdem.

Secundò, absque alia iudicis sententia, seu declaratione sequitur ad sententiam per Inquisitionis Iudicem latam, 39
quamuis in ea nulla fiat mentio eiusmodi inhabilitatis, & in hoc nulla difficultas.

Tertiò, Decretum hoc locum habet 40
etiam in eo, qui solum abiurauit de leui, nam & iste dicitur pœnitentiatus in Sancto Officio, nam leuis suspicio, quæ in se grauis est, talis dicitur in ordine ad vehementē, ergo nulla ratio videtur suadere, quin leuiter iudicatus de hæresi suspectus, pari inhabilitate sit infectus, sicut ille, qui vehementer est suspectus. Nec obstat purgatio per abiurationem, quia mala opinio ab hominibus legitimè concepta adhuc perseuerat, ac proinde sequens inhabilitas.

Quartò, non comprehenditur sub 41
Decreto ille, qui ex alio capite, quam ob hæresim, vel eius suspicionem pœnitentiatus fuit in S. Officio, quia cū nō abiurauerit, non fuit multum grauata illius opinio, ex quo debeat censeri inhabilis. Quare punitus ob blasphemiam non hæreticalem, vel quia omisit denuntiare, &c. non afficitur hoc Decreto.

Quintò, nomine *Graduum, & Officio-* 42
rum respectu subiectæ materiæ non solum veniunt gradus superioritatis, vt Generalatus, Prouincialatus, Prioratus, Commissariatus, Visitatoratus, Vicariatus, & quæcumque huiusmodi officia superioritatis, vt de illis vocabulis loquuntur Sanch. *lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 66. Rodriq. & Sousa ab eo citati, Bonac. de clausura *part.* 4. *num.* 6. de *Largit. mun.* *p.* 5. *num.* 2. cum Diana *part.* 4. *tract.* 4. *resolut.* 224. Sigism. *de elect. dub.* 72. *n.* 3. Verum etiam quicumque alij, qui vere prę-

præseferunt dignitatem, seu personatum, vt Gradus Doctoratus, Definitoratus, Discretatus, & Custodiatus. Officia verò Lectorum, Concionatorum, Confessariorum, Sacristæ, & huius generis, quæ sunt oneris non comprehenduntur quo ad exercitium.

43 Sextò, nomine pœnitentiarum salutarium veniunt illæ, quæ ab Inquisitoribus imponuntur in foro animæ sine strepitu iudiciali, & processu, vt quando quis spontè comparet; item quando processatus non abiurauit de vehementi, vel leui, &c.

44 Septimò, promotus peccauit recipiendo officium, & cum nulla sit electio tenetur renuntiare, & cedere officio, quia dicitur intrusus, & illud vsurpasse contra hoc Decretum.

45 Octauò, pœnæ priuationis, & vocum inflictæ contra promouentes pœnitentiatos requirunt sententiam iudicis more aliarum, de quibus alibi dixi, & tradit in simili Sanch. *lib. 6. cap. 15. num. 65.*

46 Nonò demum, patet Generalis super dictam inhabilitatem dispensare non posse pœnitentiatos, neque restituere promotores eorum, cum id spectet ad Summum Pontificem tantum, vel ad S. C. Coram ipso congregatam. Dixi nihilominus *cap. 22. quæst. 11.* superiorem regularem posse dispensare in irregularitate ex hęresi occulta, quia non obstat Decretum hoc, quod loquitur de Pœnitentiatis.

Quæres 15. An Regulares possint suos subditos absoluere ab hæresi saltem occulta?

47 *Resp.* Negatiuè *cap. 12. q. 8.*

Quæres 16. An religiosi proficiscentes vltra mare sine licentia suorum superiorum sint vehementer suspecti de hæresi puniendi ab Inquisitoribus?

48 *Resp.* Religiosi vltra mare proficiscentes ad ea loca, vbi plures sunt infideles, quam Catholici, & inibi prædicantes, seu seminantes errores dicuntur esse vehementer suspecti de hæresi, vnde mandantur puniri per prælatos Ecclesiarum; & proficiscentes sine licentia in scriptis ipso iure incurrunt excõmunicationem reseruatam, vt videre est in extrauag. comm. Ioannis XXII. incip. *Ad nostrum 2. de Regular.* De hac excommun. Bonac. *quæst. 2. de Clausur. par. 4.* dicit superiorem accedentem non subijci, quia extrauagans loquitur de solis subditis; & accedentes sine intentione dogmatizandi, vult adhuc esse reos huius excommunicationis. Addo, quod ab ea absoluere possunt eorum prælati in vim suorum priuilegiorum, nisi de hæresi sint infecti.

Quæres 17. An religiosi matrimoniũ contrahentes sint suspecti de hæresi, & subijciantur Inquisitoribus?

Resp. Affirmatiuè *sub capit. 22. quæst. 28.* 49

Quæres 18. An superiores regulares dispensare possint suos subditos in Sancto Officio pœnitentiatos tam in promotione ordinum, officiorum, quam ministratione Sacramentorum?

Resp. Super hæreticos formales, vel eorum fautores nihil possunt Regulares, vt non semel dictum fuit hic, & *sub cap. 12.* Neque super suspectos simpliciter quo ad promotionem officiorum, vt constat *ex num. 46.* Loquendo quo ad ordines recipiendos, vel receptos dispensari possunt à suis superioribus virtute priuilegiorum ex dictis *capit. 12. quęst. 44.* Nec obstat supradictum Decretum *sub num. 36.* extensum, quod loquitur de promotione officiorum, non ordinum. 50

Quæres 19. An religiosus in S. Officio pœnitentiatus sit ipso iure priuatus voce actiua, & passiua?

Resp. Est ipso iure priuatus voce passiua ad gradus, & officia suæ religionis, vt colligitur ex Decreto Sacræ Congregationis superius extenso *sub num. 36.* vbi decernitur, pœnitentiatos in Sancto Officio eo ipso esse inhabiles ad gradus, & officia sui ordinis, quod coincidit cum eo, quod est esse priuatum voce passiua, nam quilibet ad officium promouetur per vocem passiuam, qua- 51

tenus eligitur. Quo verò ad vocem activam non est priuatus, quia in eo Decreto nulla fit mentio de promouentibus, & eligentibus, qui per vocem activam dicuntur suum munus exercere; neque huiusmodi pœna reperitur inflicta aliquo iure. Confirmatur, quia aliud est vox activa, aliud passiua, ergo sublata vna, non tollitur altera. Neque conditiones requisitæ ad vocem passiuam necessariæ sunt ad activam. Deindè hæc facilius reperitur in persona, quam passiua, eo quod hoc est fundamentum prælaturæ, & dignitatum, quibus propositi eliguntur diuersis qualitatibus muniti; illa competere potest quibuscumque indifferenter, ex quo regulares etiam laici, non solum clerici, & Sacerdotes illius capaces sunt.

CAPVT

CAP. VIGESIM. VIII.

DE DECRETO BVLLARVM.

S. INQVISITIONIS.

SVMMARIVM.

CAPVT

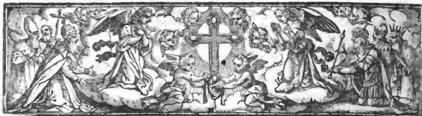

CAP. VIGESIM. VIII.

DE BVLLIS S. INQVISITIONIS.

ECRETVM primo loco extendendum est, Editũ feria quinta, die decima quarta Aprilis 1633. in Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. Domino Nostro Domino Vrbano Diuina Prouidentia Papa VIII. ac Eminentissimis, & Reuerendissimis Dominis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus aduersus hæreticam prauitatem Inquisitoribus Generalibus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis. Est autem sequentis tenoris.

1 *Sanctissimus Dominus noster sedulo incumbens, vt ea, quæ salubriter Apostolicis Decretis, & Constitutionibus statuta, & ordinata sunt, præsertim quæ ad Sanctũ Officium Inquisitionis contra hæreticam prauitatem pertinent, inuiolabiliter obseruentur, & omnimodam sortiantur exequutionem, districtè mandat, & præcipit, vt omnes superiores cuiusuis Ordinis Congregationis, Societatis etiam de necessitate exprimendæ Regularis, aut cuiusuis alterius instituti, etiam quantumuis exempti, & priuilegiati, teneantur sub pœna priuationis officij, ac vocis actiuæ, & passiuæ ipso facto incurrenda, alijsque arbitrio Sanctitatis suæ infligendis, in perpetuum semel saltem in anno; idest feria sexta post octauam Assumptionis B. M. V. in publica mensa, vel in capitulo ad hoc specialiter conuocato; & insuper in quocumque Generali, aut Prouinciali Capitulo, Conuentu, diæta, aut alio quouis nomine nuncupato capitulari congressu suos subditos, ac religiosos commonere de iniuncta omnibus obseruantia, & executione earumdem Apostolicarum*

rum Constitutionum, & Decretorũ ad Sanctum Officium Inquisitionis aduersus hæreticam prauitatem pertinentium, ac præsertim.

Iulij III. Constitutionis II. incip. Licet aduersis, *contra impedientes Inquisitores hæreticæ prauitatis in eorum officio, aut in causis Inquisitionis se ingerentes, eorumque complices, & fautores; & contra ipsos Inquisitores admittentes laicos ad criminis hæresis cognitionem. Et Pij V. constitut.* 82. *incip.* Si de protegendis, *contra occidentes, verberantes, deijcientes, aut perterrefacientes quemuis ex Ministris Sanctissimi Officij Inquisitionis, vel Episcoporum id munus in sua diœcesi, vel prouincia obeuntium; seu accusatorem, denuntiatorem, aut testem in causa fidei quomodocumque productum, vel euocatum; nec non contra diripientes, expugnantes, inuadentes, incendentes, expilantes, aliove exportantes alicuius prædictorum bona, libros, literas, autoritates, exemplaria, regesta, protocolla, exempla scripturas, aliaue instrumenta, siuè publica, siuè priuata, vbicumque posita; eorumque complices, & fautores; & contra effringentes carcerem, vel custodiam publicam, vel priuatam extrahentes, vel emittentes vinctum, prohibentes capiendum, captumque eripientes, recipientes, occulentes, seu facultatem effugiendi dantes; seu id fieri iubentes, eorumque complices, & fautores, etiam effectu non secuto, nullatenus excusandos, nisi claras tantummodo probationes, in contrarium adducentes; & contra intercedentes pro præfatis delinquentibus, inflictis contra quemlibet prædictorum pœnis, quæ damnatis ex primo capite legis Iuliæ maiestatis, eorumque filijs irrogantur, & oblata reuelantibus impunitate.* Hanc explicatam sub cap.29.

Pij IV. Constit. 31. *incip.* Cum sicut nuper, *contra Sacerdotes, qui pœnitentes mulieres in actu Sacramentalis Confessionis ad inhonestos actus prouocare, & allicere tentant, & solicitant. Et Gregorij XV.* 34. *incip.* Vniuersi Dominici gregis, *ampliatiue circa huius criminis probationes, & extensiuæ contra confessarios, qui personas, quæcumque illæ sint, ad inhonesta, siuè inter se, siuè cum alijs quomodolibet perpetranda in actu Sacramentalis Confessionis, siuè ante, siuè post, immediatè, seu occasione, vel prætextu Confessionis, vel extra occasionem Confessionis in Confessario, aut alio loco ad audiendam Confessionem electo, solicitare, vel prouocare tentauerint, aut cum eis illicitos, aut inhonestos sermones, seu tractatus habuerint. Et contra Confessarios non monentes eos, quos sciunt ab alijs Confessarijs solicitatos esse, vt Inquisitoribus, vel Ordinarijs, solicitantes denuntient, vel docentes eos ad ita denuntiandum non teneri.* Explicatam habes sub cap. 23.

Gregorij XIII. Constit. 21. *incip.* Officij nostri partes, *de iurisditione Inquisitorum hæreticæ prauitatis in eos, qui ad ordinem Presbyteratus non promoti Missas celebrant, & Sacramentaliter Confessiones audiunt. Clementis VIII. constit.* 81. *incip.* Et si alias; *declaratoriæ pœnæ contra eos infligendæ per iudices laicos, præuia eorum degradatione; & Sanctitatis suæ Constit.* 79. *incip.* Apostolatus officium, *extensiuæ ad minores* 25. *annis, dummodo vigesimum ætatis annum compleuerint.* Explicatas habes sub cap. 22.

Sixti V. constit. 17. *incip.* Cœli, & Terræ Creator, *contra exercentes artē Astrologiæ iudiciariæ, & alia quæcumque diuinationum genera, librosue harum artium legentes, vel tenentes. Et Sanctitatis suæ constit.* 113. *incip.* Inscrutabilia iudiciorum Dei, *extensiuæ ad alia, & congrauioribus pœnis.* Explicantur sub cap. 20. & 21.

Clementis VIII. constit. 42. *incip.* Cũ sicut, *contra Italos, ne extra Italiam proficiscantur ad loca, in quibus liber, & publicus cultus, siuè vsus Catholicæ Religionis non existat, minus eis in locis habitent. Et Gregorij XV. constitut.* 28. *incip.* Romani Pontificis, *contra hæreticos, ne in locis Italiæ, & insularum adiacentium quouis prætextu commorentur, & contra eorum fautores, & receptatores.* Explicantur sub cap. 24.

Pauli V. constitut. 26. *incip.* Romanus Pontifex *Reuocatoriæ facultatum superioribus quorumcumque Ordinum, & Religioso-*

gioforum , quoquo modo concessarum cognoscendi causas suorum subditorum ad Officium Sanctæ Inquisitionis quomodolibet pertinentes. Explicatur sub cap.27.

Eiusdem constitut. 97. Regis pacifici, *innouatoriæ constitutionum à Sixto IV. & Pio V. de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis editarum, impositionis maiorum pœnarum in trãsgressores à locorum Ordinarijs, & hereticæ prauitatis Inquisitoribus puniendos. Et Gregorij XV. constit.* 29. *incip.* Sanctissimus Dominus noster auditis, *apliatiuæ, & declaratoriæ prohibitionis asserendi Beatam Mariam Virginem Conceptam esse in peccato originali*. Explicatur sub cap.2.

Gregorij XV. constit. 27. *incip.* Romanus Pontifex in specula *reuocatoriæ quarumcumque concessionum viuæ vocis oraculo factarum. Et sanctitatis suæ constit. extensiuæ ad quoscumque quantumuis priuilegiatos, & exemptos, incip.* Alias felicis recordat. Gregorius. Explicantur hic sub q.13.

Eiusdem constit. 40. *incip.* Apostolatus officium, *& sanctitatis suæ constit.* 114. *incipientis eodem modo, reuocatoriæ licentiarum quarumcumque legendi, & habendi libros prohibitos*. Explicantur sub cap. 14.

Sanctitatis suæ constit. 37. *incip.* Sanctissimus Dominus noster, *de imaginibus nondum à Sede Apostolica canonizatorum, vel beatificatorum cum radijs, splendoribus, aut laureolis non proponendis, tabellis, aut luminaribus ad eorũ sepulcra non apponendis, eorumue gestis, miraculis, reuelationibus, beneficiorum impetrationibus, non publicandis, aut imprimendis*. Explicatur sub cap.15.

Pariter sanctitatis suæ constitut. 50. *incip.* Sanctissimus Dominus noster pro debito. *de libris vbicumque compositis; de quacumque materia tractantibus ab his, qui degunt in statu Ecclesiastico, non transmittendis alio, vt imprimantur, sine Vicarij, & Magistri Sacri Palatij in Vrbe, vel extra eam, sine Ordinarij, & Inquisitoris, aut ab eis deputatorum licentia*. Explicatur cap. 15.

Et eiusdem sanctitatis suæ constitut. incip. Cum sicut accepimus *quod constitutiones Apostolicæ in concernantibus Fidem Catholicam, & Sanctæ Inquisitionis Officium hactenus editæ, & in posterum etiam super quacumque alia re edendæ, omnes Regulares quomodolibet priuilegiatos comprehendunt, nisi in edendis illi specialiter excipiantur*. Explicatur cap. 27.

Et insuper ijdem Superiores teneantur curare, & efficere, vt huius decreti exempla aliquo in loco apud eos publico affigantur, & affixa conseruentur, itaut ab eisdem subditis religiosis omnibus videri, ac legi commodè queant. Deque huiusmodi commonitione publico documento statim certiorem facere Congregationem Sanctissimæ Inquisitionis in Vrbe, Et ita mandat, & præcipit sanctitas sua. 5

Ioannes Antonius Thomasius S. Romanæ, & Vniuersalis Inquisitionis Notar.

Affixum fuit die septima Iunij 1633.

DVBITA-

DVBITATIONES

Ad hoc Decretum.

NONNVLLÆ proponendę
sunt quæstiones, & resol-
uendæ ad perfectionem
intelligentiam supradicti
Decreti, quod continet
breuiter substantiam su-
pradictarum Bullarum, de quibus infra
agendum est.

Quæres igitur primò, ad quosnam
superiores spectet commonere suos sub-
ditos de obseruatione dictarum consti-
tutionum?

4 *Resp.* In mensa publica, vel in capi-
tulo specialiter ad hoc conuocato, spe-
ctat ad superiores locales, cuiusmodi
sunt Abbates, Priores, Guardiani, Mini-
stri, Correctores, & alij quouis nomine
appellati, qui habẽt superioritatem iure
ordinario, & immediatam administra-
tionem monasterij, hi enim propriè di-
cuntur Superiores; & hoc clarius expri-
mitur in Decretis de celebratione Missa-
rum, dum in illis dicitur, quod superiores
locales procurare debent, vt ea in publi-
5 ca mensa perlegantur. Quare id munus
non spectat ad eorum Subpriores, aut
Vicarios, quia non dicuntur superiores,
neque immediatam habent gubernatio-
6 nem, neque ordinariam administratio-
nem Monasterij; neque ad superiores
maiores Generalem, aut Prouinciales,
quia non sunt superiores locales: neque
eodem die præscripto id præstare pos-
sunt in omnibus conuentibus, & Mona-
sterijs suæ religionis, aut prouinciæ, quia
simul, & semel eodem die non possunt
reperiri personaliter, in omnibus suis
conuentibus ad commonendum suos
subditos de iniuncta obseruantia huius-
modi constitutionum contra hæreticam
pravitatem. Dixi (in publica mensa) quia
7 in Capitulis Generalibus, aut Prouincia-
libus spectat ad superiores constitutos
in huiusmodi Capitulis, quouis nomine
appellentur, siuè sit ipse Generalis, aut
Præsidens, vel Commissari us, seu Pro-
uincialis, Satisfit autem ab ipsis com-
monitioni, si procurent huius Decreti 8
lectionem per Lectorem, vel alium de-
putatum, idem enim est commonere,
& legere quo ad hoc. Vide quæ dixi
tom. 2. resolut. 58. num. 63. & 64.

Quæres 2. An non legentes hoc
Decretum prefixo die, quæ est feria
sexta post Octauam Assumptionem
B.M.V. peccent mortaliter, & sint accu-
sandi de hac omissione superiores à suis
subditis?

Resp. Qui illud non facit legere præ- 9
fixo die ex mera negligentia obligatio-
ne præuisa antecedenter peccat morta-
liter, & accusari potest, si loquamur ex
vi Decreti præcisè, attenta verò gratia
à Summo Pontifice facta, hæc obligatio
extenditur per totum mensem Augusti,
ac proindè qui illud non procurauit legi
primo die Septembris, peccauit morta-
liter.

Prima pars, de obligatione illud le-
gendi de se patet, & sub mortali proba-
tur. Tum quia, est omissio in re grauis-
sima, cum in Bullis illius Decreti directè,
& immediatè disponatur de materia in
ordine ad conseruationem, & manutẽ-
tionem Sanctæ fidei, & destructionem
prauitatis hæreticæ. Tum quia, hanc
obligationem sub mortali indicant illa
verba. *Districtè mandat, ac præcipit,* quę 10
de se insinuant grauem obligationem,
maximè quando simul iunguntur, vt in
casu præsenti D. Anton. *par. 2. tit. 4. cap. 2.
§. 3. et par. 3. tit. 16. cap. 1. §. 9.* Sanchez
lib. 6. cap. 4. num. 35. præsertim adiecto
aduerbio, *districtè,* quod indicat, volun-
tatem esse legislatoris velle obligare ad
mortale, ad quod facit, quę habet Nauar.
cap. 23. num. 53.

Secũda pars, de accusatione patet ex 11

cap. Ex parte 11. de accusat. vbi permittitur accusatio superioris facta per eius subditos; sed non ita facile procedendũ est contra suos superiores, *cap. Qualiter 24. eod.* maximè in casu præsenti, quia huiusmodi omissio potius prouenit ex ignorantia, & inaduertentia, quam ex malitia, & negligentia, vt verisimiliter præsumi potest, vnde ex caritate prius admonendi sunt de iniuncta obligatione, postea si munus suum negligant exequi, tamquam temerarij, & contemptores denuntiari possunt Prælatis suis, vt potius corrigantur, quam vt priuentur suis officijs. Videant autem isti Zelatores Bullarum, ne internum odium, aut interesse sub zelo iustitiæ foueant, quia grauiter peccarent.

12 Tertia pars, de tempore prorogato vsque ad finem mensis Augusti ostenditur responsione S. Congreg. quam refert Peirinus ad Calcem *tom. 3. de priuil.* Decreto XIII. his verbis.

In Generali Congregatione Sanctæ Romanæ, et Vniuersalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico coram Sanctissimo D. N. D. Vrbano diuina prouidentia Papa VIII. ac Eminen. et Reuerendiss. Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam prauitatem Inquisitoribus Generalibus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis. Lecto memoriali Procuratoris Generalis Canonicorũ Regularium Lateran. petentis extensionem diei præfixi in constitutione Sanctissimi emanata anno 1633. circa publicationem faciendam Constitutionum Apostolicarum, et Decretorum ad Sanctum Officium spectantium. Sanctissimus tempus in dicta constitutione determinatum pro feria sexta post festum Assumptionis Sanctissimæ Virginis extendit per totum residuum mensis Augusti, quam gratiam omnibus Regularibus suffragari voluit. Concessum fuit die XI. Febr. 1638.

Vtrum autem concessa fuerit extensio pro Decretis de celebratione Missarum?

13 Idem Peirinus Decret. 14. refert Procuratorem Generalem Ordinis Eremitarum S. Augustini supplicasse à Sacra Congregatione benignè condonari pœnas ijs superioribus qui die præfixo lectioni Constitutionis de Celebratione Missarum per obliuionem, vel inaduertentiam legi non fecissent, & simul prorogari terminum præfixum dictę lectionis. Verba autem Sac. Congregat. sunt hæc.

Sacra Congregatio Cardinalium negotijs Regularium Præposita præfati precibus benignè annuendo, gratiosè condonauit supradictis superioribus localibus Ordinis Eremitarum S. Augustini omnes, et quascumque pœnas de præterito incursas ob inobseruantiam Decreti de publicandis Ordinationibus S. C. Cardinalium Concil. Trident. interpretum de celebratione Missarum. Et iisdem superioribus permisit, vt in posterum facere possint dictas ordinationes perlegi, vel die in ipsis ordinationibus præscripta, vel infra terminum dierum decẽ immediatè subsequentium. Romæ 21. Martij 1638.

Refert idem Peirinus ibidem S. Congreg. ad instantiam Procuratoris Generalis Congregationis Lateran. tempus lectionis Decretorum de celebratione Missarum prorogasse per mensem immediatè subsequentem à die pręfixo, sub datum diei 16. Aprilis 1638.

Sed quæri potest an dicta gratia gaudeant superiores locales aliorum ordinum? Ratio dubitandi est, quia in gratia Decreti Bullarum S. Inquisitionis fit mentio de omnibus regularibus aliorũ ordinum. In his autem duabus responsionibus gratia non extenditur, ergo alij regulares non gaudent, neque communicant in ea. Nihilominus dico hanc gratiam communicari etiam alijs quibuscumque superioribus localibus quorumcumque ordinum, & hoc ex illo communi fundamento, quod omnes religiones communicant in priuilegijs, & gratijs ad inuicem, quamuis sint concessa vni tantum. Confirmatur, quia hic nulla reperitur specialis ratio suadẽs gratiam huiusmodi restringendam esse tantum ad illos superiores, pro quibus fuit petita. Gratia igitur omnibus communicatur; nec obstat ratio in contrarium 14

rium

riū adducta, quia expressio cōmunicationis in Decreto S.Inquisitionis, & suppressio,seu omissio eiusdē in alijs respōsionibus non arguit negationē cōmunicationis, sed tantum virtualiter in his comprehendi, quod in primo expressè, & clarè dictum fuit.

15 An autem huiusmodi gratia suffragetur superioribus maioribus in Capitulis suis, itaut possint differre lectionem dictorum Decretorum? Respondetur negatiuè, quia in dictis responsionibus fit tantum mentio de superioribus localibus, ad quos nō pertinent Capitula Generalia,neque Prouincialia, præterquāquod capitula sunt transitoria, & non possunt singulis diebus, aut hebdomadibus conuocari,vt localia, & commensalia. Quod si primis diebus capituli omissa fuit lectio Decreti S.Inquisitionis; poterit legi etiam vltimo die capituli absque periculo incursionis pœnarum, quia in Decreto non præcipitur lectio initio,medio, aut fine capituli, sed simpliciter dicitur, quod superiores in capitulis commonefaciant suos subditos de obseruantia Bullarum Apostolicarum pertinentium ad Sanctum Officium Inquisitionis.

Quær.s 3. An pœna priuationis officij,& vtriusque vocis ipso facto incurrēda afficiantur statim superiores negligentes illud Decretum legere, ante sententiam iudicis?

16 *Resp.* Nequaquam, sed requiritur factum iudicis declarantis superiorem omisisse dictam commonitionem, ac proindè incidisse in eam pœnam, quia huiusmodi pœnæ etiam priuatiuæ requirunt sententiam iudicis ad sui incursionē,vt multis probaui *resolut.* 130. *q.*2. de vtraque voce, & *q.* 5. de priuatione officiorum. Confirmatur, quia vbi lex pœnalis non apponit illam clausulam, *Absque alia declaratione*, ad incurrendā pœnam requirirur sententia declaratoria incursi criminis, secundum quod docet Silu. *ver. Emphiteusis q.*2.

Quæres 4. An acta capitulorū Generalis, aut Prouincialis, in quibus huius Decreti lectio neglecta fuit, sint nulla?

Resp. Valida sunt, quia in eo non annullantur,neque vocales per illius omissionem sunt priuati facultate, & iure peragendi acta sui capituli, cum pœna priuationis afficiat tantum superiorem capituli negligentem commonere vocales de obseruantia illarum Bullarum; & cum ipse eam pœnam non incurrat nisi post sententiam iudicis, nullus remanet dubitandi locus de nullitate actuum capituli. 17

Quæres 5. An puniendi sint superiores sub dominijs quorumdam Principū, non audentes illud legere,ex prohibitione sibi facta à Ministris illorum?

Resp. Excusandi sunt, quia sicut metus grauis, qui solet timeri ex imperio horum magnatum, excusat à culpa, ita & fortiori à pœna, quæ necessario supponit culpam ex vulgatis iuribus. Confirmatur, quia sine culpa nemo priuandus est iure suo, *cap.Discretionem 6. de eo, qui cogn. Reg.23. in 6.cap.Satis peruersum 6. dist.* 56. vbi Glos. explicat, nisi subsit causa,hic autem nulla est causa spoliandi superiorem suo officio,quia quantum est ex se paratus erat commonere, sed impeditus fuit inhibitione iniqua, qualem in hoc casu vocarem, cū per lectionem huiusmodi Decreti intendatur rantum 18
tum conseruatio Sanctæ fidei, & profli- 19
gatio hæreticorum,aut de hæresi suspectorum. Scrupulosa est similis prohibitio, & valde periculosa, videant ipsi, qui talia agunt. Superiores, ergo ita impediti possunt prosequi sua capitula, & sua tractare,& expedire negotia sine peccato,& periculo inualiditatis actorum in illis.

Quæres 7.Quidam Commissarius delegatus à suo Generali ad faciendum Capitulum Prouinciale in dominio, in quo Bullarum Pontificiarum lectio prohibetur, timens incursionem pœnarum huiusmodi, secreto vocatis nonnullis vocalibus ex magis amicis, coram ipsis legit decretum, An; qui illum accusauit corā Ministris laicis, quia eumdem statim extra statum eiecerunt, puniendus sit per suum superiorem regularem, an denuntiandus Inquisitori,& ab hoc punien-

niendus tamquam de hæresi suspectus? Videtur autem transgressor Bullæ, *Si de protegendis*, ac proindè puniendus ab Inquisitore.

20 *Resp.* Puniri potest ab vtroque, tam superiore regulari, de quo non est dubitandum, propter iniuriam illatam superiori, quam ab Inquisitore, quod probatur. Tum quia, ab Inquisitore puniri possunt negligentes huius decreti lectionem ex probandis sequenti quæstione, ergo & accusatus superiores, qui eius lectionē procurauerunt; error enim vtriusque redundat in violationem huiusmodi Decreti. Tum quia, accusare lectorem huius Decreti idē est, ac quasi impedire in futurum eius lectionem, illata enim iniuria facilè auertere potest alios superiores ab eius lectione. Tum quia, actus sequens indicat præcedentē voluntatem impediendi eius lectionem, si præuisa fuisset à maligno accusatore, cum actus sequens præsumatur factus ex causa præcedente, *l. Quadam, C. de rei vendic.* Craueta *consil. 234. ex eo M. Anton. lib. 3. resolut. 19. num. 8.* Tum quia, maius delictum est impedire eius lectionem, & post lectionem quærelare superiorem, quam simpliciter omittere eius lectionem, quia id imputari potest obliuioni, inaduertentiæ, & negligentiæ superioris, qui defectus sunt excusabiles, illa verò duo priora ascribi debent malignitati, & odio accusantis, atque suspicioni contra fidem impedientis, ac proindè vterque tamquam de fide suspectus, & violator eorum quæ spectant ad fidem puniri potest ab Inquisitore.

An autem inciderit in pœnas Bullæ,
21 *Si de protegendis?* dico, quod non offendit Ministrum designatum pro Officio S. Inquisitionis, vt exigit ea Bulla. Quod si esset officialis, procul dubio puniendus esset iuxta illius præscriptum, quia offendisset officialem huius tribunalis in causa fidei.

Quæres 7. An superiores regulares negligentes lectionem huius Decreti denuntiati puniri possint ab Inquisitoribus?

22 *Resp.* Huiusmodi obligatio non extat, tamen denuntiati subsunt iudicio Inquisitoris. Primum constat, quia nullibi huiusmodi obligatio imponitur religiosis, nec vlla ratio id suadet, quia eius omisio potius videtur attribuenda obliuioni, & inaduertentiæ, labitur enim hominum memoria, *l. Peregre, ff. de acquir. possess.* vnde faciendum semel in anno statuto die non ita facilè præuideri potest, cum ergo hic locum habeat ignorātia probabilis sicut hæc excusat à peccato, ex communi doctorum, ita & ab incurrendis pœnis, quæ non nisi propter præcedentem culpam infliguntur. Quare à nullo vire timoratæ conscientiæ vnquam audiui laudare denūtiatores huius omissionis, nisi antecedenter constet de mera, & culpabili negligentia superiorum nolentium legere similia decreta; & quia S. Congr. considerauit, huiusmodi omissionem potius accidere ex obliuione, & inaduertentia excusabili, quam procedere ex negligentia culpabili, ideo tempus vnius diei præfixum extendit in plures, vt diuturnitate temporis possent præuidere huiusmodi obligationem, & sic satisfacere muneri suo. 23
Secundum, quod in hoc defectu subsint inquisitoribus, si illis accusentur, docet Carena de modo procedendi in S. Officio *Inquisit. par. 2. tit. 17.* extremis verbis. Vide, quæ dixi *resolut. 58. num. 62.*

Quæres 8. An Inquisitoribus deferenda sit Schedula fidem faciens lectionis habitæ de huiusmodi decreto in publica mensa, vel in Capitulis?

Resp. Nequaquam, quia hoc speciale 24
munus non exprimitur in eo Decreto, in cuius extremis verbis dicitur. *De quo huiusmodi commonitione publico documento statim certiorem facere Congregationem Sanctissimæ Inquisitionis in Vrbe.* Ergo non in alijs ciuitatibus. Confirmatur, quia non est obligatio denūtiandi omittentes eius lectionem ex supra probatis, ergo neque deferendi schedulam lectionis, quod minus est.

Quæres 9. An dictum Decretum legendum sit in capitulis extraordinarijs congregatis pro aliquo negotio incidēti expediendo, vt pro recipiendis nouitijs,

pro

pro examinandis lectoribus, pro eligẽdo aliquo superiore in locum mortui, & similibus?

25 *Resp.* Affirmatiuè ex illis verbis, *In quocumque. Generali, ac Prouinciali capitulo, conuentu, dicta, vel alio quouis nomine nũcupato capitulari congressu.* Par-
26 ticulæ enim illæ *Quocumque*, & *Quouis*, sunt vniuersalissimæ comprehendentes quamlibet Congregationem, arg. eorũ quæ habet Barbosa de hac dictione *Quicunq. distin.* 317. & de hac alia *Quiuis dict.* 325. Intellige, quando in eis interueniunt Generalis, seu Prouincialis, vnusquisque in suo, ea enim dicuntur capitula Generalia, & Prouincialia respectiuè.

Quæres 10. An hoc decretũ legendũ sit in mensa quorumdam clericorum viuentium in communi Refectorio, vt
27 oblati Mediolanenses, clerici S. Filippi Nerij? Videtur sic, ex illis verbis. *Vt omnes superiores cuiusuis ordinis, Congregationis Societatis etiam de necessitate exprimendæ Regularis, aut cuiusuis alterius instituti etiam quamtumuis exempti, & priuilegiati.* Nam hæc postrema verba indicant aliud institutum, præter Regulare propriè acceptũ, ne dicamus contra iura, verba superfluere in hoc decreto.

Quæres 11. An superiores suo muneri satisfaciant per commonitionem sine formali lectione Decreti huiusmodi? Nam in Decreto id videtur clare dici illis verbis. *Suos subditos, ac religiosos cõmouere de iniuncta omnibus obseruantia & executione earumdem* &c. nulla facta mentione lectionis. Et hoc idem videtur colligi in fine eiusdem Decreti illis verbis. *Et affixa conseruentur, itaut ab eisdem subditis religiosis omnibus videri, ac legi commode queant.* Ergo lectio spectat ad subditos, commonitio ad superiores. Deinde si Papa voluisset lectionem per superiores, id expressisset, vt se declarauit in alijs decretis in mensa legendis per regulares. Quare sufficiet superiori publicè dicere suis subditis. Mementote, vos teneri obseruare constitutiones, quæ spectant ad sanctum officiũ Inquisitionis. Hæc habet probabiliter quidam P. Iesuita meus Amicus; reuera sistendo in verbis materialibus bene concludit, sed quoniam non legis verba, sed mens legislatoris attendenda est, quæ & ex praxi, atque obseruantia colligitur.

Resp. Superior non satisfacit per illã 28
commonitionem, vt ita dicam in actu signato, sed cum effectu debet commonere, itaut subditi per illam instruantur, & edoceantur, ergo per lectionem formalem. Confirmatur id, Tum quia praxis, & consuetudo, quæ est optima legum interpres, satis dat intelligere, per introductam lectionem, hoc idem importare verbum illud *Commonere*. Tũ quia, in decreto superius allato *sub n.* 12. fit mentio de publicatione harum Bullarum, quæ non nisi fieri contingit per publicam lectionem. Tum quia, finis Summi Pontificis per hanc commonitionem est, vt religiosi deueniant in cognitionem huiusmodi constitutionem ministerio sui superioris, per illam simplicẽ cõmonitionẽ venire nõ possunt, ergo per illã cõmonitionẽ Papa intelligit formalem lectionem. Demum in hoc Decreto compediose registratur substãtia singularum constitutionem huius materiæ ad effectum, vt scientificè, & doctrinaliter subditi commoneantur, quod fieri non potest sine formali lectione huius Decreti, ergo commonitio consistit in lectione.

Quæres 12. An impedientes ne legantur huiusmodi decreta sint suspecti de hæresi, & pro fautoribus hæreticorũ sint habendi?

Resp. Sic, quia impedientes illorum 29
lectionem duo efficiunt fauore hæresis, vnum est, quia fideles remanent immemores eorum, quæ spectant ad tuendã fidem, alterum facit pro hæreticis, vt liberius suos errores seminare valeant, dum sciant pœnis Bullarum huiusmodi puniri non posse, cum illæ publicatæ, neque receptę fuerint in illorum sententia. Confirmatur, quia quis non solum dicitur fautor hæreticorum committendo aliquid fauore hæretici, sed etiam omittendo aliquid, quo fidei præiudicatur,

catur, & hæretico fauor præstatur, vt in casu præsenti omittendo publicationē Bullarum Sanctæ Inquisitionis. Vide Carenam *par.2.tit.4.* §.1. per totum, & quæ dico *cap.12. num.35. & 36.*

Quæres 13. Quid contineant Bullæ Gregorij, & Vrbani felicis recordat. circa
30 viue vocis oracula? Quid illud sit docui *resolut.* 31. vbi has duas Bullas cum suis dubitationibus resolui. Vide ibi, ne idem bis repetam. Summus autem Pontifex dictas Bullas Oraculorum reuocatorias reposuit inter Bullas spectā tes ad Sanctum Officiū, vt omnes Christi fideles, præsertim Regulares, quibus olim familiaria eranr, scirent, se illis amplius vti non posse, maximè, quæ concernunt tribunal Sanctæ Inquisitionis.

Quare audiendi non sunt, qui postea scripserunt de huiusmodi Oraculis, ac si adhuc vigerēt, cuiusmodi sunt *Compend. Rodr. resol.* 117. Portellus *ver. Viuæ vocis oracula*, nihil dicentes de huiusmodi reuocationibus. Idem Portellus *tom.1. Responsf. par.3. casu vltimo* asserit Vrbanum VIII. die 19. Aprilis 1624. ea confirmasse Societati Iesu sine vlla limita, ac proindè prodesse cœteris religiosis; qui in calce *tom.2.* melius, & attentius rem inspiciēs, antea enim cito crediderat, concludit, nouam reualidationem illorum non probari, ac proindè nullatenus aliquam vim habere. Et ita tenendum est, maximè in causis fidei.

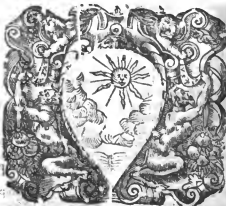

CAP. VIGESIM. IX.

DE OFFENDENTIBVS S. OFFICIVM.

SVMMARIVM.

1 *Bulla* Si de protegendis.
2 *Strictè interpretanda.*
3 *Omnes laicos comprehendit.*
4 Quicumque *latius verbo* Qui,
5 *Imperator, & Reges non comprehenduntur.*
6 *Ecclesiastici omnes.*
7 Regularis *communis etiā monialibus.*
8 *Cardinales non comprehenduntur.*
9 *Quæ persona, & res protegantur per Bullam.*
10 *quas conditiones requirat in offendentibus.*
11 *In dubio an quis præsumatur offendisse intuitu officij.*
12 *Actiones prohibitæ numerantur.*
13 *Verberare.*
14 *Metus leuis non consideratur à iure.*
15 *Metus grauis qualis.*
16 *Metus verbis, & factis incutitur.*
17 *Deijcere.*
18 *Expugnare.*
19 *Inuadere, & occupare.*
20 *Expilare.*
21 *Diripere.*
22 *Interuertere.*
23 Quilibet *omnes comprehendit, & distribuit.*
24 *Auxilium, fauor, & consilium principaliter prohibetur.*
25 *Conatus item in actu.*
26 *Mandans reus est mandato etiam reuocato.*
27 *Non obuians actu positiuo.*
28 *Ratificans non est reus.*
29 *Probationes claræ dicuntur.*
36 *Euidentia facti, testibus, & coniecturis.*
31 Testem in causis fidei.
32 *Pœna contra reos huius Bullæ.*
33 *Excommunicatio reseruata.*
34 *Suspecti sunt vehementer.*
35 *Torquentur super negatiua, & intentione.*
36 *Pœna extraordinaria.*

CAPVT

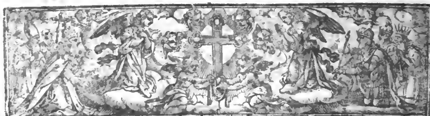

CAP. VIGESIM. IX.
DE OFFENDENTIBVS S. OFFICIVM.

SANCTISSIMVS Dominus noster PiusPapa V. maximè affectus in propagatione, & conseruatione Sanctæ Fidei contra hæreticā prauitatem, & eas personas, quæ audent offendere statum, res & personas Sancti Officij Inquisitionis hæreticæ prauitatis, edidit constitutionem sequentis tenoris.

1 *Si de protegendis cæteris omnibus Ecclesiæ Ministris, quos in fidem, & clientelam nostram à Domino recepimus, cura nobis quotidiana insidet, quanto maiore studio eam nos solitudinem capescere necesse est, vt qui in Sacro Inquisitionis hæreticæ prauitatis officio versantur, sub tutela inuiolatæ auctoritatis huius Sedis periculorum omnium expertes, quæque munera ad exaltationem fidei Catholicæ exequantur? Cū igitur eius generis impiorum ius quotidie magis inualescat, qui omnibus malis artibus prædictum officium subuertere, ministrosque functionibus disturbare moliuntur, eo iam nos detrusit necessitas, vt nefariam, & scelestam illorum audaciam acerbiore castigationis verbere reprimamus.*

Hac igitur generali constitutione de Fratrum nostrorum consilio sancimus, vt quicumque siuè cuncta ciuitas, siuè populus; siuè Dominus, Comes, Marchio, Dux, vel pottore titulo illustris, quemquam ex Inquisitoribus, Aduocatis, Procuratoribus Notarijs, alijsque Ministris prædicti officij, vel Episcoporum id manus in sua diœcesi, aut prouincia obeuntium; seu accusatorem, denuntiatorem, aut testem in causa fidei quomodocumque productum, vel euocatum.

Occiderit, Verbauerit, Deiecerit, seu Perterrefecerit; quiue Ecclesias, Ædes, aliasue res, siuè publicas, siuè priuatas officij, seu ministrorum Expugnauerit, Inuaserit, Intende-

tenderit, Expilauerit, aut libros, literas, auctoritates, exemplaria, regesta, protocolla, exempla, scripturas, aliaue instrumenta, siuè publica, siuè priuata vbicumque posita Combusserit, Diripuerit, seu Interuerterit, seu ex incendio, aut direptione, aut alio quocumque modo illa exportauerit, seu qui in conflagratione, expugnatione, aut direptione, etiam inermis, siuè capiendi, siuè comburendi, siuè supprimendi causa fuerit, siuè res, aut personas seruari, defendiue, prohibuerit.

Quique carcerem, aut aliam custodiam, seu publicam, seu priuatam effregerit, vinctum extraxerit, seu emiserit; capiendum prohibuerit; captumue eripuerit, receperit, occultauerit, seu facultatem effugiendi dederit; seu visseri id fieri qui cœtum, e concursumue fecerit; siuè vt aliquid prædictorum fieret homines accommodauerit; siuè aliàs auxilium, consilium, aut fauorem publicè, vel occultè in quolibet prædictorum scienter præstiterit.

Licet nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, emissus, vel ereptus; nibil expugnatum, nibil effractum, succensum, direptumue: nullum denique damnum re ipsa sit secutum.

Nibilominus si sit anathematis præsentis canonis auctoritate ligatus. Idem quoque læsa maiestatis reus, dominio, dignitate, honore, feudo, aut quocumque alio beneficio temporali, & perpetuo eo ipso priuatus, secularis iudicis arbitrio relinquatur, qui de eo illas ipsas pœnas exigit, quę damnatis primo capite dictę legis per constitutiones legitimas irrogantur. Bonis rebus omnibus Fisci iuribus applicatis, vti etiam est de damnatis hęreticis per sanctiones canonicas constitutum. Eius filij paterna infamia, subiectis omnis, & cuiuscumque hæreditatis, successionis, donationis, & legati, siuè propinquorum, siuè extraneorum omnino sint expertes. Eisdem præterea porta pateant dignitatum numquam.

Nemo autem expurgationem habere, aut causam vllam proponere, vel prętendere possit, qui tantum nefas in contemptũ, & odium huius officij admiserit, nisi contrarium per claras probationes docuerit se fecisse.

Quod porrò de prędictis, eorumque filijs statuimus, illud idem de omnibus clericis, & presbyteris secularibus, & quorumuis ordinum etiam exemptorum regularibus, & quacumquè etiam Episcopali, & maiori dignitate prędictis, ac etiam priuilegio quomodocumq. suffultis, decernimus exequendum, itaut ipsi beneficijs, & officijs omnibus Ecclesiasticis, pręsentium auctoritate priuati, per iudicem Ecclesiasticum hęreticorũ more degradentur, demum potestati seculari traditi, pœnis prędictis laicorum instar subijciantur.

Pontificum tamen causis nobis, & successoribus nostris reseruatis, vt re quęsita, & nobis renuntiata, contra eos ad depositionem, & alias pœnas prędictas procedamus, vti criminis atrocitas videbitur postulare.

Quicumque autem pro talibus veniam petere, aut aliàs intercedere tentauerint, in easdem illas pœnas, quæ in hęreticorum fautores à sacris constitutionibus inserũtur, ipso facto se nouerint incidisse.

Verum si quis etiam huiusmodi criminũ conscius, vel affinis, siuè religionis studio, siuè pœnitentia ductus rem adhuc incognitam retexit, supplicio liberetur;

Cæterum eam omnium, & quarumcumque absolutionum rationem à prædictis criminibus, nec non habilitationum, & restitutionem etiam ad famam, & honores ita deinceps habendam optamus, vt successores nostri nullas, nisi saltem semestri post cuiusque assumptionẽ ad huius dignitatis fastigium excursũ, ac precibus apud supremũ Officium Inquisitionis hic institutum verificatis concedant. Decernentes omnes, & quascumque huius modi absolutiones, habilitationes, & restitutiones, quæ precibus sic non verificatis, de cætero fient, nemini prorsus prodesse, sed nec præsentibus nisi toto ipsarum tenore ad verbum inserto, & gratia ex certa Romani Pontificis scientia facta, & propria manu subsignata, vlla in parte derogari, nec derogatum censeri debere, & si illis ex quacumque causa aliter derogari contigerit, derogationes huiusmodi nullius prorsus fore roboris, & momenti.

Iubemus igitur vniuersos, &c. Datum 1569. Calendis Aprilis, publicatum

2. Maij eiusdem anni.

Pro intelligentia huius Bullæ, & resolutione quæstionum, quæ circa illam proponi possunt duo sunt præmittenda; vnum est, illam semper fuisse, & modo esse in viridi obseruantia quo ad censuram, & pœnas læsæ maiestatis, quando excessus sunt graues, & magni momẽti, in alijs pœnæ mitigantur attentis circũstantijs delicti, & personarum tam offen-
2 sarum, quam offendentium. Alterum est, hanc Bullam, licet sit in fauorem Catholicæ fidei, & religionis Christianæ, quibus aliquid maius excogitari non potest, nihilominus esse odiosam, & in materia stricta, consequẽter ex vulgatis iuribus, & esse presse, proprie, & strictè intelligendam, & non esse faciendam in ea extensionem de persona ad personã, de delicto ad delictum, quæ in illa non exprimantur. Est enim hoc commune apud omnes, quod non fit extensio in pœnalibus à delicto ad delictum, neque à persona ad personam ex allegatis supra *cap.23. num.21.30.47.& 51.* & in terminis docet Carena *part.2.tit.13.n.5.*

Quæres 1. Quænam personæ seculares offendentes comprehendantur sub hac Bulla contra illas infligẽte excommunicationem, & pœnas contra reos
3 criminis læsę maiestatis?

Resp. Comprehenduntur omnes tã masculini, quam feminini sexus ex illa dictione *Quicumque* quæ vtrique sexui communis est, *Rebuff. de pacif. possess.*
4 *num.3.* & si relatiuum *Qui* vti masculinum concipit femininũ ex vulgatis iuribus, Barbosa *dict.322. num.3.* à fortiori dictio *Quicumque* quæ est amplior, & vniuersalior. Non solum autem sub hac Bulla comprehenduntur personæ priuatæ, sed etiam qualificatę vt sunt comes, Marchio, Dux siue habeat tutelam solius excellentiæ, siue serenitatis, immo & si potiore titulo sit illustris. Non solum personæ singulares, sed etiam ciuitas, opidum, aut populus, seu collegiũ. Item Gubernator, Prætor, Iudex, & quamuis alia persona publica, ex Bonac. *disp.2.q.2.p.13. num.5.* Carena *part.2.tit.13.num.84.*

Quæres 2. An comprehendantur Imperator, Reges, Proreges, Archiduces?

Resp. Imperator, nec Reges comprehenduntur, tum quia non exprimuntur, habent enim priuilegia, vt non 5
subijciantur legibus, nisi de illis fiat expressa mentio. Tum quia sub illis terminis non veniunt, nam ea clausula *Vel potiore titulo illustris*, refertur ad ibi expressos. Comprehenduntur verò per dictam clausulam Archiduces, Magniduces, & Proreges.

Quæres 3. Quęnam Personæ Ecclesiasticæ offendentes comprehendantur sub hac Bulla?

Resp. Omnes clerici seculares, Abbates, Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, 6
& Primates, licet enim fiat mentio solũ de Episcopis, tamen prædicti comprehenduntur sub illa clausula. *Et maiori dignitate præditis*, sub qua etiam veniunt electores imperatoris Ecclesiastici, sicut laici electores sub clausula *Vel potiori titulo illustris*. Religiosi omnes etiam officiales, & Generales ordinum quorumcumque priuilegiatorum, quamuis aliàs non continerentur, sic dictante Bulla Vrbani VIII. iuxta quod dictum per nos fuit *cap.27.q.3.6.& 7.* Etiam religiosi militares S. Ioannis Hyerosolimitani. Moniales quoque sub hac Bulla comprehenduntur probabilius, quãuis æque etiam probabile sit non comprehendi, cum sermo in ea sit de clericis, religiosis, & Episcopis, quibus nominibus non veniunt moniales; dicas nihilominus comprehendi sub dictione, 7
Regularibus communis omnibus religiosis vtriusque sexus.

Quæres 4. An comprehendantur sub offendentibus etiam Cardinales?

Resp. Negatiuè, quia non nominantur neque formaliter, neque virtualiter 8
continentur sub illis verbis. *Et maiori dignitate præditis* quæ referuntur ad Archiepiscopos, &c. de quibus præcedenti quæstione. Habent enim priuilegia, quibus non comprehenduntur, nisi de illis fiat indiuidua mentio propriæ eorũ dignitatis. Confirmatur, quia non est congruum, vt Cardinales, quæ sunt par-

tes

tes corporis politici Papæ, & quasi collegislatores comprehendantur sub lege, cui consiliarij fuerunt.

Quæres 5, Quænam personæ, seu res offensæ protegantur sub hac Bulla?

9 *Resp*. Personæ, quæ nominantur in hac Bulla sunt sequentes. I. Inquisitores, 2. Aduocati, 3. Procuratores, 4. Notarij, 5. Ministri alij S. Officij, sub qua clausula veniunt Consultores, Familiarijs Vicarij, Custodes carcerum. 6. Episcopi in sua diœcesi. 7. Accusatores. 8. Denuntiatores. 9. Testes in causis fidei. Qui offendunt vnam, vel plures ex dictis personis, quæ pro S. Officio laborant incurrunt excommunicationẽ, & pœnas criminis læsę maiestatis.

Resp. verò, quæ possunt offendi sunt Ecclesiæ, ædes, & aliæ res siue priuatæ, siue publicæ S. Officij, aut ministrorum eius, vti sunt libri, literæ, auctoritates exemplaria, regesta, protocolla, exempla, scripturæ, & alia instrumenta publica, seu priuata.

Quæres 6. Quæ conditiones requirantur ex parte offendentium, & offensorum, vt pœnæ huius Bullæ incurrantur.

10 *Resp*. Ex parte offendentis necessarium est, vt offendat in odium, & contemptum sancti Officij, hoc est, intuitu sancti officij, non ex odio priuato alia ex causa concepto. Ex parte offensi requiritur, quod actu sit minister sancti Officij, aut saltem si amplius non est officialis, quod offensus fuerit ex aliqua causa eiusdem officij.

Prima pars, quod offensa oriatur ex causa sancti Officij, probatur. Tum quia id expresse dicitur in Bulla illis verbis. *Qui tantum nefas in contemptum, & odium huius officij admiserit*. Tum quia, hoc idem specificatur de Episcopis ibi: *Id munus in sua diœc si*. & de testibus ibidem. *Aut testem in causa fidei*. Tum quia, Papa per suam Bullam intẽdit protegere officium sanctæ fidei, & respectu illius personam eius ministrum, sed persona offensa non spectatur vt minister sancti Officij, quando offensio aliunde causata fuit, quam intuitu seruitij præstiti sancto officio. Quare offendẽs ministrum sancti Officij ex priuato odio, & ex alia causa huius Bullæ reus non est. Ita Carena *part. 2. tit. 13. num. 23*.

Secunda pars, quod offensus debeat esse minister actu, probatur. Tum quia, verba formaliter accipienda sunt, & non per accidens, vt dixit Caiet. *excom. cap. 15* ad finem Nau. *consil. 23. d. sent. excom. num. 9*, Megal. *part. 3. lib. 3. cap. 1. n. 26*. Tum quia, qualitas adiecta verbo intelligitur iuxta tempus verbi, *l. in delictis*, *S. Si detracta, ff. de noxal.* Barb. *axiom. 196. num. 6*. Tum ex dictis mox de Episcopo, & teste, qui in Bulla spectantur vt actu tales, & in officio. Ita Carena *part. 2. tit. 13. num. 16*. concludens, eum, qui iam fuit ministrum, & non amplius est, non gaudere priuilegio huius Bullæ.

Tertia pars, quod Minister gaudeat hac protectione, quando functo officio, offenditur intuitu officij, probatur. Tum quia, hæc offensa est in odium sancti officij, cum ex beneficio prestito illi offendens moueatur ad offensam, ergo offenditur illa persona sub ratione ministerij: Tum quia, protectio sẽper respicit personã, quãuis aliquando dirigatur ad rẽ ipsius personæ: offensa autẽ hæc iniuriosa fuit officio, ergo corrigenda est fauore vtriusque per huiusmodi Bullam.

Quæres 7. Pro quo præsumendum est, quando dubitatur, an offensa illata fuerit contemplatione, & intuitu sancti Officij, an ex odio priuato, & alio interesse?

Resp. Quando offendens, vel ei consãguineus, seu affinis fuit in sancto officio querelatus, vel punitus ex causa offensi, tunc offensa præsumitur facta intuitu sancti Officij. Non verò quando nihil horum præcessit, quia in hoc casu nulla ratio suadet huiusmodi præsumptionem, sicut in primo casu, & aliter præsumptus deliquisse in odium sancti officij non potest se tueri nisi per claras probationes. Vide Carenã *par. 2. tit. 13. num. 25*. qui *num. 28*. subdit Inquisitorem prætẽdentem punire offendentem Ministrum sancti Officij in eius odium, teneri probare in secundo casu 11

hanc qualitatem secundum doctrinam Abbatis, Butr. Felin. & aliorum *in cap. Si clericus. de foro compet.* sufficeret autẽ probare per coniecturas ex Farin. *de crim. læsæ maiest. q.*112. *num.*154.

Quæres 8. Per quasnam actiones offendantur S. Officium, & eius ministri, & officiales?

12 *Resp.* Numerantur viginti quinque actiones, quarũ, 1. Est occidere, 2. Verberare, 3. Perterrefacere, 4. Deijcere Inquisitores, Aduocatos, Procuratores, Notarios, & alios ministros tam Inquisitoris, quam Episcopi obeuntis id munus, item accusatorem, denuntiatorem, aut testem. 5. Expugnare, 6. Inuadere, 7. Incendere, 8. Expoliare, 9. Diripere, 10. Interterrere Ecclesias, ædes, aliasue res siue publicas, siue priuatas officij, seu ministrorum, 11. Exportare illa, 12. Prohibere ne personæ, aut res seruari, aut defendi possint, 13. Esse causa comburendi, & capiendi prædicta, 14. Effringere carcerem etiam priuatum 15. Extrahere carceratum, 16. emittere carceratum, 17. prohibere capiendum, 18. Captum eripere, 19. Recipere, 20. Occulere, 21. Dare facultatem effugiẽdi, 22. Iubere fugam, 23. facere cœtum, & concursum, 24. Accommodare homines ad quoduis prædictorum, 25. Demum scienter præstare auxilium consilium, & fauorem publicè, vel occultè in quolibet prædictorum. De singulis pro eorum intelligentia aliquid dicendum est.

Primò, actio occisionis de se nota est, adeo quod alia declaratione non indiget, & est principalis, respectu cuius pœnæ locum habent, & non parcitur vlli, cum pœnæ inflictæ in hac Bulla commensurentur tam graui delicto.

Secundò, verberare quamuis ex pri-
13 mæua significatione importet fuste, seu baculo aliquem percutere secundum Grammaticos, tamen legaliter loquendo verberare dicitur ille, qui non solum instrumẽto seiuncto percutit, vulnerat, & mutilat, sed etiam pugnis, manu, pedibus, aut genibus conculcat, vel dentibus lacerat, mordet, is enim omnibus actionibus verberator aliquis modò grauis sit læsio.

Tertiò, perterrefacere significat metum incutere, & quidem grauem, atque cadentem in constantem virum, quia in iure nulla habetur ratio leuis metus, *l. Nec timorem ff. de eo quod metus*, Bonif. Clem. 1. *de foro compet. nu.*3. 14
Sanch. *lib.*4. *disp.*17. §.2. *& lib.*10. *disp.* 18. *num.*10. Lupus *part.*2. *de casib. Bergomi casu* 7. *part.*2. §.1. *num.*2. Vt autem metus dicatur cadere in constan- 15
tem virum quinq. requirit Sanch. *lib.*4. *disp.*7. *num.*16. Primo, quod sit grauis. Secundò, quod probabiliter immineat. Tertiò, quod perterrefaciens sit potens executioni mandare malum, quod cõminatus fuit. Quartò, quod perterrefaciens sit solitus exequi minus, & non iactator, Quintò, demum perterrefactus nõ possit facilè occurrere malo. Procedit 16
hoc, siue metus verbis, siue factis incutiatur, nam à verbis, vt plurimum ortũ habet. Contrarium tenet Carena *part.* 2. *tit.*13. *num.*65. asserens Bullam hanc loqui solum de perterrefactione facta factis, non autem solis verbis, probando per ea, quæ tradit Alterius ad *can.* 13. Bullę Cœnæ, dum distinguit, quod perterrefacere est metum factis inferre, cõminari verò est tantum verbis metum incutere; hæc differentia ibi bene quadrat ad euitandam superfluitatem in verbis legis, quę ratio cum hic non sit necessaria, ideo verbum perterrefacere vtrumque significat, immò primo timor incipit à verbis, & quandoque illa sufficiunt ad metum grauem. Idem Carena *num.* 66. dicit perterrefacientem testem effectu non secuto non incurrere pœnas, quia particula *per* importat consumationem facti, & quia hæc actio non exprimitur in ea clausula. *Licet nemo occisus, &c.*

Quartò, deijcere significat ministrũ, 17
seu officialem è suo loco, & officio expellere, & deturbare procurando, quod priuatus, fit suo munere, *cap. Clerici* 4. *de excessib. prælat.* ibi: *Et si clerici fuerint deijciantur à clero* facit Cicer dictum in orat. *Nos sępè aduersarios nostros de statu*

omni

omni deiecimus. Ita docet Bonac. *disp.2. de censur; in pratic. quaest.2.p.13. num.3.* Procedit non solum si deijciatur ab officio, quod habet à S. Inquisitione, sed etiam à quolibet alio etiam non dependente à S. Officio, deiectio enim non specificat officium, à quo expellitur.

Notandum est, supradictas quatuor actiones locum habẽt, siue perpetrentur antequam supradicti officiales operentur fauorę S. Officij, siue post, quia sub vtroque casu semper sunt officiales formales. Quare occidens, verberans, deijciens, seu perterrefaciens eum, qui vult denuntiare, testificari, inquirere, &c. reus est huius Bullæ, sicut ille, qui post factum dictas actiones perpetrat.

18 Quintò, expugnare Ecclesias, ædes, & res alias tam S. Officij, quam proprias illius ministrorum, & officialium, quod significat per vim capere aliquid ex supradictis rebus.

19 Sextò, inuadere prædicta significat illa occupare, & apprehendere, & licet inuadere referatur ad immobilia, & occupare ad mobilia, tamen vt plurimũ confunduntur Gl. *verb. occupare cap. Generali 13. de elect. in 6.* potest igitur inuasio referri ad Ecclesias, ædes, & agros, expugnare ad mobilia.

Septimò, incendere hoc est, igne res insumere, & comburere, satis notum est vocabulum.

20 Octauò, expilare est spoliare, & depredari aliena diripiendo, vt contingit in exercitu, iuxta illud Cicer. 2. *Offic. Expilatio, direptioque sociorum.*

21 Nonò, Diripere significat per vim rapere, seu In diuersas partes rapere. Legunt aliquid dirumpere, hoc est, effringere, & lacerare libros, scripturas, &c.

22 Decimò, interuertere significat auferre cum astutia, & callide surripere, quod plerumque fit, inquit Calepinus hic, cum rem commodatam aut creditam nobis indicamus, doloque ne domino restituatur efficimus.

Vndecimò, exportare illas res ex incendio, aut direptione, vel quouis alio modo, vbicumque sint posita, tollere, & aliò portare.

Duodecimò omnes illi, qui causa sunt, vt res in conflagratione, expugnatione, aut direptione, capiantur, siue comburantur, vel supprimantur, idest, abscondantur ab alij. *Inermis*, idest etiã ille, qui facto non potest defendere, modò possit verbis.

Decimotertiò, omnes illi, qui prohibuerint seruari, aut defendi res, & personas S. Officij.

Decimoquartò, frangens carcerem, seu alium locum datũ pro carcere reo, subintelligitur etiam aperiens clauibus adulterinis, aut surreptis custodi, vel alteri.

Decimoquintò, extrahere carceratũ, siue extractio significet violentiam ex parte officialis, & custodis carceris, seu alterius, aut etiam ex parte vincti, si nollet exire.

Decimosextò, emittere carceratum refertur propriè ad eos, in cuius potestate sunt claues carceris, seu ipse vinctus.

Decimoseptimò, prohibens, quicumque ille sit, capi reum huius tribunalis.

Decimooctauo, eripiens de manibus captoris captum, aut illum recipiens, occultans, seu dans facultatem fugiendi reus est huius Bullæ.

Decimonono, recipiẽs in domo captum ereptum de manibus birruariorum.

Vigesimò, occulere captum ereptum de manibus satellitum significat illum abscondere, ne iterum capiatur.

Vigesimo primò, dare facultatem effugiendi è manibus illorum.

Vigesimo secundò, præcipere fugam iubendo satellitibus, vt captum dimittant.

Vigesimo tertiò, congregare plures homines ad effectum eripiendi captum de manibus birruariorum, idem enim significat vox illa *cætum cap. 1. dist. 15. gl. in cap. Dominus 86. 1. q. 1.* Concursus autem est plurium hominum cursus in vnum conuenientes, vt eripiant captum.

Vige-

Vigesimo quartò, accommodare homines alicui volenti eripere captum.

Vigesimo quintò, demum rei sūt huius Bullæ præstātes publicè, vel occultè auxilium, consilium, aut fauorem in quolibet prædictorum. Præstantia autē duo requirit, præsumptionem, & scientiam, quod agatur contra Sanctum Officium, seu illius ministros, & quod captus sit reus Sancti Officij. Præsumptio autem, & scientia censetur esse, quando carceratus est in carceribus peculiaribus Sancti Officij, aut captus tenetur per speciales satellites eiusdemOfficij. Quod si carceratus sit in vinculis curiæ Episcopalis, aut laicalis, vel captus sit in manibus personarum alterius fori, quam Inquisitoris, non censetur prædicta præstare scienter, & temerariè. Præstantia autem hæc locum habet respectu supradictarum viginti quatuor actionum prohibitarum, vt colligitur ex clausula: *In quolibet prædictorū* terminus enim, *quilibet*, vniuersalis est cōprehendens omnes actiones supranominatas, *ex l.cū quid, ff. si certum pet.* Menoch. *consil.* 33. *num.* 21. Decius *consil.* 619. *num.* 2. & hoc efficit distributiuè, Natta *consil.* 675. *num.* 27. Patis. *lib.* 2. *consil.* 49. *num.* 3. Surd. *consil.* 549. *num.* 5.

Quæres 9. An hæc præstantia auxilij, consilij, & fauoris hic principaliter prohibeatur, ita quod statim inducat pœnas, licet nulla facta sit verberatio, incendium, ereptio, &c.

24 *Resp.* Affirmatiuè, vt expressè colligitur ex sequentibus verbis. *Licet nemo occisus, nemo verberatus, nemo extractus, &c.* ex auxilio, consilio, aut fauore datis. Ita docet Bonac. *disp.* 2. *q.* 2. *puncto* 13. *num.* 4.

Quæres 10. Qualis debeat esse effectus, seu conatus ex quibus tamquam actibus imperfectis non sequuntur supradictæ actiones prohibitæ?

25 *Resp.* Conatus huiusmodi debet esse aliquis actus exterior, & proximus delicto, neque enim leges puniunt voluntatem male agendi, sed actum exteriorem prauæ voluntatis effectum, quo immediatè attingitur delictum prohibitum. Confirmatur id, quia agitur de re odiosa, ac proindè restringenda.

Quæres 11. An mandans vnam ex dictis actionibus prohibitis, sit reus huius Bullæ?

Resp. Affirmatiuè, ex illis verbis. *Siuè supprimendi causa fuerit.* Item ibi: *Seu iusserit id fieri.* Et procedit, licet mandatum reuocauerit, quia hic principaliter prohibetur mandatum ad supradicta, vt dictum fuit *sub q.* 9. Nec allata à Carena *par.* 2. *tit.* 13. *num.* 59. asserente mandantem non affici excommunicatione, quando reuocauit mandatum aliqua ratione notum mandatario, ea ducto ratione, quod hæc Bulla est tantū accessoriè contra mandantes. Nam id falsum est ex citatis clausulis, & alia *sub q.* 9. allata. Nec obstat, quod diximus præcedente quæstione, & obijcit Carena, nimirum hic puniri non quemlibet affectum, & conatum, sed proximum delicto tantum, quia mandatum non est affectus, nec conatus, sed factum ratione sui prohibitum in ea Bulla. 26

Quæres 12. An non obuians supradictis actionibus prohibitis, cum possit, fiat reus Bullæ nostræ?

Resp. Non obuians se habendo mere negatiuè, idest, non influendo physicè neque moraliter huius Bullæ reus non est, quia in ea prohibentur actus merè positiui, vt occidere, verberare, præstare auxilium, &c. Non obuians verò per actum positiuum, e.g. abscondendo arma ministro Ecclesiæ, qui non possit se defendere, incurrit pœnas, quia actione positiua hic prohibita offendit ministrū. Ita Carena *par* 2. *tit.* 13. *num.* 35. 27

Quæres 13. An ratum habens aliquā ex prædictis actionibus prohibitis sit reus? Ratificatio est approbatio alicuius gesti per tertium facti meo nomine. De Ratificatione multa dixi *resolut.* 132.

Resp. Non est reus, quia ne verbum quidem de hac actione in Bulla. Et licet in iure Ratiabitio comparetur mandato, non tamen est mandatum, nisi quo ad fictionem iuris, secundum Duardum *lib.* 2. *Bullæ Can.* 9. *q.* 7. *num.* 8. & 9. Confirmatur quia in odiosis loquentibus de man- 28

mandantibus locum non habet ratificatio, Ita Carena *par.2. tit.13. num.42.*

Quæres 14. Quid sint claræ probationes requisitæ in Bulla in eo, qui vult se expurgare non peccasse in Bullam?

29 *Resp.* Ille censetur se expurgare per claras probationes, qui se innocentem probat non solum per euidentiam facti, aut per idoneos testes, quæ sunt duo genera probationum potissima, & cla-
30 rissima secundum Mascard. *de probat. q.*4. Prælud. *num.* 5. verum etiam per præsumptiones, & coniecturas non solũ iuris, sed etiam hominis, modò non sint leues. Istæ enim probationes per coniecturas iuris, aut hominis tantum sunt verè, & propriè probationes, vt docuerũt de probatione per coniecturas iuris Menoch. *lib.* 1. *Præsumpt. q.* 36. *num.* 10. & alij omnes; atque hominis, Bald. *in Addit. ad Specul. tit. de præsumpt.* §. *Species* Berons *in Rubr. de probat. num.* 42. Merenda *lib.*5. *de controu. iuris cap.*39.*n.*11. Ita interminis Carena *part.* 2. *titul.* 13. *num.*29.

Quæres 15. An offendens aliquem testem Sancti Officij, sed non in causa hæresis sit reus huius Bullæ? Ratio dubitandi est, quia in textu Bullæ habentur hæc verba. *Aut testem in causa fidei quomodolibet productum, vel euocatum.* Aliquando enim testes deponunt de casibus, quæ non sunt fidei, sed tantum circa suspicionem fidei. Interdum examinantur testes fauore rei, qui probatur nõ esse hæreticum.

31 *Resp.* Hæc clausula, *in causa fidei*, respicit testificationem non solum circa delictum hæresis formalis, sed etiam circa delictum inducens suspicionem hæresis, vel quodcumque aliud spectans ad vnum illorum, ex quo bene dicitur testificari in causa fidei, quia non solum hæresis, sed eiusdem suspicio, & quodcumq. aliud contrarium opponitur Sanctæ fidei, ex quo dicitur tractari causa fidei. Ex Zanardo tradit Carena *par.* 2. *tit.*13. *num.*67.

Quæres 16. Quibus pœnis hęc Bulla afficiat offendentes Sanctum Officium?

32 *Resp.* Prima est excommunicatio latę sententiæ. Secunda est incursio pœnarũ criminis læsæ maiestatis. Tertia est confiscatio omnium bonorum. Quarta, filij horum sunt infames sicut eorum patres. Quinta iisdem filij sunt incapaces cuiuscumque hæreditatis, successionis, donationis, aut legati à quocumque sibi factorum. Sexta perpetuo inhabiles ad dignitatem tam patres, quam filij. Huiusmodi autem grauioribus pœnis non puniuntur pro qualibet ex dictis actionibus prohibitis delinquentes, sed tantum, quando læditur Inquisitor, vel quiuis alius minister occiditur. Et in his casibus solent Inquisitores cõsulere supremum tribunal. Vide Dianã *par.4. tract.7. resolut.* 13. §. *Non desinam.* Supradictæ pœnæ incurruntur etiam per Ecclesiasticos tam Seculares, quam Regulares, qui degradati, si id grauitas, seu enormitas delicti exigerit, traduntur curiæ seculari.

Quæres 17. An excommunicatio sit reseruata? Negant Na. Viuald. Filliuc. & Bonac. *disp.*2.*q.*2. *de cens. par.*13. quia in Bulla ne verbum quidem de reseruatione. Affirmant Sairus, & Scortia, quos sequitur Carena *par.*2. *tit.* 13. *num.* 103. cum quibus.

Resp. Est reseruata, quod expresè probatur per ea verba. *Cæterum eam omniũ, & quarumcumque absolutionum rationem à prædictis criminibus nec non habilitationum, & restitutionem etiã adfamam, &c.* 33
Quæ & si magis referantur ad cœteras pœnas propter illam dilationem, nihilominus intelligenda sunt quoque respectu excommunicationis, licet non patiatur dilationem absolutionis in excommunicato pœnitente.

Quæres 18. An huius Bullæ violatores sint suspecti de hæresi, & qualiter? Discrepant doctores, alijs negantibus, nonnullis affirmantibus, de quibus Diana *par.*4. *tract.*7. *resolut.* 13. *ad finem.*

Resp. Sunt suspecti vehementer, quia 34
isti *ex cap. Vt inquisitionis* 18. *de hæret. in* 6. extremis verbis, excommunicati persistentes in ea per annum velut hæretici condemnantur non tam ob pertinaciam in excommunicatione, quam

propter

propter offensam Sancti Officij, ergò censentur vehementer suspecti de hæresi, non enim præsumptio violenta immediatè oritur ex leui, licet ab ea incipere possit, sed ad vehementi. Ita Eimer. *par.2. Direct. q.56.* Notat Pegna ibidem, & ex eo Farin. *q.182. num. 70.* pro qualitate huius suspicionis considerandas esse circumstantias personæ offendentis, quo fine, in odium ne Sancti Officij, an amore consanguineorum, & odio speciali in personam offensam ex alio motiuo, quam quod est minister, vel officialis Sanctæ Inquisitionis. Iuxta ergo qualitatem suspicionis cogatur abiurare.

Quæres 19. Quomodo violatores huius Bullæ torqueantur?

35 *Resp.* Si negent, se quemquam offendisse contra Bullam, delicto semiplenè probato, torquenti sunt pro veritate eruenda, vt fit in alijs criminibus. Tormentis quoque subiiciendi sunt super intentione quando suspecti sunt, interrogando eos, quid sentiant de Sancto Officio, & eius ministris, atque rebus, liceat ne perturbare illud, & offendere, &c.

Quæres 20. Quibus pœnis extraordinarijs puniri possint offendentes in causis Sancti Officij?

36 *Resp.* Sequentibus pœnis, nimirum pecuniarijs, carceris, triremium, exilio, & alijs similibus iuxta grauitatem delicti, & conditionem personæ.

Quæres 21. An lacerare, remouere, aut deturpare, seu comburere Edictum S. Inquisitionis affixum in locis solitis sit casus comprehensus sub hac Bulla?

Resp. Negatiuè, quia in Bulla fit mentio de interuertentibus, diripientibus, seu comburentibus res, quæ actu sunt sub potestate Inquisitoris; folia autem Edicti affixa non amplius sunt sub manibus Inquisitoris. Quare neque illa lacerantes sunt rei huius Bullæ, ideo contra istos Inquisitor comminatur excommunicationem. 37

Quæres 22. An iniurians officialem dicendo illi, v.g. Spione, vel quid simile sit reus Bullæ?

Resp. Negatiuè, quia actiones in ea prohibitæ de quibus *sub n.52.* habēt pro obiecto res corporales, & materiales, nō opus linguæ. Confirmatur, quia in Bulla nulla fit mētio, de iniurijs, ergo Bulla cū sit odiosa, extendenda non est ad nō expressa, Nihilominus Inquisitor procedere potest, immo, & debet contra huiusmodi iniuriantes illos seuere puniendo, vt exenplo similium punitorum cęteri animentur ad propalandos hæreticos, vel alios de hæresi suspectos. 38

CAPVT

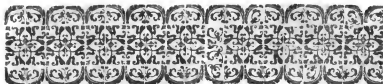

CAP. TRIGESIMVM.
DE EDICTIS INQVISITORVM.

SVMMARIVM.

CAP. TRIGESIMVM.

DE EDICTIS INQVISITORVM.

1

DICTI nomē significat id, quo aliquid Imperator, vt dixit Cicer. pro Quint. *Quod prætor non fieri, sed ex Edicto suo fieri iubet* & potissimum pro præmonitione eorum, quæ facienda sunt, secundum Plautum in Truc. *Edico prius, ne duplices habeatis linguas.* Vtrūque facit ad rem siuè sumatur pro præcepto, siuè imperio, aut pro præmonitione, qua Inquisitores admonent fideles de obligatione quam habent denuntiandi hæreticos, vel de hæresi suspectos.

Emanauit à Sacra Congregatione Supremi Tribunalis Sanctæ Inquisitionis præceptum de hæreticis, seu de hæresi suspectis Sancto Officio propalandis sub die 3. Ianuarij 1623. tenoris sequētis.

Vniuersis, & singulis Christifidelibus, tā
Ecclesiasticis, quam secularibus vtriusque 2
sexus, cuiusuis, gradus, ordinis, conditionis, & præminentia existentibus, & quacumq. dignitate, & auctoritate etiam maxima fulgentibus, harum serie, & tenore auctoritate nostra, & huiusmodi nostri Officij, qua fungimur in hac parte, præcipimus, & mandamus, quatenus infra duodecim dies, proximè computandos, quorum primos quatuor pro primo, & reliquos quatuor immediatos pro secundo, & vltimos quatuor prò tertio termino, & peremptorio, ac trina monitione canonica assignamus, omnes, & singulos hæreticos, seu de hæresi quomodolibet suspectos, de quibus notitiam habuerint; debeant nobis, vel Reuerendo Commissario nostro, quo ad habitantes in Vrbe, quo verò ad alios extra Vrbem, & vbiuis locorum degentes, Inquisitoribus, vel locorum Ordinarijs, vel eorum Vicarijs Generalibus sub

excom-

excommunicationis maioris latæ sententiæ pœna, quã in contrarium facientes ipso facto incurrant, iudicialiter propalare, cuius excommunicationis maioris absolutionem S.D.N. Papæ, & nobis reseruamus, certificantes huiusmodi conscientiæ suæ immemores, ac dictam excommunicationis pœnam contemnentes, quod contra ipsos tamquam contra hæreticorum fautores, aliàs prout melius visum, & iudicatum fuerit procedetur, ideo &c. Datum in nostra, & Officij Sanctæ Romanæ Vniuersalis Inquisitionis Congregatione die 3. Ianuarij 1623.

Peirinus *tom. 2. ad constit. 9. Pauli V. num. 27.* vbi hoc præceptum extendit, & ex ipso Trimar. *disp. 4. de solicitat. n. 23.* docent hanc dispositionem licet expressam sub nomine præcepti esse perpetuã. Tum quia, præceptum, & statutum, seu Decretum in iure pro eodem accipiuntur, sed Decretum perpetuo durat, ergo & præceptum. Tum quia, nullum apparet signum cur nõ debeat dici perpetuum. Tum quia, vbique locorum omnes obligat. Sed hæc non obstant. Puto esse præceptum transitorium vrgenti occasione tunc illis Patribus nota promulgatum tamquam quoddam monitorium, cui censetur satisfactum pro eo tempore. Nec vrget in contrarium adducta, & quo ad primum argumentum respondeo esse præceptum monitoriale, quod cessauit pro eo tẽpore instar aliorum præceptorum pro negotio occurrente. Ad secundum nullum video signum perpetuitatis neque in modo præcipiendi, nam illa verba. *Auctoritate nostra, & nostri Officij* non arguunt perpetuitatem, sed indifferentia sunt, cum quilibet disponens in agendo sua vtatur auctoritate, & potestate, siuè præcipiat ad tempus, & transitorie, siuè vti legislator perpetuum Decretum, seu legem decernat; neque in pœna ferenda, quæ licet sit reseruata, non ideo habet perpetuitatem, sed designat à quo sit tollenda; neque ex eo quod omnes ligat, id enim indicat amplitudinem iurisditionis præcipientis; ex quibus patet ad tertium, superiorem sub sua sphæra imperij comprehendere omnes subditos; sed omnes Christifideles vbique terrarũ sunt subditi tribunali supremo Sanctæ Inquisitiouis, siuè ergo præcipiatur pluribus, siuè omnibus non inde colligitur perpetuitas præcepti, sed quousque se extendat potestas imperantis. Demũ si hoc præceptum non esset transitoriũ, sed perpetuum sequeretur absurdum, Inquisitores perperam sibi reseruare excommunicationem in suis edictis contra non denuntiantes hæreticos, & de hæresi suspectos. Tum quia, soli Papæ, aut supremo tribunali reseruata est. Tũ quia, non videtur congruum, quod pro eadem re inferior imponat eamdem pœnam, quam apposuit superior pro eodem delicto, vt accideret in casu nostro. Demum in alijs Decretis, & ordinationibus perpetuis concurrit semper Summus Pontifex approbans determinata in Congregationi supremi Tribunalis, vt videre est, in Decretis de Conceptione B. M. V. sine peccato originali sub Paulo V. & Gregorio XV. de cultu, & veneratione eorum hominum, qui cum martyrij fama, aut opinione Sanctitatis, non adhibendis, &c. In hoc autem precepto ne verbum quidem de Sanctissimo Gregorio Papa XV. cuius vltimo anno editum fuit. Sed quidquid sit de hoc vnusquisque secum sequatur sensum. Accedamus ad Edicta Inquisitorum, referendo ad verbum Edictum Parmense sequentis tenoris.

EDITTO GENERALE.

3 PER il S. Officio della Inquisitione di Parma, Borgo S. Donino, cō sue Diocesi, Distretto, Luoghi soggetti, e consueti.

Noi Fra Stefano Boido da Gastellaccio dell'Ordine de' Predicatori, Maestro di Sacra Theologia, Inquisitore Generale delle Città di Parma, Borgo S. Donino con sue Diocesi, e luoghi dalla Santa Sede Apostolica contro l'Heretica prauità specialmente delegato.

Desiderando, come ricerca il carico, di questo Santo Officio à Noi imposto, che la Sacrosanta Fede Catolica, senza la quale è impossibile piacere à Dio, in questa nostra giurisditione da ogni heretical contaggio immacolata, e pura si conserui; con Autorità Apostolica à Noi concessa, in virtù di S. Obedienza, e sotto pena di Scommunica, oltre l'altre pene da Sacri Canoni, Decreti, Constitutioni, e Bolle de Sommi Pontefici imposte; commandiamo à tutte, è ciascheduna persona di nostra Giurisditione di qualunque conditione, stato, grado, ò dignità così Ecclesiastica, come mondana, sia quanto si voglia grande, che fra dodeci giorni prossimi, de' quali i primi quattro assegniamo per il primo, li altri quattro immediati per il secondo, e li vltimi quattro per terzo, & vltimo peremptorio termine, debano al S. Officio di queste Città, ò all'ordinario riuelare, e notificare giuridicamente tutti, e ciascheduno di quelli, de' quali sappiano, ò habino hauuto, ò haueranno notitia.

I. Che siano Heretici, ò sospetti, ò diffamati di heresia, ò credenti, ò fautori, ò recettatori, ò defensori loro, ò habbiano aderito, ò aderiscono à riti de' Giudei, ò Maometani, ò de' Saraceni, ò de' Gentili, ò habbiano Apostatato dalla Santa Fede Christiana; ò in qualunque modo espressamente habbiano inuocato, ò inuochino il demonio, ò habbiano prestato, ò prestino honore, ò habbiano hauuto parte, ò si siano ingeriti, ò s'ingeriscano in qual si sia esperimento di Magia, ò Negromantia, Incantesimi, ò altre simili superstitiose attioni, & massime con abuso di cose sacre. *Vide cap.* 8. 9. 16. 17. 18. 19. 20.

II. Che con sacrilego ardire non essendo Sacerdoti si habbiano vsurpato, ò si vsurpino di celebrare Messa, ò habbino presunto, ò presumino di ministrare il Segramento della Penitenza à i fedeli di Christo. *Vide cap.* 22.

III. Che habbino abusato, ò abusino il Sagramento della Penitenza contro i Decreti, e Constitutioni Apostoliche. *Vide cap.* 23. *num.* 23. & 26.

IV. Che habbino celebrato, ò celebrino occulti conuenticoli in materia di religione. *Vide cap.* 24. & 25.

V. Che contro Dio, e de' suoi Santi, particolarmente contro la B. V. M. proferiscono Biasteme hereticali. *Vide cap.* 26. *q.* 10. & *per totam*.

VI. Che habbiano impedito, ò impediscono l'Officio della Santa Inquisitione; ò habbiano offeso alcun testimonio, denuntiatore, ò Ministro di quello. *Vide cap.* 29.

VII. Che habbiano hauuto, ò habbino libri, ò scritti, che contenghino heresie, ò libri d'heretici, che trattino di Religione, senz'autorità della Santa Sede Apostolica; ò che habbiano letto, ò tenuti, ò stampati, ò fatti stampare, ò difesi, ò li leggano, ò tengano, stampano, fanno stāpare, ò diffendano sotto qualsiuoglia pretesto, ò colore: ouero libri di Negromantia, Magia, ò continenti Incantationi, Sortilegij, e simili superstitioni, massime con abuso di cose sacre. *Vide cap.* 24. 25.

VIII. Dichiarādo per la detta espressione di casi da Noi specificati, da riuelarsi come sopra, di non escludere li altri

casi

casi spettanti al Santo Officio, che per altro ne' Sacri Canoni, Decreti, Constitutioni Apostoliche, e Bolle de' Sommi Pontefici sono compresi.

IX. Auertẽdo, che à questi nostri precetti non sodisfaranno, ne s'intenderanno sodisfare quelli, che con Bollettini, ò lettere senza nome, e cognome delli Autori, ò in altra maniera incerti, delli quali niun conto si tiene nel Sant'Officio, pretẽdessero riuelare li delinquenti. *Vide cap. 23. num. 88.*

X. E dalla detta Scommunica, e pene nelle quali i disobedienti incorreranno, non possa alcuno esser'assoluto, se nõ da Noi, ò dal Supremo Tribunale del Sant'Officio di Roma, ne sarà assoluto se prima giuridicamente riuelãdo i detti heretici, come di sopra, ò sospetti d'heresia, non haurà sodisfatto.

XI. E quelli, i quali sãno, ò hãno hauuto, ò hanno notitia di qualsiuoglia caso spettante al S. Officio, e massime d'heresia, sono tenuti come di sopra sotto l'istesse pene, e censure à denuntiarli, ne sono scusati de qualsiuoglia conditione, ò longhezza di tempo; onde s'ingannano quelli, che pensano, per esser trascorsi dieci, quindeci, ò vent'anni, nõ esser più obligati à denuntiare i casi al S. Officio, il che però s'intende di quelli, che non hanno mai sodisfatto, e denontiato.

XII. E però auuisiamo, e nel Signore ammoniamo tutti i fedeli à Noi soggetti, che hauendo cognitione di qualsiuoglia caso spettante al S. Officio per zelo dell'honor diuino, per diffesa della Santa Fede, e per l'estirpatione dell'heresie, delle quali nõ vi è cosa peggiore, per l'obligo delle censure, & scommuniche, come di sopra, voglino caritatiuamente denõciarli, sprezzando i falsi abusi, che in ciò il Demonio per sdegno, & ira hà posti nel mondo, volendo in questa maniera disturbare così pio, e S. Officio, i quali sono il temere esser chiamati accusatori, spie, e simili, il non voler essere per questi atti stimati infami, indegni della conuersatione honorata del mondo; imperciò che chi bene considera, ritrouarà, che officio tale, nel quale si diffende l'honor diuino, la Santa Fede, merita non titoli, e nomi sodetti, ma piu tosto epitetti di Caualiero di Christo, diffensore della Santa Fede, e zelante dell'honor di Dio, oltre che saranno tenuti secretissimi.

XIII. Raccordando à tutti li Reuerendi Confessori, che con diligenza cerchino, & inuestighino da' suoi penitenti, se sanno alcune delle sudette cose, auuisandoli, che non denuntiandole à Noi, ò à nostri Vicarij, come impenitenti non li possono assoluere.

COMMANDAMENTI.

XIV. Commandiamo, che nissuno sotto le pene douute à fautori respettiuamente ardisca trattare, ragionare, scriuere, ò mandar lettere, polize, bolettini, auuisi, ambasciate, instruzioni, ne far cenni, ne cõ voci, ne con cifoli, ò in qualunque altro modo alli carcerati del S. Officio; ne procurare di saper da essi qualsiuoglia cosa in pregiuditio delle cause del S. Officio.

XV. Commandiamo alli Guardiani delle Porte, Datiari, Doganieri, Corrieri, Librari, Stãpatori, ad osseruare ciascheduno di loro respettiuamente quanto si contiene nel sudetto nostro Editto circa l'introdurre, e mandar fuori à stampare, & vender libri, e parimente alli heredi, & essecutori dell'vltima volontà circa li studij, libri, e librarie lasciate da defonti, conforme alla Regola X. de' libri prohibiti nell'indice.

XVI. Cõmandiamo, che niuno possa vendere, ne far vendere sotto Portici cõ Banchetti, ò cesti à modo di Riuendarolo ò in qualunque altro modo, ne dentro, ne fuori della Città Libri, Historie,

rie,

rie, Figure, Carte, ò qualsiuoglia altra cosa stampata, benche minima, senza nostra licenza, sotto pena della perdita de libri, & altre pene à Noi arbitrarie.

XVII. Alli ciarlatani,& altre persone vagabonde commandiamo sotto pena della perdita delle robbe, & altre à Noi arbitrarie,che non ardiscano vendere, donare,ò prestar libri,scritture, ò carte stampate, ò scritte à mano, ouero figure senza nostra licenza,ò de' nostri Vicarij.

XVIII. Che tutti i libri,che s'introducono dentro le Città, o in altri luoghi della nostra giurisditione, particolarmẽte quelli,che vengono fuori d'Italia, siano portati al Sant'Officio, prima che si sballino.

XIX. Che tutti quelli, che hanno licenza di vendere,ò riuendere libri sopra banchetti in piazza,sotto li portici, ò in altro modo per la Città debbano frà vinti giorni doppo la publicatione di questo nostro Editto, presentarsi auanti di Noi à rinouare licenza; E contrafacendo incorreranno nella perdita de libri,& altre pene.

XX. Et acciòche questi ordini nostri venghino à notitia di tutti, e nessuno possa pretendere ignoranza, commandiamo in virtù dello Spirito Santo, e di S. Obedienza,e sotto pena della sospensione de' suoi Officij à tutti i Reuerendi Rettori delle Chiese delle Città, Terre, Castelli, e luoghi di detta nostra giurisditione, anco per particolar ordine delli Eminentiss.& Reuerendiss. Signori Cardinali Generali Inquisitori, che li debbano publicare trè volte l'anno, cioè in vna Domenica dell'Auuento,ò in vn'altra della Quaresima, e nella festa del Corpus Domini in tempo, che sia in Chiesa maggior concorso, è numero de popoli, & ogn'anno mandarci fede autentica di tal publicatione. Le quali cose commandiamo ancora alli Reuerendi Abbati,Priori,Presidenti de' Conuenti, e case de Religiosi, che respettiuamẽte l'essequiscano con i sudditi loro, e che delle due copie, che li mandaremo di questo nostro Editto, vna debbano far attaccare alla Porta principale delle loro Chiese, in tal modo, che non si possi leuare,se non con violenza,e l'altra habbiano à conseruare nelle sagristie loro per memoria di douersi osseruare i predetti ordini.

Et in fede di quanto habbiamo detto, ordinato, auuisato, e commandtao con questo nostro Editto, l'habbiamo sottoscritto di nostra propria mano.

TEMPO DI GRATIA.

XXI. Perche tutti conoschino, che non desideriamo la confusione d'alcuno, ma ben si l'emendatione di qualsiuoglia, per tanto inuitiamo per gratia speciale ogni heretico, ò sospetto di heresia, apostasia,e simili,frà il termine di trenta giorni doppo la notitia di questo nostro Editto ad vna spontanea comparatione, & volontaria manifestatione de' suoi errori,che confessandoli cõ candidezza d'animo, e li cõplici suoi li promettiamo, che riportaranno si copiosa, & abbondante misericordia, che goderanno, & restaranno appagati, d'hauer prestato orecchie à si gratioso, e pretioso inuito; come all'incontro lasciando di godere tal dono,& indulto, si procederà contro di loro conforme alla giustitia. Dato nel S.Officio di Parma li 23. Luglio 1641.

Ita est F. Stephanus Boidus de Castellatio Magister Inquisitor Parmę,&c.

Non sia rimosso sotto pena di Scõmunica.

Nonnullæ difficultates occurrunt supra huiusmodi Edicta, quæ in sequentibus quæstionibus resoluentur.

Quæres igitur 1. An hoc Edictum vim habeat perpetuæ legis, an verò extinguatur morte edicentis? Videtur simplex præceptum transiens cum ipso Inquisi-

quisitore moriente, aut translato, aut amoto ab officio, cum sit factum hominis cum quo extinguitur. Praeterea delegatus vti est Inquisitor non potest cōdere statuta habentia vim legis perpetuae, quia caret iurisditione ordinaria requisita ad legem, & statuta condenda perpetuo duratura, *ex cap. 2. de constitut. in 6. cap. fin. de off. delegati, c. 2. de maior.* vbi de Episcopo statuente. Quibus tamen non obstantibus.

4 *Resp.* Edicta huiusmodi Inquisitorum denuntiandi haereticos, seu de haeresi suspectos sunt perpetua, ac si essent constitutiones, & leges à Summo Pontifice latae. Probatur. Tum quia, causa edicendi nimirum, vt Sancta Fides conseruetur intacta ab haeresibus, est perpetua, ergo & remedium Edicti. Tum quia, huiusmodi Edictum formaliter est collectio Ecclesiasticarum constitutionum, in quibus demandatur huiusmodi denuntiatio contra haereticos, & suspectos de haeresi; sed istae sunt perpetuae, ergo & Edicta Inquisitorum. Tum quia, Edicta, & Constitutiones in re, & perpetuitate non differunt, sed solum in materia, & personis, nam cōstitutio vniuersalis est & supremi legislatoris, Edictum verò est inferioris, & materiae particularis, vt habent scribentes *in l. de constitut. princ. & C. de edicto diui Andr. tollend.* Nec

5 vis facienda est in verbo Edictum, quod confunditur cum Constitutionibus, & statutis, *arg. cap. Ne aliqui, de haeret. in 6.* Ita Suar. *de fide disp. 20. sect. 4. num. 11.* Portel. *ver. Solicitare num. 17.* Bossius *dub... n. 77.* ex illis Carena *par. 2. tit. 9. num. 34.*

Quaeres 2. A quo numerandum sit spatium duodecim dierum, à die ne publicati Edicti, an à die scientiae delicti, ita quod tunc incipiat currere obligatio denuntiandi?

6 *Resp.* Incipit à die scientiae criminis denuntiandi, id enim clarè colligitur inde, quia denuntiandi sunt à nobis non solum illi quorum delictorum cognitionem habemus tempore publicationis, sed etiam illos, quorum notitiam ante, & in futurum contingit haberi; non igitur tempus hoc praecisè incipit à die publicationis nisi respectu illorum, qui cognitionem habent de huiusmodi delictis ante publicationem, sed numerandum praeterea est in futurum à die scientiae. Cōfirmatur hęc ampla numeratio, quia aliter Edictum duraret tantum per duodecim dies, quod quam absurdum sit, omnibus patet. Denuntianda ergo sunt delicta praeterita, praesentia, & futura. Neque obstat, quod lex, ad cuius instar spectantur Edicta, futuris det formam negotijs, & non ad praeterita trahatur, *cap. 2. & fin. de constit.* quia id locum habet in ijs constitutionibus, & statutis, in quibus expressa mentio non fit de praeteritis, vt petet in nostris Edictis, in quibus expressè praecipitur denuntiatio delictorum commissorum ante publicationem, quia potius, quod ad hoc, est quaedam rememoratio perpetuae obligationis denuntiandi similes delinquentes. Primus autem die scientiae non computatur, vt docuit Trimarch. *disp. 4. num. 5.*

Quaeres 3. An terminus duodecim dierum appositus fuerit ad terminandā obligationem denuntiandi, an potius ad illam solicitandam, itaut ea remaneat quousque in effectu fiat denuntiatio.

Resp. Apponitur ad solicitandum exequutionem obligationis, non verò ad extinguendam obligationem. Tum quia obligatio denuntiandi non pendet à tempore praefixo, sed à virtute fidei, quae omnes obligat ad sui defensionem, & propagationem. Tum quia, in denuntiatione hac duo spectantur, vnum, quo ad rem, nimirum delationem haeretici, alterum tempus, vltra quod si nō denuntiauit obligatus cum posset, incurrit excommunicationem, ratione primi semper manet obligatio denuntiandi, & sic illud spatium non respicit hanc obligationem, ratione secundi spatium illud extinguitur, in quantum amplius non potest prodesse denuntiatori, quin incurrat censuram, itaque tempus quo ad obligationem semper durat, quo ad incurrendam excommunicationem 7

tionem finitur duodecimo die.

Quæres 4. An hæc obligatio denunciandi ita perpetua sit, vt temporis præscriptione tolli non possit? Clarus *q.* 51. Farin. in sua praxi *q.* 10. & multi alij docent spatio viginti annorum delicta præscribi, itaut iudex contra huiusmodi delinquentes vlterius procedere non possit, in crimine tamẽ hæresis hæc opinio locum non habet, ideo.

8 *Resp.* Delictum hæresis numquam præscribitur fauore delinquentis contra iudicem, quod colligitur *ex cap. Sanè* 6. 24. *q.*2. vbi dicitur, quod hæreticus etiã post mortem excommunicatur, vnde & illius bona confiscantur non obstante morte, vt colligitur *ex cap. fin. de præscript. in* 6. vbi filij hæreticorum, qui Catholici putabantur, prǽscribunr bona paterna spatio quadraginta annorum. Vide Sanch. *lib.* 2. *cap.* 22. *num.* 40. Ratio est, quia delictum hæresis semper serpit, & propagatur contra Catholicam fidẽ, idem ius semper viget procedendi contra hæreticum etiam defunctum, consequenter semper debitum remanet illũ denuntiandi, & hic Parmæ res est clara in nostro Edicto expressa *sub num.* 11.

Difficultas remanet super alijs delictis suspicionem hæresis inferentibus, an prǽscribi possint fauore denuntiantium, qui non teneanrur, ita quod aliquando cesset obligatio?

9 Communis est opinio in cœteris habere locum præscriptionem quinquennij *ex l.*2. *C. de apost.* vbi prohibetur, ne vultra quinquennium quæratur de statu vitæ alicuius, ratio potest esse, quia

10 post triẽniũ quis præsumitur emẽdatus, ex allatis per Mascard. *concl.*600. *Alciat. reg.*2. *præsum.*7. Farin. *in prax. q.*23. *n.*26. Sed hæc doctrina nõ videtur procedere in nostro Edicto ex illis verbis *sub n.* 11. *E quelli, i quali hanno notitia di qualsiuoglia caso spettante al* S. *Officio, e massime d'heresia, sono tenuti come di sopra sotto l'istesse pene à denontiarli, ne sono scusati da qualsiuoglia conditione, ò longhezza di tempo, &c.*

Ex quibus apertè habetur in nullo casu siuè hæresis, siuè suspicionis eiusdem ex allatis *sub I. ad VII.* habere posse longitudinem temporis, & præscriptionem. Responderi tamen potest supradicta verba non obstare, quia illa dictio, *Maximè*, bene interpræari potest taxatiuè, & importare, *tantum*, vt pluries in iure, ad cuius formam explicantur etiã statuta, & edicta, *cap. Cum dilectus* 8. *de consuet.* iuncta Glos. *Nec iuri communi*, glosatur particula, *maximè*, *cap. Cum contingat, de foro compet.* Aduertè tamen, quod si scio hodie, Petrum blasphæmasse hæreticaliter anno præterito, nullam habeo excusationem non denunriandi prærextu vnius anni. Si verò hodie venio in cognitionem Petrum non Sacerdotẽ celebrasse quinq. ab hinc annis trãsactis, possum me tueri ea præscriptione. 11

Quæres 5. Quænam personæ denuntiare teneantur ex vi huius Edicti.

Resp. Omnes subiectæ iurisditioni huius Inquisitoris, siuè masculi, siuè fœminæ post decimum quartum annum, quo tunc plenum rationis vsum habere possunt in hac re magni momenti. Siuè Religiosi, de quibus in præcedenti capite, etiam moniales, siuè clerici, siuè laici cuiuscumque gradus, & conditionis, vt cõstat ex illis verbis. *Di qualunque conditione, stato, grado, ò dignità così Ecclesiastica, come mondana, sia quanto si voglia grande.* Ergo comites, Marchiones, Abbares, Duces, Principes denuntiare tenentur, Deo enim obsequium præstare dicuntur, & quo personæ sunt in altiori gradu dignitatis, & maiestatis, quibus secundum excellentiam videntur quodammodo appropinquari Deo, eo in illis maior est obligatio tuendi honorem Dei, procurando per denuntiationem similes malefactores puniantur. 12

Quæres 6. An Imperator, & Reges subdantur Edicto Inquisitionis? Idem quærere de Cardinalibus.

Resp. Negatiuè, quia habent priuilegia, vt nõ subijciantur Bullis Pontificijs, nisi nominatim exprimantur, ergo multo minus subiecti sunt Edictis Inquisitorum, quę sunt statuta inferiora, & vt ita dicam, minus fortias contra Suar. quem pro se citat Carena *par.* 2. *tit.* 9. *num.*28. 13

Neque

Neque enim illis adaptatur illla clausula: *Sia quanto si voglia grande*, cum verificari possint in inferioribus illis Principibus magnis.

Quares 7. An aduenæ, & Viatores teneantur denuntiare vigore huius Edicti? e. g. Regiensis casu hic audit blasphæmum, vel videt laicum celebrantem, an teneatur hunc delinquentem Parmæ denuntiare, an Regij?

14 *Resp.* Viatores, & Aduenæ parum manentes non obligantur huic edicto, quia denuntiare tenentur tantum illi, qui sunt sub iurisditione Inquisitoris, vt patet ex illis verbis. *Commandiamo à tutte, e ciascheduna persona di nostra giurisditione*; Aduenæ autem, & Viatores nō dicuntur esse sub iurisditione superioris illius loci, vbi casu, vel pro aliquo breui tempore reperiuntur, neque eius legibus, seu statutis adstringuuntur, *l. Hæres absens* 19. §. *Proinde ff. de iud.* & qui transit ad aliquem locum, inde breui reuersurus, non dicitur ibi fuisse, *l. Quæsitum* 76. §. *fin. ff. de legat.* 3. bene Sanchez, *lib.* 3. *disp.* 18. *num.* 6. *& lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 38. ergo non ligantur Edicto Inquisitoris. Dixi, *parum manentes*, quia si maiore anni parte manet, vt faciunt Scholares, teneretur, quia in eo casu fit de iurisditione huius fori. Neque tenetur illum denuntiare proprio Inquisitori, & quia non deliquit Regij, & quia nō est subditus eius Inquisitoris.

Quæres 8. An ex vi Edicti denuntiandæ sint superstitiones factæ sine abusu Sacramentorum, quæ nimirum qualificatæ non sunt? Ratio dubitandi desumitur ex relatis *sub num. I.* ibi. *O altre simili superstitiose attioni, e massime con abuso di cose sacre*. Idem repetitur *sub num. VII.*

15 *Resp.* Non est obligatio, quia non sunt superstitiones qualificatæ per abusum rerum sacrarum ex quo inducatur

16 suspicio hæresis. Vnde ea dictio *Maximè* explicanda est iuxta dicta *sub q.* 4.

Quæres 9. An denuntians Episcopo, seu eius Vicario satisfaciat huic Edicto?

Resp. Affirmatiuè, quia id expressè dicitur ibi: *Debbano al S. Officio, ò all'Ordinario riuelare, &c.* Diana *par.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 28. Bossius *de confess. solicit. dub.* 30. *numer.* 37. Carena *part.* 2. *tit.* 9. *num.* 36.

Quæres 10. An transgressor existens illorum capitum, quæ continentur *sub num. XIV. ad XX.* incurrat excommunicationem Edicti?

Resp. Negatiuè, quia ea fulminatur tantum contra non reuelantes, vnde & neque de illa fit mentio in dictis præceptis, quæ non sunt de notificando. 17

Quæres 11. An regulares teneantur publicare supradicta Edita, & fidem mittere Inquisitori? & an negligentes incurrant aliquas pœnas?

Resp. Affirmatiuè, iuxta dicta *cap.* 27. *q.* 12. *&* 13. Pœnas autem nullas incurrunt, ea autem pœna suspensionis comminatoria est tantum contra Rectores Ecclesiarum, nam clausula initio posita licet referatur ad sequentia, *cap. Secundo requiris, de appellat.* tamen in odiosis restringitur ad proximè positum, *arg. cap. Cum dilecti* 6. *de donat.* Capicia *in decis. Neapolit.* 108. *num.* 10. *ad* 14. sed pœna suspensionis proximè ponitur ad Rectores, ergo illos tantum comprehendit, & non Regulares. 18

Quæres 12. An confessarij Regulariū absoluere possint laicos supradicta excommunicatione affectos?

Resp. Nullus regularium confessarius siuè Mendicantium, siuè non Mendicantium, siuè Clericus Theatinus, aut Iesuita ab hac excommunicatione absoluere potest, quia nusquam reperitur hoc priuilegium confessarijs Regularibus concessum, aliud enim est, quod Papa aliquando concesserit Regularibus Confessarijs priuilegium absoluendi à suis, & Episcoporum casibus, & censuris personas extraneas, de quo vide, quæ alias dixi *tom.* 1. *Resolut.* 6. aliud, quod in specie indulserit eisdem, quod absoluant à censuris, quam sibi Inquisitores reseruant, qui peccata sibi reseruare non solent, nam hoc posterius Summi Pontifices numquam fecerunt, ergo oppositū sentientes audiendi non sunt, qui sunt Portellus *ver. Solicitare*, *n.* 24. *Compend.* 19

resolut. 131. n. 16. Trimatchus disp. 14. num. 50. quorũ rationes reieci resolut. 6. q. 14. vbi id probaui, fieri non posse loquendo in casu præsenti. Sed numquid saltem absolui poteſt, qui poſt longum tempus, ex quo incurrit excommunicationem, denuntiauit? Nec in hoc casu quia per denuntiationem non fuit sublata reseruatio. Nota demum, quod huiusmodi reseruatio intelligitur, siuè excommunicatio sit occulta, siuè denũtiata per Inquisitores, quidquid dicant nonnulli Recentiores falsa asserentes, non esse reseruatam nisi post denuntiationem.

Quæres 13. An superiores Regulares possint absoluere ab ea excommunicatione suos Religiosos, qui non denuntiarunt.

20 *Resp.* Negatiuè, quia in ijs, quæ spectant ad Sanctum Officium Regulares omnes subsunt Inquisitoribus, vt ex Bullis Pauli V, & Vrbani VIII. probaui *sub cap. 27. de Regular. subiectis Inquisit.* Neque valet dicere, Bullas illas intelligi pro foro fori, non pro foro conscientiæ, quia loquuntur absolute, ne superiores Regulares se ingerant in causis hæresis, vel eiusdem suspitionis respectu suorum subditorum; & aliter dicendo datur pœnitentibus occasio subterfugiendi obligationem denuntiandi, quod omnes etiam religiosos cuiuscumque ordinis, & Societatis comprehendit. De his dixi *resolut.* 3. *q.* 3.

Quæres 14. Quid sit hoc tempus gratiæ?

21 *Resp.* Est spatium aliquot dierum præfixum, infra quod hæretici, vel de hæresi suspecti ad Tribunal Inquisitoris sponte comparentes, confitendo omnia sua delicta, & complicum spectantia ad S. Officium, consequuntur impunitatem pœnarum ordinariarum, auctoritate Apostolica introductam in fauorem animarum.

Primo dixi: *spatium aliquot dierum præfixum*, quod hic Parmæ est triginta dierum computandorum à die scientiæ huius Edicti exclusiuè, vt dicitur ibi: *Fra il termine di trenta giorni doppo la notitia di questo nostro Editto*. Itaque primus dies notitiæ excluditur à numero, nam facit illud axioma, Dies termini non computatur in termino, *l. Vbi lex, ff. de reg. iur.* alia iura, & doctores plene cumulat Barbosa Var. lit. D. *num.* 26.

Secundò, dixi: *Infra quod*, quia quilibet dies contentus infra illud spatium, licet esset vltimus sufficit ad gratiam consequendam, cum vnus alio non dicatur magis gratiosus, sed pares sint in fauore, cuius continuationem importat verbum infra, ita quod currit de momẽto ad momentum, *Angel. consil.* 404. Bald. *consil.* 246. *lib.* 5. Tuscus *littera D. concl.* 294. *num.* 1. & facit quod habet Gemin. *in consil.* 121. *num.* 3. dicendo, quod si assignatur terminus ad aliquid faciendum infra decem dies, qualibet die illorum decem dierum Poterit ille actus fieri, & postea non. Quare hæreticus quolibet ex triginta diebus prædictis comparere poteſt coram Inquisitore, ad confitendum suum delictum, & complicum, vt gratiam consequatur. 22

Tertiò, dixi. *Ad tribunal Inquisitoris* ob differentiam quæ reperitur inter tẽpus veniæ, & tempus gratiæ, nam veniæ concessio fit per solam confessionem Sacramentalem, gratiæ verò immunitas extra hoc forum tractatur per confessionem iudicialem coram Inquisitore. Sousa *lib.* 4. *cap.* 1, *num.* 5.

Quartò, dixi: *Sponte comparentes*, ille autẽ dicitur sponte comparere, qui nec preuẽtus, nec vocatus, nec citatus cõparet, spõte enim aliquid dicitur fieri, quãdo illud fit propria auctoritate, sine alterius requisitione Glos. *ver. sponte, c.* 1. 16. *q.* 6. Ita ex Fulcodio, *q.* 2. Carena *par.* 2. *tit.* 18. *num.* 19. §. *Gaudere* Sousa *lib.* 4. *cap.* 8. *à num.* 5. vsque ad finem. 23

Quintò, dixi; *Confitendo omnia sua delicta, & complicum*, & in hoc confessio hæc comparatur Sacramentali, in qua si vnicum omittatur peccatum mortale, quamuis minimum, committitur Sacrilegium, & peccatorum remissio non obtinetur, quia impium est dimidiam sperare veniam, *cap. sunt plures* 42. *de pœnit. dist.* 1. Sicut ergo in Sacramentali con-

confessus non lucratur veniam, ita neq. in iudiciali coram Inquisitore non consequitur gratiam. Ita *Concil. Biterrense*, *cap.* 2. Pegna *part.* 2. *Direct. q.* 34. *com.* 59.

Sextò, dixi. *Consequuntur impunitatem*. Est effectus huius gratiæ condonare pœnas, quas de iure hæreticus mereretur, vnde Inquisitores huiusmodi comparentes dimittunt cum pœnis salutaribus, facta in secreto abiuratione hæresis.

Septimò, demum dixi: *Apostolica auctoritate introductam*, quia nullus præter Summum Pontificem pœnas iuris contra delinquentes remittere potest, cum inferior in legem superioris dispensare non possit, *cap. Cum inferior* 46. *de maior.* Tempus ergo gratiæ originem habet à Sede Apostolica, Carena *par.* 2. *tit.* 19. *num.* 17. Sousa *lib.* 4 *cap.* 4. vbi *n.* 2. dicit, hoc fundari in iure *cap. Ad abolendam*, §. *Præsenti de hæret. l. Manichaeos*, §. *Præterea*, *C. de hæret.* vbi sponte venientes, & proprios errores detestantes humaniter recipiuntur cum venia.

Quæres 15. Quinam sint capaces huius priuilegij temporis gratiæ?

24 *Resp.* Omnes subditi Inquisitori concedenti gratiam sunt capaces huius temporis, modo sponte infra tempus determinatum compareant, & perfectè confiteantur sua delicta, & complices reuelent, modo non sint relapsi.

Primum de spontanea compatentia explicatur, ille enim dicitur sponte comparere, qui non est quærelatus in Sancto Officio, iuxta dicta *sub* §. *Quarto*, qui enim coactus comparet, nō dicitur spōte venire ad Sanctū Officium, ac proinde cum non dicatur verè conuersus, nō meretur gratiam, quæ solis ex corde accedentibus conceditur. Eimeric. *par.* 3. *Direct. num.* 56. ibi Pegna *Comment.* 12. Farinac. *q.* 193. *num.* 27.

Secundum de tempore præfixo constat *ex* §. *Primo*, *&* *Secundo*; quo transacto, non amplius vti potest hoc beneficio, sed more aliorum sponte comparentium tractatur ab Inquisitoribus.

Tertium, de perfecta, & completa confessione suorum delictorum contra Sanctam fidem, & reuelatione complicum constat ex dictis *sub* §. *Quinto*.

Quartum, de Relapsis non gaudentibus priuilegio probatur, quia relapsus est indignus venia, *cap. Super eo*, 4. *de hæret. in* 6. & facit illud, *cap. Priuilegium* 11. *q.* 3. nimirum ille meretur perdere priuilegium, qui illo abutitur. Pegna *de temp. grat. cap.* 10. Carena alijs citatis *par.* 2. *tit.* 18. *n.* 13. dicit Relapsos sponte compatentes esse admittendos mitius cum illis agendo.

Quæres 16. Quomodo agat Inquisitor in recipienda confessione comparētis spontè tempore gratiæ?

Resp. Inquisitor attenta qualitate personæ per se solum oretenus potest recipere iudicialem cōfessionem spontè compatentis, & aperientis illi propria crimina contra Sanctam Fidem. Aduertat tamen quod si delictum factum sit coram alijs aut sit de genere eorum, quę fiunt cum complice, necessarium est, quod saltem ipse solus registrer huiusmodi comparitionem spontaneam, vt si quando ab aliquibus denuntiatus fuerit, sciat quid agendum sit cum huiusmodi. Si enim ex denuntiatore, seu testibus appareat defecisse in spontanea confessione, puniendus est, ac si non comparuisset, iuxta dicta *sub. q.* 14. §. *Quinto*. Si verò nihil de nouo emergit, sed denuntiatio concurrit cum spontanea confessione non est vlterius procedendum. Quæ procedunt non tam respectu sui, quam alterius Inquisitoris succedentis, qui impunitatem à suo prædecessore cōcessam conseruare possit. 25

Quæres 17. Quid agendum cum cōparentibus spontè extra tempus gratiæ?

Resp. Sponte compatens, qualis dicitur ille, qui nō quærelatus comparet coram Inquisitore plenam dicendo veritatem tam de se, quam de alijs humiliter veniam petendo, impunitatem meretur tam de iure, quam de stilo Prætorij inquit Batiola *in suis Aphor.* cū Simanch. Enchir. *tit.* 51. *de absolut. Locato ver. Absolutio*, Farin. *q.* 193. *num.* 103. Impunitas autem in eo consistit, vt non plectātur pęnis ordinarijs, licet essent hæretici, 26

ſed pœnitentijs ſalutaribus afficiuntur, aliquando etiam pecuniaria, ex Pegna Carena *par. 2. tit. 18. num. 8.* abiurant autem de formali, ſi ſunt hæretici, in ſecreto tamen.

27 Debet autem Inquiſitor iudicialiter coram ſe Notario vocato recipere confeſsionem ſponte comparentis, Eimer. Pegna, & cũ illis Bariola ad *pa. 3. Cõment. 12. fine*, idẽ Bariola alijs citatis *in aphor. ver. Inquiſitores*. Excipitur caſus, in quo delictum comparentis eſt omnino occultum, itaut ab aliquo deduci non poſſit coram hoc tribunali, quod contingit in delictis, quæ perpetrantur ſine ſocio, & nullis videntibus, vel audientibus, qui ſcire poſsint tale delictum. Inquiſitor in huiuſmodi caſu non debet, nec poteſt adhibere Notarium, ſed per ſeipſum oretenus debet ſine ſcriptis recipere confeſsionem delinquentis, & cum ſalutaribus pœnitentis illum dimittere, quia in hoc caſu nullę militant rationes, de quibus hic, & præcedenti quæſtione, quibuſque moueri poſsit Inquiſitor ad recipiendum in ſcriptis delictum omnino occultum. Hinc fit, quod confeſſarij ſollicitantis ſponte comparentis confeſsio

28 iudicialiter coram Notario recipienda eſt, quia inter alia crimina hoc maximè probabile, cum pœnitens ſolicitata abſolui nequeat, niſi denuntiet confeſſariũ ſolicitantem, ex quo etiam conſtat, cum præſumatur per Inquiſitorem, & ſecundum veritatem, confeſſarium ſolicitantem non ſponte præcisè, ſed potius ex metu denuntiationis faciendæ per perſonam ſolicitatam cõparuiſſe, illius confeſsionem non eſſe pure ſpontaneam, ideo Inquiſitorem cum aliquo rigore poſſe cõtra illum procedere, ſed mitius, cum huiuſmodi comparitio debeat potius prodeſſe, quã obeſſe. Vide Farinac. *q. 193. num. 37.* & Carena *par. 2. tit. 18. §. Primus*, vbi multa ad propoſitum noſtrum.

Quæres 18. An ſponte comparentes debeant abiurare de formali ſi ſunt tales hæretici, vel de vehementi, aut leui, ſi ſunt tantum ſuſpecti?

Reſp. Hæretici formales ſine dubio debent abiurare de formali, quia tales ſunt, vnde egent formali expurgatione, & deteſtatione hæreſis. Suſpecti verò nõ videntur cogendi ad abiurationem, quia illis ſponte comparentibus interrogaris ſuper intentione creditur aſſerentibus ſe numquam male ſentiſſe de myſterijs fidei, & de Sacramentis, nec torturantur, ergo neque debent abiurare. 29

Quæres 19. An comparens, ſed nolẽs confiteri delictum in ſcriptis coram Notario ad id cogendus ſit?

Reſp. Affirmatiuè, quando delictum probari poteſt, iuxta ſuperius dicta, nam Inquiſitor per illam comparitionem acquiſiuit ius interrogandi illum iuridice pro foro externo, conſequenter redigendi in ſcriptis illius confeſsionem. 30

Quæres 20. An laceratio, ſeu deturpatio Edictis ſit idem, quod remouere illud, ac proindè lacerans illud ſit reus excommunicationis Comminatoriæ, immo, & pœnarum Bullæ, *Si de protegendis*?

Reſp. Non ſolum ſimpliciter remouens, ſed etiam lacerans, ſeu deturpans à fortiori ea pœna digni ſunt, quia peior actio eſt lacerare, & deturpare, quam ſimpliciter auferre, præterquam quod lacerans, deturpans, & comburens dicuntur etiam remouere, cum reddatur foliũ inutile, tamquam ſi non eſſet affixum. Non incurrit pœnas Bullæ, *Si de protegendis*, ex probatis *cap. 29. q. 21.* 31

CAPVT

CAP. TRIGESIM. I.

DE DENVNTIATIONE HAERETICORVM.

SVMMARIVM.

1 *Correctionis Euangelicæ tres gradus.*
2 *Inquisitores per sua Edicta intendunt punire.*
3 *Denuntiatio fieri potest omissa correctione fraterna.*
4 *Emendatus adhuc denuntiandus.*
5 *Emendatus quis præsumitur post triennium.*
6 *Quinam denuntiandi sint?*
7 *Probare non valens adhuc denuntiat.*
8 *Licet solus sciat sub secreto.*
9 *Pœnitens statim facti adhuc denuntiandus.*
10 *Denuntiatus ab vno debet denuntiari ab alijs.*
11 *Denuntiatio haretici facienda cum proprio damno.*
12 *Excusatur quis respectu suspectorum.*
13 *Filius denuntiat parentes hareticos, nõ suspectos, & econtra.*
14 *Vxor maritum hareticum.*
15 *Seipsum nemo tenetur denuntiare.*
16 *Complex in haresi magistrum denuntiat.*
17 *Turpitudinem suam quis reuelat quãdo est contagiosa.*
18 *Maximè cum reuelatio fit in consequentiam.*
19 *Complex verò in suspicione nõ tenetur.*
20 *Confessarius an absoluat ante denuntiationem.*
21 *Scita, & audita etiam denuntiare tenemur.*
22 *Iudex non præsumitur deficere in suo officio.*
23 *Omittens denuntiare hareticum est leuiter suspectus de haresi.*
24 *Omittere verò suspectum, nequaquã.*
25 *Denuntiator ibidem fit testis.*
26 *Testis falsus non excusatur à denuntiatione.*

CAPVT

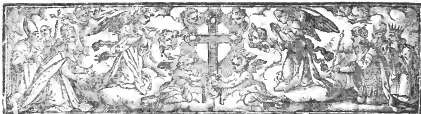

CAP. TRIGESIM. I.
DE DENVNTIANDIS HAERETICIS.

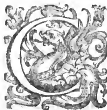

1 Orrectio nis Fraternæ tres gradus sunt, primo correctio fit soli peccanti; secundò, si non prodest adhibentur vnus, vel duo testes; tertiò, si nõ prodest denuntiatur Ecclesiæ, idest, superiori. Id totum docuit Christus Matth. cap. 18. num. 15. illis verbis. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum, si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si autem te non audierit, adhibe adhuc vnũ, vel duos, vt in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ.* Tres igitur sunt gradus correctionis; circa tertium obseruandum est, quod aliquis peccator dupliciter denuntiari potest Ecclesię, seu superiori, vno modo extraiudicialiter, vt cum denuntiatur superiori eo fine, vt tãtum corrigatur paterna obiugatione, & salutari pœnitentia, sine iudiciali strepitu, quã ratione superiores regulares suos subditos, vt plurimum solent corrigere in suis capitulis culparum, & hęc vocatur denuntiatio fręterna. altero modo quis denuntiari potest iudicialiter coram superiore iudice, qui vocato Notario in scriptis recipit denuntiationem, per quam non tam emendationem, quam punitionem ex officio intendit superior, vt cæteri timore correpti abstineant à peccatis, iuxta illud 1. *ad Timoth. cap. 5. num. 20. Peccantem coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.* nam pœna vnius est metus multorum, Deuter. *cap. 17. num. 13. cap. Vt clericorum 13. de vita, & honest. cler. cap. fin. de calumn.* & transgressionis vltio fit cęteris interdictio delinquendi, *cap. Quapropter 46. 2. q. 7.* Sed accedamus ad quæstiones de denũtiatione iudiciali in foro Sanctæ Inquisitionis, alijs omissis.

Quæres 1. An sacrum Inquisitionis Tribunal per sua Edicta de hæreticis, & suspectis de hæresi intendat non solum emen-

emendationem peccatoris, verum etiam directè illius punitionem? De emendatione nulli est dubium, Inquisitores intendere hæreticorum, & aliorum delinquentium correctionem, & vitæ emendationem, Potissimum quæritur de intentione puniendi.

2 *Resp.* Inquisitores per sua Edicta de hæreticis denuntiandis directè, & potissimum intendunt punire, & castigare delinquentes. Probatur. Tum quia, finis principalis Inquisitorum est hæresum extirpatio, conseruatio, & propagatio Catholicæ fidei, vt colligitur ex præmio huiusmodi Edictorum, ex quo causa finalis accipitur, *l. fin. ff. de heret. instit.* & ex proœmiali causa colligitur mens, & intentio disponentis, *l. Item quia S. fin. de pactis, l. Cum hi, de transact.* sed talis finis obtineri non potest sine castigatione, & punitione delinquentium contra Sanctam fidem, nam per pœnam hæretici resipiscunt, & redeunt ad fidē, ad quod facit illum Ierem. *Castigasti, me & eruditus sum cap.* 31. Illud Ouidij *Aeacus in pœnas ingeniosus erit.* ex quo alij quoque timore correpti, fidem quam habent cōstanter retinent, pœnæ enim sunt in exemplum aliorum, *cap. cum quidam 12. cap. Sicut 13. de iureiur. cap. Ea quæ 8. de statu monach.* ergo intendunt directè punitionem. Tum quia, Inquisitorum officiū est iudiciale, & fori externi, quod directè intendit castigationem, habent enim iurisditionem contentiosam, quæ adiunctam habet coactionem, & punitionem, *cap. Pastoralis 28. de off. deleg. l. fin. ff. de offic. eius, cui mand.* Tum quia, si in hoc iudiciali foro directè non intenderetur castigatio, frustratorium esset, quia paternaliter corrigi possunt hæretici à quolibet, immo & debēt, & sic tolleretur necessitas eius tribunalis. Tum quia, denuntiatio iudicialis consisteret in sola emendatione fratris, sicut fraterna, quod falsum est. Tum quia, peccata publica, quæ scilicet sunt in damnum, & perniciem reipublicæ ab omnibus denuntianda sunt eo fine, vt iudex decernat in delinquentem perturbatorem quietis, & pacis reipublicæ ex Glos. *in sum. 2. q. 7.* Silu. *ver. crimen num. 4.* sed hæresis delictum, & alia crimina, quæ eam fouere possunt, redundant in damnum reipublicæ christianæ, ergo ab Inquisitoribus præcipiuntur ab omnibus denuntiari eo fine, vt possint illorum auctores mulctari.

Quæres 2. An necessario præmittenda sit correctio fraterna denuntiando Sanctæ Inquisitioni? Affirmant quamplures, qui sunt Ledesma, Sousa, Fagundez, Paulus, Portellus, Peirinus, Lezana, Ioannes Crux, quos citat Trimarchus *disp. 12. de solicit. sect. 2.* Sotus, Canus, Silu. Lopez, Zanardus, Toletus, Leazarius, Homobon. Rosella, Angelus, quos citat contra se Diana *par. 1. tract. 4. resol. 2.* Negant alij apud prędictos, qui sunt Siluius, Villalobus, Simanch. Sanstar. Bonac. Suar. Sancius, Azor. Turrianus, Henriq. Paramus, à Cugna, Layman, & & alij plures. Differunt tamen inter se, quia nonnulli volunt præmittendam esse correctionem fraternam respectu omnium delictorum; alij verò id admittunt respectu delictorum suspicionem hæresis inducentium, non verò respectu hæreticorum, qui denuntiādi sunt omissa correctione fraterna; demum aliqui simpliciter negant præmittendam esse correctionem huiusmodi, cum quibus.

Resp. Correctio fraterna necessario non est præmittenda, sed omitti potest respectu cuiuslibet hæretici, aut alterius suspecti de hæresi. Probatur. Tum quia, correctio fraterna in tantum est necessaria, in quantum ex ea sequitur emendatio, hæc enim potissimum intenditur, & finis est, vnde locum non habet in eo, in quo nullus speratur fructus, *cap. 4. dist. 7. de Pœnit.* ex illis verbis. *Si scirem, tibi non prodesse, nō te admonerem, non te terrerem.* Augustini apud Graffium *par. 1. lib. 1. cap. 16. num. 20.* quia nemo tenetur ad opus inutile; sed huiusmodi emendatio æquè bene, immò potiori ratione, & efficaciter obtinetur per denuntiationem immediatè factam Inquisitori, vt experientia constat, ergo nulla est necessitas præmittendi illam. Tum quia, quandocumque aliquis potest duobus modis 3

satisfa-

fati facere suæ obligationi, æquum est, & prudenter se gerit, si securiorem viam eligat; sed securior est immediata denũtiatio pro obtinenda emendatione, quã præmissio correctionis fraternę, ergo hac omissa amplectenda est denuntiatio. Tum quia, correctio præcisè præmittenda est denuntiationi Euangelicæ, quæ solam emendationem intendit, & non emendati punitionem, vt colligitur ex verbis Euangelij Matth. *cap.* 18. *num.* 17. *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* vbi non punitur, sed admonetur corrigens, vt illum incorrectum habeat pro ethnico, & peccatore, cum quo non sit conuersandũ, nulla facta punitionis mentione. Sed in Edictis Inquisitoris non est sermo de denuntiatione Euangelica, & paterna, sed iudiciali, ergo illi præmittenda non est correctio fraterna. Tum quia, textus Euangelij loquitur de peccatis, quæ non sunt perniciosa reipublicæ, ibi: *Si peccauerit in te* respicit enim damnum priuatum. Tum quia, ille ordo Euangelicus corrigendi fratrem, siuè referatur demũ ad denuntiationem Euangelicam paterne factam superiori, ad solam emendationem, siuè iudici ad punitionem, & vindictam, adhuc nulla est necessitas seruandi illam ordinem gradatim procedendo, cum finis intentus emendationis, ex supradictis, sine illo ordine æque bene, immò melius, obtineri possit, vnde fieri potest immediatè transitus ad iudicem omissis intermedijs; quod cõfirmatur exemplo appellationis, quę ex regulis iuris facienda esset gradatim, nihilominus fieri potest à superiori locali omisso Prouinciali, & Generali immediatè ad pedes sanctissimi, vt probaui *resolut.* 32. *q.* 8. Tum quia, si necessaria est correctio fraterna, ea facienda est ordine præscipto in Euangelio, consequẽter nõ solum facienda est soli delinquenti denuntiando, sed etiam coram duobus, si prima non profit, quod tamen hactenus nullus dixit, ergo simpliciter omitti potest. Tum quia, si denuntiaturus teneretur prius facere correctionem fraternam perdifficilis redderetur denuntiatio, quia qui præmitteret fraternam correctionem prudenter putare, & timere posset, reum Sancti Officij suspicaturum esse, nullum alium ipsum denuntiasse præter correctorem, ne igitur reddatur negotium hoc difficile, dicendum est non esse necessario præmittendam denuntiationem. Ita docent Pegna, *par.* 2. *comment.* 18. *de blasphæmis* Cugna *de confess. solicit. q.* 18. Henriq. *lib.* 6. *cap.* 17. *num.* 4. Paramus *lib.* 3. *cap.* 10. *num.* 4. Debrius *lib.* 5. *Magi. sect.* 4. *num.* 6. Turrian. *in Select. part.* 1. *disp.* 30. *in cens. propos. centuria* 2. *dub.* 24. quos pro se citat Carena *part.* 2. *tit.* 9. §. *in qua re. num.* 18. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *resolut.* 2. *& par.* 7. *tract.* 3. *resol.* 63. Trimarchus *disp.* 12. *num.* 23. Vide Mazuchellum *de casib. reseru. Mediol. vbi disp.* 2. *cap.* 16. *diffi.* 6. rem hanc fusè sed clarè pertractat, & quo ad hæresis delictum cum communissima sentẽtia asserit non esse necessario præmittendam correctionem denuntiando, siuè hęreticus sit publicus, siuè occultus omnino denuntiandus omissa correctione, quia hæreticus nõ est frater Euãgelicus licet sit frater secũdum naturã, cum quo non est seruandus ordo Euãgelicus *ex Archid. in c. Si peccauerit* 2 *q.* 1. In alijs delictis suspicionem hæresis inducentibus putat esse præmittendam, quia cœtera peccata nõ sunt ita grauia, nec nociua sicut hæresis, ob cuius magnum periculum illico, & absque vlla præuia correctione denuntiandus est hæreticus, & pro se citat plures Sanchez, Facundez, Clauem, P. Nauarrum, Reginaldum, qui *lib.* 24. *cap.* 3. *sect.* 6 *num.* 52. sic scribit: *Superior non potest præcipere, vt prętermissa correctione fraterna reus occultus denuntietur, neque ei quid tale præcipienti obediendum est.* Si hoc verum est, quomodo stabit statutum sui ordinis, quod quilibet societatis alterius peccatum extra confessionem deferat ad superiorem omissa correctione fraterna. Nonne maius sine vlla hæsitatione est Edictum Inquisitionis, in quo agitur de extirpatione hæresis, & conseruatione fidei, quam hoc statutum Societatis, in quo agitur de conserua-

seruatione Societatis, non necessarium ad statum regularem, in quo aliæ omnes reguntur bene sine illo statuto. An Inquisitores, tales edictum proponere possint, alibi deputandum.

Quæres 3. An hæreticus, seu quiuis alius de hæresi suspectus correctione fraterna emendatus adhuc sit denuntiandus? Negant Sotus *lib.3.de iust.q.5.art.5* Genuens. *cap. 18. num. 6. dub. 4.* dixit, hos non esse denuntiandos, quando certo scitur, esse emendatos. Royas *singul. 3. num. 22.* alios citat Trimarchus *disp.12.sect.3. num.26.* Affirmant melius alij cum Bonac. *par.3. de onere denunt. nu.9.* Carena *part.2. tit.9. num. 24.* cum quibus.

4 *Resp.* Emẽdatus adhuc denuntiãdus est, non ex vi præcepti euangelici, quod præcipit, vt dicatur Ecclesiæ hoc est, superiori, quãdo nondũ est emendatus, sed ex vi Edictorũ Inquisitorum, quod probatur. Tũ quia, huiusmodi edicta habẽt pro fine non solũ emendationẽ, sed etiã & directè punitionem ex probatis sub prima quæstione, ergo denuntiandi sũt, non obstante emendatione, vt suum debitum sortiantur finem. Tum quia, euacuerentur huiusmodi edicta, & forent inutilia, quia fingerent omnes audire correctionem, vt euitarent pœnas, proinde nullus esset denuntiandus. Tũ quia, ex opinione contraria tunc cessat obligatio denuntiandi, quando quis præsumitur emendatus; sed quomodo possum ego probabiliter scire à me correctum esse emendatum, non ex eo, quia audiuit me, & confessus est, se male egisse, & nolle amplius tale delictum committere, nam cum cognoscat delictum spectare ad Inquisitorem ex vna parte, & me teneri illum denuntiare ex alia reddor dubius, an ex corde dicat se emendatum, an fingat emendationem, vt ego cessem à denuntiatione; deinde ille præsumitur emendatus, qui post peccatum operatur bene, laudabiliter viuendo, cum possit peccare, secundum Petrum de Anania *in Reg. semel in* 6. duodecim autem dies non sufficiunt ad obseruandam illius laudabilem vitam, & tamen intra id tempus teneor denuntiare, ergo locus non erit emendationem cognoscendi, consequẽter vrget tempus ad denuntiandum. Deinde tres annos exigit cõmunis doctorum, quos citat Sancius *disp.11.n.51* ad emendationem præsumendum, ergo cum edicta obligent infra spatium duodecim dierum, non potest expectari illud triennium ad præsumendam emendationem, huiusmodi enim expectatio maxima esset negligentia Catholicæ fidei valde perniciosa. Tum quia, iudicium de emendatione hæretici, vel suspecti est magni momenti, consequenter non est officium priuati. Tum quia hæretici formales à nullo possunt absolui ab excommunicatione nisi à sede Apostolica, aut ab Inquisitoribus denuntiati, ergo si nolunt sponte comparere videntur ex hoc denuntiandi, ne diu detineantur legati ea censura, immo ex hoc nondum dicuntur emendati, ergo denuntiandi sunt. Tum quia, hæreticus formalis debet abiurare hæresim, quam abiurationem indicere, & recipere spectat ad solũ indicem huius tribunalis, cum sit actus fori externi ex alibi probatis ergo cum ex hoc non censeatur integre emendatus, restat, quod sit denuntiandus, vt perfecte emẽdetur. Tum quia, Ricardus in *4.distin. 19. art.3. quæst. 9.* tenet, quod quamuis frater per secretam nostram admonitionem sit emendatus, est nihilominus prælato denuntiandus, quò ipse remedia necessaria adhibeat, & ipsum à recediuo reseruet, si hoc dicit de denũtiatione paterna, à fortiori de iudiciali maximè in hac materia de hæresi, & eius suspicione, quidquid immerito dicat contra illum Mirand. *q.11. art.5.* de ordine iudiciario. Hanc responsionem docent Sanctarellus, Sancius, Bonacina, Azor. Suarez, Salonius, Royas, Paramus, quos pro se citat Diana *resolut.3. de denunt.* 5

Quæres 4. Quinam sint denuntiandi Inquisitoribus?

Resp. Hæretici tam materiales, quam formales, & suspecti de hæresi, cuiusmodi 6

sunt omnes enumerati in Edicto, de quo capite præcedenti, vti Superstitiosi, Blasphemi hæreticantes, non Sacerdotes ministrantes Sacramentum Pœnitentiæ, aut celebrantes, solicitantes in confessione, &c. Denuntiandi igitur reducuntur ad duo capita, sub primo continentur omnes hæretici tam formales, quam materiales. qui sunt denuntiandi iuxta tenorem Edictorum Inquisitorum & etiam ex Bullis Pontificijs, & iure communi, vt ijs citatis, & doctoribus plene tradit Farinac. *q.* 197. §. 2. à *n.* 35. Sub secundo continentur omnes, suspecti de hæresi, qui sine dubio denuntiandi sunt, secundum omnes, quos pro se citat Carena *par.* 2. *tit.* 9. *num.* 5. quod procedit, non solum quando deliquens est suspectus vehementer, verum etiam solum leuiter talis habetur, quia Edicta Inquisitorũ immediate specificant delicta, quæ denuntianda sunt, nihil esprimendo circa qualitatem suspicionis, siue deinde sit vehemens, siue leuis ad ipsum enim Inquisitorem & doctores spectat considerare qualitatem suspicionis, non autem ad denuntiatores, quibus præcipitur tantum notificatio delictorum, ex quibus inducitur suspicio. Scio Castrensem, Sanctarellum, Genuensem cum alijs apud ipsos docere, non esse obligationem denuntiandi leuiter suspectos, quorum tamen placitũ sequendum non est ob dictam rationẽ, præterquamquod pauci denuntiandi essent, maximè in sententia eorum, qui cum Hispanis tenent, poligamiam, solicitationem & alia delicta huiusmodi nõ inducere vehementem suspicionem; sed tantum leuem, id autem absurdum est, ergo & prædictorum sententia.

Quæres 5. An non valens probare adhuc teneatur denuntiare?

7 *Resp.* Affirmatiuè, quia in hoc tribunali vsus probatissimus obtinuit, ne denuntiator teneatur probare, quamuis de iure aliàs teneretur *ex l. Diuus, l. Ab accusatore ff. ad senatus consul. Turpil.* abrogato per contrariam consuetudinẽ legitimè introductam etiam in alijs iudicijs, ex Saliceto, & Mariano Socino probat Eimer. *part.* 2. *Rubr. de secundo modo proced.* Confirmatur. Tum quia, talis denuntiatio multum vtilis est reipublicæ Catholicæ, ex qua Inquisitor ex officio, & ex vi sui nominis, tenetur inquirere delicta aduersantia sanctæ fidei. Tum quia, cum quilibet teneatur denuntiare, facilè eueniet, vt aperiatur via alijs denuntiatoribus. Est communissima sententia doctorum, quos pro se citant Farinac. *quæst.* 197. *num.* 36. Diana *resolut.* 1. *de denunt.* & *p.* 7. *tract.* 12. *resol.* 21. contra Fagundez, Reginaldus, & alios paucos. Nec iste denuntiator dicitur peccare contra iustitiam, quia per hoc reus non exponitur periculo infamiæ ex defectu aliquo denuntiatoris, cum benefaciat obediendo Inquisitoris Edicto, peccans enim legis auctoritate non peccat, *Cap. Qui peccat ver.* 23. *q.* 4. Sed sibi imputet, qui enim facit quod non debet recipit quod non oportet.

Quæres 6. An sciens secretissime aliquem hæreticum teneatur denuntiare?

Resp. Affirmatiuè, quia licet secretum naturaliter obliget, nihilominus etiam ius naturale dictat conseruationem vnius fidei, & extirpationem hæresis, ideo cum hoc vti bonum publicũ, & commune toti Christianæ religioni præferendum est illi alteri vti respicienti bonum priuatum vnius personæ. Excipitur secretum Confessionis, nam cõfessarius sciens ex Sacramento hoc aliquem esse hæreticum non tenetur, immo neque potest illum denuntiare, cõtra illud falsum carmen. *Heresis est crimen, quod nec confessio celat*. Verte sic. *Heresis est delictum, quod confessio celat*. Scotus in 4. *dist.* 21. *q.* 2. vbi Faber *de Pœnit. disp.* 34. *num.* 72. Prædicta locum habent in hæretico formali, licet secretum pendeat ex consilio petito, in alijs casib. vbi agitur de suspicione secretum ex consilio excusat, prout dixi *cap.* 23. *num.* 95. 8

Quæres 7. An denuntiandus sit, qui post perpetratum delictum superstitionis, Blaspemiæ, statim pœnitet?

Resp.

9 *Resp.* Affirmatiuè. Tum quia, huiusmodi pœnitentia non tollit obligationē ex parte eius qui denuntiare tenetur, sed ostendit pœnitentem tædere malefacti. Tum quia, neque Sacramentalis pœnitentia tollit huiusmodi obligationes, nā fur post absolutionem adhuc tenetur restituere ablatum, *cap. Ventum est 18. 1. q. 1.* Tum quia, in delictis spectatur voluntas deliberata in factum transiens, nō perseuerantia voluntatis in eo, aut subita illius retractatio per actum voluntatis, ergo parum refert pœnitentia, quo ad hoc. Dixi *cap. 23. num. 98.* Trimarchus *disp. 12. sect. 1.*

Quæres 8. An denuntiatus ab vno debeat etiam denuntiari ab alijs?

10 *Resp.* Denuntiatus ab vno, ex quo punitus fuit pœna debita delicto, de quo fuit quærelatus, non est amplius de eodem delicto iam perpetrato denuntiandus, quia sicut Deus non iudicat bis idipsum, *cap. Sunt 42. dist. 3. de Pœnit.* ita neque homo iudex, neque enim debet consurgere duplex tribulatio, Nahum *cap. 1. num. 9.* qnia afflictio non est addenda afflicto, *cap. Cum percussio 2. 7. q. 1. l. Pœna 9. ff. ad leg. Pomp. de Parricid.*

Quod si quærelatus nondum fuit sententiatus, sciens illius delictum, tenetur denuntiare, vt iudicium suum possit sortiri effectum.

Si verò condemnatus fuit in pœnam extraordinariam, defectu probationis, & ego id sciam, teneor denuntiare, vt iudicium debitum sortiatur effectum; à fortiori, si ab imputatione absolutus fuit defectu probationis, non enim expedit delicta remanerer impunita. Si sermo sit de solicitatione singulæ personæ solicitatæ necessario semper debent denuntiare, non obstante alterius denuntiatione, quia sicut augentur solicitationes, ita & pœna solicitantium. Si quis fecit sortilegium, vel blasphæmauit coram quatuor aut quinque sufficiunt duo in testes, alij non tenentur, quia reus plenè condemnari potest. Quidquid dicant nōnulli apud Trimarchum *disp. 12. n. 37* Diana *resolut. 26. de denunt.* eo falso fundamento, quod iam emendatus non est denuntiandus, reiecto *sub q. 3.* Vide adducta per doctores adductos à Diana *par. 4. tract. 7. resolut. 35.* quæ faciunt in confirmationem prædictorum.

Quæres 9. An sibi timens aliquod dānum ex denūtiatione imminens teneatur denuntiare?

Resp. Non obstante quouis damno 11 probabiliter imminente in vita, honore, & rebus tam proprijs, quam coniunctorum, quilibet tenetur denuntiare hæreticum, licet non dogmatizet. Excusatur verò à denuntiandis de hæresi suspectis, vti blasphæmātibus abutentibus Sacramentis, sortilegis, &c.

Ptimū, quod nullus metus etiā mortis excuset respectu hæretici formalis, probatur. Tum quia, vnusquisque pro republica tenetur vitam ponere, si opus sit, impediendo damna illi imminentia, vt omnes docent; sed inter damna, quæ potissimum obesse possunt reipublicæ Christianæ, est hæresis, quæ vt cancer serpit, ergo ea denuntianda non obstante quouis metu. Tum quia, conseruatio propriæ vitæ quid minus est conseruatione fidei, & eiusdem propagatione, in conseruatione enim vitæ attenditur bonum priuatum, & vtilitas propria, in conseruatione fidei extirpatione hæresum inspicitur bonum commune totius reipublicæ Catholicæ, ergo præponenda est conseruatio fidei vitæ propriæ, est enim regulare, quod bonum proprium & priuatum postponitur bono communi, & publico, ex vulgatis iuribus, nam bonum maius præponitur minori, *cap. 18. §. Si verò, de regul.* & priuato præfertur publicum, *cap. 3. de postulat. prælat.* Tum quia, nullum extat præceptum conseruandi propriam vitam, sed ponere potest pro actibus virtutis, secundum illud Domini. *Maiorem caritatem nemo habet, vt animam suā quis ponat pro amicis suis.* Quod maximè locum habet hic, vt quis profundat suum corpus exponendo se periculo mortis pro tuenda fide contra hæreticos denuntiando illos Inquisitoribus, vtique verò præceptum est naturale, diuinum, & humanum defendendi, & conseruandi fidem denun-

tiatione hæreticorum, ergo hoc simpliciter vrget contra conseruationem propriæ vitæ. Ita docet Bonac. *par.2. de onere denunt.* §.3.*num.6.* vbi citat Farin, Mascardum, Suar. & Azorium. Freitas, & Royas apud Dianam. *resolut.7. de denunt.* Carena *par.2.tit.9. num.*34.§. *An autem* Genuensis *cap.*18.*num.*8. consensit contra dogmatizãtem tantum, cum Sanctarello, Homobono, Trimarch. *disp.*13. *num.*7. Igitur siue dogmatizet, siue non, denuntiandus est. Confirmãtur prædicta, quia hæreticus formalis aut comburitur, aut immuratur perpetuò, ex quo denuntiaturus nullam habet rationabilem causam timendi sibi aliquod notable damnum ex persona hæretici, qui fit impotens ex dictis pœnis.

Nonnulli excusant ab excommunicatione lata in Edictis omittentes denũtiationem hæreticorum ob metum notabilis damni probabiliter imminentis, quia leges, & præcepta humana non obligant cum tanto rigore, neque Inquisitores præsumuntur constringere in eo casu sub pœna excommunicationis lata. Dicunt igitur quemlibet obligari quidem etiam cum periculo vitæ ad denuntiandum, non ex vi Edicti, sed virtute iuris naturæ, quo vnusquisque tenetur reipublicæ damnis occurrere, & illa impedire. Mihi non probatur hæc speculatio, Tũ quia, leges humanæ etiã cum periculo vitæ obligare possunt Caiet. 1. 2. *q.*96. *art.* 4. & aliquando obligant, cum Soto *lib.*1. *de iust, q.* 6. *art.*4. Suarez *lib.*3. *de legib. cap.*30. *nu.*4. Vasq. *disp.*161.*cap.*2. Tum quia, Edicta Inquisitorum coadiuuant conseruationẽ præcepti naturalis de occurrẽdo, & impediendo hæreses, adiectione pœnarum ergo ea intelligẽda sunt secundum obligationem ipsius legis naturæ, nimirum cum periculo vitæ; neque enim inducta in fauorem operari debent diminutionẽ, Tum quia, tunc lex humana censetur obligare cum periculo vitæ, quando eius obseruatu magis conducit ad bonum commune totius reipublicæ, maxime religionis statui, quam conseruatio propriæ vitæ, nulli autem dubium est, plus vtile esse denuntiare hæreticum, quam propriam vitam conseruare.

Secundum, quod in periculo mortis, aut alterius notabilis mali, cesset obligatio denuntiandi suspectos, probatur. Tum quia in alijs delictis non apparet illa pestifera qualitas serpendi, & inficiendi Catholicam religionem, vt contingit in hæresi. Tum quia suspicio hæresis de se hæresis non est, sed Iudices huius fori prudenter suspicantur induci posse ex nõnullis delictis, in quibus virtualiter fouetur, ergo in casu periculi notabilis damni nõ est inducenda obligatio tam rigorosa. Tum quia, pœnæ latæ contra hæreticos, nulla mentione facta de suspectis de hæresi, ad hos extendendæ nõ sunt, siquidem statutum, seu dispositio loquens de hæreticis, non habet locum in suspectis, ex allegatis per Ricciull. *lib.*5.*cap.* 19.*num.*27. consequẽter rigorosa obligatio denuntiandi hæreticos cum periculo vitæ non est extẽdenda ad suspectos de hæresi. Ita Sãcius *disp.* 1.*t.num.*65. Fagundez præcepta 2. *lib.*4. *cap.*3. *num.*31. alios pro se citat Trimarch. *disp.*13.*num.*4. Homob. *part.* 2. *de casib. reseru. cap.*1. *fol.*141. & alij communiter.

Verum quidem est, quod necesse est, vt non solum huiusmodi periculum mẽte concipiatur, sed vt rationibus, & coniecturis valde solidis conceptum periculum ostendat, vnde in hoc facto opus est viri prudentis, & timoratæ conscientiæ consilio. Pono exemplum in ea muliere, quæ solicitata non vult denuntiare timens sibi periculum honoris, aut vitæ, honoris, quidem, quia ex eo, quod consensit in solicitationem, putat, confessarium coram iudice esse copulam manifestaturum; vitæ vero, quia suspicatur confessarium per se, vel per consanguineos, aut amicos, sumpturum esse vindictam de illa, eo quod certo scit aliam personam non potuisse illum denuntiare præter solicitatam. Si similes rationes admittantur, euanescit obligatio denuntiandi, quia quilibet confessarius solicitãs certo credere potest, nullã aliam personã præter solicitatam de- 12

nun-

nuntiasse, ne ergo euanescat obligatio in hoc casu denuntiandi, dicitur eam rationem esse friuolam, & aliunde periculum accipiendum est, nam scientia personæ denuntiantis ex parte confessarij non sufficit ad concipiendũ probabile periculũ ex parte denuntiantis, sed quod aliàs ille confessarius inquisitus ex hoc damnum intulit denũtiatori, seu testibus. Neque timor, quẽ habet solicitata ex copula sequuta, alicuius est momenti, quia de illo confessu nulla mentio facienda est, præterquã quod mulier nequidquam putauit detrimenti circa suum honorem, quando consensit in solicitationem, & modo in re honestè, & necessaria, cuiusmodi est actus denuntiationis, cogitat de honore amisso, vt excusetur ab obligatione denuntiandi. Nec facit, quod maritus deueniet in cognitionem solicitationis, & eam maletractabit, quia secreto accedat ad Inquisitorem, qui accepta denuntiatione cum omni secretudine illam dimittet, absque eo, quod maritus de re hac cognitionem habeat, præterquamquod nõ est dedecus mariti, quãdo mulier reiecit impudentiam solicitantis ex quo neq; vxor rationabiliter concipere potest indignationem mariti contra se.

Quæres 10. An filius teneatur denuntiare patrem hæreticum, vel suspectum de hæresi? & è contra pater filium?

13 *Resp.* Filius tenetur danũtiare parẽtes hæreticos, licet non dogmatizent, & è contra, quod clare colligitur Deuteron. c. 13. n. 6. *Si tibi voluerit persuadere frater tuus filius matris tuæ aut filius tuus, vel filia; siue vxor, quæ est in sinu tuo, aut amicus, quẽ diligis vt animã tuã, clã dicẽs. Eamus, & seruiamus dijs alienis, quos ignoras tu, & patres tui cunctarũ in circuitu gentium, quæ iuxta, vel procul sunt, ab initio vsque ad finem terræ, non aquiescas ei, nec audias, neq. parcat ei oculus tuus, vt miserearis, & occultes eum, sed statim interficies. sit primum manus tua super eum, & postea omnis populus mittat manum, lapidibus obrutus necabitur, quia voluit te abstrahere à Domino Deo tuo.* Tanta igitur est obligatio denuntiandi hæreticum, vt nec proprius filius excusetur erga patrem, & matrem, sed tenetur illos denuntiare; & è contra parentes tenentur denuntiare filios. Est cõmunis sententia apud Farinac. *q.* 197 *num.* 40. Dianam *resolut.* 4. *de denunt.* Carenam *part.* 2. *tit.* 9. *num.* 10. Contrarium tenent Abulensis, Simanchas, Genuensis, & Gutier, apud Carenam, alij apud Dianam asserentes filios non teneri denuntiare parentes hæreticos, nisi quando dogmatizant; nec esse cogendos in testes, quando absunt alij testes. Quod ad suspectos de hæresi non tenentur denuntiare secundum humaniorem opinionem, quod probatur. Tum ex eo, quod non est obligatio denuntiandi extraneos, cum timetur damnum notabile, ex probatis præcedenti quæstione, ergo neq. respectu parentum ob notabile damnum redundans in ipsos filios. Tum quia, ita multi docent cum Homob. *part.* 2. Examinis *tract.* 7. *cap.* 7 *quæst.* 32. apud supracitatos, quidquid dicat Carena *part.* 2. *tit.* 9. *num.* 13. denuntiandum esse patrem de hæresi suspectum cum Zechio *casu* 2. *num.* 2. Lazar *quæst.* 12. *num.* 57. Comitulus *lib.* 4. *q.* 8. & alijs, ductus Carena ex ratione familiari, quod Edicta Inquisitorum loquuntur generaliter, ac proinde sunt generaliter, & indistinctè intelligenda, id enim procedit, quando aliqua specialis ratio contrarium non suadet, *ex l. Heres absens ff. de hered. institu.* neque generaliter dictum refertur ad extraordinaria, *l. Seio amico* §. *Medico ff. de ann. legat.*

Quæres 11. An vxor maritum, & è contra maritus vxorem? Item, frater fratrem, & vnus alterum consaguineum.

Resp. Nulli dubium est teneri denuntiare, si sit hæreticus, quod à fortiori cõstat ex dictis, si enim filius tenetur denuntiare patrem hæreticum, eo magis vxor virum, & consanguineus consanguineum, quia minor coniunctio, affectio, & naturalis obligatio est inter hos, quam inter filium, & parentes, Ita Pegna 14

gna

gna & Freitas, quos pro se citat Diana *resolut.* 5. *de denunt.* Carena *part.* 2. *tit.* 9. *nu.* 10. Loquendo vero de eisdem suspectis de hæresi non necessario denuntiādi sunt, secundum auctores tenentes nobiscum de cœteris non obligatis denuntiare, vt patet ex præcedentibus.

Quæres 12. An quis hæreticus teneatur seipsum denuntiare?

15 *Resp.* Nemo tenetur denuntiare seipsum, Tum quia, nemo tenetur se prodere *cap. Quis aliquando* 87. *de pœnit. l. Nimis graue ff. de testib.* Tum quia, nullus tenetur suam turpitudinem detegere, *l. Alias ff. de iuretur Dec. l. fin. C. de edend. n.* 6. Beia *par.* 2. *casu* 2. §. *Ad confirmationem*, dicit esse de iure cōmuni tū naturali, tū diuino, tū humano ne quis suum delictum occultū prodat, & in crimine hæresis docent omnes, quos citat Diana *resolut.* 8. *de denunt.* Bossius *de solicitat. num.* 73. *Clauis lib.* 12. *cap.* 16. *num.* 4.

Quæres 13. An quis teneatur denuntiare complicem? Negant Suar. *disp* 20 *de fide sect.* 4. *num.* 18. Megal. *lib.* 1. *de Pœnit. cap.* 4. *num.* 30. Portell. *ver. Denuntiatio* 10. Probant primò, quia qui denuntiat complicem, reuelat propriam turpitudinem, ac proinde seipsum prodit, ad quod nemo tenetur. Secundo nemo tenerut cum amissione sui honoris, & periculo vitæ alterum denuntiare ex supradictis, in casu autem præsenti amittitur fama, honor, & reputatio, & incurritur periculum, immo euidens damnum in propria persona, ergo nulla est obligatio denuntiandi. Vnde ex his Portellus coucludit fœminam, quæ consensit in confessarium solicitantem non teneri illum denuntiare.

16 *Resp.* In casu hæresis complex, qualis censetur ille, qui est auditor dogmatizantis sectando eius errores tenetur denuntiare suum Magistrum, in alijs delictis inducentibus suspicionem hæresis non nisi in casu solicitationis.

Primum de complice discipulo probatur, quia hoc delictum ita graue est, vt nullam habeat exceptionem præter sigillum confessionis; nec obstat ea ptior ratio, quod nullus tenetur reuelare propriam turpitudinem, quia id verum 17 est, quando turpitudo ex sua natura non est alijs nociua, & toti reipublicæ pœniciosa, vt hæresis, quæ vitiosum contagiosum est; præterea reuelare hæreticum est præceptum iuris naturę, diuini, & humani; vitam vero, famam, & res proprias conseruare quis ita non obligatur, quin aliquando ex dictamine alicuius virtutis non solum possit, verū etiam debeat prędicta exponere periculo propter maius bonum, vt docent omnes; sed hæc doctrina locum habet hic cum agatur de extirpanda hæresi serpente in fideles in destructionem fidei, ergo complex discipulus magistrum denuntiare tenetur. Præterea discipulus auditor hæretici directe non dicitur reuelare suā turpitudinē, sed tantū in cōsequentiā, quatenus quærelat magistrū à quo sanam doctrinam non recepit, non est autem obligatio reuelandi propriam turpitudinem directe, vtique in consequentiam, ex eo, quod talis reuelatio redundat in propriam vtili- 18 tatem, cum iudex mitius cum istis agat & censeantur potius comparentes spōte, quam denuntiatores. Ex quo etiam patet ad secundam rationem minus periculum incurrere denuntiando, quam cessando à denuntiatione, nam si complex in denuntiatione præueniatur ab alio, subsstat maiori periculo, cum veniat puniendus de rigore iustitiæ, non sic ille, qui comparet denuntiaturus, cū quo mitius hoc Tribunal agit.

Secundum de casibus suspicionis nō teneri complicem denuntiare suū com- 19 plicem, probatur cohærenter ad dicta in præcedentibus quæstionibus, & docent supracitati.

Tertium de solicitatione patet ex dictis *cap.* 23. *q.* 24. mulierem, non obstante consensu in solicitationem, adhuc teneri denuntiare confessarium, quia de copula, & consensu ne verbum quidem faciendum, consequenter mulier reuelando solicitationem, quæ stare potest, & debet in hac materia sine consensu copulæ spectari, non prodigit suum honorem

norem, nec famam, neque alteri periculo se exponit. Confirmatur id per ea, quæ dixi hic *sub q.9. §.Verum.*

Quæres 14. An confessarius possit absoluere obligatos ad denuntiandum, antequam oneri suo satisfaciant?

20 *Resp.* Si obligatus denuntiare ex negligentia omisit suum munus, ac proinde incurrit excōmunicationem, latam in ædicto absolui non potest propter reseruatam excommunicationē. Quod si nondum tempus elapsum est, aut si præterijt, sed illi non currit, propter aliquod impedimentum, cum nondum dicatur excommunicatione affectus, absolui potest à confessario, dummodi illi promittat, se velle satisfacere suæ obligationi. Si verò alias promisit, & nondum satisfecit, dimittatur ad denuntiādum, & nequaquam absoluatur obstāte excommunicatione, quam incurrit, non denuntiando cum posset, & teneretur. Vide doctores citatos à Diana *resolut.* 27. Cautus sit confessarius in causis hæresis, prius si possibile est cogat pœnitentem ad denuntiandum, in grauioribus enim mora est periculosa, vbi enim maius periculum timetur, ibi cautius procedēdum est, *cap.Vbi periculum, de elect. in* 6.

Quæres 15. Qualis sciens teneatur denuntiare, an ille tantum, qui ex proprijs sensibus immediatè sit delictum? vt quia ipse oculis proprijs vidit sortilegum facientem maleficium, vel Sacardotem osculantem in confessionali mulierem, vel quia audiuit auribus proprijs aliquem blasphemare &c. An verò qui illud scit ex auditu aliorum, qui sibi delictum narrauerunt?

21 *Resp.* Tenemur denuntiare non solū, quæ scimus ex propria scientia, quod apud omnes certum est, verum etiam ea, quæ scimus ex scientia aliorum, quæ scilicet ab alijs audiuimus, dum sint fide digni. Probatur Tum ex verbis Edictorum, quæ ita se habent. *Notificare giuridicamente tutti, & ciascheduno di quelli, de quali sappiano, ò habbiano hauuto, ò haueranno notitia*, distinguitur enim hic scientia personalis per illud verbum, *Sappiano*, quæ habetur per proprios sēsus immediate, à scientia, seu notitia ab alijs per scripturam, vel locutionem habita per illud verbum, *Notitia*, à notificando. Tum quia, quæ nouimus ex aliorum auditu scire dicimur ad effectū reuelandi, ex ijs, quæ dixi *cap.23. nu.94.* Tum quia, denuntiatio facta ex huiusmodi notitia multum prodest Inquisitoribus, nam denuntians in eo casu vicem habet solius denuntiatoris, & personæ, à quibus auditum narratur, & reuelatur, adhibentur in testes oculares, & sic melius probatur delictum. Adest autem obligatio denuntiandi, licet ab vnico fide tamen digno denuntiator audiuerit, quia per illum Inquisitor dicitur sufficienter instructus ad inquirendum contra denuntiatum. Si verò is, à quo audiuimus, non sit fide dignus, non tenemur reuelare, quia veram notitiam sufficientem ad denuntiandum non acquisiuimus, cum hæc tota dependeat à persona dicente, quæ sicut fide digna non est, ita neque in nos veritatem sui dicti, cum ea careat, transfundere nō potest. Ita Corduba *lib.1. q.43. dub.2. §.6.* Gutier. *quæst. Canon. lib.1. cap 11. num.71.* Sanct. *cap.9. de hæresi num.16.* quos pro se citat Carena *part.2. tit.9. num. 31.*

Quæres 16. An quando quis certo scit, seu probabiliter credit, Inquisitorem non puniturum hæreticum, vel suspectū de hæresi, teneatur nihilominus illum denuntiare? Auila cum alijs prout colligit Bonac. *par.1. de onere denunt. §.4. num.3.* negat, quia nullus obligatur ad opus inutile. In dubio verò aiunt esse obediendum.

Resp. Casus iste est magis speculatiuus, quam practicabilis, vnde habes certam notitiam, aut cognitionem probabilem iudicem nō esse puniturum delinquentem? aliter enim iudicare sapit iudicium temerarium, vnde nemo potest certo, aut probabiliter scire, hunc defectum iudici insuturum, si iudicium probatur temerarium, & irrationabile, vti reuera tale est, nam semper pro iudice præsumēdum est, quod bene functus sit officio suo, & potissimum, quod obidit illum 22

illum, nisi expressè contrarium constet, quod respectu effectus euenturi constare non potest, cum de futuris non habeatur certa scientia, de præsumptione pro iudice, *cap. Post cessionem de probat. cap. Sicut, de re iud. cap. In præsentia, de renunt. ex glos. fin. in cap. Ad reprimendam 8. de off. ordin.* Glos. *ver. cum ipsi, cap. 14. de priuileg.* Nec dicas, constat hunc nocentem dimissum fuisse innocentem, quia licet tibi constaret maleficium huius, præsumere debet pro iudice, nimirum illi non constitisse saltem vt iudici tale delictum commisisse. Itaque difficile est bene male sentire de iudice.

Quæres 17. An negligens denuntiationem tam hæretici, quam suspecti de
23 hæresi fiat suspectus de hæresi?

Resp. Non denuntians hæreticum, cum possit, regulariter est suspectus tantum leniter de hæresi, nisi omiserit ob metum cadentem in virum cõstantem, quia præsumuntur omittere denuntiationem, non vt defendant hæresim, sed vel negligentia, vel ex metu, aut alia causa consanguinitatis, aut amicitiæ, nisi ea amicitia, & familiaritas nimis assidua esset, ex qua induceretur vehemens suspicio hæresis. Ita Duardus ad Bullam *lib. 2. can. 1. q. 33. num. 17.* ex illo Carena *par. 2. tit. 9. num. 44.* de suspicione
24 simpliciter omnes fere doctores, quos citat Farinac. *q. 197. num. 38.*

Non denuntians suspectum de hæresi non fit suspectus, quia præsumptio non oritur ex præsumptione, nec suspicio ex suspicione, bene inquit prædictus Carena.

Quæres 18. An denuntiator simul &
25 semel fungatur etiam officio testis?

Resp. Affirmatiuè, quod deducitur *ex cap. In omni 4. de testib.* vbi denuntiator succedit in testem, quod confirmatur tum fauore fidei, quia summa est ratio, quæ pro religione stat, ex vulgatis iuribus; tum ex praxi omnium Inquisitorũ. Ita Molfesius, & Bariola, quos pro se citat Trimanrch. *disp. fin. num. 34.* Et ego *resolut. 101. q. 9.* Nec obstant, quæ ab aduersarijs adducũtur, quod idem esset actor, & testis, quia id non decet, quando quis suam prosequitur causam, tunc enim non potest esse actor, & subsequẽter testis, denuntiator autem in causis fidei propriè non dicitur actor, quia non suam, sed Christi causam tuetur. Nec facit, quod præsumatur eduersus denũtiantem, qui instar vt pœna alteri infligitur, *ex cap. Si quis 2. q. 7.* quia hæc præsumptio hic locum non habet, denuntiator enim mouetur non ad vindictam, sed vt obediat Edicto Inquisitoris. His responderi potest ad alia, si quæ objici possent. Ita quod si denuntiator calumniatus sit proximum vti falsus testis puniri potest, Palaus apud Carenam, *par. 3. tit. 1. num. 20.* Per ipsius denuntiationem, si sit omni exceptio maior, iudex ad interrogandum reum deuenire potest, habet enim ex hoc semiplenã probationem. Quando agitur de condemnando hæreticum formalem in pœnam ordinariam nõ succedit loco testis, *cap. 36. num. 80.*

Quæres 19. An testis subticens veritatem, vel falsum exprimens teneatur denuntiare sub pœna excommunicationis?

Resp. Affirmatiuè, quia ex sua iniquitate non debet reportare commodum, 26
& exemptionem; neque debet esse melioris conditionis eorum, qui contra Sãctum Officium non peccarunt, qui denuntiare tenentur, ergo à fortiori iste.

CAPVT

CAP. TRIGESIM. II.

DE CAPTVRA ET CARCERATIS.

SVMMARIVM.

1 *Captura initium sumit à mandato iudicis.*
2 *Citatio est vocatio rei coram iudice responsuri.*
3 *Tria sunt de eius essentia.*
4 *In criminalibus citatio fere semper est realis.*
5 *Non necessario exprimenda causa in specie.*
6 *Citationes ad condemnandum absentẽ.*
7 *Præsentem vna sufficit.*
8 *Contumax domi, vel in locis solitis vocatur.*
9 *Nuntio credendum referenti citationẽ in actis.*
10 *Citatio facta non præsumitur.*
11 *Citatio ad locum non securum nulla est.*
12 *Citari extra existens non potest.*
13 *Capitur reperti in fragranti crimine.*
14 *Capi non potest, nisi præcedentibus indicijs ad torturã, nisi fuga timeatur.*
15 *Appellatur à carcere non à citatione*
16 *Quid agendum in actu capturæ.*
17 *Inquisitor mandat capturam sine Episcopo.*
18 *Citatus eadem hora ab vtroque datur optio reo.*
19 *Delegatus Papæ, quando sit maior ordinario.*
20 *Quæ indicia ad Capturam.*
21 *In Ecclesia capi possunt hæretici, & suspecti.*
22 *Quomodo puniatur fugiens carceribus fractis.*
23 *Fuga indicium ad torturam.*
24 *Fuga relapsum non facit.*
25 *Fuga non facit hæreticum.*
26 *Quid de seipso occidente in carcere?*
27 *Frangens carceres reus Bullæ Pij V.*
28 *Præceptum non alloquendi carceratos comprehẽdit omnes carceratos etiã ad pœnam.*
29 *Carcer infamat.*

CAP. TRIGESIM. II.

DE CAPTVRA ET CARCERATIS.

1 NITIVM Capturę semper desumitur à citatione à iudice decernēda, nullus enim capi, & carcerari regulariter potest sine mādato iudicis, coram quo aliquis quærelatus est. Ideo.

Quæres 1. Loco quid sit citatio, quotuplex, & quæ ad eius substantiam spectant?

2 *Resp.* Citatio est iuridica vocatio rei coram iudice responsuri ad interrogata; quę tribus modis fieri potest, voce, scriptura, aut apprehensione personæ primis duobus modis dicitur citatio personalis, voce, cum nuntius verbaliter admonet reum de comparendo coram iudice, aut scriptura ad domum citandi transmissa per curserium, vel in locis solitis affixa, sine enim affixione non consistit citatio hæc secundum omnes, Puteus, *lib.* 2. *decis.* 168. his modis vocatur personalis, seu verbalis; tertiò modo per capturam, & apprehensionem personæ ipsius rei citatio dicitur realis, de qua diuisione citationis omnes cum Maranta *par.* 6. *de citat. præsertim num.* 58. vbi citatione reali, Cantera *prælud.* 3. *quæst. crim. num.* 2. Eimer. *par.* 3. *Direct. n.* 73. ibi Pegna *comm.* 17.

Tria autem sunt de eius substantia, & essentia, Mandatum, Exequutio, & Relatio; mandatum se tener ex parte iudicis, qui facit citare reum, reliqua duo ex parte ministri exequutoris, qui admonet reum de comparendo coram iudice, vel illum ligatum ducit, quod est secundum requisitum nempè Exequutio; tertium denique est relatio facta per ministrum exequutorem cum iuramēto 3

redacta

redactas in actis, quod reum admonuerit, vel duxerit in carcerem. Ista tria sunt de essentia citationis, itaut si vnum desit, nulla sit citatio, vt de communi iuribus, & doctoribus citatis tradit Maranta in sua praxi *par.* 6. de cit. *num.* 51.

Quæres 2. An in criminalibus sancti Officij possit adhiberi citatio realis omissa verbali, hoc est, an capi possit reus sine prævia admonitione, quod comparéat coram Inquisitore?

4 *Resp.* Raro adhibetur citatio personalis, sed fere semper rei citantur realiter apprehensione personæ, eo quod verisimiliter semper timeatur fuga per istos arripienda. Ita Eimer. & Pegna apud Sousam *lib.* 2. *Aphoris. cap.* 27. *num.* 2. Felin. *in cap. Cum non ab homine, de iud.* & alij omnes.

Quæres 3. An in citatione verbali exprimenda sit causa, propter quam quis citatur?

5 *Resp.* Est exprimenda, quando hæreticus, vel suspectus de hæresi non potest capi, eo quod latitat, & sic contumax est, iuxta *cap. Cum contumacia* 7. *de haeret. in* 6. vbi excommunicatus post contumaciam non respondendi super hæresim, de qua erat suspectus, post annum dãmnatur vt hæreticus; in hoc casu igitur exprimitur causa sub hac clausula. *Compareas responsurus de fide* aliter non posset Iudex procedere cõtra eum per hanc pœnã. Ita Farin. *q.* 185. *n.* 114. ex eo Sousa *lib.* 2. *cap.* 27. *num.* 5. Alij tamen absolute tenent citationem simpliciter factam per Inquisitorem sine expressione causę esse legitimam, quia hãc causam respondendi de fide virtualiter includi in citationibus huiusmodi, certũ est, cum Inquisitoris officium sit præcisè, & solum super causas fidei. Ita Simancha *de Cathol. Instit. tit.* 43. *num.* 12. Pegna *part.* 3. *com.* 33.

6 *Quæres* 4. Quot citationes sint, necessariæ ad condemnandum reum contumacem, qui non vult comparere? Quo ad præsentem in fortijs retentum omnes conueniunt, vnicam citationẽ esse necessariam, & sufficere, quos citat Farin. *quæst.* 185. *nu.* 158. Decian. *lib.* 5. Crimin. *cap.* 38. *num.* 9. estque de substantia iudicij, cum sit quædam species defensionis, *doct. in l fin. C. de legib.* Vantius *de Nullit. Rubr. de defectu citat.* M. Ant. *lib.* 1. *resolut.* 29. *num.* 6. ita quod nec princeps eam omittere potest, Maranta *part.* 6. *de citat. num.* 3. *per cap. Pastor* §. *Cęterum, clem. de re iud.* & ea neglecta, & prætermissa sententia est nulla ex allegatis per Rotam *vol.* 4. *decis.* 26. Orani. Remanet igitur difficultas quo ad contumaces.

Resp. Communior praxis est, quod requirantur tres citationes, & monitiones vbi agitur de condemnando hæretico formali, doctores vocat Farin. *q.* 185. *num.* 117. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 42 *fine*, & 80. Carena *part.* 3. *tit.* 1. *num.* 12. Alij vt Scaccia postulant vnam triginta dierum æquiualentem tribus. Alphonsus de Castro, & Carerius duas tantum postulat. Sed nos stemus eum primis in nomine Sanctæ Trinitatis, quia forsan in tertia conuertetur, & id est conforme iuri Euangelico de correctione fratarna Matth. *cap.* 10. & iure communi *cap. Omnes* 16. *q.* 7. *cap. Constitutionem* 9. *de sent. excom. in* 6. 7

Quæres 5. In quo loco citandus est reus, qui se abscondit, & non vult comparere?

Resp. Contumax citandus est domi suæ, si non comparet ad valuas Ecclesię maioris, vel ad valuas Ecclesiæ Inquisitoris, de citatione facta domi sermo habetur *cap. Causam, de dolo, & contum.* Ad valuas, Scaccia *lib.* 1. *de iud. cap.* 98. *num.* 32. Barbosa *cap. fin. de dolo.* 8

Quæres 6. An credendum sit Nuntio attestanti se citasse reum, & eum inuenisse, vel non inuenisse?

Resp. Affirmatiuè. Tum quia, Nuntius est seruus publicus iuramento firmatus, ergo ei credendum est ex officio, sicuti creditur cuilibet experto in sua arte, *l. Septima, de statu homin.* Tum quia iurat ac quilibet alius testis, qui deposuit pro, vel contra aliquem, cui creditur, ergo & huic Nuntio, qui in nullo videtur differre à teste, eius enim Relatio est depositio facti, quod accidit. 9

fuerit, vt suo loco dicam. Ita Cantera *cap.1. de probat.* Genuens. *cap.68.* Royas de hæret. *par.2. assert. 1. num.22.* Diana *part.4. tract.8. resolut.11.* Carena *part.3 tit.2. num.24.* Procedunt, nisi timeatur fugat, nam in eo casu sufficit quæuis informatio, secundū Glos. *in l. Sed & si ff. de in ius voc.* Salicet *in l. Nullus C. de exhibend.* reo, Bossius *de capt. num.1.* Marantra *par.6. de citat. n.60.* Roland. *lib.1. consil.17* Farin. de carcer, *q.27. num.115.* Clarus *q.27. §. Scias* M. Anton. *lib.1 resolut.36. n.2.* Sousa *lib.2. cap.26. n.15.* ex Pegna, & Farin. dicit, hæreticum esse semper suspectum de fuga. Timeri autem potest fuga probabiliter in ijs, qui non habent firmam habitationem, vel in alijs etiam quando inquisitio per Inquisitorem cœpta facile deuenire potest ad aures quærelati ex loquacitate eorum, qui cognitionem habent informationis. Quod si Inquisitor ex leuibus indicijs det mādatum capturæ, eo, quod timet fugam quærelati, præsumitur bene facere, neq; in hoc grauatur inquisitus, quia regulariter malefactores solent fugere, id enim omnibus videtur à natura inditū propter innatam libertatem, quare disputandum non erit de illicita, aut inualida reali citatione. Neque notabilis famæ bonæ conqueri potest de irrogata infamia ex carceratione, quia si innocens probatur, vt talis absoluitur, & in pristinum restituitur cum maiori reputatione; si reperitur reus, sibi imputet malefacto.

Quæres 12. An detur appellatio à captura, & à carceratione?

15 *Resp.* Appellatio locum non habet in captura secundum Guidop. *decis.* 235. ex Carena *part.3. tit.2. num.31.* licita vero est appellatio à cercere vt doctoribus citatis docui *Resolut.135. q.8.* Ratio differentiæ, quia per citationem tam verbalem, quam realem citatus non grauatur, cum vocetur ad respondendum, si non errauit, carcer vero ex natura sua aggrauat apprehensum, cum illum sua priuet libertate, ideo quo ad hoc grauamen appellare potest, non tamen in totum liberatur, cum tunc detur domus aliqua, vel cubiculum bene visum iudici, pro custodia, vel cū fide iussione dimittitur in domū suam. In sancto autē officio non solet admitti huiusmodi appellatio, quia loca pro carceribus deputata non sunt asteriora, sed leuia & humana.

Quæres 13. Quid agendum in actu capturæ, seu eius occasione?

Resp. Si plures capiendi sunt, non detur commune mandatum contra reos sed sigillatim capiantur, vt nuntio auferatur occasio admonendi aliquam eorum ad fugam, ita Pegna apud Sousam *lib.2. cap.26. num.17.* Deinde relatio capturæ referenda est in actis cum iuramento Nuntij, qui omnes res inuentas apud captum narrare debet, vt in actis redigantur. Præterea si agatur contra hæreticum formalem, ex ordine Inquisitoris facienda est descriptio omnium bonorum rei, quæ sequestrari debent apud idoneum, qui illa custodiat. Demum custodiæ tradendus est. Ita Carena *part.3. tit.2. à num. 29. ad 34.* ibi *num.33.* dicit mandatum exequutiuum capturæ ostendendum esse reo, aliàs illi non tenetur credere. Sed hoc non obseruatur in praxi, quia huius officij ministri noti sunt. Vide Dianam *part. 4. tract.8. resolut:86.* de bonorum descriptione. 16

Quæres 14. An Inquisitor sine Episcopo mandare possit capturam?

Resp. Affirmatiuè ex Clem. 1. *de hæret.* illis verbis. *Sic quod quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare, siue capere, ac tuta custodia mancipare, ponendo etiam in compedibus, vel manicis ferreis si ei visum fuerit faciendum. Duro tamen tradere carceri, siue arcto, qui magis ad pœnam, quam ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine Inquisitore, & Inquisitor sine Episcopo &c.* Si verò duo sunt Inquisitores vnus sine alio capere nō potest ex Simancha, & Instrut. Tolet. apud Dianam *part.4. tract.8. resolut.90.* 17

Quæres 15. Citatus eadem hora ab Episcopo, & Inquisitore ad respondendum

dum in causa fidei, cuinam respondere debet primo?

18 *Resp.* Cui ipse voluerit, quia ex citata Clem. præcedenti quæstione datur locus præuentioni, cum vnusquisque de iure citare possit, ergo reus respondere poterit, cui voluerit, ita Molina *de iust. tract.* 5. *disp.* 20. *num.* 17. Esse verò magis parendum Inquisitori docent Simãca, Pegna, Paramus, Azor, & alij apud Dianam *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 47. quia iurisdictio Inquisitoris vti delegata à Papa maior est potestate ordinaria Episcopi, ergo hæc cedit, ita quod Inquisitor reuocare potest à carceribus Episcopalibus reum, inquit Zanard. *par.* 2. Directorij sui *cap.* 6. *q.* 13. Sed ea ratio simpliciter nõ procedit, sed tantum, quando aliqua causa specialiter committitur alicui ex-

19 pedièda, tũc enim delegatus in ea causa maior est ordinario, cui illi subest in hoc, cum delegatus repræsentet personã Sũmi Põtificis, qui est ordinarius supræmus omnium ordinariorũ, & quod hæc maioritas intelligatur respectu causæ specialis, & transeuntis, colligitur *ex cap. Sane* 11. *de offic. delegati, & cap. Pastoralis* 11. §. *Præterea, de offic. ordin.* in quibus locis sermo est de causis transeuntibus. Inquisitores autem non sunt hoc modo delegati, cum mittantur ad vniuersas causas fidei non transeuntes, sed perpetuo, neque vnquam in hoc sunt maiores Episcopis, vnde si causis huiusmodi velit interesse Episcopus, Inquisitor accedit ad aulam Episcopi, & ibi ad illius sinistram sedet Inquisitor, quod signum est, Inquisitorem non intelligi delegatũ secundum illam maioritatem, sed potius dici ordinarium inferiorem Episcopo. Vel dic, quod delegatus à Papa est maior, ordinario quando delegatus est ad illum iudicandum, & id habetur *ex illo cap. Sane.* Quoniam autem in omnibus fere locis Inquisitores magis tractãt causas contra hæreticos, & suspectos de hæresi, formando processus, quam Episcopi qui raro se ingerunt, ideo suos Vicarios Generales transmittant ad loca Inquisitionis, vt assistant à sinistris Inquisitoris, quod etiam illis committitur *in dicta Clem.* 1. *de hæret.* Hic Parmæ processus semper formantur per Inquisitores, ideo ab illo tantum citantur, & si casu pro eodem delicto reperiantur in fortijs Episcopalibus, transmittendi sunt ad carceres Inquisitoris petentis, vt possit procedere contra quærelatos.

Quæres 16. Qualia indicia sufficiant ad carcerandum?

Resp. Leuia indicia non sufficiunt ad carcerandum secundum Pegnam 2. *par.* Direct. *super cap. Excommunicamus*, §. *Cæterum, & par.* 3. *comment.* 17. sed requiruntur indicia vrgentia, & suspiciones vehementes, ex quibus delictum sit semiplene probatum, ex dictis *q.* 11. Ita Farinac. *q.* 185. *num.* 7. vbi alios citat. Quæ verò sint ista indicia in dubio relinquitur prudenti iudicio Inquisitoris, considerata qualitate delicti, & personę, sit ne nobilis, diues, an vilis, delictumue publicum, an occultum, Farin. *q.* 27. *de Carcer. num.* 26. ex eo Sousa *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 7. Si suspectus sit de fuga, minora indicia sufficiunt, idem Farinac. *q.* 185. *num.* 7. 20

Quæres 17. An hæretici, & suspecti, de hæresi capi possint de ordine Inquisitoris in Ecclesia?

Resp. Affirmatiuè de vtrisque, quia Inquisitor, & Episcopus in hoc non subduntur Bullæ Gregorianæ; & de hæreticis res clara est, quia non gaudent immunitate, vtique verò suspecti respectu laicę potestatis, cõtra quã emanauit Bulla fauore Ecclesiarũ. Ita docent Farinac. *cap.* 13. *de immun. num.* 167. & 175. Sousa *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 28. & 29. & de Blasphæmis dixi *cap.* 26. *q.* 9. Diana *par.* 1. *tract.* 1. *resol.* 38. 21

Quæres 18. An carceratus aufugiens puniendus sit, & qua pœna?

Resp. Affirmatiuè pœna arbitraria, quia carceratus iuste amittit ius suæ libertatis, quod transfertur in iudicem, ergo fugiendo delinquit in iudicem, cui obedire tenetur manendo in carceribus. Ita Anton. Gomez *tom.* 3. *Var. cap.* 9. *n.* 11 Farinac. *q.* 30. *de carcer. num.* 8. & 25. Procedunt siuè extra maneat, siuè recedat. Contingit autem fuga cum effra- 22

ctione

ctione carceris, & isti puniri solent duriori custodia si sunt nobiles, si viles fustigantur, Carena *par.* 2. *tit.* 17. *num.*75. Non incurrunt pœnas Bullæ: Si de protegendis, quia ea verba · *Quique carcerem aut aliam custodiam effregerit, vinctumque extraxerit, seu emiserit*. Referri non possunt ad carceratum, cũ referantur ad extrahentem, seu emittentem, ita Carena *cit. num.*76. §. *In contrarium*. Qui cito reuertit non præsumitur fugisse animo non redeundi, & cum animus reuertendi non præsumatur, ideo fugiens aliqualem causam allegare debet, secundum Mascardum *concl.* 819. *num.*24. apud Sousam *lib.*2. *cap.*36.*n.*26. Cito dicitur redire, qui eodem, vel die sequenti reuertitur. Qui asserit se non fregisse carcerẽ, aut fugisse aperto otio, duebare id tenetur, cum non præsumatur, de iure enim carceres semper clausę manent, Gomez *tom.*3. *Var.cap.*9. *n.*11. Menoch. *tom.* 2. *de arbitr. casu* 301.*n.*3. Farinac. *q.* 30. *de carcer. num.* 160.

Quares 19. An fuga faciat indicium sufficiens ad torturã pro eo delicto, quo profugus fuit carceretus?

23 *Resp.* Affirmatiuè, *ex Claro quæst.*21. §.*Tertio autẽ* Menoch.*lib.*2. *de præsumpt. q.* 89. *num.* 42. Farinac. *q.* 30. *de carcer. num.*85. ex illis Sousa *lib.*2. *cap.*26. *n.*34. de fuga ante carcerationem, *capit.*35. *num.*25.

Quares 20. An fugiens è carcere, in quo in pœnam detinebatur, habeatur pro Relapso?

24 *Resp.* Negatiuè, quia primo fugiens ante sententiam non habetur pro hæretico formali, vt apparebit seq. quæstione, ergo neque in hoc casu pro Relapso, hęc enim fuga arguit tantum tædium in sustinenda pœna, & inuoluntariam permansionem in carcere, de ratione enim omnis pœnæ est, vt sit contraria voluntati ex D.Thoma 1.2.*q.*87. *art.*2.*&* 2.2. *q.* 18. *art.* 3. Farinac. *q.* 30. *num.* 200. Mascard. *concl.*820.*num.*21.

Quares 21. An fugiens fracto carcere habeatur pro conuicto, & confesso, & condemnandus sit vti hæreticus formalis?

Resp. Fuga à carcere fracto non facit hæreticum formalem reum fugientem, neque pro confesso, aut conuicto habetur, si aliàs talis non erat, ratio est, quia fuga, & carceris fractio neq. formaliter, neque virtualiter continet confessionem hæresis, ad quam requiritur, quod de ea quærelatus aut proprio ore, fateatur, aut idoneis testibus conuincatur, vt omnes docent cũ Pegna *par.*3. *Direct. comment.* 35. quos citat Farinac. *q.* 193. *num.* 138. Sousa *lib.*2.*cap.*26,*num.*37. Carena *par.*2. *tit.*17. *num.*72. asserentes contra sic fugientem resultare nouum iudicium, quo mediante cum alijs coniuncto citari potest fugitiuus ad comparandum sub pęna excommunicationis, & non comparens infra annum insordescendo in excommunicatioue postmodum damnatur vti hæreticus, *ex cap. Cum contumacia* 7. *de haret. in* 6. ex Carena loco citato. Nonnulli tamen apud Farinac. citata *q.* 193. *num.* 137. tenent fugitiuum haberi pro coniuucto, & confesso, quia tales habentur in alijs criminibus, & condemnantur pœna ordinaria ex doctoribus allegatis à Carena *cit.num.*70. volunt enim fugam cum fractione carceris facere plenam probationem ad condemnationem in pœnam ordinariam, quos ego citaui *resolut.* 135. *q.* 15. Sed reuera prior opinio mitior est, & magis naturæ huius criminis conformior cum illis circumstantijs, nam vocatus ad comparẽdum, aliter condemnabitur vti hæreticus, non comparendo interpretatiuè fatetur se hæreticum, fugiens verò præcisè non fatetur se hæreticum, sed ostendit libertatem omnibus à natura inditam, liberando se à molestijs carcerum. 25

Quares 22. Quid dicendum de carceraro seipsum occidente?

Resp. Carceratus potest seipsum occidere, vel ex conscientia criminis pro quo fuit carceratus, vel ex tædio, & molestia carceris. Hoc secundo modo non punitur, *ex l.fin.* §. *Si quis autem, ff. de bonis eorum, qui sibi mortem*. Priori modo eius bona fisco applicantur duobus concurrentibus primum, quod delictũ, propter quod carceratus seipsum occidit, 26

dit, habeat de iure hanc pœnam confiſcationis ſibi adiunctam, alterum, quod delictum huiuſmodi ſit ſaltē ſemiplene probatum cum ipſa occaſione. Ita colligo ex Baltaſar. Gomez *de poteſt. homin. in ſeipſum lib. 1. cap. 23. num. 26.* Farinac. *de homicid. 128. num. 47.* Cantera *quaſt. crimin. par. 4. de homicid. num. 54.* ex illis Catena *par. 2. tit. 17. num. 83.* In dubio an ſe occiderit ex conſcientia, an ex tædio, præſumitur primum, quando delictum eſt ſemiplene probatum, ſe poſtmodum occidendo ex Cantera. ergo in huius opinione talis præſumptio eſt neceſſaria, ita quod aliter præſumi non poſſit, cum nullus ſit carcerandus, niſi delictum ſit ſemiplene probatum, niſi timeatur fuga, de quo timore debet cōſtare ad purificandam præſumptionem. Demum Inquiſitor horum iudex eſt, quouis in caſu ſe occidant, cum occiſio ſemper dependeat à crimine proximè, vel mediatè, de quo iudicium ferre debet Inquiſitor. Si quis carceratus in pœnam ſeipſum occidit, præſumitur occiſio facta ex tædio, non ex remorſu criminis, cum perſona puniatur in delicto, & ſolum tædium ſpectetur poſt condēnationem.

Quæres 23. An fractores carcerum Sancti Officij, vel cooperantes ad fugam carceratos ſint rei Bullæ: *Si de protegendis?*

27 *Reſp.* Ipſi carcerati fugientes fractis carceribus non ſunt violatores huius Bullæ ex dictis hic *q. 18.* quidquid dicat Farinac. *q. 193. num. 38. §. Et rurſus.* Vtique verò alij cooperantes ad fugam, vt dixi ſupra *cap. 29. q. 8. §. Decimoquarto,*

Quæres 24. An præceptum de non alloquendo carceratis, de quo in Edicto *ſub cap. 30, num. 14.* includat carceratum tam ad pœnam, quam ad cuſtodiam?

28 *Reſp.* Vtique, quia in vtroque caſu par periculum fugæ, aut inſtructionis reſpectu cuſtodiæ ad reſpondendum in præiudicium iuſtitiæ, aut fugæ reſpectu pœnæ, cooperando ad exitum, & fugam.

Quæres 25. An carcer Sancti Officij infamet carceratum præciſè?

29 *Reſp.* Infamat ex probatis *q. 30. cap. 23.* ex ibi allegatis, quando carceratio fuit legitima, hoc, eſt, poſita ſemiplena probatione delicti.

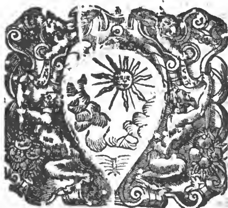

CAPVT

CAP. TRIGESIM. III.

DE TESTIBVS IN CAVSIS FIDEI.

SVMMARIVM.

1 *In teste conditio personę, & qualitas dicti spectatur.*
2 *Testis idoneus, cui nihil opponi potest.*
3 *Inhabilis cui defectus aliquis obijci potest.*
4 *Probatio testis ad plura refertur.*
5 *Quinam testes sint inhabiles refer. tur.*
6 *Inhabiles admittuntur cum suis defectibus.*
7 *Inimicus capitalis non admittitur in testem:*
8 *Vtique in querelatorem tantum.*
9 *Inhabiles non sufficiunt ad torturam.*
10 *Admittuntur ad probandum adminicula.*
11 *Absolutè admittuntur.*
12 *Etiam fauore rei.*
13 *Pluralitas testium inhabilium facit ad condemnationem.*
14 *Inhabilitas spectatur tempore depositionis.*
15 *Torquendi non sunt.*
16 *Aliquando torquentur.*
17 *Recusans deponere dicitur fautor.*
18 *Consanguinei admittuntur.*
19 *Minor quomodo admittatur.*
20 *Iuratur tactis Euangelijs.*
21 *Nullum testis dictum sine iuramento.*
22 *Coram Inquisitore testes examinandi.*
23 *Inquisitor quærit qualitatem testium.*
24 *Infideles raro admittendi in testes.*
25 *Repetitio testium.*
26 *Fit etiam per depositionem relatiuam.*
27 *Sibi contradicens torturatur.*
28 *Repetuntur lite non contestata.*
29 *Confrontatio non admittitur.*
30 *Nomina testium non publicantur.*
31 *Attestationibus publicatis adhuc recipiuntur testes.*
32 *Interrogatoria rei ad testes admittuntur.*
33 *Testis contra se tenetur dicere veritatem in aliquibus.*
34 *Admittuntur oppositiones rei contra testes in causa appellationis.*
35 *Testis de auditu alieno leuem facit probationem.*
36 *Ex duobus dictis statur secundo fauenti fide.*
37 *Testes varij, & contrarij non probant.*

38 *De concordia testium:*
39 *Falsi testes nihil probant; eorum pœna.*
40 *Testis ab alio vocatur deponens contrarium eneruat dictum eius.*
41 *Nocturnus testis quomodo probet.*
42 *Vnico teste nullus condemnatur.*
43 *Testis dubitans, vel opinans tenetur respondere.*
44 *Contestes quinam dicantur.*
45 *Testes singulares quinam dicantur.*
46 *Testes obstatiui nihil probant.*
47 *Testes cumulatiui probant ad pœnam ordinariam in heresi.*
48 *Testes diuersificatiuè probant vnusquisque pro seipso.*
49 *Concordes præsumuntur testes in dubio.*
50 *Testes ab incognito producti examinantur.*

CAPVT

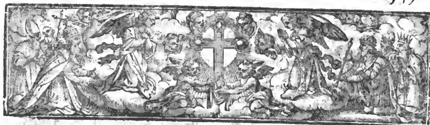

CAP. TRIGESIM. III.

DE TESTIBVS IN CAVSIS FIDEI.

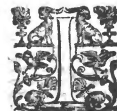

1 N testibus duo generaliter spectantur, conditio personæ, & qualitas dicti, ratione primi inter testes alij sūt idonei, quales sunt omnes vsū rationis habentes, qui non prohibentur testificari, edictum enim de testibus est prohibitorum, ita quod quilibet admittatur, si non repellitur, *l. 1. ff. de testib.* Glos. *ver. Idonei cap. 1. de testib.* Testis igitur idoneus dicitur ille, qui per aliquam exceptionem non repellitur; ex quo à contrario sensu ille non est idoneus nec integer, qui aliqua exceptione repelli potest. Ratione secundi alij sunt singulares, alij contestes, alij varij, alij contrarij. In vtroque sensu fuse loquutus sum *resolut.* 101. 102. & 103. per totam. Quare sub hoc capite tangam tantum specialia in causis fidei.

Quæres 1. Quis dicatur testis idoneus, & habilis? Similiter qualis vocetur non idoneus, & inhabilis?

Resp. Primò, testis idoneus est ille, cui nulla exceptio opponi potest. Seu, qui est omni exceptione maior, Glos. *verb. Idonei, cap. 1. de testib.* qui igitur patiuntur aliquem defectum, per quem eorum fides euacuatur, debilitatur, aut minuitur non sunt idonei, neq. habiles vsquequaque. 2

Resp. Secundò, ex dictis patet illum testem esse inhabilem, qui per aliquam exceptionem repellitur à testimonio ferendo, vel in totum, vel ex parte illi dicuntur repelli in totum, qui nihil probāt neque contra, neque pro reo; in parte verò repelluntur, qui & si non sufficiunt ad condemnandum, faciunt tamen ad interrogandum, aut torturandum reum, si 3

38 *De concordia testium:*
39 *Falsi testes nihil probant; eorum pœna.*
40 *Testis ab alio vocatur deponens contrarium eneruat dictum eius.*
41 *Nocturnus testis quomodo probet.*
42 *Vnico teste nullus condemnatur.*
43 *Testis dubitans, vel opinans tenetur respondere.*
44 *Contestes quinam dicantur.*
45 *Testes singulares quinam dicantur.*
46 *Testes obstatiui nihil probant.*
47 *Testes cumulatiui probant ad pœnam ordinariam in hæresi.*
48 *Testes diuersificatiuè probant vnusquisque pro seipso.*
49 *Concordes præsumuntur testes in dubio.*
50 *Testes ab incognito producti examinantur.*

CAPVT

CAP. TRIGESIM. III.

DE TESTIBVS IN CAVSIS FIDEI.

1 N testibus duo generaliter spectantur, conditio personæ, & qualitas dicti, ratione primi inter testes alij sũt idonei, quales sunt omnes vsũ rationis habentes, qui non prohibentur testificari, edictum enim de testibus est prohibitorum, ita quod quilibet admittatur, si non repellitur, *l. 1. ff. de testib.* Glos. *ver. Idonei cap. 1. de testib.* Testis igitur idoneus dicitur ille, qui per aliquam exceptionem non repellitur; ex quo à contrario sensu ille non est idoneus nec integer, qui aliqua exceptione repelli potest. Ratione secundi alij sunt singulares, alij contestes, alij varij, alij contrarij. In vtroque sensu fuse loquutus sum *resolut.* 101. 102. & 103. per totam. Quare sub hoc capite tangam tantum specialia in causis fidei.

Quæres 1. Quis dicatur testis idoneus, & habilis? Similiter qualis vocetur non idoneus, & inhabilis?

Resp. Primò, testis idoneus est ille, cui nulla exceptio opponi potest. Seu, qui est omni exceptione maior, Glos. *verb. Idonei, cap. 1. de testib.* qui igitur patiuntur aliquem defectum, per quem eorum fides euacuatur, debilitatur, aut minuitur non sunt idonei, neq. habiles vsquequaque. 2

Resp. Secundò, ex dictis patet illum testem esse inhabilem, qui per aliquam exceptionem repellitur à testimonio ferendo, vel in totum, vel ex parte illi dicuntur repelli in totum, qui nihil probãt neque contra, neque pro reo; in parte verò repelluntur, qui & si non sufficiunt ad condemnandum, faciunt tamen ad interrogandum, aut torturandum reum, si 3

4 neget veritatem. Ex quo nota, quod probatio referri potest ad tria; primò, ad interrogandum reum, in quo casu dictū cuiuslibet testis etiam non idonei prodest, secundò, ad torturandum reum negantem delictum, de quo interrogatur, in quo casu non sufficit quicumque testis, sed debet esse idoneus, vel ex se, vel ex circumstantijs, vt dicam suo loco; tertiò ad condemnandum in pœnam ordinariam, in quo necessarij sunt duo ad minus testes habiles, & idonei in omniū sententia, probationes enim ex vulgatis iuribus, debent esse meridiana luce clariores, quales esse non possunt, si offuscati, & infici possunt exceptione alicuius imperfectionis testium.

Quæres 2. Quinam vocentur testes inhabiles?

5 *Resp.* Inimici, Mulieres, Consanguinei, Affines, Amici strictissimi, Excommunicati, Infideles, Meretrix, Infames, Banniti, Vsurarij, Spurij, Blasphæmi consuetudinarij, Lusores ludis prohibitis, Ebrij, Histriones, Apostatæ, Periuri, Fustigati, Proditores, Falliti, Prodigi, & alij infames, De quibus egi cit. *Resolut.* 101.

Quæres 3. An supradicti enumerati inhabiles admittantur in causis fidei?

6 *Resp.* Omnes testes inhabiles, cum suis tamen exceptionibus admittuntur in causis fidei tam contra hæreticos, quā suspectos de hæresi, excepto capitali inimico, qui numquam in testem admittitur, licet in accusatorem sit admittendus cum circumspectione tamen.

Primum de admittendis inhabilibus colligitur *ex cap. In fidei fauorem 5. de hæret. in 6.* vbi mentio fit de excommunicatis, & de socijs criminis, *& cap. Accusatus 8. eod. §. Licet verò*, vbi admittitur secūdum dictum contrarium primo fauore fidei, quando ex manifestis indicijs apparet secūdum esse verum, & primum falsum, ac proindè periurium ratione primi comisit deponendo falsitatem ex quo fit testis inhabilis, admittitur tamen in causis fidei. Et si fiat mentio tantum de illis tribus defectibus, nihilominus textus locum habet respectu omnium inhabilium, qui admittuntur in his causis, quia positum exempli gratia regulam non restringit ad expressa, sed extensam intelligitur, seu potius cōprehendere similia, *l. damni infecti, ff. de damno inf.* Surd. *consil.* 308. *num.* 10. Tuschus lit. E. *conclus.* 547. Cōfirmatur, quia omnes inhabiles admittuntur in crimine læsæ maiestatis, ex communi, *Canon. super cap. 1. de confess.* à fortiori in causis fidei, vbi agitur de delictis contra maiestatem supremam, & infinitam. Ita Palaus *tom. 1. tract. 4. disp. 8. p. 15. num. 1.* ex illo Carena *par. 3. tit. 5. n. 2.*

Secundum de capitali inimico docet omnes cum Farin. *q. 188. num.* 101. Diana *par. 4. tract. 8. resol.* 16. ratio cur non admittatur in testem contra hæreticum, est quia lex in omni casu semper præsumit malum de capitali inimico, *l. Inimicitia ff. de his, quibus, vt indig.* Farinac. *de indic. q. 49. num.* 88. M. Anton. *lib. 3. resolut. 6. num.* 12. Confirmatur, quia in deponendo contra aliquem maximè locum habere potest exercitium inimicitiæ, & odij eius qui iam est inimicus, quę ratio non militat respecto aliorum inhabilitas, quorum inhabilitas nihil excitat præiudiciale, contra reum, sed potius illi fauer, ex quo nihil, aut parum contra ipsum probatur, De causis inimicitiæ, Pegna *par. 3. com.* 116. 7

Tertium, de eodem inimico admisso accusatore in causis fidei docet idem Farinac. *q. 185. num.* 25. Diana *par. 4. tract. 8. resolut.* 40. contra Eimer. Carerium, & alios. Sed bene priorem opinionem, quia melior, & fauet fidei, neq. potest subesse falsitas, quando bene testes interrogantur, in quo casu crederem duos omni exceptione maiores requiri non solum ad condemnandum, sed etiā ad torturandum accusatum, vt hac diligentia euacuetur suspicio corruptionis testium productorum ab inimico; & diligenter inuestigandum est, quam habeant amicitiam cum accusatore. 8

Quæres 4. Quam fidem habeant testes inhabiles in causis fidei? & qua ratione Iudex procedere possit ad capiendum, interrogandum, torturandum, & con-

& condemnandum reum?

9 *Resp.* Testes inhabiles remanent cũ ea fide diminuta, quam de Iure habent, quia iura per admissionem illorum fidẽ non augent, neque pares faciunt testibus idoneis, & integris. Ita Farinac. *q.* 188. *num.* 83. Cantera, apud Carenam *par.* 3. *tit.* 5. *num.* 73. Ex quo Farinac. colligit dictum vnius testis inhabilis non dare ius Iudici ad torturam, neque multo minus ad condemnationem, nam ad illam requiritur testis saltem vnus omni exceptione maior, ad hanc duo omni exceptione maiores, ex communi doctorum. Quo ad capturam nec sufficit, cum requirantur talia indicia, vel testis integer ad torturandum ex probatis *praeced. cap. q.* 11. sed quoniam vt plurimum timetur fuga, ideo in hoc casu sufficit. Quare Carena ibi, & alibi probat per dictum vnius mulieris solicitatę non esse capiendum cõfessarium, multo minus torturandum, cum mulier duos defectus, qui illam reddunt inhabilem, patiatur, nimirum, conditionem sexus fragilis subiecti mendacijs, & inconstantię, atque societatis, quamquam alioquin, quando non consensit, non possit dici pati hunc defectu, cum reuera non sit socia sine consensu. Vide dicta ad hoc *cap.* 23. *q.* 30.

Quaeres 5. An testes inhabiles admittantur ad probandum adminicula in causis haeresis?

10 *Resp.* Affirmatiuè, loquendo de adminiculis intrinsecis, & substantialibus, ex quibus infertur delictum, non autem loquẽdo de extrinsecis, quę scilicet pręrequiruntur, sed delictum nõ inducunt, cum illius causa non sint. Res exemplis declaratur, oscula, amplexus, secreta colloquia, nudus cum nuda in lecto, &c. inferunt adulterium. Conuenticula, familiaritas cum haereticis, probant haeresim. Haec & similia vocantur adminicula inferentia ad substantiam delicti. Alia sunt adminicula praeuia ad delicta, non tamen illa inferunt, vt sunt Baptismus ad haeresim, Matrimonium ad adulterium, & tamen haec delicta non inferunt. Adminicula igitur prioris generis probantur per testes inhabiles non verò secundi generis, sed requiruntur testes integri ad probandum Baptismum, & Matrimonium. Ita Mascard. *lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 35. Farin. *de testib. q.* 62. *n.* 87. *& q.* 188. *de haeret. num.* 80. Sousa *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 7. Carena *par.* 3. *tit.* 5. *num.* 75. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 11. *notab.* 3.

Quaeres 6. An testes inhabiles admittantur solum, quando integri haberi nõ possunt?

Resp. Absolutè admittuntur, quia *cap. In fidei fauorem, cap. Accusatus, §. Licet, de haeret. in* 6. illos indistinctè admittunt sine vlla limitatione. Ita Palaus apud Carenam *par.* 3. *tit.* 5. *num.* 81. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 11. *notab.* 5. 11

Quaeres 7. An testes inhabiles admittantur fauore rei, sicut recipiuntur contra illum?

Resp. Affirmatiuè, quia religio Catholica, eum fauorem, quem pro se introducit, non negat reo contra se, quãdo innocens probatur. Ita Mascard. *lib.* 2. *concl.* 905. *num.* 1. *&* 13. *concl.* 1365. *n.* 16. Gomez. 3. *Var. cap.* 12. *num.* 23. Sousa *lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 8. Eorum tamen fides diminuta est propter inhabilitatem apud praedictos. Contrarium tenet Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 11. *§.* 1. *Notab.* 1. *& tract.* 8. *resolut.* 57. *Dicto* 3. vbi pro se citat Royas, & Farinac. *q.* 188. *num.* 149. qui fundatur in tex. *cap. Filij, de haeret. in* 6. sed ibi sermo est de defensione haeretici defuncti, qui defendi non potest ab haeresi per testes domesticos, agitur enim de eorum interesse. 12

Quaeres 8. An ex pluralitate testium inhabilium resultet habilitas producens plenam probationem sufficientem ad condemnationem in poenam ordinariam?

Resp. Plures testes licet omnes in seipsis inhabiles videntur sufficere ad poenam ordinariam, modo plures non patiantur defectus, sed singuli vnum. Probatur. Tum quia, duo inhabiles sufficienter probant ad torturam, ex quo faciunt semiplenam probationem, ergo plures plene probant. Tum quia, pluralitas, 13

raliras, & conuenientia illorum super idem delictum numero auget eorumdē crudelitatem, & transfert in fidem simpliciter, ita quod censeantur omni exceptione maiores, & Greg. XV. *decis.* 351 *nu.* 4. & 5. Cesar de Grassis *decis.* 175. *num.* 9. apud Dianam *part.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 123. Tū quia falsum est ex pluribus imperfectis non posse fieri vnum perfectum, nam in naturalibus scimus ex materia, & forma duabus compartibus confici compositum, quod est rerū perfectū, cuius partes respectu illius dicūtur entia imperfecta, à fortiori in moralibus ex imperfectis resultare poterit vnū pefectū, igitur duo testes inhabiles cōtestes dicētur perfici in ordine ad semiplenam probationem, plures vero in ordine ad pœnam ordinariam. Ita docet Palaus apud Dianam cit. de tribus aut quatuor ad pœnam ordinariam, quem impugnat idē Diana *tra.* 6. *resol.* 11. *notab.* 3. dicens nec quatuor sufficere, Porrellus *ver. Testis num.* 10. Farin: *q.* 188. *num.* 59. Pegna *part.* 3. *com.* 113. ex illis Sousa *lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 2. dum dicunt, fidem vnius testis integri, & valde boni non supplere defectum alterius, nisi aliud concurrat, intelliguntur ad plenam probationem sufficiunt vero ad torturam. Carena *part.* 3. *tit.* 5. *num.* 77. dicit numerum hunc relinqui arbitrio iudicis.

Quæres 9. An inhabilitas testium spectetur solum tempore iuramenti & eorum examinis?

14 *Resp.* Affirmatiuè, quia in omnibus termini accipiendi sunt formaliter, ex vulgatis iuribus, & facit illa regula. Qualitas adiuncta verbo intelligēda est iuxta tempus verbi, vnde inhabilitas debet inesse testi dum iurat, & deponit suum dictum. Quare qui dum examinatur non est excommunicatus, non est inimicus, &c. licet antea fuerit, modo reconciliatus, non dicitur testis inhabilis, sed integer ex hoc capite. Ita Farinac. *q.* 62. *de testib. num.* 166. Sousa *lib.* 2. *c.* 13 *num.* 11.

Quæres 10. An testes inhabiles sint torquendi.

Resp. Negatiuè, aliter facile auerterētur à testificando. Regulariter non sunt torquendi, nisi in aliquo casu id necessarium esset, quod relinquitur arbitrio Inquisitoris. Pegna *par.* 3. *comment.* 113. alios citat Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 11. §. *Verum.* 15

Quæres 11. Numquid testes tam habiles, quam inhabiles aliquando torqueri possint?

Resp. Testis, qui fuit præsens delicto nolens fateri veritatem, torquendus est, pro ea elicienda, quod verum est, quādo contra reum sunt aliqua indicia, ex Bossio *de tortura test. num.* 1. Scaccia *lib.* 1. *de Iudic. cap.* 86. *num.* 14. in eo autem casu prius examinandus est reus, si non fatetur, tunc torquetur secundū Baiardum ad Clarum *quæst.* 25. *num.* 1. 16

Quæres 12. An testis nolens testificari sit suspectus de hæresi vti fautor hæretici?

Resp. Recusans deponere contra hæreticum præsumitur illius fautor de hæresi vehementer suspectus, quia illi fauet in causa hæresis subtrahendo testimonium suum, ne puniatur. Talis autem non præsumitur, quando se subtrahit, & recusat deponere contra consanguineum, & affinem, præsumitur enim tunc id facere fauore personæ, nō contra hæresim. In primo casu puniēdus est vt fautor, in secundo, vt inobediens. Ita Eimer. *part.* 3. *q.* 62. Pegna *comment.* 111. Farinac. *de testib. q.* 75. *c.* 14. *n.* 3. ex illis Sousa *lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 7. 17

Quæres 13. An consanguinei admittantur contra consanguineos, & affines, & recusantes cogi possint?

Resp. In causis fidei admittuntur, & coguntur contra consanguineos, & affines, nimirum filius contra parentes, & è contra fratrem, coniuges contra alterum. Ita omnes, quos citat Farinac *q.* 188, *num.* 149. Sousa *lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 2 & *seq.* Carena *part.* 3. *tit.* 5. *num.* 15. non sunt autem integri, sed fidem habent diminutam, inquiunt Cantera, & Farinac. apud Carenam *num.* 22. Ego hic putarem deponentes contra consaguineos esse omni exceptione maiores; 18

quia

quia nulla ratio suadet, illos velle esse mendaces cõtra personas sui sanguinis; & si iure in alijs causis non admittuntur nec cogi possunt consanguinei in recta linea in infinitum, & in transuersali vsque ad quartum inclusiue, non repellũtur, quia fidem habeant diminutam, sed propter pietatem debitam parentelæ ob coniunctionem sanguinis, vel quia præsumuntur peierasse fauore rei.

Quæres 14. An minor ætate in causis huius officij admittatur,

19 *Resp.* Impuberes, qui nimirum excesserunt decemnium cum dimidio admittuntur, immo, & coguntur, sed sine iuramento, eorum dictum prodest ad in dagandam veritatem, Clarus *q.* 24. *num.* 17. & positis adminiculis etiam facit ad torturam, secundum Farinac. *de testib. q.* 58. *num.* 52. Carena *part.* 3. *tit.* 5. *num.* 53. Puberes verò post decimum quartum annum admittuntur cum iuramento, & prosunt ad torturam cum alijs adminiculis. Maiores viginti annis in omnibus delictis dicuntur idonei, & omni exceptione maiores, *l. In testimonium* 2. *de testib.* Farinac. *q.* 58. *de testib*, Carena *cit. num.* 47.

Quæres 15. An testis necessario iurare debeat tactis sacrosanctis Euangelijs etiam per Sacerdotem?

20 *Resp.* Ita practicatur in officio hoc etiam respectu Sacerdotis testatur Carena *part.* 3. *tit.* 7. *num.* 5. Iuramentum autem est de substantia processus, itaut

21 testes examinati sine iuramento nihil probant, & examen nullius est valoris. Ita Cantera *in quæst. crim cap.* 2. *de probat.* per testes, Barbosa *in cap. Tuis de testibus*, Egolatius *resolut.* 101. *q.* 6. Quo ad valorem actus sufficit quomodocũque præstetur sine tactis sactis Euangelijs, siue Sactis Scripturis, siue pectus Sacerdotale, aut quid aliud sacrum, seu benedictum, huiusmodi enim circumstantiæ illud non infringunt si desint.

Quæres 16. Coram quibus testes examinandi sint?

22 *Resp.* Coram Inquisitore interrogante, & Notario scribente, exprimendo etiam iuramenti delationem tactis Euãgelijs. Præsentia duorum religiosorum præcepta *cap. Vt officium, de hæret. in* 6. non est amplius in vsu, ne grauetur officium, & negotium magis secretum sit, & testes liberius loquantur coram paucioribus. Requirunt etiam aduocatum fiscalem Palaus, & ex eo Carena *part.* 3. *tit.* 7. *num.* 14. Debent etiam autem formalia verba testis notari, & in dubio ab eodẽ declaratio dubiorum petatur, vt veritas patefiat sui dicti. Debet autem testis subscribere, non tenetur autem, nisi ei legatur quidquid respondit, ignorans vero opponit signum crucis suis manibus. Dimittitur autem cum obligationem iuramenti nihil reuelandi eorum, quæ deposuit in processu sui examinis, cum alijs pœnis arbitrarijs.

Quæres 17. An Inquisitor teneatur inquirere super qualitate, & vita testiũ, vt sciat quantum valeat eorum fides contra reum?

Resp. Affirmatiuè, quia cum in hoc officio nomina testium, neque denuntiatoris non publicentur reo, vt infra dicam *sub q.* 23. partes iudicis erunt pro reo diligenter inquirere super vita, & moribus testium, supplendo partes, quæ aliàs competerent reo. Confirmatur id, Tum quia, iudex est medius inter actorem, & reum, ergo pro vtrisq. & cõtra vtrosq. æqua lance procedere debet. Tũ quia, à teste exigitur iuramentũ de dicenda veritate tam contra se, quã contra reum, ex doctoribus allegatis à Carena *part.* 3. *tit.* 7. *num.* 1. Tum quia, debet ex officio suo scire quanta fides adhibenda sit testibus contra reum, tam in ordine ad torturam, quam ad pœnã. Nec obstat, quod idonei præsumantur testes, nisi contrarium probetur, quia id locum non habet, quando probario per aduersarium non admittitur contra testes, vt in sancto officio, quare Inquisitoris partes erunt se informare de qualitatibus testis, an sit excommunicatus, periurus, inimicus, &c. Ita Albertinus *cap.* 1. *de hær t. in* 6. *q.* 16. *num.* 28. & 32. Campeg. ad Zanchinum *cap.* 13. *lit. B* ex illis Diana *tract.* 8. *resol.* 124. Carena *part.* 3.

part.3. tit.1.num.66.

Quæres 18. An Iudæi, & alii infideles etiam hæretici admittantur ad testificandum in causis sancti Officij?

24 *Resp.* Sunt testes inhabiles, & si admittantur faciunt tantum indicium ad sumendas secreto informationes contra reum. Ita alijs allegatis Farinac. *q.188, num.116.* Carena *part. 3. tit. 5. num.26.* Verum quidem est, quod ab horum testimonio abstinendum est, quia probabile est, quod potius faueant hæretico, cum sint eiusdem generis & conditionis.

Quæres 19. An repetendi sint testes non obstante renuntiatione facta per reum?

25 *Resp.* Testes examinati in iudicio sũmario non probant, nisi repetantur, vt docēt omnes, cum Albertino *de Agnosc. Assert. q.34. num.* 16. Simancha *de Catholic. instit. tit.64. num.*16. Royas *de haeret. part.2. Assert. 4. num.* 107. Carena *part.3. tit.7. num.*33. Si tamen reus vult illis renuntiare, & habere pro repetitis, probant, consequenter non est necessaria repetitio. An autem reuocare possit renuntiationem factam, & iterum petere repetitionem testium? Affirmant Simanch. *de Cathol. instit. tit.64. n.* 25. Gabirel. *vol.1. consil.*178.

Quæres 20. An in huiusmodi ratificatione, seu repetitione testium iudex debeat testi patenti dare primam attestationem? Quod est etiam quærere, an testis possit se referre ad primum examen? Et vocatur tunc depositio relatiua.

26 *Resp.* Repetitio facti examinis per relatiuam depositionem de iure bona est, & illam concedere potest iudex, nisi prudenter iudicet necessariam esse formalem repetitionem, ac si primo testis examinaretur; & petenti primas depositiones denegare potest maxime cum nō multum temporis spatium intercessit inter vtramq. Testis autem se indemnem seruare potest, protestando, si in aliquo aduersetur primis depositionibus, se velle stare primo dicto, in quo casu non imminuitur eius fides quo ad primum dictum. Demum ratificatio huiusmodi fit cum omnibus requisitis solemnitatibus, quæ adhibentur simpliciter in examine testis.

Prima pars de valore depositionis relatiuæ tenetur ab omnibus, cum nullo iure reprobetur, & eam suadeat defectus memoriæ, quæ labilis est, *l.Peregre ff. de aquir.poss. vnde l.2.§. Si quid autem C. de iure vet. enucl.* dicitur, quod diuinũ est memoriam omnium habere. Ita Scaccia *lib.1. de iudic. cap.86. num.48. &* 55. Seraph. *decis.*270. Royas *singul.* 206. *num.3.* Farinac. *q.66. de testib. num.39.*

Secunda pars, quod eam non permittat, quando testis suspectus est, probatur, quia tunc periculum est, ne iudiciũ reddatur iniustum, cui iniustitiæ ex officio occurrere debet iudex non concedendo illam. Ita Farin. *q. 66. de testib. num.55.* Pegna in sua praxi *lib.2.cap.35 num.* 11. ex illis Carena *part. 3. tit. 7. num.*40.

Tertia pars, quod iudex denegare possit primas attestationes, si suspectus est, aut parum tempus præterijt, probatur, nam quo ad suspicionem suadet præcedens ratio, ne iudicium fiat iniustum; quod ad tempus vero breue, testis nō præsumitur immemor, ideo nulla ratio cogit ad legendum illi primam depositionem. Ita Simancha *de Catholic. instit. tit. 64. num.* 25. & alij supracitati.

Quarta pars, quod testi legendi sit prima depositio, quando est antiqua, & intricata, docetur per Farinac. *q. 64. num.41. & 55.* Royas *singul.*206. Castro Palaus *disp.8.p.15.§.3.nu.5.*

Quinta pars, de ea protestatione habetur apud Scacciam *lib.1. de iud.cap.86. num. 48. & 55.* Farinac. *q 64. num.41.* & in terminis *q.188.num.35.* Sousa *lib.2 cap.6. num.*59.

Sextam partem de ijdem solemnitatibus requisitis docent Clarus *q. 45. &* Carena *part.3. tit.7. num.37.*

Quæres 21. Quid agendum per iudicem, quando testis in repetione dicit contraria primis depositionibus?

Resp. Subijciendus est torturæ, & tūc standum 27

standum erit dicto per torturam confirmato. Ita Pegna in praxi *lib.2.cap.38.num.4.* Zanch. *de haeret. cap.14.* Sousa *lib.2.cap.16. num.2.*

Quaeres 22. An lite non contestata repetantur testes? Hoc est, an Inquisitor possit recipere testes ad instantiam fiscalis, vt postea faciant fidem contra reum?

28 *Resp.* Affirmatiuè, quia litis contestatio locum non habet in causis fidei, Lucerna *Inquisit. ver. Litis contestatio*, ita Cantera apud Diana *parte 4.tract.8. resolut.115.* Carena *part.3. tit.7. num.45.* Vide Farinac. *q.185.nu.17.& q.188.n.15.* referentem doctores asserentes non requiri litis contestationem, vide etiam Glossam. *ver. Regulariter cap. Quoniam Vt lite non contest.*

Quaeres 23. An confrontatio testium cum reo locum habeat hic?

29 *Resp.* Negatiuè, eo quod nomina testium numquã publicãtur in hoc officio, ex *cap. Statuta 20.de haeret.in 6.* sine quorum publicatione nõ contingit cõfrontatio. Ita omnes cum Scaccia *lib.1 de iudic.c.87.n.19.* Diana *part.4.tract.8. resolut.63.* Carena *part.3.tit.7.nu.50*: Si per testem recognoscendus sit reus, is illi caute ostenditur per rimulas ianuae, & ostij, cum multis alijs existens simul.

Quaeres 24. An reis in sancto Officio publicandae sint attestationes, & depositiones testium sine nominibus testiũ.

30 *Resp.* Affirmatiue *ex cap.fin. de haeret. in 6.* ratio, cum non debeant publicari nomina testium est, Tum propter periculum, quod incurrere possent ex huiusmodi publicatione. Tum quia, vt testes, & denuntiatores facilius alliciantur ad deponendum fauore fidei. Tum quia, cum cogantur ex virtute religionis, & extirpatione haeresum denuntiare, & testificari in causis fidei, aequum est, vt hoc officium illos praeseruet à periculo, quod possent incurrere: Ita Farinac. *q.188.num.7.* Carena *par.3.* tit.7. *n.63.*

Quaeres 25. An publicatis attestationibus, noui testes superuenientes recipi possint?

31 *Resp.* Noui, & veteres semper examinari poterunt. Ita Farinac. *q. 188. num.5.* & hoc fauore fidei ex officio Iudicis, seu ad instantiam fiscalis, non vero fauore rei, Carena *part.3. tit.7. nu.65.*

Quaeres 26. An admitti debeant intertogatoria rei ad testes fisci?

Resp. Affirmatiuè ex Genuens, *cap.27.* 32
Ex eo Farinac. *quaest.188.nu. 14.* §. *Vide* vbi dictum Genuens. citat, & Pegnam, Carena *par.7.num.71.* ea ratione, ne reo nimis arctetur defensio, cum illi nomina testium non porrigantur, ad debilitandum eorum fidem propter defectus, quos illis obijcere posset.

Quaeres 27. An testis ab Inquisitoribus interrogatus de vita & moribus suis ad effectum, vt sciatur quanta valeat eius fides contra eum, teneatur contra se dicere veritatem?

Resp. Non tenetur manifestare delicta propria personalia, quae redundant, 33
in deducus proprium, vt quod sit latro, adulter, sodomita, &c. quia nemo tenetur propriã turpitudinẽ detegere ex vulgatis iuribus; vtique verò, eos defectus, qui illi non sunt ignuminiosi, cuiusmodi sunt excommunicatio, quod sit de genere haebreorum, infidelium, &c. Ita de his secundis Cantera, quem pro se citat Diana *part.4. tract.8. resolut.* 114. Carena *part.3.tit.7. num.74.* inclinat dũ in confirmationem huius dicit, sacrum Tribunal respondisse, mulierem non teneri manifestare Inquisitori consensum in turpitudinem; sed Patres ita respenderunt ex alio fine, nimirum, quia perfecta sollcitatio, quam punit sanctũ Officium consistit praecisè in prouocatione facta per confessarium absque consenso in eam, illa enim tantum punitur. Demum si testis, & denuntiator tenerentur Inquisitori reuelare omnia sua vitia nimis grauarentur in hoc tribunali, à quo propterea multi desiarent; sicut enim releuantur ab alijs oneribus ex occultatione eorum nominum, & confrontatione cum reo, à fortiori non sunt onerandi obligatione manifestandi propria viria in dedecus, & detrimentum proprij honoris, & famae. Vide quae dixi *Resol.*101.*q.*30.

Quæres 28. An Inquisitor debeat admittere oppositiones factas à reo contra testes in causa appellationis?

34 *Resp.* Affirmatiuè, quia Iudex in hoc officio debet procurare, quod iudicium sit iustum, ac proindè defendere reum. Ita Cantera, & Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 117.

Quæres 29. Qualem probationem faciant testes de auditu? Loquor de auditu relatiuo, nõ personali, & proprio, de quibus dixi *c.* 31. *q.* 15. probare sicut testis ocularis, quando testatur de delicto cadente sub sensum visus, Farinac. *de testib. q.* 69. *num.* 148. Cantera *de probat. per testes cap.* 2. *num.* 22.

35 *Resp.* Testis de auditu auditus, vt aiunt, facit leuem præsumptionem non sufficientem ad capturam, maximè cõtra personam bonæ famæ, nam hæc eli dit, & destruit præsumptionem, vt docẽt Farinac. *cit. num.* 10. Camillus Borella *tom.* 2. *Summa tit.* 13. *de testib. num.* 28. Carena *par.* 3. *tit.* 6. *num.* 11. Vide me *resolut.* 101. *q.* 27.

Quæres 30. Cuinam ex duobus dictis contrarijs vnius testis standum sit?

36 *Resp.* Standum est secundo dicto asserto tam contra se, quam contra alium vt clarè dicitur *cap. Accusatus de hæret. in* 6. §. *Licet*, & in hoc omnes conueniunt in causis fidei, fauore eiusdem fidei, vnde intelligendum est hoc, quãdo primo deposuit pro se, & pro reo, postea se retractando dixit contra se, & contra reũ, hoc enim modo ille textus intellectus fauet fidei, ex quo statur secundo dicto, quod hæresim affirmat, quam negabat prius dictum, cui si staretur, non est id fauorabile fidei, sed contrarium. Ita limitant Sanctar. *cap.* 38. *de hæresi num.* 12. Treuis. *decis.* 39. *num.* 13. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *resol.* 22. Carena *par.* 3. *tit.* 6. *n.* 61. Contrarium, hoc est, intelligi illud caput tam de dicto affirmante, quam negante hæresim, tenent Farin. *q.* 188. *num.* 95. Sousa *lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 4. *qui num* 6. dicit, quod licet stetur secuudo dicto fauore fidei, non tamen videtur admittenda eius probatio sine tortura; secundum Pegnam, & Farinac. citatum *num.* 99. Quoniam autem ex duobus dictis contrarijs testis fit periurus in primo dicto, reputatur testis idoneus solũ in ea causa, in qua peierauit contra fidem, postea reuocando prius dictum fauore fidei, nã si aliàs est periurus nõ est testis idoneus, vt docent Decian. *lib.* 5. *crimin. cap.* 35. *num.* 14. Farin. *q.* 188. *num.* 92.

In alijs criminalibus semper statur priori dicto, si illi credendum sit, regulariter tamen non facit fidem deponens contraria in eodem iudicio, quia expressè apparet mendacium, quod probationem, & fidem destruit, intellige, quando se incontinenti non corrigit, idest, antequam recedat à conspectu Iudicis, & nisi aliàs euidẽtem causam adducat, ex qua appareat secundi dicti veritas. Vide quę dixi *resolut.* 101. *q.* 21.

Quæres 31. Quid dicendum sit de testibus varijs, & sibi contrarijs?

Resp. Testes sibi inuicem contrarij 37 in substantialibus nihil probant, quia sibi inuicem destruũt, nec vlla ratio prima fronte suadet esse credendum magis, vni quam alteri, ratione assertionis. Ita omnes cum Mascardo. *tom.* 3. *de probat. concl.* 1367. *num.* 4. & 6. Farinac. *q.* 65. *num.* 2. 11. & 15. apud Sousam *lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 12. Contrarij sunt, & discordant in substantialibus, quando non concurrunt circa idem tempus, & locum respectu eiusdem delicti numero, vt constat in testibus contra Sosanam, *ex Daniel. cap.* 13. vel quando differunt in probanda formalitate verborum, vt in Blasphæmia. Sousa *lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 15. Farinac. *de testib. q.* 65. *num.* 28. *Ego resolut.* 101. *q.* 16.

Quæres 32. An expediat testes concordare non solum, vt euitetur periuriũ, sed etiam vt probent pro, vel contra reum?

Resp. Expedit concordare testes, quãdo inter eorum dicta non est enidens 38 contrarietas, fit autem hoc non solum, ad euitandum periurium, sed etiam cõtra reum; hæc autem concordia non tantum probat, quantum si testes ex seipsis essent contestes, aliquid tamen plus probant, quam sine concordia.

Pri-

Primum, de expedientia concordiæ patet, quia sicut expedit iura iuribus cõcordare, *cap. cũ expediat 29. de elect. in 6.* ita & dicta testium ijsdem modis, quibus leges concordantur ex Farinac. *q. 65. num. 55. & 59.* Tum quia, per huiusmodi concordiam vitatur periurium. Ita Farinac. *q. 66. num. 320.* ex illo cum alijs Carena *par. 3, tit. 6. num. 49.* Ex quo cõcordia non facilè admittitur in testibus de falso suspectis, *Alex. consil. 154. num. 7. lib. 5.* Natta *consil. 315. num. 10.* Crauetta *consil. 665. num. 17.* Clarus *quæst. 23.* initio.

Secundum, de concordia probante etiam contra reum suadetur. Tum quia, testes aliquid plus probant ex concordia, quam sine illa, ergo augent probationem contra reum. Tum quia, testes producuntur à fisco, vel denuntiatore, seu accusatore ad eum effectum, vt probent contra reum, ergo concordantur etiam ad eumdem finem, aliter nulla esse ratio suadens huiusmodi concordiã. Tum quia, concordia inducta ad euitandum periurium est magis cõtra reũ, quam eius fauore, euitatio enim periurij firmat dictum contra reum. Ita Abbas *in cap. Cum tu, de testib. num. 5.* Felin. *num. 4.* Farinac. *q. 65. num. 76.* ex illis Sousa *lib. 2. cap. 6. num 19.* Carena *par. 3. tit. 6. num. 54.* in fine. Aliter dicunt obseruari in iure ciuili.

Tertium, de exceptione concordiæ patet ex eo, quod hæc concordia respectu concordantium de seipsis diminuit probationem defectu huius exceptionis. Verum quidem est, quod hæc concordia addit aliquid plus testibus, cum ex ea resultet maior probatio, quam testes sine illa non præberent ex Pegna, & Cætera docet Carena *par. 3. tit. 6. num. 54.* & in hoc nulla est difficultas. Quantam fidem faciat hæc concordia relinquitur arbitrio iudicis, ex Bossio *de oppos. contra testes num. 1.*

Quæres 33. De testibus falsis in Sancto Officio, & eorum pœna?

39 *Resp.* Falsum testis dictum simpliciter nihil probat, cum veritate careat; ex sententia omnium. Multi docuerunt testem falsum in crimine hæresis, & alijs puniri pœna talionis, ea scilicet pœna, qua punitur reus, contra quem falsum dixit, quos citat Farinac. *q. 188. num. 39.* vbi in fine testatur praxim supremi tribunalis esse incontrarium, & puniri pœna triremium, aut fustigationis, quibus pœnis immo grauioribus puniendi sunt subornatores falsorum testiũ, sunt enim in maiori culpa, ex Simancha *de cathol. instit. tit. 64. num. fin.* Pœna autem hæc infligenda est simul cum Episcopo, quia vtriusque iudicis dignitas dicitur offensa, Pegna *par. 3. com. 122.* ex illo Carena *par. 2. tit. 17. num. 55.* Ad pœnam infligendam tria sunt obseruanda, primo, damnum illatum, vel attentatum, secũdo, persona, cui infertur, tertio, ipsius testis qualitas, ex quibus congruenter decernitur pœna commensuranda culpæ. Vide Carenam *par. 3. tit. 6. num. 68.* cum sequentibus.

Quæres 34. An dictum vnius testis vocantis alium eneruetur, si testis vocatus deponat oppositum?

Resp. Neutri credendum, quando sũt pares, non primo vocanti alterum, quia 40
redditur suspectus de veritate, allegando alterum in confirmationem suæ veritatis, quæ ab altero negatur, non secundo, quia pari suspicione infirmatur. Si verò inter eos sit disparitas creditur digniori, in his autem obseruandæ sunt conditiones vtriusque, & modus deponendi, & ex illis iudex suum ferat iudicium super credulitate dictorum, & testium. Vide Giurbam *consil. 23. & 37.* Carena *par. 3. tit. 6. num. 42.*

Quæres 35. De probatione testis nocturni.

Resp. Testis de visu nocturno tem- 41
pore nihil probat, nisi asserat, se vidisse ad lumen, vel lunæ lucentis, vel ignis, vel candelæ accensæ, vel explosione Sclopi ex accenso puluere, vel ex lumine fulguris coruscantis, ad visionẽ enim ocularem ex parte obiecti visi duo desiderantur lumen, & color, quæ cum sint accidentia per se non possunt esse

sed inhæret subiecto, quod est quoduis coloratum, & illuminatum, ex quo sequitur sine lumine videri non posse obiectum licet coloratum, nisi ex illuminatione fiat perspicuum. Ita Borella *tom. 2. tit. 13. num. 1.* Farinac. *q. 62. num. 33,* Clarus *q. 21. §. Sed quid si testis* Giurba *consil. 37. num. 41.* Cassillus *decis. Regni Sicil. 179. num. 14.* Testis iste non videtur omnino integer, cum patiatur exceptionem nocturni temporis, quia facilis est deceptio in visione nocturna, cum lumen lunæ, vel alterius ex supradictis non ita clarè, & distinctè repræsentent obiectum ad potentiam, sicut facit lumen solis.

Quæres 36. An vnicus testis conuincat reum inconfessum ad cōdemnationem in Sancto Officio?

42 *Resp.* Per vnicum testem quamtumuis omni exceptione maiorem, & qualitercumque qualificatum non potest inconfessus condemnari ad pœnam ordinariam, neque extraordinariam, est omnium sententia *ex cap. Licet 23. de testib.* vbi habetur in fine. *Nulla est tamen causa, quæ vnius tanto testimonio, quamuis legitimo terminetur.* terminatio autem causæ criminalis fit per condemnationem rei in pœnam, quam meretur. Ita Farinac. *q. 63. de testib.* Cantera *de plena probat. num. 3.* Sousa *lib. 2. cap. 14.* per totum dum dicit, vnicum testem non plene probare, idest, ad cōdemnationem. Ita quod nec dictum Episcopi, Cardinalis, Papæ aut Principis plene probant ex citatis doctoribus, qui omnes tamen affirmant vnicum testem semiplene probare, si sit integer, & idoneus.

Quæres 37. An testis dubitans vtrum legitimè interrogetur à iudice possit æquiuocare, an verò teneatur dicere veritatem? Item quid quando probabiliter putat illegitimè interrogari?

43 *Resp.* In vtroque tenetur directè respondere. Primum probatur. Tum ex illo communi axiomatè. In dubijs obediendum est superiori, qualis est iudex respectu testis, Glos. *ver. Iniquitas, cap. Quid culpatur 4. 23. q. 1.* Glosa *ver. Obedientiam cap. Ad aures 5. de temp. ordin.* Glosa *fin. cap. Dilecta de maior.* Theologi omnes cum D. Thoma citati pro se à Sairo *lib. 1.* Clauis *cap. 13. num. 37.* Tū quia, iudex statim ac accipit quærelam contra aliquem propositis sibi testibus per quærelantem ius habet actu fundatum super quærelam interrogandi quēcumque testem in causa productum, ergo per superueniens dubium iure suo priuandus non est. Tum quia, pro iudice facit illa regulas. In pari causa melior est conditio possidentis 65. *in 6.* sed iudex in eo, quod iudex semper est in possessione iudicādi, maximè accepta quærela, ergo dubium testis non potest remouere iudicem à possessione sua. Tum quia, ius, & potestas iudicandi, quod possidet iudex, est ius publicum, & legale, ius vero, qualecumq. illud sit, acquisitum dubitandi de non respondendo, est priuatum, debile, & obscurū, ergo non valet deijcere iudicem à sua possessione. Tum quia, hoc suum dubium non teneri respondere, vel oritur ex incompetentia iudicis, vel quia iniustè inquirit iudex contra reum, vel quia testis est priuilegiatus; non potest oriri ex incompetentia iudicis, quia cōstat de iudice, & suppono, & si constaret sibi, esse incompetentem, non esset iam dubius, sed certus, consequenter non teneretur respondere defectu potestatis interrogandi in iudice, deindè esto esset dubius, cum ad ipsum non spectet iudicare de incompetentia, sed ad superiorē, recurrat ad illum, & sic tollat dubium, aliter non recurrendum; dubium videtur potius vanum, & irrationabile; nec dubium oriri potest ex iniusta inquisitione, quia posita quærela iudex acquirit ius inquirendi contra reum, ex omnium sententia, examinando testes productos si demum testis est priuilegiatus, ostendat priuilegium, & dimittetur. Concludendum ergo est dubium nullatenus eneruare ius iudicis præsertim in actu iudicandi positi:

Pasqualigus *decis. 219.* tenet, an in dubio,

dubio, quod iudex legitimè interroget, non teneri testem respondere, & fateri veritatem, quia iudex se habet vt actor repetens quod suum est à teste, nempè testimonium, vnde debet constare quod iustè repetat, & quamdiu non constat, testis non tenebitur soluere, nemo enim tenetur soluere debitum dubium, nec creditor potest illud exigere, nisi prius ipsum liquidet. Et sicut iudex ad instantiam creditoris non potest condemnare debitorem allegantem incertitudinem debiti, nisi prius creditor faciat constare de debito, ita si iudex citaret testem nolentem deponere coram alio iudice, nō posset constringi ad deponendum, dum allegaret iudicem non interrogare legitimè, nisi iudex faceret constare se legitimè interrogare. Quod subdit *sub n.3.* est repetitio eiusdem.

In hoc argumento comparat iudicē cum actore, creditore, & quærelante, consequenter videtur casum mutare. Deindè iudex in quocūq. actu suę causę siuè examinet testes, siuè reum, siuè quidquam aliud faciat, semper se gerit, vt iudex, & numquam vt actor, cum iudex dicatur, vt tale mediare inter actorem, & reum, quibus ministrat iustitiam. Præterea demus iudicem actorem contra naturam eius, & facti, semper iustè repetit, cum quærelans testem productū, de iure potuerit producere, ergo legitimè illum interrogat ab ipso repetendo veritatem sibi à quærelato propositam, eruendam à teste. Adhuc, factum à quęrelante narratum iudici ab hoc iudicandum est, vel non est iudicandum, si est iudicandum, iam debitum respondendi est certum, cum testis sit productus, ergo euacuatur dubium, si non est iudicandum, res adhuc certa est, & sic dubium non habet locum, si dubitetur an delictum sit cognoscibile à iudice, cum tale dubium sit liquidandum per superiorem iudicem, interim si non quærat liquidationem, & citetur à iudice ad respondendum, tenetur dicere veritatem, quia ex data quærela iudex est in possessione iudicandi. Demum, licet verum sit, iudicem non posse condemnare debitorē ad solutionē debiti, nisi prius illud actor probauerit per testes, quando illud reus negat, non ideo tamen currit illa similitudo, quia iudex citans testem coram alio iudice cum sit tantum actor, & quęrelans, illi sufficit, quod in quærela proponat testes, qui vocati ab eo iudice tenentur respondere, neq. allegare possunt se illegitimè interrogari, idenim est subterfugere iudicium, vnde si sentiunt se grauati recurrere debent ad secundi iudicis superiorem, interim si negligunt, vocati respondere tenentur, quia per eam quærelam est in possessione interrogandi.

Multa alia subiungit, quæ videntur restringi in hoc, quod dicit ex parte testis esse certam possessionem libertatis non respondendi, per quam assistentia iuris ad manutenēdum iudicem in possessionem redditur dubia, & incerta. Sed ex dictis patet dubium testis, si dubium, nullam dare posse certitudinem possessionis testi ad non respondendum, ac proinde supponit certam possessionem, quæ potius probanda erat, cum reuera talis non sit. E contra supponit assistentiam iuris esse dubiam, cum tamen reuera, & de iure sit certa fundata in quærela proposita ab actore, magis enim operatur factum à iure proueniens, cuiusmodi est productio testium per actorem, quæ dat ius interrogandi ipsos testes, quam factum hominis consistens in mero dubio, quod elidere nequaquā potest iuris assistentiam.

Ex his quoque patet ad secundam partem, nam eædem rationes adductæ contra testem dubium faciunt contra testem opinantem, nam opinio probabilis, qua non teneatur testis respondere, fundatur, vel in eo, quod iudex sit incōpetens; vel in eo, quod est testis priuilegiatus; vel in eo, quod est inhabilis; vel in eo, quod quærela est falsa, primo modo præualet opinio pro iudice, quod sit cōpetens, tum quia est simpliciter iudex, ergo in qualibet causa sibi proposita in suo territorio, tum quia præsumendum

est

est pro iudice, ex vulgatis iuribus, qui nõ est priuandus iure suo; secundo modo, si testis est priuilegiatus, ita quod non teneatur respondere, non citabitur à iudice, aut si citabitur, & non ostendet suum priuilegium, videtur consentire, ac proinde renuntiando iuri suo tenetur, vt alter testis rectè respondere; tertiò modo, testis inhabilis tenetur respondere, & talem facit probationem, qualem exigit eius inhabilitas; quartò modo, se quærela est falsa, tunc potissimũ respondere tenetur, vt liberet innocentem. Demum non video qua ratione mouenda sit difficultas, præter adductas rationes, qua dubitetur, aut opinetur quis, testem non legitimè interrogari, sicut moueri potest pro reo, qui interrogari nõ potest à iudice, nisi sibi constet in tali gradu probationis, an reus illud delictum commiserit; loquendo verò de teste, tunc legitimè censetur interrogari, quando præcisè productus fuit à quærelante, & iudex ex sua parte acquisiuit ius ad illum interrogandũ, quod tunc censetur acquisiuisse, quando testis non est ex priuilegiatis iuxta superius dicta.

Quæres 38. Quales testes dicantur cõtestes?

44 *Resp.* Illi testes dicuntur contestes simpliciter, absolutè, & perfectissimè, qui alias idonei in deponendo conueniunt in quatuor, primò in nomine, & substantia delicti; secundò, in circumstantijs eius; tertiò, in tempore; quartò demum in loco; e.g. Duo testes examinati super homicidio, v.g. Pauli, deponentes, quod occisus fuit à tali persona cũ gladio die tali mensis N. in loco nuncupato N. dicuntur contestes simpliciter. Testes ergo contestes dicuntur illi, qui concordant, & conueniunt in substantia, & essentialibus circumstantijs delicti, atque in eodem tempore, & loco conueniunt. Si verò discordant in aliquo illorum dicuntur singulares in eo, in quo discordant, & contestes in eo, in quo conueniunt, sed secundum quid sunt tales. Simpliciter verò singulares dicuntur, qui in nullo conueniant. Pro perfectiori intelligentia horum.

Quæres 39. Quid, & quotupliciter testis dicatur singularis? Sumo hic testem singularem non pro eo, quod vnicum appellat testem, simpliciter, & absolutè in seipso, sed comparatiuè, & relatiuè ad alios testes, à quibus in deponendo discordat.

Resp. Testis singularis dicitur ille, 45
qui circa idem negotium seu delictũ discordat ab alijs, vel in substãtia facti, vel in instrumentis, quibus factum fuit, vel in verbis formalibus, quibus commissum fuit; vel in tempore quo perpetratum fuit; vel in loco, vbi accidit. Ex his deducitur triplex singularitas, prima dicitur obstatiua, qua vnus testis super eodẽ facto numero deponit contrarium dicto alterius; vt, si vnus deponat Petrum occidisse, & alter neget, vel occidisse quidẽ talem, sed non eodem loco, vel tempore, quibus alter deponit.

Secunda, vocatur adminiculatiua, seu cumulatiua, qua plures testes sibi inuicem adiuuant in eodem delicto numero, vel specie, vt, si vnus deponat de visu, alter de auditu; vnus de facto, alter de fama, vnus vidit non Sacerdotem Epistolam legentem in missa, alter eumdem consecrasse; vnus proferentem, quod Deus non est omnipotens, alter, quod non est iustus.

Tertia, dicitur diuersificatiua, qua plures testes deponunt de diuersi specie delicti; vt, vnus de homicidio, alter de blasphæmia, alter de poligamia, hæc enim in eodem reperiri possunt delinquente.

Notandum est, diuersitatem temporis, & loci, quę testem reddit singularem inducere singularitatem obstatiuam, quando sermo est de eodem delicto numero, vt de vno homicidio, de vna fornicatione, &c. in his si vnus testis deponat tali die, vel tali loco fuisse cõmissum, & alter deponat alio die, vel loco, per hos testes nihil probatur, quia dictum vnius destruit dictum alterius, cũ impossibile sit idem delictum numero fieri diuersis temporibus, seu locis. Si verò

verò sermo sit de delicto aliquo non articulato ad vnitatem numericam, diuersitas temporis, seu loci testes facit singulares singularitate adminiculatiua, quia depositio vnius coadiuuat dictum alterius; vt, si vnus deponat de tali hæresi asserta in tali loco, vel die, alter verò alio in loco, & die; nam in huiusmodi delictis repetibilibus testes cumulatiuè probant, eo, quod hæc delicta successiuè repeti possunt in diuersis locis, & temporibus. Vide Sousam ad Calcem suorum Aphor. de hac re quæstionem particularem institutam resoluentem, Carenam *part. 2. titul. 6. §. 5. & part. 3. tit. 6. §. Quintus*. Dianam *part. 4. tract. 8. resolut. 57.* Ego multa dixi *Resolut. 101. quæst. 32.* His notatis.

Quæres 40. An si singularitas obstatiua aliquid probet contra reum?

46 *Resp.* Nihil probat, quia dictum vnius testis destruit quod dicitur ab altero, cum ad inuicem repugnent, ex quo ambo præsumuntur falsi, cum non magis credendum sit vni, quam alteri. Ita omnes cum Sousa *hac q. sect. 2. num. 7.* Diana *par. 4. tract. 8. resol. 57. §. Dico sexto*, Carena *part. 2. titul. 6. num. 50.*

Quæres 41. An singularitas adminiculatiua aliquid præbet?

47 *Resp.* Certum est apud omnes etiam vnicum testem probare ad examinandum reum, & illum torquendum si neget, quando est omni exceptione maior, quia singularitas adminiculatiua quæ recipit pluralitatem testium discordantium in diuersitate deponendi circa idem delictum, quo ad varios modos, &c. non inficit testem ratione sui, sed in ordine tantum ad alterum, ac proindè in ordine ad vlteriorem probationem respectu pœnæ iuxta diuersitatem opinionum, de quibus vide prælatum Sousam *in dicta quæstione Vnica* Carenam *par. 3. titul. 6. §. 5.* Dianam *par. 4. tract. 8. resol. 57. à concl. 7.* Pasqualig. *decis. 158.* Trimarch. *q. fin. de solic. sect. 5.*

Duplex est opinio, prima asserentium, hæreticum conuinci per testes singulares singularitate cumulatiua, ac proindè coudemando ad pœnam ordinariam; secunda negantium, doctores pro vtraque parte referunt prænominato. Ne pugnantia dicam, me refero ad id quod resolui *Resolut. 101. quæst. 32.* Ad extraordinariam omnes conueniunt.

Quæres 42. Quam probationem faciat singularitas diuersificatiua?

Resp. Tantam, quantam facit quisque testis per se spectatus, & nihil vltra, quia respectu delicti, de quo causa agitatur simul plures coniungi non possunt ad concordiam, cum quisque illorum deponat tantum de proprio delicto, quod nouit. Hanc vocat communem Sousa *cit. q. sect. 2. num. 9.* 48

Quæres 43. An in dubio testes iudicandi sint contestes potius, quam singulares?

Resp. Affirmatiuè ex Farinac. *q. 64. de testibus*, ex eo Carena *part. 3. titul. 6. num. 39.* forsan fauore fidei contra hæreticum; obstare videtur illud axioma, in pari causa fauendum est reo, ergo dicendum testes iudicandos esse singulares, vt minus grauent reum, in obscuris enim sequendum est, quod est minimum. 49

Quæres 44. An examinandi sint testes producti à denuntiatore incognito? De denuntiantibus per schedulas sine proprio nomine dixi *cap. 23. num. 88.*

Resp. Affirmatiuè, Tum quia, iudicem non habet mouere quærelans, sed testificans; ergò parum refert quo ad hoc, quod denuntiator cognoscatur, vel sit incognitus per sui nominis suppressionem. Tum quia, maior suspicio spectatur respectu inimici denuntiantis, quam incogniti, sed examinantur testes producti ab inimico capitali; ergò, & ab incognito ex minori suspicio. Tum quia, *in cap. Inquisitioni 21. §. 3.* improbantur quidem similes schedulæ, ex quo nec puniendus est nominatus in illis, si tamen in ea producantur, 50

tur testes, nihil circa hoc textus dispo-nit, sint nec ne examinandi, sed solum inde colligitur ex schedula incogniti non esse immediatè procedendum contra nominatum in ea, quando testes non exprimuntur, qui si exprimantur certè examinandi sunt. Ita Paramus *lib. 3. de orig. inquisit. quaest. 6. n. 93.* contra Ferdinandum à Castro, Farinac. *quaest. 185. num. 68.* quos sequitur Diana *par. 4. tract. 8. resolut. 41.* quo ad praxim, non quo ad rationem. Nec obstat, quod in Edictis Inquisitorum, vt dixi *cap. 13. num. 88.* pro nihilo reputentur huiusmodi schedulae, quia intelligitur hoc de illis, quae sine testibus inscribuntur ab incognito auctore.

CAPVT

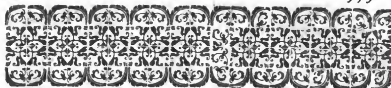

CAP. TRIGESIM. IV.

DE CONFESSIONE REORVM.

SVMMARIVM.

1 *Tria requiruntur, vt reus teneatur respondere.*
2 *Si non constat de corpore delicti non tenetur.*
3 *Respondet etiam iuramento nō delato.*
4 *Dubitans an iure rogetur tenetur respondere.*
5 *In pari causa potior conditio possidentis explicatur.*
6 *Respondere tenetur etiam cum periculo vitæ.*
7 *Maximè in causis Sancti Officij.*
8 *Nolens fateri veritatem ante sententiam non absoluitur.*
9 *Confessarius datur reo petenti.*
10 *Absolutus ab hæresi iterum vocatur ex nouis probationibus.*
11 *Condemnatus in pœnam mitiorem defectu probationis iterum vocatur.*
12 *Confessio qualificata minuit delictum.*
13 *Quando prodest reo confitenti.*
14 *Confessio dubia non nocet.*
15 *Cogitur edere claram, & expressam.*
16 *Confessio surdi, & muti non dicitur expressa.*
17 *Confessio de delicto non constante non valet.*
18 *Confessio facta coram iudice incompetente sufficit ad torturam.*
19 *Sicut, & extra iudicialis probata per testes.*
20 *Confessio incidens valet ad condemnationem.*
21 *Confessio in tortura extra ratificanda.*
22 *Sponte confessus adhuc punitur ex rigore iuris.*
23 *Confessio minoris sine curatore valet.*
24 *Confessio ex suggestione nō condemnat.*
25 *Confessio in vno tribunali valet in alio.*
26 *Aduocatio confessionis quando valet?*
27 *Confessio, & sententia factæ deambulante iudice teneat.*
28 Summarie, & de plano *quid.*
29 *Confitens factum hæreticum, sed negans intentionem quomodo tractatur.*
30 *Confessio extorta terrore tormentorum non valet.*
31 *Confessio vt plena sit requirit octo conditiones.*
32 *Impunitatem non licet promittere pro veritate eruenda.*
33 *Procurator quando admittatur.*
34 *Inquiritur etiam contra non diffamatum.*

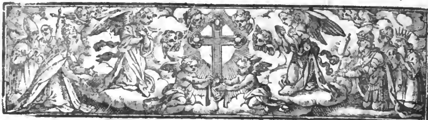

CAP. TRIGESIM. IV. DE CONFESSIONE REORVM.

ERFECTO, & absoluto processu informatiuo examinatione testium, & alijs requisitis, si constat de delicto; & eiusdem corpore, procedendum est per iudicem ad interrogationem rei, pro cuius rei intelligentia.

Quæres 1. Quid requiratur, vt Inquisitor possit legitimè interrogare reum, & hic teneatur respondere?

1 *Resp.* Tria sunt necessaria. Primum, quod iudex sit competens in causa. Secundum, quod delictum sit semiplene probatum. Tertium, quod probatio notificetur reo. His tribus concurrentibus iudex dicitur legitimè interrogare, ita quod reus tenetur respondere, & nō potest veritatem occultare, neque æquiuocare, vt iudicium condemnationis effugiat.

Primum, de competentia iudicis ita notum est, vt probatione non indigeat, si enim incompetens est, iudex non dicitur, & procedens nihilominus in causa censetur persona priuata, secundum omnes cum Menoch. *de recuper. possess. remed.* 8. 13. *&* 17. & tradunt doctores *super tit. de foro compet.*

Secundum, de semiprobatione tenetur ab omnibus, contingit autem semiplena probatio, vel per vnicū testē omni exceptione maiorem; vel per infamiam, vel per indicia illis æquipolentia. Qualis testis dicatur omni exceptione maior patet ex dictis præcedēti capite, & dicitur illæ, cui nihil obijci possit, quo eius fides infringatur, vel minuatur. De probatione per famam, & per indicia dicam sequenti capite. Quod requiratur semiplena

plena probatio, vt reus dicatur legitimè interrogari docent omnes cum Nauar. *cap.25.num.36.* ex D. Thoma 2.2. *q.68. art.* 1. idem Nauar. *tom.* 4. *de Iudicijs num.*53. Lessius *lib.2.cap.31. dub.*3. ex illis Bonac. *disp.* 10. *de legib. q.* 3. *part.2. propos.*1.

Tertium, de notificatione delicti probati facienda reo constat ex supradictis doctoribus, & multos alios citat Diana *part.2. tract.* 5. *resolut.*91. asserentes iudicem debere ordinare Notario, vt copiam depositionum tradat reo, sine nominibus testium, vt sciat de suo delicto constare; & nonnulli dicunt, iudicem peccare si non notificet, quia iudicium eluditur ex eo, quod reus probabiliter credens, se non legitimè interrogari, occultabit veritatem æquiuocando se non cōmisisse tale delictum vt teneatur illud fateri; habet locū etiā apud regulares, ex Diana in calce resolutionis. Quod spectat ad officium Sanctæ Inquisitionis puto sufficere, si reo protestetur serio tale & tale delictum probatum fuisse contra illum, & ideo ex ordine iuris seruato procedere ad illū interrogandum, hoc enim modo Inquisitor probationē delicti sufficienter notificat reo, omissa formali copia processus, in hoc enim tribunali proceditur de plano, & summariè. Diana *part.* 4. *tract.*8. *resolut. finali.*

Illis tribus positis Reus respondere tenetur dicendo veritatem, quam nec occultare, neque æquiuocatione subterfugere potest, docent omnes omnino, aliter peccat grauissime, tum propter obedientiam iudici debitam, tum propter mendacium, tum propter iuramētum. Quod si vnum illorum desit tacendo veritatem, vel illam æquiuocatione subterfugiēdo nō peccat, quia nemo tenetur suū delictū occultū patefacere ex illo vulgato iure. *Non dico, vt te prodas.* delictum autem ad hunc effectum dicitur occultum, quando iudex legitimè non interrogat.

Quæres 2. An quando in processu nō constat de corpore delicti, vt quia de illo non fit mentio, forsan quia iudici nō occurrit, teneatur reus respōdere?

2 *Resp.* Non tenetur, quia iudex non dicitur legitimè procedere in examinatione rei, quando sibi non constat de corpore delicti, cum id sit de substantia iudicij, ex allegatis supra *cap.*19. *num.*14. Procedit hoc quando delictum est de genere eorum, quæ post se relinquunt aliquod vestigiū, vt homicidiū, maleficiū stregarū, deturpatio imaginis sacræ, &c. in alijs, quæ trāseunt, vt hæresis, blasphemia, &c. non probatur, quia id impossibile est, cum nihil sit digito demōstrabile, nec oculo visibile.

Quæres 3. An interrogatus legitimè sed sine iuramento teneatur respondere?

3 *Resp.* Affirmatiuè, quia iudex non aquirit ius interrogandi reum per delationem iuramenti, sed tantum ex illis tribus supra explicatis, ergo illis positis reus tenetur respondere, iuramento etiā nondum delato. Ita Sair. in Claui *lib.*12. *cap.*16. *num.*7. §. *Quando.* Communis est praxis omnium iudicum deferendi iuramentum reis de veritate dicenda, de qua te ego *resolut.*146. per totam. Pitigianus in sua praxi *de test. substant. cap.* 2. §. *In contrarium.* Delatio iuramenti non placet Claro *quæst.*45. propter periculum aut suspicionē periurij, sed reus sibi imputet, iudex enim vtitur iure suo, & omnibus vijs licitis potest cogere reum ad veritatem dicendam. Confirmatur, quia sicut potest cogere reum ad veritatem per torturā, vt omnes concedunt, ita & per iuramentum, quod est quædam species tormenti, nā Panor. *in cap. Per tuas, de probat.* ad finem iuramentum vocat torturam spiritualem.

Quæres 4. An dubitans de legitima interrogatione teneatur respondere ad mentem iudicis?

4 *Resp.* Adhuc tenetur, quia est in possessione iudicandi à qua remouendus non est propter dubium rei. Vide quæ dixi præced. *cap.q.*37. Ita Sanc. *disp.*43. *num.*28. alijs allegatis, cum quibus est Bonac. *disp.* 10. *de legib. q.*3. *p.*2. *num.*4. contra Sanchez, Lessium, & alios fauētes reis potius, quam iudici, quos pro

se citat Diana *part.2. tract.5. resol.* 106. putans, reum, nec testem teneri, quando agitur de delicto non tendente in perniciem publicam, & probat primo, quoniam maius periculum est, si occidatur homo cōtra ius quā si nō obediatur superiori. Ad hoc dico, talē occisionem non esse homicidium, cum innitatur iure ex parte iudicis, inobedientia vero formalis est, ac proinde obdiendū est. Secundo, vnusquisque præsumitur bonus, quoadusque probetur malus. Respondeo ex parte iudicis probari sufficienter malū quærelatum, actus enim iudicialis quærelæ & attestationis siuè per testes, siue per famam, siue per indicia præualent cuilibet conceptui suspicionis, & dubitationis hominis priuati. Tertio, iura fauent reo, sicut & possessori, ergo quoadusque constiterit ius esse inquirendi, reus habet ius vitæ, famæ, & bonorum suoru.n, atque adeo non licet in illum inquirere, nec testimonium dicere. Respondeo non fauere in omnibus, vnde illud axioma: *In*
5 *pari causa potior est conditio possidentis* 65 *in* 6. locum habet, quoad absolutionē, *ex l.2. C. de cond. ob turpem causam*, Glos. ibi, non procedit, ergo in examine, prætetquamquod reus non dicitur esse in possessione, vt non iudicetur, cum prius ipso iudex sit in possessione iudicandi, ergo non est pat causa.

Colligitur ex his etiam in sententia horum doctorum in causis fidei semper fauendum esse iudici, qui tuetur causam fidei & religionis, vnde & pro iudice præsumendum est fauore fidei Catholicæ & propter bonum publicum semper legitimè procedere, nisi euidenter constet de opposito.

Quæres 5. An reus legitimè vt supra interrogatus teneatur respondere veritatem, vbi agitur de pœna mortis contra ipsum confitentem inferenda?

6 *Resp.* Adhuc tenetur dicere veritatē, quia legitimè interrogatur, quia illa tria præcedunt, ergo tenetur etiam legitimè respondere, nulla enim legitima causa saluandi vitam datur, per quam excusari possit à peccato mendacij, & periurij, cum hæc intrinsecè mala sint, quæ per nullam circumstantiam cohonestari possunt, ita quod neq. æquiuocatio hic locum habere possit, cum respondendū sit ad mentem iudicis. Ita omnes antiqui discipuli sancti Thomæ, & multi alij, quos contra se citat Diana *part.1. tract.15. resolut.27.* qui more aliorum Modernorum humanæ inclinationi fauentium asserit non teneri cum nonnullis alijs cum Sancio *disp.43. num.29.* inter quos hanc opinionem nonnulli extendunt à pena capitali ad pœnam mutilationis, triremium, confiscationis bonorum omnium, aut ad aliquod graue dedecus. Vide Pitigianum in *praxi subst.3. cap.3. §. Cæterum*.

Probant hanc suam opinionem primò, quia leges, & præcepta humana non obligant cum discrimine mortis, aut mutilationis membrorum ob naturalem inclinationem, quam habet homo conseruandi proprium corpus. Cōtra quia obligatio respondendi non oritur ex pura lege humana, sed ex diuina, qua præcipitur obediendum esse superioribus, inter quos est iudex legitimè interrogans, & reus sibi imputet, neq. ex illa naturali inclinatione conseruandi propriam vitam excusatur à responsione, quia sufficit, quod sibi propria auctoritate mortē non inferat, & sicut quis pro amico se potest exponere morti ex actu aliquo honesto, ita non solum potest respondere sed à fortiori tenetur iuxta mentem iudicis respondere, cum ad hoc obligetur; non autem ad conseruandam propriam vitam. *Secundo*, leges concedunt defensionem propriæ vitæ cum damno alienæ vitæ, seruato moderamine inculpatę tutelæ, ergo & in hoc casu permittitur reo defensio propriæ vitæ solo vsu æquiuocationis sine aliqua formali læsione iustitiæ aut iudicis. Hoc argumentum nihil probat, quia qui se ab alio iuste defendit nō supponitur esse in culpa, cum inique ab inimico dicatur inuasus. Reus vero in culpa est proprię vitę ex proprio delicto, neque iudex illi violentiam facit, sicut aggressor vim infert innocenti.

Ter-

Tertio, consanguineus non cogitur testificari, aut prodere consanguineum, *l.4. de testib. l.5. C. eodem.* quia sanguine iuncti sunt; sed nemo est magis coniunctus, quam idem sibi ipsi. Respōdetur, non cogi non solū propter amorem & caritatem, quæ naturaliter reperitur inter ipsos, verum etiam ne propter hoc exponantur periculo penarij, quæ locum nō habent in Reo, qui sicut ad seipsum caritatem non dicitur habere, caritas enim ad alterum est, iuxta illud D. Gregorij *Homil. 17. in Euang. Nemo enim proprie ad semetipsum habere caritatem dicitur, sed dilectio in alterum tendit vt caritas esse possit.* Id enim est mera speculatio metaphisica, quod ego sim mihi ipsi sanguine coniunctus, seu verius conceptus chimericus entis rationis, ita neque comparari potest cum consanguineis inter se collatis, quasi ad similitudinē istorū nō teneatur fateri veritatē. Ex quo patet ad rationem Sancij, qui dicit *disp.43. num.32.* ideo non teneri reum respondere, quia iudex non habet ius interrogandi reum de crimine semi probato, ob quod esset grauibus pœnis corporalibus plectendus, quia præceptum vt habeat vim obligandi debet esse tolerabile, est vero intolerabile obligare reum, quod proprio ore fiat auctor suæ damnationis, qua ratione legis peritus *in l.4. de testib.* decreuit neminem teneri testari contra suum consanguineum, nisi in causis fidei, & proditionis reipublicæ. Nam Sancius supponit pro probatione id quod est in quæstione, siquidem quærere an reus teneatur respondere, & resoluere difficultatem non teneri, quia iudex non habet ius interrogandi, est id quod quærimus, an nimirum iudex possit interrogare reum, si enim potest, etiam reus tenetur respondere, & si non tenetur respondere, neque iudex habet ius interrogandi, quia cum sint correlatiua non debent iudicari ad imperia; neque iudex dicitur imponere præceptum intolerabile reo, cum de iure diuino teneatur obedire ex supra adductis, ex quibus etiam constat, tunc iudicem legitimè interrogare reum, quando concurrunt illa tria, de quibus *sub q.1.* quæ supponuntur in hoc casu ab omnibus doctoribus dicere; ergo quod reus non tenetur respondere veritatem, quia iudex non habet ius interrogandi, est petitio principij in hoc speciali casu, cum in omnibus alijs habeat ius, ergo aliunde sumenda est probatio. Neque absurdum est, quod quis proprio ore efficiatur auctor propriæ damnationis, quia vnusquisque recipit mercedem suæ iniquitatis, & in iure *cap.2.* de ijs quæ fiunt à maiori, ibi: *Peccata suos authores tenere debent.* & pœna tenet suos auctores, *l.Sancimus, C. de pœnis*, Glos. *Culpa caret, cap.2. de constit.* sicut enim quilibet est auctor culpæ, ita vt fabricator suæ damnationis ad illam consequentis.

Idem Sancius eadem *disp.43. num.37. §. Nec fundamentum*, respondet rationi Torres, quæ talis est, iudex ex plena probatione habet ius puniendi reum, ergo ex semiplena saltem habet ius interrogandi illum, cum negari nequeat semiplenam probationem aliquod ius iudici tribuere Respondet, inquam, hoc modo; non aduertit tamen semiplenam probationem ius tribuere iudici, non ad interrogandum reum, sed ad interrogandum testes de reo nominatim. Nec hoc exiguum ius est, nam videns res testes de reo nominatim rogari, deducunt inde, iam reum Infamia laborare, & delictum esse semiprobatum, præcedente autem infamia delinquentis, & probatione semiplena non potest testis veritatem celare, posset tamen illis deficiētibus iuxta aliquorum opinionem. Non placet ea responsio, quia iudex in processu informatiuo semper instruitur in ordine ad reum, vt illum constituat reū vel per semiplenam probationem, quæ resultat vel ex infamia, vel ex indicijs; vel ex depositione vnius testis integri, in omnium sententia vel per plænam secundum quam conuincitur, ergo quæcumque probatio ex dictis resultans ordinatur ad reum, ex quo velit nolit tenetur

netur respondere ex iure aquisito per iudicem super ipsum, consequenter illam semplenam probationem facere pro iudice contra reum, quod tamen negat Sancius, sed non probat; nec quidquam facit pro ipso, quod semiplena probatio sit ad interrogandum testes, quia id simpliciter falsum est, & solū habere potest locum, quando iudex procedit per generalem Inquisitionem, constante delicto, sed occulto existente perperratore illius, & tunc etiam illorum probatio vlterius ordinatur contra reum, ex quo adductis alijs testibus tandē proximè iudex aquirit ius actuale interrogādi reū.

7 Colligitur ex dictis, hanc opinionem in causis fidei, & sancti Officij nullatenus locum habere posse, vt etiam docēt multi huius opinionis, in specie Sancius cit. *disp.* 43. *num.* 32. tum propter eius exiguam probabilitatem, tum quia facile euacuaretur iustitia huius tribunalis, cum maior pars delictorum, quæ in hoc foro sunt multum grauia, puniātur pœnis aut mortis, aut perpetui carceris, aut triremium; tum quia dans reis huius sancti Officij consilium æquiuocandi sine dubio esset suspectus de hære si, & hæretici fautor, quia directe faueret heresi.

Quæres 6. Quid agere debent confessarius cum reo nolente se retractare, & fateri veritatem? In sententia eorum, qui tenent, vbi pœna mortis, mutilationis, &c, timetur, reum posse celare veritatem, resoluitur difficultas dicendo, in eo casu confessarium posse absoluere pœnitentē, cū non teneatur in eo casu fateri veritatem, nec se retractare, habendo pro se opinionem probabilem.

8 *Resp.* Confessarius absoluet ab illo periurio, & cœteris peccatis, si habet propositum cauendi in futurum à quouis peccato, in quo includitur etiam propositum fatendi veritatem, si iterum interrogetur à iudice. Sed numquid confessarius in specie debet illum admonere, vt fateatur veritatē, si iterum interrogetur? Affirmat Azor. *part.* 3, *lib.* 3. *cap.* 25. *dub.* 5. Negat Sanchez *lib.* 3. *c.* 7. *num.* 9. & cum eo Diana *part.* 1. *tract.* 15 *resolut.* 26. asserendo sufficere propositū cauendi in genere à peccatis, subticendo hanc obligationem fatendi, si iterum interrogabitur, nam admonendo reum exponit illum periculo iterum peccandi concipiendo propositum contrarium. Opinio Azor. tenenda est, quando nondum causa est finita, nam confessarius probabiliter dubitat, an habet propositum cauendi in futurum ideo admonitione debet se certificare, ne se exponat periculo nulliter administrandi Sacramentum Pœnitentię propter indignitatem pœnitentis. Confirmatur id, quia sicut confessarius debet se testificare expresse interrogādo an concubinarius habeat hoc speciale propositum dimittendi concubinam, ita & in casu præsenti cognitionem habere debet, an reus paratus sit fateri veritatem, si iterum interrogabitur à iudice, par enim est ratio dubitandi pœnes confessarium de vtroque proposito dimittendi concubinam, & fatendi veritatem. Neque huiusmodi admonitione cōfessarius exponit periculo pœnitentem, in quo antea non esset saltem virtualiter, præterquamquod nō ipse confessarius, sed obstinatio pœnitentis est in causa. Finito iudicio reus, qui negauit veritatem nō tenetur se retractare, quia ea obligatio fatendi veritatem cessauit cum ipso iudicio, in tantum enim tenetur, in quantum citatur, & interrogatur à iudice. Ita Nauar. *cap.* 25. *num.* 38. nisi ex taciturnitate veritatis sequatur notabile damnum proximi; illum sequūtur Regin. Pitigianus, *subst.* 3. *cap.* 3. §. *Cæterū ego existimo* Rodriq. & Diana *part.* 3. *tract.* 5. *resolut.* 103. contra nonnullos, quia infamatur iudex, & testes; sed apud omnes constat, reos solere veritatem negare, ex quo nulla infertur infamia contra prædictos.

Quæres 7. An ab Inquisitore dandus sit confessarius ad petitionem rei?

Resp. Vtique, si peritus sit, & timoratæ conscientiæ, qui reum instruere possit de obligatione, quam habet fatendi 9

tendi

tendi veritatem, & de hac instructione facienda admonendus est confessarius, præcipuè ne sequatur opinionem eorũ, qui tenent non obligari reum fateri veritatem, quando pœna mortis imminet. Concedi autem potest non solum infirmis, sed etiam sanis, non tantum post iudicialem confessionem, de quo nõ est difficultas, verum etiam ante, nam hoc modo facilius disponetur ad dicendam veritatem. Si hæreticus est pœnitens illum non absoluat, nisi esset reus in articulo mortis constitutus, cum debitis cautionibus. Ita docet Zanardus in Directorio Theolog. *par.3. cap.86.* Diana *par.4. tract.8. resol.6.* refert Toletanam instructionem, & Piasecium, negantes concessionem confessarij reis ante confessionem iudicialẽ, sed melior est prior opinio, quam tenent etiam Pegna, & ipse Diana.

Quæres 8. An reus iterum reuocari possit ad examen quando absolutus fuit ab hæresi noua superueniente probatione?

10 *Resp.* Absolutus ab hæresi defectu probationum, reuocatur iterum ad quęstionem, nouis superuenientibus probationibus. Tum quia, multum expedit reipublicæ Christianæ, vt similes delinquẽtes puniantur. Tum quia, in casis fidei sententia numquam transit in rem iudicatam. Vnde reus iterum vocatus non potest se tueri exceptione rei iudicatæ. Ita omnes cum Farinac. *q.* 185. *num.* 197. alijs citatis Carena *par.3. tit.* 11. *num.* 14. Diana *par.* 4. *tract.7. resolut.*35.

Quæres 9. An condemnatus in pœnam extraordinariam defectu probationum requisitarum ad pœnam ordinariam, si superueniãt possit iterum vocari, & examinari ad imponendã pœnam ordinariam?

11 *Resp.* Potest iterum examinari, & cõdemnari confessus in pœnam ordinariã, quia sententia non solum absolutoria, sed neque condemnatoria transit in rem iudicatam in causis fidei; duobus tamen concurrentibus; primum, quod nondum impleuerit pœnitentiam, secundum, quod nouæ probationes sufficiant ad pœnam ordinariã, sine primis; ratio primi est, ne quis pro eodem delicto puniatur bis, nõ enim consurgit duplex tribulatio; ratio secundi sit, quia antiquę probationes sortitæ fuerunt suũ effectum, & cum desierint in sententia definitiua non videntur coniungi posse, maximè cũ aliquando tortura destruantur, vt bene notat hoc Carena *par. 3. tit.* 11. *num.* 15. Ita tres doctores refert Farinac. *q.* 185. *num.* 199. Alios refert Diana *par.4. tit.7. resolut.*35. qui loquuntur cum maiori rigore.

Quæres 10. An reus non obstante confessione qualificata puniendus sit pœna ordinaria? Confessio qualificata est illa, per quam reus fatetur quidem delictum, sed cum tali circumstantia, & qualitate, quæ delictum minuit. In hoc casu Fiscus acceptat quęrelam super delictum, & qualitatem relinquit probandam per reum, eo quod pro ipso faciat contra fiscum. De hac materia Bartol. *in l. Aurelius*, §. *Idem quæsiuit, ff. de liber. leg. num.* 2. Farinac. *q.* 81. de reo confesso, & conuicto *num.* 110. Carena *par.3. tit.8. num.1. & seq.* 12

Resp. Tunc punitur pœna ordinaria, quando qualitas excusatoria habet non solum præsumptionem iuris contra se, sed etiam quando est multum inuerisimilis à communiter accidentibus. Quãdo verò qualitas est multum verisimilis à communiter accidentibus, licet adsit Præsumptio iuris contra illam, & delinquentem punitur reus pœna extraordinaria. 13

Prima pars, de pœna ordinaria ex inuerisimilitudine probatur, quia aliter nullus vmquam puniretur pœna ordinaria, solent enim omnes rei, vt mortem effugiant, & alias pœnas grauissimas, fateri cum circumstantijs diminuentibus delicti grauitatem, & pœnam. Non obstantibus ergo his qualitatibus ex circumstantijs, quę multum aberrant à vero, damnantur in pœnam ordinariam, consequenter, cum id, quod verisimile non est, habeat speciem falsitatis, secundum Bald. & Iason *in l. Si extraneus*, *ff.*

de

per torturam, vt docent prædicti.

Quæres 13. An ſurdus, & mutus, quorum confeſsio reuera ſpecificari per ipſos non poteſt, condemnandi ſint in pœnam ordinariam?

16 *Reſp.* Si plenè non ſunt conuicti per teſtes integros, & conteſtes non ſunt cõdemnandi, quia eorum confeſsio dubia, & incerta eſt ex dictis in præcedentibus, iudex autem incerta iudicare non poteſt, *cap. Si quis* 9. §. *Incerta* 30. *quæſt.* 5. vnde in ambiguis rebus abſolutum non debet eſſe iudicium, *cap. fin. diſt.* 33. Ita Bald, *l.* 1. *C. de confeſſis num.* 27. Anton. Gomez 3. *Var.* 1. *num.* 69. Farinac. *q.* 98. *num.* 62. alios Carena *parte,* 3. *titul.* 8. *num.* 48.

Quæres 14. An confeſsio delicti facta per reum, de quo non conſtabat legitimè noceat ipſi reo?

17 *Reſp.* Non nocet facta confeſsio in tormentis, cum nulla ſit, & dicatur potius emanata ex vi tormentorum, quam ex veritate, cum præſertim de delicto antecedenter nihil conſtet. Ita docent omnes cum Farinac. *q.* 83. Cantera *par.* 1. *de vera confeſſ. num.* 10. Carena *cap.* 3. *tit.* 8. *num.* 18. ita quod neque huiuſmodi confeſsio ratificata poſtmodũ quidquam operatur contra reum, niſi prius certioretur de nullitate. Neque ſufficit ad torturandum reum iterum ad reualidandam illam, quia iudex nullum acquiſiuit ius contra reum, contra quẽ nihil adhuc conſtat, vt ſuppono, ita contra Boſsium *de confeſſ. per torturam n.* 22. docent Berrazol. *conſil.* 39. *num.* 10. Honded. *vol.* 1. *conſ.* 108. *num.* 34. Confeſsio verò facta ſine tormentis nocet reo, vt docet Clarus *q.* 55. *num.* 10. in cauſa hæreſis exemplificando, ſed loquitur per verbum, *crederem*, & in ordine ad corpus delicti, de quo non poteſt conſtare, quare cum præter ordinem iuris interrogetur confeſsio facta nihil probat.

Quæres 15. An confeſsio facta coram iudice incompetente aliquid valeat?

18 *Reſp.* Confeſsio hęc ſponte facta, hoc eſt, ſine metu tormentorum non ſufficit ad condemnationem, vt omnes fatentur, quos recenſet Barboſa *ad cap. At ſi clerici, de iudic.* Farinac. *q.* 81. *num.* 188. Souſa *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 36. ſiuè fuerit ratificata; ſiuè non, ſiuè iudex ſit incompetens ratione perſonæ, vel cauſæ. Sufficit verò ad torturam pro iudicæ competente, non obſtante reuocatione facta coram ipſo, Boſs. *de confeſſ. num.* 55. Clarus *quæſt.* 21. *num.* 20. Farinac. *quæſt.* 81. *num.* 216.

Quæres 16. Quid operetur confeſſio extraiudicialis?

Reſp. Facit indiciũ ſufficiens ad torturam, quia eſt multum veriſimile, quod dixerit veritatem, & facit illud axioma, quod nulla verior confeſſio, quam proprij oris. Hanc communem vocat Clarus *q.* 21. *num.* 19. Pegna *in par.* 3. *comment.* 110. Eius autem dictum probandum eſt depoſitione duorum teſtium, qui ipſum audierint confitentem ſe tale delictum commiſiſſe, & debent eſſe integri, & conteſtes, Maſcard. *lib.* 1. *concl.* 379. Menoch. *lib.* 1. *de præſumpt. q.* 89. *num.* 21. Farinac. *q.* 82. *reg.* 2. *num.* 44. ex illis Souſa *lib.* 2. *cap.* 21, *num.* 9. in cauſa tamẽ hæreſis ſufficiunt teſtes ſingularitate cumulatiua, in quo caſu etiã plene probant, ſecundum Maſcard. *cit. num.* 9. & Souſam *ad calcem Aphor. q. Vn. ſect.* 2. *concl.* 11. Prædicta procedunt, licet illam reuocet coram iudice competente, quia hoc modo numquam poſſet eſſe indicium ad torturam, quiſque enim ſemper eam reuocaret, & ſic eluderet ius per iudicem acquiſitũ ad torturam, Anton. Gomez 3. *Var cap.* 13. *de tortura num.* 8. Maſcard. & Farinac. apud Souſam *lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 6. 19

Quæres 17. An puniatur, qui incidenter confeſſus eſt, delictum, ſuper quod principaliter non agitatur cauſa? Exempli gratia, agitatur cauſa adulterij per maritum contra vxorem, & vxor opponit viro crimen lenocinij, ſi confitetur, punitur pœna ordinaria, quia exceptio lenocinij tangit cauſam principalem adulterij, *ex cap.* 1. *de except.* Ita Farinac. *q.* 81. *num.* 251. alij cum Souſa *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 39. Si verò crimen obiectum non tangit cauſam principaliter, non

mulctatur pœna ordinaria, ex prędictis, quod colligunt ex illo textu, ibi? *Pœna ordinaria mulctari non debet.*

20 *Resp.* Non obstante ea distinctione confessus incidenter delictum spectans ad sanctum Officium, licet non tangat causam principalem, adhuc mulctatur pœna ordinaria, non obstantib. iuris apicibus de hac re, ibi; *Cum accusatio in ipsos secundum iuris rigorem non procedat.* Verba illius *cap.* 1. *de except.* Iudices autem Inquisitores non tenentur ad apices iuris, sed summariè, & de plano procedunt, ex *cap. Statuta, de hæret. in* 6. Ita Carena *part.* 3. 8. *tit. num.* 29.

Quæres 18. An confessio in tormentis ad sui valorem exigat ratificationem extra tormenta?

21 *Resp.* Confeßio in tortura nocet reo, quia vt sic spectata nulla est, sed prætere a extra tormenta ratificanda est, ex quo suas vires recipit, aliter nullus dānari potest. Ita Farinac. 185. *num.* 150. vbi quod non noceat non ratificata, *q.* 187. *num.* 77. quod non sufficit ad cōdemnationem sine ratificatione, alijs citatis Sousa *lib.* 2. *cap.* 21. *num.* 17. Ratificatio fit ex interuallo temporis cessante tormentorum dolore, ad arbitriū iudicis.

Quæres 15. An spontè confessus mitius puniatur?

Resp. Comparentes spontè nondum

22 præuenti mitissime tractantur. Præuēti sed nondum vocati mitius afficiuntur. Vocati demum primo libere confitentes non ita seuere castigantur. Demum vocati fabricato processu informatiuo ad examen, non obstante spontanea confessione facta sine vllo ordine ad torturam, non effugiunt pœnam de iure sibi debitam, quia sicut tunc de ordine iuris tenentur respondere, ita & secundum ordinem iuris mulctandi sunt. Ita Clarus *q.* 60. *nu.* 30. Carena *part.* 3. *tit.* 8. *num.* 40.

Quæres 20. An confeßio minoris illi noceat? De iure *l. Clarum C. de auctor. præstand.* apud Farinac. *q.* 81. *num.* 352. confessio facta à minori intra annos 14. & 25. sine curatore nulla est. Abijt tamen id in desuetudinem apud Gallos, & Italos secundum prædictum Farin. *num.* 370. Quid enim prodesse iuste potest curator minori, cum proprio ore teneatur fateri veritatem, quem illi etiā curator consulere tenetur, frustra ergo adhibetur, habet enim minor ætatem sufficientem ad respondendum per se, est enim confessio personalis accusatio de delicto, quod quisque personaliter commisit.

Resp. Confessio minori nocet, & valida est facta sine curatore vbi vlget cō- 23
suetudo non dandi curatorem, quia sicut valet confessio, istorum sine curatore in alijs causis à fortiori in his, ita alijs citatis refert Carena *part.* 3. *tit.* 8. *num.* 44. Sousa *lib.* 2. *cap.* 32.

Quæres 21. Quid operetur confessio facta ex suggestione iudicis?

Resp. Valet quidem confessio, sed 24
non sufficit ad condemnationem, cum ex astutia, & versutia contra ordinem iuris sit extorta, vt fatetur Farinac. *q.* 83. *num.* 84. Sousa *lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 60. Tunc autem Iudex dicitur interrogare ex suggestione tam teste, quam reum, quando per verba interrogatoria supponentia delictum perpetratum procurat extorquere confessionem ex ore testis, vel rei. Exemplum ponit Massinius in sua praxi *part.* 2. *fol.* 31. apud Carenam *part.* 3. *tit.* 8. *num.* 33. de teste interrogato his verbis. *Nonne verum est, quod Titius blasphemauit? scio ego te audiuisse eumdem bis blasphemasse al dispetto* De Reo ita scribit. *An interfecerit Titium in tali loco, tali die eum vulnerando in pectore, cum ense.* Farinac. cit. *q.* 83. *n.* 88. dicit esse interrogandum generaliter, an à tanto tempore citra cum aliquo fuerit rixatus, cum quo, quo loco, qualiter, quo tempore, an vulnerauerit, quibus vulneribus, in qua parte corporis. Vide prædictum Carenā loco citato, & *tit.* 2. *à num.* 35. de modo interrogandi reum.

Quæres 22. An confessio rei facta in vno iudicio valeat in alio, ita ut puniri possit reus præcisè ex ea confessione?

Resp. potest per Inquisitorem quan- 25
do confessio facta fuit iudicialiter in tribunali

bunali Epiſcopi,& è contra, quia in hoc caſu nihil aliud videtur deſiderari, docet Carena *part.3. tit.8. num.32.* Si verò ſermo ſit de confeſſione facta coram iudice incompetente, vel in cauſa ciuili, tunc talis confeſsio facit indicium tantū ad torturam, ex doctoribus per prædictum citatis.

Quæres 23. An reuocatio propriæ cōfeſsionis poſsit quidquam reo?

26 *Reſp.* Quatuor modis poteſt reuocari confeſsio per reum. *Primo,* in continēti, hoc eſt, antequam reus recedat à conſpectu iudicis, in quo caſu prodeſt reo, vt non poſsit condemnari, etiam ſi non doceat de errore. Ita Royas de hæret. *part.2. num.* 260. Palaus *tom.* 1. *tract.* 4. *diſp.*8. *p.*16.§.1.*num.*3. Souſa *lib.*2.*cap.*20 *num.* 55. *Secundo*, reuocatur confeſsio etiam extra examen, & errore probato confeſsio non nocet in ordine ad pœnā. Ita Cantera de hæret. *c.*1. *n.*70. Souſa, & Palaus cit. Carena *part.* 3. *tit.*8. *nu.*53. *Tertio,* confeſsio facta in tortura reuocatur, allegata pro cauſa vi tormentorum, nullo exiſtēte errore, Ita Souſa & Palaus *Quarto* demum, cum reuocatur confeſsio extra illos tres caſus, & tunc hæc reuocatio nihil prodeſt, nec liberat à cōdemnatione ex communi doctorum cum Farin. *q.*187. *num.*73. ex illo Carena citatus *num.*55.

Quæres 24. An confeſsio per reum facta coram Inquiſitore deambulante, & non ſedente pro tribunali ſit nulla?

27 *Reſp.* Valet confeſsio, & ſententia lata licet non ſedeat pro tribunali, quia licet de iure ciuili vtrumque afferatur nullum defectu huius requiſiti, tamen locum non habet in S. Officio, in quo ſummariè, & de plano proceditur, *ex cap. Statuta* 2. *de hæret. in* 6. quia pro-

28 cedens ex hac clauſula *Summariè, &c.* non tenetur ad ſolemnitates iuris, Maranta de ordine iudic. *part.*4. *tit. An iudex ſit comp. num.* 8. Hond. *conſil.* 94. *num.*52. & in terminis, quod non teneatur iudex ſedere in proferenda ſentētia, modo ſit in ſcriptis, docet Gratian. *Diſceptat. Forenſ. cap.*522. *num.* 4. & in caſu præſenti Carena *part.*3. *tit.*8. *n.*59.

Confirmantur prædicta, quia quando Deus interrogauit, & iudicauit Adam, perambulat ad auram, ergo ſignum eſt, quod hoc ſedere eſt voluntaria iuris ſolemnitas.

Quæres 25. Confeſſus propoſitionē hæreticam, vel factam hæreticum, ſed negando ſe errorem habuiſſe in intellectu an damnandus ſit vti hæreticus formalis, reijciendo illam negatiuam?

Reſp. Quando eſt conuictus non ſolum ſuper facto, ſed etiam ſuper intentione nulli dubium eſt reijci negatiuam, 29
& damnari ad pœnam ordinariam, obſtante huic negatiuæ legitima depoſitio teſtium. Quando non eſt conuictus, ſed confeſſus cum negatiua, diminuente in hoc caſu ſi probat cauſam ſuæ negatiuæ vt quia metu mortis coactus fuit adorare idola, circumcidi, iudaizare, &c non damnatur vt hæreticus formalis, ſed tantum vt ſuſpectus de hæreſi vehementer, vnde & ſuper hac intentione torquendus eſt. Si verò nullam adducit cauſam, cur ita fecerit, vti formalis hæreticus punitur, & hoc videtur ſentire Farinac. *q.* 179. *num.* 60. quem ſequitur Diana *part.*4. *tract.*7. *reſol.*34. ad finem vide *cap.*37. *q.* 11. Carena *part.*2. *tit.*1. *num.*107. vbi §. *Modo,* ſubiungit in alijs caſibus, quorum delicta aliam poſſunt habere intentionem cauſatam nimirum ex auaritia, luxutia &c. vt in ſortilegijs, ſolicitatione, poligamia, & ſimilibus, ſi reus fateatur factum, & neget intentionem hæreticam, torquetur & ſi perſiſtat in negatiua, punitur non vt hæreticus, ſed vt ſuſpectus de hæreſi in ordine ad delictum, quod ratione ſui pœnam quoque meretur, & grauiorem ratione ſuſpicionis. Vide ſupra *q.*9.

Quæres 26. An confeſsio extorta cōminatione torturæ valeat ad condemnationem?

Reſp. Negatiuè, quando extorquetur in loco tormentorum, vel reus ligatur, ſeu ſpoliatur prope torturam, vt fa- 30
teri cogatur, huiuſmodi enim confeſsio æquiparatur confeſsioni factæ in tormētis, quæ nulla eſt niſi poſtea extra ratificetur vt dicam *cap. ſeq. q.*43. Cōmina-

tio verò verbalis fine illis actibus proximis non infringit confeßionem. Ita Pegna *par.* 3. *com.*39. Mascard. *lib.*1. *concl.* 357. *num.*4. Farin. *q.* 81. *num.* 83. Sousa *lib.*2. *cap.*20. *num.*23.

Quares 27. Vt confeßio rei plene probet, quid requiratur?

31 *Resp.* Octo conditiones. Prima, vt confitens sit maior viginti annis, supra *q.*20. Secunda, vt confeßio fiat sponte, non coactè, iuxta *q.*26. Tertia, vt non fiat per errorem, quia emendari potest docendo de errore, supra *q.* 23. Quarta, vt confitens dicat contra se. Quinta, vt fiat coram iudice competente *quæst.*18. Sexta, vt in confeßione non detur repugnantia naturalis, facit *q.*12. 13. & 14. Septima, vt etiam in iure non detur repugnantia, ex dictis quæstionibus. Octaua demum reus non velit probare contrarium eius, quod confessus fuit. Ita colligitur ex Glosa *in cap.*1.2. *q.*1. Farin. *q.*81. *à num.*21.

Quares 28. An iudex ad extorquendam rei confeßionem licite promittat impunitatem?

32 *Resp.* Non licet illam promittere, cũ dedeceet sic decipere reum, quando postea iudex non potest remittere pœnas quæ sunt iuris, licet remittere valeat arbitrarias. Pegna *par.* 3. *com.*23. Verum quidem est, quod illi potest promittere misericordiam minuendo rigorem pœnæ, vt docent Menoch. *casu* 367. Farin. *q.*81. *num.*296. Sousa *lib.*2. *cap.*20. *n.*41.

Quares 29. An reus absens poßit respondere per suum procuratorem?

33 *Resp.* Non admittitur procurator in causis fidei fauore absentis, vt multi docent allegati à Farinac. *q.* 185. *num.*98. neque pro defensione innocentiæ, nisi reus se in carcerem constituat ex eodem *num.*99. quia aliter iudicia redderentur illusoria. Admittitur verò ad reddendã rationem absentiæ rei, ex eodem Farin. *num.* 101. Sousa *lib.* 2. *cap.* 49. *num.* 11. Carena *par.*3. *tit.*11. *num.* 53.

Quares 30. An Inquisitor nulla præcedente diffamatione procedere poßit inquirendo solum ex leui suspicione?

Resp. Affirmatiuè inquirendo generaliter, quis tale delictum, de quo cõstat, 34
licet ignoretur auctor perpetrauerit, quia delictum cognitum succedit loco infamiæ secundum Canon. *in cap. Qualiter* 24. *de accusat.* præterquamquod, vt plurimum delicta remanent impunita, & in praxi obseruatur apud omnes iudices, vt cõstito de corpore delicti, statim procedatur ad Inquisitionem generalem. Ita Simanch. *de cathol. instit. tit.*44. *n.*9. Scaccia *lib.* 1. *de iudic. cap.* 59. *num.* 11. Diana *par.* 4. *tract.*8. *resol.* 4. Sed numquid interrogari potest leuiter suspectus de fide? Resp. Ita, quia ea suspicio est sufficiens fundamentum male sentiendi de ipso, ideo Inquisitor ex officio debet ab eo inquirere quid sentiat de fide. Ita Decianus *lib.*5. *cap.*20. *num.* 21. Scaccia *lib.*1. *cap.*59. *num.*12. Royas *de haret. par.* 2. *num.*20. siuè sit vir nobilis, siuè ignobilis, siuè doctus, siuè indoctus, omnes enim indeferenter debitores sunt legis fidei, ac proindè eodem iure censendi, præterquamquod in illis facilius ingeri potest huiusmodi vitium propter conuersationem, & doctrinam. Vide Dianã *par.*4. *tract.* 2. *resol.*39.

CAPVT

CAP. TRIGESIM. V.

DE INDICIIS ET TORTVRA.

SVMMARIVM.

1 *Tortura ad pœnam, & veritatem inuenta.*
2 *Indicium quid, & quotuplex.*
3 *Præsumptio quid, & quotuplex.*
4 *Indicium, & præsumptio non faciunt scientiam.*
5 *Indicium vnicum remotum, sed proximum sufficit ad torturam.*
6 *Duo indicia remota sufficiunt.*
7 *Probata per testes contestes integros.*
8 *Testis vnicus integer sufficit ad torturã.*
9 *Non verò si reus sit bonæ famæ.*
10 *Minor viginti annis non est integer.*
11 *Socij dictum non sufficit sine adminiculis.*
12 *Vtique cum adminiculis.*
13 *Socius patiens alios defectus non sufficit cum adminiculis.*
14 *Sociorum duorum sine indicijs dictum sufficit.*
15 *Socij debent esse contestes, nisi &c.*
16 *Socij dictum habet locum quouis modo deponatur.*
17 *Tortus super dicto socij, adhuc torquetur alijs superuenientibus.*
18 *Dicta de socijs non habent locum, quãdo reus est bonæ famæ.*
19 *Confessio rei extraiudicialis sufficit ad torturam.*
20 *Testes eam probantes sufficiunt singulares.*
21 *Confessio hæc sufficit licet reus tempus, & locum non expresserit.*
22 *Inhabiles testes non torquentur.*
23 *Fama sola non probat ad torturam.*
24 *Quibus probetur fama.*
25 *Fuga ante querelam sufficit.*
26 *Contumacia cũ condemnatione sufficit.*
27 *Minoris dictum non sufficit.*
28 *Assertio vulnerati non sufficit.*
29 *Inimicitia capitalis non sufficit.*
30 *Minæ non sufficiunt.*
31 *Res inuenta apud reum malæ famæ sufficit.*
32 *Titubatio, & faciei mutatio nõ sufficit.*
33 *Mendacium coram iudice sufficit.*
34 *Indicia plura quando iungantur.*
35 *Torqueri nullus potest nullis præcedentibus indicijs.*
36 *Nolens respondere indiciatus cogitur tortura.*
37 *Stultus, & furiosus simulati torquẽtur.*
38 *Reus torquetur super complicibus.*
39 *Nouis superuenientibus indicijs torquetur.*
40 *Quis ex complicibus prior torquatur.*
41 *Copia indiciorum datur torturando.*
42 *Appellatio hic locum habet.*
43 *Tortura non decernitur, nec datur sine coniudicibus.*

44 *Quis-*

CAPVT.

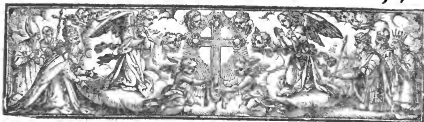

CAP. TRIGESIM. V.

DE INDICIIS ET TORTVRA.

1 TORTVRA ex duobus causis infligitur, primò, quandoq. in pœnam alicuius delicti; secundò, reo nolenti veritatem fateri, ad quam per tormenta cogitur. Quia autem in iure *cap. Cum 6. de reg. iur. & l. 1. C. de quaest.* dicitur non esse incipiendum à tormentis, etenim res est fragilis, & periculosa, quæ sæpe veritatem fallit, ideo legitima indicia debent illam præcedere, vt id totum ibi expressè scribitur.

Quæres igitur primo quid, & quotuplex sit Indicium?

2 *Resp.* Indicium est coniectura orta non ex necessarijs, sed ex probabilibus, à quibus licet possit abesse veritas, non tamen verisimilitudo patrati criminis, per quam aliquando iudex cogitur iudicare secundum illam. Est igitur signũ demonstratiuum rei gestæ inducens iudicem in cognitionem delicti. Ita ex Baldo, & alijs relatis Farinac. *q. 36. n. 27.* Sousa *lib. 2. cap. 25.* per totum.

Diuiditur Indicium primo in Dubitatum, & non plenum, atque in Indubitatum, & plenum. Secundò, in Remotum, & Proximum. Farinac. *cit. q. 36. num. 35. & 44.* Carena *par. 3. tit. 10. n. 5. & 6.* Sousa *lib. 2. cap. 25.*

Dubitatum, & Indubitatum per hoc differunt, quod hoc plenum, ita cogit mentem iudicis, vt omnino credat non posse inclinare in partem contrariam. Dubitatum verò non ita arctat mentem iudicis, quin possit inclinare etiam in partem oppositam. Exemplum primi sit matrimonium contractum cum persona hæretica, est enim hoc indicium ita plenum, & indubitatum, vt iudex cogatur credere hunc esse hæreticum. Talia sunt omnia facta hæreticalia,

Pegna

Pegna *par. 2. com.* 80. Exemplũ secundi sit in legente librum prohibitum alio fine, quam quod tractet de hæresi, & religione, vt si tractet de rebus lasciuis, fauor, auxilium, &c. præscripta per consanguineos hæretico consanguineo.

Proximum indicium est illud, quod rem immediatè attingit. Seu quod respicit veritatem delicti per proprium sensum visus, seu auditus iuxta exigentiam delicti; & per illud dicitur deponi substantia delictis vt, ego vidi Petrum adorantem idolum; audiui meis auribus illum blasphæmantem.

Remotum indicium est illud, quod attingit circumstantias facti delicti, in cuius cognitionem per illas deuenitur, cuiusmodi sunt, fama, fuga, confessio extraiudicialis, Socius criminis, inimicitia, minæ, assertio vulnerati, res inuenta, vestigium pedis, dictum mandatarij, acclamatio, consuetudo delinquendi, amplexus, oscula, tactus, &c. Igitur proximum respicit substantiam criminis, remotum eius circumstantias, quibus præsumitur commissum.

Nota quod indicium est triplex. Leue ex quo raro, & non ita facilè infertur crimen, quia frequenter contingit abesse vix sufficiens ad informationẽ, & à nonnullis dicitur suspicio coniectura ex leuibus indicijs, vel potius leue indicium facere suspicionem. Graue, & vrgens, ex quo delictum facilè, & frequenter solet deduci. Grauissimum ex quo fere semper multum verisimilitudiniter deducitur delictum, quia frequentissimè solet esse. Quænam verò indicia sint leuia, grauia aut grauissima, cum non possit dari certa regula relinquitur arbitrio iudicis. Vide Mascard. *lib. 1. q. 10. num. 17.* Farinac. *q. 36. num. 110. & 118.* Sousa *lib. 2. cap. 25. à num. 11.* Qui sub nomine Præsumptionis afferunt prædictam distinctionem indicij, nam doctores, vt plurimum accipiunt præsumptionem, & indicium pro eodem.

Quæres 2. Quid, & quotuplex sit præsumptio? Quamuis, vt dixi, præsumptio, & indicium pro eodem accipiatur apud Doctores nihilominus aliquid de illa dicendum est. Vide *cap. 10. a num. 13. ad 15.*

Resp. Præsumptio est coniectura verisimilis rei dubiæ orta ex natura rei, vel circumstantijs gestorum, vel personarũ. Triplex est, prima dicitur hominis causata ex aliquo eius facto, vel dicto, nullo iure expressa. Secũda, dicitur præsumptio iuris est probabilis coniectura, quæ secundum ius habetur pro veritate, nisi contrarium probetur. Tertia, dicitur præsumptio iuris, & de iure & violenta, qua lex aliquid ita disponit pro verò, quod directè non admittit probationẽ in contrarium. Exemplum sit in sæpius peierante, qui iudicio humano præsumitur non bene credere in Deum; in receptatore hæretici, qui de iure præsumitur hæreticus, admittitur tamen probatio in contrarium, vt quia id fecit titulo consanguinitatis; in excommunicato insordescente in censura per annum, qui præsumitur de iure hæreticus, & vt talis condemnatur. Vide Pegnam *par. 2. com.* 80. De hac triplici præsumptione Farin. *q. 36. num. 85.* Mascard. *lib. 1. q. 10. n. 17.* Sousa *lib. 2. cap. 25. à num. 6.* 3

Quæres 3. An huiusmodi indicia, seu præsumptiones inferant scientiam, vel solum coniecturam verò similem, semiplenam, aut plenam probationem?

Resp. Certum est, indicia, & præsumptiones nõ parare scientiam, cum formaliter in se non contineant veritatem, sed tantum dicant talem cognitionem, quæ magis veritati appropinquatur. Ita omnes, qui etiam conueniunt in eo, quod nullus condemnari potest formaliter hæreticus per sola indicia, & præsumptiones, nisi sint violentissima, secundum Farinac. *q. 187. num. 46.* Pegna *par. 2. comm.* 80. Sousa *lib. 2. cap. 25. num. 35.* 4

Quæres 4. An vnicum indicium sufficiat ad torturam?

Resp. Vnicum indicium remotum nõ sufficit ad torturam, vtique verò si sit proximum. Primum suadetur ex æquitate, quæ non patitur, vt quis tam graui tormento vrgeatur pro indicio remoto, quod potius leuè, quã graeu reputatur; neque enim vnicũ indicium ex remotis potest 5

poteſt facere ſemiplenam probationem, ergo neque dare ius ad torquendum iudici. Ita doctoribus allegatis Farinac. *q.37.num.45.* Carena *par.3. tit. 10.n.16.* Diana *par.4. tract. 6. resolut.4.* Pitigian. *in ſua praxi 2. ſubſt.cap.7. §. Et ſi quæras.* Secundum de indicio proximo delictũ multum veriſimiliter inferente docent Caren. *pract. crim. reg. obſeruare curabis*, Miranda *q. 26. art. 6. concl. 2. de ordine iudic.* Peguera *prax.cap.12. §.9. n.8.* Diana, & Carena citati. Intellige, ſi nullam pariter exceptionem.

Quæres 5. An duo indicia remota ſufficiant ad torturam, & quibus teſtibus illa probanda ſint?

6 *Resp.* Sufficiunt, vt docent Miranda, *tom.2. de ordine iud. q.26. art. 4. concl. 4.* Guazinus *tom. 2. lib.1. defenſ. 30. cap. 4. num. 12.* Iacobus Boſsius *de Indic. n.71.* Farinac. *q. 585. num.46.* Cum autem indicia remota vt plurimum dicantur leuia, ideo hæc ſufficiunt, vt docent Bertazol. *vol.1. conſil.213. num.8.* Silu. *ver. Indicium*, *q.2.* Tabiena *num. 1.* Baiard. ad Clarum *q. 64. num.60.*

7 Probãda autem ſunt per duos ad minus teſtes ſingula indicia, qui ſint omni exceptione maiores, & conteſtes in ſuis indicijs. Illud probatur ex eo, quod pro iudicio proximo ſufficiẽte ad torturam requiritur dictum vnius teſtis omni exceptione maioris, *ex ſeq. q. 6.* de communi ſenſu omnium doctorum, ergo à fortiori in probatione indiciorum remotorum teſtes debent eſſe integri, cum magis ſit proximus veritati teſtis prout eſt indicium proximum, cum attingat immediatè veritatem, quã teſtis prout facit indicium remotum, cum attingat circumſtantias delicti tantum, & non delictum ipſum. Mirand. *q.26. à num.73.* Carena *par. 3. art.10. num. 22.* de communiori, contra aliam communem, quam ſequitur Diana *par. 4. tract. 6. resolut. 3.*

Qood debeant ambo teſtes eſſe conteſtes reſpectu proprij indicij docent in terminis Farin. *q. 185. de hæreſi n. 145.* Carena *par. 3. tit. 10. num. 25.* vbi citat Ciriacum, Guazinum, Suar. Paz, & alios citat Diana *par.4. tract.6. resolut.5.* contra ſe aſſerentem ſufficere teſtes ſingulares maximè quando ſunt idonei.

Quæres 6. An vnicus teſtis indicium proximum delicti ſufficiat ad torturam?

Resp. Affirmatiuè, quando eſt maior omni exceptione deponens de proprijs viſu, ſeu auditu delicti, ita quod inter indicia hoc tenet primum locum. Ita omnes apud Clarum *q. 22.* Pegna *par. 3. com.110.* Diana *par.4. tract. 6. resolut. 6.* qui multos citat, Carena *par. 3. tit. 10. num.29.* & in hoc non eſt difficultas. Miranda *q.26. num.101.* infra *q.8. & 25. de Minore.* 8

Quæres 7. An quando denuntiatus eſt bonæ famæ tunc ſufficiat dictum vnius integri teſtis ad torturam?

Resp. Negatiuè, quia bona fama apud omnes magni æſtimatur, ergo ex hac præſumptione, & exiſtimatione debilitatur dictum vnius etiam integri teſtis, Ita Sanctar. *de hæreſi cap. 41. dub. 1. n. 1.* Decian. *lib.5. cap.36. num.6.* Zanardus *in ſuo Direct. par.3. cap 95.* Diana *par.4. tract.6. resol.6.* Souſa *lib.2. cap.39. n.17.* Carena *par.3. tit.10. num. 32.* 9

Quæres 8. An minor viginti annis dicatur integer ſufficiens ad inducendã torturam?

Resp. Negatiuè, quia patitur exceptionem minoritatis, probaui *Resolut.139. quæſt.7.* 10

Quæres 9. An dictum ſocij criminis faciat indicium ad torturam?

Resp. Dictum vnius ſocij præciſè non facit indicium ad torturam, quia non eſt omni exceptione maior, cum patiatur defectum infamiæ. Ita communiter doctores cum Angelo *ver. Indicium*, Silu. Tabien. & alij ſummiſtæ, Diana *part.4. tract.6. resolut.7.* Farinac. *q.185. de hæreſi, num. 151.* contra nonnullos ab illis citatos, Carena *par.13. tit.10. num.36.* 11

Quæres 10. An dictum vnius ſocij, cum alio indicio, ſeu præſumptione, & adminiculo ſufficiat ad torturam?

Resp. Affirmatiuè, quia concurſus prædictorum duorum facit ſemiplenam probationem, quæ ſufficit ad torturam. 12

Ita præcitati cũ Menochio *lib 2. de arbitr. casu* 474. *num.* 47. cum Sousa *lib.* 2. *cap.* 25. *num* 24. vbi refert adminicula, nempe quando concurrent testes de audito; fama; fuga; stricta amicitia cũ socio; secreta allocutio, & conuersatio inter ipsos.

Quæres 11. An quando Socius præter hunc defectum societatis alios patitur defectus adminiculatus in sua depositione faciat indicium ad torturam?

13 *Resp.* Negatiuè, quia ex pluralitate defectuũ ita eneruatur, vt sustinere nõ valeat adminicula, cum quibus non potest semiplene probare. Ita Menoch. *lib.* 2. *casu* 474. *nu.* 54. Farin. *q.* 62. *n.* 381. Boerius *decis.* 1311. *num.* 13. & 42. Sousa *lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 53. ex illis Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resol.* 8. Carena *par.* 3. *tit.* 10 *num.* 52. Megal. *consil.* 41. *num.* 5.

Quæres 12. An depositio duorum sociorum sine alijs adminiculis sufficiat ad torturam?

14 *Resp.* Affirmatiuè, quia dictũ vnius cum adminiculis sufficit ex probatis, ergo à fortiori depositio duorum, cum faciant indicium proximum. Ita Pegna *part.* 3. *com.* 110. *in Append.* Menoch. *lib.* 1. *q.* 91. *num.* 5. Clarus *q.* 21. Becanus de iustitia *q.* 57. *de iniust. iud. quæst.* 10. *num.* 10. Ciarlin *contro. forens. cap.* 10. *num.* 119. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 37. Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 7. §. *Notandum.* contra Zanardum in suo Direct. *part.* 3. *cap.* 94. & Megalium *consil.* 41. requirentes præterea adminicula.

Quæres 13. An isti duo socij criminis debeant esse contestes?

15 *Resp.* Quando crimen committi potest simul per plures, tunc debent esse contestes, vt homicidium, sortilegium, dogmatizatio, &c. aliter sufficiunt testes singulares, vt contingit in peccatis carnis, & forsan ita intelligendus est Sousa *lib.* 2. *cap.* 39. *num* 55. quem citat Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 7. §. *Sed difficultas.*

Quæres 14. An dicta de socijs locum habeant siue socius deposuerit voluntarie, siue interrogatus à iudice? Mascard, *concl.* 1318. *n.* 43. cõcedit in secũdo casu.

Resp. In vtroque casu est indicium ad torturam, vt ex Farin. & Queuedo refert Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 7. §. *Notandum.* Neq; illa distinctio considerabilis videtur in officio nostro, in quo complices comparentes vt exonerent suas conscientias formaliter interrogantur, ac si in processu aliàs interrogarentur de suis complicibus. 16

Quæres 15. An tortus ex dicto vnius socij adminiculato persistens in negatiua, adhuc torqueri possit, si superueniãt alij duo socij eiusdem criminis?

Resp. Affirmatiuè, quia superuenientes socij de nouo samiplenam probationem faciunt, ex quo ius denuo iudex aquirit ad torquendum, & si enim euacuatum fuit illud primum indicium adminiculatum, remanet tamen secundum fortius priori, cui non potest obesse prior tortura ad posterius non ordinata. Ita Giurba *consil. crim.* 50. *num.* 42. cum Muschatello, inquit Diana *part.* 4. *tract.* 6 *resolut.* 7. *notab.* 2. 17

Quæres 16. An prædicta de socio criminis locum habeant, quando reus est bonæ famæ.

Resp. Negatiuè, quia si ex dicto vnius integri testis non est deueniendum ad torturam ex dictis *q.* 7. neque ex dicto vnius socij, aut plurium, quando quæreldtus est bonæ famæ, siquidem bona fama elidit dictum non solum vnius, sed etiam duorum testium, qui non sunt integri in sua depositione. Ita Paris. *consil.* 151. *lib.* 4. *num.* 13. Roland. à Valle *vol.* 1. *consil* 16. *num.* 24. Bertazol. *lib.* 1. *consil.* 61. *num.* 19. Peguera *decis. crim.* 5. *num.* 31. Grammat. *consil.* 70. *num.* 7. Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 9. qui relinquit arbitrio iudicis. Addo, quod Inquisitores debent se informare de bona fama, & opinione personæ, maximè si sit Ecclesiasticus. 18

Quæres 17. An propria confessio delicti extraiudicialis faciat indicium ad torturam?

Resp. Affirmatiue, modò confessus sit seriò delictum & in specie, quia multum creditur confessioni oris proprij, cũ hac nulla verior, nisi iocosè delictum fuerit 19

fuerit prolatum, quod tunc censetur, quando cõfitens probatur iactator propriæ famæ; confessio debet esse in specie, quia in genere nullus dicitur peccare, actiones enim humanæ sunt circa determinata crimina. Ita Summistæ v. *Indicium*, *Angel. num.2.* Silu. *q.2.* Tabien. 1. *Gomez* 3. *Var. cap.* 13. *num.* 8. Simanch. *in Enchir. tit.56. num.*14. Clarus *q.* 21. *num.*31. Farin. *q.*37. *num.*47. Diana *part.4. tract. 6. resol.*12. Carena *part.3. tit.*10. *num.*58. Pitig. *in sua praxi substant. cap.*7. §. *Septimo.* Procedit, licet reuocaret, aliter numquam id verificaretur, quia omnes reuocarent ad euitandum torturam, ita Farin. *q.*82. *n.*28 Mirand. *quæst.*26. *de ordine iudic. art.*7. *concl.*1. Diana cit.

Quæres 18. An testes probantes huiusmodi confessionem extra iudicialem debeant esse contestes?

20 *Resp.* Sufficit, quod sint contestes, quo ad delictum ore proprio expressum diuersis temporibus, & locis, ex quo respectu loci, & temporis sufficiunt testes singulares. Ita Albertinus *q.*25. *num.*20 Sousa *lib.2. cap.*21. *num.*10.

Quæres 19. An vt confessio extraiudicialis sufficiat ad torturam, confessus debeat exprimere in ea circumstantias loci, & temporis?

21 *Resp.* Non est hoc necessarium, licet enim delictum in suo fieri pendeat à loco, & tempore, non tamen in narrati, cum aliud sit tempus, & vt plurimum locus in quibus narratur præterquamquod sufficienter delictum exprimitur, si in sua substãtia determinata narratur neque solent crimina à delinquentibus explicari cum omnibus illis modis, & circumstantijs, quibus commissa fuerunt, demum ex sola facti substantialis narratiua sufficienter resultat proprij oris confessio extraiudicialis, aliter quo ad expressionem differret minime à iudiciali. Ita docet Antonius de Ballis Var. *lib.* 1. *q.*13. *nu.*3. contra Menochium, Brunum, Carerium, Farin. & alios apud Dianam *par.4. tract.6 resol.*12.

Quæres 20. An testes inhabiles sint torquendi?

Resp. Negatiuè in Tribunali S. Officij; ne testes nimis grauentur, ac pro- 22
inde retrahantur à suo officio. Ita practicatur respectu omnium inhabilium, complicum, excommunicatorum, &c. Freitas *de confess. solicit. q.*24. *num.*42. Simanch. *de Cathol. instit.*53. *num.*38. & *tit.* 65. *num.*37. Royas *de hæret. part.2. assert.*7. *n.*153. & 155. Ant. Gomez Var. *lib.*3. *cap.*12. *num.*16. Pegna *part.3. q.*46. *com.*113. Diana *part.4. tract.6. resolut.*10 & 11.

Quæres 21. An fama sit indicium sufficiens ad torturam?

Resp. Fama sola de se nõ probat, sed 23
debet esse adminiculata alijs indicijs, vti fuga, dicto inhabilis, inimicitia, minis &c. Dic tu quatuor requiri: Primò, quod persona sit vilis. Secundò, quod sit infamata ante acusationem. Tertiò, quod fama ortum habeat à personis honestis, & fide dignis. Quartò quod probetur iuxta quod dicam sequenti quæstione.

Primum, de persona vili constat ex eo, quod ab huiusmodi personis facilius contrahitur, quæ parum sunt bonæ existimationis, ex quo facilè cadunt in crimina præcipites. Ita Simanch. *tit.* 65. *num.*37.

Secundum, de infamatione ante querelam patet ex eo quod in hoc casu fama præsumeretur orta potius ex facto quærelæ, aut carcerationis, quam ex delicto. Ita Azeuedo *consil.* 30. *num.* 28. Giurba *consil.* 91. *num.* 44. Gramat. *voto* 34.

Tertium, quod fama ortum debeat habere à personis fide dignis, habet *cap. Qualiter* 24. *de accusat.* ibi doctores. Ita Simanha *tit.*65. *num.*37. Miranda *q.* 26. *num.*89. Diana *part.4. tract.6. resol.* 13. Carena *part.3. tit.*10. *num.* 68. quia orta à maleuolis nihil probat.

Concluditur ex his famam de se acceptã sine prædictis requisitis nihil probare, Glosa *verb. de auditu cap. Praeterea* 27. *de testib.* Ita supradicti omnes, vt plurimum enim incertũ habet auctorem, & fallacem, *cap. Vestra de cohabitat. cler.* Quod igitur non sufficiat

de se ad torturã docent omnes supracitati cum Pitigiano 2. *subst. cap. 7. in Addit.*

Quæres 22. Quomodo probanda sit fama in ordine ad torturam?

24 *Resp.* Fama probanda est per duos ad minus testes omni exceptione maiores, qui debent nominare auctores, à quibus delictum audiuerunt, qui debent esse bonæ famæ, & debent reddere rationem bonam sui dicti, & interrogati quid sit fama, debent respondere explicando illã suo modo.

Primum, de duobus testibus ad probandam famam docet Glosa *ver. Iudicis, cap. Deus Omnipotens* 20. *q.* 21. Glosa *in l.* 3. *§. Eiusdem, ff. de testib.* Bartol. *cum omnibus legistis, in l. De minore, §. Pluriũ, ff. de quæstion. num.* 19. Clarus *quæst.* 6. *num.* 12. Miranda *q.* 26. *de ordine iud. num.* 94. Farin. 47. *num.* 210. Carena *par.* 3. *tit.* 10. *num.* 66.

Secundum, quod isti duo testes sint integri, constat ex eo, quod cum fama sit indicium valdè remotum, æquitas suadet, quod testes debeant esse omni exceptione maiores, & tantam fidem habeant, quanta adhibenda est nominatis per ipsos, cum fides nominantium, & nominatorum in vnum coadunentur. Ita omnes cum Canonistis *in cap. Qualiter* 24. *de accus.* Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 749. *num.* 73. Mirand. *q.* 26. *num.* 95. Farinac. *q.* 47. *num.* 210. & 214. Ciriacus *controu. forens.* 150. *num.* 49. Carena *par.* 3. *tit.* 10. *num.* 66. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 13. *§. Notandum.*

Tertium, quod nominandæ sint personæ, à quibus audiuerũt, probatur, quia cum fama, vt plurimum ortum habeat ab incerto auctore *cap. Vestra, de cohabit. cler.* ac proinde nihil vt sic probet, necesse est, quod nominentur personæ, à quibus fama sparsa audita fuit. Ita Farin. *q.* 47. *n.* 229. & 330. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 13. Miranda *q.* 26. *num.* 98. Carena *par.* 3. *tit.* 10. *num.* 67. qui docent personas nominatas debere esse bonæ opinionis, & famæ; addentes, quod præterea deponere debent, se id audiuisse à maiori parte viciniæ, seu loci, quia famam inducit multiplex rumor populi, Glosa *ver. de plano cap. Cum in tua* 27. *de sponsal.*

Quartum, quod interrogati de quidditate famæ debeant respondere, patet ex eo, quod non possunt deponere de eo, quod ignorant, si ergo ignorant quid sit fama, & nihilominus de ea deponũt, nihil agant, verum quidem est, quod sufficit rudis cognitio iuxta capacitatem testium, non enim tenentur respondere per terminos iuris, inquit, Scaccia apud Carenam *par.* 3. *tit.* 10. *num.* 72.

Sed numquid nominati, à quibus testes audierunt de fama, citandi sint, & examinandi super fama? Non quia testes testibus non superadduntur nisi in testes formaliter citentur.

Colligitur ex supradictis, quod aiunt, famam vehementem solum per se ipsam facere indicium ad torturam, non differre à fama probata iuxta dicta in supradictis duabus quæstionibus, vt ex alijs aduertit Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resol.* 13.

Quæres 23. An fuga faciat indicium ad torturam?

Resp. Fuga ante accusationem, seu citationem facit indicium ad torturam, quia ex nulla alia causa præsumitur fugisse nisi ex conscientia delicti; post verò accusationem non, quia præsumitur fugisse non ex conscientia delicti, sed ex metu vexationis, & tormentorum imminentium ex carcere. Si verò fuga sit adminiculata facit ad torturam. Ita omnes cum Farin. *q.* 48. Giurba *consil.* 13. *n.* 20. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 14. vbi ex Sousa *lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 34. Farin. *q.* 30. *num.* 85. dicit, fugam è carcere sufficere ad torturam. Excipiuntur duo casus. Primus, quando fugitiuus spontè redit, ex spontanea siquidem comparitione purgatur præsumptio, Farinac. *q.* 48. *num.* 48. & 55. Secundus, quando ex fuga fit recursus ad superiorem, quia non dicitur fugere, qui vadit ad superiorem, ille enim dicitur fugitiuus, qui in ipsum factum fugæ vitium mentis deduxit, *l. Fugitiuus* 225. *ff. de verb. signif.* recursus autem ad superiorem non est vitiosus, cum iura illum concedant. Ita Ma-

Mastrillus *decis.*196.*num.*27.*&* 29.

Quaeres 24. An ex contumacia oriatur indicium ad torturam?

26 *Resp.* Contumacia cum subsequuta condemnationis sententia facit indiciũ ad torturam, quando non probat suam innocentiam. Ita Giurba *consil.* 13. *num.* 22. *&* 24. Carena *part.* 3. *titul.*10.*num.* 117.

Quaeres 25. An dictum minoris viginti annis faciat indicium ad torturã?

27 *Resp.* Negatiuè, quia defectu requisitæ ætatis non potest dici maior omni exceptione, cũ minoritas illi obijci possit *ex l.In testimonium, ff. de testib.* Ita ex Contera Diana *par.*4. *tract.*6. *resolut.*25. vbi ex Delrio dicit requiri ad minus duos testes minores, qui tunc euacuunt exceptionem, Carena *part.* 3. *titul.* 10. *num.* 103.

Quaeres 26. An assertio vulnerati sit indicium ad torturam?

28 *Resp.* Non, sed tantum ad inquirendum, quia cum testificetur in propria causa suspectum se facit ad veritatem. Ita Clarus *q.*21. *num.*14. Honded. *consil.* 102. *lib.* 1. *num.* 6.

Quaeres 27. An inimicitia faciat indiciũ ad torturam? De inimicitia plura dixi *Resolut.* 103. & de ea torturam *Resolut.* 139, *q.*12. Vide Pegnam *par.*3. *com,*116. de causis inimicitiæ tam capitalis, quam non capitalis.

29 *Resp.* Inimicitia capitalis sola, sed tãtum cum alio adminiculo facit indiciũ ad torturam, quia vt superius dictũ fuit *q.*4. vnicum indicium remotum, inter quæ computatur inimicitia, non sufficit ad torturam. Ita Cantera *in quæst. crim. cap.*2. *de probat. per testes, tit. de indic. ad torturam num.*16. Farin. *q.* 89. *num.*102. Giurba *consil.* 13. *num.* 7. Carena *par.*3. *tit.*10. *num.* 89. Pitigianus *in sua praxi subst.* 2. *cap.* 7. §. *Sexto.* Miranda *q.* 26. *num.*125. Probanda autem est per duos testes idoneos, & contestes, ex dictis de alijs indicijs. Inimicitia verò non capitalis nullum facit indicium; quæ autem sit capitalis, vel nõ capitalis relinquitur arbitrio iudicis.

Quaeres 28. An minæ faciant indicium ad torturam?

30 *Resp.* Minæ prolatæ contra aliquem faciant indicium ad torturam tribus cõcurrentibus. Primò, quod minitans sit potens, & solitus exequi minas. Secundò, quod paulò post minas secutum fuerit delictum. Tertiò, quod plene id totũ probatum sit per testes idoneos, & contestes. Ita docent Clarus *q.* 21. *num.*25. Giurba *consil.*91. *n.*34. Farin. *consil.* 102. *n.* 44. Miranda *q.*26. *num.*131. Carena *par.*3.*tit.*10.*n.*96. Castillus *dec.Regni* 173.

Quaeres 29. An res inuenta in loco delicti, vel in domo rei faciat indicium ad torturam contra dominum rei inuentæ?

31 *Resp.* Res furto sublata inuenta in domo alicuius malæ famæ indicium facit ad torturam, nisi probet ab alio rem habuisse, non verò si sit bonæ vocis inquit Clarus *q.* 21. *num.* 30. Sic mortuus inueutus in domo facit indicium contra habitantes in ea domo. Ita Farinac. *de indic. & tort. à num.* 98. Mirand. *q.* 26. *num.*174. Carena *par.*3. *tit.*10. *num.*18.

Quaeres 30. An sola titubatio, & faciei mutatio coram iudice faciat indicium ad torturam?

32 *Resp.* Negatiuè, quia hæc solent accidere in personis pusillanimibus, & titubans, seu vacillans, quod idem est, quodammodo errat, & nihil dicit, ex Nepote de Monte Albano *de testib.num.* 151. ergo ex hoc iudex nihil iuris acquirit ad torturam. Ita Zanard. *in suo Directorio par.*3, *cap.*93. Lessius *lib.*2. *cap.*29. *n.*164. Becan. *de iustitia q.*10. *de iniustit. iud. num.* 13. Mirand. *q.* 26. *num.* 165. Menoch. *lib.* 1. *q.*89. *num.*71. Sousa *lib.*2. *cap.*39. *num.*81.

Quaeres 31. An mendacium faciat indicium ad torturam?

33 Placet opinio asserentium solum mẽdacium etiam sine adminiculo aliquo commissum coram iudice facere indiciũ ad torturam, quando est circa substantiam delicti. Ita Giurba *consil.*87. *n.*71. quam citat Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 15.

Quaeres 32. An plura indicia imperfecta coniuncta sufficiant ad torturã?

Sermo

Sermo est de indicijs remotis, quæ recensui hactenus & *sub q.* 1. quæ spectari possunt dupliciter in sua imperfectione, primo quatenus sunt imperfecta in ratione substautiæ, quia immediatè non attingunt delictum, & in hoc sensu non est difficultas, quia plura coniunguntur, vt probatum fuit in præcedentibus; secundò, in ratione probandi dicuntur imperfecta, quia non sunt plene probata per testes idoneos, & cõtestes. In hoc sẽsu.

34 *Resp.* Quando plura indicia remota tendunt ad eumdem finem, ad quem subordinantur, licet in ratione probationis sint imperfecta, sufficiunt ad torturã, quia habent fundamentum coniunctionis in illa subordinatione ad idem delictum, & facit Axioma illud: Quæ singula nõ prosunt, simul iuncta iuuant, Glos. *fin. cap.* 13. *de probat.* exemplum sit in diuersis testibus deponentibus indicia remota subordinata tamen ad idem delictum, quorum vnus deponit de gestatione armorum, alter de gladio sanguiue asperso, alter de fuga, alter de absconsione in silua, &c. Ita omnes cum Farin. *q.* 86. *num.* 100. Giurba *consil.* 87. *num.* 29. Carena *par.* 3. *tit.* 10. *num.* 112. qui cum alijs negant posse coniungi indicia, quando nullam habẽt subordinationem ad inuicem. Cantera tamen *cap.* 2. *de probat. per testes, q.* 5. *num.* 4. dicit, quando duo testes sunt bonæ famæ, eorum depositiones de indicijs non subordinatis probabiliter inducere posse indicum ad torturam.

Quæres 33. An aliquis torqueri possit nullis præcedentibus indicijs?

35 *Resp.* Negatiuè, quia est commune axioma, *l.* 1. *C. de quæstion.* quod non est incipiendum à tormentis, ita quod nec Princeps dispẽsare potest. Ita Gram. *voto* 32. *num.* 9. Clarus *q.* 64. *num.* 9. & 13. Farin. *q.* 37. *n.* 79. Carena *p.* 3. *tit.* 10. *n.* 118

Quæres 34. An reus indiciatus nolẽs respondere possit torturari?

Resp. Affirmatiuè, quia nolens respõ-
36 dere æquiparatur reo negatiuo, qui torquetur pro habenda veritate. Ita Farin. *q.* 37. *num.* 176. Capicc. *decis.* 145. alios citat Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resol.* 34.

Quæres 35. An se fingentes stultos, aut furiosos torqueri possint?

Resp. Affirmatiuè, quia cum alias cõ- 37
stet illos esse sanæ mentis, simulant stultitiam, & furorem, vt euitent responsionem, ac proindè cum in hoc æquiparentur nolentibus respondere, & existentibus negatiuis torqueri possunt pro habenda veritate, & contra istos facit axioma diuinum *Ierem.* 31. *Castigasti me, & eruditus sum* supple in respondendo, atq. humanum: *Stultus in culpa fit sapiens in pœna, cap. Qui ea* 10. *dist.* 38. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 119. ex Senatu Sabaudiæ *lib.* 9. *sui Codicis tit.* 1. *defens.* 1.

Quæres 36. An reus torqueri possit super complicibus?

Resp. Nulli dubium est torqueri re- 38
spectu criminum, quæ sine socijs committi non possunt, super alijs præsertim delictis de hæresi, extat decretum relatũ in calce Bullarum per Bariolam, & Dianam sub 28. Iulij 1569. his verbis, *Inhærendo Decretis alias per felic. record. Paulum Papam IV. Sanctissimus D. N. Pius Papa V. decreuit omnes, & quoscumque reos conuictos, & confessos de Hæresi, pro vlteriori veritate habenda, & super complicibus fore torquendos arbitrio dominorum iudicium.* Quod verum siuè sit indiciatus super complicibus, siuè non, item siuè sit tantum conuictus, & non confessus, siuè confessus, vt alijs allegatis docet Fatin. *q.* 185. *num.* 133. *ad* 135. Carena *pa.* 2. *tit.* 1. §. 23. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 27. qui dicit *notab. fin.* torturam in caput alienum debere esse moderatã, ad quod plures citat, & Guazinus *tom.* 2. *lib.* 1. *defens.* 30. *cap.* 9. dicit, torturam per semihoram esse moderatam.

Quæres 37. An, & quomodo nouis superuenientibus indicijs reus torqueri possit, existendo in negatiua?

Resp. Affirmatiuè, quando noua 39
indicia superuenientia sint de se talia, vt inferre valeant torturam dummodo sint diuersa specie, & substantia à primis. Ita Pegna *part.* 3. *comm.* 39. Fatin. *quæst.* 38. *num.* 79. Clarus *q.* 64. *n.* 45. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 148. *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 16. Primum igitur requisitum

tum de nouis indicijs siue remotis, siue proximis, quidquid aliqui dicant, constat ex eo, quod non possunt coniungi cũ præcedentibus iã sublatis per torturã si tamẽ fuit regularis, & colliderit indicia, vt docet Clarus cit. Francus *decis.* 577. Giurba *consil.* 50. *nu.* 42. Guazzinus *tom.* 2. *defens.* 30. *cap.* 23. *num.* 8. Secundũ, quod indicia noua sint alia à prioribus, patet, quia coinciderent cum prioribus & bis torqueretur reus, quod non est rationabile, quando primo fuit sufficiẽter tortus, præterquamquod, si antiqua indicia sufficiebant ad priorem actum torturæ, frustra coadiuuantur de nouo. Ita supradicti omnes.

Quæres 38. Quis ex complicibus primo torquetur?

40 *Resp.* Incipiendũ est ab eo, à quo verisimilius speratur confessio veritatis, quod contingit à timidiore, debiliore, & viliore, vt docet Simanch. *tit.* 65. *num.* 66. Clarus *q.* 64. *num.* 29. Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 26.

Quæres 39. An danda sit copia indiciorum reo antequam torqueatur, siue petat, siue non?

41 *Resp.* Absolute danda est, sed sine nominibus testium, qui nũquam publicantur, licet non petatur etiam à doctis reis, quia cum agatur de damno irreparabili, æquitas suadet, vt reus sciat sit ne dignus tortura nec ne. Ita Miranda *q.* 26. *n.* 220. Pitig. *subst.* 2. *c.* 7. §. *Tertio*, Simanch. *in Enchir. tit.* 52. *num.* 8. alios citat Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 28. Farinac. *quæst.* 39. *nu.* 90. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 159. Vide Dianam in Addit. *resol. fin*, §. *Ad quartum*.

Quæres 40. An appellatio à tortura habeat locum in causis S. Officij?

42 *Resp.* Affirmatiuè duobus concurrẽtibus, grauamine nimirũ, & illius causa impugnatiua, *ex cap. Vt debitus honor* 59. *de appell.* fundamentum enim appellationis est illatum grauamen. Notant autem Canonistæ *cap. Vt Inquisitionis, de hæret. in* 6. quod in omnibus causis huius officij admittitur appellatio tam à definitiua, excepto hæresis articulo, quam ab interlocutoria, quæ habet locum in tortura etiam respectu hæretici formalis. Ita Farinac. *q.* 185. *nu.* 227. de exclusa appellatione à definitiua per hæreticum formalem, de concessa appellatione ab interlocutoria *nu.* 232. Sousa *lib.* 2. *cap.* 35. per totum. Diana *part.* 4, *tract.* 6, *resol.* 20. Reus autem appellans non dimittitur, sed custoditus ne fugiat conducitur ad supremum tribunal cum copia processus expensis ipsius appellantis. Pegna *part.* 3. *com.* 131.

Quæres 41. An Inquisitor sine Episcopo, & hic sine illo torturet?

43 *Resp.* Ambo concurrunt ad sententiam interlocutoriam torturæ, & ad actum torturæ, Clem. 1. §. *Propter, de hæret.* Farin. *q.* 186. *num.* 67. Diana *par.* 4. *tra.* 6. *resolut.* 17. & alij omnes.

Quæres 42. Quomodo rei in tortura positi interrogandi sunt à iudice?

44 *Resp.* Iudex debet exhortari reum, dum ligatur, vt veritatem dicat sine tormentis, persistentem in negatiua suspensum in tortura interroget super his, de quibus est indiciatus, præcipiendo ei, vt dicat veritatem de omnibus, quæ contra ipsum constat delictis sibi notificatis ex copia processus sibi ostensa. Ita Royas *part.* 2. *de hæret. num.* 295. Vide Mirandam *q.* 26. *num.* 157. Carenam *part.* 3. *tit.* 10. *à num.* 164.

Quæres 43. Quid agendum per iudicem, vt confessio in tormentis facta valeat contra reum?

45 *Resp.* Confessus veritatem in tormẽtis debet sequenti die, seu post spatium viginti quatuor horarum, ratificare suam confessionem factam ex vi tormentorum. Ita omnes, & de ratificatione extra locum, & tempus torturæ Glosa *in l.* 2. *verb. Aliquid C. quorum appellatio non recip.* illud spatium nullibi definitur, tamen cum Anton. Gomez. 3 *Var. cap.* 13. *num.* 24. omnes fere obseruant. De ratificatione Farinac. *q.* 185. *num.* 150. Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 22. Carena *part.* 4. *tit.* 10. *num.* 174. & 175. vbi *num.* 176. idem, ait, esse dicendum de confessione emanata prope fortunã, quia æquiparatur factæ in tortura, cum quo alij omnes. Si autem est minor

reus

reus datur curator in huiusmodi ratificatione ex citatis à Diana, sed die tu iuxta *cap. praced. quæst.* 20. *&* *q. sequenti* 45. *&* 46.

Quæres 44. An secundo, & tertio sit torquendus reus, qui primo confessus in tortura sequenti die non ratificat, sed negat confessionem factam?

46 *Resp.* Confessionem primo in tortura factam nolens ratificare, negando illam, se excusando ex dolore tormentorum confessum fuisse, secundo torqueri potest, quia illa prior confessio facit indicium sufficiens ad secundam torturã, vt omnes citandi docent; persistendo autem in negatiua in secunda tortura, si est rigorosa, non amplius torquetur, quia per illãm sufficieẽter purgauit illud indicium, & diluit. Si vero in secunda tortura fatetur delictum, & postea illud in ratificatione neget, tertio torquetur, si leuis fuit tortura, & adiecta fuerint aliqua signa priori confessioni, quia insurrexit nouum indicium demum quarta vice non est torquendus, quia non est dandus processus in infinitum in tormentis. Ita Pegna *part.* 3. *com.* 39. prope finem, Farin. *q.* 185. *num.* 124. Diana multos citat *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 23. vbi de secunda tortura de communi, & *resolut.* 24. de non reiteranda tertio.

Quæres 45. Quinam exempti sint à tortura?

47 *Resp.* Minores annis quatuordecim, prægnantes, senes, laborantes febri etiã quartana, morbo gallico

Primum, de minoribus docent Simanch. *de Cathol. instit. tit.* 65. *num.* 45. Pegna *part.* 3. *com.* 110. Mirand. *q.* 26. *num.* 215. alios pro se citat Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 29. dicentes posse terreri, ac etiam verberari. Sed cum istis cautius agendum, quia facilè mentiuntur. Carena *part.* 3. *tit.* 10. cum Cantera, Castro, & Sesse, dicit *num.* 140. posse torqueri pro delicto heresis, eo quod *in l. De minore ff. de quæst.* habentur hæc verba. *Sed omnes omnino in maiestatis crimine, quo ad personas Principum attinet, si ad testimonium prouocantur, cum res exigit, torquentur.* Ex quibus verbis infertur minorem torqueri, illa aduersatiua, *Sed*, & particula, *omnes omnino*, præcedentibus aduersantur in iure, & in facto, quare si torquentur pro crimine læsæ maiestatis humanæ, à fortiori diuinę. Sed huiusmodi regulæ vniuersales non conuincunt cum patiantur suas exceptiones, vnde Decius *consil.* 386. *num.* 7. Alex. *vol.* 2. *consil.* 66. Cenedus *sing.* 35. *num.* 6. dicunt non procedere, quando est diuersa ratio, vt in casu præsenti, illa enim ætas cum sit debilis, & periculosa mortis propter tormenta, ideo non sunt torquendi sunt alij, sed terroribus cogendi ad veritatẽ, huiusmodi enim terror aliqua ratione supplet defectum ætatis, nõ secus, inflictio torturæ.

Prægnãtes nequaquam torquentur, nec torrentur, nisi post dies quadraginta à partu, intra id tempus confessio ex torta nulla est. Tuschus *lit. T. concl.* 328. *num.* 21. Cantera *q.* 10. *de reo n.* 1. alij cum Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 29. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 144. *&* 145.

Senes sexagenarij debiles arbitrio Inquisitoris non sunt torquendi, possunt vero terreri, doctores refert Diana cit.

Febricitãtes non torquentur, laborantes quartana leuiter, &c. ex eodem Diana.

Nobiles non ita acriter torquentur sicut alij laboribus assueti, quia isti minus timent tormenta, quam illi. Ita Simancha *de Cathol. instit. tit.* 65. *num.* 62. Pegna *part.* 3. *com.* 110. quos sequitur Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 29. *sine* Farinac. *q.* 185. *num.* 175. de hac re dubitat.

Energumeni non sunt torquendi secundum Ruginellũ *pract. quæst. cap.* 38. vbi refert quemdã tortum in equulio à dœmone fuisse suffocatum, Adde, quod demon pro eo posset respondere mendacium illudendo iudici, aut illum sustinere in fune sine dolore. Cum eo sentit Carena *part.* 4. *tit.* 10. *num.* 146.

Quæres 46. An minori viginti annis detur curator?

Resp. In S. Officio in multis locis nõ est in vsu, quia adest præsentia iudicis, 48
qui etiam partes rei suscipit. Diana alijs citatis contra multos *par.* 4. *tract.* 6. *resol.* 31.

Quæres

Quæres 47. An Inquisitor possit torquere confessarium sollicitantem ex dicto vnius fœminæ bonæ famæ?

49 *Resp.* Negatiuè, quia ad torturam requiritur testis omni exceptione maior, qualis non est fœmina, vt notum est. Ita dixi *cap.* 23. *q.* 31. Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 21.

Quæres 48. An ex dicto duarum sagarum contra tertiam deueniri possit ad torturam sine alijs indicijs, & adminiculis?

50 *Resp.* Negatiuè ex communiori sententia, quia licet ex dicto duorum sociorum in alijs casibus deueniatur ad torturam, adest tamen alias specialitas in hoc casu, quia in conuenticulis huiusmodi vt plurimum visiones accidant secundum illusionem dœmonum, & nō secundum realem, & corporalem visionem, ideo illis fides non est adhibenda. Ita Tannerus *tom.* 3. *disp.* 4. *q.* 5. *dub.* 2. cum alijs Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resol.* 30. Contra Delrium, & Valentiam.

Quæres 49. Quando reus torquendus est pluries quantum temporis spatium intercedere debet ab vna ad aliam torturam?

51 *Resp.* Tres ad minus dies intercedere debent inter vnam, & alteram torturam ex Penegr. *vol.* 2. *consil.* 2. *dub.* 26. tradit Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 154. Et vltra tertiā vicem nullus est torquēdus ex communi Mirand. *q.* 26. *nu.* 299. Pitig. 2. *subst. cap.* 7. *fine.*

Quæres 50. An quilibet hæreticus, vel de hæresi suspectus quomodolibet sit torquendus super intentione?

52 *Resp.* Confitentes dictum, seu factum hæreticale, sed negantes intentionem hæreticalem, seu habuisse errorem in intellectu contra fidem, seu de prædictis conuicti, torquendi sunt super hac intentione, cum alio medio iudex non possit se certificare habeant errorem in intellectu nec ne; non enim tenetur illis credere, nisi probent; ea autem quæ in animo cōsistunt probari nequeunt, nisi iuramento, quia iuramento veritas in animo latens Inquiritur, Glos. *ver. Si est ita, cap. Significasti* 16. *de homic.* Couar. 2 *Var. cap.* 10. Mascard. *concl.* 45. *de probat. num.* 48. quod tamen locum habere non potest hic, quia illud intelligitur nō solum pro foro conscientiæ ex Glosa *cit. de homic.* Nauar. *consil.* 42. *de regul. num.* 7. verum & pro externo, sed non, quando præsumptio iuris est in contrarium, vt in casu nostro, non enim tunc iudex stare debet iuramento, Bart. *in l. Inter omnes* §. *ratio ff. de furt.* ex eo Modestius §. *Lex est*, *dubio* 71. *nu.* 3. alios citat Sanch. *lib.* 3. *disp.* 15. *num.* 12. restat ergo, quod iudex huius veritatem inquirat per torturam, quæ datur in subsidium probationis secundum omnes. Et quod detur tortura super intētione negata docent ferè omnes cum Simancha *de Cathol. instit. tit.* 65. *nu.* 52. Pegna *part.* 3. *com.* 100. Cantera *in Rubr. de heret. cap.* 1. *num.* 69. contra Albertinum, & Locarum apud Carenam *part.* 2. *tit.* 1. *num.* 105. vbi volunt confessum factum hæreticale non esse torquendum super intentione, sed damnandum vti hæreticum, cum in malis factis malus præsumatur animus, id verum est, quando reus nullam allegat causam, cur ita fecerit, minis ne, an alio fine, & causa, quibus possit excludi hæretica intentio, & hos sequitur Farin. *quæst.* 179. *num.* 54. dicens istos esse damnandos vt hæreticos reiecta excusatione, & qualitate intentionis, & *n.* 57. dicit torturam super intentione locum habere respectu dicti hæretici, quod reus fuit confessus negata intentione. Sed cōcludēdum est supra in omnibus casibus admitti illam excusationem qualitatis intentionis, & eam esse probandam in tormentis iuxta conditionem delicti, non enim est maior in vno casu, quam in alio, cum vtrobique accidere possit vt sic delinquens careat praua intentione, ex alia causa, quam infidelitatis motus ad male dicendum, vel faciendum, immò praua intentio mentis videtur magis coniungibilis cum dicto hæretico, eo quod vterque est actus mentis, simbola enim facilè vniuntur, quam cum facto, quod est alterius potentiæ ab intentione, consequenter minus coniungibilis

gibilis ex dissimboleitate.

Quæres 51. An in torquendo reo cōuicto, seu etiam confesso, super intentione, à iudice in decreto torturæ apponēda sit clausula: Citra præiudicium probatorum.

53 *Resp.* Quando fit decretum torturæ præcisè super intentione, ea clausula nō est necessaria, quia si adhuc persistit in negatiua prauæ intentionis, non ideo infringitur conuictio, vel confessio super dicto, vel facto hæreticalibus, cum super illis præcisè non interrogetur. Vnde si interrogaretur super principali, prædicta clausula non expressa in decreto torturę, & persisteret in negatiua, elideret probationes contra se præmissas, tunc igitur addenda est prædicta clausula, quam Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resol.* 32. cum multis dicit, esse addendam etiam, quando infertur tortura super intentione.

Quæres 52. An non confessus delictū, sed tantū conuictus in aliquo casu torqueri possit?

54 *Resp.* Affirmatiuè, nimirum quando iudex iustis de causis intendit illum punire supplicio mortis, vt contingit in grauissimis delictis, in hoc enim casu reus numquam condemnatur ad mortem, nisi ore proprio sit confessus. Quare persistens constanter, in negatiua non est condemnandus pœna ordinaria, quia in aliquo debet illi prodesse, cum sit species probationis, ex Craueta *consil.* 35. *num.* 20. non ideo tamen excusatur à pœna extraordinaria, ad quam damnatur, quando delictum fuit plenè probatum per testes, ita ex Giurba *decis.* 42. *num.* 30. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num* 180. vnde & in Tribunali Sancto abiurant quoque Genuens. *cap.* 68. *num.* 8. & alij cum Diana *part.* 4. *tract.* 6. *resolut.* 32. §. *Et ideo, & seq. resolut.* bene dicit tortum persistentem in negatiua ex plusquam semiplena probatione, acri existente tortura, per quam omnia indicia censeantur expulsa, absolui posse, aliter puniri pœna arbitraria.

Quæres 53. An ille sit torquendus, de cuius corpore delicti non constat in processu, non obstantibus indicijs contra ipsum sufficientibus ad torturam?

Resp. Negatiuè, quia id est de substantia processus, & sine quo iudicium non subsistit ex dictis *cap.* 19. *num.* 14. Ita ex Claro Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 156. Corpus autem delicti in permanentibus dicitur constare per illius formalem visitationem, in transeuntibus verò, vt in hæresi, solicitatione, &c. dicitur constare per iudicia, & semiplenam probationē. 55

Quæres 54. An omnes æqualiter torquendi sint?

Resp. Negatiuè, sed magis vel minus secundum qualitatem personarum, delicti, & indiciorum, vnde attenta conditione personæ magis torquendi sunt serui, quam liberi; fortes, quam timidi; iuuenes quam senes; humiles, quam honesti; ignobiles, quam nobiles; item ratione delicti, qui maius delictum commiserūt, quam minus; pariter durius tortura afficiuntur illi contra quos maiora extant indicia, quam illi, contra quos minora, & leuiora inducta sunt indicia. Ita Simanch. *de cathol. instit. tit.* 65. *num.* 62. Sousa *lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 30. & alij omnes. 56

Quæres 55. Quo genere tormenti vexandi sint?

Resp. Ordinarium, & commune tormentum est per funem iuxta, *l. Nullus*, *C. ad Iul. Maiest.* & hoc practicatur in S. Officio; & si pluribus vrgetur indicijs etiam tribus ictibus conquassatur. Sousa *lib.* 2. *cap.* 39. *n.* 25. Diana *par.* 4. *tract.* 6. *resol.* 35. 57

Quæres 56. Per quantum spatium temporis sit reus torquendus?

Resp. Per horam ad summum, & rigorosa dicitur, neque enim iudices debēt esse carnifices sæuientes in carnem suā. Ita Sousa *lib.* 2. *cap.* 39. *num.* 25. ex Farin. *q.* 38. *num.* 52. & 105. Mirand. *q.* 26. *num.* 265. Carena *part.* 3. *tit.* 10. *num.* 171. 58

Quæres 57. An iudex peccet mortaliter, & homicida reputetur, si vltra horā detentus in tormentis moriatur?

Resp. Affirmatiuè, quia inique agit, & & exequitur sententiam ante tempus, & inhumaniter agit contra iura, & consuetudinem legitimè approbatam à doctoribus. 59

Quæ-

Quæres 58. An clericis,& religiosis non infamatis dari possit tortura?

60 *Resp.* Affirmatiuè, quia nullo iure, nec sufficienti ratione probatur quod prius sint diffamati, præterquamquod semiplena probatio habet locum diffamationis,& præterea delicta Ecclesiasticorum,vt plurimum remanerent impunita,maximè religiosorum,quorum malefacta solent esse occulta secularibus. Ita Addit. Pitigiani *subst.*3.*cap.*6.*in fine.* Et in delicto hæresis specialiter Simancha,Zanardus,Miranda, & alij fere omnes,quod sequitur Diana *part.* 4.*tract.*6. *resol.*36.qui cum multis tenet in alijs delictis requiri infamationem. Nostris autem temporibus torquentur per laicos peritos in exercitio, & non per Ecclesiasticos, qui officium hoc legitimè ignorant, cum spectet ad personas viles, & infimæ conditionis. Neque sequitur aliqua ex hoc infamia, quia familiare est laicis id munus, nec mirantur de actu torturę,cum sit iustitiæ,sed scandalizantur,seu potius mirantur de delicto, de quo sunt inculpati torturandi.

Quæres 59. An tortura infamet?

61 *Resp.* Non, si sit data ad eruendam veritatem expressè *l. Nullam* 14. *C. ex quibus causis infam. irrog.*

Quæres 60. An Iudex in torquendo possit vti opinione probabili relicta probabiliore?

62 *Resp.* Affirmatiuè Delrius *disquisit. Magic. Append.*2. *lib.*5.*q.*1. quia prudenter se gerit, ideo nō est subijciendus sindicatui,cum eo Sancius *disp.*44. *num.*72. in ferenda sententia,ex illis Diana *par.*4. *tract.*6.*resol.fin.*Ego dicerem,non licere, quando non agitur de præiudicio actoris, sed attenditur solum damnum rei, quia cum hoc casu æquitas suadet illi fauendum esse.

Quæres 61. An in dubio tortura sit danda reo?

Resp. Negatiuè, quia in dubijs fauendum est reo, Glos. *ver. Benignè, cap. Cum tu* 16. *de testib. per cap. Ex literis* 3. *de probat.* & alijs iuribus, *vnde reg.* 11. *in* 6. dicitur, quod in pari causa absoluitur reus, intellige à tortura, & condemnatione, *vt dixi praced. cap. num.* 5. Dixi *resol.* 139 *q.* 33. 63

Quæres 62. An rigorosa tortura destruat non solum indicia indubitata, semiplenam probationes,& etiā plenas?

Resp. Quo ad semiplenam probationem destruendam prodest rigorosa tortura,& etiam quo ad plenam, conuicto scilicet existente reo, respectu pœnæ ordinariæ, quia tortura cū sit species probationis debet aliquid prodesse torturato persistenti in negatiua; respectu verò pœnæ extraordinariæ,& mitioris tortura nihil prodest. Ita Mirand. *q.*26. *num.*306. qui dicit communem. Vide Farinac. *q.*40. *num.* 15. *supra q.* 52. In S.Officio, quia regulariter rigorosè non torquentur, non censentur purgari indicia indubitata. 64

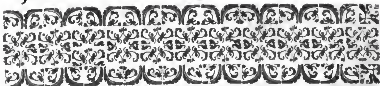

CAP. TRIGESIM' VI.

DE DEFENSIONE REORVM.

SVMMARIVM.

1 *Defensio omnibus competit de iura naturæ.*
2 *Defensio est propulsio iniuriæ.*
3 *Reus vere adhuc potest se defendere.*
4 *Renuntiare non potest iuri suo.*
5 *Negantur in duobus casibus.*
6 *Religiosis conceduntur.*
7 *Omnibus in causis hæresis.*
8 *Hæretico pertinaci in suaopinione non.*
9 *Datur copia processus sine testibus.*
10 *Aduocatus, & Procurator eius qualis.*
11 *Exceptiones pro reo contra actorem.*
12 *Contraria allegans quando nõ auditur.*
13 *Iudex recusari potest ex inimicitia.*
14 *Inimicus iudex semper suspectus.*
15 *Recusatur si sit consanguineus partis.*
16 *Si pariter sit excommunicatus.*
17 *Nullitatem processus opponere potest.*
18 *Quatuor de essentia processus.*
19 *Processus nullus est multis modis.*
20 *Præscriptio in hæresi locum non habet.*
21 *Mors denuntiantis non reuelat reum.*
22 *Mutatio status non prodest reo:*
23 *Delictũ sibi imputatũ quomodo probet.*
24 *Innocentem quomodo se probet.*
25 *Confessionem propriam impugnat.*
26 *Testes repellit solum quo ad inimicitiã, & conspirationem.*
27 *Delictum obiectum in terminis probãdum.*
28 *Reus non probans obiectum crimen peccat.*
29 *Per testes idoneos.*
30 *Appellatur in causis Sancti Officij.*
31 *Causæ minuentes pœnam.*
32 *Minor ætas minuit pœnam.*
33 *Ira minuit pœnam.*
34 *Lubricum linguæ & iocus.*
35 *Amor inordinatus.*
36 *Ebrietas.*
37 *Prouocatio aduersarij.*
38 *Dormiens.*
39 *Sexus muliebris.*
40 *Rusticitas.*
41 *Multitudo delinquentium.*
42 *Quando timetur scandalum, & strages.*
43 *Confessio spontanea.*
44 *Furor.*
45 *Quales testes fauore rei.*
46 *Defensiones nullo iure tolli possunt.*
47 *Ignorantia excusat.*
48 *Etiam iuris.*
49 *Amentia.*
50 *Furor.*
51 *Ebrietas.*
52 *Blasphæmus, & periurus.*
53 *Iocose loquens.*
54 *Iratus, & animo perturbatus.*

55 Dor-

55 *Dormiens.*
56 *Recitatiuè proferens.*
57 *Per modum imperatiui, & vt optatiui.*
58 *Asserens velle facere non est haereticus.*
59 *Haereticus formalis probatus habere errorem in intellectu.*
60 *Materialis vero qui caret errore.*
61 *Haeresis probatur per testes idoneos.*
62 *Testes duo sufficiunt.*
63 *Deponere debent, quod crediderit haeresim.*
64 *Antiqui criminis querela est suspecta.*
65 *Testes debent esse integri.*
66 *Metus etiam leuis excusat à formali haeresi.*
67 *Non tamen à peccato.*
68 *Neque à suspicione haeresis.*
69 *Defensiones dandae sunt haereticis.*
70 *Non tamen per tortura à consultoribus decreta.*
71 *Haereticus se defendit testibus.*
72 *Reprobando alios contra se.*
73 *Negatiuus conuictus de formali errore non admittitur ad torturam.*
74 *Tortura inuenta fauore iustitiae contra reum.*
75 *Conuictus de dicto, sed non de intentione torturatur.*
76 *Adhuc punitur vt suspectus.*
77 *Haereticus formalis qui probatur habere errorem in intellectu.*
78 *Qui illo caret est tantum materialis, & suspectus.*
79 *Denuntiator non potest esse testis in causa hac.*
80 *Testes omni exceptione maiores ad puniendum haereticum formalem.*
81 *Procurator pro absente non admittitur.*

CAPVT

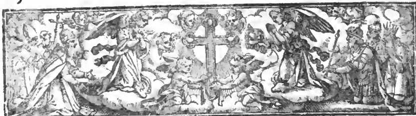

CAP. TRIGESIM. VI.

DE DEFENSIONE REORVM.

1 OMMVNIS est doctorum omnium sententia, defensiones esse de iure naturali, quod expressè dicitur *Clem. 2. de sent. & re iud.* prope finē, ita quod neque Imperator, neque quiuis alius Princeps denegare potest illas petentibus, quod & de Papa dicendum est, quia nullus illorum venire potest cōtra ius naturale. Quod ita verum est, neque diabolo denegari possent, si in iudicio compareret, vt dicūt Specul. *par. 3. tit. de Inquis. cap. Vlt.* Abbas *in cap. Cum contingat, de foro compet. num. 27.* immo neque brutis animalibus, ex Marsil. *consil. 8. num. 27.* Roland. *vol. 3. consil. 8. n. 66.* Quamuis defensiones tolli pœnitus non possint ex dictis, moderari tamē possunt, & limitari iuxta prudentiam iudicis, & exigentiam causæ, vt alijs citatis docet Farinac. *q. 39. num. 112. quest. 185. num. 216.*

Est autem defensio propulsatio legitima Præsentis, vel imminentis mali facta per reum excipiendo contra iudicē, aut testes, aut processum, aut contra propriam confessionem, & similia. Sed accedamus ad quæstionū resolutiones. 2

Quæres 1. An reus, qui reuera deliquit, possit nihilominus se defendere sine peccato, an potius teneatur subire condemnationem?

Resp. Non obstante delicto reuera perpetrato, adhuc sine peccato reus se defendere potest, vijs tamen liciti, quādo iudex est eius inimicus, aut cum delictū non fuit semiplene probatum, vel ex alio capite processus est nullus, vel iudex incompetens, quia in his casibus retinet ius suę libertatis, vt non puniatur, cum 3

de

de iure iudici tunc non sit subiectus.

Quæres 2. An reus renuntiare possit defensionibus?

4 *Resp.* Non potest, quando agitur de pœna corporali, quia membrorum suorum nemo est dominus, *ex cap. Si non licet* 8.23.q.5. *ex leg. liber homo, ff. ad legẽ Aquil.* Barbosa *Var. in suis locis commun. lit. M. num.*24. adde etiam cum iuramẽto, ex Gutier. *de iuram. confirm. par.*3. *cap.*10. *num.*8. Remissio igitur defensionum nulla est, & ad factam redire potest reus. Ita Anton. Gomez. 3.*Var. cap.* 13. Menoch. *de arbitr. q.*7. *num.*9. Farin. *q.*39. *à num.* 51. Sousa *lib.*2. *cap.*29. *n.*7. Carena *par.*3. *tit.*9. *num.*90. Procedit respectu defensionum iure naturæ debitatum, nam iure positiuo introductis renuntiari potest, vti appellationi, quæ est de iure positiuo, quam sicut Princeps tollere potest, ita, & reus illi renuntiare, ex allegatis per Marantam *par.* 6. §. *Et quandoque appellatur. num*·340, Item remittere potest earum dilationem, quia terminus est de iure positiuo, bene tamẽ faciet iudex expectando præfixum tempus, nisi periculum sit in mora.

Quæres 3. An in aliquo casu reo nullę competant defensiones?

5 *Resp.* In duobus casibus. Primò, quãdo delictum est notorium, ita quod nulla tergiuersatione excusari potest per reum. Secundò, quando repertus fuit in fragranti crimine, in quo nullam potest habere excusationem, vt in homicidio pueri, in fornicatione. In istis duobus casibus non sunt concedendæ defensiones inquiunt Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. q.*17. *num.* 15. Decian. *consil.*18. *num.*6. *vol.*1. Farin. *q.*39. *num.*103, ex illis Sousa *lib.*2. *cap.*29. *num.*8. Nihilominus de negatis defensionibus, & illarum causa constare debet in processu, aliter nullus iudicaretur.

Quæres 4. An religiosis sicut alijs offerendæ sint defensiones?

6 *Resp.* Affirmatiuè, quia in iure naturæ pares sunt cum cæteris hominibus, neque enim per professionem huic renuntiant. Ita omnes cum Mirand, *q.*21. *de ordine iud. à num.*28. Follet. apud Coriolanum *par.*2, *de cesib. reseru. casu V. de iudicio Regul. num.*98. Fr. Franciscus Aretinus in sua praxi *de* 4. *subst. cap.* 1. Spathatius *tract.*10. *cap.*1.

Quæres 5. An hæreticis, & alijs de hæresi suspectis concedendæ, immo offerendæ defensiones?

Resp. Omnibus offeruntur defensiones, quia ex huiusmodi delictis non sunt 7
priuati iuribus naturalibus, sed gaudent illis, sicut cæteri homines. Quod verum est, siuè hæreticus sit conuictus, siuè confessus de verbo, siuè facto hæreticali, quia excipere potest non solũ contra dicta testium, sed etiam contra contra propriam confessionem. Ita Pegna *par.* 2. *comment.* 10. Farinac. *q.*185. *à num.*210. non solum conuicto, sed etiã confesso *num.*215. etiam relapso, quando intendit probare se non esse relapsum *num.* 217.

Quæres 6. An hæretico notorio persistenti in sua pertinacia dandæ sint defensiones, quibus vellet probare hęresim ab Ecclesia damnatam non esse hæresim?

Resp. Nequaquam, quia in suo deli- 8
cto est ita notorius, vt nulla tergiuersatione excusari possit, & dicitur esse in fragrantis crimine ob suam pertinaciã, in qua propriè hæresis delictum consistit, ergo defensio hic locum habere non potest, cum ex nullo capite dicatur innocens. Ita Simancha *de cathol instit. tit.* 17. *num.*1, Farinac. *q.*185. *num.*223. *ad* 226. *q.*197. *n.*70. vbi, quod nõ cõceditur defensio probatiua non hæresis, quæ reuera est hæresis. Sousa *lib.*2. *cap.*29. *n.*10. Carena *par.* 2. *tit.* 9. *num.* 1. Quod si aliqua propositio sit in controuersia datur ei locus se defendendi, ex prædictis doctoribus?

Quæres 7. Quomodo iudex concedat defensionem reo?

Resp. In concessione defensionum danda est copia processus, suppressis no- 9
minibus testium, ipsi reo, vt se possit defendere cum suo aduocato, & procuratore designando regulariter loquendo ab Inquisitore, vt mox dicam.

Quæres 8. Qualis debeat esse Aduocatus

catus reum defensurus ?
Resp. Aduocatus debet esse vir pro-
10 bus, fidei defensor, vtriusq; iuris doctor
iurare debet de bona, & fideli defensio-
ne, & si cognoscat se iniustam fouere
causam, eam deserere tenetur, exhor-
tando reum ad veritatem dicendam;
& legitimis probationibus debet reum
defendere abstinendo à calumnijs, &
prolixitatibus Inutilibus, demum copiā
processus consignare debet Inquisitori.
Ita Carena *par. 1. tit. 10.* Inquisitor Ad-
uocatum, seu Procuratorem assignat
reo, quod si reus specialem petat, non
debet negare, si vir probus est, & fidei
zelator ex eodem Carena ibidem. Non
potest autem quis patrocinari hæretico,
de cuius hæresi constat, fauore hęresis,
aliter efficitur fautor hæretici & omnes
illius pœnas incurrit, secūdum Decian.
lib. 5. cap. 51. nu. 13. & 23. Pegna *part. 3.*
com. 88. Farin. *q. 197. num. 55.* ex illis
Sousa *lib. 2. cap. 30. num. 4.* dico, (fauore
hæresis,) quia licet in alijs capitibus de-
fendere, vnde admittitur, si obijcere
velit defectum iurisdictionis in iudice
ex Deciano *cap. 37. nu. 51.* Farin. *q. 197.*
num. 81. Sousa *cit. nu. 5.* Vide Dianam
part. 4 tract. 8. r. sol. 9.

Quæres 9. Quibus medijs, seu exce-
ptionibus, & armis reus possit se defen-
dere?

Resp. Multæ sunt exceptiones, & cau-
11 sæ, quibus rei possunt se defendere; ne-
que enim quis prohibetur vti pluribus
defensionibus *Reg. 20. in 6.* etiam con-
trarijs, non obstante, quod allegans cō-
traria non auditur, *cap. Solicitudinem 54*
12 *de appellat.* quid id intelligitur in eadem
instantia secus in diuersis, ibidem Glosa,
intellige, modo id non sit lege prohibi-
tum, vnde in duabus electionibus non
potest quis se defendere, *ex cap. Vt quis*
duas electiones 25. de elect. in 6.

Defendit autem se reus primo obij-
ciendo iudicem suspectum seu incōpe-
tentem. Secundo, nullitatem processus.
Tertio, præscriptionem delicti. Quarto,
mortem accusatoris. Quintò, mutatio-
nem status. Sextò, probando delictū
non commisisse. Septimò, probando
suam innocentiam. Octauo, excipien-
do contra propriam confessionem. No-
nò, contra inhabilitatem vel alium de-
fectum testium. Decimò, appellando.
Vndecimò, excipiendo nonnulla, quæ
saltem pœnam minuunt. De quibus
singillatim & Clarius in sequentibus.

Quæres 10. An in causis hæresis re-
cusari possit iudex, & propter quas
causas?

Resp. Inquisitor recusari potest per 13
reum propter inimicitiam capitalem,
propter cognationem quam cum quæ-
relantibus, seu denuntiatoribus, aut te-
stibus habet; propter excommunicatio-
nem præsentem; in eo tamen casu reus
legatos transmittendus est ad supremū
tribunal proprijs expensis.

Primum de recusatione iudicis prop-
ter inimicitiam capitalem patet, quia
inimicus in qualibet sua actione præsu-
mitur semper machinari contra suum
inimicum, *l. Si inimicitia ff. de his, qui-*
bus vt indign. inimicus ergo iudex esse
non potest, *cap. Quod suspecti 14. 3. q. 5.*
vbi dicitur: *Quodammodo naturale est su-* 14
spectorum iudicium insidias declinare, &
inimicorum iudicium semper velle refuge-
re. cap. Secundo requiris 41. de appellat.
extremis verbis. l. apertissimè C. de iudic. in
terminis nostris Eimer. *part. 3. Direct. in*
Rubr. de Recusat. iud. num. 120. Pegna
ibi *com. 30.* Farinac. *q. 185. num. 236.* De
causis inimicitiæ Sousa *lib. 2. cap. 34.*
num. 11.

Secundum de cognatione secundum
consanguinitatem, aut affinitatem do- 15
cent Pitigianus *4. subst. cap. 3.* Spatharius
tract. 10. cap. num. 3. ex *cap. Absens 17. 3.*
q. 9. iste ab illo accepit textum ex cita-
tione falsa. Licet non loquantur in ter-
minis nostris, absolutè tamen pronun-
tiant de iudice.

Tertium de excommunicato patet
ex *cap. Exceptionem 12. de except. cap.* 16
Ad probandum 24. de appell. in quibus
locis sermo est de iudice publice excō-
municato, cuius acta nulla sunt, si vitā-
dus sit, aliàs non opponitur de nullita-
te. Alia iura citant Pitigianus, & Spatha-
rius locis prædictis, sed non in terminis.

Quartum denique de reo transmittendo ad supremum tribunal intelligitur, quando delictum est plene probatum per testes, quia in hoc casu præsumitur potius remedium fugæ prætextu recusationis iudicis, quam defensio, ideo caute procedendum est.

Quæres 11. Quomodo reus possit se defendere opponendo nullitatem processus.

17 *Resp.* Colligitur ex ijs, quæ spectant ad formationem processus, nam alia sunt de eius substantia, & essentia, & communiter numerantur quatuor Primo

18 mo querela, quæ consistit in accusatione, denuntiatione, aut infamatione, seu inquisitione, per quos tres modos iudices solent procedere, Inquisitores, vt plurimum procedunt medio modo per denuntiationem, Edicta enim illorum cogunt subditos ad denuntiandum hæreticos, & de hæresi suspectos. Secundo requiruntur testes examinari cum iuramento super querela data. Tertio, reus vocandus est vt respōdeat ad querelam probatam saltem semiplene in processu offensiuo. Quarto, demum dandæ sunt illi defesiones ante quam condemnetur, nisi sit contumax, quia citatus intra præfixum terminum si nō comparuerit, est condemnandus. Hæc quatuor tradunt omnes doctores cum Panorm. *in cap. Dilecti, de iud.* Silu. *verb. Iudex* 1. *q.* 5. Coriolanus *part.* 2. *de casib. reser. casu* 5. *de iudic. Regul.* §. 6. vocant substantialia iuris de iure naturali, seu gentium, vt est iuramentum, quod datur querelanti, testibus, & reis, cuius omissione nullum est iudicium, ex dictis *cap.* 33. *de testib. q.* 15. Et hæc ab omnibus iudicibus obseruanda sunt respectu quorumcumque reorum, ne vitietur processus, etiam respectu Regularium, ex Nauar. *consil.* 5. *de appellat.* in fine Pitigian. initio *cap.* 3. *Coridlan. cit.* initio, Peirin. *lit. P. cap.* 16. *num.* 2 & 3.

Alia vero spectat ad processus formationem, quæ dicuntur solemnitates iudicij, inuenta à iure positiuo tum Canonico, tam ciuili, cuiusmodi sunt interualla citationum, contestatio litis, dilationes interlocutoriæ, &c. quæ vocantur apices iuris, hæ obseruandæ non sunt à Regularibus in suis iudicijs, ex dictis doctoribus cum Peirino *in sua Formul. lit.* P. *cap.* 16. *num.* 3. vbi alios citat; neque ab Inquisitoribus, qui ex *cap. Statuta* 20. *de heret. in* 6. procedere debent simpliciter, & de plano.

Processus autem redditur nullus. *Primò.* defectu cuiuslibet ex prædictis quatuor requisitis, tunc enim deficit in substantialibus, & nulla res existere potest sine sua forma substantiali, ex vulgatis iuribus. *Secundò,* nullus est, quando non constat de corpore delicti permanentis ex dictis *cap* 19. *num.* 14. *cap.* 35. *num.* 55. Marsil. *consil.* 12. *num.* 34. *consil.* 14. *n.* 15. *Tertiò,* processus factus per iudicem recusatum est ipso iure nullus Maranta *part.* 4. *dist.* 16. *num.* 4. *pag. michi* 190. *Quartò,* processus factus contra Ecclesiasticum coram iudice laico nullus est, *c. Atsi clerici*, Calder. *de iud. consil.* 12. *de iud.* Genuens. *cap.* 6. *num.* 2. potest tamen deseruire iudici Ecclesiastico ad inquirendum contra reum. *Quintò,* processus formatus contra formam rescripti nullus est, *cap. Cum dilecta* 22. *de rescr. Sextò,* parte non citata nihil probat, *Angel. de Malef.* S. *Quod fama num.* 11. Verallus *par.* 2. *decis.* 207. *num.* 9. *Septimò,* processus formatus super testes sine iuramēto nullus est, ex cumulatis per Barbosam *in cap. Tuis de testib.* Carena *par.* 3. *tit.* 7. *num.* 1. *Octauò,* fabricatus à iudice non competenti nullus est *ex dictis cap.* 6. *num.* 44. Vide alia apud præcitatos. 19

Quæres 12. An reus se tueri possit præscriptione delicti?

Resp. Contra hæresim numquam præscribere potest reus, neque denuntiator vtique verò contra alia delicta inferentia suspicionem hæresis, *ex adductis cap.* 30. *q.* 4. 20

Quæres 13. An morte accusatoris, seu denuntiatoris reus se tueri possit?

Resp. Nequaquam in hoc officio. Tū quia, Inquisitor ex officio tenetur inquirere hæreticos, & de hæresi suspectos, ac proindè contra illos procedere, *cap. Vt* 21

officium 11. *de haeret.* Tum quia, in hoc tribunali, sicut & in alijs spectat ad fiscũ producere testes. Tum quia denuntiatoris, & testium nomina numquam publicantur, ergo habentur pro mortuis. Est communis opinio respectu omnium delictorum ex Bartolo *in l. Libellorum*, §. *fin. ff. de accusat. num.* 5. Bossio *tit. de Inquis. num.* 89. Claro *q.* 51. *num.* 9. vbi dicit, quod iudex ex officio suo potest procedere contra accusatum, à fortiori hoc facere debet Inquisitor propter publicam vtilitatem reipublicę Christianę.

Quaeres 14. An reus objicere possit mutationem status? Exempligratia, quando de laico factus est clericus, vel de clerico, aut laico religiosus vel de non Episcopo Episcopus?

22 *Resp.* Mutatio status in prædictis casibus, excepto Episcopo, cuius causa tũc defertur ad Summum Pontificem nihil prodest quærelato, cũ Inquisitores delegati à Sede Apostolica omnes sub sua iurisditione habitãtes habeãt prò subditi, siuè laici, siuè clerici, siuè religiosi sint, & in hoc nulla difficultas. Idem dic, si Hæbræus quærelatus in casibus, de quibus dictum fuit *cap.* 25. nam non obstante Baptismi susceptione potest puniri, quãquam in eo casu illi potius parendum esset, vt sic experiretur benignitatem ecclesiæ matris illum suscipiẽtis in filium, & non in seruum. Et ita de alijs delictis ex Glosa *cap. Quod autem* 7. 32. *q.* 1. *ver. Poenitentis*, Clarus *q.* 51. *num.* 19. *Viuius in commun. ver. Accusari potest.* Ruin. *consil.* 13. *num.* 2. Obseruandum tamen est, an id fiat in fraudem, vt effugiat pœnam, nam post accusarionem iudæus, qui se deliberat suscipere Baptismum, videtur id facere potius timore pœnæ, quam amore fidei catholicæ, & cum deliquerit contra fidem, non est æquum, vt omnino ab omni pœna eximatur.

Quaeres 15. Quomodo reus se defendat probando delictum sibi imputatum nõ commisisse?

23 *Resp.* Duobus modis id probare potest, primo probando suam absentiam à loco, secundo probando per testes absentiam ab eodem loco testium, qui cõtra se deposuerunt. Criminalistæ vocãt hanc defensionem probationem secundum negatiuam, coarctatam tempore, & loco, quod ad seipsum, vel quo ad testes. Exemplum sit in confessario de solicitatione denuntiato à tali muliere deponente solicitationem, quam viderunt duo testes prope confessionale existentes, tali tempore, & loco. Confessarius se defendit probando per testes legitimos se tali die fuisse continuè extra illam Ecclesiam in alio loco, seu non audiuisse confessiones in illo confessionali, sed in alio remoto. Propulsat quoque testes, probando, illos illo tali die fuisse in alio loco extra illam Ecclesiam. Vide Canteram *q.* 12. *de reo num.* 2. vbi aduertit, quod probatio negatiuæ coarctatæ non iuuat personam maleficam solitam conuersari cum dæmone, nam absente illa dæmon operari potest maleficium, Carenam *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 10. & 11.

Quaeres 16. Quomodo reus probat se innocentem?

Resp. Contigit multis modis. *Primò*, 24 ex euidentia facti, vt si quis quærelatus, quod hominem occiderit, quod lacerauerit Sacrã Imaginem talis Altaris, seu loci, ostendat vtrumque illæsum, hæc est probatio, & defensio certissima, Clarus *q.* 52. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 9. *Secundò*, ex dicto personæ læsæ, vt si in articulo mortis, vel alio tempore se exculpet, dicendo quærelatum verè non esse reũ. *Tertiò*, quando iure constat de malefactore alio, qui etiam seipsum in culpat. *Quartò*, in exequutione sententiæ accidit aliquod miraculum, vt quando instrumentum frangitur, vel redditur inptum alinquin in se aptum. Lucas de Penna, *l.* 1. *C. de desert. lib.* 12. *colum.* 7. Paris de Puteo *de Sindic. ver. Pœna.* Decius *in l. Fauorabiliores, ff. de reg. iur.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præsupt.* 49. Prædictæ sunt potentes probationes fauore rei. Sequentes multum prosunt, sed non sũt ita efficaces. *Quintò*, quando quærelatus nõ fugit, sed verbaliter citatus comparet, Alciatus *Respons.* 453. *num.* 5. ex Bart. *in l. Si quis fugitiuus*, §. 1. *ff. de edil. edic.* *Sextò*, quando accusatus sua sponte se

se offert iudici, Blanchus in sua praxi, *par.* 1. *defens. num.* 191. Marsil. in sua praxi, §. *Diligenter num.* 204. in Sancto Officio quo ad spontaneam comparitionem vide dicta *sub cap.* 30. *à quæst.* 14. *Septimò*, si quærelatus e.g. quod non credat esse purgatorium, probet, quod pro mortuis sæpius orauit, fecit celebrare, recitauit Officium Defunctorũ, soluit pro illis legata à suis relicta. Ita ex Simancha *de cathol. instit. tit.* 17. *num.* 58. & Massinio Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 13.

Quæres 17. Quomodo opponat contra propriam confessionem?

25 *Resp.* De confessione rei dictum fuit, *cap.* 34. per totum quænam sufficiat ad torturam, aut condemnationẽ, & quænam ab illis excuset, & defendat. Vide Spatharium *tract.* 10. *cap.* 8. & 9.

Quæres 18. Quomodo reus se defendere potest contra testes productos?

26 *Resp.* In causis Sancti Officij repulsio testium non ita facilè admittitur præsertim, quando testes de crimine illis obiecto iam sunt emendati, quia licet inhabilitas minuat, & debilitet fidem illorũ, non ideo tamen repelluntur, sed cum sua inhabilitate admittuntur, ex probatis *cap.* 33. Vnde Pegna *par.* 3. *com.* 28. prope finem dicit, solum delicta inimicitiæ capitalis, & conspirationis in totum repellunt testem. Frustra igitur obijciuntur illis per reum alia delicta, præterquamquod huius generis defensio raro admittitur in S. Officio, in quo nomina testium non traduntur reo, vt contra testes valeat se defendere, ex determinatione iuris, vt dixi præcitato *cap.* 33 *q.* 24. ex quo vt ibi probaui sunt partes iudicis inuestigare de idoneitate testiũ, ne reus contra iustitiam grauetur.

27 Notandum autem est, quod non sufficit opponere testibus delictũ aliquod etiam in specie, sed illud probandum est indiuidualiter loco, & tempore, in quo perpetratum fuit, Clarus *q.* 53. *num.* 2. *de communi*, Boer. *decis.* 321. *num.* 2. Alex. *consil.* 152. *lib.* 5. *num.* 16. ex eo Crotus *de testib. num.* 4. dicunt infamiam testis sufficienter probari ex tali delicto inducente infamiam, quod commisit, neque necesse est, quod communiter reputetur infamis, contra Bart. *in l.* 1. *C. de testib. n.* 4. Reus autẽ non habens in promptu probationem delicti, quod intendit obijcere testibus, tenetur actione iniuriarũ, vt de communi docet Bossius *de iniur.* 28 *num.* 21. & peccat mortaliter, quia licet reus ad se defendendum possit manifestare occulta delicta testium, id tamen intelligitur, quando illa probare potest, & releuant aliquo modo ab imputatione, vt docent omnes, quos citat Bonac. *disp.* 10. *de legib. q.* 3. *par.* 2. *à num.* 10.

Delicta autem huiusmodi, quæ sunt 29 periurium, excommunicatio, inimicitia, conspiratio, &c. si non probantur per scripturas autenticas, quæ multum valent, ostendenda sunt per testes idoneos, & contestes; casus verò conspirationis, cum sit regulariter occultissimum, ac proindè difficilimæ probationis, manifestatur sufficienter per testes singulares Mascard. *de probat. tom.* 1. *concl.* 420. non obstante etiam iuramento de non reuelando, quia non tenet, cum sit de re turpi, Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 16.

Quæres 19. Quomodo appellandum in causis fidei?

Resp. Appellatio, quæ est prouocatio 30 à minori iudice ad maiorem prætextu alicuius grauaminis, contingit fieri in sententia tam interlocutoria, quam definitiua, vtraque respectu cuiuslibet delicti, vt omnes concedunt in materia appellationis, vt videre est apud Clarum, *q.* 94. Spatharius *tract.* 14. Mirand. *q.* 29. Pitigian. 4. *subst. cap.* 10. Maranta *par.* 6. *tit. de appellat.* Excipitur casus hæresis, à cuius sententia definitiua non datur appellatio ex communi doctorum quos citaui *praceden. capite q.* 40. & habetur *ex cap. Vt Inquisitionis de hæret. in* 6. Eimer. *par.* 3. Rubr. *de appell, num* 121. Farinac. *q.* 185. *num.* 227. in alijs omnibus non prohibetur de iure. In appellatione autem in scriptis facienda *ex cap. Cordi* 1. *de appell. in* 6. exprimendum est grauamen, & illius causam, ex Pegna *par.* 3. *comment.* 31. Vide quæ dixi *capit.* 35. *quæst.* 40. Dianam *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 20. & 32.

Quares 20. Quibus ex causis reus possit se defendere ad diminutionem pœnæ?

31 *Resp.* Pœnam minuunt sequentes causæ. Senectus, Ira, Lubricum linguę, Minor ætas, amor, nimius, Ebrietas, Prouocatio aduersarij, Dormitio, Sexus fœmineus, Rusticitas, Multitudo peccantium, Spontanea confessio delicti, Furor. De singulis aliquid dicendum. Vide Clarum *q.* 60. & Carenam *par.* 3. *tit.* 9.

32 Senectus minuit pęnam incipiẽdo ab anno quinquagesimo, ex Tiraq. *de pœnis temper. causa* 8. *num.* 4. Anton Gomez *de delictis cap.* 1. *n.* 68. Farin. *q.* 92. *n.* 23. *ad* 26.

Minor ætas minuit pœnam in hæretico pœnitente accusato in minori ætate, facto autem maiori non minuitur, quia delictum hæresis habet tractum successiuum, Farin. *q.* 197. *n.* 10. & qui in minori ætate fuit incredulus talis etiam remanet in maiori ætate constitutus, quando antea hæresim non retractauit, vnde punitur pœna ordinaria, vt ex Simancha *de cathol. instit. tit.* 29. *num.* 59. docet Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 27. Nec his obstant Tiraq. & Farin. quos pro se citat Sousa *lib.* 3. *cap.* 32. *num.* 18. dicentes minores vigintiquinque annorum mituis puniri etiam facti maiores, quia non ad tempus punitionis, sed delicti attenditur; id enim intelligitur respectu delictorum, quæ in ipso fieri transeunt, & momentanea sunt. Nota quod non Sacerdos celebrans, aut absoluens maior viginti annis, licet nondum excesserit vigesimum quintum, punitur pœna ordinaria, non obstante minori ætatæ, ex dictis *cap.* 22. *q.* 9. *&* 18.

33 Ira vehemẽs si prouenit ex iusta causa minuit pœnam, *ex l.* 2. *C. de abolit.* Tiraq. *de pœnis temper. causa* 1. *num.* 1. Farinac. *q.* 91. & in terminis nostris idem Farin. *q.* 179. *num.* 63. *&* 64. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 31. Si verò prouenit ira ex illicita causa, vt ex ludo non excusatur. Vide quæ dixi *q.* 10. *cap.* 26.

34 Lubricum linguæ, & iocus, atque incogitantia minuũt pœnam, quæ deficit plenus vsus, & aduertentia rationis, Ita alijs citatis Farin. *q.* 179. *num.* 63. *&* 64. Vide quæ dixi *cap.* 9. *num.* 80. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 35. *&* 36. De miscentibus sacra profanis dixi *cap.* 2. *num.* 57.

Amor inordinatus, qui solet contingere in sortilegijs amatorijs minuit pœnam, comparatur enim amor furori, *cap. Cum in iuuentute, de præsumpt.* Oldradus *consil.* 210. Monald. *consil.* 101. Farinac. *q.* 98. *num.* 88. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *n.* 50. vbi *num.* 53. bene contra Zanardum, asserit sortilegia amatoria ex facto hæreticali inducere vehementem suspicionẽ hæresis. Vide, quæ dixi *de sortileg. cap.* 18. *quæst.* 14. 35

Ebrietas quãdo pœnam minuat dixi *cap.* 26. *q.* 10. 36

Prouocatio aduersarij minuit pœnã, cum prouocatio inducat iracundiam, & præsumatur potius se velle defendere, quam malè sentire, aut loqui. 37

Dormitio regulariter excusat à peccato, & pœna ex ijs, quæ habet Glosa *in dist.* 6. tunc enim caret aduertentia, & vsu rationis, vnde solet dici: Qui dormit, non peccat. Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 39. bene dicit, Inquisitores in hoc inuigilare, quia de nocte proferentes hęreses, & blasphæmias præsumuntur ad eas inclinari, & de die proferre, quia nocte quis solet proferre ea, quæ die dixit. Vide Pegnam *com.* 17. *par.* 3. Sousam *lib.* 3. *cap.* 36. *num.* 4. *&* 5. 38

Muliebris sexus excusat ab hæresi in ijs, quæ eius capacitatem excedunt, & difficilis sunt cognitionis, non spectantia ad earum statum quo ad cognitionem actualem. Ita Farin. 179. *num.* 14. Simancha *de cathol. instit. tit.* 17. *num.* 21. Sousa *lib* 3. *cap.* 36. *num.* 1. ex ills Carena *par.* 3. *tit.* 9. *num.* 47. In alijs delictis vti poligamiæ, blasphæmiæ, sortilegiorum ferè in nihilo excusantur, cum hæc soleant esse omnibus nota, ex citatis. 39

Rustici pari ratione excusantur, & puniuntur in alijs ex citatis doctoribus. 40

Multitudo peccantium inducit veniam 2. *Regum cap.* 18. *num.* 16. *Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum, ne persequeretur fugientem Israel, volens parcere multitudini, cap. Commessationes* 1. *dist.* 41

1. *dist.44. cap.Quoties 13.1.q.7.cap.Non potest 32.23. q.4.* Glos. *ver. multitudo, cap.2. de temp. ordin.* vbi refert hoc Carmen. *Ob populum multum crimen pertransit inultum.* Valerus *ve. Pœna diff.* 8. explicat habere locum, quando timetur scandalum, aut multorum strages populorum, tunc enim parcitur, aut mitigatur pœna, vt colligitur ex citatis capitibus, & *cap.Vt constitueretur 22.dist.50. cap. Ordinationes.q.1. cap. Ipsa pietas 24.23.q.4. cap.Latores, de cler. excom.* Graff. *par.2. lib.3. cap. 28. num.* 30. Ita in terminis nostris Decian. *lib. 5. cap.50. n.5.* Farinac. *q.197. num.32.* ex illis Carena *par.3. tit.9. num.55.* Sousa *lib.3. cap.35. num.3.*

42 Præcisis igitur scandalo, & populorũ strage potest condemnari, comburi, & destrui aliqua ciuitas, aut castrũ in hæresim lapsum, ex prædictis doctoribus, de mandato tamen specialis solius Papę, sed in his caute agendum, & non nisi præmissis quibuscumque medijs ad occurrendum huic malo, præsertim autem ab indictione belli abstinendum est, quia solent sequi maiora scandala, & strages sine aliqua emendatione, & magis indurantur corda eorum, & hæresi potenter serpit, vt experientia compertum est extra Italiam.

43 Spontanea confessio delicti minuit pœnam iuxta dicta de sponte comparentibus *cap.30. à q.14.*

44 Furor minuit pœnam, immo in totũ tollit, quando in actu furię quis deliquit, quia fati infelicitas eum excusat, *l.Diuus ff. de off.* præsidis, & facta illis non imputantur, *cap.Aliquos 5.15.q.1.* & carent consensu necessario ad peccandũ, *cap.Neque furiosus 26.32.q.7.* In dubio præsumitur delictum in furore factum in eo, qui habet lucida interualla, Anton, Gomez 3. *Var. cap. 1. num.* 70. Pegna *par.3. com. 22. num.96.* ex illis Carena *par.3. tit 9. num.65.* Quando quis commisit delictum tempore mentis sanæ, & tempore sententiæ incidit in furorem, verum non est puniendus corporaliter, sed in bonis tantum Farin. *q.94. num.16.* Sousa *lib. 3. cap. 33. num. 5.* alijs citatis Carena *num.68.* Furiosus autem custoditur à ministris Sancti Officij non à parentibus, ex Pegna *par.3. comm.22.* illis nihilominus sub fideiussione de illo pręsentando consignari potest, vt curetur. An furiosus per procuratorem possit cõparere probãdo suum furorem, disputat hoc Carena loco citato *à num.70.*

Quæres 21. Quales debeant esse testes producendi furore reorum, quibus intendit se defendere?

Resp. Testes producendi fauore rei tales esse debent, quales adducti contra ipsum reum ex probatis *q.7. cap.33.* nisi casus sit ita grauis, vt requirantur testes omni exceptione maiores, vt quando obijcit crimen testibus *supra num.29.* Et sicut in condemnatione requiruntur omni exceptione maiores, ita & in absolutione, pari enim passu currunt. Vnde supradicta locum habent, quando testes adducuntur occasione torturę, aut vt reus excusetur à pœna ordinaria, non autem ab omni pœna, quia tunc integri omnino, & contestes esse debent. Vide infra *num.61. ad 66. num.79. & 80.* 45

Quæres 22. An defensiones aliquo iure, vel consuetudine tolli possint?

Resp. Non quæ sunt iuris naturæ, vt citatio rei ad examen, & sententiam, quia nullus inauditus condemnandus est, quia nulla lex positiua, aut consuetudo potest induci contra ius naturale, & diuinum *cap. fin. de consuetud.* Salas *de legib. tract. 19. sect. 11. n.* 80. Molfes. *tom.1. summæ tract. 9. cap. 11. num. 41.* Suar. *lib.7. de legib. cap.6. num.4.* esto diceremus defensionem rei esse de iure gentium, quia tolli non potest; cum sit quasi ius naturale, Azor. *tom. 2. lib. 5. cap. 17. q. 6.* Bonac. *disp.1. de legib. q.1. par.fin. num.8.* Nec obstat, quod appellatio quandoque non admittatur, & possit non admitti, vnde Principes iubent aliquid cum clausula: Appellatione remota, de qua latè Barbosa *Claus.9.* quia ea est de iure canonico, & ciuili, secundum doctores cum Maranta *par. 6. suæ praxis ver. Appellatio num.340.* 46

Quæ-

Quæres 23. Quomodo hæreticus possit se defendere?

Resp. Multis modis. Primo, probando, se ignorasse verba à se prolata esse formaliter hæreticalia, & contra fidem, nam sicut ignorantia excusat ab hæresi incurrenda in foro conscientiæ, ex dictis *cap.* 9. *q.* 5. & 6. vide ibidem, ita etiam excusare potest in foro iudiciali, esto enim ignorantia iuris *ex Reg.* 13. *in* 6. non excuset pro foro externo, & talis sit ea, quæ versari potest cum hæresi, cum omnis hæresis contraria sit alicui propositioni lege diuina, aut humana de fide definitæ, illud tamen vniuersaliter non est intelligendum, cum etiam ignorantia iuris in multis posśit excusare in foro externo, & ad rem nostram excusat mulieres, rusticos, & alios, qui probantur in docti, *l. Cum de indebito*, *ff. de probat.* ibi doctores, Alex. *in l.* 15 qui putat, *ff. de acquir. hæredit. num.* 7. Natta *consil.* 140. *num.* 11. Mascard. *n.* 11. *de probat. vol.* 1. *concl.* 47. quod procedit etiam in materia fidei ex Farin. *de hæresi q.* 179. ex eo Ricciull. *lib.* 5. *cap.* 7. *num.* 7. Carena *tit.* 1. *de hær. si num.* 42. qui omnes cum alijs asserunt non esse allegandum ignorantiam in articulis manifestis fidei, quos omnes scire tenentur, quales sunt qui continentur in Symbolo Apostolorum, qui nimirum inter Christifideles publicè solemnizantut, quamquam & inter illos, aliqui sunt, qui etiam probabiliter præsumi possunt ignorari à quibusdam rudibus, vt est articulus de communione fidelium, & quidam alij magnæ speculationis, vt essentia diuina personis communicata absque sui diuisione, hæc enim, & similia sunt intellectu difficilia non solum à rudibus, sed etiam à quibusdam alijs, qui literas didicerunt.

49 Secundò, quis defenditur non esse formalis hæreticus, si probetur fuisse amens tempore, quo protulit, & credidit hæresim, quia non potest dici pertinax, & cognoscens errorem suum contra fidem, hoc ipso, quod caret vsu rationis, solum ergo dicetur materialiter hæreticus, & non ex intentione. Et hoc procedit licet mente captus habeat quandoque lucida interualla, in quibus ratione vtatur, quia ex intrinsecis naturæ præsumitur habere intellectum læsum, ita quod non bene, nec plene aduertit ad id, quod dicit, quod sufficit, vt quis non damnetur formaliter hæreticus, cùm amens non dicatur consentire, *cap. Sicut tenor* 15. *de regular.*

Tertiò furiosus probatus dum protulit hæresim excusatur, quod non est puniendus, vt hæreticus, quia ignorauit se errare, neque pertinax dici potest, quia caret vsu rationis *cap. Neque furiosus* 26. 32. *q.* 7. comparatur mente capto, *l.* Si *pater ff. de Curat. fur.* vnde eius facta illi non imputantur, *cap. Aliquos* 5. 15. *q.* 1. furor de præsenti præsumitur in futurum durare, Paris. *consil.* 87. *num.* 12. Couar. *de Sponsal. part* 2. *cap.* 2. *num.* 6. Rota Rom. *vol.* 2. *decis.* 106. *num.* 26. licet quandoque videatur sane loqui, id tamen verum est solum apparenter, sed vere captus est Glos. *ver. Furore, cap. Dilectus, de sponsal.* Mar. Anton. *lib. resolut.* 43. præsumitur autem durare, si probatur adfuisse per annum, vel etiam per mensem ex Couar. & Menoch. Sanch. *lib.* 1. *disput.* 8. *num.* 17. §. *Quando.*

Quartò, neque qui in ebrietate hæresim dixit iudicandus est formaliter hæreticus, quia non habuit talem rationis vsum, quo potuisset scire se errare contra fidem, ideo fuit tantum materialiter hæreticus, comparatur enim ebrius furioso, *l. Omne delictum*, §. *Per vinum*, *ff. de re milit.* qui sicut non est formaliter hæreticus, neque pariter talis censendus est ille, qui in ebrietate dixit hæresim.

Quintò, ab hæresi formali excusatur blasphæmus, & periurus, quia præsumuntur ita loquentes verba proferre ex indignatione, quam habent erga alium hominem, vt si quis dicat, Putana, &c. occidam te, vel ex iuramento proferre, dicendo per Deum iniustum id

id verum est, his enim modis loquens blaspbæmus est hæreticalis, non tamen est formaliter hæreticus, sed tantum de hæresi suspectus, quando protestatur se credere quod credit Ecclesia, & talia verba continere hæresim si credantur. Ita Castro *lib. 1. cap. 12.* Eymer. *part. 2. Directorij quæst. 41.* Sanch. *lib. 2. cap. 32. num. 3.* ex illis Sousa *Aphorism. lib. 1. cap. 19. num. 17.* Carena *tit. 7. de Blasph. §. 4. num. 18.*

Sextò, excusatur ab hæresi formali
53 ille qui probatur iocosè hæreses protulisse, ita Albert. *q. 36. num. 11.* Pegna *par. 3. Direct. comm. 17.* Sousa *lib. 1. cap. 13. num. 1.* Farinac. *de hæresi, quæst. 179. num. 40.* Sanct. *de Blasphem. cap. 8. dub. 2.* Carena *tit. 1. de hæresi num. 8.* Probare autem debet hanc ioci qualitatem, sufficienter autem constat aliquem dici nimium verbosum, & scurilem, quando pro tali habetur in loco, vbi moratur.

Septimò, non est dicendus formali
54 hæreticus ille, qui ob magnam animi perturbationem, & iram protulit hæresim, quia ira impedit animum, ne sciat cernere verum, ergò non potest scire verba à se prolata continere hæresim, & esse contra aliquam veritatem de fide definitam. Ita Albert. *quæst. 36. num. 18.* Pegna *par. 3. Director. comm. 17.* Farinac. *q. 179. de hæresi num. 42.* Sousa *lib. 1. cap. 13. num. 2.*

Octauò, qui probat se dormisse, vel
55 fuisse semi dormientem, quando protulit hæresim, non est iudicandus formaliter hæreticus, quia tunc cum caruerit ratione, non potuit scire hæresim a se prolatam esse contra fidem; Vide Hurtadum *2. 2, disp. 83. sect. 3. §. 29.* relatũ à Diana *part. 5. tract. 13. resolut. 17.* asserentẽ dormientẽ etiam simulate nõ esse iudicãdum hæreticum, nisi temerariè.

Nono, neque eum esse damnandum
56 de hæresi, qui probat hæresim protulisse recitatiue, qui is non dicitur asserere, neque illi credere, sed ab alio dictum alijs manifestare; neque comædias agẽtem repræsentando factum hæreticum iudicãdum esse hæreticum docuit Hurtadus loco citato.

Decimo, hæreticus formalis non est 57
censendus ille, qui verba hæreticalia profert per modum imperatiui, aut optatiui; vt, maledictus sit, cadat è Paradiso, &c. quia non proferuntur per modum assertionis, & credulitatis cõtra fidem, sed ex quadam indignatione; constituunt tamen hunc blasphemum, & vehementer de hæresi suspectum.

Vndecimo, asserens se velle facere 58
aliquid, quod est directe hæreticum nõ est formaliter hæreticus, quia hæresis non consistit in faciendo, sed in credendo rem à se prolatum esse veram, licet contra fidem. Azeuedo apud Carenam *tit. 1. de hæresi num. 4.* dicit ex facto hæretico oriri suspicionem hęresis, ergo nõ potest dici formaliter hæreticus, & à fortiori ille, qui non fecit factum hæreticũ, sed tantum dixit se illud velle facere.

Concluditur erga ex his, illum esse 59
formaliter & propriè hæreticum dignũ pœnis cõtra hęreticos inflictis, qui proferendo aliquam propositionem à se creditam pro vera, scit esse contra aliã de fide clare definitam ab Ecclesia, quam nulla sufficienti ratione excusare potest, non fuisse hæreticam.

Hæresis autem materialis sic dicta in 60
ordine ad eam proferentem, est illa, quę in homine illam proferenre, caret errore in intellectu, & probabiliter excusari potest aliqua verisimili ratione, aut testimonio, iuxta dicta in præcedentibus vndecim excusationibus, quibus quis non iudicatur hæreticus formalis. Materialis hæreticus suas non effugit pœnas, cum suspectus habeatur de hęresi, venit puniendus iuxta qualitatem facti, aut dicti, attenta specie suspicionis.

Duodecimo, requiritur ad hęreticum 61
formalem puniendum à S. Officio, quod testes duo deponant, vnum verba, vel facta hæresim importantia clare, & manifestè sine vlla ambiguitate in sensu verborum; alterum, quod deponant, se audiuisse proprijs auribus reum dixisse se illa credere factum autem, seu dictum

ctum non debet esse antiquum, sed recens, & testes negotium probantes debēt esse omni exceptione maiores. Ricciull. *lib.5.cap.6.*

62 Duo igitur testes requiruntur ad conuincendum hæreticum formalem negatiuum, id enim regulare est in omni gotio requiri duos testes, etiam ad condemnandum pœna ordinaria, & non plures, nisi ius id exprimat. vnius enim testimonio nullus est condemnandus *cap. Veniens* 10. *cap. Licet* 23. *de testib.* & *cap. Si testes* 4. *q. 2. dicitur ex lib.22. ff. titul. de Testib.* quod vbi numerus testium non adijcitur, etiam duo sufficiunt, pluralis enim locutio duorum numero contenta est. Sic docent Farin. *q.*188. *de hæresi nu.*96. Sanctar. *de hæresi cap.*39. *dub.*2. *nu.*11. Borella *tom.2. tit.5. de num. testium num.*50. Carena *tit.1. de hæresi num.* 66. nec contrarium prædictis probatur *cap. Excommunicamus, de hæret.* quia ibi plures testes duobus requiruntur in generali inquisitione, non vero in speciali, de qua nulla fit mentio.

63 Non sufficit, quod hi duo testes deponant se factum hæreticum vidisse, aut dictum proprijs auribus audisse clare, sed præterea debent probare, & testificari, se audisse quærelatum dicentē se suam hæresim credere, ratio est, quia ad constituendum aliquem formaliter hæreticum requiritur, quod errorem hæresis habeat in intellectu sciens, & aduertens se errare contra fidem; sed error iste non habet necessariam connexionem cum verbis, aut factis per testes probatis contra quærelatum, ergò non tantum factum, aut verbum hæreticum, sed etiam error in intellectu probandus ast, de quo tunc constare dicitur, quando testificatum fuit, quærelatū dixisse, se credere suam hæresim. Quod si non probetur hoc secundum dictum, in quo potissimum consistit ratio formalis hæresis nempè credere contraria fidei Christianæ, seu non credere res, quæ sunt fidei, iam denuntiatus non probatur hęreticus, quia non constat illum habere errorem in intellectu, sed tantum præsumitur tunc de hæresi suspectus.

Hoc autem factum, vel dictum hæreticale non debet esse antiquum sed recens, aliter præsumitur illatum potius ex calumnia, quam ex caritate, quia obligatio denuntiandi hærericos, & de hæresi suspectos diu differenda non est, sed infra præfixum tempus quilibet denuntiare tenetur ad exonerandum propropriam conscientiam, qui autem post determinatum tempus diu differt denuntiationem non videtur ad id moueri ex præcepto Ecclesiæ, cum in eo fuerit negligens, sed alio fine, qui bonus præsumi non potest, nisi excusationem tantæ dilationis afferat, quæ tamen non potest obesse quærelato, adhuc enim delictum hæresis manet antiquum, & non recenter factum, ergò non probatur sincerè quærelatum esse hæreticum formaliter, cum aliqua suspicio calumniæ subsit ex allatis, non enim in negotijs suspecta est *arg. cap. Cum inter* 18. *de elect.* 64

Testes autem contra hæreticum formalem negatiuum debent esse omni exceptione maiores, agitur enim in ordine ad pœnam ordinariam, & grauissimam de tradendo hæretico curiæ seculari, de confiscatione eius bonorū, ideo hæresis debet esse legitimè, clarè, & manifestè probata per testes omni exceptione maiores, quibus nihil obijci possit. An autem in hoc casu debeant esse contestes non solum respectu delicti, sed etiam respectu loci, & temporis? probaui negatiuè *Resol.*101. *à num.* 200. *cum sequent.* & facit Sousa *in fine sui Aphor.* & in quęstione vnica de testibus *sect.2. num.* 13. & 16. & 17. Pasqualigus *in terminis decis.*158. *num.* 25. & *num.* 10. quamplures vocat doctores asserentes in crimine heresis sufficere testes contestes in specie hæresis, licet discordent in tempore, & loco, & hoc verum est, vt probaui multis *Resol.*101. *num.*200. 65

Tertiam decimam, adde causam excusan- 66

cusantem aliquem ab hæresi formali, nimirum timorem, & metum, qui igitur hęresim profert verbo, vel facto, aut fidem negat non iudicatur formaliter hęreticus hoc est, se habuisse in intellectu errorem fidei contrarium, quia pręsumitur id fecisse potius ad euitandum periculum mortis, aut alterius mali, quam crediderit aliquid contra fidem, in dicendo, vel faciendo aliquid hæreticale. Quod iudex debeat habere hanc præsumptionem metu probato, ostenditur ex eo, quia metus excludit consensum, *l. Nihil, ff. de reg. iur. cap. Cum locum* 14. *Cap. Veniens* 13. *Cap. Consultationi* 28. *de sponsal.* & causat inuoluntarium secundum Theologos cum D. Thom. 1. 2. *q.* 6. *art.* 5. vnde in se includit ignorantiam, *l. Si cum exceptione*, §. *In hac actione*, §. *quod metus*. Hæresis autem formalis requirit, quod eam proferens scienter, & aduertenter credat cōtra fidem, hanc autem scientiam, & aduertentiam non præsumitur habere ille, cui metus fuit incussus, cum mentem perturbatam habeat, ergò proferens, aut faciens aliquod hæreticale timore, & metu mortis, aut alterius periculi non præsumitur habere errorem in intellectu, sed ea præstare tantum ad effectum euadendi periculum. Metus igitur etiam leuis excusat, vt quis non iudicetur hæreticus formalis, vt docent Albert. *de agnosc. quæst.* 30. *à num.* 6. Pegna *part.* 1. *Direct. comm.* 24. Farinac. *de hæres. quæst.* 183. *num.* 23: 26. 29. 31. Azor. *part.* 1. *lib.* 8. *capit.* 9. *quæst.* 9. ex illis Sousa *lib.* 1. *cap.* 17. Carena *titul.* 1. *de hæret.* §. 11. Qui omnes cum alijs asserunt hunc peccare mortaliter, quamuis faciat ad euitandam mortem inique illi intentam, quia me-
67 tus etiam grauis in ijs, quæ intrinsecè sunt mala huiusmodi sunt dictum, vel factum hæreticum, nullo modo excusat à peccato, Sanch. *lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 6. Excusat tamen ab excomm. & alijs pœnis iuxta qualitatem metus, & personæ. Huiusmodi ergo hæretici, qui ma-
68 teriales, seu externi vocantur non sunt verè formaliter hęretici, sunt tamen suspecti vehementer, vel leuiter de hæresi attenta qualitate metus, & conditione personæ metum patientis.

Supradictæ autem omnes causæ, quæ faciunt pro exonerando quærelatum à formali ratione hæresis, probandæ sunt per ipsummet probatum reum, dum ei offeruntur defensiones, quæ cum sint
de iure naturę nulli negantur, neque hę- 69
reticis, vt colligitur *ex cap. fin. de hæret. in* 6. Eymer. *par.* 3. *Direct.* Rubr. *de defens. reorum. num.* 117. Pegna *comm.* 28. Farin. *de hæresi q.* 185. §. 14. *num.* 210. quod procedit licet reus sit malæ famæ, & vitæ Farin. *cit. num.* 218. licet eas nō petat; procedit etiam respectu torturæ, ex prædictis, quod verum nō puto, quā-
do à consultoribus fuit conclusum, reum 70
esse torquendum pro vlteriori intentione, quia tunc nullo modo se excusare potest, & officium tunc ius habet absolutum torquendi reum.

Sed quibus medijs hæreticus formalis 71
conuictus probabit suam innocentiam?

Resp. Si intedit probare, se non habuisse errorem in intellectu per supradictas causas, sufficiunt duo testes licet non sint omni exceptione maiores; si verò inten-
dit reprobare testes, in casu, quo testium 72
nomina sunt publicanda iuxta *cap.* 20. *de hæret. in* 6. necessario testes reprobatorij debent esse omni exceptione maiores, & reprobandos in aliquo excedere, probatio enim alia fortiori reprobanda est, iuxta quod dixi *resolut.* 103. *n.* 134.

An hæreticus negatiuus, conuictus 73
tamen legitimis testibus possit per torturam purgare hanc partem negatiuam, probando se verè nō credidisse hæresim à se prolatam, & etiam confessam? Hæreticus negatiuus de hæresi conuictus, negans se hæresim de qua fuit cōuictus, protulisse, non admittitur ad torturam, sed puniendus est pœna ordinaria, quādo de vtroque de verbis, aut factis, & intentione cum errore in intellectu fuit conuictus, quia per suam negatiuam nullo modo infringit dicta testium, neque illi aliqua ratione est credendum,

quilibet enim ad pœnam effugiendam præsumitur peierare, & esse mendacem, nulli enim credendum est in casu proprij interesse, nisi per testes probet *resol.*103. *num.*114. ergo frustra admittitur ad torturam, vt probet se esse innocentem. Cōfirmatur, quia tortura inuēta est, vt reus
74 cogatur fateri delictum, de quo constat semiplene, non autem ad illud negandū, & probandum se innocentem, siquidem ex eadem causa non debent oriri contrarij effectus, *l. Meminerint, C. Vnde vi, l. quod Labeo, ff. de compens.* & quod introductum fuit in fauorem iustitiæ contra reum, vt cogatur fateri veritatem, de qua aliquo modo, & in casu hoc plenè constat, non est retorquendum in eius dispendiū fauore rei *arg. reg.*61. *in* 6. Ita ex Farinac. *q.*179. *de hæresi num.*60. docet Carena *tit.*1. *de hæret. n.*76. & 77. Conuictus ergo de hęresi tam quoad dictum seu factum, quamquod ad intentionem erroris in intellectu, & credulitatis hæresis asseueranter vtrumque negans, tortura abiecta pœna ordinaria puniri debet, nō obstante eius negatiua, sententia enim ferri potest in conuictum tantum, licet non confessum, *cap. Nos* 1.2. *q.* 1. etiam in materia hæresis, *cap. Super quibusdam* 26. *de verb. signif.*

Quando fatetur delictum de quo fuit conuictus etiam super praua intentione, quam tamen negat, potest iudex subijcere torturæ pro vlteriori veritate habenda fauore S. Officij cōtra conuictū cū clausula protestatiua, *citra præiudicium probatorum*. non tamen tenetur, quia sufficienter sibi constat de intentione per testes, quibus obuiare non potest negatiua rei; quod si velit magis se certificare, subijciat illum torturæ absque præiudicio probatorum, sed idego censerem frustraneum, cum iudex non indigeat maiori certitudine, quam habet per testes legitimos.

Ex his ergo habes hæreticum formalem, qui nimirum fuit conuictus de vtroque hæresi, & intentione praua per legitimos testes probantes siuè dictum, siuè factum cum errore in intellectu non esse admittendum ad torturam, neque pro se, quia tortura inuenta fuit fauore iustitiæ contra reum, vt cogatur fateri, neque fauore iustitiæ, quia adhuc iudex pœna ordinaria reum conuictum punire potest, non obstante eius negatione, quæ nullius est valoris.

In casu, quo quærelatus fuit conuictus de dicto, vel facto hæreticali, non 75
autem de intentione, & errore in intellectu, quia ab aliquo numquam auditus fuit se dixisse hæresim credere, in rigore criminis hæresis sic conuictus non dicitur formaliter hæreticus, quia non constat de errore in intellectu, sed solum à iudice præsumitur, ideo pro qualitate suspicionis sine dubio torquendus est, vt satisfiat huic Sancto Officio, qui non potest se certificare super intentione quærelati nisi mediante tortura, & in hoc nullus contradicit. Quod si reus in 76
negatiua persistat, puniendus est, non vt hæreticus formalis, sed tantum, vt de hæresi suspectus, hoc enim ipso, quod quis conuincitur se protulisse aliquid dictum, aut factum hæreticale de se tale est vehementer de hæresi suspectus, ideo vt talis puniri potest. Ita docent cum Farinac. *de tortur. q.*40. *num.*16. Carena *tit.*1. *de hæresi*, §.15. Diana *par.*4. *tract.*6. *resolut.*32. Præmittenda autem est clausula, *Absque præiudicio probatorum*, neque in tortura examinandus est super delicto, de quo iam constat, sed tantum super intentione, de qua est vehemens suspicio.

Ad constituendum ergo quærelatum 77
hæreticum formalem duo sunt necessariò probanda, primum, quod hæresim verbo, aut facto perpetrauerit; secundū, quod testes omni exceptione maiores delictum probantes deponant se audisse quærelatum dicentem se credere hæresim contra fidem, aliter defectu vnius istorum, hæreticus formalis nō probatur in ordine ad pœnas iuris. Intellige modo non purget quærelam excusationibus supra positis. Defectu secundæ conditionis de errore in intellectu, quærelatus dicitur tantum suspectus de hæresi, 78
qualis

qualis est ille, qui licet sit conuictus de dicto, vel facto heretico, nõ tamen probatum fuit ipsum habuisse errorẽ in intellectu, sed tantum presumitur talis, & in hoc sensu agendum in sequentibus.

Quares 24. An denuntiator succedat loco testis ad condemnandum hæreticum formalem ad pœnam ordinariam?

79 *Resp.* Non succedit, quia hoc delictũ probandum est per testes, sicut alia omni exceptione maiores, quibus obijci nihil possit, qualis non est testis simul denuntiator, cui obijci potest, quod ei nõ conuenit duplici officio fungi in eadem causa. Quod testes debeant esse omni exceptione maiores etiam in causa hæresis ad condemnandum in pœnam ordinariam docent omnes cum Pegna *part. 3. com. 113. & 120.* Decian. *lib. 5. cap. 35. num. 6.* Farinac. *de hæresi q. 188.* ex illis Sousa *lib. 2. cap. 19. num. 1.* 80

Quares 25. An pro Reo admittatur procurator?

Resp. Admittitur pro reo presenti, nõ pro absenti, nisi in allegandis causis absentie. Vide *cap. 34. q. 29.* 81

CAP. TRIGESIM. VII.
DE SENTENTIIS FERENDIS.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitor procedit duobus modis.*
2 *Tribus modis terminat suos processus.*
3 *Sententia quid sit definitur.*
4 *Axiomata quindecim de sententia.*
5 *Sententia alia absolutoria, alia condemnatoria, &c.*
6 *Condemnãdus est prius citandus specialiter ad hoc.*
7 *Delictum condemnandum, vel absoluẽdum exprimitur in sententia.*
8 *Subiiciuntur aliqua rationabiliter.*
9 *In ea exprimendum tempus, quo reus fuit in hæresi.*
10 *De die fertur, etiam festiuo.*
11 *Innocens probatus absoluitur.*
12 *Sententia transit in rem iudicatam.*
13 *Non tamen in causis Sancti Officij.*
14 *Absens quomodo condemnandus.*
15 *Appellatio ab interlocutoria, non à definitiua.*
16 *Non plenè conuictus quomodo punitur.*
17 *Condemnatur vt hæreticus conuictus indicijs indubitatis.*
18 *Ex præsumptionibus pluribus vnitis nõ damnatur ordinariè.*
19 *Fertur, & legitur per Notarium.*
20 *Reseruatio pœnarum.*
21 *Iudex laicus, cui reus tradendus, non interest sententiæ.*
22 *Suspectus negans prauam intentionem adhuc condemnatur.*
23 *Absolutus defectu probationum punitur ab alio iudice.*
24 *Nõ verò cõdemnatus per Ecclesiasticũ.*
25 *Licet insufficienter, per laicum puniri potest.*

CAPVT.

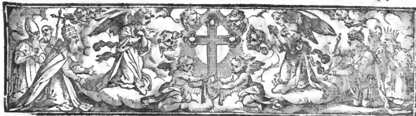

CAP. TRIGESIM. VII.

DE SENTENTIIS FERENDIS.

1 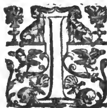NQVISITOR sic dictus ex officio, quod habet inquirendi delinquẽtes in causis fidei, & illos taliter repertos puniendi duobus modis procedere potest. Primò generaliter, quando ex officio visitat prouinciam sibi commissam, perscrutando an in ea adsint hæretici, & alij de heresi, raro autem solent visitare personaliter incedendo, sed solum nostris temporibus Edicta ad loca omnia suę iurisditionis transmittunt publicanda à Rectoribus Ecclesiarum. Secundò, per Inquisitionem specialem ad instantiam quærelantis, & denuntiantis fabricato processu informatiuo, & offensiuo contra reum, vt tandem eum confessum, vel saltem conuictum condemnet in pœnam sibi condignam. De hac duplici Inquisitione *Directorium Inquis: part. 3. comm. 16.* ex Pegna.

De tredecim modis terminandi processus agit *Director. part. 3.* alijs citatis Carena *part. 3. tit. 11. à num. 33.* Quibus relictis, assentiorijs, qui tribus modis suas causas terminant. Primò, absolutione, quando in processu nihil probatur contra inculpatum, qui probat se innocentem. Secundò, condemnatione ad pœnam ordinariam eo quod est conuictus, & confessus, aut ad minus conuictus ad pœnam extraordinariam. Tertiò abiuratione, & tortura, cum pœna extraordinaria, quod accidit, quando reus est ita indiciatus, vt non possit absolui, neque impunis dimitti, non plenè conuictus, remanendo cum suspicione heresis, quæ purgatur abiuratione, & tortura, imposita pœna mitiore, & extraor- 2

traor-

ttaordinaria iuta qualitatẽ ſuſpicionis, & delicti, illa enim non ſemper tollitur, cum leuis tortura afficiatur reus. Vide Dianam *par.4. tract.8.reſol.77.* His præmiſſis.

Queres 1. Quid ſit ſententia?

3 *Reſp.* Sententia eſt legitima determinatio facta à iudice ſuper aliquod factũ. Dicitur determinatio, quia eſt vltimus actus, quo proceſſus terminatur, importat expeditionem cauſæ habita ratione ad præcedentia, quæ in proceſſu exprimuntur, vnde bene Gloſa, 1. *cap. Inquiſitioni 71. de appell.* quod determinatio reſpicit tãtum præcedentia, iudex enim ex vulgatis iuribus, ſecundum allegata, & probata iudicare debet, & nõ ex propria conſcientia, D.Thomas *2.2. q. 67. art.* 2. Clarus *q.66.* Tuſchus *lit. I. conſil.* 398. apertè *cap. Iudicet 4. 3. q. 7. cap.2. & 3. 6. q.2. l.Illicitas 6. §.Veritas, ff. de off. præſid.* ex quo etiam colligitur quod huiuſmodi determinatio eſt legitima, quandoſecundum allegata, & probata pronuntiatur ſententia, aliter contra iura diciturelle, ac proindè nulla, *cap. 1. de ſent. & re iud. l. Prolatam, C. de ſent. & interloc. om. iud.* Hinc deducuntur nonnullæ propoſitiones.

Sententia lata contra iura nulla eſt,
4 *cap. 1. de ſent. & re iud. l. Prolatam, C. de ſent. & interlocut.* intelligitur non ſolum quo ad ſubſtantialia, verum quo ad ſolemnitatem, & formam iuris reſpectu eorum, qui non habent ius procedendi de plano. *Secundò*, ſententia à non iudice lata, nulla eſt, *cap. Adaudientiam 3. de conſuetud. cap.4. de iudic. l.fin. C. ſi non à compet. Tertiò*, ſententia ſine citatione partis condemnandæ ad eam audiendã nulla eſt, etiam ſi detur à Papa, Abbas *in cap. 1. de cauſa poſſeſſ.* Imola *in Clem. Paſtoralis de re iud.* Oldr. *conſil.* 44. Roman *conſil.* 369. Aretinus *conſil.* 163. *n.* 14. Socin. ſenior *conſil.* 120. *Quartò*, ſententia ſine ſcriptis non meretur nomen ſententiæ, Gloſ. *in cap. Statutis 8. 2. q. 1. l.fin. C. de ſent. ex breui. recit. cap. Et ſi ſententia, de re iud. in 6. cap. Sepè Clem.2. de verbor. ſignif.* vbi etiam in cauſis ſummariæ, & de plano tractatis, non tamen requirit ſubſcriptionem iudicis, *l. 2. & fine C. de ſent. ex breu. recit.* Verallus *par. 3. deciſ.* 139. vt autem in iudicio probet debet autenticari per iudicem, aut notarium actuarium, *ex cit. l.neque per teſtes probari poteſt*, qui fuerunt præſentes, Lanfranc. *in cap. Quoniam contra, de probat. num.* 72. Verallus *par. 2. deciſ.* 90. *Quintò*, ſententia ſuper re dubia nulla eſt, *cap. Nomen 12. 2. q. 1. cap. ſi quis 9. §. Incerta 30. q. 5. cap. fin. diſt. 33. l. In ſumma 59. de re iud. Sextò*, ſententia cõtinens errorem intolerabilem nulla eſt, *cap. Per tuas 4. de ſent. excom.* Gloſ. ibi *ver. Intolerabilem. Septimò*, ſententia nulla nullum parit effectum, *l.4. §. condemnatum, ff. de re iud. cap. Non debet 11. q. 3.* Nau. *tom. 4. in cap. Cum contingat de reſcript. remed.* 3. Megal. *part. 3. de ecnſ. lib. 7. cap. 2. num.* 67. nihilominus adhuc dicitur ſententia ex allegatis per M. Anton. *lib. 1. reſol. 50. num. 57. §. Allegabatur*, & tranſit in rem iudicatam, vt dicam infra *ſub q. 7. Octauò*, ſententia non habet vim legis, *l. fin. ff. de legib.* vbi excipitur ſententia principis, quæ pro lege eſt habenda, *l. Nemo, C. de interloeut. om. iud.* Thomaſet. *Regul.* 279. intellige, quando ſe explicat, vt valeat pro lege, Sanch. *lib. 2. diſp. 14. num. 4. §. Et ad caput*, habet locum in ſententijs in corpore iuris expreſſis, ſecũdum doctores *in cap. In cauſis, de ſent. & re iud. Nonò*, ſententia non dat ius, ſed illud explicat, *l. ſicut, §. ſed ſi quæritur, ff. ſi ſerui. vend.* facit tamen ſi trãſeat in rem iudicatam, *l. ſi ſeruus, §. ſi hereditatis*, ibi: *Et cum ius ff. de leg.* 1. item quando fertur in cauſa ſtatus, *ex allegata deciſ.* per Tambur. *tom. 3. deciſ. 69. num. 5. Decimò*, ſententia eſt ſtrictiſſimi iuris, Fulgoſ. *conſil.* 40. Alex. *vol. 7. conſil.* 164. vnde *ex Deciſ.* 49. apud Tambur. *num.* 7. verba ſententiæ non debent plus operari, quam de neceſſitate importent, & tantum importat, quantum verba ſonant, Socin. *iun. conſil. 181. num. 6. &* 97. Rota Rom. *vol. 2. deciſ. 317. num.* 4. *Vndecimò*, ſententia nulla confirmari poteſt, ſi conſtet de iuſtitia, *Innoc. in cap. 1. de confirmat.* alijs allegatis Rota *vol. 4. deciſ.* 52. Littæ, Alex. *vol. 5. conſil. 3. n.* 4. Aymon

Aymon *consil.* 270. *fine*. *Duodecimò*, sententiæ verba intelligenda sunt, secũdum quod iudex de iure pronuntiare debebat, *l. Miles ff. de re iud. iuncta* Gloss. 1. Peirinus *ad consil.* Pitrhi *num.* 9. *Decimotertiò*, sententia intelligitur secundum ius commune, à quo recipit interpretationem, *l. Hieronimus ff. de euict. l. Miles §. Decem, ff. de re iud.* Alex. *lib.* 5. *consil.* 36. Craueta *consil.* 74. *n.* 9. *Decimoquartò*, in sẽtẽtiãdo nõ recedẽdũ à cõmuni opinione Bart. cũ alijs *in l.* 2. *C. de pœn. iud.* Felin. & Dec. *in cap.* 1. *de constit.* M. Ant. *lib.* 2. *resol.* 28. *n.* 15. alios citans *Decimoquintò*, sententia in dubio præsumitur iusta, & legitima, Gloss. *in Auth. Generaliter, C. de Episc. et cler.* Doct. *in cap. Quoniam, de probat.* Abbas *vol.* 1. *consil.* 71. M. Anton. *lib.* 1. *resolut. fin. casu* 41. §. *Accedit*, nisi probetur oppositum, Gloss. *fin. cap. Conquerente, de restit. spoliat.*

Quæres 2. Quotuplex sit sententia?

5 *Resp.* Diuiditur in definitiuam, & interlocutoriam. In condemnatoriam, & absolutoriam. Definitiua est illa, quæ totum negotium absoluit, & vltimo terminat. Interlocutoria, quæ determinat articulos emergentes in progressu causæ, dum principale adhuc pendet, Iason *in l. Ne quidquam, §. Vbi decretum, ff. de off procons.* Silu. *ver. eod.* Condemnatoria subijcit reum pœnæ, absolutoria eum liberat, vide Mirand. *q.* 27. *art.* 7.

Quæres 3. An qui condemnandus est, specialiter debeat citari ad audiendam sententiã cõtra se ferendam, & legendã?

6 *Resp.* Reus condemnandus siuè sit præsens, siuè absens, & contumax specialiter citandus est ad audiendam sententiam, vt alijs allegatis docet Farinac. *q.* 185. *num.* 155. Scaccia *lib.* 1. *de iud. cap.* 88. & *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 397. Pegna *part.* 3. *com.* 40. Carena *part.* 3. *tit.* 11. *num.* 22. De absente idem Pegna *com.* 49. Sousa *lib.* 2. *cap.* 49. *num.* 5. idem Carena *num.* 56. aliter nulla est sententia, vt in alijs, in quibus sententia sine hac speciali citatione non afficit, ex allegatis per Rotam *vol.* 4. *decis.* 26. Orani, Tambur. *in decis.* 87. coram Cardin. Virile *num.* 5.

Quæres 4. An in sententia exprimendi sint omnes errores, super quibus reus est confessus, vel conuictus?

Resp. Tam in sententia absolutoria exprimendi sunt errores, quibus culpatus fuit absoluendus, quam in condemnatoria, recensendo delicta, & hæreses, excepto homicidio, tempus, quo reus permansit in hæresi, quandoque subticentur nomina certarum blasphæmiarũ ne piæ aures fidelium offendãtur, quando sententia legitur in publico. 7

Primum, de exprimendis erroribus in vtraque sententia probatur, quia omnis sententia definitiua componitur ex aliquo delicto, & pœna, vel exemptione ab illa, tamquam ex materia, & forma, est enim quoddam morale compositum; sed sententia non potest existere, nec intelligi in ratione sui compositi, neque in seipsa sine suis partibus componentibus, ergo hæ necessario in illa exprimendæ, ac proindè in ea narranda sunt delicta, quibus reus quærelatus fuit, vt per condemnationem pœnis debitis plectatur, aut per absolutionem declaretur inculpatus ab illis exemptus. Deinde ex illo communi axiomatè, quod iudex sententiare debet secundum allegata, & probata, colligitur, in vtraque sententia exprimenda esse delicta, quorum probatio, vel reprobatio nota est, sunt enim correlatiua ad sententiam, ergo in illa sunt exprimenda. Præterea sententia debet esse conformis libello, in quo delicta exprimuntur, *l. Vt fundus* 18. *commun. diuid.* ergo eadem exprimenda sunt in sententia, aliter non dicitur conformis libello. Insuper falsò inculpatus per actũ publicum sententiæ absoluitur, vt de sua innocentia à delicto sibi imposito testificari possit per sententiam, id autem facere non potest, nisi in ea delictum impositum exprimatur, ergo illud narrandum est. Adde, quod sententia declarat, an quærelatus sit verè reus, nec ne, ergo de necessitate delictum est exprimendum. Demum exprimitur in condemnatoria, ex sententia omnium etiam in terminis nostris ex Pegna *par.* 3. *com.* 40. Sousa *lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 25. alios citat Carena *par.* 3. *tit.* 11. *num.* 23. ergo & in abso-

absolutoria, cum vtraque sit sententia de crimine, & delicto. Negant hanc delictorum expressionem in sententia absolutoria Carena cit. cum Farinac. *q.* 185 *num.* 175. ex instructione Madriliana, contra quos sufficienter actum est per supradicta.

8 Secundum de subticendo homicidio intelligitur, quatenus ex illius narratiua iudex laicus posset agere contra reum, cui nulla ratione Inquisitor debet dare copiam processus, ne fiat irregularis, ex Albertino Sousa *lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 18. ex illis Carena *par.* 3. *tit.* 11. *num.* 25. Hæc intelligo, quando crimen est incidens, nã si causa sit principaliter super delicto homicidij, aut mutilationis in terminis Bullæ: *Si de protegendis*, nulli dubium est, hoc esse exprimendum, aliter sententia non esset conformis libello. Idem dic de homicidio ex maleficio, hæc enim exprimendo nullum incurrit periculum irregularitatis, nisi processum communicet iudici laico. Verum quidem est, quod iudex prudenter se gerit subticendo personam occisam, vel mutilatam, hoc enim modo iudex laicus nõ ita facile deuenire potest in compositionem facti, & si aliquo modo deueniret ex auditu, non ideo fit irregularis Inquisitor, si pœna mortis, aut mutilationis mulctaretur reus sub laico iudice, quia non dicitur cooperari huic pœnæ, cum propriè non influxerit in sententiam tali influxu, quod irregularitatem inducat, censetur enim causa remotissima insufficiens ad inducendam irregularitatem.

9 Tertium de exprimẽdo tempus, quo hæreticus permansit in sua hæresi docêt Simanch. *de cathol. instit. tit.* 60. *num.* 3. Sousa *lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 26.

Quæres 5. An sententiæ in causis fidei ferri possint de nocte, & diebus festis?

10 *Resp.* Ferendæ sunt de die, non tempore nocturno, nisi id suadeat aliqua necessitas, & temporis angustia, nam nocte agens à lege præsumitur male agere, Glos. *in l. si furem, ff. de sicar.* Alex. *consil.* 103. Ita Pegna *par.* 3. *com.* 40. Farinac. *q.* 185. *num.* 165. Quando sententiæ condemnatoriæ feruntur publicè, leguntur diebus festis in Ecclesia præsertim coram populo, vt punitione reorum timore correptus, se contineat in obseruatione mandatorum Dei. Ita Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 98. Carena *par.* 3. *tit.* 11 *num.* 11.

Quæres 6. An quando quærelatus probat suam innocentiam à crimine sibi falsè imposito sit declarandus talis sententia absolutoria? 11

Resp. Sic, quia iudex ex officio suo cuique iustitiam ministrare debet, quod consistit in eo, vt restituat illi, quod per quærelam falsam fuerat illi ablatum, quod præstatur per sententiam absolutoriam, per quam falso quærelatus declaratur innocens, & inculpabilis à delicto imposito. Ita omnes cum Eymerico *par.* 3. *num.* 242. Pegna *com.* 37. Farin. *q.* 185. *num.* 172. Sousa *lib.* 2. *cap.* 37. *n.* 1. Carena cum aliis *par.* 3. *tit.* 11. *num.* 33. Quod si reus apertè non probauit suam innocentiam, neque simpliciter absoluendus est, sed tantum ab ea instantia, ex eo, quod contra illum nihil legitimè probatum fuit, ex citatis.

Quæres 7. An sententia in causis fidei transeat in rem iudicatam? Est commune axioma, quod sententia transit in rem iudicatam, quando ab ea non fuit appellatum infra decem dies, *cap. Cum dilectus* 32. fine, *de elect. cap. Cum sit Romana, de appell.* Auth. Hodie, *C. eod.* hoc est, post illud tempus nõ potest amplius retractari, neque impugnari, quia res iudicata pro veritate habetur, *l. Res, ff. de reg. iur.* Barbosa *axiom.* 200. vnde, & facit ius irretractabile inter partes, *l. Eleganter*, §. *Si quis post, ff. de condit. indeb.* Craueta *consil.* 10. *num.* 7. Paris. *consil.* 23. *num.* 218. intelligitur, quando sententia est valida, nam nulla non transit, cum non mereatur nomen sententiæ ex allegatis per dictum Barbosam. Hæc locum habent in alijs causis, non in illis Sancti Officij. Vnde. 12

Resp. Sententia in causis fidei non transit in rem iudicatam, sed retractari potest, quandocumque opus erit, vt determinauit Pius V. Bulla incip. *Inter multiplices*. Ita Pegna *par.* 3. *comm.* 37. 13

Farin.

Farin. *q.197. n.28.* Carena *par.3. tit. 11. num.14.* quod procedit tam in sententia condemnatoria, quam absolutoria, cum par sit ratio vtriusque arg. *l. Qui condemnare 3. de re iud. l. Nemo qui, ff. de reg. iur.* Doct. *super cap. Inferior dist. 21. cap. Cum inferior de maior.* in terminis Scaccia *de sent. & re iud.* Glos. 14. *q. 7. num. 162.* Quare superuenientibus nouis probationibus contra reũ eius sententia retractatur, ex quo non fuit punitus adæquatè defectu probationum, *ex dictis cap. 34. q.8. & 9.* sicut absoluitur superuenientibus probationibus clarè eius innocentiam demonstrantibus, vt ibidem dixi, quamuis ante fuerit condemnatus. Sicut absolutus, siuè ab instantia, siuè simpliciter, & definitiuè, nouis superuenientibus probationibus condemnatur ex communiori doctorum, quos citas Diana *part.4. tract.8. resol. 10.*

Quæres 8. Quomodo condemnandus sit absens?

14 *Resp.* Reus absens conuictus citandus est ad respõdendum, illi dandæ sunt defensiones, & omnia facienda, ac si esset præsens, demum vocatus ad audiendã contra se sententiam ferendam condemnandus est, transmissis citationibus ad domũ habitationis, & ad valuas Ecclesiæ affixis, vt possit certiorari, si velit, de sua condemnatione imminente. Ita Pegna *part 3. com.49.* Sousa *lib.2. cap.49. num. 5.* Carena *part. 3. tit.11. num. 56.* Quando non est conuictus, sed tantum indiciatus, & grauatus seruatur forma præscripta *in cap. Cum contumacia, de hæret. in 6* vbi reus citatur ad respondendum de fide, qui non comparens iuxta terminum præfixum, contumacia per fiscalem denuntiata, excommunicatur, & si in ea per annum manserit, vt hæreticus impœnitens damnatur ex citatis.

Quæres 9. An in causis fidei detur appellatio à sententia tam definitiua, quam interlocutoria?

Resp. Datur ab interlocutoria, non à

15 definitiua, ex adductis *sub cap. 32. n.15. cap. 35. 42. cap. 36. q. 19.*

Quæres 10. An non plenè conuictus, sed vehementer indiciatus possit puniri pœna ordinaria?

Resp. Ex præsumptionibus, & indicijs vehementibus, & vrgentibus iudex non 16 potest procedere ad condemnationem etiam extraordinariam, nisi prius subijciat reum torturæ negatiuum existentem, vt inde veritatem eruere possit, cũ clausula: *citra præiudicium probatorum*, vt docent Bald. quem sequuntur Gregor. Lopez, & Anton. Gomez 3. *Var. cap. 12. num. 26.* Sanch. *tom. 1. lib. 3, dub. 17. num. 4.* ex illis Diana *par. 4. tract.6. resolut.18.* Non obstante tortura, quæ in rigori dari non solet, licet non possit cõdemnari, vt hæreticus persistens in negatiua, nihilominus condemnatur pœna extraordinaria, ex illis præsumptionibus reuera probatis ex doctoribus allegatis à Diana *part. 4. tractat. 8. resolut.36.*

Quæres 11. An condemnari possit vti hæreticus conditus per indicia indubitata? Exempligratia Iudæus factus Christianus vtitur cæremonijs Hebræorum; effectus catholicus ex gente Maometana adorat Maumectum, vel aliud idolũ; item concionator ex professo in suis cõcionibus prædicat errores, & hereses, docendo populos, illas continere veritatem, &c. Vide *cap. 34. q. 25.*

Resp. Similia dicens, aut faciens, & 17 nullam euidentem habens excusationẽ legitimam, & verisimilem, vt videtur nõ posse assignari in dictis casibus attenta qualitate personarum, nisi interponatur metus mortis, condẽnandus est in pœnã ordinariam non obstante negatiua, quæ expressè falsa deprehenditur, vt docet allatis prioribus exemplis Cantera *in quæst. crim. cap.2. de probat. per testes q.1. num. 60.* quem sequitur Diana *part. 4. tract.8. resol. 116.* Farin *q.179. num.149.* de concionatore, excusando se prædicasse hereses, quas tamen non credebat, propter commodum temporale, aut vanam gloriam.

Quæres 12. An iudex vnire possit duas semiplenas probationes, ita quod ex illis reus condemnari possit in pœnam ordinariam?

nariam ? Quod est etiam quærere, an reus conuictus tribus aut quatuor testibus minus idoneis condemnari possit in pœnam ordinariam ?

18 *Resp.* Affirmatiuè, *cap. 33. q: 8. &* de tribus, aut pluribus testibus docent Palaus,& alij,quibus adhæret Diana *par. 4. tract.8. resol.123.* accedentibus alijs adminiculis. Vnus verò testis integer cum alio inhabili ad id vniri non possunt,sine alijs adminiculis, quam tum vis ille integer sit magnæ dignitatis, & fidei, ex Pegna *par.3. com. 113*, Portellus *ver. Testis num.* 10. vnde Farin. *q.* 188. *num.* 59. dicit, quod fides vnicus testis valde digni non supplet defectum alterius, cum quibus est Diana *cit. resolut.* 129.

Quæres 13. An sententia ferri possit per Inquisitorem ambulando,& per notarium ?

19 *Resp.* Affirmatiuè, vt primum probaui *cap.34. q.24.* Hoc posterius probatur per communem praxim tribunalium Inquisitionis, secundum quam Inquisitores per suos Notarios ferunt, & legunt sententias contra reos, Ita Pegna *part.3. com.40.* Farin. *q. 185. num. 170.* Sousa *lib.2.cap.36.num.7.* non obstante, *l. 1. C. de sent. ex breui. recit.* quæ disponit esse legendas ore proprio iudicis, nam abijt in disuetudinem.

Quæres 14. Quo iure in sententijs exprimitur hæc clausula ? *Riseruando à noi l'autorità d'accrescere, ò sminuire, commutare, rimettere, ò condonar in tutto, ò in parte le sudette pene, ò penitenze ?*

20 *Resp.* Hoc habent Iudices ex priuilegio iuris Concilij Narbonensis *can.7.* illis verbis. *Illa semper retentione cautè adhibita, vt liceat vobis iniunctis pœnitentijs addere, vel detrahere.* Vide Eymer. *par.3. in 8. modo termin. processum num. 196.* Pegnam *com.* 108. Sousa *lib.2. cap.37. n.12.* Carenam *par.3. tit. 11. num. 16. ad 21.* vbi subiungit, hoc priuilegium ab Inquisitore non posse mandari exequutioni sine Episcopo, nec ab hoc sine illo, intellige, quando simul sententiam tulerunt, tunc enim sibi vtraque reseruauerunt coniunctim hoc ius, aliàs non, cum Inquisitor per seipsum procedendo ad sententiam sibi soli, & non alteri hoc priuilegium reseruauerit.

Quæres 15. An si per sententiam reus tradatur curiæ seculari, debeat interesse iudex laicus, cui est consignandus?

21 *Resp.* Iudex laicus non potest interesse, quia huiusmodi causæ per solos iudices Ecclesiasticos expediendæ sunt, *ex cap. vt Inquisitionis, §. prohibemus, de hæret. in 6.* & relaxatum sibi reum punire debet, ita quod non debet, neque potest causam reuidere, sed omnino obedire cum sit merus exequutor voluntatis,& sententiç sui iudicis,cui in hoc subditur,& nolens cogi potest censuris Ecclesiasticis ad executionem. Vide dicta *cap. 9. num. 95. cap.22. num.34.*

Quæres 16. An conuictus, & confessus de delicto inducere suspicionem vehementem hæresis,sed negans intentionem prauam,& illam tortura sustinens, absoluendus sit à suspicione?

22 *Resp.* Non obstante negatiua etiam in tortura confirmata adhuc condemnandus est vti suspectus, iniciendo illi abiurationem de vehementi cum pœnis debitis delicto, ratio est, quia in hoc tribunali solent iudices leuem inferre torturam,& in eorum est arbitrio iudicare an tortura purgauerit sufficienter suspicionem, nec ne, ideo condemnant illos ad abiurationem, & pœnam, aliter si fieret,fere omnes euaderẽt pœnas,quod absurdum est,nam delictum ex se punibile est,à fortiori adiuncta suspicione hęresis, quam pœnitus purgare non potest tortura. Ita doctores allegati à Farinac. *q.185.num.128.* Carena *par.2.tit.1.§.21.*

Quæres 17. An sententiatus, seu punitus in hoc tribunali, iterum sub alio iudici possit super eodem delicto? Casus accidere potest in facto homicidij, seu percussionis in personam officialis Sanctæ Inquisitionis iuxta Bullam: *Si de protegendis*, & in alijs delictis, quæ sunt mixti fori.

23 *Resp.* Quando in Sancto Officio homicida non fuit punitus,sed absolutus ab ea instantia defectu probationum, & in foro Ecclesiastico, si clericus est, aut laicali, si secularis est, adsunt probationes

contra

contra reum,nulli dubium est, posse puniri. Si verò in foro Inquisitionis fuit punitus delinquens iuxta prescriptum prefatæ Bullæ,aut vlterius de Maleficijs,certè sub alio tribunali vocandus non est ad iudicium,etiam prætextu, quod non fuerit sufficienter punitus.

Primum,de absoluto ab instantia probatur. Tum quia,nulla fit iniuria priori iudici, qui defectu probationum non potuit perficere suum iudicium. Tum quia,absurdum est, quod delicta remaneant impunita. Tum quia,in tribunali Inquisitionis reus se defendere potest probando homicidium formaliter, & ex intentione lædendi Sanctum Officium non accidisse, sed ex alia causa, de qua ferre iudicium non spectat ad Inquisitorem,ergo tunc puniri potest ab alio iudice. Et in hoc puto nullam esse difficultatem: Neque Inquisitor absolutum ab instantia dimittens à suo foro defectu probationum, vel qualitatis Sancti Officij non probatę tenetur conseruare illũ illęsum ab alijs tribunalibus, quamuis reus ab ipso declaratus fuisset innocens in suo foro, quod tamen facere non debent,quando pręuident in alijs tribunalibus fore,vt probentur rei.

24 Secundum,quod reus punitus per Inquisitorem non sit ab alijs puniendus, suadetur. Tum quia, finis iudicij est, vt reus puniatur iuxta mensuram sui delicti,& tunc iudicium dicitur perfectum, cui ideo nihil superaddi potest. Tum quia,Deus non punit bis idipsum. non enim cõsurgit duplex tribulatio pro eodem delicto, Nahum, *cap. 1. num. 9. cap. Ex parte 5. de cler. ęgrot. Neque afflictio* addenda est afflicto, *cap. Cum percussio, 2.7. q. 1. l. Pœna 9. §. fin. ff. ad leg. Pomp. de Parricid.* Neque pœna duplici quis puniendus est pro eodem delicto, *cap. 4. fine de iudic.* non enim pœnæ repetendę sunt, *l. Qui proprio, §. Pœnam, ff. de procur.* Quod autem condemnatus in vno foro, iterum pro eodem delicto nõ possit perturbari,nec condemnari iuribus, & doctoribus allegatis docet Dominus meus Illustrissimus Ioannes Baptista Gargiareus Auditor ęque diligens, & iustus ad Ciuilia Parmę *tom. 2. Decis.* pro Magistratu Antianorum Bonon. *decis. 25.*

Dixi demum, quod reus condemnatus in nostro officio nõ est vocandus ad 25
aliud tribunal etiam prętextu insufficiẽtis punitionis, quia id esset declarare insufficientiam, & incondignationem pęnę,quod numquam spectat ad inferiorẽ iudicem contra superiorem, vt notum est, est enim innaturale, & irrationabile, quod minor iudices actiones maioris, & sui superioris. Ita ex Salcedo notat Barbosa de Episcopo *par. 3. allegat. 51. n. 95.* apud Carenam *par. 2. tit. 7. num. 16.*

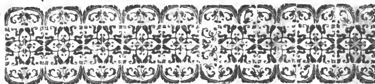

CAP. TRIGES. VIII. DE CONSVLTORIBVS INQVISITORVM.

SVMMARIVM.

CAPVT

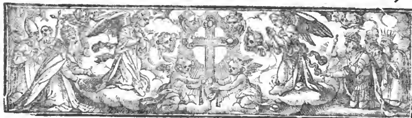

CAP. TRIGES. VIII.

DE CONSVLTORIBVS INQVISITORVM.

1
ALOMON Prouerb. *cap.3.n.5.* omnibus agentibus præsertim iudicibus dat regulam bene gerendi suas causas illis verbis: *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* vnde D.Hieronymus relatus *cap.5.de const.* dicit: *Prudentiæ suæ innititur, qui ea, quæ sibi agenda, vel dicenda videntur Patrum decretis præponit.* Igitur in omni negotio peragendo peritorum consilium est adhibendum, vnde *l.3.C. de repud.* dicit, quod ea firmitate nituntur, quæ consilio geruntur, sic Episcopus consilio clericorum suorum disponit de rebus Ecclesiæ, *cap. Nouit, de ijs, quæ fiunt à prælat.* & iudici non licet deuiare à responsis prudentum; *Inst. de iure nat. §.Responsa.* Quare Inquisitoribus ad huuc effectum bene gerendi, & disponendi causas Sancti Officij dantur Consultores *ex cap. vt commissi 12.* ibi: *Aduocandi quoque prout expedierit peritos quoslibet, vt vobis assistant, & in huiusmodi deferendis sententijs præbeant consilium oportunum, ac eis, quod super his vobis humiliter pareant in virtute obedientiæ iniungendi.* Ex quibus patet Inquisitorem hos nolentes accedere, & consulere posse cogere in virtute sanctæ Obedientiæ; vocantur etiam Assessores, quia coram eo sedent in dandis consilijs, ex quo Cōsultores vocantur. Sed accedamus ad quæstiones.

Quæres 1. A quibus eligendi sunt huiusmodi Consultores.

Resp. Regulariter eliguntur ab ipsis Inquisitoribus in suis ciuitatibus quibus 2
præsunt, & rationabiliter, nouerunt enim ipsi, quinam sint periti, prudentes, timoratæ conscientiæ, & zelatores Catholicæ fidei;

fidei, & huiusmodi electio arbitrio Inquisitoris est iuri supradicto consona, hoc modo Parmæ eliguntur à solo Inquisitore. Carena *par. 1 tit. 8. num. 3. & 4.* dicicit Mediolani, & Cremonæ Consultores ab Inquisitore nominatos eligi per Eminentissimos Cardinales supremi tribunalis; & subdit sic electos non posse ab Inquisitore remoueri, quia actus tribuitur confirmanti, Surd. *vol. 3. cons. 385. num. 33.* & confirmatio facit confirmantis suum, quod non erat suum, *l. 1. C. de vet. iur. enucl. cap. Si Apostolicæ 22.* ibi: *Cum ipsa prouisio ipsius legati post impertitam à nobis auctoritatem nostra censeatur effecta, de præbend. in 6.* ita quod etiam
3 renuntiatio facieda fit in manibus Cardinalium confirmantium ex doctrina Bartoli *in l. fin. C. de defens. ciuit.* ab eodē Carena adducta *num. 5.* adde quod renuntiatio officij, & dignitatis fit in manibus eius, qui illam contulit, Gemin. *consil. 127.* quia renuntiatio est actus restitutionis, quæ fit ei, à quo res accepta fuit. Electi verò ab Inquisitore ab eodē est causa remoueri, alijs in locum remotorum substitutis.

Quæres 2. An morte Inquisitoris, vel alijs amoto, cesset officium Consultoris in electis, itaut nouus Inquisitor possit sibi eligere alios, antiquis ex suo mero arbitrio reiectis?

4 *Resp.* Non cessat. Tum quia, in literis patentibus huiusmodi deputatis, & electio fit simpliciter sine vlla limitatione temporis, ergo & pro tali habenda est, consequenter non expirat morte Inquisitoris. Tum quia, electus à iure, seu ex ordine iuris perpetuus est in officio, ita quod in eo perseuerat etiam post mortem electoris, & superioris, vt de Vicario de iure eligendo, docent Canon. *in cap. 1. de off. vicar. in 6.* de Priore Claustrali sub Abbate, *Clem. in agro 1. de statu monach.* Nauar. *consil. 12. de elect.* alijs allegatis Compend. Rodr. *resol. 139.* sed electio, & deputatio consultorum est de iure, & à iure per factum hominis, ex præcitato, *cap. Vt commissi, de hæret.* ergo perpetuo durat ex se, nisi expressè
5 reuocetur. Tum quia, gratia facta sine temporis limitatione non expirat morte concedentis, *cap. Relatum 19. cap. Gratum 20. de off. deleg. cap. Si super gratia 9. eod. in 6. cap. Si cui 36. de præbend. in 6.* officium autem consultoris est gratia facta, vt notum est, ergo non expirat morte Inquisitoris, aut eo amoto ab officio, siuè per priuationem, siuè per translationē, siuè per renūtiationem, sub quibus mo-
dis dicitur superior mori ciuiliter Glos. 6
ver. moriatur cit. cap. 36. de præbend. in 6. & Glos. *ver. mortuo prælato, cap. Vn. Ne Sede Vac. in 6.* Igitur post morrem Inquisitoris, Consultores ab eo electi, & deputati, adhuc sunt actu Consultores, & suis gaudēt priuilegijs, donec à successore reuocentur, & præsentantibus suas patentee liberas confirmare tenetur, nisi intendat omnes literas singulis in generali reuocare, de nouo alios constituendo. Procedunt dicta de Consultoribus ab Inquisitore electis, nam consultores à supremo tribunali prouisi reuocari non possunt nisi ab eodem sacro tribunali.

Quæres 3. Cuius conditionis, qualitatis, & status eligendi sint?

Resp. Debent esse omnes Doctores 7
Theologi, Canonistæ, & Ciuilistæ, viri probatæ vitæ, prudentes, & catholicę fidei zelatores, de quibus conditionibus Tapia *ad constit. Regni Neapol. lib. 2. in Rubr.* apud Carenam *par. 1. tit. 8. num. 10* cōmuniter assumūtur duodecim, quorū sex sunt Theologi, alij doctores vtriusq. iuris, siuè sint clerici, siuè laici, omnes sufficiunt, nam etiā laici in causis Ecclesiasticis, & spiritualibus consilium dare possunt, *Innoc. in cap. 2. de iud. fine*, in quibus possunt esse Assessores, Host. *cap. 2. de iud.* ibidem omnes, & ita de se testatur Carena *par. 1. tit. 8. num. 6.* qui laicus cōiugatus est. Inter Ecclesiasticos recipi possunt non solum clerici seculares, sed etiam regulares, licet non sint doctores Theologi, modò in sua religione sint graduati nomine Lectores Theologiæ, aut alterius nomine appellantur.

Quæres 4. An Pater, & Filius simul consultores esse possint eiusdem Sancti Officij?

Resp. Quamuis de iure id non Prohi- 8
beatur,

beatur,cum pater,& filius in eadem Ecclesia beneficiari possint non solum successiuè,sed etiã simul *ex cap. Ad hæc 12. de filijs presbyt.* ac proindè à simili,& fortiori etiam ratione eligi in consultores; nihilominus, quia potest esse non leuis suspicio inter vota vtriusque in eo, quod filius patri naturaliter subditur, consequenter in hoc votum filij potest dependere à voto patris, & è contra ex affectu paterno votum patris offerri filio, ideo conueniens non est, vt ambo simul sint in eadem congregatione, vota enim semper libera,certa, determinata, & independentia esse debent, *cap.2. de elect.*
9 *in 6.* Quare Carena *par.1. tit.8. num.* 32. refert S.C. ordinasse,quod pater,& filius ob merita patris assumptus in Congregatione Cremonę,quasi illius coadiutor, numquam simul interuenirent in Congregationibus. Ex quibus infertur, Inquisitore non licere assumere in consultores patrem,& filium, patruum, & nepotem,aut duos fratres inconsulta Sacra
10 Congregatione. Nihil obstat, quin duo religiosi eiusdem ordinis sint simul consultores in eadem Congregatione, nulla enim ratio militat in contrarium, sicut enim in facto sui Monasterij cõcurrunt, ità & alibi.

Quæres 5. An consultor ægrotus, vel alia ex causa transmittere possit in scriptis,vel voce suum consilium ad Congregationem?

11 *Resp*, Huiusmodi vota non recipiuntur, sed consultores capitulariter cõgregati coram iudicibus verbaliter, & oretenus viua voce suum præbent consiliũ, sic practicatur in omnibus Congregationibus Sancti Officij, & iure merito,tũ quia vota consultorum æquiparantur electioni, sicut enim electio est assumptio vnius personæ ad officium ex pluribus propositis, ita ex consilio dato circa aliquid agendum,vel non agẽdum hoc, vel illo modo, assumitur vnum illorum, quod melius est; electio autem præstãda est capitulariter vocalibus simul existẽtibus in loco deputato, *cap.Quia propter 42. de elect. cap. Cum terra 14. cap. In Genesi 55. eod.* & alibi sæpius. Tum quia, electionis votum non potest dari in camara, Lauor. *tit.4. de elect. cap.6. num.13. ex cap. In Genesi 55. cit.* vbi dicitur,quod electio communiter facienda est, ergo & consilium capitulariter dandum est coram Inquisitore,& Vicario Generali. Datur autem viua voce, quia hoc modo quisque cum sua ratione respondendo cogitur rectum dare consilium, quod sibi verius, & melius videtur, erubescit enim malum dare consilium vocaliter, qui fortassis non verecundaretur secretè illud præbendo iniquum, vel fauorabile reo,contra iustitiam.

Quæres 6. An aliqua mercede,vel pretio,consilium dari possit in Congregatione Sancti Officij?

Resp. Omnino gratis exibendum est 12
ex Simancha *de catholic. instit. cap. 41. num.13.* Carena *par.1. tit.8. num* 2. ordinatur enim ad bonum spirituale totius reipublicæ Christianæ, & conseruationẽ fidei Catholicæ, ad quæ quilibet fidelis gratis tenetur. Quod si aliquis pretium reciperet, reus esset peccati mortalis, putans sibi licere pretio facere, quod gratis exhibere tenetur,faciens iniuriam fidei catholicæ,quam gratis propugnare debet. Nec obstat,quod consilium vendi potest *ex cap.Non licet 69.11.q.3* quia aduocatus, & iurisperitus non tenetur gratis consulere. Quia sermo est in cau- 13
sis forensibus, & temporalibus. Demum non esset simoniacus qui aliquid reciperet,quia venditur mere temporale, 14
quod est consilium datum,

Quæres 7. An vota Consultorum sint decisiua?

Resp. Est communis sententia, quod 15
non sunt decisiua,sed tantum cõsultiua, ex quo sequitur, Iudices non teneri eorum sensum sequi,ita Pegna *par.3.comm. 127.* Bariola *ver. vota Consultorũ in Aphoris.* Diana *part. 4. tract. 8. resolut,* 38. ex illis Carena *par.1.tit.8.num,*51. Nihilominus quando Cõsultores ferè omnes conueniunt in eamdem sententiam, cõgruum non est, neque expedit iudicibus amplecti contrariam sententiam, quia in tali casu videtur melior opinio illorũ, quam iudicum, nam illa sententia est melior,

melior, quæ pluribus auctoritatibus, & rationibus corroboratur, *cap. Qui recedit dist. 4. de pœnit.* Deinde iudex non debet
16 recedere ab opinione peritorum, *§. Responsa prudentum, Instit. de iure natur.* Præterea in iudicando non est recedendū à communi opinione, Bart. cum alijs, *in l. 2. C. de pœnis iud. qui male iud.* Felin. Dec. & alij *cap. 1. de constit.*

Quæres 8. An non obstante, quod vota Consultorum sunt tantum consultoria, teneatur nihilominus petere illorum consilia, an verò valeat sentētiare iudex illis irrequisitis?

17 *Resp.* Inquisitor consilium petere tenetur *ex cit. cap. Vt commissi 12. de hæret. in 6. & cap. fin. eod.* omissum tamen non infringit iudicis sententiam, quia quandocumque iam habenti iuris-
18 ditionem præcipitur aliquid agendum cum alterius consilio, in hoc casu consilium adiectum non habet rationem formæ substantialis, sed per id tantum admonetur iudex, vt alterius consilio vtatur, ne sine illo male se gerat, & inique contra proximum, vnde sonat in monitionem, non in conditionem, Canonistæ cum Glosa *ver. Reperierint Clem. de off. deleg.* Silu. *ver. consilium 2. & 5.* Nauar. *cap. 27. num. 37. §. Dixi, & consil. 3. de statu mon. num. 37.* & Glosa, *ver. Nullatenus Clem. de sequestr.* dicit actum non vitiari, quando omittitur forma à iure præscripta habēti iam potestatem, Rodr. *tom. 2. q. 45. art. 2.* Angel. *ver. consilium num. 3.* Constat autem, eam consilij for-
19 mam ab Inquisitoribus, & Episcopis exigendam à iure eisdem præscribi, iam potestatem habentibus, ex citatis iuribus, ergo prętermissis consilijs, acta per ipsos gesta valēt. Ita ducet Diana *par. 4. tract. 7. resolut. fin. §. Verum*, ex eo Carena *par. 1. tit. 8. num. 55.* contra Palaum.

Quæres 9. In quibus casibus hi doctores consulere debent Inquisitoribus?

20 *Resp.* Inquisitores regulariter finito processu solent Consultoribus mittere copiam breuem, & summarium continentem substantiam totius processus, quærentes resolutionem dubiorum, quæ solent emergere, nimirum an testes plene probent, an torquendus sit reus negans prauam intentionē, qualis sit propositio prolata ab illo, an sit vehementer, vel leuiter de hęresi suspectus, an absoluendus, an condemnandus, & quibus pœnis, &c. Nomina vera, & propria testium, atque reorum non exprimuntur in copia, sed aliorum nomina confingūtur, nihilominus narrantur eorum qualitates, sint ne bonæ, an malæ famæ, laici, an Ecclesiastici, &c. Quandoque conuocantur ad concludendum, an aliqua insignis persona sit carceribus mancipanda, item an reus sit torquendus ad eruēdam veritatem ex eius ore.

Quæres 10. Quo ordine vota exprimuntur per Consultores in Congregatione?

Resp. Hic Parmæ proferuntur secundum ordinem antianitatis, à prouectioribus enim iuniores ediscunt modum 21
respondendi, & incongruum non est, licet impolitum, illud axioma. *A boue maiori discit arare minor.* Facit illud *Eccles. cap. 32. num. 5. Loquere maior natu, decet enim te primum verbum diligenti scientia, vt non impedias musicam;* vnde Præpos. *in cap. Episcopos dist. 17.* & ex eo Catalogus gloriæ mundi *par. 1. consid. 19.* dicunt, digniorem dare primum votum. Ita seruatur in meo ordine tam in votis mortuis, quàm viuis, vt initium capiatur à maioribus descendendo ad minores gradatim. Carena *par. 1. tit. 8. n. 45.* testatur sic seruari etiam Cremonæ. Aliorum collegiorum placita, & vsus refert.

Quæres 11. Qua ratione, quoue modo vnusquisque consultor suum exprimat in Congregatione votum?

Resp. Exponat suam sententiam certò, & absolutè cum vna ad minus ratione illam corroborando, paucis se expe- 22
diendo, casum non exagerando, ne alijs sit tædiosus. Dixi, *certo*, quia à Consultoribus quæritur determinatio rei peragendæ, super qua dubitatur, quomodo sit expedienda, ex consultatione enim res dubia deliberatur, & ad vnum determinatur, vnde bene dixit Arist. 3. Æth. allegatus à Nau. *comment. 1. de regul. n. 7.*

quod

quod non est multum in certis consulendum, sed in dubijs, super quæ est deliberandum, iudex enim certa iudicare debet, *cap. Si quis 9. §. Incerta 30. q. 5.* Huiusmodi autem sententia absolutè proferenda est, & non ex placito aliorũ, neque iudicio alterius proprium votum remittendum est, id totum colligitur *ex cap. 2. de elect. in 6.* vbi sicuti vota condicionalia, alternatiua, & incerta reprobãtur in electionibus, ita & in consultationibus, cum in vtrisque quo ad. hoc par sit ratio, nam ex pluribus propositis etiã in his, sicut in electionibus, assumitur vnum per iudicem ex determinatis per consultores. Allegare vnum, vel alterũ doctorem non est necessarium, est verò vtile ad corroborandum propriam sententiam.

Quæres 12. An ad qualificandas propositiones concurrant soli consultores Theologi?

23 *Resp.* Spectat ad solos Theologos vna cum Inquisitore Regulari, quia de iure tantum Theologi censentur periti in hac materia, de qua tantum in Theologia tractatur, Legistæ autem non sunt huius professionis, ideo neque id muneris ipsorum est. Vide allegatos à Diana *par. 4. tract. 8. resolut. 84.* Carena *par. 1. tit. 8. num. 35.* In aliquibus locis similes difficultates proponuntur in plena congregatione; & Iurisconsulti quandoque etiam periti in Theologia suum sensum aperiunt, & approbatur, quando apertè non dissentiant à sententia Theologorum, quibus in hoc se submittunt; sicut & Theologi sequuntur opinionem Legistarum, quando tangitur aliquod dubium mere legale, ita quod omnes promiscue respondent, siuè casus sit merè Theologicus, siuè legalis, nam electi cõsultores habent libros de vtraque materia tractantes, & facile difficultates perceptas resoluere possunt. Ita practicatur hic Parmæ in nostris Congregationibus. Nonnihil de qualificatione propositionum habes *cap. 2. à quæst. 13.* plura habes apud Cordubam *lib. 1. q. 17.* de hac re doctores agentes refert Diana *part. 4. tract. 8. resolut. 94.*

Quæres 13. An, & quomodo consultores teneantur seruare secretum ab Inquisitoribus indictum?

Resp. Inquisitores *ex cap. fin. §. Et vt eorum, de hæret. in 6.* possunt indicere omnibus officialibus suis secretum super negotijs Sancti Officij, & hoc præstatur, dum quis primo Congregationem ingreditur, aliquando sub pœna excommunicationis ipso iure, interdum hoc iuratur cum indictione periurij pœnæ, quas pœnas sibi Inquisitor reseruat. Per hoc tamen consultores nõ prohibentur inter se tractare de meritis causæ sibi propositæ ad decidendũ non possunt tamen extraneis manifestare vota, siuè fauorabilia, siuè aduersa rei, cum ex huiusmodi reuelatione exurgere possint rixæ, & alia inconuenientia. Lucerna *Inquisit. ver. Inquisit. num. 21.* Zanard. in summa *cap. 6. de Inquisit. cap. 42.* Carena *par. 1. tit. 8. num. 60. ad 65.* 24

Quæres 14. Quomodo Consultores præcedere habent in sedendo, & consulendo?

Resp. In nostra Congregatione attenditur ordo antianitatis de iure vulgati axiomatis; Qui prior est tempore potior est iure, æquum enim est, vt ille præponatur alijs, & magis honoretur, qui plus, & diutius pro Sancto Officio laborauit. Itaque nullus attenditur ordo dignitatis etiamsi Abbas, vel Episcopus ingrederetur vt consultor, quia ex approbata consuetudine, quæ multum spectatur in hac materia ex doctoribus allegatis à Carena *par. 1. tit. 8. num. 15.* attenditur tantũ tempus ingressus, reiecta quauis qualitate, & dignitate. Theologi autem ad dexteram in ordine, Legistæ verò seu Canonistæ ad sinistram in suo ordine, & quandoque laici præcedunt canonicos, quia prius ingressi sunt. Carena præcitatus dicit *num. 13.* Romæ consultores præcedere inter se eo modo, quo solent præcedere extra Congregationem Sanctæ Inquisitionis ex Gratiano *discept. for. tom. 5. cap. 845.* per totum præsertim, *num. 45.* Hoc mirum non est, quia omnes sunt prælati, quorum labor pro Ecclesia Dei sicut incœpit à prælatura, ita 25 26

consentaneum est, vt ab eadem initium capiat præcedentia; in alijs autem Congregationibus, vt plurimum, pauci sunt prælati ideo eorum labor remuneratur respectiue ad ingressum, & non ante. Ridiculum autem est, quod quis sedeat apud iudicem, & vltimo respondeatur, vel quod vltimo loco sedeat, & primo respondeat, cum vnum alteri proportionandum sit. De Præcedentia habeo duas Resolutiones primā *tom.2. resol.65. sub num.70.* Alteram *tom.3. resolut.114. sub46. quæstionibus*, vbi *sub num.58.* de

Quęres 15. An consultores ad publi-
hac præsenti quæstione late.
27 cam sententiam vocandi sint?

Resp. Sic, *ex cap. Vt commissi, 12. de hæret. in 6.* Pegna *par.3. comment.40.* Carena *par.3. tit.11. num.13.*

Quæres 16. An Consultores possint deferre arma?

Resp. Sic, Pegna *par.3. comm.105.* 28
Ecclesiasticis autem potius conuenit illis non vti, quia dedecet eorum statum, quorum arma sunt Breuiarium, & Missale, alijue libri ad studendum. Vide *cap.40. num.24.*

Quæres 17. An Canonici Consultores, dum actu sunt in Congregatione, lucrentur distributiones, quæ dantur solis intentionibus?

Resp. Affirmatiuè ex declaratione 29
Eminent, sub die 2. Ianuar. 1614. & die 17. Ianuar. 1619. Id refert Carena *par.1. tit.8.* extremis verbis. Ratio est, quia si distributiones debentur clerico absenti pro euidenti vtilitate Ecclesiæ, *cap. Vn. de cler. non resid. in 6.* à fortiori absenti pro necessitate catholicæ fidei tuendæ in destructionem hæresum.

CAPVT.

CAP. TRIGES. IX.

DE VICARIIS S. OFFICII.

SVMMARIVM.

1 *Inquisitores creant sibi Vicarios Generales.*
2 *Quas conditiones debeant habere.*
3 *Potestatem tantam habent quantam illis dat Inquisitor.*
4 *Vicarius institutus à Papa maior Vicario Episcopi.*
5 *Non creatus ab Inquisitore.*
6 *Cuius morte non expirat.*
7 *In Vicarios assumi possunt clerici, & religiosi.*
8 *Qui non possunt remoueri à suis superioribus.*
9 *Vicarij foranei quales esse possint.*
10 *Vicarius Episcopi procedit in causis fidei.*
11 *Item Capitularis.*
12 *Abbates magni sunt iudices in causis fidei.*
13 Instruttione per pigliare le denontie, & essaminare testimonij nelle cause spettanti all'Offitio della Santa Inquisitione da osseruarsi dalli Vicarij Foranei.

CAP. TRIGES. IX.

DE VICARIIS S. OFFICII.

1
VATVOR species Vicariorũ spectate possumus in causis Sancti Officii, sub prima continētur Vicarij Generales instituti ab ipso Inquisitore: sub secunda alij Vicarij non Generales tum in ciuitate, tum extra, qui vocantur foranei. Sub tertia continentur Vicarij Generales Episcoporum. Sub quarta, demum comprehenduntur Vicarij Capituli Sede Vacante. De singulis aliquod agendum pro instituto nostro.

Quæres 1. An Inquisitoris possunt sibi substituere, & eligere Vicarios Generales, communicando eis omnem suam facultatem?

Resp. Affirmatiuè, ex Bullis Pij II. incip. *Cum dudum*, Clem. VII. incip. *Cum sicut*, & apertè colligitur *ex Clem. 2. de hæret.* iuncta Glos. *ver. ipsorum.* Ita docent omnes apud Farinac. *q.* 186. *num.* 29. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 18. Carena *par.* 1. *tit.* 7. *num.* 3. Et ex his tollitur difficultas, quæ videbatur, illos non posse delegare huiusmodi Vicarijs vniuersitatem causarum, non obstante, quod Inquisitores sint delegati Principis, hoc est Papa, à quo instituuntur, qui est Princeps principum, cum super omnibus sit ex probatis, *cap.* 5. *supra*, ac proinde possint subdelegare *ex cap. Super quæstionum* 27. §. *Si verò, de off. deleg. cap. Cum causam* 62. *ad finem, de appell.* quod intelligitur, illos posse delegare vnum, vel alterum articulum exponentes ita doctores iura cum Bart. *in l. More maior*, *ff. de iurisd. om. iud.* ide supradicti Summi Pontifices suis Bullis difficultatem remouerunt, ita quod amplius dubitandum non sit. Per hoc

hoc tamen non intelligitur concessa facultas huiusmodi Vicarijs subdelegandi, nisi exprimatur in eorum literis parentibus, & hoc in casu aliquo occurrenti committendo tunc nudum ministeriũ; nec contrarium videntur velle Eymer. *par.3.q.13. & 15.* Pegna ibid. *comm.62. & 64.* Molina *tract. 5. de iust. disp. 28. num.8.* ex illis Sousa *lib.1.cap.1.num.10.*

Quæres 2. Cuius ætatis, & qualitatis debeat esse eligendus in Vicarium?

2 *Resp.* Debet attingere annum trigesimum, qui sit vir literatus, fidei zelator, idoneus, & probus, in terminis Bulla supracitata Clem. VII. extensa *in Directorio Inquisit.* Ita Farin. *q.186. num.52.* Carena *par. 1. tit. 7. num. 4.* Potest ergo Inquisitor eligere aliquem virum Ecclesiasticum literatum bonæ famæ, siuè clericum, siuè religiosum in Vicarium Generalem, non solum intra ciuitatem, vbi moratur, sed etiam extra, immo debet, propter suam absentiam, & maximè in alijs ciuitatibus sub eius iurisditione, & castris, atque cæteris locis insignibus: Quod procedit, non obstante, quod in ciuitate adsit Episcopus, Abbas, aut Vicarius Episcopalis, cum absolutè Inquisitoribus hæc facultas committitur, ac proindè tam vbi manent, quam extra ius habent instituendi, & creandi Commissarios, & Vicarios S.Officij.

Quæres 3. Quam potestatem habeāt isti Vicarij Generales ab Inquisitoribus instituti?

3 *Resp.* Non datur certa regula, cum pendeat ab eorum arbitrio à ratione tamen regulato. Quare tantam habent Vicarij facultatem, quantam illis exprimunt Inquisitores in literis patentibus. Grauiores causas, vbi agitur de formali hæretico, de relapsis, de homicidio ex Bulla: Si *de protegendis, &c.* prudentes Inquisitores sibi reseruare solent.

Quæres 4. An huiusmodi Vicarij Generales instituti præcisè ab Inquisitoribus extra Vrbem sint maiores Vicarijs Generalibus Episcoporum, ac proindè præcedant illis?

4 *Resp.* Vicarius Generalis Inquisitoris electus à supremo tribunali præcedit Vicarium Episcopi in negotijs Sancti Officij, quia electus à maiori præfertur electo à minori, & inferiori, ex Cardin. Butrio, & Anchar. *in cap. Per tuas de maior.* Menoch. *lib. 2. consil.126. num. 34.* Natta *consil. 637. num. 14. & 41.* Gratian. *cap. 845.num.34.* alijs allegatis Catalog. ambitionis mundi *par. 10. consid. 31.* in terminis Carena *par. 1. tit.7. num.10.* vbi dicit, & bene Vicarium Generalem Episcopi præcedere Vicarium Generalem electum ab Inquisitore, quod probo. Tũ 5 quia habens iurisditionem ordinariam præfertur habenti iurisditionem delegatam, cũ enim illa sit perfectior, amplior, & fauorabilior, debet præualere delegatæ; nec obstat, quod Vicarius eligatur ab Inquisitore ex facultate sibi concessa à Papa, quasi ex hoc dicatur maior Vicario Episcopali, ex illis verbis. *Vnde in illa causa superior est, & maior. cap. Sanè 11. de off. deleg.* Si quidem respondeo, hoc procedere, quando electio est immediatè à Principe, non autem mediatè, nam Vicarius non gerit vices, nec repræsentat Papam, aut supremum tribunal, sed tantum suum Inquisitorem, cuius vices gerit. Tum quia, locum tenens maioris præfertur tenenti locum minoris *ex cap. fin. dist.93.* sed Vicarius tenet locum Episcopi, qui est maior Inquisitore, vt patebit sequenti capite, cuius locum tenet Vicarius suus, ergo huic ille præfertur. Tum quia, ex maiori administratione arguitur maior dignitas, & honor, Host. *in summa de Maior. num.1.* Gemin. *in cap.1. de consuet. in 6.* Decius *cons.91.* fine maior autem est administratio Vicarij Episcopalis Vicario Inquisitionis, cum ille procedat in quibuscumque causis extra officium quoq. Inquisitionis, ad quod tantum limitatur facultas Vicarij Inquisitoris, ergo illi habet cedere. Tum quia, quando concurrunt duæ rationes, præualet habens duas habenti tantum vnam, *cap.1. de tregua, l. Re coniuncti, ff. de leg.3.* sed Vicarius est in causis Episcopalibus, atque etiam Sancti Officij, ergo præualet. Ita colligitur ex allegatis per Farin. *q.186. num.91.* Carenam *par.1. tit. 7. num.10.*

Sed

Sed hodie hæc quæstio de præcedentia Vicarij Episcopi, & Vicarij Inquisitoris vana est, quia nullus Vicarius eligitur ab Inquisitoribus, sed solum à Sacra Congregatione supremi, & vniuersalis Inquisitionis.

Nota autem, quod Vicarij præfecti in locum præmortui, vel amoti ab officio Inquisitoris, per modum prouisionis nō esse præferendos Vicarijs Episcopalibus, ex eo, quod non sunt permanentes sicut Vicarij Episcopales. Confirmatur, quia naturaliter proueniens anteponitur ei, quod venit casu, & per accidens, *l. Qui habet, ff. de tutel.* Et ille præfertur, qui habet aliquid per essentiam alteri, qui solum habet incidenter, & per accidens, ex allatis à Penotto *lib. 2. Hist. Canon. Regul. cap. 71. num. 3.*

Quæres 5. An morte Inquisitoris expirent eius Vicarij?

6 *Resp.* Vicarij Generales Inquisitorū, siuè à supremò tribunali confirmentur, in quo casu nullum esset debium, quia eorum potestas per confirmationem illorum perpetuátur *ex dictis præced. cap. q. 1.* Catena *par. 1. tit. 7. num. 16.* siuè nō durant post mortem Inquisitoris donec reuocentur, quod probo, quia Vicarius electus à iure durat post mortem sui superioris ex allatis à *doct. in cap. 1. de off. Vicar. in 6. Clem. Ne in agro, de statu mon.* Nauar. *consil. 12. de elect.* quia potius à iure, quam ab homine recipit potestatem, & in hoc Vicarij Generales Inquisitorum comparantur illis, de quibus Nauar. præsertim cum quotidie casus occurrere possint, quibus est de necessitate remedium applicandum.

Quæres 6. Cuiusnam status debeant esse huiusmodi Vicarij, an sui ordinis, vel alterius?

7 *Resp.* In eius est arbitrio, quia in præfatis Bullis non exprimitur, quod assumantur ex eodem ordine, in quo sunt Inquisitores, sed quod eligant *viros scientia probos, prouidos, aptos, & idoneos, dummodo ætatis annum trigesimum attingerint.* Quare poterunt eligere, vel clericos seculares, vel regulares alterius ordinis, quamuis in loco adsint sui ordinis periti, & idonei ad id munus.

Quæres 7. An sic electi remoueri possint religiosi à suis superioribus regularibus ex causa scandali, aut beneficij pro priorum conuentuum?

Resp. Non possunt remoueri inconsulto Inquisitore, vel supremo tribunali, quia superiores regulares super religiosum destinatum officialem Sanctæ Inquisitionis ius non habent in ijs, quæ cōcernunt hoc munus, vt illud libere, & absque vllo impedimento exercere possint. Ita Carena *par. 1. tit. 7. num. 13.* qui refellit Zanardum asserentem, superiore declarante huiusmodi officiales, quos sine scandalo nō possunt retinere, non amplius esse de suo conuentu, sed remittendos esse ad originales conuentus, cessare in illis officium. Id falsum est, quia nullum ius super ipsos habent, cum illos non instituerint in officio; & etiam ipsi superiores regulares subsint Inquisitoribus in causis fidei; præterquamquod quid responderet Zanardus de originarijs, quo essent tunc mittendis? 8

Quæres 8. Quid dicendum de alijs Vicarijs vti foraneis ab Inquisitore constitutis?

Resp. Vicarij Foranei in qualitatibus non debent esse minoris conditionis, sed viri docti, boni exempli, zelatores fidei, quibus Inquisitores solent committere solum informationes ex parte processus offensiui, referendo semper quidquid agunt Inquisitori. Non possunt carcerare, nisi in casu hæresis, aut alterius grauis, quando probabiliter timetur fuga. Nullam ex hoc prærogatiuam acquirūt in præcedentijs, & honoribus. Instituendi sunt paucis, & in locis maioribus diœcesis, vti in castris, & locis frequentibus multum distātibus à ciuitate, & Castris, Vide Carenam *par. 1. tit. 11.* de his. 9

Quæres 9. An Vicarius Generalis Episcopi procedat in causis hæresis contra delinquētes, licet de hoc specialiter nulla fiat mentio in suis literis?

Resp. Affirmatiuè, quia in *Clem. 1. de hæret.* §. 1. vbi de modo procedendi in causis fidei seruando per Episcopum, & 10

Inqui-

Inquisitorem diuisim, siuè coniunctim, sit mentio de Vicario eius Generali sub nomine officiali, quo venit Vicarius Generalis, *ex Clem. 2. de rescr.* ibi Glosa, Sbrozius *lib. 1. q. 2. num. 10.* Confirmatur, quia in diuersis Bullis modernis fit mentio de Vicario Generali Episcopi. Et ex his tolluntur omnes difficultates, quam afferunt doctores apud Carenam *par. 1. tit. 6. per totum.* Quare in hoc casu non est inspicienda facultas illius, an in ea exprimatur hic specialis casus, sed tātum in eo, quod auferret illi hanc facultatem, quod esset in terminis exprimēdum in literis patentibus.

Quæres 10. An similiter Vicarius Capitularis Sede vacante sit iudex in causis fidei?

11 *Resp.* Affirmatiuè. Tum excitata *Clem. 1. de hæret.* Tum quia, capitulum Sede vacante succedit in omnem iurisditionem Episcopo competentem iure ordinario, de communi doctorum, quos allegat Barbosa *par. 3. de Episc. allegat. 36. num. 10.* Ita Farin. *q. 186. num. 177.* Diana *par. 4. tract. 8. resol. 33.* Carena *par. 1. tit. 6. n. 10.* vbi *n. 13.* ait procedere minime respectu exemptorū, quia Capitulū Sede vacante nō succedit Episcopo quo ad iurisditionem delegatam. Sed id non placet quid dicat Diana *par. 4. tract. 8. resolut. 33.* & quia Quar. *ver. Capitulum Sede vacante num. 1.* probat *Capitulo competere iurisditionem delegatam Episcopo.* Et quia modo in causis fidei exempti nihil differunt non exemptis, ita quod pari iure procedatur contra vtrosque ex Bullis allatis *sub cap. 27.*

Quæres 11. An magni Abbates exēpti, & nullius iudicate possint in causis hæresis?

Resp. Possunt, si sub se habent populos tam seculares, quam clericos, quia isti habent iura Episcopalia, & possunt erga suos quo ad iurisditionē quidquid potest Episcopus in sua diœcesi. Ita ex Molina, & Castro Palao Carena *par. 1. tit. 6. num. 14.* 12

BREVE COMPENDIO

Et instruttione per pigliare le denontie, & essaminare testimonij nelle cause spettanti all'Officio della Santa Inquisitione.

Da osseruarsi dalli M. RR. Vicarij Foranei del medemo S. Officio, estratto dal Sacro Arsenale del Masini.

Et compilato dal Molto R. P. Fr. Pietro Martire Ricciardi d'Aqua Negra, dell'Ordine de' Prædicatori Maestro di Sacra Theologia, & Inquisitore Generale di Cremona, & sua Diocesi, à beneficio, & vtilità de' detti Vicarij Foranei.

Indulgenze, e gratie, che acquistano gli Vicarij, & Notari del Santo Officio.

E durante il loro Officio di Vicario, ò Notario dell' Inquisitione auuiene, che dalla presente faccino all'altra vita passaggio acquistano Indulgenza Plenaria, e remissione di tutti li lor peccati, de quali però siano contriti, e Confessati; Ogni volta, che in fauore della Sata Fede fanno qualche attione pertinēte al S. Officio acquistano tre anni di

di Indulgenza, la quale ottengono parimente tutti quelli, che denontiano alcun Heretico, ò diffamato, ò sospetto di heresia, ò rendono testimonianza nel Sant' Officio in causa di Fede, ò danno agiuto, conseglio, e fauore per impugnare, & espugnare gl'heretici, e fautori, ricettatori, e diffensori di essi, è tutto ciò si vede chiaro, & manifesto rispettiuamente nelle Bolle de Sommi Pontefici Vrbano IV. Gregorio IX. Clemente IV. Allesandro IV. Clemente VII. & Pio V.

Molte, & molte altre grandi, e notabili Indulgenze anche plenarie acquistano gli sopradetti Vicarij, & Notari della Santa Inquisitione, come appare per il Breue della Santità di Papa Paulo V. sotto li 29. di Luglio 1611.

Contra à quai persone proceda il S. Officio.

SI come cinque generalmente sono i casi, & i delitti appartenenti à questo Santo Tribunale, cioè. Primò, l'Heresia formale, & la sospitione d'essa. Secondò, la fautoria de gli Heretici, e sospetti d'heresia. Terzo, la Necromantia, maleficij, stregarie, & incãti. Quartò, la bestemmia hereticale. Quintò, l'offesa, & la resistenza al Sant'Officio: Così contro cinque sorti di persone procede il Sant'Officio.

1. Contra gli heretici, & sospetti d'heresia.

2. Contro i fautori loro.

3. Contro i Maghi, & Malefici, & Incantatori.

4. Contro i Bestemmiatori.

5. Contro quelli, che s'oppongono ad esso Santo Officio, e suoi officiali.

Et accioche meglio siano distinte, e conosciute tai persone, dichiareremo con essempi, quali siano.

De gli Heretici.

HEretici sono quelli, che dicono, insegnano, predicano, o scriuano cose contro la Sacra scrittura.

Contro gli articoli della Santa Fede.

Contro i Santissimi Sacramenti, ceremonie, e riti, ouero vso d'essi.

Contro i Decreti de' Santi Concilij, e determinationi fatte da' Sommi Pontefici.

Contro la suprema autorità del Sommo Pontefice.

Contro le Traditioni Apostoliche.

Contro il Purgatorio, & Indulgenze.

Quelli, che rinegano la Santa Fede, facendosi Turchi, ò Hebrei, ò d'altre Sette, e lodano le loro osseruanze, & viuono conforme ad esse.

De' sospetti d'Heresia.

SOspetti d'heresia sono quelli, i quali dicono alle volte in materia di Fede certe propositioni, le quali offendono l'orecchie de gli vditori, e non le dichiarono.

Quelli, che se bene non dicono parole, fanno però fatti hereticali, come abusare i Santissimi Sacramenti, & in particolare l'Hostia consagrata, & Santo Battesimo, battezando cose inanimate, come calamita, carta vergine, imagini, faue, candele, & altre simili.

Quelli, che abusano cose Sacramentali, come Oglio santo, Cresima, parole della consacratione del corpo, e sangue di N. S. acqua benetta, candele benedette, &c.

Quelli,

Quelli, che dileggiano, feriscono, spezzano, imbrattano, o percuotono la Santa Croce, & altre imagini sacre.

Quelli, che tengono, seruano, leggono, o danno ad altri à leggere libri prohibiti nell'Indice, e negli altri Editti particolari.

Quelli, che notabilmente s'allontanano dal viuer commune de' Catholici, come in nõ confessarsi, e cõmunicarsi vna volta l'anno, in mangiare cibi prohibiti senza necessità ne' giorni determinati dalla Santa Madre Chiesa, in non andar mai alla Messa, e simili.

Quelli, che non essendo Sacerdoti ardiscono di celebrar la Messa, & ascoltar le confessioni de' penitenti, che perciò in caso, venga loro per gratia, dopo d'essere stati processati, e legitimamente conuinti o confessi, perdonata la pena ordinaria, o spontaneamente compaiano nel S. Officio, deono in ogni modo, negãdo la mala credulità, abiurare come sospetti d'heresia.

Quelli, che essendo Sacerdoti celebrano senza consecrare.

Quelli, che sagrilegamente presumono di reiterare i santi Sacramenti del Battesimo, Confirmatione, & Ordine.

Quello, che hauendo moglie riceuano gli ordini sacri, o congiunti con vna ne prendano vn'altra.

Quelli, che essẽdo cõstituiti in detti ordini sacri, o cõ legami di religione astretti ad osseruar castità pigliano moglie.

Quelli, che ascoltano, etiandio vna volta sola, le prediche, de gli heretici.

Quelli, che citati, e chiamati à rispõder de Fide, nõ vogliono vbbidire, o cõtumacemente si assentano, ne fra il termine competente, giuridicamente loro assegnato, si curano di comparire.

Quelli, che essendo in qualsiuoglia modo scommunicati per causa di Fede non si curano di sodisfare al S. Tribunale anche prima che passi l'anno.

Quelli, che per familiarità, e conuersatione hauuta cõ heretici notorij, e manifesti, saranno stati diffamati per heretici.

Quelli, che visitano, accompagnano, e cõ doni, e presenti honorano gli heretici, & impediscono la lor punitione.

Quelli, che in causa di Fede hauranno giudicialmente negato quello, che prima haueuano affermato, o pur detto la bugia, & anco spergiurato.

De'Fautori degli Heretici.

F*Autori de gli heretici sono quelli, i quali difendano, fauoriscono, e danno aiuto a quelli, contro de' quali procede il S. Officio.*

Quelli, quali sapendo, alcuno esser heretico, o fuggitiuo dalle forze del S. Officio, o citato, l'alloggiano, o nascondono, lo consigliano, o gli danno qualsiuoglia altro aiuto, acciò non venga nelle mani del S. Officio.

Quelli, che aiutano i carcerati á fuggire, o rompere le carceri, dãdo loro qualsiuoglia instromento.

Quelli, che senza licenza parlano co' carcerati, ò li consigliano, od instruiscono a tacere la verità, o gli scriuono.

Quelli, che cõ fatti, o cõ parole minaccieuoli impediscono i ministri del S. Officio nell'essecutioni cõmesse, come di citare, o carcerare, o punire alcun delinquẽte.

Quelli, che scientemente porgono consiglio, aiuto, o fauore a' sopradetti impeditori del S. Officio.

Quelli, i quali trafficano con heretici, mandando loro robbe, denari, lettere, e simili, o riceuendone da essi.

Quelli, i quali subornano i testimonij à tacere il vero cõtro alcuno nel S. Officio.

Quelli, i quali nascõdono, rubano, abbruciano processi, o altre scritture pertinenti al S. Officio.

Quelli, i quali conoscendo heretici, o sospetti, come di sopra, non gli depongono al S. Officio.

De' Maghi, Streghe, Incantatori, e simili.

PErche simili sorti di persone abbõdano in molti luoghi d'Italia, & anche fuori, tanto più conuiene esser diligente, e perciò s'hà da sapere, che à questo capo si riducono tutti quelli, c'hanno fatto patto, o implicitamente, o esplicitamẽte, o per se, o per altri col Demonio.

Quelli, che tengono costretti (com'essi pretendono) Demonij in annella specchi, medaglie, ampolle, o altre cose.

Quelli, che se gli sono dati in anima, & in corpo, apostatando dalla S. Fede Catholica, che hanno giurato d'esser suoi, o che hanno fatto scritto, anco col proprio sangue.

Quelli, che vanno al ballo, o (come si suol dire) in striozzo.

Quelli, che maleficiano creature ragioneuoli, o irragioneuoli, sacrificandole al Demonio.

Quelli, che adorano, o esplicitamente, o implicitamente, offerendoli sale, pane, allume, o altre cose.

Quelli, che l'inuocano, domandandogli gratie, ingenocchiandosi, accendendo candele, o altri lumi, chiamandolo Angelo Santo Angelo bianco, Angelo negro, e parole simili, seruendosi in ciò di persone vergini: o fanno l'incanto, cinque deti pongono al muro, & altri simili.

Quelli, che gli domandano cose, ch'egli non può fare, come sforzare la volontà humana, o sapere cose future dipendenti dal nostro libero arbitrio.

Quelli, che in questi atti diabolici si seruono di cose sacre, come Sacramenti, o forma, e materia loro, e cose Sacramentali, e benedette, e di parole della diuina scrittura.

Quelli, che mettono sopra Altari, doue s'hà a celebrare, faue, carta vergine, calamita, o altre cose acciòche sopra d'esse si celebri empiamente la Santa Messa.

Quelli, che tengono, scriuono, o dicono orationi non approuate, anzi riprouate dalla santa Chiesa, le quali sono delle maniere infrascritte, cioè.

Quelle, che si recitano per farsi amare d'amore disonesto, come sono l'orationi di S. Daniele, di S. Marea, e di Sant'Elena.

Quelle, che si dicono per sapere cose future, occulte, come la già detta, Angelo Santo, Angelo bianco, &c. e quella, Dolce Vergine, e simili.

Quelle, che contengono nomi incogniti ne si sà il loro significato, con caratteri, circoli, triangoli, &c. quali si portano adosso, o per farsi voler bene, o per essere sicuri dall'armi de' nemici, o per non cõfessare il vero ne' tormenti.

Sotto questo capo si contengono ancora quelli, che tengono scritture di Necromantia, e fanno incanti, & essercitano astrologia giudiciaria nelle attioni pendenti dalla libera volontà.

Quelli, che fanno (come si dice) martelli, o mettono al fuoco pignattini per dar passione, e per impedir l'atto matrimoniale.

Quelli, che gettano le faue, si misurano il braccio cõ spaune, fanno andare attorno i sedazzi, leuano la pedica, guardano, o si

o si fanno guardare sù le mani per sapere cose future, o passate, & altri simili sortilegij.

De' Bestemmiatori.

QVantunque ogni bestemmia sia degna di gran punitione, cõ tutto ciò il S.Officio non procede se non contro coloro, i quali proferiscono bestemmie hereticali, e sono quelli, che dicono parole, le quali contradicono à quelle verità, che si contengono ne gli articoli della santa Fede, e quanto più abbondano i delinquenti in questi tempi, tãto più deono esser vigilanti i Giudici. E per dare alcune regole per conoscere, quali bestẽmie siano hereticali, e quali nò, dee auuertirsi, che si chiamano bestemmiatori hereticali.*

Quelli, che negano i titoli dati à Dio nel Simbolo, come l'onnipotenza sua, dicendo, al dispetto, &c. D. poltrone. Io farò tal cosa, ancor che Dio non voglia. Tu m hai fatto tutto il male, che hai potuto, e simili; la giustitia, dicendo D. traditore D. partiale, o partegiano; la prouidenza, dicendo, che Dio non s'impaccia di queste cose basse, o equiualenti parole; la bontà, dandoli nomi d'infamia, cõ dire puttana di D. o simili.

Quelli, che dicono parole cõtro la perpetua verginità della Beatissima Madre di Dio, come puttana N. D. o contro la maternità sua santa.

Quelli, che dicono parole contro la S. Chiesa, e Santissimi Sacramenti d'essa, come riniego il Battesimo, Riniego la Fede, &c. e contro la gloria de' Santi canonizati.

Di quelli, che s'oppongono al Santo Officio, e l'offendono.

MOlti di questi tali sono compresi sotto il capo de' Fautori, e per hora si nominano questi per essempio di tutti gli altri, contro de' quali hassi à procedere, cioè.

Quelli, che offendono le persone del S. Officio, cioè Inquisitori, Vicarij, Consultori, Fiscali, Notari, Custodi, & altri essecutori mandati dal Superiore, siasi l'offesa, o nella vita, o nella robba, o nella fama, o in qualsiuoglia altro modo, o pur anco li minacciano.

Quelli, che offendono, o fanno offendere i denontiatori, e testimonij essaminati nel S.Officio, o con percosse, o con ingiurie, o con minaccie.

Quelli, che rubano scritture, o libri, o qualsiuoglia altra cosa del S. Officio.

Quelli, che fanno in pezzi gli Editti del S.Officio, acciò non siano letti; ouero gli leuano dal luogo, doue sono stati affissi.

Degli Hebrei, & altri Infideli.

BEnche i Giudei, gl'Idolatri, i Mametani, e gl'Infedeli d'altre sette, non soggiacciano ordinariamente al giudicio della santa Inquisitione, in molti casi nõ dimeno, i quali sono anche espressi nelle Bolle de' Sommi Pontefici, possono essere dal S.Officio castigati.

I Giudei, se negassero quelle cose della Fede, le quali à noi Christiani, & à loro sono communi, come, Iddio esser vno, eterno, omnipotẽte, creatore dell'vniuerso, & altre simili.

Se inuocassero, o consultassero i Demonij, o facessero loro sacrificij, suffumigij, orationi, & ossequio, per qual si voglia fine:

fine:e se insegnassero,& inducessero altri a far tai cose.

Se empiamente dicessero, che il Saluator Nostro Giesù Christo fosse stato huomo puro, e non Dio,e peccatore, e che la sua Santissima Madre non fosse stata Vergine, & altri simili bestemmie.

Se inducessero in qual si voglia modo alcun Christiano a rinegare la Santa Fede.

Se impedissero alcun hebreo.o altro infedele,che si volesse far Christiano, o lo consigliassero,o inducessero a non farsi.

Se facessero fuggire Neofiti, o in ciò porgessero alcuno aiuto, o fauore.

Se tenessero,occultassero,o diuulgassero libri Talmudici, & altri libri giudaici dannati, o prohibiti; e similmente libri prohibiti a' Christiani, o scritture magiche,& altri libri,o scritti contenenti, o tacitamente,o espressamente,heresie,o errori contro la sacra Scrittura del vecchio testamento, o contumelie, impietà, e bestemmie contro Dio, la Santissima Trinità, il Saluator nostro, la Christiana Fede,la Beatissima Vergine Maria,gli Angeli,Patriarchi,Profeti,Apostoli,& altri Santi di Dio, contro la Santissima Croce,i Sacramenti della nuoua Legge, le Sacre Imagini, e la Santa Catholica Chiesa,la Sedia Apostolica, contro i fedeli,specialmente Vescoui,Sacerdoti,& altre persone Ecclesiastiche, o contro i Neofiti, che nuouamente sono conuertiti alla Santa Fede,o che contenessero narrationi impudiche, & obscene.

Se beffassero i Christiani,e per disprezzo della passione di N.S.nella Settimana Santa. e specialmente nel Venerdì Santo, o in altro tempo crucifigessero agnelli,pecore,o altra cosa.

Se tenessero nudrici,o balie Christiane.

E similmente sono soggetti al Santo Officio in tutte le cose contenute sotto i capi de' Fautori d'heretici,de' maghi,& incantatori, e degli offensori del Sant' Officio.

Gli altri infedeli ancora possono esser castigati dal S.Officio per li medesimi delitti rispettiuamente.

Del modo di formare i processi, & essaminare i testimonij.

Due modi di formare i processi.

Q Vando'l Vicario haurà auuiso, essere ne luoghi della sua giurisdittione alcuno, il qual sia incorso in qualcheduno de' sopranominati delitti,o altri, che però appartengano al S.Officio,subito sarà obligato,per l'officio, che tiene, a farne giuridico processo in iscritto: e perche potrà sapere, & hauere cognitione del delitto,e delinquente, o per mezo del deponente, & accusante, o per fama publica: però nell'vno,e nell'altro modo gli sia lecito incominciare il processo: e per chiarezza quì si mostrerà di fare l'vno, e l'altro.

Primo modo di fare il processo per via di denontia.

I L primo modo, nel quale si forma il processo nel S.Officio,si chiama per via di denontia(tralasciando quel modo, che per via d'accusa, sì perche rare volte accorre, sì anco perche è quasi il medesimo, che questo via di denontia) & è quando viene alcuna persona a denontiarne vn'altra, che habbia commesso

messo qualche delitto spettante al Sant' Officio de i sopranominati, o altro, come d'hauer tenuta qualche heresia, fatto qualche incanto, o proferito bestemmie hereticali, e dice che ciò sà, cioè denontia per isgrauio della propria coscienza, per zelo della santa Fede, per non cadere in scommunica, o perche il suo R. Confessore gli l'ha imposto: non isponendosi a voler prouare il delitto, che depone, ne essere attore, o parte contro del denontiato. E questo è il più commune, e più vsitato modo, che s'osserua nelle cause della Inquisitione.

Quando adunque verrà alcuno per deponere, subito, senza differire in altro tempo la denontia, s'ascolterà, e se il caso è pertinente al Sant'Oofficio, chiamato il Notaro specialmente instituito dall'Inquisitore, si darà il giuramento al comparente di dir'l vero facendolo toccare gli Euangelij con le sue mani, da poi se gli farà vn'ammonitione paterna, che sia auuertito a dire solamente il vero, imperoche facendo altrimenti offenderebbe Iddio, il prossimo, e se stesso, e peccarebbe mortalmente, ne potrebbe esser'assoluto mai fin à tanto, che non tornasse a riuocare tutto quello, che hauesse detto falsamente, oltre che incorreria in molte altre pene temporali grauissime.

Di poi si scriuerà il nome, cognome, patria, padre, essercitio, età, & habitatione del comparente, alla presenza di chi comparisce, il luogo, anno, mese, e giorno, quando comparirà, che gli è dato il giuramento, e che egli comparue spontaneamente, e si cominuarà il processo in questo modo, o in simile.

Die Mensis Anni

Comparuit personaliter sponte coram M.R.D.N. Vicario N. sedente in aula N. in meique Notarij, &c. N. de filius N, nobilis, *ouero*, exercens artem, &c. *e si descriua l'arte, ch' essercita*, habitans in loco N. ætatis annorum, &c. pro vt dixit, & ex aspectu apparebat, qui petijt audiri pro exoneratione propriæ conscientiæ, & ei data facultate, ac iuramento de veritate dicenda, quod præstitit, tactis litteris sacris, &c. deposuit, vt infra.

E quì se gli farà spiegare tutto il fatto, facendolo notare in iscritto al Notaro.

Hauuta la depositione, principalmēte si cercarà di sapere, se egli è testimonio de visu *del delitto, o* de auditu, *e se ha contesti, i quali possano confermare questo suo detto, o se almeno sà, che altri possano dare informatione di questo, specificandoli vno per vno, ponendo iscritto i nomi, cognomi, case, allogiamenti, e conditioni de' testimonij, che nominarà.*

Se gli farà esprimere l'occasione, per la quale è stato presente a quel delitto, il luogo, doue fu fatto le parole precise, che furono dette, il giorno, e l'hora, se è possibile, & il numero delle volte, che fu fatto, e tutte quelle cose, che porta seco il delitto denontiato.

Se gli farà anco dire il nome, cognome, padre, patria, essercitio, habitatione, & età del Reo denontiato, e si farà descriuere la persona di lui, cioè, di che statura, effigie, barba, &c. egli sia.

Auuertendo a far constare in processo le negatiue, che dirà, come saria, Non mi ricordo, con che occasione dicesse le tali parole. Non sò, in che luogo fosse precisamente. Non mi ricordo il giorno; ma fù circa al tal tempo, sò, ch'era di Verno, e simil modo.

E di più farà sempre scriuere tutto quello, che domanda al testimonio, si, che

che auãti alla risposta preceda in iscritto l'interrogatione, nella quale sia posto tutto quel che si ricerca: come se vorrà sapere, in che giorno N. bestemmiò non farà.

Interrogat. Respondit. *Il tale disse quelle bestemmie. Ma prima farà.*

Interrog. Quo die præcisè dictus denuntiatus protulerit blasphæmiã, &c. *E ciò si dourà parimente osseruare negli essami de' Rei.*

Quando poi sarà finito l'essame, e che non resterà altro da interrogare, se gli faranno gl'interrogatorij generali, come appresso.

Interrog. Super generalibus: An ea, quæ dixit, odio, vel amore ductus deposuerit, aut ob exonerandã conscientiam, & Dei honorem, & gloriam. *Resp. &c.*

Interrog. An habeat aliquam inimicitiam, vel odium, aut litem, vel antea habuerit cum dicto N. per eũ denuntiato. *Resp. &c.*

Interrog. An confiteatur, & communicet quolibet anno, saltem in Paschate. *Resp. &c.*

Di poi, se vorrà il denontiante, gli si rileggerà l'essame anco alla presenza di due testimonij timorati, e secreti (se così sarà giudicato espediente) nella quale rilettione potrà il testimonio accommodare, dichiarare, o aggiungere quello, che vorrà, e tutto ciò si dourà notare nel fine in questo modo.

E dum de mandato M. R. D. N. Vicarij, & ad instantiam ipsius Testis legeretur sibi eius depositio, dixit. *Auuertite, &c. E si scriua tutto ciò, che dirà, o per aggiungere, o per isminuire, o per dichiaratione. Ma non volendo aggiungere, o sminuire cosa alcuna, se gli commonderà sotto pena espressa, o arbitraria, e sotto il medesimo giuramento, che non parli con alcuno di questa sua depositione, o eßame. E poi il Notaro terminerà la depositione in questo modo, cioè.*

Quibus habitus, & acceptatis in parte, & partibus fauorabilibus, &c. dimissus fuit, imposito sibi silentio super prædictis sub iuramento, & in fidẽ se subscripsit. *E se saprà scriuere, se gli farà scriuere il suo nome così.*

Io N. de N. confermo quanto di sopra si contiene.

Ma se non saprà scriuere, il Notaro in vece di quelle parole, & in fidem se subscriptis, *scriuerà in questo modo.* Et cum (pro vt dixit) nesciret scribere, pro confirmatione supradictorum apposuit signum Crucis. *E se gli farà fare effettiuamente vna Croce con la penna così* ✠

Actũ per me N. de N. Notariũ S. Officij, anno, die, loco, & corã, vt supra. *E se vi saranno stati presenti testimonij, aggiũgerà,* præsentibus pro testibus vocatis, &c. N. de N. & N. de N.

E questa è la forma, che ordinariamẽte si potrà osseruare nelle denõtie, che saranno date da persone conosciute.

Ma se per sorte venisse qualche straniero, e persona incognita a deporre si potrà cominciare il processo in questa, o simigliante maniera.

Die Mensis Anni

Comparauit personaliter sponte corã M. R. D. N. Vicario, &c. in meique, &c. Homo quidam staturæ, &c. habens barbã, &c. indutus toga, &c. aut vestimẽto coloris, &c. *e si descriua diligentemẽte l'effigie, habito, e forma del comparente,* qui petijt audiri pro exonera-

neratione propriæ cõſcientiæ, & data ſibi facultate,& iuramento in forma conſueta ſuper veritate dicenda, & per eum ſuſcepto,tactis ſacris litteris,&c.fuit per præfatum Admod. M.R.D.N.Vicarium.

Interrog. De nomine cognomine, patre,patria,ætatæ,exercitio & habitatione ipſius cõparentis, & ad quid venerit ad S.Officium, *Reſp. &c.*

E ſcritta la riſpoſta, ſi ſeguiteranno le interrogationi come di ſopra.

Si ſuole anche tal volta ſenza dare il giuramento nel principio far notare la ſpontanea comparitione in quella forma,che s'è detto,e dopo che il denontiante haurà raccontato tutto il fatto, e ſarà regiſtrato nel proceſſo,ſoggiungerà il Notaro.

Quibus omnibus acceptatis in parte,& partibus fauorabilibus, &c. datum fuit iuramentum dicto cõparenti de veritate dicenda tam ſuper præmiſſis, quã ſuper his, de quibus interrogabitur infra, quod præſtitit,tactis ſacris litteris, &c.

Interrog. An ea,quæ dixit,& modo ſcripta fuerunt, vera ſint,& illa pro veritate confirmet. *Reſp. &c.*

E poi ſi ſeguiteranno l'opportune, e neceſſarie interrogationi, come di ſopra s'è accennato.

Riceuuta la rinontia, parti del Giudice ſarãno,auanti che ſi prendano l'altre informationi,diligentemente auuertire, e maturamente conſiderare la qualità,natura, coſtumi,e conditioni del denontiatore, con le circoſtanze nõ pur della perſona di lui, ma d'ogn'altro particolare ancora compreſo nella denontia, accioche ſenza cauſa non ſi generi ad alcuno odioſa moleſtia, e graue danno.

Secondo modo di formare il proceſſo per via d'Inquiſitione.

IL ſecondo modo,nel quale ſi può formare il proceſſo, è per via d'Inquiſitione; & è quando nõ v'è alcuno accuſatore, o denontiatore, che venga à far ſaper nel S.Officio il delitto,ma corre fama, e voce publica in qualche Città, o Terra, o luogo, che alcuna perſona hà fatto,o detto alcuna coſa contro la Santa Fede,e tal voce, e fama viene all'orecchie dell'Inquiſitore, e maſſime per via di perſone graui,honorate,e zelanti della Fede; & in tal caſo, non precedendo denõtia,ne accuſa alcuna,ma ſolo per publica fama venendo a notitia del S.Officio,che ſia ſtato commeſſo alcun delitto, dourà eſſo Inquiſitore per debito dell'vfficio ſuo formarne inquiſitione particolare, & cominciar il proceſſo nel ſeguente, o altro ſimigliante modo, cioè.

Die Menſis Anni

Cum perueniſſet ad aures M.R.D.N. Vicarij, &c. publica quadã fama deferẽte,quòd N.de N.dixit, vel fecit talia contra Fidem Catholicã, *e ſi ſcriua quello, che s'hàper fama contro di lui,come,*quod dixerit, Non eſſe Purgatorium, vel tales,& tales blaſphæmias,cum ſcandalo, & admiratione multorum protulerit. Attendens præf. M.R.D.N. Vicario, quod iniurias Creatoris tolerare valde impium eſt,& illas maximè,quæ, vltra Dei offenſam, vergunt, vel vergere poſſunt in S. Fidei Catholicæ opprobrium,& iacturam, voluit ex debito officij iuridicè ſuper his informari, & proceſſit ad examinandum teſtes, quos à fide dignis accepit, poſſe aliquem

quem S.Officio informationẽ dare, locis, & temporibus, vt infra.

E dopo questo principio farà citare i testimonij, e si registreranno i citati, la citatione, il giorno, che sarà data, e le relationi del messo in quella forma, che più a basso si dirà opportunamente.

Modo d'essaminare i testimonij del Fisco.

D*Opo che il processo sarà fondato, e cominciato in vna delle dette due maniere, le quali communemente s'vsano nel S.Officio, dourà l'Inquisitore senza alcuno indugio procedere più auãti & essaminare que' testimonij, che o sono nominati dal denontiatore, o per relatione particolare saprà poter dare informatione al S.Officio del delitto, e della persona, contro di cui è stato denontiato, o è peruenuto a sua notitia per fama, come di sopra. E però li farà citare, e registrare in processo dal Notaro il giorno della data citatione, & il tenore d'essa, acciò che non comparendo nel termine statuito, e prefisso nella citationi, si possa procedere più oltre contro quel tale, che s'è citato. E si auuertirà d'assegnare alla persona, che si cita, tempo commodo per poter comparire, considerata la distanza del luogo, doue stà. Si possono anche far chiamare testimonij senza citatione in iscritto, commettendo solo a qualche essecutore che vada a dir loro da parte dell'Inquisitore, che compariscano auanti di lui, e questo si potrà fare, quando i testimonij sono vicini nella medesima Città, Terra, o luogo, e non v'hà dubbio, che non debbano vbbidire. Si haurà anche non mediocre consideratione, se alcun testimonio fosse persona di grado, o autorità, o nobiltà segnalata, di mandare qualche persona particolare, e non essecutore, a chiamarla, e specialmente donne nobili, le quali anche (considerata la qualità loro) potrà l'Inquisitore, o andare, o mãdare ad essaminare alle loro case: auertendo di non riceuer mai per iscrittura testimonianza alcuna di qualsiuoglia persona assente, ma operi, che i testimonij di presenza depongano veramente ciò che sanno, & hanno veduto.*

Comparsi poi che saranno i testimonij, gli essaminerà nel modo infrascritto, o simigliante, cioè.

Die Mensis Anni

Examinatus fuit pro informatione S.Officij per M.R.D.N. Vicariũ, qui supra, existentem, &c. *si porrà il luogo, doue sarà ad essaminare, o nel S. Officio, o in Chiesa, o in casa di qualche persona, &c.* in meique Notarij, &c.

N. de N. filius N. *ouero, se il padre del citato sarà morto,* quondam N. de loco N. habitans ad præsens in loco N. in domo propria, *ouero,* in domo N. de N. exercens artem, &c. *ouero,* nobilis, ætatis annorum, &c. prout dixit, cui delato iuramento de veritate dicenda, quod præstitit, tactis sacris litteris, & præuijs debitis admonitionibus, Iterrog. Resp. vt infra.

Et auãti che si cominci ad essaminare porrà l'Inquisitore ammonirlo a dir il vero per solo honore, e gloria di Dio, per debito di coscienza, e per lo giuramento preso. Auuertendolo, che sempre sarà tenuto secreto del S. Officio, & acquisterà merito appresso Dio.

Interrog. An sciat, vel saltem imaginetur causam suæ vocationis, & præsentis examinis. *Resp. &c. E si scriua quello, che dirà.*

Se

Se dirà di sapere, o d'imaginarsi la causa, per la qual è stato chiamato, e dee al presente esser essaminato, gli si faccia questa interrogatione.

Interrog. Quomodo sciuerit, aut quare imaginetur, se huiusmodi de causa fuisse vocatum, & ad præsens fore examinandum. *Resp. &c. Et hauuta la risposta da lui, si soggiunga.*

Et sibi dicto, quòd seriatim dicat, & narret quidquid scit de huiusmodi facto. *Resp. &c.*

Et raccontato, ch'egli haurà quello, che sà, per maggior chiarezza si potranni aggiungere quelli interrogationi, che l'Inquisitore giudicherà necessarie per descriuer minutamente il delitto, il delinquente, i complici, il luogo doue è fatto il delitto, il tempo preciso quando fu fatto, l'occasione, il numero delle volte, alla presenza di chi, s'egli è testimonio di vista, o d'vdito, la fama del denontiato, e simili circostanze.

Ma se il testimonio dirà di non sapere, e di non imaginarsi la causa, per la quale sia stato chiamato, e debba esser essaminato, gli si facciano queste interrogationi.

Interrog. An cognouerit, vel cognoscat aliquem hæreticum, seu aliquos hæreticos, vel hæresi suspectos, aut hæreticorum fautores, vel incantatores, aut blasphæmos hæreticales, seu maleficos, sortilegos, vel nō viuentes secundum ritum S. Catholicæ Ecclesiæ. *Resp. &c.*

E si dourà sempre in questa prima interrogatione generale descriuere, o almeno accennare, il genere del delitto, intorno al quale esso testimonio douera esser essaminato.

E se risponderà di sì, gli si faccia raccontar il tutto, e si registri puntualmente quanto dirà, aggiungendo le interrogationi opportune intorno alle circostanze, come di sopra s'è detto. Ma se risponderà di nò, soggiungasi tal'interrogatione, cioè.

Interr. An cognoscat N. de N. *cioè quello, contro del quale è dato per testimonio*, à quanto tempore citra, & quę fuerit causa cognitionis. *Resp. &c.*

Si risponderà, dicendo, che lo conosce, & ha sua prattica, si potrà interrogare più oltre così.

Interrog. An audiuerit eundem N. aliquando tractantem aliquid de Fide, aut quouis modo cōcernens Religionem. *Resp. &c.*

Se dirà di sì, aggiunganſi dal Notaro queste parole.

Et sibi dicto, quod narret præcisè & seriosè quidquid à prædicto N. dici audiuit spectans ad Religionē. *Resp. &c.*

E si scriua il tutto minutamente, aggiungendo quelle interrogationi, che saranno necessarie, & opportune.

Ma se risponderà negatiuamēte, cioè che non conosce quel tale, e che non ha sua prattica, o, se pur lo conosce, che non l'ha sentita trattare di cose spettanti alla Fede, e pur tuttauia sia dato per testimonio, o conteste; si ammonisca a dire il vero in questa guisa, cioè.

Monitus per Dominū, quod veritatem liberè dicat, & caueat à mendacio, quia datur in testem in actis S.Officij, quod audiuerit præfatū N. aliquando facientē, *ouero*, proferentem aliqua contra Religionem Catholicam. *Resp. &c.*

Se starà nella medesima negatiua; si discenda vn poco più al particolare con tale interrogatione.

Interr. An vnquā fuerit in tali loco, *e si descriua il luogo, oue si ha notitia,*

che sia stato cemmesso il delitto, cum dicto N.*quando però habbia risposto di sopra, che lo conosca*, & an ibidē dictus N. aliquid dixerit, aut fecerit contra Fidem, ipso teste præsente, audiente, & vidente, &c. *Resp. &c.*

Se dirà di sì, gli si faccia descriuere il tutto.

Se negherà d'essere stato in quel luogo, si ammonisca a dire il vero con simili parole,

Et sibi dicto per D. quomodo audeat hoc negare, cū in S. Officio cōtrarium habeatur, videlicet, quòd in tali loco fuerit cum dicto N. & quòd in eius præsentia dictus N. fecerit, *ouero*, dixerit talia, *e si descriua il delitto. Resp. &c.*

Se anche starà nella medesma negatiua, si potrà mettere questa per vltima ammonitione.

Iterum monitus per D. quod caueat à mendacio, & liberè veritatem dicat super præmissis; nam si tractu temporis apparebit, ipsum non dixisse veritatem, incidet in pœnā fautorum hæreticorum: immo, nisi veritatem fateatur, iam in excommunicationem incidit, & non potest ab aliquo Confessario absolui. *Resp &c.*

Se non aggiungerà altro, ma resterà nella sua pertinace negatiua, e nō s'haurà mezzo di poterlo conuincere, come falso, si lascierà, e rimetterassi il tutto à Dio, il quale è scrutatore de' cuori, & à cui niuna cosa è occulta, ò nascosta; e si porrà fine all'essame così.

Et cum nihil aliud ab eo haberi posset, dimissus fuit, iniuncto sib. silentio sub iuramento, & quod se subscribat, &c.

E si termini l'essame come di sopra, cō la sottoscrittione, & rogito del Notaro.

Et auuerta il Giudice di schifar sopra ogni cosa in tutti gli essami il fare interrogatorij soggestiui, per i quali il testimonio s'inducesse ad affermare, od a negare; come sarebbe a dire. Interrog. Nō è egli il vero, che N. bestemmiasse? Sò pure, che sapete voi, che bestiemmiò due volte al dispetto, &c. & altri interrogatorij in simil modo. E ciò dee farsi anche co' Rei.

Quando per più testimonij degni di fede costa nel S Officio ciò, che vn testimonio, il qual nega, sia consapeuole del fatto, è ne sia conuinto, o grauemente indiciato; ouero si conosca dalle sue risposte, o implicationi, o titubationi, ch'egli non voglia dire la verità, in tal caso si doura procedere contra esso testimonio, come deponēte il falso nel S. Officio, e come fautore d'heretici, o sospetti d'heresia: e si potrà carcerare, ouero costringere a dar sicurià idonea di presentarsi dauanti all' Inquisitore. Et in questo caso si dourà farne decreto particolare, come si dirà più a basso.

E per dar essempio quando vn testimonio sia indiciato di falsità, o di nō voler manifestar il vero, di modo, che contro di lui si possa procedere, poniamo il caso in questo modo.

Se due, o più *testimonij confessaranno in giuditio, che Antonio habbia loro detto Pompeo hauere alla presenza di lui negato il Purgatorio, & Antonio negherà assolutamente in giuditio di sapere, che Pompeo habbia negato il Purgatorio: all'hora Antonio si chiamerà indiciato, o conuinto, per confessione estragiudiciale, e si dourà procedere contro ad esso Antonio, perche all'hora sarà sospetto d'essere falso. Similmente se il denontiante dica hauer vdito Pompeo dire, che non v'è il Purgatorio, e nomini per testimonii con-*

contesti Alessio, Giouanni, & Andrea, affermando, che tutti questi lo sentirono, perche lo ripresero, o che poterono, e douerono sentirlo, perche ragionauano tutti insieme; se vno de' testimonij nominati, come Alessio, conuenga col denontiante, & dica, che v'erano presenti Giouanni, & Andrea, che ripresero Pompeo, o che Giouanni, & Andrea poterono, e douerono vdirlo negare il Purgatorio, perche ragionauano insieme; se Giouanni, & Andrea essaminati negassero hauer' vdito Pompeo dire, che non v'era il Purgatorio, essi Giouanni, & Andrea sono grauemẽte indiciati, o conuinti di non voler dire la verità, e si dee procedere contro di loro, come di sopra. Il simile anche si dourà fare quando il testimonio nel suo essame espressamente si contradicesse, ne sapesse rispondere alle oppositioni, o ricusasse di voler testimoniare, & essere essaminato, o in altri casi, doue vi fosse qualche manifesto segno di falsità: o pure citato due, o tre volte, o nõ volesse comparire.

Et auuertasi, che all'hora saranno cõpiti gli essamini, e le depositioni, quando si sapranno, e saranno registrate in processo le infrascritte cose, cioè.

Il delitto, come heresia, bestemmia, incanto, o altro tale.

Il delinquente, cioè quello, che ha detta l'heresia, bestemmiato, o fatto l'incanto, &c.

I complici, cioè le persone, che tengono le medesime heresie, & hanno di compagnia commesso il delitto, ouero aiutato, consigliato, &c.

Il luogo, doue fù fatto il delitto.

Il tempo preciso, quando fù fatto.

L'occasione, con che fù fatto.

Il numero delle volte, che fù fatto.

Il modo preciso, come fù fatto, e gl'instrumenti, che si sono adoperati, come ne gli incanti, e sortilegij.

Et vltimamente i testimonij, alla presenza de' quali fù fatto.

E perche i testimonij sono di due sorti, alcuni, i quali hanno veduto il delitto, o sentitolo con le proprie orecchie, & altri, che l'hanno vdito narrare, i quali communemente si chiamano Testes de visu, & de auditu proprio, & Testes de auditu alieno, *quando nelle depositioni si haueranno questi testimonij* de auditu alieno, *e massime nelle depositioni* ex fama, *quei soli si essamineranno, i quali daranno informatione de' testimonij* de visu, & de auditu proprio, *e poi si essamineranno questi: eccetto se cio non si facesse per prouare vn' infamia, o voce. Quando anche saranno più testimonij, si comincierà sempre prima ad interrogare quelli, da' quali si spera hauere la verità più facilmente.*

E douendosi questo negotio di essaminare i testimonij, come importantissimo, rettamente, e senza alcuna ruggine d'animo esseguire, oprarà l'Inquisitore, che si scriua tutto quello, che diranno i testimonij, o sia contra il Reo, o risulti in suo fauore, ne soffrirà giamai, che à partito alcuno si diuida il detto loro, che dee per ogni maniera esser sempre indiuisibile.

Modo di verificar nel Santo Officio il corpo del delitto, di cui siano rimasi vestigij.

SE alcuno verrà denontiato nel Sãto Officio d'hauer (per essempio) ferita, spezzata, gittata à terra, imbrattata, o percossa qualche sacra imagine, diciamo quella della Beatissima Verg. Madre di Dio, essendo il delitto, come dicono, facti permanentis, *di cui rimangono ad*

ad ogni modo i segnali, dourà il Vicario subitamente visitare il corpo del delitto, andandoui egli in persona, se può, o mandandoui il Notaro solo, quando non vi sia il cõmodo di andar lui: & haurà cura esso Notaro di pigliare in iscritto alla presenza di due testimonij à ciò specialmente chiamati la detta visita, nella quale con somma diligenza, & essattezza descriuerà, & noterà ciò che sarà stato ritrouato. E tale sarà la forma.

Die Mensis Anni

M.R.D.N. Vicarius præfatus, visa denontiatione, &c. ac maturè consideratis omnibus, & singulis in ea contentis, ne tam graue, immo tam atrox, & enorme facinus delitescat, vtque delinquens, quem dubio procul hæreticum, aut hæretico non dissimilem esse oportet debitis pœnis afficiatur, & iuxta mensuram delicti sit plagarum modus mandauit, ad effectum, vt de corpore delicti constet in actis locum visitari; & exinde debitas sumi, omni mora postposita, informationes, &c.

N. de N. S. Officij Notarius.

Formato il Decreto, come di sopra, si farà la visita, e si registrerà nel processo, come segue.

Die dicta, hora, &c.

Accessum fuit per eundem, per M.R.D.N. Vicarium Sancti Officij N. meque infrascriptum Notariũ, cum N. & N. seruis, vel socijs ad locum in denuntiatione designatum, ibique per me eundem Notarium, præsente dicto Mult. Reuerendo D. Vicario, visa, & reperta fuit imago, vel statua Gloriosissimæ Deiparæ Virginis Dominæ Nostræ in via, vel in vico, vel in platea, vel in pariete domus N. atramento aspersa, ac maculata in facie, vel luto, ac cœno deturpata, vel lacerata, vel vulnerata in pectore tribus vulneribus gladio, vel ense, vel pugione, vel archibusio inflictis, vel fracta, vel deformata, vel effossis oculis, vel truncatis manibus, vel amputatis digitis, &c. Et hæc omnia vidi, & annotaui, vt supra, pro veritate, præsentibus Manilio Durante, & Afranio Prisco testibus, &c.

N. de N. S. Officij Notarius.

Ciò fatto hauranno ad essaminarsi alquanti de' vicini sopra lo stato di detta imagine auanti il commesso delitto. E se ne formerà il Decreto in questa maniera.

Quibus visis, atque animaduersis, ne dubitari possit de statu dictæ sacræ imaginis ante factum, seu delictum commissum, D. mandauit, examinari vicinos tanquam verisimiliter informatos de dicta sacra imagine, &c.

N. de N. S. Officij Notarius.

Die Mensis Anni

Examinatus fuit pro informatione S. Officij, vbi supra, & per ante dictum M. R. D. N. Vicarium, in meique, &c.

N. de N. qui delato sibi, &c. fuit per D.

Interrog. An sciat vel saltem præsumat causam, &c. *Resp. &c.*

Interrog. An habeat notitiam cuiusdam sacræ Imaginis Beatissimæ Virginis sitæ in via, &c.

Resp. *Signor sì, perche è vicina à casa mia.*

Interrog. An hesterna die viderit dictam sacram imaginem.

Resp. *Signor sì: anzi la veggo ogni giorno*

giorno, e bene spesso, anco per diuotione, io passo dauanti à lei:

Interrog. In quo statu viderit hesterna die dictam sacram imaginẽ.

Resp. Io vidi hiersera la detta imagine della Madonna Santissima, ch'era bella, monda, pura, e senz'alcuna macchia; ma non l'hò già vista tale questa mattina: perche, &c.

Quibus habitis, &c. *Si sottoscriua il Notaro.*

Et in questo medesimo modo essaminarassi qualche altro vicino, &c.

Prouato à questa foggia il corpo del delitto, si procederà ad essaminare gli altri testimonij nominati nella denontia. Egli è però d'auuertire, che hauutasi la denontia (come di sopra) contra alcun particolare, c'habbia commesso il già detto, o altro simigliante delitto, se vi sarà pericolo nel differir l'essame degli altri testimonij nominati sopra il fatto, o qualche altra causa sorgerà, onde il Giudice possa temere, che il Reo, mentre s'attende à verificare il corpo del delitto, se ne fugga, dourà esso Reo in virtù del detto del denontiatore, che depone di propria scienza, carcerarsi; massimamente se esso denontiatore non haurà eccettione alcuna: e poi, verificato il corpo del delitto, essaminarsi gli altri testimonij.

E se non si haurà notitia alcuna del delinquente, & à gli orecchi del Vicario sarà solamente per relatione di persone zelãti peruenuto, esser seguito il sopradetto delitto, no per ciò mancherà di verificare il corpo d'esso delitto in questa forma

Die Mensis Anni

Cum ad aures M. R. D. N. Vicarij, &c. peruenisset ex fide dignorũ relatione, quemadmodum sacra imago Beatissimæ Virginis sita in loco, vico, via, &c. quæ hæsterna die erat pulcherrima, omnique decorata nitore, hoc summo mane visa fuit atramento aspersa, &c. non sine totius populi incõparabili scandalo ob Religionis contemptum, atque infidelitatis notabile vestigiũ, præfatus M.R.D.N. Vicarius, his auditis, ne tantum, & tam graue scelus conniuentibus oculis præterijsse videatur, & vt delinquens omnino inueniatur, &c. mandauit, &c. *E si faranno le medesime diligenze di visitare la detta sacra imagine, con essaminare anco i vicini nel modo, che già è stato detto. E se da' sopradetti essami risultarà oltre à ciò qualche indicio, o congiettura contro alcuno in particolare, come, per essempio, se Titio restasse indiciato, d'essere stato visto più volte passar dauanti la detta sacra imagine, e con faccia irreuerente, turbata, iraconda, e minaccieuole, e con atti sconci del corpo, e delle mani riguardarla, &c. non tralasciara il Vicario di procedere contro di lui secondo, che gli dettaranno le leggi, e la raggione; attesa ancora la qualità, e conditione della persona del detto Titio, come s'ei fosse conosciuto per publico, e notorio giocatore, e per huomo fiero, bestiale, & iracondo, &c.*

CAPVT

CAP. QVADRAGES. DE IVDICIBVS CONTRA HAERETICOS.

SVMMARIVM.

35 Di-

35 *Dispensat minus in irregularitate.*
36 *Distributiones percipit.*
37 *Annorum quadraginta sit.*
38 *Attingit qui cœpit intrare primum diem.*
39 *Inquisitor sit graduatus.*
40 *Theologus magis quam iurisconsultus.*
41 *Reuerendissimus est vocandus.*
42 *Episcopus maior Inquisitore.*
43 *Vicario autem maior.*
44 *Quomodo subsunt prælatis regularibus.*
45 *Episcopus vt Vicarius cedit locum Inquisitori.*
46 *Comedentes carnes, & lacticinia puniuntur,*
47 *Priuilegia Inquisitorum.*

CAPVT

CAP. QVADRAGES.

DE IVDICIBVS CONTRA HAERETICOS.

1 EXTRA controuerſiã eſt nullũ laicum quãtumuis magnũ & ſuperiorem, doctum, & piũ in Inquiſitorẽ eligi poſſe in cauſis fidei cõtra hæreticos, quod definitum reperitur in iure *cap. Vt inquiſitionis, de hæret. in 6.* vbi determinatur, nullum laicum de hoc crimine nullo modo poſſe cognoſcere. Quare ſolum perſonæ Eccleſiaſticæ ſiuè ſeculares, ſiuè regulares ad id munus aſſumendæ ſunt. Poteſt nihilominus Sũmus Pontifex, qui ſolus habet plenitudinem poteſtatis cauſam hanc delegare laicis perſonis. Sed accedamus ad quæſtiones.

Quæres igitur primo, quot ſunt genera iudicum contra hæreticos.

Reſp. Tria ſunt genera iudicum in his cauſis. Sub primo comprehenduntur Eminentiſſimi Cardinales, qui vocantur ſupremi, & vniuerſales Inquiſitores Sanctæ Eccleſiæ Romanæ ius dicentes pro, & contra quoſcumque in toto orbe terrarum diſperſos, quorum caput eſt Summus Pontifex, qui ſolet reſidere in Congregationibus huius ſupremi tribunalis inſtituti primo in modum Congregationis per Paulum III. Bulla incip. *Licet ab initio*, cõfirmati poſtea à Sixto V. Bulla incip. *Immenſa æterni*, adiectis Cõmiſſario, qui eſt ordinis Prædicatorum, & Aſſeſſore Generali, qui eſt Clericus ſecularis. Prædictis ſubduntur reliqui omnes officiales tam in Vrbe, quam extra per vniuerſum orbem, vnde cauſas grauiſſimas diſcutiunt, & cum hæreticis formalibus, & pertinacibus ſoli diſpenſant, ſicut & in infamia ob hæreſim cõtractam, iudicant ſollicitantes in confeſ- 2

ſione

ſione quod ad traditionem curiæ ſeculari ex reſtibus ſingularibus.

Sub ſecundò, veniunt communi nomine Inquiſitores ab illis electi, & deſtinati ad prouincias, & ciuitates tes per vniuerſum orbem, qui in Italia ſunt Religioſi Dominicanæ, & Franciſcanæ Religionum. Solent vocari Inquiſitores Generales, quia ſunt deſtinati in ſuis locis ad cognoſcenda generaliter quæcumque delicta concernentia Sanctum Officiũ Inquiſitionis. Et quamuis ſint deligati immediatè à Sede Apoſtolica, nihilominus eorum poteſtas ordinaria eſt ex vniuerſitate cauſarum, ideo diximus præcedente capite illos poſſe ſibi ſubſtituere Vicarios non ſolum in particularibus articulis, ſed etiam generaliter, ex eo quod, & sũt delegati à Principe, & quia habent ampliſſimam poteſtatem ordinariè ſibi competentem.

Sub tertio, genere veniunt Epiſcopi omnes actu iuriſditionem habentes in ſuos populos, & hoc ex officio ſuo, quo illis comperit in ſuis diœceſibus crimina, & delicta quæcumque inquirere, & contra reos repertos procedere, conſequenrer etiam in delictis hæreſis, vel hæreſim ſapientibus, vt colligitur *ex cap. 1. de off. ordin. & cap. Ad abolendam, de hæret.*

Quæres 2. An in cauſis hæreſis maiorem habeat poreſtarem Fpiſcopus, an Inquiſitor?

3 *Reſp.* Pares habent poteſtatem, ambo enim sũt iudices in omnibus cauſis ſpectantibus ad Sanctũ Officium, ita quod facultas vnide iure conceſſa non negatur alteri. Quare *in Clem. 1. de hæret.* Clemens V. ponit quinque caſus, ſuper quibus alter ſine altero procedere poteſt, qui ſunt citare, capere, mancipare, ponere captum in manicis, vel compedibus ferreis, demum iuquirere contra reos. Subiungit alios tres, qui ſunt tradere captum duro carceri, tormentare, & ſentẽtiare; in his vnus ſine altero procedere non poteſt. Et quod hic dicitur de Epiſcopo, locum habet etiam in eius Vicario, & capitulari Sede Vacante. De hac materia procedendi ſimul, vel diuiſim latè Farinac. *q.* 186. *à num.* 56.

Quæres 3. In quibus caſibus Epiſcopus ſine Inquiſitore, & è contra Inquiſitor ſine Epiſcopo procedere poteſt, vel procedere non poteſt?

Reſp. Certum eſt primo in ſupradictis quinque caſibus allatis in præcedenti quæſtione, qui ſunt citare, capere, carcerare, ponere in cõpedibus, & inquirere, poſſe vnum ſine altero: tradere verò duro carceri, vel ſententiare ſpectare ad vtrumque ſimul. *Secundò*, placet opinio aſſerentium vnum ſine altero procedere poſſe in ſententia definitiua, & abſolutoria, quando in formatione proceſſus actum eſt diuiſim omnino, ratione deducta, ex citata Clem. ibi: *Aut ad ſententiam procedere contra eos*. nam verbum, *contra eos*, indicat ſententiam condemnatoriam, quæ dicitur eſſe contra ſententiatum, non verò refertur ad ſententiam abſolutoriam, quæ non eſt contra, ſed in fauorem ſententiati. Confirmatur, quia ita tenet maior pars doctorum, quos pro ſe citar Farinac. *q.* 186. *n.* 60. oppoſitum alij docent totius eſſe apud præfatum, quos ſequitur Carena *par.* 1. *tit.* 4. *num.* 10. *Tertiò*, cum ſpontè comparentibus poteſt vnus ſine altero procedere ad abiurationem, & ſententiam, quia licet ſit actus iudicialis non tamen eſt ſolemnis, & publicus, vt ſupponitur reſpectu diſpoſitorum in præcitata Clementina. Vide Dianam *par.* 4 *tract.* 8. *reſolut.* 50. *Quartò*, vnus ſine altero procedit, quando abſens eſt, vel requiſitus non conuenit cum altro infra octo dies, ex citata Clementina. *Quintò*, vnus ſine altero procedit, quando alter illi ſuas committit vices, vt dicitur ibidem. Vide alia apud Farinac. *q.* 186. *à num.* 56.

4

6

Quæres 4. Quid agendum, quando diſcordant inter ſe Epiſcopus, & Inquiſitor?

Reſp. Conſulendum eſt ſupremum tribunal, *cap. Super hoc 17. de hæret. in 6.* quia illis non ſupereſt alius ſuperior, quã illud ſacrum tribunal. Farin. *q.* 186. *q.* 64. 7

Quæres 5. An Epiſcopus procedere poſſit contra Inquiſitorem, & Inquiſitor contra Epiſcopum?

LIII *Reſp.*

Resp. Negatiuè. Tum quia ambo sunt
8 iudices in eadem causa, iudex autem nō agit contra iudicem in eadem causa. Tum quia, par non agit in parem. Et colligitur *ex cap. Inquisitores 16. de hæret, in 6*, Farinac. *q. 186. num. 124.*

Quæres 6. Quo iure Episcopus procedat contra Regulares? ordinatione, an delegato?

Resp. Delegato, ad finem, *cap. ad abo-*
9 *lendam, de hæret.* quamquam hodie iste modus procedendi videatur tantum speculatiuus, cum omnes Christifideles etiam Regulares indistinctè subdantur Episcopis, & Inquisitoribus in causis Sācti Officij, ac si essent laici, vel clerici, vt constat *ex dictis cap. 27.*

Quæres 7. An aduena, & viator repertus hic Parmæ domicilium habens Regij puniri possit ab Inquisitore, & Episcopo Parmensibus?

Resp. Puniendus est Parmæ, quando
10 Regij alias non erat reus coram illis iudicibus. Probatur. Tum quia, ratione delicti Parmæ commissi sit subditus istis iudicibus, *cap. Licet 20. de foro compet.* vbi dicitur, quod quis sit subditus ratione delicti, *& dixi, cap 5. num. 71.* Tum quia, forum sortitū ratione delicti fortius est foro domicilij, vnde & ad illud sit remis-
11 sio, quando vterque locus sunt sub eadē prouincia, ex adductis per Carenam, *par. 1. tit. 4. num. 17. §. Verum quo ad hoc.* Tum quia, iudices Regij non possunt formare processum contra huiusmodi delinquentem, nisi vocatis testibus Parmensibus, coram quibus commissum fuit delictum, quod tamen efficere nequeunt, quia non possunt citare nisi suos subditos, aut existentes in suo territorio, igitur causæ cognitio spectat ad Iudices Parmenses. Quod si Regiensis reus Inquisitus aufugiat Regium post perpetratum delictum, ad requisitionem Iudicis Parmensis cautæ remittendus est per iudicem Regiensem, siuè clericum, siuè laicum, ad quod tenetur de iure communi, vt colligitur *ex cap. Vt commissi 12. de hæret. in 6.* Quod idem dicitur si subditus habitationis, seu domicilij post delicti perpetrationem aufugiat, ad requisitionem enim alterius, in cuius territorio repetitur, cautæ restituendus est, vt possit proprius iudex in causa procedere contra eum.

Quæres 8. An Inquisitores procedāt contra omnes, & quoscumque hæreticos, vel de hæresi suspectos?

Resp. Vtique *ex cap. Vt commissi 12.* 12
de hæret. in 6. quia Papa illis delegat potestatem super omnes, sicuti ipse est dominus, & iudex omnium. Excipe. *Primò*, Papam ipsum, super quo nihil potest, vt notorium est, ipse enim omnes iudicat, & à nemine iudicatur, *cap. Si Papa dist. 40. cap. Duo sunt 10. dist. 96. Secundò* Episcopos ob eorum eminentem dignitatē immediatè in hoc subduntur Papæ, *cap. Inquisitores 16. de hæret. in 6. Tertiò*, non possunt procedere contra Nuntios, & officiales Sedis Apostolicæ *extr. comm. Cum Mathæus de hæret. Quartò*, neque contra Generales ordinum iuxta dicta *cap. 27. q. 28. Quintò*, neque contra alium Inquisitorem, quia par in parem non habet imperium. Verum quidem est, quod contra prædictos possunt sumere informationem, & illam transmittere ad Sedem Apostolicam. Vide Sousam *lib. 1. cap. 4.* Carenam *par. 1. tit. 5. num. 73.* Dianam *par. 4. tract. 8. resol. 23. & 24.*

Quæres 9. An potestas Inquisitoris expiret per mortem Papæ? Ratio dubitandi est, quia delegati iurisditio expirat morte delegantis, *cap. Licet vndique 30. de offic. del g.*

Resp. Non expirat. Tum quia, eius 13
delegatio est successiua, & ad vniuersitatem causarum, quæ quotidiè accidere possunt, ergò consequens est, quod officium Inquisitoris sit perpetuum. Tum quia huiusmodi delegatio est gratia, facta, cum redundet in magnum honorē delegati, ea autem non expirat morte concedentis, *cap. Relatum, cap. Gratum, ff. de off. deleg. cap. Si super eo, eod. in 6.* Tum quia, ita habetur expresè *cap. Ne aliqui 10. de hæret. in 6.* Quod ampliatur, licet delegatio sit facta ad beneplacitum delegantis, & hoc fauore fidei Sousa *lib. 1. cap. 1. num. 5.*

Quæres 10. An Episcopus, & Inquisitor incon-

inconsulto tribunali supremo reum dignum morte, vel perpetuò carcere condemnare possint?

14 *Resp.* Affirmatiuè; quia nullibi reperitur illos debere tale consilium petere. Confirmatur, quia in Bullis Clem. VIII. de tradendis curiæ seculari non Sacerdotibus celebrantibus, aut absoluentibus; & Gregorij XV. contra Maleficos tradendos curiæ item seculari, aut perpetuo carceri, nulla fit mentio huiusmodi consilij, sed simpliciter Episcopis, & Inquisitoribus præscribuntur tales pœnæ infligendæ per ipsos contra reos illorum delictorum, quod signum est, non requiri S. C. consilium. Quidquid dicat Diana *par.4.tract.8.resolut.* 121. Sed veri vsus habet quod Inquisitores non relaxant aliquem de iure Brachio seculari relaxando nisi Consulta S. C.

Quæres 11. An quando Papa causam aliquam delegat Inquisitoribus nulla facta mentione Episcoporum, & laicorũ iudicum, censeantur exclusi, quamuis olim procederent in ea causa?

15 *Resp.* Non excluditur Episcopus, vtique verò iudex laicus: primum constat, *ex cap. Per hoc* 17. *de hæret. in* 6. ratio est, quia iurisditio alicui competens ex officio non aufertur; nisi per expressam derogationem. Secundum probatur, quia illam delegationem causa alias mixta, fit simpliciter de foro delegati, ac proindè merè Ecclesiastica, de quibus cognoscere non valent laici, *cap. Vt Inquisitionis* 18. *de hæret. in* 6. Et Carena *par.* 2. *tit.* 14. *num.* 38. ex Scaccia *lib.* 1. *de iudic. cap.* 12. *num.* 53. dicit, delegata inquisitoribus delegari priuatiuè quod ad iudices laicos.

Quæres 12. An Inquisitor sit iudex

16 competens respectu delicti: tantummodo attentati? e.g. Petrus vxoratus contraxit sponsalia cum Paula, quærelatus de hoc ante contractum secundum matrimonium viuente adhuc prima, an ab Inquisitore puniri possit?

Affirmaui hanc quæstionem, *cap.* 22. *de abusu Sacramentorum, q.* 39. recurre illuc.

Quæres 13. An Inquisitor possit vnũ, vel alterum articulum delegare?

Resp. De hac re non est dubitandum, 17 tum quia, est delegatus Principis, qui potest subdelegare, *cap. Super quæstionũ, de off. deleg.* Tum quia, potest creare, & eligere sibi Vicarios *ex probatis praced. cap. q.* 1. quod est maius, ergo & subdelegare vnum, vel alterum articulũ, quod est minus. Ita Eimer. *in Direct. par.* 3. *q.* 15. Pegna ibidem *comm.* 61. ex illis Diana *par.* 4. *tract.* 18. *resolut.* 8. & 29. de examine testium delegabili.

Quæres 14. An Inquisitor promittere possit impunitatem reo, si confiteatur delictum?

Resp. Potest exceptis relapsis, & quia 18 impunitas in omnibus tribunalibus cõceditur; & quia in casu nostro nullibi prohibetur; & quia Inquisitores in remittendis, & temperandis pœnis amplã habent facultatem *ex cap. Vt commissi, de hæret. in* 6. Excepi relapsos, quia *ex cap. Ad abolendam, eod.* isti sine vlla audientia, & remissione puniendi sunt. Ita Cartarius *in sua praxi lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 27. Barbosa *tom.* 3. *Collectan. lib.* 5. *tit.* 2. *cap.* 12. *num.* 9. Vide Dianam *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 22.

Quæres 15. Quas pœnas Incurrat Inquisitor delinquens in suo officio?

Resp. Duæ referuntur excommunicationes in Clementinis prima, & secunda 19 de hæret. Prima excommunicatio sub capite primo est contra Inquisitores, & alios officiales deputatos ad executionẽ. Sancti Officij, qui odio, gratia, amore, lucro, aut aliquo temporali cõmodo omittunt procedere contra aliquem in causa hæresis; aut propter easdem causas imponunt falso alicui hæresim, vel quod impedierint Sanctum Officium. Si sit Episcopus per triẽnium incurrit suspensionem ab officio. Excommunicatio reseruatur Papæ.

Dubitatur hic primo quinam dicantur officiales deputati? Secundò, quid importent illa verba: *Procedendum super huiusmodi prauitate*? an scilicet denotent tantum hæresim formalem, an etiam illius suspicionem? Tertiò, an omittens procedere ex timore, vel ad euitandum

 scan-

ſcandalum, vel grauè incommodum ex. cuſetur ab excommunicatione? *Quartò*, an omittens bona fide putans non teneri exercere ſuum officium incurrat? *Quintò*, an incurrat eam cenſuram, qui omittit procedere hoc menſe, ſi poſtea ſuum exequitur munus ſequenti menſe? *Sextò*, an Birruarij non capientes hæreticum rei ſint huius cenſuræ? *Septimò*, quomodo imponentes rei ſint huius ceſuræ.

Primò, nomine Deputatorum ſub illis verbis; *Ac alijs ad dicti exequutionem officij ſubſtituendis ab eis*. veniunt Vicarij tam Inquiſitorum, quam Epiſcoporũ, & Capituli Sede vacante, Notarij, Cancellarij, Carceratores, & huiuſmodi, qui cooperari deberent ad exequutionem huiuſmodi officij ſiuè proximè, ſiuè remotè; adde Conſultores vocati nolentes accedere ad Congregationem ne cauſa expediatur, vel iniquis conſilijs eximentes reum ne puniatur, per has enim actiones ab ipſis omittitur procedere contra hanc prauitatem.

Secundò, illa clauſula comprehendit non ſolum cauſam hæreſis formalis, ſed etiam illius ſuſpicionem, vt colligi poteſt ex antecedentibus verbis; *Contra ſuſpectos, vel diffamatos de huiuſmodi prauitate* cum res ſit certa non eſt immorandum, vnde cauſa fidei non ſolum eſt ipſamet hæreſis formalis, ſed quæcumque illius ſuſpicio iuducta per certa delicta illam de iure inferentia, vt ſunt Blaſphæmia, Poligamia, Solicitatio in Cõfeſſione, &c.

Tertiò, probabilis timor, incommodum, & quælibet cauſa rationabilis, quibus omittitur proceſſio cõtra huiuſmodi prauitatem excuſat ab hac cenſura, quia eam incurrunt tantum illi, qui ex iniuſta & irrationabili cauſa omittunt, vt indicant illa verba; *Contra iuſtitiam, & conſcientiam, præſumpſerint*. Ita Gloſa ibidẽ *ver. Obtentu*, & doctores, quos pro ſe citat Diana *par. 4. tract. 8. reſolut: 37.*

Quartò, bona fide omittens procedere non incurrit ob illa verba. *Contra iuſtitiam, & conſcientiam præſumpſerit*. Qui enim bona fide agit nõ dicitur præſumere, cum bona fides excludat dolũ, & temeritatẽ, quã includit præſumptio, ſecundũ Cardinalẽ *in Clem. 1. de præuileg.* Sicut neq. bona fides poteſt ſtare contra conſcientiam, neque enim bonã fidem dicitur habere agens contra conſcientiam *ex cap. fin. de præſcript.*

Quintò, omittens deliberatè procedere nunc contra huiuſmodi reum, & poſtea procedens, non ideo excuſatur ab hac pœna, quia eam incurrit iam ex illo actu deliberato, neque liberatur ex eo, quod poſtea procedit, quia per ſolam abſolutionem tollitur excommunicatio. Differens verò procedere ex negligentia non incurrit, quia in Clementina non præcipitur, vt ſtatim procedatur, ſed ſimpliciter, vt non omittatur.

Sextò, Birruarij non capientes hæreticum, ſeu de hæreſi ſuſpectum iuxta mandatum ſibi factum rei ſunt huius cenſuræ, quia & ipſi ſunt ſubſtituti ad exequutionem huius officij, gerũt enim vices Inquiſitoris, quod eſt illi eſſe ſubſtitutos.

Septimò, rei huius cenſuræ impingentes alicui vitium hæreticæ prauitatis, vel falſo dicentes aliquem impediſſe officiũ Inquiſitionis, quod verum eſt, licet non fuerit punitus impinctus, ſufficit enim ipſamet vexatio cõſiſtens in formali impoſitione alicuius ex dictis delictis, ibi: *Prauitatem ipſam, vel impedimentum officij ſui alicui imponendo, eum ſuper hoc præſumpſerint quoquomodo vexare*. Referũtur autem illæ actiones ad Inquiſitores, & officiales ex dictis ſub primo dubio.

Secunda, excommunicatio eſt contra Commiſſarios deputatos per Epiſcopos, aut Inquiſitores, vel Capitulum Sede Vacante extorquentes pecunias modo illicito, illis verbis *Clem. 2. de hæret. Et tam ipſorum*, ideſt Inquiſitorum, *quam Epiſcoporum, ſeu Capitulorum Sede Vacante, ſuper hoc deputatis commiſſarijs quibuſcumque diſtrictius iniungentes ne prætextu officij inquiſitionis, quibuſuis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueãt, Nec ſcienter attentent, Eccleſiarum bona ob clericorum delictum prædicti occaſione officij fiſco etiam Eccleſiæ applicare.* 2.

Super illis nonnulla occurrunt dubia.

Pri-

Primum, An Episcopi, & Inquisitores afficiantur ea excommunicatione? *Secundum*. Quinam sint isti Commissarij? *Tertium*, quid sit extorquere? *Quartum*, an si extorqueant aliud, quod non sit pecunia rei sint huius censuræ? *Quintum*, quæ bona prohibeantur applicare fisco, propria ne clericorum, an illorum beneficiorum? *Sextum*, an requiratur realis applicatio, vt rei sint censuræ? *Septimũ*, an, & quomodo excommunicatio sit reseruata?

Primò, Episcopi non comprehenduntur, vt dicit Glosa *ver. Commissarij*, vtiq. Inquisitores, qui licet in supradictis verbis directè non exprimantur in casu datiuo, vt commissarij, nihilominus indirectè continentur sub ea dispositione, vt colligitur ex subiectis verbis: *Qui dictos Inquisitores, aut commissarios secretè nouerint talia commisisse*. Ita omnes super dicta excommunicatione cum Silu. *Excomm*. 9. *num* 81. Angel. *casu* 42. Nauar. *cap*. 27. *num*. 142. Bonac. *Bullar. disp*. 2. *q*. 10, *par*. 8. *num*. 6.

Secundò, Commissarij sunt Vicarij Inquisitoris, Episcopi, & Capituli, atque alij, quibus à prædictis Inquisitore, Episcopo, vel Capitulo committitur causa aliqua Sancti Officij.

21 Tertiò, extorquere significat auferre aliquid alicui per vim, & violentiam, *l. Fideicommissa*, §. *Si rem*, *ff. de legat*. 3. vel ex importunitate, Glosa *in casu cap*. 2. *de concess. præbend. in* 6. Vt autem extorquens sit excommunicatus tria requiruntur, pecunia extorta, modo illicito, & prætextu officij Inquisitionis, ex quo deducitur, illũ nõ esse reũ huius Bullæ, qui alio prætextu, v.g. laboris, mercedis, mutui, aut crediti aliquid extorquet; sicut & ille, qui à spontè dante recipit pecuniam etiam prætextu officij, quia non dicitur extorquere, si dat non requisitus, neque inuitus. Extorquentem mutuo pecuniam, vel sub censu, cambio, & simili cõtractu, puto non incurrere, quia extorsio est in ordine ad prauam intentionem non restituendi. Deindè licet extorsio iniqua sit, non tamen retensio; prætérquamquod non posset absolui nisi restitueret acceptum, non tenetur autem restituere pecunias census, mutui, & cambij, nisi ad præfixum tempus, ergo non posset absolui ante id tempus, quamuis esset paratus.

Quartò, nomine pecuniæ multum probabiliter aliud non venit in opinione Bonac. *Bullar. disp*. 2. *q*. 10. *par*. 10. *num*. 3. quia nomine pecuniæ in proprio sensu, qui attenditur in odiosis, veniunt numi tantum *ex cap*. 1. 2. 3. *causa* 14. *q*. 3. in quibus locis pecunia accipitur prout distinguitur à cœteris rebus. Communis tamen opinio doctotum sequentium Glos. hic *ver. Pecuniam tenet* cũ Nauar. Caiet. Angel. Suar, Siluestr. Sayr. Suar. cũ alijs, sub nomine pecuniæ comprehendi quaslibet res pretio æstimabiles, sic horologium, librum, frumẽtum, æquũ, &c. Horum ratio deducitur ex doctrina D. Augustini relati, *cap. Totum* 6. 1. *q*. 3. illis verbis. *Totum quidquid homines habent in terra, omnia, quorum domini sunt, pecunia vocatur, seruus, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum est, pecunia dicitur. Ideo autem pecunia vocata est, quia antiqui, quod habebant, in pecoribus habebant*. Colligitur etiam, *ex l. Pecuniæ nomine, ff. de verbor. significat*. Posset tamen quis respondere, D. Augustinum inniti sensui etimologico, & originario, à quo licet teneat argumentum, secundum omnes apud Gammarum *lib*. 1. *sua Dialect. iuris loco* 3. nihilominus postponitur sensui proprio rei, & vulgato modo loquendi de pecunia in ratione numini, ex communi enim vsu verba exaudiri debent, *l. habeo*, *ff. de suppell. legat*. vbi Glosa dicit, quod plus statur vsui, quam significationi vocis. 22

Quintò, non prohibentur confiscari bona propria clericorum, sed tantum ea, quæ possident intuitu Ecclesiæ, cuius sunt propria, vt clarè colligitur ex illis verbis: *Ecclesiarum bona*. Ita Glosa ver. *Ecclesiarum*, ex Ioan. Andr. Silu. *excom*. 9. *num*. 81. Bonac. *Bullar. disp*. 2. *q*. 10. *par*. 10. §. *Obserua*, procedit siuè bona sint immobilia, siuè mobilia; non secuta

appli-

applicatione, non incurritur censura; nec verbum *Attentent* refertur ad conatum
23 excludendo realem applicationem, sed ad nullitatem confiscationis attentatæ, idest, nulliter factæ, sumitur ergo pro facere actum nullum, non pro inchoare illum; sic religiosus professus matrimonium contrahens non dicitur illud celebrare, sed tantum attentare,

Sextò, patet ex mox dictis ad incurrendam excommunicationem requiri actualem applicationem rei fisco,

Septimò, demum restituta pecunia illis, à quibus extorserunt, à quolibet absolui possunt, ante autem realem restitutionem, extra articulum mortis à nullo absolui possunt; clarè colligitur ex textu,

Respectu confiscationis nihil disponitur de absolutione, ideo etiam ante restitutionem dari poterit à quolibet confessario Bonac. *Bullar. disp.* 2. *q.* 10. *par.* 10. *num.* 9. §. *Dixi*.

Quæres 16. An Inquisitores possit habere familiam armatam?

24 *Resp.* Habent priuilegia à Summis Pontificibus ferendi arma, & illa concedendi suis officialibus, expresse *Clem.* 2. *fine de hæret. Porro Inquisitoribus ipsis districtius inhibemus, vt nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales, nisi sibi necessarios habeant tales, qui se conferant ad sua, cum Inquisitoribus ipsis officia exequenda*. Vide Farinac. *q.* 182. §. 6. per totum dicuntur autem Inquisitores abuti hoc priuilegio, quando arma concedunt alijs quã suis officialibus actu inseruientibus. Officiales, quibus conceduntur arma sunt Aduocati, Notarij, Custodes, Cõsultores, &c. An autem officialis, in cuius literis patentibus nulla fit mentio de Armis in specie, ipso iure possit deferre Arma, an requiratur specialis licentia?

Resp. Ipso iure potest deferre arma, quia in literis patentibus fit mentio de priuilegijs concessis huiusmodi officialibus, inter quæ connumeratur gestatio armorum, vt probatur sequenti clausula in eis expressa. *Cũ omnibus gratijs, priuilegijs, indulgentijs, indultis, immunitatibus, & exemptionibus tam à Summis Pontificibus, quam ab alijs Christianis Principibus in fauorem Sanctæ fidei concessis, & concedi solitis*. Sed quid dicendum de clericis, & religiosis, quibus prohibetur delatio & retentio armorum à suis superioribus per cẽsuras Ecclesiasticas, numquid illa deferre possunt sine incursione pœnarum? Vtique, quia statutis particularibus Episcoporum, & Regularium præualent priuilegia Apostolica, vnde neq. puniri possunt à suis superioribus præcisè propter delationem armorum, nisi delinquant in modo gestandi, illa quilibet enim excessus vti vitiosus castigatione dignus est. Sed in religiosis nullam video necessitatem deferendi arma, nisi in casu, quo iter agerent pro Sancto Officio ad inquirẽdum contra aliquẽ, &c. Demum cum sit hoc priuilegium Papale à nullo auferri potest nec ab Imperatore.

Quæres 17. An Inquisitores ad nutum proprium, & sine causa possint remouere officiales?

Resp. Negatiuè, nisi ex causa legitima, quia aliter videtur illis irrogare aliquam iniuriam. Quæ tamen non habet locum, quando reuocatio est generalis. Et nulli dubium est, nouum Inquisitorem veteribus officialibus exclusis, nouos eligere pro suo libito, quia sicut illi inseruire debent, ita congruum est, vt sint iuxta illius beneplacitum, & voluntatem. Verum quidem est, quod veteranos officiales benemeritos non deberet excludere, sed confirmare propter eorum diligentem, & fidelem seruitutẽ. De mutatione officialium vide doctores citatos à Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resol.* 34. 25

Quæres 18. An Inquisitores, & Episcopi possint legere libros prohibitos? Item alijs concedere facultatem legendi?

Resp. Negatiuè, ad vtrumque exprobatis *sub cap.* 14. *q.* 11. & 12. 26

Quæres 19. An Episcopus, & Inquisitor possint in foro conscientiæ absoluere hæreticum occultum? De Inquisitore negaui, *cap.* 12. *num.* 43. De Episcopo *num.* 42. 27

*num.*42. Vide Dianam *par.*4. *tractat.* 8. *resolut.*35. affirmantem pro Inquisitoribus.

Quæres 20. An Inquisitores,& alij iudices curiæ sęculari tradentes reum probatum in suo tribunali, fiant irregulares?

28 *Resp.* Non, quia hoc ipso, quod Papa in suis Bullis præscribit pœnam traditionis reorum curię sęculari,eximit ab irregularitate, quamuis in Bullis id non exprimat, absurdum est enim dicere subditum obediētem suo superiori, in cuius potestate est ablatio irregularitatis, fieri irregularem, quasi nō aduerterit ad hoc absurdum legislator. Quod procedit nō solum in actu traditionis, verum etiam quoque si iudex instaret, vt potestas laica exequeret sententiam mortis. Ex his tollitur cautella Ferdin. de Castro Palao vti nō necessaria, quam lege apud Dianam *par.*4. *tract.*8. *resol.* 51.

Quæres 21. An Inquisitor sit iudex connexorum, & incidentium.

29 *Resp.* Non solum potest iudicare, & punire reos criminis hæresis, aut illius suspicionis, verum etiam alia delicta de se non hæreses, nec hæresim inferentia, cum illis tamen connexa,vel incidentia, atque illa respicientia. Probatur. Tum quia, *ex l. Nulli, l. quoties, C. de iudic. l.* 1.

30 *C. de ordine cognit.* iudex causæ principalis cognoscit etiam de connexis, incidētibus, & dependentibus à causa principali, Grassis *de effect. cler. effectu primo, num.* 400. Tuschus *lib. C. concl.* 625. *num.* 10. Tum quia, commisso vno, intelliguntur concessa ea omnia, sine quibus illud commode expleri non potest, *cap. Præterea, cap. Prudentiam, de off. deleg.* Tum quia, connexorum idem est iudicium, Glos. *ver. Ex eo, cap. Præterea cit.* ergo ab eodem iudice tractandum, *cap.* 3. *de iudic.* ibi glosa *ver. connexa spiritualibus.* Ita docent Eimer. & Pegna citati à Diana *par.* 4. *tractat.*8. *resolut.* 70. Gatena *par.*2. *tit.*5. *vbi à num.*83. probat Inquisitores esse iudices competentes in causa legitimitatis prolis loquendo de poligamis.

Quæres 22. An Inquisitor puniat dantem consilium licet iustum carcerato?

Resp. Sic,quia carceratis in S. Officio nullus alloqui potest sine licentia Inquisitoris, & retuli, *cap.*30. *num.* 14. *& cap.* 32. *q.*24. Ex Vmberto, & Treitas docet Diana *par.* 4. *tract.*8. *resol.*67. 31

Quæres 23. An Inquisitor procedat contra lacerantes,& frangentes cedulones, in quibus quis declaratur excommunicatus? Item queritur de alijs cedulis spectantibus ad S. Officium.

Resp. Ad vtrumque affirmatiuè, primum quidem patet ex eo, quod sic lacerans,vel deturpans reddit se de hæresi suspectum ad minus leuiter, quia non videtur credere in Ecclesia esse potestatem adferendas censuras. Secundum est certum, quia offenditur officium. Vide Dianam *parte* 4. *tractat.* 8, *resolut.* 103. 32

Quæres 24. An possit punire confessarium absoluentem hæreticum in foro conscientiæ?

Resp. Hæreticorum duplex classis, alij certam sectam profitentur, vt Luterani, Caluinistæ, &c. alij incidenter habent errorem in intellectu circa aliquē articulum fidei,& tamen nulli sectæ adhærent. Confessarius absoluens hæreticum sub prima classe, sine dubio puniēdus est ab inquisitore,cum vsurpet illius cum iurisditionem, nam huius iudicium spectat ad ipsum ratione abiurationis,& aliorum actuum,qui à solis iudicibus fori externi expediuntur. Vt videre est, *cap.*11. *num.*22. *&* 23. *cap.* 12. *num.* 11. *&* 48. Non tamen dicitur violare Bullā: *Si de protegendis*, quia absoluere nulla est ex actionibus prohibitis in Bulla de qua *cap.*29. *q.*8. Si verò absoluat hæreticum secundæ classis non afficitur pœnis per inquisitorem, quia absolutio in foro conscientiæ non spectat ad inquisitorē ex probatis hic *q.* 19. *remissiuè ad cap.*12. *num.* 43. cum ergo confessarius sic absoluendo non sibi vsurpauerit iurisditionem inquisitoris, neque per talem illicitam, & inualidam absolutionem factus 33

sit

sit de hæresi suspectus, non est cur Inquisitor puniat Confessarium, qui in nullo læsit officium Sanctæ Inquisitionis, sicut ille, qui absoluit Caluinistam, aut Luteranum, qui huius generis mittendi sunt ad Inquisitores. Diana *par. 4. tract. 8. resol. 109.* refert Vasq. & Homob. admittentes simpliciter hanc punitionem.

Quæres 25. An Inquisitor punire possit iniuriantem se?

34 *Resp.* Potest etiam sine processu, quādo iniuria in publico illata fuit Inquisitori puta sedenti pro tribunali. Probatur quia, licet nemo sit sui ipsius iudex in causa propria ex vulgatis iuribus, nihilominus quando illata iniuria redundat contra bonum publicum, & in cōtemptum propriæ iurisditionis, tūc iudex procedere potest contra iniuriantem se, quia sic faciendo tuetur potius iura suæ potestatis, quam honorem suæ personæ, cui etiam honor sine dubio deferendus est, *cap. Vt delitus 59. de appellat.* Et de propria iniuria iuridice vindicanda habetur, *cap. 1. de Maled. cap. 1. de Clem. de foro compet.* Ita in terminis citat doctores Diana *par. 4. tract. 8. resolut. 91.* melius Carena *par. 2. tit. 17. à num. 27.* Non est reus pœnarum Bullæ, *Si de protegendis, ex cap. 29. q. 22.*

Quæres 26. An Inquisitor dispensare possit super irregularitate contracta ex hæresi?

35 *Resp.* Non, ex Pegna *par. 3. in Direct. comm. 375.* Sanctarellus *cap. 25. de hæresi dub. 1. num. 6.* ex prohibitione Pij V. alios citat Diana *par. 4. tract 8. resol. 85.*

Quæres 27. An iudex Inquisitor capax distributionum illas lucretur absens propter Sanctum Officium?

36 *Resp.* Sic, ex priuilegio Pauli 111. & Pij V. fauore fidei, doctores citat Diana *par. 4. tract. 8. resol. 71.* Barbosa *ad cap. 12. sess. 24. num. 76.* Non tamen excusatur à residentia, si sit Parochus, vt docet idem Barbosa *ad cap. 1. sess. 23. n. 34. impress. Veneta.*

Quæres 28. Quam ætatem debeat habere Inquisitor?

37 *Resp.* Nullis, nisi qui quadragesimum ætatis annū attigerint officium Inquisitionis committi, &c. *Clem. Nolentes, de hæret.* Sufficit primus dies etiam cœptus initio anni quadragesimi, verbum enim
Attingo importat inchoationem tempo- 38
ris, *vt dixi Resolut. 21. num. 38. meorum Consil.* Diana *par. 4. tract. 8. resolut. 54.* ex Sanctar. & Zanardo docet cum hodie Inquisitores creentur à supremo tribunali non esse curandum de hoc tempore. Sed gratis id asseritur, nam Papa, à quo immediatè eliguntur proponentibus Eminentissimis Cardinalibus non præsumitur velle suas leges sine causa negligere.

Quæres 29. An Inquisitor debeat esse graduatus nimirum Lector, Theologus, an Iurisconsultus?

Resp. Nulli dubium esse, Inquisitorem
debere esse doctum, clamante Dauid 39
Propheta: *Erudimini, qui iudicatis terrā.* Vnde non eliguntur nisi Magistri, vel Lectores Theologiæ, seu Canonistæ, vt praxis id probat, & docet Zanardus cum Carena *par. 1. tit. 5. num. 20.*

Quæres 30. An eligendi sint magis Iurisperiti, quam Theologi in Inquisitores?

Resp. Satius est eligere Theologum,
quam iurisconsultum, probatur. Tum 40
quia obiectum, & materia circa quam Inquisitor ex officio versatur est virtus fidei, & vitium hæresis, vel eiusdem suspicionis sibi oppositum, quilibet enim casus illi propositus, vel est de hæresi, vel de eiusdem suspicione, hæc enim potissimum intendit Sanctum Officiū; sed circa huiusmodi magis versatus, est Theologus, cum illius propria sit materia, quam Iurisconsultus, ad quem non spectat, vt talem cognitio huius materiæ, ergo melius est eligere Theologum in Inquisitorem, quam iurisconsultum. Tū quia, cognitio necessaria ad expediendas causas Sancti Officij æque sciri potest à Theologo, & melius exfundamētis Theologicis, ac iurisconsulto, vnusquisque enim eorum antequam sit in officio necesse est quod addiscat spectātia ad hoc munus; ea autem nō minus,

immo

immo magis, & melius discere potest Theologus, quam Iurisconsultus, sunt enim libri speciales illis viam aperientes ad perfectam cognitionem huius officij. Nec obstat, quod aduersarij obijciunt, nimirũ, Inquisitores in causis fidei plura vt Iurisperiti, quam vt Theologi efficere. Siquidem respõdetur, hoc ius, quod scire debent Inquisitores non esse præcisè Iurisconsulti, sed commune vtrique & proprium Inquisitoris; præterquamquod principale spectatum in causis fidei est hæresis cognitio, vel eiusdem suspicio, quæ simpliciter spectãt ad Theologum, reliqua vt doctrina testium, torturæ, sententiæ, appellationis, &c. tamquam accessoria licet originem habeant à peritia iuris, nihilominus multum familiaria sunt etiam Theologis. Nec præterea obstat, quod vltra montes sunt Inquisitores, vt plurimum Iurisperiti, ex eo inquiunt, quia compertum est, longe vtilius, & commodius id esse. Siquidem hæc non est ratio, sed eliguntur in illis partibus Iurisperiti, quia assumũtur clerici, quorum maior pars sunt Doctores iuris, non Theologi, quod manifestè patet hic in Italia, vbi omnes Inquisitores sunt Theologi, quia eliguntur ex Religione Dominicana, aut Franciscana, apud quos magis est in vsu doctrina Theologica, quam iuris perita. Nostram responsionem docuerũt Pegnam *par.* 3. *comm.* 50. & Zanardus *par.* 2. *sui Direct. cap.* 6. *q.* 12. contra Simanch. Azor. & Scacciam, quos prose citat Diana *par.* 4. *tract.* 8. *resolut.* 52. apud Carenam *par.* 1. *tit.* 5. *num.* 49. qui arbitratur sequendas esse consuetudines laudibiles Italiæ, & Hispaniæ.

Quæres 31. An titulus Reuerendissimi tribuendus sit Inquisitoribus electis à supremo tribunali?

41 *Resp.* Affirmatiuè. Tum quia, ex praxi, quæ in his multum valet. Tum quia, illo insigniuntur omnes delegati à Papa ad vniuersitatem causarum maximè, magis ponderis, cuius generis sunt causę fidei. Tum quia, titulo hoc cohonestãtur Vicarij Generales, & Canonici Catredalium, qui inferiores sunt Inquisitoribus. Ita ex Paramo *lib.* 3. *de Orig. S. Inquisit. q.* 9. *num.* 23. *&* 24. docet Carena *par.* 1. *tit.* 5. *num.* 51.

Quæres 32. Quomodo practicatur pręcedentia inter Inquisitorem, & Episcopum?

Resp. Quando Episcopus vult interesse Congregationi S. Officij hanc congregare solet in suo Palatio, raro accedit ad cameras Inquisitoris, vbicumque autem fiat congregatio, Episcopus semper præcedit, quia simpliciter dignitate est maior, excellentior, & eminentior Inquisitore, cum ex officio id munus, & prius incumbat *ex cap. Ad abolendam, de hæret.* quamquam hisce temporibus parum inquirat, relinquendo id munus Inquisitoribus nomine, & re. Nec obstat, quod delegatus à Papa sit maior ordinario, quia id verum est in delegationibus transeuntibus, & quando delegatus habet iudicare ordinarium ex dictis, *cap.* 32. *q.* 15. hic autem Episcopus non iudicatur ab Inquisitore, sed ambo collega sunt in Officio Inquisitionis. Inquisitor ergo requisitus accedit ad aulã Episcopi in caus fidei. 42

Quæres 33. An Inquisitor præcedat Vicarium Generalem?

Resp. Affirmatiuè non solum in causis fidei, sed simpliciter, nisi vt priuatus, seu sub alio titulo inferiori congregaretur. Probatur quia, habenti maiorem dignitatem debetur præcedentia super alios, qui minore præditi sunt, Glos. *ver. Et viliores, cap. Sedes* 15. *de rescript.* Bartol. *in l.* 1. *ff. de alim. præst.* dignior enim maior est *ex cit. cap. Sed maior, est dignitas Inquisitoris*, & quia ex officio, & propria iurisditione cognoscit causas fidei, Vicarius ex speciali commissione: & quia officium Inquisitoris durat perpetuò etiam post mortem Papæ, Vicarij cessat morte Episcopi: & quia Inquisitor est delegatus Papæ, Vicarius Episcopi: & quia Inquisitor repræsentat Papam, Vicarius Episcopum: Et quia Inquisitor procedit contra Vicarium, non è contra: Alia vide apud Carenam, *part.* 1. *tit.* 5. *à num.* 57. ampliantem id fauore Inquisitorum. 43

Quæres 34. An Inquisitor subsit superioribus sui ordinis?

44 *Resp.* Si accedat ad Refectorium, ad Capitulum, ad Processiones subest, quia in his casibus reputatur simplex religiosus & subditus in ordine ad suum superiorem, respectu cuius tunc non spectatur qualitas Inquisitoratus, cum sit nociua. In casu processionis Carena *par.* 1. *tit* 5. *num.*66. Ad Refectorium autem, & Processiones cogi non potest, sed si accedat, se gerere debet vt subditus cum alijs sub Priore. De præcedentia Inquisitorum in religionibus multa dixi *Resolut.*65.*num.*80.*&* *Resolut.*114. *quæst.*31. Hæc quoad præcedentiam.

Loquendo autem quoad subiectionem coactiuam, puto non subesse superioribus ordinis nisi in eo, quod si delinquant in obseruantijs regularibus, & prout sunt religiosi, per informationes desumptas denuntiandi sunt supremo tribunali, vt prouideat, quod melius est, ne turbetur officium sanctæ fidei. Ita, Farinac. *q.* 186. *num.* 132. Diana *part.*4. *tract.* 8. *resol.* 52. ex illis Carena *part.* 1. *tit.*5. *num.*72. contra plures ab eo citatos, qui intelligendi sunt pro eo tempore, quo Inquisitores creabantur per superiores regulares.

Quæres 35. An Inquisitor præcedat Vicarium Generalem Episcopum?

45 *Resp.* Sic, neque Inquisitor tenetur accedere ad aulam Episcopalem ab ipso vocatus. Illud probatur ex rationibus adductis *sub q.*33 *&* 34. præcipuè ex eo, quod non attenditur ratio, seu qualitas Episcopatus, sed tantum Vicariatus, vnde reputatur, ac si non esset Episcopus, nam quando concurrunt duæ qualitates vna per se, & altera per accidens, attenditur illa, non hæc *ex l. Qui habet, ff. de tutel.* Confirmatur per Glosam *in cap. A collationibus de appell. in* 6. vbi Episcopus etiam canonicus in capitulo sedet vti canonicus, non vt Episcopus, Capicia *decis.*27. *num.*27.

Quæres 36. An inquisitor procedat contra comedentes carnes, & lacticinia diebus prohibitis?

46 *Resp.* Inquisitor procedit contra comedentes carnes, & lacticinia diebus prohibitis, probatur, quia inquisitor procedere potest, & punire omnes hæreticos, vel de hæresi suspectos, vt omnes concedunt sequentes Glosam *in Clem. Nolentes de haret.* sed comedentes carnes, & lacticinia in diebus prohibitis sunt suspecti de hæresi, nam videntur facto approbare heresim affirmantium inutilem esse, & nullius laudis abstinētiam à carnibus, & lacticinijs, cōtra Sacram Scripturam, & Sanctorum Patruū auctoritatem, & definitionem omnium Conciliorum, apud quos de fide tenendum est, delectum ciborum, id est, abstinentiā à carnibus, & lacticinijs, quibus sensualitas deprimitur, esse valde vtilem, & laudabilem omnibus, de quare plura Valentia *tom.* 3. *disp.*9. *q.*2. *par.* 2. quod sic comedentes sint suspecti etiam vehementer docent Pegna *par.* 3. *comm.* 24. Genuens. *cap.*18. *num.*11. ex illis Carena *par.*2. *tit.*15. *num.*7. Requiruntur tamen duo ad vehementem suspicionem, vnū est, quod pluries quis comederit non corans de præcepto abstinentiæ, alterū, quod comederit sine licentia, aut necessitate, qui enim cum licentia superioris comedit non peccat, *cap. Qui peccat* 11. 24. *q.*4. neque qui ex necessitate vel infirmitatis, vel carentiæ aliorum ciborū, quod enim lex naturæ concedit, peccatum non est, *l. Retractare, ff. Ne fiscus rē, quam vend.* Comedens ergo cum licentia, vel ex necessitate cum non peccet, neque proindè se reddit suspectum de hæresi, suspicio enim supp nit factum, vel dictum cum peccato accidisse. Quod casus iste spectet ad inquisitorem docēt Repertorium *ver. Cognoscere*, Zanchin. *cap.*35. *num.*21. Zerola *in praxi ver. Casus*, §. *Carnes*, Riccius *in praxi resol.*423. ex illis Carena *par.* 2. *tit.* 15. *num.* 11.

Caue autem à falsa opinione damnatorum, qui volunt in quadragesima esse licitam comestionem lacticiniorū, quam fusè, & per acutè impugnat ex industria Pasqualigus *decis.*71. *&* 72. in suo absolutissimo tractatu de ieiunio.

Quæres 37. Quænam sint priuilegia Inquisitorum?

Resp.

47 *Resp.* Sunt plura, sed præcipua sunt. *Primò*, quod non possit excommunicari à delegatis Sedis Apostolicæ, neque à quocumque alio, nec Cardinali à latere, quia immediatè sunt subiecti supremo tribunali, ex Bullis allegatis à Pegna *par.2. comm.70. Secundò*. Inquisitores, & eorum socij possunt se inuicem ab excommunicatione absolutè in illis casibus, in quibus possunt absolui à suis superioribus, vt colligitur ex priuilegijs *in Direct. extensis*. *Tertiò*, quando faciunt aliquem actum fidei indulgere possunt quadraginta dies de indulgentia, *ex par.3. Direct. q.127. Quartò*, possunt interpretari statuta quæcumque lata contra hæreticos. *Quintò*, capere possuut suos reos intra Ecclesiam, nec ab Episcopo possunt impediri. *Sextò*, Inquisitores cum omnibus suis bonis exempti sunt à quibuscumque datijs, & Gabellis. Vide Royas *par.2. de hæret.* Carenam *par.1. tit.5. S,13.*

F I N I S.

INDEX
RERVM NOTABILIVM.

B

Bir-

INDEX

D

G

H

INDEX

I

M

L

M

D

G

H

I

L

N

O

Officio-

Q

R

S

 Sacra